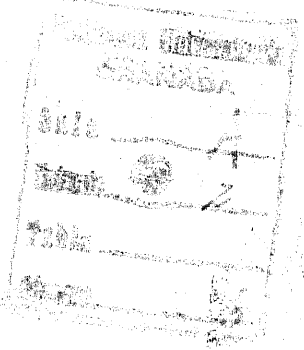

2000-11

86

Jo. de don^{no}te
Guerrero.
Ja

R V T I L I I ^{Ba}
B E N Z O N I I ^{R. 1870}
R O M A N I,

Episcopi Lauretani, & Recanatensis.
SPECVLVM EPISCOPORVM,
& Curatorum.

*In quo de Fuga in Peste, Fame, & Bello, per tres Libros
doctissimè differitur.*

Explicatur in eo exactissimè, quid Episcopi, Curati, Religiosi, ceteraq; personæ Ecclesiasticæ eo tempore agere teneantur; ad quid item Reges, Principes, Magistratus, & Laicæ Potestates, necnon Medici, tunc obligentur.

Accuratè quoque ibidem, De Ecclesia, De Miraculis, De Sacra Lauretana adis Angelica transuentione, De flagellis Dei, De elemosynarum largitione ab Episcopis, & Clericis necessario impendenda; De Heretico in Regem non recipiendo, Deq; alijs scitu dignissimis, pertractantur.

Adiecti sunt quinque Indices: Vnus Quæstionum. Alter generalis rerum, & materialium. Tertius eorū quæ pertinent ad vsum Concionatorū. Quartus locorum sacrae scripturae. Quintus Auctorum qui in opere citantur.

Nec in fuga properabitis. Isa. 52.

SANCTISSIMO
DOMINO NOSTRO

DOMINO CLEMENTI VIII.
PONTIFICI MAXIMO.

RVTILIVS BENZONIUS
Episcopus Lauretanus.

MIRANDAM Memmonis
statuam prisca vetustas
habuit (Pater Beatissi-
me) & suis scriptis poste-
ritati tradidit prodigio-
sam. Hec enim & si marmorea esset, &
sculptorio tantum ornata lumine; luci-
dissimis tamen solis radijs exposita non
modò voces emittebat; sed sic planè, &
distinctè loquebatur, ut humanus ei spi-
ritus

ritus cœlitus allapsus, & immissus uide-
retur. Quod & si fabulosè traditum cre-
diderimus, non modica tamen hoc nobis
enigmate declararunt, & sub fictionis
cortice veritatis medullam operuerunt.
Neq; aliud sanè nobis hac statua prisca
vetustas, quàm Summorum Principum
favorem erga paruulos homines uoluit
denotare. Hi enim cùm ingenij acumine,
nature dotibus, clarisq; muneribus desti-
tuantur, fit, ut inſtar Memnonis statua
algentes, preſſis labijs obmutescant, ni
Principum favore clari, ad maiores pul-
ueres euehantur. Quod cùm mecum ipse
uolutarem, meumq; pariter exiguum
opus aspicerem, efficere haud sanè potui,
quin eadem mihi contigiſſe existimarem.
Verebar enim, Pater Beatissime, ne sta-
tua operis mei, tenui doctrina ſcalpello do-
lata, sic data pralo, obmutesceret, ut om-
nium oculi irridentes, obuersis palpebris
declinarent. Quod in causa fuit, ut ipsam
celſo tuo nomini, ac numini iſta pagella di-
carem. Ut ſicuti ſuperioribus olim annis,

dum

dum in alma Domana Petri Basilica
Theologicis cùm eſſem muneribus impli-
catus, dumq; adumbraretur, tuis benewo-
lentia, & amoris continuis nouit irradi-
ri fulgoribus, nunc magis, magisq; cùm te
inter alios (Dei ope) ad Summum Pon-
tificatus apicem aſſumptum uideat, ſan-
ctitatis tuæ ſplendidis luminibus
ſplendeat, & reſulgeat. Sic sanè loquetur
ſtatua, & propositis quæſtionibus, quæ ma-
xima, uel ſaltem non leuia dictu erant,
fausto ore nunciabit. Neq; enim ullum
alium te maiorem reperi, Pater Beatif-
ſimè, nec toto orbe celſiorem. Pullum igitur
hunc tenuem, filium, & ſeruum
tuum, à ſibillantium ſerpentum morſibus
libera, & patrociniij tui humeris impoſi-
tum (aquilino more) prouoca ad uolan-
dum. Paruum quidem ingenij mei uola-
tum agnoſco; ſed fauſto ſydere dabit Do-
minus, ut ſub umbra alarum tuarum in
arduis ponat nidum ſuum; & inde ſcien-
tificam contemplantus eſcam, præcepſ ma-
gno conatu descendens, toto eam tibi pecto

a 3 re

re offerat. Accipe itaq; , *Beatisime Pater, munusculum hoc qualecumq; sit, curuo tibi poplite dicatum (Deo volente et si vixero) sexingentesimo futuro anno, quod nunc mente praconcipio, & molior munus de Iubileo, de eius origine, gratijs, & merito operum fidelium, dum Aetherei clauiger sanctam ianuam aperueris, munus maius accipies. Nunc interim nationem hanc paruulam accipe; quam debili arcu meo, & fragili sagitta mentis humilis tuus iste Iacob in Theologica Sylua confodit: surge, & comede, & benedicat mihi anima tua. Interim ad Domini pascendum Gregem, longa tibi vita filia (Deo duce) Parca protendant; & Clementem clementer in Summa Petri sede ad Nestoris Annos praferuent. Vale.*

AVCTOR OPERIS PIO LECTORI.

VPERIORIBVS annis (lector candidissime) dum in Alma Vaticana Petri Basilica Theologicis lectionibus publice pro munere legendis, & grauisimis quaestionibus enucleandis remorarer, ne desidi otio indulgerem, disputationes hasce vnà cum quaestionibus, tenui doctrinae penniculo obumbreram, & media incude, primis malleationibus percussum opus, nondum completum, nec vltima paruula mordaci lima politum reliqueram. Non quidem praescius futurorum malorum, vtque iniquitatem aliquam, dolendumque omen Populis nunciarem, nisi quia pulchrum tractatu videbatur, si quae uel nihil plenè, vel leuiter à Doctoribus scripta erant, multis hinc inde collectis flosculis, in seriem redigerentur; & multa nouiter, publico populorum beneficio scriberentur: quae non minorem tibi animae utilitatem, quam summam latitiam, & iucunditatem

ob uaria scitu digna, quæ passim in opere tanguntur, afferrent. Sed quiescebat opus, & inclinato capite, inter mea multa alia nondum polita scripta dormiebat. Veruntamen (mæsta ploret Italia) superioribus proximis annis, eleuauit *Dominus brachium fortitudinis, indignationisq; sue contra nos; Et adhuc manus eius extenta. Ab Aquilone enim passum est omne malum, ferusq; Aepidemię morbus in Populos nostros grassatus est. Adduxit Dominus ventum vrentem, ad instar Ionæ, & non unicam modò hederam (hoc est personam) in singulis Populis exsiccauit (fuisset enim minus malum) sed proh dolor, omnes ferè paternæ, maternæ, natales, dominicæ, feruilescque hederę, seruo, & pestifero Aquilonis vento exsiccatæ sunt. Nec vlla ferè domus fuit (vt Aegyptijs accidit) quæ suos caros domesticos, operta merore, & lugubri induta veste non deploraret. Percussit eos Dominus, & qui olim morbus quiescebat, & sopitè dormire videbatur, Dei iam furore actus, propter scelera nostra euigilauit, & miserandum in modum arescentes, viridesq; humanas segetes, æqua falce, & nul-*

lo discrimine messuit. Hoc autem in causa fuit, vt sopitum nostrum etiam opus à somno surgeret, & inter alios fratres æneis incudibus cussum, vltima lima poliretur. Pergit itaq; paruulum, & primogenitum prælo mandandorum suorum fratrum, ad tuas vlnas deuenit. Cui si te blandiri cognouero, maioribus elucubrationibus insudabo, vt multos alios præconceptos fætus, dulciter tibi mens mea ista tenuis pariat. Interim, primos hos fructus degusta, & Vale.

ANTONII IOANNIS
 NVADO, SARDI
 CALLARITANI,

Philosophiæ, ac Sacræ Theologiæ Doctoris.

AD LAVRETANAM
 DEIPARAM VIRGINEM.

Epigramma :

AVREA Virgo parens, poterit
 num gestare ferre
 Quis tua? Quis lingua solvere tan-
 ta dabit?
 Hoc poterit nullus. Nam conscia
 mens tremat omnis,
 Factum factorem, quod pia Virgo

paris.

Filiamamq; Patrem gignis, porrò ubere pascis:
 Suscipis in sponsam parva puella Patrem.
 Ergo Patrem gignis, materq; Patrisq; vocaris,
 Diceris & sponsa, filia, luxq; Patris.
 Indus habet gemmas, mare candida glomeraroris,
 Terra tenet fl. res, lilia pulcra, rosas.
 Tu tamen & gemmas superas, & glomera roris.
 ac graciles flores, lilia & alba, rosas.

Eiusdem
A D E A N D E M
D E I P A R A M
V I R G I N E M .

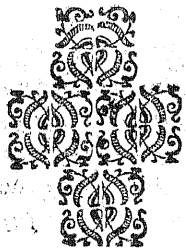
Epigramma.

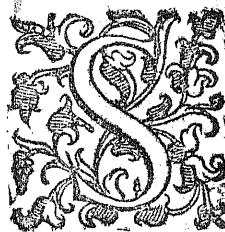
*V*IS valet eximias mortalis dice-
re laudes
Quas celebres Virgo candida sola
meres?
Nam tuus optatum venter talem
attulit almus
Fructum, ut depresso omne leua-

rit onus.

*P*raeterea adiutrix hominum, quam feruida templis
Apposita efigies sunt monumenta tuis?
Quapropter nequeo magnas si dicere laudes;
tu tamen haud cesses rebus adesse meis.

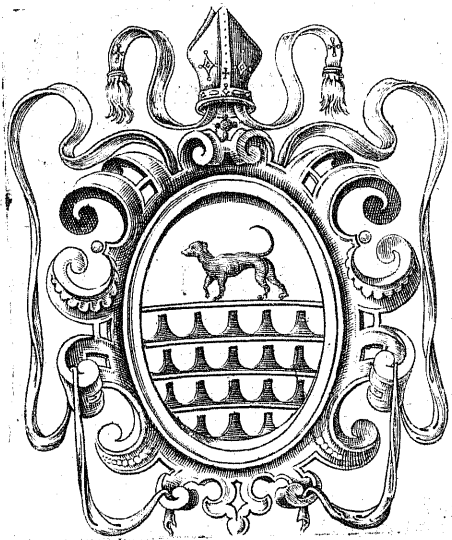
Eiusdem
D E L A V D I B V S
A V C T O R I S
C A R M I N A .

*S*i pulcrum est humilem Patriam
illustrare, Parentes,
Et virtute suam nobilitare do-
mum;
Quo dignum magis est deductum
ab origine summa
Esse, genusq; suum nobilitare ma-

gis:

*G*loria maior ut haec, sic haec magis arduares est,
Et labor, & poena est perficere illud opus.
Nobilis hic Sobole & Patria est, hic inclita proles
BENZONIUM, Patriam, clarificansq; suos.
Nec Patriam, & sobolem solam illustravit, at ille
Ausoniam erexit, purpureamq; togam.
Ergo BENZONIO Roma erigat alta triumphos,
Gaudeat & tantum progenisse virum.
Qui non humana solum versatus in arte est;
Sacrae Theologiae est dogmata cuncta tenet.
Sed mea Musa tacet; nam nunc praecepit Apollo,
Ut iuba BENZONII grandia facta sonet.

Eiusdem.

AD AVCTORIS
INSIGNIA,
EPIGRAMMA.

VID mea Musa canis suras euincta
cothurno,
Parnassi à dulci culmine missa?
CANEM.
Ipsa CANEM cantas? Canto. Quem?
Quem colit orbis.

Orbis habet quidnam, quod colat ipse? CANEM.
Crede: canas Dominū tantū. Dominūq̄, CANEM 2,
Ipsa canam; est fidus nam pius iste CANIS.
Hic CANIS, est fidus, FIDI PASTORIS amator,
Circuit, & noctis perfugat iste lupos.
Hoc, gannosa fugit vulpes, custodere relicto,
Hoc tremit à stratu bestia quæq; suo.
Ergo CANIS, quicumq; canit, te cantat in orbe,
Seq; canet magnum, dum canet ipse CANEM.

I N D E X
DISPUTATIONVM,
ET QVAESTIONVM,
QVAE IN SINGVLIS LIBRIS
huius operis continentur.

*Lacuit in principio operis, praecipuarum quaestio-
num, & insignium tractationum quae in eo
continentur, compendiosum indicem appone-
re, ut qui volumen contemplatus fastidit, sum-
matim omnia videns, letetur, & ad videnda,
ac perlegenda caetera, inflammetur.*

In primo libro, duae tractantur disputationes.

PRIMA DISPUTATIO.

*De ministerijs ab Episcopo, & Clericis exsoluendis erga viuentes
tempore pestis, quae nouem quaestiones continet.*

QVAESTIO PRIMA.

*An habentes curam animarum, teneantur sacramenta ministrare
laborantibus Epidemia morbo?*

In hac quaestione octo difficultates tanguntur.

- Prima est. An possint Episcopi, & Curati, in casu pestis à loco be-
nesicij abesse?*
- Secunda. An etiam Canonici quibus non imminet cura animarum?*
- Tertia. Supposito quod Curati teneantur non abesse, num infectis de-
beant actu ministrare Sacramenta, & quomodo?*
- Quarta. Ad quid, & quando teneantur Sacerdotes non curati?*
- Quinta. An Religiosi, teneantur obedire Praelatis praecipientibus,
ut ministrent spiritualia infectis?*
- Sexta. Qui religiosi ex vi sui instituti, obligentur in subsidium etiã
secu-*

INDEX DISPVTA.

secularibus malè infectis inferuire.

Septima. Num. sanctimoniales eo tempore possunt claustra desere & exire.

Octaua. Quid de corporali medico dicendum sit.

In hac quaestione prima, tres Doct. sententia ponuntur,
& duodecim Conclusiones.

Prima conclusio. In extrema necessitate spiritali posito, tenetur vnusquisque Christianus, si potest etiam cum euidenti vitæ periculo, succurrere si potest iuuare.

Secunda conclusio. In graui necessitate spiritali posito, non tenetur vnusquisque succurrere cum vitæ periculo.

Tertia conclusio. Canonici quibus non incumbit animarum cura, à loco beneficii pestifero possunt abesse.

Quarta conclusio. Pastores animarum, vt Episcopi, Curati, & Vicarij perpetui, & vniuersaliter obligati populo ex officio ad sacramenta ministranda, tenentur sub pœna peccati mortalis, non fugere à loco beneficii pestifero: relicto autem Vicario perpetuo possunt sine scrupulo abesse.

Quinta conclusio. Absolutè loquendo, Curati non tenentur cum periculo suæ vitæ, infectis ministrare Sacramentum Viatici, & Confessionis, nisi in casu.

Sexta conclusio. Curatus tenetur emere, & sibi præparare antidota præseruatiua, & remedia quæ à Pharmacopolis conficiuntur ad euitandam infectionem, seu communionem pestis, & ijs tenentur vti, quibus habitis, tenetur ministrare actualiter infectis tria sacramenta, Confessionis, Eucharistiæ, & extremæ vnctionis, vel certè saltem penitentiæ sacramentum.

Septima. Coadiutor, recedente Episcopo cui est adiutor, tenetur non fugere, sed remanendo, ea omninò administrare, quæ proprius Episcopus obligatur facere.

Octaua conclusio. Religiosi qui vitæ contemplatiuæ incumbunt, quique pro obiecto non habent opera misericordiæ corporalia, aut spiritalia erga populos exercere, vt Carthusiani, & Camaldulenses, possunt fugere à loco pestis, nec tenentur laicis infectis ex-
tra

ET QVÆSTIO.

tra monasterium degentibus in spiritalibus subuenire, nisi in casu primæ conclusionis.

Nona conclusio. Religiosi qui particulari voto se astrinxerunt ad ministrandum infirmis tempore pestis, debent ex Iustitia, & non solù ex debito charitatis, non fugere, sed infectis ministrare.

Decima conclusio. Religiosi, seu regulares qui vitæ actiuæ incumbunt, & populis Christianis, seu Ecclesiæ Dei, & Episcopis profertentur se ad salutem animarum coadiutores, quando arbitrio Episcopi, vel euidètia facti, Parochi nò supplent, nec satis numero sunt ad ministrandum infectis, tenentur sub peccato mortali non fugere à loco pestifero.

Vndecima conclusio. Non tenetur vnusquisq; cum discrimine vitæ suæ, succurrere proximo in necessitate etiam extrema corporali posito.

Duodecima, & vltima conclusio. Vnusquisque quando potest sine periculo aliquo, vel sine suo detrimento graui, & notabili succurrere graui necessitati alterius, sine dubio tenetur.

De monialibus, & medicis, in solutionibus argumentorum habetur.

QVÆSTIO SECVNDA.

De sensu literali verborum, Ioan. 10. bonus pastor, animam suam dat pro ouibus suis.

Sex art. continet.

In primo. De multiplici sensu sacre scripturæ differitur.

In secundo. De prouerbij, & parabolis.

In tertio. De sensu quorundam verborum quæ in parabola de bono pastore ponuntur.

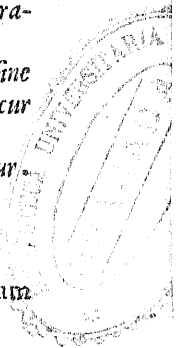
In quarto. Literalis sensus venatur verborum Ioannis: Ego sum pastor bonus.

In quinto. Tractatur, an ex hoc loco Ioannis, efficax trabatur argumentum ad probandum, teneri pastores animam suam odisse pro salute subditorum?

In quinto, & vltimo. Quid nomine lupi intelligatur, ad cuius aduentum pastor fugere non tenetur?

b

QVÆ-

INDEX DISPVAT.

QV AESTIO TERTIA.

An Rex, vel Princeps, iusta lege possit impedire Curatum, & alios à ministerio infectorum.

Habet autem tres conclusiones.

Prima est. Curati ministrantes, seu ministrare volentes infectis, non possunt iusta lege impediri. Vnde impediendi possunt non obedire.

Secunda conclusio. Princeps iusta lege potest impedire Curatum, & alios ministrantes infectis, à sanorum commercio.

Tertia conclusio. Impium, & crudele est, Christianæq; pietati contrarium, hominem etiam pestilentissimum, de domo propria suæ habitationis eijcere, vel in eadem recludere, si ob id, periculo salutis animæ, vel corporis exponatur.

QV AESTIO QVARTA.

An metus mortis, vel periculum vitæ, excuset ab obseruantia præcepti, & legis humanæ?

Huius questionis, positis tribus sententijs, sex conclusionibus respondetur.

Prima. Humana potestas, siue Civilis, siue Ecclesiastica, potest obligare subditos, ad sui obedientiam, etiam cum periculo vitæ.

Secunda conclusio. Quando periculum mortis sequitur intrinsecè ex actu præcepto quod à legislatore præcognosci potuit, tunc lex humana, seu præceptum superioris, obligat ad sui obseruationem, cum discrimine vitæ, nec vllus metus excusat.

Tertia conclusio. In reliquis casibus, lex humana nunquam obligat ad sui obseruationem cum periculo vitæ, nisi quando pro fine, & materia, habent defensionem fidei, & virtutum.

Quarta conclusio. Lex Diuina positina, non obligat cum mortis periculo, quando adest metus cadens in virum constantem.

Quinta conclusio. Transgressio legis humanæ ob mortem corporalem
eni-

ET QV AESTIO.

evitandam, non semper est peccatum mortale, vnde metus mortis sæpè excusat.

Sexta conclusio. Regula illa Soti, de pœna mortis videlicet, quod lex cui apponitur pœna mortis semper obliget cum periculo vitæ, non est semper vera, etiam si finis legis sit maius bonum, quam vita hominis.

QV AESTIO QVINTA.

An scripto possit quis confiteri?

Quatuor sunt in hac quæst. sententiæ, & sex conclusiones.

Prima conclusio, actus qui est de necessitate sacramenti penitentis, quasi materia, non est præcisè oris confessio; sed manifestatio peccati.

Secunda conclusio. Confessio facta per scripturam præsentis Sacerdoti, est valida, sacramentalis, & necessaria.

Tertia conclusio. Confessionem per Epistolam absentis Sacerdoti, validam, & sacramentalem, non tamen necessariam esse, est valde probabile.

Quarta conclusio. Probabilior, & tutior opinio est, quod sacramentalis confessio absentis Sacerdoti fieri non possit.

Quinta conclusio. Absolutio sacramentalis, non potest fieri scripto, sed verbo debet pronuciari, & proferri.

Sexta conclusio. Penitentia, seu satisfactio quæ datur pro peccatis, iniungi potest scripto.

QV AESTIO SEXTA.

An tempore pestis, quilibet Sacerdos habeat iurisdictionem absoluendi quemlibet Civitatis.

Habet hæc quæstio septem conclusiones.

Prima conclusio. Nemo sacerdotum secularium, tempore pestis debet se temerè exponere ad confessiones audiendas, vel sacramenta ministranda sine Episcopi licentia.

INDEX DISPVVAT.

- Secunda conclusio.* Nec regulares, nisi approbati, extra articulum necessitatis.
- Tertia conclusio.* Episcopus dioecesanus, non debet denegare eo tempore illam facultatem cuiuscuque Sacerdoti apto, vltro ad tantum charitatis opus se exponere volenti.
- Quarta conclusio.* Episcopus dioecesanus, debet in exordio deputare, imò compellere sacerdotes in diocesi, vt parochos adiuuent, in administratione sacramentorum.
- Quinta conclusio.* Debet Episcopus, omnes casus sibi reseruatos, tam de iure, quàm de consuetudine, eo tempore communicare, & etiam illos quos vigore decreti Concilij Tridentini potest, sedè Apostolicæ reseruatos.
- Sexta conclusio.* Debet Episcopus his temporibus procurare à sede Apostolica absolutionem casuum publicorum, Papæ reseruatorum, & illa obtenta, cæteris confessarijs communicare.
- Septima conclusio.* Ad alendos Sacerdotes coadiutores, tenentur Episcopus prouidere ex fructibus Ecclesiæ matricis, vel ex Parochorum redditibus, vel etiam ex mensa Episcopali, ad tempus.

Q V A E S T I O S E P T I M A.

In hac quaestione dubia quædam exquisita dissoluntur.

- Primum dubium.* Si pestis immittitur à Deo per secundas causas, quid rogat Ecclesia, vt hæc flagella auertantur? rogat ne vt miraculum fiat, vel dispositio rerum aliquo modo mutetur?
- Secundum dubium.* An tempore pestis, ludus alearum sit interdictus Clericis? In quo sunt, seu conclusiones.
- Prima conclusio.* Absolutè loquendo, ex lege canonica prohibente ludere ad caricas, vel taxillos, aut ad tres datos (vt dicunt) Clericis est peccatum mortale.
- Secunda conclusio.* Clericus assuetus ludere, vel publicus alearum lusor, peccat mortaliter, nec est absoluendus, nisi relinquat talem statum.
- Tertia conclusio.* Clericus spectator publicus ludi taxillorum, & caricarum, peccat mortaliter.

Quarta

ET QVÆSTIO.

- Quarta conclusio.* Clericus, si ex recreatione ludat quid parum, ita tamen affectu, & animo delectetur eo ludo, ac si esset prohibitus sub pœna peccati mortalis, & in magna quantitate, peccat mortaliter.
- Quinta conclusio.* Si presentia, & auctoritas magni Clerici, est causa quod ludo prohibito mortaliter ludatur, peccat mortaliter.
- Sexta conclusio.* Tèpore pestis, vel alterius contagiosæ agritudinis, nullo pacto licet Clerico, præsertim Curato, ludere præfatis ludis, neque etiam ex recreatione.

In hoc dubio apponitur digressio de lege pœnali, de qua habentur hæc Conclusiones.

- Prima conclusio.* Canonici, seu capitulum, non possunt propria auctoritate facere statutum super residentia seruitij Ecclesiæ.
- Secunda conclusio.* Canonici non possunt salua conscientia recedere per se à formula seruitij præscripta illis à Vicario in Vrbe, vel Episcopo in suis locis.
- Tertia conclusio.* Canonici non possunt sine peccato, variare, & diminuire stipendia distributionum.
- Tertium Dubium.* An infectus peste possit ordinari, & ordinatus sit irregularis? & respondetur negatiuè.

Q V A E S T I O O C T A V A.

De flagellis Dei.

In hac quaestione sex articuli statuuntur.

- Articulus primus.* Quibus flagellis homo à Deo verberetur?
- Secundus articulus.* Vtrum flagellum vnum, sit causa alterius?
- Articulus tertius.* An omnes corporaliter flagellati iudicandi sine peccatores?
- Articulus quartus.* Vtrum homo possit peruenire ad talem statum peccatorum, vt à Deo mereatur desereri, & non adiuuari?
- Articulus quintus.* An flagella quibus à Deo in præsentì vita punimur, sint satisfactoria?

b 3

Arti-

INDEX DISPVTAT.

Articulus sextus. An Deus hominibus pro alienis peccatis penas infligat? & tamen huiusmodi pena sint eis satisfactoria.

Q V A E S T I O N O N A.

Quibus potius sit succurrendum in peste?

In qua quindecim dubia explicantur.

Primum. An ceteris paribus, homo magis teneatur subuenire auro, quam matri infelix?

Secundum. An in pari extrema necessitate, magis subueniendum sit, matri, quam patri?

Tertium. An magis uxori, quam patri, & matri?

Quartum. An magis filio, quam patri quis succurrere debeat?

Quintum. An magis diligendus sit filius, quam uxor?

Sextum. An iusto patri magis succurrendum sit in extrema necessitate, quam extraneo peccatori?

Septimum. An potius melioribus, quam coniunctioribus?

Octauum. An magis diligendi sint, qui nobis secundum carnalem originem propinquiores sunt, quam alij?

Nonum. An ceteris paribus, potius sit subueniendum parti Hæretico, quam extraneo fidei?

Decimum. An inimicis Reipublicæ existentibus in extrema, sit succurrendum?

Undecimum. An inimico, à quo probabiliter quis timet mortem, laboranti in extremis, tenetur quis benefacere?

Duodecimum. An condemnatis ad mortem, ut fame pereant, liceat ministrare cibum?

Decimum tertium. An aliquis in extrema necessitate positus, teneatur cum periculo vitæ subuenire creditori in eadem necessitate posito?

Decimum quartum. An potius subueniendum sit creditori, quam patri, vel consanguineo, equali necessitate laborantibus?

Decimum quintum. An extra casum magnæ necessitatis, melius sit opera misericordiæ corporalis exercere erga iustum minus indigentem, quam erga peccatorem magis indigentem?

Ad

ET QVÆSTIO.

Ad primū dicitur. Quod tenetur quis magis subuenire Auro, quam matri.

Ad secundum dicit. Potius patri, quam matri in pari necessitate esse succurrendum.

Ad tertium dicitur. Potius parentibus esse subueniendum, quam uxori. Quia sunt proximiores ratione originis, nō autem ratione coniunctionis ad prolem.

Ad quartum dicitur. Magis hominem patri suo, quam filio succurrere debere.

Ad quintum. Absolutè loquendo dicitur, quod magis est subueniendum filio, quam uxori.

Ad sextum dicitur. Magis patri iusto, quam extraneo peccatori esse in eadem necessitate succurrendum.

Ad septimū dicitur. In necessitatibus spiritualibus, potius debemus velle illa melioribus, quam coniunctioribus: quantum verò ad corporalia, magis tenemur velle ea coniunctioribus nobis secundum carnem.

Ad octauum dicitur. Teneri nos subuenire nobis propinquioribus in corporalibus subsidijs prouidēdis; quoad alia verò officia, unusquisque diligendus est magis in eo quod pertinet ad eam coniunctionem secundum quam diligitur. Et sunt in hoc dubio sex conclusiones.

Prima conclusio. Aliquādo ratione circumstantiæ, potius est amico benefaciendum, quam fratribus.

Secunda conclusio. Patri est potius benefaciendum, quam cuiusque amico, etiam à quo ingentia beneficia accepimus.

Tertia conclusio. In extrema necessitate, potius est subueniendum filio, quam cuiusque amico.

Quarta conclusio. Amico qui magna beneficia temporalia, aut spiritualia in me contulit, in magna necessitate constituto, potius est succurrendum, quam consanguineo, etiam fortè in secundo gradu in eadem necessitate existenti.

Quinta conclusio. Quamuis sit probabilis sententia D. Tho. in 3. sent. & magis etiam in 3. d. 29. scilicet quod potest esse tanta malitia in Patre, vel matre, ut liceat eis anteponere amicam; contrarium tamen est probabilius.

b 4 Sexta

INDEX DISPVTAT.

Sexta Conclusio. Extra necessitatem extremam, non est peccatum hunc ordinem charitatis in subueniendo conuertere?

SECUNDA DIFFICULTAS.

An coniunctis spiritualiter, magis sit subueniendum, quàm coniunctis secundùm carnem?

Habet quatuor Conclusiones.

Prima Conclusio. si pater carnalis in eadem necessitate concurrat cum patre spirituali, potius spirituali est succurrendum.

Secunda Conclusio. In eadem necessitate spirituali, potius subueniendum est fratribus spiritualibus propinquis, quàm fratribus carnalibus propinquis.

Tertia Conclusio. In pari necessitate spirituali, potius est subueniendum patri temporali, quàm fratribus spiritualibus remotis.

Quarta Conclusio. Iste ordo subuentionis, non est seruandus existente necessitate in aequali, & extra necessitatem extremam; hic ordo non obligat.

Ad nonum dub. dicimus, nos patrem (qualiscunq; sit) debere proponere extraneo etiam sancto, in ijs quæ spectant ad prouidendum ei opera misericordiae, tam corporalia, quàm spiritualia.

Ad decimum dub. sunt duo responsa.

Primum est. Quod quando bellum iustum est indictum, non tenetur quis succurrere in extrema necessitate inimicis.

Secundum dictum est. Si sint indutiae, tenetur quis succurrere inimico, ad undecimum dicitur. Nō teneri aliquem succurrere suo inimico laboranti in extremis, si sibi ab eo mortē postea inferendam timet.

Ad duodecimum respondetur. Ministris Iustitiae non licere subministrare cibum illis qui à Iudice damnati sunt ut fame pereant, alijs autem licere.

Ad decimum tertium dicitur. Quod si meus creditor est in extrema eadem necessitate atq; sum ego, & inueniatur actu res sua, teneor ei prius succurrere, si verò res sua non inueniatur apud me, sed tantum eius obligatio, tunc nō teneor ei potius subuenire, sed mihi.

Ad decimum quartum respondeamus. Patrem, & matrem praefereudos esse creditori.

Ad

ET QVAESTIO.

Ad decimum quintum dicimus. Quod nisi mēsurā indigentia multo maior sit in vno, quàm in altero, melius est dare eleemosynam minus indigenti iusto, quàm magis indigenti peccatori.

SECUNDA DISPVTATIO.

De ministerijs à Parochis praestandis erga iam peste extinctos.

In qua sunt tres quaest.

Prima. An sepelire cadauera mortuorum, sit in precepto?

Secunda quaestio. An exhibitio, vel carentia sepulturae, faciat ad essentialē beatitudinem, vel damnationem defuncti?

Tertia quaestio. An sepultura Christi, fuerit causa efficiens nostrae salutis?

QVAESTIO PRIMA.

Agitur in ea de diuersis generibus eleemosynarum, & habet quinque Conclusiones.

Prima Conclusio. Episcopus cum magistratu temporali Ciuitatum, & locorum, tenetur curare, ne corpora mortuorum peste extinctorum, iaceant inhumata.

Secunda Conclusio. Quando quis sine incommodo potest sepelire mortuum, & non est alius qui sepeliat, & omittit sepelire, peccat mortaliter.

Tertia Conclusio. Parochus non tenetur cadauera praefata sepelire, seu funeri, sine sepulturae interesse.

Quarta Conclusio. Pium & laudabile esset, societatem fidelium instituire, ut in praefatis locis, & caementerijs publicis, cum cruce, & aqua benedicta, semel saltem in hebdomada, praeces funerales facerent.

Quinta Conclusio. Episcopus debet his temporibus prohibere, ne cadauera ad Ecclesiam deferantur, ut Ecclesia tutior, & salubrior reddatur.

QVAE.

INDEX DISPUTAT

QVAESTIO SECUNDA.

Vtrum carere sepultura, faciat ad essentialem beatitudinem,
vel damnationem defuncti?

Quaestio haec, quinque habet conclusiones.

Prima Conclusio. Sepultura non auget beatitudinem essentialem,
nec minuit damnationem. sed voluisse eam habere, vel non,
multum prodest.

Secunda Conclusio. Sepultura sacra, auget beatis gloriã accidentalem,
damnatis verò penam accidentalem.

Tertia Conclusio. Damnatis aliquando carere etiam sepultura, penam
auget.

Quarta Conclusio. Sepultura corporum in loco sacro, prodest animabus
defunctorum.

Quinta Conclusio. Luminaria, faces, panni, & alij sumptus funerum,
prosunt non per se, sed per accidens defunctis, & hoc
dupliciter.

QVAESTIO TERTIA.

An sepultura Christi, fuerit causa efficiens nostræ salutis?

In hac quaestione quinque explicantur.

Primum. An sepultura Christi, sit causa efficiens nostræ salutis?

Secundum. An ex latere Christi mortui, effluerit verus sanguis,
& uera aqua?

Tertium. An naturaliter, vel miraculosè ex corpore iam mortuo
emanauerint?

Quartum. An sit erroneum sentire, sacramenta minimè recepisse vim,
& efficaciam ex sanguine à Christi latere defluente post
eius mortem: & negare Ecclesiam tunc formatam esse?

Quintum. Quid sanguis ille, & aqua mysticè significetur?

QVAN-

ET QVAESTIO.

QVANTVM AD PRIMVM

est vnica Conclusio.

Conclusio. Sepultura Christi, operata est efficienter nostram salutem,
sicut, & mors eius.

QVOAD SECVDVM.

*Refertur, & confutatur error cuiusdam Petri Ioannis, vt refert
Guido Carmelita, et Castro, lib. 4. aduersus hæres. Vt verbo Christus,
qui dicebat Christo adhuc viuenti in cruce, & nondum mortuo,
vulnus lanceæ illatum fuisse.*

*Et explicantur quinque causæ cur Dominus voluerit non sibi viuenti,
sed mortuo latus aperiri.*

QVOAD TERTIVM.

Scilicet vtrum naturaliter, vel miraculosè ex corpore iam
mortuo sanguis, & aqua manauerint, dicuntur multa.

Primum. Aquam illam fuisse puram, & naturalem.

Secundum. Aquam tunc emanatam, non fuisse denuò creatam, sed
naturaliter ex componentibus resolutam.

Tertium. Miraculosè esse egressam de corpore.

Quartum. Naturaliter non potuisse resolui à causa efficienti.

Quintum. Aquam quæ exiit cum sanguine de Icona Saluatoris in
Syria, fuisse miraculosè creatam.

Sextum. Aquam, & sanguinẽ quæ à Christo de cruce descendebant,
collecta fuisse reuerenter à Vergine, & ab alijs Marijs.

Septimum. Quod licet multi credant egressum sanguinis non fuisse
miraculosum, tamen oppositum est probabilius.

Octauum. Aquam exiisse in magna quantitate.

Nonum. Scissuram vulneris lateris Christi, fuisse magnam.

Decimum. Aquam vnà cum sanguine de latere Christi exiisse, non
tamen confusim, sed distinctè, & diuisis limitibus.

Vnde-

INDEX DISPUTAT.

Vndecimum. Non eodem modo aquam egressam esse de Christi latere, sicut egressus est sanguis. Quia hic egressus est, ut effectus passionis; illa verò non, sed ad demonstrandam veritatem physici corporis Christi.

Duodecimum. Aquam egressam ex latere Christi, non fuisse Divinitati coniunctam, nec post resurrectionem fuisse reassumptam.

QVOAD QVARTVM ARTIC.

An sit erroneum negare sacramenta recepisse vim ex sanguine de latere Christi mortui profluente, & negare similiter Ecclesiam tunc formatam esse.

Reprehenditur Tostadus qui sup. 13. cap. Genes. q. 352. tenet Ecclesiam non esse formatam ex latere Christi mortui, sed vini. Et sanguinem qui ex latere Christi mortui fluxit, nihil ad redemptionem generis humani contulisse, nec per illum quidquam nobis Christum meruisse. Sunt autem quatuor conclusiones.

Prima conclusio. Hic sanguis effusus, non solum fuit signum gratiæ; sed etiam eiusdem causa meritoria, efficiens, & instrumentalis.

Secunda conclusio. Christus post mortem, non habuit meruum, nec propriè fuit causa meritoria gratiæ, vel nostræ salutis.

Tertia conclusio. Vulnus lateris Christi, ut est terminus voluntatis Christi præcedentis, volentis, & acceptantis illud pro salute generis humani, est causa meritoria eiusdem.

Quarta conclusio. Negare Ecclesiam formatam esse ex latere Christi dormientis, id est mortui in cruce, putò nedum falsum; sed etiam erroneum.

DVBIA CIRCA ARTICVLVM QVARTVM.

Primum. An ille sopor Adæ fuerit somnus, vel extasis?

Secundum. An in eo sopore, Adam habuerit reuelationem futuræ incarnationis Christi?

Tertium. Cur potius Eva facta sit ex costa, quæ erat in latere Adæ, quàm ex alia eius parte, & in quo stet propriè, quòd formatio Eccle-

ET QVÆSTIO.

Ecclesiæ sit figurata in edificatione Euz?
Quartum. An narratio Mosis de procreatione Euz de latere Adæ, sit historica, vel parabolica.

QVANTVM AD PRIMVM.

Dicitur, somnum illum Adæ, fuisse verum, non tamen per naturales causas.

QVOAD SECVNDVM Explicantur duo.

*An Adam habuerit reuelationem mysterijs
Incarnationis?*

Et dicitur, quòd sic, non tamen ei fuisse reuelatum mysterium crucis.

SECVNDVM DVBIVM.

An viderit Diuinam essentiam?

Et circa hoc dicitur, non vidisse, nisi fortè in enigmate. Virgines autem vidisse essentiam Diuinam in die Incarnationis.

QVOAD TERTIVM Dubium principale.

Cur potius Eva facta sit ex costa lateris Adæ, quàm ex alia eius parte?

Et dicitur, quòd hoc factum est propter quatuor.

Primo. Ut in hoc primi hominis dignitas reluceret.

Secundo. Ut ea ratione, maior, & diuturnior esset viri erga mulierem amor.

Tertio. Ut in domestica, & politica vita, vir esset caput mulieris.

Quar-

INDEX DISPUTAT.

Quartò. Ad significandum mysterium, quod Ecclesia à Christo principium erat assumptura.

Quoad illud verò, in quibus stet proportio in formatione Euæ, & Ecclesiæ?

Dicitur quòd in septem.

Primò. Quoniam vtraque ex laterè edificata est.

Secundò. Quoniam vtraq; facta est ex dormiente.

Tertiò. Quoniam vtraque ex costà.

Quartò. Quia vtraque est coniux.

Quintò. Quoniam vtraque est à Deo immediatè.

Sextò. Quia vtraq; est mater viuentium.

Septimò. Quoniam vtraq; est formata in Paradiso.

Q V O A D Q V A R T V M D V B.

Vtrum narratio Mosis in Euæ formatione sit historica, vel parabolica?

Refutato errore Caietani, dicitur quòd sit historica.

A R T I C V L V S Q V I N T V S.

Circa Articulum Quintum ponuntur decem significaciones.

I N

ET QVAESTIO.

IN SECVNDO LIBRO, De fuga in fame, & penuria.

In hoc libro, vnam disputationem inuenies, & in ea tres quæstiones.

Q V A E S T I O P R I M A.

An Episcopis, & Curatis abesse liceat à suis residentijs tempore famis?

Sunt autem quatuor Conclusiones.

Rima conclusio. Tempore ingentis famis, Episcopi tenentur sub peccato mortali subuenire de suo, necessitatibus pauperum indigentium sua diocesim.

Secunda conclusio. Episcopus si fugam parat tempore famis, non relicto vicario, seu economo deputato ad pauperum subuentio- nem, vel si absens etiam ex legitima causa, non reuertatur cum primùm hanc penuriam cognouerit, vel saltem non curat prouideri, peccatum mortale committit.

Tertia conclusio. Abbas, Episcopus, & Curatus, etiam si dolosè, & auaritiæ affectu permittat quempiam perire fame, etiã cum peccato mortali, id est quando apparet extrema necessitas egen- tis, licet mortaliter peccet omittens opus charitatis; non tamen est irregularis si illius mors sequatur, quamuis desideret eius mortem.

Quarta conclusio. Qui ratione legati, vel testamenti relicti, seu in- stituti speciali obligatione de alendo, seu vitualia subministran- do pauperibus obligatur, & hæc dolosè subtrahit: si ex hac sub- tractione mors sequatur, est irregularis.

Q V A E -

INDEX DISPUTAT.

QVÆSTIO SECVNDA.

De quibus teneatur quis facere eleemosynam?

In hac quæst. sunt tres articuli.

Primus. Num de necessarijs ad statum, debeant fieri eleemosynæ, & quando?

Secundus. Num debeant eleemosynæ fieri de superfluis personæ, vel status?

Tertius. An Ecclesiastici magis arctentur sub præcepto, eleemosynas dare, quàm laici.

Et circa primum articulum dicuntur multa.

Primum dictum est. Certum esse, de necessarijs absolutè sibi, vel suæ familiæ, quantum ad naturam, seu individuum, non teneri quæpiam alteri subuenire, etiam existenti in extrema. Ex Doct. D. Thomæ.

Secundum dictum est. Certum esse, hominem non teneri ad dandam eleemosynam, de ijs quæ sunt necessaria ad statum, tam simpliciter, quàm secundum quid, quando pauper reperitur in communi, seu levi necessitate diutaxat, non in arctu vel extrema.

Tertium dictum est. Certum quoque esse, quemlibet, & præsertim Episcopum, teneri de necessarijs, etiam simpliciter ad statum, facere eleemosynam proximo existenti in extrema, vel graui necessitate.

Quartum dictum est. De pertinentibus ad statum, quæ non sunt Episcopo simpliciter necessaria, sed secundum quid, teneri Episcopum, seu quamcumq; aliam personam Ecclesiasticam, in communibus necessitatibus eleemosynas facere.

Quintum dictum. Quod non tenetur quis subuenire etiam existenti in extrema, de necessarijs, vel superfluis personæ, nisi per communia, idest per se instituta ad subleuandam talem necessitatem.

Sextum dictum. Non succurrens alicui posito in extrema, licet peccet; non tamen tenetur ad restitutionem damni familiæ, scilicet uxori, & filijs eius.

Septi-

ET QVÆSTIO.

Septimum dictum est. Posse potestatem publicam compellere omnes diuites, ut in necessitatibus grauib; aut extremis Reipublicæ erogent eleemosynam.

CIRCA ARTICVLVM SECVNDVM.

Num de superfluis teneatur quis facere eleemosynam in Communibus necessitatibus?

Ponuntur duæ sententiæ, & conclusiones.

Prima conclusio. In rigore loquendo, non est peccatum mortale retinere superfluum, nec est præceptum erogare pauperibus extra grauem, & extrinsecam necessitatem.

Secunda conclusio. Simpliciter superfluum loquendo, & ut in plurimum est mortale peccatum.

Tertia conclusio. Retinere superfluum non simpliciter (moraliter loquendo) non est mortale, quamuis sit periculosum.

Quarta conclusio. Episcopis, & ceteris personis Ecclesiasticis, non licet retinere superfluum ex fructibus Ecclesiasticis proueniens, sed tenentur illud erogare pauperibus, etiam in communibus, aut leuibus necessitatibus existentibus.

Quinta conclusio. Diuites seculares, tenentur ex præcepto superfluum erogare existentibus in graui necessitate.

Sexta conclusio. Non tenetur quis statim omne superfluum erogare, neque omnibus occurrentibus statim largiri.

QVOAD TERTIVM ARTICVLVM.

Num Episcopi, & ceteri beneficiati, minori vinculo ad erogandum eleemosynas teneantur, quàm diuites huius sæculi?

Ponuntur 14. conclusiones.

Prima conclusio. Ex bonis patrimonialibus, & ex ijs quæ in seculari,

INDEX DISPVAT.

- lari, & hereditario Clerici possident, eodem vinculo quo Laici, non autem auctiori, tenentur eleemosynas facere.
- Secunda conclusio. Bona Ecclesiastica, quae ut communia à Clericis possidentur, id est quae Christianus populus Clero, & Ecclesis offert, ut etiam pauperibus communicentur, sine dubio pro parte pauperibus ex Iustitia debentur.
- Tertia conclusio. Bona Abbatiarum, & Prioratum, & praesertim eorum quae in commendam conferuntur, sunt bona non propria Abbatis, & Commendatarij, sed eorum, id est quae debentur diuidi à commendatario in quatuor illas partes, scilicet Abbati, ministris Ecclesiae, pauperibus, & fabricae.
- Quarta conclusio. Bona Hospitalium, seu Xenodochiorum, hospitij peregrinorum, vel redemptionis captiuorum, & similium, pauperibus dumtaxat, vel peregrinis, aut captiuis debentur, etiam si tanquam vnica, & annexa possideantur: & qui aliter illis vtuntur, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem.
- Quinta conclusio. Episcopi, & Clerici, non tenentur de lege Iustitiae facere eleemosynas ex bonis quae eis competunt ratione portionis sibi adiudicatae, & eorum quae in diuisione pro tempore illis facta contigerunt.
- Sexta conclusio. Quando bona Ecclesiastica sunt indistincta, id est cum in mensa Episcopali, non inueniuntur onera pro pauperibus, vel fabrica imposita, ita ut nec ad illos, neque ad hunc relationem habere videantur, vel quando annuus redditus distinctus a praebendis Clericorum, & redditibus hospitalium (ut hodie communiter accidit, relinquitur Episcopo dispensandus, tunc iuxta duas conclusiones sequentes iudicandum erit.
- Septima conclusio. Cum mensa Episcopalis est tenuis, nec pingues habet redditus, aut quando ita mediocres, ut pro Episcopo tantum sufficiunt, tunc censenda sunt bona illa, ut propria, & pro Episcopi sustentatione principaliter assignata.
- Octaua conclusio. Quando mensa Episcopalis, vel praebenda Clericelis, est admodum pinguis, tunc tenentur ex Iustitia superflua erogare pauperibus, etiam in communi necessitate constitutis.
- Nona conclusio. Ex bonis quae temporali dominio, & titulo possident Episcopi, vel alij Clerici, ut Castra, Ciuitates, Vassallos, &

huius.

ET QVAESTIO.

- huiusmodi, de superfluo horum bonorum, non obligatur Episcopus facere eleemosynas ex Iustitia, nec tenetur ad restitutionem si non fecerit, nisi in ijs casibus in quibus seculares tenentur.
- Decima conclusio. Licet, & laudabile est, aliquando, id est cum non imminet necessitas prouidendis pauperibus de ijs quae supersunt ex prouentibus Ecclesiasticis, emere possessiones, & in thesauro recondere pro necessitatibus Ecclesiae.
- Vndecima conclusio. Ex bonis licite acquisitis per Clericos etiam per fructus beneficiorum, non tenentur Episcopi dare de superfluo etiam in communibus necessitatibus, ex Iustitia.
- Duodecima conclusio. Ex bonis, & fructibus qui pro decentia status Clerici, arbitrio boni viri adiudicati sunt, si quis sibi aliquid subtrahit, non tenetur ex Iustitia eleemosynam facere, sed potest illud expendere ad libitum, in licitis tamen.
- Tertiadecima. De decimis quae à Clericis recipiuntur, eadem distinctione vtendum est.
- Quartadecima conclusio. Episcopi, & Ecclesiastici de superfluo tenentur maiori vinculo charitatis facere eleemosynas, quam Laici etiam in communibus necessitatibus.

QVAESTIO TERTIA.

An eleemosyna det gratiam ex opere operato?

Vbi multa Patrum de virtute, & efficacia eleemosynae adduntur, quatuor errores etiam confutantur. Et ponuntur quinque Conclusiones.

- Prima conclusio. Eleemosyna neque secundum substantiam actus, neque formaliter dat gratiam ex opere operato, sicut sacramenta.
- Secunda conclusio. Eleemosyna secundum suam substantiam, non est dispositio vltima, & certa, seu infallibilis gratiae.
- Tertia conclusio. Eleemosyna secundum substantiam sumpta, inter omnia opera, est optima dispositio, ut quis consequatur à Deo quae ei desunt, vel quae necessaria sunt ad consequitionem gratiae.
- Quarta conclusio. Eleemosyna formaliter sumpta, id est ut ex charitate

INDEX DISPUTAT.

tate procedit, est proxima dispositio gratiæ.
Quinta conclusio. Eleemosyna habet aliquos fructus, seu effectus temporales

IN TERTIO LIBRO, Agitur de fuga in bello.

In hoc libro ponuntur octo dubia principalia.

- P**rimum. De natura belli, eius causa, & effectibus.
Secundum. An bellare sit peccatum?
Tertium. Habet multa dubiola ad materiam belli spectantia.
Quartum. An Clerici tempore belli, fugam possint arripere?
Quintum. An Papa possit dispensare cum Clerico ad bellandum?
Sextum. Quid Episcopus, seu Prælatus circa personas in duello pugnantibus agere teneatur?
Septimum. An ciues catholici teneantur fugere, & deserere Ciuitates quas Hereticus, aut Tyrannus potens occupauerit?
Octauum. An populus Christianus debeat se opponere pro viribus, armisq; illi heretico, cui aliàs (sædusa hæresi) iure successionis Regnum deberetur?

Q V A N T V M A D P R I M V M.

Explicatur quid sit propriè bellum, in quo differat à pugna, duello, & pralio. Vnde ortum duxerit, qui fuit primus qui bellum intulit. Et multa mala, & incommoda belli narrantur.

Q V O A D S E C V N D V M.

An bellare sit semper peccatum tres hæreses confutantur. Et habet duas conclusiones.

Prima Conclusio. Bellum defensiuum, ex natura sua, sanctum, & licitum est.
Secun-

ET QVAESTIO.

Secunda conclusio. Bellum offensiuum, ex natura sua est licitum, seruat tamen quibusdam conditionibus.

Q V A E S T I O T E R T I A.

Quest. tertia, Varia habet dubia.

P R I M V M D I B I V M.

Quæ sint causæ, & conditiones iusti belli

Assignantur quatuor.

- Prima. Est auctoritas legitima.
Secunda. Causa iusta.
Tertia. Modus debitus exequendi illud.
Quarta. Est bona intentio, ut scilicet fiat ob pacem.

S E C V N D V M D V B I V M.

Quæ sit auctoritas necessaria ad indicendum bellum?

In hoc dubio, posita distinctione de Repub. perfecta, & imperfecta, sunt quatuor conclusiones.

- Prima conclusio. Princeps, & Respub. imperfecta, non expectata supremi Principis facultate, potest in bello defensivo aduersus hostes.
Secunda conclusio. Imperfecta Respub. non potest committere bellum aggressiuum sine supremi Principis auctoritate.
Tertia conclusio. Quæcunque Respub. perfecta, vel eius Princeps, potest contra hostes, aggressiuum bellum committere.
Quarta conclusio. Princeps, vel Respub. perfecta, quæ passa est iniuriam, est verè Iudex illius Principis qui intulit iniuriam.

INDEX DISPVAT.

TERTIVM DVBIUM.

Tertium Dubium, vtrum scilicet existente dubia causa belli, licitum sit Principi indicere bellum, & mililibus præliari?

Continet duos sensus.

Primus est. An manente illo dubio in conscientia licitè miles possit pugnare? Et in hoc dicitur manente illa conscientia erronea, nequaquam licere, sed debet miles putare hoc esse suum munus, vt Principi suo obediat, & ita non peccat.

Alter sensus est. An cū non omnino constat de iusta causa belli, possint milites deponere conscientia in suo Principe? Et in hoc distinguntur tria hominum genera. Et ponuntur tria dicta.

Primum. Princeps non potest bellum gerere, nisi prius ei constet de Iustitia causæ.

Secundum. Milites qui sunt subditi principi, vel stipendiati etiam pro tempore pacis, ij possunt.

Tertium. Milites ad venturij, non possunt præliari nisi cognita Iustitia belli.

Quartum. Si constet de iniustitia belli, non tenentur obedire Principi, neque subditi eius.

Quintum. Si milites mittuntur à suo Principe ad alium adiuuandum, non tenentur inquirere Iustitiam belli, sed si obediant suo Principi mittenti eos, benefaciunt.

QVARTVM DVBIUM.

Quoad quartum dubium, An Princeps, & milites pugnantes in bello iusto peccent, & teneantur ad restitutionem?

Quatuor dicuntur.

Primum. Quod in principe mouente bellum, rarissimè est ignorantia culpabilis, si faciat quod in se est; si verò non faciat, rarissimè est ignorantia inuincibilis.

Secun-

ET QVÆSTIO.

Secundum. In milite rarissimè est ignorantia culpabilis, quamuis esse possit.

Tertium. Tam Princeps, quàm milites pugnantes in bello iusto cum ignorantia culpabili, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem, tam ablatorum, quàm damnorum datorum.

Quartum. Ignorantia inuincibilis, excusat à peccato.

QVINTVM DVBIUM.

Quoad quintum dubium. An milites pugnantes sine licentia Principis peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem?

Dicuntur tria.

Primum. Milites pugnantes sine licentia sui Principis, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionem si reddant illa bona quæ acceperunt, domino cuius erant.

Secundum. Milites priuata auctoritate damna inferentes, tenentur ad restitutionem omnium damnorum illatorum.

Tertium. Si adsit voluntas Principis interpretatiua, vel Epicheia, quod placeret ei vt milites præliarentur, tunc possunt præliari milites sine peccato, tum maximè cum bellum geritur contra infideles.

SEXTVM DVBIUM.

Quoad sextum dubium. An Princeps possit in bello iusto conuocare infideles in suum adiutorium, vel illos adiuare in prælio?

Dicuntur duo.

Primum. Quod hoc ex genere suo, non est peccatum mortale in bello iusto.

Secundum. Id facere ratione scandali, sæpè peccatum est.

INDEX DISPVTAT.

SEPTIMUM DVBIUM.

Circa septimum dubium. An liceat bellum gerere contra hereticos titulo heresis, vel contra alios titulo Religionis?

Dicuntur duo.

Primum. Hereticis ob crimen hereticæ prauitatis, iustissimè bellum indici.

Secundum. Non posse bellum hereticis indici, donec fuerint tales ab Ecclesia declarati.

Tertium. Post declarationem heresis, non potest quicumq; princeps agere bellum in quoscunque hereticos, sed tantum in eos qui sunt sibi subiecti.

Quartum. Quod in infideles, Religionis titulo bellum moueri non potest, nisi tantum contra eos qui aliquando fuerunt Romano Imperio subiecti, secundum Caietanum.

Octauum. Causam iustam belli, non esse diuersitatem Religionis.

Sextum. Barbaris impediens Euangelij prædicationem, potest bellum moueri.

OCTAVUM DVBIUM.

Circa octauum. An princeps teneatur acceptare satisfactionem iniuriæ, & abstinere à bello?

Et sunt quatuor sententiæ, & vnica responsua distinctio.

Quoniam aut est bellum motum propter iniuriam, & sic non debet acceptare satisfactionem, nec desistere à bello si fuerit iam inceptum. Secus autem si fuerit propter iustam causam sine iniuria.

NO.

ET QVAESTIO.

NONUM DVBIUM.

Circa nonum dubium. An possit esse bellum iustum ex vtraque parte?

Respondetur negatiuè, quoad causam principalem; bene tamen quoad secundariam.

DECIMUM DVBIUM.

Circa decimum dubium. Quantum damni liceat hostibus inferre?

Et respondetur sufficere tantum damni inferre hostibus, quantum sufficit ad rei iniuriæ ablatæ re compensationem. Et numerantur quatuor damna, quæ hostibus inferuntur, scilicet mors, expoliatio, libertatis priuatio, & priuatio dominij.

Et circa illud, quibus personis liceat damna inferre, dicimus, quod innocentes non potest, nec debet inferri malum de per se, sed per accidens, & secundario, cum scilicet aliter inimicus superari non potest, quin etiam multi innocentes pereant.

Si verò in expugnata Ciuitate sint plures innocentes, pauci verò nocentes, tunc non licet occidere innocentes multos, propter paucos nocentes.

Parta autè victoria, non licet interficere innocentes etiam si timeatur postea futuros nocentes. Si verò bellum geratur, & constet de alicuius militis innocentia, tunc debet ab alijs defendi, & liberari. Si verò in expugnanda Ciuitate, non possunt nocentes ab innocentibus sciungi, tunc licet omnes indifferenter occidere.

In populo autem nocenti, omnes qui possunt arma capere iudicandi sunt nocentes.

Quoad secundum. Genus damnorum, scilicet expoliatorum dicitur, licitè

INDEX DISPVTAT.

licite posse innocentes expoliari, pro vt sunt partes Ciuitatis nocentis.

Quoad tertium. De seruitute, eadem ratione dicendum est.

Quoad quartum. De dominio, dicimus non posse negari, quin concurrant tot causæ, vt iustè dominio priuari possint Principes, & alij domini, &c.

QVÆSTIO QVARTA.

An Clerici tempore belli, fugam possint accipere?

Et respondetur. Eos qui habent animarum curam, non posse fugere propter multa mala quæ possunt euenire, & de facto eueniunt tempore belli.

Quoad illud autem, num liceat die festo præliari?

Respondetur. Quòd licet, si fuerit necessitas: aliter autem non.

QVÆSTIO QVINTA.

An Papa possit dispensare cum Clerico ad bellandum?

Respondetur, multa esse concessa Clericis facere tempore belli. Primò possunt monere bellum, si habent temporale dominium. Secundò possunt hortari Principes seculares ad bellum gerendum. Tertio, possunt administrare subsidia spirituali pugnantis. Quarto, possunt præliantium animos ad victoriam animare, & incitare. Non tamen licet dicere, comminuite, occidite, trucidate, &c.

Si sit prohibitum præliari Clericos, vel non, humano iure, vel Diuino, lis est. Sed dicitur non esse iuris Diuini, sed positivi.

Circa illud dubium. An in quo casu licitum est Clericis occidere hostes, si occidant, sint irregulares; multo lex est sententia. Resolutio autem est, quòd non est irregularis.

QVAE-

ET QVÆSTIO.

QVÆSTIO SEXTA.

Quid Episcopus circa duellantes facere teneatur?

Dicitur, debere prohibere ne fiant, admonendo eos, & representando Principibus duellandi licentiam concedentibus, summorum Pontif. Bullas.

Quòd si quis in duello moriatur; debet eum Ecclesiastica sepultura priuare.

Et concluditur, modò nullatenus duellum esse licitum, sed omninò condemnatum.

QVÆSTIO SEPTIMA.

An Principes Catholici, teneantur fugere, & deserere Ciuitates quas Hæreticus, vel Tyrannus potens inuaserit?

Et Respondetur. Quòd si Tyrannus potens, occupata Ciuitate patitur eos Christianè viuere, possunt manere sub eo. Si verò compellat negare fidem, debent fugere.

QVÆSTIO OCTAUA.

An populus debeat se viribus opponere hæretico, cui aliàs Regnum debebatur?

Et Respondetur affirmatiuè. Cum quatuor conclusionibus.

Prima conclusio. Hæreticus etiam relapsus, si vult conuerti ad fidem nullo modo debet excludi à Sacramento penitentiae, per quod illi iter ad cælum paratur.

Secunda conclusio. Principes qui amplam viuendi libertatem subditis

INDEX DISPVAT.

subditi dant, si id faciant contra Ecclesia dogmata, peccant mortaliter.

Tertia conclusio. Non licet Christianis, infidelem, aut hereticum regem tollerare, nec illum ad regnum admittere, maxime si hereticus fuerit relapsus.

Finis primi indicis.

INDEX SECVNDVS RERVM SCILICET ET VERBORVM,

Quæ in opere continentur ordine
Alphabetico.

Primò tamen sciatur, primum, l. dicere librum, numerum verò sequentem, seipsum notare, f. dicit folium, p. dicit paginam folij, f. verò ultimum, denotat litteram, in qua quæ citantur, fidelissimè inueniuntur.

A

- Furuo, (id est nigro) dicitur fur. lib. 1. fol. 80. pag. 2. littera, d.
A pctò Ade, mors habuit originem. lib. 1. fol. 76. pag. 2. lit. d.
A peccato Caim, cæpit seruitus hominum, ex D. Aug. lib. 1. f. 76. pag. 2. d.
A tempore Apostolorum, sunt determinatæ quædam horæ ad orandum. l. 1. f. 121. p. 1. b.
A tempore B. Ignatij diuinitus edocti, ceprum fuit, alternatum Psalmos in Choro cantari. l. 1. f. 121. p. 2. c.
A principio humani generis, denunciatus est Christus in carne venturus, ex D. Leone. li. 1. fol. 210. p. 1. b.
A mulieribus, quot mala euenerint, & quot bella fuerint exorta. l. 3. f. 58. per totum
A Græcis, ad Romanos, cur Imperium olim fuerit translatum. l. 3. f. 76. p. 1. a.
Aaronem vocabat Sabellius fratrem suum; se verò vocabat Mosén. l. 1. f. 54. p. 1. a.
Abbatés multi, priuati sunt suis Abbatij, regnante in Anglia impia Elisabètha. l. 3. f. 73. p. 1. b.
Abeffe à Choro per accidens, quid sit. l. 1. f. 124. p. 1. b.
Ablatio Ciuilis, non tollit ius paternum circa diuina. l. 1. f. 172. pag. 2. d.
Absentia ministrorum Ecclesiasticorum à Ciuitatibus tempore belli, quot malorum sit causa, ex D. August. l. 3. f. 63. p. 2. d.
Absolutio sacramentalis, nõ potest fieri scripto, sed verbo debet pronuciari. l. 1. f. 108. pag. 1. b.

Abraham

I N D E X.

- Abraham accepisse filium in parabolam, quid significet. li. 1. f. 37. p. 2. d
- Abrahæ quare fuerit adaucta litera. li. 1. f. 44. p. 2. d
- Absolute loquendo non tenetur Curatus cum periculo vitæ suæ ministrare infectis sacramenta viatici, & Confessionis, nisi in casu. li. 1. f. 8. p. 2. d
- Abulensis male dicit, dum ait, D. Grego. orando pro Traiano Imperatore, mortaliter peccasse. li. 1. f. 155. p. 1. a
- Abulensis temerarius censendus est, dum ait, q̄ sanguis Christi, nec i uita nec i morte, nec post mortem, fuit Diuinitati coniuncta. li. 1. f. 204. p. 2. d
- Actus ex voto procedit ex maiori virtute, quam actus sine voto. li. 1. f. 158. p. 2. c
- Actus fortitudinis in Curato enervaretur si fugeret à loco suæ diæcesis, tempore pestis ouibus relictis. li. 1. f. 11. p. 1. b
- Actiua virtus quæ est in semine Patris, deriuatur originaliter ab Auo. li. 1. f. 170. p. 1. a
- Ad perfectionem fraternæ dilectionis, tria faciunt. lib. 1. f. 15 p. 1. a
- Ad irregularitatem incurrendam, necesse est, vt quis sit causa mortis. li. 2. f. 3. p. 2. d
- Ad iudicandum de superfluo, opus est iudicare præteritum, & futurum moraliter. lib. 2. f. 10. p. 2. c
- Ad Episcopum competit prima rō cura animarum suæ diæcesis. li. 1. f. 7. p. 2. c
- Ad hoc vt mors alicuius sit voluntaria, quid requiratur. li. 3. f. 66. p. 2. c
- Ad hoc vt quis damnetur, sufficit vt vnum faciat peccatum; ad hoc verò vt saluetur, oportet seruare omnia præcepta. li. 2. f. 28. p. 2. d
- Ad inuocationem Deiparæ Virginis, miracula multa operata sunt. lib. 1. f. 62. p. 1. b
- Ad hoc vt pastor vocet oues suas nominatim, debet habere multa. li. 1. f. 87. p. 2. d
- Ad Episcopum spectat disponere ea quæ generalem Ecclesiæ suæ statum concernunt. li. 1. f. 122. p. 1. b
- Ad quid Curati teneantur. li. 1. f. 11. p. 2. d
- Ad pestem Romæ sedãdam, D. Greg. litanias instituit, & cantari præcepit. li. 1. f. 96. p. 2. c
- Ad correctionem fraternam quicūq; Christianus obligat sub peccato mortali. li. 1. f. 3. p. 2. d
- Adam dicitur formatus; Eua verò non, sed ædificata, & quare, ex doctrinã D. Aug. lib. 1. f. 208. p. 1. a
- Adam sciuit sacramentū quod suo corpore factum est. li. 1. f. 208. p. 2. c
- Adam secundus cur inclinatus capite obdormiuit, ex D. Augu. lib. 1. f. 208. il primo, p. 2. c
- Adam primus, sicut potuit filiis suis communicare mortem, secundus etiam Adam, potuit suis filiis communicare vitã. li. 1. f. 208. il 2. p. 1. a
- Adam in illo sopore verè dormiuit. li. 1. f. 209. p. 1. a
- Adam fuit primus vates propheta

I N D E X.

- ta secundum D. Hieronymū. lib. 1. f. 209. p. 2. d
- Adam habuit Prophetiæ donū ex D. Aug. ibidem. d
- Adam post somnum prophetauit. li. 1. f. 209. p. 2. c
- Adam in illa extasi, cognouit præterita, præsentia, & futura, ex D. Epiph. li. 1. f. 210. p. 1. a
- Adam habuit fidem, & spem, ex D. Prospero. li. 1. f. 210. p. 1. a
- Adam in illo sopore, cognouit Incarnationem verbi Dei, nõ autem suam met præuaricationem. ex D. Bonauentura. li. 1. f. 210. p. 1. b
- Adã in illa extasi cognouit per fidẽ explicitè mysteriū sãctifimę Trinitatis. li. 1. f. 210. p. 2. c
- Adam in statu innocentie accipit gratiam, & Iustitiam originalem ex fide Christi crediti. li. 1. f. 211. p. 1. a
- Adam in illo sopore, & reuelatione, non cognouit mysterium Crucis. li. 1. f. 211. p. 1. a
- Adam in illa extasi, ingressus est Curiam celestem, ex sententia D. Aug. li. 1. f. 211. p. 1. b
- Adam in statu Innocentie, contemplabatur celestia gaudia, ex D. Greg. li. 1. f. 211. p. 1. b
- Adam in statu Innocentie, obdormiuit inuitu incommutabilis veritatis. ex D. Bernar. li. 1. f. 211. p. 2. c
- Adam in illa extasi, non vidit essetiam Diuinam, secundum communem statum illius vitæ. li. 1. f. 211. p. 2. c
- Adam factus est quasi vnus ex nobis, dictum est per Hieronimū, ex D. Aug. li. 1. f. 36. p. 2. c
- Adam fuit principium materiale, & formale Ecclesiæ, licet Abel à Sanctis Patribus primus iustus appelletur. lib. 1. f. 216. p. 2. d
- Adam fuit primus Christianus, & ita eum vocat D. Epiph. li. 217. p. 1. a
- Adamo peccante, etiam si Eua non peccasset, peccatum tamen sequutum fuisset, & uide locum hunc quoniam videbis vnum contra doctrinam D. Tho. li. 1. f. 172. p. 1. b
- Adẽ peccatū, non fuit tam grande, vt fuit illud Euz, ex doctrina D. Tho. li. 1. f. 172. p. 1. a
- Adæ caluaria, inueta est in monte caluario ex D. Epiph. li. 1. f. 220. p. 2. c
- Adæ somnus licet fuerit verus; non tamen fuit per causas naturales. li. 1. f. 209. p. 1. b
- Adæ somnus secundū D. Bern. non fuit eiusdem rationis cū nostro li. 1. f. 208. il 2. p. 2. d
- Adæ somnus, à Tertulliano dementia appellatur. li. 1. f. 209. par. 2. c
- Adæ non fuit reuelatum in illo somno mysterium incarnationis, qua parte ordinabatur in remedium peccati. lib. 1. f. 209. p. 2. c
- Adæ, fuerit num reuelata causa mysterij Incarnationis, varij sunt doctores. lib. 1. fol. 210. p. 2. d
- Adæ verba illa, scilicet, hoc nunc os ex ossibus, &c. & alia quæ sequuntur; propter hoc relinquet, &c. Christi tantum cū Ecclesia coniunctionem significabant.

I N D E X.

- gnificabant. Sancti verò ex factò rei, quia Eua ex latere dormientis Adæ facta fuit, intelligunt Ecclesiam quoq; forma tam esse ex latere Christi in cruce dormientis. li. 1. f. 211. par. 1. b
- Adæ vigilant, Deus non extraxit costam propter tres causas. li. 1. f. 214. p. 2. c
- Adæ cur in somno fuerit costa detracta. li. 1. f. 214. p. 2. d
- Adrianus reprehenditur à Victoria, & bene, in materia de bello. li. 3. f. 50. p. 1. a
- Adriani dictum de eleemosyna spirituali, quod arctius præcipiatur quàm corporalis. li. 1. f. 10. p. 2. d
- Admonitio ad Clericos. li. 1. f. 126. p. 1. a
- Adulteratores monetarum appellantur ipsi hæretici, & quare. li. 1. f. 90. p. 1. b
- Adulteri appellantur hæretici, & quare. li. 1. f. 90. p. 1. a
- Adulterinæ gemmæ sunt hæretici. li. 1. f. 90. p. 1. a
- Adversitates, sunt rebus prosperis vtiliores. li. 1. f. 138. p. 1. a
- Ænigma quid sit. li. 1. f. 38. p. 1. a
- Aer ambiens Christi corpus nõ potuit tam citò resolvere illã aquam quæ de Christi mortui corpore fluxit. lib. 1. fol. 199. p. 2. d
- Affectum paternum communitat Spiritus sanctus pastoribus Ecclesiæ, ad regèdos suos subditos. li. 1. f. 49. p. 1. b
- Alcinus iniquus, malè in Christi ouile intrabat. lib. 1. f. 39. p. 1. a
- Alcoranum Iudæorum, continet multa falsa. li. 1. f. 23. p. 2. c
- Alearum ludus Clericis est prohibitus. li. 1. f. 19. p. 1. b
- Alexandro S. Gregorij Priori, Virgo maria apparet, eumq; ab infirmitate in qua erat liberat. li. 1. f. 65. p. 1. a
- Alexandri magni mors, nihil habet commune cum morte Sanctorum. li. 1. f. 188. p. 2. d
- Aliena opera, profunt alteri à se ad gratiam ex sententia D. Ambrosij, & D. Tho. lib. 1. f. 164. p. 2. d
- Aliqua sunt in Ecclesijs, in quibus nec Episcopi, nec Canonici aliquid facere possunt. lib. 1. f. 122. p. 2. c
- Aliqua lex pœnalis obligat sub mortali. li. 1. f. 124. p. 2. d
- Aliqua sunt prohibita quia præcepta, aliqua verò præcepta, quia prohibita. li. 1. f. 100. p. 1. a
- Aliquando Deus patitur, bonos affligi iisdè malis quibus impij puniuntur. li. 1. f. 136. p. 2. c
- Aliquando Deus grauiori pœna punit bonos quàm malos, ex D. Aug. lib. 1. f. 137. p. 1. a
- Aliquando Episcopi concedunt Confessarijs licentiã audiendi confessiones mulierum, quandoque etiam & hominum, & quare. lib. 1. fol. 110. p. 2. c d
- Aliquando sensus spiritualis, est præstantior literali. lib. 1. fol. 31. p. 1. b
- Aliquando homo propter peccatum priuat aliquibus diuinis auxilijs maioribus, quæ si haberet homo, de facto conuerteretur.

V E R B O R V M.

- uerteretur. lib. 1. f. 53. p. 2. c
- Aliqui dixerunt Epistolam Pauli adhæbreos non esse Pauli, quia in ea vsus est figura Salomonis, sed male dixerunt. lib. 1. f. 33. p. 1. b
- Aliquando fuit Virgini Mariæ concessum, videre clare diuinam essentiam, vt in die Incarnationis. li. 1. f. 212. p. 1. b
- Aliquando homo per peccatum priuatur aliquibus Dei auxilijs quibus conuerteretur. lib. 1. f. 53. p. 2. c
- Aliquando Damnatis, carere sepultura, auget pœnam accidentalem. lib. 1. f. 188. p. 2. d
- Aliquando pecunia (cum est de sensu boni publici) magis valet, plurisq; æstimatur quàm vita hominis. li. 2. f. 9. p. 2. d
- Aliquando est aliquid superfluum alicui vno tempore, & non alio; quin potius est ei necessarium. lib. 2. f. 10. p. 2. c
- Aliquando alia bona opera, vim suam habent ab eleemosyna. lib. 2. f. 26. p. 2. d
- Aliquando (ratione circumstantiæ) potius est succurrendum amico, quàm parentibus, & alijs quibuscunq; consanguineis. li. 1. f. 177. p. 1. b
- Aliquando homo dicitur reprobari à Deo, in quantum non vult ei Deus bonum vite eternæ. li. 1. f. 53. p. 2. d
- Allegoria duplex est. Altera in uocibus ipsis; altera vero in rebus. lib. 1. f. 29. p. 1. b
- Ampullæ multæ repletæ sunt sanguine qui miraculose fluxit ab illa Icona saluatoris à Iudæis percussa in Syria. li. 1. f. 200. p. 2. c
- D. Ambrosius quomodo sit intelligendus in quodam dicto. li. 1. f. 177. p. 2. d
- D. Ambrosij pulcra ponderatio super illa verba Pauli, non enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. li. 1. f. 42. p. 1. b
- Amuratus Turcarum Rex, quanto exercitu fuerit præliatus. lib. 3. f. 57. p. 2. c
- Ananias & Saphira, cur statim mortui sint. li. 1. f. 156. p. 2. c
- Anastasijs secundus Episcopus Imperatorem. li. 3. f. 77. p. 1. a
- Andreas Christi martyr, à febribus Virginis ope liberatur. lib. 1. f. 62. p. 1. b
- Angeli custodes, curam habent nostri ad modum medicorum. lib. 1. f. 141. p. 2. c
- Angeli dici possunt mediatores, & quomodo. li. 1. f. 43. p. 2. c
- Angeli non fuerunt Christi sanguine redempti. li. 1. f. 42. p. 1. b
- Angeli qui sunt de ordine virtutum, faciunt in mundo prodigia. li. 1. f. 160. p. 2. d
- Angeli qui percusserunt Egyptios, non fuerunt Angeli mali. li. 1. f. 160. p. 2. d
- Angelij percussores Aegyptios, appellantur mali non ab effectu, sed ab effectu. li. 1. f. ibid. d
- Angelis primò peccatum est sicuti hoibus mors. li. 1. f. 146. p. 1. b
- Angolorum peccatum, à peccato hominum, in quibus differat. li. 1. f. 146. p. 1. b
- Angelus exceptus est commentalis à D. Greg. li. 2. f. 3. p. 1. b
- d Angelus

Angelus beatus, ab anima Christi in quo differat. li. 1. f. 187. p. 1. a
 annibalis copia, quantę fuerint lib. 3. f. 57. p. 2. d
 Anno 1594. Octauo sedente Bonifatio, Virginis Lauretanę domus, ab Illyricis plagis ad Recanatense nemus deuenit lib. 1. f. 66. p. 1. b
 annona deficiente, nihil prodest marsupium auro plenum. l. 1. f. 117. p. 1. a
 angelica manu, Virginis Lauretanę domus, a Galilea ad Illyricas prius, & postea ad Recanatenfes plagas translata est. lib. 1. f. 64. p. 2. d
 animę in purgatorio potius satisfatiuntur, quã satisfaciunt. l. 1. f. 161. p. 2. c
 anima per peccatum multis ornamentis gratuita denudatur. l. 1. f. 140. p. 2. d
 animę monile est iugum timoris Domini. lib. 1. f. 154. p. 2. c
 animę lunulę, sunt celestium rerum contemplationes. li. 1. f. 154. p. 1. b
 animę calceamentum, est humilitas. l. 1. f. 154. p. 1. a
 anima, pro peccatum Diaboli iugum assumit. l. 1. f. 154. p. 2. d
 animę mitra, est donum sapientię. l. 1. f. 154. p. 2. d
 animę armillę, sunt bonę operationes. lib. 1. fol. ibidem.
 animę discriminalia, est sancta discretio. l. 1. f. ibidem.
 animę periscelide, sunt donum fortitudinis. l. 1. f. ibidem.
 animę murenule, sunt spes sancta. l. 1. f. 153. p. 1. a
 animę olfactoriola, sunt gustus, & suauitates spirituales. li. 1. fol. ibidem.
 animę annuli, sunt fidelitas desponsationis suę cum Deo. l. 1. f. ibidem. b
 animę gemmę a fronte pendent, sunt donum Intellectus, consilij, & scientię. lib. 1. fol. ibidem. b
 animę mutatoria, sunt varię virtutes, quibus in gratia existēs exornatur. l. 1. f. ibidem b
 animę palliola, & linteamina, sunt verecundia. lib. 1. f. ibidem. p. 2. c
 animę acus, est compunctio, & remorsus conscientię. lib. 1. f. ibidem. c
 animę specula, sunt exempla sanctorum quę imitatur. l. 1. f. ibidem. c
 animę sordis, est gratia quę operit multitudinem peccatorum. l. 1. f. ibidem. d
 animę vitę caput stringentes, sunt firmitas mentis. l. 1. fol. ibidem. d
 animę thesistra, sunt omnes virtutes meritorię. lib. 1. fol. ibidem. d
 animę peccantis caluitium, est eius perpetua confusio. li. 1. fol. ibidem. d
 animę peccantis ciliu, sunt peccata dani, & sensus. l. 1. f. ibid. d
 anima Christi Domini, in quibus differat ab Angelis. lib. 1. f. 187. p. 1. a
 anni mille, efficiunt vnũ Diem Dei, noster verò dies, fit spatium 24. horarum. lib. 1. fol. 129. pag. 1. a

ante

ante peccatum, quales futuri erant homines. lib. 1. fol. 128. pag. 2. c
 antichristi appellantur omnes heretici. l. 1. f. 90. p. 1. b
 antiquitas sacrę scripturę. l. 1. f. 72. p. 1. b
 antiquus mos est in Ecclesia, oblationes, & donaria, cum cęrea, tum argentea offerre pro beneficijs a Deo acceptis, mediantibus sanctorum precibus. l. 1. f. 188. p. 2. c
 antiochus quantam militum manum habuerit. lib. 3. f. 57. pag. 2. c
 antiqui patres, habebant statutas horas ad orandum, & laudandum dominum. li. 1. fol. 121. p. 1. b
 antonomastice lex domini immaculata appellatur. lib. 1. f. 73. p. 1. a
 apostoli Sancti Virginis Lauretanę almam domum, in Ecclesiam consacrant. lib. 1. fol. 64. p. 2. c
 apostoli quomodo sint facturi maiora opera ijs quę Christus fecit. l. 1. f. 68. & 69. per totum.
 apostoli maiora opera erant facturi quã Christus materialiter, non autem formaliter. l. 1. f. 69. p. 2. d
 apostoli fuerunt baiuli doctrinę Christi. l. 1. f. 70. p. 2. c
 apostoli sunt Reges, & Ecclesię ab illis fundata, sunt filię regum ex. D. August. lib. 1. fol. 80. p. 1. b
 apostoli mouebantur immediate a Spiritu sancto in explicandis sacris scripturis. lib. 1. fol. 33. pag. 1. b
 apostolis licebat, ex sensu spirituali sumere argumentum necessarium, nobis autem non, & quare: vide. lib. 1. fol. 34. pag. 2. d
 apostoli comparati Christo non lucebant. l. 1. f. 42. p. 1. a
 apostoli sũt, & appellatur fundamentum Ecclesię. l. 1. f. 43. p. 1. a
 apostolus, est nomen commune Christo, & Apostolis. li. 1. f. 43. p. 2. d
 apostoli pauperibus, & egenis necessaria curabant. lib. 2. fol. 24. p. 2. d
 apochryphum est dicere, militem illum qui Christum dominum lancea percussit, longinum appellatũ esse, cęcumque fuisse, ad dictum vero Augustini circa hoc quid respondeatur: uide. li. 1. f. 196. p. 1. a
 approbatio Episcopi dat approbato ad confessiones audientias, materiam, & iurisdictionem. l. 1. f. 110. p. 2. c
 apud Auum, est legitima patria potestas, non autem apud matrem. l. 1. f. 171. p. 2. d
 aqua egressa est cum sanguine ex Christi mortui latere, non autem flegma. l. 1. f. 197. p. 1. b
 aqua emanata ex Christi corpore, non fuit deuò creata. l. 1. f. 197. p. 2. d
 aqua ex Christi corpore emanata, naturaliter fuit ex componentibus resoluta. lib. 1. fol. ibidem. d
 aqua ex Christi corpore emanata, miraculose egressa est. li. 1. fol. ibidem. d

d 2 aqua

I N D E X

aqua egressionis ex Christi corpore miraculum, in quo consistit. l. i. f. 198. p. 1. a
 aqua quæ à Christi mortui latere in cruce fluxit, partim miraculosè, & partim naturaliter producta est. lib. i. f. 199. p. 2. c
 aqua ex Christi mortui corpore manata, non fuit tunc creata denuo, neq; extrinsecus asportata. l. i. f. 199. p. 2. d
 aqua exiuit à Christi corpore in magna quantitate. li. i. f. 201. p. 1. b
 aqua egressa ex Christi corpore nõ fuit Diuinitati cõiuncta, neq; post resurrectionem assumpta; quod etiam est dicendum de sudore, & sputo. l. i. f. 202. p. 2. d
 aqua ex Christi vulnere egressa, sputum similiter, & sudor, non habuerunt vim effectiuam, seu causalitatem gratiæ; sed fuerunt tantum signum. l. i. f. 202. p. 2. d
 aqua, & sanguine ex Christi corpore manantibus, significantur duo baptismata, aquæ scilicet, & sanguinis. lib. i. f. 220. p. 1. a
 aqua & sanguis cur ex Christi corpore fluxerint, ex Ruffino. l. i. f. 220. p. 1. b
 aqua egressa ex Christi latere significat purificationem Ecclesiæ, sanguis verò eius dotationem ex D. Augustino. lib. i. f. ibidem. c
 aqua & sanguis Christi domini sunt ænigmata salutis nostræ, quæ ab Adamo primo homi-
 ne coepit. l. i. f. 220. p. 2. c
 aqua, & sanguis Christi fusus, fuerunt indicium resurrectionis corporis Christi, ex Beda. l. i. f. 220. p. 2. d
 aqua, & sanguinis exitus ex corpore Christi mortui, quid significant. l. i. f. 219. p. 2. c
 aqua benedictæ virtus atque potentia maxima; nam ea multociens Demones fugati sunt. l. i. f. 62. p. 1. b
 aquila similis est Theologo. l. i. f. 35. p. 1. b
 aquila Ezechielis, similis est Theologo. l. i. f. 35. p. 1. b
 araneæ, seruum Dei, suis minutissimis telis operientes, ipsum à persecutoribus liberat. lib. i. f. 58. p. 2. c
 araneæ appellantur Hæretici omnes. lib. i. f. 90. p. 1. b
 arca Noè significat Ecclesiam. l. i. f. 39. p. 2. c
 architectus Ecclesiæ, fuit Paulus Apostolus, & ponuntur architecti proprietates. lib. i. f. 77. p. 1. b
 archidiaconi ab Episcopis deputantur ad ægenorum subsidium. l. 2. f. 2. p. 2. c
 argumentum validum contra opinionem Francisci Suarez ad probandum, quòd Virgo Maria fuerit operata miracula non solum post mortem (vt ipse ait) sed etiam dum vivebat. l. i. f. 70. p. 2. d
 Arg. potest sumi à sensu litterali, quando nobis constat illum esse certum. lib. i. fo. 33. p. 1. a
 Arg. contra aliquos, potest sumi
ex

V E R B O R V M.

ex his quæ illi ipsi concedunt. l. i. f. 33. p. 2. d
 Argumentum efficax contra infideles, seu Catholicos, quomodo sumi possit. lib. i. f. 33. pag. 2. b
 Argu. Christi Domini contra Sadducæos. l. i. f. 34. p. 1. b
 Argumentum efficax, contra Iudæos. l. i. f. 34. p. 2. c
 Argu. Xpi efficax, ad probandum, obligari Pastores animarum ad residentiam. l. i. f. 88. p. 1. b
 Ariouistus quot in bello deuicerit? l. 3. f. 58. p. 1. a
 Arrianorum, & Christianorum controuersia, super Ecclesia quadam obtinenda. l. i. f. 59. pag. 1. a
 Arrierror, q; Xps Filius Dei, non sit Patri consubstantialis. l. i. f. 45. p. 2. d
 Arrius vna scintilla fuit, sed q; non statim fuit oppressa, ideo totum orbem inflammauit. l. i. f. 78. p. 1. b
 Ars artium appellatur à Diuo Gregorio, gubernatio Ecclesiarum. l. i. f. 48. p. 2. c
 Asserens, Xpm Dominum ante mortem, lancea fuisse percussum, hæreticus est. l. i. f. 197. p. 1. a
 D. Athanasij pulcrum dictum de rabie Arrianorum, vide. li. i. f. 201. p. 2. c
 D. Athanasij dictum de sanguine Christi, cum aqua mixto, quomodo intelligatur. l. i. f. 202. p. 1. a
 D. Athanasius pulchrum dictum de morte Diab. l. i. f. 217. p. 2. c. d.
 D. Athanasius multum fugæ indulget. l. i. f. 83. p. 2. d.
 D. Athanasij fuga laudabilis. l. i. f. 92. p. 1. b.
 Athalia occisa extra septa tēpli, quid reperit? l. 3. f. 77. p. 2. c.
 Athyla Hunnorum Rex, habuit quingenta armatorum milia. l. 3. f. 57. p. 2. c.
 Auctoris modestia, in reticendo nomine cuiusdam viri. l. i. f. 10. p. 1. a.
 Auctoritas Summi Pontificis in quo appareat. l. i. f. iiii. p. 2. c.
 Auctore Deo, nemo fit deterio, ex D. Aug. l. i. f. 132. p. 1. b.
 Auctoritas sacræ Scripturæ est infallibilis. l. i. f. 32. p. 1. a.
 D. Aug. mellistua snia de Eccle. desponsatione. l. i. f. 215. p. 1. b.
 D. Aug. ponderatio cur dicatur, lancea latus eius aperuit, & non fodit, vel percussit. l. i. f. 219. p. 2. c.
 D. Aug. dictum de sacra Scriptura. l. i. f. 71. p. 2. c. d.
 D. Aug. aliquando fuit in errore. Almachani. l. i. f. 42. p. 2. d.
 D. Aug. pulchra sententia de feruitute filiorum Adæ propter peccatum. l. i. f. 77. p. 1. a.
 D. Aug. de mutatione nominis Petri, aurea snia. l. i. f. 81. p. 1. a.
 D. Aug. regula ad scripturas intelligendas. l. i. f. 36. p. 1. b.
 D. Aug. quomodo sit intelligendus, dū ait, nec Angel. nec Apost. esse mediatores. l. i. f. 43. p. 2. b.
 D. Aug. variè exponit locum Mat. 26. super illud: tu es Petrus, &c. l. i. f. 43. p. 1. b.
 D. August. sententia de scriptura sacra. l. i. f. 30. p. 2. c.
 D. Aug. aureum dictum de Euangelio. l. i. f. 29. p. 1. a.
d 3 D. Aug.

I N D E X

- D. Aug. snia elegas. l. i. f. 19. p. 1. b.
 D. Aug. dictum de cōione corporis Xpi, scilicet crede, & manducasti. l. i. f. 8. p. 1. b.
 D. Aug. aureum dictum de fuga. l. i. f. 5. p. 2. d.
 D. Aug. interfuit in cōcilio Carthaginensi. l. i. f. 19. p. 1. a.
 D. Aug. aureum dictum, dū comparat sacra Scripturā Vomeri & Citharæ. l. i. f. 37. p. 1. b.
 D. Aug. pulcra sententia de peccatore, q̄ in vita sua Dei obliuiscatur. l. i. f. 148. p. 2. d.
 Augustinus Montalcinus refellitur. l. i. f. 111. p. 1. a. b.
 Aureæ Allusiones de translatione domus Virginis Lauretane. l. i. f. 66. p. 2. c.
 Aurea lupi descriptio, ex Diuo Ambrosio. l. i. f. 89. p. 1. & 2.
 Aureum dictum de tentatione. l. i. f. 117. p. 1. b.
 Aureum scoti dictum, q̄ nō est incredibile, multos esse in Ecclesia qui per annum viuunt sine peccō mortali. l. i. f. 17. p. 2. c.
 Aureum dictum D. Greg. super lib. Iob. l. i. f. 19. p. 1. b.
 Aurea sententia de Sacro penitē. ex D. Chryf. l. i. f. 143. p. 2. d.
 Aureū dictū de peccato Caim. l. i. f. 148. p. 1. b.
 Aureæ sententiæ de elemosyna ex D. Hiero. lib. 2. f. 12. p. 1. a.
 Aurum habet Ecclesia, nō vt seruet, sed vt pauperibus erogat. l. 2. f. 4. p. 1. b.
 Auus est origo sanguinis. li. i. f. 169. p. 1. a.
 Auus est perfectius, & nobilius principium quā mater. li. i. f. 170. p. 1. b.
 Auus cur in scriptura dicatur generare nepotū. l. i. f. 170. p. 1. b.
 Auus est origo & fontotius cōsanguinitatis. l. i. f. 170. p. 2. c.
 Auus inuita matre pueri, potest puerū offerre baptisimo. li. i. f. 171. p. 1. b.
 Aui ius in nepotem, non solum est de iure naturæ; sed etiam de iure ciuili. l. i. f. ibid. p. 2. c.
 Auus venit appellatione Patris. li. i. f. 172. p. 1. b.
 Auus contradicente patre pueri, non potest filium impuberem offerre religioni. lib. i. f. 172. p. 2. d.
 Auo assimilatur nepos per se, matri verò per accidens. lib. i. f. 171. p. 1. a.
 Auo aliquid fieri volente, non dicitur id tunc fieri inuis pa- rentibus. l. i. f. 172. p. 2. c.
 Auo conceditur propter fauorem Religionis Christianæ, vt puerum inuita matre ad se trahat. l. i. f. 173. p. 1. a.
 Auxilio efficaci Dei, posset homo (absolutè loquendo) resistere, sed de facto non resistet cū tali auxilio. l. i. f. 148. p. 1. a.
 Auxilium efficax, quo homo de facto ad Deum conuertitur, non semper Deus dat cuiquam. l. i. f. 147. p. 2. c.
 Axioma illud Theologorum: quod nemo est in hac vita perplexus, quomodo intelligatur. l. i. f. 134. p. 2. d.

B

- B**aal sacerdotum dolus. lib. i. f. 40. p. 1. b.
 bannitorum nostri tēporis insolentia.

V E R B O R V M.

- solentia. lib. 3. fol. 64. pag. 2. d.
 baptisimi præceptum, non obligat adultum ad ipsum suscipiendum cum periculo mortis suæ. l. i. f. 9. p. 1. a. & eodem lib. 10. p. 1. b.
 baptisimo, multis in locis à Sanctis Patribus elemosyna comparatur. lib. 2. f. 26. & 27. per totum.
 baptisimus non habuit plenam efficaciam nisi post Christi mortem. l. i. f. 219. p. 1. b.
 baptizare se ipsum cur quis non possit. l. i. f. 9. p. 1. b.
 beata virgo, præfō adest inuocanti. l. i. f. 64. p. 1. a.
 beata Virgo, vbi sit nata, & vbi educata. l. i. f. 64. p. 2. c.
 beata Virgo (secundum Rupertum) adfuit primo Concilio facto Hierosolymis; sed falsum est, & contra ipsum disputatur. li. i. f. 70. p. 2. d.
 beata Virgo, quæ cum alijs iuxta crucem Christi filij sui stabat, reuerenter sanguinem ex Christi vulneribus lapsū, magna cum reuerentia collegit. l. i. f. 200. p. 2. d.
 beatam Virginem abscondisse intra pectus suum clauos quibus filius crucifixus fuit, valde piū esse credere. lib. 1. fol. 200. p. 2. d.
 beatæ Virgini, aliquando fuit concessum, vt claro Diuinae essentia intuitu frueretur. lib. 1. f. 212. p. 1. b.
 beatæ Virginis laudes mirabiles, ex D. Bernardo. lib. 1. fol. ibidem. d.
 bella, & captiuitates, quomodo introductæ sint. lib. 3. fol. 34. p. 2. c.
 bella, Ninus Rex Assyriorum primus intulit finitimis. l. 3. f. 34. p. 2. d.
 bella Ciuilia, & multæ discordiæ narrantur. lib. 3. fol. 35. pag. 2. c.
 bella varia recensentur. lib. 3. f. 36. p. 1. a.
 bella mouentes, quæ mala, quasve iniquitates soleant operari. l. 3. f. 37. p. 1. b.
 bella varia Iudæorum & gentilium. l. 3. f. 37. p. 1. a.
 bella varia, & quanto tempore durarunt. l. 3. f. 37. p. 1. b.
 bella varia propter mulieres exorta. l. 3. f. 38. p. 1. b.
 bella, quibus Sanctorum dictis condemnari uideantur. l. 3. f. 43. p. 1. b.
 bella sunt tonsura generis humani. l. 3. f. 39. p. 1. a.
 bella & fames, sunt remedia insolentiæ humanæ. lib. 3. f. 39. pag. 1. b.
 bellare licet diebus festis pro bono Reipublice. lib. 3. fol. 65. pag. 1. a.
 bellare Clericum sex modis potest intelligi. lib. 3. f. 65. p. 2. d.
 bellatores Athyle, quot fuerunt. l. 3. f. 37. p. 2. c.
 bella, fames, & multa alia, eueniunt propter peccatum. li. i. f. 115. p. 1. b.
 bellis Roma perdurauit, quæ primo duellis creuerat. lib. 3. fol. 35. p. 1. b.
 belli fabinorum causa fuit Romulis, quia fabinas rapuit. l. 3. f. 35. p. 2. c.

I N D E X

in bellis omnia sunt misera. l.3. fol. 34.p.2.c
 belli iusti conditiones sunt quatuor. l.3.f.47.p.1.a
 belli causa, debet esse magna. l.3.f.47.p.2.d
 belli causam tenentur inquirere milites consiliarij Regis, vel Principis an sit bona vel mala, quod si non inquirent, peccant mortaliter. li.3.f.52.p.1.a
 belli causam, qui milites inquirere non teneantur. lib.3. fol. 52.p.1.b
 belli causa iusta, quæ sit. lib.3.f. 52.p.2.c
 Belli mala, & incommoda. l.3. f.63.p.1.b
 Belli tempore quid debeat facere Episcopus. l.3.f.64.p.2.c
 Bello eduardi, quot perierunt. l.3.f.38.p.1.a
 Bello defensiuo vti potest quæcunque Respub. non expectata etiam sui principis auctoritate, non tamen bello offensiuo, seu potius aggressiuo. l.3.f.49.p.1.a
 Bello victis, quæ damna quoties mala liceat inferre. l.3.à f.60. vsque ad f.62. per totum.
 Bello capta cur Abraham Sodomorum Regi seruauit. l.3.f. 54.p.2.c
 Bellonæ Deæ immane sacrificium. l.3.f.36.p.2.d
 Bellorum incommoda quæ sunt. l.3.f.63.p.2.c
 Bellorum Hispanorum Patronus, & Dux, est D. Iacobus, quo semper in suis bellis Hispani inuocato, hostes suos acerrimè aggrediuntur. l.3. f.44.p.1.b
 Bellorum causa prima fuit, ipsa reguandi cupido. lib.3. f. 34. pag. 2.d
 Bellorum miseria describitur. l.3.f.35.p.2.d
 Bellorum nefanda mala. l.3.f. 36.p.1.a
 In bello quæ culpantur. l.3.f.47.p.1.a.& f.48.p.1.b
 In bello iusto conuocare infideles ad sui defensionem, non est absolutè, & simpliciter loquendo peccatum. lib.3. fol. 55.p.1.a
 Bellum quid sit. l.3.f.33.p.2.d
 Bellum, in quo differat à prælio. l.3.f.33.p.2.d
 Bellum pro antiphrasim dictum est. l.3.f. ibid.d
 Bellum belluatum est, non hominum. l.3.f.34.p.1.a
 bellum primò, duellum appellatum est. l.3.f. ibidem.a
 bellum quid propriè modo sit, & quid duellum. l.3.f. ibid.a
 bellum per peccatum incepit. l.3.f.34.p.1.b
 bellum gerere pro causa iusta, est bonum. l.3.f.34.p.2.c
 bellum inter Iudeos, & gentiles semper fuit irreconciliabile. l.3.f.36.p.2.d
 bellum Piraticum, quanto tempore viguit. l.3.f.37.p.1.b
 bellum Punicum secundum, quanto tempore durauit. l.3. f. ibidem. b
 bellum punicum tertium, quanto tempore durauit. lib.3. fol. ibidem.b
 bellum Mithrydaticum, quanto tempore

V E R B O R V M.

tempore durauit. l.3.f. ibid. b
 bellum Samniticum, quanto tempore durauit. l.3.f. ibid. b
 bellum omne Manichei cõdemnant. l.3.f.39.p.2.c
 bellum cõdemnant œcolampandij, nõ tamen omne, sed quod sit post Christi aduentum. l.3.f.39.p.2.d
 bellum Lutherus tantum interdicat Christianis contra Turcas. l.3.f.39.p.2.d
 bellum duplex est, defensiuum scilicet, & offensiuum. lib.3. f.41.p.1.b
 bellum defensiuum, ex natura sua est licitum, & sanctum. l.3. fo.41.p.1.b.
 bellum offensiuum, licitum est, seruatis tamen quibusdã conditionibus. l.3.f.41.p.2.c
 bellum ad publicam iustitiã pertinet, non ad priuatam. li.3. f.45.p.1.b
 bellum licet uideatur prima facie paci contrarium, non tamen sic est, sed illam causat. lib.3.f.46.p.2.c
 bellum in Turcas cur sit iustum. l.3.f.47.p.2.d
 bellum gerens, quãdo teneatur ad restitutionem. lib.3. f.48.p.2.c
 bellum gerendi duplex est potestas, quædam perfectã, quædam vero imperfectã. li.3.f. ibid.d
 bellum quis propria auctoritate mouere potest. l.3.f. ibid.d
 bellum iustissimè hæreticis inferri potest, & quare. li.3. fo. 56.p.1.a
 bellum non potest indici hæretico, donec fuerit vt talis ab Ecclesia declaratus. li.3.f.56. pag.2.d
 bellum potest moueri Barbaris impediens Euangelij prædicationem. l.3.f.57.p.2.c
 bellum in parte potest esse iustum, & excusabit à peccato præliantes. l.3.f.58.p.2.d
 bellum seclusa ignorantia, nunquam potest esse ex utraq; parte licitum. l.3.f.58.p.2.c
 bellum multipliciter potest esse iustum circa diuersa. lib.3.f. 59.p.1.a
 bellum si fieri potest absq; Agriolarum expoliatione, non licet eos expoliare. l.3.f.62.p.1.a
 bellum fugiens, nõ semper ideò fugit, quia timet mori, sed ut se ad maiora sufferenda mala referuet. l.3.f.64.p.1.a
 bellum intrinsecè repugnat officio Clericorum. l.3.f.67.p.1.b
 bellum si Clericus sequatur, & in eo occubat, quibus suffragijs priuatur. lib.3.f.67.p.2.c
 bellum antiquitus appellabatur duellum. l.3.f.69.p.2.d
 bellum priuatũ potest committi tripliciter, & quando sit licitum. l.3.f.70.p.2.c
 D. Benedictus, in illa uisione in qua dicitur uidisse essentiam Diuinam, reuera eam nõ uidit, ut ait D. Tho. lib.1.f.21.2.p.2.d
 beneficium Dei est maximũ, cũ quis immatura morte præuenitur, ne in multa postea peccata labatur. l.1.f.39.p.1.a
 beniamin filio Rachelis, duo diuersa nomina conuenerunt. l.1.f.44.p.1.b
 D. Bernardi opinio fuit, qd somnus

I N D E X

aus immittis in Adam, non fuit verus somnus, nec similis vel eiusdem rationis cum nostro. l. 1. f. 208. il. 2. p. 2. d.
D. Bernar. cur in hoc superiori dicto non sit reprehendus. l. 1. f. 209. p. 1. b
 boni Pastoris officium, ad quid se extendat, ex doctrina D. Tho. l. 1. f. 10. p. 2. c
 bonos & malos æquè flagellat Deus propter quatuor causas l. 1. f. 137. p. 1. a
 bonus pastor qualis esse debeat, eiusq; pprietates. l. 1. f. 48. p. 2. d
 bonum vniuersale preponderat particulari. l. 1. f. 9. p. 2. d
 brachium in Deo, significat virtutem Dei. l. 1. f. 23. p. 2. c

C

Cæcus à natiuitate cur fuit à Synagoga eiectus. lib. 1. f. 46. p. 2. c
 cæsar quot milites pugnatores habuit. l. 3. f. 57. p. 2. c
 caietani error tenentis, paruulos iam natos nō valentes habere baptismū in re saluari p Baptismum in voto Parentū, cum aliquo exteriori signo. l. 1. f. 4. p. 1. a
 caietanus refellitur dum ait: nō ex vi legis, sed ex legislatoris beneficio effici, ut homo non teneat sub tāto rigore, ac periculo legi obidire. l. 1. f. 4. p. 2. d
 caietani concordantia cum doctrina Auctoris. l. 1. f. 7. p. 2. d
 caietani error, de Contritione. lib. 1. fol. 11. pag. 2. d
 caietani contradictio. lib. 1. fo. 16. p. 1. a

caietanus malè legit locū quendam D. Aug. l. 1. f. 19. p. 2. d
 caietanus deceptus est dum egit de sopore Adæ, & formatione Euzæ. lib. 1. f. 24. p. 2. c
 caietani error in materia discussionis conscientiae ante Eucharistiæ sumptionem dicentis, sufficere contritionē. l. 1. f. 27. p. 2. c
 caietanus propter hunc errorē, non est censendus hæreticus quia scripsit ante Concilium Tridentinum. l. 1. f. ibidem. c
 caietanus audax fuit in cōmentariis super genesim. lib. 1. f. 28. p. 2. c
 caietani regula quædā seruanda. lib. 1. f. 29. p. 1. a
 caietanus pungitur ab Auctore. lib. 1. f. 120. p. 2. c
 caietanus tenuit Deum esse auctorem peccati, vt est malum pene, in quo acriter reprehenditur à Cano. l. 1. f. 131. p. 1. b
 caietanus vř varius. ibidem. b
 caietani error, dicentis Epistolā ad Hæbreos non esse D. Pauli. lib. 1. f. 149. p. 1. a
 caietanus partim morderit ab Auctore, & bñ. l. 1. f. 154. p. 2. c
 caietani assertio quædam erronea in fide. l. 1. f. 217. p. 1. a
 caietani dictū q̄ diebus festis sine necessitate sit licitū bellare, nec sit peccatū mortale, nō est bonum, nec tuendum. l. 3. f. 65. p. 1. b
 caym diuina voce admoneri potuit, sed mutari non potuit ex D. August. l. 1. f. 148. p. 1. b
 cayphas, & Spiritus sãctus varia increderunt. l. 1. f. 25. p. 1. a
 calui-

V E R B O R V M

caluitium peccantis animæ, est eius perpetua confusio. l. 1. f. 53. p. 2. d
 cham quare non fuerit maledictus, sed tm̄ proles eius? & nota locū pro predicatoribus accommodatū illi Euāg. sup ca thedrā Moysi & c. l. 1. f. 167. p. 1. a
 camporū sterilitas, q̄a nō venit pluuiā, & nota locum pro flagellis Dei. l. 1. f. 115. p. 2. d
 cadelabri tēpi septē lāpades minores, qd̄ signant. l. 1. f. 42. p. 2. d
 canes rabidi effecti, suos dños lacerarunt. l. 1. f. 61. p. 1. a
 canonici non pnt fugere a loco pestifero tpe cōtagij, ex Claudio Espincæo. l. 1. f. 3. p. 1. b
 canonici q̄bus nō imminet cura animarū pnt fugere a loco pestifero tpe pestis, cōtra Claudiū Espincæ. l. 1. f. 4. p. 2. c
 canonicē officij, est de iure positio. l. 1. f. 4. p. 2. d
 canonici Lauretani, tenentur redere et tpe pestis. l. 1. f. 5. p. 1. b
 canonici soli, vel capitulū, non pnt facere statutū de residētia vel seruitio Eccl. l. 1. f. 121. p. 2. d
 canonici nō hnt Ecclesiam, sed bñficiū ī Eccl. l. 1. f. 122. p. 1. b
 canonici, nō pnt salua cōsciētia recedere à formula sibi data à Vicario Papæ. l. 1. f. 122. p. 2. d
 canonici, non pnt sine peccato minuere stipendia distributionum. l. 1. f. 125. p. 2. c
 canonici, & Capitulū, nō pnt facere capitulares gratias, vel remissiones. l. 1. f. 125. p. 2. d
 canonici, & Capitulum, nō pnt eximere aliquem à seruitio Ecclesie. l. 1. f. 125. p. 2. d

capta in bello iusto, non hnt rationem rapinæ. l. 3. f. 54. p. 2. c
 cardinales titulares, ī suis Ecclesijs hnt Episcopālē, vel quasi Epālē dignitatē. l. 3. f. 59. p. 1. a
 carolus martellus, quot profligauit Episc. iurisd. l. 1. f. 122. p. 1. b
 carolus V. ex cōsilio Theologorū ī bello cōtra gallos, vñtus est militibus Germanis qui erāt infideles. l. 3. f. 55. p. 2. c
 catholici viri q̄ p religione, sua bona amiserunt. l. 3. f. 72. p. 2. c
 catholica appellat Ecclesia, quia amplectitur omnia loca, tempora, & personas. lib. 1. charitatis ordo cadit sub præcepto. l. 1. f. 5. p. 1. b
 chorus vnde nomen sumperit. l. 1. f. 121. p. 2. c
 casus qd̄a de dñatore. l. 1. f. 8. p. 2. c
 cedrus libani significat Deum. l. 1. f. 35. p. 1. b
 cedri medulla, est veritas diuina. l. 1. f. 35. p. 1. b
 chrisimatis ampullā ab hæreticis proiectā, Angelica manu sustentata est. l. 1. f. 61. p. 1. b
 christiani Nauclero comparantur. l. 3. f. 73. p. 2. c
 christianus q̄cunq; tenet in extrema necessitate spūali posito subuenire et cum periculo vitæ suæ corporalis, si tamen potest iuuare. l. 1. f. 3. p. 2. c
 christi argumentum cōtra Sadduceos. l. 1. f. 34. p. 1. b
 christus se dicit ostiū ouiu. i. prædestinatoriū, non autē ouilis, ex Caieta. l. 1. f. 39. p. 1. b
 christus est ostium. l. 1. f. 39. p. 2. c
 christus est ostiū Arca. ibid. c
 Xps est ostiū Tabernaculi. ibid. c
 christus

I N D E X

christus est porta Templi. *ibid.* d
 christus est porta celi. *ibid.* d
 christus est ostiū in quo cecidit
 Eli, & hoc respectu Iudeorū
 quia in christo sunt cōfracti.
l. i. f. 39. p. 2. d
 christi caro est ostiū spāle, à quo
 fluxerunt sacramenta. *ibid.* d
 christus est ostium ad meridiem
 altaris. *ibid.* d
 christus non solū est ostiū omniū,
 sed et pastorum. *l. i. f. 40. p. 1. a*
 christus quare se ostium in para
 bola de bono Pastore quater
 nominauit. *l. i. f. ibid. a*
 christus est mediator Dei, & ho
 minum. *l. i. f. 40. p. 1. b*
 christus ostij nomen Apostolis
 non cōmunicauit, ex D. Au
 gustino. *l. i. f. 40. p. 2. c*
 christus cur uocetur propriè o
 stium ouium. i. Predestinato
 rum. *l. i. f. 40. p. 2. c*
 christus dī Pastor, Lux, Doctor,
 Fundamentum, Petra, Ange
 lus, Sacerdos, mediator, &
 Apostolus. *l. i. f. 40. p. 2. d*
 christus nomen capitis, multis
 Pastoribus, & rectoribus Ec
 clesie communicauit. *lib. i.
 f. 41. p. 1. a*
 christus diuerso modo est caput
 ac nos. Nam ipse est caput per
 interiorē influxum donō
 rum, & gratiæ, quæ effundit
 in membra per modum meri
 ti, & redemptionis: non sic
 autem nos sumus capita. *l. i.
 f. 41. p. 1. a*
 christus est caput Ecclesie pro
 pria auctoritate, alij vero nō.
lib. i. f. 41. p. 1. b
 christus Emphaticè dicitur lux.

lib. i. fol. 42. pag. 1. a
 christus appellatur lux hominū,
 & non Angelorum, & qua
 re. *l. i. f. 42. p. 1. b*
 christus vniuocè est caput homi
 num, & Angelorum, non ta
 men ex æquo influit in om
 nes. *l. i. f. 42. p. 1. b*
 christus dicitur lucerna. *lib. i. f.
 42. p. 2. c*
 christus per se ipsum intrat ad
 patrem ad interpellandum
 pro nobis, reliqui autem San
 cti non, nisi per Christum.
lib. i. f. 43. p. 2. d
 christus propter diuersa, pastor,
 & ostium nominatur. *lib. i.
 f. 45. p. 1. a*
 christus est ostium verum. *l. i.
 f. 45. p. 1. b*
 christus cecum defendit contra
 Iudæos. *l. i. f. 46. p. 2. d*
 christus quomodo sit ostium o
 stiarium, per se intret, & se ip
 sum aperiat. *lib. i. fol. 47.
 pag. 2. d*
 christum prædicans, ingressum
 habet per Christum ad eos
 quibus prædicat ex D. Augu.
lib. i. f. 48. p. 1. b
 christus nihil nobis sua manu
 scriptum reliquit, propter tria
lib. i. f. 69. p. 1. & 2.
 christus opportuno remedio
 omnibus malis occurrere uo
 luit. *l. i. f. 84. p. 2. c*
 christus se omnibus Ecclesie Pa
 storibus in exemplum posuit.
*lib. i. fol. 84. pag. 2. d. & fol. 85.
 pag. 1. b*
 christus quomodo insurgit con
 tra Hæbreos. *lib. i. fol. 86.
 pag. 1. b*

christus

V E R B O R V M.

christus uocat se Pastorem, &
 ideo officiū boni pastoris fa
 cit sanādo cecum. *l. i. f. 86. p. 1. b*
 christus ostendit se esse bonū pa
 storē dupliciter. *l. i. f. 86. p. 2. c*
 christus cur ostium se & pasto
 rem nominauit. *l. i. f. 86. p. 2. d*
 christus cur prohibuit illi, disci
 pulo sepulturā Patris. ex DD.
 Ambr. & Chryf. *l. i. f. 191. p. 2. d*
 christus est cognitor omniū sin
 gularium, & omniū cogita
 tionum cordium, ex D. Tho.
lib. i. f. 187. p. 1. b
 christus in aliena positus est se
 pultura, quia pro aliena salute
 moriebatur. *l. i. f. 194. p. 1. a*
 christi corpori in sepulchro exi
 stenti, vnita erat Diuinitas.
l. i. f. 194. p. 1. a
 christus fuit temperaturē delica
 tissimē. *l. i. f. 199. p. 1. b*
 christus absque nouo miraculo
 naturaliter in horto sangui
 nem sudauit. *l. i. f. 199. p. 1. b*
 christus post mortem, nō habuit
 propriè meritū, nec fuit pro
 priè causa meritoria gratiæ,
 vel nostre salutis. *lib. i. f. 205.
 p. 2. d*
 christus etiam uiuens, in cumu
 lum sui meriti, acceptauit om
 nes labores, & contumelias
 quæ ei etiam post mortē erāt
 euentura & ideo omnia hæc,
 ei mortuo fuerunt meritoria
l. i. f. 206. p. 2. d
 christus quō sit in carne vna cū
 Ecclesia. *l. i. f. 207. p. 2. c*
 christus qui est secundus Adam,
 prius laborauit quàm dormi
 uit, e contra vero primus A
 dam. *l. i. f. 214. b*

christus dispensatiuè impediuit,
 ne eius gloria ad carnem, seu
 ad inferiorē partem immor
 talitatis dono descenderet.
l. i. f. 87. p. 1. b
 christus pro ouibus suis animā
 posuit, alij autē Pastores non,
 quia necessariò debent mori.
l. i. f. 87. p. 1. a
 christus propter humanam car
 nem assumptam, tā debilis ef
 fectus est, ut ab Angelo debue
 rit confortari. *l. i. f. 215. p. 1. b*
 christus de operibus charitatis,
 & pauperum subuentione, in
 die Iudicij exquiret. *lib. i. fol.
 117. p. 2. d*
 christianorum officia in Paga
 nos. *lib. i*
 cilitium peccantis animæ, sunt
 pena sensus, & damni. *lib. i.
 f. 153. p. 2. d*
 D. Cypriani pulcra sententia de
 egressu sanguinis, & aquæ ex
 latere Christi. *l. i. f. 202. p. 2. c*
 D. Cyrillus præfuit in tertia Sy
 nodo generali. *l. i. f. 19. p. 1. a*
 clauēs ligandi atq; soluendi, D.
 Petro concessæ sunt. *l. i. f. 49.
 p. 2. c*
 clauium traditione, quid Chri
 stus Petro, & suis successoribus
 concessit. *l. i. f. 50. p. 1. a*
 clauī quibus dominus crucifi
 xus fuit, quot fuerint. *lib. i. f.
 197. p. 1. a*
 clerici peccant ludentes ad car
 thas licet ludant de bonis pa
 trimonialibus, licet de his nō
 obligentur ad restitutionem.
lib. i. f. 119. p. 2. c
 clericus ludens parum in secre
 to cubiculo ad exhilarandum
 infirmum

I N D E X

Infirmitas, non peccat. lib. 1. f. ibidem. c
clericus qui pro consuetudine habet publice quotidie ludere ad carthas, non est absoluentus. l. 1. f. 119. p. 2. d
clericus spectator publicus ludii cartharum, vel taxillorum moraliter peccat propter scandalum. l. 1. f. ibidem. d
clericus tenentur facere residentiam in Ecclesia ad mandatum sui Prelati. l. 1. f. 122. p. 1. a
clericus non potest peregrinari absque licentia Episcopi. l. 1. f. 125. p. 2. d
clericus in bello occubens, multis suffragiis priuatur, & quibus vide. l. 3. f. 67. p. 2. c
clericus non pugnare manu propria, est iuris positium. lib. 3. f. 68. p. 1. b
clericus licet ex Papae dispensatione ferre sententiam sanguinis. l. 3. f. 68. p. 1. b
clericus cur non sit prohibitum de iure Diuino, pugnare. l. 3. f. 68. p. 1. b
coadiutor Episcopi, absente Episcopo quid facere debeat. l. 1. f. 12. p. 1. b
coadiutoris officium quale sit. lib. 1. f. 12. p. 2. c
coadiutorum tria sunt genera. lib. 1. f. 12. p. 1. b
cognitio Dei patris qua cognouit Christum secundum humanitatem, fuit affectiua & factiua, & quid sit vtrumque. l. 1. f. 87. p. 1. a
comparatio militis ad Curatum. l. 1. f. 12. p. 1. a
comparationes pulcræ de Christo. l. 1. f. 44. p. 2. d
communicatio idiomatum, non est secundum aliquos, in partibus humanæ naturæ, sed incomposito. l. 1. f. 204. a
concedenda est proprie hæc propositio: Christus est habes sanguinem suum. lib. 1. fol. 204. p. 2. c
conceptio humanitatis Christi ex parte materiali, fuit naturalis, ex parte vero efficiendi, non. l. 1. f. 200. p. 1. b
concordia Adem, cur Romani extra Ciuitatem ædificauerunt. lib. 3. f. 36. p. 1. b
concilium Ephesinum, quomodo probauit processionem Spiritus sancti. lib. 1. fol. 27. p. 2. d
concilium constantinopolitanum quomodo probauit esse præceptum Diuinum de sumenda Eucharistia. ibidem d
concupiscentia non est peccatum formaliter, sed tantum materialiter. l. 1. ibidem
conditiones iusti belli sunt quatuor. l. 3. f. 47. p. 1. a
concilium Vormatiense præcepit, vt Christiani leprosi possent ad communionem admitti, non autem ad sanorum communionem. l. 1. f. 97. p. 1. b
confessio est simpliciter necessaria existenti in graui necessitate spiritali. l. 1. f. 11. p. 1. a
confessio in re, in casu est iudicanda simpliciter necessaria. l. 1. f. 17. p. 2. c
confessio per scripturam secundum substantiam sacramenti est ualida, non tamen confert gratiam. l. 1. f. 104. p. 2. d

VERBORVM.

gratiam. l. 1. f. 104. p. 2. d
confessio facta per scripturam presenti Sacerdoti, est ualida, sacramentalis, & necessaria. l. 1. f. 106. p. 1. a
confessio per scripturam presenti Sacerdoti, æquiuale loquutioni. l. 1. ibidem. b
confessio, ex Christi institutione debet esse secreta. lib. 1. f. 108. p. 2. d
confessio sepe iterata est bona, & quare. l. 1. f. 158. p. 2. c
In confessione sacramentali, necessario requirit manifestatio & notitia criminum. lib. 1. f. 105. p. 1. b
In confessione sacramentali. Ly (Te absoluo) est demonstratiuum presentis materiæ. lib. 1. f. 108. p. 2. d
Ad confessiones audiendas, non sufficit vt Religiosi se presentent Episcopo sicut ante Concilium Tridentinum, faciebant, sed requiritur vt ab eodem sint examinati, & approbati. l. 1. fol. 110. p. 1. b
confessionis præceptum, est de iure diuino, & tamen potest in ea celari aliquod peccatum ex cuius notitia, seu manifestatione, poenitens exponeret mortis periculo. lib. 1. fo. 9. p. 1. a
consuetudo humana est, vt Ciuitates in obedientiæ suæ signum, clauis suo Principi offerant. lib. 1. f. 50. p. 1. a
constantinus magnus, primo suis subditis amplam uicendi libertatem contulit; postea vero se correxit. l. 3. f. 77. p. 1. b
controuersia inter catholicos & Arrianos. l. 1. f. 59. p. 1. a
cornua Christi manibus quid sint. l. 1. f. 54. p. 2. c
corpus suum nemo tenetur exponere pro salute corporali proximi sui. l. 1. f. 1. p. 2. d
corpora quorundam martyrum permissu Diuino: exposita sunt canibus. lib. 1. fo. 186. p. 2. c
cortex Cedri, sunt similitudines, & parabolæ. l. 1. f. 35. p. 1. b
Cosdroa Christianos superante, alma Lauretana domus uenit in Agarenorum potestatem. l. 1. f. 64. p. 2.
crux Christi ab Helena reperta qualiter uera crux Christi iudicata est. l. 1. f. 61. p. 1. b
cuicunque homini, imminet cura proprii corporis, ex D. Thoma. l. 1. f. 4. p. 2. c
cultus Dei in Ecclesijs, & templis est de iure diuino. lib. 1. f. 121. p. 1. a
cultus Diuinus facile negligitur ubi sunt tenues distributiones. lib. 1. f. 125. p. 2. c
cum nullus est qui mortuum sepeliat, tunc ommittens sepelire peccat mortaliter. lib. 1. fo. 184. p. 2. c
cum homo incidit in statum inferiorem, non tenetur diues, ipsum restituere in suum priorem statum. l. 2. f. 9. p. 2. d
cur peccatum in Spiritum sanctum dicatur irremissibile secundum Augustinum, lib. 1. f. 154. p. 1. b
cur Deus dicatur homini gratia non dare. l. 1. f. 156. p. 1. b

cur

I N D E X

cur per fissuras clauorum, aqua à Christo exire non poterat. l.1.f.199.p.1.b
 cur in calice non sit necesse apponi multum aquæ. lib.1.fo.201.p.1.b
 cur secundus Adam inclinato capite obdormiuit. lib.1.fo.202.p.2.c
 cur Eua prima mulier, non de capite nec de pedibus, sed de costâ Adæ facta sit. lib.1.fo.243.p.2.d
 cur Adæ in somno detracta fuit costâ. l.1.f.214.p.2.d
 cur Eua potissimum dicatur formata de costâ. l.1.f. ibidem
 cur Petrus Apostolus tempore Neronis persequētis à Christo reprehensus est. lib.1.fo.92.p.2.d
 cur Sancti, dum à Tyrannis ad mortem quærebantur, sæpè fuga vitæ consulebant. lib.1.fo.93.p.1.b
 cur nobis mala eueniant. lib.1.fo.116.p.1.b
 cur leprosus, non possit ordines suscipere. l.1.f.126.p.1.b
 cur Dominus iusserit Prophetæ Ezechieli sumere gladium. lib.1.f.141.p.2.d
 cur Hierusalem plagis eruditur. lib.1.fo.138.p.2.d
 cur in Ecclesia debet esse Pontificum, & Prælatorum continuata series. l.1.f.52.p.2.c
 cur tempore D. Ambro. miracula facta sunt Mediolani, & in tota Italia. l.1.f.57.p.2.c
 cur Ioannes Baptistâ nullum fecit miraculum. li.1.f.68.p.1.b
 cur in assumptione Romani Pontificis, nomen ei mutetur. li.7.fo.80.p.2.d
 cur nemo potest se ipsum baptizare. l.1.f.9.p.1.b
 cur populus Israel, noluit, ut Dauid egrederetur ad præliandum. l.1.f.17.p.1.a
 cur sacerdos debeat accedere ad penitentem morientem etiâ si sciat ipsum esse damnandû. lib.1.f.17.p.2.c
 cur à Grecis ad Germanos Imperium translatum sit. lib.3.fo.76.p.1.a
 cur Reges multi, conuocando infideles in adiutorium sui à Domino reprehensi sunt. l.3.f.54.p.2.d
 cur bellum in Turcas, sit iustum lib.3.f.47.p.2.d
 cur permittit Ecclesia, quòd Christiani possint Iudeorum terras incolere. l.3.f.78.p.2.d
 cura, & diligentia Ciuitatis Recanatensis tempore pestis, in deputandis locis, quò corpora peste extincta deferrentur. l.1.f.184.p.2.c
 cura animarum diæcesis, primariò competit Episcopis, secundariò vero curatis. lib.1.fo.7.p.2.c
 curatus, potest non obedire præcipienti ne tempore pestis ministrer ex doctrina D. Thom. l.1.f.97.p.1.a
 curati tenentur non fugere à loco residentie tempore pestis. lib.1.f.5.p.1.b
 curatus vicinior, tempore pestis, tenetur succurrere alteri si infirmetur. lib.1.fo.8.p.2.c

curatus

V E R B O R V M.

Curatus non tenetur intrare domum infecti, si ille valeat surgere de lecto. li.1.f.8.p.2.d
 Curatus (absolutè loquendo) tempore pestis, non tenetur ministrare infectis sacramenta viatici, & confessionis, cum periculo vitæ suæ, nisi in casu lib.1.f.8.p.2.d
 Curatus est obligatus multis. lib.1.f.
 Curatus quando teneatur accedere ad morientem. lib.1.fo.
 Curati, quantum ad statum sunt minoris perfectionis quam sint Religiosi. l.1.f.18.p.1.a
 Curati ad quid teneantur. li.1.f.11.p.2.d
 Curatis quando possent negari alimenta à suis diocesanis. l.1.fo.10.p.2.d

D

Diu Damasceni aurea sententia de peccato Angelorum, dum comparat ipsum morti hominû. l.1.f.146.p.1.a
 D. Damascenus manu truncatur. l.1.f.62.p.2.c
 damnati uident gloriam Beatorum in vniuersali, & hoc vsq; ad diē tm̄ Iudicij. l.1.f.88.p.2.c
 damnatis idè ex sepultura accidentalem penam hnt, quia uident, ex illa nihil se utilitatis percipere. l.1.f.188.p.2.c
 Danielis prophetia: tempus, de hæbdomadibus, licet variè à Doctoribus explicetur; omnes tamen (etiâ hæbrei) in computatione concedunt, vltimum earum tēpus iam longè præcessisse. l.1.f.33.p.2.d
 Darij exercitus, Innumerabilis fuit. l.3.f.37.p.2.d
 decime dandæ sunt, non solum pro usû ministrorum, sed etiam pro subuentione pauperum. li.2.f.22.p.2.d. & f.23.p.7.b
 decreta summorum Pontificû, nõ sunt cõsequenda sacris scripturis. l.1.f.19.p.2.c
 deficiente annona, nihil valet marsupium auro plenum. l.1.f.117.p.1.a
 definitio parabola, secundum aliquos l.1.f.38.p.1.b
 delineamenta corporis Christi, quando in sindone iacuit in sepulchro, videntur Taurini. l.1.f.39.p.2.c
 desponsatio Christi cum Ecclesia, fuit mediante sanguine. l.1.f.216.p.1.a
 Deus tripliciter homines flagellat. scilicet temporaliter, corporaliter, & spualiter. l.1.f.127.p.1.b
 Deus flagellat temporaliter, & corporaliter positiuè; spiritaliter autem non, sed tantum in permissiue. l.1.f.127.p.1.b
 Deus permittit quosdam peccare, vt feruentius à peccato resurgant, & in posterû cautius ambulent. l.1.f.127.p.2.c
 Deus bonos, & malos eque flagellat propter quatuor. lib.1.f.137.p.1.a
 Deus Innocetes castigat, vt iter se sint magis, magisq; in charitate vniti. l.1.f.138.p.1.a
 Deus multoties innocetes non eripit à malis quibus afficiuntur propter multa. l.1.f. ibid.
 Deus multoties subtractionem gratia

c

I N D E X

gratiæ ab aliquo designat in
 persona suorum Prophetarū.
 l. i. f. 141. p. 2. d

Deus recepit semper peccatores
 per veram penitentiam ad se
 reuerentes, etiam post quam
 cunq; receptionem sacramē-
 ti penitentię. l. i. f. 145. p. 1. b

Deus cur neget multis nationi-
 bus prædicationes, reuelatio-
 nes, & miracula. l. i. f. 148. p. 1. a

Deus cur dicatur, homini gra-
 tiam non dare. l. i. f. 156. p. 1. b

Deus cur prohibuit filiis Israel,
 ne sibi facerent sculptilia. l. i.
 f. 68. p. 1. b

Deus metaphoricè appellatur ce-
 drus. l. i. f. 35. p. 1. b

Deus sine secundarū causarum
 interuentu, mala pœnæ ope-
 ratur. l. i. f. 160. p. 2. c

Deus non delectatur in pœnis
 hominum vt pœnæ sunt; be-
 nè tamen ut iustæ sunt. li. 1.
 f. 163. p. 1. b

Deus potest appellari ostiū oui-
 lis Christi, secundum aliquos.
 l. i. f. 49. p. 1. b

Deus, nullius malitiæ est auctor.
 l. i. f. 175. p. 1. a

Deus nõ potest esse testis falsita-
 tis. l. i. f. 57. p. 2. c

Deus Adæ vigilanti non extra-
 xit costam, propter tres cau-
 sas. l. i. f. 214. p. 2. c

Deus nobis multociens cibū ne-
 gat, quia nos ipsum pauperi-
 bus negamus. l. i. f. 116. p. 1. a

Deus nõ fecit pauperes, ex doct.
 D. Chryso. l. i. f. 11. p. 2. d

Deus more priorū patetū nos ca-
 stigat, & punit. l. i. f. 116. p. 1. a

Deus i pauperibus defraudatur,
 si ipsi non recipiunt eleemo-
 synam. l. 2. f. 25. p. 1. a

Deus est omnium futurorū præ-
 sciens. l. i. f. 84. p. 2. c

de quibus non teneantur Epi-
 scopi facere eleemosynā pau-
 peribus. l. 2. f. 21. p. 2. d

de conuersione cuiuscunq; pec-
 catoris non est desperandum,
 dum est in hac uita. lib. 1. fol.
 154. p. 2. c

de pœnis in hoc mundo non so-
 lutis, necesse est fieri expur-
 gationem in purgatorio. l. i.
 f. 162. p. 2. c

de ratione pœnæ non est ut sit
 inuoluntaria; sed satis est, q̄
 sit contra commodum natu-
 ræ. li. 1. f. 135. p. 1. b

Diabolus appellatur leo. lib. 1. f.
 32. p. 2. c. d

Diabolus appellatur fur, quia ra-
 pit dona gratiæ à fidelium ani-
 mabus. l. i. f. 82. p. 1. a

dictum Soti corrigitur. lib. 3. f.
 51. p. 1. a

dictum illud Pauli scilicet; litte-
 ra occidit, quomodo intelli-
 gatur. l. i. f. 31. p. 2. c

dictum notabile nauarri, scili-
 cet, quod Christianus rarè pa-
 tiatur extremam necessitatē
 spiritualem. l. i. f. 1. p. 2. c

dictum aureum Scoti, q̄ non est
 incredibile multos esse in Ec-
 clesia, qui per annum uiuant
 sine peccato mortali. lib. 1. f.
 17. p. 2. c

dies Dei est mille annorum; dies
 uero hominum est 24. hora-
 rum. l. i. f. 129. b

differētia inter eleemosynā cor-
 poralē, & spūalē. l. i. f. 16. p. 2. d

V E R B O R V M.

differentia pulcra inter lupum,
 & leonem, ex D. Augustino.
 lib. 1. f. 84. p. 1. a

difficultas quæ nascitur ex pra-
 ua consuetudine, non auget
 meritum, nec satisfactionē.
 lib. 1. fol.

dignitas mirabilis desponsatio-
 nis Christi cum Ecclesia, de-
 claratur ab Aug. l. i. f. 215. p. 2. d

discretio necessaria in Prælato,
 seu Episcopo tempore pestis.
 l. i. f. 16. p. 2. c

discriminale animæ, est sancta
 discretio. l. i. f. 152. p. 2. d

dispensare non potest Papa ne
 consecratio fiat in pane; bene
 tamen vt fiat in azimo, vel fer-
 mentato. l. i. f. 105. p. 1. b

dispensare non potest Papa, ne
 in confessione fiat manifesta-
 tio peccatorum, benè tamen
 vt manifestatio hæc fiat hoc,
 vel illo modo. l. i. f. 105. p. 1. b

dispar est ratio inter confessio-
 nem, & Contritionem. li. 1.
 f. 167. p. 2. d

distinctio diuinarum persona-
 rum, quomodo à Christianis
 probatur. l. i. f. 34. p. 1. a

distributiones quotidianæ, in-
 ter essentes diuiduntur. li. 1.
 f. 123. p. 2. c

diuinus cultus facilè negligitur
 vbi sūt tenues distributiones.
 l. i. f. 125. p. 2. c

diuisio rerum iure gentium fa-
 cta, iniusta esset, nisi facta es-
 set cum hac conditione, vt su-
 perflua pauperibus erogaren-
 tur. li. 2. f. 12. p. 2. c

diuites nõ facientes eleemosy-
 nam, Ledunt facile ius natu-
 rale. lib. 2. fol. 12. pag. 1. b

diuites sæculares tenentur ex
 præcepto dare superfluum pau-
 peribus existentibus in graui
 necessitate. lib. 2. f. 15. p. 1. b

diuina lege dantur præcepta for-
 titudinis. l. i. f. 11. p. 1. b

diuina scriptura innititur in fal-
 libili veritati, Deo scilicet, re-
 uelanti. l. i. f. 18. p. 2. d

diuina mysteria, dum à nobis co-
 gnoscentur, potius dicuntur
 descendere in cor hominis,
 quàm ascendere, & quare. l. i.
 f. 35. p. 2. d

diuinæ scripturæ amplitudo.
 lib. 1. f. 35. p. 2. c

diuina sub metaphoris tradita,
 renacius memoriæ hærent.
 l. i. f. 35. p. 2. d

diuina scriptura conuenienter
 vtitur metaphoris. li. 1. f. 35.
 pag. 1. a

diuina mysteria traduntur sub
 tropis, ex D. Augu. ne pariant
 fastidium. l. i. f. 35. p. 2. d

doctores multi dicunt, clauos
 quibus Christus fuit crucifi-
 xus, tantum fuisse tres. lib. 1.
 f. 196. p. 2. d

doctores quomodo sint intelli-
 gendi dum dicunt: q̄ si con-
 tingat aliquis defectus in ad-
 ministratione Baptismi ob
 quem sacramētum reddatur
 nullum, Deus supplet, & iusti-
 ficat puerum. l. i. f. 4. p. 1. a

dolus sacerdotū Baal. l. i. f. 40. p. 1. b

dominus, quibus fugā imperet
 ex snia D. August. l. i. f. 5. p. 2. d

dominus tenetur subditos suos
 tueri, & defendere eos ab in-
 ferentibus bellū. l. i. f. 6. p. 2. c

I N D E X

dominus, nisi defendat suos subditos, priuatur faudo. lib. 1. f. 6. p. 2. c
 dominus inter opera misericordiae non enumerat sepelire mortuos propter tres causas. l. 1. f. 183. p. 1. b
 domus Episcopi det esse commune hospitium, tum maxime aegenorū, & viduarū. l. 2. f. 2. b
 domus Virginis Lauretanæ, in Ecclesiam ab Apostolis confacatur. l. 1. f. 64. p. 2. c
 dubium speculatiuum, nõ obligat in cõscientia. l. 3. f. 51. p. 1. b
 duellum proprie quid sit. lib. 3. f. 57. p. 2. d
 duellum dicitur monomachia Græcè. l. 3. f. 57. p. 2. d
 duellum primò appellatum est idè quod bellum. l. 3. f. 34. p. 1. b
 duellum nunc, nullo modo est licitum. l. 3. f. 71. p. 1. b
 duo sunt parabolarum genera. l. 1. f. 23. p. 2. c. d
 duplex est Dei auxillium, sufficiens, & efficax, unumq; sunt, sed diuersimodè dicitur. li. 1. f. 147. p. 2. c
 duplex est in Ecclesia potestas, spiritualis, & temporalis. l. 1. f. 94. p. 2. d
 dupliciter Clericus põt pugnare, defensiuè .s. & ratione viatoria. l. 3. f. 56. p. 2. d

E

Ecclēsia Romana, mater omnium Edclēsiarum appellatur. l. 1. f. 79. p. 2. c
 Ecclesia in se nihil turpe continet, l. 1. f. 53. p. 2. d

Ecclesia est illud candelabrū Zachariæ. l. 1. f. 42. p. 2. c
 Ecclesia colligit omnes saluandos, vt Arca Noè. l. 1. f. 50. p. 2. d
 Ecclesia ppriè est Ecclesia Christi & est quoque summorum Pontificum. l. 1. f. 83. p. 1. b
 Ecclesia Catholica appellatur, quia amplectitur omnia loca, tempora, & personas. lib. 1. f. 50. p. 2. d
 Ecclesia iam senuit, & quantum ad loca, amplius crescere non potest. l. 1. f. 51. p. 1. a
 Ecclesia necessariò reperit nũc actu in pluribus partibus mundi. l. 1. f. 51. p. 1. a
 Ecclesia iam senuit, & quantum ad loca, amplius crescere nõ potest. l. 1. f. 51. p. 1. a
 Ecclesia vt dicat Catholica, quot sunt necessaria. l. 1. f. 51. p. 1. b
 Ecclesia, omnia tẽpora, loca, & nationes amplectitur. lib. 1. f. 51. p. 1. b
 Ecclesia dicitur Apostolica tripliciter. l. 1. f. 52. p. 1. b
 Ecclesia semper in cruciatu est, & parit Christum per membra, ex D. Aug. l. 1. f. 216. p. 2. c
 Ecclesia nõ habet aurum ut seruet, sed vt ipsum pauperibus eroget. l. 2. f. 4. p. 1. b
 Ecclesia tempore Irenę, per omnes Prouincias tunc cognitas erat diffusa. lib. 1. fol. 31. pag. 1. b
 Ecclesia omnibus debet uelle bonum spirituale, non autem temporale, cum id est impeditiuum boni spiritualis. l. 3. f. 74. p. 2. c
 Ecclesia facta est fortis ex osse Christi

VERBORVM.

Christi sicut prima mulier ex osse Adæ. l. 1. f. 215. p. 1. a
 Ecclesiastica bona, sunt pauperū patrimonium. l. 2. f. 3. p. 1. a
 Ecclesiastici viri, appellantur lux l. 1. f. 42. p. 2. c
 ecclesiæ rectum, est sanctitas doctrine. l. 1. f. 53. p. 1. a
 Ecclesiæ magistri, fuerunt, Patriarchæ, Prophetæ, & Apostoli. l. 1. f. 53. p. 2. d
 ecclesiæ thesaurus, non solum ex Christi sanguine; sed etiã ex Martyrum cruciatibus, & passionibus accumulatur. l. 1. f. 165. p. 1. a
 ecclesiæ, & Euæ proportio, in multis consistit, & nota prædicatoribus. lib. 1. f. 214. pag. 1. b
 ecclesiæ gubernatio, est ars artium, ex D. Gregorio. lib. 1. f. 48. p. 2. c
 ecclesiæ constantia in sana doctrina retinenda. lib. 1. f. 51. pag. 2. d
 ecclesiæ seps, est cõtinuata summorum Pontificum successio. l. 1. f. 52. p. 1. a
 ecclesiam, qui primus vexare cepit fuit Theobutes, & quare. lib. 1. f. 54. p. 1. a
 Ecclesiam simul, & semel esse in omnibus Mundi partibus, est simpliciter necessarium. l. 1. f. 51. p. 1. a
 efficax argumentum Christi cõtra Iudæos. l. 1. f. 34. p. 2. c
 effusio aquæ, & sanguinis ex Christi latere, significat duo sacramenta Eucharistiam scilicet, & Baptismum. lib. 1. f. 218. p. 2. d

eius est soluere, cuius est ligare. l. 1. f. 125. p. 2. d
 eleemosyna spiritualis arctius præcipitur quàm corporalis. l. 1. f. 10. p. 2. d
 eleemosyna commendatur. l. 1. f. 117. p. 1. a
 eleemosyna comparatur fonti. lib. 2. f. 26. p. 1. b
 eleemosynæ effectus, sunt remittere, purgare, abluere peccata, & consequi gloriam. li. 2. f. 26. p. 2. c. d
 eleemosynę magnalia, & quibus rebus comparetur: de quo tractatur pulchre, & vide. l. 2. à fol. 26. vsque ad 27. 28. 29. & 30. per totum.
 eli cùm audita captiuitate Arcæ Dei cecidit retrorsum, quid mysticè significet. lib. 1. f. 46. p. 2. d.
 elizabetha impia regnante, quot viri Christiani, sua bona, & cum eis pariter vitam perdidderunt. lib. 3. f. 72. p. 2. d
 emollit Spiritus sanctus subditorum animos ad obediendum pastoribus suis. l. 1. f. 49. p. 1. a
 emphaticè Christus dicitur lux. lib. 1. f. 42. p. 1. a
 D. Epiphanius vocat Adam primum Christianum, quia fuit primus qui habuit fidẽ Christi. l. 1. f. 217. p. 1. a
 episcopi fideles, similes sunt custodibus fortissimis Salomonis. l. 1. f. 52. p. 2. d
 episcopi non habent merum, & purum ministerium in regimine suorū subditorum, sed habent ius, & potestatem sibi à Christo datã. l. 1. f. 83. p. 1. b
 c 3 episcopi

I N D E X

- episcopi domus, debet esse commune hospitium omnium, & tum maximè, egenorum, & viduarum ex D. Hierony. l.2.f.2.p.1.b
- episcopi pauperibus qui nõ possunt laborare, providere debent victum, & vestitum. l.2.f.2.p.2.
- episcopi domus, custodienda est hymnis, non canum larratibus. l.2.f.2.p.2.d
- episcopi suos ditare non debent, exemplo D. Aug. l.2.f.3.p.1.a
- episcopi, ex voto tenentur providere salutem suarum ovium Curati vero non sic tenentur, sed ex simplici iniunctione. l.1.f.7.p.2.c
- episcopi munus ante pestem, vel in ea, quod sit. l.1.f.8.p.1.a
- episcopi, tenentur anthidora curatis emere tempore pestis, & ipsis dare, ut securius ministrent. l.1.f.8.p.2.c
- episcopi coadiutor, abeunte episcopo quid facere debeat. l.1.f.12.p.1.b
- episcopi, relicto vicario, seu coadiutore, possunt fugere à loco pestifero. l.1.f.12.p.2.d
- episcopi qui sint immitandi. l.2.f.8.p.2.d
- episcopi, quibus per censuras se opponere debeant, & teneantur. l.2.f.4.p.1.a
- episcopi urgente necessitate, debent vendere non solum suppellectilia, ad alendos pauperes, sed etiam vasa sacra. li.2.f.4.p.1.b
- episcopi olim nihil proprium habebant. l.2.f.17.p.1.a
- episcopi ceperunt habere propria à tempore Urbani primi l.2.f.17.p.2.c
- episcopi, & alij Ecclesiastici, de quibus non teneantur erogare superflua pauperibus, nisi in casti. l.2.f.21.p.2.d
- episcopi sunt œconomi pauperum. l.2.f.23.p.1.b
- episcopi & alij Ecclesiastici tenentur facere eleemosynas maiori vinculo quam teneantur seculares. l.2.f.24.p.1.b
- episcopi Hispaniæ qui habent pingues redditus, obligantur maximè ad faciendas eleemosynas. l.2.f.24.p.2.d
- episcopi, & praelati quot sint regnate Impia Elisabetha à sua sede deiectioni. l.3.f.73.p.1.b
- episcopi quantum debeant in pauperibus alendis dispensare. l.2.f.25.p.1.a
- episcopalis potestas, habet locum in qualibet mercatura rerum l.2.f.2.p.1.a
- episcopis primariò competit cura animarum suæ diœcesis, secundariò verò Curatis. li.1.f.7.p.2.c
- episcopis in Concilio Agathensi, propria conceduntur. l.2.f.18.p.2.c
- episcopis, & Alijs Ecclesiasticis, nõ licet retinere superfluum proveniens ex fructibus Ecclesiasticis. l.2.f.15.p.1.a
- episcopo non licet parare pecunias ad emenda officia in Curia Romana. l.2.f.8.p.c
- episcoporum, & Parochorum obligatio tempore pestis. l.1.f.8.p.2.

episco-

V E R B O R V M.

- episcopus cur in sua consecratione accipit anulum. li.1.f.7.p.2.c
- episcopus habet curam architectonicam sui gregis. lib.1.fo.7.p.2.d
- episcopus potius obligatur multitudini quàm vni. l.1.f.7.p.2.d
- episcopus debet tradere Curato coadiutorem tempore pestis. li.1.f.8.p.1.b
- episcopus dicitur œconomus Dei & dispensator. lib.1.f.76.p.1.b
- episcopus dicitur Paterfamilias, & quare. l.1.f.76.p.1.b
- episcopus, seu animarum pastor, varijs modis debet subditos hortari. l.1.f.77.p.1.b
- episcopus appellatur sponsus Ecclesiæ suæ. l.1.f.78.p.1.a
- episcopus tempore pestis, debet omnes castus sibi reservatos Curatis absolvendos concedere. l.1.f.112.p.1.a
- episcopus regulariter, non potest facere quidquam contra ius commune. l.1.f.122.p.2.c
- episcopus potius debet subvenire suis subditis, quàm consanguineis. l.1.f.178.p.2.d
- episcopus in consecratione sua, speciali vinculo se obligat ad ponendum vitam suam pro ovibus suis. l.1.f.112.p.1.a
- episcopus tempore belli, quid facere debeat l.3.f.64.p.2.c
- episcopus, peccatum occisionis committit, si eo absente, & non relicto vicario, pauperes fame moriantur. l.2.f.3.p.2.c
- episcopus propter multa quæ ei occurrunt, potest accumulare pecunias, & quæ sint ista propter quæ hoc facere liceat. l.2.f.8.p.2.c
- episcopus non debet habere elaboratam suppellectilè in magna copia. l.2.f.8.p.2.d
- episcopus non debet habere curarum multitudinem, nec seriem canum. l.2.f.112.p.2.d
- episcopus per se, non habet temporale dominium in Populo, sed spirituale. l.2.f.112.p.2.d
- episcopus est pater pauperum. lib.2.f.21.p.2.c
- episcopus quid facere debeat, cum non habet unde faciat Eleemosynas. l.2.f.24.p.2.c
- epistola quæ mater Ricardi Regis, misit Celestino Pape, & est notanda pro predicatoribus. l.1.f.80.p.2.d
- error cuiusdam Petri Ioannis de lanceatione Christi, dum dixit: Christo adhuc viventi, & nondum mortuo, lancea ictum advenisse. li.1.fo.119.p.1.b
- error Caietani dicentis, parvulos non valentes in re baptizari, posse saluari per Baptismum in voto parentum cum aliquo exteriori signo. lib.1.f.4.p.1.a
- error Gersonis in eadem materia, & eodem loco. l.1.f.112.p.2.d
- error Gabrielis in eadem materia, & eodem loco. lib.1.fo.112.p.2.d
- error Caietani de contritione. l.1.f.112.p.2.d
- errores tres confunduntur circa illud Genes. 1. cap. In principio creavit Deus Cælum, d 4 & ter-

I N D E X

& terram. lib. 1. fol. 27. p. 1. a
 error Atrij, quod Christus filius Dei, non sit Patri consubstantialis. l. 1. f. 45. p. 2. d
 esau, quomodo dicatur non inuenisse locum poenitentiae apud Deum. lib. 1. f. 150. p. 2. d
 ex traditione Apostolica habemus in Christi calice fuisse vinum aqua mixtum. lib. 1. f. 220. p. 1. a
 ex sacris litteris non constat, quid in Christi calicem ante consecrationem fuerit. li. 1. f. 219. p. 2. d
 ex cognitione bonorum quae in hoc mundo mali fecerunt, non diminuitur in eis dolor: ex doctrina D. Thom. lib. 1. f. 188. p. 2. c
 ex cineribus fagi, vitrum conficitur, & ex scripturae cognitione deuenimus in cognitionem mortis. l. 1. f. 74. p. 1. b
 ex Graeco contextu patet, verba illa Ioannis: ego sum Pastor bonus ad litteram intelligi de Christo. li. 1. f. 86. p. 2. d
 ex iniurijs pro Christi amore perpeffis, maiorem iusti acquirunt dignitatem, & honorem. l. 1. f. 137. p. 1. b
 ex parte Dei, nunquam praeccluditur via ad remittendum peccata. l. 1. f. 154. p. 1. b
 ex quo loco colligatur a Sanctis Patribus, in Christo esse duas voluntates. l. 1. f. 28. p. 1. b
 ex antecedentibus, & consequentibus, iudicandum est, quis sit literalis sensus alicuius loci scripturae. l. 1. f. 28. p. 2. c
 ex ignorantia sacrae scripturae multae haereses ortae sunt. li. 1. f. 36. p. 1. a
 excacatio, licet & sui natura sit praecambulium ad damnationem; tamen excacatio ad tempus ordinatur a Deo ad salutem praedestinatorum. li. 1. f. 151. p. 1. b
 excacatio nullam aliam habet causam meritoriam, nisi malitiam. l. 1. f. 154. p. 1. a
 existenti in graui necessitate, confessio est simpliciter necessaria. l. 1. f. 111. p. 1. a
 exempla Sanctorum in Eleemosynis faciendis. l. 2. f. 3. p. 1. b
 exercitus numerosus. li. 3. f. 37. pag. 1. b
 exitus aquae & sanguinis, ostendunt, Christum non uenisse, ut Ioan. uenit. l. 1. f. 219. p. 2. d
 excommunicandi potestas est in Papa, etiam haereticis concedentibus. l. 2. f. 5. p. 1. b
 expositio varia, quid nomine ostij intelligatur. l. 1. f. 48. p. 1. & 2. & f. 49. p. 1. & 2.
 expositio varia super illum locum Ioannis: erat lux vera quae illuminat, &c. l. 1. f. 41. p. 2. c. d
 externa poena, non fit nostra, nisi per plenam acceptationem. li. 1. f. 161. p. 2. c
 extrema duo uitanda sunt, in intelligendis sacris scripturis. l. 1. f. 36. p. 1. a
 In extrema necessitate, potius est subueniendum filio quam cuiquam amico. li. 1. f. 177. pag. 2. c
 extrema necessitas quae sit, & quando dicatur. l. 1. f. 10. p. 1. a
 eua immediate, & sine ministerio

V E R B O R V M.

rio Angelorum a Deo producta fuit ex D. Augustino. l. 1. f. 216. p. 1. b
 eua cur potissimum, dicatur facta de osse. l. 1. f. 214. p. 2. d
 eugenius seruus Dei, signo crucis, visum caeco restituit. lib. 1. f. 58. p. 1. b
 eusebij error circa illa verba Osee: ex aegypto vocaui filium meum. l. 1. f. 20. p. 2. d

F

 Aces luminaria, panni, & alij sumptus funerum, profunt animabus defunctorum non per se, sed per accidens. l. 1. f. 190. p. 2. d
 faces, & luminaria, accenduntur ante mortuos propter decem causas. vide locum, & notent illum praedicatores. lib. 1. a f. 190. vsque ad 191. per totum.
 facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam. l. 1. f. 9. p. 2. c
 facilius est reperire superfluum in personis Ecclesiasticis, quam in saecularibus. l. 2. f. 10. p. 2. c
 factum laudabile nostro tempore in materia duelli. lib. 3. fo. 71. p. 1. b
 factum memorabile, & singulare miraculum. l. 1. f. 64. p. 1. a
 factum notabile in Germania. l. 1. f. 60. p. 2. c
 falsitas doctrinae Paganorum. l. 1. f. 53. p. 1. b
 falsum de inuento thesauro accusati, & ad supplicium damnati, virginis Lauretanae ope liberantur. l. 1. f. 63. p. 2. d
 falsi testes, statim moriuntur. l. 1. f. 63. p. 2. d
 falsum est dictum Abulensis, dicitur: D. Gregorium rogando pro Traiano, mortaliter peccasse. l. 1. f. 155. p. 1. a
 fauor Religionis Christianae concedit Auo Christiano, ut inuita matre, puerum ad se trahat. l. 1. f. 173. p. 1. a
 famelici, piorum ope pane satiantur ne pereant. li. 1. f. 96. pag. 1. b
 fames est caput humanarum calamitatum ex D. Basylio. lib. 1. f. 117. p. 2. c
 fames, & bella, sunt remedia insolentiae humanae. l. 3. f. 39. p. 1. b
 famis incommoda quae sunt, & optime ad longum describuntur. l. 1. f. 117. p. 2. c
 fanices litteras acceperunt a Iudeis, Graeci vero a Fanicibus. l. 1. f. 62. p. 2. c
 ferre sententiam sanguinis, prohibetur Clericis. l. 3. f. 67. p. 1. b
 ferre sententiam sanguinis possunt Clerici, ex Papae dispensatione. l. 3. f. 68. p. 1. b
 festum sanctissimi sacramenti vnde ortum habuit. li. 1. f. 60. pag. 2. c
 fidei nostrae mysteria, non debent facile ab infidelibus dignosci. l. 1. f. 35. p. 1. b
 fideles, sunt oues proprie Papae, sed sub Christo. l. 1. f. 82. p. 1. b
 fideles Christi debent esse oues variorum colorum i. variarum virtutum, similes ouibus Iacob. l. 1. f. 75. p. 2. d. & f. 76. p. 1. a
 fidelium preces in Lauretana aede exaudiuntur. l. 1. f. 66. p. 2. d
 fides

I N D E X

fides est radix, & origo iustificationis. l.i.f.179.p.1.b
 fides Christi langueret si non essent Sancti Pontifices in Ecclesia. l.i.f.52.p.2.d
 fides Christi si tantum esset in vno loco, non ideo esset dicenda fides localis, & quare. lib.1. f.51.p.1.a
 figuratiue loquutionis tres sunt modi in scriptura. l.i.f.36.p.1.b
 filius ille cui Dominus prohibuit sepelire patrem, non petijt (ex doctrina D. Cyrilli) sepelire patrem sed alere eum usque in senectutem, & quousque; sepeliretur. l.i.f.191.p.2.d
 filius magis est diligendus, quam vxor. l.i.f.175.p.2.d
 filij leproforum separari debent a parentibus, ne inficiantur. l.i.f.92.p.2.c
 finis Religionum, non est ad libitum, post ingressum earum. l.i.f.14.p.1.a
 flagella non semper habent respectum ad culpam personae. l.i.f.162.p.1.b
 flagella Dei proprie quae sint. l.i.f.157.p.2.c
 flagella percussio Pharaonis, non est operatus Deus per se, sed mediante extensione manus Moysi. l.i.f.160.p.1.b
 flagella quoad effectum, communia sunt bonis, & malis, non autem quoad satisfactionem. l.i.f.162.p.1.b
 flagellat Deus corporaliter & temporaliter positiuè; spiritaliter vero permissiuè. l.i.f.127.p.1.b
 flagellati a domino, multoties sunt iusti. l.i.f.136.p.2.c
 in flandria pestis viguit. lib.1. f.96.p.2.c
 fletus bonus admittit consolationem, & est eorum qui spem habent resurrectionis; fletus autem malus non. l.i.f.192.p.1.b
 fluxus aquae & sanguinis ex Christi corpore, ad quid fuerit, ex Rufino. l.i.f.220.p.1.b
 foramen lateris Christi apertum, totius mundi ingressum ad si dem significat ex D. August. l.i.f.120.p.1.b
 in foro poli semper redditur pena pro quantitate culpe, non autem in foro fori. l.i.f.158.p.1.b
 fortitudinis actus quando enervatur in Curato. l.i.f.11.p.1.b
 fortitudinis praecipuum, datur lege Diuina. l.i.f.11.p.1.b
 forni error, quod Christus sit homo, non autem Deus. l.i.f.46.p.1.a
 D. Franciscus praedicat iuxta mare, & pisces eum audiunt. l.i.f.58.p.2.c
 D. Franciscus homini cuidam Lauretanam domum digito demonstrat, & statim euangescit. l.i.f.63.p.1.b
 franciscus maironus, & Durandus errauerunt, & vide in quolibet. l.i.f.165.p.1.a.b
 fratres duo, pro habendo Lauretanam domum dominio dimittant. l.i.f.66.p.2.d
 fratres ordinis Praedicatorum, ad quid potissimum teneantur. l.i.f.13.p.2.d
 fuga Canonici a loco pestifero, potest esse cum magno merito, & quoniam, vide. lib.1. f.5.p.1.a
 fuga

V E R B O R V M.

fuga pastoris quando laudatur. l.i.f.6.p.2.d
 fuga secundum se, raro est laudanda. l.i.f.6.p.2.d
 fuga tempore pestis non est medium proportionatum ad finem multarum religionum. l.i.f.16.p.1.a
 fugam, quibus dominus imperauit ex sententia D. August. l.i.f.5.p.2.d
 fugiens a bello, non ideo fugit quia mori timet, sed ut se ad maiora subeunda mala referret. l.i.f.64.p.2.d
 fundamentum in spiritualibus aliquando est nobilius aedificatio. l.i.f.31.p.2.c
 fundamenti nomen, Christus Petro, & multis alijs ut Apostolis communicauit. lib.1. f.42.p.2.d
 funiculum mensurae domus Lauretanae Virginis multi secum tulerunt, ut galileam petentes veritatem translationis eius inde ad plagas Illyricas comperirent. l.i.f.66.p.1.a
 furis, & latronis differentia, ex D. Hieronymo est, quod ille clam; hic vero palam furatur. l.i.f.181.p.2.d

G

Gaudium accidentale crescit in Angelis. lib.1. fol. 187.p.1.b
 geminae anime, sunt donum intellectus, consilij, & scientiae. lib.1. f.153.p.1.b
 genera parabolarum sunt duo. lib.1. fol. 23. pag. 2.d
 genera damnorum sunt quatuor. l.i.f.59.p.1.b
 generare nepotem dicitur Auus in scriptura. l.i.f.170.p.1.b
 gladij Tyrannorum, ne feriant Sanctos emollescunt. lib.1. f.58.p.2.d
 gradus erant in populo haebreo constituti qui veros a falsis Prophetis dignoscerent. li.1. f.77.p.2.d
 a grecis ad Germanos ideo Imperium translatum est, quia Graecia non praebat auxilium Ecclesiae. li.3. f.76.p.1.a
 graeci multi, unam mensuram faciebant inter se. l.i.f.118.p.1.a
 gratianus reprehenditur. lib.1. f.11.p.2.c
 gratianus, male D. Augustini sententiam citat. lib.1. fol. 19. p.2.c
 gratiani error, dum comparat, & coaequat Epistolas decretales summorum Pontificum, libris canonicis. lib.1. fol. 19. p.2.c
 grauis necessitas quae dicatur. l.i.f.4.p.1.b
 grauis necessitas spiritualis quae, & quae sit. l.i.f.10.p.1.a
 D. Gregorij ponderatio, cur Angelus quae in rubo Moysi loquebatur, modò Angelus, modò Dominus appelletur. l.i. f.19.p.2.c
 D. Gregorius cum Eustatio, quae stionem de resurrectione habuit. l.i.f.96.p.2.d
 D. Gregorio praedicante, Romae tempore pestis in Ecclesia 80. homines mortui ceciderunt. lib.1. f.96.p.2.d

D. Gre-

I N D E X

D. Gregorius ad sedandam pestem quæ Romæ vigebar, litanias instituit, easque cantari præcepit. l.1.f.96.p.2.c
 D. Gregorius rogando pro Traiano, non peccavit, ut malè asseruit Abulensis. l.1.f.155.p.1.a
 D. Greg. Angelum mensa excepit. l.2.f.3.p.1.b
 D. Greg. quomodo dicatur Traianum ab inferis liberasse; ex doctrina D. Tho. lib.1. f.154.p.2.d. & 155.p.1.a
 Gubernatio Ecclesiarum, est ars artium, & scientia scientiarum, ut ait D. Greg. in suo pastoralis. l.1.f.48.p.2.c

H

Hæbreorum Populus, semper assuetus est deuiare à Deo. l.1.f.68.p.1.b
 Hæbreorum interpretatio reicitur. l.1.f.42.p.2.d
 Hæreses multæ ortæ sunt, ex ignorantia sacræ scripturæ. l.1.f.36.p.1.a
 hæreses tres narrantur in materia de bello. l.3.f.39. & fo.40. per totum.
 hæresis uiguit in tota Italia ex doctrina D. Ambrosij. lib.1. f.57.p.2.c
 hæresis tempore, tenentur Religiosi qui ex instituto habent prædicationem verbi Dei, prædicare etiam cum vitæ suæ periculo. l.1.f.14.p.2.c
 hæretici non intrant per ostium Christi. l.1.f.45.p.2.d
 hæretici omnes à vero Christi ostio aberrant. l.1.f.46.p.1.a
 hæretici concedunt velint nolint, excommunicandi potestatem esse in Papa. lib.1. fol.50.p.1.b
 hæretici, nullum hætenus generale Concilium congregare potuerunt; & quare. lib.1.f.51.p.2.c
 hæretici, sibi ipsis sunt contrarij, & quod unus confirmat, alius negat. l.1.f.51.p.2.d
 hæretici, non intellexerunt sepe Ecclesiæ, & idè eã spreuerunt. l.1.f.52.p.2.c
 hæretici miracula operari volentes, à Domino cõfusi sunt l.1.f.57.p.1.a
 hæretici proiecerunt quandam ampullam Chriftatis, quæ Angelica manu sustetata est, neq; vnquam frangi potuit. l.1.f.61.p.1.b
 hæretici, fures à Christo appellantur. l.1.f.82.p.1.a
 hæretici, nunquam humiliantur. l.1.f.83.p.2.d
 hæretici (luporum more) ab igne legis diuinæ fugiunt. l.1.f.84.p.1.b
 hæretici non recipiunt medicinam, quia medicum non requirunt. l.1.f.89.p.2.d
 hæretici procurant animarum Pastores in exilium mittere. l.1.f.89.p.2.d
 hæretici, varijs nominibus nominantur, dicuntur enim adulteræ gemmæ, simiæ, camaleones, Hydræ, Araneæ, membra putrida, præcisi rami, idololatra, Antichristi, monetarum adulteratores, serpentes, Basilisci, Aspides, Dracones, Vipera,

V E R B O R V M.

Vipera, Leopardi, vulpes sanfonis, leprosi, pestilentes, latrones, & quare omnibus ijs nominibus appellentur. vide. l.1.f.90.p.1.a.b
 hæretici (instar luporū) vocem Chriftiano adimunt. lib.1.f.9.p.1.a
 hæretici errant non intelligentes Sanctorum Patrum testimonia in materia de eleemosyna. l.2.f.28.p.1.a
 hæretici relapsi, nunquam sunt admissi ab Ecclesia. li.3.f.79.p.1.a
 hæreticis, iustissimè bellum inferitur, & quando. lib.3.f.56.p.1.a. & p.2.d
 hæreticorum ostium, non ostiū, sed labyrinthus appellandus, est. lib.1.f.45.p.2.c
 hæreticorum responsa ad loca scripturæ. l.3.f.42.p.1.b
 hæreticorum secte, non possunt appellari Ecclesia, l.1.f.51.p.2.c
 hæreticorum sectæ, corruunt, quia non sunt fundatæ super Christi fundamento, lib.1.f.51.p.2.c
 hæreticorum montanistarum execrandum sacrificium. l.1.f.53.p.2.c
 hæreticorum primus, qui Dei Ecclesiam diuexare cepit, fuit Theobutes. l.1.f.54.p.1.a
 hæreticorum opinio fuit tempore D. Augustini, quod homo, per misericordiam tantum opera saluabatur. li.1.f.182.p.2.c.d
 de hæreticorum sectis, pulchra Augustini sententia. l.1.f.51.p.2.c
 hæreticus relapsus, si vult conuerteri ad Deum per fidem, debet admitti ad poenitentiam, & reconciliationis sacramentum l.3.f.76.p.2.d
 hieremiæ locus, quomodo sit intelligendus. l.1.f.150.p.2.d
 D. Hieronymi dictum quoddam, quomodo intelligatur. lib.1. f.202.p.1.b
 D. Hieronymi pōderatio super illud: qui habet duas tunicas, lib.2.f.11.p.1.b
 D. Hieronymi descriptio quædam, & mirabilis belli discursus. l.3.f.36.p.1.a
 hierusalem cur plagis eruditur. l.1.f.138.p.2.d
 hironia quid sit. l.1.f.36.p.2.c
 hispani, patronum habet in suis prelijs D. Iacobum, quo semper inuocato prius, hostes suos acerrimè aggrediuntur. l.3.f.44.p.1.b
 hyperbole quid sit. l.fo.36.p.1.b
 homeri carmine nihil antiquus habet Græcia. lib.1.f.72.p.2.d
 homo magis tenet obedire maiori potestati quàm minori ex doctrina D. Thom. lib.1. f.170.p.2.d
 homo, vxoris maleficijs ferè cōsumptus, sanctissimæ Eucharistiæ sumptione liberatur, l.1.f.61.p.1.a
 homo non solum quantum ad sua bona; sed etiam quantum ad seipsum, est pars Reipublicæ. l.1.f.100.p.1.b
 homo peste percussus, seu infectus, sit irregularis, nec potest ordines suscipere. lfb.1.f.176.p.2.c
 homo potest pro alieno peccare

I N D E X

to poenam subire, & satisfacere. l.1.f.164.p.2.d
 homo, in his quæ pertinent ad officium coniugale, magis tenetur subuenire vxori quam patri, vel matri. l.1.f.174.p.1.b
 homo nõ potest creari cum reatu peccati mortalis. lib.1.fol.175.p.1.b
 homines, quod virtutibus peruenire non poterant, ed gladio pertingebant. l.3.f.38.p.1.b
 homines sunt iam mundo onerosi: ex Tertulliano. lib.3.fol.39.p.1.b
 homines in primo parente amiserunt sanctam cogitationem, sed eam iterum receperunt per Christum. ex D.Fulgentio. l.1.f.128.p.1.a
 homini etiam in Abyssõ peccatorum existenti, nunquam denegatur auxilium diuinum. l.1.f.146.p.2.d
 hostia sacra diuinitus reperte est in ore infirmi. l.1.f.60.p.2.c
 hugonis aurea sententia de sacra scriptura. l.1.f.72.p.1.b
 humanæ scientiæ, habent principia quæ sunt nobiliora conclusionibus. l.1.f.31.p.2.d
 humani generis cura, & sollicitudo. l.3.f.39.p.1.b
 humanitas Christi, ex eo quod est diuinitati coniuncta, habet uim iustificandi. lib.1.fol.41.p.1.a
 humilitas est calceamentum animæ. l.1.f.154.p.1.a

I

Ianſennius reprehenditur, si per cap.10. Ioan. dum dicitur:
 non vnam sed duplicem ibi à Christo tradi parabolam de ostio. l.1.f.40.p.2.c

Iacob quare habuit diuersa nomina. l.1.f.44.p.2.d
 iam homines sunt onerosi mundo. ex Tertulliano. lib.3.f.39.p.1.b
 Ianſennius reprehenditur, in materia de sensibus sacrae scripturae. l.1.f.21.p.1.a
 Idelphonſus Episcopus Tolerantensis, quem alij Alphonſum vocat; à Beata Virgine ad rem sacram peragendam, vestes sacras habuit. l.1.f.63.p.1.a
 Iconoclastæ Hæretici, D.Ioannem Damascenum condemnare curant. l.1.f.62.p.2.c
 idololatræ appellantur hæretici. l.1.f.83.p.1.a-b
 ieiunium Sancti Viri pro aliquo peccatore factum, est magis meritorium, quam sit ieiunium ipsius peccatoris pro se ipso. l.1.f.166.p.1.a
 ieiunij lex, non obligat (absolute loquendo) ad sui obseruationem aliquem, ut ipsum suscipiat, cum notabili vitæ suæ periculo. l.1.f.101.p.1.a
 ignorantia inuincibilis excusatur à peccato, non tamen in totum à restitutione. l.3.f.53.p.1.b
 illud axioma Theologorum: quod nemo est in hac vita perplexus, quomodo intelligatur. lib.1.f.134.p.2.d
 illuminat Spiritus sanctus Pastores Ecclesiarum. l.1.f.48.p.2.d
 illustre factum Ethnicorum tempore Romanae pestis. lib.1.fol.96.p.1.b

V E R B O R V M.

imago Christi linteo impressa, & Veronica tradita, Romæ seruatur. l.1.f.59.p.1.& 2.b.c
 impedimentum residentiae duplex, intrinsecum, & extrinsecum, & quale eorum obligat ad residendum, quale verò non. l.1.f.4.p.1.b
 imagines Sanctorum Petri, & Pauli, Syluester Papa habuit. l.1.f.59.p.2.c
 impediuit multociens Deus cursum secundarum causarum. l.1.f.114.p.2.d
 impium est asserere, hominem posse creari cum reatu peccati mortalis. l.1.f.165.p.1.b
 impius Vuicleph, vicio vertebatur Constantino Imperatori, quod multas terras, & bona Ecclesiarum tradiderit. l.2.f.22.p.1.a
 in Principe mouente bellum, rarissime est ignorantia culpabilis si faciat quod in se est. l.3.f.52.p.2.d
 in bello iusto, conuocare Infideles in sui auxilium, per se, & simpliciter, non est peccatum mortale, aliquando tamen est propter scandalum: & quare. l.3.f.55.p.1.a-b
 in quantum duo homines sunt vnum in charitate, vnus pro alio satisfacere potest. lib.1.f.167.p.2.d
 in necessitate extrema, magis tenetur homo succurrere Parenti quam vxori. lib.1.fol.174.p.1.b
 in re comuni, potior est conditio prohibentis. l.1.f.173.p.1.a
 in principio creauit Deus Cælum, & terram tres habet expositiones, contra tres errores, scilicet Aristotelis, & gentilium; Manicheorum, & tandem tertio contra Platonem, & Auicennam. l.1.f.27.p.1.a
 in intelligendis sacris scripturis, duo extrema uitanda sunt. lib.1.f.36.p.1.a
 in sacra scriptura, omnia continentur. l.1.f.73.p.1.b
 in sacra scriptura, nihil est quod inficiari possit. l.1.f.73.p.1.b
 in Cælo est summa concordia. l.1.f.75.p.1.b
 in Synagoga nullus reperitur Doctor qui sancta præcipiat. l.1.f.78.p.1.a
 in Demonis potestate est, influere immediate alteratiuas qualitates. l.1.f.115.p.1.a
 in occulto admittitur sacerdotem leprosum, susceptum ordinem ministrare. lib.1.fol.126.p.1.b
 in omni peccato, est pena, & culpa. l.1.f.131.p.2.c
 in foro Poli, semper redditur pena pro qualitate culpe; non autem sic est in foro fori. l.1.f.158.p.1.b
 in Auo, est perfectior, & excellentior ratio principij quam in matre. l.1.f.170.p.1.b
 in extrema necessitate posito, potius est succurrendum filio, quam cuiunque amico. l.1.f.177.p.2.c
 in meliori homine, est maior materia, seu ratio exhibendi opera charitatis, & misericordiae. l.1.f.181.p.1.b
 in bello Eduardi, quot perierunt. l.3.f.38.p.1.a

in

imago

I N D E X

in pari necessitate spiritali pos-
to; potius est subueniendum
fratribus spiritalibus proxi-
mis, quam fratribus carnali-
bus propinquis. l. i. f. 178. p. 2. c
in circuncisione, non dabatur
gratia ex opere operato, sed
ex fide in Christum venturū.
l. 2. f. 32. p. 2. d
incantatores prudentes in Ec-
clesia sunt Episcopi. lib. i. fo.
77. p. 2. d
incommoda & mala belli. li. 3.
f. 63. p. 1. b
indulgentiæ in thesauro Eccle-
sia, non solum ex Christi, sed
etiam ex martyrum, & san-
ctorū meritis nobis veniunt.
l. i. f. 56. p. 1. b
infectus peste, si valeat surgere à
lecto, non tenetur tunc Cura-
tus, ad succurrendum ei, ip-
sius domum intrare. li. i. f. 8.
pag. 2. d
infectus, non obligatur (etiam
iure Diuino) confiteri, nisi
data copia Confessoris. l. i. f.
9. p. 2. d
iniquitates, & mala, quæ ij qui
mouent bella, solent operari
& olim operati sunt. lib. 3. fo.
37. p. 1. b
iniquorum Prophetarum dolus
lib. i. f. 46. p. 1. a
iniquus homo puerum Iesum
percutit, eique supernum la-
bium incidit, sed nō impunis
abiuit. l. i. f. 63. p. 2. c. d
innocentes, non possunt in bel-
lo (absolutè loquendo) priuari
suis dominijs, nisi fortè
sint subditi, & partes, illius
Reipublicæ cui bellum indi-
citur. lib. 3. fol. 62. pag. 2. e
inquisitores tradentes seculari
brachio hæreticos damnan-
dos flammis, non sunt causa
mortis eorum. l. 3. f. 66. p. 2. d
inferuire altari, est de iure diui-
no, & naturali. l. i. f. 120. p. 2. d
Innocentius tertius putat, illas
duas cruces quas sacerdos fa-
cit in latere calicis, significa-
re duo sacra. lib. i. f. 220. p. 2. d
inferuire peste laborantibus, val-
dè piū opus. li. f. 185. p. 1. b
insolentia bannitorum nostri
temporis & maximè contra
Episcopos, & Ecclesiasticos.
lib. 3. f. 64. p. 2. d
institutum Religionum mendi-
cantiu, quale sit. l. i. f. 15. p. 1. b
inter Angelos, quare exortū fue-
rit prælium. l. i. f. 137. p. 2. d
inter beneficiatum, & benefi-
cium est quædam coniunctio
spiritalis matrimonij. lib. i.
f. 121. p. 1. b
interpretatio elegans super illud
Ioan. 6. nisi manducaueritis
carnem filij hominis, & bibe-
ritis eius sanguinem, non ha-
bebitis vitam in vobis. lib. 1.
f. 24. p. 2. d. & f. 25. p. 1. a
Ioannē Darmetæ Illustrissimæ
Ducissæ de feria Auiæ, nobi-
le encomium, & elegans cō-
mendatio. li. 3. f. 73. p. 1. b
Ioseph à Costa, dum Ianseniiū
reprehendit, in eundem erro-
rem labitur. l. i. f. 21. p. 1. a
Ioseph à Costa, malè intellexit
locum Amos cap. 8. li. i. f. 21.
il. 1. p. 2. d
Isboseth dormitio, quid signifi-
cet, & quid representet eius
Ancil-

V E R B O R V M.

L

Ancillula purgans triticum.
l. i. f. 46. p. 1. b
Iudas, & Theodas, fuerunt ostiū
macelli. l. i. f. 59. p. 2. c
Iudas, & Theodas falsò sibi ostij
nomen sumserunt. lib. 1. fol.
ibidem.
iudei, omnia ad litteram intelli-
gebant. l. i. f. 36. p. 1. a
iudei fidunt Moyssi non autem
Christo. l. i. f. 46. p. 1. a
iudei qui reuoluebant, & scie-
bant scripturas, vidètes Chri-
sti opera, tenebantur credere
ipsum esse Deū. l. i. f. 57. p. 1. a
iudeis perdentibus Architectos,
omnia ædificandi gratia ad Ec-
clesiam translata est. lib. 1. f. 77
pag. 2. c
iulianus Apostata, Amplam suis
viuendi libertatem permisit.
l. 3. f. 75. p. 1. b
iulianus Apostata, in quo à D.
Hieronymo reprehendatur.
l. i. f. 21. il. 1. p. 2. d
iudices; non possunt fugere à Ci-
uitate infecta tempore pestis,
ex Claudio Espinço. lib. 1. f.
3. p. 1. b
iura antiqua immateria duelli
dum ipsum concedebant, om-
nia inuoluerunt. l. 3. f. 71. p. 1. b
iure naturæ, bona externa sunt
instituta, vt seruiant vitæ hu-
manæ. l. 2. f. 12. p. 2. c
iustificatio, non est infallibiliter
coniuncta cum eleemosyna.
l. 2. f. 31. p. 1. b
iustificationis radix, & origo est
fides. li. i. f. 179. p. 1. b
iustus, benè potest fugere à per-
sequente propter tria: ex D.
Tho. l. i. f. 93. p. 1. b

L Adis laus. Pannoniæ Rex,
quot habuit bellatores. l. 3.
f. 38. p. 1. a
lampades septem minores, quæ
erant in candelabro Templi,
quid significant. l. i. f. 42. p. 2. d
lapis Lauretanæ domus, ablatus,
& postea restitutus, processio-
naliter recipitur. l. i. f. 67. p. 1. b
latus Christi in cruce, quod fue-
rit percussum, num dextrum,
vel sinistrum, varij sunt do-
ctores, & resoluitur. lib. 1. f.
201. p. 2. d
latus dextrum Iconæ Saluatoris
transfixum fuit à Iudeis, vt ait
D. Athanasius. l. i. f. 201. p. 2. d
laudabile factum & responsum
cuiusdam equitis nostri tem-
poris in materia duelli, lib. 3.
f. 71. p. 1. b
laudatio pulcra Patrum Societa-
tis Iesu. l. i. f. 16. p. 1. b
laudes sacræ scripturæ, ex Cas-
siodoro. l. i. f. 74. p. 1. a
laudes Mariæ Virginis narran-
tur à D. Bernardo. l. i. f. 212.
pag. 1. b
lectio librorum gentilium vti-
lis est. l. i. f. 74. p. 1. b
lege Diuina, datur præcepta for-
titudinis. l. i. f. 11. p. 1. b
legendus est cautè D. August. in
quodam loco. l. i. f. 128. p. 1. b
D. Leo primus, comparat Elee-
mosynam Baptismo. lib. 2. f.
27. p. 1. b
leo Octauus, suffectus est Papa
in Ecclesia, loco Benedicti V.
l. i. f. 85. p. 1. b
leo, quomodo significet Chri-
stum,
f

stum, & diabolum. lib. 1. f. 32
 p. 2. c. & f. 36. p. 2. d
 leprosi domus, 7. diebus claudi
 debebat. l. 1. f. 97. p. 1. b
 leprosus cur nullo modo possit
 ordinari. l. 1. f. 126. p. 1. b
 leprosus, in occulto, potest susce-
 ptum ordinem ministrare.
 l. 1. f. ibidem. b
 lex conueniendi toties, vel to-
 ties in choro, ortum habuit
 ex Concil. Trid. l. 1. f. 121. p. 2. c
 lex Euangelica, nō tollit legem
 naturæ. l. 1. f. 172. p. 1. a
 lex aliqua penalis, obligat ad sui
 obseruantiam, sub mortali.
 l. 1. f. 124. p. 2. d
 lex de non conuersando tempo-
 re, pestis, quomodo intelli-
 gatur. l. 1. f. 98. p. 1. & 2. b. c
 lex humana, nunquam obligat
 cum periculo vite intrinsicè,
 nisi eius transgressio vergat
 in fidei detrimentum. lib. 1.
 f. 4. p. 2. d
 lex, quando obligat cum vite pe-
 riculo, penanda est ex mate-
 ria præcepti grauitate, ex sen-
 tentia Soti, & bñ. l. 1. f. 4. p. 2. d
 lex ieiunij (absolutè) non obli-
 gat ad sui obseruantiam cum
 notabili detrimento vite, vel
 sanitatis. l. 1. f. 101. p. 1. a
 lex domini antonomasticè dici-
 tur immaculata. l. 1. f. 73. p. 1. a
 lex Baptismi, non obligat adul-
 tum ad sui susceptionem cū
 periculo mortis. l. 1. f. 101. p. 1. b
 lex restitutionis, est diuina, &
 naturalis. l. 1. f. 90. p. 1. a
 libertatem viuendi Constanti-
 nus primū suis concessit, de-
 inde vero se correxit. lib. 3.

fol. 77. pag. 1. b
 libani cedrus, est Deus. lib. 1. fol.
 35. p. 1. b
 licet somnus Ade fuerit verus;
 non tamen fuit per causas na-
 turales. l. 1. f. 209. p. 1. b
 licebat Apostolis ex sensu litte-
 rali efficax sumere argumen-
 tum nobis autem nō, & qua-
 re. l. 1. f. 34. p. 2. d
 licet sacra scriptura vtatur meta-
 phoris; non ideo tamen com-
 paranda est cum alijs scien-
 tijs. l. 1. f. 35. p. 2. d
 licet Christus communicauerit
 Apostolis multa nomina; o-
 stij tamen nomen nulli com-
 municauit. l. 1. f. 40. p. 2. c
 licet Christus sit vniocè caput
 omnium hominum, & Ange-
 lorum; non tamen ex æquo
 insuit in omnes. l. 1. f. 42. p. 1. b
 licet nomen mediatoris sit pro-
 prium Christi (si sumatur pro-
 priè) competit tamen secun-
 dariò Angelis, & Sanctis. l. 1.
 f. 43. p. 1. & 2. b. c
 non licet interficere innocen-
 tes, parua victoria per se lo-
 quendo. l. 3. f. 61. p. 1. b
 licet Clericis in prælio & an-
 te ipsum hortari milites ad vi-
 ctoriam obtinendam. lib. 3.
 f. 66. p. 1. b
 licet Clericis sacratis, ex Papæ li-
 cencia ferre sententiam lan-
 guinis. l. 3. f. 68. p. 1. b
 licitum est homini, pœnas alte-
 rius hominis vitrò subire. l. 1.
 f. 64. p. 1. b
 licitum est Cinitatem aliquan-
 do militibus tredere de prædā
 dam, & quado. l. 3. f. 60. p. 2. d
 licitum

licitum est conferre medicinam
 mulieri prægnanti, licet per
 accidens sequatur abortus.
 l. 3. f. 60. p. 2. d
 licite pnt innocentes expoliari
 in bello, si sunt partes Ciuita-
 tis nocentis. l. 3. f. 61. p. 2. c
 ligandi & soluendi clauēs, D. Pe-
 tro à Christo concessæ sunt.
 l. 1. f. 49. p. 2. c
 ligna consilium inientia, signi-
 ficat habitatores vrbs Sichè.
 l. 1. f. 23. p. 2. c
 Lyranus, & Dionysius repre-
 henduntur. l. 1. f. 20. p. 2. c
 litaniæ ordo, ex præcepto D. Gre-
 gorij Romæ inceptæ. lib. 1.
 f. 96. p. 2. c
 littera occidit quomodo intelli-
 gatur. l. 1. f. 31. p. 2. c
 litteralis sensus alicuius loci scri-
 pturæ, quis sit. l. 1. f. 23. p. 2. c
 litteralis sensus est nobilior spi-
 rituali. l. 1. f. 30. p. 1. b
 litteralis sensus comparatur cor-
 pori, spiritualis vero animæ;
 ille humanitati, hic vero diui-
 nitati. l. 1. f. 32. p. 1. b
 linteamina, & palliola animæ,
 sunt verecundia peccandi.
 l. 1. f. 153. p. 2. c
 Lyrani, & hæbreorum interpræ-
 tatio reicitur. l. 1. f. 42. p. 2. c
 locus sacer, prodest sepulto, non
 ex opere operato, sed ex ope-
 re operantis. ex D. Tho. lib. 1.
 f. 189. p. 1. b
 Lotharius Rex Franciæ, ex com-
 municatus fuit vnà cum sua
 concubina, & alijs Episcopis
 suis sequacibus. l. 3. f. 76. p. 1. a
 lucerna appellatur Christus, l. 1.
 f. 42. p. 2. c

lucerna illa summa candelabri
 Templi, cur non habebat in-
 fuforia, ex D. Cyrillo. lib. 1.
 f. 42. p. 2. d
 Lucifer Callaritanus Archiepi-
 scopus in Sardinia, à Cōstan-
 tino Imperatore pro Christi-
 nā Religione Palestinam res-
 legatus est. l. 1. f. 85. p. 1. b
 lucis nomen, Christus Ecclesiæ
 communicauit, & quommo-
 do. l. 1. f. 41. p. 2. c
 lucrum fugæ, quod, & quantum
 sit. l. 1. f. 93. p. 2. c
 ludus, ex septem circumstantijs
 censetur malus. l. 1. f. 119. p. 1. b
 luminaria, faces, panni, & alij
 sumptus funetum, pro sunt
 animabus defunctorum, nō
 per se, sed per accidens. lib. 1.
 f. 190. p. 2. d
 lunæ cursum expectat magi ad
 operandum. l. 1. f. 55. p. 1. a
 lunulæ anime, est contemplatio
 rerū Cælestium. l. 1. f. 154. p. 1. b
 lupi nocturni sunt ferociosiores.
 l. 1. f. 83. p. 2. c. d
 lupi, hæreticos significant. l. 1.
 f. 83. p. 2. d
 lupi, & Leonis pulcra differētia,
 ex D. Aug. l. 1. f. 84. p. 1. a
 luporū genus triplex ex D. Tho.
 l. 1. f. 89. p. 1. a
 lupus quid sit, & quæ sint eius
 proprietates. l. 1. f. 83. p. 2. c
 lupus à quo non licet Pastori fu-
 gere est triplex, Diabolus ten-
 rans, Hæreticus mactans, &
 Tyrannus sæuens. lib. 1. fol.
 18. p. 1. b
 lutherus, interdicat bellū Chri-
 stianis contra Turcas, & qua-
 re. l. 3. f. 39. p. 2. d
 lutherus

I N D E X

lutherus impius dixit: omnes Christianos, esse æquè iustos, & sanctos, atq; est mater Dei lib. 1. f. 176. p. 2. c

lux vera dupliciter accipitur. l. 1. f. 41. p. 2. d

lux Christi, in tribus differt à luce Apostolorū, scilicet in antiq; uitate, veritate, & generalitate. l. 1. f. 42. p. 1. a

lux sunt Ecclesiastici viri. lib. 1. f. 42. p. 2. c

M

M Agi quomodo miracula operentur, ex D. August. lib. 1. f. 55. p. 1. a

Magi, tempus celestium motuum ad operandum expectant. l. 1. f. 55. p. 1. a

magistratus, non potest fugere à Ciuitate tempore pestis, ex Claudio, Espinçeo. lib. 1. f. 3. pag. 1. b

Maumetus docuit Deū, & Angelos pro ipse orare. l. 1. f. 53. pag. 2. c

maior gloria accedit Christo dū sua nomina, Apostolis cōmunicantur. l. 1. f. 44. p. 1. a

maiora beneficia suscepit filius à patre quàm à matre. lib. 1. fol. 173. p. 2. d

maius bonum, debet postponi minori bono. l. 1. f. 94. p. 2. d

maius est debitum Iustitiæ, quàm debitum gratitudinis. lib. 1. f. 177. p. 2. c

maius est periculum vite, quàm grauis necessitas in alio genere. l. 1. f. 4. p. 1. b

mala ab extrinseco homini adueniētia, si lubētī aſo sufferātur, nō solum possunt esse meritoria, sed etiam satisfactoria. l. 1. f. 158. p. 2. d

mala penę sunt quid bonum, & uolūtū à Deo. l. 1. f. 127. p. 2. c

mala quę Deus pro peccatis peccatoribus mandat, sunt maiora quàm illa quę ipsi vltro in penam suorum peccatorum assumunt. l. 1. f. 165. p. 2. d

Malchus Episcopus, inter confirmandum quendam puerū cecū ipsum sanauit. l. 1. f. 61. p. 1. b

mali, non faciunt miracula ex proprio opere, sed signo aliquo Iustitiæ, vel Crucis, vel mediāribus sacris. l. 1. f. 68. p. 1. a

mali sic spūaliter flagellantur, vt non resurgant. l. 1. f. 177. p. 2. d

mandatum si sit integrum, expirat morte mandantis, nō aut si non fuerit integrum. lib. 1. f. 125. p. 1. a

manichei, Christi verba malè intellexerunt, dum illud dictum Euangelij: quotquot venerūt ante me, fures fuerunt, & latrones, intellexerunt de Prophetis. l. 1. f. 82. p. 2. c

Manichei condemnant omne bellum. l. 3. f. 39. p. 2. c

manus D. Damasceno truncatur. l. 1. f. 62. p. 2. c

manus D. Damasceno restituitur à Virgine. l. 1. f. ibid. d

magna ciborum penuria. l. 1. f. 98. p. 1. b

Maria Virgo, à nullo Illustrium virorum ingratijs, Deique donis superatur. ex D. Damasceno. l. 1. f. 70. p. 1. b

Marię Virginis, mirę laudes narrantur. l. 1. f. 112. p. 1. b

Marię

V E R B O R V M.

Marię Virgini, aliquando fuit concessum, uidere clarè Diuinam essentiam, (ut ait D. Cyprianus) & hoc fuit in die Incarnationis Verbi Dei. lib. 1. f. 212. p. 1. b

Maria Scothorum Regina, ob fidem Catholicam carcatur. l. 1. f. 73. p. 1. a

Maritorum, & vxorum genitus tempore pestis, dum morientes, gementesq; vident paruulos filios suos. l. 1. f. 115. p. 2. d

Martinus Alphonsus de Viualdo reprehenditū ab Auctore. l. 1. f. 113. p. 1. b

Martini quinti bulla, videretur doctrinę auctoris repugnare; sed nullo modo repugnat. l. 1. f. 172. p. 1. b

Martyres dum moriebantur, nō erant in necessitate spirituali. lib. 1. f. 10. p. 1. a

Martyrū merita in Ecclesia congregata faciunt perennem Indulgentiarum fontem. lib. 1. f. 57. p. 1. b

Massagetarum leges nefandę. lib. 1. f. 53. p. 1. b

Mater, quauis sit magis cōiunctum principium, respectu filij quàm Auus; nō tamen est eiuſdem rationis, & ordinis. l. 1. f. 170. p. 1. b

Mater, quomodo sit magis cōiunctum principium quàm Auus. l. 1. f. ibid. b

Mater non habet proprię potestatem naturalem dirigendi filium infantem, quo ad diuina. l. 1. f. 170. p. 2. c

Mater quandoque vtilior est filio, quàm sit ipse pater. l. 1. f. 173. p. 2. d

Matre veniente ad Baptismum, & Patre in sua infidelitate remanente, proles debetur matri. l. 1. f. 171. p. 2. d

Matrimonium in gradu prohibito, nullo modo contrahere licet. l. 1. f. 103. p. 1. b

Matrimonium sine actuali cōtrahentiū presentia, cōfert eis dē gratiam ex opere operato. l. 1. f. 107. p. 1. b

Matriſ crudelitas maxima dum suum proprium filium deuo rauit. l. 1. f. 117. p. 2. d

Maximum fuit miraculum, quod rudium Apostolorum predicatione, totum Christus orbem suo Imperio subiecerit. l. 1. f. 154. p. 2. d

mediator Dei, & hominum est Christus. l. 1. f. 40. p. 1. b

Medici, nō possunt fugere à Ciuitate pestis tempore, ex Claudio Espinçeo. lib. 1. f. 3. p. 1. b & f. 18. p. 1. b

Medici ad quid obligentur tempore pestis. l. 1. f. 8. p. 2. c

Medinę dictum, est, quod non sit inconueniēs cōcedere, Christum esse effusum in Cruce, cū in psal. de ipso dicatur, sicut aqua effusus sum. lib. 1. f. 204. p. 1. b

Medinę ratio reicitur in materia fidei quę erat in Adam. l. 1. f. 210. p. 2. d

Melius est dare Eleemosynā minus indigētī iusto, quàm magis indigētī peccatori, & quare. l. 1. f. 181. a. b

Mendicantes Religiones ad quid ordinatę & institutę sint, ex Caietano. l. 1. f. 14. p. 1. a & p. 2. f. 3. mentes

I N D E X

mentes Prophetarum mouentur à Spiritu sancto tanquam instrumentum efficiens, & quomodo. l. i. f. 26. p. 1. a

Mercenarius quid sit. li. i. f. 82. pag. 2. d

Mercenarij sunt mali Prelati, quomodo, & quando. lib. i. f. 83. p. 1. a

Mercenarius, in bonam partem sumitur à D. Ambro. lib. i. f. 83. p. 1. a

Messiam, & Deum esse ipsum Christum duo ostendebant. l. i. f. 57. p. 1. a

Messiae mors, necessaria fuit, ad obtinendam pacem mundo. l. i. f. 44. p. 2. c

Melius est celebrare pro mortuo Missam de requie, quam de Sancto, & quare. lib. i. fo. 190. p. 1. a. b

Metaphora quid sit. l. i. f. 36. p. 2. c

Metaphora si sit longior quam par est, amittit nomen metaphora, & dicitur allegoria. l. i. f. 36. p. 2. d

metaphora, conuenienter vtuntur in scriptura. l. i. f. 35. p. 1. a

miles tenetur obedire suo Principi præcipienti ne mutet locum, vel vt det signum ad præliandum. li. i. f. 100. p. 1. b

militēs, sine licentia Principis pugnantes, peccant mortaliter. l. 3. f. 35. b

militēs, priuata auctoritate Op-pida vastantes, tenentur ad restitutionem. l. 3. f. 35. p. 2. d

militēs ad Curatum cōparatio. l. i. f. 12. p. 1. a

mille anni, efficiunt vnū diem Dei, sed 24. horæ efficiunt vnū diem nostrum. lib. i. fo. 129. p. 1. & 2. b. c

ministri Ecclesiae, non sunt capitata Ecclesiarum cum Christo, sed sub Christo, sicut nec sunt mediatores cum Christo, sed sub Christo. l. i. f. 44. p. 1. a

Ministris Iustitiae non licet ministrare cibum condemnatis ad mortem famis; alijs autem, bene licet.

mirabile factum, in villa Tuscie. l. i. f. 164. p. 1. b

Miracula nō possunt facere prædicantes falsa, in suæ doctrinae confirmationem, ex D. Tho. l. i. f. 56. p. 2. d

Miracula Christi, quomodo probant ipsum esse Deum. li. i. f. ibid. d

Miracula oīa Christi, apud Iudæos erāt efficacia, & ipsi (visis eis) tenebantur credere Christum esse Messiam. li. i. f. 57. p. 1. a

Miracula oīa Christi, non possunt fieri per puram creaturā. l. i. f. 57. p. 1. a

Miracula facientes, operantur illa virtute Diuina. l. i. f. ibid. b

Miracula Christi, fuerunt ab ipso facta propria virtute. lib. i. f. ibid. b

Miracula possunt fieri à malis in cōfirmationem doctrine, signo aliquo Iustitiae, & sanctitatis, vel in nomine Christi, & per sacra. l. i. f. 57. p. 1. b

Miracula sunt signum infidelitatis, ex D. Aug. l. i. f. 57. p. 2. c

Miracula possunt fieri à Sanctis in confirmationem suæ doctrinae. l. i. f. 57. p. 2. c

Miracula

V E R B O R V M

Miracula cur operata sunt Mediolani, & in tota Italia tēpore D. Ambrosij. l. i. f. 57. p. 2. d

Miracula Sanctorum, inueniunt sibi litatis nostrae tenebras illuminant. l. i. f. 57. p. 2. d

Miracula, Sanctorum illa operantium gloriam demonstrant. l. i. f. 57. p. 2. d

Miracula voluerunt heretici operari, sed confusi à Deo sunt. l. i. f. 58. p. 1. a

Miracula multa à Sanctis in nomine Christi, operata sunt. l. i. f. ibid. a

Miracula multa operata sunt ad virginis inuocationem. l. i. a fol. 62. vsque ad 64.

Miracula Christi, probabant ipsum esse Deum ex tempore. l. i. f. 55. p. 1. a

Miracula Christi, ostendebant ipsum esse Deum ex modo. lib. i. f. ibid. b

Miracula diuersimodè Christus operabatur. l. i. f. 55. p. 1. b

Miracula Christi, erant consistētia. l. i. f. 56. p. 1. a

Miracula Christi, secundum se præcisè, seu secundum suam naturam considerata, sic non probabāt efficaciter ipsū esse Deum. l. i. f. 56. p. 1. & 2. b. c

Miracula, etiam possunt fieri à peccatoribus. l. i. f. 56. p. 2. c

Miracula ex se, non arguunt hominis Sanctitatem. l. i. f. 56. p. 1. a

Miracula, & prodigia quæ sunt in hoc mundo, sunt per Angelos qui sunt de ordine virtutum. l. i. f. 160. p. 2. d

Miraculum primū quod D. Petrus fecit, cur fuit in pedum confirmationem. l. i. f. 43. p. 1. b

Miraculū, est veluti Dei signū, & sigillum Regium, ad confirmandam Fidei veritatem. l. i. f. 56. p. 2. d

Miraculum maximū fuit, mundum ad Christi fidem, 12. Apostolorum prædicatione cōuertit. l. i. f. 60. p. 1. a

Miraculum maximum aque benedictæ tempore Theodosij Imperatoris. l. i. f. 62. p. 1. a

Miraculum lapidis Lauretanæ domus ablatis à quodam. li. i. f. 67. p. 1. a

Missæ celebranda est in plateis tempore pestis. l. i. f. 8. p. 1. b

Missam de requie melius est celebrari pro mortuo, quam missam de Sancto, & quare. li. i. f. 190. p. 1. a. b

Mysteria Religionis nostræ, robur accipiunt ex miraculis. l. i. f. 60. p. 1. b

Mysteria Diuina, dum cognoscuntur à nobis, potius dicuntur descendere in cor hominis, quā ascendere, ex D. Aug. l. i. f. 35. p. 2. c

Mysteria nostræ fidei, non debent faciliè ab infidelibus dignosci. l. i. f. 35. p. 1. b

Mysticae significationes, de sanguine Christi est uso post mortem eius. l. i. f. 218. p. 2. d

Mitra animæ, est donum sapientia. l. i. f. 54. p. 1. b

Mirridatis Regis crudelitas mira describitur à D. Augustino l. 3. f. 35. p. 1. a. b

Modestia auctoris, in recitando nomine cuiusdam viri. l. i. f. 10. p. 1. a

I N D E X

- Moyſes, primus fuit omnium Theologorum, Philoſophorum, Poetarum, & Hiſtoricorum. l.1.f.72.p.1.b
- Moyſes primus ſapientum, Iudeis primùm litteras tradidit. l.1.f.72.p.2.c
- Moyſes cur traditurus populo legem, operuit faciem ſua ve lamine. l.1.f.35.p.1.b
- Monachi habent ſuos ſuperiores loco Parentum. lib.1.fo.178.p.1.b
- Moniales quando poſſint exire clauſtra Monafterij. lib.1.fo.18.p.1.a
- Monile animæ, eſt iugum timoris domini. l.1.f.154.p.2.c
- Monomachia, fuit approbata à Longobardis. l.3.f.70.p.1.a.b
- Morbus gallicus inducit irregu laritatem, quia eſt ſignum maxime luxurię. lib.1.f.126.p.1. & 2.b.c
- Mors venit in mūdum per peccatum. l.1.f.128.p.2.c
- Mors, & peſtis, ſunt Dei ſeruis ſalutaria, ex D. Cypriano. l.1.f.6.p.1.a
- Mortuus quidam vera Chriſti Crucetactus reſurrexit. li.1.f.61.p.1.b
- Mortem quis timere debet, ex D. Cypriano. l.1.f.6.p.1.a
- Mouebatur Apoſtoli immediata à Spiritu ſancto in exponendis ſacris ſcripturis. lib.1.fo.33.p.1.b
- Mulier non tenetur reddere debitū viro leproſo, ſi eſt periculū cōtagionis. l.1.f.97.p.2.c.d
- Mulierem primam formatā eſſe ex coſta Adæ, credendum eſt, vt articulus fidei, ex D. Hierony. l.1.f.213.p.1.a.b
- Multa flagella operatus eſt Deus, mediantibus cauſis ſecundis. l.1.f.160.p.1.a
- Multa putantur neceſſaria, quæ ſunt ſuperflua. l.2.f.8.p.1.b
- Multa dominia temporalia, annexa ſunt Cathedris Episcopaliſibus. l.2.f.21.p.2.d
- Multæ putantur leues neceſſitates, quæ reſpectu perſonę petentis ſunt graues. lib.2.fo.14.p.2.d
- Multa ſunt nomina Chriſti, quę nemini ipſe communicauit. l.1.f.44.p.1.a
- Mula paſtoris præſentia curantur. l.1.f.49.p.1.b
- Multa quæ in hominibus ſunt diſperſa, ea vnita in Chriſto reperiuntur. l.1.f.45.p.1.b
- Multa cōpoſita ab Enoch, ſunt apochrypha. l.1.f.72.p.2.d
- Multę ſunt oſtij proprietates, quæ omnes Chriſto conueniunt. l.1.f.47.p.1.a
- Multi audierunt vocem Chriſti, qui tamen vltimatē non fuerunt ex ouibus Chriſti. l.1.f.75.p.2.c
- Multiplex eſt proportio inter Euam, & Eccleſiam. lib.1.f.213.p.2.d
- Multocius vni, eidemque rei, in ſcriptura contraria nomina conueniunt, vt patet in Benjamin, qui & Beniamin, & Benoni appellatus eſt, & ſimiliter in alijs. l.1.f.44.p.1.b
- Multocius Deus impediuit curſum ſecundarum cauſarum. l.1.f.140.p.2.d

Multo-

V E R B O R V M.

- Multocius Deus ſine ſecundarum cauſarū interuentu, mala poenę operatur. lib.1.fo.160.p.2.c
- Mundus ſit ne factus in inſtanti, vel ſpatio ſex dierum, varia fuit doctorum opinio. l.1.f.28.p.1. & 2.b.c
- Munus Regum, eſt Eccleſiā defendere. l.3.f.76.p.1.a
- Munus Episcopii ante peſtem, vel in ea quale, quodue ſit. l.1.f.8.p.1.a
- Murenulæ animæ, ſunt ſpes ſancta. l.1.f.153.p.1.a
- Mutatoria animæ, ſunt virtutes variæ. l.1.f.153.p.1.b
- N
- Nabuchodonosor, cur fuit ad tempus punitus, nō autem Balthazar. l.1.f.156.p.2.c
- Nabuchodonosor, per illam inſaniam, & ſtatum ſuum beſtiale, nullo modo ſatiſfecit l.1.f.161.p.2.d
- Natura inferior, ſubiecta eſt Demoni, & quō. lib.1.f.14.p.2.d
- Nauarrus certatim ſcripſit Romæ cum auctore huius operis, ſuper baptizando quodā puero hæbreo, & à Nauarro glorioſam Auctorem palmam reportauit. l.1.f.168.p.2.d
- Nauarri opinio in materia remigantium, eſt nimis rigida. vide. l.1.f.102.p.1.b
- Nauarri dictum, in materia de audiendis confeſſionibus, nō placet auctori. l.1.f.112.p.2.c.d
- Nauarri opinio notanda. lib.1.f.11.p.2.c
- Nauclero comparatur Chriſtianus. l.3.f.73.p.2.c
- Nautam deſerere nauim tempore tranquillo ſi eſt periculoſum, multo magis erit, ſi cam deſerat tēpore fluctuum maximorum: & eſt dictum Nicolai Paپę. l.1.f.5.p.2.c
- Necceſſitas grauis, quæ dicatur. l.1.f.4.p.1.b
- Necceſſitas grauis ſpūalis quid, & quæ ſit. l.1.f.10.p.1.a
- Necceſſitas extrema quando ſit, ſeu quando talis dicatur. li.1.f.10.p.1.a
- Nemo tenetur exponere morti corpus ſuum pro ſalute corporali proximi ſui. lib.1.f.1.p.2.d
- Nemo tenetur ſubuenire Proximo cum periculo uitæ ſuæ. l.1.f.179.p.2.d
- Nemo poteſt ſe ipſum Baptizare. l.1.f.9.p.1.b
- Neronis tempore, cur D. Petrus à Chriſto raprehenſus fuit. l.1.f.92.p.2.d
- Nicodemus efficaciam miraculorum Chriſti confeſſus eſt: Ioan. 3. l.1.f.54.p.2.c.d
- Nicodemus fecit quandā Chriſti imaginem, quæ poſtea in Syria à Iudæis vulnerata eſt. l.1.f.59.p.1.b
- Nicolai Francapani diligētia in mittendis hominibus, vt trāſlationis Lauretanæ domus à Galilea ad Illyricas plagas ueritatē indagaret. l.1.f.66.p.1.a
- Nicolaus Papa Monomachiam condemnat. l.3.f.70.p.1.a
- Nihil erit in damnatis, quod nō ſit eis materia iuſtitie. ex D. Tho.

I N D E X

D. Tho. lib. 1. f. 189. p. 1. b
 Nihil profunt bona opera ei qui non facit Eleemosynam, ex D. Leone. l. 2. f. 27. p. 1. b
 Nomen lucis, Christus Ecclesie communicauit. l. 1. f. 41. p. 2. c
 Nomen fundamenti, Christus Petro, & alijs Apostolis communicauit. l. 1. f. 42. p. 2. d
 nomen Petre, Christo couenit. l. 1. f. 43. p. 1. a
 nomen ostij, cur Christus tocies in Euangelio repetijt. l. 1. f. 46. p. 2. c
 nomen Cathedralici, quando in Ecclesia incipit. l. 1. f. 18. p. 1. b
 nomina diuersa habuit Benjamin, nam a Matre Benoni, id est filius doloris mei, a Patre vero Benjamin id est filius dextere appellatus est. lib. 1. fol. 44. b
 nomen mutatum est ipsi Petro a Christo, alijs autem Apostolis non. l. 1. f. 81. p. 1. b
 nomine animae in parabola boni pastoris Ioan. 10. capit. vita corporalis intelligitur. lib. 1. f. 88. p. 1. a
 non est de necessitate salutis, qd homo exponat corpus suum pro salute corporali proximi, sed pertinet ad perfectionem charitatis. l. 1. f. 4. p. 1. b
 non erant in necessitate spirituali Martyres, dum pro Christo moriebantur. l. 1. f. 10. p. 1. a
 non tenetur succurrere quis proximo, in necessitate etiã extrema corporali posito, cum discrimine propriae vitae suae, contra Biel. l. 1. f. 16. p. 2. c
 non tenetur quis dare rem suã alicui petenti, cum petens, irrationabiliter eam petit. l. 1. f. 17. p. 2. d
 non omnia loca scripturae habent quadruplicem sensum. l. 1. f. 23. p. 1. a
 non omnia quae secundum sensum literaie in scriptura habentur, immediate deducuntur. l. 1. f. 34. p. 1. b
 non licet nobis, ex sensu litterali, sumere argumentum necessarium, sicuti Apostolis licebat, & quare. l. 1. f. 34. p. 2. d
 non ideo Dominus mittit persecutionem, ut ab ea non fugiamus. l. 1. f. 93. p. 1. a
 non sufficit ad confessiones audiendas, ut Religiosi Episcopi se solum praesentent (ut olim ante Concil. Trident. faciebant) sed requiritur ut ab eisdem examinentur, & approbentur. l. 1. f. 100. p. 1. b
 non est absolutè concedendam, hominè praedestinari à Deo ad mortè, nisi specificetur de morte corporali. l. 1. f. 128. p. 1. b
 non semper ij qui à Deo in hoc mundo flagellantur, iudicandi sunt esse peccatores. lib. 1. f. 136. p. 1. b
 non oēs eodè modo ferunt Crucè tribulationis. l. 1. f. 136. p. 1. a
 non ois poena habet rationem medicinae. l. 1. f. 135. p. 1. b
 non est efficax satisfactio, nisi ex charitate procedat. lib. 1. f. 167. p. 2. d
 non est exoptanda cuicumque viatori tanta gratia, cuius pura creatura est capax. lib. 1. fo. 176. p. 1. b

non

V E R B O R V M

non sunt desideranda omnibus iustis aequalia praemia beatitudinis. l. 1. f. ibid. b
 non fuit vnquam necessarium persuadere hominib⁹, ut mortuos sepelirent, & quare. l. 1. f. 183. p. 2. c
 non est de necessitate sacramenti Eucharistiae, ut in calice apponatur aqua naturalis, sed satis est ut apponatur rosacea. l. 1. f. 197. p. 2. d
 non eodem modo egressa est aqua ex Christi corpore atque egressus est sanguis. lib. 1. fo. 202. p. 2. c
 non admittitur communicatio idiomatum in Christo in ijs quae includunt incongruam praedicationem. l. 1. f. 204. p. 1. b
 non quicumque cognoscit effectū, debet cognoscere ipsius causam, & nota hoc ad defendendum D. Tho. l. 1. f. 210. p. 2. d
 non semper peccat qui non dat pauperi superfluum, sed cum non dat ei imminente necessitate. ex D. Tho. l. 2. f. 25. p. 1. a
 non est iusta causa duelli, uirtutis ostentatio, vel honor, de cuius amissione dubitatur, si nõ praelietur, vel oblatum ei praelium recuset. l. 3. f. 70. p. 2. d
 non tenetur quis restituere aliena cum periculo mortis, imò nec cum periculo famae, secundum Caie. l. 1. f. 101. p. 1. a
 nota quando Princeps haereticus, debeat ab Ecclesia admitti. l. 3. f. 79. p. 1. a
 nota contra haereticos pro aduentu Messiae. l. 1. f. 82. p. 1. a
 nota subtile pñctum in materia de matrimonio. l. 1. f. 107. p. 2. d
 nota quò, & quò Confessarij priuilegiati, debent uti suis priuilegijs ad alios absoluumdum. l. 1. f. 112. p. 2. d
 nota ex Caietano, quando sit Clerico mortale, vel veniale, ludere. l. 1. f. 120. p. 2. c
 nota, peccatum vnum habere rationem materiae respectu alterius. l. 1. f. 134. p. 1. b
 nota quòd peccatum vnum ex parte inordinationis, non est causa peccati, sed ex parte actus, quòd est materiale in peccato. l. 1. f. 134. p. 2. c
 nota pro Praedicatoribus, & peccatorum conuersione. lib. 1. f. 147. p. 1. b
 nota quò intelligatur ly (quia) in verbis Christi in Euangelio Ioannis dum ait: vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. lib. 1. fol. 155. p. 1. & 2. b. c
 nota pro ieiunantibus. lib. 1. fo. 159. p. 1. b
 nota differentiam inter Iudicè humanum, & Deum, quia manus Iudex, si innocentem occidat, facit ei iniuriã, Deus autem nõ, quia est Dominus vitae. l. 1. f. 167. p. 1. b
 nota, qd Dominus aliquis, quantumcumq; possit auferre filiũ à seruo, non sic tamen potest auferre, ut ipsum seruo inuito baptizet. l. 1. f. 172. p. 2. c. d
 nota cur Christus Dominus sepulchrũ habuit in horto. l. 1. f. 194. p. 1. a
 nota, aquam in Syria ex Icona Saluatoris percussa emanatam,

I N D E X

ram, miraculosè fuisse creatā. l. 1. f. 200. p. 1. a
 nota pro Concionatoribus, nul-
 lum fuisse agentē, & pauperem
 tempore Apostolorum. l. 2. f. 17. p. 2. d
 nota interpretationem D. Basy-
 lij super illud, qui non habet
 gladium, vēdat tunicam, &c. l. 3. f. 45. p. 2. c. d
 nota pro Predicatoribus in ma-
 teria de orōne. li. 3. f. 46. p. 2. d
 nota ex Soro: esse peccatum age-
 re cōtra dubium practicū,
 non autē contra dubium spe-
 culatiuum. l. 3. f. 51. p. 1. b
 nota insolentiam bannitorū
 nostri tēporis, tum maximē
 insurgentium contra Episcō-
 pos, & Ecclesiasticos. lib. 3. f.
 64. p. 2. d
 nota quando liceat Clericis sa-
 cratis, propria manu pugna-
 re. l. 3. f. 56. p. 2. c
 nota auctoritatem Papæ. lib. 3.
 f. 75. p. 2. c
 nota quid sint arietes, quid lu-
 pi, qd oues, quidue circa eos
 pastor agere debeat. lib. 3. fo.
 75. p. 2. d
 notat Turrecremata, Christum
 propriè ponere animā suam
 in prætium, pro nobis, alios
 autem sanctos non, quia tan-
 tum ponit animam suam in
 exemplum, ut fecit D. Petrus,
 dum dixit Christo; & animā
 meam pro te ponam. lib. 1.
 f. 87. p. 2. c
 notandum pulchrum pro Con-
 cionatoribus. l. 1. f. 115. p. 1. b
 norandum pro Concionatori-
 bus, ex D. Basy. l. 1. f. 118. p. 1. a. b
 notandum dictū, quod permis-
 sio Diuina in peccatis sancto-
 rum, est effectus prædestina-
 tionis, & quare, vide. lib. 1. f.
 127. p. 2. d
 notandum dictum Terrulliani,
 de militia. l. 3. f. 40. p. 2. d
 nouati errorem sequi sunt Ca-
 thari, qui idē sic nominati
 sunt, quia se à sorde peccati
 mundos esse prædicabant. l. 1.
 f. 142. p. 2. c
 Nouatiani hæretici, non om-
 nium peccatorum penitentiā
 negabant, sed tantum (vt re-
 fert D. Hierony.) maiorum.
 l. 1. f. 142. p. 2. c. d
 nulla erat naturalis virtus hæ-
 barbarū, quæ posset attingere ef-
 fectum miraculorum Chri-
 sti. l. 1. f. 54. p. 2. d
 nulla lex humana positiua obli-
 gat cum periculo vitæ inclu-
 siuē vsq; ad mortem, nisi ino-
 bedientia illius legis vergat
 in fidei detrimentum. lib. 1.
 fol. 4. pag. 2. d
 nulla iniquitas, ex proprio gene-
 re habet vt sit peccatū ad mor-
 tem ex Caieta. l. 1. f. 154. p. 2. c
 nulli Apostolorum præterquam
 D. Petro, à Christo nomen
 mutatum est. li. 1. f. 81. p. 1. b
 nulli homini Deus denegat au-
 xilium sufficiens. lib. 1. f. 146.
 p. 2. c
 nullo modo concedendum est,
 Virginē Mariam primo Con-
 cilio adfuisse. l. 1. f. 71. p. 1. b
 nullus obligatur ad opera supe-
 rrogationis, nisi in casu. l. 1.
 f. 12. p. 2. d
 nullus tenetur exponere uitam
 suam

V E R B O R V M.

suam pro salute particularis
 vitæ alterius. l. 1. f. 102. p. 1. b
 nullus sacerdotum, obtinet ho-
 die gratiam audiendi confes-
 siones, etiam de stilo Curiaę,
 nisi cū illa clausula, dummo-
 do sit ab Ordinario loci ap-
 probatus. l. 1. f. 111. p. 1. b
 nullum nouum statutū edi pōt,
 nec consuetudo aliqua potest
 immutari, sine Episcopi licē-
 tia. l. 1. f. 122. p. 1. a

Diuino. lib. 1. fol. 4. p. 2. d
 officium Pastoralē requirit, ut
 non refugiat Pastor periculū
 pp gregis salutē. l. 1. f. 5. p. 2. c
 officium boni Pastoris ad quid
 se extendat, ex doct. D. Tho.
 lib. 1. f. 10. p. 2. c
 officium coadiutoris Episcopi
 quid sit, & quale. l. 1. f. 12. p. 2. c
 officium Episcopi peste iminen-
 te, quale sit. li. 1. f. 111. p. 2. d
 Olfactoriola animæ, sunt gustus,
 & suauitates spirituales. li. 1.
 f. 153. p. 1. a

OB peccata antea facta, sepē
 Deus subtrahit peccatori-
 bus facultatē huberioris gra-
 tiæ. l. 1. f. 156. p. 1. b
 ob commune bonum, potest Pa-
 pa dispensare cum Clerico ad
 actus matrimoniales. lib. 3.
 f. 56. p. 2. c
 oblationes, & dona, quæ offerū-
 tur domui Beatę Virginis La-
 retanæ, in quibus, & quomo-
 do expendi debeant. lib. 2. f.
 19. p. 2. c
 obligatio Episcoporum Hispa-
 niæ ad faciendas Eleemofy-
 nas, est maxima, quia habent
 pingues redditus. l. 2. f. 24. p. 2. d
 obduratio, includit in se multa
 Dei auxilia, quæ quia homo
 spernit, obdurari dicitur. l. 1.
 f. 151. p. 1. a. b
 occidens se ipsum, facit contra
 charitatem, & contra Iusti-
 tiam. l. 1. f. 102. p. 1. a
 occulus proiciēdus apud Marr.
 cap. 5. significat rem charissi-
 mam. l. 1. f. 24. p. 2. c
 officium Canonix, est de iure

apud
 Zachariam, & in Apochalyp-
 si. l. 1. f. 21. p. 1. a. b
 omne mouens, habet excellen-
 tiam quandam, & virtutē su-
 per id quod mouetur. lib. 1. f.
 171. p. 1. a
 omnes seductores, & sectarum
 inuētores, fures nominan-
 tur, ex doctrina DD. Chryso.
 & August. l. 1. f. 82. p. 1. b
 omnes hæretici, à vero Christi
 ostio aberrant. l. 1. f. 46. p. 1. a
 omnes Episcopi, possunt dici Vi-
 carij Christi aliquo modo.
 l. 1. f. 79. p. 1. a
 omnia loca scripturæ, non ha-
 bent quadruplicem sensum.
 l. 1. f. 23. p. 1. a
 omnia consilia, sunt in præce-
 pto, in casta necessitatis. li. 1.
 f. 94. p. 2. d
 omnia antiqua iura in materia
 duelli, hoc tempore inoluē-
 runt. l. 3. f. 71. p. 1. b
 omnis sensus spūalis, fundatur
 in litterali. l. 1. f. 24. p. 1. b
 opera Curati, i casti est simplici-
 ter necessaria. li. 1. f. 98. p. 2. c
 opera

I N D E X

opera factoria, quædam in iunguntur à Confessario penitenti, quædam verò ipse penitens sibi assumit. lib.1.fol. 157.p.1.b

opinio quædam Nauarri notanda. l.1.f.11.p.2.c

opinio Carietani varia, & sibi ipsi contraria. l.1.f.131.p.1.b

opiniones de efficacia Baptismi lib.1.f.219.p.1.b

optima ratio, cur malis ex sepultura, poena accidentalis accrescat. l.1.f.188.p.1.b

opus factum ex voto, est magis meritorium, quam opus factum sine voto. l.1.f.158.p.2.c

opus Martyrij non concurret alicui ad gratiæ productionem, neq; imprimat characterem. l.2.f.32.p.2.c

opportunitas esset institui religionem ad administrandum infectis tempore pestis. li.1.f.95.p.2.c

ordines Mendicantium, ad quid potissimum sunt instituti. li.1.f.14.p.1.a

ordinis Prædicatorum fratres ad quid teneantur. l.1.f.13.p.2.d

ordo diligibilium, ex D. August. est, Primò vt diligatur Deus super omnia. Secundò anima nostra. Tertio anima Proximi. Quarto corpus nostrum. Quintò corpus Proximi. l.1.f.5.p.1.b

ordo charitatis cadit sub præcepto. l.1.f.5.p.1.b

ordo ministrantium infirmis, seu infectis tempore pestis. lib.1.f.16.p.2.c

Origenes, in multis Errauit. lib.1.fol.36.pag.1.b

ornatus Sacramentorum, est demptio Captiuorum, ex D. August. l.2.f.4.p.2.d

Osiander rursus errauit. lib.1.f.20.p.2.d

ostiarium ouillis Christi, est Spiritus sanctus. l.1.f.48.p.1.a

ostij naturalis proportio cum Christo. l.1.f.38.p.2.c

ostij nomen, cur Christus in Euangelio. Ioan. capi. 10. tocies repetijt. l.1.f.56.p.2.c

ostiola furtiua Sacerdotum Baal, quare facta. l.1.f.40.p.1.b

ostium ouillis Christi sunt sacre scripturæ. l.1.f.38.p.2.c

ostium ouillis, est Christus ex D.D.D. Aug. Epipha. & Bafyl. l.1.f.38.p.2.d

ostium ouillis Christi, est sedes Apostolica. l.1.f.39.p.1.a

ostium Arcæ, est Christus. li.1.f.38.p.2.c

ostium Tabernaculi, est Christus. l.1.f.38.p.2.d

ostium in quo cæcidit Eli, est Christus respectu Iudeorum, quia in ipso corruerunt. li.1.f.1.b

ostium speciale, est caro Christi quia ab ipsa fluxerunt sacramenta. l.1.f.1.b

ostium ad meridiem altaris, est Christus. l.1.f.1.b

ostium discernit fures à pastoribus. l.1.f.1.b

ostium altum, est Christus. l.1.f.47.p.1.a

ostium humile, est Christus. l.1.f.47.p.1.a

ostium vnicum, est Christus, & hoc multipliciter; Patri scilicet,

V E R B O R V M.

licet, matri, & nobis. lib.1.f.47.p.1.a

ostium angustum, est Christus, & quomodo. l.1.f.1.b

ostium obiectum prima fronte est Christus. l.1.f.1.b

ostium singulare est Christus quibus, & quomodo. l.1.f.1.b

ostium antiquum est Christus per fidem. scilicet eius. l.1.f.47.p.2.c

ostium discretiuum est Christus, quoniam veros à falsis pastoribus discernit. l.1.f.1.b

ostium Christi est inexpugnabile. l.1.f.1.b

ostium Christi est seruatiuum. l.1.f.1.b

ostium ouillis Christi est summus Pontifex, secundum aliquos. l.1.f.49.p.2.c

Otho hereticus, Benedictum quintum relegauit. l.1.f.8.p.1.b

oues Christi, debent esse variorum colorum, id est variarum virtutum, similes quibus Iacob. l.1.f.75.p.2.d

oues proprie Dei Electos significant, licet multociens mali et oues appellentur. l.1.f.75.p.1.b

ouile proprie dicitur. l.1.f.75.p.1.b

quis quid sit, & quæ sunt eius proprietates. l.1.f.75.p.1.b

P

Paganorum sunt veri Domini suorum regnorum neque per infidelitatem, ipsorum dominium perdunt. l.3.f.72.p.1.b

Paganorum falsa doctrina. l.1.f.53.p.1.b

Palliola, & lintamina animæ, sunt verecundia. l.1.f.53.p.2.c

Papa, est caput Ecclesiæ tempore sui Pontificatus. l.1.f.41.p.1.a

Papa appellatur seruus seruorum Dei, & quomodo. lib.1.f.76.p.2.d

Papa dicitur sponsus vniuersalis Ecclesiæ. l.1.f.78.p.1.b

Papa appellatur Vicarius Christi. l.1.f.78.p.2.d

Papa appellatur Vicegerens Christi. l.1.f.78.p.2.d

Papa dicitur summus omnium Præsum Pontifex. l.1.f.79.p.1.b

Papa dicitur Pastor & Pater fidelium omnium. l.1.f.79.p.2.c

Papa dicitur Rector domus Dei. l.1.f.79.p.2.c

Papa dicitur Archiepiscopus. l.1.f.80.p.1.a

Papa dicitur Pastor ouillis Christi. l.1.f.80.p.1.a

Papa potest dici Rex Ecclesiæ propter duas causas. l.1.f.80.p.1.b

Papa cur non vult appellari Rex. l.1.f.80.p.2.c

Papa dicitur præpositus Ecclesiæ ex DD. Chrysost. Theophi. & Hiero. l.1.f.80.p.2.c

Papa cur mutet nomen in sua assumptione ad Pontificatum. l.1.f.80.p.2.c

Papa habet varia nomina, & videtur in littera matris Ricardi Regis. l.1.f.80.p.2.c

Papa potest præcipere alicui, vt defendat fidem, & prædicet eam cum periculo uitæ suæ proprie. l.1.f.100.p.1.b

Papa potest tradere vni Principi inuestituram Regni alterius. l.3.f.57.p.1.a

Papa non potest facere, ne fiat manifestatio

I N D E X

nifestatio peccatorū, in cōfessione benè pōt facere vt fiat vno vel alio mō. l. i. f. 105. p. 1. b

Papa nō pōt dispēfare, ne cōsecratio fiat in pane ex frumento, bñ tñ ut fiat in Azimo, vel fermentato. lib. i. f. 110. p. 2. c

Papa, post Concil. Trident. nulli dat auctoritatem eligendi sibi Confessorem, nisi de Episcopilicentia. l. i. f. 110. p. 2. d

Papæ auctoritas ex quo loco Scripturæ euidētissimè probetur. l. i. f. 49. p. 2. d

Parabola, vel parabolica loquutio, quid sit. l. i. f. 37. p. 1. a

parabola vñ dicatur. l. i. f. ibid. a

parabolarum vsus, frequens est in Euangelio. l. i. f. 37. p. 1. b

parabola qñq; fit per locū à simili, qñq; à dissimili. l. i. f. 37. p. 1. b

parabola quandoq; ponitur pro prouerbio. l. i. f. 37. p. 2. c

parabola aliquñ ponitur pro sermone vulgato. l. i. f. 37. p. 2. d

parabola quandoq; ponitur pro comparatione. ibid. d

parabola aliquādo sumitur pro ænigmate. ibid. d

parabola aliquādo significat vaticiniū, vt patet de Balaā qui asumpsit parabolā. l. i. f. 38. p. 1. a

parabolę definitio secundum aliquos. l. i. f. 38. p. 1. b

parabolarum genera sunt duo. l. i. f. 23. p. 2. d

paremias apud Græcos quid sit ex D. Basylio. l. i. f. 37. p. 2. c

Paruuli decedentes cum peccato originali iustè pēna damni puniuntur. l. i. f. 166. p. 2. b

parochus non tenetur cadauera peste extincta sepelire. lib. i. f. 185. p. 2. c

parochiani tempore pestis tenentur emere Curatis anthidota, vt eis inseruiant. l. i. f. 88. p. 2. c

Passio Christi, agit vt remouens prohibens. l. i. f. 195. p. 1. a

pastor bonus qualis esse debeat, eiusq; proprietates. l. i. f. 48. pag. 2. d

pastor tempore necessitatis tenetur ponere animam suam pro ouibus suis. l. i. f. 88. p. 1. b

pastor, dupliciter animam suam pro ouibus ponit. l. i. f. 88. p. 1. a

pastor, non tenetur captiuū se facere ad liberādā ouem suam (si capta fuerit) à Turcarū seruitute. l. i. f. 1. p. 2. d

pastor in quibus casibus non tenetur animam suam dare pro ouibus suis. l. i. f. 1. & 2. d. a

pastor animarum, tenetur non abesse à suis subditis tempore pestis. l. i. f. 5. p. 1. a

pastorale officium requirit hac obligationē, vt nullum timeat malum pro salute grēgis. l. i. f. 5. p. 2. c

pastores animarum, ex vi sui officij obligantur animam ponere pro ouibus, ex sentētia, D. Tho. l. i. f. 5. p. 2. c

pastoris fuga quando laudatur. lib. i. f. 6. p. 2. d

pastoris boni officium ad quid se extendat, ex doct. D. Tho. lib. i. f. 10. p. 2. c

pastoris præsētia, multa curantur. l. i. f. 49. p. 1. b

pastorum proprium est præsire, sicut & famulorum sequi. l. i. f. 88. p. 1. a

pastoribus animarum, & præcipuè

V E R B O R V M

puè Pape multa à Christo nomina cōcantur. l. i. f. 76. p. 1. b

pastoris nomen, à pascendo ductum est. l. i. f. 76. p. 1. b

Pater, est principium actiuum; mater verò passiuum. lib. i. f. 169. p. 2. d

Pater dat esse specificum, mater verò materiam informem. l. i. f. ibidem.

Pater, quantum ad ea quæ sunt Diuini iuris est immediatus curator filij sui paruuli. lib. i. f. 172. p. 2. d

Pater familias appellatur ipse Episcopus. l. i. f. 76. p. 1. b

Pater æternus, eo modo quo filium suum nouit, eo modo (proportionaliter loquendo) Filius Dei nouit nos. lib. i. f. 87. p. 1. a

Paternum affectum communitat Spiritus sanctus Pastoribus Ecclesie, ad regendū suos subditos. l. i. f. 89. p. 1. b

Patria potestas est de iure ciuili. l. i. f. 173. p. 1. b

Patria potestas, originaliter prouenit ex iure naturæ. l. i. f. 171. pag. 2. c

Patri est potius succurrendum, quàm cuiusq; amico, cōtra Hierardum. l. i. f. 177. p. 1. b

Patres antiqui habebāt statutas horas ad orandum. lib. i. f. 121. p. 1. b

Patribus familias, licet thesaurizare filijs. l. 2. f. 8. p. 2. c

Pauci sunt orationibus vacantes, ex D. Basylio. l. i. f. 116. p. 2. c

Pauertinus Garunnēsis Episcopus, suas oues non curat. l. i. f. 88. p. 1. a

Paulus cur dicat quòd implebat ea quæ deerrant passioni Christi. l. i. f. 165. p. 1. b

pauperes Deus non fecit. lib. 2. f. 11. p. 2. d

pauperes in die Iudicij quid dicent, & notent prædicatores. l. 2. f. 23. p. 2. d

pauperum cura, & sollicitudo, est intrinseca Apostolatu. l. 2. fol 4. p. 2. d

pauperum sunt illa bona, quæ Diuites retinent. ex DD. Chrysofost. Gregorio, & Nazianze. l. 2. f. 11. p. 2. d

pauperum œconomi, sunt Episcopi. l. 2. f. 23. p. 1. b

pauperibus, qui non dant superflua, nō possunt effugere damnationem, ex D. Chrysofost. l. 2. f. 11. p. 2. d

pauperibus, & ægenis, Apostoli necessaria curabant. lib. 2. fo. 24. p. 2. c

peccatores reprehenduntur, & notent Prædicatores. lib. 1. f. 116. p. 2. d

peccatores reuertentes ad Deū per penitentiam, recipiuntur à Deo etiam post quam ipsi receperunt sacramentum. l. i. f. 145. p. 1. b

peccatū Caim fuit principiu seruitutis hominū. l. i. f. 76. p. 2. d

peccatum Adæ fuit origo mortis. ibidem. d

peccatum vnum, habet rationē materiæ respectu alterius. l. i. f. 134. p. 1. b

peccati nostri secundi actualis, in nobis datur causa permissionis, quod est primum peccatum à nobis commissum. l. i. f. 128. p. 1. a. b

I N D E X

Peccati primi actualis, nulla est causa in nobis, sed tñ datur cā eius demeritoria in primo nro parate. l. i. f. 128. p. 1. a
 Peccatum dicitur prima mors. l. i. f. 128. p. 1. b
 peccatum fuit causa mortis. l. i. f. 128. p. 2. c
 peccatum dupliciter consideratur, p se, & per accidēs, primo mō hēt rationē culpe. Secundo vero modo hēt rōnem pēne, & sic vnum potest esse pēna alterius. l. i. f. 130. p. 2. d
 peccatum vnū pōt esse pēna alterius tripliciter. l. i. f. 130. p. 2. d
 peccatum essentialiter, non est pēna nec sui ipsius, nec alterius. l. i. f. 132. p. 2. c
 peccatum, nulla potentia pōt delectari, aut remitti sine transmutatione reali à priuatione grāe ad rectitudinem. l. i. f. 133. p. 1. a
 peccatū vnū hēt rōnem materiæ respectu alterius. l. i. f. 134. p. 1. b
 peccatū rōnem alterius adiuncti, potest esse pēna alterius. l. i. f. 133. p. 2. d
 peccatū pōt esse pēna alterius peccati extrinsecē. l. i. f. 133. p. 2. c
 peccatū vnū ex parte inordinationis, nō est cā alterius peccati, sed ex parte actus, qđ est materiale ī peccato. l. i. f. 134. p. 2. c
 peccatū rōnem ēt inordinationis, probabile est qđ sit pēna sui ipsius. l. i. f. 133. p. 1. a
 peccata grauissima, cōmissa etiā post Baptismū, per penitentiā remittuntur. l. i. f. 143. p. 1. b
 peccatum Angeli à peccato hominum in quibus differat. l. i. f. 146. p. 1. b
 peccatum in Spiritū sanctū curdicatur irremissibile, ex D. Aug. l. i. f. 154. p. 1. b
 peccatum ad mortem, propriē est peccatum finalis impēnitentiæ. l. i. f. 154. p. 2. c
 peccat Episcopi mortaliter, si ipsi nō curantibus, pauperes fame moriuntur. l. 2. f. 3. p. 2. c
 peccatū cōtra Iustitiam, in quo consistat. l. 2. f. 20. p. 2. c. d
 peccatum contra Charitatē, in quo consistat. l. 2. f. ibid. d
 peccata Eleemosynis remittuntur. l. 2. f. 26. p. 2. c
 peccanti Adam ēt si Eua nō peccasset, peccatum tñ sequutum fuisset. l. i. f. 172. p. 1. b
 pecunia (cum seruit bono cōi) multocius plus valet quam vita hominis. l. 2. f. 9. p. 2. d
 pēna de sui rōnem, nō est necesse vt sit iuolūtaria. l. i. f. 135. p. 1. b
 pēna tripliciter pōt considerari ex D. Tho. l. i. f. 157. p. 2. c. d
 pēnalis lex, aliqñ obligat ad sui obseruantiam sub mortali. l. i. f. 124. p. 2. d
 penitentiā sine Eleemosyna, nullam habet vim. l. 2. f. 26. p. 1. d
 penitentiā est secūda tabula post naufragium. l. i. f. 145. p. 2. d
 periculum vite est maius malū, quā grauis necessitas in alio genere. l. i. f. 4. p. 1. b
 peregrini Lauretanam domum petentes, a latronibus occidebantur. l. i. f. 66. p. 2. d
 peste affectus adeo abhorre, vt quidā faciunt, est cōtra Christianā pietatem. l. i. f. 187. p. 2. d
 peste laborantibus inferuire, valde piū opus. l. i. f. 85. p. 1. b
 perisce-

VERBORVM.

periscelidē animę, sunt donum fortitudinis. l. i. f. 152. p. 2. d
 permissio peccati sanctorū, est effectus prædestinationis eorum. l. i. f. 127. p. 2. d
 permissio ex vocabulo acceptio ne, propriē est malorum. l. i. f. 128. p. 1. b
 permittit Deus quosdam peccare, vt feruentius resurgant. l. i. f. 127. p. 2. c
 pestis est maius malū, qđ sint famēs, & bellum. l. i. f. 1. p. 1. a
 pestis Romana, quæ tēpore D. Gregorij uiguit, quomodo se data est. l. i. f. 96. p. 2. c
 pestis tēpore Philostrati, quanto tempore durauit. l. i. f. 99. p. 2. d
 pestis (s̄m Abulensē) est quādā cælestis Dei ira. l. i. f. 2. p. 2. c. d
 Pestis exorat iustitiam singulorum. l. i. f. 6. p. 1. a
 pestis pp quid à Deo immitatur hominibus. l. i. f. 5. p. 2. d
 pestilentia plaga certo, & non temerē hominibus infertur. l. i. f. 99. p. 1. a
 Pharmacopole, tpe pestis nō pnt exire à loco pestifero, ex Claudio Espinco. l. i. f. 3. p. 1. b
 Philosophorū doctrina impiā. l. i. f. 53. p. 1. b
 Petri Ioan. error, dicentis: Christo adhuc uiuo, & nōdū mortuo lanceæ vulnus illatū fuisset. l. i. f. 195. p. 1. b
 Petro Apostolo, tradite sunt clauēs Regni cęlorū, & quid per clauēs intelligat. l. i. f. 49. p. 2. d
 Petro Apostolo, concessæ sunt clauēs ligandi atq; soluendi. ibidem. d
 Petrus Apostolus, Ecclesiæ per-

sonam realiter repræsentat, non autem parabolicē. lib. 1. f. ibid. d
 Petrus Apostolus, cur à Christo reprehensus est dum Neronis persecutionem fugeret. l. i. f. 92. p. 2. d
 Pia Auctoris meditatio, de lancea Christi, qđ plura vulnera fecerit, & notent Prædicatores. l. i. f. 21. p. 2. c. d
 Pythagoras, & Socrates, quare nihil scripserunt. lib. 1. fo. 74. pag. 2. d
 Pœnitentiæ sacramētum, ex attrito facit contritum virtute clauium. l. i. f. 10. p. 2. c
 Plaga cędis Aegyptiorum, facta est à Domino. l. i. f. 60. p. 2. d
 Plus valet homini satisfactio ppria, quàm aliena. l. i. f. 165. pag. 1. b
 Poetæ in suis rebus, solam delectationem intendunt. lib. 1. f. 35. p. 2. d
 Polonia Regnū, ferē extinctū peste. l. i. f. 129. p. 2. c
 Pontifices, & Episcopi fideles similes sunt custodibus fortissimis Salomonis & notēt hoc Prædicatores. l. i. f. 52. p. 2. d
 Pontificum, & Episcoporū gladius in Ecclesia, quis, & qualis sit. ibidem. d
 Populus Hæbreus habebat inter se gradus Sacerdotales constitutos ad hoc, vt veros à falsis Prophetis dignoscerent. l. i. f. 77. p. 2. d
 Porta in dextro latere templi, significat vulnus lateris Christi. l. i. f. 201. p. 2. c. d
 Postes Tabernaculi quid significat

I N D E X

cent ex D.Gregorio & Beda. l.1.f.38.p.2.d
 Postpositio amoris circa Patrē, & matrem, non facit peccatū mortale. l.1.f.173.p.2.d
 Potest alicui imponi pœnitētia, vt ministrat infectis tempore pestis ex D.Tho.lib.1.f.95. pag.2.c
 Potestas regendi Ecclesiam, que à Christo suis membris est cōmunicata, in suo genere, est propria, & quasi principalis. lib.1.f.41.p.1.b
 potestas remittendi peccata, quōmodo à Christo sit Sacerdotibus communicata. lib.1.f.41.p.1.b
 potestas in Ecclesia est duplex, spiritualis, & temporalis. l.1.f.94.p.2.d
 potestatem habent Episcopi in qualibet mercatura taxanda. l.2.f.4.p.1.a
 potestas publica, potest compellere diuites, vt in grauibus, vel etiam cōmunibus necessitatibus, pauperibus Eleemosynas erogent. l.2.f.9.p.2.c
 potestas temporalis, & spiritualis, sunt sicut anima, & corpus l.3.f.75.p.1.b
 potestas dispensandi Indulgentias, Ecclesiæ Prælati concessa est. l.1.f.165.p.1.b
 potest dari absolutio ei, qui infirmitate oppressus, loquelam amisit: dummodo sint duotestēs qui asserant, ipsum petiuisse confessionem, vel saltem sit vnus qui id asserat: ex Concilio Arausi. & Carthagi. l.1.f.106.p.1.b
 potest Confessarius esse Idonæus ad audiēdas confessiones in vno locō, & non in alio. l.1.f.110.p.2.d
 præco non tenetur inquirere si illud quod publicare debet sit bonum, vel malum, verum vel falsum. l.3.f.52.p.1.a
 præcognouit Ioseph suum Principatū, non tamen suam venditionem. l.1.f.210.p.1.a.b
 præceptum erogandi superflua, continetur sub præcepto, nō furaberis. ex Alberto, & Ricardo. l.2.f.10.p.2.d
 præcepta affirmatiua, obligant semper, non tamen pro semper. l.1.f.4.p.2.c
 præceptum Baptismi, non obligat adultum ad Baptisum suscipiendum cum periculo mortis suæ. l.1.f.9.p.1.a
 præces fidelium, in Lauretana Aede exaudiuntur. lib.1.f.66. pag.2.d
 prædicator non potest prædicare quidquid ei præceptum fuerit, etiam si ei ab Inquisitore præcipiatur, nisi ipse prædicator iudicet, id quod prædicat esse verum, & bonū, & quare, vide l.3.f.51.p.2.d
 prædestinantur homines à Deo ad gratiam, non autem est concedēdum ullo pacto, prædestinari ad perditionem. l.1.f.128.p.1.b
 prædicans Christum ingressum habet per Christum ad eos quibus prædicat. lib.1.f.48.p.1.b
 prælium in quo differat à bello. lib.3.f.33.p.2.d

Præter

V E R B O R V M.

Præter Christi satisfactionem, oportet vt nos satisfaciamus l.1.f.157.p.2.d
 Prælium inter Angelos quare fuerit exortum. l.1.f.137.p.2.d
 Præliari licitum esse. probatur ex multis Concilijs. l.3.f.42. p.2.d. & f.43.p.1.a
 Primi iusti, quare magis sunt appellati Pastores pecorum, quā reges hominum, ex D. Augu. l.1.f.77.p.1.a
 primo homini nō reuelatū fuit mysterium Incarnationis verbi Dei, qua parte ordinabatur in remedium peccati. l.1.f.209.p.2.c
 primum in vnoquoque genere, est mensura aliorum. l.1.f.170 pag.2.c
 Principes & milites in bello ex ignorantia culpabili pugnant, peccant mortaliter. lib.3.f.53.p.1.a
 Princeps, vel Respub. perfecta quæ passa est iniuriam ab aliquo, est iudex illius qui ei iniuriam fecit. l.3.f.49.p.2.d
 in principe mouente bellum, rarissime est ignorantia culpabilis, si faciat quod in se est. l.3.f.52.p.2.d
 Principes dātes suis amplam viuedi libertatem, si illi propter hanc libertatem faciant aliquid contra bonos Ecclesiæ mores, tales Principes peccāt mortaliter, & ab hæresis criminæ non multum elongantur. l.3.f.76.p.2.d
 Princeps hereticus, quando debeat ab Ecclesia admitti. li.3.f.vltimo.p.1.a
 Principum, & Reip. potestas, à Deo est. l.3.f.72.p.1.b
 Priores, Abbates, decani, Archidiaconi, Præfecti studiorum, & multi Canonici, regnante impia Elisabetha in Anglia, Tulliano carcere conclusi, & mortui sunt. l.3.f.73.p.1.b
 Propheta, nō semper omnia que prophetat cognoscit. lib.1.f.26.p.1.b
 Propheta fuit Adam primus parens hominum. ex D. Epiph. l.1.f.210.p.1.a
 Prophetarum mentes, mouentur à Spiritu sancto tanq̄ instrumentum deficiēs, & quomodo. l.1.f.26.p.1.a.b
 Prophetæ assimilantur seruis. l.1.f.25.p.2.d
 proportio ostij naturalis cum Christo. l.1.f.38.p.2.c
 propter multas causas, scriptura nobis tradit sua mysteria velata. l.1.f.36.p.1.a
 prouerbiū quid sit, ex D. Cyrillo. l.1.f.37.p.2.c
 prouerbiū aliquñ ponitur pro parabola. l.1.f. libid.c
 proportio inter Christum, & Adam. l.1.f.209.p.1.a
 propriè quid sit duellum. lib.3.f.69.p.2.d
 Pseudo prophetæ, falsò sibi ostij nomen sumpserunt. lib.1.f.39.p.2.c
 puella ope Sanctissimæ Eucharistiæ à Diabolo literatur. lib.1.f.60.p.2.d
 puer relinquendus est in potestate matris vsq; ad trienniu, nisi ipsa vitæ Pueri insidiaretur. l.1.f.171.p.1.b

I N D E X

puerū inuita matre, potest auus baptizare. ibidem. b
 pugna vno die perdurat, preliū vero non, sed vna tantū, duabus, vel tribus horis. lib. 3. f. 33. p. 1. a
 pulcrū dictum D. Athanasij, de morte Diaboli. l. 1. f. 217. p. 2. d
 pulcra sententia de Eleemosyna ex D. Ambrosio. l. 2. f. 12. p. 1. a
 pulcher discursus Auctoris. l. 1. f. 182. p. 1. b
 pulcra D. Augusti ponderatio in verbis Christi. l. 1. f. 209. p. 2. d
 pulcra ponderatio, quod Adam dicatur formatus; Eua vero edificata. lib. 1. f. 208. p. 1. b
 pulcra laudatio Patrum Societatis Iesu. l. 1. f. 16. p. 1. b
 pulcra similitudo D. Athanasij, quod anima nostra sit veluti columba quaedam latens sub domicilio corporis. lib. 1. fo. 201. p. 2. c
 pulcræ comparationes de Christo. l. 1. f. 44. p. 2. d
 pulcrum dictum Nicolai Papæ. l. 1. f. 5. p. 2. c
 pupilli, quid in die Iudicij dicent. l. 2. f. 23. p. 2. d

Quale sit officium coadiutoris Episcopi. l. 1. f. 12. p. 2. c
 Quale sit institutum Religionū mendicantium. l. 1. f. 15. p. 1. b
 quales ante peccatum homines fuissent. l. 1. f. 128. p. 2. c
 quales sunt Reges, tales sunt eorum populi. l. 3. f. 79. p. 1. a
 quando lex obligat ad sui obseruantiam ex Soto. l. 1. f. 4. p. 2. d

quando Pastoris fuga laudatur. l. 1. f. 6. p. 2. d
 quando fugere liceat. l. 1. f. 7. p. 1. b
 quando teneatur Curatus accedere ad morientes. l. 1. f. 10. p. 1. b
 quando à Parochianis possent Curatis corporalia alimenta negari. l. 1. f. 10. p. 2. d
 quando est peccatum relinquere aliquid faciendum propter timorem. l. 1. f. 11. p. 1. b
 quando timor cadens in uirum constantē, non excusat Curam à ministrando infectis. l. 1. f. 12. pag. 1. b
 quando nobis constabit de certitudine alicuius loci scripturæ. l. 1. f. 33. p. 1. a
 quando omnes Sancti conueniunt in expositione litterarum alicuius loci scripturæ ille est sensus eius literalis. l. 1. f. 33. p. 2. c
 quando debitor tenetur reddere creditori debitum, & quando non. l. 1. f. 180. p. 2. c
 quando quis malitiose (ad extorquendas pecunias) constituit se in extrema necessitate non est in casu extremæ necessitatis. l. 2. f. 8. p. 1. a
 quando redditus Episcopi sunt pingues, tunc existimandum est bona pauperum incorporata esse cum bonis Episcopi. l. 2. f. 25. p. 2. c
 quando Clerici superueniente militum morte sunt irregulares. l. 3. f. 67. p. 1. a
 quando Princeps hæreticus debeat ab Ecclesia admitti. l. 3. f. 79. p. 1. a

quando-

VERBORVM

quandoque in scriptura, causa pro effectu sumitur. l. 1. fo. 115. p. 1. b
 quantæ gratiæ fuerit Ioannes Bapti. ex D. Aug. l. 1. f. 68. p. 2. c
 quantum debeat Episcopus dispensare in pauperibus. lib. 2. f. 25. p. 1. a
 quantum restituet miles ex damnis in bello illatis. l. 3. f. 53. p. 1. b
 quantum ad bona temporalia, præsertim in articulo necessitatis, magis coniunctos amare debemus. l. 1. f. 176. p. 2. d
 quauis natura ex se (secluso omni alio ut gratia) non possit elicere actum voluntatis quo diligat Deum supra se; ex viribus tamen naturæ inclinatur & propensionē habet, ut diligat Deū super omnia. l. 1. f. 175. p. 1. a
 quare lucerna summa candelabri, Templi, non habebat infuforia, ex D. Cyrillo, & notent locum hunc prædicatores. l. 1. f. 42. p. 2. d
 quare Iacob habuit diuersa nomina. l. 1. f. 44. p. 2. c
 quare Ecclesiam Christi sit vnū Oile. l. 1. f. 74. p. 2. d
 quare primi homines iusti, potius appellati sunt pastores eorum quam reges hominū. ex D. Aug. l. 1. f. 77. p. 1. a
 quare architecti in scriptura dicuntur habitare in Valle. l. 1. f. 77. p. 2. d
 quare in assumptione Romani Pontificis nomen ei mutetur. l. 1. f. 80. p. 2. d
 quare Petrus Apostolus, tempore Neronis à Christo fuit re-

præhensus. l. 1. f. 92. p. 2. d
 quare Spiritus Domini prohibuit prædicari Euāgelium in Asia. l. 1. f. 148. p. 1. a
 quare cum puer est paruulus, relinquendus est sub cura matris. l. 1. f. 171. p. 1. a
 quare in scripturis, Auus dicitur generare Nepotem. lib. 1. f. 171. p. 1. b
 quare Pater æternus, per Christi mortem placatus est. lib. 1. fo. 195. p. 1. b
 quare caro Christi, per duas noctes iacuit in Sepulchro. l. 1. f. 194. p. 2. d
 quare promissit Dominus non sibi uiuenti, sed mortuo iam, lanceæ vulnus infligi. lib. 1. f. 196. p. 1. b
 quare Eua dicitur esse ex carne Adæ. l. 1. f. 208. p. 1. b
 quatuor dānorum genera quæ in bello hostibus inferre licet. l. 3. f. 59. p. 2. c
 quatuor habuerunt speciem ostij, sed falsò. Primum ostium fuit salforum Deorum, cultus. Secundum studium sapientiæ, & Philosophiæ. Tertium lex Moyfi. Quartum Hæreticorum dogmata. l. 1. fol. 45. p. 1 & 2. b. c
 quatuor sunt à Deo simul creata, materia scilicet, Cælum Empyreum, Tempus, & natura Angelica. l. 1. f. 27. p. 1. a
 quatuor nouissimo debent tempore pestis in plateis publicè prædicari. l. 1. f. 8. p. 1. b
 quæ, & quot sint necessaria, ut Ecclesia dicatur catholica. l. 1. f. 51. p. 1.

I N D E X

quæ dicatur gravis necessitas. lib.1.f.4.p.1.b
 quæ sunt Ecclesiæ, quæ sedes Apostolicas habuerunt, & quid sit habere sedes Apostolicas. ex D. Aug. lib.1.f.20.p.1.a
 quæ sunt de cõsilio, in casu sunt de præcepto. l.1.f.184.p.2.d
 quæ moderatio sit facienda in repræsalijs. l.3.f.61.p.2.d
 quædam Nauarri opinio notanda. l.1.f.11.p.2.c
 quædam in scriptura non debet intelligi omninò propriè nec omninò impropiè, sed mixtè. l.1.f.24.p.2.d
 quæstio D. Aug. & Sanctorum patrum de creatione mundi num in instanti, an verò sex dieru spatio fuerit, varia est; vide. l.1.f.28.p.1. & 2.b.c
 qui potest confiteri ore peccata sua, & tentat aliter confiteri, peccat mortaliter, ex D. Tho. l.1.f.106.p.2.d
 qui semel perdunt Virginitatè, nunquam inueniunt locum penitentia apud Deu, quoad priorè dignitatè. l.1.f.151.p.1.a
 qui sunt spiritualiter coniuncti l.1.f.178.p.1.a
 qui damnaret morem sepeliendi mortuos in Ecclesia, esset hæreticus. l.1.f.184.p.a
 qui negaret, clauos quibus Christi est crucifixus fuisse tres, dummodo quatuor vulnera manuum scilicet, & pedum confiteretur, non esset hæreticus. l.1.f.197.p.1.a
 qui non dat superflua pauperibus, non potest effugere damnationem. l.2.f.11.p.2.d
 qui sacerdotes astringuntur tempore belli remanere in populo obfesso. l.3.f.64.p.1.a
 qui Religiosi possunt tempore pestis fugere à loco pestifero. l.1.f.12.p.2.c
 qui ratione legati obligatur alere tot pauperes, si ipsi hoc efficerè negligat, & interim propter hoc pauperes illi fame moriantur, sunt sine dubio causa mortis eorum, & efficiuntur irregulares. lib.2.fo.3.pag.2.d
 quia fratres duo, pro habèdo nouo Lauretanæ ædis dominio inter se vsq; ad nudatos enses dimicauerunt, ideò Sacra Virgo Lauretana, à colle illorum fratrum discedens, ad Lauretæ nobilis matronæ campu, Angelica vecta manu auolauit. l.1.f.66.p.2.d.
 quibus ornamentis anima per peccatū priuatur. l.1.f.154.p.1.a
 quibus sint danda Eleemolynæ. l.2.f.3.p.1.a
 quicumq; tenetur exponere vitam corporalem, pro salute Reipublice. l.1.f.3.p.2.d
 quid denotauit Christus cū iussit Petro soluere staterem pro se ipso, & pro Christo, & est notandum pro prædicatoribus. l.1.f.41.p.1.b
 quid sit absolutè in bonis necessarium ad statum, & ad familiam. l.2.f.6.p.1.b
 quid sit superfluu. l.2.f.10.p.1.b
 quid intelligatur nomine vnius tunicae, dum Christus dixit: qui hêt duas tunicas, det vnâ non habenti. l.2.f.11.p.1.b
 quid

V E R B O R V M

quid est mercedem Prophete accipere. l.2.f.32.p.1.b
 quid propriè modo sit bellum, & quid duellum. l.3.f.34.p.1.b
 quidam portant Crucem Christi inuoluntariè, quidam patienter, sed condignè, quidam patienter, sed innocenter. l.1.f.136.p.1.a
 quantum dictum Soti, falsum, vide. l.1.f.161.p.1.b
 quis sit sensus historicus sacrae scripturae. l.1.f.29.p.1.a
 quis sit sensus litteralis alicuius loci scripture. l.1.f.23.p.2.c
 quis debet mortem timere. l.1.f.6.p.1.a
 quoad bona supernaturalia, magis debemus diligere sanctiores, quam nobis coniunctiones. l.1.f.176.p.1.b
 quod sit volente Auo, non dicitur fieri inuitis parentibus. l.1.f.172.p.2.c
 quod est principium per se filiorum, ei conuenit filiorum suorum cura. l.1.f.169.p.2.c
 quod Eua fuerit formata ex costa Adæ, credendum est vt articulus fidei. l.1.f.213.p.1.b
 quod rebelliones sint sequutæ post peccatum. l.3.f.34.p.1.b
 quod primò videtur in ædificio Ecclesie, est Christus ad instar domus, in qua id quod primò vř est ostium. li.1.f.47.p.2.c
 quod velum sit illud, quod scissum est in Christi morte. l.1.f.21.il.2.p.1.b
 quomodo sint intelligendi Doctores, dum dicunt: quod si in Baptismo cõtingat aliquis defectus, ob quem sacramentum reddatur nullum, Deus iustificat puerum. l.1.f.4.p.1.a
 quomodo intelligatur D. Aug. lib.1. de Doctri. Christiana. c.27.to.3. cum ait: quod plus debemus diligere proximum quam corpus proprium. l.1.f.4.p.2.c.
 quomodo rationabilis causa excusat homines à legis obseruantia. l.1.f.4.p.2.d
 quo modo quis obligatur ad finem, eodem modo obligatur ad media. l.1.f.7.p.1.b
 quo modo, & ex quo loco colligatur à Sanctis Patribus, in Christo esse duas voluntates l.1.f.28.p.1.b
 quomodo possit summi efficax argumentum contra Infideles, seu Catholicos. lib.1.f.33.p.2.d
 quomodo intelligatur illud Psal. 31. Verbo domini Cæli firmati sunt. l.1.f.34.p.1.a
 quomodo Apostoli sunt facturi maiora opera, ijs quæ Christus fecit. l.1.f.68.p.2.d
 quomodo quædam miracula sint maiora alijs, ex D. Tho. l.1.f.69.p.2.c
 quomodo fieri deberet confessio per scripturam, & quomodo liceret, & in quo casu. l.1.f.106.p.2.c
 quomodo Deus dicatur animam deserere. l.1.f.153.p.2.d
 quomodo reprobatus à Deo, non possit gratiam adipisci. lib.1.f.153.p.2.d
 quomodo mater sit magis cõiunctum principium quam Auus. l.1.f.170.p.1.b
 quomodo

I N D E X

quommodo intelligatur illud Pauli: impleo ea quæ defunt passioni Christi, & quommodo ea Paulus implebat. lib. 1. f. 165. p. 1. b

quommodo Christus dicatur reliquisse patrem & matrem suam & adhæsisse uxori suæ quæ est Ecclesiâ. l. 1. f. 207. p. 2. c

quomodo pauperes, nudi, egroti, pupilli, uiduæ, & tandem oēs calamitosi cōtra diuites i die Iudicij clamabūt, & quid dicent: est locus notandus pro prædicatoribus. lib. 2. f. 23. pag. 2. d

R

Ratio Boni, magis relucet in Patre quàm in Auo. l. 1. f. 174. p. 1. b

Ratio quædam Adriani, contra ipsum retorquetur: vide. li. 3. f. 50. p. 2. d

Rebuffus malè citat Ripam in suam sententiam. l. 1. f. 2. p. 2. c

Recanatésium hilaritas & gaudium visa Lauretanæ Virginis domo. l. 1. f. 66. p. 2. c

Reditus, decime, & alia Episcopalia bona, tripliciter possunt considerari. l. 2. f. 18. p. 2. b

Reges, & Principes ad Ecclesiâ venientes, quid promittant. l. 3. f. 78. p. 1. b

Reges multi, conuocando infideles, cur à domino reprehensi sunt. l. 3. f. 55. p. 2. d

regi, & Principi fas est accumulare diuitias, & quare. lib. 2. f. 8. p. 2. c

regula ad cognoscendos libros

Canonicos à non Canonicis l. 1. f. 19. p. 2. d

regula dignoscèdi propriam loquutionem ab impropria, ex Doct. D. Aug. l. 1. f. 24. p. 2. c

regula generalis ex D. Tho. ad sciendum quis sit verus sensus alicuius loci scripturæ. l. 1. f. 26. p. 2. d

regula ad cognoscendum quis sit sensus litteralis alicuius loci scripturæ. l. 1. f. 27. p. 2. c. v. f. que ad 29. p. 2. c

regula certa ad sciendum quando obseruantia legis obligat hominem ad sui obseruationem. l. 1. f. 101. p. 2. d

regula Sancti Tho. quando trágressio legis, non obligat aliquem sub mortali. ibid. d

regula notanda ex Ioanne maiore. l. 1. f. 124. p. 1. a

religiones mendicantiū ad quid ordinatæ, & institutæ sint ex Caiet. l. 1. f. 14. p. 2. c

Religiosi Societatis Iesu valdè laudantur circa opera misericordiæ. l. 1. f. 16. p. 1. b

religiosi omnes qui ex vi sui instituti obligantur ad inseruendum infectis tempore pestis, vide. l. 1. f. 13. p. 2. c

religiosi qui sine scrupulo possunt fugere à loco pestifero. l. 1. f. 12. p. 2. d

religiosi omnes tenentur obedire suis Prælati præcipientibus vt ministrent infectis sui monasterij tempore pestis. l. 1. f. 13. p. 1. a

religiosorum discessus tempore pestis, nequit esse sine magno scandalo. l. 1. f. 14. p. 2. d

reli-

V E R B O R V M.

religionis notum non obligat aliquem, cū ille iudicio Medicorum talis vitæ cursus, est saluti nociuus. li. 1. f. 101. p. 1. & 2. b. c

remoto contemptu, Ieiunij, aut festorum præceptum nõ obligat ad sui obseruantiam cum mortis periculo. lib. 1. f. 103. pag. 1. a

reprehenditur Orige. quia tria Genes. capita, non ad litterã, sed parabolicè voluit esse intelligenda. l. 1. f. 217. p. 1. b

res melior non est exponenda periculo pro re minori. lib. 1. f. 6. p. 2. c

res quæ typum alterius gerit, multociens dicitur parabola. l. 1. f. 73. p. 2. d

residentiæ impedimentum, est duplex, scilicet intrinsecum, & extrinsecum, & quale horum obliget, vel excuset à residendo. l. 1. f. 6. p. 1. b

respondetur ad Sanctos Patres, in materia de Eleemosyna. l. 2. f. 32. p. 1. b

respublica imperfecta, non expectata sui Principis auctoritate, potest vti bello defensiuo. l. 3. f. 49. p. 1. a

respublica imperfecta, non expectata sui Principis auctoritate non potest mouere præliū aggressiuum. l. 3. f. 49. p. 1. b

respublica perfecta potest aggressiuū bellū contra suos hostes committere. l. 3. f. 49. p. 2. c

respublica perfecta quæ passa est iniuriam ab aliquo, est iudex illius qui ei intulit iniuriam. lib. 3. f. ibid. d

retinere superfluum est contra ius naturæ. l. 2. f. 12. p. 2. c

rex tenetur pro salute subditorum, suam uitam exponere. l. 1. f. 6. p. 2. c

rex non tenetur pro uno subdito exponere uitam suam, bene autem pro salute Reipublicæ. l. 1. f. 8. p. 1. a

rex Lotharius ad Theuperge suæ vxoris adulteriū cognoscendum, monomachia vsus est. l. 3. f. 70. p. 1. a

Roma duello fundata est, & latrocinijs creuit. l. 3. f. 35. p. 1. b

Romulus, Sabinas feminas rapuit, & multorum prælorū causa fuit. l. 3. f. 35. p. 2. c

Ruperti Abbatis ponderatio, quod Christus appelletur aliquando fur, nõquam autem lauro. lib. 1. f. 83. p. 2. c. d

Rutilius Martyr, primò fugijt persecutionem, licet postea gloriosam à Tytanno Martyrij palmam arripuerit. lib. 1. fol. 7. p. 1. a

S

Sacerdos cur debeat ad infirmum accedere, etiam si sciat ipsum infirmū esse damnandum. l. 1. f. 17. p. 2. c

Sacerdotum Baal dolus. l. 1. f. 18. pag. 2. d

Sacra scriptura, inuititur infallibili veritati, Deo scilicet reuelanti. l. 1. f. 18. p. 2. d

Sacra scriptura continet sub se varios sensus, litteralem scilicet, & spūalem. l. 1. f. 20. p. 1. a

Sacra scriptura se ipsam exponit ex.

I N D E X

ex D. Aug. l. 1. f. 28. p. 1. a
 Sacra scriptura, conuenienter
 vitur metaphoris. lib. 1. f. 35.
 pag. 1. a
 Sacra scriptura licet vtatur me-
 taphoris; nõ ided tamen com-
 parada est cum alijs scientijs,
 vel cũ Poesi. l. 1. f. 35. p. 2. d
 Sacra scriptura, tradit nobis sua
 mylteria velata, propter mul-
 tas causas. l. 1. f. 36. p. 1. a
 Sacra scripturæ, postes sunt ouil-
 lis Christi. l. 1. f. 38. p. 2. d
 Sacra scriptura vincit alias hu-
 manas scientias in multis. l. 1.
 f. 72. p. 1. a
 Sacra scriptura rectè cõparatur
 ligno vite. l. 1. f. 73. p. 2. c
 Sacra scriptura comparatur fa-
 go. l. 1. f. 74. p. 1. a
 Sacrae scripturæ auctoritas, est in
 fallibilis. l. 1. f. 73. p. 1. b
 Sacrae scripturæ sanctitas. lib. 1.
 f. 73. p. 1. a. b
 Sacramenta viatici, & confes-
 sionis in re, non sunt simpli-
 citer necessaria, sed sufficit si
 habeant in voto. l. 1. f. 9. p. 1. a
 Sacramentum Pœnitentiæ ex at-
 trito facit contritum virtute
 clauium. l. 1. f. 10. p. 2. c
 Sacramentum Eucharistiæ, qua-
 re nõ possit fieri in sola aqua.
 l. 1. f. 202. p. 2. d
 Samsonis vulpes, significant hæ-
 reticos. l. 1. f. 51. p. 2. c. d
 Sancti in Cœlo vident se coli, &
 venerari à fidelibus hic in ter-
 ra degentibus. l. 1. f. 186. p. 2. d
 Sancti, maiori virtute, & poren-
 tia pollent post mortem quã
 ante. l. 1. f. 187. p. 2. d
 Sancti etiam hic in terris, ex la-

boribus pro Christo susceptis
 maiori gloria, & laude affi-
 ciuntur. l. 1. f. 137. p. 1. b
 Sanguis Christi fluxit ut effectus
 passionis, sed aqua fluxit ad
 demonstrandũ veritatẽ phy-
 cam corporis Christi, & nõ-
 stram à peccatis ablutionem.
 l. 1. f. 202. p. 2. c
 Sanguis à Christo post mortem
 in Cruce effusus, non solum
 fuit signum gratiæ; sed etiam
 eius causa effectiua instrumẽ-
 talis. l. 1. f. 203. p. 1. b
 Sanguis totus à Christo in sua
 passione effusus, reassumptus
 est in sua resurrectione. lib. 1.
 f. ibidem. c
 Sanguis Christi etiam post mor-
 tem, fuit vnitus diuinitati, &
 est hoc tenendum de fide.
 ibidem. c
 Sanguis est de integritate huma-
 næ naturæ. ibidem. d
 Sanguis duplex est, nutrimenta-
 lis. f. & purus. Primus nõ fuit
 in Christo vnitus Diuinitati,
 benè autem secundus. ibid. d
 Sanguis ille ex Christi latere pro-
 cedens, erat verus sanguis, &
 effusus etiam, habuit infinitũ
 valorem, fuitque pretium red-
 emptionis nostræ. lib. 1. fo.
 204. p. 2. d
 Sanguis in Calice, ex vi verbo-
 rum, consecratur ut effusus.
 l. 1. f. 219. p. 1. b
 satisfaciens, si habeat maiorem
 charitatem quã illè pro quo
 satisfacit, minori pœna satisfi-
 facit, quã alius pro quo sat-
 isfacit. l. 1. f. 165. p. 2. d
 satisfacere potest unus homo
 pro

V E R B O R V M.

pro altero, in quantum ipsi
 sunt unum in Charitate. l. 1.
 f. 168. p. 2. d
 scissura vulneris Christi, fuit ma-
 gna. l. 1. f. 201. p. 1. b
 Scoti dictum aureũ: quodd mul-
 ti sunt modò in Ecclesia qui
 per annum integrum viuunt
 sine peccato mortali. lib. 1. f.
 17. p. 2. c
 scriptura quæ scribitur secundum se
 est publica. l. 1. f. 104. p. 1. b
 scriptura licet secundum se sit
 publica; in confessione tamẽ
 est secreta. l. 1. f. 108. p. 2. d
 D. Sebastianus, manebat in do-
 mo Cæsaris, ut Christianos
 in fide claudicantes, suo nutu
 confirmaret. l. 3. f. 78. p. 2. c
 seclusa ignorantia, nullo modo
 bellum potest esse iustum ex
 vtraque parte. l. 3. f. 58. p. 2. d
 secta hæreticorum, non pos-
 sunt appellari Ecclesia. li. 1. f.
 51. p. 2. c
 secundi nostri peccati actualis,
 datur in nobis causa permis-
 sionis, peccatum. f. à nobis pri-
 mò comissum. l. 1. f. 128. p. 1. a
 sensus spiritualis quotuplex sit
 in scriptura. l. 1. f. 21. il 2. p. 1. b
 sensus spiritualis fundatur in lit-
 terali. l. 1. f. 24. p. 1. b
 sensus litteralis in scriptura, nõ-
 quàm est falsus. l. 1. f. 24. p. 1. b
 sensus litteralis, est nobilior spi-
 rituali, & quare. l. 1. f. 30. p. 1. b
 sensus spiritualis cõparatur cor-
 pori, litteralis verò vmbra.
 l. 1. f. 31. p. 1. a
 sensus spiritualis, aliqñ est nobi-
 lior litterali. l. 1. f. 31. p. 1. b
 sensus spualis comparatur ani-
 mæ, litteralis verò corpori; il-
 le Diuinitati; hic verò huma-
 nitati, ex D. Cyrillo. l. 1. f. 32.
 pag. 1. b
 sententia D. Aug. cõtra blasphem-
 mos. l. 1. f. 136. p. 1. b
 sententia aurea de pœnitentiæ
 sacramento, ex DD. Cypria.
 & Chrysof. l. 1. f. 143. p. 2. d
 sententia D. Aug. de sacra scrip-
 tura. l. 1. f. 30. p. 2. c
 sepẽ mensura satisfactionis, at-
 tenditur ex difficultate ope-
 ris afflictiui. l. 1. f. 159. p. 1. b
 sepẽ Deus, innocentes flagella-
 uit propter aliena peccata.
 l. 1. f. 163. p. 2. d
 sepẽ in scriptura, reperiuntur sen-
 sus litterales reconditi. lib. 1.
 f. 24. p. 2. d
 sepem non habuit gentilitas, &
 quare. l. 1. f. 52. p. 1. b
 sepes multæ sunt in Ecclesia.
 l. 1. f. 52. p. 1. a
 seps Ecclesiæ, est cõtinuata sum-
 morum Pontificũ, & Catho-
 licorum Episcoporum series.
 l. 1. f. 52. p. 1. a
 seps ouilis Christi, est lex diui-
 na. ibidem. b
 septem minores lampadẽ cande-
 labri Templi, quid denotent,
 ex D. Cyrillo. l. 1. f. 42. p. 2. d
 sepultura sacra, auget beatis glo-
 riam accidentalem, & simili-
 ter damnatis penam acciden-
 talem. l. 1. f. 186. p. 2. d
 sepultura non auget beatitudi-
 nem essentialẽ, nec minuit
 damnationem. l. 1. f. 186. p. 2. c
 sepultura corporũ mortuorum,
 prodest viuus sepeliẽtibus, &
 alijs. l. 1. f. 190. p. 1. b
 sepultu-

I N D E X

sepultura Christi operata est efficaciter nostram salutem. l. 1. f. 193. p. 2. d.
 sepultura Christi cur fuit aliena. l. 1. f. 194. p. 1. a
 sepulturae Christi ex mora triduum dierum in ea, veritas mortis eius tribuitur. l. 1. f. 194. p. 2. d
 sepultura Christi sicut vulnus eius, erat quidem quid corporale, sed agebant, & operabantur, tanquam instrumentum in virtute Diuinitatis. lib. 1. f. 221. p. 1. b
 sepulchrorum Sanctorum virtus, quae, & qualis sit. lib. 1. f. 187. p. 1. b
 sepulchrorum Sanctorum miracula magna. l. 1. f. ibid. p. 2. c
 Sergius secundus appellatus est ille primus Papa, cui primo in sua ad Pontificatum assumptione, nomen mutatum est. l. 1. f. 81. p. 1. a
 sex sunt modi figuratiuae loquutionis. l. 1. f. 36. p. 1. b
 sex modis potest intelligi Clericum bellare. l. 3. f. 65. p. 2. d
 sexta Synodus quid determinauit contra Origenem. l. 1. f. 23. p. 1. a
 si persecutio fuerit contra Praelatum pro causa fidei, & ex fuga sequitur scandalum, tunc tenetur Praelatus non fugere. l. 1. f. 92. p. 2. c
 si tempore pestis, duplicantur corporales Medici, multo magis debent spirituales Medici multiplicari. l. 1. f. 112. p. 1. a
 si modo quis ex carne matris, si ne semine (miraculose) conciperetur, non contraheret peccatum originale. l. 1. f. 172. pag. 1. b
 si in illo triduo mortis Christi apposuisset quis vinum in calicem, conuersum fuisset illud vinum, in sanguinem effusum. l. 1. f. 205. p. 1. b
 similitudo pulcra de sacra scriptura. l. 1. f. 71. p. 2. d
 Syluester Papa, seriatim nomina pauperum, & uiduarum habebat apud se, vt eis posset auxiliari. l. 2. f. 3. p. 1. b
 Syluester Papa, habuit apud se imagines SS. Petri, & Pauli. l. 1. f. 59. p. 2. c
 Socrates, & Pythagoras, nihil scripserunt, & quare. lib. 1. f. 74. p. 2. d
 sollicitudo erga pauperes, intrinseca est Apostolatu. lib. 2. f. 4. p. 2. d
 sopor immixtus in Adā, fuit verus somnus. l. 1. f. 209. p. 1. a
 Soti opinio, non placet Auctori, l. 1. f. 180. p. 1. a
 Soti opinio, quod fluxus tantum aquae, & non sanguinis ex latere Christi fuit miraculosus, est periculosa. l. 1. f. 201. p. 1. a
 Soti dictum est: quod sacramenta non habuerunt efficaciam a vulnere, vel ab aqua, & sanguine lateris Christi. lib. 1. f. 203. p. 1. a. b
 Sotus, & Gabri. confutantur, dum dicunt: posse sine peccato penitentem recusare penitentiam sibi iniunctam. l. 1. f. 162. p. 2. c
 Sotus reprehenditur dum ait: non esse certum de fide, penitentiae sacrum, ex attrito facere contritum. l. 1. f. 10. p. 2. d
 Sotus

V E R B O R V M.

Sotus reprehenditur, in materia Baptismi. l. 1. f. 9. p. 1. b
 spiritualia in scriptura nobis per corporaliu similitudinem, & per metaphoras traduntur. l. 1. f. 35. p. 2. c
 Spiritus sanctus & Caiphas, varia intendebant in illis verbis expedit vt vnus moriat, &c. l. 1. f. 25. p. 1. a
 Spiritus sanctus immediate mouebat Apostolos in interpretandis sacris scripturis. lib. 1. f. 33. p. 1. b
 Spiritus sanctus quadrupliciter aperit ostium Pastoribus Ecclesiae. l. 1. f. 48. p. 2. c
 spiritus Domini quare prohibuit praedicari Euangelium in Asia. l. 1. f. 148. p. 1. a
 Soterem soluit Petrus pro Christo, & pro se, & quid hoc significauit. l. 1. f. 41. p. 1. b
 Stephani Prothomartyris, & aliorum Sanctorum corpora diuinitus reuelantur. lib. 1. f. 187. p. 2. d
 Suarez reprehenditur. lib. 1. fo. 202. p. 1. a
 subditus agens contra praecipuum vel ore tenus a Praelato factum, vel in regula expressum, peccat mortaliter. l. 1. f. 125. p. 1. a
 T
 Tabernaculi postes quid significent ex D. Grego. & Beda. l. 1. f. 38. p. 2. d
 Tamburlani exercitus quantus fuerit. l. 3. f. 37. p. 2. d
 Tanta est ius Eleemosynae, vt hominem ad Deum introducat, ex D. Ambro. l. 2. f. 26. p. 2. d
 Temporalia bona ad finem honestum ordinata, induunt rationem honesti, & ita potest pro eis vitam exponi. lib. 1. f. 88. p. 2. d
 tempore vrgentis pestis, unde sacerdotis infectis ministrantes, viuere debeant. lib. 1. fo. 114. p. 1. b
 tempore pestis, nullo modo licet Clericis ludere prohibitis ludis, neque etiam ob recreationem, tum maxime Curatis. l. 1. f. 120. p. 1. b
 tempore ingentis famis Episcopus tenetur de suo subuenire necessitatibus pauperum. l. 2. f. 2. p. 1. b
 terminus a quo Iustificationis est culpa, ex Concil. Trident. l. 1. f. 132. p. 2. d
 tertium genus bonorum Ecclesiae, sunt oblationes. lib. 2. fo. 17. p. 2. d
 Tertullianus Montanum haereticum est sequutus. lib. 1. fo. 91. pag. 2. d
 Tertulliani liber de fuga a D. Hieronymo condemnatur. l. 1. f. 91. p. 2. d
 Thalmud Iudeorum, continet multa falsa. l. 1. f. 53. p. 1. a. b
 Theodas, & Iudas, falso sibi ostij nomen assumpserunt. l. 1. f. 39. p. 2. c
 Theologus, similis est Aquilae, & praecipue Aquilae illi Ezechielis. l. 1. f. 35. p. 1. a. b
 Theologus, similis est Regi. ibidem. a
 Theophilus, & Euthimi, temerarie de sanguine Christi in horto

I N D E X

- horto fuso loquuntur. lib.1.f. 199.p.1.a
 timor cadens in virum constan- tem,quādo non excusat Cu- ratum à ministrando. lib.1.f. 12.p.1.b
 Tyranni, subditos suos ad pec- candum inducentes,appellan- tur lupi. l.1.f.89.p.1.b
 Tormenta Christi superant om- nes pœnas hominum huius sæculi, non autem damnato- rum. l.1.f.199.p.1.a
 Tostadus tener, Ecclesiam non fuisse formatā ex latere Chri- sti mortui, sed ex latere Chri- sti viventis. l.1.f.203.p.1.a
 Tostadus ait sanguinē ex Chri- sti latere profluxum, nihil cō- tulisse ad redemptionem hu- mani generis, nec per illum Christum nobis quidquam meruisse. l.1.f.203.p.1.a
 Totus sanguis Christi in terram fusus, reassumptus est in re- surrectione. lib.1.f.203.p.2.c & f.204.p.2.c
 Transgressio statuti, vel consti- tutionis præceptiua, seu præ- cepti etiam Prælatorum, in- ducit peccatum mortale. l.1. f.123.p.1.b
 Translatio Almæ domus Laure- tanæ à Nazareth Galileæ, vs- que ad Ciuitatem Recanatē- sem, est miraculum miracu- lorum. l.1.f.65.p.2.c
 Tres hæreses recitantur, & con- funduntur in materia de bel- lo l.3.f.39.p.2.c.d
 Tria sunt genera perionarum, quibus non licet militibus in bello damnium inferre. lib.1. fol.62.pag.2.d
 Tria faciunt ad perfectionē fra- ternæ dilectionis. lib.1.fo.15. pag.1.a
 Tribus Leuitica cōparatur Cle- ricis legis gratiæ, & quæ bo- na possidere debeant. lib.2.f. 24.p.1.b
 Triplex respōsio datur ad quen- dam locum D. Pauli. lib.1.f. 149.p.1.b
 Tripliciter homines flagellan- tur à Deo, scilicet corporaliter, temporaliter, & spiritua- liter. Primis quidem duobus modis Deus flagellat positi- uè, Tertio verò modo solum permissiue. l.1.f.127.p.1.b
 Tripliciter subueniri potest exi- stenti in extrema necessitate. l.2.f.6.p.2.d
 Tropus à parabola differt, & in quo vide. l.1.f.37.p.1.a
 Tunc sunt malæ Eleemosynæ, cum fiunt ex rapinis. lib.2.f. 28.p.1.b
 Turca si inuadens Ciuitatem in odium fidei, paruulos om- nes in illa existentes & infan- tes omnes adhuc in mater- nis uteris manentes interfici- ciat, tunc morientes illi in Dei gratia decederent, & no- talocum. l.1.f.4.p.1.a
 Turrecremata, malè legit, & ci- tat locum quendam D. Aug. l.1.f.19.p.2.d
 Turrecremata, duplex Eleemo- synæ genus constituit, spiri- tuale scilicet, & temporale. l.1.f.182.p.1.a
 Tutores non possunt fugere à Ciuitate pestifera tempore pestis

V E R B O R V M

- pestis ex Claudio Espinæo. lib.1.f.3.p.1.b
 V
 Vado Iordanis, assimilatur Christus. l.1.f.47.p.2.c
 Valet opus satisfactorium quod homo operatur ad tria.
 Valdésis error fuit, q̄ nihil pro- derat anime defuncti, corpus ipsius sepeliri in loco sacro. l.1.f.189.p.1.b
 Valens Imperator hæreticus, li- berā cuiq; suorum vinēdi liber- tatem cōcessit. l.3.f.75.p.1.a.b
 valor essentialis sacrificij missæ, æqualis est in omnibus sacri- ficijs. l.1.f.190.p.1.b
 varia dicta q̄ probare vñr, bella nullo mō licere. l.3.f.43.p.1.b
 varia expositio Doctorū super illa verba Ioan.1. erat lux ve- ra, &c. l.1.f.41.p.2.c.d
 varia expositio de ostio Ouillis. l.1.f.48.& 49.
 varia Iudeorum, & gentiliū bel- la. l.3.f.37.p.1.a
 variè D. Aug. exponit locum il- lum Euangelij Matt. tu es Pe- trus, &c. l.1.f.43.p.1.b
 variè beatitudo bonis operibus attribuitur. l.2.f.28.p.2.d
 variæ ampullæ sanguinis illius miraculose qui fluxit ex Chri- sti Icona in Syria à Iudeis per- cussa, per varia loca missæ sūt. l.1.f.200.p.2.c
 variæ ciuiles discordiæ narran- tur. l.3.f.35.p.2.c
 varietas penarum in damnatis, non refrigerabit eos, ex D. Tho. l.1.f.189.p.1.a
 varij errores recensentur. lib.1. f.142.p.1.b
 varij sunt gradus cōiunctionis spiritualis. l.1.f.178.p.1.b
 varij Populi à Nino Rege supe- rati, & subacti sunt. l.3.f.35. pag.1.a
 varius modus contrahendi pe- stem. l.1.f.98.p.2.d
 veneti Populi, peste afflictati. l.1. f.129.p.2.c
 vera ratio cur Romano Pontifi- cī sua assūptione nomē mu- tet. l.1.f.80.p.2.d. & f.81.p.1.a
 verba illa Adæ. s. hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, tm̄ Ecclesiæ cū Christo coniunctionem significabāt. l.1.f.211.p.1.b
 verbo domini celi firmati sunt, quō intelligatur. l.1.f.34.p.1.a
 via Dei incohantibus est angus- ta. l.1.f.136.p.1.a
 Vicarij perpetui, tenentur non abesse à loco residentiæ tēpo- re pestis. l.1.f.5.p.1.b
 Vicarius, qñ absens à loco resi- dentiæ peccat, et si alium loco sui sufficiat. l.1.f.7.p.1.b
 Vicinior Curatus, tempore pes- tis tenetur succurrere alteri Curato in fir mo. l.1.f.8.p.2.c
 viduē, quid in die Iudicij dicēt. l.1.f.23.p.2.d
 Virginis ope, Damasceno ma- nus restituitur. l.1.f.62.p.2.d
 Virginis ope, quidam cū se Dia- bolo (data singrapha) dicaf- set, liberatus est. l.1.f.62.p.2.d
 Virginis Lauretanæ domus, Re- caneto tanq̄ eximium donū parabatur. l.1.f.66.p.1.b
 Virgini aliqñ fuit cōcessum, vi- dere

I N D E X

- dere clarè Diuinā essentiam, vt fuit in die Incarnationis. l.1.f.212.p.1.b
- Virginis laudes, ex D. Bernardo ibidem. b
- Virginitatem qui semel perdūt non inueniunt locum penitentiā, apud Deū quoad priorē dignitatē. l.1.f.151.p.1.a
- Virgo Maria B. Idelfonso Archiepiscopo Toletano vestes ad sacrum peragendum tradidit. l.1.f.63.p.1.a
- Virgo Maria præsto adest inuocanti. l.1.f.64.p.1.a
- Virgo Maria vbi sit nata. lib.1.f.64.p.2.c
- Virgo Maria apparuit Alexandro Priori Sancti Georgij, apud Illyricos. l.1.f.65.p.1.a
- Virgo Maria à nullo Illustrium virorum in gratijs superatur. l.1.f.70.p.1.b
- Virgo Maria non adfuit in primo Concilio facto Hierosolymis, vt putat Rupertus. l.1.f.70.p.2.d
- Virgo Maria stans iuxta Crucē filij, sanguinem eius labentē collegit. l.1.f.200.p.2.d
- Viri Ecclesiastici appellātur lux. l.1.f.42.p.2.c
- Virtus reducendi aquas ad locum suum communicata fuit manuum Moyfi per modum transeuntis. l.1.f.160.p.1.b
- vita spiritalis vnus hominis est maius bonum, q̄ vita corporalis Reipub. l.1.f.3.p.2.d
- vitāda sunt duo extrema in exponendis sacris scripturis. l.1.f.36.p.1.a
- vite discrimen aliquando sequitur intrinsecè, aliquando extrinsecè, & per accidens. lib.1.f.100.p.1.a
- Viuere in communi de prætorum venditarum, durauit à Christo vsq; ad annū 224. lib.2.f.17.p.2.c
- vna scientia, ex quot capitibus dicatur nobilior altera. lib.1.f.30.p.2.c
- vnde deducatur absonum esse à Christi religione plures habere vxores. l.1.f.213.p.2.c
- vni eidemq; rei multociens contraria nomina conueniunt. lib.1.f.44.p.1.b
- vnusquisq; tenetur conseruare statū suum, nisi mutet in melius. l.2.f.8.p.1.a
- votum religionis, non obligat eum cui medicorum Iudicio talis status est vitæ suę nociuus. l.1.f.101.p.1.& 2.b.c
- vox pœnitentis licet ex sua natura sit publica; tamen in cōfessione est secreta. l.1.f.104.p.2.d
- vocare infideles in sui auxilium ad præliandum per accidens est peccatum. l.3.f.55.p.2.d
- vsus parabolarum frequēs est in Euangelio. l.1.f.37.p.1.b
- Vnicleph Impius vitio vertebat Constantino Imperatore, qđ multas terras concessit Ecclesiæ. l.2.f.22.p.1.a
- vulpes Samsonis, significant hæreticos. l.1.f.51.p.2.d

Z

Zacharias Pontifex Eractum admonet vt humilis incedat. lib.1.f.61.p.2.c

F I N I S.

I N D E X T E R T I V S

AD VSVM CONCIONATORVM.

Prædicatores ex superioribus Indicibus, & maxime ex secundo possunt in singulis ad suum libitum, selectiora alphabetico ordine digesta perlegere. Sed quia illa multa sunt, & nimia sua longitudine, legentium oculos obumbrant, atq; offuscant, ideo visum est, in hoc tertio Indice selectiora, & pulchriora seligere, ut illa alphabetico etiā ordine perlegant, & contemplantur. Insuper præter discursus prædictos, in Indice citatos (multis in locis) nouis quibusdam admonitionibus, & illustrationibus, easdem res, easdemq; dicta amplificamus: docentes lectorem, ad quot quamq; varia & diuersa loca scripturæ easdem res poterunt applicare.

A

Peccato Adæ mors habuit initium, & habetur l.1.f.76.p.2.c tractare poteris per contrapositionem, q̄ a morte secundi Adæ mors habuit mortē, iuxta illud: Ero mors tua, ò mors, & uita habuit principium, quod per Christum omnes uiuificantur.

A mulieribus quot mala euenerint, quod est l.3.f.58.p. totum. erit bonum uidere hoc pro decollatione Ioannis Baptistæ, dum pro saltatione filia: Hærodiadis, caput amputatum est.

Absentia ministrorum Ecclesiæ a suis populis, quot malorum sit causa, & habetur l.3.f.63.p.2.d. tu tractare poteris de residentia Prælatorum, nam absentia eorum est causa multorum malorum, adducere poteris absentiam Moyfi a populo suo, nam fuit causa q̄ Idola colerent, licet absentia illa fuerit non propter uanitatem, sed propter Dei conuersionem.

Abraham accepisse filium in parabolam quid significet, habes l.1.f.37.d. Abraham quare fuit aduicta littera. quod est fol.44. tracta tu de fidelitatis, seu fidei magnitudine, & dic semper Deum augere credentes, Sara uerò, quia ueluti dubitans risit, ideo ei (præter aliū) detracta fuit littera. Adam in illo sopore uidit diuinam essentiam, & postea prophetauit. qđ habes l.1.f.209.d. age de magnitudine diuinæ conuersionis. Vbi introducere poteris Deum ueluti præceptorem Adæ, Adam uerò discipulum qui ex una separata lectione uidit, & sciuit præterita, præsentia,

h 2

& futura,

I N D E X

& futura, ut ait Epiphanius, & habes lib. 1. f. 210. p. 1. a
 Adam fuit primus Christianus, & quare habes. l. 1. f. 217. p. 1. a
 Adæ cur in somno fuerit costa detracta. l. 1. f. 214. p. 2. d
 Adam in illo sopore non cognouit mysterium crucis, quod habetur l. 1. f. 211. p. 1. a poteris adijcere quod merito hoc factum sit. nam cum ille sopor Adæ fuerat ueluti quidam participatio diuinæ gloriæ, & gustus fruitionis beatificæ, nõ debebat ei fieri reuelatio mortis, & acerbitatis crucis dñi.
 Adam secundus, cur inclinato capite obdormiuit, habes l. 1. f. 208. il primo. p. 2. c. Tu adde, merito id factum esse. Ostendebat enim Christus unde Ecclesia prodire debebat, scilicet ex latere eius, qui instans serpētis ideo moriebatur ne filij eius ex suo uentre nascerentur. inclinato et capite obdormiuit, quia per dormitionem mortis, Christus naturam humanam deosculatus est, pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ in cœlis, siue quæ in terris sunt inclinato etiam capite ad partem vulneris, ut ingrediamur in petram, & abscondamur ut intremus in cauer nam maceræ, & in cellam suam uinariam, ubi ordinauit in nos charitatem. inclinato etiam capite ut non rigidum iam arboris primi uentri fructum agrestem, sed placidum & dulcem sumamus. & multa alia poterit lector excogitare.
 Affectum paternum communicat Spiritus Sanctus pastoribus Ecclesiæ ad regendos suos subditos, quod habetur l. 1. f. 49. p. 1. b. Adde tu paternum affectum Prophetæ Dei, qui audiens a messoribus suis mors in olla, mors in olla uir Dei, statim accepta farina pulmentum ollæ dulcorauit, applicans ista & multa alia affectui pastorum, dum subditorum malis medentur.
 D. Ambrosij ponderatio super illud Pauli: non enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehendit, & habes l. 1. f. 42. p. 1. b.

B

Beniamin filio Rachelis duo diuersa nomina conuenerunt, & habes l. 1. fo. 44. p. 1. b. de iure potius. Quod Iacob qui luctator fuit, Christum representat qui in morte luctauit, & in hac lucta claudus humanitatis foemore effectus est. huius ergo Christi qui filius esse debet Benoni primo, & postea Beniamin debet nominari. nec sufficit hominem esse Benoni respectu Christi, qui in Cruce doloribus plenus, & parturiens cruciatibus filios suos, Benoni quemlibet nostrum appellauit; sed necesse est, nos esse Benoni respectu nostri, ita quod debeamus dolere, & plorare mala quæ aduersus Deum commisimus, ut his deploratis, Beniamin, id est filius dexteræ à Iacob patre nostro, id est Christo nominari ualeamus, & ad dexteram eius sedentes (ut Beniamin nomen sonat) impleatur illud, sedebitis super sedes duodecim, iudicantium duodecim tribus Israel, quod et Christus, ut sem humanitatem esset in Cælo Beniamin, prius fuit Benoni, quia fuit filius doloris, sic. n. cum Propheta appellauit dicens uirum dolorum & scientem infirmitatem.

C

Caym diuina uoce admoneri potuit, mutari non potuit, ex Augustino, & habes l. 1. f. 148. p. 1. b. tractare poteris de difficultate conuersionis peccatoris.

Concordiæ

T E R T I V S.

Concordiæ Aedem Romani extra Ciuitatem ædificauerunt, & habes ex D. Augustino. l. 3. f. 36. p. 1. b. accommodare hoc poteris de dilectione inimicorum, & de pace habenda, cum apostrophe uiuaci dolens, & dicēs, quod homines concordiam nolunt intra se habere, sed eius Aedem, si forte extruunt, foris ædificant.

D

Desponsatio Christi cum Ecclesia fuit mediante sanguine, habes l. 1. f. 216. p. 1. a. dic illud Zephoræ: Sponsus sanguinum tu mihi es: dignitatem huius desponsationis, habes ex D. Augustino, & uide l. 1. fol. 215. p. 2. d

E

Ecclesiæ dignitatem & amplitudinem, uide in Indice secundo uerborum, Verbo Ecclesia.
 Eleemosynæ similiter magnalia, uide fufe in secundo Indice uerborum, uerbo Eleemosyna.
 Episcopi fideles, similes sunt custodibus Salomonis. & habes l. 1. f. 52. p. 2. d. Salomon Christus est, reclinatorium super quod dormit, est anima fidelis, nam delicia mea (inquit ipse) esse cum filiis hominum. Episcopi ergo fideles quietem animæ curantes gladio potestatis duplicis aduersus hostes, & hæreticos insurgunt, ne turbetur somnus ueri Salomonis.
 Esau quomodo dicatur non inuenisse locum penitentiae apud Deum. l. 1. f. 150. p. 2. d

F

Festum sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ, unde ortum habuit. lib. 1. f. 60. p. 2. c
 Fideles Christi debent esse oues uariorum colorum, id est uirtutum, & habes l. 1. f. 75 & 76. d. a
 Foramen lateris Christi apertum, totius mundi ad Christi fidem ingressum significabat, ex Augustino. & habes l. 1. f. 120. p. 1. b. adducere hoc poteris ad gentium conuersionem, & in aduentu Regum magorum ex Oriente, ad paruulum Christi præsepium.

G

Gemma animæ, sunt domus intellectus, consilij, & scientiæ. l. 1. f. 153. tractare poteris de ornatu animæ, cuius ornatum, & pulchritudinem reperies in secundo Indice, uerbo Anima.

H

Hi Hieronymi ponderatio super illud Euangelij: qui habet duas tunicas. l. 2. f. 111. p. 1. b
 Humilitas est calceamentum animæ. & habes l. 1. f. 154. p. 1. a. adde tu calceamenta filiorum Israel nunquam fuisse consumpta toto tempore quo per desertum ambularunt, atque ita nunquam deberi consumi humilitatis calceamentum, quia ut ait sponsus; si ignoras te o pulcherrima inter mulieres, abi post uestigia gregum tuorum, &c. & nihil est quod tantum sponsum delectet uti calceamenta, & incassus pulcher in eis, unde dixit sponsus: quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis.

I N D E X

I

Incantatores prudentes in Ecclesia sunt Episcopi Sancti, & habes lib. 1. f. 77 p. 2. d.
 Inter Angelos quare ortum fuerit praelium. l. 1. f. 137. p. 2. d.
 Interpretatio elegans super illud Ioan. 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. l. 1. f. 24. d. & 25. a.
 Ioseph dormitio quid significet, & nota bene. l. 1. f. 46. p. 1. b.
 Iudeis perdentibus Architectos, omnis ædificandi gratia, ad Ecclesiam translata est. l. 1. f. 77. p. 2. c.

L

Lampades septem minores quæ erant in candelabro Templi, quid significant. l. 1. f. 42. p. 2. d.
 Laudes sacræ scripturæ, ex Cassiodoro. l. 1. f. 74. p. 1. a.
 Laudes Mariæ Virginis narrantur à D. Bernardo. l. 1. f. 212. p. 1. b.
 Lucis nomen Christus Ecclesiæ communicauit, & habes lib. 1. f. 41. p. 2. c. hoc erit aptum adduci in illo Euangelio: ego sum lux mundi. Vbi dicere poteris, Christum simile esse Principi magno, qui omnes ferè suas vestes seruis tradit, ac donat, sic vestem Pastoris dum ait, ego sum pastor bonus, communicat Petro dicens ei: pasce oues meas, vestem Diuinam etiam communicat bonis, ac fidelibus dum de ipsis per prophetam ait: ego dixi dii estis uos &c. vestem similiter lucis dum ipse ait, ego sum lux mundi, suis Apostolis, & fidelibus communicat dicens: vos estis lux mundi, &c.
 Lunulæ animæ sunt contemplatio rerum cœlestium, & habes lib. 1. fol. 154. p. 1. b.
 Lucerna illa summa candelabri templi, cur non habebat infusoria, ex D. Cyrillo. l. 1. f. 42. p. 2. d.
 Lux vera quæ est Christus in quibus differat à luce Apostolorum. lib. 1. f. 42. p. 1. a.

M

Mercenarius quid sit. l. 1. f. 82. p. 2. d.
 Miracula Christi quomodo probabant ipsum esse Deum. l. 1. f. 164. p. 2. d. & tandem vide de miraculis in suo proprio verbo miraculum.
 Murenulæ animæ, sunt spes Sancta. l. 1. f. 153. p. 1. b.

N

Nomen ostij cur toties Christus in Euangelio Ioan. 10. repetijt. l. 1. f. 46. p. 2. c.
 Nota subtile punctum in materia matrimonij. l. 1. f. 107. p. 2. d.
 Nota pro concionatoribus, & peccatorum conuersione. lib. 1. fol. 147. p. 1. b.
 Nota quomodo intelligatur Iy (quia) in Euang. Ioannis, dum Christus ait: vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. lib. 1. fol. 155. p. 1. & 2. b. c.
 Nota cur dominus sepulcrum habuit in horto. l. 1. f. 194. p. 1. a.
 Nota interpretatione D. Basylij super illud: qui habet duas tunicas, &c. l. 3. f. 45. p. 2. c. d.

Nota

T E R T I V S.

Nota pro materia de oratione. l. 3. f. 46. p. 2. d.
 Nota ex Turrecremata, Christum ponere animam suam pro nobis in pretium, alios autem sanctos non, sed tantum in exemplum, ut fuit Petrus cum dixit, & animam meam pro te ponam. l. 1. f. 87. p. 2. c.
 Notandum pulcrum ex D. Basylio. l. 1. f. 118. p. 1. a. b.
 Nulla erat naturalis uirtus herbarum, quæ posset attingere effectum miraculorum Christi. l. 1. f. 54. p. 2. d.

Obduratio includit in se multa dei auxilia, quæ quia homo spernit, obdurari dicitur. l. 1. f. 151. p. 1. a. b.
 Oculus prociendus in Euangelio Matthei, significat rem charissimam. l. 1. f. 24. p. 2. c.
 Ostiarius ouilis Christi, est Spiritus sanctus. l. 1. f. 48. p. 2. c.
 Vide hoc uerbum ostium, & multa inuenies dulcia.
 Oues Christi debent esse uariorum colorum, uariarum uirtutum, & quæ sint iste oues. l. 1. f. 75. p. 1. & 2. b. d.
 Ouis quid sit, & quæ eius proprietates ibidem. b.

P

Palliola & linteamina animæ sunt uerecundia, quod habes l. 1. f. 153. p. 2. c. agere de magnitudine uerecundiæ, & de utilitate eius, & e contra de perficitate malo, dum anima instat meretricis, non uerecundatur quidquam.
 Papæ nomina vide, in suo uerbo.
 Parabola quid sit. lib. 1. fo. 37. p. 1. a. & eius acceptiones consequenter inuenies.
 Pastoris boni conditiones. lib. 1. f. 48. p. 2. d. & tandem de Pastore, uide suo uerbo.
 Pauci sunt orationibus vacantes, ex D. Basylio & habes l. 1. f. 116. p. 2. c.
 Paulus, quomodo implebat ea quæ decant Christi passionibus. lib. 1. fo. 165. pag. 1. b.
 Pauperes Deus non fecit. l. 2. f. 111. p. 2. d.
 Pauperum clamor in die Iudicij, & est notandus locus. l. 2. f. 23. p. 2. d.
 Perisclidæ animæ, sunt donum fortitudinis. l. 1. f. 152. p. 2. d.
 Pia Auctoris meditatio de lancea Christi, quod fecerit duo vulnera. uide l. 1. f. 21. p. 2. c. d.
 Post: Tabernaculi, quid significant ex D. Gregorio, & Beda. lib. 1. f. 38. pag. 2. d.
 Proportiones variæ inter Christum, & Adam. l. 1. f. 209. p. 1. a.
 Propheta primus fuit Adam ex D. Epiph. l. 1. f. 210. p. 1. a.
 Propheta, quid, & de prophetis uide, suo uerbo.
 Pulcra comparatio Nicolai Papæ. l. 1. f. 5. p. 2. c.
 Pupilli quid in die Iudicij clamabunt. lib. 2. f. 23. p. 2. d. afferes hoc pro die Iudicij.

Quales fuissent homines ante peccatum habes l. 1. f. 128. p. 3. c. adducere poteris hoc prima die quadragesimæ, super: puluis es, &c.
h 4 Quantæ

Quantæ gratiæ fuerit Ioannes Baptista ex sententia D. Augustini. & habes l. 1. f. 68. p. 2. c. poteris adducere in Aduentu dum Scribæ & Pharisæi miserunt ad Ioannem vt interrogrent eum tu quis es, moti ex virtutibus quæ in ipso relucebant.

Quare primi homines Iusti, magis appellati sunt Pastores gregum, quàm Reges hominum, ex D. Augustino, & habes lib. 1. fol. 77. p. 1. a. adducere poteris dum tractabis de dominio, vel de Rege, & Imperio. Est etiam locus aptus super illud quod petijt Mater filiorum Zebedæi Christo, vt scilicet filij sui sederent vnus ad dexteram, & alius ad sinistram, nam omnes querunt dominari. adduces ad hoc illud Iudicum de lignis consilium ineuntibus, vt vngerent super se regem. Superbos reprehendens qui instar Rhami admittunt prælationes, & subditos deseruunt, humiles vero instar Oliuæ non admittunt imperium.

Quatuor falso habuerunt speciem ostij, vide l. 2. f. 45. p. 1. & 2. b. c. adduces hoc in Euangelio cæci nati.

Quibus ornamentis anima à Deo priuatur. l. 1. f. 154. p. 1. a

Quid denotauit Christus cum Iussit Petro soluere stateré pro se & pro ipso, & habes lib. 1. fol. 41. p. 1. b. adduces hoc in Euangelio: tu es Petrus, & super hanc Petram, &c.

Quid intelligatur nomine vnus tunicæ à Christo cum dixit: qui habet duas tunicas, &c. l. 2. f. 11. p. 1. b

Quis debet mortem timere, & habes l. 1. f. 6. p. 1. a. adduces in Euangelio mortui Nahim.

Quomodo intelligatur D. Aug. dum ait: magis esse diligendum proximū quàm corpus nostrum. l. 1. f. 4. p. 2. c

Quomodo, & ex quo loco colligatur à Sanctis patribus in Christo esse duas voluntates. l. 1. f. 28. p. 1. b

Quomodo intelligatur illud Psal. Verbo Domini Cæli firmati sunt. l. 1. fol. 34. p. 1. a

Quomodo Deus dicatur animam deserere, & pariter reprobis non possit gratiam acquirere, habes l. 1. f. 153. p. 2. c. d. adducere poteris in Euangelio illo: Ego vado.

Quomodo intelligatur illud Pauli: Impleo ea quæ desunt passioni Christi. l. 1. f. 165. p. 1. b

R

Re tenetur pro salute subditorum, suam vitam exponere, sed non pro vno, & habes lib. 1. fol. 6. p. 2. c. & f. 8. p. 1. a. Induc Christum quàmque benè id impleuerit, qui pro nobis mortuus est, non solum autem pro omnibus, sed etiam si non fuisset nisi vnus qui sua passione arguisset, pro illo passus fuisset.

S

Sacræ scripturæ magnalia, vide indice secundo suo loco, & verbo.

Samsonis Vulpes, significant hæreticos. l. 1. f. 51. p. 2. c. d

Scoti aureum dictum, quod multi sunt modò in Ecclesia qui per annū integrum viuunt absque peccato mortali. l. 1. f. 17. p. 2. c

Sepè Deus Inno. cenes flagellauit propter aliena peccata. l. 1. f. 163. p. 2. d. addu-

adduces hoc in illo Euangelio de Cæco à natiuitate. nam Apostoli dixerunt Christo: quis peccauit hic aut parentes eius, vt Cæcus nasceretur? adduces vexationē omnium illorum qui erant in Naui Ionæ propter peccatum Ionæ, & occisionem omnium quæ erant in bonis Amalech, propter peccatum ipsius Amalech.

Sententia aurea DD. Cypria. & Chrysost. de pœnitentiæ sacramento. l. 1. f. 143. p. 2. d

Sepem non habuit gentilitas, & quare, & quot sunt in Ecclesia sepes. habes hoc l. 1. f. 52. p. 1. a. b. adduces hoc in Euangelio vineæ. Sepem (inquit Dominus) circumdedit ei.

Septem minores lampadæ Templi, quid denotent ex D. Cyrillo. habes l. 1. f. 42. p. 2. d.

Sepulchra Sanctorum quàm sint gloriosa. l. 1. f. 287. per totum, adduces in festo omnium Sanctorum, & dices, quod non solum in Cælo, sed etiam in terris Deus suos honorat, vt impleatur illud Psal. nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum adducens pro figura illud Mardochei, qui à suo inimico glorificatus, & exaltatus est, dum acceptis equi retinaculis clamabat: sic honorabitur quem Rex voluerit honorare.

T

Theologus similis est Aquilæ, & maximè illi aquilæ Ezechielis, habes lib. 1. f. 35. p. 1. a. b. ages de magnitudine huius scientiæ super alias, ex magnitudine, & nobilitate obiecti, &c.

Tripliciter homines à Deo flagellantur, corporaliter, tēporaliter, & spiritaliter. primis quidem duobus modis flagellat Deus positiuè Tertio vero modo non, sed solum permissiuè. habes l. 1. f. 127. p. 1. b. adducere poteris hoc in Euangelio cæci nati.

V

Vado Iordanis assimilatur Christus. l. 1. fol. 47. p. 2. c. & dices, optimè Christum vado Iordanis comparari, quia sicuti in illo vado cogniti sunt Euphratæ à Veris Israelitis in pronunciatione illius vocis quæ uno modo pronunciatà significat paleam cum tritico, & alio modo pronunciatà significat paleam nudam; sic Christus est ille qui discernet bonos à malis, & eos qui cum verbis Sanctis pia opera effecerunt, ab ijs qui solum habuerunt verba bona, sed nequaquam bona operati sunt: & de ijs intelligitur illud Domini: non omnis qui dicit Domine Domine intrabit in Regnum Cælorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in Cælis est, ipse intrabit in Regnum Cælorum.

Varia expositio illius loci Ioan. 1. erat lux vera, &c. vide. lib. 1. fol. 41. pag. 2. c. d

Varia expositio de ostio ouilis. l. 1. f. 48 & 49.

Verbo Domini Cæli firmati sunt, quomodo intelligatur. l. 1. f. 34. p. 1. a

Vidux quid in die Iudicij clamabunt. l. 1. f. 23. p. 2. c

B. Virginis laudes, ex D. Bernardo. l. 1. f. 212. p. 1. b. & multa alia Vide de Maria Virgine suo loco, & verbo.

Vulpes Samsonis, significant hæreticos. lib. 1. f. 51. p. 2. d

Zacharias

TERTIVS.

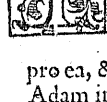
Zacharias Pontifex Hierusalem, Eraclytum admonet, vt humilis incedat. lib. 1. fol. 6 1. pag. 2. c. tractare poteris hoc in die Crucis, & dices: nullum debere admitti in consortio Christi, & imitatione eius sine humilitate, cum Christus dicat: discite à me quia mitis sum, & humilis corde, &c. & adde tu multa alia, quæ, breuitatis causa prætermitto.

F I N I S.

INDEX QVARTVS
LOCORVM OMNIVM
SACRAE SCRIPTVRAE,
QVI IN TOTO HOC OPERE
CITANTVR.

In hoc Indice, sicut & in alijs, numerus primò positus, folia Operis indicat: littera l, denotat librum, littera p, paginam alia verò littera scilicet, A, B, C, D, locum significant, in quo ea qua citantur inueniuntur.

Ex Genesi.

- Cap. 1. N principio creauit Deus Cælum, & terram. l. 1. f. 27. pag. 1. a
Fecit Deus Duo luminaria. lib. 1. f. 53. p. 1. b
- Cap. 2. M Masculum, & feminam fecit eos. l. 1. f. 217. p. a. b
2. Tulit ergo vnã de costis eius, & impleuit carnẽ pro ea, & ædificauit Dominus Deus costam quam tulerat ab Adam in mulierem. l. 1. f. 213. p. 1. a
2. Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vnã. l. 1. f. 174. p. 1. b
2. In quacunque die comederis ex eo, morte morieris. lib. 1. fo. 128. pag. 2. d
- Cap. 6. Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, sed erunt dies eorum anni, centum, & viginti. li. 1. f. 139. pag. 1. a
- Cap. 15. Non sunt completa peccata Amorrhæorum. li. 1. f. 133. p. 2. d. & 140. a
15. Sopor irruit super Abraham. l. 1. f. 209. p. 1. b
- Cap. 18. Nunquid perdes Iustum cum Impijs? l. 1. f. 136. p. 2. d
- Cap. 19. Delebimus locum istum, eò quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, vt perdamus illos. l. 1. f. 160. p. 1. b
- Cap. 20. Nunc ergo, redde viro suo vxorem, & orabit pro te, quia Propheta est. l. 1. f. 165. p. a
- Cap. 22. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut arenam quæ est in litore maris. l. 1. f. 50. p. 2. c

Ca p. 24.

I N D E X

Cap. 24. Crescas in mille millia, & semen tuum possideat portas inimicorum suorum. l. i. f. 50. p. 2. d

Ex Exodo.

- Cap. 4. **D**imitte filium meum vt sacrificet mihi. l. i. f. 21. p. 2. d
 4. Ego indurabo cor Pharaonis. l. i. f. 240. p. 1. b
 4. Sponsus sanguinum tu mihi es. l. i. f. 216. p. 1. a
 Cap. 7. Constitui te Deum Pharaonis. l. i. f. 48. p. 2. d
 Cap. 12. Os non comminueris ex eo. l. i. f. 25. p. 1. b. & f. 29. p. 2. c
 Cap. 20. Ego sum Deus Zelotes, uisitans iniquitatem patrum in filios, usque ad tertiam, & quartam generationem. l. i. f. 167. p. 1. a
 Cap. 25. Incircumcise enim sunt aures eorum, & audire nolunt. l. i. f. 140. p. 2. c
 Cap. 31. Si quis est Domini iungatur mihi, congregatique sunt ad eum omnes filij Leui, quibus ait: Hec dicit Dominus Deus Israel. Ponat Vir gladium super femur suum, ite & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum, lib. i. fol. 49. pag. 1. a. b
 Cap. 33. Cognoui te nomine tuo. l. i. f. 87. p. 2. d
 33. Ostendam tibi omne bonum. l. i. f. 150. p. 2. d
 Cap. 34. Velamine faciem suam operuit. l. i. f. 35. p. 2. c

Exlib. Numerorum.

- Cap. 12. **S**i quis fuerit inter vos Propheta Domini in uisione apparebo ei. At non talis seruus meus Moyses, qui in domo mea fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per enigmata Dominum uidet. l. i. f. 21. p. 2. d
 Cap. 13. Usque quo protrahet Populus iste feriam igitur eos pestilentia, atque consumam. l. i. f. 129. p. b
 Cap. 14. Filij vestri erunt Vagi in deserto quadraginta annis, & portabunt iniquitatem uestram donec consumantur cadauera Patrum in deserto. l. i. f. 164. p. 1. a
 Cap. 23. Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, non potero immutare uerbum Domini Dei mei, ut vel plus, vel minus loquar. l. i. f. 72. p. 1. b
 23. Balaam assumpta parabola uaticinatus est, de Aram adduxit me Balaac Rex Moabitarum, de montibus Orientis, ueni (inquit) & maledic Jacob, &c. l. i. f. 38. p. 1. a
 Cap. 24. Quam pulcra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel, ut ualles nemorose, ut horti iuxta fluuios irrigui; ut tabernacula que fecit Dominus, quasi Cedri prope aquas, fluet aqua de cistula eius, & semen illius erit in aquas multas. lib. i. fol. 50. pag. 2. c
 Cap. 28. In Kalendis autem offeretis holocaustum Domino. lib. i. fol. 53. p. 1. b

Ex

Q V A R T V S.

Ex Deuteronomio.

- Cap. 2. **I**ndurauerat Dominus Spiritum eius, & obfirmauerat cor illius. l. i. f. 140. p. 1. b
 Cap. 6. Audi Israel, Dominus Deus Israel vnus est. l. i. f. 23. p. 1. a
 Cap. 14. Non occidentur Patres pro filijs, nec filij pro Patribus, sed vnus quisque pro peccato suo morietur. l. i. f. 163. p. 2. c
 Cap. 19. Qui altari seruit, de altari uiuere debet. l. i. f. 120. d
 Cap. 20. Si quando accesseris ad expugnandam Ciuitatem offeres ei pacem. l. i. f. 48. p. 1. a
 Cap. 22. Ignis succensus est in furore meo. l. i. f. 162. p. 2. d
 Cap. 33. Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in Thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. l. i. f. 75. p. 1. b
 Cap. 25. Non alligabis os boui trituranti. l. i. f. 32. p. 1. b
 25. Omnem preedam exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum. l. i. f. 54. p. 1. b

Exlib. Iosue.

- Cap. 10. **C**umque fugerent filios Israel, & essent in deserto Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos usque in Azecha, & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filij Israel. l. i. f. 44. p. 1. a
 Cap. 11. Domini fuit sententia, ut indurarentur corda eorum. l. i. f. 140. p. 1. b

Exlib. Iudicum.

- Cap. 3. **H**æ sunt gentes quas Dominus reliquit, ut erudiret in eis Israel, & omnes qui non nouerunt bella Chananæorum, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. l. i. f. 41. p. 2. d
 Cap. 9. Ferunt ligna, ut uingerent super se Regem. l. i. f. 23. p. 1. b
 Cap. 14. De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. lib. i. f. 38. p. 1. a
 Cap. 20. Tradite omnes de Gabaa qui hoc flagitium perpetrarunt ut moriantur, & auferatur hoc malum de Israel, qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatū. l. i. f. 47. p. 2. c

Exlibris Regum.

- i. Reg. 2. **S**i in Deum peccauerit uir, quis pro eo orabit? f. 310. p. 2. c
 2. Magis honorasti filios quam me. l. i. f. 81. p. 2. c
 15. Nunc ergo uade, & percute Amalech, & demolire uniuersa eius, non parcas ei, & non concupiskas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice a viro usque ad mulierem, & paruulum atque lactantem. l. i. f. 41. p. 2. d
 45. Porro o triumphator in Israel non parces, & penitentie non flectetur. l. i. f. 140. p. 1. b

16. Usque

16. Vique quo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum, ne regnet super Israel. l. 1. f. 140. p. 1. b
2. Reg. 3. Redde vxorem meam Michol, quā respondi mihi centum præputijs Philistinorum. l. 3. f. 48. p. 1. a
3. Non deficiat de domo Ioab fluxum feminis sustinens, & leprosus, & tenens fufum, & cadens gladio, & indigens pane. lib. 1. f. 169. p. 1. a
7. Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in filium. li. 1. f. 20. p. 1. b & fol. 32. p. 1. b
12. Ecce ego suscitabo super te malum. l. 1. f. 131. p. 1. b
16. Dominus præcepit ei, vt malediceret Dauid. l. 1. f. 131. p. 1. b
18. Non exibis siue enim fugetimur, non magnopere ad eos pertinebit, siue media pars de nobis ceciderit, non satis curabunt, quia tu solus pro decem millibus reputaris. l. 1. f. 17. p. 1. a
3. Reg. 3. Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit, & discernere bonum à malo. l. 1. f. 154. p. 2. d
4. Loquutus est Salomon tria millia parabolas, & fuerunt carmina eius quinque millia. l. 1. f. 37. p. 2. c
13. Et ego Propheta sum similis tui, & Angelus loquutus est mihi in Sermone Domini dicens, reduc eum tecum in domum tuam, vt comedat panem, & bibat aquam, & fefellit eum. lib. 1. f. 156. pag. 1. b
17. Domine Deus, etiam ne viduam apud quam ego vtcunq; sustentor afflixisti, vt interficeres filium eius. l. 1. f. 136. p. 2. d
17. Nunc cognosco quia vir Dei es tu, & verbum Domini in ore tuo verum est. l. 1. f. 56. p. 2. c
21. Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui inferam malum domui eius. lib. 1. f. 164. p. 1. a
- Vltimo. Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum, & omnem exercitum Cœli assistentem ei à dextris, & à sinistris, & ait Dominus: Quis decipiet Achab? lib. 1. fol. 156. pag. 1. a

Ex Paralipomenon.

1. Paralip. **M**isit Dominus pestilentiam in Israel, & ceciderunt de Israel septuaginta millia virorum. l. 1. f. 129. p. 1. b
2. Paralip. 7. Tradam eam in parabolam. l. 1. f. 37. p. 2. d
2. Paralip. Si clausero Cœlum, & pluuia non fluxerit, mandauero, & præcepero locustæ, vt deuoret terram, & misero pestilentiam in populum meum conuersus autem populus meus super quem inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, &c. lib. 1. fol. 129. p. 2. d
2. 16. Stultè egisti, & propter hoc ex præsentis tempore aduersum te bella consurgent. l. 3. f. 55. p. 2. c

2. 23. Educite eam extra septa templi, & interficite foris gladio. lib. 3. fol. 77. p. 2. c
2. 19. Impio præbes auxilium, & ijs qui oderunt Dominum amicitia iungeris, & idcirco iram Domini merebaris. l. 3. f. 55. p. 2. c

Ex lib. Esdræ.

1. 3. **N**unquid meliora faciunt qui habitant Babylone? quoniam vidi quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impiè agentibus, & perdidisti Populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & non significasti. l. 1. f. 137. p. 1. a
4. Veniemus in medio eorti, & interficiemus eos, & cessare faciemus opus euiq; hoc sciuisset Neemias, custodias posuit, & confortato atq; aiato Populo, eos armatos esse voluit, &c. l. 3. f. 46. p. 2. d

Ex lib. Tobiaë.

- Cap. 4. **C**umq; occultasset corpus, manducauit panem cum lactu, & tremore memorans illum sermonem quem dixit Dominus per Amos Prophetam; dies vestri conuertentur in lamentationes, & luctum. l. 1. f. 21. p. 2. c
- Cap. 3. Qui post tempestatem tranquillum facis. l. 1. f. 157. p. 1. b
- Cap. 4. Eleemosyna ab omni peccato & morte liberat. l. 2. f. 26. p. 1. b
4. Quia acceptus eras Deo, ideo necesse fuit vt tentatio probaret te. l. 1. f. 127. p. 2. c
- Cap. 12. Quando orabas cum lachrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & abscondebas mortuos per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Deo. l. 1. f. 190. p. 2. c

Ex lib. Iob.

- Cap. 2. **P**ellem pro pelle dabit homo, & cuncta quæ habet dabit pro anima sua. l. 1. f. 88. p. 2. c
5. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte, sic palpabunt in meridie. l. 1. f. 84. p. 1. a
- Cap. 9. Verebar omnia opera mea, sciens quia non parceres delinquenti. lib. 1. f. 154. p. 1. b
- Cap. 12. Si inluserit hominem, nullus est qui aperiat. l. 1. f. 137. p. 2. d
- Cap. 15. Iniquitatem quasi aquam bibit. l. 1. f. 154. p. 1. c
- Cap. 19. Reposita est hæc spes mea in sinu meo. l. 1. f. 148. p. 1. b
- Cap. 21. Si destruxerit, nemo est qui edificet. l. 1. f. 148. p. 1. b
- Cap. 24. Ad nimium calorem transibunt ab aquis niuium. l. 1. f. 189. p. 1. a
- Cap. 34. Regnare facit hominem hypocritam propter peccata Populi. lib. 1. f. 167. p. 1. b

Ex Psalms.

- Psal. 2. **D**ominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. lib. 1. f. 26. p. 2. d. & f. 28. p. 1. a

I N D E X

2. Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. l. i. f. 50. p. 2. c
4. In pace in id ipsum dormiam, & requiescam. l. i. f. 19. p. 1. a
6. Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea. l. i. f. 204. pag. 1. b
33. Eloquia Domini eloquia casta argentum purgatum terræ, probatum septuplum. l. i. f. 73. p. 1. b
35. Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. l. i. f. 20. p. 1. b
35. Caro mea requiescet in spe. l. i. f. 20. p. 1. b. & f. 19. p. 1. b
17. In Deo meo transgrediar murum. l. i. f. 154. p. 2. d
18. Lex Domini immaculata, & c. l. i. f. 53. p. 1. a. & f. 73. p. 1. a
18. Ab oculis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo. l. i. f. 154. p. 1. b
19. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. lib. 1. f. 20. p. 2. d
21. Foderunt manus meas, & pedes meos. l. i. f. 20. p. 1. a
26. Iam petra exaltauit me. lib. 1. f. 43. p. 1. a
26. Si consistant aduersum me castra, non timebo. l. i. f. 154. p. 2. d
26. Credo videre bona Domini, in terra uiuentium. l. i. f. 153. p. 1. a
30. Ego autem in Domino speraui. l. i. f. 153. p. 1. a
32. Verbo Domini, Cæli firmati sunt. l. i. f. 34. p. 1. a
33. Gustate, & videte quàm suauis est Dominus. l. i. f. 74. p. 1. b
35. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, a torrente voluptatis tuæ potabis eos. l. i. f. 75. p. 1. a
35. Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei. l. i. f. 154. b
41. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita Desiderat anima mea ad te Deum. l. i. f. 154. p. 1. b
44. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. li. 1. f. 18. p. 2. d & fol. 25. p. 2. d
44. Delectauerunt te filiæ Regum in honore tuo. l. i. f. 80. p. 1. b
45. Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. l. i. f. 195. p. 1. b
50. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. l. i. f. 154. p. 2. c
54. Viri sanguinem, & dolosi, non dimidiabunt dies suos. lib. 1. f. 155. pag. 2. d
57. Cæcidit ignis, & non viderunt solem. l. i. f. 133. p. 2. c
57. Furor eorum iuxta similitudinem serpentis, obturantis aures suas ne exaudiant vocem incantantis, & venefici, incantantis sapienter. l. i. f. 78. p. 1. a
68. Appone iniquitatem super iniquitatem. l. i. f. 133. p. 2. d
68. Factus sum illis in parabolam. l. i. f. 37. p. 2. d
71. Sicut pluuia in vellus. l. i. f. 20. p. 2. d
71. Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum. l. i. f. 50. p. 2. c
73. Reatus est furor tuus super oues pasque tuæ. l. i. f. 75. p. 2. c

77. Atten-

Q V A R T V S.

77. Attendite Popule meus legem meam. l. i. f. 19. p. 2. c
78. Ibi posuerunt mortalia seruatorum tuorum cicas volatilibus Cæli. l. i. f. 183. p. 2. d
81. Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes. l. i. f. 44. p. 1. a
101. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, paucitatem dierum meorum nuncia mihi. l. i. f. 155. p. 2. d
103. Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestię Syluæ catuli leonum rugientes, ut querant à Deo escã sibi, ortus est Sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis congregantur. l. i. f. 83. p. 2. d
108. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. li. 1. f. 21. p. 1. b
109. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. l. i. fol. 40. p. 2. d
118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. l. i. f. 74. p. 1. b
118. Voluntaria oris mei beneplacita fac tibi. l. i. f. 156. p. 2. d
144. Ex adipe frumenti faciat re. lib. 1. f. 74. p. 1. b. & f. 75. p. 1. a
144. Lauda Hierusalem dominum, lauda Deum tuum Syon, quoniam confortauit feras portarum benedixit filijs tuis in te; qui posuit fines tuos pacem. l. i. f. 75. p. 1. b
147. Quoniam confortauit feras portarum tuarum. lib. 2. f. 12. p. 1. b & f. 27. b

Ex lib. Prouerbiorum.

- Cap. 2. Misericordia, & fide purgantur peccata. l. 2. f. 31. p. 2. c
- Cap. 8. **M** Beatus vir qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. l. 1. f. 38. p. 2. d
- Cap. 11. Impius facit opus instabile. l. 1. f. 153. il secundo. p. 2. c
- Cap. 12. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. l. 1. f. 148. p. 2. c. & 153. p. 2. c
- Cap. 13. Qui timet dominum, non trepidabit. l. 1. f. 154. p. 2. d
- Cap. 14. Qui miseretur Pauperum, beatus erit. l. 2. f. 30. p. 2. c
- Cap. 16. Fœneratur Domino qui miseretur pauperum. lib. 2. fol. 30. pag. 2. c
- Cap. 16. Misericordia, & iniquitate remittitur iniquitas. lib. 2. fol. 31. pag. 2. c
- Cap. 19. Deorat iniquitatem. l. 1. f. 154. p. 2. c
- Cap. 20. Rex residens in folio, intuitu suo dissipat omne malum. lib. 3. fo. 75. p. 1. a
- Cap. 21. Gloriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. li. 1. f. 154. p. 2. c
21. Adolescens iuxta viam suam cum senuerit, difficile recedet ab ea. l. 3. f. 79. p. 1. a
- Cap. 24. Rapinas meditatatur mens eius, & fraudes labia eius loquuntur. l. 1. f. 154. p. 2. d

i

Cap. 25.

I N D E X

- Cap. 25. Gloria Dei, est celare verbum, & gloria Regis, inuestigare sermone.
nem. l. i. f. 35. p. 1. a
- Cap. 27. Melius est. n. vicinus iuxta, quam frater procul. l. i. f. 8. p. 2. c
- Cap. 28. Qui dat pauperi, non indigebit, qui despicit deprecantem, penuriam sustinebit. l. 2. f. 31. p. 1. a
- Cap. 30. Facta est quasi nauis infortioris, de longe veniens, portans panem tuum. l. i. f. 66. p. 1. b
- Cap. 31. Manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fuisum. l. i. f. 154. p. 2. c

Ex lib. Ecclesiastes.

- Cap. 3. Ignem ardentem extinguit aqua, & Eleemosyna resistit Peccato. l. 2. f. 26. p. 1. b
- Cap. 10. Qualis est Rector in Ciuitate, tales & habitatores in ea. l. 3. f. 77. p. 2. d & f. 79. p. 1. b
10. Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. l. i. f. 52. p. 2. c
- Cap. 21. Filio peccasti? ne adicias iterum, & de præteritis deprecare, vt tibi dimittantur. l. i. f. 143. p. 1. b

Ex Canticis Canticorum.

- Cap. 4. EN thronum Salomonis, 60. fortes ambiant ex fortissimis Israel. l. i. f. 52. p. 2. d
- Cap. 4. Pulcri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis. l. i. f. 154. il primo, p. 1. a
- Cap. 4. Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum, & pasce hædos tuos iuxta tabernacula pastorum. l. i. f. 154. il primo, p. 1. a. b
- Cap. 4. Vulnerasti cor meum foror mea sponsa. l. i. f. 201. p. 2. d
- Cap. 6. Similis est dilectus meus Capræ, & hinnuloque ceruorum super montes aromatum. l. i. f. 54. p. 1. b

Ex lib. Sapientiæ.

- Cap. 1. Dilligenter agnosce vultum pecoris tui. l. 2. f. 1. p. 2. d
1. Deus mortem non fecit. l. i. f. 128. p. 2. d
- Cap. 2. Deus fecit hominem inexterminabilem. l. i. f. 128. p. 2. d
2. Oes qui ingrediuntur ad Deum, nõ conuertentur. l. i. f. 151. p. 2. d
- Cap. 4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut fictio deciperet animam illius. l. i. f. 155. p. 2. d
- Cap. 5. Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. l. i. f. 153. p. 1. a
5. Nullum sit pratium quod non pertranseat luxuria nostra. lib. i. f. 153. il secundo, p. 1. a
- Cap. 11. Nihil odisti eorum quæ fecisti. dissimulans peccata hominum propter penitentiam. l. i. f. 145. p. 2. c
- Cap. 12. Si in libro seruorum tuorum, & deditos morti, cum tanta crucia sit attentione, & liberafisti, dans tempus, & locum per quæ possint mutari à malitia, cum quanta diligetia iudicafsti filios tuos, quorum parentibus

Q V A R T V S.

parentibus iuramenta, & conuentiones dedisti bonarum promissionum? l. i. f. 146. p. 2. c

Ex lib. Ecclesiastici.

- Cap. 7. Nemo pot corrigere, quem ille despexerit. l. i. f. 148. p. 1. b
- Cap. 13. Creauit Deus de terra hominem, & ex ipso adiutorium simile sibi. l. i. f. 213. p. 1. a
- Cap. 17. Vnicuique mandauit Deus de Proximo suo. l. i. f. 3. p. 2. d
- Cap. 23. Omnia videt oculus illius, & oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem. l. i. f. 84. p. 2. c
- Cap. 26. Fundamenta æterna super solidam Petram. l. i. f. 43. p. 1. a
- Cap. 38. Noctem tamquam diem transigit, qui sculpsit signaculo sculpsitilia, & assiduitas eius variat picturam. cor suum dabit in similitudine picturæ, & vigilia sua perficiet opus. l. i. f. 77. p. 1. b
- Cap. 45. Panem ipsius parauit in facietatem. l. i. f. 75. p. 1. a
- Cap. 48. Surrexit Elias quasi ignis, & verbum ipsius, quasi facula ardebat. lib. i. f. 42. p. 2. d

Ex Isaiã.

- Cap. 1. Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis. l. i. f. 83. p. 1. a
1. Principes tui inobedientes Socij furum. l. i. f. 82. p. 1. a
1. Cum extenderitis manus vestras, auferam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationes, non exaudiam. l. i. f. 141. p. 2. c
1. Auferam sepem eius, & erit in derisionem, & diruam maceriem eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, & non potabitur, & non fodietur, & ascendent super eam vepres & spinæ, & nubibus Cæli madabo ne pluant super eam imbrẽ. l. i. f. 140. p. 2. c
- Cap. 2. Non exercebuntur vltra ad prælium. l. 3. f. 39. p. 2. d
2. Non leuabit gens contra gentem gladium. l. 3. f. 46. p. 1. a
- Cap. 3. Auferet Dñs à Hierusalem sapientem Architectum. l. i. f. 77. p. 2. c
3. Eò quæ eleuatae sunt filia Syon, &c. l. i. f. 148. p. 2. d. & f. 154. p. 1. a
3. Et dabo pueros Principes eorum, & efeminati dominabuntur eis. l. i. f. 167. p. 1. b
- Cap. 5. Auram sepem eius, & erit indireptionem. l. i. f. 140. p. 2. c
- Cap. 9. Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, &c. lib. i. f. 42. p. 1. b & f. 44. p. 1. b
9. Magni consilij Angelus. lib. i. f. 40. p. 2. d
9. Et factus est principatus super humerum eius. lib. i. fol. 50. p. 1. a
- Cap. 11. Et erit sepulchrum eius gloriosum. l. i. f. 187. p. 1. a
- Cap. 22. Vade ad eum qui habitat in Tabernaculo ad Sobnam Præpositum Templi, & dices ad eum, quid tu hic? expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te. Et erit in die illa vo abo seruum meum Eliacim filium Helciae, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius. l. i. f. 49. & 50. d. a. & f. 189. p. 1. a
- Cap. 28. Ecce ego mittam in fundamentis Syon lapidem probatum, angularem,

I N D E X

- gularum, præciosum, in fundamento fundatum. lib. 1. fol. 43. pag. 1. a
- Cap. 35. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum petebunt; tunc saliet sicut ceruus claudus. lib. 1. f. 56. p. 2. d
- Cap. 38. Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non uiues. lib. 1. fo. 25. pag. 2. d
- Cap. 49. Nunquid obliuisci poterit mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteris sui: & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar tui. l. 1. f. 145 p. 2. c
- Cap. 50. Testem populis dedi eum, ducem ac præceptorem gentium. l. 1. f. 40. p. 2. d
- Cap. 53. Dabit impios pro sepultura. l. 1. f. 194. p. 1. a
- Cap. 55. Reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius. Quoniam multus est ad ignoscendum. l. 1. f. 143. p. 2. c
- Cap. 57. Lætabitur iustus cum uiderit uindictam. manus suas lauabit in sanguine peccatoris. l. 1. f. 163. p. 1. b
- Cap. 59. Non est abbreviata manus Domini ut saluare nequet, neq; aggravata est auris eius, ut non exaudiat. lib. 1. f. 145. p. 2. c. & fol. 156. p. 1. a
- Cap. 65. Numerabo, uos in gladio. l. 1. f. 95. p. 1. a
- Cap. ult. Vermis eorum non morietur. l. 1. f. 135. p. 1. a

Ex Hieremia.

- Cap. 2. **A** Sæculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non feruiam. l. 1. f. 154. p. 2. c & l. 3. f. 56. p. 1. b
2. In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso prosternebaris meretrix. l. 1. f. 153. il secundo p. 2. c
- Cap. 3. Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus, & suscipiam te. l. 3. f. 74. p. 1. b
3. Frons meretricis facta est tibi. l. 1. f. 148. p. 2. c
3. Ostendam in gentibus nuditatem tuam. l. 1. f. 153. p. 2. c
3. Dabo uobis Pastorem secundum cor meum. l. 1. f. 85. p. 2. c. d
- Cap. 6. Erudire Hierusalem, ne fortè recedat anima mea à te, ne fortè ponam te desertam terram inhabitabilem. l. 1. f. 138. p. 2. d. & 140. p. 2. c
- Cap. 7. Tu ergo noli orare pro Populo isto, nec assumes pro eis laudem, & orationem, & non obstitas mihi, quia non exaudiam te. lib. 1. f. 140. p. 1. b
- Cap. 10. A signis Cœli nolite timere sicut gentes quæ timent, quoniam pestem misit in Israel. l. 1. f. 129. p. 2. c
- Cap. 13. Nunquid mutare potest Æthyops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis mala. l. 1. f. 148. p. 2. c. & l. 3. f. 79. p. 1. a
- Cap. 16. Seruieris Dijs alienis, die ac nocte, qui non dabunt uobis requiæ. l. 1. f. 154. p. 2. c
- Cap. 17. Vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt. l. 1. f. 84. p. 2. c
- Cap. 22.

Q V A R T V S.

- Cap. 22. Sepultura affini sepelietur. lib. 1. fol. 188. pag. 2. d
- Cap. 23. Ipsi currebant, & ego non mittebam eos. l. 1. f. 39. p. 2. c
- Cap. 24. Dabo eos in vexationem, in opprobrium, & in Parabolam. lib. 1. fol. 37. p. 2. d
- Cap. 26. Si fortè audiant, & quiescant. l. 1. f. 151. p. 2. c
- Cap. 29. Persequar eos in gladio & fame, & pestilentia, & dabo eos in vexationem. l. 1. f. 129. p. 1. b
- Cap. 51. Curauimus Babylonem, & non est sanata, derelinquamus eam, & abeamus vnusquisque in uiam suam, quoniam peruenit usque ad Cœlum iudicium eius. l. 1. f. 141. p. 2. c

Ex Treuis.

- Cap. 1. **P** Ecce peccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. l. 1. f. 153. il secundo p. 2. c
- Cap. 2. Quomodo sedit sola. Ciuitas plena populo? facta est quasi uidua, &c. l. 1. f. 90. p. 1. b
- Cap. 3. Bonum est uiro cum portauerit pondus ab Adolescencia sua. l. 1. f. 154. p. 2. c

Ex Ez echiele.

- Cap. 3. **S** I iustus conuersus à iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. l. 1. f. 148. p. 2. d
3. Et tu inquit fili hominis, ecce data sunt super te uincula, & ligabunt te in eis, & nõ egredieris in medio eorum, & linguam tuã adhaerere faciam palati tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiurgans, quia domus exasperans est. l. 1. f. 142. p. 1. a
3. Ecce dedi faciem tuam ualentiore faciebus eorum, & frontem tuam duriore frontibus eorum. l. 1. f. 48. p. 2. d
3. Quod si dicentẽ me ad impium morte morieris, non annunciaueris ei, ipse quidem in iniquitate sua morietur, sanguinem autẽ suum de manu tua requiram. l. 1. f. 49. p. 1. b
- Cap. 5. Pestilentia, fames, & sanguis transibit per te, & gladium inducã super te. l. 1. f. 129. p. 1. b
5. Ego quoq; cõstringam, & nõ parces oculus meus. l. 1. f. 141. p. 2. d
- Cap. 12. Relinquam ex eis uiros paucos à gladio, & fame, & pestilentia, ut enarrent omnia scelera eorum ingentibus. l. 1. f. 129. p. 1. a
- Cap. 17. Fili hominis, propone ænigma, & narra parabolam ad domum Israel. l. 1. f. 38. p. 1. a
- Cap. 18. Quid est hoc, quod parabolam in prouerbum uertitis? lib. 1. f. 37. p. 2. c
18. Omnes animæ meæ sunt, sicut anima Patris, ita & anima filij, filius non portabit iniquitatem Patris. l. 1. f. 157. p. 2. c
18. Si Impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, uita uiuet. l. 1. f. 143. p. 1. b
18. Nunquid uoluntatis meæ est mors impij dicit Dominus, & non ut conuertatur à uijs suis, & uiuatur. l. 1. f. 145. p. 2. c

I N D E X

- Cap. 33. Nolo mortem impij. Nunquit voluntatis meæ est mors impij dicit Dominus. l. 1. f. 143. p. 1. b
33. In quacunq; die conuersus fuerit ab Impietate sua, impietas Impij non nocebit ei. l. 1. f. 145. p. 2. c
- Cap. 34. Væ pastoribus Israel qui se ipsos pascebant. lib. 1. f. 84. p. 2. d. & lib. 2. f. 23. p. 2. c
34. Pascebant semet ipsos Pastores Israel, nec quod abiectum erat reducebant, quod perierat non quærebant, nec infirmum sanabant. l. 1. f. 86. p. 2. d
34. Sed si communicabit aliquando lupus cum agno? l. 1. f. 89. p. 1. a
34. Suscita bo super eos pastorem vnum seruum meum Dauid, ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem. l. 1. f. 46. p. 2. d. & f. 86. a
34. In pascuis huberrimis pascam eas in montibus Israel, in riuus, & in cunctis sedibus terræ. l. 1. f. 75. p. 1. a
- Cap. 38. Quia hora Peccator ingemuerit peccatum suum, & c. l. 1. f. 9. p. 2. d
- Cap. 46. Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro. lib. 1. fol. 205. pag. 2. c

Ex Daniele.

- Cap. 4. Peccata tua, Eleëmofynis redime. l. 2. f. 26. p. 1. b
- Cap. 10. Ego veni propter sermones tuos; Princeps autè Regni Persarum restitit mihi 21. diebus. l. 1. f. 137. p. 1. b
- Cap. 14. An non videtur tibi esse Bel viuens Deus? An non uides quanta comedat, & bibat quotidie? l. 1. f. 46. p. 1. b
- Cap. 14. Peccata tua Eleëmofynis redime. l. 2. f. 26. p. 1. b

Ex Osea.

- Cap. 2. Sponsaui te mihi in Iustitia, & c. l. 1. f. 153. il. 2. p. 1. b
- Cap. 3. Si remaneat extra auricula, aut crus. l. 1. f. 150. p. 1. b
- Cap. 4. Sanguis sanguinem tetigit. l. 1. f. 133. p. 2. d

Ex Ioele.

- Cap. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro. l. 1. f. 143. p. 2. c
2. Et præstabilis super malitia. l. 1. f. 115. p. 2. c
2. Dedit vobis Doctorem in iustitia. l. 1. f. 40. p. 2. d

Ex Amos.

- Cap. 3. Si erit malum in Ciuitate quod non fecerit Dominus. lib. 1. f. 157. p. 1. b
- Cap. 5. Cæcidit filia Israel, & non adiecit vt resurgat. lib. 1. fol. 151. pag. 2. d
- Cap. 6. Optimates capita Populorum. l. 1. f. 41. p. 1. a
- Cap. 8. Ererit in die illa dicit Dominus. Occidet Sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis, & conuertam festiuitates vestras in iudicium, & omnia cantica vestra in planctum. lib. 1. f. 21. p. 2. d

Ex Iona.

Q V A R T V S.

Ex Iona.

- Cap. 3. Adhuc quadraginta dies, & Ninive subuertetur. lib. 1. fol. 25. pag. 2. d
- Cap. 4. Afflictus est afflictione magna Ionas super hædera. lib. 3. fol. 25. pag. 2. d

Ex Michea.

- Cap. 5. Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Iuda. lib. 1. f. 20. p. 1. a

Ex Habacuc.

- Cap. 3. Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. l. 1. f. 54. p. 1. b

Ex Sophonia.

- Cap. 1. Scruator Hierusalem in lucernis. l. 1. f. 191. p. 1. b
- Cap. 3. Iudices eius lupi vesperæ, nõ relinquebãt in mane. l. 1. f. 83. p. 2. d

Ex Zacharia.

- Cap. 3. Ecce ego mittam Angelum meum. l. 1. f. 40. p. 2. d
3. Super lapidem vnum septem oculi sunt. l. 1. f. 43. p. 1. a
- Cap. 4. Ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius super caput ipsius, & duæ lucernæ eius super illud, & septem infusoria lucernis. l. 1. f. 21. p. 1. a & f. 42. p. 2. c
4. Ecce duæ oliuæ iuxta duo rostra aurea. l. 1. f. 21. p. 1. a
- Cap. 9. Saluabit eas, quasi gregem Populi sui. l. 1. f. 75. p. 2. c
9. Rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinam, & filium sub iugalis. lib. 1. f. 20. p. 1. a
- Cap. 11. Ecce ego suscitabo pastorem qui derelicta non uisitabit, nec dispersum quæret. l. 1. f. 85. p. 2. c
11. O Pastor, & idolum. l. 2. f. 2. p. 1. a
- Cap. 12. Videbunt in quem transfixerunt. l. 1. f. 201. p. 2. c. & 219. p. 2. c
- Cap. 13. Percute Pastorem, & dispergentur oves gregis. l. 1. f. 86. p. 1. a

Ex Malachia.

- Cap. 2. Legem requirent de ore eius. l. 1. f. 52. p. 2. d
- Cap. 3. Inferte omnem decimationem, vt sit cibus in domo mea. l. 2. fol. 25. p. 1. & 2. b. c

Ex libris Machabeorum.

1. Mach. 2. Cogitauerunt laudabiliter dicentes, omnis homo qui uenerit ad nos in die Sabbathorum pugnemus contra eum. lib. 3. fol. 65. pag. 1. b
3. Apparuit illi quidam equus terribilem habens sessorem, qui ei priores calces elisit, & c. l. 1. f. 160. p. 1. b

I N D E X

12. Iustè & religiose de Religione cogitans. l. 1. f. 184. p. 1. a
2. Mach. 6. Obsecro eos qui hunc librū lecturi sunt, ne abhorrescant propter aduersus casus, sed reputent ea quæ acciderunt, non ad interitum, sed ad correctionem generis nostri. l. 1. f. 139. p. 1. a
9. Orabat scelestus Dominum, à quo non erat misericordiam consequutus. l. 1. f. 140. p. 1. b
10. Cum vehemens pugna esset, apparuerunt aduersarij de Cælo viri quinque in equis frænis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes, ex quibus duo Machabæum medium habentes armis suis circumseptum, incolumem conseruabant. in aduersarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate confusi, & repleti perturbatione cadebant. l. 3. f. 44. p. 1. a
15. Cum Nicanor aduersum Iudæos arma arripuisset, noleas eos à facie terræ delere, Iudas, & qui cū eo erant, inuocato Deo, per orationes congressi sunt, manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes prostrauerunt non minus triginta quinque millia præsentia Dei magnificè delectati. lib. 3. fol. 46. p. 2. c. d

Ex Euangelio Matthæi.

- Cap. 1. **E**cce Virgo concipiet. lib. 1. f. 20. p. 1. a
- Cap. 2. **E**t tu Bethleem terra Iuda, &c. l. 1. f. 20. p. 1. a
2. Ex Aegypto uocauit filium meum. l. 1. f. 20. p. 1. b. & f. 32. p. 2. c
2. Vox in Rama audita est. l. 1. f. 20. p. 1. b. & 21. p. 1. a
2. Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. lib. 1. fol. 88. pag. 1. a
- Cap. 3. Pœnitentiam agite appropinquauit enim regnum Cœlorum. l. 1. fol. 142. p. 1. b
- Cap. 4. Non tentabis Dominum Deum tuum. l. 3. f. 70. p. 1. b
- Cap. 5. Si manus tua scandalizat te, abijce eam, & proice à te. lib. 1. f. 23. p. 1. b. & f. 24. p. 2. c
5. Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candela. l. 1. f. 42. p. 2. d
5. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum Cœlorum. l. 1. f. 136. p. 2. c
5. Beati misericordes; quoniam ipsi misericordiam consequentur. lib. 2. f. 26. p. 1. b. & f. 30. p. 2. c
5. Respicite volatilia Cœli, &c. l. 2. f. 31. p. 1. a
5. Si quis te percusserit in vna maxilla, præbe ei & alteram. lib. 3. fol. 40. p. 1. a
- Cap. 6. Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, &c. l. 1. f. 56. p. 2. c
- Cap. 7. Nolite sanctū dare canibus, nec projiciatis margaritas ante porcos. l. 1. f. 35. p. 1. b
7. Domine nunc in nomine tuo prophetauimus, & Dæmonia multa eiecimus, & virtutes multas fecimus. l. 1. f. 56. p. 2. c
7. Multi

Q V A R T V S.

7. Multi dicunt in die illa Domine, nonne &c. l. 1. f. 67. p. 2. d
7. Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad uos in uestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. l. 1. f. 89. p. 1. b
7. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum audite. lib. 1. f. 47. p. 1. a
- Cap. 8. Stans super illam, imperauit febri, & dimisit eam. lib. 1. fol. 55. pag. 1. b
8. Et omnes male habentes curauit. l. 1. f. 55. p. 2. c
8. Sine ut mortui sepeliant mortuos suos; tu autem uade annuncia regnum Dei, & sequere me. l. 1. f. 186. p. 1. c
- Cap. 9. Rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinam, & filium sub iugalis. l. 1. f. 20. p. 1. a
9. Surge tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. lib. 1. fol. 56. pag. 1. b
9. Non est opus ualentibus Medico, sed male habentibus. lib. 1. fol. 143. p. 1. b
9. Videns Iesus fidem illorum dixit Paralitico, confide fili remittuntur tibi peccata tua. l. 1. f. 164. p. 2. d
- Cap. 10. Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego cum coram Patre meo. l. 1. f. 109. p. 1. a
10. Eum timete qui potest mittere animam in gehennam. lib. 1. fol. 189. p. 2. d
10. Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur uobis. l. 2. f. 31. p. 1. a
- Cap. 11. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. l. 1. f. 80. p. 1. b
11. Tollite iugum meum super uos, iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. l. 1. f. 154. p. 2. c
11. Lex & Prophetæ usque ad Ioannem. l. 3. f. 42. p. 1. b
- Cap. 12. Spiritus Blasphemix, non remittetur. l. 1. f. 140. p. 2. d
- Cap. 13. Auditum audietis, & non intelligetis. l. 1. f. 21. p. 1. lit. a
13. Simile est regnum Cœlorum grano Sinapis. l. 1. f. 23. p. 2. d
- Cap. 15. Hypocritæ, benè prophetauit de uobis Isaias Propheta Populus hic labijs me honorat, &c. lib. 1. f. 21. p. 1. a
15. Nudus eram, & non cooperuisti me. l. 2. f. 11. p. 1. a
- Cap. 16. Tibi dabo clauis regni Cœlorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis. l. 1. f. 49. p. 2. c
16. Tu es Petrus, Super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam. l. 1. f. 79. p. 1. a. & f. 83. p. 1. a
16. Mundus gaudebit, uos uero contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium. l. 1. f. 136. p. 2. c
- Cap. 17. Vnicuique mandauit Deus de Proximo suo. l. 1. f. 17. p. 1. b
- Cap. 18. Non dico tibi septies, sed usque septuagies septies. lib. 1. fol. 145. p. 2. c
- Cap. 19. Sinite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos, talium est enim regnum Cœlorum. l. 1. f. 172. p. 1. b
19. Non legistis, quia qui fecit ab iniurio, masculum, & feminam fecit eos,

I N D E X

- eos, & dixit. Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. lib. 1. f. 209. pag. 2. d.
19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. l. 1. f. 69. p. 1. b. & l. 2. f. 13. p. 1. b.
- Cap. 20. Non veni ministrari, sed ministrare. l. 1. f. 76. p. 2. c.
20. Amice si ego bonus sum, & c. l. 1. f. 144. p. 1. a.
- Cap. 22. Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in Cœlis. lib. 1. f. 145. p. 1. b.
22. Forsthan verebuntur filium meum. l. 1. f. 155. p. 2. c.
22. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. lib. 3. f. 42. p. 2. c.
- Cap. 23. Væ vobis scribæ & Pharisei, qui ædificatis sepulcra Prophetarum. l. 1. f. 186. p. 1. d.
- Cap. 24. Aperuit illis sensum, ut intelligerent. l. 1. f. 21. p. 1. b.
- Cap. 25. Ire maledicti in ignem æternum. l. 2. f. 15. p. 1. b.
25. Et statuet oves quidem à dextris. l. 1. f. 75. p. 2. c.
- Cap. 26. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut vult. l. 1. f. 28. p. 1. b.
- Cap. 26. Bonum esset ei si natus non fuisset homo ille. l. 1. f. 188. p. 1. b.
26. Sanguis citus super nos, & super filios nostros. l. 1. f. 167. p. 1. a.
26. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. lib. 3. f. 40. p. 1. a. & f. 68. p. 1. b.
26. Conuerte gladium tuum in vaginam. l. 3. f. 68. p. 1. a.
- Cap. 27. Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. l. 1. f. 20. p. 1. a.
- Cap. 28. Non solum dimitte ei septies, sed vsque septuagies septies. lib. 3. f. 74. p. 1. b.

Ex Euangelio Marci.

- Cap. 3. Spiritus Blasphemiae, non remittetur. l. 1. f. 140. p. 2. d.
- Cap. 10. Sinite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos, talium est enim regnum Cælorum. l. 1. f. 172. p. 1. b.
- Cap. 14. Bonum esset ei, si natus non fuisset homo ille. l. 1. f. 188. p. 1. b.

Ex Euangelio Lucae.

- Cap. 1. Spiritus Sanctus superueniet in te. l. 1. f. 198. p. 2. d.
1. S Loquutus est per os Sanctorum qui à sæculo sunt. lib. 1. fol. 18. p. 2. d. & f. 72. p. 1. a.
- Cap. 2. Natus est vobis hodie Saluator. lib. 1. f. 42. p. 1. b.
2. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. l. 1. f. 66. p. 2. c.
- Cap. 3. Qui habet duas tunicas, det vnã non habeat. lib. 2. fol. 7. p. 2. d. & fol. 11. a.
3. Facite fructus dignos pœnitentię. lib. 1. f. 159. p. 1. b. & lib. 2. f. 28. pag. 1. b.
3. Neminem conuiciatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote

Q V A R T V S.

- estote stipendijs vestris. lib. 3. fol. 42. pag. 1. a.
- Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. l. 1. f. 55. p. 1. b.
- Cap. 9. Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade annuncia verbum Dei, & sequere me. l. 1. f. 186. p. 1. c.
- Cap. 10. Vobis datum est nosse mysterium Regni Dei, cæteris autem in parabolis, ut uidentes non videant, & audientes non intelligant. l. 1. f. 35. p. 1. b.
- Cap. 11. Quod superest date Eleemosynam. l. 1. f. 2. p. 1. b.
11. Dare Eleemosynam, & Ecce omnia munda sunt vobis. lib. 2. f. 26. p. 1. b. & f. 28. a.
11. Amen amen dico vobis, & si non dabit illi eo quod amicus eius sit; propter importunitatẽ tamen surget, & dabit illi quot quot habet necessarios. l. 1. f. 67. p. 2. d.
11. Qui recipit Prophetam, mercedem, Prophetæ accipiet. lib. 2. fol. 32. p. 1. a.
- Cap. 12. Quis est fidelis dispensator & prudens quem constituit Dominus super familiam suam. l. 1. f. 76. p. 1. b.
12. Stulte hac nocte reperent animam tuam à te, & quæ parasti cuius erunt. l. 2. f. 11. p. 1. b.
- Cap. 15. In domo Patris mei mansiones multæ sunt. l. 1. f. 176. p. 2. c.
- Cap. 16. Facite uobis amicos de Mamono iniquitatis. l. 1. f. 16. p. 1. b.
- Cap. 17. Memores estote vxoris Loth. lib. 1. f. 22. p. 2. d.
- Cap. 18. Impossibile est diuitem intrare in regnum Cælorum. lib. 1. fol. 151. p. 2. c.
18. Quæ impossibilia sunt apud homines, hæc possibilia sunt apud Deum. l. 1. f. 151. p. 2. d.
18. Facilius est camelum per foramen acus transire. l. 2. f. 12. p. 1. b.
18. Sinite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos, talium est enim regnum Cælorum. lib. 1. f. 172. p. 1. b.
- Cap. 20. Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. l. 1. f. 34. p. 1. b.
- Cap. 22. Qui non habet gladium vendat tunicam, & emat gladium. lib. 3. f. 40. p. 1. a. b.
- Cap. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in via cum loqueretur nobis, & aperiret scripturas. l. 1. f. 71. p. 2. d.

Ex Euangelio Ioannis.

- Cap. 1. E T verbum erat apud Deum. l. 1. f. 34. p. 1. a.
1. E Erat Lux vera, quæ illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mundum. l. 1. f. 40. p. 2. d. & 41. p. 2. c.
1. Plenum gratiæ, & veritatis. l. 1. f. 41. p. 2. d.
1. Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi. l. 1. f. 144. p. 1. b.
1. Dicite quæ uidistis & audistis, cæci vident, claudi ambulant, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur. lib. 1. f. 56. p. 2. d.
- Cap. 2. Ego vox clamantis in deserto, parate uiam Domini. lib. 1. fol. 68. pag. 2. d.

2. Multa

2. Multa quidem, & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. l. i. f. 55. p. 2. d
- Cap. 3. Scimus quia à Deo venisti magister; nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. l. i. f. 54. p. 2. d
3. Et de plenitudine eius recepimus vniuersi gratiam pro gratia? l. i. f. 41. p. 2. d. & 42. d
3. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem l. i. f. 42. p. 1. a
3. Nemo potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. l. i. f. 56. p. 2. c
3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in Regnum Dei. l. i. f. 4. p. 1. a. & f. 202. p. 1. a
- Cap. 5. Ego sum vitis, & vos palmites. l. i. f. 23. p. 1. b
- Erant lucerna ardens & lucens. l. i. f. 42. p. 2. d
5. Scrutamini scripturas, quia ipse testimonium perhibent de me. l. i. f. 38. p. 2. c
5. Quæcunq; Pater facit, hæc & filius facit, & sicut Pater suscitavit mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. l. i. f. 55. p. 2. c
5. Maiorem charitatē nemo habet quam vt animā suam ponat quis pro amicis suis. l. i. f. 2. p. 2. c
5. Opera quæ dedit mihi Pater vt faciam, ipsa testimonium perhibent de me. l. i. f. 54. p. 2.
- Cap. 6. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto. l. i. f. 20. p. 1. b
6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in vobis. l. i. f. 24. p. 2. d. & f. 27. p. 2. d
6. Nemo venit ad Patrem nisi per me. lib. i. f. 40. p. 1. b. & 49. b. & 140. a
- Cap. 8. Ego lux in mundum veni. l. i. f. 40. p. 2. d
- Cap. 9. A seculo non est auditum, vt quis aperuerit oculos cæci nati, nisi esset hic homo à Deo, non posset facere quidquam. lib. i. fol. 54. pag. 2. c
9. Peccatores Deus non exaudit. l. i. f. 67. p. 2. c
- Cap. 10. Qui autem intrat per ostium pastor est ouium. l. i. f. 40. p. 1. a
10. Ego sum ostium ouium. l. i. f. 40. p. 2. c
10. Bonus pastor, animam suam dat pro ouibus suis. lib. i. f. 2. p. 1. b & f. 9. p. 2. d. & l. 2. f. 1. p. 2. d
10. Ego sum pastor bonus. l. i. f. 5. p. 2. c. & f. 40. p. 2. d
10. Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumam eam. l. i. f. 57. p. 1. a
- Cap. 11. Expedit vobis vt vnus moriatur homo pro populo. lib. i. fol. 25. pag. 1. a
11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit l. i. f. 54. p. 2. d
11. Ego lux in mundum veni. l. i. f. 42. p. 1. a
11. Vt credant quia tu me misisti. l. i. f. 56. p. 2. d
11. Et stans retro secus pedes eius, lachrymis cepit rigare pedes eius. l. i. f. 127. p. 2. d

Cap. 12.

- Cap. 12. Excecavit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non uideant oculis, & non intelligant corde l. i. f. 141. p. 1. a
- Cap. 13. Animam meam pro te ponam. l. i. f. 88. p. 1. a
- Cap. 14. Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis. l. i. f. 2. p. 2. c. & l. 2. f. 32. p. 2. d
14. Spiritus veritatis qui à Patre procedit. l. i. f. 27. p. 2. d
- Cap. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam suam ponat quis pro amicis suis. l. i. f. 2. p. 2. c
15. Sicut palmitis non potest ferre fructum nisi manserit in vitæ. l. i. f. 140. p. 1. a
15. Si non venissem, & opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de Peccato suo. l. i. f. 56. p. 2. d
- Cap. 17. Non pro mundo rogo l. i. f. 153. p. 2. c
- Cap. 19. Os nõ cõminuetis ex eo. l. i. f. 20. p. 1. b. & f. 25. p. 1. b. & f. 32. p. 2. d
19. Vt impleatur scriptura dixit, sitio. lib. i. f. 20. p. 1. a
- Cap. 20. Pasce oues meas. l. i. f. 76. p. 1. b. & 83. a
20. Quorum remisistis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. l. i. f. 145. p. 1. b
- Affer manum tuam, & mitte in latus meum. l. i. f. 201. p. 2. c
- Cap. 22. Stetit in litore maris, &c. l. i. f. 205. p. 2. c
- Cap. vlt. Sunt & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui inscribendi sunt libri l. i. f. 55. p. 2. d

Ex Actis Apostolorum.

- Cap. 1. **T**V Domine qui nosti corda hominum, ostende quem elegeris ex his. l. i. f. 147. p. 1. a
- Cap. 4. Non est aliud nomē sub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. l. i. f. 152. p. 1. b
4. Oportet magis obedire Deo, quam hominibus. l. i. f. 97. p. 1. a
- Cap. 5. Ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomina Iesu contumeliam pati. l. i. f. 215. p. 1. a
5. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Dominus posuit pastores. l. 2. f. 1. p. 2. d
- Cap. 8. Age pœnitentiam, & roga Deum, si fortē remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui, in selle enim amaritudinis, & in obligatione iniquitatis uideo te esse. l. i. f. 141. p. 1. a
- Cap. 9. Acceptis litteris, in Damascum pergebat. l. i. f. 127. p. 2. c
- Cap. 10. Ascendit Petrus ad superiora, vt oraret. l. i. f. 121. p. 1. b
10. Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ, ascenderunt in conspectu Dei l. 2. f. 31. p. 2. c
- Cap. 13. Non dabis Sanctum tuum uidere corruptionem. l. i. f. 28. p. 1. a
13. Et nos vobis annunciamus eam quæ ad Patres nostros repromissio facta est, &c. l. i. f. 26. p. 2. d
13. vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia repulistis illud,

I N D E X

- illud, & indignos vos iudicatis æteruz vitæ, ecce conuertimur ad gentes. l. i. f. 93. p. 1. a. & 148. a
13. Crediderunt quotquot prædestinati erant ad vitam æternam. lib. i. f. 75. p. 2. c
- Cap. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei. lib. i. f. 159. p. 1. a
- Cap. 15. Qui animas suas tradiderunt pro nomine Dñi. lib. i. f. 88. p. 2. d
15. Conuenerunt Apostoli, & seniores videre de hoc verbo. lib. i. fol. 71. p. 1. a
- Cap. 16. Paulus, & Syllas vnanimis media nocte laudabant Dominum. lib. i. f. 121. p. 1. b
- Cap. 20. Attendi vniuerso gregi, in quos vos Spiritus sanctus posuit Pastores. lib. i. f. 83. p. 1. b
- Cap. 20. Ego scio quod intrabunt post discessionem meam lupi rapaces, non parentes gregi. l. i. f. 89. p. 1. b
- ### Ex Epistola ad Romanos.
- Cap. 1. Tradidit illos Deus in immunditiam, & in passionem ignominiz, vt impleant peccata sua semper. l. i. f. 131. p. 1. a. & 133. d
- Cap. 2. Gloria & pax omni operanti bonum. l. i. f. 50. p. 2. d
- Cap. 4. Traditus est in mortem propter delicta nostra. l. i. f. 194. p. 2. c
- Cap. 5. Tribulatio paciẽtiã operat, paciẽtia autẽ probationẽ. l. i. f. 159. p. 1. a
5. Per vnum hominem peccatum introiuit in orbem terrarum, & per peccatum mors. l. i. f. 128. p. 2. d
5. In quo omnes peccauerunt. l. i. f. 172. p. 1. a
5. Per ipsum habemus accessum ad Patrem. l. i. f. 40. p. 1. b
5. Pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum. l. i. f. 43. p. 2. d
- Cap. 6. Consepulti enim estis cum Christo per mortem. l. i. f. 194. p. 2. d
6. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. l. i. f. 195. p. 1. a
- Cap. 7. Non quod uolo facio bonum, sed quod odi malum hoc faciat. l. i. f. 130. p. 2. c
- Cap. 8. Diligentibus Deum, omnia cooperatur in bonũ. l. i. f. 152. p. 1. a. b
- Cap. 12. Non vos defendentes charissimi, sed date locũ iræ sicut scriptũ est. Mihi uindictam, & ego retribuam. lib. 3. f. 40. p. 1. a
- Cap. 13. Omnis potestas à Deo est. l. i. f. 41. p. 1. b
13. Omnis anima Principatibus, & Potestatibus subdita est. lib. 1. fo. 124. p. 2. c
13. Non sine causa gladium portat. l. 3. f. 45. p. 1. b
- Cap. 15. Quæcũq; scripta sũt, ad nrãm doctrinã scripta sũt. l. i. f. 193. p. 2. c
15. Debemus nos firmiores, infirmitates aliorum portare. l. i. f. 83. pag. 1. a

Ex Epistola ad Corinthios.

1. Cor. 1. Videte uocationem uestram fratres quoniam non multi sapientes, &c. l. i. f. 60. p. 1. b

1. Cor. 1.

Q V A R T V S.

1. Cor. 1. Qui factus est nobis à Deo sapiẽtia, & iustificatio. l. i. f. 42. p. 1. b
1. Cor. 2. Neq; in cor hominis ascendunt quæ præparauit Deus diligentibus se. l. i. f. 35. p. 2. c
1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. l. i. f. 40. p. 2. d. & 42. d
3. Dei enim adiutores sumus. l. i. f. 43. p. 2. d
3. Quasi sapiens Architectus fundamentum posui. l. i. f. 77. p. 1. b
3. Dei agricultura, Dei ædificatio estis. l. i. f. 77. p. 2. c
1. Cor. 4. Quod in præsentem momentaneum est tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis. l. i. f. 136. p. 2. c
1. Cor. 4. Sic nos existimet homo quasi ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. l. i. f. 79. p. 1. a
4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. lib. 1. f. 154. p. 1. b
1. Cor. 5. Vt Spiritus eius saluus fiat in die Domini. l. i. f. 142. p. 1. b
1. Cor. 6. Audeat aliquis uestrũ habens negotiũ aduersus alterum, iudicari apud iniquos. l. apud infideles, & nõ apud Sãctos. l. 3. f. 74. p. 2. c
1. Cor. 8. Propter vos egenus factus est, cum esset diues. l. i. f. 87. p. 1. b
8. In hoc tempore uestra abundantia, illorum, inopiam suppleat. l. 2. f. 32. p. 1. a
1. Cor. 9. Qui altari seruit, de altari viuere dẽt. l. i. f. 31. p. 1. a. & 120. p. 2. d
9. Quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat? lib. 1. f. 31. p. 1. a. & l. 2. f. 23. p. 2. c
9. Non alligabis os boni trituranti. l. i. f. 31. p. 1. a. & f. 32. b
1. Cor. 10. Petra autem erat Christus. f. 37. p. 1. b. & f. 40. p. 2. d. & 43. a
1. Cor. 11. Mulier ex viro. l. i. f. 213. p. 1. a
11. Non vir ex muliere, sed mulier ex viro. l. i. f. 217. p. 1. b
11. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum. lib. 2. f. 17. p. 1. b
11. Probet autem se ipsum homo, etiam sic de pane illo edat, & de calice bibat lib. 1. f. 27. p. 2. c
11. Quociescunq; .n. manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. l. i. f. 22. p. 2. d
1. Cor. 12. Alij discretio spirituum. l. i. f. 154. p. 2. d
1. Cor. 13. Si distribuero in cibos Pauperum omnes facultates meas, charitatem autẽ non habeam, nihil mihi prodest. lib. 1. f. 182. p. 2. d. & l. 2. f. 28. p. 1. b
15. Sicut per Adam omnes moriuntur, sic per Christum omnes uiuificabuntur. lib. 1. f. 55. p. 2. d
2. Cor. 2. Nam & ego si quid donauim, propter vos donauim, in persona Christi. l. i. f. 41. p. 1. b
2. Alijs sunt odor uitę in vitam, alijs odor mortis in mortem. lib. 1. f. 162. p. 1. b
3. Littera occidit, Spiritus uerò uiuificat. lib. 1. f. 30. p. 1. a
2. Cor. 6. Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. lib. 1. f. 41. p. b. & 79. p. 1. a

2 Cor. 11.

I N D E X

2. Cor. 11. Instantia mea quotidiana omnium Ecclesiasti. l. 1. f. 77. p. 2. c
 11. Ministri Christi sunt & ego, ut minus sapiens dico plus ego, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequentius. l. 1. f. 137. p. 1. b
 2. Cor. 12. Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. lib. 1. f. 215. p. 1. b

Ex Epistola ad Galatas.

- Cap. 2. **Q**ui uidebantur columnæ esse dexteræ dederunt mihi, & Barnabæ societatis. l. 2. f. 4. p. 2. d
 Cap. 4. Hierusalem quæ sursum est mater nostra. l. 1. f. 22. p. 2. d
 Cap. 5. Quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. lib. 2. fo. 28. p. 2. d
 5. Caro concupiscit aduersus spiritum l. 1. f. 130. p. 2. c
 Cap. 6. Alter alterius onera portate. l. 1. f. 183. p. 1. a

Ex Epistola ad Ephesios.

- Cap. 2. **S**uper ædificati super fundamento Apostolorum, & Prophetarum ipso summo & Angulari lapide Christo Iesu. lib. 1. fol. 43. pag. 1. b
 Cap. 4. Deponentes mendacium loquimini veritatem. l. 1. f. 41. p. 2. d
 4. Alios dedit Apostolos, alios autem Pastores, & Doctores. lib. 1. f. 28. pag. 1. a
 4. Omnis sermo malus, ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædificationem, ut det gratiam audientibus. lib. 1. fo. 41. pag. 2. c
 Cap. 5. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. l. 1. f. 106. p. 1. a
 5. Caput mulieris viri. l. 1. f. 173. p. 1. b
 5. Viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam. lib. 1. f. 174. p. 1. b
 5. Super ædificati super fundamento Apostolorum, & Prophetarum ipso summo, & angulari lapide Christo Iesu. l. 1. f. 43. p. 1. a

Ex Epistola ad Philippenses.

- Cap. 1. **C**urio dissolui, & esse cum Christo. l. 1. f. 154. p. 1. b
 Cap. 2. **Q**uærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. l. 1. f. 82. p. 2. d
 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. l. 1. f. 42. p. 2. d
 Cap. 3. Conuersatio nostra in Cælis est. l. 1. f. 154. p. 1. b

Ex Epistola ad Colossenses.

- Cap. 1. **Q**ui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, id est in Christo. l. 1. f. 42. p. 1. a
 1. In ipso condita sunt uniuersa. lib. 1. f. 27. p. 1. a
 1. Gaudeo nunc in passionibus meis pro uobis, & impleo ea quæ de sunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. l. 1. f. 164. p. 2. d. & 165. b

Cap. 2.

Q V A R T V S.

- Cap. 2. Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam. l. 1. f. 40. p. 2. d
 2. Consepulti enim estis in Baptismo per mortem ipsius. lib. 1. f. 22. pag. 2. c
 Cap. 4. Orantes simul pro uobis, ut Deus aperiat ostium sermonis. lib. 1. f. 38. p. 2. c

Ex Epistola ad Thesalonicenses.

2. Cap. 2. **I**n labore & fatigatione nostra, nocte ac die laborantes. lib. 1. f. 77. p. 1. b
 & 3.

Ex Epistola ad Timotheum.

1. ad Tim. 1. **O**portet Episcopum hospitalem esse. l. 2. f. 2. p. 1. b
 Cap. 2. **O**mnis est mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus. l. 1. f. 40. p. 2. d
 2. Tu loquere sanam doctrinam; senes ut sobrii sint, Pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia, Anus similiter in habitu sancto. l. 1. f. 77. p. 1. b
 2. Adam enim primus formatus est, deinde Eua, & Adam non est seductus, mulier autem seducta in præuaricationem fuit. lib. 1. f. 217. p. 1. b
 Cap. 4. Exemplum esto fidelibus in fide. lib. 2. f. 5. p. 1. a
 Cap. 6. Lucem habitat inaccessibilem. l. 1. f. 212. p. 1. a
 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. l. 2. f. 13. p. 1. b
 2. ad Tim. 1. **O**portet Episcopum irreprehensibilem esse. lib. 2. fol. 2. p. 1. b
 f. 9. p. 1. a
 1. Non turpis lucri cupidum. l. 2. f. 1. p. 1. a
 Cap. 4. Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. lib. 1. f. 49. pag. 1. a
 4. Tu uero uigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. l. 1. f. 77. p. 1. b
 4. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus. l. 1. f. 153. p. 1. a
 Cap. 5. Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & infideli est deterior. l. 1. f. 185. p. 2. c

Ex Epistola ad Titum.

- Cap. 3. **R**estis crucifigentes sibi metipsis filium Dei. lib. 1. f. 149. p. 1. b
 & f. 151. p. 2. c
 3. Hæreticum hominem, post unam correptionem deuota, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est. l. 1. f. 89. p. 2. d

Ex Epistola ad Hæbreos.

- Cap. 1. **C**ur enim Angelorum aliquando dixit Deus, filius meus es tu, ego hodie genui te? l. 1. f. 26. p. 2. d
 Cap. 1. Multifariam, multisque modis olim loquens Deus Patribus

K in

I N D E X

- in Prophetis, &c. lib. 1. fol. 19. pag. 1. a
1. Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in filium. l. 1. f. 32. p. 1. b
- Cap. 2. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehendit. l. 1. f. 42. p. 1. b
- Cap. 3. Considerate Apostolum & Pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei qui fecit illum. l. 1. f. 43. p. 2. d
- Cap. 4. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. l. 1. f. 191. p. 1. b
- Cap. 5. Exauditus est pro sua reuerentia. l. 1. f. 43. p. 2. d
5. Qui in diebus carnis suæ præces supplicationesque Deo offeres. lib. 1. f. 193. p. 2. c
- Cap. 6. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, & gustauerunt donum cælestis, participes facti sunt Spiritu sancti gustaueruntque bonum Dei verbum, virtutesque seculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad penitentiam. l. 1. f. 149. p. 1. b
- Cap. 9. Quæ parabola, est temporis instantis. l. 1. f. 37. p. 2. d
9. Qui autem administrat semen seminanti. l. 2. f. 31. p. 1. a
- Cap. 10. Habentes fiduciam in introitum Sanctorum per sanguinẽ Christum. l. 1. f. 40. p. 1. b. & f. 219. p. 2. c
10. Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati magnam certamen sustinistis passionum. nam & victis compasistis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio susceptis, agnoscetes vos habere meliorem, & inuentam substantiam. l. 1. f. 137. p. 1. b
10. Voluntarie peccatis nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia. l. 1. f. 139. p. 2. d
- Cap. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. l. 1. f. 179. p. 1. b
11. Sancti per fidem vicerunt regna operati sunt iustitiam. lib. 3. fol. 42. p. 1. a
- Cap. 12. Ne quis fornicator aut prophanus vt Esau qui propter vnam escam vendidit primogenitã suã scitote enim quoniam & postea cupiens hereditare benedictionem reprobatus est non enim inuenit locum penitentia, quanquam cum lachrymis exquisisset eam. l. 1. f. 140. p. 1. b

Ex Epistola Iacobi.

- Cap. 2. Iudicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam. l. 2. f. 27. p. 2. d
2. Qui in vno offenderit, factus est omnium reus. l. 2. f. 28. p. 2. d
- Cap. 3. Ex eodem foramine manat aqua dulcis & amara. l. 1. f. 162. p. 1. b

Ex Epist. D. Petri.

- Ex 1. Cap. 1. Gratia vobis & pax multiplicetur a Deo. l. 1. f. 144. p. 1. b
2. Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. l. 1. f. 87. p. 2. c
2. Siue Regi quasi præexcellenti, siue principibus tanquam ab commissis. l. 1. f. 80. p. 1. b

Cap. 5.

Q V A R T V S.

- Cap. 5. Pascite qui in vobis est gregem domini. l. 1. f. 76. p. 1. b
5. Cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcessibile gloriæ coronam. l. 1. f. 80. p. 1. a. & 86. a
- 2 Petr. 2. Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, loqui sunt Sancti Dei homines. l. 1. f. 19. p. 1. a

Ex Epist. D. Ioannis.

1. Ioã. 1. Dum nemo vidit vnquam. l. 1. f. 45. p. 1. a
3. Qui habuerit substantiam huius mundi, &c. l. 2. f. 8. p. 1. a. & f. 11. p. 1. b. & f. 15. b
3. In hoc cognouimus charitatem Dei, quod animam suam posuit pro nobis, & nos debemus pro fratribus animas ponere. lib. 1. f. 3. p. 2. d
- Cap. 5. Tres sunt qui testimonium dant in cælo. l. 1. f. 197. p. 1. a

Ex Apocalypsi.

- Cap. 1. Qui dilexit nos, & lauauit nos in peccatis nostris in sanguine suo. l. 1. f. 37. p. 2. c
1. Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt f. 219. p. 2. c
- Cap. 2. Odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odii. l. 3. f. 75. p. 1. a
- Cap. 2. Et Angelo Ephesi scribæ. hæc dicit qui habet septem stellas, in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum, reorum, scio opera tua, & laborem tuum, &c. l. 1. f. 143. p. 1. b
- Cap. 3. Ego sto ad ostium, & pulso. l. 1. f. 147. p. 2. d
3. Veniam ad te cito, tanquam fur. l. 1. f. 82. p. 2. d
- Cap. 4. Ecce ostium apertum in Cælo. l. 1. f. 39. p. 2. c. d
- Cap. 5. Vidi ostium apertum in Cælo. l. 1. f. 33. p. 2. c. & f. 196. p. 1. b
5. Vidi in dextera sedetis librũ scriptum intus, & scriptum. l. 1. f. 30. p. 1. b
5. Vicit Leo de Tribu Iuda. lib. 1. f. 23. p. 1. b. & p. 2. d. & f. 24. p. 2. d. & f. 32. p. 2. d. & f. 36. p. 1. b
5. Habentes Phylas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. l. 1. f. 43. p. 2. d
5. Dignus es Domine accipere librũ, & soluere signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deus in sanguine tuo. lib. 1. f. 195. p. 1. b
- Cap. 11. Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. lib. 1. f. 21. p. 1. b
- Cap. 14. Et alius Angelus exiit de altari, qui habebat potestatem super ignem. l. 1. f. 160. p. 1. a
- Cap. 21. Et lucerna eius est agnus. l. 1. f. 42. p. 2. c
21. Et murus Ciuitatis, habens fundamenta duodecim. l. 1. f. 34. p. 1. a
- Cap. vlt. Qui in fordidis est, fordescat adhuc. f. 71. d
- Vlti. Ex omni tribu, lingua, & natione quæ sub Cælo est. f. 95.

F I N I S.

K 2

INDEX QUINTVS

A V C T O R V M,

QVI IN TOTO HOC OPERE

Citantur ordine Alphabetico.

A	
BBAS.	Aretas.
Abbas Nestorius.	Armilla.
Achilles Staius.	D. Athanasius.
Adrianus Cardin.	D. Augustinus.
Adrianus Pontifex.	Augustinus Chrysamensis Epi-
Alabanus.	scopus.
Alberigus.	Augustinus Montalcinus.
Albinus.	B
Alexander de Ales.	Baldus.
Alphonsus à Castro.	Baptista Fulgosius.
Alphonsus Ciacon.	Baptista Mantuanus.
Almaynus.	Baronius.
Altifiodorensis.	Bartholomæus ab Angelo.
Aluarus.	Bartholus.
D. Ambrosius.	D. Basylus.
Ambrosius Catharinus.	V. Beda.
Amphilochius.	Benedictus Peregrinus.
Andreas Vega.	D. Bernardus.
Angelus.	Biel.
D. Anselmus.	Blondo.
D. Antoninus.	Brucardus.
Antonius Fonseca.	Buridana.
Aquila.	C
Archidiaconus.	Caietanus.
Archiepiscopus Florentinus.	Caldarola.
Archiepiscopus Salernitanus.	Candelabrum.
	Capreolus.
	Cardinalis.

QVINTVS.

Cardinalis.	Eustatius.
Carolus Boromæus.	Euthimius.
Cassianus.	Eutropius.
Cassiodorus.	F
Castrensis.	Felix.
Cælius.	Felinus.
Cæsar.	Festus.
Cicero.	Franciscus à Victoria.
D. Cyprianus.	Franciscus Toletus Cardinalis.
D. Cyrillus Alexandrinus.	Franciscus Maironius.
D. Chrysostomus.	Franciscus Ribera.
Claudius Espinæus.	Franciscus Turrianus.
D. Clemens Alexandrinus.	Franciscus Suarez.
Clemens Romanus.	D. Fulgentius.
Coraubensis.	G
Corradus.	Gabriel Palleotus Cardi.
Cosmas Philarchus.	Gabriel.
D	Gagneus.
Dei.	Galenus.
Didacus Couarruias.	Geminianus.
D. Dionysius Arcopagita.	Gerson.
Dionysius Carthusianus.	Gosferdus.
Doctor Græcus.	Gotifridus.
Dominicus de Soto.	Grammaticus.
Dominicus Bañes.	Gratianus.
Dorotheus.	D. Gregorius Papa.
Driedo.	D. Gregorius Nazianzenus.
Durandus.	D. Gregorius Nissenus.
E	Gregorius Turonensis.
Ecbius.	Guido Carmelita.
Egesippus.	Guilielmus Abbas.
D. Epiphanius.	Guilielmus Tyrius.
Erasmus.	H
Eucherius.	Aymon.
Eugubinus.	Henricus de Gandauo.
Eusebius Casariensis.	Hierardus.
	k 3
	D. Hiero-

I N D E X

D. Hieronymus.

Hieronymus Albanus, Cardinalis

Hieronymus Lauretus.

Hieronymus Angelita.

D. Hilarius.

Hosiensis.

Hugo de Sancto Victore.

Hugo Carensis.

I

Iacobus Pomelius.

Iansemius.

Iason.

Ibon Carnutenfis.

Immola.

Innocentius.

D. Ioannes Damascenus.

Ioannes Andreas.

Ioannes Maior.

Ioannes Scotus.

Ioannes Baptista Anton.

Ioannes Ferus.

Iodoch Clitoncus.

Iosephus Historicus.

Iosephus Angles.

Iosephus à Costa.

D. Isidorus.

Isidorus Pelusianus.

Isybius.

Irengus.

Iulianus Pomelius.

Iustinus Martyr.

K ^K Lingius.

L

Lactantius Firmianus.

Ledesmus.

D. Leo Papa.

Liberatus.

Lipomannus.

Ludovicus Cælius.

Ludovicus Romanus.

M

M Agister sententiarum.

Mandosius.

Marcus Marulus.

Marianus Victorius.

Marsilius.

Maximus Episco. Taurinensis.

Medina.

Melchior Cano.

N

N Auarrus.

Nicephorus.

Nicolaus de Lyra.

Nicolaus de Nise.

Nicolaus Sanderus.

O

O Leaster.

Onuphrius.

Optatus Mileuitanus.

Oratius.

Origenes.

Osiander.

P

P Acianus.

Paludanus.

Panormitanus.

Paristus.

Paulus Burgenfis.

Paulus de Migdeburgo.

Paulus Sarnensis Episcopus.

Paulus Morgasius.

Petrus

Q V I N T V S.

Petrus Manducator.

Petrus Episcopus Nicomediæ.

Petrus Canisius.

Philon Iudæus.

Philostratus.

Pisana Summa.

Platina.

Plinius.

Plutarchus.

Prepositus Alexandria.

D. Prosper.

Prosper Aquitanicus.

R

R Abbi Salomon.

Raymundus.

Raphael Volaterranus.

Rebuffus.

Restaurus Castaldus.

Ricardus.

Ripa.

Robertus Bellarminius.

Rosensis.

Rosella summa.

Roxas.

Ruffinus Martyr.

S

S Alustius.

Simachus.

Simanchas.

Simeon Metaphrastes.

Simon Maiola.

Syluester.

Sixtus Senensis.

Socrates.

Speculator.

Stephanus Episcopus.

Sulpitius.

Surius.

T

T Abiena.

Tertullianus.

Theodoretus.

Theodotius.

Theodolus.

D. Thomas.

Thomas Waldensis.

Tychomius.

Tostadus.

Trapezuntius.

Turcremata.

V

Victor Vticensis.

Victorinus Martyr.

Vincentius Lirensis.

Z

Z Onara.

Zonas.

In libro Primo.

fol. 1. c disceplationis, pro disceptationis
 fol. 1. d arripere, pro accipere.
 fol. 2. b vltima, pro ultimum.
 fol. 2. b sint, pro sint.
 fol. 3. c habitantur, pro habeantur.
 fol. 4. b quod, pro quo.
 fol. 4. d de qua, pro de quo.
 fol. 4. b afferatur, pro asseratur.
 fol. 4. d in quaestione, deest quarta.
 fol. 6. a feruiat, pro feruiant.
 fol. 6. c authē de for. fide. demaf ly, authē.
 fol. 6. d moſis, pro mortis.
 fol. 7. b priuationes, pro priuationem.
 fol. 8. b diligere, pro deſigere.
 fol. 8. a quouſque, pro quofque.
 fol. 8. c quod illud, pro illud quod.
 fol. 11. d conuertentur, pro cōuertentur
 fol. 12. a ſi, pro ſi.
 fol. 13. a morbis, pro mortis.
 fol. 13. b monachus, pro monachi.
 fol. 13. octaua Cōcluſio. p. nona cōcluſio.
 fol. 14. a exerere, pro exercere.
 fol. 14. c Religionis, pro Religionis.
 fol. 15. c acceptum, pro acceptum.
 fol. 15. c affectione, pro affectione.
 fol. 15. Religionis, pro Religionis.
 fol. 17. c talis, pro tales.
 fol. 18. vnde ipſi, pro vnde ipſe.
 fol. 19. c litteri, pro litteris.
 fol. 19. c Apoſtolicas, pro Apoſtolica.
 fol. 21. a quōdam, pro quādam.
 fol. 21. d alteri, pro aliter.
 fol. 21. d ad factum, pro id factum.
 fol. 22. a arbitio, pro arbitrio.
 fol. 26. d diffendi, pro deſſendi.
 fol. 27. a errore, pro errores.
 fol. 27. a gentiles, pro gentiliū.
 fol. 27. c alterum, pro alter.
 fol. 27. c de quam de qua.
 fol. 27. c ſacramētalis, pro ſacramentali.
 fol. 28. c tum, pro dum.
 fol. 29. a generet, pro generat.
 fol. 29. b ſignantur, pro deſignantur.
 fol. 29. b pertinent, pro perſinet.
 fol. 30. c litteram, pro litteralem.
 fol. 31. intētra, pro intenta.
 fol. 35. c ex cedunt, pro excedant.
 fol. 36. b loquiones, pro loquutionis.
 fol. 39. a dignitatem, pro dignitates.
 fol. 39. b cape, pro capite.
 fol. 39. c miſi, pro miſſi.
 fol. 39. c falſo, pro falſo.
 fol. 40. b ac, pro ad.
 fol. 40. d doctore, pro doctorem.
 fol. 44. d ipum, pro ipſum.
 fol. 47. a illiſe, pro illis.
 fol. 52. a Hieroſalem, pro Hiernſalem.
 fol. 55. b oſtendebat, pro oſtēdebat.

fol. 74. d Ponticem, pro Pontificem.
 fol. 75. d audiur, pro audiunt.
 fol. 77. a Paſtorus, pro paſtores.
 fol. 85. a oſſuſcauit, pro oſſuſcauit.
 fol. 85. c mula, pro multa.
 fol. 85. c legitimitam, pro legitimitam.
 fol. 86. c voritas, pro veritas.
 fol. 86. d verbſs, pro verbis.
 fol. 110. a Imminenſis, pro imminētis.
 fol. 110. b ſecunda, pro ſecunda.
 fol. 110. b extia, pro extra.
 fol. 111. a clauſula, pro clauſulam.
 fol. 122. d Caſar, pro Caſar.
 fol. 131. d mpuniti, pro puniri.
 fol. 133. b auctoritatum, pro auctoritatē.
 fol. 153. a trespidauerūt, p trespidauerūt
 fol. 153. a Inuates, pro inaures.
 fol. 153. d Theriſtis, pro Theriſtris.
 fol. 160. b flagelum, pro flagellum.
 fol. 173. a mater, pro matrem.
 fol. 177. b remotionem, pro remotiorem.
 fol. 180. c occupantis, pro occupantis.
 fol. 201. b ſenſiatur, pro ſentiatur.
 fol. 210. a retinquet, pro relinquet.

In libro Tertio.

fol. 2. b exempli, pro exemplo.
 fol. 3. b que, pro que.
 fol. 4. c Episcopis, pro Episcopos.
 fol. 5. a derigunt, pro diriguntur.
 fol. 5. d dicentiam, pro decentiam.
 fol. 7. d tenere, pro teneri.
 fol. 19. quotidie, pro quotidie.
 fol. 20. a vtriuſque, pro vtriuſque.
 fol. 22. b nobiles, pro nobiles.
 fol. 22. c bonorum, pro bonorum.
 fol. 23. d tribunai, pro tribunali.
 fol. 24. a preſtare, pro praſtare.
 fol. 14. b in ea, pro in eo.
 fol. 16. d ipſamet, pro ipſimet.
 fol. 25. b ad ſecundum, pro ad ſecūdam.

In libro Secundo.

fol. 1. b circa, pro circa.
 fol. 37. d equilum, pro equitum.
 fol. 40. exerebuntur, pro exercebuntur
 fol. 48. Iſboſeth, pro Ionath.
 fol. 50. ſit, pro ſit.
 fol. 52. a nulam, pro nullam.
 fol. 53. a totam, pro totum.
 fol. 53. c laudantur, pro laudantur.
 fol. 54. b nobilia, pro mobilia.
 fol. 55. c vſus, pro vſus.
 fol. 75. b temporale, pro temporale.
 fol. 75. c munos, pro munus.
 fol. 76. c hoc, pro hic.
 fol. 57. c ſed, pro ſe.
 fol. 58. b propret, pro propter.
 fol. 58. d licit, pro licitē.
 fol. 65. a n. licet, pro num liceat.

Præfatio ad opus.

MILLIES ad iram Peccatores Deum pro
 nocant, vt deposita misericordia, (quod
 etiam puniendo facere non potest) im-
 pleat vasa iræ suæ apta ad interitum,
 extendat arcum, & sagittas suas ar-
 dentibus efficiat, vt arguat filios homi-
 num. Et licet multoties simulet Deus,
 & hominum peccata aut non cognoscere, aut prætermittere
 videatur; illico tamen superueniente zelo, inimicos eius con-
 fundit. Dominus (inquit Isaias) sicut fortis egreditur, & Iſa. 42.
 sicut vir præliator suscitabit zelum vociferabitur & cla-
 mabit, super inimicos suos confortabitur. Tacui, semper
 filii, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo, & ob-
 sorbebo simul. Et quannus multis modis soleat Deus homi-
 nes percutere, & ab eis propter peccata ferre vindictam, tri-
 bus tamen potissimum flagellis id efficit, peste scilicet, fame,
 & bello, hæ enim sunt sagittæ Domini, quibus inimicos per-
 cutit & occidit, hæ sunt plagæ, & sagittæ illæ pessimæ de qui-
 bus Deut. 32. dicebat Dominus: congregabo super eos mala, Deut.
 & sagittas meas complebo in eis. Consumantur fame, & 32.
 demorabunt eos aues morsu amarissimo, dentes bestiarum
 immittam in eos, cum furere trahentium super terram atq;
 serpentium. Fortis vastabit eos gladius, & intus paucior, iuue-
 nem simul ac Virginem, lactantem cum homine sene. & di-
 xit: ubi nam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam
 illorum. Id ipsum sæpe quoq; minatus est in Prophetis. Vn-
 de Hier. 14. dicitur. Quod factum est verbum Domini ad
 Hieremiam de sermonibus scitatis. luxit Iudæa, & porta
 eius corruerunt, & obscurata sunt in terra, & clamor Hie-
 rusalem ascendit. Maiores miserunt minores suos ad a-
 quam, venerunt ad hauriendum, & non inuenerunt a-
 quam,

quam, reportauerunt vasa sua vacua, confusi sunt, & afflicti, operuerunt capita sua propter terrae vastitatem, quia non venit pluuia super terram, non est herba in agris.

Isa. 15. Et per Isaiam dicebat si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Quoniam egredientur, qui ad mortem ad mortem, & qui ad gladium ad gladium, & qui ad famem ad famem. Et visitabo super eos quatuor species dicit Dominus, gladium, & occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia Caeli, & bestias terrae ad lacerandum, & dissipandum. Quae omnia mala, pro peccatis hominibus a Deo infligi, clare per

Ezec. 8 Ezechielem his verbis monstratur. Eo quod (inquit) Sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis, ego quoque confringam, & non parceret oculus meus, & non miserebor. Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui, &

Ezec. 6 tertia pars tui gladio cadet in circuitu tuo. Et cap. 6. dicit: qui longe est peste morietur, qui autem prope, gladio corruet, & qui relictus fuerit & obsesus, fame morietur, & complebo indignationem meam in eis dicit Dominus. Et per Hierem. cap. 34. ait: Vos non audistis me, ut predicaretis libertatem unusquisque fratri suo, & unusquisque amico suo. Ecce ego praedico vobis libertatem ad gladium, ad pestem, & ad famem, & dabo vos in commotionem cunctis Regnis terrae. Et ne homines haec Dei

Isa. 30. flagella se posse effugere confidant, sic per Isa. capit. 30. loquitur. In silentio, & spe erit fortitudo vestra nolistis, & dixistis: nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascendemus, ideo velociores erunt qui persequentur vos. Mille homines a facie terroris unius, & a facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus nauis in vertice montis, & quasi lignum super collem. Quae flagella aut unum eorum Gregorius Nazianze. Oratione sua in plaga grandis, quae est 15. in ordine,

dine, non sine maximo miserabilium verborum apparatu in hunc modum exponit. Acerba (inquit) res, terrae sterilitas, & fructuum perniciēs (quidam enim?) iam spe oblectantium, atque horreis appropinquantium. Acerba res praematura messis, & agricola labores suos luctu prosequentes, ac germinibus, tanquam mortuis, assidentes, quae mitis imber aluit, ac ferus, & immanis demersit: quibus non impleuit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit. Nec propter ipsa, benedictionem eam, quam, qui praetereunt, agricola impertire solent, consequutus est miserum spectaculum, terra contumelia affecta, & detonsa, suoque ornatu spoliata: quod & Beatus Ioel deplorat terrae corruptionem, & famis cruciatum tragicè, ut si quis alius exaggerans, & item alter propheta luget, pristina pulchritudini, priorem deformitatem apponens, cum scilicet de Domini terra conquassantis ira verba faciens, in hunc modum loquitur: Anteriora eius, hortus voluptatis; posteriora autem, campus exterminij. haec ille. Quibus plura in eadem oratione addit Dominus in nos seuentis iram Demonstrans & ijs flagellis castigantis. Legimus peccasse Dauid, in populo numerando, a Dan usque ad Bersabe & Dominum illi tria flagella famis scilicet pestis, ac belli proposuisse. Ex quibus ipse (quoniam in se volebat conuerti iram Domini, cum ipse solus in eo facto peccasset) dimissis famis, ac belli flagellis, pestis iram elegit, putauit enim & sic est, in flagello famis, sibi cibaria non defutura, ac in bello se quoque seruandum papilionibus, & vndique armatorum corona vallandum pestem vero ad mortem maturam iudicauit accommodatorem, quippe quae cum impellente infecto, vento feratur, Graecum forte sperabat vna cum alijs se morbi latalis

*talis falce demetendum, atq; ita suo delectu Dominus, illius
 populum peste, percussit. Sed proh dolor, non sic seres ha-
 bet nostris hisce temporibus, nec vno tantum nos Deus fla-
 gello castigauit, ac castigat; sed superioribus annis, dum hu-
 manas segetes annona praesura, aegestate nimia, ac pestis
 dira falce demessuit, Nunc bello undique resonante a mul-
 tis iam annis maximo effuso sanguine in hanc vsq; diem ca-
 stigat. Nec mirum, si nos ijs omnibus flagellet malis, quo-
 niam potest de nobis dici illud Geneseos c. 18. clamor Sodo-
 morum & Gomorrhoeorum, multiplicatus est, et peccatum eo-
 rum aggravatum est nimis: ideo percussit nos Dominus, &
 adhuc manus eius extenta. Quod in causa fuit, ut paruu-
 lum hoc opus nostrum cunctis gentibus legendum pro elo man-
 daremus, ut sic discant Episcopi & animarum curatores,
 officium suum pietatis, & charitatis in proximos exerce-
 re: atque pariter Populi, Dei iram hisce flagellis experti,
 humilientur sub potenti manu Dei, ut exaltentur in die vi-
 sitationis eius. Verum ijs enarratis, ad praefatarum dispu-
 tationum tractationem sigillatim descendamus.*

Gene.
 18.

A R V T I L I I B E N Z O N I I R O M A N I,

Episcopi Lauretani, & Recanatensis.

L I B E R P R I M V S.

De fuga in Peste.

B

EVIENTIS pestis grauiora, & vniuer-
 saliora esse pericula, quam famis, & belli,
 praesertim in his, quae animarum cura con-
 cernunt, nemo est, qui dubitare possit.
 Quapropter merito prius de peste, quam
 de fame & bello nostrum hoc opus tracta-
 bit. Verum, quoniam duplicia sunt mune-
 ra, quae circa peste infectos, pie & religiosè
 praestari debent; alia quidem circa uiuèntes;
 alia autem circa iam extinctos, & mortali vita defunctos; Ideò
 primus hic noster liber, duas disputationes cõplectetur: in quarum
 prima de his, quae Episcopus, & Curati circa laborantes, eo tẽpo-
 re, praestare debent, disputabitur. In secunda uerò de muneribus circa
 corpora iam extincta praestandis, amplè satis, & diffusè perageretur.

Pests est ma-
 ius malum, q̃
 sit famis &
 bellum.

Diuisio libri.

D I S P U T A T I O P R I M A.

*De ministerijs ab Episcopo, & Clericis exsoluendis, erga
 uiuentes tempore Pestis.*

Rior disputatio nouem quaestionibus absoluitur.

In prima differetur; An habentes curam anima-
 rum teneantur sacramenta ministrare laboranti-
 bus epidemiae morbo?

In secunda, germanus, & litteralis sensus adduce-
 tur, uerborum Ioã. 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis?*

A

In

In tertia tractabitur, Num Rex, vel Princeps secularis iusta lege possit impedire Curatum, & alios ministrantes, seu ministrare uolentes infectis, ne ministrent?

In quarta, An metus mortis, uel periculum uitæ excuset ab obseruantia præcepti & legis humanæ.

In quinta, An scripto possit quis confiteri?

In sexta, An eo tempore quilibet sacerdos habeat iurisdictionem in quemlibet illius ciuitatis, uel diocesis, ita, quod si absoluat, teneat sacramentum.

In septima varia dubia ad hanc materiam spectantia enucleabuntur.

In octaua agetur de flagellis Dei.

In Nona, quibus potius quis succurrere teneatur, exponetur.

QVAESTIO PRIMA.

An habentes curam animarum teneantur sacramenta ministrare laborantibus epidemia morbo?

Utra sunt argumenta, quæ rem propositam dubiam uerisimiliter faciunt. nos ea quæ partem negatiuam non inefficaciter suadere uidentur, initio disceptationis, ut moris est proponemus: sunt autem quæ sequuntur.

Primum argumentum.

Primum, quoniam parochus si accedat ad peste infectos, redditur inhabilis ad ministrandum sacramenta sanis suæ parochiæ.

Secundum argumentum.

Hi enim propter periculum exterioris morbi, recusabunt ab illo obsequia spiritalia arripere. Secundum, quia si teneretur, esset ob sacramenta Viatici, & Confessionis: atqui neq; ob id teneretur.

Tertium argumentum.

Anima enim infecti potest saluari contritione, quæ est medium necessarium ad ultro ad salutem, cui sacramenta in uoto suscepta sufficiunt. Vnde hic casus est similis omnino illi, in quo non est copia Confessoris. Tertium, periculum uitæ Pastoris certius est tempore pestis, quam periculum damnationis; uel quam sit certa salus animæ ouis. Multi enim ut deuoti, ac pij, etiam sine pastoris ope componunt se cum Deo, ac dolent peccasse; plerique etiam cum sacramentis damnantur; rari autem desperant, uel periclitantur: nonnulli eo morbo non moriuntur, ergo non tenetur passim Pastor exponere uitam.

Quartum argumentum.

Quoniam corpus suum nemo tenetur exponere pro incerta salute proximi sui. Quartum regula illa; Pastor debet ponere uitam pro salute ouis suæ, non est uera semper, sed habet multas exceptiones. In primis si parochianus in ignem, uel puteum se projicit, non tenetur pastor Ponere uitam suam, tunc, ut illum confiteatur, etiam si sciret illum esse in statu damnationis; & si ouis sit a Turcis capta, non tenetur Pastor captiuum se facere, ut illam confiteatur, quemadmodum si tempore Paschatis di-

ceret

A ceret Parochianus, Nolo confiteri, nisi des mihi centum aureos, uel uolo me in aquam projicere, nisi des quinquaginta, tunc Parochus, ista centum, uel quinquaginta exponere non tenetur, sed culpæ nolentis se aliter confiteri imputetur. Præterea si uideat rector periclitantes in tempestuoso naufragio oues suas, nuuquid tenentur intrare turbatum mare, ut illas confiteatur? Finge ite, domum Parochiani igne cremari, tenetur ne intrare ad confitendum? Denique sit casus magni conflictus, uideat Parochus suam ouem in medio ensium occidi, & trucidari, tenetur ne ensibus se exponere, ut confiteatur illam: nequaquam certe. Non igitur semper est uerum, pastorem teneri animam ponere pro ouibus suis. Insuper, sit casus sanè non metaphysicus. Si in aliquo Oppido non ad sit nisi unus sacerdos, sit domus una, uel altera infecta, & homines ibi in articulo mortis, quæro? Curatus tenetur accedere, uel non? si non, habeo intentum, si sic, esto accedat. Tunc uel expellat illum, uel sanè recludent, uel certe morietur, & sic sine Pastore erunt, quod est inconueniens. Deinde cum inter non infectos, plures fame, & inedia, alij alijs morbis pereant; nemo erit, qui illarum animarum curam gerat.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Adde, quod supponimus infectos esse tres, uel quinque sanos 300. uel 500. Item esse plerosque alios diuersis mortiferis infirmitatibus grauatos; ad quos obsecro, magis accedere obligatur?

Nona.

B Vltima, quoniam Canonici possunt fugere à loco beneficii pestifero, Religiosi non tenentur obedire Prælato præcipienti sub obedientia ministrare infectis; moniales item possunt exire claustra, & septa monasterij, ergo & Curati, qui minorem profitentur perfectionem. Adde, quod medicus corporalis potest fugere, ergo & spiritalis.

Moniales non possunt exire claustra sui monasterij tempore pestis.

In oppositum est text. Ioan. 10. Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, & ratio potissima hæc est; Quia in illo casu tenentur laborantes confiteri, ergo & Curati obligantur audire.

Ioan. 10.

Hæc quæstio est sanè delicata, & digna omni subtili, & egregia resolutione. Tanguntur enim in ea plures difficultates. Prima est, An possint Episcopi & Curati, in casu pestis à loco beneficii abesse? Secunda, An etiam Canonici, quibus non imminet cura animarum. Tertia supposito, quod Curati teneantur non abesse, num infectis debeant actu ministrare sacramenta; & quomodo? Quarta, Ad quid, & quando teneantur sacerdotes non Curati. Quinta, An Religiosi teneantur obedire Prælati præcipientibus, ut ministrent spiritalia infectis? Sexta, qui Religiosi ex ui instituti obligentur in subsidium, ut secularibus male affectis inseruiat. Septima, Num sanctimoniales tunc possint claustra deserere, & exire. Octaua, quid de corporali medico dicendum sit. Aduertendum autem est, quod loquimur de iustitia, & necessitate, non de perfectione charitatis, secundum quam optimum datur consiliu, ut præsentibus sint,

In quæstione hac, tanguntur multe difficultates.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Ioan. 15. & ministrent in omni casu. *Maiorem enim charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis, & proximis suis.*

Modus procedendi Auctoris in quæstione.

Prima sententia.

Ripa.

Rebuff.

Rebuff. malè citat Ripam in aliam sententiam.

Imola.

Ioannes Echius.

Secunda sententia.

Nauarr.

Rebuff.

Ioannes Maio.

Gabri.

Cardinal. Toletus.

Caietan.

Abulen.

Epidemia morbus, est quadam cœlestis ira.

Ad quid teneant Prælati & Curati populorum infectorum, tempore pestis.

Atque ut in hac disceptatione certo ordine procedatur, primo loco ponam sententias doct. tam Canonist. quam Theologorum. Secundò, quid sit resolutè tenendū, per aliquot conclusiones aperiri. Tertio, argumenta principio quæstionis posita, dissoluemus.

Prima igitur sententia est eorum, qui existimant, Rectorè non debere fugere à loco beneficii pestifero, uel si uult fugere, ponat Vicarium, qui non poterit fugere. Sed ij non tangunt difficultatem, An infectis teneantur sacramenta propinare. Debet enim propter sanos, & alios non infectos malè habètes adesse, uel etiã infectis, quantum fas est suæ salutis, prodesse. Ita sentit Ripa in par. 2. de priu. contract. ca. Pestis. nu. 147. & Rebuff. in sua praxi benef. cap. dispensatio. de non resid. fol. 350. quamuis malè citet Rip. in aliam sententiã. Ita Imol. in cap. si. de cler. non resid. col. 2. Ita inter Theologos Io. Echius homil. posteriori secundæ domi. post Pasc. Addit autem unū Immo; Ecclesia defectum, seu necessitatè in diuinis patiète tempore pestis, posse etiam in foro exteriori cõpelli Curatū ad residendum, quous alium sui loco substitutū reliquiser.

Secunda sententia est eorum, qui specificant, uidelicet, Curatū sub pena peccati mortalis; debere non solum non fugere, sed etiã actualiter infectis ministrare. Ita D. Doctor Nauar. in manua. cap. 25. de stat. Cler. quoad beneficia. num. 133. & cap. 24. num. 11. & ad hanc sententiam potest trahi Rebuff. propter ultima uerba illa, Nec tenetur intrare domum infecti si ualeat surgere, quasi dicat. Si non ualeat surgere tenetur. Sed expressè illam tenet Ioan. Maio. in 4. dist. 17. q. ult. & Gabr. in serm. Domin. 24. post Pent. in q. de fuga pestis, concl. 4. corol. 1. & 2. Quam sententiam extēdit etiam ad auxilium præstandum cuicumque Christiano in articulo extremæ corporalis necessitatis constituto; in quo dicto est singularis. Idem scribit Illustrissimus Cardinalis Franciscus Toletus in suis comment. super art. 5. quæst. 26. secundæ, secundæ, & in sua q. ult. super art. 2. quæstionis 33. secundæ, secundæ. Idem quoque elices interpretatiuè, quamuis non expressè ex Caieta. in comment. super eundem art. 5. in illis uerbis, Quibus illi non obligantur. Idè sentit Abulen. q. 101. super 10. Matth. & part. 6. in Matth. 22. cap. q. 306. ad tertium ubi ait, quòd ille, qui habet curam de salute Proximi, tenetur generaliter exponere corpus suum pro salute Proximi, si aliter ille seruari non potest, & sic est de Prælati, & de Rectoribus populorum. Et multa puncta notanda, dicit super hoc, & quoniam hic auctor difficilè reperitur, eius sententiam affero.

Quando, inquit, persecutio a Deo infligitur, ut morbus epidemice, qui est quadam cœlestis ira, si possunt populi fugere, utile, & consultum; si uerò non, propter humanas importunitates, teneantur Prælati eorum populorum, idest Curati, & illi ad quos de iure,

re, uel consuetudine pertinet, sacramenta ministrare, manere cum grege suo, & si cerissimè putent propter hoc morituros. Nam si in persecutione hostili, quando contra fidem agitur, tenentur manere, tunc etiam tenebuntur manere; quia æqualiter eorum est necessaria præsentia; & tenentur omnes manere; nisi fortè tot sint, quòd quibusdam recedentibus, alij possunt sufficienter populo in spiritualibus ministrare. Quòd si manentes decesserint, tenebuntur, qui fugerant reuerti, etiam si hoc sit eis mortis occasio, uel alios sibi substituere, qui officium istud sufficienter expleat, quandiu populus, uel aliqua pars eius manere uoluerit in loco illo infecto. Vel si ire foras uoluerit, sequatur Pastor gregem suum. Alii dicunt, quòd sufficet, ut Prælati moneant subditos, ut exeant de locis suis, & quòd alibi erunt cum eis; quòd si noluerint, non tenentur se morti exponere propter eos, manendo in loco illo, cum sint in culpa, manendo ibi, potissimè cum sint requisiti a Prælati, ut inde exeant, & cum eis eant alibi. Dicendum, quòd nõ est uerū. Quia multi propter necessitates humanas, uel fortasse, quia alibi non habent uictum, manent in illis locis; ideo cum illis tenebuntur manere Prælati. Quod patet, quia tempore persecutionis factæ ab hostibus fidei, licitum est Prælato, & subditis simul loca deserere, transferendo se ad alia, si tamen aliqui de subditis habet aliquam necessitatem manendi in locis, tenentur cum eis manere Prælati, idest aliqui de ijs, qui sufficiant ministrare spiritualia. Vnde patet, quòd grauiter peccat pastor, si discedat, non suffecto aliquo loco sui. Hæc ille. Idem scribit Claudius Espenceus super primam, ad Timot. lib. 3. digressionum, cap. 19. Et non solum hoc ipsum sentit de Curatis; sed etiam extendit ad Canonicos, ad superiores ciuitatum, ad Iudices, ad Magistratus, ad medicos, ad pharmacopolas, ad coniuges, parentes, liberos, tutores, pupillos, dominos, famulos, uicinos, quos ait tempore pestis non debere fugere, & dicit Ludouicum Berum sensisse contrarium. Idem supponunt moderni scriptores in suis opusculis. Amplissimi, scilicet, Cardinales Carolus Borromæus, titu. S. Praxedis, & Gabr. Paleottus in sua epist. pastorali.

Tertia sententia est Tabien. & Armill. uer. Episcopus, num. 6. hi quatuor dicunt. Primum est, quòd tam Prælati, quam quilibet Christianus, uidens aliquem subiaccere periculo animæ, tenetur, quando potest etiam cum periculo uitæ subuenire; & dant exemplum de puero, quando moritur sine baptismo in pestilentia, uel de decepto ab infideli. Et similiter si uideret fratrem tempore pestis laborantem, qui desperat, nisi ad eum uadat. Secundò dicunt, quòd Prælati non solum tenentur in prædicto periculo extremæ necessitatis; uerum etiam in alio articulo magnæ necessitatis, uidelicet, quando uerisimiliter dubitent de futuro periculo animæ suorum subditorum, & non inuenirét, qui uellet subuenire,

A 3 & supple,

Nota.

Claudius Espenceus.

Illustris. Cardin. Carolus Borromæus. Illustris. Cardin. Paleottus. Tertia sententia. Tabiena. Armilla. Primum dictum. Secundum dictum.

& supplere, & tunc non possent fugere. Et addunt, quod tenetur **C** querere, ubi tale periculum imminet probabiliter.

Tertium dictum.

Tertio dicunt expresse, quod pro administratione sacramentorum, quæ non sunt de necessitate salutis, puta Viatici, & Cõfessionis, quæ si habentur in uoto, & ille deficiat contritus, sufficit; & non tenetur quis, siue Prælati, siue non, exponere se periculo corporis.

Quartum dictum. Biel reprehenditur.

Quarto dicunt, quod pro salute corporis proximi, non tenetur quis exponere suum corpus, contra Biel. Atque hæc sunt placita Doctorum.

Simon Maiola.

Quibus pro hac ultima sententia subscribit recentior iuris peritus Episcopus Simon Maiola lib. 2. de irregula. cap. 20. nu. 3. Nunc uero quid probabilius sit sentiendum, sequentibus conclusionibus declaremus.

Prima conclusio.

Prima conclusio. In extrema necessitate spiritali posito, tenetur unusquisque christianus etiam cum euidenti uitæ periculo succurrere, si potest iuuare.

Communis doctorum sententia.

Hæc conclusio est communissima, & habetur in terminis apud S. Tho. 3. sent. d. 29. q. 1. art. 8. quæstiunc. 2. ad secundum, & 1. 2. q. 73. art. 5. & 2. 2. q. 26. art. 5. ad tertium, & quæst. 44. art. ult. ad secundum, & in quæstionibus disputatis, quæstione de charitate, art. 1. in solutione ad 9. quodlib. 4. art. 20. & opusculo 18. cap. 14. & 16. & alibi. Est quoque Gabri. Tabi. & Alex. de Ales; par. 3. q. 189. mem. 3. ad primam, & omnium. Extremam necessitatem spiritali intelligo, quando uita animæ proximi perit, & deficit sine meo auxilio, & nullum aliud habet remedium.

Tabi. Alexand. de Ales.

Conclusio probatur.

3 Ioan. 3.

Eccles. 17.

Quilibet tenetur exponere propriam uitam temporalem pro salute temporali Reip.

Primum corollarium.

Secundum corollarium.

Francif. Maior.

Adrian.

Gabr.

Caietan.

Lyra.

S. Tho.

D. August.

Tertium corollarium.

Et probatur unico argumento. 1. Ioan. 3. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quod animam suam posuit pro nobis, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Vnicuique enim mandauit Dominus de proximo suo.* Eccl. 17. & confirmatur ratione. Nam quilibet tenetur uitam propriam temporalem exponere pro salute temporali Reip. Atqui maius bonum est unius hominis uita spiritalis, quam uita temporalis Reip. ergo a fortiori, pro hac tenetur magis uitam exponere. Ex hac conclusione sequuntur tria corollaria. Primum est, quod si in pestilentia puer moriatur sine baptismo, uel adultus infectus in mortali constitutus desperet, uel signa faciat impenitentiae, debeo cum uitæ periculo succurrere, quando non est alius qui possit, & uelit. Secundum est, quod quilibet christianus, sub peccato mortali obligatur ad præceptum correctionis fraternæ, etiam cum uitæ periculo, quando aliud tempus correctionis non expectatur; quidquid Francif. Maior. dicat. Ita tenet Adria. in 4. q. de correct. frat. Gabr. lectione 74. super can. Caietan. 2. 2. q. 73. art. 4. Lyr. 1. Ioan. 3. & 5. Tho. eadem part. q. 33. art. 2. ad tertium, & colligitur ex D. Aug. lib. 2. de ciuit. Dei. cap. 9. Sequitur tertio (notanter enim posui exemplum de puero) grauius

A uiter errare Caiet. sentiētem 3. par. q. 68. art. 1. & 11. partulos iam natos, non ualentes habere baptismum in re, posse saluari per baptismum in uoto parentum, cum aliquo exteriori signo; quemadmodum etiam existimat de pueris in utero materno existentibus nondum natis; & ibi periclitantibus. Est sanè intolerabilis error, in quem lapsi sunt Gerson in ferm. de Trinit. & Gabr. in 4. d. 4. q. 2. Quamuis enim Docti. concedant, quod si contingat defectus aliquis in administratione baptismi, ob quem sacramentum reddatur nullum, puta defectus debite intentionis, Deum supplere, aut iustificare puerum. Ita D. Tho. 3. par. q. 64. art. 8. ad secundum, & Duran. in 4. d. 6. q. 2. & Syluest. uer. baptismo. 1. §. 5. hoc tamen dictum, cum non scientificè afferatur: sed tantum pie pronuncietur, non est ullo pacto extendendum ad errorem Caiet. cum non sit par ratio, & expresse sacra scriptura repugnet afferenti; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire regnum Dei.* & Conc. Trid. c. 4. sess. 6. Sotus in 4. d. 3. q. unica, art. 1. i. conclus. 2. benè animaduertit, hoc non procedere, quando accedit baptismus sanguinis, seu martyrij. Etenim si Turca in odium Christi, Ciuitatem Christianorū inuaderet, infantes ibi concremati; quauis non baptizati, in Dei gratia decederent; imò & fortasse existentes in maternis uteris, licet baptismi aquæ tingi non possint. Sicut enim Ecclesia applicat fidem suam paruulis per baptismum, ita & Christus suam charitatem per martyrium, in quo sanè Sotus benè dicit.

Caietani error in materia baptismi.

Gersonis error. Gabrielis error.

D. Tho. Syluest.

Ioan. 3.

Concil. Trid. Sotus.

Secunda conclusio, in graui necessitate spiritali posito, non tenetur unusquisque succurrere cum periculo uitæ. Voco grauem necessitatem, quando proximus habet aliud remedium, & ego alius non teneor. Verbi gratia. est pestis, sunt multi in periculo mortis, & fortè in peccato; non defunt confessarij ex officio qui possint, & uelint, possunt ego, qui non teneor, sine peccato non succurrere. Probatur conclusio. Nam tunc ego exponerem me maiori periculo, quam sit illud, in quo est proximus. Etenim maius est periculum uitæ, quam grauis necessitas in alio genere. Atq; hæc conclusio est quoque communissima. Est et doctrina S. Tho. 2. 2. q. 26. ar. 5. ad tertium. Cuius uerba hæc sunt: *Cuilibet homini imminet cura proprij corporis; non autem imminet cuilibet cura de salute proximi, nisi in casu; & ideo non est de necessitate charitatis, quod homo propriū corpus exponat pro salute proximi, nisi in casu, quod tenetur eius saluti providere. Sed quod aliquis spontè se offerat, pertinet ad perfectionem charitatis. Hæc S. Tho. & nos in conclusione. Casus autem iste est, quando sine mea ope, (deficiente copia proprij sacerdotis) salus animæ proximi timetur; qui est casus primæ conclusionis, extra quem nemo, qui uinculo officij, uel uoti non obligatur, tenetur proprium corpus exponere. Et quamuis uerum sit, quod D. Aug. docet lib. 1. de doctrina christiana,*

Secunda conclusio. Quid sit, seu quæ uocetur ab Auctore, grauis necessitas.

Probatur conclusio. Maius est periculum uitæ, quam grauis necessitas in alio genere. S. Tho.

Quod homo exponat corpus suum pro salute proximi, non est de necessitate charitatis, nisi in casu: sed est de perfectione.

D. Aug. quomodo intelli

gatur ex D. Thoma, & Caietan.

Præcepta affirmatiua obligant semper, non tamen pro semper.

Nota. Nauar. Tertia conclusio.

Cōclusio hæc est in Claudium Espenæum.

Ripa. Cōclusio probatur primo.

Probatur secundò.

Probatur tertio.

Officium Canonice est de iure positiuo, ut patet ex Concil. Trid.

Leges humanae, non obligant cum mortis periculo, nisi earum non obseruantia uergat in fidei detrimentum.

Syluest. Innocen. Archidiaco. D. Tho. Sotus.

Caiet. reprehenditur à Soto, & benè.

na, cap. 27. tom. 3. quòd plus debemus diligere proximum, quàm corpus proprium, (quòd proculdubio est intelligendum de anima proximi, quæ est potior pars eius, ut ibi ad primū exponit D. Tho. & Caiet. Illud tamen intelligendum est de eo, qui tenetur eius salutem providere. Præcepta enim affirmatiua obligant semper, non tamen pro semper. Aduerte, q̄ in conclusione dictum est, Qui possunt, & uelint. Nam si parochi non possunt, uel iuste, aut iniuste non sint, uel mihi probabile est, eos non administraturos, & auxiliarios, teneor absque dubio opitulari, ut in simili doctè concludit Nauar. in manu. confess. cap. 24. nu. 22.

Tertia conclusio. Canonici a loco beneficii pestifero possunt sine peccato fugere. loquor de Canonici, quibus non imminet cura animarum. Hæc conclusio est cōtra uirum illum Claudium Espenæum, & est Rip. in terminis loc. cit. nu. 136. & infra; & nemo est qui contrarium teneat. probatur conclusio.

Primò, quia nulla necessitate iustitiæ, nec officij coguntur tunc residere. Omnis enim conuentus, & chorus eo tempore cessat iure naturali, propter periculum contagionis in commercio.

Secundò, ratione D. Thom. 2. 2. q. 26. art. 5. ad tertium, quia cui libet homini imminet cura proprii corporis, non autem cui libet imminet cura de salute proximi. Cum igitur Canonici non sit cura animarum commissa, proprii autem corporis semper sit cura commissa, iuxta illud Ephes. 5. *Nemo carnem suam odio habet, sed nutrit eam, & fouet eam, sine peccato ullo.* Imò prudenter agat Canonici, si locum pestiferum relinquat.

Tertiò, quia ius & officium Canonice, est de iure positiuo, ut uidelicet, toties tali die in choro simul conueniant. Conc. Trid. sess. 24. c. 12. Atqui nulla lex positiuo humana obligat cum periculo uitæ, usque ad mortem inclusiuè, quale est probabile saltem eo tempore. est enim axioma commune doctorum, leges humanas non obligare cum mortis periculo, nisi earum non obseruantia tēdat in detrimentum fidei, uel boni communis, ut aiunt Syluest. excōmunicatio. §. 23. ibi, item quia non tenetur quis obedire, & ver. metus, §. 7. ibi, secus si iure humano. Innocen. c. sacris, de his, qui ui, metuque ca. Archid. in c. utinam. d. 76. D. Tho. 2. 2. q. 147. artic. 3. & Sot. (quantum ad hoc) lib. 1. de iusti. & iur. q. 6. art. 4. dub. 4. & in 4. dist. 22. q. 1. art. 4. Nec audiendus est Caietanus super art. 4. q. 96. 1. 2. & in sua quæstione, super q. 125. 2. 2. dubio ult. qui existimat, non ex ui legis, sed benignitate legislatoris effici, ut homo aliquando non obligetur sub tanto periculo, qui in hoc bene censetur à Soto loco cit. cum ex operis grauitate examinandum sit, an lex obliget ad sui obseruationem, usque ad mortem inclusiuè. de qua uide Med. 1. 2. q. 96. art. 4. & nos inferius in q. diffusius tractabimus.

Sed quoniam modo. rationabilis causa excuset ab obseruantia legis

A legis humanæ pulchrè scribitur à Panorm. in rubr. de obserua. i. e. Panormita. iun. Quæ autem rationabilior causa fingi potest, quàm uitæ propriæ conseruatio? Animaduertendum autem est, q̄ hæc fuga potest esse cum magno merito, scilicet, quando Canonici ad hoc fugerent, quo possit esse adiuumento in futurum Ecclesiæ sanctæ, quemadmodum si esset magnus Theologus, uel egregius Concionator. Iuxta hanc conclusionem intelligendus est Hostien. in sua summa de Cler. non residen. §. ult. nu. 5. ibi. Aut causa necessitatis. Vnde per iura ualdè bona allegata concludit, q̄ quādo aer est malignus, infirmus, & pestifer, est iusta causa absentia. Hoc, inquam, dictum non est sic absolute prolatum, extendendum ad curatos ullo modo, ut infra dicemus, sed ad ceteros residentes, & reducitur ad impedimentum rationabilis necessitatis corporalis. Quo casu abeuntes Canonici, debent integrè omnibus distributionibus quotidianis, & anniuersarijs defunctorum gaudere per c. Bonifatij, quod incipit consuetudinem renouatum à Concilio Trid. sess. 24. cap. 1. 2. & tunc cum bona conscientia tantisper abesse poterunt, quantum intemperies aeris, uel morbi contagio durabit, aut certe quousque securè aperiatur commercium. Intelligitur hoc de Canonici, ut diximus, curam animarum non habentibus. Nam, qui curam animarum habent, etiam collegialiter, ut nostra cathedralis Lauretana: Canonici, ij residere tenentur, & aufugere non possunt.

Quarta conclusio. Pastores animarum, ut Episcopi, Curati, Vicarij perpetui, & uniuersaliter obligati populo ex officio ad sacramenta ministranda, tenentur sub pena peccati mortalis non fugere à loco beneficii pestifero. Relicto autem Vicario sufficienti, possunt sine scrupulo abesse. Hæc conclusio est communissima omnium doctorum. In hoc enim puncto omnes conueniunt. Et quantum ad primam partem. Probatur primò ratione Gabr. Quia fugere, & relinquere populum in casu predicto est contra legem simul, & ordinem Charitatis. Contra legem, quia bonus Pastor tenetur animam suam pro ouibus in casu necessitatis ponere. Ioan. 10. contra ordinem charitatis; quia magis diligenda sunt animæ proximorum, quàm corpora nostra. Nam inter diligibilia (secundum B. August.) hic assignatur ordo, ut primò super omnia Deus, Secundò anima propria, Tertiò anima fratris. Quarto corpus nostrum, quàm proximi diligatur. Præponere ergo salutem corporis sui, salutem animæ proximi sui, est facere contra ordinem charitatis; quia magis diligitur, quod minus diligi debet. Hæc Gabr. & benè. Ordo autem Charitatis cadit sub præcepto, ut optimè determinatur à D. Tho. 2. 2. q. 44. art. 8. ad secundum. Secundò, ex doctrina eiusdè D. Tho. super cap. 10. Ioan. lect. 3. quia, inquit, spiritualis gregis salus præponderat corporali uitæ pastoris. Ideo cum periculum imminet de gregis salute, debet quisque spiritualis gregis pastor

Hostien.

Aer malignus, & pestifer est iusta causa, ut quis excusetur à residentia in eo loco, quod non intelligitur de curatis, aut curam animarum habentibus.

Canonici Cathedralis Lauretanae tenentur residere etiam tempore pestis, ne possunt fugere.

Quarta conclusio.

Cōclusio est communis doctorum.

Prima pars conclusionis. Probatur primo.

Gabr.

Ioan. 10.

Anime proximorum plus diligenda sunt, quàm corpora nostra.

Ordo diligibilium ex D. August.

Ordo charitatis cadit sub præcepto.

D. Tho.

Probatur secundò.

D. Tho.

pastor corporalis uitæ dispendium substinere pro gregis salute. **C**
 Hæc S. Doctor. Imminet autem dispendium, & periculum euidens
 & sanorum, & infectorum, & aliorum infirmorum, si non reli-
 cto Vicario, grex deseratur, & in opusculo de perfect. uitæ spirit.
 cap. 16. scribit hæc uerba. Tenentur Episcopi, ut pro salute subdito-
 rum animam suam ponant, dicente Domino: *Ego sum pastor bo-
 nus, &c.* ex quibus uerbis patet, qd de necessitate pastoralis officij
 est, ut periculum non refugiat propter gregis sibi commissi salu-
 tem. obligatur ergo ex ipso officio sibi commissio ad hanc perfe-
 ctionem dilectionis, ut pro fratribus animam ponat. Hec D. Tho.
 & quodlib. 1. 2. q. 18. art. 3. ubi ait, qd qui ex necessitate officij prædi-
 cat, puta habens curam animarum, non debet dimittere gregem,
 etiam propter periculum mortis, dummodo possit aliquod bonu
 facere, remanendo cum grege. Idem in terminis habet 2. 2. q. 185.
 art. 5. in corp. & ad tertium. *Vbi, inquit, subditorum salus, exigit
 persona Pastoris presentiam, non debet Pastor personaliter gregem
 deserere.* Neque propter aliquod commodum temporale, ne-
 que etiam propter aliquod periculum imminens. Si enim perni-
 ciosum est, nauam in tranquillitate nauem deserere, quanto ma-
 gis in fluctibus, ut dicit Nicolaus Papa, & habetur. 6. q. 2. Idem 1.
 Corin. 16. lect. 2. in prin. & 2. Cor. 11.
 Tertio, ex doctrina D. Aug. in epist. ad Honora. epist. 180. cuius
 titulus est: *Quomodo, & quando, & quibus fugiendum est, immi-
 nente periculo; ubi egregie scribit, & demonstrat, quanta mala na-
 scuntur ex fuga ministrorum in periculis, quæ mala euitari non
 possunt sine peccato mortali. Cum Episcoporum (uerba sunt Au-
 gusti.) & Clericorum & Laicorum est commune periculum, q, qui
 alijs indigent, non deserantur ab ijs, quibus indigent. & infra. Aut
 ergo ad loca munita omnes transeant, aut, qui habent remanendi ne-
 cessitatem, non derelinquantur ab ijs, per quos illorum Ecclesiastica
 est supplenda necessitas, aut pariter uiuant, aut pariter sufferant,
 quæ eos Paterfamilias uolet perpeti. & infra. *Fugam imperauit Do-
 minus, & acceptabile est fugere. Sed ijs, quos Ecclesiastici officij non
 tenent uincula, & aduerte, quod dicit, esse magis meritorium mori
 ibi in periculis, quam si, dum fugeret, Martyrium susciperet. &
 infra. & si aliqui deseruerunt plebes suas, hoc est, quod dicimus fieri
 non debere. Neque enim tales Docti auctoritate Diuina, sed hu-
 mano uel errore decepti, uel timore sunt uicti.* & tota illa epistola
 uersatur in hanc sententiam. Nota etiam extrema uerba: *Hæc ti-
 bi, frater, qua existimami ueritate rescripsi.* Vbi non per zelum, &
 feruorem loquutum se esse testatur. Mori in eiuismodi periculis,
 & præcipue in ministerijs infectorum, nihil à Martyrij splendore
 abesse scribit Euseb. Cæsarien. lib. 7. Histo. eccle. c. 17. & Cyprian.
 libell. de mortalit. circa mediū, idem aureis ijs uerbis scriptum re-
 liquit. *Pestis ista est leuis, quæ horribilis, et feralis uidetur. Explorat
 iustitiam**

Ioan. 10.
 Pastores ani-
 marum ex ui-
 sui officij ob-
 ligantur ut a-
 uimā ponant
 p oibus, ex
 sententia D.
 Tho.

Pulchrum di-
 ctum Nicolai
 Papa.

Probatu ter-
 tio.
 D. August.

Fugam quib?
 Dominus im-
 perauit, ex se-
 tentia Augu.

Aureum di-
 ctum D. Au-
 gustini.

Euseb. Cæsar.
 D. Cypria.
 Pestis ppter
 quid immit-

A iustitiam singulorum, & mentes humani generis examinat, An im-
 firmis seruiat sani, An propinqui cognatos pie diligant, an miserean-
 tur seruorum, languentium Domini, An deprecantes egros no dese-
 rant medici, An seroces uolentiam suam comprimant, An rapaces
 auaritia ferrentis insatiabilem semper ardorem, uel metu mortis ex-
 tinguant, An ceruicem flectant superbi, An audaciam leniant im-
 probi, An perennitibus charis, uel sic aliquid diuites largiantur, &
 donent sine herede morituri, ut nihil aliud mortalitas ista cõuulerit.
 Hoc Christianis, & Dei seruis plurimum præstitit, quod martyrium
 cepimus libenter appetere, dum mortem discimus non timere. E-
 xercitia sunt nobis ista, non funera. Dant animo fortitudinem, glo-
 riam contemptu mortis preparant ad coronam. Mori plane timeat,
 sed, qui ex aqua, & Spiritu Sancto non renatus gehenna ignibus
 mancipatur. Mori timeat, qui non Cruce Christi, & passione cen-
 sur. Mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte transibit.
 Mori timeat, quem de seculo recedentem perennibus pœnis aeterna
 flamma torquetur. Mori timeat, cui hoc mora longiori conferret et
 cruciatus eius, & gemitus interim differatur. Multi ex nostris in
 hac mortalitate moriuntur, hoc est, multi ex nostris de seculo liberan-
 tur. Mortalitas ista, ut Indeis, & Gentilibus, & Christi hostibus
 pestis est; ita Dei seruis salutaris excessus est, Hæc Cyprian. Quid
 putas dixisset Cyprianus, si ad Pastores fugientes non solum ad
 medicos ægros deferentes sermonem conuertisset? Verum ratio-
 nes prosequamur.
 Quarto, probatur conclusio ex doctrina Caiet. 2. 2. q. 185. ar. 5.
 & Sot. lib. 10. de iust. & iur. q. 3. art. 4. Docet Caiet. Cuius doctrinæ
 nihil addit Sot. (quamuis putet de suo aliquid addere) tria excusa-
 re Episcopum à residentia; necessitas impedimenti, qualitas nego-
 cij, & conditio personæ. Impedimentum autem est duplex, uel
 extrinsecum, ut persequutio Tyranni, & tunc tenetur residere,
 quando expedit Ecclesiæ presentia Pastoris, etiam si personalis ui-
 ta credatur auferenda à Tyranno; uel intrinsecum, quod ex cor-
 poreâ procedit infirmitate, & hoc, absolute loquedo, excusat à re-
 sidentia, puta si oporteat mutare aerem ad recuperandam sanita-
 tem, uel ire ad Balnea, & huiusmodi. In casu tamen imminente
 periculi Ecclesiæ suæ, cui sua obuiaret presentia, tenetur subline-
 re agridudinem usque ad mortem inclusiuè. Hæc Caietan. nunc
 quero, Pestilentia ponetur inter impedimenta extrinseca, uel in-
 trinseca? Si inter extrinseca (ut existimo) certè si ullo unquam
 tempore fingi potest presentia Pastoris prodesse, tunc maxime pro-
 dest; cum ob euidens, & commune mortis periculum, & anima-
 rum naufragium, tum ob cõterorum sacerdotum exemplum: Si
 inter intrinseca, habes casum expressum. Si enim nõ licet propter
 malum aerem, & agridudinem periculosam ad mortem, multo-
 minus propter pestilentem aerem, & sic dictum Hostien. ubi sit-
 Hostien.

tatur a Deo
 mortalibus,
 & est notada
 sententia.

Mortem quis
 timere debet.

Pestis, &
 mors, sūt Dei
 seruis saluta-
 ria.

Probat quar-
 to.
 Caietan.
 Sotus.

Impedimen-
 tum residentia duplex.

pra, si ad Curatum extendatur, est corrigendum.

Probatur
quintò.
Ripa.

Quintò rationibus Ripæ ualdè bonis à simili. Quoniam qui exercitui præest, tenetur ex officio uigilare pro salute sui exercitus, l. officium, §. officium, ff. de re milit. Eius igitur, qui præest saluti animarum, partes erunt, insudare, ne animarum salus lædatur. Item, quia Dominus tenetur subditos suos tueri, & defendere ab inferentibus bellum. c. i. Auten. de for. fidel. in fin. aliàs priuabitur proprietate feudi secundum glo. & feudist. communiter in §. fin. Præterea, si miles armatæ militiæ in pace militiam deserat, gradu deponitur, & in bello idem commissum, capite puniendum est, l. non omnes, §. qui pace. ff. de re milita. Sic miles cœlestis, in pace, si curam sibi creditam deserat, beneficio deponitur. c. ex parte. c. fir. de Cler. nò residen. In bello ergo Pestilentie, in quo maiori cura, & diligentia opus est, si munus suæ militiæ subire detractet, duriori pœna (meo quidem iudicio) puniendus est, d. §. qui pace. Hęc Ripa loco citato, de priuileg. contract. fol. 7. nu. 148.

Glossa.

Ripa.

Rex, & Princeps pro salute Reip. tenetur uitam ponere.
Sorus.
Nicolans de Lyr.
Optima ratio.

Concil. Trid.

D. Gregor.

Fuga Pastoris quando laudatur.

Astor. 9.

D. Tho. Cantuariens. fugijt de Anglia.

Adde tu, q. Rex, & Princeps tenetur pro salute Reip. uitam ponere. lege Sor. in 10. de iust. & iur. q. 3. art. 4. Ergo multò magis Pastor pro suo grege. Quod Nicol. de Lyr. super 10. cap. Ioan. optimè sic confirmat. Quoniam res melior, non est exponenda periculo pro re uiliiori, sed potius è conuerso. Vita autem hominis melior est simpliciter, quam uita omnium brutorum: Et ideo licet pastor brutorum, debeat aliquem laborem pro salute sui gregis substinere, non tamen debet se morti exponere. Anima autè humana nobilior est corpore; ideo è contrario Pastor animarum pro grege suo debet uitam corporalem exponere. Hactenus Lyr. Huc accedit, quòd præceptum de residentia Conc. Trid. sess. 23. cap. 1. de reformat. etiam eo tempore militat. Quare transgredi non potest sine peccato. Vnde D. Greg. in suo reg. lib. 8. epist. 41. & lib. 11. epist. 2. in casu Pestis declarat, aperteque significat, non solum Clericum officia spiritalia exercentem, sed etiam Episcopum residentem esse debere, & adiuuantem.

Deinde fuga Pastorum nunquam laudatur, nisi quando Tyrannus personam Prælati insequitur. Tunc enim, quia persecutio est personalis, & non cõtra gregem sibi commissum, propter personæ periculum, ubi per alium salutem subditorum prouiderit, licet Prælato corporaliter gregem deserere, ut inferius dicemus. Sic Apost. licuit, iuxta illud: *Si persequuti nos fuerint in una Ciuitate, fugite in aliam.* Sic Paulus fugit de Damasco, ut habetur Act. 9. Quod exemplo notissimo Athanasij, & Tho. Cantuarien. qui de Anglia fugijt, confirmari possit. Quòd si persecutio est tantum contra gregem, uel populum, qui non solum spirituale, sed etiam temporale damnum patitur; tunc Prælato non est licitum fugere, & gregem dimittere, sed eum tueri obligatur quantum illi fas est, ab incurfibus Luporum persequetium, Hæreticorum, Tyrannorum,

Anorum, & eundem ab alijs necessitatibus subleuare. At si persecutio est communis, id est, contra gregem, & contra Pastorem, tunc cum Turrecrem. in q. 3. super Euang. Domin. primæ post octa. Paschæ distinguendum est; quia aut est unus solus Pastor, aut multi. Si unus, nequaquam fas illi erit fugere, cùm mercenarius esset, cuius proprium est fugere, dum Lupum uidet uenientem. Si uerò multi sunt Pastores, uel Curati, tunc de communi concordia, de supremi Prælati arbitrio, poterunt aliqui recedere, alij remanere ita, ut grex remanens in illa Ecclesia, sufficiens custodiatur, & utiliter prouideatur. Ex his inferitur, q. fuga secundum se, rarò laudanda est, cùm grex ex illa, ut plurimum, damnum reportet. Quinimò, his quoq; qui curam aliorum non habent, fuga aliquando uitio tributa est, ut accidit Rutilio sanctissimo Christi Martyri, qui cùm in Africa fugam solitam in persecutionibus studiosè arripuisset, & interdum uitæ periculum pecunia redemisset, idque ei culpæ adscribendum esset; Dei uoluntate tandem inopinatè aggressus, uel (ut aliqui uolunt) muro fugam eius terminante, oblatu Præsidi, halacriter, ac gloriosè, Martyrium subiit, ut refert Tertul. lib. de fuga.

Dictum est autem in 2. par. con. (nisi relicto Vicario approbato, per quem necessaria possit populo suo prouidere sufficienter.) Quia tunc licitè potest fugere, neque hac in parte esset culpandus, ut mercenarius. Ut enim optimè asserit D. Tho. lect. 3. super c. 10. Ioan. mercenarius non uituperatur, quia fugit. Hoc enim aliquando licitè fit, ut patet in Athanasio, sed quia dimittit oues, & hoc modo, in casu fugere licet. Hęc S. Doctor. Idem ait in d. art. 5. in solutione ad primum & secundum. Est dictum D. August. in cit. epist. ad Honora. Ille autem Vicarius, teneretur sub peccato mortali ea omnia præstare, ad quæ proprius Curatus teneretur. Quo extincto, deberet sub peccato mortali uerus Curatus accedere, uel alium mittere, aliàs peccat mortaliter, & ut dictum est, in foro exteriori per priuationes beneficij, aliàs uic pœnas compelli posset. Tenetur autem necessariò Curatus, qui discessit, omnem curam adhibere, ut crebrò certior fiat de incolumitate uitæ, & bono regimine Vicarij sui. Nam si hanc diligentiam nò apposuerit, & post eius discessum Vicarius moriatur, etiam Curato mortem Vicarij sui ignorante, à peccato mortali non excusatur. Quoniam cùm Ecclesiæ præcepto, & lege quis obligetur ad finem, & media necessaria ad talem finem. Inter cõterea autem media necessaria ad finem, qui est curæ gregis, sit præfata diligentia, & sollicitudo; proculdubio

Turrecrem.

Fuga secundum se, rarò est laudanda.

Rutilius martyr, fugijt primo persecutionem.

Tertullia.

Nota.

D. Tho.

D. Athanasius fugijt.

D. August.

dubio hæc si non impendatur à Curato, peccat mortaliter, cum aliàs gregi insufficienter prouisum foret. Vnde hæc ignorantia apud Deum non excusaret, cū sit casus, qui probabiliter cōtingere possit, & quæ cogitare debebat: Imputer enim sibi, & suo discessit. Tutius est itaque consulere, ne discedat ullo modo. Et aduertere, q̄ fugere, minus uituperabile est Curato, quàm Episcopo. Cura enim animarum diœcesis, primariò, & principaliter imminet Episcopo, secundariò Curatis, qui habent potius officia quædã, & subministrationes sub Episcopo, ut Bani, & præpositi sub Rege, ut inquit S. Thom. 2. 2. q. 184. articu. 6. ad secundum, & ibidem Caietanus, & opusculo 19. cap. 4. Vbi pulchra de hoc, & opusculo 18. cap. 22. 23. 25. 26. & quodlib. 1. q. 7. ar. 14. in corp. & ad secundum.

Cura animarum diœcesis, primariò cõperit Episcopus, secundariò uerò Curatis. D. Thom.

Nota.

Episcopi ex uoto tenentur prouidere salutem suarum animarum, Curati uerò nõ, sed ex simplici iniunctione. D. Thom.

Turrecrem.

Prima resolutio Auctoris. Episcopus habet curam architectonicam sui gregis. Episcopus potius obligatur multitudini, quàm uni. Caietani concordantia cū doctrina Auctoris.

Adde, q̄ maiori uinculo obligatur ad animarum curam Episcopus, quàm Curatus. Quocirca omnibus Rectoribus fugientibus, ingrauescente peste, tenetur ipse nõ fugere. Tenetur enim ipse, quoad totam suam uitam, ex uoto, seu statu, & professione ad curam animarum; in cuius signum, consecratione, & anulum accipit: Rectores autem non, nisi simplici iniunctione, & commissione. Quapropter Curatus non est proprie pastor, sed potius officialis Pastoris, & quasi manualis operarius principalis Artificis, id est, Episcopi. Lege D. Tho. quodlib. 3. q. 2. art. 17. in corp. & ad quartum, & in opusculo de perfectione uitæ spiritualis cap. 16. 17. & 18. facit ad hoc Turrecrem. in sum. de Eccle. lib. 2. à cap. 59. usque ad 63.

Verum ad quid teneantur in specie tales Rectores assistentes, difficile est specificare; & in quo facto obligentur actualiter uitam exponere. Dico igitur in primis resolutè. Episcopus ipse personaliter non tenetur huic, uel illi singulari personæ infectæ sacramenta ministrare. Cum enim ipse habeat curam Architectonicam totius sui gregis, sitque uniuersalis Pastor totius diœcesis, cui omnium ouium est cura commissã, magis, & propius obligatur multitudini, quàm singulari personæ; præsertim quando etiam uniuersæ multitudini periculum imminet. Huic dicto non repugnat doctrina Caiet. 2. 2. q. 33. super art. 2. uidelicet, q̄ Prælati, ut sic, non modò tenentur ad procurandum commune bonum animarum sibi commissarum; (quod principaliter intendere debet) sed etiam bonum animarum illius subditi sui; in cuius signum tenetur ei sacramentum poenitentiae exhibere. Quod ad ipsius solius emendationem spiritualem fit. Hic, inquam actus, est secundarius, minusque principalis. Et ideo quado est impeditiuus principalioris actus, qui maius bonum respicit, licet omitti potest. Quapropter in casu nostro, tenetur Episcopus, se in gratiam multitudinis conferuare, nec debet dimittere

A mittere nonagintanouem oues, ut quærat unam, quando illa nonaginta nouem oues, non sunt in statu securitatis.

Adde, q̄ Rex non tenetur pro uno subdito, sed pro communi totius Reip. salute uitam exponere. Item, quia sacramenta ministrare, excepto Ordine, & Confirmatione, uel aliquod huiusmodi particulariter curam agere, est Curatorum, nõ Episcopi, nisi in casu. Ita docet S. Tho. dicto quodlib. 1. artic. 14. & quodlib. 3. artic. 17. dixi (nisi in casu.) Nam si tantopere sauiet pestis, ut omnes Curati deficerent, deberet Episcopus uel alios Sacerdotes sæculares, & regulares deputare; qui tunc temporis tenerentur obedire, uel certè, his extinctis, aut renuentibus, tenere tur ipsemet Episcopus sigillatim insistere curæ animarum, prout posset. Ita in terminis docet D. Thom. loco citato. In aliquo tamen casu, necessitate imminente, deberent, & Episcopi, & Doctores, intermisso proprio officio, particulariter intendere curæ, & salutem animarum. Hæc ille. Posset autem Episcopus inter cetera unum ante Pestis aduentum facere. Edicto uidelicet publico cõuocare Rectores, eorumque animum explorare: Nũ, ea adueniente, cum gratia Saluatoris fortes sint ad remanendum, & ministrandum. Quo usque infirmos nouerit, uel mutare de consensu, uel coadiutorem, id uolentem præstare, ei assignare. Posset item non omnes ad ministerium infirmorum simul deputare; sed consilio D. Aug. in dicta epist. fortes mittere, & eligere quatuor, uel quinque ex Curatis, qui prima uice ad infirmos accedant, alij ad sanos, & illis extinctis, sorte iterum è reliquis diligere. Nec id graue Curatis uideri deberet, cum aliàs obligentur. Et hoc in simili approbat Turrecre. can. Aduersitas. §. hoc etiam. nu. 2. 7. q. 1. Debet item in Castris, & Oppidis, in quibus ordinariè unus dütaxat Sacerdos existit; unũ alium saltem coadiutorem mittere; quorum alter ad infectos, alter ad sanos destinatur. Et alter si nolit ex Charitate infectis ministrare, Curatus loci, cui ex officio hoc incumbit, tenebitur sortem ministerij infectorum eligere; & in Ciuitate distinguat ministros, ut supra.

Rex nõ tenetur pro uno subdito exponere uitam suã benè autè p̄ salute Reip. D. Thom.

Casus.

Munus Episcopi ante pestem, uel in ea quod sit.

Turrecrem.

Tradat Episcopus Curato, coadiutorem tempore pestis.

Dico secundò, descendendo ad Rectores cum Rebuffo. Primò, q̄ Rector debet admonere omnes, ut confiteantur ante morbum prædicare per uicos, & plateas periculum mortis, irã Dei, emendationem uitæ, quatuor nouissima, Missam diebus festis saltem celebrare in plateis, uel uijs publicis, si non potest ad Ecclesiam cõuenire. Secundò debet infectos, quò potest de longinquo confiteri, uel alio meliori, & decentiori modo; Eucharistiam posset per fenestram porrigere, quamuis ad hoc nõ tenetur. Cùm dicat August. *Crede, & manducaisti*. Tenetur ter tìò sub peccato mortali quærere, ubi imminet periculum salutis

Secunda Auctoris resolutio. Rebuff. Missa celebranda in plateis tempore pestis.

Augustini dictum de comunione corporis Christi.

tis animarum. An infectus faciat signa contritionis, uel impoenitentia, & desperationis, An petat in aliquo consilium de Restitutione, & similibus. Hoc dictum est D. Thom. 2.2.q.33. art. 2. ad quartum, q. illud debetur alicui certæ, & determinatæ personæ, siue sit bonum corporale, siue spirituale, oportet, quod ei impendamus, non expectantes, quod nobis occurrat, sed debitam sollicitudinem adhibentes, ut eum inquiramus. Vnde sic ille, qui debet pecuniam creditori, debet eum requirere, cū tempus fuerit, ut ei debitum reddat, sic, qui habet spirituale curam alicui, debet eum quærere, ut eum corrigat a peccato. Hæc S. Tho. Idem Adria. in q. de cor. frat.

Tenetur quartò Parochiani, & Episcopus, anthidota, & præseruatiua Rectoribus dare, ut securius ministrent, & ipsi tenentur illis uti ad maiorem conseruationem corporis in gratiam spiritualis ministerij.

Item Medici tenentur docere, & communicare huiusmodi præseruatiua dictis Curatis.

Quintò, uicinior Curatus tenetur succurrere alteri si infirmetur, atque hoc est de iure naturæ, ut pars parti, & membrum membro succurrat, ordine Charitatis, quæ disponit, ut magis cõiunctos, magis diligamus. Sic S. Tho. 2.2.q.26. art. 7. & 8. *Melius est enim uicinus iuxta, quam frater procul.* Prouerb. 27. Et tandem.

Ultimò, si infectus ualeat surgere de lecto, non tenetur Curatus eius domum intrare, ut sacramenta ministret, sed audiat illum è fenestra, uel moneat, ut ad locum deputatum pro infectis in Parochia descendat. Ipse uerò recipiat se in aliquem altum suggestum, & à longè audiat. Verùm, An teneatur infecto sacramenta Pœnitentiæ ministrare, & domum eius intrare, si nō ualeat surgere à lecto, cum uitæ suæ periculo, in hoc est difficultas. Vnde sit,

Quinta conclusio. Absolutè loquedo, Curati non tenentur cum periculo uitæ suæ infectis ministrare sacramentum Viatici, & Confessionis, nisi in casu. Explico cõclusionem. Quamuis de longinquo, uel cum anthidotis (ut fufius infra dicitur) & efficacibus præseruatiuis probatis, etiam de proximo teneantur sacramenta præstare infectis, non tamen à toto genere, id est uniuersaliter, tenentur sine præseruatiuis huiusmodi porrigere illa de proximo & os ad os, seu facie ad faciem; sed tantum in duobus casibus. Hanc teneo cum Tabi. & Arm. contra Biel. Maiorem, & alios. In hac conclusione tria sunt mihi probanda.

Primum est, quod à toto genere, non tenentur.

Secundum est, quod in extrema spiriuali, tenentur.

Tertium,

A Tertium, quod in graui etiam necessitate tenentur.

Primum probo multipliciter, & primò ex fine, à quo media & necessitatem, & proportionem accipiunt. Est doctrina communis Theologorum, & uerissima, quod sacramenta Viatici, & Confessionis in re, non sunt necessaria simpliciter, & absolutè, sed tantum sufficiunt in uoto. Ergo Curatus simpliciter, & absolutè non tenetur cum periculo uitæ illa ministrare. Non enim est obligatus exponere uitam, nisi, ut defectu suo, morituro non deficiat necessaria ad salutem, sine quibus salus æterna illi non contingeret. Sufficiunt autem Adulto (ut diximus) si habeantur in uoto; quando opportunitas sacramenti excluditur. Sic S. Tho. 3. dist. 17. q. 3. art. 1. quæstiuncula 1. & Concil. Trident. sess. 6. cap. 4. & sess. 7. can. 4. & sess. 14. cap. 4.

Confirmatur hæc ratio optimo, & euidenti argumento. Præceptum Baptismi, (quod sanè est præceptum diuinum, id est Christi) non obligat Adultum ad Baptismum recipiendum cum periculo mortis. Vt si nō sit alia aqua nisi ueneno mixta, non tenetur baptizari, sed uoto Baptismi saluabitur; ergo nec Curatus tenetur cum periculo uitæ suæ ministrare tale sacramentum Adulto. Armilla, ponit hoc in specie, de Baptismo dicto uerb. Episcopus, num. 6. lege Adria. in quarto de confessione.

Item præceptum confessionis, iure diuino est, quod sit integra; & tamen ob uitam saluandam, non tenetur dicere tale peccatum, per quod à Sacerdote probabiliter occideretur. Cū igitur sacramenta non obligent Adultum, (de cuius salute agitur, ut suscipiantur cum periculo uitæ, pari etiam, imò fortiori ratione, non obligabunt ministrantem, ut ministret illa cum periculo uitæ. Dom. de Sot. optimè hoc definit lib. 1. de Iust. & iur. q. 6. art. 4. dubio ultimo, dicens: Lex diuina nequam cum tanta acrimonia nos ubique obligat. Nemo enim tenetur, uel se, uel filium baptizare cum periculo mortis, aut alia suscipere sacramenta. Hæc Sot. Cuius tale dictum aliquā censuram desiderat, cum tantum ueritatem habeat in filio iā grandæuo, & adulto. Infantem enim, & carentem usu rationis, tenetur quis etiam cum certo periculo mortis baptizare. Quandoquidem Baptismo flāminis, seu Baptismi uoto, saluari non possit. Quod uerò dicit: Nemo tenetur se baptizare; nō est accipiendum, uel trahendum in eum sensum, ut possit quis se ipsum baptizare: quod proculdubio impossibile est, ac formæ Baptismi omninò repugnans: Verba enim illa, quæ sunt forma Baptismi, Ego te baptizo; seu baptizantes eos, ut est in Euangelio, seu baptizetur seruus Christi, iuxta Græcorum morem,

B rem,

Probatio primi puncti.

Sacramenta Viatici, & Confessionis in re, non sunt simpliciter necessaria, sed sufficiunt, in uoto.

D. Tho. Concil. Trident.

Cõfirmatur.

Præceptum Baptismi, nō obligat adultum, ad baptismum suscipiendum cum periculo mortis suæ.

Armilla. Adrianus. Aduerter dictum.

Domini Soto.

Soto, censura dignus est.

Cur nemo potest seipsum baptizare?

D. Thomæ dictum.

Casus de debitore.

Adrian. D. Tho. Episcoporum, & Parochianorum obligatio.

Medici ad quod obligentur tēpore pestis.

D. Thom. Prouerb. 27.

Quinta conclusio. Explicatur conclusio.

Tabien. Armilla contra Biel. Maior.

rem, semper requirunt realem personarum distinctionem C inter baptizantem, & baptizatum; sed interpretandus est, ut verum sensum habeat, q̄ quis non tenetur se exponere Baptismo, ac huiusmodi suscipere sacramentum.

Probatur primum punctum secundò. D. Thom.

Secundò sumitur Argumentum à forma, & essentia officij Pastoris, quæ tangitur à D. Thom. d. q. 185. art. 5. Quoniam in qualibet obligatione, præcipuè attendi debet obligatio finis. Obligatur autem ad exequendum eius officium propter subditorum salutem. Quando igitur hæc non exigit necessariò præsentiam Pastoris, non est cur cum periculo uitæ illa exponatur. Et in solutione ad tertium. imminet, inquit, Pastori necessitas, ut retineat animum intendendi proximorum salutem, si opportunitas adsit, & necessitas requiratur. Et eadem parte q. 184. art. 7. ad primum. Ad hæc maximè teneretur exponere omnia pro salute gregis, quantum opus fuerit: At in hoc primo puncto non supponitur necessitas magna, uel maxima, ergo

Probatur tertio. Facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam. Maior.

Tertio, facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam: est regula generalis Theologorum. Excitet igitur seipsum infectus ad dolorem, & Contritionem, quam habere extra casum necessitatis magnæ spiritualis, ut loquimur, cum diuino auxilio Non est difficile. Nam (ut inquit Maior) in 4. d. 14. q. 2. con. 6. Contritio est frequentissima ante Sacramentum, & creberimè sine penitentia sacramento tollitur peccatum. *Quacumque enim hora, &c.* Ezech. 38. aliàs malè esset prouisum ijs, qui in bello moriuntur, seu in ignem, aut puteum cadunt.

Ezech. 38.

Probatur quarto. Bonum uniuersale, præponderat particulari.

Quarto, quia Curatus est obligatus multis; unde propter multitudinem potest ad illum non accedere, quando non est in magna necessitate. Bonum enim uniuersale, præponderat particulari. Huc faciunt prima, & secunda rationes in principio quæstionis positæ.

Probatur quinto. Casus.

Quinto, quia infectus non obligatur, (etiam iure Diuino) confiteri, nisi data copia Confessoris. Vnde eo casu excusatur. Finge quæso, ut ex rei natura intimius ueritas elucescat: In Oppidis, ubi unicus existit Sacerdos, illum peste agrotare. Tenebuntur ergo Parochiani, egrotanti illi confiteri necne? Nequaquam sanè. Ergo nec è conuerso.

30an. 10.

Vltimò, quia si esset obligatus accedere, esset propter text. Ioan. 10. *Bonus pastor, &c.* Sed hic locus quomodo sit legitime intelligendus, inferius exponetur. Hæc circa primum punctum.

Secundum non est necesse probare. Nam nostra prima conclusio id ipsum asserit. Si enim tunc quilibet Christianus tenetur, ergo multò magis, & per prius ille, cui incumbit officio.

A scio. Quidam Doctor, cuius nomini, honoris gratia, parco existimat, extremam necessitatem illam esse, in qua homo nullum aliud habet remedium, uel difficillimum, ut Contritio. Sed ratio postulat, ut extrema illa dicatur necessitas, in qua nullum aliud habet remedium præcisè, nisi meum sacramentum. Si enim aliud remedium habere potest, quamuis difficile, non erit in extrema necessitate. Sicut dicitur extrema necessitas corporalis, quando uita corporis moritur, & deficit sine meo cibo, & non aliter. Vnde quando aduultus desperat, uel in agonia positus, à Dæmone decipitur; Deum blasphemans ita, ut non sit spes de eius Contritione, iudicandus est articulus maximæ, & extremæ necessitatis.

Autoris modestia in retinendo nomine cuiusdam uiri.

Extrema necessitas quando fit, seu quando dicitur.

Tertium dictum, quod etiam in graui teneatur. Explico. Voco grauem necessitatem spiritualem, non articulum mortis absolutè, ut multi putant.

Tertium dictum.

Articulus enim mortis non constituit hominem simpliciter in graui necessitate spirituali. Nam Martyres, dum moriuntur, non sunt in illa necessitate spirituali; cum *preciosa sit in conspectu Domini mors seruatorum eius*. Verum quando uerisimiliter dubitat Curatus de periculo salutis anime ouis sue existens in extremis, ut quia cognouit illum subditum non solum certitudine scientiæ, sed probabili coniectura in statu

Grauis necessitas spiritualis, quæ, & quid sit. Martyres dum moriuntur, non sunt in necessitate ulla spirituali.

B peccati mortalis, & moraliter credit, quod Contritio erit illi, aliàs uel impossibilis, uel difficilis; puta cum domi habet concubinam, uel beneficium Simoniacè, uel Censuras Ecclesiasticas, uel ex priori uita cognoscit sæpè in peccata mortalia reincidere, uel scit à multo tempore non esse confessum; & uniuersaliter, quotiescunque Curato probabile est, moraliter loquendo, illum esse in peccato mortali, quamuis actu nullum signum impoenitentiæ, uel desperationis appareat; tenetur huic cum periculo uitæ succurrere, & hunc statum uoco grauem necessitatem spiritualement.

Curatus, quando teneatur accedere ad morientem.

Hoc dictum est Tabienæ, & Adria. in 4. de Confess. q. 8. ad ultimum. Vbi ait Adria. quod tenemur non solum temporalia perditioni exponere, (cum proximus aliter saluari non potest) sed etiam, cum uerisimiliter sine hoc non saluabitur, aut probabile dubium est, an sine illo saluaretur, & uerisimiliter existimatur, quod eo medio recuperabitur eius salus.

Tabienæ, & Adriani dictum.

Hoc dictum probatur multis rationibus.

Primò. Laicus, & Sacerdos non Curatus tenentur in extrema, quando actualiter imminet periculum, ut supra diximus conclusione prima; ergo Pastor tenebitur ad aliquid plus; aliàs esset paris conditionis obligatus, & non obligatus, ergo

Probatur dictum primò.

ergo saltem in graui tenebitur. **C**
 Secundò, quia Laico seu non Curato, succurrere in graui, est opus perfectionis, ergo Pastori est opus debitum, & necessarium. Consequentia tenet ex doctrina S. Thom. 3. sent. ubi supra. Pastoris, inquit, officium ex necessitate se extendit ad aliquid, quod Laico esset opus perfectionis. Quod intelligendum est extra casum extremæ necessitatis. Nam tunc Laico quoque incumbit ex necessitate. Vnde dicitur *Bonus Pastor* propter actum dilectionis, quem exercet extra casum; in quo aliàs, ut quilibet homo tenetur.
 Tertio, quia ex doctrina D. Tho. ubi supra in solutione ad tertium, tenetur ex necessitate Pastor, quando opportunitas adest, & necessitas, quæ duo in casu nostro concurrunt.
 Quarto, tenetur ille, cui incumbit ex officio, in graui temporali existenti succurrere; Ergo & Pastor existenti in graui spiritali. Est autè Regula S. Tho. expressa 2. 2. q. 26. ar. 5. ad tertium. Quod in eo casu, in quo aliquis tenetur procurare salutem Proximi, tenetur etiam pro ipsius salutis periculo temporalem uitam exponere, ministrando ei.
 Quintò, Sacramentum Pœnitentiæ ex attritu facit contritum uirtute clauium, & dat primam gratiam, ut expressè definit Concil. Trid. sess. 14. can. 4. Quidquid ante dictum Concilium Trident. scripserit S. in 4. d. 17. q. 2. art. 5. in responsione ad argumentum de certitudine gratiæ, dicens, quoniã quoddam quibus ex attritu fiat per sacramentum contritus, non est certitudo fidei; sed Doctorum opinio. In magna igitur necessitate non est æquum, hominem tam certo remedio priuari. Imò ratio postulat, ut magno ei remedio succurratur.
 Sextò, quia aliàs malè, & non sufficienter prouisum esset Reip. Christianæ in necessitatibus spiritualibus, cum grauis casus necessitatis, esset sine remedio derelictus, nec necessariũ haberet remedium, sed spontaneum. Vnde benè concludit Adria. in 4. de correctione fraterna. con. 1. 2. arctius præcipi elemosynam spirituales, quàm corporalem. Illa enim etiam cum periculo uitæ obligat circa constitutum in extrema, seu graui necessitate spiritali; hæc autem nequaquam, ut latius inferius.
 Adde, quoddam Laici si relinquuntur in necessitatibus, quoad spiritalia, iure possent negare Curatis alimenta temporalia, quæ dantur, iuxta Paulum, ut metantur spiritalia.
 Septimò, Medicus corporalis tenetur ex officio etiam in graui succurrere: *propter necessitatem enim creatur enim Altissimus*, ergo multò magis Medicus spiritalis.
 Octauò,

Probatur secundò.

Officium boni Pastoris, ad quid se extendat, ex Diuo Tho.

Probatur tertio. D. Tho.

Probatur quarto. S. Tho.

Probatur quinto. Sacramentum Pœnitentiæ ex attritu facit contritum uirtute clauium. Concil. Trid. Sotus reprehenditur.

Probatur sexto.

Adria. distat.

Nota. Quando possent negare Curatis alimenta temporalia. Probatur septimò. Ecclesiast.

A Octauò, & ultimò. Quia quamuis absolutè, & simpliciter confessio in re non sit necessaria ad salutem; huic tamen existenti in graui, est necessaria, & iudicanda est in bona praxi morali respectu huius simpliciter necessaria. Videmus enim ad oculum multos quotidie habentes Concupinam, odia, inimicitias, yfurasque facientes, exhortatione moueri ad Pœnitentiam, bono consilio conuerti, & ea facere ad Rectoris præsentiam, quæ aliàs derelictus non faceret. Et,

Confirmatur hæc ratio ex D. Tho. 2. 2. q. 43. de scandalo, ar. 7. ad quartum. *Quandoque*, inquit, *impletio operum misericordiae est de necessitate salutis in his, quibus ex debito imminet cura defectibus aliorum subueniendi, uel in temporalibus, puta procedendo esuriatam; uel in spiritualibus; puta docendo ignorantem, siue huiusmodi siant debita propter inunctum officium, ut patet in Prælati, siue propter necessitatem indigentis; & tunc eadem ratio est de huiusmodi, sicut de alijs, quæ sunt de necessitate salutis.* Hæc S. Thom. Atqui in casu nostro utrumque membrum includitur, & debitum ex iniuncto officio, & necessitas indigentis, ergo, &c.

B Negligentia autem, quæ consistit in præmissione eorum, quæ sunt de necessitate salutis; siue sint actus, siue circumstantiæ, est peccatum mortale, secundum S. Tho. 2. 2. q. 55. de negligentia, ar. 3. in corp. & ad tertium, & Alex. de Ales. 2. par. q. 131. memb. 2.

Accedit postremò hæc ratio. Si hoc casu periculum mortis eximeret Curatum ab officio præstando, eliminaretur omnis actus Fortitudinis, & uirtus Fortitudinis esset frustrata. Fortitudo enim intrinsecè habet iuxta Arist. 3. Ethic. & S. Tho. 2. 2. q. 123. ar. 4. in corpore; quod tuetur, & firmat uoluntatem hominis, ne retrahatur à bono rationis, propter timorem mali corporalis. Oportet enim bonum rationis tenere contra quodcumque malum. Quia nullum corporale æquiuale bono rationis; & quamuis propriè uersetur circa pericula mortis in bello; secundariò tamen habet locum in periculis egritudinis per contagionem, propter obsequium uiuosum.

Et aduerte, quoddam datur lege Diuina præcepta Fortitudinis; quia non ita uidetur manifestè esse debitum, quoddam aliquis pericula mortis non reformidet, ut ait S. Tho. 2. 2. q. 125. artic. 1. ad ultimum.

Timor autem inordinatus, quando facit rationem præmittere aliquod Diuina lege præceptum, quommodo sit peccatum mortale, lege D. Tho. eadem par. q. 125. art. 3. & 4. Quommodo autem hæc eadem actio Curati referatur ad iustitiam,

B 3 qua

Probatur septimò. Confessio, existenti in graui necessitate, est simpliciter necessaria.

D. Tho.

D. Tho.

Nota.

D. Tho. Alexand. de Ales.

Probatur nono. Actus fortitudinis, quædò in Curato conseruaretur. Arist. S. Tho.

Lege diuina dantur præcepta fortitudinis. D. Tho.

Quando est peccatum relinquare aliquid faciendũ pp timorem.

qua parte est debita, & ad fortitudinem, qua parte habet rationem terribilis. Egregie traditur à Caiet. 2.2. quæst. 173. art. 11. Virtutes enim omnes connexæ sunt, ut communiter dicunt Doctores.

Caietanus.

Nota opio Nauarri.

Notandum est hic, quod Nauarri. in suo man. confess. cap. 24. num. 23. §. Quæ conclusio, expressè dicit, extra casum extremæ necessitatis, etiam procedere præceptum ferendi opem; quare uidelicet Proximus non est in extrema nostræ opis necessitate; ob suam tamen imbecillitatem, uel ignorantiam crassam, aut affectatam, aut ob alias causas, & occasiones peccandi in ea est necessitate, ut nisi nos ei opitemur, peccatū mortale commissurus sit, & spiritualiter moriturus, & si opitemur, non. Hæc ille, loquens de præcepto correctionis.

Distum nota bile Nauarri, quod s. Christianus, raro patitur extremam necessitatem spiritualem. Gratianus reprehenditur.

D. Thom. sententia, & est cōmunis doctorum. Concil. Trid.

Paruuli Christianorum manentes apud Infideles, sū in graui necessitate spiritali. Caieta. error de contritione.

Conclusio sexta. Ad quid Curati teneantur.

Addit alterum notabile in eod. cap. 24. nu. 9. ueri. Tertio peccat; quod Christianus raro patitur extremam necessitatem spiritualem; quod ipsum etiam repetit in ca. inter uerba. 1. 1. q. 3. Et dat rationem sui dicti. Quoniam per Contritionem absq; alia ope, Christianus saluari potest. Cōtritionem autem sine actu sacramenti, uel ante sacramentum susceptum in re, quidquid circa hoc dixerit Gratianus, in cap. penult. §. Quibus, de peniten. dist. 1.) remittere peccatum, & constituere hominem in gratia; Doctrina uerissima, & communissima est Theologorum, ut S. Tho. 3. par. q. 86. art. 2. & in 2. sent. d. 17. art. 5. q. 2. licet non sine uoto sacramenti, ut definit Concil. Trid. sess. 14. cap. 4. Subdit Nauarrius patitur, tamen illam, qui existens in culpa mortali, & proximus morti, putat se quauis peccatorum Attritio-ue saluum fore; & ideo non curat eam augere ad perfectionem necessariam. Tunc enim uidetur extremè indigere doctrina de uera Contritione. Eandem etiam necessitatem patiuntur paruuli Christianorum morti proximi existentes apud Infideles, uel apud Fideles, nescientes baptizare. & multi Gentiles in Indijs, & Perù, morti propinqui, qui conuertuntur, si fide Catholica erudireretur. Hæc ille, Caiet. in sua Summula. uer. Contritio, existimauit, hominem posse esse certum, se habere Contritionem, in formam tamen; sed errat, quia Cōtritio non nascitur ex uiribus naturæ; & quia homo tunc esset certus de ultima dispositione ad gratiam, quod est falsum.

Sexta conclusio, Curatus tenetur emere, & sibi præparare anthidota præseruatiua, & remedia, quæ à Pharmacopolis cōficiuntur ad euitandam infectionem, seu communionem pestis; & ijs tenetur uti, quibus habitis tenetur ministrare actualiter infectis tria sacramenta, Confessionis, Eucharistiæ, & Extremæ unctionis: uel. certè saltem Pœnitentiæ sacramentum.

Autum. Tria afferuntur in conclusione, &

Primum, quod teneatur sibi præparare anthidota.

Patet. Quoniã obligatur sub peccato mortali adhibere media proportionata ad finem officij sui; uidelicet ad curationem animarum necessaria, & conuenientia, tenetur item ad remouenda impedimenta contraria, quæ uel retardant, uel præpediunt positiuè, uel priuatiuè executionem dicti finis. Tenetur Tertio, non se constituere in statu, in quo uel non possit, uel difficulter possit exequi suum finem, aliàs sua culpa, & negligentia deficeret sibi ipsi, & partibus officij sui. Sicut enim militi incūbit necessario defensiuæ arma apud se habere, & corporali medico similia præseruatiua, nec ille à præliando, nec iste à medendo legitime excusatur coram Domino, si ob illorum carentiam, recuset alter mederi, alter præliari, sic & Curato accidit; quod si nummis careat, obligatur Episcopus hæc præparatiua emere de suo, & illis tradere. vt in simili Bañes in 2. 2. super ar. 5. q. 26. & latius q. 3. 2. art. 7. dub. ult. & q. 3. 3. ar. 3. Cōclu. 4. in Coroll. Medico uero, quia incumbit principaliter cura corporum, communitas à qua in huiusmodi ministeriū uocatus est, talia ei remedia, & præseruatiua emere debet.

Primum dictum. Probatum.

Comparatio militis ad Curatum.

Bañes.

Secundum quod scilicet ijs remedijs, seu præseruatiuis præfati teneantur uti, per se patet. Timor. n. cadens in uirum constantem, nullo pacto excusaret illum, si consulto præseruatiua talia relinqueret; immò in uitium pusillanimitatis incurreret, cum recusaret exequi operationem sibi proportionatam, & recusaret in id tendere; quod aliàs est sibi debitum, & potestati suæ commensuratum. Lege art. 1. q. 1. 3. 2. 2. Ponere enim animam suam pro ouibus suis, quod est actus pastoralis officij, in tantum habet periculum uitæ annexum, ut omnis rectitudo illius, constituatur ex periculo uitæ; sicut, & cæteri actus Fortitudinis; qui si discrimen uitæ effugerent, in uitium inciderent, ut subtiliter Caiet. in quodli. 3. tract. q. q. unica in soluto ad Secundum.

Secundum dictum. Timor cadens in uirum constantem, quando non excusat Curatum à ministrando.

Dico Tertio. Quod saltem Pœnitentiæ sacramentum ab ijs ministrari debet. Nam quamuis morientibus debeant reliqua etiam duo exhibere; quando tamen non possent singulis illa tria ministrare, semper primo loco sacramentum Pœnitentiæ singulis est ministrandum, tanquã magis necessarium Adultis.

Tertium dictum.

Septima Conclusio. Coadiutor (recedente Episcopo cui est adiutor) tenetur non fugere, sed remanendo ea omnia administrare, quæ proprius Episcopus obligatur facere. Explico. Coadiutorum tria genera in sacris Canonibus reperiuntur. Primum eorum, qui ob impotentiam Episcopi, uel quantum

Coadiutor Episcopi, abeunte Episcopo, quid debeat facere. Coadiutorum tria sunt genera. Primum.

ad omnes actus, uel quantum ad aliquos peculiare, à Papa **C** concedi solent. Secundum eorum qui ob crimen Episcopi, propter quod ab administratione, & Ecclesiæ gubernatione remouentur, ipsi sufficiuntur. Tertium eorum, qui in auxilium, & leuamen regiminis, tam in Pontificalibus, quam in alijs, ob Episcopi senectutem, uel infirmitatem, sed non talem, quæ ipsum inhabilem reddat, petenti Episcopo, socius coadiutor, etiam cum futura successione indulgentur.

Resolutio. Dicendum est igitur, quod non solum primi, & secundi generis coadiutores, obligantur absque dubio residere tempore pestis; quod de per se patet; (idem. n. iudicium est de ipsis, ac de proprijs Episcopis, imò cum ij remoti sint ab administratione, nec in ea possint se intromittere sine coadiutoris licentia, totum pondus regiminis coadiutori relinquuntur;) sed etiam tertij generis adiutores, tenentur non fugere, & probatur.

Coadiutoris officium quale sit. Quoniam officium coadiutoris est, ea omnia exercere, que pertinent ad Episcopum, & cum Episcopus ipse non possit illa per se exercere, uel si potest, nolit, illico totum onus ad coadiutorem deuoluitur, cui etiam in spiritualibus exercitium dicti Ecclesiastici regiminis commissum fuit. de qua re legendus est Cosmas Philarchus de Officio sacerdotis, tomo 1. parte 2. lib. 4. cap. 24. Hinc sequitur, quod Episcopus relicto Coadiutore, bene potest fugere, etiam non relicto uicario. **Q**uia D Coadiutor supplet æque, & bene, & est à Papa in eius suffragium datus, deputatus, & approbatus.

Octaua Conclusio Religiosi, qui uitæ Contemplatiuæ incumbunt, quique pro obiecto non habent opera misericordiæ spiritualia, uel corporalia erga populum exercere, ut Carthusiani, Camaldulenses, ac cæteri monasticæ uitæ professores, Heremite, Iesuati, Canonici Regulares, Teatini, & alij huiusmodi, possunt fugere à loco pestis absque scrupulo; nec Infectis laicis extra monasterium degentibus tenentur in spiritualibus subuenire, nisi in casu primæ Conclusionis. Hęc conclusio, est Caiet. in d. q. 26. art. 5. & Bañes. quest. sua in arti. 3. q. 33. 2. 2. & Tabiense, qui omnes dicunt esse opus supererogationis. Sic sentit Armil. uerb. Episcopus nu. 6. &

Probatur; quia nec ex officio, Cum non sint Curati, nec ex professione, seu ex instituto, obligantur ad ista munera prestanda, ergo nullo modo tenentur permanere.

Secundo. Quia nemo obligatur ad opera supererogationis, nisi in casu, ut rectè ibid. Caiet. Quocirca licitè possunt fugere, & seruare uitam. Quod si illorum Prelati id illis præcipiant, puto non teneri obedire: Quoniam licet id, quod præcipitur,

Apitur, sit actus Virtutis, & licita sit talis obediētia; non tamen est necessaria, cum non sit secundum Regularem obseruantiam, nec sit de contentis in regula statutis, seu constitutionibus, nec concernat comune bonum Ordinis, seu Religionis, quam profitentur. Dixi extra monasterium. Nam si pestis esset inter monachos, seu in conuentu, aut monasterio, deberent obedire sub pœna peccati mortalis Prelato præcipienti, ut infectis monachis ministrarent tam temporalia, quam spiritalia, etiã cum uitæ periculo; ut optimè Caiet. in suis opusculis. to. 3. tract. 9. q. unica, & Probat bona ratione. Quoniam lex, uel superior homo potest præcipere omnes exteriores uirtutum actus necessarios ad commune bonum illud, cuius curam habet, ad quod subditos habet; & subditi tenentur obedire, non obstante quocunque uitæ periculo annexo. Vnde quia Prelatus potest præcipere subditis Religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ non infimum tenet locum cura Infirmorum; Ideo tenetur subditus obedire ad seruendum Aegris, etiam Infectis Epidemiæ morbo. Quoniam hoc periculum uitæ, comitanter se habet ad opus quod per se præcipitur, scilicet seruitium Infirmorum. Hęc Caiet. aliàs nec Rex posset præcipere militi, ut præliaretur uel defenderet Ciuitatem, cum ibi sit periculum morbis concomitans. Etenim non minus tenetur Religiosus in his similibus obedire, quam sæcularis suo Principi ad præliandum, ubi est maximum morbis periculum concomitans.

Adde, quod præceptum Fortitudinis eneruaretur, ut optimè habet S. Doct. 2. 2. q. 123. articu. 5. dicens. Fortis bene se habet circa pericula cuiuscunque mortis; præsertim quia cuiuscunque mortis, homo potest periculum subire propter uirtutem; puta cum aliquis non refugit amico Infirmanti obsequi propter timorem infectionis, uel cum non refugit itinerari ad aliquod pium negocium prosequendum propter timorem naufragij, uel latronum. Hęc S. Tho. & Caiet. ibid. per multam annotationem Quod idem habet Tabi. uerb. fortitudo, & Viguierus titulo de fortitudine. Præterea, quando quis obligatur ad aliquid faciendū ex debito legali, potest homo à Iudice, & superiore cogi ad illud implendū, ut dicit S. Tho. & Caiet. 2. 2. artic. 4. q. 118. & in q. 80. sed Monachus adhęc seruitia præstada implicite saltem ex lege Regulæ tenentur, ut inquit D. Bernardus in libro de dispensa. & præcepto. & ex D. Tho. in quodli. 1. q. 8. arti. 15. Vbi in terminis hoc dicit, ergo. Denique si Religiosi non tenerentur mutuo sibi succurrere in huiusmodi casu pestiferæ infectionis, profectò Monasticæ Reip. & statui

Nota.

Caietanus.

Quicunque religiosus tenetur obedire suo Prelato præcipienti, ut ministret infectis illius monasterij, ipse tunc moratur.

Nota, ex D. Thoma.

Caietan. Tabiena. Viguierus.

D. Tho. Caietan.

D. Bernardus. D. Tho.

statui Religioso minus rectè prouisum esset, quod non est as-
ferendum, cum sint inuicem membra, & cum uitæ periculo
debeat alter alterius onera portare.

De Religio-
sis ex utriusque
noti obligati-
onis ad seruien-
dum infectis
etiam tempo-
re pestis.
Multa q̄ sunt
in cōsilio, pos-
sunt cadere
sub uoto in
casu.
D. Thom.

Decima Conclusio. Religiosi qui particulari uoto se obstrin-
xerunt ad ministrandum Infirmis tempore pestis, debent ex
iustitia legali, non solum ex debito Charitatis, non fugere, &
præfatis ministrare. Hæc Conclusio clara est, multa enim, que
sunt de consilio, & de perfectione Charitatis, possunt cadere
sub uoto, quo facto, uouentes debent illud exequi ex Iustitia,
& debito legis, seu regulæ sic professæ. Vt habet S. Tho. opuscu-
lo. 18. cap. 1. §. in principio, huiusmodi sunt fratres Congrega-
tionis ministrorum Infirmorum tempore Sixti Quinti erectæ,
Fratres Hospitalarij, ut Congregationis *Ioannis de Dios*, vul-
gò nuncupati, *Fate bene Fratelli*, & fratres Sæcti Spiritus de sa-
xia in Vrbe, & alij huius generis. Hi, inquam, ex debito pro-
fessionis suæ, & ex fine uoto comprobato, perspicuum est, te-
neri ad huiusmodi ministerium, quemadmodum etiam si be-
neficio aliquod ecclesiasticum erectum, & institutum esset
cum hoc onere, ut qui illud obtineret, præfata munera ex Ius-
titia subire deberet. Quod autem utiliter, & ordinatè tale mini-
sterium adimpleant, debent præuia licentia suorum Rectorum,
negocium cum Episcopo conferre, & ab eo regulam, & me-
thodum ministrandi recipere.

Conclusio de
cima.

Conclusio ex
plicatur.

D. Tho.
Bañes.
Fratres Ordini-
nis Prædicato-
rum, ad quid
potissimè te-
neantur.

Decima conclusio. Religiosi, seu Regulares, qui uitæ actiue
incumbunt, & Populis Christianis, seu Ecclesiæ Dei, & Episco-
pis profitentur se ad salutem animarum coadiutores, quando ar-
bitrio Episcopi, uel euidentia facti, Parochi non suppleant nec
satis numero sunt ad ministrandum Infectis, tenentur sub
peccato mortali permanere in loco pestifero, nec licitè pos-
sunt transfugere. explico Conclusionem. In magnis Ciuitati-
bus; Vbi numerosa est populorum multitudo, non possunt
perfectò quinque uel sex Parochi, qui in illa Ciuitate erunt
moribundorum necessitatibus eo tempore satisfacere, ut ex-
perientia sæpè docuit, tunc, dico, q̄ fratres Mendicantes, & po-
tissimum ordinis Prædicatorum, ut ex D. Tho. habetur 2. 2. q.
186. ar. 2. & 9. & q. 188. ar. 4. ad secundum & ar. 5. & in opuscu-
lo. 19. ca. 4. quem sequitur Bañes. ar. 3. q. 3. dubio. 3. ead. par. te-
nentur ministrando supplere: Immo illis, quibus incumbit
ex officio, deficientibus, uel, ut dictum est, commodè huius-
modi Infirmis satisfacere non ualentibus, possunt, &
debent ab Episcopis locorum uocari, & à Romano Pontifice
deputari, & mitti per diuersa loca, & Diocesces ad adiuuanda
pericula Animarum Infectorum, & tenentur sub peccato mor-
tali

A tali accedere, & Præpositus eorum tenetur ijs, præcipere; &
Probat. Quoniam ordines Mendicantium ad salutem
Animarum præcipue instituti sunt, & destinatus eorum finis est, per
Prædicationes, Confessiones, & alia pia opera salutem Animarum
incumbere, ergo si id recusarent, agerent Contra finem
destinatum & in eorum Constitutionibus contentum, & ex-
pressè promissum. Cum enim ex eorum instituto pro obiecto
habeat, circa fidelium Animarum salutem uersari, ijsque ope-
ribus misericordiæ exhibitis subuenire, proculdubio si fuge-
rent, uel recusarent tempore pestiferæ infectionis opera præ-
fata actualiter exercere, deuiarent à fine proprio, ab instituto,
& à scopo sui ordinis, quod sine culpa peccati mortalis effici
non potest. Huiusmodi enim finis non est ad libitum, seu uolun-
tarium quid, & ad utrumlibet, ita, quod possint illum uel-
le & non uelle, sed quid necessarium, & determinatum, ac
pro proprio instituto huiusmodi Religiosis propositum, acce-
ptatum, ac uoto, & professione implicite, uel explicitè com-
probatum.

Probat. con-
clusio.
Primò
Ordines men-
dicantium ad
quid potissi-
mum sint in-
stituti.

Finis religio-
num, non est
ad libitum post
ingressum ea-
rum.

D. Tho.

Hæc est doctrina S. Tho. ar. 4. q. 188. 2. 2. Vbi inquit, conueni-
entissimum est ad prædicandum, ad Confessiones audien-
das, & ad alia huiusmodi quæ pertinent ad salutem anima-
rum, aliquam Religionem institui, procurando utilitatem Pro-
ximorum, per ea, quæ pertinet ad spiritualem animæ salutem;
& in solutione ad secundum; subseruire Prælati in tali mini-
sterio, est huiusmodi Religionis proprium, & loquitur etiam
de ministerio audiendæ Confessionis; & in solutione. ad quin-
tum dicit, quod non solum Curati; sed etiam Religiosi, & qui
cumque alij minoris ordinis, qui Episcopis in eorum officio
subseruiunt; formam Septuaginta discipulorum Tenentes, ob-
ligantur salutem animarum incumbere. opportunum autem
fuit, ut præter ordinarios Prælatos, alij assumerentur ad huius-
modi officia, propter multitudinem fidelis populi & ob diffi-
cultates inueniendi sufficientes personas distribuendas singu-
lis Plebibus, & in q. 187. ar. primo ad tertium quod Religiosi
possunt circa ecclesiastica officia occupari ex Commissionem
Prælatorum, & præcipue illi, quorum Religionem ad hoc sunt
specialiter instituta, quæ sanè sunt ordinis mendicantium. &
similia habentur in citato opusculo. 18. Cap. 16. in fin. cap. 24.
in illis uerbis: manifestum est autem. Huius instituti uinculum,
& rationem, præsertim in Religione Prædicatorum, tra-
dit Caiet. in Comm. super ar. 4. dictæ 188. questionis, & Bañes
loco citato.

Secundò ostenditur idem ex eo, quod huiusmodi Religio-
nis

Probat. se-
cundò.

Religiones mendicantes ad quod ordinatae & instituta sunt, ut ait Caietan.

Confirmatur.

Probatur tertio.

D. Tho.

Probatur quarto.

Argumenta contra predictam doctrinam.

Primum.

D. Tho.

Secundum.

D. Tho.

Tertium.

nisi sunt uerè instituta, & à Romano Pontifice approbata in supplementum multitudinis fidelis Populi, ut ibid. Caiet. in respon. ad tertium dicens, quòd malè de facto consultum esset Populo Christiano, sine tali supplemento, quod Deus dedit; igitur cum huiusmodi Religiosi sint ex proprio instituto coadiutores in spiritualibus animarum, & in Ciuitatibus, & locis tempore pestis Curati ordinarij, propter currentem morbum satisfacere patientibus non possint, relinquunt, quòd necessario illi supplere debeant, & consequenter non discedere; cū hic casus sit iudicandus casus grauis necessitatis spūalis, & Confirmatur, quia ob multitudinem, & pluralitatem Infectorum, tenetur sacerdos secularis non curatus, ergo multo magis Regularis, qui ex instituto ad subuentionem animarum obligatur.

Tertio, tempore Hæresis tenentur sub peccato mortali Religiosi, qui ex Instituto habent prædicare, & studere, etiã cum periculo mortis, quando quis ab Infidelibus seducitur, non discedere ab eo loco, sed manendo docere, & prædicare, ut Populus à seductione liberent, iuxta S. Tho. in opusculo 18. c. 14. ergo etiam ad Confessiones audiendas tempore pestis in casu, quo Curati non sufficiunt.

Quarto. Quoniam discessus Religiosorum tempore pestiferæ necessitatis, nequit esse sine scandalo maximo uniuersæ Ciuitatis; cum in illis redditus, prouentus, & Eleemosinas acceperint; & quamuis ratio scandali ab extrinseco, & per accidens rationem culpæ inducat; non effugit sæpè labem peccati mortalis, ut in casu nostro, cum sit casus publicus grauis necessitatis.

Verum, his quæ diximus aliqua opponi possunt, ex quorum solutione, ueritas nostræ Conclusionis magis elucescet.

Primò. Quoniam Religiosus non tenetur omnia consilia ad perfectionem Charitatis ducentia implere, sed illa, quæ de terminatè sunt ei taxata secundum Regulam, quam professus est; cœtera, etsi secundum præparationem animi sint in præcepto; non cogitur adimplere, nisi quando necessitas requirit, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 2. & 4. d. 1. q. 2. ar. 6. q. 2. ad Tertium.

Secundò. Quia extra Regulam uel in Regulis contenta, nihil est peccatum mortale Monacho, uel Religioso cuiuscumque, quod non sit peccatum mortale alteri, ut dicit S. Tho. quodli. primo q. 9. artic. 20. sed sacerdoti seculari non esset peccatum discedere, ergo nec Monacho.

Tertio. Cum Tria ad perfectionem fraternæ dilectionis faciant, inimicorum dilectio, expositio animæ suæ pro fratribus

Abus ad pericula mortis, ordinatio totalis uitæ suæ in utilitatè Proximorum; & hæc tria sint propria status Episcopalis, ut inquit D. Tho. in opusc. 18. capit. 16. sequitur, quòd ad hæc Religiosi non teneantur. Quod confirmatur ex uerbis D. Tho. in sequenti cap. 17. obligantur enim Religiosi ad hoc, quòd temporalia deserant, quòd Castimoniam seruet, & quòd sub obedientia uiuant; quibus multò est amplius, & difficilius pro salute aliorum, uitam ponere; ad quod (ut dictum est) Episcopi obligantur. Vnde manifestum est, grauiorem esse Episcopalem obligationem, obligatione Religionis.

Quartò, Ponere animã, id est uitam pro proximo, est opus supererogationis, & de consilio, præterquam in extrema, ergo extra illam Religiosi non tenentur.

Quintò, ex auctoritate Caiet. in comm. super art. 5. q. 26. 2. 2. & Bañes. super art. 3. dubio 4. conclu. 4. in fin. q. 33. 2. 2. qui dicunt, posse religiosos tunc temporis fugere, sed hæc argumenta facillè diluuntur, &

Ad primum Dicimus, quòd Religiosus non tenetur ad omnia exercitia, quibus ad perfectionem peruenitur; sed ad illa, quæ determinatè sunt ei taxata secundum Regulam, quã professus est. S. Tho. 2. 2. q. 186. artic. 2. in corpore, & etiam ad illa, quæ ex proprio instituto illius Religionis censentur ut ead. par. q. 188. art. 4. ad secundum dicit Idem Doctor; & cum institutum Religionum Mendicantium huiusmodi sit, ut Prælati in ministerio salutis animarum subuenire, & coadiuare debeant; præsertim, quando sine eorum auxilio multitudo non, nisi difficulter, succurri potest; Ideo dicimus, tunc esse obligatos non fugere.

Ad Secundum similiter respondemus, Monachos, clarum esse, non teneri; cum huiusmodi exercitia, respectu laicorum, in eorum Regulis comprehensa non sint; at in institutis Mendicantium, saltem implicite contineri; & ideo tales obligatos esse.

Ad Tertium Respondeo. Verum esse, essentialiter huiusmodi exercitia spectare ad statum Episcopalem, quæ secundariò, & minus principaliter, pertinere quoque possunt ad statum illarum Religionum, quæ ad salutem animarum institutæ sunt; & hoc in casu, quo Curati primum obligati, supplere non possunt; quemadmodum, quamuis prædicatio uerbi Dei sit propria Episcoporum, ut in Concil. Trident. sess. 5. cap. 2. & sess. 24. cap. 4. non tamen repugnat, etiam ex proprio instituto, ex commissione tamen, uel delegatione sedis Apostolicæ, uel Episcoporum, Religiosis conuenire. Benè autem dicit Caiet. in comment.

Tria faciunt ad perfectionem fraternæ dilectionis. D. Tho.

Caietanus, Bañes.

Soluuntur argumenta. Ad primum,

D. Tho.

Quale sit institutum Religionum Mendicantium,

Ad secundum.

Ad tertium.

ment. super art. 4. d. q. 188. 2. 2. quod proprius actus fratrum Prædicatorum, & cæterorum, non est prædicare, sed subuenire Prælati, hoc est, Episcopis in prædicationis actu, ita quod, non conuenit eis prædicare, nisi ministerialiter. Sic dicimus, quod quamuis huiusmodi exercitia, ex officio primum competant Episcopo, & Curatis; subuenire tamen Prælati, in istis etiam ex instituto, ministerialiter competere huiusmodi Religiosis; ex quo capite nascitur eorum obligatio.

Ad quartum.
D. Tho.

Ecc. 30.
D. August.

Ad quartum negatur antecedens, cum sit opus illis debitum; ut ex D. Tho. in opusc. 18. c. 23. colligitur scribens hæc uerba: Quod uero duodecimo proponitur, quod nullum sacrificium est Dei magis acceptum, quam zelus animarum, absque dubitatione concedimus; sed animarum hic ordo seruandus est, ut primò homo zelum animæ suæ habeat, eam ab omni affectione terrena, absolueno, secundum illud Sap. Ecc. 30. *Miserere animæ tuæ placens Deo*, ut patet per Augustinum 21. de Ciuit. Dei. Sic ergo si aliquis post contemptum terrenorum, & sui ipsius in hoc procedat ulterius, ut etiam aliarum animarum zelum habeat, erit perfectius sacrificium. Sed tunc perfectissimum est, quando ad zelum animarum habendum, Voto, seu Professione obligatur. Sicut Episcopus, uel etiam Religiosi ad hoc per uotum obligati, ex quibus patet, quod huiusmodi Religiosis hæc opera non sunt supererogationis, quod in opusc. D. eodem 18. eodem cap. 23. clarius docet, dicens, quod perfectio nis statum magis habent Religiosi qui ex uoto sui ordinis obligantur ad hoc, quod Episcopis subministrant in ijs, quæ ad curam animarum pertinet, prædicando, & audiendo Confessiones, quam ipsi Archidiaconi, & Curati.

Ad quintum
respondetur.
Caiet.
Bañes.

Bañes.

Ad quintum dicendum est, neque Caietanum, neque Bañem, loqui in casu nostræ conclusionis, hoc est, dum pestis serpit, & grassatur in Ciuitate, in qua ob multitudinem populorum, Ordinarij Parochi supplere nequeunt, uel probabile est, eos supplere non posse. Nam hoc casu, cum sit casus grauis necessitatis, nullus, meo iudicio, si recta ratione ducatur, negabit, eos non teneri ad coadiuuandum; aliàs sibi contradicerent. Bañ. enim in d. quæst. cit. art. 3. dub. 3. ante secundam conclusionem scribit, quod ordo Mendicantium, & præcipue Prædicatorum; cum præcipue sint instituti, & destinati ad salutem animarum, & eorum finis sit, procurare fidelium salutem, & Prælati dictarum Religionum, tenentur sub præcepto facere, ut huiusmodi Religiosi se exercent in his operibus Misericordiæ, Doctrina, Prædicatione, Confessione, & alijs huiusmodi: & in secunda conclusione statim dicit, subditos peccare, nisi

A re, nisi habeant in præparatione animi, obedire Prælati, quando prædicta munera, & officia illis iniuncta fuerint. Hæc ibi Bañ. Fuga autem in tempore necessitatis, ut ponimus, non est medium proportionatum ad talem finem. Caiet. autem uidetur sibi contradicere, quod quidem seueriorem scripserit doctrinam in opusc. tomo 3. tract. 9. q. unica. cum dicat, quod Prælati potest præcipere Religiosis ista obsequia, & tenentur obedire, non minus, quam secularis miles suo Principi, præcipiendi, ut prælietur; addens, hæc præcepta Prælati, non esse supererogationis, sed necessitatis, respectu eorum, quorum salutem procurare debent. Atqui huiusmodi Religiosi, ex instituto tenentur populis Christianis auxilia spiritualia ministrare, ut sæpe ipsemet docet. Vnde concludimus, quod quando huiusmodi contagium uniuersale, seu generale, iudicio perituro, in Ciuitate timetur, & quando uel ex facti euidencia, uel ex Episcopi monitu illis significatur, proprios, & ordinarios Curatos, non posse competenter satisfacere indigentibus spiritualibus proximorum; huiusmodi Religiosos, non solum ex debito Charitatis, & de congruo; sed ex debito eorum instituti teneri permanere, & non fugere: Præpositoque præcipienti (ut dicemus) ut infectis, exstantibus in graui necessitate spirituali, sacramentum Confessionis ministrent, teneri obedire.

B Multa sunt enim, ut ait D. Thom. 2. 2. q. 152. art. 2. ad primum. multitudini necessaria, ad quæ implenda unus non sufficit, sed impletur à multitudine, dum unus hoc, alius aliud facit. Quia in re magno opere commendandi sunt Religiosi Societatis Iesu, qui optimè institutum suum, & finem proprium agnoscunt, & ad illius executionem totis uiribus, omni que conatu cum perseverantia, usque ad finem perpetuò omnes neruos conuertentes, sicut & alia Charitatis opera ad animarum salutem in dies egregie ad Dei gloriam proximis præstant; ita in magnis Italiae Ciuitatibus, Mediolani, Venetiarum, & alijs; præteritis annis, in quibus ipsæ flagello pestis à Domino percussæ sunt, magna animi fortitudine permanserunt: Peste affectos in negotio salutis æternæ adiuuantes, morientibus subsidia spiritualia exhibentes, & Ecclesie sanctæ necessitatibus cooperantes. Vocat Gregorius XIII. in sua Bulla, quæ est 102. & incipit, Ascendente Domino, hos socios Ecclesiastici laboris, & ualidos remiges, ad frangendos procellosos fluctus, qui tranquillitatem Nauiculae Petri perturbat, quorum opera, propria commoda nihil pendentes, ad omniaque discrimina se se exponentes, animarum salus procuratur, cuius finis proprium illud esse asserit, uitam in quauis Mundi parte agere, ubi saluandarum

Fuga tempore pestis, non est medium proportionatum ad finem multarum Religionum. Caietani contradictio.

Auctoris resolutione.

Religiosi Societatis Iesu ualde laudantur circa opera misericordiam.

Pulchra laudatio Patrum Societatis Iesu ex ore Pontificis.

mandatum sua opera animarum speretur.

Discretio necessaria in Prælatore tempore pestis.

Ordo ministrantium in finis, seu in festis Pestis.

Conclusio undecima.

Medina. Conclusio est contra Biel.

Probatur conclusio.

Nauar.

Adria. Differentia inter eleemosynam corporalem, & spirituales.

Tabi. S. Tho. Simon Maior.

In hac tamen practica, Superiori seu Prælatore prudentia utendum erit, ne singulis id imponat, nec vel valde infirmos, vel egregie conditionis viros, qui aliis regulari Reip. peritiles, vel necessarij essent, sine delectu ad hoc munus exponat.

Postremò, illud unum animaduertendum est, quòd primò loco tenentur accedere Curati, Secundo huiusmodi Religiosi, quoniam illi ex officio, & iure ordinario sunt proprij ministri animarum; hi uerò, vt dictum est, in illorum adiutorium, & supplementum, ad quod ratione Instituti proprij tenentur; Neque hoc graue, & durum illis videri debet, cum ad hoc opus summum Charitatis, qua maiore nemo habet, aliquo modo, & ipsi per propriæ uocationis gratiâ, deuincti sint. Immo si qua Religio finem suum dimitteret propter alium finem, etiam meliorem, & excellentiorem, sine Summi Pontificis dispensatione, esset peccatum mortale, vt rectè in hoc ait Bañ. loco citato. Sed nos ad alias conclusiones transeamus.

Vndecima Conclusio. Non tenetur vnusquisq; cum discrimine vitæ suæ succurrere proximo in necessitate, etiam extrema corporali posito. Hæc est Medina. 1. 2. q. 96. art. 4. & est contra Biel. Cuius sententia est ualdè probabilis propter sua argumenta; sed profectò magis uergit ad perfectionem, quàm ad necessitatem.

Patet conclusio, quoniam inter diligibilia ordo postulat, vt prius corpus meum, quàm proximi diligam. 2. 2. q. 26. art. 4. & art. 5. ad primum. Et quauis ille actu labore Pestis; tamen quia tam de facili extenditur, qui exponit se, quasi certo mortis periculo se exponit. Cui conclusioni subscripsit Nauar. in man. Confess. c. 24. nu. 23. & Adria. in 4. de correct. frat. col. 1. 2. quæ ille citat, ponentes discrimen inter eleemosynam corporalem, & spirituales in eo, quòd eleemosynam spirituales tenentur largiri in extrema illius necessitate, etiam cum periculo uitæ, ut superius dictum est; Corporalem autem nequaquam, nisi citra illud. Vnde præclarum Adrianus facit illationem, uidelicet, eleemosynam spirituales præcipi, quàm corporalem. Hæc conclusio aded uera est, ut etiam in Parocho, & Prælatore locum habeat, hi enim non tenentur cum probabili periculo uitæ suæ corporalis, ad inuisendum pestilentia, aut morbo contagioso infectum, seu aliàs in extrema uitæ corporalis necessitate constitutum, vt docuit Tabi. Verbo, Episcopus. nu. 5. ex sententia S. Tho. in opusc. de perfectione uitæ spiritualis, c. 14. quem sequitur Simon Maior. lib. 2. de irregularitatibus. c. 20. nu. 3. & probatur euidenter. Nam uita corporalis Prælati, multo

A multo pretiosior & maius bonum, quàm uita corporalis particularis subditi, vt patet 2. Regum 18. Cui enim Dauid distributo populo per Centurias uellet egredi ad præliandum, dicens: *Egrediar ego uobiscum*, respondit populus, *No exibitis: sine enim fugerimus, non magnoperè ad eos de nobis pertinebit, sine pars e nobis, ceciderit de nobis, non satis curabunt, quia tu solus vnus pro millibus computaris: Melius est igitur, ut sis nobis in Vrbe presidio.* Qua in re lapsus est Doct. Nauar. in suo Manua. Confess. c. 24. nu. 10. in fine.

Duodecima, & vltima conclusio. Vnusquisque, quado potest sine periculo aliquo, vel sine suo detrimento graui, & notabili, succurrere graui necessitati alterius, sine dubio tenetur. Hæc conclusio est Bañes, 2. 2. q. 33. art. 3. dubio 4. conclu. 1. & eadem par. q. 26. ar. 5. conclu. 1. & Nauar. in Man. Confess. c. 11. nu. 16. & est communis sententia.

Probatur conclusio, ex ordine Charitatis. Nam aliàs si nunquam quis pro salute spirituali Proximi detrimentum aliquod in temporalibus pati teneretur, plus diligeret bonum suum temporale, quàm uitam proximi spirituales. Quod si extra necessitatem extremam, aliquando quis tenetur eleemosynam de pertinentibus ad suum statum facere, vt inferius lib. 2. dicitur, puta quando Proximus grauius laborat, ergo multo magis ad eleemosynam spirituales, etiam cum detrimento aliquo boni corporalis, obligabitur; cum *unicuique mandauerit Deus de Proximo suo.* Matth. 17. Nunc Argumentis in vtramque partem satisfaciamus.

B Ad primum respondeo, q. Curatus cæteris paribus plus sine dubio debet multis, quàm uni. Si autem hic vnus, sit in graui necessitate spirituali, ceteri uerò non; tunc debet illi succurrere: quia, qui malè se habent, egent medico, non qui benè. At si periculum imminet etiam multitudini, & plures sint, qui fame, vel alijs morbis moriantur, credo tunc Curatum magis multis, quàm vni obligari.

Vbi autem omnium salutari prouideri non possit: puta, quia solus est, tunc seruet, quod potest, & reliquum Domino committat, iuxta Adria. in 4. q. 8. de Confess. in solut. ad primum. Adde, q. stante lege Principis de eius reclusionem, si accedat, excusabitur apud Deum propter maius, & commune bonum. An autem Princeps, iuxta legem possit prohibere Curato, ne accedat, tertia quæstione erit enucleandum.

Ad secundum. Dico, q. Confessio in re, non est simpliciter necessaria ad salutem, sed sufficit Contritio, cum voto sacramenti. In casu tamen, quando Contritio difficulter habetur,

ut in

2. Reg. 18. Cur Populus Israel noluit, ut Rex Dauid egredere tur ad præliandum.

Nota pro conseruatione uitæ Prælatorum. Nauar. lapsus est.

Vltima conclusio.

Bañes.

Nauar.

Probatur conclusio.

Matt. 17.

Ad Primum.

Nota.

Ad Secundum.

Confessio in re, in casu alii

cui est indicā da simpliciter necessaria.

Ad tertium Aureum Scoti dictum.

Ad confirm. Respondetur.

Cur Sacerdos debet accedere ad Pœnitentem, etiam si sciret ipsum esse damnandum.

Ad quartum.

Non tenetur quis dare alicui rem suā, cum petēs irrationabiliter petat. Alexā. de Ales.

Ad quintū.

Paludan. Glossa.

ut in statu peccati Mortalis, iudicanda est moraliter huic necessaria: Quocirca tunc temporis tenetur. Curatus ministrare cum Vitæ periculo.

Ad tertium Respondeo quod ad Pios, qui sepè confitentur, & de facili habent Contritionem; non est necessarium accedere Scot. 4. d. 17. q. 1. in resp. arg. ad penultimum & ultimum. docet. nō esse incredibile, multos esse in Ecclesia, qui per annum uiuāt sine mortali: imō multi, per Dei gratiam, multo maiori tempore sine peccato mortali se custodiunt, & multa opera perfectionis exercent, de quorum meritis, thesaurus Ecclesie congregatur. Hæc Scot. & bene. Ad illos autem quos scit, aut probabiliter dubitat, & suspicatur, esse in statu peccati mortalis, omninō tenetur. Ad Reprobos autem, uel finaliter impœnitentes, si quos talis esse reuelatione Diuina certè sciret; posset non accedere, quia tunc in uanum laboraret. Quia tamen communiter id certi non scitur, accedere tenetur.

Primò quidem, quoniam potest esse illusio Demoni, prohibentis, ne per accessum Parochi, anima illæ salua fiat; Deinde quia licet esset reuelatio Diuina, etiā accedere tenetur; maxime cum Dei sententia etiā per reuelationem accepta, sicut multis alijs Prophetis accidit, ut plurimum non sit peremptoria, sed tantum comminatoria, ut fuit factū Niniuitarum, & Ezechia. Quare absolutè tenetur ad illos quoque accedere, D ut annunciet, & eruat, si possit suis monitis, peccatoris animā à morte, alioquin, eo non annunciante, nec accedente, licet impius in iniquitate sua moriatur; animam tamen eius de manu Curati requirit Dominus.

Ad quartū. Dico, quod Regula illa, est uera sepè quādo potest iuuare, iuxta primam Conclusionem. nec Curatus tenetur se occidere propter proximum, sed tantum exponere se mortis periculo ad proximi salutem spiritualem. Rem autem suam non tenetur dare quis alicui, quando irrationabiliter petit, etiam si scandalum inde sequatur, ut inquit Alex. de Ales. 2. par. q. 139. memb. 7. in Corp.

Quomodo autem sit intelligenda illa propositio, *Bonus Pastor*, secunda quæstione uidebitur.

Ad quintū ex prædictis Conclusionibus, singulis enarratis casibus patet responsio. Ceteris, n. paribus, magis multitudini, q̄ uni particulari succurrendū est: quod etiam uerum est in elemosyna Corporali, iuxta Palud. in 4. d. 15. q. 3. ar. 7. Con. 6. q. citat Glossam super illud Corin. *Si distribuero in cibos pauperum*; Vbi ait, quod principali cautela docetur, ut non uni; sed multis detur, ut pluribus prosit; nisi quando uni pro mul-

tis

A tis datur, ut procuratori; & bonum multorum commune, diuinius est quàm bonum vnus, ut dicitur à S. Thom. 2. 2. q. 3. ar. 3. ad 2. Curatus item accedens ad Infectos, nūquam est recludendus, sed babeat suam domum deputatam, & egrediatur ad Populi necessitates, & ab Episcopo deputatus est ei Coadiutor, ut dictum est, & quando æquè spiritualiter ægrotant Parochiani, bene facit, non accedendo ad peste Infectos.

Ad sextum Respondeo, q̄ quamuis Curati sint in statu minoris perfectionis, quàm Religiosi, quantum ad statum; tamen non repugnat, illos actum aliquem maioris perfectionis respicere, secundum què obligentur, uitā exponere pro Proximo. lege D. Tho. in dicto opusculo. 18. cap. 23. Moniales etiam, quæ voto profitetur claustram, tempore Pestis exire non debebāt septa Monasterij, sed infectæ sequestrandæ erant ante Cōstitutionem Pij. V. post eius autem Constitutionem; quæ incipit, *Decori, & honestati*, in tribus Casibus licitum est Sanctimonialibus, extra clausuram ire, Videlicet, in Casu magni incendij, uel infirmitatis Lepre, aut Epidemice; quæ tamen Infirmitas, debet ab Episcopo, etiā si Monasteria exēpta sint, prius cognosci, & in scriptis approbati, & non nisi ad necessarium tempus concedi. lege Nauar. in manua. cap. 27. numero. 150. §. sexagesimo quinto.

B Medico tamen à Communitate conducto, nefas est fugere in huiusmodi necessitate: ob quam creauit illum Altissimus; & Populi possunt illum cogere, & recludere, ne fugam arripiat, immo iuste punire, si id faciat. De Canonicis autem iam fufe dixi in Conclusionibus.

Ad argumenta in oppositum facta, nunc quoque respondendum erit.

Ad text. Ioan. Dico cum sancto. Tho. ibid. quod lupus ille, à quo non debet fugere Pastor, etiam cum vitæ periculo, est triplex; Diabolus tentans. Ita Augustinus, Hæreticus mactans. Ita Glossa, Tyrannus sauiens, Ita Gregorius, Contra quem lupum triplicem, debet bonus Pastor Gregē suum tuerij, & maxime ab Hæreticis. sed de his copiosius sequenti quæstione tractabitur.

Ad rationem, iam est responsum. in casu, quo Rector accedere non obligatur, excusatur Infectus, ac si non haberet Copiam Confessoris; Vnde ipsi tenetur tunc excitare se ad Contritionem, & facere, quod in se est, ut gratia sibi non denegetur. Quando autem, in magna uidelicet, uel graui necessitate spirituali accedere teneatur, superius iam dictum est.

S. Tho.

Ad Sextum. Curati quantum ad statū sunt minoris perfectionis, quàm sint Religiosi.

D. Tho. Moniales in quibus casibus liceat exire claustra monasterij.

Medicus tempore Pestis, non potest fugere à loco quo est stipendiatus.

Solutio ad textū Ioannis, ex mente D. Tho. D. August. Glossa. Lyranus. D. Gregor.

QVÆSTIO SECVNDA. C

De sensu litterali verborum Ioannis decimo: Ego sum Pastor bonus, bonus Pastor animam suam dat pro omnibus suis.

Voniã in decimo capite Euangelij Ioannis, & præsertim in secundo sermone Dni ibidẽ enarrato (in quo uerba illa à nobis inferius explicanda continentur) multę sunt figuratiuę loquutiones, prouerbia, & allegorię; multę quoque uoces habentur, quę apertum sensum litteralem continent; idẽ non abs re existimandum erit, si aliqua de sensibus Sacrę Scripturę, breuiter tamen & summatim, in medium proferamus. Sex igitur membra, uel articulos, hæc quæstio continebit.

In Primo, de sensu multiplici Sacrę Scripturę agemus.

In Secundo, de Prouerbijs, & Parabolis.

In Tertio, de sensu quorundam uerborum, quę in parabola de bono Pastore ponuntur.

In Quarto, proprium, & litteralem sensum uerborum illorum, quę citata sunt ex D. Ioanne, queremus.

In Quinto, agitabitur dubium, An ex hoc Ioannis loco, effi-
D
cax trahatur argumentum ad demonstrandum, quod Pastores tenentur animam suam odisse in salutem subditorum?

In Sexto, & ultimo, Quid nam nomine Lupi sit intelligendum, ad cuius aduentum Pastor fugere non teneatur, & quotuplices sint; isti lupi?

ARTICVLVS PRIMVS.

An Sacra Scriptura, plures sensus complectatur?

Diuina scriptura innuitur infallibili ueritati, Deo scilicet.

Probatum dicitur primò. Psal. 44.

Lucę 1.

Sacra, & Diuina Scriptura, ineffabili primę ueritati, Deo scilicet dicenti, ac reuelanti innuitur, quęq; in libris Canonice noui, ac ueteris testamenti continentur, hæc Spiritu Sancto dictante, calamus, linguamq; mouente exarata sunt: quod manifestum est.

Primò ex Scriptura Psal. quadagesimo quarto, *Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis*, id est. Spiritus Sancti, qui linguam eius mouebat, ut recondita ac Diuina arcana loqueretur. & Lucę 1. dicitur esse loquutus per os Sanctorum qui à sæculo sunt Prophetarum eius. Vnde est communis ille loquendi modus

A di modus apud Prophetas: hæc dicit Dominus, & ad Hebrę. 1. multifariam, multisque modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis &c. & 2. Petri. 1. Non. n. uoluntate humana allata est aliquando Prophetia; sed Spiritus Sancto inspirati, loqui sunt Sancti Dei homines.

Hebrę. 1.

2. Petri. 1.

Secundò, ex Cõcilij. In Niceno. n. quod fuit primũ Oecumenicum, ibi in Symbolo dicitur: *Credo in Spiritum Sanctum, qui loquutus est per Prophetas*, & etiam hodie cantatur in missa. Quod Symbolum receptum fuit in Tertia generali Synodo, cui præfuit D. Cyrillus, noie Celestini Papæ. & in Concilio Carthageno, quarto, cui interfuit D. Augustinus, quod licet non sit generale; est tamen approbatum à septima generali Synodo, & can. 1. præcipitur, ne quis ad Episcopatum promouetur, nisi prius interrogetur, An noui, & ueteris testamenti, unum, & eundem credat auctorem, & Deum?

Probatum secundò. Conci. Nicę.

D. Cyrill. præfuit in tertia Synodo generali. D. Aug. interfuit in Cõcil. Carthagenensi.

Tertiò Auctoritate Sanctorum. Et in primis Augustini lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 2. qui loquens de Deo ait: *Hic prius per Prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantum satis esse iudicauit loquutus: etiam Scripturam condidit, quæ Canonica nominatur, eminentissima auctoritatis: cui fidem habemus in his rebus quas ignorare non expedit, nec per nos metipsum posse idonei sumus.* & cap. 3. perbellè sic habet. *Visibilem omnium maximus est mundus, inuisibilem omnium, maximus Deus est. Sed Mundum esse conस्पicimus, Deum esse credimus. Quod autem Deus fecerit mundum, nulli potius credimus quam ipsi Deo. Vbi cum audiimus: nunquam interim melius quam in Scripturis Sanctis, ubi dixit Propheta eius, In principio fecit Deus cælum, & terram. Nunquid nam ibi fuit ille Propheta quando fecit Deus cælum & terram: non: Sed ibi fuit Dei sapientia, per quam facta sunt omnia: quæ in animas etiam Sanctas se transfert. & amicos Dei, & Prophetas constituit, eis que opera sua sine strepitu intus enarrat.* hæc ille. & D. Gregorius in præfatione sup lib. Iob. c. 1. Cũ quereretur, Quisnã auctor fuisset illius libri, post quã varias recensuit inias, tandem subdit. *Quis hæc scripsit, ualde superuacue queritur, cum auctor libri, Spiritus Sanctus fideliter credatur. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribenda dictauit; ille Scripsit, qui in illius opere inspirator extitit, & per scribentis uocem, immittenda ad nos eius facta transmisit.* Et in fine eiusdem cap. ait. *Scriptores sacri Eloquij, qui impulsu Sancti Spiritus agitantur, sic de se nullo testimonio, quasi de alijs proferunt. Vnde Spiritus Sanctus, de Moysse, loquutus est per Moysen, de Ioanne uerò per Ioannem.* hæc ille. & idẽ Paulus dicebat: *An experimentum queritis eius qui in me loquitur*

Probatum tertio. D. August.

Elegans Augustini sententia.

Aureum D. Gregorij dictum.

Pfal. 77-

D. Gregorij ponderatio.

Decreta Pontificum, non sunt a quâda sacris litteris. Error Gratiani.

Sententia D. August. malè citatur à Gratiano.

Turrecre. & Caieta. malè legunt locum Aug. citati. D. Aug. locus fideliter citatus.

Regula ad cognoscendos libros Canonicos à non Canonicis.

Christus: & Dauid Psal. 77. Attēdite Popule meus legem meam; C loquebatur. n. in persona Dei, cuius erat illa lex. Vnde rectè eodē loco annotauit Gregorius quòd Angelus qui Moyfi apparuisse describitur, modò Angelus, modò Dominus appellatur. Angelus uidelicet, propter hoc, quòd exterius loquendo seruebat, Dominus autem, quia interius præsidens, loquēdi efficaciam ministrabat. cūm ergo loquens ab interiori regitur, & per obsequium Angelus, & per inspirationem Dominus nominatur. Quo fit, ut quamuis Summorum Pontificum Decreta, & Constitutiones, magnam in Ecclesia auctoritatē contineant, nullo tamen pacto sacris litteris, libri quē Canonici æquiparari possunt. In quo errauit Gratianus dist. 19. Can. In Canonicis; ubi decretales Epistolas Summorum Pontificum, & coæquat libris Canonicis, deceptus auctoritate illa Augustini, quā tamen non refert fideliter, ait. n. sic: *In Canonicis Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quam plurimum Diuinarum Scripturarum solertissimus indagator auctoritatē sequatur. Inter quas sanè illæ sint, quas Apostolicas sedes habere, & ab ea alijs meruerunt accipere Epistolas* Hoc. n. falsum est. sequeretur enim ex hoc loco sic lecto, inter Canonicas Scripturas, non modò esse annuerādas Epistolas Decretales Pontificum, sed etiam aliorum quas ab alijs Summi Pontifices acceperunt, quod est falsum, & errōneum. & Secundò quia hæc Decretales Epistole, ab alijs Summis Pontificibus, uel per se ipsos reuocari possunt; sicut patet de multis, dñm modo in eis res fidei determinatè, ac definitè non contineantur; hoc. n. non potest successor retractare, cū sit ueritatis infallibilis. ex quo euidenter sequitur, tales Epistolas Decretales, non esse Canonicas Scripturas, has. n. nec Sūmus Pontifex, nec tota Ecclesia infringere potest. licet ergo huiusmodi Epistole, habeant magnam auctoritatem, cūm à tota uniuersali Ecclesia communi consensu acceptentur, non tamen tantam, ut Diuinis, Canonicis quē Scripturis coequentur. Eundem locum Augustini legit eodem modò Turrecremata lib. 4. Summæ de Ecclesia, & Caietanus lib. de Primatu Ecclesie Romanæ, falsò tamen. locus ergo Augustini sic habet, lib. 2. de Doctrina Christiana ca. 8. loquens de studio Diuinarum Scripturarum: *In Canonicis autem Scripturis, Ecclesiarum Catholicarum quamplurimum auctoritatē sequatur: inter quas sanè illæ sunt, quæ Apostolicas sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt.* Tenebit igitur Theologus, ex sententia Augustini, regulam ad Canonicos libros dignoscendos; ut ij scilicet pro Canonicis habeantur, qui pluribus Catholicis Ecclesijs approbantur, & acceptantur.

Aur. Inter quas Ecclesias, firmiter credit Augustinus eas esse enumerandas, quæ Apostolicas sedes habuerunt, id est, quas Apostoli per se, ueluti carum Episcopi rexerunt, qualis fuit Antiochena, Hierosolymitana &c. Similiter etiam sunt illæ, quæ Epistolas Canonicas ab ipsis Apostolis acceperunt, ut Romana, Colossensis, Ephesina &c. has. n. copiosius credit esse in fide illustratas, quia copiosiorē, & firmiorē habuerunt ab Apostolis doctrinam, ante quā essent ab Infidelibus diruta, ac vastata. Vnde uerba illa Augustini, non ad Decretales Romanorum Pontificum Epistolas; sed ad Canonicas, & Sacras Scripturas referenda sunt.

In hac igitur Scriptura Sacra, Canonicisque libris, uarios, multiplices quē sensus contineri, certissimum est. Et Primò duplicem sensum, litteralem, & spirituale ibidem inueniri, euidenter ex uariis Scripturæ locis colligitur. Litteralem quidem ex illa. 7. & Matt. 1. *Ecce uirgo concipiet, & pariet filium;* Itē ex Micheæ 5. & Matt. 2. *Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es &c.* & ex Zach. 9. & Matt. 9. *ecce Rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinam, & filium subingulis.* & ex Psal. 68. & Ioan. 1. *ut impletur Scriptura, dixit, sitio.* Item ex Psal. 21. & Matt. 27. *foderunt manus meas, & pedes meos &c.* Item ex Psal. 15. ubi ad litteram de resurrectione Christi dicitur, *non dabis Sanctum tuum uidere corruptionem;* Quem locum Petrus act. 2. & Paulus act. 13. nō de Dauide, qui iam mortuus erat, sed de Christo ad litteram interpretantur; & ex alijs multis locis Scripturæ, quæ consultò relinquuntur. Spirituale uerò, seu mysticum ex Matt. c. 2. in illis uerbis: *Ex Aegypto uocaui filium meum.* & Ioan. 1. 9. *ibi: os non comminueris ex eo.* & ex capi. 6. ubi Christus serpenti æneo exaltato in deserto comparatur. & ex Matt. 2. *no. x. in Rama audita est,* & ex 2. Reg. 7. *Ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in filium,* & similibus alijs locis Sacræ Scripturæ; quæ loca non historico, sed allegorico sensu de Christo accipienda esse, ueteres Patres tradiderunt. ut Theophilactus in ca. 2. Matthei, cuius uerba sunt hæc. *Dicunt Iudæi, quod propter Populum dictū sit hoc, qui ex Aegypto per Moysen eductus sit. Dicimus itaque & quid nouū, quod per figuram dictum est de Populo, impletum est autem uerè in Christo.* & Hierony. in cap. 12. Osee, ubi sic habet: *Superest; ut illud dicamus, quod ea quæ totius præcedunt in alijs, iuxta ueritatem, & adimplerionem referantur ad Christum, quod, Apostolum in duobus montibus Syna, & Syon, & in Sara, et Agar, fecisse cognouimus. neque. n. non est Syna mons, & non est Syon, non fuit Sara, & non fuit Agar, quia hæc Apostolus Paulus, ad*

Quæ sunt Ecclesia, q̄ meruerunt habere sedes Apostolicas, & q̄d sit habere Apostolicas sedes secundum August.

In sacra scriptura sunt multi ac uarij sensus, scilicet spiritualis & litteralis.

Matth. 1. Mich. 5. Matth. 2. Zach. 9. Matth. 9. Psal. 68. Ioan. 19. Psal. 21. Matth. 27. Psal. 15. Act. 2. Act. 13.

Matth. 2. Ioan. 19. Ioan. 6. Matth. 2. 2. Reg. 7.

Theophilactus.

D. Hierony.

duo retulit testamenta. Sic igitur, hoc quod scriptum est: *Parvulus Israel, & dilexi eum, & ex Aegypto vocavi filium meum, dicitur quidem de Populo Israel qui vocatur ex Aegypto, qui diligitur, qui eo tempore post errorem Idolatriæ, quasi infans & parvulus est vocatus; sed perfecte refertur ad Christum.* Hæc Hieronymus. D. etiam Chrysoft. homil. 8. in cap. 2. Matt. eadem verba explanans, inquit: *Si vero de Prophetia ambigerent Iudæi dicentes, ex Aegypto vocavi filium meum, de se dictum potius, quam de Christo esse prædictum: responderem profectò, esse hunc quoque Prophetia morem; ut multa sæpe in alijs dicantur quidem, sed in alijs impleantur.* & plura ait in hac sententiam. Idem habet Hugo, in locum citatum Oseæ, & D. Tho. Gagneus, & Caietanus in cap. 2. Matth. Idem etiam dicunt Glosa ordinaria, & Paulus Burgen. in cap. 1. Oseæ, annotat. 1. Neque n. placet quod Lyrano, & Dionysio, Probatum fuit, in capit. 2. Matthæi, scilicet, omnia ferè loca præfata, etiam secundum sensum litteralem, de Christo accipienda esse, confingunt. n. duos esse ibi sensus litterales, unum secundum quem intelligatur de Populo Israel educto ex Aegypto, seu de Agno Paschali non comminuto, alterum vero de Christo: Sed erant, cum omnem sensum allegoricum, qui in Scripturis frequentissimus est, de medio subvertant, ac tollant, & Paulo 1. Corint. 9. 10. 11. & ad Galat. 4. nec non Petro Apostolo 1. Petri 3. expressè contradicant. D. q. n. dicitur de Petra, Arca Noè, Mari rubro, Manna, Nube, & Ismaele ludente & à domo Abraham eiecto: similiter de Iacob, & Esau, notissimum est, in sensu allegorico esse accipienda. Imò ex Hebræis, antiqui Rabini, hoc omnino contendunt; multa scilicet in scripturis, allegorico sensu esse accipienda, & David in suis Psalmis, apertissimè ostendit, ut Psal. 19. *Tues sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* & Psal. 71. *sicut pluvia in vellus descendisti.* & alijs infinitis locis. Imò ipsemet Christus, de se ipso, multa in Euangelijs interpretatus est. Vnde Lucæ cap. 14. multa in Psalmis, & scripturis de se ipso docet esse conscripta, quæ profectò non omnia literaliter, sed allegoricè ad Christum referenda sunt. Quid? quod si inspiciamus litteram, multoties nihil comunc habet cù Christo. Quid. n. historia Ionæ, ad litteram cum illo: quod si allegoriam aspicias, uniuersa historia de Christo interpretanda est. Hinc sequitur, Osiandrum in annotationibus lib. 1. harmoniæ Euangelicæ cap. 1. 1. & superbè, & turpiter allucinatum fuisse: dum antiquis Patribus exprobrando, non de Populo Israelitico dicta verba illa Oseæ, sed solum de Christo ad litteram accipienda esse putavit. Eusebius ferè idem sentit lib. 9. demonstrationis

D. Chrysoft.

Hugo.
D. Thomas.
Gagneus.
Caietan.
Glosa.
Paulus Burgen.
Lyrano, &
Dionys. reprehenduntur.

1. Cor. 9. 10. &
11.
Ad Galat. 4.
1. Petri 3.

Psal. 19.
Psal. 71.

Lucæ 14.

Osiander turpiter erravit.

Eusebius erravit.

Astrationis Euangelicæ, demonstrat. 4.

Iansenius cap. 1. 1. in Concordantiam Euangelicam, nouum sensum Scripturis Sacris adfert, dum ad Christum multa referenda esse dicit, non per sensum mysticum in littera reconditum, sed per applicationem quondam, dum id efficitur quod scriptura commemorat, etiam si id non fuerit propriè ab Auctore intentum, seu Propheta id uoluerit significare, ad quod ab Euangelistis adducitur. Quemadmodum si quis de Patre aliquo filium admodum diligente, ac pro illo omnia contemnente, diceret impletum esse in eo illud Maronis:

Omnis in Ascanio cari stat cuncta Parentis.

Quòd sanè dictum Iansenij, & noui & temerarium est.

Iosephe à Costa. libro tertio de Christo reuelato cap. 5. 6. 7. & 8. dum nouam hanc interpretationem Iansenij abigit, tanquam inusitatam & minus tutam, in eundem errorem prolabitur. Nam & si benè dicat capitulo nono, dum ait; Prophetias ueteris testamèti ab Euangelistis citatas, nunquàm accommodatio sensu esse accipiendas, contra Iansenium; in eodem men peccat, quòd cap. 5. dicit; ultra sensum litteralem, & mysticum, hunc etiam nouum & accommodatum in Sacris litteris inueniri, ponens exemplum de duabus oliuis Zach. 4. ubi dicitur de Iesu, & Zorobabel, quòd essent *duæ oliuæ, iuxta duo*

rostra aurea, & duo filij olei splendoris, qui assistunt dominatori uniuersæ terræ. quæ tamen uerba Ioan. in Apoch. capit. 11. de Hælia, & Enoch repetit dicens: *Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu Domini terra stantes.* Nec dubium est (inquit iste Ioseph) Ioannem ad uerba Zachariæ allusisse, eademque ad diuersos accommodasse. Nam quòd quidam etiam Zachariæ Prophetiam, ad Hæliam, & Enoch (iuxta litteram) referunt; ineptum est. Hæc ille. Sed profectò ineptum non est dicendum, quòd D. Hieronymus super eundem Zachariæ locum, enumerans uarias Ecclesiasticorum Doctorum sententias, nõ impugnat. Nec ineptum quoque est, quòd Victorinus Martyr, in eundem Apoch. locum docet: eandem uidelicet esse illas duas oliuas in Apochalypsi nominatas, cum illis Zachariæ, & D. Gregorius. homil. 12. in Ezech. cum dixisset, prædicatione Hæliæ, & Enoch, multos ex Iudæis esse conuertendos, addit: *qui utriq; per Zachariam, duæ oliuæ, & per Ioannem, duo candelabra nominantur.* Aretas quoque, & D. Tho. in Apoch. consentiunt, eandem esse oliuas apud Zachariam & apud Ioannem. D. Augustinus seu potius Tychonius homil. 8. in Apochalyp. & Beda ibidem, quanuis utrobique interpretentur, illas duas Oliuas esse duo testamenta; allegorica tamen hæc inter-

Iansenij opinio.

Virgilius. Iansenius reprehenditur, Iosephe à Costa, dum Iansenium reprehendit, in eundem errore prolabitur.

Zach. 4.

Apoc. 11.

D. Hierony.

Victorinus Martyr.

D. Gregor.

Aretas.
D. Tho.
D. Aug. uel
Tychonius.
Beda.

Haymon. interpretatio, ut rectè ibidem annotauit Haymon: cum mani-
festum sit, Ioannem de duobus Prophetis historicè uerba face-
re, ut Ambrosius in Commentarij suis, & Patres cõmuniter
interpretantur. Alterum ponit exemplum idem Iosephus ex
Amos 8. ubi dicitur: *Et erit in die illa dicit Dominus, occi-
det sol in meridie, & tenebre cere faciam terram in die luminis,
& conuertam festiuitates uestras in luctum, & omnia cantica
uestra in planctum.* quæ uerba apud Tobiam c. 2. ad litteram, ea
dem serie repetuntur ijs uerbis. *Cumque occultaasset corpus; mæ-
ducauit panem cum luctu & tremore, memorans illum Sermo-
nem, quem dixit Dominus per Amos Prophetam: Dies uestri cõ-
uertentur in lamentationes, & luctum.* Sed profectò, locus hic
non facit quidquam ad rem. Proferens. n. illa uerba Tobias,
Amos prophetam non fuit interpretatus, nec per accommoda-
tionem, aut extensionem uerba illa sibi appropriauit; sed cū
esset in calamitate, illius sententiæ Amos recordatus est. Quæ-
admodum si quis ex longo ieiunio afflictus diceret, Dauid di-
xisse: *genua sua infirmata esse à ieiunio, & carnem suam immu-
ratam esse propter oleum.* Et quantum licitum sit Ecclesiæ San-
ctæ, Sacris Doctoribus, & expositoribus, in hoc genere exten-
dere, tractare, seu accommodare uerba Scripture, quod D. Ber-
nardus egregiè, & deuotissimè sæpè sæpius facit, & D. Ambr.
Non rarò; nullo tamè modo, meo iudicio, concedendum est,
id esse nouum sensum Scripture aut quartum genus interpre-
tandi eas cum Augustinus lib. de utilitate credendi ca. 3. & ali-
bi dicat, omnè sensum Scripture, aut Historicum, aut Allegori-
cum, aut Anagogicum, aut secundum etimologiam seu Tropo-
logicum esse alteri. n. sentire temerarium esset. Sed agamus
contra Iansennium, qui sensum allegoricum in accommoda-
tionem uertit, dum excludit à multis scripturæ locis sensum
allegoricum de Christo, quod apertè repugnat Patribus; Am-
brosio sermone 8. in Psal. 118. Augustino lib. 12. contra fauctū
per totum, Cyrillo lib. 3. in Ioan. cap. 9. Gregorio lib. 20. Moral.
cap. 1. & Hierony. in cap. 11. Osee, qui ea ratione calumniam
Iuliani Apostatæ refellit (qui Matthæum Euangelistam redar-
guebat, quasi falsò id Christo tribuisset, quod ab Osea Populo
Israel dictum erat: *Ex Aegypto uocauit filium meum*) dices, hu-
iusmodi uerba Prophetiæ, etiam de Christo mysticè, & spiri-
tualiter accipienda esse, Nec facit negocium quòd appellet il-
lum Populum, filiū suum. Nam etiā Exod. 4. Populus Israel fi-
lius Dei appellatur: *dimitte* (inquit) *filium meum ut seruiat mihi.*
Huc accedat, quòd ualde impropiè diceret Euangelista, ad
factum esse, ut impleteretur quòd dictum est per Prophetā: *Ex*
Aegy-

Ioseph à Co-
sta, malè in-
telligit locū
Amos 8.
Quid Tobias
intelligit, me-
morās uerba
Amos.

D. Bernard.

D. Ambros.

D. August.

Ianseni opini-
o repugnat
Patribus, ut
D. Ambrosio.
D. August.
D. Cyrillo.
D. Gregorio.
D. Hierony.

D. Hieron. in
quo reprehē-
dit Iulianum
Apostatam.
Exod. 4.

A *Aegypto uocauit filium meum.* Neque. n. casu uel extraneè, sed
per se, & ex intentione Spiritus Sancti, ea uerba Prophetæ pro-
lata sunt, ut etiam de ipso Christo uerificentur, nec per accom-
modationem solum, sed per ueram Prophetiam. Exemplum
autem quod affert Iansennius, ex Matt. 15. dicens: *Hypocrita.*
benè prophetauit de uobis Isaias Propheta dicens: Populus hic
labijs me honorat, cor autem eorum longe est à me; & illud ex ca.
13. auditu audietis, & nō intelligetis; & aliud ex c. 2. uox in Ra-
ma audita est, p. loratus & ululatus multus, Rachel plorans filios
suos, noluit consolari quia non sunt: hæc inquam & alia, potius
aduersus eum pugnant, cū ipsemet Christus in Euangelio
dicat, id ab Isaiā de illis fuisse prophetatum, nec arbitrio unius-
cuiusque illa uerba applicanda esse, sed ita præuisum, & pro-
phetatum fuisse à Propheta. Quod egregiè annotauit Franciscus
Ribera in suis commentarijs in ca. 11. Osee, numero 12.
13. & 14. Itaque præter Historicum sensum, spirituales etiam
& Symbolicum, in eo tanquam in utero conclusum, ac recõ-
ditum, Sacram Scripturam habere, est indubitata fidei asser-
tio. Sicut. n. in nouissimis diebus, uerbum Dei carne uelatum
in terris apparuit, in quo nouissimè De⁹ Pater, nobis loquutus
est, ita quoque mysteria eiusdem in littera Sacræ Scripturæ re-
uelata, tanquam in agro abscondita, Christianis conuenien-
tissimū fuit proponi, ut Optimè Origines dixit, homil. 1. in Le-
uit. cuius uerba sunt hæc. Sicut uerbum Dei ex Maria carne
uestitum, processit in hunc mūdum, & aliud quidem erat quod
uidebatur in eo, aliud quod intelligebatur. Carnis namque aspe-
ctus, in eo patebat omnibus, paucis uerò & electis dabatur Diui-
nitatis agnitio: ita et cum per Prophetas, Verbum Dei profertur
ad homines, non absq; competentibus profertur indumentis. Nā
sicut ibi carnis, ita hic littera uelamine regitur: ut littera quidē
aspiciatur tanquam Caro, latēs uerò intrinsecus sensus, tanquam
Diuinitas sentiatur. Hoc uelamen litteræ poscebat Dauid à se
auferri, ut spirituales scripturarum sensum intelligeret, dum
Psal. 108. dicebat: Reuela oculos meos, et considerabo mirabilia de
lege tua. Hoc uelamen, quantum in Christi passione & morte,
quando uelum templi scissum est in duas partes à summo, us-
que deorsum, à Christi Ecclesia ablatum fuerit, cum apperuit
illis (id est Apostolis) sensum ut intelligerent, ut dicitur Mar.
24. Iudæis tamen adhuc remanet in eorum cordibus, & men-
tibus inuolutum. Verum hic sensus spiritualis, qui (ut dice-
mus) habetur nō per uoces, sed per res significatas per uoces,
triplex est: Allegoricus, cū ea quæ gesta sunt in ueteri testa-
mento, significantur gerenda in nouo, Tropologicus, seu mo-
ralis,

Matt. 15.

Matth. 13.
Matth. 2.

Franciscus Ri-
bera.

Origenes.

Psal. 108.

Quod uelum
est illud, qd
i Christi mor-
te scissū est.
Mar. 24.
Sensus spūalis,
quod duplex sit
in scriptura.

ralis, quando gesta in utroque testamento, indicant ea quæ nos facere debemus. Anagogicum cum ea quæ in Ecclesia militanti in capite nostro qui est Christus, uel in membris eius geruntur, significant ea, quæ in Triumphanti Ecclesia, Cælo scilicet futura sunt. Vnde est carmen.

*Littera gesta docet, quid credas Allegoria,
Moralis quid agas, quò tendas, Anagogia.*

Hæbr. 7.
D. Dionys.
D. Tho.
Lyra.

Atque hæc doctrina, cum ex Apostolo, ad Hæbr. 7. tum ex sanctis Patribus, ut Dionysio, cap. 1. Cælestis Hierach. & ex D. Thoma, prima parte q. 1. ar. 10. ex Lyra, cæteri que Scriptori- bus Ecclesiasticis constat.

Abulen.

Abulensis q. 18. super cap. 13. Matthei, arbitratur, in nouo testamento, non reperiri hos quatuor sensus, & præsertim Allegoricum: cum in eo non reperiat res aliqua gesta, quæ Christum, eiusque Ecclesiam significet, sed allucinetur. Nam D. Augustinus libro de Vera Religione cap. 50. ait, In nouo testamento, esse Allegoriam sacramenti, quæ est Verè Allegoria; sunt enim septem Sacramenta, quæ significant aliquid pertinens ad Christum, ut est Matrimonium (ut docet Paulus) significat. n. cõ iunctionem inter Christum & Ecclesiam, & Baptismus, qui significat eius mortem, & Resurrectionem, ut ad Collosenses 2. dicitur. *Cõsepulti enim estis in Baptisma per mortem ipsius.* &

Coloff. 2.
1. Cor. 11.

1. Cor. 11. de Eucharistiæ sacramento dicitur, quod actio sacramentalis, & manducatio, significant mortem Christi eiusque passionem. & ad Rom. 6. docet Paulus, quòd mors Christi significat mortem nostram, quatum ad peccatum, & Resurrectio eius, uitæ nostræ nouitatem, & Resurrectionem, quod profectò non est moralitas, sed Allegoria, quemadmodum (ut no-

Rom. 6.

tat Clemens Alexandrinus lib. 5. Strommatum) quando Dominus dedit Populo quinque panes, & duos pisces, allegoria quædam fuit. Verùm huiusmodi quatuor sensus Sacram Scripturam. habere, est doctrina D. Augustini lib. 1. super Genes. ad litte. c. 1. & lib. de Gene. ad litteram imperfecto c. 2. & de In-

Clementis A-
lexan. ponde-
ratio.

D. August.

carnatione. Verbi cap. 1. & 17. Ciuit. c. 3. & D. Hiero. ad Edibiam q. 12. & super Ezech. c. 16. Eucherij in tracta. de Formulis spiritualis intelligentiæ, Orige. lib. 4. Periarchon cap. 2. & homil. 2. in Gen. & Bedæ in principio Gen. & D. Bern. li. 5. de Cõsideratione & D. Tho. quod li. 7. art. 14. & 15. ad 5. In Sacra au-

D. Hierony.
Eucherius.

Orige.

Bedæ.
D. Bernard.
D. Tho.
Galat. 4.
Hæbr. 7. & 8.
Lucæ 17.
1. Cor. 10.
Hæbr. 3.
Hæbr. 9.

tem Pagina, sensum Allegoricum reperiri, patet ex Paulo ad Galat. 4. & ad Hæbr. 6. 7. & 8. moralem item, ex Lucæ capit. 17. *Memores estote uxoris Loth.* & 1. Cor. 10. & ad Hæbr. 3. Anagogicum item inueniri, patet ex Epistola ad Galatas; *Hierusalem quæ sursum est mater nostra,* & ad Hæbr. 9. de illo tabernaculo, Stultum

A Stultum est autem quærere omnes istos sensus in omni sententia, uel loco Sacrarum litterarum, ut doctè D. Augu. 17. de Ciuit. Dei cap. 3. & lib. 13. cap. 19. & D. Greg. super Ezech. Vnde, in ueteri testamento ea quæ sunt Ceremonialia, & Iudicialia, habent huiusmodi quadruplicem sensum; ea uerò quæ sunt Moralia, uel Diuina. i. quæ cõtinent dogmata Fidei, uel Precepta Iuris naturalis, ut est Decalogus, non habent nisi sensu litteralem, ut est illud Deutero. 6. *Andi Israel, dominus Deus tuus unus est;* & illud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* & hoc rectè animaduertit Cassianus collat. 8. ca. 3. loci uerò qui cõtinent rem aliquam gestam, ferè semper possunt exponi secundum illos tres sensus spirituales. In nouo autem testamento, illa quæ sunt Allegorica, quadruplicem sensum habere non possunt, ut ait D. Hiero. homil. 8. in Zachariam, & 6. Synodus hoc determinauit contra Origenem. Vnde loci qui sunt de Beatitudine futura, solum recipient sensum litteralem; qui uerò (ut ait D. Tho. quod lib. 7. ar. 13. ad ultimum) rem gestam in primitiua Ecclesia continent, significare possunt ea quæ sunt gerenda in futura Ecclesia; & quæ de Christo (qui est caput Ecclesiæ) tractant, Allegoricè, moraliter, atque Anagogicè exponi possunt.

D. August.
D. Greg.
Non omnia
loca scriptu-
ra habet qua-
druplicè sen-
sum.
Deut. 6.

D. Hieron.
Sexta Synod.
quid determi-
nauit contra
Origenem,
D. Tho.

Sed præstius & exactius natura horum sensuum inuestiganda est, & præcipuè de sensu litterali agendum. Quod ut melius intelligatur, aliqua dubia proponemus.

Primum Dubium. Quis nam sit sensus litteralis, an scilicet ille quem uerba immediatè faciunt, & uoces explicant?

Ratiò difficultatis est. Quia si huiusmodi est sensus litteralis, sequeretur, quòd quandoque esset falsus quod, patet in metaphoris loquutionibus; Apoc. enim 5. dicitur: *Vicit Leo de tribu Iuda,* & tamen in illa Tribu nullus fuit Leo qui uicerit. Similiter Ioan. 5. dicitur: *Ego sum uitis uera, & uos palmites,* & tamen in sensu litterali, nec Christus est uitis, nec Apostoli palmites.

Apoc. 5.

Ioan. 5.

Nicolaus de Lyra in tertio Prologo super Biblia, ait, quòd non omnia loca Sacræ Scripturæ, habent sensum litteralem propriè loquendo. & probat ex huiusmodi loquutionibus parabolicis. Iudic. enim 9. dicitur, *quod ierunt ligna, ut ungerent sibi Regem.* & Matt. 5. *si manus tua scandalizat te, abscinde eam & proice ex te:* quæ loca non habere sensum litteralem, manifestum est. Nam si haberet (ut diximus) talis sensus esset falsus. Neque. n. ligna hæc unquam fecerunt, aut facere potuerunt; nec uoluit similiter Christus, ut homo sibi manum abscinderet ad litteram, ait ergo, huiusmodi loca, tantum habere sensum mysticum

Nicolaus de
Lyra.

Iud. 9.
Matth. 5.

Per signa cō-
filiū inien-
tia, intelligū-
tur habitato-
res Urbis Si-
chem.

mythicum qui per res significatas intelligitur. per ligna. n. in-
telliguntur habitatores urbis Sichem, qui fecerunt Abime-
lech super se Regem, per manum verò quæcunque res no-
bis charissima, ut amicus propinquissimus, cuius familiari-
tatem (si occasionem ruinæ præbeat) debet homo abscinde-
re.

Addit secundò, quòd cum aliqui Doctores dicunt, sensum
parabolicum, esse litteralem, loquuntur non propriè, sed largo
modo sumendo litteralem sensum. Cum enim inter omnes
sensus, primus sit litteralis, ubi non est sensus litteralis uerus
pro uoces significatus, primus est parabolicus. Et ideo talis sen-
sus etiam litteralis dicitur, non tamen propriè, sed largo mo-
do. Quæ sententia, falsa est, ut ex sequentibus patebit. Vnde
pro intelligentia,

Nota quis sit
sensus littera-
lis.

Notandum est, illum dici sensum litteralem, quem imme-
diatè, & primò uerba significant, nec requiritur ad huiusmo-
di sensum, quòd uoces sumantur in sua propria significatione,
sed sufficit, quòd sumantur per metaphorā, & impropiè, quod
elegantè docet D. Tho. 1. p. q. 1. art. 10. ad tertium, dicēs: quòd
cum in scriptura inuenimus nominari Dei brachium, sensus
litteralis non est, quòd membrum illud apud nos brachiū no-
minatum, sit in Deo; sed intelligitur in sensu litterali, id quod
per brachium significatur, scilicet uirtus Dei, quam uerbum D
illud significat: non secundum propriam significationem, sed
secundum impropiam, & metaphoricam. Idem dicendum
erit de alijs loquutionibus metaphoricis, quibus aliquid tan-
quam gestum significatur, quod tamen reuera non fuit gestū,
refertur nihilominus ita, ad aliquid aliud significandū. Ut est
illud de Agno, & Hyrcō caprarū. Ratio huius est. Quia eun-
dem sensum habent uoces impropiè acceptæ, cum rebus si-
gnificatis per eas. Vnde August. 3. de doctrina Christiana ad-
monet, esse cauendum ne figuratam loquutionem ad litteram
accipiamus. Sensus ergo illius loci Apoc. 5. (*Vicit Leo de tri-
bu Iuda, &c.*) est, quòd Christus qui est de tribu Iuda, habens
fortitudinē Leonis, uicerit. Et similiter Christus dicitur prin-
cipium uitæ spiritualis, sicut uitis est principium uitæ palmi-
tum.

Nota.
Parabolarū
genera duo
sunt.
Matth. 13.

Notandum est secundò, duo esse in sacra scriptura genera
parabolarum, seu similitudinum, alterum est, in quo exprimi-
tur ipsamet similitudo unius rei ad aliam, ut Matth. 13. *Simile
est regnum cœlorum grano sinapis, fermento, thesauro, &c.* & in
ijs, nō est aliqua metaphora, sed uerba accipiuntur in propria
significatione; ita quòd, ille est sensus litteralis, quē uerba im-
mediatè

A mediatè significant. huiusmodi enim nil aliud sunt, quàm si-
militudines, & comparationes unius rei ad aliam, & habent
se ueluti argumenta à simili, in quibus uoces accipiuntur se-
cundum propriam significationem in sensu litterali, ergo e-
riam debet sumi in huiusmodi parabolis, & similitudinibus,
& in huiusmodi non reperitur communis aliquis sensus spi-
ritualis, quia non assumitur res aliqua ad significandū aliam
rem, sed explicatur inter eas similitudo, in quo cōsistit sensus
litteralis. Alterum est, quando nō exprimitur similitudo rei ad
rem, sed tacitè & obscurè adhibemus similitudinem, utendo
uerbis in significatione impropiā. quale est illud Iudicum 9.
Ierunt ligna, &c. & illud: *Exiit qui seminat seminare semen
suum:* & de istis loquitur D. Thom. cum loco citato ad tertiu
ait, in parabolis uoces accipi impropiè. Huiusmodi multa re-
periuntur, tam in Euangelio, ut est illud de Patrefamilias plan-
tante uineam, quàm in Canticis Canticorum, in quibus nec
similitudo, nec comparatio explicatur.

His positis, dico, sensum quem immediatè significant uer-
ba, esse litteralem, siuè res sumantur in significatione propria,
siuè impropiā, & translatica, siuè res ipsæ acciderint ita à par-
te rei, siuè non, & hoc non est nouum in scriptura. Quandoq;
enim etiam in alijs idiomatibus accipiuntur in propria signi-
ficatio ne, quandoque in impropiā. Ut cum latinè agentes di-
cimus, Lupum esse in fabula; dum explicare uolumus, quòd
ad sitis, de quo est sermo. Probat igitur hoc dictum. Quoniā
omnis sensus spiritualis, fundatur in aliquo litterali, ut ait D.
Thom. 1. p. q. 1. art. 10. in corpore; sed ista metaphora non ha-
bent nisi unicum sensum, ergo ille dicendus est litteralis. Ex
quo sequitur, in sacra scriptura, nunquam sensum litteralem
esse falsum, sed semper uerum. In quo multi decipiuntur, cre-
dentes, uerba debere semper accipi in propria significatione,
cum tamen quandoque non debeant sumi nisi in impropiā,
& translatica. & hæc est communis sententia Doctorum, ut
patet apud D. Hieron. super Abach. cap. 3. ubi ait, scripturā fre-
quenter metaphoricè texti; significans, non debere semper ac-
cipi in significatione propria uerborum. idem habet D. Tho.
loco cit. ad tertium, & Driedo lib. 2. de Ecclesiasticis dogmati-
bus, ubi docet, has parabolas, ad litteram ea nobis significare,
quæ in significatione impropiā significantur. & tamen hoc
est certum apud omnes Doct. tam antiquos, quàm etiam scho-
lasticos, sensum litteralem non semper esse eum quem uoces
reddunt, secundum propriam significationem, ut patet cum
Christus dicitur, Leo, Agnus, Lapis, &c. sed quandoque debe-
re sumi

Iud. 9.

D. Thom.

Resolutio.

Omnis sēsus
spūalis, fun-
datur in ali-
quo litterali.
D. Tho.
Sensus littera-
lis in scriptu-
ra, nunquam
est falsus.

D. Hieron.

D. Tho.
Driedo.

Matt. 5. Oculus accipitur pro re carissima.

Regula discernendi propriam loquutionem, ab impropria.

Caietanus deceptus est, dum egit de serpente Adæ, & formatione Euæ.

Sæpe in scriptura reperitur sensus literales reconditi.

Quædam in scriptura non debent intelligi omnino proprie, nec omnino improprie, sed mixte.

Ioan. 6. Elegans dictum, & interpretatio.

re sumi secundum impropriam. & ideo locus ille Matth. 5. *C* Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c. Oculus ibi, pro re charissima sumitur, & non pro eo quod uerba sonant proprie.

Quod si quæras, quonam modo poterit cognosci quando loquutio est propria, an figurata, ut possimus sensum literalem uenari? Respondeo cum Augustino lib. 3. de doctrina Christiana per multa capita, quod quoties ex sensu qui eruitur secundum propriam significationem uocum, sequitur aliquod absurdum uel falsum, aut contra bonos mores, uel Fidem Catholicam tunc confugiendum nobis est ad significationem impropriam, & figuratam. Sicut ergo cauere debemus, ne figuratam, & impropriam loquutionem, quasi propriam sequamur. Sic etiam cauendum est, ne propriam quasi figuratam accipiamus. Vnde est regula notanda. In inquirendo sensu literali, ad has figuratas & improprias significationes, solum esse confugiendum, cum necessitas urget, id est, quando ex uerbis secundum propriam significationem sumptis, aliquod (ut diximus) sequitur absurdum. Tunc enim recurrendum est ad impropriam significationem. Qua in re deceptus est Caietanus qui soporem Adæ, & formationem Euæ de costa uiri, & serpentem à quo legimus fuisse Euam deceptam, contra communem, Sanctorum Patrum, ac Doctorum sensum, interpretatus est metaphoricè, & non secundum historiam ueritatem, quod exactius inferius demonstrabitur.

Insuper notandum est. In scripturis, sæpe reperiri sensus literales reconditos, ita quod nec omnino sunt uerba accipienda secundum propriam significationem, nec omnino secundum impropriam, sed sunt quodammodo sensus mixti; partim enim in eadem sententia, sumi debent uerba proprie, partim improprie, & metaphoricè. Verbi gratia. Cum legimus in principio Genesis fuisse mulierem à serpente deceptam, serpens, non est omnino intelligendus secundum propriam significationem, ita ut purum animal sensibile, mulierem alloquendo deceperit; nec omnino secundum impropriam, ut dicitur cum Caietano, per serpentem intelligi non materiale animal, sed spirituale, scilicet dæmonem. Cum ergo literalis sensus mixtus sit, quodammodo ex propria, & impropria uoce, fit, ut illius loci sensus existimandus sit: quod Eua fuerit decepta per Dæmonem latentem in serpente. Et hac ratione exponendus est locus ille Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.* Non enim est sensus uerborum, omnino secundum propriam

A priam significationem, scilicet, de manducatione reali sanctissimæ carnis Christi sub propria specie, & figura, nec omnino improprie, & metaphoricè, de manducatione tantum spirituali per Fidem, & Charitatem; sed uerus sensus literalis est mixtus, scilicet de manducatione uera & reali corporis Christi, sub specie tamen, non propria, sed panis, & uini. Quod dictum non communiter à Doctoribus notatur.

Dubium secundum, An sensus literalis, debeat sumi ex intentione loquentis, An potius ex intentione Spiritus Sancti, mouentis hominem ad loquendum?

Ratio difficultatis est. Quia quandoque; & loquens, & Spiritus Sanctus, uarij sunt in intentione, ut Ioan. 11. dixit Caiphas: *Expedat uobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat;* intelligens, expedire mortem Christi, ne Romani Iudaicam destruerent Rempublicam. Spiritus Sanctus uero, suggestit uerba illa, intendens, quod esset necessaria mors illa Christi, pro redemptione generis humani. & ideo subditur: *Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetauit.*

Aliqui ex recentioribus dicunt, sensum literalem eum esse, qui est intentus ab auctore minus principali, uel Euangelista, uel Propheta, uel scriptore Ecclesiastico. Ex quo inferunt

B secundo, eundem locum ex diuersis auctoribus relatum, plures habere sensus literales. Verbi gratia, illud Exo. 12. *Os non comminuetis ex eo,* dicunt, in sensu literali intelligendum esse de Agno Paschali, quia Moyses qui scriptor fuit illius libri, hoc intendebat. Cum uero à Ioanne refertur ca. 19. dicunt habere alium sensum literalem; scilicet ossa Christi, in mortem eius non esse confringenda, quia illud intendebat Ioannes significare. Alij uero dicunt, illum esse sensum literalem, quæ uoces reddunt, secundum propriam, uel impropriam significationem, intentum tamen à Spiritu Sancto, ita D. Thom. in presenti ad tertium insinuat, dicens: *Quod cum Deus sit auctor huius scripturae, ideo potest accommodare non modo uoces ad aliquod significandum, sed etiam res ipsas,* innuens, id quod intendit significare Spiritus Sanctus per uoces, aut per res, esse uerum sensum. Idem docet Driedo. lib. 2. c. 2. Castro lib. 5. aduers. hære. cap. 3. & Paulus Burgensis, prologo secundo, quâuis alij inpingant ei, quasi dixerit, sensum literalem esse eum, quem Spiritus Sanctus intendit, & non quem uoces reddunt, cum hoc reuera non dicat, imò oppositum, ut patet ibidem. Postquam enim cum Lyra consentit, eum esse sensum literalem quem uerba faciunt, ait, esse addendum, dummodo ille à Spiritu

Ioan. 11. Spiritus Sanctus, & Caiphas, uaria intenderunt.

Opinio aliorum.

Exo. 12.

Ioan. 19.

Opinio quorundam.

D. Thom.

Driedo. Castro. Paulus Burgensis.

Lyra.

Nota. Situ Sancto sit intentus. Dixi (secundum propriam, uel impro-
 priam significationem) quia, ut dictum est, sensus litteralis in
 metaphoris, non est sumendus secundum significationem pro-
 priam uocum; sed ille erit, quem reddunt secundum impro-
 priam, & translaticiam. & ideo ait D. Thom. ubi supra ad ter-
 tium, sensum parabolicum sub litterali contineri, quia per vo-
 ces significatur aliquid proprie, & figuratiue. & ideo sensus
 litteralis, non est ipsa figura, sed id quod est figuratum in tali
 similitudine & figura; & dat exemplum de brachio quod Deo
 attribuitur. Dixi (qui est intentus a Spiritu Sancto) ut ibidem
 notat Burgenis, ad excludendum illum, qui Ecclesie auctori-
 tati repugnat, licet uideatur littere conformis; talis enim sen-
 sus non est a Spiritu Sancto. Vnde Hieronym. in Prologo ait:
*Quicumque aliter scripturam intelligit, quara sensus Spiritus
 Sancti efflagitat a qua est scripta, hereticus appellari potest.*
 Corollarium. Hinc sequitur, quod neque etiam habendus est pro litterali,
 qui recte rationi repugnat. huiusmodi enim non intenditur
 etiam a Deo qui est prima ueritas, & a quo omnis alia ueritas
 deriuatur. Vnde Augustinus super Genesim ad litteram ait:
*Cum scriptura Diuina multipliciter exponi possit, nulli exposi-
 tionum aliquis ita precise inherere, quod si certa ratione constite-
 rit id falsum esse, talem sensum scriptura esse, asserere ipse pra-
 sumat: ex hoc enim scriptura ab Infidelibus derideretur, & cre-
 dendi uia precluderetur.*
 Probatur sen-
 tentia. Primò.
 Ionæ 3.
 Isa. 38.
 Ionæ 4.
 Psal. 44.
 Prophete assi-
 miantur ser-
 uis.
 His positis, hæc sententia probatur. Primò ex Ioanne qui
 sententiam illam Caiphæ dixit esse optimam, & eam protulit
 se non ex se, sed prophetasse, cum esset Pontifex anni illius. Si
 uerò sumeretur ex intentione loquentis, esset praua & iniqua, ut
 Ionæ 3. *Adhuc quadraginta dies, et Ninine subuertetur.* & Isa.
 38. *Dispone domui tuae, quia morieris, et non uiues.* si hæc enim
 uerba, sumerentur secundum intentionem scribentium, essent
 fallæ. Patet, quia credebant ita futurum; In cuius signum, Io-
 nas quia non fuit adimpleta eius Prophetia, *Afflictus est affli-
 ctione magna*, ut dicitur Ionæ. c. 4. si uerò secundum intentio-
 nem Spiritus Sancti summantur, qui uolebat illos esse admo-
 nitos; sunt uerba comminatoria, & habent uerissimum sen-
 sum. Et confirmatur. Quia principalis Auctor Sacre Scripture,
 est Deus, utitur autem hominibus, tanquam instrumentis, iux-
 ta illud, Psal. 44. *lingua mea calamus scribae uelociter scribentis.*
 i. Dei mouentis & dictantis, ergo uerba sumenda sunt, ex in-
 tentione Spiritus Sancti, & non hominis. Patet, quia sicut cū
 quis per seruum mittit litteras ad alium, quas tamen ipse ser-
 uus scripsit: uerba illa, debent sumi secundum intentionem
 Domini

A Domini loquentis, & non seruata similiter in Sacra Scriptu-
 ra dicendum est. loquitur enim Deus per Scriptores Ecclesia-
 sticos, siue bonos, siue malos, tanquam per seruos. Secundò
 patet ex Augustino lib. de Doctrina Christiana, ubi ait: *Quo-
 ties ex eisdem Scripturae uerbis, non unum aliquod, sed plura sen-
 tiuntur: etiam si lateat quid senserit ille qui scripsit, nihil pericu-
 li est, si quodlibet eorum congruere ueritati, ex alijs locis Scriptu-
 ra, doceri potest.*

Probatur se-
 cundò.
 D. August.

Ex quo colligitur, ad sensum litteralem cognoscendum (de
 quo tunc Augustinus loquebatur) non semper esse attenden-
 dum, quidnam Auctor minus principalis senserit. Confirma-
 tur. Si Sacra Scriptura a Deo esset condita, & per se, idem pror-
 fus esset sensus litteralis, ac ille quem modò habet, sed tunc sen-
 sus litteralis, tantum esset ille qui esset intentus a Spiritu san-
 cto & nõ a minus principali Auctore, cum nullus sit, ergo &
 modò, præsertim cum quandoque lateat ipsos Scriptores Sa-
 cros, sensus litterales, ut dixi de Iona, Isaia, & Caypha.

Corollarium.
 Confirmatur.

Vt autè hoc clarius intelligatur, notadum est cum D. Th. 2. 2.
 q. 173. art. 4. & Caietano ibidem, ubi quærit utrū Prophetæ se
 per cognoscant ea quæ Prophetant, & ait. In reuelatione Prophe-
 tica, moueri mentes Prophetarum a Spiritu Sancto, sicut in-
 strumentum efficiens, respectu principalis agentis; ita quòd
 B eorum mens (licet ueri sint Prophetæ) non semper omnia co-
 gnoscit, quæ in eorum uisionibus, uerbis, aut factis Spiritus
 Sanctus intèdit. Et ita, quadoque mouetur ad aliquid apprehē-
 dendum, loquendum, uel faciendum, ita quòd cognoscit id,
 quod per talia uerba Spiritus Sanctus intèdit, & apprehen-
 dit illud esse sibi diuinitus reuelatum. quandoque uerò solum co-
 gnoscit, id sibi esse diuinitus, reuelatum; non autem quid Spi-
 ritus Sanctus per illud intendat.

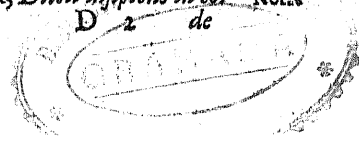
Nota.
 D. Tho.
 Mentis Pro-
 phetarum mo-
 uentur a Spi-
 ritu Sancto,
 tanquam in-
 strumentum de-
 ficiens, & quo
 modo.
 Propheta nõ
 semper oia,
 quæ propheta-
 tar, cognos-
 cit.

Ex quo colligitur. Quòd cū Auctor minus principalis Scrip-
 turæ, intendit aliud quam Spiritus Sanctus, non est litteralis ta-
 lis sensus quem intendit, sed potius talis sensus quem Spiritus
 Sanctus sibi præfigit, quod patet. Quia litteralis semper est ue-
 rus; sensus autem què Auctor minus principalis intendit, nõ
 est semper uerus, immò falsus quandoque, ut patet in Caypha.

Corollarium
 notandum.
 Sensus litte-
 ralis, semper
 est uerus.

Sunt alij qui distinguunt, in huiusmodi locis Scripture, esse
 duos sensus litterales, alterum secundum intentionem Spiritus
 Sancti, alterum uerò secundum intentionem loquentis,
 uel scribentis. Non tamen sequitur quòd Scriptura fallat, quia
 Scriptura tantum nobis refert illos homines protulisse illa uer-
 ba, & hoc est certum & de Fide: nõ tamen ait Scriptura, quòd
 uerum dixerint. Sicut Dauid cum dixit, *Dixit insipiens in cor-*

Nota.

de suo, non est Deus; Scriptura tantum refert, insipientem hoc dixisse, & hoc est certum & de fide, non tamen ait, eum uerum dixisse. Sed prima opinio probabilior uidetur.

Dubium Tertium. An idem locus Sacrae Scripturae, contineat quandoque plures sensus litterales?

Ratio dubij.

Causa dubitandi est. Quia principia in nulla scientia debent esse equiuoca, cum ergo principia Theologiae, sumantur ex Scriptura, illa non debent esse aequiuoca; esset autem si haberet multos sensus litterales: tunc enim non posset nobis constare, quisnam esset certus & uerus. Adde, quod esset maxima amphibologia, & per consequens ammitteret uim suam ad confirmanda dogmata Fidei; posset enim tunc quilibet (ut modò faciunt, haeretici) eam ad suum sensum adducere, & per consequens nulla tunc prorsus esset certitudo de sensu litterali intento à Spiritu Sancto, cum non constet de intentione Dei; quod tamen falsum est, quia Auctor Scripturae, est Deus, qui sincerè omnia docet.

D. Tho. sententia.

Oppositum docet D. Tho. dictò art. 10. & in q. 4. de potètia, art. 1. in corpore ubi ait, Hoc ad dignitatè Sacrae Scripturae pertinere, ut sub una littera, multos sensus contineat; & loquitur de sensu litterali; cum (salua ueritate litterae) multi accommodari possint. eius fundamentum est. Quia ille est sensus litteralis, quem auctor intendit; cum autem Auctor Sacrae Scripturae sit Deus, qui omnia suo intellectu comprehendit, ergo unus locus poterit plures sensus habere. Idem docet Augustinus li. 12. Confess. c. 18. & sequen. Vnde D. Tho. ponit hanc Regulam generalem q. 4. de Potentia art. 1. Quod omnis ueritas, quae salua litterae circumstantia, potest Diuinae litterae aptari, est eius sensus. quia sic potest melius Scriptura Sacra diffendi. Dum enim ex uno sensu falsum aliquid infideles suo iudicio colligunt, possumus ad alium confugere, & haec est communis opinio Sanctorum, & Scholasticorum. Verum haec sententia probatur ex ipsamet Scriptura. locus enim ille Psal. 2. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu ego hodie genui te*, plures habet sensus litterales. Paulus enim ad Hab. 1. intelligit de diuina, & aeterna filij generatione. ait enim. *Cui aliquando Angelorum dixit, filius meus es tu, ego hodie genui te?* Petrus uerò act. 13. affert illum locum, ad probandum Christi resurrectionem dicens. *Et nos uobis annunciamus eam, quae ad Patres nostros reprobata facta est, quoniam hanc Deus impleuit filiis nostris, resuscitans Iesum (sicut scriptum est) filius meus es tu, ego hodie genui te.* Alij uerò intelligunt de generatione temporali secundum quam exiuit in mundum. Secundus locus habetur Gene. 1.

Nota.

D. August. Regula generalis.

Probatur primo. Psal. 2.

Hab. 1.

Act. 13.

Aurea interpretatio illi.

In

A *In principio creauit Deus caelum, et terram*, qui (ut eleganter exponit D. Tho. 1. p. q. 46. art. 3.) tres habet sensus litterales ad excludendos tres errore.

Primus fuit Aristotelis & Gentiles qui censuerunt, mundum fuisse ab aeterno, nec habuisse principium. & ad hoc excludendum, ponit illud, *In principio*, id est Temporis.

Alterum fuit Manichaeorum dicentium duo esse creationis principia, alterum bonorum, alterum uerò malorum; & ad hoc excludendum, exponitur, *In principio*, id est in filio. Sicut enim Principium effectuum appropriatur Patri propter potentiam; ita principium exemplare appropriatur filio propter sapientiam. & idè dicitur, *omnia in Sapientia fecisti.* & ad Coloss. 1. *In ipso*, scilicet filio, *condita sunt uniuersa.*

Tertius fuit Platonis, & Auicennae, quod scilicet corporalia essent à Deo creata mediante Spiritibus creaturis, & ad hoc excludendum, exponitur, *In principio*, id est ante omnia, *creauit Deus caelum, et terram.* Vnde quatuor simul creata constituantur, Caelum Empyreum, Materia corporalis, quae nomine terrae intelligitur, Tempus, & Natura Angelica. Ex quo loco, Concilium Lateranen. cap. firmiter de Sum. Tri. & si. Ca. tho. duas colligit conclusiones, Altera, quod creatura spiritalis scilicet Angelus, non fuerit creata ante caelum, & terram, sed simul condidit utramque (quae Conclusio an sit de fide legendus est Caietanus. 1. p. q. 62. art. 3.) Altera uerò conclusio, Quod mundus non fuerit ab aeterno, sed in tempore.

B

Ex his patet solutio ad argumentum. ubi enim est multiplicitas sensuum disiuctiue, ibi est aequiuocatio, & obscuritas, qualis est, in ista propositione, Omnis canis latrat; habet enim plures sensus disiuctiue, & in uno est uera, si ad terrestrem, scilicet referatur; in alijs uerò falsa ut si ad marinum, vel celestem, & idè potest ex ea falsum argumentum confici, dum scilicet argumentamur, à disiuctiua ad partem, quod non licet. Cum autem Propositio habet multiplicem sensum, & copulatiue, tunc nec parit aequiuocationem, nec obscuritatem, ut si dicas. Omnis canis est substantia. haec enim habet multiplicem sensum copulatiue, & uerum, siue referatur ad terrestrem, siue ad celestem, & marinum, & huiusmodi est Sacra Scriptura. habet enim multiplicem sensum litteralem non disiuctiue, quasi in uno sit uera, in alio falsa, sed copulatiue. omnes enim sensus ueri sunt, & sic est, longè ab ea aequiuocatio, & Amphibologia.

Secunda Pars argumenti, petit quam ratione uel regula comprehendi possit legitimus sensus litteralis sacrae scripturae.

D 3 12?

loci Gene. 1. in principio creauit Deus caelum & terram.

D. Tho. Tres errores confutantur. Error Gentilium. Error Manichaeorum.

Coloss. 1.

Error Platonis, & Auicennae.

Quatuor sunt simul à Deo creata, materia, scilicet, Caelum Empyreum, tempus, & natura Angelica. Concil. Lateranen. Concil. Trid. Caietanus.

Soluuntur argumenta.

Nota.

ra: & licet ad hunc cognoscendum plerique varias regulas tra-
diderint, nos tamen ponimus sublequentes.

Prima regula:
ad cognoscē-
dum quis sit
sensus littera-
lis alienius lo-
ci scripturæ:
1. Cor. 11.

Concil. Trid.
Error Caieta-
ni.

Caietanus nō
ob id est cen-
sendus hære-
ticus.
Corollarium.

Conci. Ephe.
quomō pro-
bavit proces-
sionem Spiri-
tus Sancti.
Ioan. 14.
Concil. Con-
stantinopoli
quō probavit
esse præceptū
Diuinum de
sumenda Eu-
charistia.
Ioan. 6.
Nota.

Secunda Re-
gula.

Secunda Regula. Quando scriptor aliquis Canonicus, uel
Scriptura Sacra, adducit in uno loco alium locum Scripturæ,
uolens in aliquo sensu aliquid concludere; sensus ille in quē
adducitur, est legitimus sensus illius loci. Vnde cum Scriptu-
ra explicat dogma aliquod Fidei, & adducit alium locum ad il-
lud probandum, sensus in quem talem locum adducit, est litte-
ralis.

Aralis uerbi gratia cum Paulus adduxit locum illum Psal. 2. *Fi-
lius meus es tu, ego hodie genui te*, ad probandam Christi Diui-
nitatem, talis est sensus eius, cum uerò adducitur à D. Petro ad
probandam Christi resurrectionem, sensus eius litteralis, erit
de resurrectione. Similiter locus ille David: *non dabis Sanctū
tuum uidere corruptionem*, explicatur ibidem de corpore Chri-
sti. Et idē huiusmodi erit sensus eius litteralis. Vnde optimē
Augustinus lib. 3. de Doct. Christiana c. 13. dixit, *Quod Sacra
Scriptura se ipsam exponit*. est tamen hic ad uertendū. quod
non semper à Scriptura adducitur locus alius Scripturæ in se-
sum litteralem, quod patet sæpè ex Paulo dicente, fuisse per Al-
legoriam dicta, uel in figura contigisse. & idē quando ijdem
met Ecclesiastici Scriptores, uel Scriptura, dicunt impleri aliā
Scripturam, scilicet Allegoricè per illum alium locum signifi-
cari hoc uel illud, talis sensus, erit illius loci allegoricus.

Tertia Regula. Ille sensus est habendus litteralis, quem om-
nes Sancti Patres unanimiter dicunt esse litteralem, ut opti-
mē D. Greg. in proemio libri Regum annotauit. Ratio huius
est. Quia Spiritus Sanctus in sua Ecclesia cōstituit Pastores, &
Doctores, qui explicent Scripturam in proprio sensu intento
à Spiritu Sancto iuxta illud ad Eph. 4. *Alios dedit Apostolos, &
alios autem Pastores, & Doctores*. Vnde (ut benè notat Grati-
anus in decretis d. 20. can. Decretales) *Sancti Doctores in Sacra-
rum litterarum expositione, Summis Pontificibus præponun-
tur*, quod intellige, quando Pontifices ut Doctores particula-
res exponunt. Et idē quando Sancti Patres conueniunt ad
probandum dogma aliquod Fidei, & adducunt locum aliquē
Scripturæ, sensus in quem adducunt, habendus est pro littera-
li. Verbi gratia. Sancti Patres, ad probandum quod in Christo
sint duæ uoluntates, Diuina scilicet & humana, adducunt lo-
cum illum Matt. 26. *ueruntamen non sicut ego uolo, sed ut tu*, sen-
sus talis loci est huius modi, ita quod ex eo, talis distinctio &
multiplicitas uoluntatis habetur. Ratio huius est. Quia quan-
do Summus Pont. Concilium, uel Sancti Patres, explicant do-
gma aliquod Fidei, & Probant ex aliquo alio loco Scripturæ,
(cum tale argumentum sit efficax & ex proprijs) necessariò
sensus in quem talem locum adducunt, erit uerus, & idem
pro quo adducunt. Hinc fit, quod si Sancti inter se dissidēt, di-
uersum sentientes circa talem sensum litteralem quisnam sit,
tunc non certò constabit. Quemadmodum est uidere in illa
quæstione, Vtrum fuerit in instanti creatus mundus (ut uult
Augustinus) An uerò per sex dies (ut communiter uolunt San-
cti Patres. & quisnam sit sensus litteralis illius loci Genes. 1.

Psalm.

Act. 13.

August. sentē-
tia, quod fa-
cra scriptura
se ipsam ex-
ponit.

Tertia Regū-
la.

D. Gregor.

Ephes. 4.
Gratianus.

Ex quo loco
colligatur à
Sanctis Patri-
bus, in Chri-
sto esse duas
uoluntates.
Matth. 26.

Ratio dicti.

Corollarium
primum.

Quæstio D.
Augustini &
Sanctorū Pa-
trum de crea-
tione mundi.

tum describitur creatio illa per sex dies, utraque igitur opinio C
 probabilis est. Hinc etiam sequitur, quod qui torrenti Docto-
 rum in explicando, uel tradendo sensu litterali illius loci se
 opponit, uel qui illum non ut talé recipit, ualdé audax, & teme-
 rarius est indicandus, ut definitur in Concil. Trid. decreto de
 Canonicis Scripturis. sess. 4. Qua in re lapsus est Caietanus in
 præfatione commentariorum in Genesim. Nec negandum
 est, nouum sensum litteralem à moderno Doctore adinueni-
 ri posse, ut doctè, Bañes. 1. p. q. 1. arti. 10. dubio. 6. sed sensus iste
 nouus admittendus erit, dum non sit contra eum sensum què
 tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de
 uero sensu & interpretatione Diuinarum Scripturarum, uel
 etiam contra unanimum Patrum consensum (ut dictum est)
 sed an huiusmodi sensus legitimus sit, iudicandum etiam erit
 ex præcedentibus & subsequētib. & ex phrasi Scripturæ
 alijsque locis clarioribus. Atque hæc doctrina colligitur ex
 D. Augustino. li. 3. de Doct. Christiana c. 27. ubi ait, *quod omnis
 sensus edificatus Charitatis, & non contrarius contextui, fuit
 prænissus à Spiritu Sancto* atque etiam ex D. Tho. de pœniten-
 tia q. 4. art. 1. ubi ait, *non esse incredibile, ut etiam Scriptori sacro
 reuelatum fuerit diuinitus, futurum esse, ut talis sensus nouus
 lectori occurreret. & licet hoc non sit, saltem Spiritus Sanctus in-
 tellexit hoc ita futurum.* hæc D. Thomas & aduertè, aliud esse D
 sensum contrarium, aliud sensum distinctum, & quomodo pos-
 sint moderni Doctores interpretari Sacras litteras, legendus
 est Cano. lib. 2. de locis Theologicis, cap. 3.

Quarta Regula, est ipsa ratio, & lumen naturale. Quando
 sensus aliquis quadrat cum Scriptura, & littera, ita quod con-
 tiner pietatem in se, & conducit ad confirmandam Fidem, &
 bonos mores, ille est habendus pro sensu litterali. Nota tamè
 ex Augustino 3. de Doct. Christiana, posse hic inueniri erro-
 rem. Si enim talis sensus possit probari per alium locum Scrip-
 turæ qui huic loco congruat & instituto Scriptoris, talis sen-
 sus est litteralis. Si autem talis sensus quadrat quidem uerbis,
 non tamen contextui, bonis moribus, uel alijs Fidei dogmati-
 bus, reijciendus est. cum autem non habemus locum aliquem
 Scripturæ, quo probemus talem, uel talem esse sensum littera-
 lem Scripturæ, tunc consulenda est ratio, & uidendum; An in-
 terpretatio quam reddere uolumus, consonantiam habeat ad
 mores Christianos, & contextui sit conformis. & hunc mo-
 dum ait Augustinus esse periculosum, quia facilè quis potest
 decipi, si proprio ingenio scripturam interpretetur. Quia po-
 test in uarios sensus eam deducere, in ijs ergo seruanda est Re-
 gula

Corollarium
 secundum.

Caietan. au-
 dax fuit i
 Cō
 ment. super
 Genes.
 Bañes.

Ex antecede-
 ntibus, & sub-
 sequentibus. in
 dicandum est,
 quoniam sit
 sensus littera-
 lis alicuius lo-
 ci Scripturæ.
 D. August.
 D. Tho.

Nota bene.

Quarta Re-
 gula.

Nota ex D.
 Augustino.

A gula quam Caietanus. tradit 1. p. q. 1. arti. 10. nihil enim tutius
 fieri tunc potest, quam recurrere ad sacros Doctores, & ad
 Ecclesiæ expositionem, per quam certificari possumus, non so-
 lum de sensu Sacræ Scripturæ; sed etiam de Scriptura ipsa Sa-
 cra, iuxta illud Augustini, *Euangelio non crederem, nisi auctori-
 tas Ecclesiæ me moneret.* Hinc sequitur quod non est censen-
 dus Historicus sensus qui conuenire potest uerbis separatis à
 contextu suo, & seorsim acceptis; sed qui uerbis ipsis correspo-
 dent secundum antecedentia, & consequentia, ut dictum est,
 & secundum ueram & legitimam punctuationem contextus,
 cuius uariatio, uel alteratio, alienissimos sensus à ueritate ge-
 neret, qua in re sæpè Caietanus lapsus est in expositione noui,
 & ueteris testamenti.

Quinta Regula. Quando Historia est moralis, non est que
 rendus in ea alius sensus moralis, sed ille met sensus historicus,
 non moralis, sed litteralis censendus est. ita docet D. Gregor.
 in calce lib. 10. moral. & D. Tho. in art. 15. quodlib. 7. ad 3. *mora-
 lis sensus (inquit) non dicitur omnis sensus per quædam mores in-
 struitur, sed per quem instructio morum summitur ex similitu-
 dine aliquarum rerum gestarum,* sic enim moralis sensus sum-
 ptus, est pars spūalis. ut quando Apostolus. dixit ad Titum.
Opportet Episcopum esse irreprehensibile. Quauis possit non
 nunquam fieri, ut ipsum opus bonum uel malum quod narra-
 tur, aliud tropologicè significet. ut si quis, dum dicitur, quod
Ex corde exeunt mala cogitationes &c. per cor interpretetur
 Patrem familias, uel Episcopum.

Sexta Regula. Cū duplex sit allegoria, una in uocibus, & in
 uocabulis, altera in rebus ipsis gestis, illa quæ est ex nomini-
 bus seu etiam ex similitudinibus, & metaphoris fictis ad signi-
 ficandum tantum ordinatis, facit sensum litteralem, non alle-
 goricum. hæc est expressè D. Tho. quodlib. 7. ar. 15. ad primum
 dicens, *quod hyrcus, uel alia huiusmodi per quæ alia persona à
 Christo in scripturis designatur, non fuerunt res aliqua, sed simi-
 litudines imaginariæ, ad hoc solum ostensa, ut illa persona signi-
 ficentur. unde illa significatio quæ per illas similitudines, persona
 illa aut regna signantur, non pertinent nisi ad historicum sensum.*
 Idem docet ar. 16. eiusdem quodlib. in corpore. ubi infert, quod
 habere solum sensum litteralem, est proprium humanarum
 scientiarum.

Septima Regula. Quando in scripturis, in figura dicitur ali-
 quid contigisse, uel impletum esse, ibi non sunt duo sensus litte-
 rales, sed unus est litteralis, & alter Allegoricus. Hęc regula po-
 nitur contra Lyranum in cap. 8. Daniels, & Dionysium Car-
 thusia.

Caietani re-
 gula seruan-
 da.

Augustini di-
 ctum de Euā-
 gelio.
 Corollarium.
 Quis sit cen-
 sendus sēsus
 historicus sa-
 cræ Scripturæ.

Error Caieta-
 ni.

Quinta Re-
 gula.

D. Gregor.

D. Tho.

Sexta Regu-
 la.

Allegoria du-
 plex.
 D. Thom.

Septima Re-
 gula, contra
 Lyranum, &
 Dionysium
 Carthusia.

thusia. in cap. 2. Matt. qui falso Canonem statuunt, quod quando in veteri testamento, prædicatur aliquid impletum esse in aliqua persona veteris testamenti, uerius tamen & perfectius in aliqua noui testamenti, tunc est ibi duplex sensus literalis, vnus minus principalis, & alius principalior, de illo scilicet, in quo perfectius impletur uerbum prædictum. Qui cano falsus est. quoniam omnis significatio quæ immediate ex re gesta, & non ex uoce descendit, ad allegoriam pertinet, nõ ad litteram, sicut illud, *Os non comminuetis ex eo*, Religio Phasæ, quæ habetur Exo. 12. comestio Agni Paschalis, &c. que profectò propriè non significant Christum sed figuratiuè. Hæc de natura sensus literalis dicta sufficiant, fusius hanc rem tractat Castro libro 1. aduersus hæres. c. 3. Driedo lib. 2. cap. 2. tomo primo Augustinus. li. de doct. Christiana, & Nicolaus de Lyra, ac Paulus Burgen. in Prolo. Bibliæ, quos si placuerit, uideat. nunc paucis naturam sensus spiritualis aperiamus.

Exod. 12.

Castro.
Driedo.
D. August.
Nicolaus de
Lyra.
Paulus Bur-
gen.

D V B I V M Q V A R T V M.

De sensu spirituali sacra scripturæ.

Non constat inter Doctores, quis nã sit dicendus sensus spiritualis in scriptura. Quidam enim uolunt sensum spiritualem eum esse, qui oritur ex significatione rerum, siue res illæ gestæ fuerint, siue non: siue sint institutæ ad significandum siue nõ. & idèd aiunt, in fictionibus & somnijs, sensum litteralem esse, quod contigerint, non quidem realiter, sed in uisione imaginaria; spiritualem uerò esse eum quem significant. Verbi gratia. In uisione illa Danielis Hyrci pugnantis cū arietate, significatur spiritualiter coactus Regis Persarum, cum Rege Grecorum. Probabilis est sententia: est tamen expressè contra D. Tho. in dicto. quodlib. 7 q. 6. ar. 15. & 16. & 1. p. q. 1. ar. 10. ubi ait, in huiusmodi fictionibus & somnijs, cum reuera res gestæ non fuerint, non esse alium sensum præter litteralem, & hunc reconditum. Dicendum igitur, quod ad sensum spiritualem duo requiruntur. Primò, quod oriatur ex significatione, rei reuera gestæ, vel gerendæ, & ordinatæ à Spiritu Santo ad aliquid significandum: illud enim quod Spiritus Sactus in rebus corporaliter aut gestis, aut gerendis, uoluit significare, est sensus mysticus, aut spiritualis.

Secundò requiritur, ut res illæ sint institutæ ad significandum, non tamen requiritur, talem institutionem debere fieri à prima sui origine; sed sufficit, ut postea ad rem aliam significandam

Sententia probabilis, sed est contra D. Tho.

A candam instituantur. Verbi gratia. Licet cū primùm Virga illa Aaron ex stipite pullulauit, non fuit instituta ad significandum partum Virginis; cum tamen floruit, factum illud ordinatum fuit à Deo, ad talem partum significandum. Similiter cum nascebatur Agnus, non erat ordinatus ad significandum Christi mortem, poterat enim ille, vel ille reseruari, cum tamen immolabatur, immò cū præceptum fuit immolari; totum hoc ad Christi mortem significandam ordinatū fuit. Sed de hoc uide Driedo. loco cit. De hoc autem sensu querendum est, An sit potior literalis: Et uiderur quod sic.

Driedo.

Probatur ex 2. Cor. 3. *Littera occidit, spiritus uiuificat*, sed literalis fundatur in littera, spiritualis autem super spiritualem cognitionem, ergo: Confirmatur. Dignior est doctrina quæ habetur per sensum spiritualement, quàm ea quæ habetur per litteralem: *Quæcunque enim* (ait Paulus) *scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*. Per sensum autem Allegoricum habetur quæ sunt credenda, & pertinent ad Fidem, per Anagogicū quæ sunt post hanc uitam speranda, quod pertinet ad spẽ; per moralem uerò, quæ sunt agenda, quod spectat ad Charitatem; in ijs autem uirtutibus consistit omnis Christiana perfectio: per litteralem uerò sola historia continetur, ergo:

Probatur primò.
2. Cor. 3.

Secundò. Propter quod unumquodque tale & illud magis; sed literalis sensus est propter spiritualement, habet enim se literalis sicut fundamentum ædificij, ergo: Confirmatur. Quoniã in sensu literali secundum propriam uocum significationem, reperiuntur multa falsa, & inconuenientia, ut patet ex illo Iudicium 9; in sensu uerò spirituali, nihil reperitur huiusmodi, iuxta illud Gregorij in Moral. *Cum ordo historie deficiat, sese nobis intellectus mysticus; quasi apertis iam foribus ostenditur*. Significans, quod si ratio litteræ deficiat, ad sensum spiritualement recurramus.

Probatur secundò.

Iud. 9.
D. Gregor.

Tertiò. In scientijs humanis, ab inferioribus, ad superiora procedimus, scilicet ab effectibus ad causas; sed in cognitione, & intelligentia scripturarum, (secundum omnes Doctores) ordo est iste, ut à sensu literali communiter exordiamur; quia super eum fundatur spiritualement, ergo & Confirmatur. Apoc. 5. *Vidi in dextra sedentis, librum scriptum intus & foris*, qui locus communiter à Doctores explicatur de Sacra Scriptura, quæ duplicem habet sensum, litteralem scilicet, qui significatur per scripturam exteriorem, & spiritualement, qui per interiorem; sed in omnibus, quæ interiora sunt, potiora sunt, ergo.

Probatur tertio.

Apoc. 5.

Quod autem sensus literalis sit nobilior, probatur. tñ quia ex eo solo necessarium, & efficax sumitur argumentum, non autem.

Sensus literalis est nobilior spiritualement, & probatur.

D. Augustini
sententia de
scripturis sa-
cris.

D. Thom.

Notandū pro
solutione du-
bii.

Scientia una,
ex quot capi-
tibus dicatur
nobilior alte-
ra.
Paulus Bur-
gen.

Prima Con-
clusio.

Probatur Cō-
clusio.
Primò.
Sensus spiri-
tualis compa-

autem ex spirituali; tum quia est fundamentum ipsius spiritua-
lis. Vnde Augustinus in Epistola ad Hierony. ait: *Solis scriptu-
ris sacris eum se honorem defferre, ut nullum auctorem earum,
aliquid errasse firmissimè credat.* Hic autem honor non tribui-
tur scripturæ secundum sensum spirituales; tunc enim ex eo
posset necessarium sumi argumentum, quod est contra eundem
Augustinum in epistola contra Vincentium Donatistā,
& contra D. Thom. sed secundum literam, à quo solo, ut ait
Augustinus & D. Tho. necessarium sumi potest argumētum.

Pro intelligentia nota, quòd cum sacra Scriptura contineat
rationem practicæ, & speculatiuæ scientiæ; ideo tam ut practi-
ca, quàm ut speculatiua considerari potest. In speculatiuis autē
una dicitur altera dignior, ut dicitur in lib. de anima, uel ex di-
gnitate materiæ de qua agitur, uel ex certitudine. Si ergo con-
sideretur uterque iste sensus quoad dignitatem rerum, circa
quas uersantur, sic æquales sunt, ut benè notat Paulus Burgē.
in suo Prologo super Biblia, art. 6. quare secundum utrumque
sensem agitur de iisdem rebus, scilicet de Deo, uel creaturis
in ordine ad eum. Si uerò consideretur certitudo, sic litteralis
dignior dicitur: tota enim certitudo aliorum sensuum sacræ
Scripturæ, ex certitudine sensus litteralis depēdet; innittitur
enim spiritualis huic tanquàm fundamento. Si uerò conside-
retur ut practica, tunc cum inter practicas, illa sit dignior, quæ
ad ulteriorem finem non ordinatur, qualis est Ciuilis res-
pectu suarum inferiorum; sic cum finis sacræ Scripturæ, ut est
practica, tam secundum sensum litteralem, quàm spirituales,
sit ipsemet Deus, seu Beatitudo; æqualis sunt dignitatis. Verū
quoniam in multis Scripturæ locis, sensus spiritualis magis ac-
cedit ad ultimum finem, quàm litteralis, ut patet in præceptis
ceremonialibus; ideo spiritualis potest dici nobilior (ut Bur-
genfis ubi supra.)

Hoc posito sit prima Conclusio. Sensus spiritualis, seu my-
sticus in ueteri testamēto, qui latebat in historijs illis ceremo-
nialibus, uel præceptis Iudicialibus, est nobilior quàm littera-
lis. Verbi gratia. In immolatione Agni Paschalis, quæ præ-
cepta erat decimaquarta Lunæ, ad significandam in sensu spiri-
tuali Christi immolationem, & in similibus præceptis; sensus
spiritualis eo præstantior est litterali, quòd præstantior fuit im-
molatio Christi, immolatione Agni. probatur conclusio.

Primò. Ceremonialia illa quæ erant ueteris testamenti,
erant umbra futurorum, *Omnia enim in figura contingebant
illis* (ut ait Paulus) & ordinabantur ad hæc. i. ut figura ad ueri-
tatem; sed corpus præstantius est umbra, & ueritas figura, ergo
& sensus

A & sensus spiritualis, qui est ueluti corpus, & ueritas, nobilior
erit litterali, qui est ueluti umbra & figura. Cōfirmatur. Quia
in huiusmodi ceremonialibus, ille est sensus præstantior, qui
magis est intentus à Spiritu Sancto. Huiusmodi autē est spiri-
tualis. Et ideo Paulus 1. Cor. 9. loquens de præcepto illo dato
Deuteron. 25. *Non alligabis os homi trituranti,* explicans spiri-
tualiter de ministris Ecclesiæ laborantibus, ait: *Nunquid de bo-
nus cura est Deo: an propter nos utique scripta sunt? debet enim
qui arat, in spe arare.* Dixi (in historijs Ceremonialibus, & Iu-
dicialibus præceptis) quia in moralibus præceptis, rarè reperi-
tur sensus spiritualis. Sensus enim litteralis horum præcepto-
rum, ad mores spectat, nec tamē dicitur spiritualis. Quia non
omnis sensus, qui ad mores spectat, spiritualis est, ut diximus
superius; sed ille qui ex similitudine Christi, Apostolorum,
uel Sanctorum, ad mores traducitur nostros.

Secunda Conclusio. In nouo testamento, sæpè sensus litte-
ralis est nobilior sensu spirituali. Patet. Quia facta in nouo te-
stamento, non sunt gesta principaliter ad aliquid aliud signi-
ficandum, præter id quod uerba significant. Verbi gratia. Cū
narratur Christi Incarnatio, Passio, Resurrectio, &c. in ijs,
potior est sensus litteralis, quàm spiritualis, secundum quem
in ferimus nobis etiam esse moriēdum uitij, &c. Et licet spi-
ritualis, seu moralis, reperiatur in huiusmodi mysterijs intē-
tus à Spiritu Sancto; magis tamen sunt intēta illa mysteria
propter se, quàm propter aliquem sensum morale. Aliquā-
do tamen spiritualis sensus, est potior litterali. Vt cum uerbi
gratia, Christus maledixit ficulneæ non ferenti fructum, &
statim aruit; cum unxit oculos cæci nati, &c. hæc & alia simi-
lia, plena sunt sacramētis, & mysterijs; in quibus certum est,
sensem spirituales esse potiores litterali; cum sit magis in-
tētus per se. Licet ergo in his, non possit certa, & infallibilis
regula dari; hoc tamen certum est, illum semper esse sensum
potiorem, qui est magis intentus à Spiritu Sancto. Ex quibus
patet solutio ad argumenta.

Ad Primū ergo respondetur. Verum esse de scriptura ue-
teris testamēti quoad Ceremonialia, Iudicialia, & Historias.
In his enim nobilior est spiritualis, quàm litteralis. Nec ta-
men Paulus in illis uerbis intendit distinguere inter sensum
litteralem, & spirituales; sed inter legem ueterem, & no-
uam, illa enim data fuit in tabulis lapideis scripta; hæc uerò in
spiritu, scripta in cordibus: & ideo illa dicitur littera, hæc ue-
rò spiritus. Vel secundò, dicitur littera occidere, quia lex uē-
tus dabat cognitionem peccati, ex qua augebatur concupiscē-
tia

ratur corpo-
ri; litteralis
uerò umbra.

1. Cor. 9.

Nota.

Secunda Cō-
clusio.

Aliquando
sensus spiri-
tualis est præ-
stantior litte-
rali.

Solutio argu-
mentorum.
Ad Primū.
Respondetur
primò.

Respondetur
secundò.
Nota solutio
ad illius dicti

Sti D. Pauli, littera occidit. **Ad confirm. Responderetur.** **D.Tho.** **Ad secundum responderetur.** **Fundamentum in spiritualibus, aliqñ est prædicitus ædificatio.** **Ad confirmat. Responderetur.** **Ad tertium responderetur.** **In scientiis humanis, principia sunt nobiliora, & notiora.** **Ad confirmat. Responderetur.** **Ad quartum responderetur.**

tia occasionaliter, ex hominum malitia, quæ semper nititur in ueritum; nec tamen dabat gratiã, qua adiuuaretur homo; lex uerò noua, dat abundantem gratiam per quam adiuuatur ad implenda præcepta. Ad confirmationem responderetur, per sensum litteralem, non solum haberi historiam rerũ gestarum; sed etiam quæ sunt credenda, speranda, & faciẽda. Vnde Deut. 6. dicitur: *Audi Israel, Dominus Deus unus est, & Matth. ultimo. Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Vnde in sensu litterali, habetur præceptum de Fide, quid credendum sit. Similiter dantur multa alia præcepta de Charitate, ut patet in Decalogo. Hæc autem præcepta, non habent nisi sensum litteralem. Vnde (ut ait D. Thom. 1. p. q. 1. ar. 10. ad primum. Nihil ad fidem necessarium continetur alicubi sub sensu spirituali, quod scriptura per litteralem sensum, alibi non tradat. Ad secundum responderetur, quod non omnis litteralis sensus, est propter spirituale. Cõcedo ergo argumentũ de litterali, qui est propter spirituale magis intetum; nego tamen de litterali, qui est per se intentus, (ut dixi in secunda Conclusionẽ. Adde, quod fundamentum in spiritualibus, sæpẽ est dignius ædificio. Christus enim fundamentum dicitur. 1. Cor. 3. qui tamen nobilior est toto ædificio Ecclesię. & ideo sicut deficiente fundamento, corrui totum ædificium; ita deficiente uerò sensu litterali, necesse est, ut deficiat spiritualis. Ad confirmationem respondeo: sensum litteralem intetum à Spiritu Sancto, semper esse uerum, nec requiri ad eius ueritatem, ut uerba sumantur secundum propriam significationem; sed sufficit, quod quandoquẽ in impropria, & translata. Quod præcipuẽ est seruandum in Parabolicis locutionibus, quibus sæpẽ utitur sacra Scriptura, & hoc sibi uult D. Gregorius. Ad tertium respondeo, quod potius probat contrarium. Sicut enim in scientiis humanis, principia sunt notiora, & nobiliora, ex quorum cognitione deuenimus in cognitionem cõclusionum; sic in cognitione sacrae Scripturæ, ex intelligentia articulorum, quæ sunt principia Theologiæ (secundum sensum litteralem) deuenimus in cognitionem conclusionum. Ad confirmationem respondeo, tantum probari, quod sensus litteralis, non sit semper nobilior, quod liberẽ concedimus. Ad aliud uerò argumentum, quatenus probat, sensum litteralem esse simpliciter nobiliorem, Respondeo, sensum spiritualem posse dupliciter considerari, primò in se, supposito & cõstituto iam, hunc uel illum esse sensum spiritualem alicuius loci, & sic ex eo firmum sumitur argumentum, (ut infra dubio sequenti dicitur.) Secundò, ut igno-

tus, & reconditus, & sic non potest summi firmum argumentum. Hoc autem non prouenit ex defectu scripturæ, sed ex imbecillitate nostra, qui talem sensum non ualemus per nos certa aliqua uia attingere. nec tamen semper fundamentum est nobilius edificio; sed secundum quid. Quia ratione litteralis sensus, etiam dicitur dignior spirituali, secũdum quod est fundamentum illius, atque hæc de dubio.

D V B I V M Q V I N T V M.

An ex solo sensu litterali, certum & necessarium summatur argumentum, an uerò etiam ex spirituali?

Certum est, Auctoritatem Sacrae Scripturæ esse infallibile, & ex ea necessarium argumentum duci, quod uidere est in Concilijs, quæ ad Fidei dogmata probada, Sacrae Scripturæ auctoritate, ut plurimum utuntur, tanquam infallibili regulae ueritatis. Verum cum duplex sit sensus in ea, litteralis & spiritualis, discutiendum est, An ex utroque sumatur necessarium argumentum, an uerò ex solo litterali, & uidetur quod etiam ex spirituali.

Sacra scripturæ auctoritas, est infallibilis.

B Primò. Spiritualis simpliciter est præstantior litterali, ergo si ex hoc sumitur, poterit etiam ex illo. Antecedens patet. Tum quia spiritualis comparatur animæ, litteralis, corpori; ille Diuinitati; iste uerò humanitati, ut ait Cyrillus in Prologo super Leuit. Tum quia si ex spirituali sensu non sumeretur argumentum necessarium, maxime esset quia fundatur in similitudine, in quo potest facile deceptio contingere; sed hoc non obstat, quia etiam sensus litteralis metaphoricus, innititur similitudini, & tamen ex eo firmum sumitur argumentum, ergo.

Primum argumentum.

D. Cyrillus. Sensus spiritualis, comparatur animæ, litteralis corpori.

Secundò. Ex usu ipsius scripturæ, in qua multa loca sumuntur in sensu spirituali, ad alias ueritates probandas, nec tamen est dicendum, argumentum esse infirmum. Antecedens patet. Paulus enim 1. cor. 9. ad probandum deberi stipendia sustentationis ministris Ecclesiæ, uel Prædicatoribus, adducit illud Deutero. 25. *non alligabis os boui trituranti,* & tamen adducit in sensu spirituali dicens, *Nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos hæc dicit?* litteralis enim sensus, est de bobus ipsis. Et ad Hæb. 1. probans Christum esse Deum, uitur illo testimonio 2. R. 7. *Eg. ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in filium,* in sensu spirituali, in litterali, intelligitur de Salomone. & patet, quia subditur; quod si impiẽ egerit, arguam eum. Quæ tamen uerba, nullo modo de Christo intelligi possunt, cum nunquam

Secundum argumentum.

1. Cor. 9.

Deut. 25.

Hæb. 1.

2. Reg. 7.

quam

Matt. 2.
Ioan. 19.

quam peccare potuerit. Similia sunt loca illa Matt. 2. de reditur Christi ex ægypto, & Ioan: 19. de offe Christi non comminuro.

Varia opinio
Doct.
Prima opinio
Medina.

In hoc dubio diuersimodè Doctores loqui sunt. Medina enim li. 6. de recta in Deum fide, asseruit, argumentum firmum posse ex sensu spirituali, non quocunque, sed ex eo qui communis est, & ab omnibus receptus. Vnde quia apud Iudæos, notissimum erat omnibus, Messiam figurari in Dauid, & salomone, inde (inquit) argumentari potuisse Paulum argumento efficaci, & ex communi consensu ducto, ex illo loco 2. Reg. 7.

Secunda opinio
D. Tho.
Fundamentum
D. Tho.
Leo, quomodo
significet
Christum, &
Diabolum.

D. Tho. oppositū docet 1. p. q. 1. ar. 10. & quodlib. 7. q. 6. ar. 14. ad 4. & est communis sententia Doctorum, ex sensu spirituali non deduci firmum argumentum, sed tantum ex litterali, fundamentum D. Tho. est. Quia huiusmodi sensus spiritualis, in similitudine fundatur. Leo enim Christum significat propter similitudinem in fortitudine. Diabolum verò propter similitudinem in voracitate, argumentum autem ductum ex similitudine, fallax esse potest, & ideo necessarium non est, quod pater: Quia vna res potest esse multis similis. Propositio ergo quæ continet talem similitudinem, continet etiam multos sensus disunctiuos. id est, non omnes veros: & ideo non potest (quando in Scriptura Sacra proponitur) ab illa procedi, ad aliquam D

Nota fallaciam.

illarum determinatè: esset enim tunc fallacia consequentis. Hoc autè non prouenit ex defectu auctoritatis scripturæ, sed potius ex natura similitudinis, in qua facile potest deceptio contingere, dum ab uno sensu, ad alium argumentamur. Verbi gratia. In exemplo posito. Si quis argumetur: *Leo rugit, & circum querens quem deuoret* (ut ait Petrus) sed Christus est Leo, iuxta illud Ioannis: Apoch. 5. *vicit Leo de tribu Iuda*, ergo rugit, & querit quem deuoret, vel è contra: *vicit Leo de tribu Iuda* Diabolum est Leo, ergo vicit. In his, & similibus, fallacia est consequentis, & æquiocatio. maior enim propositio in vtroque argumento, habet multos sensus disunctiuè. In primo enim syllogismo, si intelligatur de Diabolo, vera est propositio; de Christo verò, falsa. è contra verò in secunda, de Christo est vera, de Diabolo autem falsa. eadem sententia est Augu stini Epist. 48. contra Vincentium Donatistam, vbi aperte dicit: *Impudentissimum esse cõsendum eum, qui per aliquid in gloria positum, quidquam per se interpretari conatur.* & Dionysij in Epist. ad Titum, vbi ait: *Theologiam mysticam, nõ esse symboli cam, id est argumentatiuam.* Idem habent Castro, & Driedo, in argumento secundo. Dicunt ergo in Theologia, argumenta

D. Augu. sententia.

Dionysius.
Driedo.

A menta esse in duplici differentia contra hæreticos, alia necessaria quæ conuincunt, & hæc non nisi ex sensu litterali summi possunt, alia verò probabilia, & hæc posse etiam de promi ex spirituali.

Tertia sententia est aliorum qui dicunt: quòd cum spiritus sanctus per Apostolos, aut Prophetas, explicat nobis aliquem locum scripturæ, siuè in sensu litterali, siuè in spirituali, sensus ille in quem talem locum adducunt, est litteralis; quia iam talis sensus habetur in scriptura. & ideo posse summi ab eo argumentum necessarium.

Pro huius rei intelligentia, dico Primò. quòd ex solo sensu spirituali, non conficitur certum argumentum ex sacris litteris, ita docent Hierony. super caput 15. Matthæi, & Augustinus in Epist. 48. contra Vincentium Donatistam, & D. Dionysius, in Epist. ad Titum. & hoc communissimum est apud Doctores.

Dico Secundo. quòd cum sensus spiritualis est certus, potest ab eo summi efficax argumentum. Constabit autem de eius certitudine, quando adducitur ab aliquo Apostolo, vel Canonico scriptore, qui talem esse sensum illius loci à Spiritu sancto accepit; siuè ille sensus sit litteralis, siuè spiritualis. Verbi gratia. Volens Paulus 1. Corint. 9. probare deberi stipendia ministris Ecclesiæ, adducit illud Deut. 25. *non alligabis os boni trituranti.* ait autem, sensum talem verborum, & tale præceptum, esse datum, non tam pro bobus, quam pro nobis: *An propter nos* (inquit) *hæc dicitur?* ergo iam habemus ex scriptura, scilicet ex Paulo ita loquente, verba illa fuisse dicta pro ministris Ecclesiæ. Cum autem Paulus mentiri non potuerit, quia loquebatur vt scriptor Ecclesiasticus, ex particulari assistentia Spiritu Sancti, ergo iam constat ex scriptura, illum esse sensum; & cum scriptura mentiri non possit, talis sensus certus est, & verus, & per consequens necessarium argumentum ab eo summi potest. Apostoli enim, immediatè à Spiritu Sancto agebantur in explicatione sacræ scripturæ, & ideo licebat eis vtroque sensu uti, quia vtrumque immediatè a Spiritu sancto accipiebant, qui infallibiliter tales veritates, quæ ad Fidem & mores pertinebant, eos docebat.

Præterea cum aliquando vtentur sensu spirituali, per aliquas figuras, quæ erant receptissimæ in populo Iudeorum, etiam erant argumentum firmum, & ideo ponit Paulus (cum salomon esset expressa figura Christi) uti huiusmodi figura, ad probandam Diuinitatem Christi. Vnde malè aliqui inserunt, Epistolam ad Hæbreos, non esse Pauli, quia in ea vsus est figura

Tertia opinio.

Dictum primum.

Dictum secundum.

Quando constabit nobis de certitudine sensus aliquis loci Scripturæ. 1. Cor. 9. Deut. 25.

Apostoli mouebantur immediatè à Spiritu Sancto, in explicandis Sacris Scripturis. Nota.

Aliqui dixerunt (sed malè) epistolam

Id Hab. non esse D. Pauli, & quare.

Datum textum.

Dubium.

Solutio. Paulus Burgens.

D. 7. 9. Nota circa text. Danielis.

Corollarium.

Quo possit sumi efficax argumentum contra Infideles, seu Catholicos.

ra Salomonis in sensu spirituali, ad probandam Diuinitatem Christi. Hoc. n. decētissimum fuit, cū Salomon expressa Christi figura extiterit. Neque hoc est nouum & inuitatum in Ecclesia. Solent enim sēpē Concilia, & Romani Pontifices, ad dogmata aliqua Fidei probanda, huiusmodi uti figuris, præsertim si aliās, res ipsa ex scriptura in sensu litterali consistet.

Dico tertio, quod quando omnes Sancti conueniunt in expositione alicuius loci Scripturæ secundum sensum mysticum, tunc propter communē Sanctorum illorum Patrum auctoritatē, tam magnum potest ex illo loco argumentum desumi, ut oppositum non sine temeritate maxima dicatur; cū Patrum torrenti obuerfetur.

Sed petes hoc loco: An ex quolibet sensu litterali sacrae scripturæ, firmum, & efficax possit desumi argumentum?

Respondeo cum Burgensi in suo prologo super biblia, art. 5. quod licet à solo sensu litterali, firmum possit sumi argumentum, non tamē à quolibet. Cū enim sint multi textus in Sacra Scriptura, qui diuersimodē à Sanctis Patribus exponuntur (vt superius diximus) sequitur, ex nullo illorum sensuum, efficax posse sumi argumentum. Quia sic, argumentaremur à disiunctiua, ad alteram partem determinatē. Verū, si huiusmodi sensus litterales diuersi, in uno aliquo conueniunt, potest tunc efficax summi argumentum, saltem quoad hoc in-

quo conueniunt, verbi gratia, Danielis 9. cap. in computatione septuaginta hebdomadarū, licet Expositores tā Hebrei, quā Latini diuersimodē se habeant, non solum in principio à quo hebdomadæ illæ habent initium; sed etiam in progressu computationis; tamen quia secundum omnes, vltimus terminusearum, iam longē transiit in præteritum, idē ex eo loco, argumentum efficax sumi potest, ad comprobandum, & concludendum, Christum iam venisse. Ex quibus sequitur, quod cū sensus litteralis non sit idē apud omnes, in multis locis Sacra Scriptura, idē contingit, ut ex aliquo sensu litterali, efficax sumi possit argumentum contra quosdam, scilicet contra tenētes eundem sensum litteralem; ex quo tamen sensu, non potest sumi argumentum ualidum contra alios, qui illum sensum litteralem nō tenent, nec admittunt. Quod vt plurimum contingit inter Catholicos, & Infideles, sunt enim aliqua loca Scriptura, quorum sensus qui est litteralis, & verus apud Catholicos, non sufficit vt ex eo sumatur Efficax argumentum contra Hæreticos, & Infideles; sed ex hoc non tollitur, quin sensus Catholicorum, sit verus & litteralis apud Catholicos cēsendus, Verbi gratia, Litteralis sensus illius loci

Psal.

A Ps. 32. Verbo Domini cali firmati sūt, & Spiritu oris eius, omnis virtus eorum, apud Catholicos est, q. verbo Domini, id est Filio Patris æterni, Cali sint firmati. Quæ quidem expositio, apud Catholicos, est quasi necessaria, & consona huic quod dicitur Ioannis ca. 1. Et Verbum erat apud Deum, &c., Omnia per ipsum (id est per Verbum) facta sunt. Et concordat cum dicto Pauli; Vniuersa, in ipso (id est in Filio Dei, fuisse condita. Sed ex hoc sensu, non sumitur argumentum efficax contra Infideles non recipiētes Euangelium. illi enim non concedunt, esse aliquam distinctionem realem in Diuinis, nec dari aliquā Processionem ab æterno in eis, sic, vt sit aliqua Diuina per sona, æternaliter procedēs ab alio, per modum Verbi mentalis. Vnde cū dicitur: Verbo Domini, cali firmati sunt, ipsi dicunt, quod hic locus Psalmistæ, more humano intelligitur. Sicut cū de mandato alicuius Domini aliqua fiunt, dicitur, quod sunt verbo eius facta. Sumitur tamen ex hac auctoritate, argumentum validum apud Fideles, circa distinctionem Personarū in Diuinis. Ex quo sequitur, quod Catholicus, exponēs istā auctoritatē Psalmistæ, debet eam Catholicē exponere; non quærens, an ex ea possit sumi efficax argumentum contra Infideles Trinitatem negantes, an non. Quia non oportet (ut diximus) quod ex quolibet sensu litterali, argumentum sumatur apud omnes, quod multi malē crediderunt.

Nota autem hoc loco. Quod non omnia, quæ secundum sensum litteralem ex Sacra Scriptura habentur, sunt immediata, ita quod ex primaria sua significatione, immediatē colligantur; sed requiritur quandoque additio, seu adiunctio alterius ueritatis. Verbi gratia. Ex illo testimonio Lucæ, cap. 20. Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob; concludit Christus Dominus contra Saducæos, esse aliam uitam post hanc præsentem: non quidem absolute, & sine alio; sed supposita hac altera ueritate: quoniam Deus, non dicitur respectu mortuorum Deus, seu eorum qui non sunt, (sed tantum respectu existentium, & uiuorum; sed (infert Christus) Deus dicitur respectu Abraham, Isaac, & Iacob, ergo existunt, & uiuunt. Quandoq; uerō contingit, ut Conclusio litteralis, deducatur ex scriptura per plures præmissas. Sicut contingit in sciētijs humanis, quarum Conclusiones, aliquæ quidem sequuntur immediatē ex principijs, aliæ uerō per multas consequentias. Sensus ergo litteralis, qui ex primaria significatione cōsurgit, est primus; alij uerō consequentes, dicuntur secundarij, quorum certitudo à primo dependet: est enim omnibus certior, sicuti prima principia notiora sunt conclusionibus, quæ ex eis deducuntur.

E 2 Nunc

Pulchra expositio illius loci Psal. 32. Verbo Domini, &c.

Ioan. 1.

Corollarium.

Nota.

Lucæ 20.

Argumentum Christi Domini contra Saducæos.

Solutio argu-
mentorum.
Ad Primum.

Nunc argumentis in principio factis satisfaciamus. **C**
Ad primum igitur argumentum negatur consequentia. Licet enim sensus spiritualis in ceremonialibus illis præceptis, & iudicialibus, sit nobilior litterali (ut diximus) ex hoc quod erant umbra futurorum bonorum; non tamen est potior ad argumentandum, quia spiritualis procedit ex similitudine, quod est argumentum debile, nisi Spiritus Sanctus illum nobis explicauerit. Ad confirmationem dicimus, quod cū aliquis locus Scripturæ, habet sensum aliquem litteralem metaphoricum, ex tali sensu, non desumitur efficax, & firmum argumentum, donec certò & euidenter nobis constet, illum esse litteralem sensum illius loci, siue per alium locum Scripturæ, siue ex communi consensu Doctorum, aut ex definitione Ecclesiæ. Tunc enim sumeretur argumentum necessarium ex eo, sicut etiam sumitur ex spirituali, quando constat certò de eo, ut patebit in sequenti solutione.

Ad Secundū.
Prima Solutio.

Medina.

Caietanus.
Argumentum
efficax apud
Iudæos.

Secunda Solutio.

Non licet nobis ex sensu spirituali, sumere argumentum necessarium sicut licebat Apostolis.

Ad secundum, multa dicunt Doctores. Respondeo ergo primò, omnes illas auctoritates ueteris testamēti in nouo adductas, habere in nouo testamēto tantum sensum mysticum, & spiritualem, non autem litteralem. Ita Medina ubi supra, & idem uidetur dicere Caietanus super cap. 2. Matth. quod præsertim dici potest pro locis adductis à D. Paulo. Vnde tunc argumentum est tantum probabile, contra Iudæos uerò, est valde efficax. Quia ea quæ Dauidi, & Salomoni Deus promiserat, communiter tenebatur esse implenda in Messia: cum autē ea in Christo uiderentur impleta, seu probaret Paulus adimpleta; ideo eum esse uerum Messiam in lege promissum, optimè deducebat. Dico secundò, quod licuit Sacris scriptoribus, ex sensu spirituali argumentari, quia illis per Diuinam reuelationem constabat, illum sensum spiritualem, esse à Spiritu Sancto intentum. Et ideo tam respectu eorum, qui per reuelationem eum accipiebant, quàm respectu nostri, qui per Fidem iam certi sumus, talem esse legitimum sensum spiritualem illorum locorum, quem Sacri scriptores tradit in nouo, (cū hoc habeamus ex Sacra Scriptura, ut superius diximus) argumentum est necessarium, & efficax. Iudæis uerò, qui non recipiunt testamentum nouum, neque concedunt, ei adfuisse Spiritū Sanctum, tantum erit probabile. Nec ideo tamen licebit nobis, sicut licebat Apostolis, aut scriptoribus Ecclesiasticis, ex sensu spirituali, necessarium sumere argumentum, ad colligendum aliquid de Fide infallibiliter. Quia nescimus, an talis sensus sit à Spiritu Sancto intentus. Si tamen cōstaret hoc nobis per Ecclesiam, sicut constabat Apostolis ipsis, possemus tunc ex eo neces-

A necessarium sumere argumentum; quia iam constaret, talem sensum esse intentum à Spiritu Sancto. Atque hæc de hoc ultimo dubio primi articuli.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Metaphoris, & Parabolicis loquutionibus Sacra Scriptura.

Diuinam Scripturam condecenter uti metaphoris, luculentissimè tradit D. Tho. 1. p. q. 1. art. 9. Et in prologo Primi Senten. art. 1. Et D. August. lib. contra Mendacium ca. 10. & li. 3. de Doctri. Christia. a cap. 5. usque ad 26. & lib. 10. de Ciuit. c. 14. Etenim cū naturale sit homini, ut per sensibilia ad intelligibilia perueniat, Deus qui suauiter, iuxta id quod natura competit, omnibus prouidet, conuenienter in Sacris litteris, sub corporalium rerum metaphoris, spiritualia tradit, ut sic Rationalis creatura, à metaphōrica cortice agresti, ad ueritatis internæ, & spiritualis intelligentiæ dulcissimam medullā gustandam, accederet. Hoc autē præstat Theologus, cuius gloria non in alio, quàm in Theologicis ueritatibus & metaphoricis eius loquutionibus intelligendis & enucleandis uersatur; unde Salomon Prouerb. 25. dicebat. *Gloria Dei, est cclare uerbum, & gloria Regis, (id est Theologi) inuestigare sermonē.* **B** Id est parabolam, aut metaphoram; Similis effectus Aquilæ, (quæ est etiam Regina inter aues) non cuiuscumque, sed Aquilæ illæ grandi magnarum alarum logo membrorū ductu, plenæ plumis, & uarietate, quàm uidit Ezechiel uenisse ad Libanū, & tulisse medullam cedri, ac asportasse eam in terram Canaā, in urbem negociatorum. Siquidem Theologus, ad Libanū & candidissimum Sacrarum litterarum montem accedens, uarietate plumarum, id est conceptuum Sanctorum Patrum, & uarietate doctrinarum, decorticata cedro, id est, Metaphorarum, Prouerbiorum, ac Parabolarum cortice sublata, dulcissima, ei, recondita ueritatis, Dei scilicet ineffabilis cedri medulla gustanda cōceditur. Et quoniam Fidei nostræ mysteria, non debent facile ab Infidelibus dignosci; iuxta illud Domini uerbu, *Nolite Sanctū dare canibus, nec proyiciatis margaritas ante porcos*; Ideo uoluit Dominus, ut in Sacra Scriptura Parabolæ, & metaphoræ essent. Vnde dixit Dñs, *Vobis datum est nosse mysterium Regni Dei, ceteris autē in parabolis ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant.* Quod signatum fuit in illo Exo. 34. ubi Moyses Populo rudi legem traditurus, *Ve-*

Diuina Scriptura, conuenienter utitur metaphoricis. D. Tho. D. August.

Prouer. 25.

Theologus, dicitur Rex. Theologus, similis est Aquilæ.

Nota pro Cōcionatorib'. Ezech. 14.

Deus metaphoricè appellatur Cedrus.

Matt. 7.

Lucæ 10.

Exo. 34.

Spiritualia conueniēter nobis in Scripturis, p̄ metaphoras rerum corporaliū traduntur.
D. Dionys.

1. Cor. 2.

D. August.
Nota p̄ Concionatorib̄.

Diuinæ Scripturæ amplitudo.
Rom. 1.

Diuina sub metaphoris tradita tenacius memoria herent. Diuina traditur sub tropis, ne pariāt fastidium.
D. August.
Sacra Scriptura licet ur̄a metaphoris; non ideo tñ comparanda est cum infirmis aliis sciētis, uel cum Poetis.
Poete in suis rebus, solam delectationē intendunt.
Finis p̄p̄ius Scripturæ, in utendis metaphoris, q̄s sit.
D. Dionys.

lamine faciem suam operuit. Quod autem spiritualia sub metaphoris corporalium rerum nobis in Scriptura tradatur, egregiè D. Dionysius lib. de Cœlesti Hierar. cap. 1. & 2. declarat, dicens: *Impossibile est aliter nobis lucere Diuinum radium, nisi uarietate Sacrorum uelaminum circumuolatum.* Et sanè cum mysteria supernaturalia, capacitatem nostri intellectus excedunt, nequimus Diuina & supernaturalia, prout in se ipsis sunt, & secundum proprium modum cognoscere, sed tantum secundum nostrum modum, & per ordinem ad materialia, illa quoquomodo referentes, & significantes. Vnde rectè D. Paulus, 1. Corint. 2. de Diuinis mysteriis loquēs dixit. *Neque in cor hominis ascendunt quæ præparauit Deus diligentibus se.* Hæc enim Diuina mysteria, ut exponit D. Augustinus tract. 1. in Ioan. cum ab homine cognoscuntur per similitudines corporales, amittunt propriam perfectionem, quantum scilicet ad modum intelligendi. Vnde uerius dicuntur descendere in cor hominis, quam ascendere, quandoquidem propriam eorum perfectionē (ut diximus) humanus ille modus intelligendi, minuere uideatur. Adde, quod Diuina Scriptura, omnī creaturæ (id est hominī) præposita est: *Sapientibus enim & insipientibus debitorem se Paulus constituit.* Rom. 1. Rudibus autem qui intelligibiliū secundum se capacitatem nō habēt, similitudines proponuntur. Sicut etiā imagines. Quid? quod Res Sacra, sub tropis, & metaphoris traditur, tenacius in memoria conseruantur. & cum multoties Diuina (ob eorum grauitatem) repetenda sint; idē tropicè sub diuersis figuris recensentur, *Ne molestiam, & fastidium generent.* Vt dixit D. Augustinus lib. 2. de Doctri. Christiana cap. 6. Imò in his metaphoris mirabiles sensus ad mores componendos aptissimi, comprehenduntur, atque alij etiam ad Fidem confirmandam (ut scribit idem Augustinus li. 1. r. de Ciui. Dei. c. 19.) Compertum igitur est, Sacram Scripturā, propter necessitatē, & utilitatem nostram, metaphoris uti loquutionibus, nec ob id cum infirmis scientijs, puta cum Poetica & similibus, comparanda est. Nam Poetæ (ut ait D. Tho. in solutione ad primum loc. cit.) solam & meram delectationem intendunt, dum utuntur metaphoris. Intendunt enim representare: representatio autem naturaliter hominī delectabilis est; Finis autem proprius Diuinæ Scripturæ, dum metaphoras assumit, est aliquam ueritatem Fidei manifestare, nō autem representare, uel delectationem gignere. Solet autem Scriptura Sacra, mysteria magis tradere sub figuris infirmorum, & uiliū corporū, quam corporum nobilium, & sublimiorum, ut D. Dionys. scribit lib.

de

A de Cœlest. Hierar. cap. 2. & hoc ob tres causas, sicut & S. Tho. dicto art. in solut. ad tertium, reuoluit. Primò, quia dum uiliū similitudine Scriptura uitur, liberatur humanus animus ab errore, ne arbitretur huiusmodi dici secundum proprietatem de Diuinis: quod dubitari posset, si sub nobilium corporū figuris Diuina describerentur, maxime apud illos, qui nihil aliud à corporibus nobilioribus excogitare nouerunt. Secūdo, quoniam similitudines earum rerum, quæ maxime à Deo elongantur; uerissimam, & certissimam in homine gignunt exitumationem, quod Deus non sit illud quod in figura assumitur; sed quod sit supra illud, quod de Deo dicimus, & cogitamus. Tertio, quia per huiusmodi, Diuina magis (ut prius diximus) occultantur indignis. Est autem hic considerandum. Quod necessarium est in Scriptura intelligere istas figuratas locutiones, cum ex illarum ignorantia, pleræque hæreses ortæ sint, ut lib. 3. de Doctrina Christiana, cap. 5. & 10. dixit Augustinus. In quibus intelligendis, duo extrema uitanda sunt. Alterum eorum, qui omnia figuratiuè interpretantur, & in omni loco Scripturæ figuram fingunt. in quem errorem incidit Origenes super Genes. ut ait Hieronymus in Epistola ad Pamachium, aduersus errores Ioannis Hierosolymitani tomo 3. quem D. Basilius (tacito tamen eius nomine) reprehendens, homil. 3. super Genes. hanc sententiam scribit: *Et quidē isti (Origenes per aquas supercœlestes, interpretabatur bonos Angelos, per (sublunares uero, malos Spiritus) prætextu anagogici sensus, & sublimioris intelligentia, ad Allegorias transferunt omnia: nos uero hisce interpretationibus, ut, quæ somnis, & anilibus fabulis similes sunt, relegatis, nomine aqua, intelligimus ueram aquam, & ceteras res similiter.* Vnde in sexta Synodo dicitur, Origenem in multis errasse. Alterum eorum, qui morē Iudaicum sectantes, omnia loca Scripturæ, etiam metaphorica, in propria significatione interpretantur. Quod multorum antiquorum interpretum fuit uitiū, ut scribit D. Hierony. super Ezech. cap. 26. & D. August. loco cit. cap. 10. 15. & 16. Est autem regula eiusdem Augustini in dicto 10. cap. quod quotiescunque sermo Scripturæ, secundum propriam uocem, & significationem, aliquod absurdum, molle, & carnale significat, tūc est figurata loquutio. Vt est illud, *Petra autem erat Christus: Vicit Leo de tribu Iuda.* quemadmodum etiam multa eorum, quæ in Canticis Canticorum scribuntur.

Sunt autem in libris sacris sex modi tropici, & figuratiuæ loquutiones.

Primò, si aliqua loquutio significet aliquid amplius, quam

E 4 Auctor

D. Tho.
Propter multas causas, Scriptura tradit nobis sua uelata sub figuris corporum ignobiliorū, quam ignobiliorū. Prima causa. Secunda causa.
Tertia causa, Ex ignorantia Sacre Scripturæ, multæ hæreses ortæ sunt.
D. August.

In intelligendis Scripturis, duo extrema uitanda sunt. Iudaici omnia ad litterā intelligebant.
D. Hierony.
D. Basilius.

Origenis error.

D. Hierony.
D. August. regula ad Scripturas intelligendas.

1. Cor. 10.
Apoch. 5.
In sacris Scripturis, sunt sex modi tropicæ loquutionis.
Primus modus est hyperbolicus.

D. August. Auctor intendit significare, dicitur Tropus hyperbolicus, id est sermo excessum continens. ita D. Augustinus, capit. 21. lib. 16. de Ciuit. Dei. docet, promissionem illam in Genesi factam Abraham, de semine illius multiplicando ut stellas cœli, & arenam maris, hyperbolicam esse. nam ut sonat (ait) falsa est. Significat autem popululum magnum esse futurum. D. Hiero. super Hieremiam cap. 20. & super Ecclesiast. cap. 10. & Augustinus in quæst. super Deutero. in cap. 9. hyperbolicè exponunt illa uerba: *Vidit muros Ciuitatis pertingentes usque ad cœlum.*

Secundus modus est Hironicus.

Adam factus est sicut unus ex nobis, dictum est per Hironiam, & sententia D. Augustini.

Theophilac. Tertius modus metaphoricus.

Christus dicitur Leo, & ille Diabolus Leo appellatur, propter diuersa. Apoc. 5.

1. Petri 3. Leo quomodo Christum significat.

Leo, quomodo Diabolus significat.

psal. Nota quæ metaphora si sit longior debet, amittit nomen Parabolæ, & dicitur Allegoria. Iocel. r.

Secundò, reperitur in scripturis Hironia, quando contrarium intēdimus ab eo, quod loquutio significat. quomodo Augustinus lib. 1. contra Aduersarium legis, & Prophetarum dicit illud Genes. *Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis*, esse dictum per Hironiam, & lib. 3. de Doctrina Christiana. ca. 33. *Benedic Deo & morere*, apud Iob. Et Theophilactus in Matt. super illud, *Dormite iam & requiescite*, atque etiā illud, *Ite adnudentes, emite nobis.*

Tertia figurata loquutio dicitur metaphora. Eadem autem res, seu metaphora, potest transferri ad significandas res contrarias, ex contrarijs proprietatibus, quas res illa metaphorica habet, ut Apoc. 5. dicitur Christus Leo, & 1. Petri 3. dicitur Diabolus Leo, ratione diuersarum proprietatum in Leone re peratarum, ut superius indicauimus. Omne enim nomen metaphoricum, ex similitudinē suæ proprietatis trahit metaphoram. Quocirca ut sensum metaphoricum percipiamus, diligēter consideranda est, cum proprietates à qua talis metaphora sumitur, tum etiam litteræ circumstantia, quæ ipsam innuit. Vnde Leo Christum signat ratione fortitudinis, & quia uictoria requirit fortitudinem, ideo dicitur: Vicit Leo de tribu Iuda. Si milititer Diabolus qui cum furore, & magna in humanum genus rabie, hominum dānationem quærat, & curet, ideo Leo ruginens appellatur, quærens quem deuoret. Atque ita, metaphora, ex litteræ circumstantia, in bonam, uel in malam partē trahenda est. Quando uerò ex circumstantia litteræ, non innotescit nobis, quid sibi uelit parabola, seu metaphora; tūc & in bonam, & in malam partem exponi potest; dummodo nō sit contra Fidem, aut aliquem absurdum sensum faciat, ut est illud: *Calix in manu Domini plenus mixto, & inclinavit ex hoc in hoc, &c.* Sed hic unum est animaduertendum. Quod loquutio metaphorica, si longior & prolixior sit, nomen metaphoræ perdit, & allegoria appellatur. Vt est illud Ioelis primo, sub metaphora uineæ, in quo Iudaici Populi miseriam describuntur, & illud

A & illud: de lignis syluarum in unum congregatis ad Regem eligendum, in quo Abimelech Noui Regis electio designatur.

Quarta loquutio est, quæ propriè nō est figurata, sed dicitur parabola, differt aut tropus à parabola. Quia tropus trāsfertur ad aliud aliud significadū, in parabola uerò retinetur propria uocis significatio: uerum illa significatio propria, cōfertur, & comparatur alteri. Sicut est illud, *fluat ut eos eloquium tuum* uerè ros sumitur pro re ipsa, licet aliud innuat, & illud, *Simile: & Regnorum Cœlorum sagena*, ubi sagena propriè sumitur. Dicitur autem parabola ut nomen eius Græcum sonat ex eo quod continet in se comparisonem quandam & collationem, undè sic definitur. *Parabola est Similitudo, in qua res diuersæ comparantur, in eo in quo sunt inter se similes, habens notam similitudinis, uel comparationis*, Et talis est illa; *simile est Regnum Cœlorum; uet, sicut in diebus Noë &c.* D. Chryso. Matt. homil. 93. ait, *quod proprius sensus Parabola, debet sumi ex scopo & intentione dicentis, & ex circumstantia litteræ. Nec oportet quod omnia quæ dicuntur in Parabola, reperiantur in re cui applicatur Parabola, sed id tantum quod intēditur.* Theophilactus in c. 16. Lucæ ait, *Omnia parabola oblique, & figurato modo, naturam quarundam rerum manifestat. non enim per omnia rebus ipsis assimilatur, propter quas assumpta est.* Vnde Hieronymus Laurentius optime fert, quod non oportet, omnes partes parabolæ curiosius inquirere; sed quatenus apparent proposito utiles, reliquæ enim omittendæ sunt, quasi parabolam contextentes, & nihil ad propositum facientes, ut dixit Augustinus. 16. de Ciui. Dei c. 2. Non sanè omnia quæ gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa quæ aliquid significant, etiam ea quæ nihil significant, attextuntur. *Solo enim uomere terra, proscinditur, sed ut hoc fieri possit, etiam cetera aratri membra sunt necessaria. nec soli nerui i citharis, atq; huiusmodi uasis musicis, aptatur ad cantum: sed ut aptari possint, insunt in compaginibus organorum quæ non percipiuntur à canentibus; sed ea quæ percussa resonant ijs connectantur. ita in Prophetica historia, dicuntur aliqua quæ nihil significant, sed quibus adhareant quæ significant, & quodammodo religuntur.* hæc Augustinus. In scripturis autem sacris & præcipuè Euangelijs frequentissimè est usus parabolarum, ut per terrenas similitudines, facilius cælestia dignoscamus.

Aliquando autem Parabola fit per locum à similibus aliquādo à dissimilibus ut in scripturis faciliè est pquire. Sciēdum uerò,

Ind. 9.

Quartus modus est Parabolicus. Tropus à Parabola differt.

Parabola uin dē dicatur.

Parabola qd sit.

D. Chryso.

Theophilac.

Hieron. Laurentius.

Aureum dictum D. August. de Sacra Scriptura, dū comparat eā Vomeri, & cithara.

Parabolarū usus frequēs est in Euāgelii.

Parabola quæque fit per locum à similibus.

bus, quando-
que à dissimi-
libus.

uerò, quod aliquando parabola adhibetur, sine ulla nota simi-
litudinis, & tunc potius habet rationem Allegoriæ, seu sermo-
nis Allegorici, aut etiam ænigmatis, & est obscurior quàm
parabola. ut est sermo ille: *Exijt qui seminat seminare semen
suum.* Et illud apud Ezech. *Stillabunt montis dulcedinem, & a-
lia ijs similia.*

Parabola, quæ
ponitur
pro puerbio
3. Reg. 4.

Multæ autem sunt acceptiones huius nominis, Parabola,
Aliquando enim ponitur pro prouerbio propriè accepto
quod Græcè dicitur *Parœmiæ*, unde nominantur parabo-
læ Salomonis, id est proueria. & 3. Reg. 4. *Loquutus est Salo-
mon tria milia parabolæ, & fuerunt carmina eius quinque mil-
lia.* Et est idem quod alio nomine adagium uocamus. Vnde

Ezech. 18.

Ezech. 18. dicitur. *Quid est quod parabolam in prouerbum uer-
titis?* id est, *Quid est quod frequenter Prouerbum hoc in ore
uerfatis?* De qua re Basilius explanans initium libri Prouer-
biorum Salomonis, sic ait. *Parœmiæ apud Græcos extra scrip-
tura usum de sermonibus uulgationibus usurpatur, & de ijs
quæ in ijs plerumq; dicuntur: Ræmos enim Græcè, uia dicitur.
Vnde Parœmiam definiunt, uerbum in ijs & compitis usu rri-
tum, & quod à paucis ad plura transfertur.* Cyrillus sup. 16. ca.

D. Basilius.

Prouerbum
quid sit ex D.
Cyrillo

Prouerbum
aliquando po-
nitur pro pa-
rabola.

Res ipsa, quæ
typum alterius
gerit, multo-
ties dicitur pa-
rabola.

Abraham ac-
cepisse filium
in parabolâ,
quid signifi-
cet.

Parabola, quæ
ponitur pro
sermone uul-
gato.

Psal. 68.

2. Paralip. 7.

Hier. 24.

Parabola, quæ
ponitur pro com-
paratione.

Hæb. 9.

Parabola ali-
quæ sumitur
pro ænigmati.
Ezech. 17.

*Io. Prouerbum (inquit) est occultus, & adumbratus sermo, non
apertus, nec directe sententiam suam aperiens, sed obliquè tan-
tum accutioribus, & sagacioribus: qui quoniam obscuritate repi-
tur, ideo non facile ab audientibus capitur.* Aliquando uerò è
conuerso prouerbum ponitur pro parabola, ut Ioan. 10. quæ
locum præ manibus interpretandum habemus. in illis uerbis,
*Hoc prouerbum dixit eis Iesus, illi autem non cognouerunt
quid loqueretur eis.* Frequenter enim unum pro altero in scrip-
tura usurpatur, & Parabola pro prouerbio, & Prouerbiu pro
parabola. Aliquando res ipsa quæ typum alterius gerit, dicitur
Parabola, ut Paulus ad Hæb. 11. dixit. *Abraham accepisse
filium in Parabolam,* id est in figuram Christi. Quandoque
pro Allegoria ponitur, ut indicauimus, cum sine ulla similitu-
dinis nota profertur, ut est illud: *Exijt qui seminat seminare se-
men suum.* Ponitur etiam pro sermone uulgato, qui usurpa-
tur cū irrisione, & subannatione alicuius, idemq; est quod
latinis *Somma*. Psal. 68. *Factus sum illis in parabolam.* & 2.
Paralip. 7. *Tradam eam in parabolam.* Hier. 24. *dabo hos in ue-
xationem, in opprobrium, & in parabolam, in Prouerbum, &
maledictionem.* Interdum pro similitudine, seu comparatione;
ut est illud Hæb. 9. *Quæ parabola est temporis instantis,* id est
similitudo (ut ibidem exponit Chriost. homil. 15.) Nonnun-
quam pro ænigmati ponitur, ut Ezech. 17. de duabus aquilis. *Fi-
li ho-*

Ali hominis proponit ænigma, & narra parabolam ad domum Is-
rael &c. Postremò sumitur Parabola pro uaticinio, sed per fi-
guram & similitudinem alicuius rei edito. Nam Num. 23. *Ba-
lam assumpta parabola, uaticinatus est de Populo Hebreo di-
cens. De Aram adduxit me Balac rex Moabitarum, de monti-
bus Orientis: ueni inquit, & maledic Jacob: propterea & detesta-
re Israel. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus: qua
ratione detester, quem dominus non detestatur? de summis si lici-
bus uidebo eum, & de collibus considerabo illum.* Et illud Pro-
blema Iud. 14. *De comadente exiit, & de forti egressa est
dulcedo.* Parabola quoque dici posset, licet uerius ænigma ap-
pelleretur, propter insignem obscuritatem eius. Est enim ænig-
ma sermo adeò obscurus, ut ferè ab intellectu sit impenetra-
bilis.

Parabola
multoties si-
gnificat uati-
cinium.
Num. 23.

Iud. 14.

Ænigma quæ
sit.

Cur autem nomen Parabolæ tam amplè pateat, & tam ua-
riè usurpetur, ortum habuit ex Hebreis, qui uocabulo signifi-
cante parabolam, ad significandum quemlibet sermonem gra-
uissimum & reconditum (qui apud imperitos indiget expla-
natione) utuntur.

Sunt aliqui, qui non ab re definitionem Parabolæ traden-
tes, dicant, requiri in Parabola factum aliquod rationalis crea-
turæ, id est hominis, definiunt autem ij sic parabolam. **B** *Para-
bola est factum aliquod ueris simile, fictum tamen in rationali crea-
tura, aliud significans præter id quod uerba sonant.* Dicunt (fi-
ctum). Quia non est necessarium ad rationem Parabolæ, ut quod
ipsa primum significat, uerum sit, sed satis est quod potuerit
esse uerum, & addunt (in rationali natura) quoniam propriè
Parabola est, cum est factum alicuius hominis, ut de bono
Pastore, de seminante, de quærente ouem, & similibus: Cum
autem res irrationalis inducitur, similitudo dicitur, ut est illa
de gallina congregante pullos, de aquila prouocante pullos
suos ad uolandum. Figuram uerò dicunt esse uerum factum,
siuè in rationali, siuè in irrationali natura, aliam rem signifi-
cans ut factam, & similia. Atque hæc in uniuersum de Para-
bolis: & metaphoris dicta sufficiant.

Parabolæ de
finitio secun-
dum aliquos.

ARTICVLVS TERTIVS,

De sensu quorundam uerborum, quæ in Parabola de bono Pa-
store, Ioan. 10. ponuntur.

Hæc de scripturæ sensibus in uniuersum, deque me-
taphoris, ac parabolis in genere diximus; modò, pro-
prium

prius ad Parabolam de bono Pastore accedentes, quædam uocabula in ea commemorata quæ præcipuam continent ipsius Parabolæ significationem, sigillatim exponenda sunt. autem hæc, Ostium, Ostianus, Ouile, Ouis, Pastor, Fur, Mercenarius, & Lupus. ac primò de Ostio disputemus.

DE OSTIO.

Euthymius. Ostium ouilis Christi, sunt Scripturae Sacrae.

Ioan. 5. Coloss. 4.

D. Chrysof. expositio non est ad litteram.

Scripturae Sacrae, potius sunt postes ostij ouilis Christi. Prou. 8.

Postes tabernaculi, quid designant ex D. Gregor. & Beda.

Ostium ouilis est Christus, secundum August. Ostium ex D. Basil. dicitur Christus.

Ostium secundum D. Epiphani. dicitur Christus.

Beda.

Ostium, Euthymius in hunc locum Ioan. & D. Chrysof. homil. 78. in Ioan. Diuinam scripturam quæ legem Prophetas, & Psalmos continet uolunt significari. per hæc enim quasi per Ianuam ad Christum cognoscendum & credendum introducimur, aditusque per eam ad Christi fidem paratur, iuxta illud Ioan. 5. *Scrutamini Scripturas, quia ipse testimonium perhibent de me.* & ad Colossens. 4. *Orantes simul pro nobis, ut Deus aperiat ostium sermonis.* Hoc autem Ostium clausum erat Iudæis qui secundum litteram, & carnaliter scripturas intelligebant. Ostium (inquit Chrysofomus) scripturas uocauit. hæc enim Dei cognitionem aperiunt, hæc oues custodiunt, & lupos superuenire non permittunt, hæc hereticis introitum præcludentes. Verum, hæc Chrysofomi expositio, non est ad litteram, cum ipsemet Dominus bis semetipsum ostium esse dicat, per quod qui non intrat, est fur & latro: **D** qui uerò intrat, Pastor. Alias æquiuocatio, & Amphibologia in eadem parabola concedenda esset. Adijce, Quod scripturae potius sunt postes & atrium ostij, quàm ostium. Iuxta illud Prou. 8. *Beatus uir qui audit me, & qui uigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei.* Vnde postes Tabernaculi, legem & Prophetas designant, ut Gregorius 1. R. 1. & 2. & super Ezech. homil. 3. & 15. & lib. 19. Moral. ca. 13. & Beda super Genes. c. 28. dicunt.

Aliam expositionem affert D. Augustinus trac. 45. & 46. in Ioannem, dicens, Non aliud significare ostium, quàm ipsum Christum, cum ipsemet de se restetur. *Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur.* Et D. Basil. lib. de Spiritu Sancto, c. 8. ait, *Ostium Christus dicitur, eo quod per rectitudinem præceptorum, educit ad pias actiones, & rursus in uero perducit ad cauas, eos qui per fidem in ipsum ad cognitionis bonum cõsugerunt. Vnde per me (inquit) si quis introierit, & ingreditur, et egredietur, & Pasqua inueniet.* Et Epiphanius in Anchorato. *Ostium (ait) appellatus est Christus, quia per ipsum ingreditur.* & infra. *Ostium merito dicitur est figurate, ut fiat nobis introitus & uilias.* Et Beda in cap. 4. Apocal. *Ostium Christus est, qui illis crediderit niam*

tum

atum & passum, conscendet Cælum, id est Ecclesia altitudinem.

Ian(sennius, & alij plerique interpretes, ostium significare dicunt rectam uiam, & rationem assumendi officium Pastorale, hoc est Iustitiam, uel ipsum Deum, ob cuius seruitium, & obsequium, ritè Pastoris munus est suscipiendum. secundum quam expositionem, ille dicitur intrare per ostium, qui iusta uia ad oues accedit, hoc est qui à Deo uocatus, & missus, recta intentione, ad Dei gloriam, animarum curam assumit. Et è cõtra, qui ob humana commoda, & ob gloriæ temporalis honorem, nec propter Deum, uel ab eo uocatus accedit, non intrat per ostium, sed aliunde, unde fur est, & latro. sunt enim qui per uim, ut Alcimus, (de quo in li. 1. Macha.) & alij qui per largitiones & munera Pontificatum Acquirant. Rupertus; in commentarijs lib. Reg. li. 3. cap. 10. Putat Ostium esse baptismum; *Primum inquit est Ostium, unum baptisma, per quod introitur in Dei templum, quò cum admissus fuerit, tum domum ascendere licet, uel a primò in mediũ, uel a medio in tertium, prout deleuerit quæcumque ascensus uirtutum, uel celsitudo meritorum.* uerù idè in Isaiam, lib. 1. cap. 12. dicit Ostium esse Christum.

Modernus quidam, interpretatur, Ostium Ouilis Christi, esse sedem Apostolicam à qua qui non recipit (saltem medietate) Episcopatus prælaturam, ac dignitatum, sicut scismatici faciunt, fur est, & latro. Et licet hæc tres ultime expositiones bonæ sint, nobis tamen illa D. Augustini magis arridet.

Verum in hoc cap. è sex dubiola explicanda sunt.

Primum. Cur Christus dicat se esse Ostium Ouium, et non Ouilis?

Secundum. An hoc nomen Ostij, sit proprium Christi?

Tertium. cur Christus dicat se Ostium, cum se Pastorem appelleret?

Quartum. Cur se nomet pluries Ostium?

Quintum. Quale nam Ostium sit Christus?

Sextum, & Vltimum dubium. An conueniat Christo Pastori intrare per Ostium?

Quoad Primum. Caietanus in cap. 10. Ioan. ponderat Christum dicere se esse Ostium Ouium, non Ouilis, seu stabuli, ut intelligamus (inquit) ipsum esse Ostium proprium, Ouium, hoc est Prædestinatorum, & per ipsum tantum aditum haberi ad Oues, hoc est prædestinatos, nullaque alia uia ingressum patere ad eas. Careri qui capita Sectarum fuerunt, præsumentes duces se exhibere hominum ad ueram beatitudinem, alium de ascenderunt, & fures fuere, & latrones. Sed Christum proprie esse Ostium, etiam stabuli, seu Ouilis, nemo est qui dubi

tare

Alcimus iniquus, malè in Christi ouile ingrediebatur. Rupertus.

Ostium ouilis Christi, est sedes Apostolica.

Christus dicit se ostium ouium, i. prædestinatorum, non autè ouilis. Caietanus.

Proportio ostij naturalis cum Christo.
 Pseudoprophetae falsò sibi ostij nomē sumptērunt.
 Hier. 23.
 Judas & Theodas fuerunt ostiū falsum.
 Act. 5.
 Judas & Theodas fuerunt ostiū macelli Xps est ostiū.
 Apoch. 5.
 Christus est ostiū arcæ.
 Origenes.
 Arcæ significat Ecclesiā.
 D. Hierony.
 D. August.
 D. Gregor.
 Christus appellat ostiū tabernaculi.
 Exo. 29. & 35
 Leuit. 8.
 Christus per Ecclesiā portā representat.
 D. Hieron.
 D. August.
 Christus est porta templi.
 3. Reg. 6. & 7.
 Christus est porta cœli.
 Gen. 28.
 Xps est ostiū in quo cecidit Eli.
 1. Reg. 4.
 Matt. 21.
 Job 5.
 Geor. Venet.
 D. Chrysof.
 D. Gregor.
 Caro Xpi specialiter dicitur ostiū, à quo fluxerunt facta.
 Gen. 6. Isa. 6.
 Origenes.
 D. August.
 3. Reg. 6.

tate possit, cum per ipsum in ueræ salutis Ouile intretur, dicente Christo: *Ego sum Ostiū, per me quis introierit, saluabitur.* sumpta similitudine ab ostio materialis Ouilis. Sicut enim oues per ostium in ouile intrantes, ibi tutæ, & securæ sunt, atque à Lupis sibi insidiantibus conseruantur; sic qui in Ecclesiam (extra quam non est salus) per Christum intrant, uitam habent, & ab hostium potestate eripiuntur. Pseudoprophetae, & hæresiarchæ omnes, falsò sibi Ostij nomen assumpserunt, & à se ipsis, non nisi uenerunt, Hier. 23. *Ipsi curebant, & ego non mittebam eos*, Sicuti fuerunt Judas & Theodas, qui se aliquos esse profitentes, Ostij sibi nomen falsò usurparunt, ut patet actorum, c. 5. Sed quoniam non fuerunt Ostium Ouilis, sed macelli; idè sequaces suos, macellados duxerunt; ipsi autè fures fuerunt, & latrones. Christus uerò nò sic est ostiū, sed est Ostiū Ouilis. Vnde Apoc. 4. dicitur, *Vidi Ostium apertū in Cælo*; & in Genesi Xps appellatur Ostiū arcæ, id est Ecclesiæ; omnibus expositum, ut nemini ingrediendi aditus præcludatur. ita Orige. Homil. 2. in Genes. & homil. 1. super Matt. & super cap. 5. ad Rom. Arcam uerò Ecclesiā significare, docet Hierony. lib. 1. aduersus Iouinianum, & Augustinus lib. de catechizandis rudibus c. 27. & lib. 5. de Ciuit. Dei c. 26. & lib. 12. cōtra Faustum c. 14. & Gregorius homil. 38. Insuper uocatur Ostium tabernaculi testimonij, Exod. 29. & 35. & Leuit. 8. idem Christus per Ecclesiā portam representatur, ut Hieronymus ait super Ezechiel. cap. quadragesimo quarto, & Augustinus super Psal. 126. & in Apoch. ho. 3. super illud, *uidi ostium apertum in Cælo*, Ostium apertum Christū dicit, quia ianua est, Cælum uerò Ecclesiam nominat, ubi Cœlestia aguntur. In libris itè Regū, appellatur Christus Ianua, seu porta Templi. ut patet 3. Reg. 6. & 7. & porta Cæli. Genl. 28. Ecclesiam illuminans, Ostium etiam in quo cecidit Eli, est Christus, in què ceciderunt Iudæi, & contritiū sunt. 1. Reg. 4. & Matt. 21. & Job. 5. in quo cōfracti sunt Iudæi, qui ante portam florebant, (ut exponit Georgius uenetus cant. 1. to. 3. cap. 13. & 15. & Chrysof. super Ioan. homil. 58. & Grego. 6. Mora. c. 2. & super 1. Reg. ca. 4. & super Ezech. homil. 15. & 20. Caro item Christi, specialiter etiam Ostiū appellatur, designata per Ostiū illud Arcæ, quatenus ex lateris sui uulnere, fluxerūt Sacramenta, per quæ nobis patet aditus ad Regna Cœlorū. Gen. 6. & Isa. 6. Sic Orige. super Isa. homil. 4. & Augustinus 5. de Ciuita. Dei. c. 26. & li. 12. cōtra Faustum c. 39. quod sanè Ostium, fuit illud ad meridiem Templi, in dextra eius parte situm, per quod nobis fuit ad cœlestia regna aditus patefactus, 3. Reg. 6. (ut

A. (ut Rupertus ait super 3. Reg. 20. est quoque Ostium illud Ezechielis in dextera tepli parte collocato, undè mundissimæ aquæ, ad meridiem altaris descendebant, Ezech. 47. Ex quò fit, ut cum Christus sit Ostium Ecclesiæ; non solum Ouium, sed etiam Pastorum Ostium appellatur. Pastor enim per Ostium intrare debet, iuxta illud; *Qui autem intrat per ostiū, Pastor est Ouium.* Ioā. 10. Vnde notandum est, quater se Christum in hac parabola Ostium appellare. Primò enim & secundò respectu Pastoris; tertio uerò, & quarto respectu Ouium. Et Primò quidem respectu Pastorum, ponendo differentiam inter furem & Pastorem, penes intrare per Ostium, uel non intrare per Ostium. Qui enim intrat per Ostium in Ouile Ouium, Pastor est Ouium; qui uerò aliunde ascendit, fur est & latro. Quocirca, id quod discernit fures à latronibus, seu Pastoribus, Ostiū est. Fures namque prædam clam, caute, ac securè uenantes, Ostium fugiunt, ne contra eos ueri Pastores insurgant, & deprehendantur. Latrones item, difficilem ingressum per Ostiū sperantes, ab eo declinant, & aliunde ut rapiant, & furètur ascēdunt. Quod sanè sacra etiam Pagina in Danielis Propheta restatur. Dan. 14. cum enim Rex in Daniele in surgens, eo quod nollet Bel uiuentem (ut aiebat) Deum adorare, uocatisque falsis sacerdotibus, ante aram Bel. opiparas (ut moris erat) impensas parasset, Sacerdotes, quia iniqui erant, ad rapiendas escas & cibaria prætiōsa Regis, secreta sibi subtus altare ad ingrediendum, & egrediendum ostiola confecerant. Quia enim metuēbant, ne iniquitas eorum quoquomodo aliquando deprehenderetur, ac rapiendum, & furandum, non palam per Templi consuetum ostium ingrediebantur, sed (furium more) ostiola sibi furtiua ad rapiendum conficientes, aliundè (quàm decebat) ad furandum, & rapiendum ingrediebantur. Pastor autem, cum nihil horum timeat, nec latere quarat, nò ascendit aliundè; sed per proprium Ouilis aditum, id est per Ostium, ad suas Oues educendas, & reducendas intrat. Rursum respectu Ouium, bis etiam nomen repetijt. Namque non intelligentibus Iudæis de quo Ostio loqueretur, ait, *Ego sum Ostium Ouium*, & iterū; *Ego sum Ostium*, per Christum enim solum, eiusq; Fidem (tanquam per Ostium) in Ecclesiam Dei que Regnum ingredi oportet. iuxta illud Ioan. 6. *Nemo uenit ad Patrem nisi per me.* Et Rom. 5. *Per ipsum*, cili-cet Christū *accessum habemus ad Patrem*, & Heb. 10. *Habentes fiduciam in introitum Sanctorum, per sanguinem Christi.* cur autè tocies se Christus Ostium appellet, inferius dubio quarto dicemus. Illud nunc censura dignum est, quod Iansenius asseruit

Rupertus.
 Ezech. 47.
 Christus non solum est ostium ouium, sed etiam Pastorum.
 Ioan. 10.
 Christus, quare se ostiū in Parabola pastoris, quater nominauit.
 Ostiū discernit fures à latronibus.
 Latrones ab ostio declinant.
 Dan. 14.
 Sacerdotum Baal dolum.
 Ioan. 10.
 Ioan. 6.
 Rom. 5.
 Hebr. 10.
 Nò est aliud nomen sub cœlo.
 Christus est mediator Dei & hominū.
 Iāsenius reprehenditur.

asserit in hoc cap. non unicam, sed duplicem hic tradi à Christo Parabolam de Ostio. Cuius quoque ostij duplicem assertceptionem. Quia in re, præter quam quod, æquiocationis uitium in proximis sententijs, & uerbis admittat; ex contextu Euangelico uehemèter & acriter redarguit, illis præcipue uerbis, *Dixit ergo eis iterum Iesus; Amen Amen dico uobis, quia ego sum ostium Ouium*, quæ uerba, non ad nouam Parabolam, sed ad prioris explanationem posita esse, antecedentia non obscure demonstrant. dum prius ait, & ipsi non intellexerunt, atque illa quæ sequuntur, *Dixit ergo eis iterum Iesus*. Nam (Ly) Ergo, connexionem, & consequentiam ad antecedentia importat, atque illud etiam uerbum (*Iterum*) repetitionem eiusdem præcedentis sententiæ.

Cæterum, Cur Christus præcisè dixerit se, Ostium Ouium, optimè ponderat Caietanus super hunc locum Ioannis dicens; uocari Christum Ostium proprium Ouium, id est Prædestinatorum, ut sciamus, per ipsum tantum aditum haberi ad Oues, id est Prædestinatos; nullaque alia uia ingressum patere ad eas. Et est sensus. Ego creditus, officium habeo Ostij, respectu Ouium, & ideo, quia *Ego sum Ostium Ouium*, propterea, omnes quotquot uenerunt ante me (ut Chrysostomus Euthimius, & Græci legunt) *Fures fuerunt, & latrones*. Quia à me qui sum Ostium declinantes, aliunde ascenderunt.

Circa secundum Dubium, an hoc nomen Ostij sit proprium Christi respondeo cum D. Thom. 3. par. quæst. 8. art. 6. ad 3. ex sententia D. Augustini tract. 47. in Ioan. 10. 9. affirmatiuè. Quia uis enim multa sint nomina (quorum aliqua, hic enumerabimus) quæ Christus membris suis communicauit; hoc tamen nomen *Ostium*, soli Christo incommunicabiliter conuenit. *Pastorem* (inquit Augustinus) esse dedit membris suis: *Ostium* uero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit. Et sanè Christus uocatur caput, ad Col. 2. *Ipsū* (i. Christū) dedit caput super omnem Ecclesiam. Appellatur lux. Io. 8. *Ego sum lux mundi*, Et Io. 1. *Erāt lux uera quæ illuminat omnē hominē uenientē in hūc mundū*. Pastor Ioan. 10. *Ego sum Pastor bonus*: Doctor Isa. 49. 50. *T estē Populus dedi eū, ducē, ac præceptorem gentiū*. Ioelis 2. *dedit nobis doctor e instituta*. Fundamētū. 1. Cor. 3. *Fundamētū aliud nemo potest ponere, præter id quod positū est, quod est Christus Iesus*: Petra 1. Cor. 10. *Petra autem erat Christus* Angelus Zach. 3. *Ecce ego mitto Angelū meū*, Et Isa. 9. *magni consilij Angelus*: Sacerdos, ut Psal. 109. *Tu es sacerdos in æternū secundū ordinem Melchisedech*. Et tādē, ut innumera alia omittam, mediator ad Timot. 2. *Vnus est mediator Dei & hominū, Christus*

Nota.

Cur Christus uocetur propriè ostium ouium, scilicet Prædestinatorum. D. Tho. D. August. Licet Xps cōmunicauerit Apostolis multa nomina q̄ ipsi compecebant, nulli tamē, ostij nomen communicauit. Xps est caput Coloss. 2. Xps dr lux. Ioan. 1. Ioan. 8. Xps ē pastor. Ioan. 10. Christus est doctor. Isa. 49. 50. Ioel 2. Est fundm. 1. Cor. 3. Christus est petra. 1. Cor. 10. Christus est Angelus. Zach. 3. Isa. 9. Christus est Sacerdos. Psal. 109. Christus est mediator. 1. ad Tim. 2.

A *Stus Iesus*, Et ad Gal. 3. & Apostolus etiam dicitur quæ singula (suo modo) membris suis communicauit, Rectoribus scilicet & Pastoribus in Ecclesia. Vnde Amos 6. *Oprimates, capita Populorum* appellantur, licet differenter à Christo. Quamuis enim soli Christo, & nulli alteri qui aliquam capitis rationem participat, competat esse caput ratione interioris influxus, secundum quem gratiam, uirtutes, & dona Spiritus Sancti membris suis diffundit per modum meriti, & redemptionis, atque etiam ratione humanitatis, quæ ex hoc quod est Diuinitati coniuncta, uim habet iustificandi; nihilominus secundum alias capitis functiones, i. secundum externam aliorum membrorum, totiusque corporis gubernationem, nomen capitis rectè alijs à Christo tribuitur, cum duplici tamen diuinitate. Primò, quoniam Christus est caput omnium qui ad Ecclesiam pertinent, secundum omnem locum, tempus, & statum, at ceteri homines, capita appellantur, secundum quædam loca specialia, ut Episcopi suarum Ecclesiarum, uel secundum tempus determinatum; Sicut Papa tēpore Sui Pōnificatus, est caput totius Ecclesie. Vel secundum determinatum statum, prout scilicet sunt in statu uiatorum. Secundò, quoniam Christus, est caput Ecclesie propria auctoritate, & uirtute; at ceteri non, sed in quantum Christi uices gerunt, secundum illud Pauli 2.

B Cor. 2. *Nam & ego si quid donauim, propter uos donauim in persona Christi*. Et 2. Cor. 5. *Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos*. Qua in re animaduertendū est. Quod quamuis hæc potestas regendi Ecclesiam Dei, communicata ministris, emanet à Christi potestate, & ea sit inferior, in suo tamen genere, est propria, & quasi principali, sicut potestas, aut uirtus secundarum causarum. Vel sicut Regia potestas, quæ licet à Deo deriuetur, iuxta illud, Pauli Rom. 13. *Omnis potestas à Deo est*; suo tamen modo, quoad externum influxum, uerè Principes, Superiores, & Pastores Ecclesie, & ueluti capita in suo genere constituuntur. Vnde uolens hoc Christus de notare Petro, iussit ei staterè soluere pro duobus. Si enim Petro hæc potestas propria, & quasi principalis communicata non fuisset, nunquam pro Petro, & se Christus staterem soluere iussisset. Quod si obijcias: Sacerdotes etiam internū influxum habere, per sacramenta peccata remittendo; Dicimus, hanc potestatem influendi gratiam, & peccatorum remissionem concedendi, quæ Sacerdotibus, communicatur, cum sit omnino quasi instrumentaria, nullo pacto propriè censenda est exerceri à ministro, ut à capite, sed ut à capitis instrumen-

Xps est Apostolus. Ad Galat. 3. Christus nomen capitis multis. Rectoribus & Pastoribus communicauit. Amos 6. Christus diuerso modo est caput ac nos. Nam ipse est per interiorē influxum donorum, & gratiarum quæ effundit in membra per modum meriti & redemptionis; non sic arnos sumus capita. Humanitas Christi, ex eo quod est Diuinitati coniuncta, habet uim iustificandi. Papa est caput Ecclesie, tpe sui Pontificatus tantū. 2. Cor. 2. 2. Cor. 5. Xps est caput Ecclesie propria auctoritate, alij autē non. Potestas regendi Ecclesiam, quæ à Christo ministris est communicata, in suo genere est propria, & quasi generalis. Rom. 13. Quid denotaui: Xps, cum iussit Petro staterè soluere p se, & per ipso. Præs remittē

si pñā. qñō.
fir à Sacerdo-
tibus.
D. Tho.
Ephē. 4.

Xps commu-
nicauit Ecclē-
siae nomen lu-
cis.
Ioan. 1.
Varia exposi-
tio doctorū,
super locum
illum. Ioā. 1.
August.

D. Athanas.
D. Grego. Na-
zian.
D. Cyrillus.
D. Chrysof.
D. Grego. Na-
zian.

Nota, quod
vera lux, du-
pliciter acci-
pitur:
Ephē. 4.
Ioan. 1.

Ioan. 3.
Ioan. 3.

to. Quod ut benè notat. D. Tho. 3. p. q. 8. artic. 6. ad 2. homo non C
dat gratiam interius influendo, sed exterius persuadendo ad
ea quæ sunt gratiæ, iuxta illud Pauli Eph. 4. *Omnis sermo ma-
lus, ex ore uestro non procedat, sed si quis bonus est ad edificatio-
nem fidei, ut det gratiam audientibus*, uel etiam exterius minī
frando sensibilia sacramenta.

Nomen Similiter lucis, Ecclesiæ mēbris communicatur, di-
cente Christo: *Vos estis lux mundi*. Christus lux appellatur,
non quælibet sed *Vera*, Et illa. *Que illuminat omnem hominē
uenientem in hunc mundum*. Ioan. 1. Qui locus uariè à Docto-
ribus, sanctisq̄ue Patribus interpretatur, Augustinus enim in
Ioan. purat, intelligi de ipso Deo absolūtè. Ambrosius lib. de Fi-
de contra Arrianos cap. 3. existimat, illa uerba, *Erat lux uera
que illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum*,
intelligenda esse de Patre; alia uerò uerba, *Et lux in tenebris
lucet*, intelligenda esse de Christo. Sed hæc uarietas, nō est ad
litteram. Athanas. in oratione, Quo Deus ex Deo est uerbum,
& Gregorius Nazian. in oratione de fide, & Cyril. lib. 1. in Io,
c. 8. & Chrysof. homil. 6. dicit, intelligenda esse hæc uerba de
Filio seu Verbo. Nazianz. autem alio loco, scilicet oratione 5.
inter Theologicas, quæ est de Spiritu Sancto, de tribus per-
sonis distinctè hæc uerba pronunciat. Et reuera quamuis Pa-
ter, & Filius, & Spiritus Sanctus, ad huiusmodi hominis illu-
minationem tam naturali, quam supernaturali lumine con-
currat, cum opera ad extra, sint indiuisa Trinitatis; tamen uer-
ba illa intelligenda esse de uerbo Dei, Euāgelij contextus ma-
nifestat. De eo enim dicitur, quod *Est lux hominum. Vita, Per
quem omnia facta sunt, & non erat ille* (id est Ioannes) *Lux, sed
eius lucis testimonium perhibebat*, quod Ioannes fecit de Chri-
sto, atque ita negari non potest, quin hæc omnia de eodem
sint Dei uerbo carne induto prolata.

Aduertendum est insuper, ut intelligamus, quomodo uer-
bum dicitur lux uera, quod, Verū, in Scripturis, tribus oppo-
nitur. Aliquando enim opponitur falsò, ut ad Eph. 4. *Deponen-
tes mendacium, loquimini ueritatem*, aliquando ei quod est um-
bratile, & figurale, ut est illud Ioan. 1. *Lex per Moysen data est,
gratia, & ueritas, per Iesum Christum*. Tertio ut opponitur ei
quod est tale per participationem, ut Ioan. ultimo: *Vi simus in
uero Filio eius*, id est naturali, & non per gratiam, seu adoptio-
nem. Et Ioan. 1. *Plenum gratia & ueritatis*; ubi Ly, *ueritatis*, ad
excludendam participationem ponitur, ut exponitur ab ipso
Ioanne c. 3. *Et de plenitudine eius, recepimus uniuersam gratiam
pro gratia*. Et licet hic, posset intelligi de luce uera, prout oppo-
nitur

A nitur falsè & figurali, qualis erat lux Philosophorum, & Ju-
dæorum, commodius tamen est, hic accipi lucem ueram, pro
ut opponitur luci participatæ, quales erant Apostoli & Sachi.
Vnde Christus emphaticè dicitur lux, & lumen, ut Paulus ad
Colos. 1. dicit, *qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum
in lumine*. i. in Christo. Apostoli uerò non sic.

In tribus autem præcipuis differt lux Apostolorum à luce
Christi, scilicet Antiquitate, Veritate, & Generalitate. In anti-
quitate quidè, quoniā lux Verbi semper fuit Deus. *Et Deus,
erat Verbum*; in Veritate, quia non ab alio, sed à se ipso luce-
bat. In Generalitate, quoniam *Illuminat omnem hominem ue-
nientem in hunc mundum* (quantū est ex se, & ex efficacia suæ
lucis) atque ita non in Iudæos solū, sed in totum mundum,
lumen Euangelicæ ueritatis diffudit, secundum illud Io. 1. 1.
*Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris
non maneat* Et Ioan. 3. *Lux uenit in mundum, & dilexerunt ho-
mines magis tenebras quam lucem*: Apostoli autem non ita lux
sunt, sicut & Ioannes ipse, *Non erat illa lux*, cum antiquitate
& ueritate tum etiā Generalitate, illa uera luce essent inferio-
res. imò Christo comparati, nō erant lux, nec lucebant; sicut
stellæ ad solis præsentiam. Hæc autem lux, à Ioanne dicitur *Vi-
ta hominum*. Non quod non fuerit quoque lux Angelorū (cū
per ipsum, illuminationes, scientiam, & multas reuelationes
acceperint, licet non gratiam, nec gloriam, non enim redem-
pti sunt per sanguinem eius: sed dicitur hominum, quoniam
ab eo redempti sunt, & pro solis ipsis sanguinem fudit, ut sa-
crarum scripturarum creberrima testimonia manifestant. Ita
dicitur Luca. 2. *Natus est nobis hodie Saluator*. Et 1. Corin. 1.
Qui factus est nobis à Deo sapientia, & Iustificatio, Et Ila. 9. *Puer
natus est nobis, & filius datus est nobis*. Et ad Hæb. 2. *Nullam
Angelos apprehendit, sed semē Abraham apprehendit*. Vnde Chry-
sostomus ponderans illud uerbum, *apprehendit*, dicit, esse me-
taphoram sumptam ab eo qui magno studio aliquem insequi-
tur, & omnia facit, ut occupet, & apprehendat fugientem, in
sinuans per hoc, Angelos non esse insecutos à Christo, ut in
eos salutarem gratiam infunderet, sed homines. Nec dicendū
est propter Angelos Christum passum, uel mortuū fuisse, qui
fuit error Origenis.

Et sicut concedendum est, Christum uniuocè esse caput ho-
minum, & Angelorum, licet non ex æquo insuat in omnia
membra, & corporis partes; quia in homines, redemptionē,
& gratiam, in Angelos uerò (ut dictum est) insuit scientiā, &
illuminationes, idèò concedendum est, esse etiā lucem in An-
gelo-

Christus em-
phaticè dicitur
lux.

Christi lux i-
tribus differt
à luce Apo-
stolorum, sci-
licet in anti-
quitate, ueri-
tate, & gene-
ralitate.
Coloss. 1.

Ioan. 11.

Ioan. 3.

Apostoli cō-
parati Chri-
sto, nō erant
lux.

Christus, ap-
pellatur lux
hominū, non
autē Angelo-
rum, quia li-
cet ab eo ac-
ceperint mul-
tas illumina-
tiones, nō ta-
mē sunt per
sanguinem;
eius redēpti.

Luca. 2.
1. Cor. 1.
Ila. 9.
Hab. 2.
D. Ambrosij
puleherrima
pōderatio su-
per uerba D.
Pauli.

Christus, li-
cet uniuocè
sit caput om-
nium homi-
num, & An-
gelorū, tamē
non ex æquo
insuit in om-
nes.

gelorum, licet non eodem modo utroque illuminet. C.

Nō me latet plerisque alios Doctores tenere cōtrarium, sed hanc doctrinam ueriores puto cū D. Th. in 2. d. 9. q. 1. ar. 8. ad 2. & super c. 1. Epistolæ ad Eph. ubi expressè habet, Christum in saurasse suæ quæ in Cœlis, suæ quæ in terris sunt, non redimendo, uel moriendo pro Angelis, sed reparando Angelorum ruinas. Vnde Apoch. 2. dicitur Christus lucerna Celestis, Ciuitatis, *Et lucerna eius est Agnus*. Quod autè & Christus, & uiri Ecclesiastici lux sunt, Zach. cap. 4. testatur. *Ecce (inquit) candelabrum aureū totum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucerna eius super illud, & septem infusoria lucernis*. Quæ uerba, nō de Templo Salomonis, nec de statu synagoga accipienda sunt, (ut Hæbrei & Lyranus interpretantur) sed de Christo, & eius Ecclesia. Est igitur candelabrum à Zacharia uisum, Ecclesia (ut Tychonius falsò sub nomine Augustini, homil. 8. in Apoch. ait, & Cyril. & Hieronymus in hunc Zachariæ locum.) & Apoch. 1. candelabra septem in quorum medio erat Filius hominis, septem Ecclesias significabāt. Lampas autem quæ erat super caput eius, id est in summitate candelabri, Christum significabat qui est caput Ecclesiæ, oēs alios sanctos magnitudine antecederet (sicut illa) ut Notat Anastasius Episcopus Nicænus, in Sacram Scripturam, quæst. 53. Cyrilus, unde Hieronymus super illum locum Matth. 5. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum &c.* Christum lucernam uocari docet. super hoc autem candelabrum; præter maximam illam lucernam, aliæ minores septem ardentes lampades erant, quæ Apostolos, Euangelistas Prophetas & Ecclesiæ Dei magistros (ut uult Cyrillus) significabant. Vnde ad Philip. 2. dicitur, *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo*. Et Ioan. 5. de Baptista dicitur, *Erat ille lucerna ardens & lucens*. Et de Elia dicitur, Ecclesiastici 48. *Surrexit Elias quasi ignis, & uerbum ipsius quasi facula ardebat*. Hæ autem septem lucernæ, sitæ quoque erant in summo hastili candelabri, subtus tamen summam lucernam, & singulæ sua infusoria habebant, non autem illa summa. Nam (ut benè Cyrilus notauit) *Filius Dei, uerū lumen est, quod foris non muratur, sed ipse habet naturaliter lumen*, lucernæ autem habent infusoria, quoniam. *De plenitudine eius recepimus uniuersam gratiam pro gratia*. Ioan. 3.

Nomen quoque fundamenti, seu Petræ, & Christo conuenit, & Apostolis: Christo quidem tanquam ex se, firmitatem, & stabilitatem habenti. Vnde 1. Cor. 3. ait Apostolus. *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est quod est Christi-*

D. Tho.
Eph. 1.

Christus dicitur lucerna.
Apoch. 21.
Viri Ecclesiastici sūt lux.
Zach. 4.

Lyranus, & Hieronymus interpretatio reijciuntur.
Ecclesia est candelabrum illud Zachariæ.
Tychonius, uel D. Augustinus, D. Cyrillus, D. Hieronymus, Apoch. 1.
D. Athanasius, D. Hieronymus, Matt. 5.

Septem minores lampadæ candelabri Zach. quod denotent ex D. Cyrillo, Philip. 2.
Ioan. 5.
Ecc. 48.
Candelabrum lucerna hastilis candelabri non habebat infusoria. Ex Cyrillo. Nomen fundamenti, Christus Petro cōmunicauit, et alijs Apostolis.
1. Cor. 3.
Eph. 2.
Ecc. 2. 6.

A *Christus Iesus*, Apostolis uerò tanquam habentibus firmitatē ex alio, id est Christo, iuxta illud Pauli Eph. 2. *Superedificari super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipsi summo & angulari lapide Christo Iesu*. Et Ecclesiastici 26. *Fundamenta æterna super solidam Petram*. Quæ est Christus. Quod autem Apostoli, fundamenta sint, patet Apoch. 2. 1. d. ubi cum Ioannes sanctam Ciuitatem Hierusalem descendentem de Cœlo, sicut sponsam ornata uiro uidisset, describens fundamenta eius ait: *Et murus Ciuitatis habens fundamenta 12. & in ipsis, 12. nomina, 12. Apostolorum Agni*. Et quod nomen Petræ Christo cōueniat patet 1. Cor. 10. *Petra autem erat Christus*, Et Zach. 3. *Super lapidem unum, septem oculi sunt*. Et Ps. 26. *In petra exaltauit me &c.* Quod etiam hoc participatiuè conuenit Petro euidentissimè probatur ex illo Isa. 28. *Ecce ego mittā in fundamentis Syon lapidem probatum angularem, præpositum, in fundamento fundatum*: Et clarius dicente Domino: *Tu es Petrus, & super hanc Petram, edificabo Ecclesiam meam*. Mat. 26. ubi per Petram intelligi Petrum, oēs Sancti Patris consentiunt; Gregorius Nazian. in oratione de moderatione seruanda in disputationibus, Et Chryso. homil. 55. in Mat. & Hieronymus. 16. cap. Mat. & Leo serm. 2. in die anniuersarij assumptionis suæ ad Pontificatum. sed elegantius præ cæteris B Theophil. in cap. 22. Luca. *Post me (ait) Ecclesia Petra es, & Fundamentum*. Augustinus lib. 1. retract. ca. 2. 1. in serm. 23. de uerbis Domini, & in tract. ultimo in Ioan. uidetur hanc expositionē uariare, & per Petram, intelligere Christum. Sed etiam si utrā que expositionem ut probabilem afferat (cū dicat, *harum autem duarum sententiarum, quæ sunt probabilior, eligat lector*) prima tamen est omnino uera; cū Petrus Io. 1. dicatur *Cephas*, quod Syriaca lingua petram significat, ut docet Hier. in c. 2. ad Gal. Quamuis etiam ex hoc ipso quod Petrus sit fundamentum, & petra Ecclesiæ, (loco Christi) nō excludatur ipsi Christus, immò euidentius colligatur, Christum esse primam Petram, & primarium fundamentum. Et idē dixit Paulus Eph. 2. *Ipsos summo, & angulari lapide Christo Iesu*. Pulchrè sanè notauit Ambrosius serm. 69. in huius confirmationem (quod Petrus Apostolus sit Petra & fundamentum) quod primum miraculum factum à Petro, fuit in confirmationem pedum, ut ostenderet se fundamentum esse totius Ecclesiæ. atque ita Petro Templi petentē, cū ab eo pauper ille eleemosinam peteret, respondit Petrus: Argētum & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Iesu Nazareni, surge & ambula, Nomen pariter mediatoris, si propriè & perfectè summatur,

Apostoli sūt fundamentū.
Apoch. 21.

Nomē Petræ, Christo conuenit.
1. Cor. 10.
Zach. 3.
Psal. 26.

Matth. 26.

D. Gregor.
D. Chryso.
D. Hieronymus.
D. Leo.

Theophilus.
D. Augustinus. uariè uidet exponere locū Matth. 26. de Petra.

Ioan. 1.
D. Hieron.

Quid sibi uelit, quod D. Petrus primū miraculū quod fecit, fuit in pedum cōfirmationē, ex D. Ambro. Licet nomen mediatoris, si propriè sū-

matur, Christo tantum competat, tamen Angeli, & Sancti, dici possunt mediatores.
 D. Chrysof. D. Ambro. D. Tho. D. August. D. Fulgentius. D. Cyrillus. D. Epiph. D. Hilari. D. Dionys. D. August. D. Cyrillus. D. Epiph. D. Hilarius. Angeli, Prophetæ, & Sancti uiri possunt dici mediatores inter Deum & homines.
 D. Dionys. Hæb. 1. Matth. 18. Apoc. 8. Dan. 10. Apoc. 5. 1. Cor. 3. Christus, per se ipsum intrat ad Patrem, ad interpellandum pro nobis, reliquam autem Sancti, non, nisi per Christum.
 Hæb. 5. Rom. 5. August. quomodo fit intelligendus, dum ait, nec Paulum, nec Apostolos, esse mediatores, sed solum Christum.
 2. Cor. 5. D. Cyrillus. Nomen Apostoli commune est Christo, & Apostolis.
 Hæb. 3.

soli Christo competit iuxta illud Pauli 1. ad Timoth. 2. dicens, Christum esse mediatorem unicum. *Vnus est mediator Dei, & hominum Christus Iesus.* Ita Chrysof. hom. 7. in 1. ad Timoth. & Ambro. in eandem Epistolam, c. 2. & D. Tho. 3. p. q. 26. art. 1. & ad Gal. 5. lect. 7. & Opus. 60. c. 18. dicens, *Quod solum Christus est perfectus Dei, & hominum mediator, in quantum per suam mortem humanum genus Deo conciliauit.* De qua re, legemus est August. lib. 9. de Ciuit. c. 15. & Fulgentius de fide ad Petrum c. 2. & Cyrillus dialogo primo de Trinitate, & li. 12. Theofauri, c. 10. Epiph. in Ancorato, & Hilarius li. 9. de Tri. in principio.

Nihil tamen prohibet Angelos, Apostolos, Prophetas, Sanctosque uiros, dici quoque mediatores inter Deum, & homines, prout scilicet cooperatur ad unionem nostram cum Deo dispositiue, uel ministerialiter: ut de Angelis dixit Dionys. lib. de Diuinis nomi. c. 4. cum illi pro nobis orent, nostrasque orationes ad Deum offerant, & ad nostram sint quoque custodiam deputati, ut nos auertant a malo, & ad bonum disponant, ac moueat, ut Hæb. 1. Matt. 18. Apo. 8. Dan. 10. & similibus locis patet. Sancti quoque & Beati, nostri sunt mediatores, dum orationes nostras Deo offerunt, iuxta illud Apoc. 5. *habentes Phylas aureas plenas odorem, quæ sunt orationes sanctorum.* Pastores quoque & Doctores, esse aliquo modo mediatores ad salutem hominum, clarè Paulus habet. 1. Cor. 3. cum illos Dei coadiutores appellat dicens, *Dei enim adiutores sumus.* Illud tamen interest inter Christum, aliosque mediatores: quoniam Christus per se ipsum accedit ad Patrem, & ab eo sine alio medio, nostram salutem optinet, *Ex auditus est enim pro sua reuerentia.* Heb. 5. reliqui autem per ipsum, eiusque meritis innixi ut ad Rom. 5. dicitur. *Pacem habemus ad Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam in qua est stamus.* Quod si Augustinus dixit: quādoque nec Paulum, nec Apostolos esse mediatores, sed solum Christum, ut lib. contra Parme. c. 8. intelligi debet, de perfectō mediatore, nō enim excludit ministros Christi, qui dum pro ipso legatione funguntur, ut dicitur, 2. Cor. 5. d. mediatores secundarij possunt appellari, ut disertè docuit Cyril. lib. 12. Theofauri, loco cit.

Nomen item Apostoli, commune est Christo, & alijs Apostolis. Ad Hæb. n. 3. Paulus Christum appellat Apostolum dicens. *Considerate Apostolum, & Pontificem Confessionis nostre Iesum, qui fidelis est ei qui fecit illum.* Et relictis alijs nominibus, quæ alibi fusius explanabimus, concludendum est, per hanc

hanc nominum communicationem, nullam Christo iniuriā irrogari, imò potius eius gloriam magis magisque augeti, cum ex illo, omnis ministrorum uirtus, ac Sanctitas emanet. Vnde ait Paulus: *Per quem accepistis & fidem, in qua & statis.* Sicut nec Deo nota aliqua accidit, dum & homines Dei quoque nomen participant, ut Psal. 81. *Ego dixi Dijs estis uos, & filij excelsi omnes.* imò Christi gloria augetur, dum ex cōfessione catholica habetur, quod ministri Ecclesiæ, non sunt Ecclesiarum capita cum Christo, sed sub Christo, sicut nec Apostoli sunt Caput, Lux, Fundamentum, Pastores, aut mediatores cum Christo, sed sub Christo, a quo & esse caput, & lumen, & alia ministeria, & officia recipiunt, in quantum sunt (ut dixit Augustinus. tract. 46. in Ioan. tomo 9. unius capituli & fundamenti membra. Multa uero, sunt Christi nomina quæ non communicantur cuiquam, nempe Redemptor, Saluator, Pater futuri sæculi, & similia, inter quæ est nomen ostij, de quo agimus in præfenti, & in cuius gratiam omnia ista fusius adduximus. Cuius rei optimam D. Thomas reddit rationem in dicto art. 6. q. 8. 3. p. Quoniam in Ostio, importatur principalis auctoritas, in quantum ostium est, per quod omnes domum ingrediuntur; & ipse solus Christus est, *per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua est stamus.* Per alia uero prædicta nomina, quæ communicantur, potest importari non modò auctoritas principalis, sed etiam secundaria.

B Circa tertium, Cur Christus se Ostium uocet, cum se etiam Pastorem appellet?

Et difficultas est. Quoniam cum ratio ostij, importet quiddam diuersum à ratione Pastoris; superuacaneum imò inconueniens uideretur, utrumque Christum appellari. Sed non ab hac ei prima fronte diuersa nomina conueniunt, secundum uaria quæ attribuantur. Neque est nouum in Scriptura, uni eidemque contraria nomina conuenire. Sic legimus accidisse in partu Rachel, quæ cum filium mortis suæ causam peperisset, ipsum *Ben-omi, id est filium doloris sui* appellauit; e contra uero, Pater eius, suæ stirpis, ac generationis sparsam cernens propagationem, ipsum reuoluto nomine *Ben-iamin, id est filium suæ dexteræ* nominauit. Et tamen duo ista nomina, licet diuersa significarent; uni eidemque puero conueniunt. sic eadem Christo, diuersa nomina, multis in locis Scripturæ passim conuenire comperies, sed præcipuè Isa. 9. ubi cum de Messia ageret Propheta, eiusque natiuitate dicit: *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis &c.* ad nominis autem ipsius impositionem descendens ait; *Et uocabitur nomen eius, admirabilis.*

Maiores gloria accedit Christo, dum sua nomina Apostolis communicantur. Psal. 81. Ministri Ecclesiæ, nō sunt capita Ecclesiarum cum Christo, sed sub Christo, sicut nec mediatores cum Christo, sed sub Christo. D. August. Multa sunt nomina Christi, quæ nemini communicantur, & quare, ex D. Tho.

Ratio dabit.

In Scriptura, multoies uni eidemque, contraria nomina conueniunt. Beniamin filio Rachelis, duo diuersa nomina conueniunt.

Isa. 9.

Nota pro Cōcionatorib.

lis, *Confiliarius, Deus fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis.* C
Et tamen idem met Puer, qui nomē habet Principis pacis, pre-
liatoris quoque, & raptoris nomen obtinuit, quæ sunt pri-
ma fronte contraria. Vnde dixit Dominus Propheta: *Voca no-
men eius accelera, spolia detrahe festina prædare.* Quæ cum con-
traria sint prælium scilicet, & pax, utique Propheta cum unū
prius Puerō pacis nomen attribuisset, aliud nomen belli à pri-
mo longe diuersum non adhibuisset; & tamen hoc secundū
adiicit. Nec ab re. Licet. n. inter se hæc nomina disparia, imò
uerò contraria existant; in re tamen non sunt, sed unum aliud
includit. Messias enim futuros erat *pax nostra*, qui (ut ait Pau-
lus) *fecit utraque unum*: ad quam pacem obtinendam, pas-
sionis suæ prælium requirebatur, in quo prælio mors in-
uictoria absorberetur. Atque ita, uocatur quidem *Princeps
pacis*, quia *pacificauit per sanguinem crucis eius* (ut ait
Apostolus) *sive qua in terris, sive qua in Cælis sunt; & detra-
hens Spolia* nominatur, quæ enim (peccato mediante) à filio-
rum Dei hæritate rapta sunt spolia, pijsimo suo cruore & li-
nore quo sanati sumus, Ita. g. ab inimicorum manibus sunt de-
tracta. Quapropter rectè & *Princeps pacis, & spolia detra-
hens*, debuit nominari. Huius similia multa in scripturis extāt,
ut patet de Jacob, & Abraham: quorum primus, quia fratris fu-
rurus erat supplantator, *Jacob*, primò nomen habuit. & postea D
cum Angelum in lucta (etsi eneruato famore) uicisset, *Israel*
(id est præualens Deo) gloriosum nomen obtinuit. Secundus
uerò, imminuto litterarum numero, *Abram* uocatus, credēs
Deo, adaucta sibi propter credulitatem littera, in filij immola-
tione, *Abraham* meruit nominari, *Id est, Pater multarum
gentium.* Sic quoque & non aliter in presenti. Nam Christus,
& Pastor, & ostium dicitur. Vnde Augustinus Tract. 46. in Io.
cap. 10. agens de ostiario ait. *Hinc ostiarius aperit: cui aperit.
Pastori. quid aperit Pastori ostium. Et quis est ipsum ostium?
ipse Pastor. Nunquit si Dominus Christus non exposuisset, non
ipse dixisset, ego sum Pastor, et ego sum ostium, aunderet quis quæ
nostrum dicere, quòd ipse Christus sit, & Pastor, & ostium? si e-
nim diceret ego sum Pastor, & non diceret ego sum ostium, quasi
turi eramus, quis esset ostium, & forè aliud putantes, ante ostium
remansuri, gratia illius & misericordia nobis exposuit pastore,
se ipsum dixit, exposuit ostium se ipsum dixit. Et infra trac. 47.
ait, Christum dici ostium, & ostiarium, eundemque per se ip-
sum intrare. Nos (inquit) Christum predicamus, & ideo intra-
mus per ostium, Christus autem Christum predicat, quia se ip-
sum predicat, & ideo Pastor per se ipsum intrat. lumē cū alia mon-
strat*

Messia mors
necessaria fu-
it ad obtinen-
dam pacem
mundo.

Jacob quare
habuit diuer-
sa nomina.

Abraham, qua-
re adaucta
fuit littera.

D. August.

Falchre com-
paratiōes de
Christo.

A *strat quæ uidentur in lumine, nunquid aliquo alio indiget, ut mō
siretur: lumen ergo & alia demonstrat, & se ipsum.* Et post mul-
ta exempla, tandem subdit. *Sic & Christus predicat se, si prædi-
cat se, & predicando intrat ad te, per se intrat ad te, & ad Patrē.
ipse est ostium, quia nō est qua uenitur ad Patrē, nisi per ipsum:
unus enim Deus, & unus mediator Dei & hominū, homo Chri-
stus Iesus.* Et tandem infra concludit dicens. *Tenet ergo, quo-
modo Dominus Iesus Christus, & ostium sit & Pastor: ostium
pandendo se, Pastor intrando per se.* Hæc Augustinus. Chri-
stus ergo, & Pastor & ostium dicitur, propter diuersa. Pastor,
quia nostri curam gerit, ducens & reducens, iuxta illud Pro-
pheta: *in pasquis haberrimis pascam eas*; Similiter etiam dicitur
ostium, quia omnia nobis reserata sunt, nisi ueniat ipse, &
per eum tanquam per ostium ad diuina intelligenda mysteria
ingrediamur, unde ipse ait. *Nemo nouit filium nisi Pater, &
Patrem quis nouit nisi Filius, & cui uoluerit filius reuelare: &
Ioan. 1. Deum nemo uidit unquam, ueruntamen (ad aperto o-
stio, & filio in carne ueniente) Unigenitus qui est in sinu Patris,
ipse narravit.* Quoniam per eum, tanquam per apertum ostiū,
abscondita nobis ab origine mūdi arcana, penetrauimus. Est
igitur Christus Pastor & ostiū. Nec mirum, quòd hæc tam di-
uersa illi conueniant. Multa namque quæ in hominibus dif-
ferfa sunt, ea in Christo unita sunt; & quæ diuersa, ea Christo,
uario modo cōsiderata, conueniunt. Qui enim infinitè distā-
tia, substantialitèr sibi unire potuit, ut sunt Dei hominēq; na-
tura, idem ea nomina quæ prima fronte inter se obuersan-
tur, propter diuersa quæ ei competunt, potuit applicare. Ostiū
igitur Christus est, non quodcunque, sed ostium uerum.

Et sciendum, quatuor ostij speciem falsò habuisse, quæ feli-
citem promittebant, & lætum ad quietem ingressum. Pri-
mum quidem ostium fuit Deorum falsorum cultus. Secundū
studium sapientiæ, seu Philosophiæ. Tertium, lex Moysi. Quar-
tum, Hæreticorum dogmata, sed iniqua sanè & praua extite-
re ostia ista (si tamen ostij nomen quandoque meruerunt Pri-
mum enim, ostium non fuit ullo pacto, quippe qui tantum
ab fuit ut ad Felicitatem duceret, ut potius, una cum suis cul-
toribus perpetuo gehennæ carceri addiceretur. Neque secun-
dum, studium scilicet Sapientiæ, uel Philosophiæ, ullo modo
ueri ostij nomen, potuit retinere. Etsi enim, ut formatiuū ho-
nestæ uitæ, & comparatiuum eternæ felicitatis, Philosophi sa-
pientiæ studium esse uolebant; tamē cum finis hominis sit su-
pernaturalis, ad cuius non modò affecutionem, sed neque e-
tiam cognitionem, Philosophia aspirare potest; ideo nullo pa-
cto

Christus pro-
pter diuersa,
Pastor, & O-
stium nomi-
natur.

Ioan. 1.

Nota.
Multa quæ
in hominib;
sūt dispersa,
ea unita in
Christo repe-
riuntur.

Christus est
ostium uerū.

Quatuor ha-
buerunt spe-
ciē ostij, sed
falsò.

Quale fuerit
ostij primū.

Quale secun-
dum.

Quale fuerit
tertiu ostiū.

Hæreticorum
ostiū, non
ostiū, sed la-
byrinthus ap-
pellatus est.
D. Aug. ele-
gans senten-
tia.

Nulli est ue-
ra uiuendi
spes, nisi Chri-
stum agno-
scat.

Philosophi
quibus nihil
proluit sua
sapientia.

Hæretici non
intrat per o-
stiū.

Error Arrij,
quod Christū
filius Dei, nō
sit Patri con-
substantialis.

Est ostij nomen assequi meretur. Nec tertium lex. s. Moysi. *Nihil enim ad perfectum perduxit lex, neque unquam potuit legis ostium quenquam iustificare, sed neque beatificare. quartum Similiter Hæreticorum ostium, non ostium, sed labyrinthus potius debet appellari: cum per eum ingrediētes, nec un- de ingressi fuerint, aut quā egredi oporteat, cognoscant, sed ambulānt in tenebris, quoniam lux (quæ quoque ostium est) non est in eis. Sed de ijs ostijs, pulchrè habet Augustinus tract. 45. in 10. c. Ioan. ubi in principio sic ait. Dicant ergo Pagani, bene uinimus. Si per ostium non intrant, quid prodest eis? unde gloriāntur? Ad hoc enim debet cuique prodesse uiuere, ut detur illi semper uiuere: nam cui non datur semper uiuere, quid prodest bene uiuere? Quia nec bene uiuere dicendi sunt, qui finem bene uiuendi, uel cacitare nesciunt, (ut sunt gentiles) uel inflatio- ne contemnunt, (ut Philosophi) non est autem cuiquam spes uera & certa semper uiuendi, nisi agnoscat uitam, quod est Christus, & per ianuam intret in ouile. Querunt ergo plerumque tales ho mines, etiam persuadere hominibus ut bene uiuant, et Christiā ni non sint, per aliam partem uolunt ascendere, rapere, et occide- dere, non ut bonus Pastor, conseruare, atque Saluare. Fuerunt ergo quidam Philosophi, de uirtutibus et uitijs subtilia multa ia Etānes, diuidentes, desinientes, ratiocinationes acutissimas con- cludentes, libros implentes, suam sapientiam bucis crepantibus nentilantes, qui etiam dicere, auderent hominibus, nos sequimur, sectam nostram tenere, si uultis beatè uiuere; sed non intrā- bant per ostium, perdere uolebant, mactare, et occidere. Quid de istis dicam? Ecce ipsi Pharisei, legebant, et in eo quod legebant, Christum sonabant, uenturum sperabant, et præsentem non agnoscebant. Laetabant se etiam ipsi inter uiuentes, hoc est inter sa- pientes, et negabant Christum, et non intrabant per ostium. Ergo et ipsi, si quos fortè seducerent, mactandos, et occidendos non libe- rādos succederent. Et hos dimittamus. Videamus illos, si fortè ip si intrant per ostium, qui ipsius Christi nomine gloriāntur. Inni- merabiles enim sunt, qui se uidentes, non solū iactant; sed à Chri- sto illuminatos uideri uolunt. sunt autem Hæretici. fortè ipsi per ianuam intrauerunt? absit. Sabellius dicit, qui Filius est, ipse est Pater, sed Filius non est Pater. non intrat per ostium qui Filiū dicit Patrem. Arrius dicit, Aliud est Pater, aliud est Filius; re- fte diceret, si diceret, alius, non aliud. Quando enim dicit aliud, ei contradicit à quo audit, ego et Pater unum sumus. Nec ipse er go per ostium intrat. Prædicat enim Christum qualem sibi fini- git, non qualem ueritas dicit. Nomen habes, rem non habes. ali- cuius rei nomen est Christus; tene ipsam rem, si uis prodesse tibi nomen,*

A nomen, alius; Nescio unde sit, sicut Fotinus, Christus homo est (in quit) Deus non est. Nec ipse intrat per ostium, quia Christus et homo, et Deus est. Et quid opus est multa percurrere, et multa uana hæresim enumerare? hoc tenete. Ouile Christi esse catho- licam ecclesiam. quicumque uult intrare ad ouile, per ostium in- tret, Christum uerum prædicet, non solum Christum uerum præ- dicet, sed Christi gloriam quarat, non suam. Hæc Augusti- nus.

Ex quibus, uaria uidimus, quæ cum ostia non essent, falsò si bi ostij nomen assumpserunt. Christus autem non sic est o- stium, sed est ostium uerum, humile, & depressum, per quod qui summis introierit, saluabitur.

Quicumque ergo illorum, siue gentilis sit, aut Philoso- phus, Iudæus, aut hæreticus, dum falsò sibi ostij nomen usur- parant, in Christi ostio offenderunt. Gentilis quidem & Phi- losophus; dum ueros suos, & uiuentes Deos posuerunt. Vn- de Rex ille deceptus apud Daniel. c. 14. Bel uti uiuentem Deū, paratas, oblatasque sibi impenfas comedere putabat, dicens Danieli: An non uidetur tibi esse Bel uiuens Deus? An non uides quanta comedat, & bibat quotidie? ij ergo in ostio Christi aberrantes, omnino confringebantur. Similiter etiam & Iu- dæi in hoc Christi ostio corruerunt, dum Moysi danti legem,

B non Christo fidebant, unde dicebant: Scimus quia Moysi lo- quus est Deus, hunc autem unde sit, nescimus. Quod fanè pul- chrè 1. Reg. 4. præfiguratum fuit in Eli, qui audito nuncio quod capta esset Arca Dei, cecidit retrorsum de sella super quam se- debat ante ostium, & fractis ibi cernicibus, mortuus est. Hi nā- que zelum habentes legis, in Moysi arca, ac lege, omnem suā spem obtinendæ salutis collocauerunt; quo factum est, ut de sella huius uanæ fiducia corruerent, in Christi ostio fractis cernicibus impigerint. Et ideò Paulus de ijs loquens dicebat, Prædicamus Christum, et hunc crucifixum, Iudæis quidem scā- dalum gentibus autem, stultitiā. Similiter etiam & Hæretici in Christi ostio corruunt, quod (sicut iniqui illi Sodometæ, & Gommorrhæ) iusto Deo Iudicio, interna mentis cæcitate per- cussi, inuenire non ualent. Hi igitur omnes (licet iniqui) o- stium tamen situm habuerunt, per illud ad eorum placita in- trauerunt, & fiducialiter domos suas ingressi (ut accidit mise- ro Isobeth Filio Saul) opitè in eorum uolitis recubuerunt, ac dormierunt, debili puella relicta (id est fragili ratione, ac moti- uo) fores, ostiumque seruante. ut inquit D. Gregorius 1. Mo- ral. 36. quo factum est, ut ab inimicis superuenientibus, nō cu- stodito ostio; fuerint interempti. Non sic autem fuit ostium Christi.

Fotini error, quod Christū sit homo, nō autem Deus.

Omnes Hære- tici, à uero o- stio Christi aberrant.

Dan. 14.

Iniquorum Prophetarū dolus.

Iudæi fidunt Moysi, nō autem Christo. 1. Reg. 4. Eli, cum au- dita captiui- tate Arca Dei cecidit retrorsum, quid mysticè significet.

Isobeth dox- mitio, qd sit, & quid repræ- sēret eius an- cillula pur- gās triticum.

Christi. *Sed beatus erit qui non fuerit scandalizatus in eo.* Hoc enim ostium mirabile, *Ostiarium aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit.* Per hoc ostium, seu per hanc portam, intrabunt Iusti dicente propheta: *Iusti intrabunt per eam.* Et felix ouis, *ingredietur enim & egredietur, & Pasqua inueniet.*

Nota cur Xps in Euangelio toties ostij nomen repetijt. Phariseorum superbia.

Quoad quartum, cur se Christus toties ostium appellet, Notandum est, quater Christum (ut dictum est supra) ostij nomē hoc Ioānis loco repetijse. Primis enim duabus uicibus, id fecit contra Iudæos, duabus uerò ultimis, pro cæco, & in fauorem eius. Et quidem putabant Iudæi, ipsos esse ueros Magistros, Prædicatores atque doctores, & præter eos, neminem esse alium, à quo & ueritatis intelligentia, & sana doctrina posset hauriri; quapropter solos eos esse audiendos tanquam ueridicos; alios autem ad ipsos non uenientes neque addiscētes, deceptos, allucinatos, tandemque quasi à ueritatis ostio aberrantes, uti cæcos, à Iudæorum confortio, & à Synagoga esse reiiciendos: quippe qui essent extra ouile, nec ueros Pastores, & Doctores sequerentur. Atq; idcō quia cæcus non audiuit eos, sed Christum, quem Doctorem non admittebant; propterea tanquam cæcum, & deceptum, ab ouili, id est à Synagoga eiecerunt. Christus ergo uolens redarguere eos, dum se primò bis ostium nominauit, se Pastorem unum à Patre misissū ostendit (iuxta illud, *Suscitabo super eas Pastorem unum seruum meum Dauid* Ezech. 34.) *Ipse pascat eas, & ipse erit eis in Pastor.* eos aut non esse Pastores, sed raptos, nec ouilis ostium, sed macelli. Se igitur ostium dicit doctrinæ. Et quoniā Pharisei non intrauerunt per ipsum, idcō potius ipsi sunt extra ouile, cum Christum qui ouilis uerum ostium est, non uiderint, nec per ipsum ad ueritatis cognitionem fuerint ingressi. Cæcum uerò ex hoc iam descendit dicens, eum non esse cæcum, neque extra Synagogam & ouile esse mittendum: quippe qui Doctorem inuenit iustitiæ, à Deo promissum, ostium reperit qui est Christus, tandemque per ipsum clarissimis fidei oculis ingressus est, media illa confessione, dum dixit: *Credo Domine.* Propter hæc igitur omnia, toties Christus ostij nomen uoluit iterare, ut & Pastorem se faceret, alios falsos excludens, & cæcum uidentem, ueritatemque agnoscentem, & pariter Iudæos uidentes sibi uidere, allucinatos cæcos que esse ostenderet, & à ueritatis ostio, quod ipse erat, aberrantes: ut impleretur illud Christi, *In Iudicium ego in mundum ueni, ut qui non uident (sicut erat cæcus) uideant, & uidentes (ut Pharisei) cæci fiant.* sed de his inferius latius differemus.

Cur Cæcus à natiuitate fuit eiectus à Synagoga.

Ezech 34.

Christus Cæcū defendit cōtra Iudæos.

Circa Quintum breuiter aliquas ostij (qui Christus est) conditione-

Aditiones exponemus. habet autem ostium hoc multas proprietates. Primò quidem altum est; quoniam non qui terrena, & infirma, sed qui alta sapiunt, & quæ sursum sunt (cum Apostolo) quærunt, per ipsum ingrediuntur. Secundò est humile; neque enim admittit quemquam per ipsum transire superbum: *Superbis namque resistit Deus humilibus autem dat gratiam.* Et tanè humile fuit ostium hoc, Deo Patri, dicēte de se eodem Christo. *Ego honorifico Patrem meum, & alibi: Quæ placita sunt ei facio semper:* humile terrenis parentibus dicēte de eo Euangelista *Et erat subditus illis:* humile cum discipulis, ipso de se testante, *Discite à me quia mitis sum, & humilis corde.* Humile Inimicis ipsum percutientibus, Narrante Propheta, *Genas meas dedi uellentibus, faciem autem meam non auerti à conspuentibus.* Tertio ostium hoc est unicum, Patri Deo, Matri uirgini, & nobis. Deo patri, quoniam de illo dicit, *Filius meus et tu, ego hodie genui te,* & alibi: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui ipsum audite.* Est unicum matri, quia de eo dicit Euangelista *Peperit filium suum primogenitum.* Vnicum tandem nobis, quia *propter nos homines, et propter nostram salutem* (ut dicitur in Symbolo) *Descendit de Cælis, Non enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit* unde benè Isaias dixit, *Puer natus est nobis, et filius datus est nobis,* Et Angeli Pastoribus cantantes dixerunt, *Annuncio nobis gaudium magnum, quia natus est nobis hodie saluator.* Vnicum tanè nobis fuit ostium quia *Per ipsam* (ut ait Paulus) *Accessum habemus ad Deum;* Vnicum nobis, quia *non est aliud nomen sub Cælo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Quarto hoc ostium, est angustum. Neq; enim per ipsum aditus datur opulentis, & pinguibus huius sæculi. ij, nanque nimis cupiditatibus, ac uoluptatibus terrenis adeò impinguntur & dilatantur, ut nullus ferè ipsum capiat. *Arcta est enim uia quæ ducit ad uitam, et pauci sunt qui inirant per eam.* Angusta tanè porta, & compressum ostium est. debet enim qui uult Cælum ingredi, ab immodica rerum terrenarum cupiditate animum restringere, & coarctare. Quintò est abiectum, & uile hominum existimatione. ea namque maxime apud Matthæum Christus commendat, quæ prima fronte ualde hominibus aduersatur. Sextò est ostium Vniuersale, & omnibus patens. unde Ioannes dixit, *Vidit ostium apertum in Cælo.* Apoch. 4. Et Paulus ait, *Vult omnes homines saluos fieri.* Et Christus de se ipso dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam uos.* Septimò est ostium singulare. Quoniam licet omnibus pateat; electis tamen particulare, ac

Multæ sunt ostij proprietates, q̄ omnes numerantur, & Christo attribuantur. Ostium altū est Christus. Ostiū humile est Christus.

Ostium unicum est Christus multipliciter, Patri scilicet, Patri, & nobis. Matth. 7.

Isa. 9.

Ostium angustum est Christus, & quō.

Ostium abiectum prima fronte est Christus. Ostiū uniuersale est Christus. Apoch. 4.

Ostiū singulare est Xps, qbus, & quo modo.

ac

Ostium antiquissimum est Christus per fidem eius.

Ostium discretum est Xps, quoniam discernit ueros Pastores a falsis.

Pulchra Christi comparatio.

Ostium Christi est inexpugnabile.

Ostium Christi est seruatiuum.

Quod primum uidetur in aedificatio Ecclesiae est Christus, & quomodo.

Christus quomodo sit Ostium, Ostiarius, se aperiat, & per se ingrediat.

D. August.

ac singulare ostium est, quoniam ipsi solum *Vitam aeternam possidebunt*. Octauo, est antiquissimum. Sola enim fides uenturi messiae, a mundi nascantis exordio, ad salutem obtinendam ualuit. Vnde Ioannes dicitur, *Vidisse agnum occisum ab origine mundi*. Nono, ostium Christi est discretiuum. In eo enim fures, raptores, seu mercenarij, a ueris Pastoribus distinguuntur. estque ueluti uadum illud Iordanis per quod solum iter facturi multi, Euphrataei inimici, a Populo Dei electo Israel scilicet, in loquutione discernebatur. Decimo, est inexpugnabile, *Contra quem fremuerunt quidem* Vt ait Propheta, *Genes, & populi meditati sunt inania*; sed non prauauerunt: unde idem Propheta ait. *Saepe expugnauerunt me a iuuentute mea, dicat nunc Israel, Saepe expugnauerunt me a iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi*: Vndecimo. Est ostium seruatiuum. ibi namque oues & a temporum iniurijs, & ab aliarum ferarum ac bestiarum furijs, praeseruantur, & liberantur. Duodecimo & ultimo. Ostium est id quod in prima facie, seu prospectu domus uidetur. Atque ita accedentes ad Ecclesiae domum, ipsamque ingredi cupientes, necesse est habere Christi fidem, per quam ueluti per ostium (& non aliter) ad Patrem nobis aditus patefiet, dicente de se eodem Christo: *Nemo uenit ad Patrem nisi per me. & iterum: Per me si quis introierit, saluabitur*.

Vltimo loco uidendum est, quomodo Christus ostium constituit, & ostiarius, per ostium ingrediatur: illud dubium facit in hoc, Quoniam ostium uia est, uia autem non per se ipsam intrat, aut pergit, similiter & ostium ab Ostiario clauditur, & aperitur: Si ergo Christus ostium est, dicente eodem (ut uidimus in textu paulo ante) *Ego sum ostium*, utique ostiarius non est: sic enim per se ipsum pergeret, seu intraret, & se ipsum aperiret. Sed nihil horum est inconueniens, ut & idem sit aperiens, & apertum, sicut etiam (ut ait Augustinus tract. 46. in Ioan.) *Solemus uidere Pastores sedere super petram, et inde commissa sibi pecora custodire. Vtique melior est Pastor quam Petra supra quam sedet Pastor, et tamen Christus et Pastor, et Petra est. totum hoc secundum similitudinem, et eundem debemus accipere et ostium esse et ostiariu. Non ergo, inquit, pigeat nos fratres eundem accipere ostium, eundem ostiariu. quid enim est ostium? quo intramus. Quis est ostiarius? qui aperit: quis ergo se aperit, nisi qui se ipsum exponit? Ecce Dominus dixerat ostium, non intellexerunt; quando non intelleximus clausum erat, qui aperit, ipse est ostiarius. Nulla est ergo necessitas aliquid aliud quaerere, nulla necessitas, sed fortasse est uoluntas, si est uoluntas*

Atas; noli exorbitare, noli a Trinitate discedere, si per se non aliquam queris ostiarij Spiritus Sanctus occurrat non enim dedignabitur Spiritus Sanctus esse ostiarius, quando ipsum ostium esse dignatus est Filius. Haec Augustinus. Sed clarius tract. 46. non longe a Principio, Christum Dominum, ostium, & Ostiarium, & Pastorem, & ipsum per se ipsum intrare docet referens uerba Christi ad Petrum. *Cum inuitor* (inquit) *eras cingebas te, & ambulabas ubi uolebas, cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, et ducet quo non uis. Et exposuit* (inquit) *Exangelista, quod Dominus dixit hoc, significans quia morte clarificaturus esset Deum. Ad hoc enim, pertinet, Pasce oues meas, et animam tuam ponas pro ouibus meis, iam illud quod ait, Sicut nouit me Pater, et ego agnosco Patrem) quis nescit hoc? ipse enim noscit Patrem per se, nos per illum, quia ipse per se cognoscit, nouimus, quia et nos per illum etiam hoc nouimus, quia et hoc per illum nouimus ipse enim dixit: Deum nemo uidit unquam, nisi unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarrauit, ergo & nos per ipsum, quibus enarrauit. Itē alibi ait. Nemo nouit Filium nisi Pater, neque Patrem quis nouit nisi Filius, & cui uoluerit. Filius reuelare? sicut ergo ipse per se nouit Patrem, nos autē per ipsum nouimus Patrem, sic intrat in ouile per se metipsum, & nos per ipsum. Ostium dicebamus per Christum nos habere ad nos: quare? quia Christum praedicamus: Nos Christum praedicamus, & ideo intramus per ostium. Christus autem Christum praedicat, quia se ipsum praedicat, & ideo Pastor per se ipsum intrat. Lumen cum alia monstrat qua uidetur in lumine, nunquid aliquo alio indiget ut monstretur? lumen ergo, & alia monstrat, & se ipsum. Quacumque intellegimus intellectu intellegimus, & ipsum intellectu, unde nisi intellectu intellegimus? Nunquid sic oculo carnis & alia uidet & ipsum? Quamuis enim uideant homines oculis suis; non tamen uident oculos suos. Oculis carnis alia uidet, se non potest; intellectus autem, & alia intellegit, & se ipsum: Quomodo ergo intellectus uidet se, sic & Christus praedicat se, si praedicat se, & praedicando intrat ad te, per se intrat ad te & ad Patrem. Haec Augu. Ex quibus, & ostium Christum, & ostiarium esse cognouimus. Neque per alium ipsum ad Patrem ire, quam per se, ut nos etiam per ipsum ad Patrem intramus.*

DE OSTIARIO.

Quid per ostiarium Christus significauerit, uaria est inter Chrysostrum, & Augustinum expositio. Ille, n. que sequi-

Ostiarius ouilis Christi, est Spiritus Sanctus, ex D. Augustino.

Qui praedicat Xpm, ingressum habet per Christum ad eos quibus praedicat. Pulchra similitudines.

Varia expositio inter Sanctos Patres,

quid nomine ostiarij intelligatur.
D. Chrylost.
D. August.
D. Cynillus.

sequitur Cyrillus lib. 7. super Ioannem primo, Moysen arbitratum ostiarium esse ouilis Christi, quia per legem introducimur ad Christum: iuxta illud Ioanis 5. *Si crederetis Moysi, crederetis forte, & mihi.* Hic autem, (ut superius tetigimus,) nomine ianitoris, Spiritum Sanctum uult significari, & recte (meo iudicio) cui subscribit Theophylactus. Est enim ipse Spiritus Sanctus uere ianitor, custos, & rector Ecclesie, est ille qui inducit discipulos in omnem ueritatem. i. Christum: est ille qui Fidei donum fidelium mentibus infundendo, ianuam aperit. i. Christi fidem, & cognitionem. Est etiam ille, qui ipsis met Pastoribus ostium aperit, dum in eius uirtute, ac nomine, in uerum ac mysticum Christi corpus, legitimam tradit potestatem.

Spiritus Sanctus, quadrupliciter aperit ostium Pastoribus Ecclesie.
Primo per illuminationem doceo eos.
D. Grego. Ecclesie gubernationem, artem artium appellat.
D. Bernar.

Secundo confortando.

Exod. 7.
Ezech. 3.

D. Bernar.
Bonus Pastor, qualis esse debet, eiusque proprietates.

Et quidem Spiritus Sanctus quadrupliciter Pastoribus Ecclesie ianuam aperit. Primo per illuminationem interiore, docendo scilicet illos qualiter Dei oues regere, & gubernare debeant. nihil enim difficilius est Ecclesiastica gubernatione. Vnde à Diuo Gregorio. *Ecclesiarum gubernatio, ars artium, & scientia scientiarum* in suo Pastoralis, cap. 1. appellatur. Vnde ad docendum oues, oportet Diuinas Pastores omnes, à Spiritu Sancto habere reuelationes, & illuminationes. Vnde D. Bernar. lib. 5. de Consideratione ad Eugenium in principio dicit de Pastoribus, *Nobis reuelauit Deus per Spiritum suum, ergo qua supra sunt, non uerbo docentur, sed spiritu reuelantur.* Et ierm. ad Conuer. dicit. *Inspirat Dominus, & dat intelligentiam spiritus Dei, ad ea qua tum subditos, tum Prelatos facere oporteat, & eorum mentes ad ea qua sunt Dei clarificat, ut non qua sua sunt, sed qua Iesu Christi doceant, & querant.* Secundo confortando eorum animos, & pectora sic corroborando, ut nulla sit difficultas, nulli incurtus uel maximus & aduersus, ut cum Dei fiducia non resistent, & superent. Huc spectant multa Scripturae testimonia, ut Exod. 7. *Constitui te Deum Pharaonis.* Et illud Ezechie. 3. *Ecce dedi faciem tuam ualentior em faciebus eorum, & frontem tuam durior em frontibus eorum. Ut adamantem, & ut silecem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas à facie eorum.* Vnde de hoc Bernar. lib. 3. de Consideratione Prelatorum animos ad malis, resistendum describens ait. *Accingere gladio tuo, et gladio spiritus quod est Verbum Dei. glorifica manum & brachium dextrum, in faciendo uindictam in nationibus increpationes in populis: in alligando Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Sic facis, si hac facis, honorificas ministerium tuum. Non mediocris iste Principatus: exturbare est hoc ma-*
las

A las bestias à terminis tuis, quo greges tui securi in Pasca educantur. domabis lupos, sed omnibus non dominaberis, pascenda utique non pramendas suscepisti. Et addens proprietates Patris Ecclesiae, ait, *factum superiorem dissimulare nequimus. sed enim ad quod omnimodis attendendum. Non enim ad dominandum inclinor. Nam & Prophetas, cum similiter leuaretur, audiunt: Ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & edifices, & plantes.* & ideo Paulus 2. Tim. 4. dicebat. *Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt &c.* Tertio, emolliendo subditorum animos, inuiter eorum corda liquefaciendo, ut facile in eorum amoré, & reuerentiâ, inclinent, eorumque mandata mox sine intermissione opere compleant. Sic ait Hieron. lib. cont. Pelagia. dicens. *Quia providens Deus, Precipientiam nobis conspicit sudores, qui sudare eos uoluit, idem ne defatigantur, subditorum animos mandatis eorum emollit, ut libenti animo et ardua quaeque sint praecipia, opere adimpleant.* Vnde cum Populus Israel peccasset peccato magno, Idololatriæ. Iratus est Moses Populo, ipsiusque Dei zelo accensus, gladijs de medio tollere non est ueritus, & dixit; Exo. 3 2. *Ponatur uir gladium super femur suum: ite, & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntque filij Leui iuxta sermonem Moysi. Cecideruntque in die illa, quasi triginta tria millia hominum.* Quarto, & ult. Paternum eis affectum erga suos subditos communicando, & infundendo. Quo fit, ut cum nil aliud quam subditorum salutem curatam uelint Prelati; sic particulare, ac singulare eis donum ad curandos morbos ouium concedatur. Quod sepius accidit. Multos. n. uidere fuit afflictos, turbatos, & in ultimum ferè desperationis discrimen proectos; qui non aliter quam Prelatorum suorum consilijs, ipsorum plagis medelam impouerunt. Propter quas rationes, non abs re Spiritum Sanctum, Christi ouilis ostiarium appellamus.

Alij (ut Augustinus sicut diximus superius) ipsum Christum, & ostium, & ostiarium esse tradunt.

Alij, ipsum Deum Patrem, iuxta illud Ioan. 6. *nemo potest uenire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.*

D. Hier. super Marci 13. dicit, ianitoré cui praecipit Deus vigilare, esse Verbi Dei Praedicatorum, ut annuitur Matth. 15. & Lucæ 19. unde Ezech. 3. concionatoribus dicitur. *Quod si dicente me, ad impium, morie morieris, non annuntiaueris ei; ipse quidem in iniquitate sua morietur; sanguinem autem suum*
G

2. Timo. 4.
Tertio emolliendo animos subditorum.
D. Hieron.

Exod. 32.

Quarto Paternum affectum erga subditos eis comunicando.

Multa, Pastoris, seu Prelati praesentia curantur.

D. August.

Aliqui Deum Patrem ostium faciunt.
Ioan. 6.
D. Hieron.
Matth. 15.
Lucæ 19.
Ezech. 3.

Alij Summū Pont Xpi ouis ostium faciunt.

Matth. 16.

Lutheri, & aliorum hæreticorū error.

Ligandi & soluendi clauis D. Petro concessæ sunt.

Petrus Apost. Ecclesiæ personam realiter representat non autē parabolicē.

Quid per clauis Petro traditas intelligatur, & confirmatur ex clauium metaphora.

Apertissimus locus scripturæ, ad probandū Pontificis auctoritatem. Isa. 22.

sum de manu tua requiram. Alij tandem, Summum Ecclesiæ Pontificem, Iesu Christi interris Vicarium, ac D. Petri Principis Apostolorum legitimum successorem, ostiarium esse contendunt: cui ad aperiedum bonis, iniquisque claudendum, ætherei olympi clauis à Domino conceduntur. Vnde Matth. 16. Petro Apostolorum Principi clauis à Domino traduntur dum dicitur, *Tibi dabo clauis Regni Cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in Cælis, & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in Cælis.* Et licet Lutherus lib. suo quæ condidit de Potestate Papæ, Calvinus lib. 4. institut. cap. 6. §. 4. & sequentibus, & similiter Magdeburgenses, Cent. 1. lib. 1. & 2. & cæteri omnes huius tempestatis Hæretici, hic, præfatis scilicet Matth. 16. verbis, nihil peculiare Petro filio Ionæ promissum esse velint, quod multis, etsi futilibus inanibusq; rationibus confirmant; certum tamen est, has ligandi, atque soluendi clauis, Petro, & successoribus suis, verè fuisse concessas. Si enim Petro concessæ non fuissent, quare expressisset Dominus substantiam nominis particularis per illud (*tibi*) & postmodum, cur nomen Petri ipsi in natiuitate inditū, pariter cum Patris nomine expressisset? Subiugit enim, *Beatus es Simon filius Ionæ, & statim vetus, & recens Petri nomen coniungens dixit ei, Beatus es Simon Bar-Ionæ, quia caro, et sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in Cælis est: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo clauis regni Cælorum, et quodcunque solueris super terram erit solutum, & in Cælis.* Petrus ergo qui Ecclesiæ personā realiter, & non (vt alij volunt,) Parabolicè representat, immediatè, & per se, ligandi, atque soluendi clauis verè à Domino accepit.

Quid verò per clauis intelligatur, certum est apud Catholicos; soli enim hæretici insultantes veritati repugnant. Putant namque (vt Calvinus lib. 4. institut. cap. 6. §. 3.) per has clauis, Ecclesiæ potestatem, ac principatum, non designari; sed solum officium prædicandi Dei verbum, & colloquijs, homines ad Deum conuertendi.

Nos verò & Catholici oēs, per has clauis, summā in oēm Ecclesiā traditā potestatem intelligimus. Quod èt ex clauium metaphora patet. Nam Isa. 22. dum vnus summus Pontificis depositio describitur, & alterius erectio, ac constitutio declaratur, hæc clarissima, ad rem nostram verba facientia legimus. *Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobnæ Præpositum Templi, & dices ad eum, Quid in hic? & infra-*

C

*A Expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te. Et erit in die illa, uocabo seruum meū Eliacim filium Helcie, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius, & erit quasi Pater habitantibus Ierusalem, & domui Iuda. Et dabo clauem domus. Dauid super humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui aperiat. Quo in loco, per clauis, non remissio peccatorū, (quæ nulla ibi exprimitur) nec Verbi Dei ministerium intelligitur; Sed uerus, Ecclesiasticus Principatus designatur. Vnde Isa. 9. dicitur. *Et factus est Principatus super humerum eius.* Cui communis accedit consuetudo in humanis. Dum enim alicui debellanti Principi, subiectæ Ciuitates, curuis poplitibus sededunt, in signū enim ueræ suæ obedientiæ seu subiectionis, & uerè etiam Vincen-tis, & superantis dominium, clauis ipsi offerunt, & tradunt. Per hanc ergo clauium traditionem, Christus Petro Apostolo, & legitimis suis successoribus, ueram in totam Ecclesiam potestatem tradidit: cū ligandi, idest præcipiendi (ligat enim & obligat qui præcipit) sicut Matth. 23. dicitur: *alligant enim onera graui, & importabilia, & imponunt ea super humeros hominum;* tum etiam pœnis alios reprobos afficiendi. Vnde illo Matth. 18. loco, *Quacunque allegaueris super terram &c.**

B (etiam hæreticis concedentibus) Excommunicationis censura intelligitur. Soluit igitur Petrus, & quicumque uerus Romanus Pontifex, dum remittit peccata, liberat per Indulgentias à pœna, dispensat in Lege, Votis, Iuramentis, ac similibus obligationibus. Et similiter ligat, dum quos indignos à fidelium consortio iudicat, per Ecclesiasticas censuras, & Excommunicationis sententiās, à Sanctæ Romanæ Ecclesiæ gremio deijcit, ac depellit. Sed de his, latius Vide Ecchium, Roffensem, Valdensem, Caietanum in Opusculis de potestate Papæ, & Nouissimè copiosius Robertum Belarminum pertractantem. 3. par. tom. 1. cap. 12. & 13.

Isa. 9. Consuetudo humana, vt ciuitates in obedientiæ signum, clauis Principi suo tradant.

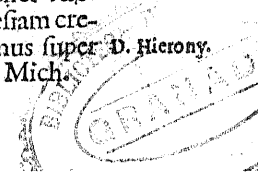
Per clauium traditionem, quid Christus Petro, & suis successoribus concessit. Matth. 23. Matth. 18.

Hæretici concedunt uelint nolit, excōiō di Potestatem esse in Papa. Summi Pont. præs ad quos se extendat. Ecchius. Roffensis. Valdensis. Caietanus. Robertus Belarmi.

DE OUILI

O Vile, propriè est ipsa ouium congregatiō, & multitudo, certo aliquo loco sub uno Pastore degēs. Græcè loco ouilis, habetur *οὐλίς* significatq; atrium, vel stabulū, septum, seu caulam, quā tam oues, quā cetera animalia congregari, & aliquandiu manere consuescunt. Alioquin esset *ταβ-ταλοῦδα* dicere ouile ouium. Et significat Ecclesiam credentium, & unionem fidelium, ut Hieronymus super D. Hierony.

Quid sit propriè Ouile.

D. August. Mich. 2. & super Isai. 65. & Augustinus super Ioan. tract. 44. C
 D. Cyrillus. & 47. & Cyrillus 7. super Ioa. 6 & Theophilactus, cæterique
 Theophilac. tradunt.

Ouilis pro-
 prietas sunt
 quinque, que
 omnes Eccle-
 siæ accomo-
 dantur.
 Prima condi-
 tio ouilium.

Gen. 22.

Psal. 2.

Psal. 71.

Num. 24.

Gen. 24.

Matth. 28.

Luca 24.

Act. 1.

Vera Eccle-
 sia, Catholica
 appellatur q̄
 amplectit om-
 nia loca, tem-
 pora & per-
 sonas.
 Isa. 49.
 Apoc. 5.
 Ephes. 2.

Rom. 2.
 Ecclesia colli-
 git omnes sal-
 uandos, vt Ar-
 ca Noë.
 D. August.

D. Hierony.

Et fanè pprietates ouilis, pulcrè Eccleſe accomodantur. O-
 uile. n. sit comodu, & opportunu, qnq; pprietates desiderat.

Primo ut sit locus amplus, & bene & capax cuncta-
 rum ouium in ipso congregandarum. Sic Ecclesia, a solis or-
 tu usque ad occasum protenditur, extenditque ramos suos usq;
 ad mare: & Propheta dicebat, O Israel quam magna est do-
 mus Domini quam ingens locus habitationis eius. & Gen. 22.
 benedicens Dominus Iacob dixit. benedicam tibi, & multi-
 plicabo semen tuum, sicut Stellas coeli, & velut arenam que
 est in litore maris. & Psal. 2. dabo tibi gentes hereditatem tua, &
 possessionem tuam, terminos terra. & Pl. 71. Dominabitur a
 mari usque ad mare, & a flumine, usque ad terminos orbis ter-
 rarum. & num. 24. dicitur. Quam pulchra tabernacula tua
 Iacob, & tentoria tua Israel: ut Valles nemorosa, ut horti iuxta
 flumines irrigui: ut tabernacula que fecit Dominus, quasi cedri
 prope aquas. Fluet aqua de stula eius, & semen illius erit in a-
 quas multas: vel (vt alia littera habet) in gentes multas. Et
 Gen. 24. in persona Ecclesie, Christo vero Isaac desponsata,
 dictum est Rebecce. Crescas in mille millia, & semen tuum
 possideat, portas inimicorum suorum. & Matth. 28. & Luca 24. D
 act. 1. Discipuli, ad Euangelium omni creaturae predicandum
 mittuntur.

Ex quo fit, ut vera Ecclesia, Catholica, id est vniuersa-
 lis appelletur, idque ob multas causas. Tum quia com-
 plectitur, & comprehendit omnia loca mundi, usque ad
 extremos terminos terrae, ut patet Isai. 49. Apocalsip. 5. &
 Eph. 2. Ex omni tribu, lingua, & natione que sub caelo est; Tum
 etiam, quia ambit, & amplectitur omnia tempora, praeteri-
 ta. praesentia, & futura, quotquot in lege Naturae, Mosis,
 & Graeiae, agnouerunt, agnoscunt, & agniture sunt viam ve-
 ritatis. Et tertio quia colligit omnes ordines, status, & sexus
 Iudeos, Graecos, Mares, & Feminas; cum non sit personarum
 acceptio apud Deum, gloria enim, & Pax omni operanti bono.

Rom. 2. Tum denique, quia omnes saluandos colligit, vt Ar-
 ca Noë. Ceteri enim omnes qui in Ecclesia non sunt, ex-
 tra ouile, & caulam salutis morantes, pereunt. De qua re, lu-
 culentissime scripserunt, Augustinus, in Epistola 78. & 80.
 ad Hefychium, & Epist. 170. ad Seuerinum, & Epistola 166.
 ad Donatistas, & contra Epistolam Manichaei, quam vocant
 fundamenti, cap. 4. & in lib. de vera Religione cap. 7. Hiero-
 nymus

A nymus in Dialogo aduersus Luciferianos, & in cap. 24. Mat-
 thaei. Theodoretus lib. de legibus, Tertullianus lib. contra Iu-
 deos cap. 3. Beda in cap. 6. cantici canticorum. Et Vincentius
 Lyrenensis, in libello contra prophanas omnium haeresicon
 nouationes.

Verum animaduertenda sunt hic tria, cum Driedone, li. 4. c. 2.
 parte secunda de Ecclesiasticis dogmati. Primum, q̄ ad hoc vt
 Ecclesia dicatur Catholica, non requiritur, simpliciter & ab-
 solute loquendo, vt simul & semel, atque vno eodemq; tpe
 in omnibus mundi partibus aliqui fideles existant; sed satis
 est, ut fiat successiue, dummodo uenturi, seu futuri fideles,
 eandem veritatem creditam habeant, cum fidelibus praecedentibus.
 Ex quo fit, ut si in vna tantum Prouincia esset modo
 fides, vel tempore Antichristi fides tantummodo esset
 Romae (quod Aliqui probabiliter dixerunt) non esset illa
 fides, localis nominanda, sed vere catholica. Quoniam cre-
 derent illud idem, quod praecedens Ecclesia quae erat in a-
 lijs partibus mundi credidit, & cum, illa continuaretur.

Secundum. Quod necessarium sit, esse modo Ecclesiam
 Catholicam actu in maioribus, ac pluribus mundi partibus.
 Na (sicut etiam fatentur haeretici) cum Ecclesia senuerit, am-
 plius profecto crescere non potest, quantum ad loca. Atq; ita
 restat, ut quantum ei accretionis fuerat tribuendum, id iam
 omne haberit, quae extendit ramos suos usque ad mare. Sed
 quae loca Orbis, Ecclesia occupauerit; non est hic ex profes-
 so differendi locus. Certum tamen est, tempore Irenaei, per
 omnes mundi Prouincias tunc cognitatas, Ecclesiam fuisse
 diffusam. Sed de his lege eundem lib. 1. c. 3. & D. Cypria. lib.
 de Vnitate Ecclesiae, Tertullia. lib. contra Iudeos cap. 3. Atha-
 nas. lib. de humanitate Verbi, Augustinum Epistola 78. &
 80. ad Hefychium. Chrysoft. & Hieronym. in cap. 24. Mat-
 thaei. Theodoretum lib. de legibus, Leonem Magnum,
 Serm. 1. de SS. Petro, & Paulo, multosque alios, quos longum
 esset enumerare.

Notandum Tertio ex August. lib. de Vnitate Ecclesiae cap.
 3. ad hoc vt Ecclesia Catholica dicatur, nulla tempora, loca,
 aut hominum genera excludere. Ex quo fit, ut vera, & Catho-
 lica Ecclesia, a Synagoga differat. Haec enim uni tantum tem-
 pori, ad Messiae scilicet aduentum, erat alligata; vni item lo-
 co, Templo scilicet Salomonis, vbi, & non alibi, fas erat Iu-
 deis sacrificare: Similiter etiam Tertio, vni ac particulari na-
 tioni, familiae nempe Iacob. Euangelica vero Ecclesia, omnia
 loca, omnia tempora, omnesque nationes amplectitur; Et pro-
 pterea

Theodoretus
 Tertullianus.
 Beda.
 Vincentius
 Lyrenen.
 Nota cum Drie-
 done.

Non est sim-
 pliciter neces-
 se, vt Ecclesia
 simul & se-
 mel sit i oib
 mundiparib.
 Roma nunq
 a fide cadet
 sm aliquos.
 Si Christi fi-
 des esset tm
 in. vno loco
 no io esset di-
 ceda fides. lo-
 calis, & qua-
 re. Ecclesia
 necessario re-
 peritur actu
 in plurib. par-
 tibus mundi.
 Ecclesia ia se-
 nuit, & (qua-
 tum ad loca)
 amphi cresce-
 re no potest.
 Ecclesia tpe
 Irenaei, poes
 Prouincias
 tunc cognitatas
 erat diffusa.
 D. Cypria.
 Tertullia.
 D. Athana.
 D. August.
 D. Chrysoft.
 D. Hierony.
 Theodo.
 D. Leo.

Nota ex D.
 Au. quot sint
 necessaria ut
 Ecclesia dica-
 tur Catholica
 In templo Sa-
 lomonis, fas
 tantu erat Iu-
 deis sacrificare
 care.
 Ecclesia oia,
 tpa, loca, &
 nationes am-
 plectitur.

Seçta hæreticorum, non possunt appellari Ecclesia.

D. Augu. Pulchra seretia de hereticorum, sectis.

Seçta hæreticorum, quia non sunt fundatæ super firmam Petram quæ est Christus, ideo corruunt.

Hæretici, nulli hætenus generale Concilium cogere potuerunt, & quare. Vulpes Sanonis, similes hæreticis, qui in varias partes pergunt.

Hæretici, sibi ipsis sunt contrarij, & quod unus confirmat, alius negat.

Ecclesia constantia in sancta doctrina retinenda.

Secunda conditio ouilis.

pterea hæc est *Catholica*, illa aut non. Neq; similiter sectæ alia, vt Mahumeti, Eutyctetis, Nestorij, & aliorum, Ecclesia Catholica possunt appellari. Licet enim per varia mundi loca hæc se venena diffuderint; nullo tñ modo Ecclesiæ Catholice nomine gaudent. Quoniam inter se nõ sunt unum (sicut mox infra declarabimus) imò sibi inuicem aduersantur. Quod pulchrè docuit Augustinus lib. de Pastoribus cap. 8. dicens: *Ecclesiam esse ubique, & hæresim ubique; sed Ecclesiam esse unam, & eandem ubique; hæreses uero non eandem esse, sed diuersissimas, quæ se inuicem non nouerunt; atque ideo nullam earum esse Ecclesiam Catholicam.* Quare deficient statim ac corruent, quippe qui non supra firmissimam Petram vnitatis fidei Christi fundata sunt, sed super tenuem, & inconstantem opinionum falsarum arenam, quæ mox à uentis hinc inde sufflate, & impulsæ, decident, ac corruent. Nec mirum est, qd Hæretici, cū multas amplasq; Prouincias, spatiosa similiter regna, suæ prauitatis lolio seminata habuerint, & habeant; nullum hætenus generale Concilium cogere, ac congregare potuerint. Cū enim acephali sint in Ecclesia, hoc est, Christi in terris vicarium; summum que Pontificem in caput non agnoscant, sine capite pergentes, nullum veritatis semen poterunt congregare. Quinimo inter se varij, & dissentientes, instar uulpium Sanson, in contraria pergentes (pro capitum varietate, & contrarietate) se ipsos concremant, & sæpè sæpius nostras Christianas aptas sectu messes, uoranti igne inflamant. Illud et accedit; quod non est dogma inter eos alteri ferè conforme. Quisque *quæ sua sunt querit*, eò cumulat omnia, vt suo dogmati valeat coherere, licet alijs obuersentur. Quod idem alij faciunt; & quod primi vnum sentientes confecerant, hoc ipsi contrarium tenentes, subuertunt. Quodq; peius est, dum ij aliorum errores reprehendunt, atque confundunt, se suosque uident ab aduersarijs confutari. Non sic autem Ecclesia Catholica est. Namque quia à Spiritu sancto regitur; per ueritatis uiam sibi diuinitus demonstratam incedit, instar funamitis pulchra & gratiosa Deo; atque ita quod à tempore Apostolorum (Deo dictante) accepit, per varia, ac diuersa Concilia idem sentientia, tenuit, tandemque per Ecumenicū Tridentinum Concilium, in ueritate fidei, & vera confessione conseruauit.

Secunda ouilis conditio est, ut sit circumcirca munitū uallatū, & benè septū aduersus fures, & ferocissimas bestias. Sic Ecclesia, murum habet & sepem firmissimam, ac munitissimam.

A mam, quæ Catholicos, ab hæreticorum rabie, ac furijs tueretur, & protegit. Quamuis autem Ecclesia Apostolica, sepes habeat quæ sunt Dei, & Angelorum custodia, ut dicunt Hilarius super Matth. can. 22. & Hierony. super Isa. 5. est enim Diuina protectio seps, murusque firmissimus, iuxta illud Prophetæ. *super muros posui custodes tota die nõ tacebunt*: nihilominus hoc loco, per sepe, accomodatius Summorū Pontificum, & Catholicorum Episcoporum circulum perfectum, circumcingentem zonam, seriatam, continuatam, ac nunquā interruptam successionem; ab Apostolis ad hanc usque diem intelligimus. Est enim hæc summorum Pontificum & fidelium Episcoporum à Petro Apostolo usque modo continuata successio, instar firmissimi lapidei ambitus, quo Ecclesiæ ouile cingitur & vallatur. Estque ut alter *uenus murus* munitæ Ciuitatis Hierosalem Hier. 1. Alia in super seps, est Diuina lex, & Decalogus (ut ait Hierony.) quo Pastor inter septa oues concludit. Licet autem primam & secundam sepe (ad tempus) habuerit Synagoga; non tamen sepe habuit. Quippe qui neglecto, imò persequuto Deo, Angelorum sibi assistentium spretis uigilijs, sepe legis transfiliens confregit, ac dissipauit. Vnde de ea dicebat per Hieremiam Dominus; *A seculo confregisti iugum, rupisti uincula & dixisti, non seruiam.* Et Christus Phariseis in Synagoga dicebat: *Quare & nos transgredimini mandatum Dei propter traditionem uestram.* Gentilitas autem, nullam legis sepe habuit; sed instar pulli asinarij, sine freno ac iugo legis, hinc inde ab uinijs Iddli cultu, ad alterius falsi Dei uanā religionem discurrrens, uagata est.

Ecclesia autem Catholica, & Apostolica, nõ sic est. Imò uerò, præter Dei, Angelorū, ac legis Euangelicæ firmissimas sepes, quartā quoq; sepe habet summorū, s. Pontificū, & Episcoporū à D. Petro ad nos usq; continuatam, & nunquā interruptam successionē. Quæ munitissima sepe instar, ipsam in modum coronæ, ac Zonæ (ut diximus) exornat, & cingunt.

Dicitur autem (præter multa alia) *Apostolica Ecclesia*, tripliciter. Primò, quia post Christum, super Apostolos fundata, ab eisdem originem habens, ad nostra usq; temporalis diffusa est. Secundò, quoniam non noua, sed antiqua ac uetusta eorundem Apostolorum, sanctorum Patrum, ac Episcoporū doctrina imbuta est. Et tandē Tertio, quia eorundem Apostolorum, summorum Pontificum, ac fidelium Prælatorum successionē, ac perenni ministerio est roborata. Quam legitimam successionem, ac sepe, non intellex-

Sepe multe sunt in Ecclesia. D. Hilarius. D. Hierony.

Sepe Ecclesia, est continuata series summorum Pontificum & Catholicorum Episcoporum.

Hiere. 1. Sepe ouilis Christi est lex diuina. D. Hieron. Synagoga habuit ad sepe sepe Dei & legis, non tamen sepe. Hierem. 2. Gentilitas nullam habuit legem. Gentilitas similis est pullo asinario.

Ecclesia, dicitur Apostolica tripliciter. Primò. Secundò.

Tertio.

Hæretici non intellexerunt septem Ecclesiam, & ideo ipsam spreverunt. Driedo.

Eccles. 10. Cur in Ecclesia debet esse Pontifici & Prælatorum continuata series. Iudicum 17.

Malachi. 2. Nisi essent in Ecclesia Sancti Pontifices langueretur Christiana fides. Pontifices, & Episcopi fideles similes sunt custodibus fortissimis Salomonis. Cant. 3. Gladius Pontificum & Episcoporum Ecclesiam qualis sit.

runt Hæretici, imò verò ipsam euertere eruere, ac destrueri conati sunt. Quod eleganter Driedo, lib. 4. de dogmatibus varijs, & li. Apocry. his verbis tradidit. *sunt inquit hæretici, qui libenter audiunt, Ecclesiam Christi ibi esse, ubi est fides & verbum Christi, sed de legitima Episcoporum successione, & Ecclesiastica potestate retinendi & remittendi peccatum, qua à Christo in Apostolos, & ab Apostolis in solos Episcopos, & sacerdotes secundum seriem successionis descendit, audire contemunt. Nescientes secundum scripturam, veram Christi Ecclesiam, non posse esse in societate eorum, apud quos non est vera Christi cathedra, qua & Petri, & Apostolica cathedra appellatur. Hæc autem non esse apud eos, quorum cathedra, & Episcopatus, ab Apostolica cathedra non trahunt originem. Cæterum ij qui septem Apostolicæ, & summorum Pont. successionis, in Petri cathedra infringunt, mordebuntur à Demone colubri tortuoso: qui enim dissipat septem (ut ait Ecclesiastes, 10.) mordebit eum coluber.*

Quòd autè seps ista, & hæc Pontifici summorum, ac fidelium Episcoporum continuata successio, debeat esse in Ecclesia, patet. Debent enim homines edoceri circa illa quæ spectant ad cultum Dei. Vnde si Michas, ut dicitur Iud. 17. conflatò sibi aureo Deo, statim quesivit sacerdotem, qui quæ ad ipsius honorem spectabant curaret, atque efficeret; multo magis in Ecclesia Apostolica, in qua uerus Deus adoratur, vera summorum Pontifici, & fidelium Episcoporum successio esse debet, ne cultus Dei deficiat, deficientibus sacerdotibus; cum Malach. 2. dicatur, *legem requirent de ore eorum.* Aliàs enim, si hæc uera successio Pontificum, & Episcoporum in Ecclesia deficeret, insurgentibus quotidie hæresum sectis, Christiana Fides langueretur. Sunt ergo Pontifices, & Episcopi fideles, ab Apostolis ad nos usque continuata serie Ecclesiam seps inftar uallantes, sicut custodes illi Salomonis, in modum corone thronum ipsius circumdantes, *En* (inquit) *ironum Salomonis, 60. fortes ambiunt, ex fortissimis Israel. Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Vnius cuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos Cant. 3. Huiusmodi siquidè Pontifices summi, & Apostolici Episcopi, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei (prædicando) & gladium duplicis iudicij, temporalis, ac spiritualis, suo tempore, contra inimicos quietem veri Salomonis in Ecclesia perturbantes, Euaginarunt; & Excommunicationum, censurarumque gladio, putrida Ecclesiam membra, à uiuificatis Fide, & Charitate præciderunt. Sed quoniam hic non est scopus*

scopus noster, uideantur Doctores, ut Hierony. aduersus Luciferia. to. 3. & in Psal. 44. & August. et in eundem Psalmum super illud, *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij.* Item in Epistola 165. ad Generosum, ubi enumerat Pontifices à Petro usque suam diem, & in Psal. contra partem Donati, & in lib. contra Epistolam fundamenti. & Cypria. Epistola 9. lib. 4. & multos alios.

Tertia conditio ouilis est, ut habeat munitum, & bene oportum tectum, ne imbres, grando, nix, gelu, ac tempestates è caelo cadentes, maectent, & offendant oues. Sic Ecclesia, tectum habet unde quaque contegens, ac operiens. Hoc autem tectum, nil aliud est, quam sanctitas Doctrinæ. Ecclesia enim (ut in simbolo hæc) non solù Catholica, & Apostolica; sed etiam Sancta appellatur. Quia nihil continet nisi uerum; nihil habet nisi immaculatum. Vnde Propheta dicit, Psal. 18. *lex Domini immaculata, &c.* quod de nullis alijs sectis affirmari potest, cum omnes manifestissimos contineant errores, luce meridiana clariores.

Namque (ut à Indæorum lege exordiar) quis ignorat, apud eos eorumque falsam Religionem, innumeros errores contineri: uolenti enim Talmud (quod ut ipsi aiunt, est Dei uerbum scriptum) innumerabiles errores occurrerit. De quibus legendus est Sixtus Senen. lib. 2. Biblio. sanctæ. Nam Rabbi Salomon, quem ipsi tanti faciunt, super illud num. 28. *in Ka lendis autem offeretis Holocaustum Domino, Ipse, Holocaustum Domini uertit.* Et narrat, peccasse dominum, dum Lunæ lumen diminuit: atque ita, pro hoc Domini peccato, offerri ipsius holocaustum, ut dimittatur ipsi Deo hoc peccatum. Quam historiam, licet illo loco non narret, narrat tamen eam super Genes. 1. in illa uerba; *fecit Deus duo luminaria &c.* De paganis uerò, eorumque falsa doctrina lege Augustinum lib. 7. de Ciuit. per totum, ubi huic rei accommodatissima reperies.

Iam uerò ad antiquos Philosophos accedamus, & uidebimus, eorum non modò non sanctam esse sectam, sed etiam impiam extitisse. Quid enim nefandius, & execrabilius Massagetarum legibus, quibus morituri senes, à suis parentibus, & propinquis deuorari præcipiebantur? Quid iniquius institutis Persarum, ubi incestæ nuptiæ cum Matribus, filiabus, fororibusque laudabantur? Et similiter Tibarenorum, ubi senes, ex altissimis turribus dari præcipientes iuebantur? Sed quoniam hæc longum esset enarrare, uideatur Theodoretus, lib. de legibus.

D. Hieron. D. August. D. Cypria.

Tertia conditio ouilis Christi.

Ecclesia tectum, est sanctitas doctrinæ.

Psal. 18.

Indæorum lex, multa falsa continet.

Sixtus Senen. Rabbi Salomonis error, dū dixit, Deus peccasse. Num. 28.

Gen. 1.

Paganorum falsa doctrina.

D. August. Philosophorum doctrina impia.

Massagetarum leges nefandæ. Tibarenorum leges iniquæ.

Theodoret.

Quid

In Alcorano sunt innumera falsa. Mahumetus docuit Deū & Angelos p ipso orare.

Montanistarum hereticorum, sacrificium execrandum.

D. Epipha. Gnosticoni impia doctrina.

D. August. Theodoret.

Ecclesia nihil in se turpe continet.

Felix. Tertullia. Iustinus Martyr. D. August. D. Thom.

Ecclesia magistri, qui, & quales fuerint.

D. August.

Quid verò de Mahumerana Secta dicemus? Vertat Alcoranum, vbi (præter innumera falsa quæ ibi continentur) vnum illud alijs omnibus absurdus reperitur. Deum scilicet, & Angelos, pro Mahumeto orare. Et quis quæso non videt peruersam hanc legem? Quis in ipsâ, absurdissima non videt contineri?

Prætermittamus hæreticos, qui tantum abest vt sanctam aliquam sectam sequantur; ut potius nequissima dogmata fuerint sequi. Montanistæ enim, teste Augustino, hæresi 27. ex infantis anniculi sanguine sacrificium faciebant, cuius pueri corpus (æreis aciculis minutissimis illatis vulneribus) inmani crudelitate exprimebant.

Refert Epipha. hæresi 26. Gnosticos hæreticos docuisse: debere homines in omni luxuria exerceri; ita tamen, ut non sequeretur fetus, quæ (si fortè sequebatur) ex prægnantivtris extrahebant, mortario tundebant, tandemque melle, & pipere conspersum, deuorabant. De quibus omnibus, & alijs, lege Augustinum, hæresi 26. & 46. & Epistola 50. & Theodoretum, lib. 4. de hæreticis fabulis. Cum ergo hæc omnes sectæ, aliæque plurimæ, quæ seridè prætermittuntur, infinitos in se contineant errores; sola Ecclesia nullum in se turpe, nullum iniquum continet, nullum in se repugnans dogma habet, etsi multa supra rationem contineat. Sola nostra Ecclesia Apostolica, catholica, & Sancta est, quæ rectum hoc habet Sanctæ doctrinæ, vt docet Felix in Octauio; Tertullianus, in Apolo. c. 36. & sequentibus, Iustinus in vtraque Apologia; Augustinus lib. de Ciuit. Dei, & D. Tho. in lib. contra Gentes. Sola ergo Ecclesia est, quæ rectum hoc, & firmum operculum habet. nihil (inquit Augustinus lib. 2. de Ciuit. Dei ca. 28.) Christianis Ecclesiis turpe, & flagitiosum spectandum, immittendumque proponitur; vbi veri Dei aut præcepta insinuantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia postulantur. Nec solū operitur Ecclesia sancta sanctitate doctrinæ; sed etiam sanctitate vitæ. Quippe Magistros primò habuit Patriarchas, & Prophetas, deinde Apostolos, Doctores, & Pastores, qui sua doctrina aduersus hæreticos, tanquam contra ferocissimas hydras, dimicauerunt, & igne Zeli, ac Diuini amoris, hæresum nascētibus, ac insurgentibus præcis capitibus, Herculeo more cremarunt. Vnde Augustinus lib. 2. in Iulianum de Catholicis Episcopis ait. Isti sunt Episcopi, & Pastores, Docti, graues, Sancti, veritatis accerrimi defensores, qui Catholicam fidem in lacte suserunt, in cibo sumpserunt, cuius lac, & cibum, parulis, magnisque ministrarunt.

Asstrarunt. Talibus post Apostolos, Sancta Ecclesia Platoribus, Tutoribus, rigatoribus, edificatoribus, Pastoribus, nutritoribus creuit. Hoc quidem est magnum tectum, altum & sublime doctrina & Sanctitate; pressum tamen, & demissum humilitate, quod Infideles, & heretici nunquam habuerunt. Quoniam habuerunt sanè in suis sectis doctores; sed tamen elatos, & superbos.

Er quidem, vt de paucis dicamus, Theobutes (vt refert Egesippus apud Eusebium lib. 4. hist. c. 22.) quia ab Episcopo, rus assequitione repulsus est, in itinere Primus Ecclesiam Dei cepit diuexare: Montanus (vt ait Theodoret. lib. 3. de Hæreticis fabu.) ambitione nimia tactus, in tantam dementiae elatus est, ut se Spiritum Sanctum, nominaret. Sabellius (ut ex Epipha. hæresi 57. patet) demens factus, se Mosen, fratrem verò suum, Aaronem vocauit. Superba sanè fuerunt hæc tecta, et emanerunt in cogitationibus suis. Tectum verò ouilis Christi, altum quidem est vitæ integritate, & Sanctitate (vt diximus) sed cliuum, & demissum humilitate; ante oculos semper verbum illud Apostoli habentes, humiliamini ergo sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in die visitationis eius.

Quarta ouilis conditio est, ut ceruos habeat ligneos, seu cornuta sustentacula, quibus signa tecti innitantur, & sustententur, vt vniuersa moles ouilis cõsistat. Sic Ecclesia, furcinas habet, ceruos, & ueluti lignea cornua, quæ sunt miracula, fidem edificij Christi sustententia, & sustentantia; quibus ad eam Religionis Christianæ structura firmiter hæret & innititur; vt ex his, Christi Diuinitas dilucidissimè demonstretur, fidelium sanctitas, quæ ea operantur, elucescat, veritas Euangelicæ doctrinæ irrefragabiliter cõproberetur, & mysteria nostræ fidei robur, firmitatem, credibilitatemque apud omnes gentes acquirant: ita ut per illa, testimonia Domini, id est Euangelica documeta, credibilia facta sint nimis. Vnde Grego. 27. mor. c. 8. dicit, miracula sunt in defectum probationis, & sunt auxilium rationis humane, ut assentiat alicui veritati. Nec ab re sanè, Christi miracula, in cornutis furcinullis, seu ligneis ceruis figurantur Christus namque cornua habere dicitur: de eo enim dicit sponfa, similis est dilectus meus capræ bimuloque ceruorum super montes aromatatum. & agno etiam habent cornua septimo apoch. 5. In manibus quoque Christus cornua habet; de eo enim Abach 3. dicitur: Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius. Quæ locū, licet rectè de passione Domini interpretentur Cyprianus lib. 2. contra Iudæos, c. 21. & in ferm. de passione domini

Eusebins. Hereticoni, quis primò Dei ecclesiæ uexare cepit. Theodo. Montanus, se Spiritum Sanctum nominauit. Sabellius nominauit se Mosen, fratrem uerò suum appellauit Aaronem. D. Epipha. Tectum ouilis Christi, est altum, & cliuum. Quarta ouilis conditio. D. Greg.

Cant. 6.

Apoch. 5.

Abach. 3.

D. Cypria.

D. August.

Cornua in Christi manibus quid sint. Miracula Xpi demonstrant ipsū esse Deū multipliciter.

D. Tho.

Ioan. 9.

Ioan. 3.

Ioan. 5. Nulla erat naturalis virtus herbarū, quæ posset attingere effectū miraculorū Christi.
D. August.

Maximum miraculum fuit. vt 12. Apostolorū predicatio, totus mundus ad Deū conuerteret?
Hæb. 2.

ni: Eusebi. lib. 6. de demonstra. cap. 15. Augustinus 18. de Ciuit. ca. 31. & Hierony. in Habach; nos temen conuenienter per cornua in manibus Christi, eius miracula, & operationes intelligere possumus, quibus in ipsius Christi fortitudinem, Diuinitatem, & perfectam cognitionem deuenimus: & quæ uerbo predicauit, superuenientibus signis, atque miraculis, amplectimur, & suscipimus.

Demonstrant autem signa, & miracula Christi, ipsum esse Deum multipliciter. Primò, ex natura, seu substantia operis. Secundò, ex tempore. Tertiò, ex modo. Quartò, ex multitudine, & uarietate miraculorum. Quintò, ex ueritate, & consistentia eorum. Sextò, ex fine & intentione.

Et Primò quidem ex specie operum, quæ non nisi uirtute diuina fieri poterant, cum omnem creaturæ uirtutis potestatem transcenderet, ut D. Tho. 3. p. q. 43. ar. 4. Atq; ita Christi miracula, ipsum Deum esse probant. Vnde Christus dicebat: *si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Et alibi: *si mihi non creditis, operibus credite.* Et ipsi Pharisei dicebant, ueluti coacti magnitudine operum Christi, Io. 9. *à saculo non est auditum, ut aperiat quis oculos cæci nati.* Nisi esset hic homo à Deo, non posset facere quidquid. Vnde Nicodemus ipse, Io. 3. uisus Christi operibus, exclamauit, *Scimus quia à Deo uenisti Magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Et Io. 5. dixit Christus: *opera quæ dedit mihi Pater ut faciam, ipsa testimonium perhibent de me.* Quæ miraculorum efficacia Et operum magnitudo tanta fuit, ut Iudeis omnibus timorem maximum incusserint, ne cum honore, regnum pariter (Romanis uenientibus) amitterent. Atque ita anxij dicebant: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit: si dimittimus eum, si, omnes credent in eum &c.* Nulla siquidem erat uirtus naturalis creaturæ, aut herbarum, quæ effectum miraculorum Christi attingere posset: ut de mortui suscitatione. Vnde dixerunt Philosophi, *a priuatione ad habitum, non dari regressū.* Et similiter de cæci à natiuitate illuminatione, totius mundi conuersione, & tantarum uoluntatum à Deo deuiarum, ad eundem regressu. Quod eleganter probat Augustinus, lib. 22. de Ciuitate c. 5. ubi inter alia Christi miracula, hoc unum maximum enumerat, quod 12. rudium Apostolorum predicatio, totum mundi orbem suo Imperio Christus subiecerit. Et uæ incredulis Iudæis (ut ait Paulus hæb. 2.) quibus timendum maximè est, tot fide Christi miraculis contestata, ne ira Dei descendat super illos, Quod annuit dominus

A minus comminatione illa seuera dicens: *ua tibi Cornua, uia tibi Bethsaida, quia si facta fuissent in Tyro, & Sidone quæ facta sunt in te, penitentiam egissent, &c.*

Secundò, miracula Christi, probant ipsum esse Deum ex tempore. Christus namque non expectabat tempus ad miracula faciendā, sed statim atque data occasione, ad Dei gloriam ipsum faciendum iudicabat; miraculum propria uirtute operabatur, In quo à Magis, & Incantatoribus differt. Nam ij, præstigijs, fictionibus, & illusionibus, miracula operari uidentur. Similiter Magi illi Pharaonis, ex Dæmonum pacto, miracula falsa operari sunt, ut ait August. lib. 3. de Trini. c. 8. Ex intimis enim herbarum uisceribus (cuncta enim naturalia Dæmon cognoscit) succos, uirtutesque Dæmonum ministerio extractas, & allatas, breuissimo tempore miscendo, aliqua inspectanda monstrabant; quæ quoniam infueta erant, miracula iudicabantur. Expectant in super Magi, tempus Cælestium motuum, & Lunæ cursum, quibus non obseruatis, nequaquam operantur. Vnde, quædam Luna crescente, quædam ipsa deficiente consociunt. Non sic autem Christus, sed nullo seruato tempore, ad Dei gloriam miracula operabatur, undè dicebat: *Ego quæ placita sunt ei (i. Deo) facio super.* Operabatur in super Christus miracula in instanti, quod Dæmon facere nullo modo potest.

Tertiò, miraculorum modus, Christum esse Deum testabatur. Aliquando enim Imperando sanabat, ut de Socru Simonis, *super quam cum stetisset, imperauit febrim, & dimisit eam.* Aliquando tangendo, & loquendo, ut de filio Viduæ Nahim pater, cuius prius *oculum reliquit*, deinde eum uocauit dicens: *adolescens, tibi dico surge.* Similiter in liberatione Dæmoniacorū, uerbo, & imperio Dæmones fugabat. Mat. 8. Aliquando spūto, quandoque digiti in aures immiſsione, aliquando lachrymis, ut in Lazari suscitatione, quandoque autem oculorum eleuatione, multisque alijs modis, Christus dominum miracula operatus est; non autem deprecabatur sicut alii. Vnde Lucæ 6. dicitur, quod *uirtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Per quod (ut Cyrillus ait) ostendebat Christus, se non ab alio uirtutem miraculorum accepisse, sed cum esset naturaliter Deus, propriam super infirmos uirtutem ostendebat.

Quartò, ex miraculorum multitudine, ipsum Deum esse cognoscimus. Alii enim Sancti, pauca miracula operari sunt; Christus uerò omnia. Quæ quoniam inenarrabilia sunt, præ multitudine, unico uerbo ipsa Euangelista conclusit dicens:

Miracula Christi, probabant ipsū esse Deū ex tempore.

Magi quomodo miracula operabantur, ex D. Aug.

Magi, tempus celestium motuum ad operandum expectant.

Miracula Christi, ostendebant ipsū esse Deū ex modo. Christus miracula operabatur diuersimodè. Matth. 8.

Lucæ 6. D. Cyrillus.

ex omni parte ad eum cōfluxisse, & sal. uitem recuperasse. **Qui** **C**
vexabantur (inquit) *à Spiritibus immundis, curabantur. &*
omnis turba querebat eum tangere, quia uirtus de illo exibat,
& sanabat omnes Luca 6. Vnde super illud Matth. 8. *Et om-*
nes male habentes curauit, dicit Chrysoft. *Intende, quantam*
multitudinem curatam transcurreunt Euangelistae, non unū-
quodque curatū enarrantes, sed uno verbo, pelagus ineffabile
miraculorū inducentes. Ex quo colligimus Christum habere
uirtutē Deo Patri coequalem secundū illud Io. 5. quacunque
Pater facit, hæc & filius facit, & ibide, sicut Pater suscitauit
mortuos, & uiuificat, sic & Filius quos uult uiuificat. Quibus
 uerbis, is tantum declaratur suscitare quos uult, qui pote-
 statem, non limitatam, sed generalem habet suscitandi om-
 nes, Patri coequalem. Quem locum exponens Augusti-
 nus, tracta. 21. in Ioan. censuit intelligendum esse de die Iu-
 dicij: sed melius (meo iudicio) Toletus in eundem Ioan. lo-
 cum annotat. 18. intelligit, exponens illum de Christo, e-
 tiam quantum ad humanitatem. Nā in hoc seculo existens,
 in carne, & per carnem, aliquos suscitauit quos ipse noluit,
 in Diuinitatis suæ argumentum, & significationem. Vnde
 ponderat in præfata Ioan. sententia, dici tantum de Patre,
 quod *suscitat, & uiuificat*, de Filio uero, præter uiuificare, &
 suscitare, addi, *quos uult*, ut significetur, præter eandem Ge-
 neralis potestatem, quam Christus habet cum Patre susci-
 tandi mortuos (quod erit in die iudicij, iuxta illud 1. Cor. 15.
sicut per Adam omnes moriuntur, sic per Christum omnes ui-
uificabuntur) aliam particularem habere potestatem, secun-
 dum carnem, ut uelit non solum uoluntate Diuina; sed etiā
 humana, eligere quos suscitet, & uiuificet: quæ omnia ad Di-
 uinitatem Christi manifestandū euidentissime conducunt.
 Iasennius existimat, per illud uerbū, *Sicut Pater uiuificat,*
 Christi potentia equalitatem cum Patre significari; per il-
 lud autem (*quos uult*) libertatem potentia in operando. Ut
 intelligatur, filium in ijs quæ agit, Patri non esse subiectum,
 uel in potentia inferiorem. Caictanus super eundem lo-
 cum, notat, per illa uerba, *quos uult*, demonstrari, Filium in
 utroque Patri equalem esse, & in intellectu, & in uoluntate,
 & in corporum suscitatione, & animarum uiuificatione.
 Insuper Ioan. 2. dicitur: *Multi quidem, & alia signa fe-*
cit Iesus in conspectu discipulorum suorum, que non sunt
scripta in libro hoc. Namque ut idem Ioannes cap. vlti. ait:
Si opera à Christo facta, essent singula enarranta, abiret opus
in infinitum. Et ne ipsum quidem mundum capere possent,
 qui

Lucæ 6.
Matth. 8.
D. Chrysoft.

Ioan. 5.

Nota.
D. Aug.
Toletus.

2. Cor. 15.

Iasennius.

Caictanus.

Ioan. 2.

Ioan. vlt.

A *qui inscriberentur libri.* Ut uero non solum in uno mira-
 culorum genere, ipse Christus se claruisse ostenderet, dixit,
 discipulis Ioannis; *Ite, renunciate Ioanni que uidistis, & au-*
distis, cæci uident, claudi ambulant, surdi audiunt, leprosi muntur
dantur, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur, ut dum
 his signis Isaia Prophetia implebatur, *tunc oculi cæcorum ape-*
rientur, &c. Verus ipse Messias, & Deus euidenter demon-
 straretur.

Quintò miraculorum consistentia, Christum Deum, esse
 probabat. Semper enim Christi miracula diuturna mundo,
 & uera, atque existentia fuerunt. Vnde Hieronymus ponde-
 rans illud de resurrectione Lazari, Ioan. 12. *Lazarus autem*
unus erat ex discumbentibus, ait: *Miracula sunt Christi opera, stre-*
penda miracula, que quoniam ab ipso sunt, ideo hominibus pro-
ponuntur firmitatem habentia, & ueritatem, non apparen-
tem, sed persistentem, & Dei uirtutem demonstrantem. Vnde
 miraculum in Chana Galilee factum, dum aquam in uinum
 Christus sua uirtute conuertit, eius firmitatem, ueritatem,
 & persistentiam ostendens, uinum Architeclino degustan-
 dum ferri præcepit.

Sextò tandem & ultimò, finis propter quem hæc Christus
 miracula faciebat, ipsum esse Deum demonstrabat. Non n.
B propter superbiam, aut sui inanem magnificationem ea fecit.
 Vnde Herodi miraculum uidere optanti, Christus negauit
 nec coram eo quidquam effecit, sed propter Dei gloriam, &
 manifestationem ueritatis suæ doctrinæ, & quoniam ideo
 illa faciebat, ut ueritatem suæ Diuinitatis comprobarer. Vn-
 de dixit Phariseis: *Ut autem sciatis, quia filius hominis habet*
potestatem in terra dimittendi peccata, ait Paralytico; surge,
tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. Matt. 9. Et alibi di-
 cebat: *Ego autem scio, quia semper me audis, hæc autem dixi,*
ut cognoscant, quia tu me misisti. Ex hoc igitur capite, primò
 quia ad Dei gloriam, & Secundò, quia ad ueritatem suæ diu-
 nitatis comprobendam, hæc Christus signa operabatur; ideo
 miracula ista, ipsum uerum esse Deum demonstrabant. Com-
 penlati igitur his omnibus, & operum magnitudine, & mo-
 do operandi, ac tandem sine operum Christi, ipsum uerum
 esse Messiam, & Deum sufficienter demonstrabatur. Ut e-
 tiam Caictanus sup. 3. p. 443. art. 4. annotauit.

Sciendum tamen est, quòd opera, & miracula Christi, si
 considerentur quantum ad speciem ipsorum operum, uel in
 se præcisè aut secundum suam naturam (nullo alio conside-
 rato) sic Christi Diuinitatē efficaciter nō ostendebant. Mul-
 ta

D. Hierony.
Ioan. 12.

Ioan. 2.
Miracula
Christi, erant
consistentia.

Matt. 9.

Nota.
Miracula
Christi, secun-
dum se præci-
sè, seu secun-
dum suā na-
ta

curam, nullo alio considerato, sic non probabant efficaciter ipsi esse Deum. Miracula posunt facere etiam peccatores.

D. Tho. Miracula esse, non arguunt hominis sanctitatem.

Matth. 7. Ioan. 3.

3. Reg. 17.

Matth. 6.

Ioan. 11. Miraculum, est ueluti Dei signum, & sigillum Regnum. Falsum prædicans, in confirmationem suæ doctrine falsa, non potest facere miraculum.

D. Tho. Quomodo Christi miracula ipsi esse Deum probant.

Ita. 35. Ioan. 1. Iustinus Martyr.

D. Athanas. D. Ambros. D. Chrysof. Orige.

Lacta. Firmi. D. Tho. Scotus.

ta enim Christi miracula, potuerunt à Deo per purum hominem, vel Angelum fieri. Imò virtus Diuina faciendi miracula (cum sit gratia gratis data) etiam peccatoribus communicari potest, ut ait D. Thom. 2. ad Theia. 2. lect. 2. & 1. p. q. 110. art. 4. ad 2. Neque arguunt ex ic hominis sanctitate, aut Diuinitatem. Vnde est illud Euangelij Matth. 7. *Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo demonia eiecimus, & uirtutes multas fecimus? & dicit illis, amen dico uobis, recepistis mercedem uestram.* Et alibi: *Nolite gaudere in hoc, gaudete autem, quia nomina uestra scripta sunt in caelis.* Imò Christus de suis discipulis dixit, *Maiores horum facient.* Hæc igitur miracula, concludunt quidem, ipsa uirtute Diuina esse facta; non tamen probant eum qui facit ipsa, esse Deum. Quod innuit Nicodemus Io. 3. dicens. *Nemo potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Et illa Sareptana ad Eliam dixit, 3. Reg. 17. *Nunc cognosco, quia uir Dei es tu, & uerbum Domini in ore tuo uerum est.* Si uerò miracula Christi considerentur ut Christi sunt, id est, relata ad finem propter quem Christus miracula faciebat, scilicet ad ostendendam hæc ueritatem, nempe ipsum esse Deum, & filium Dei, ut Matth. 6. illis uerbis; *Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem &c.* & Ioan. 11. *Ut credant quia tu me misisti;* sic sufficienter Christi miracula, eius Diuinitatem declarabant. Miraculum enim, est ueluti Dei signum, & sigillum regium, quo id quod prædicatur, uerum, certumque esse ostenditur. Vnde falsum prædicans, in sui erroris confirmationem, miracula facere non potest. ut ait D. Tho. Item Christi opera, ut Christi sunt, ex suppositione, quatenus scilicet Prophete prædixerunt, uenturum Messiam, talia opera esse facturum; euidenter potestea dum ea Christus faciebat (scitis prius, ac uitis miraculis) ipsum esse uerum Messiam, ac Deum demonstrabatur; secundum illud It. 35. *Tunc aperiuntur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, &c.* Et Io. 1. *Dicite quæ uidiistis, & audistis; cæci uident, claudi ambulant, surdi audiunt &c.* Sic Iustinus in Dialo. contra Tripho. & Athan. de Verbi Incarna. & corporali eius aduentu, & Ambro. super Lucam 7. & Chrysof. in Matth. hom. 37. & Orige. lib. 8. con. Celsum, & Lactantius lib. 4. de uera, sapientia c. 15. & D. Tho. 1. con. Gen. c. 6. & Scotus in Prolo. sente. q. 4. Et hæc miraculorum efficaciam, explicauit Dominus in Euangelio Ioan. 15. cum dixit, *Si non uenissim, & opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccati non haberent, nunc autem* (id est, uitis tot signis, atque miraculis, cum Prophetijs

meis-

A Messiam probantibus coniunctis) *Excusationem non habet de peccato suo.* Iudæi siquidem scripturam intelligentes, Prophetarum dicta scientis, & deinde Christi miracula uidentes, fidem ei adhibere tenebantur, & credere ipsum esse Messiam, & uerum Deum. Sic Illustrissimus Toletus in cap. 3. Io. annot. 2. & post illum, Franciscus Suarez, super 3. par. q. 1. art. 1. disput. 3. sect. 2. & q. 44. artic. 4. disput. 3. r. sect. 2.

Verum licet hanc Doctorum istorum doctrinam amplectamur; non tamen ita facile concludendum est, omnia Christi miracula, posse per puram creaturam fieri. Nemo enim potest se ipsum à mortuis suscitare, ut fecit Christus. ipse namque Ioann. 20. ait: *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumam eam.* Neque similiter habet quis potestatem se ipsum in cibum tradendi, ut fecit Christus.

Duo tamen hæc in re (meo iudicio) sunt, quæ irrefragabiliter, & sine tergiversatione, ipsum Messiam, & Deum esse ostendunt. Primum. Testimonia Prophetarum (ut diximus) à quibus miracula, tanquam propria signa ad cognoscendum Messiam scribuntur. Secundum. Quoniam miracula ista, Christus propria uirtute faciebat, quod est solius Dei, ut ait D. Tho. 3. par. q. 44. artic. 4. in fine. Cæteri enim quotquot ab Abel, ad finem uique mundi miracula operabuntur, Diuina quidè uirtute illa efficient; non tamen propria, sed aliena. Et quoniam Christus unumquodque miraculum propria uirtute, & auctoritate fecit; ideo in singulis uerus Messias, ac Deus esse ostenditur, & probatur. Et ideo dicitur Matth. 1. *Quanam doctrina hæc noua, quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.* Atque hæc de miraculis Christi.

Neque solum Christi miraculis fulcitur, corroboratur, ac ueluti furcinulis sustentatur Ecclesia, & ouile Christi; sed etiam miraculis Sanctorum. Sicut enim non solum Christi passionibus, sed etiam Martyrum cruciatibus, ac tormentis, inexhaustus meritorum fons in Ecclesia reperitur, ex quibus tanquam ex perenni, ac profluenti flumine, meritorum cumulus accrescit, ornatur Ecclesia, & salutare Fidelibus Indulgentiæ communicantur; Sic non solum Christi; sed etiam Sanctorum miraculis, Ecclesiæ Fides stabilitur, eorundemque Sanctorum probitas, & uite sanctitas manifestissime comprobatur.

Vnde notandum est ex D. Tho. 1. p. q. 110. artic. 4. ad 2. & 2. 2. q. 178. artic. 4. ad 3. quod licet mali, & iniqui homines, mira-

H cula

Iudæi qui sciebant scripturas, uidentes Christi opera tenebantur credere ipsum esse Deum. Toletus. Franciscus Suarez.

Nota, Christi miracula omnia, non posse fieri per puram creaturam.

Ioan. 10. Duo euidenter ostendebant Christum esse Messiam & Deum.

Primum. Secundum. D. Tho. Qui operatur miracula, faciunt illa uirtute Diuina.

Christus fecit omnia miracula uirtute propria.

Ecclesia corroboratur miraculis Martyrum.

Indulgentiæ in Ecclesia nobis ex Christi Martyrum que meritis ueniunt.

Nota. D. Tho.

Mali possunt operari miracula in confirmatione doctrinæ doctrinæ Christi, in nomine Christi, id est, per sacramenta.

cula operari possint, in confirmationem Doctrinae Christi in nomine eius, vel per Sacramenta, quae ministrant, & exhibent; non tamen ad approbationem, seu testificationem falsae doctrinae; sic enim esset Deus testis falsitatis, in cuius confirmationem miraculum operari permitteret, quod est absurdissimum. Boni autem, & Sancti, & in doctrina Sanctae confirmationem, & in signum, & comprobationem suae sanctitatis, miracula operantur, & ipsi, ante Deum hominumque conspectum splendent, & eoruscant. Et licet miracula sint signa infidelitatis, & propterea Augustinus, li. 4. de consensu Euange. cap. 9. hortatur fideles, ne ut Pharisaei signa & miracula desiderent; quia verò (ut ait Chrysost. in primam Epist. cap. 1. ad Corinth. homil. 4.) *Fidei indigent, quae ratione humanam excedunt*, cuiusmodi sunt res Diuinae, propterea signa, & miracula fieri oportet, ut & sanctitas operantium illa, cognoscatur, errores pellantur, & Fidei donum in Ecclesia roboretur, & confirmetur. Atque ideo D. Hierony. to. 9. Epistola 7. ad amicum aegrotum, *de viro perfecto* ait, *Propterea tempore D. Ambrosii Mediolani, & in tota Italia facta fuisse miracula, ut ubi haeresis Arriana tanto tempore radices egisset, ibi Christi fides miraculis praerulesceret*. Vnde Augustinus, lib. 12. confess. cap. 21. ait, quod *miracula sunt introitus ad fidem*. Maxima ergo Dei prouidentia à Sanctis in terra sunt miracula, ut mentis nostrae debilis oculus, in fide illustratus firmetur, dicente Grego. lib. 27. Moral. *Sanctorum miracula, insensibilitatis nostrae tenebras illustrant, & ideo* (inquit) *Primitiua Ecclesia, tot miraculorum adiutorio indiguit*. Et sanè miracula, sanctorum gloriam demonstrant. Moses enim Israelitici Populi ductor, virga innumera miracula operatus est. Exod. à cap. 8. usque ad 15. Iosue ad uocem suam Solis habenas continuit, Iosue. 10. Ad petitionem Ezechiae, Sol decem lineis in Horologio Achaz retrocessit. 4. Reg. 20. Elias sua oratione caelum annis tribus, & mensibus sex obserauit ne plueret. 3. Reg. 18. Moysi lignum, amarissimas aquas dulcorauit. Exod. 15. Elias, tactu pallij, Iordanis aquas diuisit. 4. Reg. 2. Eliseus, projectione fustis in aquas, grauissimum ferrum securis fecit super aquas natari. 4. Reg. 6. Filius mulieris sunamitis, per Eliseum est à Domino impetratus. 4. Reg. 4. Eliae uerbo, famelicæ, & esurienti Viduae, farinae Hydria, & lechitus olei non defecerunt. 3. Reg. 17. Elisei ossa, dum tangunt defunctum, ipsum à mortis sinu depellunt. 4. Reg. 14.

Ista

Deus non potest esse testis falsitatis. Sancti in confirmationem Sanctae doctrinae, & sanctitatis ipsorum, miracula operari possunt. Miracula sunt signa infidelitatis ex D. Aug. D. Chryso.

Cur tempore D. Ambrosii Mediolani, & in tota Italia facta sunt miracula. D. Hierony. D. August. Sanctorum miracula insensibilitatis nostrae tenebras illustrant. D. Greg. Miracula Sanctorum gloriam demonstrant. Exod. à ca. 8. usque ad 15. Iosue 10. 4. Reg. 20. 3. Reg. 18. Exod. 15. 4. Reg. 2. 4. Reg. 6. 4. Reg. 4. 3. Reg. 17. 4. Reg. 14.

A Ista quidem, & alia multa in antiqua, ac ueteri lege sunt, miracula facta à Sanctis; & in lege gratiae (Post Christum) à Sanctis suis, non fuerunt operata minora. Petrus claudum sanauit, & multos alios infirmos act. 3. & 5. Philippo praedicante, multi ab infirmitatibus suis sanati sunt. act. 8. In Ciuitate Listris, claudum ex matris utero Paulus sanauit, act. 14. & Pauli similiter sudaria, ac uestes languentibus imposita, eos pristinae salutis reddebant act. 19.

Act. 3. & 5. Act. 8. Act. 14. Act. 19.

Neque solum Apostoli ediderunt miracula, & illis apud Deum & homines claruerunt, sed etiam Sancti alij.

Cirola, enint iniquissimus haereticus, falso Episcopus nominatus, (ut refert Grego. Turon. in sua hist. lib. 2. c. 3.) cum inanis gloriae cupiditate pulsus, nequiter sibi sanctitatis nomen curaret, datis callide cuidam homini aureis quinquaginta, ipsum rogauit, ut caecum se fingeret, ut dum iter faceret, sua opera uisum recuperaret. Cumque ille accepta pecunia, die quadam Cirolam unà cum Vindemiali, Cugenio, & Longino Dei seruis transienti occurreret, ipsum enixè rogare cepit, ut sibi opem ferret. Audi (inquit) beatissime Cirola, Sancte Dei Sacerdos, respice cecitatem meam, experiar ego medicamenta quae leprosi experiti sunt, quae etiam mortui praesenserunt. Adiuuro te per ipsam uirtutem, quam habes, ut mihi desideratam lucem restituas, quia graui sum cecitate percussus. Cumque Cirola nequissimus, pietatem erga ipsum fictam ostendens, manum suam caeci oculis admoueret dicens, per fidem nostram, & rectam quam Deo habemus persuasionem, abscedant, oculorum tuorum tenebrae, mox: Dei iudicio, & ad sanctorum suorum magnificationem, tantus caeci oculos dolor inuasit, ut miser homo manu quanta uis posset ipsos comprimeret, metuens ne ex foraminibus suis, aut cauis proflirent. Quod cum miser cecus sentiret, exclamare cepit dicens. *Hei misero mihi, quia Deum per pecuniam irridere uolui, & 50. aureos accepi, ut hoc facinus patrarem*: & ad Cirolam conuersus dicebat, *suscipe aurum tuum, & redde lumen meum, quod tuo dolo perdidisti*. Cumque ad Dei uiros Cirolam comitantes conuerteretur, eosque oraret ut oculorum sibi restituerent claritatem: mox Eugenius Sanctus Dei uir ipsum instruxit, & abiurata prius Arriana haeresi, signo crucis super caeci oculos facto, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, pristinam ei claritatem restituit. Sic fecit B. Lauren, qui signo Crucis in domo Narcisi Christiani, caecum illuminauit.

Haeretici miracula operari uolentes, à Domino confusi sunt. Greg. Turon.

Astutia Cirolae.

B Sed narremus quae so miraculum illud celebre, quod à Lipomano in uita Sancti Felicis praesbyteri Holani narratur.

Eugenius seruus Dei uisum caeco restituit crucis signo.

Lipomanus.

Cum enim ab inimicis quaereretur, & ille quandam latebram peteret, statim persecutores ipsum insequuti sunt, ut eadem qua ipse usa ingressus fuerat, & ipsi ingrederentur. Sed, o, rem miram: non tam cito, latebram illius parietis ingressus est, cum ecce araneae, Dei iussu, parauere se, ut Sanctum virum telis tenuissimis suis occultarent. Quod cum effecissent, venientibus persecutoribus, ubi tot araneas telas deprehenderunt, nullum ibi futurum existimarunt, putantes (delusi) nullo modo (intus manente aliquo) tantam aranearum multitudinem, & telarum compositam textamque seriem posse reperiri. Dei igitur virtute, insensibilia animalia, Sanctum virum a feuerente Tyranno liberarunt. Sed non mirum est, quod tantis insensibilia animalia obsequijs prosequantur, cum & ipsa sepe sapius Dei vocem (plus quam homines faciunt) exaudiant. Vnde de Beato Francisco legitur: quod cum oram perambularet, maximo praedicandi flagrans amore, se ad aquas conuertit maris: & vocatis piscibus, summam eis, atque immensam Dei bonitatem praedicare incepit. Tunc pisces omnes, ab immo maris saburrolo solo, ad superiores partes perueniunt, & anxie ipsis concertantibus inter se, vt essent Viro Dei proximiores, Francisco silentium eis indidente, ac praedicante, quieuerunt. Cumque concioni finem imposuisset, non prius abire uoluerunt, quam a Sancto, Crucis signo benedicerentur. Quodque vanè, ac ridiculosè de Horptheo dicitur, ad sonum iuae lyrae, animalia cuncta ad ipsum properasse, auesque (sonante ipso) a volatu destituisse, & ad ipsum aduolasse; id verè de Sanctis, Dei, opere completum uidemus, ut & Christianae Fidei luceant monumenta, & ipsorum Sanctitas, patratis miraculis, demonstraretur. Quid? quod etiam ferrum ipsum, Dei seruorum praedicat Sanctitatem. Vnde in uita Sancti Alexandri Martyris legimus, quod sub Maximiano Caesare, cum esset miles unus ex legione Thebazarum, & ad Christi, Fidem aduolasset, a Maximiano gladio perimi praecipitur. Euaginate autem milite gladium, contremuit totus, gladius hebes factus est, curuatus, & tener, nec posse Martyrem ferire Domini ostendit, qui tanta fiducia pro Domino mori uelle praedicabat. Non solum autem haec, sed & ipsa edificata sanctitatem seruorum, Dei, euidentissimè demonstrant.

Scribit. n. Amphilochius in uita Basilij, quod orta inter Catholicos, & Arrianos controuersia, super possessione cuiusdam

Araneae feruum Dei suis minutissimis telis operientes, a persecutoribus liberant.

B. Franciscus praedicantem iuxta mare, pisces audiuit

Gladij Tyrannorum, ne feriant Sanctos, mollescunt.

A iusdam Ecclesiae, Batilius cum Arrianis pactus est, illius fore Ecclesiam, cuius praecibus ad Deum fufis, obserate illius Ecclesiae portae sua sponte aperirentur: cumque Arriani id prius suis praecibus retassent, neque obtinere potuissent; a Batilius vnà cum caeteris fidelibus, praecibus ad Deum humili corde fufis, statim Ecclesiae fores, quae prius ualidissimis repagulis erant firmatae, è cardinibus vitro, ac sponte sua, magna vi profilierunt.

D. Gregorius, lib. 3. Dialog. ca. 29. miraculum suo tempore in Spoletana Ciuitate factum narrat. Cum enim Catholici, Ecclesiam D. Paulo dicatam, quam Arrianus Episcopus, pro sua secta usurpare uolebat, ui occlusissent, Episcopus Arrianus, impetu in Ecclesiam facto, mox Ecclesiae portae, nullo impellente, patuere. Nec penè Episcopus sceleratus ingressus est limen, cum grauissima fuit caecitate percussus; quem domum suam tulerunt, non sine magno sequacium rubore.

Refert Ruffinus, li. 11. suae hist. c. 4. Monacos quosdam Tempore Licij cuiusdam Episcopi Arriani, plurima miracula operatos fuisse his uerbis, *In nomine Iesu quem lucius persecutus, surge, & ambula.*

Neque solum ad Sanctorum praesentiam, seu per sanctos miracula facta sunt, sed etiam per imagines. Vnde ad confusionem Haereticorum Iconoclastarum (quos modò Lutherani sequuntur) refert Athanasius, in libello illo quem edidit de Passione in uaginis Domini: Nicodemum, imaginè quandam Christi fecisse, quae vulnerata postea à Iudaeis, sanguine plurimò manauit, vt ait D. Thom. 3. par. q. 54. artic. 2. ad 3. Qui libellus, in 2. Synodo Nicena act. 4. citatur. Dominus similiter, uultus sui speciosissimam effigiem, lineo panno diuina sua uirtute impressam, ad Abgarum Edessedorum Regem transfusi, vt refert D. Tho. in 3. d. 9. q. 1. art. 2. q. 2. ad 3. & Damascenus lib. 4. c. 17. & Nicephorus, lib. 2. c. 7. & lib. 17. c. 16. & Euagrius lib. 4. hist. Ecclesiast. c. 27. vt in Nicena Synodo act. 5. refertur, qd testantur Stephanus, & Adria. Pontifices apud Ibonem, par. 4. sui decreti. ca. 83. & habetur in lib. Adriani de imaginibus, nò longè à prin. to. 3. Conciliorum. Cuius imaginis patrocinio, ait, Edesse Regis Ciuitatem fuisse ab incendio liberatam. Alteram sui imaginem, Christus Dominus impressisse dicitur lineo cuidam panno, quam sanguineo madens sudore (quo tempore ducebatur ad mortem) Veronicæ tradidit: qua admota Tyberio, dicitur Tyberius, ab agitudine sanatus, & ob id Diuinos Christo ho-

Controuersia inter Catholicos, & Arrianos.

D. Greg.

Multa miracula in nomine Iesu Christi operata sunt. Ruffinus. Imago Christi quam Nicodemus effinxit, à Iudaeis gladio percussa, sanguine manauit. D. Tho. Synodus, Nicena. D. Dion. D. Damascus. Nicephorus. Synod. Nic. Stephanus. Ibon. Adria.

Imago Christi lineo impressa uero

nicæ tradita.
Romæ serua-
tur.

Syluester Pa-
pa habuit i-
magines SS.
Petri, & Pau-
li.
Nicepho.
Delineamen-
ta corporis
Christi, quan-
do iacuiti Se-
pulchro am-
ictus Sindone:
seruantur Tau-
rini.
Emorrhoidia
que a Christo
sanata est à
sanguinis per
fluxu, Christi
imaginem de-
pinxit Casar-
æ, quæ est
magnæ virtu-
tis.
Eusebius.
7. Synod.
Nicepho.
Damaſce.
D. Tho.
Baptif. Fulgo.

D. Tho.
Nicepho.
Symeon Me-
taph.

nores tribuisse. Quam imaginem (quæ nunc est Romæ) C-
dem Vaticanæ Canonicus, & Theologus effem, sapissime
meis manibus, maiori quæ potui reuerentia pertractaui, ac
fidei populo, uidentiam, & adorandam ostendi.

Insuper, Syluester Papa, Sactorum Petri, & Pauli imagines
habuisse fertur, quas cum Constantino Imperatori ostendi-
set, cognouit ille easdem esse imagines, quæ sibi in nocte
priore apparuerunt. Sic refert Nicepho. lib. 7. histo. cap. 33.
in edicto Constantini, in primo tomo Conciliorum. Chri-
stus etiam, sui corporis delineamenta in Sindonè in qua in
Sepulchro iacuit, reliquit; quæ modò Sindon, Taurini Serua-
tur, & Populo, numerosis accensis facibus, ostenditur. Mu-
lier autem illa, quæ annis 12. fluxum sanguinis passa est, tau-
ta grata beneficio, Saluatoris imaginem depinxit Casaræ,
iuxta quam imaginem (ut ait Euseb. lib. 7. histo. cap. 14.) her-
ba quedam nascitur, quæ ubi primùm uestis simbriam per-
tingit accedens, similem fluxus sanguinis morbum, & alios
multos sanat, ut ait Castro aduersus hæres. lib. 8. uerbo Ima-
go, Hoc factum refertur. in 7. Synod. act. 4. in Epistola Germa-
ni Patriarchæ Constantinopol. cuius meminit Niceph. lib.
6. histo. cap. 15. & Theophil. in Matth. 9. & Damaſcen. O-
rat. 3. de Imaginibus. Imago similiter Crucifixi, Neapoli
miraculose loquuta est D. Thomæ dicens; *Bene scripsisti
de me Thomæ.* Quæ sublimi nunc loco, in eadem Par-
thenope Ciuitate, in Conuentu Fratrum Ordinis Prædi-
catorum, religiosissimè conseruatur. Tandemque (ut in-
numera alia prætermittam, quæ longum esset enarrare) Ima-
gines Christi, & Virginis, à Beato Luca in Oratorio suo Ro-
mæ in Via Lata depictæ sunt, ut refert D. Thom. 3. par. q. 25.
artic. 3. & ante ipsum Nicepho. lib. 2. histo. cap. 43. & lib. 6.
cap. 16. & lib. 14. cap. 2. & Symeon Metaphraf. in uita S. Lu-
cæ. Imperatoribus Othone, 4. & Philippo in bello quod pro
Germanico Imperio contra se gesserunt, cum plurimi se in
S. Gauari templum (eò quòd munitus, & securus locus uide-
retur) recepissent: uerneriisque Bolanius (qui dux erat) eò
magno impetu uenisset: qui intus erant, ueriti ne per Tem-
pli fenestram hostes ingrederentur, in fenestra Crucifixi
imaginem ligneam posuerunt. Sagitarius autem quidam,
spe populationis, sagittam in eum ipsum locum direxit, quæ
Crucifixi imaginem transfixit; moxque ueluti à uiuenti cor-
pore, ex illa lignea imagine sanguis manauit, qua re territus
Vernerius, Cruce sumpta, ad bellum contra Christi hostes
gerendum mare transiecit, imago autem, & sagitta sanguine

con-

A conserse, in hanc usque diem, Populo demonstranda ser-
uantur. Sic Bapt. Fulgo. & Seuerus sulpi. lib. 1. testantur: ubi
multa alia inuenies. Theodosius III. Imperator cum falso
Ioannem Damaſcenum monachum odio haberet, ne ad
Persas scriberet, (apud quos caprius tunc tenebatur) absci-
sa manu ipsum mulctauit. Sed tamen Beatæ Virginis ope,
nulla remanente cicatrice, palam ei restituta est, licet per
multos dies, in conspectu hominum, eius manus trahi fue-
rit affixa, ut ait idem Fulgo. lib. 1.

Quòd autem Euangelicæ doctrinæ ueritas, per miracula
etiam comprobetur, non est opus multis: cum Dominus di-
scipulos mittens per orbem Euangelizare, assumptus in Cæ-
lum, statim illi prædicauerint, *Domino cooperante, & sermo-
nem confirmante sequentibus signis.* Marci ultimò. Et sanè
illud maximum miraculum est, ut ait D. Thom. 1. cont.
Gen. cap. 6. quòd 12. rudium, & illiteratorum prædicatione,
non potentes sermone, totum orbem Euangelica fuisse do-
ctrina repletum. Namque aut Apostoli mundum miracu-
lis ad Deum traxerunt, uel non, si sic, profectò habemus in-
rentum, si uerò non; id sanè est maius miraculum, quòd sine
ullo miraculo, mundum Crucifixi prædicatione subiece-
rint. Quam rationem magnificauit Paulus 1. Cor. 1. dicens.

*B Videte uocationem uestram fratres. Quoniam non multi sa-
pientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobi-
les, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapien-
tes, & quæ infirma sunt elegit Deus, ut confundat fortia, &
que ita idem Paulus eodem capite, ueluti mundo imprope-
rans dixit. Vbi sapiens? ubi scriba? ubi conquistor huius sa-
culi? nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?*

Mysteria item, & sacramenta Religionis, ac Fidei Christia-
næ, ex miraculis, robur, ac firmitatem recipiunt, quod
nonnullis exemplis hoc loco illustrabimus. Eduardus e-
nim Anglorum Rex, pietate, ac sanctitate uincit, cum Mis-
sæ sacrificio interesset, (ut ait Marul. lib. 4. Christum in sua ue-
ra, ac corporali forma conspexit. Quod cum multis infideli-
bus regni sui enarraret, ad fidei lucem ipsos ab infidelitatis
tenebris reuocauit.

Maria de ægnes cognomento (eodem referente ibidem)
cum una cum alijs missam deuotè audiret, puerum Iesum in
hostia manentem conspexit: quod cum circumstantibus nar-
raret, propter eius grauitatem, & probatæ uitæ, ac sanctita-
tis opinionem apud omnes, ab omnibus creditum est.

Et quoniam sacerdos quidam Vulſinijs (qui locus Hetru-

H 4 ria

Maximū mi-
raculum fuit,
mundū con-
uerſi ad Chri-
stum perduo
decim rudes
homines.
D. Tho.

1. Cor. 1.

Mysteria Re-
ligionis Chri-
stianæ robur
accipiunt ex
miraculis.

Marulus.

Christus in
hostia appa-
ret.

Sacerdos

quidam de ve-
ra corporis
Christi in ho-
stia existētia
dubitavit.
Festum fan-
ctissimi Sacra-
menti. Unde
ortum habue-
rit.
Factum mira-
bile in Ger-
mania.

Hostia Sacra
dum mitus re-
perta in ore
instituit.
Cyprianus.

Puella ope
sanctissimi
Eucharistia
Diabolo libe-
ratur.

Prosper Aquit-
anus.
Puella a Di-
abolo vexata
fuit per one
sanctissime
Eucharistia
liberata.

Optatus Mile-
uita.

ria in Phaliscis est) cum missam celebraret, & de vera Cor-
poris Christi in hostia existentia dubitaret, cum de more,
hostiam suo tempore manibus confregisset, cruor inde ma-
nare cepit, corporale magna ex parte infecit, neque unquam
is sanguis elui aquis potuit, idque modo in Sacratio Vrbe-
uetanae Ecclesiae conseruatum est. Quod cum Urbanus III.
Venisset, pro dignitate miraculi, festum die Corporis Chri-
sti primo constituit.

In Germania, Erchembaldus Burbatus, cum infirmitate
gravi detentus, sacrum Christi corpus post confessionem fa-
ctam exposceret, & interrogatus ab Episcopo, si manifestae
cedis quae in nepotem perpetrata erat ipsum poeniteret, il-
que, quia iustissimam existimaret poenitere negaret, Episco-
pus, aegro incommunicato, ad Ecclesiam cum Sacramento
reueratur. Cumque esset in medio itineris, & ab infirmo
per nuncium deprecaretur, vt redire vellet, redijt: cumque
ab aegro rogaretur, ut tabernaculum in quo ferebat hostiam
recluderet, cum hostiam ibi Episcopus non inueniret, aeger
aperto ore, eam ipsi monstrauit. Quo facto ostensum est, ali-
ter Deum, aliter uero Episcopum de illa caede iudicasse.

Puella insup, (ut ait Cypri. Ser. de lapsis) cum de idololotho
ro comedisset, & ad sacram postea sumenda Synnaxim iui-
set, Diaconus (alij communicatis) tandem ad ipsam deuenit. D
Tunc Puella, conuersa facie, obtorto ore, & nimium aduerso
vultu, sumere recusabat. Persistente tamen Diacono, & relu-
ctanti puellae, cum de Calicis Sacramento infudisset, maximus
singultus, & uomitus sequutus est, nec Sacra Eucharistia ullo
modo in corpore uiolato uoluit permanere.

Prosper Aquitanicus li. 4. c. 6. maximū miraculū narrat. Cū
n. Puella quēdā, se in balneo lauaret, ubi erat Veneris statua,
cumq; ei se compararet, eiusq; dicaret se de seruitio: mox Dia-
bolus ipsam ingressus, in faucibus transuersatus remansit,
qui adeo ipsam vexauit, ut per nonaginta fere dies, totidem-
que noctes, nil cibi ipsam sumere pateretur. Cūq; à paren-
tibus, non sine maximo dolore, ad Praepositum Templi
puella deferretur; Dominica illucescente die, & Praeposito
Missam celebrante, tandem Puellae Eucharistiae frustulum de-
gustandum tradidit; Cūq; per mediam horam nullatenus
ipsam posset traducere, à Diacono admonitus Praepositus,
vt saluarem ei calicem adhiberet; mox adaperuis faucibus,
& Damone ad Domini ingressum recedente, sanata puel-
la est.

Optatus Mileuitanus, lib. 2. in Parmenianum narat, quod
cum

A cum Donatistae Heretici, canibus Eucharistiam mandu-
candam proiecissent, statim (non sine maximo Dei Iudicio)
canes accensi rabie, suos dominos quasi latrones, & Christi
Corporis reos, dilaniarunt.

Gulielmus Abbas sancti Theodorici, qui uitam D. Bernar-
di scripsit, refert lib. 1. cap. 10. ab uxore adultera, quendam ho-
minem sic fuisse maleficijs cruciatum, ut consumptis carni-
bus, miser homo, nec mori posset, nec uiuere sineretur. Cū
que ei uas in quo erat Eucharistia admoueretur, statim pristi-
ni saluti restitutus est.

Narrat Nazianzenus, in oratione funebri pro Sorore,
quod laborante illa, & (meliori quo potuit modo) ad Tem-
plum pergente, instar mulieris sanguinis fluxum patientis,
quae adhæsit Domino, sic ipsa super altare in quo erat cor-
pus Domini, reclinato capite cum obdormisset, fuffis antea
maximis lachrymis, & Dominum deprecata; statim compos-
uotū effecta est. Qui uero de hac re plura uidere desiderat, le-
gat Alexandrum Alenfem. 4. par. q. 3. memb. 1. & in noua e-
ditione q. 1. r. memb. 2. artic. 4. §. 3. Et commentaria Surijs, an-
ni. M. D. X. & M. D. L. VI. & Vincentium in speculo hi-
storiali lib. 30. cap. 24.

Ad sacramentum etiam confirmationis facta fuisse mira-
cula, nullo modo ambigendum est. Namque, ut refert Opta-
tus lib. 2. suę historiae, cum Sachri Chrifti ampulla, ab Ar-
rianis hereticis per fenestram deijceretur, ac incredibili ra-
bie frangenda projiceretur; Angelica tamen sustentata ma-
nu, et si multociens iaceretur, numquā tamen frangi, nec mini-
ma quidem parte poruit. Narratur in super Apud surium to-
mo primo de Mense Februarij, in uita Sancti Remberti Bre-
mensis Episcopi, eundem sanctum inter confirmandum, cæ-
cum hominum, ipsum illuminasse. Et in uita sancti Mala-
chiae à D. Bernardo scripta, legimus, à Beato Malcho Episco-
po, Praeceptore sancti Malachiae, puerum lunaticum inter
confirmandum fuisse sanatum.

Quis autem ignorat, per Crucem Domini, multa fuisse
miracula operata? Et quidem (ut à uera Christi Cruce inci-
piamus) cum ab Helena Constantini Imperatoris matre, Iu-
dæo reuclante, reperiretur, & cum ea similiter aliae duorum
latronum, vt quae Christi crux erat, ab alijs dignosceretur;
hoc mirabili facto cognouerunt. Cū enim mortuo quo-
dam, primae duae Cruces exanimi fuissent admotae, nullum
fere motus sensum edidit; cum uero quae Christi Domini fue-
rat, mortuū tetigisset; mox stetit defunctus super pedes suos,

uiuus-

Optatus Mile-
uita.
Donatistae
execrandū fa-
cinus.
Canes rabidi
effecti, suos
dominos lan-
niant.
Gulielmus
Abbas.
Homo ux-
oris maleficijs
fere consum-
ptus, Eucha-
ristia sacra-
mento libera-
tus est.

Gregorius
Nazian.
Alex. Halen.
Suzius.
Vincentius.

S. Chrifti
ampulla ab
Hereticis pro-
iecta Angelo-
rum manu sus-
tentata est.
Surius.

B. Malchus
Episcopus
puerum inter
confirmandū
sanat.
Cruce Chrifti
ab Helena re-
perta quali-
ter uera Chri-
sti crux iudi-
cata est.

Mortuus à
Christi cruce
tactus susci-
tatur.

Eraclytus Imperator, cum cruce Christi ab Hierusalem egredi non potuerit.

Zacharias Hierusalem Prefatus, Eraclytum admonet ut humilis incedat.

D. Gregorius Hieronymus Theodoretus Lanctantius Firmia.

D. Gregorius Nyssa.

D. Epiphanius Crucis signo Demones fugati sunt.

Theodoretus D. Gregorius Nazianzenus.

Victor Vicensis.

D. Augustinus Sulpitius D. Hieronymus Crux Christi, sapientissime, multique in locis apparuit.

D. Gregorius Nazianzenus Alanus.

uiuusque abscessit. Eraclytus postea Imperator, cum diuinos ei facere decreuisset honores, & Christi, (ut sibi uidebatur) secutus vestigia, eandem sibi Crucem baiulans cum per eandem portam per quam Christus ad Caluarium exiuerat, egredi quoque & ipse tentaret, nullatenus neque tantillum moueri de loco potuit. Cumque admonitus à Pontifice Zacharia, ut sericas vestes, & auro celata calceamenta relinqueret: sicque nudis pedibus incederet, mox egressus est, ipsamque Crucem, in Templo quod nouiter illi summo studio à fundamentis erexerat, collocauit.

Multa sanè essent miracula Crucis, quæ quoniam opus in regnum desiderant, idè pauca tantum adijciam. Volens uerò ea perlegere, uoluit D. Gregorius lib. 3. Dialogorum, Hieronymum in uita Pauli primi Eremitæ, Theodoretum li. 5. Hist. cap. 21. Vbi infinita propemodum inueniet, Demonesq; ad Crucis signum, sapientissime fugatos fuisse. Lactantius enim Firmia lib. 4. cap. 27. dicit, præfente quodam Christiano, cum Imperator responsa poposcisset, Diabolum loquacem obmutuisse. Scribit Nyssenus in uita S. Gregorij Thaumaturgi, Inter innumerabilia spectata, Diaconum suum noctu signo Crucis munitum, ex balneis exiuisse. Epiphanius hæresi tertiam refert, hominem quendam Iosephum nomine nondum Christianum, Demones Crucis signo fugasse, ac deinde Christianum factum, Iudæorum incantationes eodem signo destruxisse. Theodoretus in uita S. Iuliani, & Marciani, testatur, suo tempore, ab utroque, Crucis signo ingentes fuisse dracones peremptos. Nazianzenus orat. 1. in Iulianum ait, Iulianum ipsum, etiam Ethnicum, & infidelem, cum horrenda quædam spectra uideret, dum Necromantici mysteria sua operarentur, se ipsum Crucis signo munitum, statimque (ut solent nebulae ad Boream statim) sic spectra omnia abiisse, & euanuisse. Victor Vicensis lib. 2. de persecutione uandolica scribit, ab Eugenio catholico Episcopo, solo signo Crucis, cacum illuminatum fuisse. Sed uide latius de ijs, etiam Augustinum lib. 22. de Ciuitate Dei cap. 8. & Sulpitium in uita B. Martini, & D. Hieronymum in uita B. Hilarionis.

Hæc Crux apparuit gloriosa in monte Oliveti tempore Constantini Imperatoris. De quo extat Epistola D. Cyrilli Hierosolymita, ad Constantium. Tempore Arcadij, apparuit in acre, ut ait B. Prosper in libr. de diuinis promissionibus par. 3. c. 34. Apparuit & tempore Iuliani Apostatae, qui illam persequetur, ut ait Gregorius Nazianzenus orat. 1. con. Iulianum. In Angliam rursum apparuit Crux in quadam arbore, anno 1559, ut ait Alanus

Alanus Copus. Et hoc sanè signum est, in quo quia Princeps noster Iesus Christus uicit, & nos quoque uincere debemus. Vnde est illud dictum Beati Martini apud Sulpitium, Ego (inquit) Signo Crucis, non Clipeo protectus, aut galea, hostium cuneos penetrabo securus.

Per aquam etiam benedictam magna facta esse miracula, patet. Vnde Lollardi Hæretici (quos postea sequutus est in impietate Ioannes de Vuesfalia) Aquam benedictam, non maioris esse uirtutis tenuerunt, quam aliam aquam, neque quidquam operari Diuinum, eius autem exorcismum (dum benedicitur), nil aliud esse, quam quandam Dæmonum inuocationem. Ad quorum confusionem, Theodoretus in sua historia tripartita, ut refert Castro lib. 2. aduersus hæreses uerbo aqua, factum narrat pulcherrimum tempore Theodosij pijsissimi Imperatoris. Cum enim Imperator Dei zelo commotus, Idolorum templa destrui, ac subuerti iussisset, Præfectus quidam Ciuitatis Apamiæ, Iouis templum uastaturus, cum id se posse facere diffideret, eò quòd columnæ tres quibus tota machina nitetur, igne cremari non possent: quippe qui Demones Templum illud seruantes, & sub columnis illis manentes, ignem accendi non permittebant; cum id Marcellus illius Ciuitatis Episcopus sciuisset, humi prostratus cum signo

Crucis aquam benedixisset, Dominum precatus est, ut tantam Dæmonis tyrannidem pelleret. Tunc misso Equitio ipsius Diacono, sumere iussit aquam; & illa resperis columnis, denudè ignem supponere. Quod cum effecisset, Dæmonique ad quæ benedictæ asperisionem aufugisset, statim crecibus flammis, edificium corruit.

Hæc ad sacramentorum, ac sacramentalium & partim per sanctos miracula facta esse conspeximus; sed non minora ad Virginis inuocationem miracula operata esse, paucis demonstrabimus.

Ex Trapezuntio sub Pont. Pauli. 2. Constantinopoli, cum Martyr. Christi Andreas grauibus febribus laboraret, uoto Virgini factò perpetui celibatus, è mortis foribus, ad uitæ mox limina redijt, qui postea albis se induit uelibus, ut uoti facti memor semper existeret. Hic postea cum pro Christo multa tormenta subiisset, flagellisque, pectinibus, ferreis unguis, ac scorpionibus sic esset dilaniatus, ut pedibus consistere nequiret; cumque ducte maiora ei tormenta die altera pararentur, ad carcerem ductus, ferreisque cathenis ligatus, Virginis inuocato nomine, mox stupentibus omnibus, sanatus est. Fuit hoc Pontificatu eiusdem Pauli anno 2. die 9. Maij. Et quod

De cruce dictum Aureli.

Per aquam benedictam miracula multa operata sunt. Lollardorum error, de aqua benedicta. Theodoretus

Miraculum magni aquæ benedictæ tempore Theodosij Imperatoris. Demones Iouis templum sustentant.

Aquæ benedictæ uirtus atque potentia.

Ad inuocationem Dei-para uirginis, miracula multa operata sunt. Trapezuntio. Andreas Christi Martyr. à febribus uirginis ope liberatur.

Miraculum
magnum.

Iconoclastæ
Ioannem Da
masceni con
demnare cu
rant.

D. Damascenus manu
truncatur.

Oratio D. Da
masceni ad
uirginem.

Virginis ope,
Damascono
manus resti
tuitur.

Virginis ope
quidam cum
se Diabolo
data syngra
pha dicasset,
liberatus est.

quod mirandum est, cum Carnifex, accensus rabie, die sequenti, ex uno ictu maxillam Martyris carne denudasset, & fideles carnē maxillæ à terra in qua iacebat, reuerenter sumissent, eamque in Templo D. Francisci refertam odoribus conseruassent; cumque interim martyr rursus maiora passurus, in Tullianum carcerem mitteretur, altera illucescente Die, sanata maxilla, & noua Deiparæ opē recenti operata carne, stupentibus omnibus, latus cunctis apparuit.

Imperante in super Leone Isauro, Iconoclastarum Patrono, ac defensore, cum pseudosynodum celebrare iussisset, atque in eo imagines radi, frangi, comminui, destruique publico decreto statuisset: huic rabido leoni, solus Damascenus leo fortis restitit: cumque pro imaginum cultu, ac defensione, tres integros libros conscripisset, quibus Iconoclastæ non modicum confundebantur, hac de causa Damascenum apud Saracenum in Arabia Principem accusarunt. Propter quod, manus abscissione fuit condemnatus, ut etiam superius uidiimus. Tunc ille, pluribus ante uirginis imaginem lachrymis perfusus, ijs uerbis eam rogare cepit. *Domina & sanctissima mater, quæ Deum meum peperisti, amputata est dextera mea ob sanctas, & Diuinas imagines. Tu, qua de causa Leo sanias, non ignoras, proinde quantocius succurre. Dextera enim Altissimi, quæ de te incarnata est, per tuas intercessiones multas fecit uirtutes: sanet oro & hanc meam dexteram tuis precibus, ut tuas, & eius qui ex te incarnatus est laudes, sicut dederis, numeris rhythmicis, & melodys perscribas.* Mox cum deffessus ex lachrymis, obdormisset, latam Virginis imaginē ipsum respicientem uidit, atque ira dicentem. *Ecce sana facta est manus tua, caue post hac ne sequis fueris, sed calamum eam scriba uelociter scribentis, sicut pollicus es.* Hoc dicto, etiam per multos dies manus eius amputata, & publicè defixa trahi, omnium spectanda oculis fuisse propoita: Virginis tamen ope ei restituta est.

Theophilus, in Oppido Ciciiliæ, Adana æconomus, cum ab emulis accusatus, ab æconomix officio esset deiectus, ob id in tantam mentis insaniam, & impietatem deuenit, ut abdicato Christo, totum se Diabolo, eiusque seruitio (data syngrapha) dicaret. Cumque recuperata postea mente, miserandum suum statum conspiceret, ad Virginem se totum conuertit, quam enixè precatus est, ut sibi uellet penitenti succurrere: cumque maximis lachrymis, Ieiunijs, atque Orationibus persequeretur, Deiparæ opera, syngrapha qua se sathanæ deuoerat recepta, à tanta tyrannide liberatus est.

Lau-

A. Laudunensis mulier, circa annum Domini 1094. cum homicidii patratum, sacerdoti etiam in Sacra Exomolegi denegasset, ob id tamen fuisset damnata ad ignem, cum iter faciens ad mortē, per templum Virginis illi esset eundum, ipsum ingressa, coram Populo alta uoce suum scelus aperuit: cumque se totam Virgini gloriose dicasset, atque eius se patrocinio commendasset, magna halacritate se in flammis (arrepta fuga) proiecit. In quarum medio sic illesa permansit, ut ne unus quidem capitis ipsius capillus ureretur. Quo uisō miraculo, omnes ad Virginis templum currentes, & in genua procumbentes, ingentes Deo, ac Deiparæ gratias redderunt.

Nec prætermittam singulare illud miraculum Virginis, quo D. Alphonsus, (quem alij Idelphonsum nominant) & in eo tota Hispania exornata est. Erat sanctus hic uir, Episcopus Toletanus, in cultu ac ueneratione Virginis nemini profecto secundus: cum autem quadam die (de more) ad altare pergens rem sacram esset facturus, Virginem sibi apparentē, & dulciter loquentem habuit. Cui Angelorum Regina, in amoris pignus, ad sacrificium peragendum, placido cultu uellem sacram donauit, quæ usque modo in Hispania ueneranda, & adoranda Fidei populo monstratur, ut refert Iulianus Pomerius, Diaconus Ecclesiæ Toletana, in suo Cronico Hispanico.

Vir quidam, in tantum incidit morbum, ut ab omnibus derelictus, per quatuor integros dies animam in agōne efflaret: cumque Stigmiger gloriosus Franciscus ei semper astitisset (quem infirmus corporeis oculis uidebat) Sanctus ipsum hortabatur, ut toto se Lauretanæ Virgini daret, eamque inuisere promitteret, cumque id egisset, statim conualuit. Quodque mirandum est, cum postea se uia committeret, uotum completurus, neque ullo modo quæ iter ageret sciret, toto itinere, eundem sanctum habuit ductorem, & comitem. Cumque essent iuxta hanc sanctam Lauretanam domum, digito illi ipsam demonstrans, nubes Dei seruus penetravit.

Sed non minus extat miraculum quod usque ad nostra tempora in omnium conspectu durauit, & nunc quoniam in se uideri non potest, in tabella depicta perdurat. Sacerdos quidam, deuotione ac cultu Virginis impulsus, ab Infidelibus plagis in quibus tunc morabatur aufugiens, aliam Lauretanam domum inuisurus petebat: cumque in medio maris caperetur à Turcis, & quo nam peteret sciscitaretur, se Lauretanæ Virginis templum, & petere, & inuisere uelle respondit. Cui

Aliud miraculum Virginis.

B. Idelphorus à Virgine ueltes ad lacrum faciendum recepit.

Iulianus Pomerius.

Miraculum singulare.

D. Franciscus, homini cuidam, Lauretanam domum digito demōstrat; & statim euangescit.

Miraculum maximum.

que

que tam gloriosè nominis inimicis, ipsum ligasset, aperto-
 que cultro pectore, eiusdem præcordia integra extraxissent,
 eidem in manibus ut feret donum, Virgini tradiderunt. Mi-
 randum factum: se Virgini sacerdos comendauit, & quan-
 uis sine corde, (in quo hominis uita consistit) non occubuit,
 imò transfretauit mare, ad sacram Lauretanam Domum ui-
 uus peruenit, factum narrauit, confessus sacram Eucharistiã
 deuotissimè sumpsit, quo factò, expirauit. Cùmque denuda-
 retur, non sunt inuenta præcordia alia, præter illa que suis ip-
 se manibus gestabat. Quæ trahi affixa, multo tempore per-
 manserunt: cùmque ab ædituo Templi, Vulpinis caudis hinc
 inde sacelli puluis excureretur, casu contingit, ut aliquantulũ
 præcordia illa tangerentur; quæ cùm & à fumo, & à temporis
 longitudine essent consumpta, statim in puluerem cor-
 ruerunt.

Vir quidam, qui suo ipse nomini pepercit, cùm aleis lude-
 ret, & magnam pecuniæ summam perderet, accensus ira, ac
 diabolico furore correptus, in Lauretanam Virginem, eius-
 que filium, cuius tunc imaginem habebat, defecit: cùmque
 puero Iesu, supernum labium euaginato, ac stricto ense con-
 fregisset: non multo post, huius uxor filium peperit. Ne uerò
 miser homo, Deum sui facinoris immemorem cogitaret,
 uindex Dei para, quæ imaginem filij sui superno labio con-
 fractam sciebat, effecit, ut natus puer, inciso etiã labio in
 Patris peccati uindictam, in omnium oculis appareret. Obsu-
 puit Pater, eumque nõ modò uiso miraculo penituit; sed Lau-
 retanæ Virginis adem petens, apposto miraculo filij sui in
 tabella, peregrinus abscessit.

Nec minus fuit miraculũ quod in Terra Agri anno 1572.
 accidit. Cùm enim ibi sex uiri nobiles, de inuento Thesau-
 ro, dolosè, ac falsò à tribus conformiter testibus accusarentur,
 & tormentorum ui, delictum (& si non patratum) confite-
 rentur, atque ob id suspendio adiudicarentur, cùm ducerentur
 ad mortem, furcarum scalas conscendentes, dum inde
 deorsum morituri pellerentur: omnibus contrictis laqueis,
 Virginis Lauretanæ ope liberati sũt. Tres uerò falsi testes qui
 ibi aderant, uiso miraculo, statim in terram mortui corrue-
 runt.

Sed quanta pietate uirgo succurrat, non obscure sanè fa-
 ctum aliud Petri Mathæi senesis declarat. Hic cùm esset Du-
 cis Castrensis Eques Cursorius, eique (ut pareret Domino)
 per rupem altissimam esset faciendum iter, ex qua rapidus
 fluuius in profundissimam uallem se præcipitem dabat, equo
 ad

Iniquus ho-
 mo puerũ Ie-
 sum percus-
 sit ferro, eiq;
 supernum la-
 biũ incidit,
 sed nõ impu-
 nis abiit.

Falsò de in-
 uento thesau-
 ro accusati,
 & ad suppli-
 cium damnati,
 virginis ope
 liberantur.

Falsi testes su-
 bitò moriun-
 tur.

Ad bibendum frenã laxauit, cumque cõtorto pede, equus unã
 cum equite ex altissima rupe altitudinis 150. brachiorum la-
 beretur, varijs offensis scopulis, ad præcipitij ima peruenit;
 cùmque Lauretanam virginem sapius à principio inuocaf-
 set: mirandum, hilari vultu gloriosa ei uirgo apparuit, atque
 porrecta manu, ab imo gurgite in terram traxit, nullo uel le-
 uissimo incommodo accepto.

Sed & aliò miraculo Virginis patrocinium eluceffit. De
 anno 1584. Ioannes quidam Luca, ex Tauernago, (quod
 est oppidum Medolæ, cùm repente, superueniente fluuiò,
 per multas horas, & aquis, & saburra obrueretur, Virgi-
 nis inuocato nomine, nullo pondere pressus, tandem illa sus-
 exiuit.

Nec illud vnum miraculum prætermittã, quod anno Do-
 mini 1572. die 19. mensis Ianuarij accidit in Gallia. Cùm e-
 nim Illustris Susanna Thoynon fidelissima uxor Illustris Ia-
 cobi de Caurtaruel Francorum Regis Equitis Torquati, de
 numero ei assistentium constituti, à fallaci equo cui inside-
 bat uĩ maxima deisceretur, tam uiolenter læsa fuit, ut in ca-
 ritæ aspectus, nec decor, imò neque sensus ullus, ac naturalis
 uis remansisse putaretur. Ossium enim, alia confracta, alia dis-
 locata, & cuncta alterata patebant. Totum corpus denigra-
 tum, & omnia corporis membra naturali priuata calore al-
 gebat. Aderant factò, Medici quatuor inter ceteros doctissi-
 mi, aderat sex chirurgi famosissimi; quorum omnium iudi-
 cio, casus insanabilis dicebatur. Aderat sacerdos, qui mortuũ
 potius quàm uiuum Susannæ corpus existimans, Lustrali a-
 qua aspergebat, spiritum ei Domino comendas. Petebant er-
 go Castrum in quo ipsa iacebat cuncti, uicem suam dolentes,
 & omnes utriusque sexus, ætatis, ac conditionis non modi-
 cis lacrymis ora rigabat. Inter has angustias, mestissimus Ma-
 ritus in terra remedium non inueniens, oculos ad cælum at-
 tollens, ad Castri Sacellum se confert, à Deo auxilium petit,

Mariam virginem inuocat, cui uouet, ac iureiurãdo promit-
 tit, deuotè se in propria persona, sacra Lauretæ limina inuisi-
 rum, si quam totus mundus uxorem sanare non poterat, uel-
 let ipsa pro sua clementia, pristini saluti restituere. Adhuc e-
 rat in votis, neq; sermonè finiuerat, cùm (Ecce) se melius v-
 xor habuit, & breui integrã sanitatè accepit. Cuius beneficij
 non immemor uir, Lauretanam Domum inuisit, & argen-
 tea lamina, miraculum celatum, una cum facti serie reliquit,
 quod quia non vulgare fuit, ideo hic adijciendum puta-
 ui.

Beata uirgo
 præsidet ad eũ
 inuocanti.

Factum me-
 morabile, &
 singulare mi-
 raculum.

Hæc

Translatio al-
ma domus
à Nazareth
Galileæ usq;
ad Recanatē
semCiuitatē,
est miraculū
miraculorū.
Beata Virgo
vbi nata lit,
& educata,
vbi ab Ange-
lo salutata.
Apostoli
Virginis do-
mū in Eccle-
siā cōsacrat,
& ibi primo
D. Petrus rē
sacram facit.
Cōsdroa Xpi
stianos supā
te, alma Lau-
retana dom⁹,
uenit in Aga-
renorum po-
testatem.
D. Epipha-
Beda.
Nicepho.
Eusebius.
Guilielmus
Tyrius.
Raphael uo-
laterra.
D. Hieron.
Iodoch Cli-
tona.
S. Ludouicus
Rex franco-
rū, almā Lau-
retanam do-
mum cum ad
huc esset in
Galilea, unā
cum suo exer-
citu uisitauit.
Nicolao III.
Piceno A scu-
lano sedēte,
Virginis Lau-
retanæ dom⁹
primò à Na-
zareth mota,
ad Illyricos
euolauit.

Hęc quidem, & alia innumera miracula ad Lauretanę Vir-
ginis intercessionem, eiusque compellationem sunt facta:
Quę quoniam integrum opus expectarent, dicta sufficiant.
Non tamen hoc loco intactum relinquemus miraculorum
miraculū, trāslationis. s. Almę Domus ex Palestina ubi erat,
hucusque. Et sanè vitio nobis esset vertēdum, si Dei, & Apo-
stolicę sedis gratia, Lauretanę Ciuitatis Episcopali dignitate
donati, quę scimus, à multis fide dignis percepimus, uidi-
mus, indiesque uidemus (parcentes calamo) ad fidelium utili-
tatem, Dei, ac Deiparę gloriam non scriberemus.

Parua fuit in Nazareth Galileæ oppido nec ingloriosa do-
mus, in qua Angelorum Regina Maria Virgo, nata, alita, ac
Spiritus sancti virtute Diuino exiitit grauidata fetu: ibique
post mortem Harodis, Archelao filio eius pro eo in Iudęa
regnate, ab Ægyptio reditu, ac mortem usque Christi, & post
morata est. Hęc domus, post Christi in cōsue mirabilē ascen-
sionem, in sacrum orationis sacellum à Diuo Petro, & reli-
quis Apostolis consecrata est. In qua primò Petrus Aposto-
lus rem sacram peregit. Quam tamdiu coluere fideles in illa
regione morates, quotisque sub Cōsdroa immanissimo Per-
sarum Rege, à fidelibus ui ferrea arrepta, ad Agarenorū po-
testatem deuenit. Cuius Diuini sacelli, dum ibi sistebat, me-
minerunt S. Epiphani. Hæres. 29. contra Nazareos, Beda to. 3. D.
de locis sanctis cap. 16. Nicepho. lib. 8. c. 30. & lib. 14. Euseb. 3.
de uita Constantini, Paulinus Epistola 11. ad seuerum, Gui-
lielmus Tyrius de Bello sacro, sapius: Raphael Volaterra.
lib. 11. Geographiæ D. Hieronymus lib. episto. tomo. 1. Episto-
la 17. ad Paulam, & Eustochium, Marcelle, in fine. Et Iodochi
Clitouęus, qui ser. 2. de sãcto Ludouico narrat: sub Alexãdro
4. Regem Ludouicum (expugnata terra sancta) unā cū exer-
citu suo sanctam hanc Virginis domum in Nazareth existē-
tem uisitasse, ibique curuis poplitis, magnis effusis lachry-
mis, preces ad Deum fudisse.

Quia uerò quę mater est Dei, quamq; Angelorū agmina
distinctis choris certatim dulcisonis uocibus Empyreo reple-
to Cœlo collaudant, non amplius eo loco in terris ueneraba-
tur, Nicolao Quarto Piceno, A sculano, Pont Maximo sedē-
te, quo tempore sultanus Turcarū ferocissimus Imperator,
Tripolim Asię Ciuitatem inuasit ac cepit: caelestis hęc do-
mus, suis in Nazareth fundamentis relicta, Angelica per e-
quora trāsuecta manu, Illyricas plagas inuisens, iuxta Adrię
oram in Oppido Tersatto, anno 1291. die nona Maij cō-
sedidit, ac requieuit. Vbi non uno solum post quā ibi uisa est
noua.

A noua Virginis domus, sed maximis exornata miraculis, in-
firmis omnibus ad eam confluentibus perianatis, demumq;
Alexandro uenerabili S. Georgij Terlati Priore ab infirmi-
tate, qua tenebatur mirabiliter in somnis curato, uide do-
mus uenerit, cur & ad quid surrexerit, Virgo suo ordine enar-
rauit. Qua de re Bapista Mantuanus, Carmelitanus, peritissi-
mus Theologus, non sine & ingenij acumine (ut semper
solet) & historię grauitate, sinceritate, ac ueritate pertractat,
cuius carmina libuit hic adijcere, quod & pulchra sint, & pijs
aures suauissimo sono demulceant, sic ergo lib. 6. Agelario-
rum suorum habet.

Alexandro
uenerabili
S. Georgij
Priore uirgo
apparet, &
ab infirmi-
tate in qua
erat cum libe-
rat.

Bapista Man-
tuanus.

*Ora leuans, circumq; ferens Antonius altos
Per maria, & montes oculos, in colle supino
Prospicit albentes muros turrimq; minantem
Piramide in Cælum, missoq; in sydera Cono.
Atq; ait o Rector, quę nam hæc in collibus altis
Italię moles aspectu leta decoro?
Quicquid id est, præclari aliquid promittit imago.
Tum rector quod cernis ait picentia iuxta
Littora, Delubrum est illud uenerabile magna
Matris, ab Assyrijs quod Dij super equora quondam
Huc manibus vexere suis: uisa ire per undas.
Hęc (res mira) domus, uisi ire per equora Diui.
Nam Diuum Regina Arabis offensa tyrannis
Qui temerè Assyriam sese effudere per omnem
Fugit, & huc uoluit secum migrare penates.
Quotquot ab Assyrijs hæc usq; ad littora pontum
Iuxta habitant fecere fidem. Pamphilia iurat
Se uidisse, Cilix, Lycius, Minora tellus:
Tenarus affirmat: Delphine, & Arione uecto
Tenarus insignis, facti meminisse fatentur
Arcades, Aetoli, scopulis Epirus ab altis
Ad mare tota ruit. Thalamos hospita sancto
Allyris. Illyricos primùm diuertit in agros:
Sed pertesa locos paruo post tempore rursum
Prodigio grandi uolans de littore in undas
Italiam uersus gressum aspirantibus curis*

Vertit

*Ventit, & vt tetigit terras, sublimis in auram
Exiliens (vidit picens miracula, & Vmber)
Hos tenuit Colles, illaq; resedit in arce,
Et quia transuectam mulier Laureta recepit
Virginis adiculam, præbens vbi sisteret agrum,
Laureta delubra vocant. Ne crede superbam,
Hanc eadem venisse fretis: superaddidit ista
Templa sacerdotum princeps ingentia Paulus.
At brene sublimi latet hac sub mole sacellum,
Quod fugat infernos manes, quod discutit omne
Morborum genus: extremis venit vnde periculis
Auxilium, seu fors terra, seu seuiat alto.
Huc Itali, sæculiq; ferunt solennia vota
Huc fluit Epirus, fluit Illyris, accola Rheni:
Accola Danubij. Venit vsq; a litore Narbo
Gallia, & Ishmiacæ spartanus ab equore terræ:
Tanta fides nunquam Delphis: & Iupiter Hammon
Et claros, & Delos longe minor, omnia vincit
Quotquot erant olim veterum delubra Deorum,
Hec vbi dicta manus tendens Antonius ambas,
Surgit: & ad templum verso sic incipit ore.
Diua Parens magnum partu connixa Tonantem
Virgineo, quæ sceptrâ tenes fulgentis Olympi
Audieram: nam terrarum fama amplior orbe est,
His tibi sacra locis immania surgere templa
Quæ veneror: quæ si dederis me ad nostrâ reuertî
Littora cum socijs, multo cum munere visam.
Audieram, voluiq; aliquando accedere motus
Maiestate loci. Verum in discrimine rerum
Magno incertarum posito vota irrita fecit
Aspera fors, quæ me in ventos, & in æquora misit.
Salue Sancta Domus, lætenti conscia Christo
Conscia Diuinorum operum, domus hospita Diuum.
Da facilem, da Sancta Parens ad littora cursum
Thracia: da placidos reditus huc ad tua rursum
Limina, & Italia fer opem Regina iacenti.*

Sed

Sed accuratius quidem, & exactius omnibus tractauit ista Hierony. Angelita, Recanatenis Ciues, & à secretis, (vt olim fuere sui) fidelissimus; Vir sanè cum Syncerus; tum rerum omnium ad hanc materiam pertinentium exactissimus explorator; Quippe qui post longum tempus (vt statim dicemus) cum Illyricis relictis plagis, Picenum agrum, & præcipuè Recanatensem, in quo modò est, irrigatura, Virgo uirginum venerit, ipsius partes erant, fidelissima omnia, quæ ab Illyrico, solo vbi prius domus alma quieuerat, huius rei monumenta constabant, & ab antiquis suis Auo, & Abauo, qui ferè eo tempore fuerunt, antiquis scriptis seruabantur; in meliorem historiae formam redigere, vt redegit. Sed vnde nostra defluxit, eò fidelis narratio reuertatur. Dominabatur Teriatio excellēs vir Nicolaus Francapanus, qui Alexandrum præfatum Priorem, statim à morbo quo tenebatur dum conualuissè cognouisset, & miranda pariter miracula à noua conledente domo in dies magis magisque perciperet, eundem Alexandrum cum quatuor alijs natu maioribus Oppidi, atque eximia prudentiæ, & fidelitatis viris transmisit, vt peragrata vniuersa Palestina, & Hierosolyma decursa, maiori quo possent studio, rei factum inquirerent. Tulerant illi funiculum secum, longitudinis, ac latitudinis huius sacre domus: cumque ad Nazareth Galilee Oppidum peruenissent, non sine maximis lachrymis, regie domus huius fundamenta uiderunt, vndique spirantia Sanctitatem, & extento funiculo ad amussim, longitudine, ac latitudine dimensa, sic fidelissimè esse compererunt. Tandemque notatis omnibus, in proprias se Illyricas domos, post multos labores, receperunt. Hi cuncta ex ordine narrarunt, & in Virginis ardorem magis magisque accensi Populi, illam esse eandem sacram Virginis domum quæ in Palestina fuerat crediderunt. Verum, quia Recaneto, o, mirum, donum istud parabatur, non est amplius passa ibi morari Virgo. Orbem lucidissimo Sole illustrat, tumidum mare sedat, lora ventis rabidis cohibet, sicque vnica inter domos domus, Diuino conspirans odores, de longe ueniens, ut *Navis infitoris portans panem suum*, firmis parietibus, compressis angulis, consistente tecto, nulla vel leuissimè commota trabe, Angelicis innixa pennis, sustentata manu, ac tandem lucidissimis inuoluta nubibus, ad Laureta deuotissima Recanatenis Matrone consutum nemus anno 1294. Octauo Sedente Bonifatio, die decimo Decembris, sabbatho ante tertiam, Dominicam

Hierony. Angelica Recanatenis Ciues laudatur.

Nicolai Francapani diligentia in mittendis hominibus, ut facti veritatem inquirerent.

Funiculum mensuræ domus secū nūcij ferunt, & venientes Nazareth, ita esse vniiformiter reperiunt.

Virginis Lauretanæ domus Recaneto, tã quã eximiu domum feruabatur.

Quomodo à Nazareth domus Virginis Lauretanæ Primò surrexit.

Prou. 30, Quo anno, & sub cuius Pontificatu Recanetum venit,

Aduentus, qui fuit eo anno vigesima septima Nouembris, vt ex computo Ecclesiastico patet, & nos multo studio, reuolutis annis, reportatis numeris, ac mathematico pergitur circino sic fidelissimè esse comperimus, peruenit. Sed mirandum perfecto opus hoc fuit, stupèdum mysterium, Verbum in carne natum videre Pastores, Domum Verbi, ac Dei matris, in Recanatenfi agro apparentem, Pastores conspexere. Illi viderunt stabulum Diuino numine illustratum, ij viderunt Virginis alium thalamum fulgore micantè. Illi natum uidere puerum, fascijs maternis constrictum; ij Virginis imaginem uidere sacram filium vnus portantem. Illis gaudium ortum est, uisio Domini, & Dei filio, ij, uisa Deipara, summa sunt præfusi lætitia. Illi Angelicos uidere choros cantantes, *gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bona voluntatis*, ij Aligeros fenere pueros, domum pennis ferentes, pacem nobis, ac gratiarum cumulum, & torrentem, in aduentu sacra Virginis domus nunciantes. Illi uisio Domini, & adorato Verbo, reuersi sunt, & omnibus calica nuncia edixerunt, ij uero quæ conspexerant, Recanatenfibus omnibus nunciarunt. Quo audito, cuncti egressi sunt, & arrepto cursu, infirmi et assumptis uiribus, maiori qua potuerunt celeritate currentes, Regiam aulam ingressi, rhythmicis canticis Virginem salutarunt dicentes, *Non defecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis.*

Indies interim, innumera ad fidelium aduentum miracula operabantur, quibus per totum orbem Sacelli huius numinis fama percurrit. Sed quoniam malorum omnium radix cupiditas, cui instar *Sanguisugæ, duæ sunt filia, dicentes, affer, affer*, ex fidelium Peregrinorum concursu, multorum eadem moliebatur. Virgo Beata, innoxium non passa cruorem, iterum inde assumpta domo, ad Fratrum collem perrexit. Cùmque ij etiam pro noua domus habendo dominio dimicarent, & non ad uerba modò; sed ad strictos etiam enses deuenirent; quæ uenerat foederare cunctos, mox inde etiam Angelica suscepta manu, Virgo abscessit, & in publica uia, ne inter aliquos lis amplius esset, contedit. Vbi usque modò persenerat, & toto clarissima mundo, *à Solis ortu usque ad occasum, laudabile est nomen eius.*

Huius Sacelli (postquam Italicas Picenas oras inuisit) meminit Blondo rerum Italicarum, sanè fidelissimus scriptor, libro de Italia illustrata, regione quinta, cuius uerba sunt hæc. *Recanatum inter, & Adriaticum Mare paululum a Me-*

Aureæ allusionēs.

Luca 2.

Recanaten-
sium hal-
citas, & gaudiū.

Infirmi vires
assumunt.

Peregrini &
fuit occisi.

Domus Virgi-
nis pergit ad
collē Fratrum.

Quia fratres
per habendo
noua domus
Dominio di-
micant, inde
euenta sacra
domus in me-
dio publici i-
ueneris conse-
dit

Blondo.

Fidelium præ-
ces in Laure-
tana gde e-
naudiuntur.

A a *Musione recedit, Celeberrimum totius Italia, ut in aperto, immunitoq; uico Sacellum Gloriosæ Virginis Mariæ in Laureto appellatum; quo in loco preces supplicatum à Deo genitricis sua intercessione exaudiri, illud maximum, certissimumq; est argumentum, quod eorum, qui, votis emissis, ex auditu fuerunt, ex auro, argento, cara, pannis, uelle linea, laneaq; appensa donaria, magno luenda pretio, Basilicamque omnem pane completia, Episcopus in Dei, Virginisque gloriam, in tacta conseruat.* Hæc Blondus. Non me later, impium Petrum Vergerium, duodecim falsis Futilibusque argumentis, Sacrosanctam huius venerandi sacelli translationem, & veritatem infringere conari; sed à Francisco Turriano in suo opusculo egregiè refellitur, & à nobis, Deo fauente, exactius alibi, & uehementius confutabitur. Sed vnico miraculo ex lateribus eiusdem almæ domus factò, huic narrationi finem imponamus.

Episcopus Cumbrensis in Lusitania, cū à Pontifice Maximo frustulum lapidis ex Sacra Virginis Domo assumendum curasset, quod eidem Virgini nouiter sacram uellet domum erigere, & ad id Capellanum suum Franciscum Stella ab Arretino misisset, sollicitus hic, opere imperata persoluit. Cū que secum Domus Sanctæ frustulum reuerenter, & maiori qua poterat deuotione asportasset, dici non potest quot eum per uiam mala, & incommoda inuasere. Quippe qui, nec equis progredi, sine maximo suo dispendio posset, nec quidquam tentabat, quod suis uotis aliquantulum arderet. Tandem uentum est Tridentum, ubi eum Episcopus, non sine maxima lætitia expectabat. Sed Ecce non post longum tempus, Episcopus tam graui morbo corripitur, ut nulla in terris (Medicorum omnium consensu) posset medicina præstolari. Rem cum sacris sceminis Monasterij Sancti Francisci confert Capellanus, enixè precatur omnes, ut Domino suo, orationibus, ac ieiunijs, firmam apud Deum impetrent sanitatem. Cūque post aliquot dies, eò Capellanus idem reuenteretur: Sacra inter sceminas una, quæ cæteras uirtute antecellebat (& si lapidis huius asportati factum, à nullo sciebatur) vnde orta esset Episcopi Domini sui infirmitas, nunciauit. Cūque ei suasisset, ut lapidem Domus Beata Mariæ à Laureto, eò vnde assumpserat, reducere coneretur, id ut Episcopus sciuit, non segniter impleuit; & remisso nuncio cum lapide assumpto, prætiosa arcula concluso, quanta potuit celeritate Lauretum uenit. Cūque magna Sacerdotum multitudine processionaliter reciperetur, & in propriū

Miraculi la-
pidis ablati.

Lapis obla-
tus processio-
naliter recipi

tur, & Episcopus Cumbresis sanitati prius restituitur.

vnde assumptus erat locū reponeretur; mox Episcopus pristini salutis restitutus est. Sed his omissis, q̄ (filius forte quā par erat) enarrauim⁹, ad p̄positas Ouilis cōditiones reuertamur. Ex superioribus ei go (dum de miraculis agebamus) quatuor insurgunt dubitationes.

Prima. Num mali, miracula operentur?

Secunda. Cur Ioanni Baptista non fuerit concessum miracula operari?

Tertia. Quomodo uerum est, quod Apostoli maiora miracula operati sunt, quā Christus fuerit operatus?

Quarta. tandem, & uirgina Cur Beata Virgo, non fecerit miracula?

PRIMUM DVBIUM.

Num mali miracula operentur?

Ioan. 9. Ratio dubij.

D. August.

D. Basyl. Lucę 11.

Ionę 1. Matth. 7.

D. Gregorius. D. Aug.

D. August. Orige.

Variā interpretatio doctorum.

ET quidem circa hoc dubium illud est, quod facit difficultatem. Quoniam Ioan. 9. dicitur, quod peccatores Deus non exaudit, neque mali rogantes, exaudiuntur. Et tamen huius contrarium, videtur dicere Aug. lib. 2. contra Epist. Parmen. c. 8. & probat ex illo Euangeliij Lucę 18. de publicano, & Basyl. idem habet lib. de Constitutio. Monast. c. 2. probatque ex illo Lucę 11. *Amen dico uobis, & si non dabit illi eod quod amicus eius sit; propter importunitatem tamen eius surget, & dabit illi, quotquot habet necessarios.* Idem patet ex scripturis: ut in illis infidelibus, à Deo suam liberationem exposcentibus Ionę 1. Rursus etiam mali miracula faciunt, ut diximus, & patet ex illo Matth. 7. *multi dicent in die illa, Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, Demonia eiecimus, & virtutes multas fecimus?* qui tamen propter eorum nequitiam excludentur à Regno. Quod eleganter tractat Grego. lib. 9. Epistolarum Epif. 58. & lib. 20. Moral. c. 4. Augu. lib. 83. quæst. 9. & ideo idem Augu. lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 8. & tract. 44. in Ioan. & Orige. homil. 5. in Isa. dicunt, falsam esse sententiam hanc, & ab infideli, nec dum illustrato homine esse prolata.

Alij uero aliter interpretantur dicentes; Deum nullo modo exaudire peccatores, in miraculis faciendis, ita ut illa sint signa probitatis eorum, in quo sensu si uerba illa sumantur, uerum dicit cecus, quia Deus peccatores non exaudit. Et profectò, cecus Christum magnificans, eo sensu uerba illa protulit. Constat autem quod Christus ideo miracula faciebat,

Abat, ut suam doctrinam confirmaret, & se uerum Deum probaret. Sed aliter idem Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 79. interpretatur dicens, malos non facere miracula ex proprio opere, sed ex uirtute Diuina, signo aliquo Iustitie, uel Crucis, uel Christi, uel alterius sacramenti, ut dictum est, quod probat ex illo Matth. 9. *Magister uidimus quendam in nomine tuo eicientem Demonia, qui non sequitur nos.* Atque in hunc modum, Gregorius, lib. 20. Moral. cap. 9. dicit, quod etiam hæretici possunt facere miracula. Cæcus autem bene dixit, quod *Deus peccatores non exaudit*, quia reuera nunquam tale in lege ueteri continebatur aut uisum fuit, atque ideo dixit, à *Sæculo non est audiuim, ut aperiat quis oculos cæciniti.* Ex quo (ut ait Toletus super Ioan. cap. 9. annotat. 9. in fine, Donatistarum error detegitur, qui Baptismum ab hæreticis collatum, reiterandum dicebant; ut refert Augustinus, lib. 5. contra Donatistas cap. 20. Quod qui dem falsum est: cum (ut ait idem Augustinus, ibidem) Baptismum, secundum formam ab Ecclesia consuetam, non sit hæreticorum opus, quia nihil ipsi conferunt ex suo; & propterea ideo Deus illos exaudit, & gratiam ab eis Baptizatis confert, quia Christi baptismum esse uidet, in cuius faciem semper respicit, neque enim offerentis tantum Deus cernit personam; sed principaliter eum, in cuius nomine, aut uirtute confertur.

DVBIUM SECVNDVM.

Cur non fuerit concessum Ioanni Baptista miracula operari?

Circa hoc. Notandum est. Semper Habreum Populum assuetum fuisse deuiare à Deo, & ideo Dominus dixit: *Populus ista dura seruitis est, dimitte me, ut irascatur furor meus contra eum.* Atque ideo non tam cito à Mote elongabatur, quā cito sibi sculptilia, atque idola confingebat. Vnde ait scriptura. *Videns Populus, quod moram faceret Moses, congregati ad Aaron dixerunt, fac nobis Deos, &c.* Atque ideo prohibuit eis imagines, figuras, ac statuas; non quidem quasi hæc mala fuissent, (cum nos modò ipsa habeamus) sed quia ipsi, sic dediti erant idolorum cultui, ut de facili (ipreto Deo) statuas, ut Deum erant adoraturi. Quia igitur Ioannes Baptista, & natiuitate Vnicus, & uita mirabilis, ac Sanctitate futurus erat singularis; tanta a-

I. August. Mali non faciunt miracula ex proprio opere, sed signo aliquo Iustitie, uel crucis, uel mediā tibus sacramentis. Matth. 9. Etiam hæretici possunt facere miracula. D. Greg. Donatistarū error detegitur. Toletus. Deus ideo dat gratiā baptizato, quia uidet esse Christi baptisma.

Nota. Hebręi Populū semper fuisse assuetū deuiare à Deo. Cur Deus prohibuit filiis Israel: ne sibi facerent sculptilia, & imagines.

Cur Ioannes Baptista non fecerit miracula.

pud Iudæos de illo in prædicatione, ac vitæ Sanctitate erat opinio, tantumque nomen; vt si miracula fecisset, totus post eum mundus perrexisset. Etenim si (nullo adhuc uiso miraculo, sed in solitudine manente, tantumque locustis ac melle Syluestro nutrito) miserunt ad eum nuncios, vt interrogarent eum, tu quis es? volentes eum in Messia locum recipere; proculdubio unico tantum facto miraculo (etiam illo nolente) ipsum in Messiam erant assumpturi, tanta egratia (vt ait Augustinus, tract. 4. super Ioan.) tanteque excellentia apud homines Ioannes fuit, vt posset homines fallere, & estimari Christus. Iuxta illud Lucae 3. existimante Populo, & cogitantibus omnibus, nè forte ipse esset Christus. Quoniam verò, (vt dixit idem Ioannes loquens de Christo) illum oportet crescere, me autem minui; ideo nullum operatus est miraculum, ut sic, cum esset uox Verbi, nullo edito signo deficeret; Verbum autem Domini, miraculis clarum, maneret in æternum.

Quante gratia fuerit Ioannes Baptista ex D. August. Luca 3.

D. Tho. Ioannis operationes ad Christum referrebantur.

Ioan. 2.

Vnde Diuus Thomas 3. par. quæst. 38. artic. 2. ad 2. dicit. Totam Ioannis Baptiste operationem ad Christum esse relatam, qui multitudine signorum, & suam, & Ioannis doctrinam confirmauit. Si autem Ioannes signa fecisset, ex quo homines Ioanni, & Christo attendissent. Et ideo, vt homines principaliter Christo intenderent, non est datum Ioanni, vt faceret signum. Iudæis autem querentibus, quare baptizaret, confirmauit suum officium auctoritate scripturae Io. 2. ego uox clamantis in deserto, parate viam Domino.

D V B I V M T E R T I V M.

Quomodo verum sit, quod Apostoli maiora essent signa facturi quam Christus?

Quomodo Apostoli maiora sunt facturi opera quam Christus fecerit. Ratio diffinita.

Illud in hoc dubio, negotium faceffit. Quoniam primò, non est discipulus super Magistrum (vt dixit ipse (Christus) perfectus autem erit discipulus, si sit sicut Magister eius; si ergo Christus est Magister, dicente eodem; vos vocatis me Magister, & dominus, & bene dicitis sum etenim; proculdubio nunquam Apostoli, qui discipuli eius sunt, maiora opera sunt facturi, quam ipse Christus fecit. Accedit secundò. Quoniam si omnia quæ habent Apostoli ab ipso Christo, & Deo habent, secundum illud Iacobi primò, omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens a patre lumine, quomodo sunt facturi maiora, ijs quæ ipse

A ipse fecit, si ipse Christus, eadem opera in ipsis fecit?

Augustinus, tract. 71. in Ioan. non de omnibus operibus intelligit, sed tantum de prædicatione, & mundi conuersione. De alijs enim & ipse in ipsis opera faciebat, Christus namque dum sanabat, ex se sanabat, Apostoli autem non, sed in ipsis Christus sanabat. Opera autem quæ tunc Christus faciebat, in eo Pater faciebat, quia à Patre exhibat, sed ipse faciebat, quia cum Patre unum erat. Opera igitur quæ Ego facio (inquit Christus) Et ipsi facient, & maiora horum facient. Sed opera quæ tunc faciebat (ait Augustinus) Erant uerba quæ loquebatur. Audiebant, & credebant illi, & eorum uerborum fructus, erat fides illorum. Veruntamen euangelizantibus discipulis, non tam pauci quam illi erant; sed gentes etiam crediderunt. Sed ne solos Apostolos crederemus hæc maiora esse facturos, dixit; qui credit in me, ut de cunctis etiam fidelibus intelligatur. Sed clarius tract. 72. Quid (inquit) Hoc: qui faciet opera quæ Christus facit non inueniebamus, qui etiam maiora faciet, inuenturi sumus? Sed dixeramus sermone pristino, quia manus fuit, umbra suæ transitu Act. 5. quod discipuli fecerunt, quam suæ simbriae tactu Matth. 14. quod ipse Dominus fecit, sanari languentes. Et quia plures Apostolis quam ipso per os proprium prædicare Domino crediderunt, ut hæc uiderentur opera intelligenda esse maiora; non quod maior esset Magistro discipulus, vel Domino seruus, vel adoptiuus unigenito, vel homo Deo; sed quod per illos ipse dignaretur eadem maiora facere, qui dicit illis alio loco; sine me nihil potestis facere. Ipse quidē (ut alia omitram) sine ipsis fecit eos, sine ipsis fecit hunc mundum; & quia homo etiam ipse fieri dignatus est, sine ipsis fecit & se ipsum. Hæc ille.

De quibus operibus Christus intelligatur secundum D. Augustinū cū dixit, Apostolos esse maiora facturos.

Euangelizantibus discipulis plures conuersi sunt quam Christo prædicante.

Matth. 14.

Idem autem Augustinus. In psal. 130. de Petro uerba illa interpretatur; quasi Petrus, qui sola umbra laquætes curauit, manus effecerit miraculum, quam Christus qui simbriae tactu Emorroissam à sanguinis profluuiō liberauit.

Augustinus.

D. Tho. in capit. 14. Ioan. lect. 4. circa hoc, ponderans unum, intelligit dictum illud, de uerbis, & prædicatione Christi. Et uult dixisse Christum; maiora horum facturos Apostolos, prædicando. Quoniam multocius dum prædicauit Christus, reuenerunt audientes, & indignati sunt, ut patet Matth. 19. In uene illo, cui cum Christus prædicaret dicens, Vade & uende omnia quæ habes, & sequere me, adolescens ille, non modò non est conuersus, sed Abijt tristis (inquit Euangelista) de Petro uerò, & alijs Apostolis legitur act. 4. quod prædicantibus eis, audientes uendebant possessiones, & omnia quæ habebant,

D. Tho. intelligit dictum Christi de prædicatione, & quomodo.

Acto. 4.

bant, & earum præmium ad Apostolorum pedes afferebant. **C**
 Chryostomus uerò super eundem locò dicit, maiora opera facturos Apostolos, quàm fecerit Christus, *Quoad tempus*. quam expositionem colligit ex contextu Euangelij. Non enim absolute ait Christus, *Maiora horum facient*, sed subdit cur maiora facient, *Quia* (inquit) *ad Patrem uado*. Quasi uellit dicere, nõ quòd absolute sint maiora facturi, sed quia *Ego ad Patrem uado* (ait Christus) & uos hic in mundo manebitis; ideò quia ego per tres tantum annos prædicans, miracula operatus sum, & uos qui longiori tempore, & latioribus Orbis plagis estis prædicaturi, in Euangelij corroboratione *Maiora horum facietis, quia ego ad Patrem uadens, per me ipsum prædicando, amplius non operabor*. Vnde D. Thom. 2. 2. q. 174. art. 4. ait ad 2. *Miracula & signa aliorum Prophetarum fuisse maiora secundum substantiam facti, sed tamen miracula Moysi fuisse maiora secundum modum faciendi: quia fuerunt facta toti Populo*. Et pari ratione dicendum est, Apostolos maiora facturos miracula: ipsi enim fecerunt, ea toti mundo in quem dispersi; sunt, Christus uerò non, cum in sola Iudæa prædicauerit. *Maiora* in super facient, quoniam Iudæos de mendacijs Apostoli conuincunt. Putant enim (inquit Christus) hæbrei fidem meam esse extinctam, sed salutarum, quoniam Apostoli me in cælis manere, & cum Patre regna **D** re prædicabunt, & ideò dicit, quia *ad Patrem uado*. Et tandè dixit Christus se ad Patrem abeunte, suos Apostolos maiora facturos, quia ipse manens cum Patre, debebat magis glorificari, & propterea debebat etiam maiorem illis uirtutem tribuere maiora faciendi. Quòd autem maiora illis cum Patre in cælis manens tribuerit, patet. Post ascensionem enim suã Christus discipulis spiritum sanctum misit, quod antea non effecerat. *Spiritus enim* (ut ait Euangelista) *nõ erat datus, quia nondum erat Iesus glorificatus*. Quia igitur spiritus sanctus, descendens super singulos eorum, *uirtute eos induit ex alto*: tunc eis uirtutem tribuit maiora faciendi. Declaratur autem (ut ait Caietanus super Ioã. 14.) modus faciendi hæc, & maiora miracula, longè distans à modo quo Christus illa faciebat. Namque ipse Christus miracula operatus est, imperãdo; credentibus autè in eum promittitur, quòd facient hæc, & maiora supplicando. Vnde licet quoad materiale, maiora erant Apostoli facturi quàm Christus, secundum formale autem, quia Christus ex se, & ex propria uirtute, & potestate operabatur, illi autem non, nisi per Christum; ideò maiora simpliciter Christus faciebat.

D. Chrysof. intelligit, dictum Christi esse uerum, si intelligat quoad tempus.
 Quomodo quoad miracula sint maiora, alijs, ex D. Tho.

Caietanus. Apostoli, maiora opera erant facturi quàm Christus materialiter, nõ autem formaliter.

Cur scilicet beata Virgo miraculum ullum non fecit?

Varez, in 3. par. quæst. 37. disputa. 20. sectione. 3. tenet, B. Virginem etiã in uita fecisse miracula. Quoniam si (ut Damascenus ait sermone decimo de Assumptione Virginis, & Simeon Metaphrastes, de uita & dormitione Deiparæ) post mortem multa est B. Virgo miracula operata; imò etiam & sepulchrũ eius maximis fuit miraculis gloriosum; profectò dicendum est, etiam in uita, ipsam miraculis claruisse. Citat autem Suarez in suã sententiam Albertum in suo mariali, qui generaliter de laudibus Virginis cap. 69. 70. & 72. tanta dicit, ut nil amplius de ipsa posse dicere uideatur. Et licet Suarez uerba eius non citet; nobis tamen, qui etiam eundem Albertum uolumus, eius uerba hic apponere uisũ est. Inquit ergo, *Quòd Maria est uelati uas quoddam plenum, in quo nihil sit vacuum, quodque plus liquoris recipere nequeat posse censeri*. Et pleraque alia de plenitudine gratiæ Christi, & Mariæ, copiosissime, ac refertissime dicit. Additque memorabilem quãdam regulam, quam principium per se notum appellat, *Non esse* (inquit) *dubitandum, quin Mariæ tribui conueniat, quidquid boni puraque uanis Creatura fecerit, uel receperit, cum Virgo à nullo illustrium uirorum (ut ait Damascenus) superetur*. Affert quoque in suam sententiam Rupertum, li. 3. in Cantica, cap. 4. ubi generaliter de Maria loquens sic ait. *Malum quippe punicum in medio tintinnabulorum, religiosum, atq; operosum est silentiũ, maxime sexus feminei, in societate fidei, & Prædicatorũ, qualis tu præcipue fuisti Virgo uirginum, in adiutorio, uel etiam regimine prædicantium Apostolorum: cuius & si uerba non leguntur, uel audiuntur ubi prædicauerunt, operata tamen, uel merita non ignorantur, non minora, imò maiora tintinnu prædicantium*. Nec non adducit D. Anton. 4. par. tit. 1. §. 6. tanquam id affirmantem.

Sed reuera modernus hic autor, sua pace, uel tunc non uidit Antoninum, uel uisum est ei (decurrètibz oculis) sic Antoninum asserere. Quoniam reuera, Antoninus totum oppositum clarè dicit. Agens enim de gratia sanitarum, dicit, *Hac gratia B. Virginem fuisse repletam, sed tamen in uita sua nullum edidisse miraculum comperiri*. Vnde tenenda est sententia D. Tho. 3. par. q. 27. artic. 5. ad 3. ubi negat, B. Virginem habuisse in uita huius gratiæ uisum. Et ratio eius est. *Quoniam mira-*

Opinio Suarez tenentis B. Virginem etiam in uita fecisse miracula. Damafce.

Suarez in suã sententiam citat Albertũ.

Pulcra sententia de Maria Virgine.

Virgo Maria, à nemine illustrium uirorum superatur.

Damascenus. Rupertus, dulcia de Maria dicit.

Nota. Suarez repræditur.

B. Virgo in uita nullũ edidit miraculũ & quare ex D. Tho.

colorum usus ei non competebat dum uiueret, Eo enim tempore confirmanda erat Christi doctrina miraculis, & soli Christo eiusque discipulis qui erat doctrina Christi baiuli, miracula operari conueniebat. Quam sententiam refert, & sequitur Canisius in suo Mariali, lib. 3. ca. 6. Vnde dictum Alberti superius allatum, & omnia quæ de Virgine dicit, regulanda sunt secundum dictum D. Tho. scilicet iuxta usum donorum, secundum quod ratio personæ, & sexus patitur. Vnde in hoc relinquendus sanè est Suarez, cum recedat à uera D. Thomæ doctrina.

Apostoli fuerunt baiuli doctrinæ Christi.

Canisius. Suarez. I multis suis dictis pungitur. Primò.

Secundò.

Tertiò.

Argumentum ualidum contra Suarez.

Aliud argumentum.

Rupertus ait, B. Virginem adfuisse primo Concilio facto Hierosolymis, sed errat.

Et in aliquibus (meo Iudicio) uidetur aliquantulum Suarez pungendus. Primò. Quoniam malè citat Caietanum dum ait, ipsum inniti alio fundamento ad probandum Virginem miracula non edidisse, eò quod in scriptura id expressum non inueniatur; cum tamen Caietanus non ad hoc propositum dictum illud afferat, sed ad probandum B. Virginem doctrinæ exercitium non habuisse, in quo benè dicit.

Secundò. Quia Suarez distinctiones non me multum hoc loco delectant, dum ait: ante uerbi Dei Incarnationem, nullum esse B. Virginem miraculum operatam, neque similiter dum Christus uixit, addès tertio, quod fecerit miracula postquam Christus in Cælum ascendit. Nam quæro ego à Suarez, & dico (quod ille iam in suo dubio concedit) per fundamentum D. Thomæ & suum, idè Apostoli miracula faciebant; quoniam erant fidei baiuli, & magistri; sed in suo argumento quod Suarez facit contra D. Th. concedit, B. Virginem fuisse fidei magistratam, ergo cum talis fuerit uiuente filio, nec minor Apostolis; proculdubio si Apostoli tunc miracula faciebant, etiam Christo uiuente, Virgo etiam erit miracula tunc operata, quod tamen ipse negat.

Impertinens quoque uidetur, in uita filij Virginem non fecisse miracula; postea uerò sic, cum Christi præsentia non prohibuerit ei, sicut nec Apostolis prohibuit uirtutum operationem. Sed de ijs hæcenus edixerimus.

Rupertus quidem Abbas, in Còment. super Cantica libr. I. capit. 1. paulò ante medium, Mariæ laudes extollens, non modò ipsam Apostolorum magistratam uocat, sed omnium dubiorum enucleatricem, ac solutricem: quam primo Apostolorum Concilio Hierosolymis habito adfuisse testatur, & perdifficilem illam Iudaicarum cæremoniarum quæstionem, suo uerbo dissoluisse, cuius uerba sunt hæc. *Horum discernendorum utique magistratam te esse oportebat* & B. Virgo, & magistratam Magistrorum, idè Apostolorum, iuxta illud: *fons hororum,*

Arum, putens aquarum uicium, qua fluunt impetu de Libano. An quia spiritus sanctus illos docuit, idcirco tua uocis magisterio non illis opus fuit? imò uox tua, uox illis fuit Spiritus Sancti, quidquid supplementi opus erat eis dem moralibus; uel testimonij ad confirmandos singulorum sensus, quos acceperant ab eodem spiritu, diuidente singulis; prout uult, ex religioso ore tuo perceperunt, instructo ad loquendum, benè composito ad tacendum, prout tempus erat opportunum. An quia loco supra memorato de Actibus Apostolorum, ubi facta seditione propter cæremonias Iudaicas Act. 15. conuenerunt Apostoli, & seniores uidere de hoc uerbo, nullam tui mentionem scriptura fecit, idcirco putandum est, quod conuentus ille te omiserit, & sanctum de tuo pectore, & de tuo ore spiritum non conualuerit: imò & illic, & in cæteris agendis, tu princeps, omnem soluisi quæstionem: *ut tamen ut non clamares, neque contenderes, neque audiretur uox tua foris: quia (sicut ante nos dictum est) tu sola es Virgo quæ uniuersam hereticam præuit arem interemisti.* Hæc Rupertus, quem citat Canisius, li. 5. sui Maria, c. 1. sequens sententiã eius & addit, Rupertum dicere, B. Virginem, in eo primò Concilio præfuisse ut caput; cum tamen hoc ultimè Rupertus non dicat.

Apostolis.

Sed reuera in ijs suis dictis, omnes isti Doctores decipiuntur. Licet enim B. Virginem Spiritu Sancto plenam, magistratamque Apostolorum esse doceamus, & maximam illam difficultatem cæremoniarum dissoluisse fateamur, nullo tamen modo concedendum est, corpore eam ibi in medio Concilij adfuisse; cum, ibi assistere, aut publicè ueluti decidens quæstionem præfuisse, nullo pacto ei conueniret: & si clam ab Apostolis super hoc (ut in alijs grauissimis faciebant) siscitata, Quid super decernendum esset, Diuino repleta spiritu eis nunciauerit. Sed ad alias ouillis proprietates accedamus.

Quinta ouillis conditio est, pabulum aliquod intus retinere, quo oues (reclusis externis pascuis, quod brumali niuium tempore accidere solet) sustentari, manuteneri, ac refocillari queant. Hoc ipsum etiam egregiè Ecclesiæ Catholice conuenit. Habent oues Christi ampla creaturarum pascua, à quibus egredientes, proprietates, affectiones, motus, erumque accidentia degustantes, ad summi motoris, Deique optimi maximi adumbratam, obscuramque cognitionem perueniunt, iuxta illud Pauli: *Inuisibilia Dei, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur.* Habent præterea innatum naturale lumèn, quo illustrata, uerum à falso cognoscunt. Retinent in super sapientiæ, & humanæ Philosophiæ studium, quo bonum à malo discernentes, studiosam, ac morigeratam animorum infor-

Nulla modo dicendum est Virginem primo Concilio Hierosolymis ab Apostolis habito præfuisse, licet eam quid super illa graui quæstionem legatum tenendum esset, Apostolos docuerit.

Quinta ouillis conditio. Oues Christi habent duo pabula, externa creaturatum, uel luminis naturalis, & interna, scilicet hæc sacras scripturas.

informationem adipiscantur. Sed hæc externa Christiano pasca sunt, & *Infirma, & egena elementa* (ut ait Apostolus ad Galat. 4.) hominum mentes eorumque uoluntates, haud plenè faciunt, & implentia. *Quid enim prodest* (ut ait Irido. lib. 3. de summo bono) *In mundanis proficere doctrinis, & inanescere in Diuinis: caduca sequi signenta, & caelestia fastidire mysteria?* Vnde pabulum quod propriè Christiano competit, est legis Euangelicæ, ac Sacrarum litterarum studium, & contemplatio. *Quæ sacra scriptura* (ut inquit D. Gregorius in moralibus) *Aliquando nobis cibus, aliquando potus est. Sacra* (inquit) *Scriptura, aliquando nobis cibus est, aliquando potus, cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, & manducando glutitur; potus uerò est in locis apertioribus, quia ita sorbetur, sicut inuenitur. Hæc uerba uita æternæ habet, hæc Deum proximè, non iam in radice montis, sed in summitate eius, & in medio ardentis rubi uidet, & contemplatur. Hæc spiritum animæ uimificat, & ut alter Ezechiel, & Ioanni ad denotandum traditus liber, os mentis caelesti nectare recreat, ac penitentis stomachum, media compunctione, amaricat, & contorquet. Hæc scientia* (inquit Augustinus lib. 3. de doct. Christiana) *Nihil præcipit nisi charitatem, nihil culpatur nisi cupiditatem. Quidquid ergo ad hoc pertinet, proprium eius est, quidquid autem ad hoc non pertinet, fictum esse cognoscas.* De qua idem Augustinus 2. super Genes. c. 19. sic ait. *Scriptura sic loquitur, ut altitudine superbos irideat, profunditate attentos terreat, uirtute magnos pascit, affabilitate paruulos nutriat.* Hæc ille. Denique sicut in corde cibus in sanguinem uersus, perficitur: & in uiuentis substantiam commutandus totam ibi suam, mediante cordis calore, acquirit perfectione; sic Diuina Scriptura, dum intimo corde suscipitur, ibi perficitur, ubi qui eam possidet mutatus in uirum alterum inflamatur. Vnde Apostoli Diuinis illuminati scripturis Emaus petentes, postea non sine magna halacritate dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in uia, cum loqueretur nobis, & aperiret scripturas?*

Et sanè Diuinarum Scripturarum hæc singularis proprietas est, ut legentium corda magis magisque in Dei amorem inflamment. *Ad hoc enim sunt Scriptura, & creatura* (ut dicit Augustinus in 2. de Trinit.) *ut ipse queratur, ipse diligatur, & qui ipsam creauit, & illam inspirauit.* Hugo libr. 3. de anima, ingeniosè in rectorio Sacre Scripturæ (sic enim loquitur) tres mensas præparari demonstrat, historica uide licet, mysticam, & moralem, de quibus nos fusius supra egimus.

Galat. 4.
D. Irido.
Pabuli Christiani proprii.
Sacra scriptura ali quando est cibus ali quando potus, & quomodo ex D. Gregor.

Ezech. 3.
Apoch. 10.

Augustini dictum de sacra scriptura.

Augustinus.

Similitudo pulcra.
Sacra scriptura quid efficiant.

Matt. 24.
Lucæ 24.
Augustini dictum de sacra scriptura.

Hugo tres in scriptura mentas parari docet.

Amus. *Prima* (inquit) *mensa, simplicibus paratur, secunda Doctores, tertia communis est utrisque. In prima cibus est grossior, in secunda subtilior, in tertia dulcior. Prima continet saporem ex explorum, secunda uim mysteriorum, tertia dulcedinem morum.* Prima pascit miraculis, secunda figuris, tertia uerbis. Hæc Hugo.

Verum, quantum diuinum hoc pabulum, cæteris humanarum scientiarum graminibus præstet, paucis demonstremus. Et sanè hæc Diuina scriptura, humanas doctrinas ueritate, uetustate, dignitate, sanctitate, sacunditate, utilitate, & suauitate longè antecellit; de quibus sigillatim agendo, pauca breuiter perstringemus.

Et de ueritate quidem, nulla unquam potest esse dubitatio. Auctor enim eius Deus est, qui nec mentiri potest (cum sit ipsa ueritas) nec decipere uelit, aut mendaces aliquando patiatur esse Prophetas suos; *Eo quod loquutus sit per os sanctorum qui a seculo sunt Prophetarum eius.* Vnde Diuino afflatus spiritu, Sæctos Dei homines loquutos esse, testatus est Apostolorum Princeps. Atque hinc est, quod uocatus Balaam à Balac Rege Moab (ut patet Numer. cap. 23.) ut malediceret Israël, cui prius benedixerat Dominus, tamentum multis esset à Balac (per suos nuncios) honorificis uerbis saluatus, maxima ei prius argenti, aurique copia oblata; tamen ut ueritas uerborum Domini permaneret, nil se addere posse Domini responsio affirmauit. *Si* (inquit Balaam) *dederit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, non potero immutare uerbum Domini Dei mei, ut uel plus, uel minus loquar.* Cum enim per os eius Spiritus Sanctus, sicut per alios, loqueretur; ideo nec tantillum quidem à ueritatis tramite ipsum errare passus est Dominus, *Cuius iudicia,* (ut ait Propheta) *uera, iustificata in semetipsis.* Vnde idem Propheta dicebat, *Principium uerborum tuorum ueritas.* De cuius ueritate scripturæ, Hugo libr. 3. de anima sic habet. *In scriptura quidquid docetur ueritas, quidquid præcipitur bonitas, quidquid promittitur, Felicitas est. Nam Deus ueritas est sine fallacia, bonitas sine malitia, Felicitas sine miseria.*

Antiquitas item sacra scripturæ (quæ ab auctoris ueritate petenda est) non laboriosè demonstrabitur. Moyes enim omnium quotquot scripserunt (etiam inter gentiles quorum scripta apud nos extant) Theologorum, Philosophorum, Poetarum, & Historicorum primus fuit. Nam

Scriptura diuina, alias humanas scientias in multis vincit.

Sacra scriptura uerior est omni alia doctrina, ex parte auctoris. Luca. 2.

Num. 23.
Cur Balaam non maledixit Israël populo.

Hugonis sententia de sacra scriptura.

Antiquitas sacra scripturæ.

Moyes primus fuit omnium Theologorum, Philosophorum, Poetarum, & Historicorum.

que

Eusebius.
Moses sapiē-
tum primus
Iudæis litte-
ras tradidit.
Fanices à lu-
de's litteras
acceperunt;
Græci uerò à
Fanicibus.
Nepotes Seth
in duabus
colūnis suā
sciētiā scri-
pserunt, &
quare.
Iosephus.
D. Augustin.

Enoch post
Adā fuit pri-
mus prophe-
tarum.
Orige.
D. Hieron.
D. Augusti.
Tertullian.

Multa com-
posita ab E-
noch sūt apo-
crypha, & i-
deò non con-
numerat in-
ter scripto-
res Ecclēsia-
sticos.

Primus om-
nium scripto-
rum Canoni-
corum fuit
Moses.
Hugo.
Dignitas sa-
crę scripturę.

que (ut refert Eusebius lib. 6. de demonstratione Euage. c. 4.) C
Eupolemus Moſen ſapientiffimum hominem eſſe dicebat,
ipſumque prius Iudæis litteras tradidiſſe, eaſq; à Iudæis Fan-
nices accepiſſe, Græcos uerò à Fanicibus.

Quod ſi dicat aliquis, Nepotes Seth, ſapientes extitiſſe, &
in duabus columnis altera lapidea, altera lateritia (memine-
rant enim præteritorum) cæleſtium rerum ſcientiam quam
callebant, ne quo fortè tempore iterum alluuię maxima, aut
aliquo alio ſuperuenienti caſu periret, deſoſſis, ſcalptiſq; li-
teris (ut narrat Ioseph lib. 1. Iudæicarum originum) poſterita-
ti tradidiſſe: aſſeratq; illud Auguſtini li. 18. de Ciuit. Dei. c. 37.
& 39. ſcilicet: ante ipſum Moſen in barbaris gētibus, ſicut &
in Ægyptijs, & poſtea in Græcis, doctrinam aliquam uerbo
& ſcripto extitiſſe: (licet ad noſtrorum Patrum, & Propheta-
rum doctrinam non peruenerint, ut uult idem Auguſtinus
loco cit. aliàs enim non diceret Scriptura, Moſen fuiſſe eru-
ditum, & plenum omni ſapientia Ægyptiorum) reſponde-
mus. Negari nõ poſſe (ut etiam idem Auguſtinus uult) inter
ſacros Canonicos ſcriptores, primum omnium extitiſſe Mo-
ſen. Nam licet Enoch, poſt Adam, primus fuerit Prophetarū,
& multa uaticinatus fuerit, ac ſcripſerit: (ut Origenes hom.
ultima, & homil. 28. in numeros, & tomo 6. commentario-
rum in Euangeli. Ioan. Hierony. in lib. de Ecclēſiaſticiſ Scrip-
toribus tomo 9. Auguſtinus libr. 15. de Ciuit. Dei capit. 23. &
lib. 18. capit. 38. & Tertulianus lib. de habitu mulierum, te-
ſtantur) cuius prophetia præcipuè citatur à ſancto Iuda Apo-
ſtolo in ſua Canonica; quia tamen multa illius libri quem
Enoch compoſuit, ſunt apocrypha; idèò Canonicis ſcripturis
non connumeratur. Reſtat igitur, inter Canonicos ſcripto-
res, primum extitiſſe Moſen. Cuius in ſcribendo antiquitas,
uel ex eo maximè ſpectari licet, quòd cum magna ſcientiarū
mater Græcia, nihil in ſe Homeri carmine uetultius, & anti-
quius retineat; ante Homerum tamen, Moſen per quingen-
tos annos extitiſſe, quiſque uel leuiter antiqua legens uolu-
mina reperiet. Vnde rectè Hugo lib. de Arca Noe, ſcripturā
ſacram librum uitæ appellat. *Cuius* (inquit) *origo æternus, cri-
ſis incorporalis eſſentia, cuius cognitio uita, cuius ſcriptura in-
delebilis, cuius aſpectus deſiderabilis, cuius doctrina faci-
lis, cuius ſcientia dulcis, cuius profunditas inſcrutabilis,
cuius uerba innumerabilia, & unum tantum uerbum om-
nia.*

Sed quid de eius dignitate dicemus? Idem Deus, eius ma-
teria,

A teria, ſinis, & auctor eſt, quo nihil poteſt reperiri ſublimum.
Vnde Auguſtinus, Episto. 2. ad Voluſianum de ſacra ſcrip-
tura loquens, omnia in ipſa contineri demonſtrat ijs uer-
bis. *Hic Philoſophia, quoniam omnium creaturarum cauſa,
in Deo creatore ſunt. Hic Ethica, quoniam bona uita, &
honeſta, non aliunde formantur, quam cum ea que diligen-
da ſunt, & quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur: hoc
eſt Deus, & Proximus. Hic logica, quoniam ueritas, lumen-
que anima rationalis, non niſi Deus eſt. Hic etiam lauda-
bilis Reipublicę ſalus: Neque enim optime cuſtoditur Ciui-
tas, niſi fundamento, & uinculo fidei, firmęque concordia,
cum bonum commune diligitur, ſummum, atque veriſſimum
Deus eſt.*

Cæleſtis uerò huius doctrinæ ſanctitatem, multis ſanè
ſententijs ampliarem, niſi hic ea congerere, quę ſunt luce
meridiana clariora, ſuperuacaneum putarem. *Lex Do-
mini* (inquit Dauid Pſal. 18.) *immaculata, conuertens animas;
teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.*
Vbi antonomatiç legem Domini immaculatam uocat, in
qua non niſi pium, iuſtum, ac ſanctum reperitur. Cuius ſan-
ctitatis tanta eſt uis, & potentia, ut ſicut magnes ferrum, e-
letrumque paleas atrahunt; ſic lex Domini, cum ex ſe ſit im-
maculata, cunctorum ad ſe contemplantium animas ducat,
atque conuertat. Et idèò idem Regius Propheta Pſal. 11.
ignem purgatiſſimum legem hanc appellauit dicens. *Elo-
quia Domini, eloquia caſta: argentum purgatum terrę, pro-
batum ſeptuplum.* Qua potiſſimum comparatione, uisus eſt
ſibi Dauid legis Domini ſanctitatem edicere. Neque enim
contentus eſt, ipſam uocare aurum quodcunq; ſed multo
ſudore, & induſtria, multo ignis calore, & fuſione, ab arti-
fice ſeptuplum purgatum, & emundatum.

Atque in hoc potiſſimum ab alijs ſectis, hæc ſacra ſcriptu-
ra differt. In hac enim nihil eſt, quod inſiciari poſſit, quia eſt
omni ſorde, & labe mundiſſima. Alię uerò ſectę (ut latius
ſuperius uidimus) nequiſſimę ſunt, & innumera in ſe con-
tinent, non obſcena modò, ſed nequiſſima etiam, & falſi-
ſſima. Namque Paganorum ſine lege lex, multos Deos ad-
mittebat: in Mahumeti inſuper Alcorano, innumera falſa
continentur: Talmud quoque Iudeorum, falſiſſima conti-
nere certum eſt. Sola ergo Dei lex Sancta, ſola purgata, &
in omnibus immaculata inuenta. Huius legis, & ſcripturę
ſanctitatem, exponit Hieronym. ad Virginem Demetria-
dem ijs uerbis. *Diuinas ſcripturas ſepe lege, imò nunquam*

magna: eum
eius auctor
materia, & ſi-
nis, Deus ſit.

In ſacra ſcri-
ptura omnia
continentur.
Philoſophia,
Ethica, & lo-
gica.
D. Auguſt.

Sacra ſcriptu-
rę Sanctitas.

Pſal. 18.

Antonomatiç
cè lex Domi-
ni immacula-
ta appellatur.
Vis, & poten-
tia legis Dñi,
ſimilis mag-
neti.
Lex Domini
eſt aurū pur-
gatum.
Pſal. 11.

In ſcriptura
ſacra nihil
eſt, quod inſi-
ciari poſſit.
Oēs ſectę in
ſe continent
falſiſſima.

Sanctitas ſcri-
pturę expo-
nitur à D. Hie-
rony.

die manibus tuis sacra lectio deponatur, in scripturis Diuinis, per quas sola potes, Dei planè intelligere voluntatem: prohiberi quadam, præcipi quadam, concedi aliqua, suaderi nonnulla, prohibentur mala, præcipiuntur bona, conceduntur media, suadentur perfecta.

Fecunditas
Sacra scriptura

ra qualis.

Sacra scriptura rectè comparat ligno vitæ.

Apoch. 22.

In scriptura nihil sterile, & superfluum reperitur.

In scriptura omnia reperiuntur ex D. Chrysost.

Dignitas sacra scriptura exponitur à N. Aug.

Iam verò de eius fecunditate dicamus. Hæc enim est, que non geminos modò sætus, ut Rachel, ex uno cum Deo cubitu producit; sed cum infinitos in se contineat sensus, innumerabiles, quoque fructus germinat, & celata mysteria manifestat. Vnde Gregorius in suis homilijs, scripturæ fecunditatem manifestans dicit; *Tanta, ac talis est Diuina scripturæ sublimitas, ut non solum verba, que à Sanctis, vel ab ipso Domino dicta referuntur; sed etiam circumstantia rerum, que simpliciter posita videntur, spiritualibus sunt plena mysterijs.* hæc ille. Vnde rectè scriptura sacra comparari potest ligno vitæ, ostenso Ioanni, Apoch. 22. ferenti fructus duodecim, quod per singulos menses reddebat fructum suum. Nec incongruè sanè de singulis scripturæ uerbis, atque sententijs, possemus illud Canticorum dicere. *Quasi grex tonsarum, que ascendunt de lauacro, omnes gemellis foetibus, & steriles non est inter eas.* Omnes enim in scriptura reperiunt fructus, & suauitates quas desiderant. Vnde Chrysostomus super cap. 22. Matth. in illa verba: *Omnia parata sunt,* sic de scriptura ait. *In scripturis enim, ignorans inuenit, quid discat, contumax quid timeat, laborans præmia, pusillanimis mediocris iustitiæ cibos, qui ei si pinguem non faciunt animam, mori tamen non permittunt.* Qui autem magni animi est, inuenit ibi spirituales escas, que perducant eum prope ad Angelorum naturam, qui uero est vulneratus à Diabolo, inuenit cibos medicinales, & salutem per poenitentiam. & Augustinus de vera Religione, eius fecunditatem exponens, sic inquit. *Ad dignitatem Scriptura pertinet, ut sub una littera multos sensus contineat: ut sic diuersis intellectibus hominum conueniens, unusquisque miretur, se in Diuina Scriptura posse inuenire veritatem quam mente conceperit: ac per hoc facilius contra Infideles defenditur; dum si aliquid, quod quisque in sacra Scriptura velit intelligere, falsum apparuerit, ad alium sensum recursum possit habere.* vnde Hieronymus super Matth. 10. in illa verba; *cum persequuti nos fuerint in vna Ciuitate, fugite in aliam;* dicit: *Spiritualiter autem possumus dicere: Cum persequuti nos fuerint in vna Ciuitate, hoc est in vno scripturarum libro, vel testimonio, nos fugiamus ad alias Ciuitates, id est, ad alia volumina.*

Quis.

A Quis verò Diuinæ scripturæ fructus, & utilitates ignoret? *Omnis enim scriptura* (vt inquit Paulus 2. ad Tim. 3.) *Diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad corrigendum, ad erudiendum in Iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Vnde Isidorus lib. 3. de summo bono, scripturæ sacrae utilitates enarrans, dicit. *Geminam confert donum lectio sacrarum scripturarum, siue quia mentis intellectum erudit, seu quod à mundi vanitatibus abstractum hominem, ad amorem Dei perducit, & Cassiodoro, super Psal. in Prologo: Verè* (inquit) *cornifcus liber Psalmorum, sermo lampadis, cura sauciati cordis, sanus interioris hominis, occulta lingua virtutum, que superbos humiliati inclinat, Reges Pauperibus subdit, affabilitate paruulos nutrit.* Hæc ille. Vnde rectè scriptura sacra comparatur fago, cuius fructus exterius trianguli sunt, leni cortice conclusi, quibus homines antiquitus vescabantur. Sacra Namque scriptura, in fide nos Trinitatis erudit; & de tribus Theologicis virtutibus informat. Vel quia sub agresti litterali cortice, triplicem fructum mysticum, Anagogicum scilicet, Allegoricum, & Tropologicum, seu moralem amplectitur, concludit. Estque in fago, rectè significata scriptura, ex cuius cineribus (coniunctis alijs) artifices vitrum faciunt. Ipsa namq; in cineris, & mortis nos cognitionem inducit, ex qua cognitione, puritatis vitrum in mentibus nostris conficitur.

B Dulcedinem uerò ipsius, & suauitatem, est nullus qui nesciat. Vnde Dauid dicebat Psal. 118. *quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.* Et Psal. 33. *gustate, & videte quam suavis est Dominus.* Sed audi Hugonè de hoc, lib. 3. de anima loquentè. *Nihil* (inquit) *in hac vita dulcius sentitur, nihil audius sumitur, nihil ita mentem ab amore mundi separat, nihil sic animum contra tentationes roborat, nihil ita hominem excitat, & adiuuat ad omne opus, & ad omnem laborem, sicut studium Sacra Scriptura.* & D. Hieronymus super illud Psal. 147. *Et adipe frumenti faciat te,* dicit: *Pinguissimus sermo Diuinus est, omnes in se habens delicias. Quidquid uolueris, ex sermone Diuino nascitur, sicut tradunt Iudei, Quoniam manna quando comedebant, secundum voluntatem uniuscuiusque, sic sapiebat in ore.* Quòd si quidam, ex lectione librorum gentilium (quæ per se quidem laudabilis, & per utilis est, cum licuerit Hæbrais, ægyptiorum auro, geminisque exornari, eò quòd etiam Paulus in suis Epistolis, gentilium Poetarum auctoritatibus v-

Fructus & utilitates sacra scripturæ

D. Isidorus.

Sacra scriptura confert geminum fructum.

Basus sacra scripturæ ex Cassiodoro.

Sacra scriptura comparat fago, & quare.

Ex cineribus fagi vitrum conficit, & ex scripturæ consideratione, deuenimus in cognitionem cineris, & mortis.

Sacra scripturæ dulcedo maxima.

Psal. 118. Psal. 33. Hugonis sententia de sacra scriptura D. Hieronymus quid de sacra scriptura, sentit, Psal. 147.

Lectio librorum gentilium utilis est.

sus sit, & in illis pleraque uera offendantur, ad Fidei nostrae confirmationem, & haereticorum redargutionem) tantam animo capiunt voluptatem, ut ferè nunquam e manibus libros illos deponant; quanto magis Christianus uir scripturas sacras reuoluet, cum ex eius uoluntate, ne tunc dulcius poculum sit degustaturus?

Sed cum Sacra scriptura pabulum sit ouium Christi; Pastori autem conueniat intra caulam suam, & ouile, pabula manibus tundere, & ouium utilitati conseruare, cur cum Christus pastor sit, & Pastor bonus (ut statim paulo inferius dicemus) non scripsit quidquam, neque ulla scripturarum gramina proprijs manibus scripta, quibus uesci possent, ouibus suis reliquit?

Christus nihil nobis sua manu scriptum reliquit, propter tria.

D. Tho.

Et quidem D. Thomas hoc tractans 3. par. quaest. 42. art. 4. conueniens non fuisse dicit, Christum doctrinam suam scripsisse, propter multa.

Primo.

Primo quidem, propter ipsius dignitatem. Excellentiori enim Doctore, excellentior doctrina modus debetur: atque ideo Christo Domino, tanquam excellentissimo Doctore, iste docendi modus competebat, ut doctrinam suam auditorum cordibus imprimeret. Vnde etiam apud Gentiles Pythagoras, & Socrates, qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere voluerunt.

Pythagoras, & Socrates nihil scripserunt.

Secundo. Ioan. ultimo.

Secundo, propter Excellentiam doctrinae Christi, quae litteris comprehendi non potest, secundum illud: Ioan. ultimo: sunt & alia multa quae fecit Iesus, quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libri. Quos (sicut Augustinus ait, tract. ultimo super Ioannem, non longe à fine) non spatio locorum credendum est, mundum capere non posse, sed capacitatem legentium comprehendere fortasse non posse.

D. August.

Tertio.

Tertio tandem, & ultimo, ut ordine quodam ab ipso doctrina ad omnes perueniret, dum ipse scilicet, discipulos suos immediate docuit, qui postmodum alios, uerbo, & scripto docuerunt.

Ecclesia Christi cur sit uinum ouile.

Haec de ouili eiusque proprietatibus dicta sufficiant, multa enim alia ad ipsum spectantia, quoniam negotium non facessunt, serio relinquuntur. Illud unum certum est: Christi Ecclesiam, ex omnium gentium hominibus coalitam, unum esse ouile: cum unum habeat caput, & Pastorem Christum, eiusque Vicarium unum in terris, scilicet Summum Pontificem: eadem item scriptura, ac Sacramentorum gustanda pabula proponantur; & quia unica Euangelica communi

Ani lege (ueluti quadam sepe) cunctae fideles oues concludantur.

Competat autem proprie Triumphanti Ecclesiae, ouilis nomen, nec ne, dubium est. Sed melius sanè dicetur, id ei proprie non competere, propter multa. Primo, quia in ouili non semper est copia pabuli, & potus. Secundo, quia ibi non est perpetua ouium mansio. Tertio, quoniam libentius extra ouile oues uagantur. Et tandem quarto, quoniam oues in ouili, latronum, ac ferarum metui subiacent. Quae omnia, Ecclesiae triumphanti non competunt.

Triumphanti Ecclesiae non competit nomen ouilis, propter quatuor. Primo. Secundo. Tertio. Quarto.

Non quidem primum. Quia Ps. 35. dicitur, *inebriabuntur ab ubertate domus tua, a torrente uoluptatis tuae potabis eos, & Ps. 147. & adipe frumenti faciat te.* Ecclesiastici ca. 45. *panem ipsum in primis parauit in societatem.* Neque conuenit Secundum; cum Dominus per Ezech. 34. dicat, *In pascuis haberrimis pascam eas, in montibus Israel, in riuibus, & in cunctis sedibus terra. In pascuis haberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis uirentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel.* Neque etiam Tertium potest triumphanti Ecclesiae conuenire. Ibi enim est summa animorum concordia, & una uoce astantes Domino concinunt illud prophetae dicentes: *Ecce*

Psal. 35.

Psal. 147.

Ecc. 45.

Ezech. 34.

quam bonum, & quam iucundum habitare Fratres in unum. Nec tandem quartum. Quia nullus est ibi timor, aut paor, *Astantissimus enim Domini* (ut dicitur Deut. 33.) *habitabit confideter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet.* In caelo siquidem est tuta pax, aeternaque felicitas: quod Dauid laetus cecinit dicens, Ps. 147. *Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion. Quonia* (ne ueniant latrones ad furandum) *confortauit seras portarum tuarum, benedixit filiis tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem, &c.* Sed ad ouium proprietates breuiter explicandas, ueniamus.

In caelo est summa concordia.

In caelo nullus timor. Deut. 33.

Psal. 147.

DE OUIBUS.

Ouis, animal simplex est, & infirmum, Pastoris cura indiget, neque sufficit sibi ad quaerendum pabula, nisi à solerte, diligentiq; Pastore, ab uno in alium uirentiorem locum ducatur. Neque uero arma ulla habet quibus se protegat, & à latronum bestiarumq; insidijs custodiat, atque defendat. Quae omnes proprietates, fidelibus Dei; electis, per metaphoram conueniant. Licet enim (si generaliter loquamur, & Eccle-

Ouis, quid sit, & quae eius proprietates.

Oues, Dei electos designat licet multos ceteros malis oues et dicantur.

Pfal. 73.
Ezech. 34.

siam in sua amplitudine capiamus) inter oues, etiam mali, & C
iniqui (dummodo fidem habeant) connumerantur; iuxta il
lud Pl. 73. *iratus est furor tuus super oues pascua tue*; & inter
oues Dei, ut potest Ezech. 34. non solum, quæ sanæ sunt, oues
Dei sunt; sed illæ etiã quæ sunt infirmæ, & ægrotæ, oues eius
appellantur. Si tamen nomen ouis præsius accipiatur, ij
tantum censendi sunt esse Christi oues, qui ad uitam æterna
electi, & prædestinati sunt. Ij enim sunt, quos absolute Do
minus oues suas nominat in Euangelio dum ait: *oues mea
uocem meam audiunt, & sequuntur me, & ego uitam æterna
do eis*. Et Zach. 9. dicitur: *Salua bin eas quasi gregem Populi sui*;
De quibus Matt. 25. dicitur: *Et statuet oues quidem à dextris,
hædos autem à sinistris, &c.* Sed difficultas est. Quoniam si
per oues propriè, electi intelliguntur (ut etiam uult August.
tract. 48. in Ioan.) de quibus dicitur act. 13. *crediderunt quot
quot prædestinati erant ad uitam æternam*; non uideretur ade
quata ratio Christi dum ait Ioannis 10. quod ideo Phari
sæi uocem eius non audiunt, quia non sunt ex ouibus suis.

Zach. 9.
Matth. 25.

Dubium
August.
Actorum 13.

Multi audie
runt uocem
Christi, qui
tamè ultima
rè non fuerit
uere ex ouib
us Christi,
D. Aug.
Ratio diffi
cultatis.

Constat enim multos non futuros ex ouibus Christi ultima
rè; qui tamen dum Christus prædicauit, audierunt. Et e con
tra, multi audierunt, & in eum crediderunt (ut fuit Iudas, &
multi alij) qui tamen non fuerunt ex ouibus, sicut etiam Au
gustinus ait, tracta. 92. Et præterea, quoniam si ideo non cre
dunt, quia non sunt ex ouibus, uideretur non esse in eorum
potestate credere; atque ita merito excusarentur dicentes;
ideo se uerbis Christi non credidisse, quia non erant ex ouib
us eius, & electis: quod si eos elegeret Dominus, credidif
sent.

Toleti expo
silio.

Nota.

Toletus, Augustinum sequens, uult, Christi uerba non ef
se generaliter intelligenda, nec sic sumenda, quasi extendan
tur ad omnes tunc non credentes; sed tantum ad Pharisæos
obtinatos, & abæcatos, & sic soluit primum dubium. Ut
uerò secundum soluat, dicit. Verbum illud: *Vos non creditis,
quia non estis ex ouibus meis*, non solam incredulitatè quam
cunque denotare; sed incredulitatè culpabilem. Quia cum
habuissent (inquit) efficacissima media quibus conuerti po
ruiissent, cum non fuerint conuersi, nec conuertantur, ideo
non sunt ex ouibus suis, nunquam enim oues Domini in
tantam prolapse sunt cæcitatè. Atque ita soluit secundam
difficultatem.

Fideles Chri
sti, debent ef
se oues uari

Oues igitur istæ fideles, & electæ Christi, lana, pelle, lacte
& carne omnibus seruiunt, cunctos enim iuuant, *omnia ei
Paulo arbitrantur ut stercora, ut Christum lacerent.*
Sunt-

A Suntq; oues uariarum colorum, ad riuos exemplorum San
ctorum concipientes, uariisq; uirtutum fructus produ
centes: cedentes in sortem Iacob. Neque enim fidelium ou
es, unius coloris, id est unius tantum uirtutis patitur esse,
Christus, sed multarum. Pergunt namq; electi *de uirtute in
uirtute em, ut uideant Deum Deorum in Sion.*

colores, scilicet
et uariarum
uirtutum. si
miles ouibus
Iacob.

Sed cum egerimus de ouibus, tractandum nobis breui
ter est de Pastore, cum sint correlatiua, & unum sine alio re
ctè cognosci non possit. Qui plura de ouibus cognoscere
uoluerit, legat opusculum Augustini cuius titulus est, *De ouib
us*, in tomo 9.

D. August.

DE PASTORE.

HOC in loco, non erit nobis immorandum in Pastoris
propria tractatione, cum de illo, eiusq; natura, & pro
prietatibus, inferius suo loco simus tractaturi; dum uerba
Ioannis, quorum gratia hæc omnia superiora allata sunt,
exponemus. Sed de Pastoris nomine, & Ethymologia, dum
taxat agemus, atque etiam de quibusdam alijs nominibus,
quæ Pastoribus, & præcipuè summo Christi Vicario in ter
ris conueniunt.

Agitur tantum
in hoc capite
de Pastoris E
thymologia.

B Pastoris nomen, à pascendo ductum est; quasi ille sit, qui
regat, ille qui ducat oues, & ille tandem, qui eas pascat, atq;
custodiat. Vnde in Ecclesia, Rectores Animarum, & illi,
qui eas pascendi curam habent, Pastores rite nominantur;
iuxta illud Ioan. 20. *Pasce oues meas*, & 1. Petri 5. *Pasce, qui
in uobis est gregem Domini*. Hinc est, quod Pastoribus Eccle
siarum, & præsertim Papæ, multa nomina Communicen
tur, & tribuantur, quæ uarios actus pascendi exprimunt, &
designant. Quorum, & si nonnulla superius exposuerimus;
multa tamen supersunt, quæ, quoniam hic proprius locus
est, (etsi breuiter) connumerabuntur.

Pastoris no
men, à pasc
endo dictu est.

Rectores ani
maru, Pasto
res appellant
tur.

Ioan. 20.
1. Petri 5.
Pastoribus a
nimarum, &
præcipuè Pa
pæ, multa no
mina commu
nicantur.

Et primò quidem Pastor, seu Episcopus dicitur *Paterfam
ilias*, quod primus sit, imperiumq; habeat in familiam Chri
sti, cui in tempore suo cibaria doctrinarum ministret, & di
stribuat. Ita D. Hieronymus in ca. 24. Matth. super illa uerba,
Et det illis cibum in tempore suo, & Hilarius super Mattheum
Can. 20.

Episcopus di
citur Paterfa
milias, & qua
re.

D. Hierony.
D. Hilarius.

Similiter etiam dicitur *Oeconomus domus Dei, & fidelis di
spensator*, ut patet Luca 12. *Quis est fidelis dispensator, &
prudens, quem constituit Dominus super familia sua*. Vbi no
mine œconomi, & dispelatoris, primarios sacerdotes, id est,

Episcopus di
citur œcono
mus Dei, &
dispensator.
Luca 12.

D. Ambro.

Episcopos intelligi exponit Ambrosius super dictum locum **C** lucæ, his verbis: *series sequentis exempli, dispensatoribus, hoc est sacerdotibus, videtur esse proposita, quod sciant, sibi gravem in futurum poenam esse subendam, si secularibus intenti delicijs, familiam Domini, plebemq; commissam sibi, gubernare neglexerint.*

Matth. 10. 13. 20. & 21.
Lucæ 13. & 14

Christus quoque Paterfamilias in domo, & familia sua, quæ est Ecclesia, rectè appellatur. Matthæi 10. 13. 20. & 21. & Lucæ 13. & 14. ac alibi sæpissimè. Quod notauit Origenes, homil. 10. & 19. in Matthæum. Quæ etiam nomina, summo Pontifici primario conuenire, nemo est, qui dubitare possit. Sicut enim particulares Episcopi, sunt primi, & summi œconomi in suis Ecclesijs, quibus ipsi præficiuntur; sic summus Pontifex est œconomus, & paterfamilias vniuersalis in tota Ecclesia. Vnde Ambrosius super Epistolam primam ad Timoth. 3. explicans illa verba; *Et scias quomodo. Ecclesiam ordines, quæ est domus Dei vniuersalis, dicitur; Cum totus mundus Dei sit, Ecclesia tamen domus Dei dicitur, cuius hodie Rector, est Damasus.*

Summus Pontifex, est cœconomus, & Paterfamilias vniuersalis.

D. Ambro.

Secundum nomen, est nomen serui, seu Ministri. Sic Christus de se dixit: *Non veni ministrari, sed ministrare: & qui maior est inter vos, sit tanquam seruus etiam, & minister.* Matth. 20. Dicitur autem Christus seruus ratione humanæ naturæ, secundum quam formam serui accepit, & nobis exemplum dedit. Vnde rectè Episcopi dicuntur serui plebium suarum, & summus Pontifex seruus seruorum Dei.

Matth. 20. Christus dicitur seruus ratione humanitatis. Episcopi dicitur serui plebium suarum. Papa appellatur seruus seruorum, & quomodo.

A peccato, Chaim, cepit seruus. A peccato, Adæ mors originè habuit. Etiam nullo existente peccato, fuisset quadam seruus polita, p ratione diuersorum hominum ingeniorum, & rudiorum.

Nec enim ea ratione seruire dicuntur, quod præcepit eorum, quibus seruiunt, obsequantur: (hoc enim esset ab illis dependere, & iudicari, quod esset contra naturæ ordinem) sed seruire dicuntur, hoc est ministrare. Conditio enim illa seruitutis, quæ hominem homini subdit, à peccato Chaim cepit, & peccatum causam habuit.

Sicut etiam à peccato Adæ, mors habuit originem. Nam si cōsideremus seruitutem ex se, quatenus vnus alteri subijcitur politicè; sic ante peccatum fuit: quoniam à natura est. Nullo enim etiam existente peccato, pro diuersitate hominum, & ingeniorum, diuersitas etiam præssendi, & subiacèdi fuisset. Vñ pulchrè de peccato Chaim sic ait Chrysostomus, hom. 29. in G. n. *Ecce Fratrem eodem natum Patre, eodemq; egressum utero, peccatum fecit seruum, & ablata libertate, iugis illi nullissimæ seruitutis imposuit, unde postea seruus summisit originem. Neque enim antea solebant ita molliter vinere, & delictari,*

Alicari, ut aliorum ministerio, & seruijs uterentur. Sed quisq; sibi quod opus erat ministrabat, eratq; par omnium honos, sublati è medio honorum diuersitate. Peccatū autē ubi intravit libertatem perdidit, & corrupti dignitatem natura datam, serui itemq; introduxit. Hæc Chrysostomus. Quam seruitutis originem, explanans Augustinus lib. 19. de Ciuit. c. 15. sic ait. *Rationalem hominem, factum ad imaginē, & similitudinem suā, noluit Deus nisi irrationalibus dominari. Non hominem homini, sed hominē pecori. Vnde primi iusti, pastores pecorū magis, quā Reges hominum constituti sunt, ut & sic innuaret Deus quid postulari ordo creaturarum, & quid exigat meritū peccatorum. Et idem Augustinus cap. 14. eiusdem libri ait. Quod in politico principatu, (qui proculdubio in statu etiā innocentiæ fuisset,) magis proprie, qui præest, debet seruus appellari, quā qui subiectus est. Vnde serui, qui mittuntur ad uocandos inuitos ad nuptias, Matth. 21. Et Lucæ 14. Apostolos, & episcopos significant, ut D. Hilarius super Matth. Can. 20. 21. & 22. Et Augustinus sermone 33. de verbis Domini, & Gregorius. Hom. 36. & Rupertus super Regū 20. & in Isa. li. 1. c. 16. exponunt.*

Tertiò, Episcopus uocatur Architectus, & præcipuus artifex Ecclesiæ Dei. Debet enim uerbo, & exemplo Ecclesiam ædificare. Sic Paulus 1. Cor. 3. Architectum Ecclesiæ Dei se nominat: *Quasi (inquit) sapiens Architectus fundamentum posui.* Vnde & Dominus ipse, structor macciarum appellatur Isa. 50. & in Evangelio dicitur filius fabri qui uerua considerat. Vnusquisque igitur Ecclesiæ Pastor, eius Architectus est, qui (ut ait Salomon Ecclesiastici 38.) *noctem tanquā diem transiit, qui sculpsit signaculo sculpsit, & assiduitas eius uariat picturam. Cor suum dabit in similitudinem picturæ, & uigilia sua perficiet opus.* Quibus uerbis, boni Pastoris sapientia uiuissimis coloribus depingitur, eiusque studiosa sollicitudo demonstratur. Is enim pro grege Domini noctem ut diem transiit, dum laborat ut bonus miles Christi 1. ad Timoth. 5. & 2. ad Timoth. 2. dicens cum Paulo 2. ad Thet. 2. & 3. *In labore & fatione nostra, die ac nocte laborantes.* Et ad Tim. 4. *Tu uero uigila, in omnibus labora, opus fac Evangelistæ, ministerium tuum imple. Sculpsit signaculo sculpsit, secundum præceptum Apostoli, non uno, sed uarijs modis, sibi à Christo commissas oues informet. Vi patet 1. ad Tim. 2. ubi exponens Paulus, quā esset Timotheus uarium cibum secundum diuersos status quibus traditurus, ait. *Tu loquere sanam doctrinam. Senes, ut sobrijs sint, pudici, prudentes,**

Augustini pulchra sententia de seruitute filiorum Adæ propter peccatum.

Primi iusti, magis pastores pecorum, quā Reges hominum appellati sunt. Matth. 21.

Serui qui mittunt uocare inuitos ad nuptias, Apostolos, & Episcopos significant.

D. Hilari.

D. Augustin.

Rupertus. Episcopus appellatur architectus.

D. Paulus fuit Ecclesiæ Dei Architectus.

1 Cor. 3.

Isa. 50.

Ecclesi. 38.

Officium Episcopi aurea similitudine narratur.

1. Timoth. 5.

2. Timoth. 21

Thet. 2. & 3.

Timoth. 4.

1 ad Timo. 2.

Episcopus,

sen animam

Pastor uarijs

modis debet

subditos hor

tari.

tes, sani in fide, in dilectione, in patientia. Anus similiter in habitu sancto, non criminatrices &c. adolescentulas, ut viros suos amant, filios suos diligant. Imenes similiter, ut sobrii sint, serenos, Dominis suis subditos esse, &c. Hi insuper Pastores, Episcopi, seu Architecti, Cor suum dant in similitudinem picturae Animarum, implentes illud Apostoli. 2. Corint. 11. Instantia mea quotidiana omnium Ecclesiarum. Quibus uigilijs, opus Euangelium perficiunt, & explent.

2. Cor. 11.

Isa. 3.
Nota bene.
Varia lectio,
& interpretatio.

D Hieron.
Beselceel magnus architectus.

Exo. 15.
Iudeis perditibus architectos, omnis edificandi gratia ad Ecclesiam translata est.

1. Cor. 3.
Nota.

Quare Architecti in scriptura dicuntur habitare in valle.

1. Paralip. 4.
Episcopus dicitur prudens eloquij mystici.

Varia interpretatio versio.
Theodotion.

Aquila.
Simachus.

D. Hieron.
In Populo hebreo erant sacerdotes gradus constituti. Qui ueros prophetas à falsis discernent.

Isaias capit. 3. defectum boni Pastoris describens dicit, ablatum Dominum à Hierusalem (inter alia) Sapientem Architectum. Quem locum exponens D. Hieron. dicit, Aquilam, sapientissimum artificum hoc loco transfuisse. Ut ostenderet, in synagoga plures quondam extitisse artifices, qualis fuit ille Beselceel filius Uri, filij Hur de tribu Iuda, quem Dominus impleuit spiritu sapientie, & discipline, ut in omni opere, ut dicitur Exo. 15. *Esset sapientissimus faber*; non solum in auro & argento, sed & in aere, & ceteris quae Moses enumerat: qui edificauit tabernaculum Dei, & addit Hieronymus, *Quod Iudeis perditibus Architectos, omnis edificandi gratia translata est ad Ecclesiam.* Vnde dicit Apostolus 1. Corint. 3. *Dei agricultura, Dei edificatio estis.* Ij autem Artifices, & Architecti, non sine mysterio 1. Paralip. 4. dicuntur habitare in valle. Quoniam Dei Architectos non inflat sapientia, sed humiles, & abiecti in oculis suis, Christum humilem sequuntur, dicentes cum Apostolo. *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus uocari Apostolus.*

Quarto, appellatur prudens eloquij mystici. Sic Isai. loco citato. Vbi Septuaginta interpretes exponunt, *prudentem Auditorem*: Theodotion, *prudentem incantatorem*: Aquila, *Prudentem susurratorem.*

Simachus (quem D. Hieronymus sequitur) *Prudentem Eloquij mystici.* Et quidem (ut ait idem Hieronymus) si 70. interpretes sequamur, prudens auditor, in Ecclesia necessarius est: cum alijs detur *Prophetia* (ut ait Paulus) *alijs discretio spirituum.* Vnde in Populo Hebreo sacerdotales gradus constituti erant, qui Prophetas à Pseudopphetis discernent, hoc est intelligerent, qui de Dei spiritu loquebantur, qui uero de contrario. Quod munus in Ecclesia Dei, est praecipuum Episcopi, cuius est discernere inter ueram, & falsam doctrinam.

Si uero Theodotion sequamur; Incantator, in Ecclesia, est uir eruditus, & exercitatus, tam in lege & prophetis, quam in Euangelio, & Apostolis, qui possit singulas animarum per turbas-

A turbationes, sua sanare doctrina, & ad mentis statum unum quemque reducere; dum & scortator recipit castitatem, & Cagneo frugalitatem, & quondam Auarus dat Eleemosynam. Quod munus Ecclesiae Dei, non Synagoga fuit concessum. Vnde subdit idem Hieronymus. *Uentila omnes Iudeorum synagogas, & nullam poteris inuenire Doctorem, qui sancta praecipiat, & contemptis diuitijs, sectandam doceat paupertatem.*

Et sane sunt Episcopi incantatores contra serpentes, & aspides, id est contra Peccatores, qui Dei Iustitiam reliquerunt. De quibus David Psal. 57. dicit: *Furor eorum iuxta similitudinem serpentis, sicut aspidis surda obruantis aures suas, ut non exaudiat uocem incantantis, & uenefici, incantantis sapienter.* Vnde concludit Hieronymus ijs uerbis. *Omnis sermo Apostoli (seu Episcopi) contra serpentes & aspides, incantatio est, quam non exaudiunt Peccatores & haeretici, quoniam claudunt aures suas, ne audiant ueritatem.*

Quinto, Episcopus dicitur Sponsus Ecclesiae suae. Ita Calixtus Papa in capit. sicut alterius uxor. 7. q. 1. in cuius signum, Episcopus anulum portat, ad spirituale matrimonium inter ipsum, suamque Ecclesiam significandum. Sic etiam Papa dicitur proprie sponsus uniuersalis Ecclesiae, ut habetur in cap.

B Ecclesiae mer. dist. 37. & in cap. quoniam, extra de immunitate Ecclesiae dicit Papa: *Nos iustitiam nostram, & Ecclesiam sponsam nostram, nolentes negligere.* Et in cap. Vbi periculum de electione in sexto dicitur. *Acceleret utilis, & perneccessaria totius mundi prouisio, idonco celeriter eidem Ecclesiae sponso dato.* Glosa super sexagesimum primum caput Isaiam dicit, Christum etiam nomen sponsi alij communicasse, declarans illa uerba, *Dedit me quasi sponsam decoratam corona, & sponsam ornata monilibus suis.* Verba glosae sunt haec. *Christus Ecclesiae sponsus, sed tamen perfectos in Ecclesia eodem nomine dignatur; iuxta illud Apostoli 1. Cor. 3. tanquam paruulis in Christo lac nobis potum dedi, non escam.* Ipse ergo sponsus Christus, sponso suos facit & sponso: tamen una est in capite, & in membris Ecclesia. Haec glosa. Turrecremata lib. 2. summæ de Ecclesia, capit. 27. 28. 29. 30. & 31. diffusè satis disputat, quomodo Papa possit dici sponso uniuersalis Ecclesiae; sed legat qui uoluerit apud illum, nobis enim ista sufficiunt.

Sed quoniam summo Pontifici, aliqua peculiariter nomina tribuuntur, tanquam summo Pastori; ideò haec breuiter hic connumerabimus, quae partim ex Turrecremata li. 2. summæ de Ecclesia, partim ex ueteribus Patribus, & Concilijs adducemus.

Ap-

In synagoga nullus reperitur doctor qui sancta praecipiat.
D. Hierony.

Psal. 57.

D. Hierony.

Episcopus appellatur sponsus Ecclesiae suae.

Papa dicitur sponsus uniuersalis Ecclesiae.

Turrecremata.

Summus Pont. appellatur Papa. Homerus. Marinus Victorius. Omnes Episcopi, prius Papa appellabatur, sed modo Excellentiae causa tantum summus Pontifex Papa nominatur. D. Hierony. 6. Syno. Concil. Agathen.

Appellatus igitur summus Pontifex primo uetustissimo uocabulo *Papa* à græco nomine *papas* quæ uocè Homerus Odiss. lib. 6. sæpè utitur, & à Syracusanis inueniam pimò esse, refert Marianus Victorius, in suis annotationibus in opera D. Hieronymi. Hoc nomen olim erat omnibus Episcopis cõmune, qui Papa uocabantur, ut patet ex D. Hieronymo in Epist. 43. ad Chromantium, & Epist. 98. ad Augustinum. Hodiè tamen excellentiæ causa, solum Christi vicarium, summumque in Ecclesia Pontificem, Papam uocamus. Est enim omnium Pater uniuersalis, & in Ecclesia Dei admirabilis. Sic appellatur Leo in Concilio Chalcedonensi Act. 16. ijs uerbis: *Beatissimus, & Apostolus uir Papa*. & iterum ibidem, *Vniuersalis Ecclesia Papa*. Et in 6. Synodo Act. 18. in acciamatorio sermone, totum Concil. Agathonem summum Papam appellat. Et Gottofridus Viterbiensis uniuersalis hystorie suæ libros, Urbano tertio (sub quo floruit, in hac uerba dicauit, *Summo, & uniuersali Papæ Urbano tertio, Domino & Patri suo Reuerendissimo: Gottofridus Viterbiensis, sacerdos indignus.*

Est autem hic unum non leui dignum animaduersione; Romanum Episcopum, ab omnibus totius orbis episcopis & æcumenicis Concilijs, atque à toto mundo Papam uel Patrè appellari; ipsum uerò, in rescribendo, neminem Papam appellare, sed filios dilectos, uel fratres. Ut patet apud Theodoretum, libr. 5. capit. 10. in Epist. ad Concilium secundum, & ex Epistola Concilij Chalcedonen. ad Leonem. D. Thomas 1. ad Timoth. 4. bene annorat, quòd quando Papa mulieribus scribit dicit, *Dilectis in Christo*; quando uerò uiris, dicit, *dilectis filijs*.

Secundò appellatur *Vicarius Christi*. Ita in Concilio Lugdu. sub Grego. decimo, & habetur in 6. titulo de electio. capit. ubi periculum: & Innocentius 5. in cap. Inter corporalia, extra de translatione Episcoporum, & Innocentius 4. in capit. Pro humani, extra de homicidio lib. 6. Et in Concil. Trident. sess. 6. capit. 1. de reformatione, & sess. decima: & apud Bern. lib. 5. de Consideratione. Similiter dicitur *locum tenens Christi*. Ita B. Cyrillus Alexandri. in lib. thesaurorum, ubi ait, *quòd Apostoli in Euangelijs, & epistolis affirmarunt, in omni doctrina Perrum esse loco Domini in eius Ecclesia, dantes ei locum in omni capitulo, in omni electione, & confirmatione.*

Doctor Græcus, super illud Luca 22. *facta est contentio inter discipulos, qui eorum uideretur esse maior*, appellat Papam *nicem gerentem Domini*. Ex quo fit, quòd idem sit Consistorium

Theodoretus

D. Thom.

Papa appellatur Vicarius Christi. Cõci. Lugdu.

Conc. I. Trid. D. Bernar. D. Cyrillus.

Doctor Græcus. Papa appellatur Vicge-

Afistorium & tribunal Christi, & Papæ, ut in c. 2. & 3. ubi Hostiensis, & Ioan. Andr. de translatione Episcoporum, & Cardinalis Palleteus in lib. suo aureo de sacri Consistorij consultationibus, in ea parte quæ operis conclusio describitur, membro 5. & Origenes in glosa super illud Matth. *Quacumque ligaueris, &c.* Benè autem notat Turrecremata lib. 2. de Ecclesia. cap. 37. omnes Episcopos posse aliquo modo dici Christi Vicarios, iuxta illud Pauli 2. Corint. 6. *Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* & 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo, quasi ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei.* Quod de Apostolis, eorumque successoribus qui sunt Episcopi (ut in cap. in nouo, d. 21. dicit S. Anacletus) Nihilominus Papam præcipuè, & absolute Christi Vicarium appellari. Vnde glosa super illud Matth. 16. *Tu es Petrus, &c.* ait: *Ideo eum Principem Apostolorum constituit, ut Ecclesia unum Principalem Christi Vicarium haberet, ad quem diuersa membra recurrerent, si forte inter se dissentirent.* Hac Glo. Concilium Constantien. damnauit Ioannem Vuiccleph inter cætera dicentem: Papam non esse immediatum, & proximum Christi Vicarium?

Tertio, appellatur *summus Sacerdos*, ut patet apud D. Hierony. in Præfatione ad Damasum, ubi timens susceptum à se laborè, ne ab aliquo in uertendo sacrilegij nota ueretur, sic ait. *Aduersus quam inuidiam, duplex causa me consolatur, quòd & tu quis summus sacerdos es fieri iubes, & uerum non esse quòd uariat, etiam maledicorum testimonio comprobatur.* Vnde rectè sacerdotij Principatus ei tribuitur, ut habetur in Epist. Valèntiniani ad Theodosium, quæ habetur in tomo primo Conciliorum, ante Concil. Chalcedonense, & apud D. Prosperum lib. 2. de uocatione gentium cap. 6. Vnde rectè etiam dicitur *Princeps sacerdotum, summus, omnium præsumptum Pontifex.* Quo epitheto D. Grego. utitur lib. 1. Dial. ca. 4. & D. Ansel. in præfatione libri de Incarnatione uerbi, ad Urbanum Papam, & passim à D. Bernar. in Epistolis ad summos Pontifices.

Quòd si Caluinus li. 4. institutionum cap. 7. §. 3. ad Pontificis Romani summam dignitatem opprimendam, citet uerba Carthaginensis Concilij tertij, cap. 23. & Concil. Africa. cap. 6. in quo uetatur, ne quis appelletur summus Sacerdos, aut Princeps sacerdotum, sed solum primæ sedis Episcopus, quòd habetur in cap. primæ sedis, dist. 99. Respondemus, illud Concilium Carthaginense Prouinciale fuisse, ut superior diximus, vnde talem legem statuere non potuit contra

rens Christi Idem est consistorij Christi, & Papa.

Hostiensis. Ioan. Andre. Cardinalis palleo. Orige. Nota.

Turrecremata.

Omnes Episcopi possunt dici Vicarij Christi aliquo modo. 2. Cor. 6. 1. Cor. 4.

Matth. 16. Summus Pontifex appellatur Vicarius Christi.

Error Ioan. Vuiccleph. Papa appellatur summus Sacerdos. D. Hierony.

D. Prosper.

Papa dicitur summus omnium præsumptum Pontifex. D. Greg. D. Ansel. D. Bernar. Caluini argumentum ponitur, & abuitur.

Concil. Carthaginense, & Africa Pro-

vincialia fuerunt.

Papa appellatur Pater, & Pastor fidelium omnium.

Concil. Flor. Ecclesia Romana mater omnium Ecclesiarum appellatur. Concil. Lateranen. Concilium Chalcedon.

Papa dicitur Rector domus Dei. D. Ambro. Turrecremata. Conci Chal. Papa dicitur vniuersalis, Patriarcha. Syno Chal. D. Tho. Contradictio tex. soluitur Grego. Papa humilitatis causa recusauit nomen vniuersalis patriarchae.

Romanum Pontificem, aut Episcopos aliarum Prouinciarum, sed tantum de Episcopis Africae id decreuisse, inter quos cum multi essent primates aequales, statuit ne vllus illorum, aut Princeps, aut summus Sacerdos diceretur.

Quartò, appellatur *Pater, & Doctor fidelium omnium*. Ita habetur in Concilio Florent. sess. vi. ex quo fit, ut Romana Ecclesia, omnium aliarum Ecclesiarum mater, & magistra appelletur, ut habetur in Concil. Lateranen. sub Innocentio 3. cap. 5. & apud Anaclerum Papam, Epist. 3. & Lucium Papam huius nominis primum, & Calixtum primum, in Epist. 1. & Felicem primum, Epist. 3. ad Benignum, & Zepherinum Papam Epist. 1. & Marcellum Primum, in Epist. ad Episcopos Antioch. P. o. in. & Iulium primum, in prima Epist. ad Orientales Episcopos: & Damasum in Epist. ad Stephanum. Quo etiam nomine utitur Concil. Chalcedonen. act. 1. & 16. & Romanum sub Syluestro cap. 20. & Sardicense 3. & 4. Quod elegantissime protequantur Episcopi Aegypti ad Felicem Papam secundum.

Quintò, dicitur Papa, *Rector domus Dei*. Sic illum appellat Ambr. in 1. ad Timoth. 3. *Domus* (inquit) *Dei est Ecclesia, cuius hodie Rector est Damasus*. & Turrecremata lib. 1. summæ de Ecclesia, cap. 17.

Sextò dicitur *custos Vnae Dei*, ut pater in Concil. Chalcedonen. in Epist. ad Leonem.

Septimò dicitur *Vniuersalis Patriarcha*. Vnde tota Synodus Chalcedonen. acclamauit Leoni Papæ in hunc modum. *Sanctissimus Apostolicus, & acumenicus. i. Vniuersalis Patriarcha, per multos annos uiuat*. Quod refert D. Tho. in opusculo contra errores Græcorum, & habetur in cap. Cleros dist. 21. & cap. difinimus d. 22. in actione quoque 3. eiusdem Synodi Chalcedonen. ijs uerbis. *Sanctissimo, ac Beatissimo, Vniuersali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni*. & in Epist. trecentorum Archimandritarum, ac Monachorum secundæ Syriæ, ad Hormisdam Papam sic scribitur. *Sanctissimo, ac Beatissimo orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ, continentis sedē Principis Apostolorum Petri; deprecatio, ac supplicatio minimorum Archimandritarum, & cæterorum Monachorum secundæ Syriæ*. Nec obstat textus in cap. primæ sedis, & cap. Nullus, & cap. Ecce, dist. 99. Vbi expressè habetur, quod nemo etiã Romanus Pont. appelletur vniuersalis. Nam Gregorius Eulogio Patriarchæ Alexandrino scribens, lib. 7. Epist. 30. in ditione 1. humilitatis gratia id recusauit. Quod ipse plenius exponit lib. 4. Epist. 32. Tum etiam quia non præficitur cui libet parti-

particulari Ecclesiæ, ut proprius, & specialis eius Rector: sic enim cessarent omnium aliorum Pontificum potestates. Quannis verè dicatur vniuersalis, quia sub se continet Ecclesias vniuersas, quarum Romana est caput. Octauò Dicitur *Archiepiscopus*, ut in cap. statuiimus, dist. 4. & cap. in tantum, dist. 21. quod etiam habetur in Concil. Chalcedonen. act. 5. Est autem hic aduertendum cum Turrecremata in apparatu super decreto vniõnis Græcorum, quod Papa, Episcopus se magis nominat, quàm Patriarcham, aut Archiepiscopum: Quoniam Christus cuius Vicarius ipse est, & uices gerit in terris, nomine Episcopi magis, quàm aliarum dignitatum nominibus in sacra scriptura exprimitur nominatus, iuxta illud 1. Petri 2. *Nunc autem conuersi estis ad Pastorem, & Episcopum a nimirum uestrarum*.

Nonò dicitur, *Pastor ouilis Christi*. Sic Ambro. Epist. 81. ad Syricium Papam ijs uerbis: *Recognouimus literis Sanctitatis tuæ, boni Pastoris excubias, quam fideliter tibi commissam Iannam serues, & pia sollicitudine Christi ouile custodias*.

Decimò, Summus Pontifex, *Rex Ecclesiæ*, ritè potest appellari. Quoniam si (ut ait Isidorus) *Regis nomen a regendo dicitur*, cum illi totius Ecclesiæ Dei regimen competat, iure optimo Rex appellari potest. Præterea, quia non videtur magis inconueniens, quod Papa nominetur Rex, quàm quod Princeps, cum autem à Christo Princeps fuerit nominatus cum ei dixit: *Simon Petre, antequam de nani uocare te, nouite, & super Plebem meam Principem te constituat*, poterit et, & Rex appellari. Tum maximè, quia Apostoli à Spiritu Sancto per Prophetam Pl. 44. reges nominantur, illis uerbis: *Delectauerunt te filiae regum in honore tuo*. Quod uerbum exponens Augustinus, sic ait. *Omnes Ecclesiæ, quæ Apostolis euangelizantibus, & prædicantibus, nate sunt, filiae Regum sunt, & Ecclesiæ filie Apostolorum, filie Regum sunt. Ille enim Rex Regum; illi autem Reges, de quibus dictum est: Sedebitis super sedes duodecim iudicantium, duodecim filiorum Israel*. Hac Augustinus.

Non uult autem Papa, *Rex* appellari, ut ait Alutarus, lib. de potestate Ecclesiastica, Primò ad euitandam superbiam, que nomine Regis importatur, secundum illud 1. Petri 2. *sive Regi quasi præ excellenti*. Christus autem fuit Magister humilitatis Matth. 11. *discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*.

Secundò, Quoniam sicut inter spirituales, & Temporales.

Papa dicitur Archiepiscopus. Conci Chalcedo. Nota ex Turrecremata Papa magis, se Episcopum, quàm Patriarcham nominat.

1. Petri 2.

Papa dicitur Pastor ouilis Christi.

Papa potest dici rex Ecclesiæ, propter duas causas. Primam. Secundam.

Psal. 44.

D. Aug.

Apostoli sunt Reges, & Ecclesiæ ab illis fundatae, sunt filiae Regum.

Cur Papa non uult appellari rex. Auanus. 1. Petri 2. Matth. 11.

les Principes, est discretio potestatis; ita etiam in nominibus est maxima differentia. Temporales igitur Principes, assumpto, sibi nomine Regis, quod est expressivum mundanæ gloriæ, spiritualibus, nomen humiliter reliquerunt.

Papa appellatur Prepositus Ecclesiæ. D. Chryso. Theophilac. D. Leo.

Postremo appellatur Papa, *Prepositus Ecclesiæ*. Ita Chryso. lib. 2. de sacerdotio. Et Theophilact. in cap. ultimo Ioan. qui officium pascendi oves Petro commissum, præfecturam ovium totius mundi appellant. & D. Leo Serm. 3. de assumptione sua ad Pontificatum. *de toto mundo* (inquit) *unus Petrus eligitur, qui & uniuersarum gentium uocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur.*

Multa ex his nominibus Romani Pontificis, in Epistola, quæ est 144. quam Mater Ricardi Regis Angliæ, misit ad Celestinum Papam (quam dictauit Petrus Blesensis, Bathoniensis Ecclesiæ Archidiaconus) continentur. Huius enim filius, post regressum à Hierosolimitana expeditione, cum primum ab Austriæ Ducæ, deinde ab Imperatore in custodia teneretur, Ipsa Populi sui cernens miserum statum, & afflictionem, sic Pontifici scripsit. *Gentes diuulse, Populi lacerati, Prouincia desolata, & generaliter tota Occidentalis Ecclesiæ confecta lamentis, in spiritu contrito, & humiliato supplicat uobis, quem constituit Deus super gentes, & regna in omni plenitudine potestatis. Afflictorum quasi clamor introeat in aures uestras: calamitates enim nostræ, multiplicatae sunt super numerum, nec ista dissimulare potestis citra criminis, & infamie notam: cum suis Vicariis Crucifixi, successor Petri, Sacerdos Christi, Christus Domini, Deus etiam Pharaonis.*

Epistola, quæ mater Ricardi Regis Angliæ misit ad Celestinum Papam.

POSSET HOC LOCO QUÆRI.

Cur in assumptione Romani Pontificis nomen eius mutatur Ioan. 1. Opinio quorundam. Refellitur ab Alberto. Turrecrema. Vera ratio cur Romano Pontifici nomen mutetur. Albertus.

Cur in assumptione Romani Pontificis, nomen eius mutetur?

Dicunt Aliqui, hunc morem à Christo Ecclesiam accepisse, qui in assumptione, & promotione Petri, nomen ei mutasse dicitur Ioan. 1. *Tu es Symon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Sed hæc ratio, Non placet Alberto Magno in postilla super Ioan. (ut refert Turrecrema in apparatu super decreto unionis Græcorum, in in principio) Quoniam nulli unquam post Petrum Pontifici nomen per multum temporis mutatum esse legitur.

Dicitur ergo, causam rationabilem huius nominis mutationis hanc fuisse. Quoniam, ut referunt idem Albertus, & Pla-

A Platina, cum quidam nomen turpe habens (scilicet, porci) ad Pontificatus apicem fuisset assumptus, neque esset conueniens, tam obscuro nomine appellari; neque etiam a Pontificatus honore propter hoc nomen, esset reiiciendus, Sergius secundus, ut historiae referunt, nominatus est, qui à D. Petro centesimus septimus extitit. Et ex tunc, in Sancta Ecclesia hæc laudabilis consuetudo inoleuit, ut in summum Pontificem quis electus, nomen proprium mutet. Quod Profecto eò laudabilius est, quo est factò Christi erga Petrum conformius, dum ei Symonis mutato nomine, cephæ, & Petræ firmissimæ cognomen attribuit.

Platina.

Sergius Secundus, fuit primus Papa cui nomen mutatum est.

D. Augustinus in Ioan. super illa uerba. *tu uocaberis Cephas*, censet, non esse magna, quod Christus dixit, cuius filius esset Petrus; *omnia enim Sanctorum suorum sciebat, quos ante constitutionem mundi prædestinauit; illud autem (ait) esse magnum, quia ei nomen mutauit, & fecit de Symone, Petrum.* & infra: *Intentum autem (inquit) te fecit Deus. Nam si antea uocaretur Petrus, non ita uideret mysterium Petræ, & putaret casu eum sic nominari, non providentia Dei. Ideo uoluit Deus, eum aliud uocari, ut, ex ipsa commutatione nominis, Sacramenti uincitas commendaretur.* hæc Augustinus.

D. Aug. de mutatione nominis Petri aurea sententia.

B D. Chryso. in eundem locum Ioan. obseruat, nunquam Deum imponere noua nomina, nisi grauissimis de causis, & ad significandas prærogatiuas, & priuilegia concessa illis, quibus nomina mutantur. Sic Abraham, primò uocatus est Abram, deinde uerò Abraham (mutato nomine) id est patrem multarum gentium meruit appellari. Gene. 17. Unde Beda super Lucam (inquit) *Singularis meriti iudicium datur, quoties homini iubente Deo, imponitur nomen uel mutatur.* Sic legimus de Iacob, qui cum Iacob prius uocaretur, eò quod esset Fratris supplantator, postea cum in lucta Angelum aurora surgente uicisset, nomen ei mutatum est. *Nequaquam (inquit Angelus) uocaberis Iacob, sed Israel, id est praeualens Deo, erit nomen tuum.* Similiter uidemus etiam Baptistæ accidisse. Cum enim in die circuncisionis ipsius, uicini, & cognati, eum Zachariam nominari uellent, mater ab Angelo edocta, Ioannis ei nomen indidit, ut ad quatum Euangelicæ prædicationis munus à Deo puer eligebatur, ex ipso nomine dignosceretur.

D. Chryso. stomi Ponderatio de mutatione nominis.

Gen. 17. Beda aucti dictum.

Vnum illud est, hic animaduertendum, nulli Apostolorum, nisi Petro, nomen à Christo fuisse mutatum. Licet enim Marci tertio, Filij Zebedei à Christo nominati sint Boanerges,

Nulli Apostolorum præter Petro, à Christo nomen mutatum est.

L nerges,

D. Hierony. *nerges*; Vel *Benergen*, ut emendatus legit D. Hierony. super **C** Daniellem, id est, *filij tonitru*, hoc tamen potius cognomen, quam nomen fuit proprium; cum illud, quicque ipsorum, haberet commune. Quod ex eo etiam patet, quia nusquam ab Euangelistis postea *Boanerges*, nominati sunt; sed antiquis suis nominibus, Ioannes scilicet, & Iacobus: Petrus autem, & Simon Petrus, & Petrus appellatus est.

Romano Pontifici nomen mutatur multis de causis. Primò.

Mutatur autem nomen Romano Pontifici, propter multa.

2. Reg. 2.

Primò ut mysticè designetur; in ipso carnalem affectum, in diuinum esse commutandum. Sic dicit glossa interlinealis super illud Gen. 17. sed appelleris Abraham. Quod mutato affectu, mutatur & nomen. Vnde primò Reg. 2. reprehenditur Eli summus Sacerdos de carnali affectu inordinato erga filios, cum ei Dominus ait: Magis honorasti filios, quam me.

Secundò.

Secundò, ut in eo noua gerendae vitae Sanctitas designetur. Vnde Magister sent. in principio super Epistolam ad Romanos, opinionem Augustini, sequens super mutatione nominis in Apostolo, qui prius est dictus Saulus, & postea Paulus, ita dicit: Porro ex more Sanctorum Apostolorum id fecisse perhibetur, qui in virtutibus proficientes, mutato nomine sunt vocati, ut essent etiam ipso nomine noui, ut Cephas, & D. filij tonitru, & huiusmodi. Paulus similiter cum prius Saulus 1. superbus nominaretur, postea ad Christum conuersus, Paulus 1. paruus, & humilis appellatus est, ut ait Augustinus in Psal. 72. tomo 8. Vnde Sancta Ecclesia, iam in consuetudinem duxit; ut quos in Cathedra Sancti Petri sublimet, nomina eis mutet. Haec Magister. Haec de nominibus Pastoris, & precipue Papae, qui vniuersalis Pastor Ecclesiae post Christum est, dicta sufficiant. Iam ad alia tractanda accedamus.

D. August.

DE FVRE, MERCENARIO, ET LVPO.

Fur vnde dicitur.

Duplicem Ethymologiam habet nomen furis. Vel enim a ferendo, seu ab auferendo dicitur, vel etiam a furio, hoc est nigro, illumque significat, qui clam ut plurimum nocte, rem alienam capit. Differtq; a latrone; qui illum significat, qui vias obsidet, & audacter viatores per uiam, vita, ac pecunia spoliat.

Furis, & latronis differentia ex D. Hieron. quod ille clam; hic verò palam furatur.

Diuis Hieronymus super Osee 7. eam ponit differentiam inter furem, & latronem, quod ille insidijs, & oculis.

Atis fraudibus decipiat, hic verò palam, & audacter aliena diripiat: ille arte; hic verò potentia noceat.

Verum quantum ad scripturarum allegoriam parum inter se differunt, ut notat in sua Sylua Hieronymus de Latro. Et quauis Diabolus nomine furis possit intelligi, cum virtutes omnes, & Dei dona, clam à nobis semper eripere conetur, ut ait Tertullianus aduersus Marcionem, libro quarto post medium, & Orige. super Math. 6. & 13. & homil. 34. in Lucam, & Ambròsius, in cap. 10. Lucæ. Atque etiam Iudæus, ut ait Augustinus tracta. 43. in Ioannem, quia negat aduentum Christi, eiusque praesentiam in toto mundo: & Iudæorum Sacerdotes sint etiam fures, cum in ignorantia nocte fidem populi furati sint, ut dicit Rupertus, super Abdiam, & cap. 5. Zachariae. & Hieronymus, super Isa. 1. in illa verba, Principes tui inobedientes, Socij furum. inter quos fuit Iudas proditor; Nominem tamen furis in hac parabola de Pastore, proprie haereticus intelligitur; cum nos fide spoliare nitatur, sicut Hierony. super Osee 7. & in Abdiam, ubi sic ait de haereticis loquendo. Fures, & latrones, qui ingrediuntur nocte (quia filij sunt noctis, & reuebrarum) haereticos puo, contraria ueritati dogmata praedicantes, qui furantur sufficientia sibi, & quotidie de Ecclesia gregibus rapere festinant: isti ingredienti uincam Domini nostri, quam de egypto huius seculi transtulit, & de tuus genuine, uinum se esse bibiturum in regno Patris pollicetur, ita capiunt uinuersa populari, ut uix racemum relinquunt in ea. Vnde super Osee septimo, significanter, ait, quod fur ingressus clam sit, & latrunculus expoliet foris: Non enim haereticus possunt Christi ueste expoliare quos docuerunt, nisi eos de Ecclesia foris eduxerint, & in peruersa doctrinarum suarum uia fecerint ambulare. Nominem autem furis, & latronis, non Moyses, & Prophetas accipere debemus, qui semper Saluatoris ore laudantur, sed Pseudoprophetas, & postea haereticos, qui non sunt missi à Domino, sed sua uoluntate uenerunt. Haec ille.

Chrysostomus, & Augustinus, super Ioan. cap. 10. omnes seductores, & sectarum inuectores, furis, & latronis nomine intelligunt. Fur autem ouium, à Christo perbellè in hac Parabola de Pastore, & ostio, multis proprietatibus adumbratur, atque describitur.

Primam enim furis proprietatem est. Quod per ostium non intrat, sed aliunde per fenestram, vel tectum, vel rupta mactia; neque ei ostium aperit. Sic etiam haereticus uestem Christi

Hieron. Latro retus Diabolus potè dici fur, cum virtutes, & dona Spiritus Sancti ab animabus fidelibus rapiat. **Terullia.** **Orig.** **D. Ambro.** Iudæus potè dici fur, & quare. **D. August.** Rupertus. **D. Hierony.** Isa. 1. Haereticus proprie hoc loco fures à Christo appellantur. **D. Hieron.**

Omnes seductores, & sectarum inuectores, fures nominantur. **D. Chryost.** **D. August.** Conditiones furis sunt. Primam, quia non intrat ostium.

Christi inconstitem scindens, à vero & Germano sacra-
rum scripturarum sensu declinando, nouum dogmatis o-
stium sibi fingens, Dei ouile subuertit.

Secundà, quia
non intrat, ut
quiescat in
ouili, sed vt
maeter oues.

Secundà, Quia non intrat, vt quiescat in ouili; sed vt o-
nium sanguini inhiat, easque maeter & perdat, hac illacque
dispargendo. Quod etiam habet hæreticus. Nam ingres-
sus in ouile Christi, non quiescit, sed aufert vitam ouium,
& Fidelium animas Catholica depastat veritate, suo viro
venenat, & occidit, iuxta illud Apostoli, *subuersentes do-
mos, & docentes, quæ non oportent.*

Manichei ma-
le Christi ver-
ba intellexer-
unt.
D. August.
D. Chrysof.

Manichæi malè intelligentes verba illa Domini, *quotquot
uenerunt ante me, fures fuerunt, & latrones;* Prophetas
Dei, latrones & fures extitisse voluerunt (ut refert Augu-
stinus, libro quinto, contra Aduersarium legis, & Prophe-
tarum capit. 4.) sed decipiuntur profecto, & allucinantur:
cum ex subsequentijs Christi uerbis, vt rectè annotauit
Chrysofomus homil. 58. conuincantur. Dicit enim Do-
minus, oues furum, ac latronum uocem non audiuisse.
Quod nullo modo de Prophetis potest intelligi: cum eos
oues audiuerint, eorumque uocem auscultauerint. Sed qui
sint Prophetæ illi, qui furis sibi nomen vindicauerint, & su-
perius tactum est, & inferius etiam dicitur.

Ruperti sup-
tilis pondera-
tio, qd Christi
furus; aliqn
appellat, non
quam autem
latro.
Apoth. 3.
Furis nomen
in bonâ par-
te accipitur,
latronis autē
nō, sed in ma-
la m.

Rupertus in Abdiam Prophetam in principio, adnotat, la-
tronis nomen à nomine furis in hoc differre: quod illud,
nusquam in scripturis similitudinem gerit alicuius boni, hoc
autem in bonam sæpe partem accipitur. Et hinc est (inquit)
*quod nunquam Dominus se latroni assimilauerit, cum sit no-
men crudelitatis, furi autem sic. Vnde Apoth. 3. dicitur: ve-
niam ad te cito, tanquam fur. Et sic dicitur non in reprehen-
tionem uenientis, sed in subsannationem dormientis. Que-
madmodum, & Iacob, & Gentilis Populus, rectè in scripturis
fures dicuntur, non pro suo uitio, sed pro illorum improprio, qui
bus in mortifera negligentia dormientibus, primitiua sublata
sunt.*

DE MERCENARIO.

Mercenarius
quid sit.
D. Aug.
Phillip. 2.
Scribe, & Pha-
risæi, merce-
narij appella-
ti sunt, quæ
pænalibus ser-
uiebant.
D. Hierony.

Mercenarius, (ut ait August. tract. 46. in Ioannem) est qui
mercedis gratia operam suam alicui præstat, & suo tantum
modo, non omnium saluti inuigilat. Secundum illud Apost.
Phillip. 2. *querentes, quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi.*

Vnde per metaphoram Iudæi, & præcipuè scribe, ac Phari-
sæi, mercenarij appellati sunt. Quoniã vt ait D. Hiero. super
Isa. 28.

A Isa. 28. *Deo pro tempor alibus seruibant.* Secundum illud Isa.
1. *Si uolueritis, & audieritis me, bona terra comedetis.*

Mercenarius quoque, dicitur Hæreticus, ut ait idem Hiero.
ubi supra.

Sunt etiam Mercenarij Prælati, qui non pro Domini a-
more, nec pro salute ouium, sed propter temporalem mer-
cedem eas pascunt, quæ merces si non esset, non eas utiq; pa-
scerent, sed in pastas, & disperias abire sinerent.

D. Ambrosi. super 15. cap. Lucae, mercenarios in bonam
partem accipit dum ait. *Bonus mercenarius Petrus, Ioannes,
& Iacobus, quibus dicitur: Venite, & faciam uos fieri pascato-
res hominum. Isti non siliquis, sed panibus abundant. Nam &
collegerunt fragmentorum, copiosos duodecim*

Sed dubium insurgit hoc loco, ex proprietate Mercena-
rij; quam Christus, dicit in sua parabola, quod *eius non sunt
oues propriae*: sequeretur enim omnes Ecclesie Prælatos esse
Mercenarios, & etiam Papam, cum Ioan. 20. dictum sit Pe-
tro, *pasco oues meas*, non tuas, & Matth. 16. *edificabo Ecce-
lesiam meam*, non tuam; atq; sic solus Christus, cuius proprie-
tate est Ecclesia, eius pastor esset.

Sed respondeo, Verum esse, Ecclesiam proprie, esse Ecce-
siam Christi, & fideles omnes, esse proprias oues Christi: Ve-
rum quoque esse, Ecclesiam militantem esse propriam Sum-
mi Pontificis, & Ecclesias particulares, esse etiam proprias
suorum Episcoporum, sed cum ordine tamen, & subordi-
natione. Ita enim Ecclesia est propria Papæ, & fideles sunt
eius proprie oues, ut sub Christo primo capite, ipse quoque
caput eas habeat, sibi à Christo commissas, ad eas regendum,
& pascendum. Cæteri uero Episcopi, proprias quidem ha-
bent priuatas oues suarum diocesium, sed sub Papa. Neque
enim Episcopi merum, & purum ministerium in spiritali
regimine habent, sed potestatem atq; ius sibi traditum à Chri-
sto in regimine, ad ducendum, & pascendum populum Dei,
iuxta illud act. 20. *attendite uniuerso gregi, in quo uos Spiritus
Sanctus, posuit Pastores, & Doctores.* Licet igitur Papa, & Epi-
scopi, Pastores sint, & respectu officij, seu potestatis, Mercen-
narij nomine deficiant; cum tamen in tantâ ueniunt incu-
riam, ut neglecta ouium cura, quasi oues suæ non sint, pro-
prio nõ ouium, sed eorum cõmodo inuigilant, tunc Merce-
narij appellantur. Atq; ita (dû mali, & iniqui sunt) sunt qui-
dem Pastores in re, ratione potestatis, & obligationis quam
habent; non sunt tamen Pastores, ratione amoris, & charita-
tis, quam erga suas oues erant habituri. Atq; ita pastores ue-

Isa. 1.

Hæreticus di-
citur merce-
narius.
Mercenarij
quoque sunt
Prælati mali.

Mercenarij
in bonâ par-
tem quâdoq;
sumantur.
D. Ambros.

Dubium.

Ioan. 20.
Matth. 16.

Ecclesia pro-
prie, est Ecce-
lesia Christi, &
est quoq; su-
mi Pontificis

Fideles, oues
sunt proprie
Papæ, sed sub
Christo.

Episcopi non
habent merû,
& potum mi-
nisterium in
spiritali re-
gimine, sed
quo sub ho-
minibus, ed
potestatem
terre nec à
Christo tradi-
tam.
Act. 20.

Qui sint veri
Pastores, &
qui fures.

re cum sint, pessimi mercenarij appellantur. Vult ergo Christus dicere, mercenarium fugere, quia cum suae non sint propriae oves, nec tanquam suas sibi commissas reputet, parum curat de eis. Ideo autem fugit, quia illas non diligit: & ab effectu, ipsummet non diligere oves, neque eas curare, est signum se esse mercenarium. Atque ita Pastores multi Ecclesiae fidei, mercenarij dicuntur. Quoniam etiam si, in re ipsa, veri pastores sint, eorumque propriae sint oves, quia uero diligentis ac solliciti pastoris curam, sollicitudinem, & amorem erga oves non ostendunt, quærentes tantum, quæ sua sunt, & non quæ Iesu Christi, ideo inter questuosos mercenarios connumerantur. In quibus autem Mercenarius à uero Pastore differat, fusius paulò inferius disputabitur.

D E L V P O.

Lupus, quid sit, & quæ ei proprietates. Aristot.

Lupi nocturni ferociores.

Lupi hæreticos significant.

Hæretici nunquam humiliantur. Soph.

Hierony.

Psal. 103.

Lupus, ut ait Aristot. I. de histo. ani. cap. 1. & lib. 9. cap. 6. ferum est animal, nec aliquando mitescit, est autem similis cani, ouibus perpetuò insidiatur, quas canes defendunt: circa pastorum casae ac tabernacula uersatur: Canum latratum, ac baubatam metuit, absentiam Pastoris explorat, ouium guttur in gruens stringit, & immaniter strangulat. Natura sua rigidus est, neque se potest facile flectere. Nocturnus si fuerit, crudelior est, & uoracior, ignem timet, ensisque splendorem.

Lupi autem hæreticos significant, qui feroces sunt, & fidelibus semper insidiantur. Hi canum, ac Doctorum Ecclesiae baubatam timent, eorumque latratum Sanctum metuunt. Nec de facili accedunt ubi sunt Sancti Doctores, ipsorum enim doctrina confunduntur. Et hinc est, quod Pastorum absentiam peroptent, & exoptant. His enim discedentibus, facillimus eis aditus patet ad oves. Nunquam autem hæreticorum lupi curuantur submissione, neque humilitate flectuntur. Ij sunt lupi illi uespertini de quibus Sopho. 3. dicitur *Indicas eius lupi uespera, non relinquibant in mane.* Vespertini sanè lupi, qui (ut ait D. Hieronym.) *seniore esse dicuntur non esse uicina, & tota die fame ad rabiem concitati, uelocius festinant ad prædam.* Et dicuntur uespertini lupi hæretici, quoniam in uespere, & obscuritatis caligine morantur, per eas discurrunt, & huc illucque, ut fidelium animas capiant, peruagantur. De ijs dicitur Psal. 103. *posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestie Syluae. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quarant a Deo escam sibi.* Orius est.

A est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Quoniam veri solis (qui Christus est) splendorem, atque doctrinam igneam non amant hæretici, quinimò, tanto offuscato splendore, cecutiunt. Quoniam ut dicitur Iob. 5. *per diem incurrunt tenebras, & quasi in nocte, sic palpant in meridie, ueritatis.* Unde sicuti nocturæ luminis splendore offuscata, in caernis concluduntur, sic hæretici, fidei summam ueritatem ferre non valentes, in errorum suorum ualissimis tetricissimisque caernis delitefcunt. Vnam Aug. inter lupum, & leonem ponit differentiam, Psal. 93. *quod lupus, quamuis tantum uelit nocere ut Leo, dissimiliter tamen nocet; neque tamen dissimiliter nocere cupit, Leo enim (inquit) non solum contemnit canem latrantem, sed etiam fugat, & uenit ad ouile; & obmutescitibus canibus, rapit quod potest. Lupus non audet inter latratus canum. Nunquid propterea, quia non potuit aut ferre à canibus territus, innocentior remcauit? Docet ergo Deus innocentiam, ut quisquis innocens sit, non timore pœnæ, sed timore Iustitiæ: tunc enim liber est innocens, & uerus est innocens. Qui autem timore innocens est, non est innocens, quamuis non noceat, cum uult nocere. Non enim nocet alteri per effectum malum, sed sibi plurimum, per cupiditatem malam.* Hæc Augustinus.

B Quæ omnia, uerè de hæreticis dicuntur, qui cum non semper noceant, quia non possunt, à nocendi tamen peccato non sunt immunes. Ab igne tandem fugiunt, quia ignitam Dei legem recipere nolunt, sed ab ea diuertunt, & à splendore ensis gladiique, ancipitis, quod est uerbum Dei, contremiscunt. Significat etiam lupus, alias personas: de quibus quoniam fusius inferius dicemus; ideo nunc hæc dicta sufficiant.

Iob. 5.

Simile. Differentia pulchra inter lupum, & Leonem ex Augustino.

Hæretici ab igne legis diuina fugiunt.

ARTICVLVS QVARTVS.

De sensu litterali Verborum Ioannis 10. *Ego sum Pastor bonus, bonus Pastor animam suam dat pro omnibus suis.*

Deuentum tandem est, Deo duce, ad illud cuius gratia tot à nobis superius allata sunt. In quo, quoniam multa erant uidentia, quæ ad horum uerborum Ioannis intelligentiam conducebant, ideo tam longam, & uerborum, & rerum seriem apposuimus. Nunc iam ad litteralem uerborum Ioannis sensum, & ad ultimam de Pastore tractationem accedamus.

Et Primò quidem, illud certissimum est, futurorum omnium.

Deus est om-
nium futuro-
rum prescius.
2. Paralip. 6.
Actorum 17.
Hier. 17.
Eccles. 23.

Christus op-
portuno re-
medio omni-
bus malis oc-
currere vo-
luit.

Christus se
omnibus Ec-
clesiæ Pastori-
bus in exem-
plum posuit.

Pastores mul-
ti fuerunt in
Ecclesia ini-
qui.
Zach. 11.
D. Basilius.

D. August.
Ezech. 34.

Pauertinus
garunnenfis
Episcopus
suas oves re-
linquit.

nium in aliqua temporum differentia prescium esse Domi-
num, solumq; eum, omnium corda dignoscere. vt habetur
2. Paralip. 6. & Actorum 17. *ipse enim est* (vt ait Propheta) *seru-*
tans corda, & probans renes. Hier. 17. *Vocans ea quæ non sunt*
inquam ea quæ sunt, & nuda sunt omnia, ac aperta oculis eius.
vnde Ecclesiastici 23. dicit Salomon: *Omnia videt oculus il-*
lius, & infra: Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super
solera, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum
abyssi, & hominum corda intrantes in absconditas partes. Do-
mino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita.

Quia verò multa uentura erant Ecclesiæ Christi, cuius ipse
sponsus, & Pastor est; *immaculatam sibi eam exhibens, non*
habentem maculam neq; rugam; ideo sciens ab æterno omnia,
ubi venit plenitudo temporis, mortali humana assumpta
carne, cunctis malis opportuno voluit Christi remediò oc-
currere. Et Quoniam Pastores multi futuri erant, qui eam
exemplo, & doctrina erant pascituri, & nacti occasionem se
ipsos vitæ discrimini erant tradituri: Ideo Christus boni Pa-
storis officium proposuit, ut multos à Pastoris officio deuian-
tes, errantesque reprehenderet, multosq; alios ad id munus
explendum totis uiribus anhelantes, suo exemplo inflam-
maret.

Nec pauci sanè extiterè in Ecclesia, qui (Pastoris officio as-
sumpto) haud quaquam susceptum munus, ea qua decebat
fidelitate expleuere; imò uerò, se ipsos pascetes, gregem
Domini non pauerunt, derelictum non uisitarunt, nec di-
spersum (ut dicitur Zach. 11. quæsierunt. De quibus Basilius
in Oratione pro Sancto Mamante sic ait. *Sunt aliqui, qui non*
omnibus, sed sibi prodesse cupiunt. Et Augustinus, tractatu 46.
in Ioan. dicit, *Quod ad honorem, & lucrum temporale alijs*
presunt. Quos reprehendit Dominus per Ezechie. em c. 34.
dicens: *Va pastoribus Israel qui pascebant se metipsos,* De quo
ruin numero fuerè Pastores multi, qui ouium suarum lanis
operti, oves ipsas non curauerunt, sed lupis potius deuoran-
das reliquerunt.

Talis fuit Pauertinus Episcopus Garunnenfis, qui à Cam-
brisis hæretico, Vrbe septus, atq; conclusus, ubi se armato-
rum multitudine vallatum, & in eadem cum suis ouibus per-
iculi naue manentem contempit, postposito officio, negle-
cto Pastoralis munere, ouibus relictis, & manifestissimæ har-
resis periculo expositis, media nocte, mutata ueste, suffossa
terra, (subtus (quoniam alius euadendi locus non erat) au-
fugijt.

Sic

A Sic Ambrosius, ille gameianus effecit: qui non iam ho-
stem ipsum præsentem, sed ferum aduentum eius pertime-
scens, relicto grege, ad Amani montis fauces, & varicatas
latebras pergens, solus ibi coniunctus fatris, per annum deli-
tuit, gregemq; suum in hæreticorum manibus deprædan-
dum reliquit.

Neque pauci extiterè, qui non unica modò uice, sed mul-
tis, cum pro fugiendo hoste, tum etiam pro euitando Tyran-
no: mortisque periculo in contagioso morbo fugiendo, reli-
cto grege, non sine magno Pastoralis nomine dedecore, fu-
ga uitæ consuluerunt. Inter quos fuit, aliquando magnus il-
le alter Rutilius, qui ob Pestilentem aërem urbem suam sæpe
sæpius inuadente fugam arreptus, non modicum suæ digni-
tatis splendorem, & pastoralis, officij dignitatem ostendit:
& si postea uiriliter pro fide dimicans, gloriosa martyrij pal-
ma refulsit.

Ospiritus etiam magnus uir, & sanguine, & litteris clarus,
pro fugienda aëris contagione, diuitiarum cum affluentia
cogente, & stimulante, fugijt, & Pedanam ingressus, modi-
co ibi tempore commoratus est. Cumq; ibi, non satis sibi tutus
esse putaret, (quod locus is proximus esset infectioni,) ad
interinas, remotasq; Hispaniæ oras recessit, totumq; (inde
abscedens) orbem peragravit.

B Sed longè dissimiles Pastores in Dei etiam Ecclesia extite-
re, qui pro tuenda Religione, & suo pascendo grege, sepiissi-
mè, non modò ui depulsi, patria exularunt; sed etiam se ip-
sos euidentissimo mortis periculo tradiderunt.

De horum numero fuit Lucifer Præsul Callaritanus in
Sardinia, qui à Liberio Pontifice maximo ad Imperatorem
Constantinum missus, pro suis tuendis ouibus, ab eodem Pa-
lestinam relegatus est.

Eusebius similiter Vercellensis Præsul, ob religionem, &
doctrinam, & quia grex Domini non poterat eo præsentem
ad insanam hæreticorum mentem diuertit: vt abeunte Pasto-
re, rapaces hæreticorū lupi grege Domini potirentur, à Con-
stantino Principe in exilium Cappadociam missus est, eo ui-
riliter in omnibus resistente.

In horum numero connumerandus uenit summus Ec-
clesiæ Pontifex Benedictus quintus, qui nullo concussus me-
tu, intrepido corde, Summi Dei Pastoris officium non sine
maxima laude gerens, & pro Domini grege uigilans, Ortho-
ni hæretico filicea resistens fronte, ab eodem (suffecto Leo-
ne Octauo) in exilium pulsus est. Ijs igitur omnibus, Chri-
stus

Ambrosius
gameianus
sua: oves nõ
curat.

Rutilius alter
Martyr, pi-
mò suas oves
reliquit, et si
postea Martyr
gloriosâ pal-
mam suscepit.
Ospiritus aëris
contagium fu-
giens, totâ Hi-
spaniam per-
grauit.

Pastores San-
cti fuerunt in
Ecclesia Dei.

Lucifer Cala-
ritanus Præ-
sul in Sardi-
nia, à Constantino Impera-
tore pro Reli-
gione Chri-
stianâ relegatus
est.

Eusebius Ver-
cellensis Præ-
sul à Constantino Capado-
ciam relegatus
est.

Benedictus
quintus Ortho-
ni resistens, in
exilium pesti-
tur suscepto
(loco sui)
Leone VIII.

stus Dominus se exemplum præbuit, propositum cunctis, vt C
faciant (instar Moſis, *Secundum exemplar, quod omnibus in
monte monstratum est.*

Mula pastoris
Genera. Sunt autem multa Pastorum genera, quibus Christus Do
minus exemplar proponitur.

Primum, ge-
nus. Primum, Pastorum genus, est eorum, qui potestatem legi
gitimam non habent, sed eam sibi supra alios vsurpant. De
quibus per Zach. cap. 11. dicitur. *Ecce ego suscitabo Pastorem,
qui derelicta, non visitabit, nec dispersum quæret.* contra quos
clamauit Paulus, Hæb. 5. dicens: *Nec quisquam sibi sumat ho
norem, sed qui uocatur à Deo tanquam Aaron.*

Hab.
Secundum ga-
nus. Secundum Pastorum genus, est illorum, qui legitimam,
quidem habent potestatem; eam tamen legitime, & vt de
bent, non administrant. Quos D. Basilius (ut superius uidi
mus) in oratione, pro Sancto Mamante reprehendit, quod
non ouibus, sed sibi prodesse cupiant, his autem Dominus
per Ezech. cap. 38. comminatur dicens. *Va Pastoribus Israel,
qui pascebant semetipsos.*

Ezech. 38.
Tertium ge-
nus. Tertium Pastorum genus, est eorum, qui legitimam ha
bent potestatem, & ipsam legitime (ut par est) administrant, &
ij sunt, qui non sibi, sed gregi prodesse cupiunt; de quibus di
cebat Dominus per Iere. cap. 3. *dabo uobis Pastores secundum
cor meum.* Ex ijs igitur notatis Pastoribus, primos Christus D
Dominus fures appellat, & latrones, qui sunt falsi Pastores,
per ostium ouilis non ingredientes. Secundos autem uocat
Mercenarios. Quia licet veri, non tamen sunt boni Pasto
res. Quoniam *cum non querant, nisi qua sua sunt, non autem
qua Iesu Christi,* aut ouium eius; hinc est, quod *vident lu
pum uenientem, & dimittunt oues, ac fugiunt.* Tertios au
tem appellat bonos Pastores. Quia ultra hoc, quod sunt ve
ri Pastores; sunt etiam boni. Quorum bonitatis, illud mani
festissimum signum est, quia *animam suam ponunt pro ou
ibus suis.*

Nota pro in
telligentiâ tex.

Christus om
nibus in exe
plum propo
nit, vt quisq;
id in quo à ve
ro Pastore de
ficeret casti
garet

His igitur prænotatis, pro uera textus intelligentia aduer
tendum est. Christum, uerum se, & bonum Pastorem no
minare, vt sic (in exemplum omnibus propositus) quisque
quod in se mendosum agnosceret, castigaret; & in quo defi
cit, Christi uiso exemplo, perficeretur. Christus ergo se bo
num pastorem nominat, non solum, vt à furibus, & latroni
bus se ipsum discernat; sed etiam ut se à bonis pastoribus di
stinguat.

Et quidem in primis. Ostendit se esse bonum pastorem,
non quemcunque, sed illum unicum, à Populis expectatum,
& in

A& in lege promissum, nempe Christum: quem (inter alia no
mina) Pastoris nomen habiturum prædixerat Propheta Eze
chiel 34. dicens. *Suscitabo super eos Pastorem unum, qui pa
scet eas, seruum meum David, ipse pascet eas, & ipse erit eis
in Pastorem.* Quæ sanè uerba, nec intelliguntur, nec intel
ligi possunt de persona Dauidis Regis. Quia tempore Ca
ptiuitatis Babylonicæ, quo fuit uisio Ezechielis, Dauid mor
tuus iam erat. Reliquum igitur est, ut intelligantur de Chri
sto, qui (ut ait Paulus) *factus est ei, ex semine David secun
dum carnem.* Et ideo Christus alludens uerbis illis, ait de
se; *ego sum Pastor bonus.* id est Ego sum unicus ille Princeps
Pastorum omnium, de quo 1. Petri 5. dicitur: *cum apparue
rit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloria cor
ronam.* & Paulus Hæb. 13. *Deus* (inquit) *pacis, qui eduxit de
mortuis Pastorem magnum, Dominum nostrum Iesum Chri
stum.* De quo Pastore loquebatur Zacha. 13. dum dicebat: *Percute pastorem, & dispergentur oues gregis.* Verus igitur,
& literalis sensus uerborum illorum, (scilicet, *Ego sum pa
stor bonus,* est de Christo, quibus nil aliud ipse significare uo
luit, quàm se esse uerum Messiam, & Christum.

Et quidem, Rupertus super Ioan: ad litteram de Christo,
uerba illa intelligit, quod probat ex occasione propter quam
B Dominus hæc uerba protulit. Namq; cum Iudæi cæcum à
Natiuitate iam Christi uirtute sanatum, extra Synagogam
eiecissent, eò quod Christum Dominum, Messiam confite
retur, existimantes Christum esse Pseudopphetam, cæcum
uero ab ipso esse deceptum; ideo Christus cæcum defendens,
contra Iudeos insurgit, probatq; potius eos esse extra ueram
Ecclesiam (ut superius dum de ostio ageremus, diffusè tra
ctauimus) Confirmat autem hoc Christus, dum se ostium
facit, & nominat. Cæcum enim à templo Iudæi eiecerunt,
tanquam à ueritatis ianua, & ostio deuiantem. Quos men
dario reprehendit, conuincit, & confundit Dominus, dum
se ostium nominat, per quod cæcus à natiuitate, media illa
cõfessione de Christo, quod esset filius Dei dum dixit: *credo
Domine,* ingressus est. Pastorem autem se Christus nomi
nat, cuius cum sit suas oues sanare, non mirum si cæcum e
tiam à natiuitate curauerit. Phariseos autem reprehendit
Christus, & cæcum laudat: nam hic, Domini & ueri pasto
ris audita uoce, sequutus est eum; illi autem non, sed fuerunt
ut apides surdæ obturantes aures cordium suorum ad uo
cem incantantis. Duobus uero præceptis Charitatis in se
ipso complendis, se Christus uerum esse Pastorem demon
strat.

Ezech. 34.
Nota contra
Hæbreos.

Tẽpore Eze
chielis, Dauid
iam erat mor
tuus.

1. Petri 5.

Hæb. 13.

Zach. 13.

Ruperi expo
sitiõ.

Christus quo
modo insurgit
contra Hæ
breos.

Christus vo
cat se pastorẽ,
& ideo offi
ciũ boni pa
storis facit sa
nãdo cæcum.

Iudæi fuerunt
apides surdæ.

Christus ostēdit se esse bonum Pastorem, dupliciter. Primo, ex dilectione quā ponit animā suam pro ouibus, secundò ex tempore in quo eam posuit.

Theophylacti expositio.

D. Chryso. expositio. Cur Christus ostium se, & Pastorem nominauit.

Ezech. 34.

Philip. 2.

Ex Græco eōdem textu patet verba Ioannis ad Iu. esse de Christo intelligēda.

strat, sine quibus nunquam Pastor bonus aliquis erit, neque huius magni, ac boni Pastoris discipulus. Dominus namque ex dilectione se bonum Pastorem nominauit, quia animam suam ponit pro ouibus suis. Rursus probat ex tempore dilectionis. Namq; (vt ait Paulus) cum peccatores effemus, Christus pro nobis mortuus est, iustus pro iniustis.

Theophylactus in cap. 10. Ioannis, de Christo similiter uerba illa intelligit. Quem & ostium, & Pastorem se nominari dicit, ostium quidem, per quod qui introierit, saluabitur, Pastorem autem, à quo qui ducitur erit securus, quem qui fuerit secutus, non peribit, est enim uia, ueritas, & uita, uia per quam ambulet, dicente propheta, Ambulabunt gentes in lumine tuo: est ueritas, ne fraudulentur; est tandem uita, Quoniam uiuificabit corpora nostra, & omnis qui in ipsum credit non peribit, sed habebit uitam æternam.

D. Chryostomus in ca. 9. Ioan. tomo 3. homil. 58. de Christo etiam ad litteram uerba Ioannis intelligit. Nec mirum autem est (inquit ipse) Christum se & ostium, & Pastorem nominare. Pastorem enim se, & ostium dicit, vt variè suam prædicet dispensationem; quando, n. se Patri offert ostiū, cum nostri curam gerit, Pastorem se proficitur. Vocat autem se Pastorem e celo descendente, vt quæ hinc inde erant dispersæ oues, bono Pastore congregarentur in vnum. Quoniam vt dicitur: Ezech. 34. Pascebant semetipsos Pastores Israel, nec quod abiectum erat reducebant, quod perierat nõ querebant, neq; infirmum sanabant; Quoniam non gregē, sed semetipsos pascebant, dicente Paulo Philip. 2. omnes quæ sua sunt querunt, non quæ Iesu Christi, à quibus omnibus Christus differt, qui cum sit Pastor bonus, venit vt vitam habeant, & abundantius habeant: relictisq; 99. ouibus in celesti diuitiarum deserto, venit in terram, querere & saluum facere quod perierat.

Quod autem uerba Ioannis de Christo intelligantur, patet ex multis.

Primò, ex contextu Græco ubi habetur duplicato articulo ἰγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς ἐστὶν Ἰησοῦν ἀνθρώπου τὸ θεοῦ; ἢ περὶ τῶν προβάτων. id est. Ego sum ille Pastor, ille bonus, ille Pastor ille bonus, animam suam supponit, seu dat pro ouibus suis.

Secundò, patet ex illis uerbis; & alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere: quæ de nullo alio quam de Christo peculiariter intelligi possunt.

Tertio, etiam probatur ex illis uerbis: cognosco oues meas, & co-

A & cognoscent me mea. Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ouibus meis.

Quod nemo potest dicere nisi Christus Dominus. Hoc autem proportionaliter intelligi debet. Nam sicut Pater cognouit filium primò ut Deus est, & intelligendo ac cognoscendo ipsum, totam ei substantiam communicauit & uitā, dicente Christo, Sicut Pater habet uitam in se metipso, sic dedit & filio uitam habere in semetipso: Sic etiam Christus à Patre cognitus est, ut homo; ita ut cognitio illa fuerit (ut ait D. Tho.) affectiua, & factiua. Quia humanitatē illam summis donis, & perfectionibus, ac tandem spiritali uita affectit. Atque sic proportionaliter Christus nouit suos, non tantum speculatiua cognitione, qua etiam inimicos nouit; sed etiam affectu, & efficientia, quia plurimis beneficijs, uirtutibus ac donis suos affectit, proprio eos sanguine uiuificando.

Bonus ergo Pastor est Christus, quia animam suam ponit, ac dat pro ouibus suis. In quo ab alijs pastoribus ualde differt. Si enim illi mortui sunt; non animas posuerunt, quoniam erant necessariò morituri; Christus autem non sic, sed in eo est maximè Pastor bonus, quia cum non esset animam de

necessitate positurus, eam uoluntariè pro nobis posuit, dicente Isaia: Oblatus est quia ipse uoluit, & Christus ipse de se ait: Ego pono animam meam. Ex unione enim humanitatis cum

persona Verbi, humanitati illi, immortalitas, & impassibilitas debebatur; sed pro suarum ouium salute, passibilem se, ac mortalem fecit Dominus, dispensatiuè impediendo, ne eius gloria, ad carnem seu inferiorem partem, impassibilitatis, & immortalitatis dono descenderet. Nihil ergo fuit opportunum, proficuumque nobis, quod Pastor iste bonus nõ efficeret. Vnde hoc ipsum mente reuoluens Apostolus 2. Corinth. 8. dicebat: Propter nos egenus factus est cum esset diues, Christus insuper animam suam dedit pro ouibus suis, quod nullus fecit, sed neque facere poterit. Homines enim potius pro se quam pro alijs moriuntur; quia plus sibi prosunt moriendo, quam alijs. Mors enim Martyrum, quæ (tot præcedentibus tormentis atque flagellis) magnum eis gratia, ac gloriæ pondus contulit, & nobis ad exemplum, & satisfactionem pro temporalibus panis profuit, maius fuit bonum quod sibi, quam quod nobis sua morte conciliarunt. Christus autem non sic. Nam mors eius plus nobis profuit quam sibi: nobis enim remissionem peccatorum, & gratiæ consequutionem attulit; sibi uerò non, sed tantum corporis, ac nominis sui exaltationem. Gloria enim unà cum gratiæ

Pater eo modo quo filiū nouit, sic etiā filius proportionaliter nouit nos.

Cognitio Dei patris qua cognouit Christum, secundum humanitatem fuit affectiua, & factiua. D. Tho.

Nota bene.

Christus pro ouibus suis animam ponit; alij autem pastores non, quia necessario debent mori.

Christus dispensatiuè impediuit, ne eius gloria ad carnem, seu inferiorem partem immortalitatis dono descenderet.

2. Cor. 8. Homines potius pro se, quam pro alijs moriuntur.

Sæcili sua morte maius bonum comparauit sibi, quam nobis; Christus uerò contra maius bonum contulit nobis sua morte, quam sibi, & quomodo.

ex

ex unione humanitatis cum persona Verbi, ipsi debebatur. C
Neque pro se mori erat Christo necesse, cum 1. Petri. 2. dica
tur. *Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius.*
& Ita. 9. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis.*

Notat Tur-
recremata,
Christu pro-
prie ponere
animam suam
in praxi, pro
nobis, alios
autē sanctos
ponere animam
in exemplū,
ut fecit Dn⁹
Petrus.
Apochl. 1.

Notat autem Ioannes de Turrecremata in suis Euangeli-
cis questionibus, in Dominicam primam post Octavam Pa-
cha, proprium fuisse Christo ponere animam suam. *Quo-
niam alij (inquit) in exemplum vitam posuerunt, Christus au-
tem in praxium, ut, ait etiam Albertus. Vnde cum Petrus dixit:
Et animam meam pro te ponam, obtulit se positurum ani-
mam suam in exemplum, & non in pretium (ut fecit Chri-
stus) Qui dilexit nos, & lavit nos a peccatis nostris, in sanguine
suo. Apoch. 1. Atque hæc de intelligentia illius propositionis:
Ego sum Pastor bonus dicta sufficiant. Examinanda
nunc restat altera propositio: Bonus Pastor animam suam
dat pro ouibus suis.*

ARTICULVS QVINTVS.

An ex illis verbis Ioannis, Bonus Pastor animam suam dat
pro ouibus suis, efficax trahatur argumentum ad
probandum, debere Pastorem ex præcep-
to, pro ouibus suis propriam
vitam exponere?

EX conditionibus, & proprietatibus boni Pastoris, quæ
à Christo in hac parabola de Pastore exprimuntur, liqui-
dò patebit, quantopere Episcopus, seu Pastor, teneatur ani-
mam suam dare pro ouibus suis.

Sunt autem hæc insignia boni Pastoris. Primo amor o-
uium. Secundo singularis cura, & exquisita diligentia eas pa-
scendi, ac tuendi. Tertio industria comparandi ouibus gra-
ta, commoda, & vtilia. Quarto fortitudo animi ad pericula
quæ his ouibus accidunt propulsanda. Quinto uocare o-
ues nominatim, id est distinctè; & sigillatim ouium inge-
nia, vitia, propensiones, atque Virtutes cognoscere, atque e-
triam familiariter, & amicè cum eis conuersari: id enim est
aliquem proprie, & ex nomine cognoscere. Ut patet Exod.
33. vbi loquens Dominus Moysi, cum quo familiariter loque-
batur, dixit illi: *Cognosce te nomine tuo.*

Ad hoc igitur vt Pastor suas oues nominatim uocet, mul-
ta in se debet habere. Primum distinctam singularum o-
uium notitiam. Secundum amorem. Tertium curam,
&

Insignia bo-
ni p. ouis
sunt quinque.

Exod. 33.
Ad hoc ut
Pastor uocet
suas oues no-
minatim, de-
bet habere
multa.

A& sollicitudinem, Quartum, scilicet quandam conuersa-
tionem; & familiaritatem cum ouibus. Quinta proprie-
tas est, editere oues, nempe ad solis calorem, ad opacum fumi-
gus, ad lotionem, ad potum, & pastum; nocte claudendo,
casque ad uirentia gramina die educendo. Sexta proprie-
tas est, antedecere ipsas, non autem sequi, (quidquid dixerit
Christus, ost. homil. 8.) quod ubique locorum sit, cum Pastores
pregrediantur, uel propter ouium ignorantiam, uel asperita-
tem; uel pericula itineris. Et licet quandoque Pastores sub-
sequantur, hoc tamen est claudicantibus, deficientibus, uel à
uia diuergentibus ouibus, quod raro accidit. Proprium autē
ipsius est præire, sicut & famulorum sequi. Dirigere enim
est proprium eorum qui ex familiaritate & sensatione noti
sunt ouibus: & de his Dominus ait, quod ante eas vadit.
Ultima proprietatis est, Quoniam Bonus Pastor animam suam
dat pro ouibus suis: quò loco nomine animæ, uita corporalis
intelligitur, sicut patet ex Matth. 2. *Defuncti sunt quique-
rebant animam Pueri.* & Ioan. 13. *animam meam pro te po-
nam.*

Proprium est
Pastoris præ-
ire, sicut & fa-
mulorum se-
qui oues.

Nomine ani-
mæ in para-
bola Pastoris
uita corpora-
lis intelligi-
tur.

Matth. 2.
Ioan. 13.
Duplitter
Pastor animam
suam pro ouibus
ponit.

Dupliciter autem potest Pastor animam suam ponere pro
ouibus suis, uel apertè pro earum defensione mortem op-
petens, ut si pro earum salute fortiter propugnans, à latroni-
bus, aut feris occidatur, uel quia, propter perpeffos innume-
ros in grege pascendo labores, debilitatur, & mors eius ma-
turatur.

Ex his prænaratis proprietatibus boni Pastoris, euidentis-
simè colligitur, Pastorem, tempore necessitatis teneri ani-
mam suam pro ouibus suis ponere, nec licitè posse (ueniente
lupo) fugere, sed ipsum ingruere, prosequi, & interficere:
imitando Dauidem, qui lupum ouem rapientem, per meritum
apprehensum interfecit. Ideo enim Pastor bonus dicitur,
non solum quod bene & rectè secundum virtutem sibi
ipsi uiuat; sed quia quod officij sui est, nempe saluti ouium
bene consulere, accuratè perficiat. In quo si deficiat, utique
à forma boni Pastoris declinabit.

Pastor tempo-
re necessita-
tis, tenetur ani-
mam suam
dare pro ouibus
suis.

Adde, quod alias uis rationis Christi qua concludit se bo-
num esse Pastorem, ex proprietate Pastoris desumpta, ineffi-
cax esset, si Pastor non tenetur animam suam dare pro
ouibus suis. At enim sic: *Ego sum Pastor bonus, & animam
meam pono pro ouibus meis.* Quod probat ex eo, quia bonus
Pastor animam suam dat pro ouibus suis.

Argumentum
Christi effi-
cax.

Verum circa hæc uerba obijceret aliquis, Metaphoram
hanc Pastoris, in hac proprietate, quod animam ponat pro
ouibus.

Obiectio.

ouibus suis, non esse ueram, nec conuenienter accomodari C
Praelatis. Materialis enim Pastor, nequaquam exponit uitam
suam morti pro ouibus, pluris enim facit homo uitam suam
temporalem quam oues omnes mundi, secundum illud Iob.
2. pellem pro pelle dabit homo, & cuncta quae habet, dabit pro
anima sua: & cum uita temporalis praestantius bonum sit
quam bona temporalia; non uidetur ex ordine uirtutis fieri,
si quis uitam suam ponat pro ouibus, cum pro minori bo-
no, maius bonum exponeretur. Quocirca sicut pro fama,
uel honore alijsq; temporalibus, uitiosum esset uitam expo-
nere; ita quoque si pro materialibus ouibus daret animam
suam Pastor, bonus non esset.

Iob. 2.

Aliquorum
solutio refel-
litur.

Solutio Pri-
ma.

Solutio secun-
da.

Temporalia
bona ad fine
honestu ordi-
nata, induunt
ratione hon-
nesti, & ita
paret homo
exponere ui-
tam suam pro
illis.

Acto. 15.

Aliqui (ut refert Toletus in annotatione 9. super praefatu
cap. Ioan.) hac difficultate praessi, existimant, huiusmodi
Ioannis sententiam de solis spiritualibus pastoribus, qui
metaphoricè Pastores dicuntur, intelligendam esse; sed ho-
rum expositio non est consona textui, cum omnia quae spi-
rituali Pastori applicantur à Christo, ex metaphora materia-
lis Pastoris clarissimè desumantur.

Et obiectioni quidem dupliciter respondetur. Primò, par-
tes Pastoris esse taliter uitam exponere, etsi huiusmodi expo-
sitiō, uitiosa & minus laudabilis esset. Nec enim bonus dicitur,
quod in se operetur, sed quod ritè expleat officium D
suum. Quemadmodum Lucae 16. accuratus & prudens dicitur
uillicus iniquitatis, quanuis perperam sit operatus, quae
Domini erant donando. Sed hac solutio non est reuera ad
litteram. Vnde respondemus secundò, aliquando bonum, et
laudabile esse exponere uitam temporalem pro ouibus, &
rebus temporalibus defendendis. Licet enim temporalia bo-
na expetere, conquirere, conseruare, & pro eorum tutela, se
uitae periculo offerre, quando hac ad honestum finem ordi-
nantur, & diriguntur. Neque hoc est maius pro minori, sed
minus pro maiori exponere. Temporalia enim ad honestu
finem ordinata, honesti boni induunt rationem: de qua re
superius egimus.

Notandum autem est. Quod animam ponere in scripturis,
non semper significat, mori actualiter, sed interdum si-
gnificat, offerre se uitae periculo. Sic act. 15. de Paulo, & Bar-
naba ad huc uiuentibus dicitur. Qui animas suas tradide-
runt pro nomine Domini nostri. Atque hac de hoc articulo.

ARTI-

ARTICVLVS SEXTVS.

A Quid nomine lupi sit intelligendum, ad cuius aduentum Pa-
stor fugere non tenetur, & quotuplices sint isti lupi?

Diuus Thomas lectione 3. in ca. 10. Ioan. super illa uerba:
Uidit lupum uenientem, & dimittit oues (ut in calce pri-
mae quaest. diximus) triplex luponum genus enumerat, quod
ex Patri bus desumitur.

Primum est Diabolus tentans, ut patet Ezech. 34. Sed si
communicabit aliquando lupus cum agno? Sic Augustinus ser-
mone 49. de uerbis Domini, tomo 10. Lupus autem (inquit)
Diabolus est, insidiatur ut decipiat, & qui illum sequuntur. Na
dictum est, quod sint indati quidem pellibus ouium, intus au-
tem sunt lupi rapaces. & tract. 46. in Ioannem. Ecce (inquit)
lupus ovis guttur apprehendit, Diabolus Fidei adulterium per-
suasit, tu rases, non increpas, o, mercenarie? lupum uenientem
uidisti, & fugisti. Respondet forte, & dicit: Ecce hic sum, non
fugi: fugisti quia racuisti, racuisti quia timuisti: fuga animi
timor est, corpore stetitisti, spiritu fugisti. Haec ille.

Glosa ordinaria super dictum locum Ioannis dicit, Lupus
est, uel uiolentus qui corporaliter uastat, uel Diabolus qui spiri-
tualiter dissipat. Cui qui non animas ouium, sed sua quaerit, non
occurrit resistendo, uel mala arguendo, quod est fugere: quia ti-
mor est fuga animi.

B Secundum genus luponum, est saeuens Tyrannus. ita D.
Greg. homil. 14. in Euangelia, inter medium, & principium,
ubi sic ait. Lupus super oues uenit, cum quilibet iniustus, & ra-
ptor, Fideles quoque atque humiles opprimit.

Nicolaus de Lyra, in eundem locum dicit, Tyrannum sub-
ditos ad peccandum inducentem, & ad malum pertrahentem,
lupum esse. Atque in hunc sensum intelliguntur uerba illa
Ezech. 32. Principes eius in medio eius, quasi lupi.

Tertium genus luponum, sunt haeretici, iuxta illud Mat. 7.
Attendite à falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis
ouium, & Actorum 20. Ego scio, quod intrabunt post discessio-
nem meam lupi rapaces non parcentes gregi. Ita Cyprianus
contra Nouatia. Augustinus quoque eodem tractatu 46. &
Ambrosius in cap. 10. Lucae in illa uerba: Ecce ego mitto uos
sicut agnos inter lupos, egregie de huiusmodi lupis pertractat
dicens: Bonus Pastor lupos gregi suo timere non nouit: ideoque
isti discipuli non in praedam, sed ad gratiam diriguntur. Solli-
citus enim boni pastoris efficit, ut lupi in agnos audere non pos-
sint. Mitit ergo agnos inter lupos, ut complectatur illud: iunc
lupi,

Luporum ge-
nus triplex
est, ex D. Th.
Primum, Dia-
bolus.
Ezech. 34.
August.

Glosa.

Secundum
luporum ge-
nus est Tyrā-
nus. ex D.
Greg.
Nicolaus de
Lyra, dicit
quod Tyrāni
subditos ad
peccandū in-
ducētes sunt
lupi.
Ezech. 32.
Tertium lu-
porū genus,
sunt heretici
Matth. 7.
Actorum 20.
D. Cypria.
D. Ambro.

Aurea lupi
descriptio ex
D. Ambro.

M

Lupi, & agni simul pascuntur. Et quoniam proxime de vulpe nobis non ingratus tractatus erasit, si iudicium vestrum in signa minusculi animantis expertus sum, praesumo quod profunda mysteria velantur, studiorum vestrorum possim aperire suffragio. In specie vulpium hereticos significari supra expressimus, qui prae mittunt nomine, quod Christum sequuntur, sed studio fraudis abutuntur. Hos non suscipit Dominus, sed a seculo arceret, & prohibet. Lupi quid significare videantur, debemus aduertere. Bestia nempe sumi quae insistantur oculibus, circa pastorales versantur casus, habitacula domorum intrare non audent, somnum canum, absentiam aut desidiam Pastoris explorant, quum guttur inuadunt, ut cito strangulentur, ferri, rapaces, idemque natura corporis rigidiores, ut se facile non possint inflectere. Impetu quodam suo feruntur, & ideo saepe luduntur. Tum praeterca, si quem priores hominem viderint, vocem ei quaedam natura feruntur, ut eripere: si autem homo prius eos viderit, exagitari memorantur. Et ideo cauendum mihi est, ne si in hodierno tractatu, spiritualium mysteriorum gratia non potuerit refulgere, lupi me prius vidisse credantur, & soleme vocis extorsisse suffragium. Nonne lupis istis hereticis comparandi sunt, qui insidiantur omnibus Christi, fremunt circa caulas nocturno magis tempore quam diurno, semper enim perfidis nocet, qui lucem Christi cauae nebulis interpretationis obducere, & quantum in ipsis est fuscare conantur. Versantur ergo circa caulas, stabula tamen Christi intrare non audent. Et ideo non sanantur, quia in stabulum suum non vult eos Christus inducere, in quo curatus est ille qui de Hierusalem descendens incidit in latrones: quem vulneribus alligatis, infuso oleo & vino, imponens in iumentum suum, Samaritanus ille duxit in stabulum, & sanandum stabulario dereliquit. Non accipiunt ergo medicinam, qui medicinam non requirunt. Si enim requirent, non derogarent. Explorant Pastoris absentiam, & ideo Pastores Ecclesiarum, vel necare, vel in exilium agere contendunt, quia praesentibus Pastoribus, oues Christi incurfare non possunt. Spoliare gregem Domini, & diripere conantur, qui corpore a quadam mentis intentione duri ac rigidi, nequaquam solent a suo errore deflorescere. Et ideo Apostolus ait, ad Tit. 3. Hereticum hominem post unam correptionem deuota, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est. Hos scripturae verus interpretis illudat, ut inanes suos in vanum effundant impetus, & nocere non possint. Qui si quem versus a disputationis sua circumscriptione praecernerint, facient obtutescere. Mutus est enim qui verbum Dei non eadem qua est gloria confutetur. Cane ergo ne tibi nocem tollat haereticus,

Haereticus non recipiunt medicinam, quia medicum non requirunt.

Haereticus curant animarum Pastores in exilium mittere, ad Tit. 3.

Versitia haereticorum in disputando.

Haereticus, si prior eum non ipse deprehenderit: serpit enim diuulget eius perfidia. Si autem commentum eius impietatis agnoris, iacturam pia uocis timere non poteris. Cane igitur veritate disputationis uenenam, animam petunt, guttur inuadunt, vitalibus uulnibus affligunt. Graues sunt morsus hereticorum, qui ipsis grauioribus, & rapacioribus bestijs, nullum auaritia finem, impietatisque nouerunt. Nec vos moueat quod formam praetendere uidentur humanam, quoniam & si foris homo cernitur, intus bestia fremit. Et ideo eos lapos esse non dubium est, in se a Domini suam, qui ait: Attendite uobis a falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uelutina, intus autem sunt lupi rapaces, ex fructibus ueritatis cognoscetis eos. Haec tenet Ambrosius. Ex cuius sententia, quae paulo superius de lupo scripsimus desumpta fuisse.

Et licet in multis locis, a Sanctis Patribus varijs modis heretici nominentur, ut *Adulterina gemma* splendorem ac ualorem quem non habent demonstrantes: *Simia* homines imitantur Sanctos exterius, interius autem immunditia plenos, ut ait Philo. super 3. Reg. 10. Nominantur *Camaleones* qui in quemcumque colorem committuntur, praeterquam in album: *Hydrae* quoque uenenosa semper capita pullulantes: *Adulteri*, tot tantisque, sectarum scortis, Dei scripturas adulterantes, ut ait Origenes super Rom. 2. & Ambr. in eundem locum. *Araneae* in super minutissimas telas debilibus textentes. Appellatur quoque *putrida membra*, *praecisi rami*, *Idololatrae*, *AntiChristi*, *Monetarum adulteratores*, *Serpentes*, *Basilisci*, *Aspides*, ut ait Origenes in Genit. hom. 16. & in Lucam hom. 31. & super Ro. 3. *Dracones*, *Viperae*, ut ait Basil. in Exame. hom. 10. & D. Hiero. in Isa. 30. & in Ezech. 8. *Leopardi*, ut ait Rupertus super Iud. 15. *Vulpes Sansonis*, ut uult D. Ambro. super Ps. 118. Ser. 2. & super Lucam, c. 9. *Leprosi*, ut uult Greg. 11. Moralium. *Pestilentia*, ut ait Origenes super Mat. ho. 28. & Hier. super c. 24. Mat. & Isyc. super Leu. 26. & tandem *Latrones*. Licet igitur & alijs nominibus nuncupentur, proprius tamen *Lupi* nominantur. Vn Origenes lib. 4. contra Celsum, haereticos, lupis uultu affimilari, quae sunt animalia immunda, & quae sicut ad hominum flagellum, lupi immittuntur, sic propter nostra demerita immittuntur haereticos: & sicuti ingrediuntibus lupis aliqua regio nem, illa depopulantur, sic hereticis ueniuntibus, ac Ciuitatem aliquam peruagantibus, illa deuastant, ut sanguineis lachrymis cum Hieremia plantam assumere liceat dicentes: *Quomodo sedet sola Ciuitas plena populo, facta est quasi uidua domina gentium, Princeps Praeuarum facta est sub tributo.* Quod patet in Germania, alijsque innumeris locis, qui hoc uiro cru-

Haereticus inftar lupi quomodo uocem adimit Christiano. Haereticorum morsus sunt graues.

Haereticus varijs nominibus nominatur: dicuntur enim.

Adulterina gemma. Simia.

Camaleones Hydrae. Adulteri. Araneae. Membra putrida. Praecisi rami. Idololatrae. AntiChristi. Monetarum adulteratores.

Serpentes. Basilisci. Aspides. Dracones. Viperae. Leopardi. Vulpes Sansonis.

Leprosi. Pestilentia. Latrones. Philo. Origenes. D. Ambro. D. Amb. D. Greg. D. Basil. D. Hierony. Rupertus. Origenes. D. Hierony. Tren. 2. D. Chryso.

delissimo repletò, omnem gratiæ splendorem amiserunt. C

His positis, vt proposito dubio satisfaciamus, dicimus.

Primò, quòd tempore persecuionis, tam lupi, idest Diabo li, quam lupi, idest hæretici, non est licitum Pastori, suum grem relinquare. Cùm enim salus subditorum (qui finis obligationis Episcopalis est) exigit præsentiam Pastoris; tunc profectò personaliter gregem suum deserere non debet, propter quodcunq; commodum temporale, nec propter quodcunque personale periculum imminens; sed debet animam suam dare pro ouibus suis, & resistere prædictis lupis, non quidem corporaliter, sed magis spiritaliter, per deuotam orationem, & sanctam prædicationem, ac doctrinam; ne diabolica tentatione, puta desperatione, finali impenitentia, atque aliis grauissimis malis, quæ sine Pastoris auxilio euitari non possunt, atque etiam hæretica deceptione, pereant. Atq; ita tunc nõ licet fugere cū p̄sentia illius omnimodè sit gregi necessaria, maxime hæretico persequente, Nã (vt inquit Chry. li. 4. de sacerdotio prope mediũ) *Et Civitas quã adiu muro undiq; cincta est, eos irridet, à quib⁹ obsidetur p̄sidio illo tutissima. Vbi vero quis murũ diruerit, ad portula tantũ magnitudine, tũ longè illi abest septi p̄sidii, et si firmũ alioqui, ac tutũ illud maneat. Haud aliter igitur, & Dei Civitas, dum ipsam undiq; pro muro Pastoris solertia atq; prudẽtia cingit, aduersarij sui ocs machina, artesq; in opprobriũ risumq; cedunt, euaduntq; qui eã incolũt indenes atq; illæsi, si aut eã parte aliqua demoliri, q̄s possit, vt vniversũ nõ diuertit à parte totũ, ut sic dicã labefactatur.*

Dicimus Secũdò, quòd si sermo sit de tertio lupo, idest Tyranno persequente uel hæretico potenti, tres in hoc sunt Patrum sententiæ; duæ extremæ, & altera media.

Prima quidam est Athanasij, in Apologia ad Constantiũ, qui in laxiorem partem inclinans; nimium fugæ indulget. Vult enim fugam esse licitam, & laudabilem, quod multis varijsque exemplis ostendit, ac probat. Imò ait, in fuga magnam fortitudinis vim reperiri, dum non idèd à periculo mortis fugit homo, vt fugere velit à morte; sed idèd fugit, quia fuga illa se ad maiora, & grauiora pericula pro Christo, & suis ouibus subeunda præseruat. Qui dum mirabili modo in fugam damnantem inuehitur, proprios hic Athanasij uisum est nobis afferre sermones: sunt autem qui sequuntur. *Age, iam quid sacra scriptura de huiusmodi re loquantur incipiamus. Inde enim patebit eos potissimum cum Sacris litteris pugnare, & Sanctorum virtutes, calumniari: Nam si vituperant eos, qui sese dum ad ne-*

Sententia v. Athanasij fugam multã indulget.

Variã exemplum fugientium proponuntur ex sacra scriptura.

A cem quarantur, occultant, & calumniantur, eos qui vitant persequiores, quid (quæso) facient; cùm viderint Iacob à Fratre suo Esau fugientem? Mosensq; ad Madianitas metu Pharaonis secedere? aut quid isti, qui huiusmodi garrunt, respondebunt Davidi, è suis adibus Saulem ob persecutores summissos fugienti & occultanti se in spelunca, faciẽq; immutanti, quoad euaderet Abimelechum, & insidias declinaret? Aut quid dicent isti, qui ubique temerè sublateralant, si videant magnum Eliam, Deum nominatum, & mortuos excitantem, sese abdere propter Achab, & profugere ob minas Isabel, quo tempore filij etiam Prophetarum, quæsiti ad necem, sese in speluncis apud Abdiam recluserunt? Forsitan nec de istis, ut nimis priscais quicquam legerunt, neq; quæ in Euangelis sunt, meminerunt. Sed quid: num hoc ignorant, & discipulos propter metum Iudæorum, latebras, & recessus quæsuisse? & Paulum Damasci in sporia è manibus demissum esse, dum à gentis Præsædo quaereretur? Quo animo quæso ista de Sanctis legunt: aut quem ibi prætextum suæ temeritatis reperire possunt? Si enim illis timiditatem exprobrent, furiant: sin contra Dei voluntatem fecisse arguant, prorsus scripturas sacras calumniantur. Nam & in lege Civitates refugiorum erant, pro ijs, qui ad eadem quaerebantur, vt aliquo modo persequiorem euaderent. In consumatione porro secularum, cum aduenisset illud ipsum verbum Patris, quod Mosi antea loquutum fuerat, rursus præceptum fugiendi condidit, Cùm vos (inquens) persequi fuerint in vna Civitate, fugite in aliam, pauloq; post subijci: Cùm videritis illam abominationem desolationis, quæ dicta est per Danielelem Prophetam, consistentem in loco Sancto, qui legit, intelligat. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes; & qui in tecto est, non descendat, vt aliquid tollat ex adibus suis, & qui in agro est, ne retrorsum se conuertat ad vestimenta. Hoc cùm scirent Sancti, ad eam normam vitam suam temperauerunt. Quæ autem præsentiarum præcipit Dominus, ea quoque ante suam in carne conuersationem loquutus est in Sanctis, & hoc genus formæ, instituitque, hominibus perfectiudinem conciliat. Nam quod Deus in iunxit, faciendum est. Hactenus Athanasius. Qui plurimis alijs locis exemplo Domini, fugam laudat, atque magnificat. Sed quoniam ea hic adducere, esset totam ipsius Apologiam describere (quod non est uisum nobis) idèd ex illis plurimis, ad pauca suam sententiam demonstrandam, & corroborandam adiecit, lectorem ad Proprium Athanasij fontem remittentes?

Secũda sententia est Tertullia. in libello quem de fuga in persequione,

Sententia Tertulliani mi-

mium arcta
contra fugā.

quione, contra Fauētum composuit, qui ex aduerso, nimis
rigidus, & asper uidetur. Vbi non modò fugam damnat; sed
totis etiam viribus, plurimis conuicijs fugientes insequitur.
Tenet autem, præceptum illud Domini, vt scilicet, Apostoli
persequi in vna Ciuitate, fugerent in aliam, esse temporale, &
datum Apostolis eo tempore quo Christus viuebat, neq; eos
semper obligasse, vt toto scilicet vite eorum tempore, hoc fu-
giendi præcepto tenerentur. Ex quo infert, multò minus nos
esse præcepto illo adstrictos: imò verò tenet, nullo modo Pa-
stores fugere debere. Innititur autem vnica ratione, ad hoc
probandum. Quoniam (inquit) omnis persecutio est à Deo,
quam nos fugere non debemus. Verba eius sunt hæc. *Igitur
cum etiam sub Apostolis ipsis temporale fuerit fugæ præcep-
tum, sicut etiam reliquorum prescriptorum, non potest apud nos
perseuerare, quod apud Doctores nostros concessauit; & si non
proprie ad illos fuisse emissum. Aut si perseuerare illud Domi-
nus voluit, deliquerunt Apostoli, qui non vsq; ad finem fugere cu-
rauerunt. Videamus nunc, an & cetera Domini edicta, fugæ
perpetuò congruant præcepto. Primum quidem, si à Deo persequi-
tio est, quale est vt idem fugiendam eam mandet, qui & infert:
quæ si euadi vellet, melius non immitteret. Ne voluntate
suam, alia voluntate prauaricari videretur, aut pati enim nos
voluit persecutionem, aut fugere, si fugere, quomodo pati: si autē
pati, quomodo fugere? Iam verò quanta inæqualitas sententiarū
iubebis fugere, & inuitantis ad passionē contrariū fugæ. Qui cō-
fessus fuerit me, & ego confitebor illum coram Patre meo. Quo-
modo consuebitur fugiens: quomodo fugiet confitens? Qui mei
confusus fuerit, & ego confundar eius coram Patre; si denito
passionem, confundo confessionem. Felices, qui persecutionem
passi fuerint causa nominis mei. Infelices ergo qui fugiendo, ex
præcepto non erunt passi. Qui sustinuerit in finem, iste saluabitur.
Quid ergo me iubeas fugere, vis in finem sustinere? Tanta
diuersitas sententiarum si non congruit Diuine grauitati, appa-
ret quoq; præceptum fugæ, suam habuisse rationem quā osten-
dimus.*

Ratio Tertul-
liani contra
fugam.

D. Hierony.
Tertullianū,
& hunc sanū
librū de fuga
condemnat.
Tertullianū,
Montanū, he-
reticū sequi-
us est.

Hæc Tertullianus; Qui multis alijs rationibus, suam as-
truit opinionem.

Et licet D. Hieronymus in libro scriptorum Ecclesiastico-
rum, in tomo. i. Epistolarum, damnet Tertullianum, ei uique
librum de persecutione (quem nuper citauimus) nomina-
tim contra Ecclesiam factum esse dicat: cum propter inui-
diam, & Clericorū Romanæ Ecclesiæ contumelias, a Mon-
tani hæretici dogma delapsus, ad illos conscribendos libros
fe

A se totum conuerterit (sicut modò hæretici faciunt) nihilo-
minus ipse Hieronymus in hoc ipsum sequitur, quod tenet,
præceptū illud fugiendi, ad tempus a Domino fuisse iraditū A-
postolis, seruandum tantū ab ipsis in illa prima sua legatione.
Quod probat ex Antecedentibus, dum dicit Dominus: *In viā
gentium, ne abieritis, & ex sublequentibus: Non consociabi-
tis Ciuitates Israel, donec veniat filius hominis.* Ob quas ratio-
nes, etiam D. Chrysostomus, præceptum hoc, tantum refe-
rendum esse vult ad illud tempus, quo tunc ad prædicationē
Apostoli mittebantur.

Sed hoc sanè præceptum Domini, non tantum ad tempus
prima legationis Apostolorum extendi patet ex eo, quod et-
iam post ascensionem Domini, leguntur Apostoli ex vna in
aliam Ciuitatem fugisse. Deinde patet ex eo, quod hoc præ-
ceptum, ponitur inter ea quæ potius ad futuram legationem
pertinent. Vnde rectè D. Aug. & alij, ad omnes saltem quo-
dammodo hoc præceptum, vel permissionem pertinere ar-
bitrantur, sicut & quod sequitur: *Nolite timere eos, qui occi-
dunt corpus, & post hæc nā habent amplius quid faciant, &c.*

Tertia sententia media, est Augustini Epistola. 180. ad Ho-
noratum, cui subscribunt D. Tho. loco citato, & Turcrema-
ta, in Dominicam primam post 8. paschæ. q. 3. superius citata;
quos nos sequentes distinguimus. Quoniam aut persecutio,
est personalis. i. contra personam solius Pastoris, aut contra
totum populum: Si personalis, tunc vel excitatur ab Infideli-
bus, vel à suis subditis: Si ab infidelibus, tunc, aut queritur vi-
ta tantum Pastoris, seu Prælati, aut etiam totius Populi: si ip-
sius Pastoris tantum, amplius inquirendum est. Quoniā aut
queritur ob causam ad fidem spectantem, aut non. Si verò
est cōtra Populum, & ob fidei causam, tunc aut populus vult
morari in Ciuitate, aut inde fugere. Rursus ex alio capite, si
persecutio contra Pastorem excitetur à suis subditis, tunc vi-
dendum etiam est, si omnes subditi sint prauī, aut partim praui,
& partim boni. Et tandem si omnes iniqui sint, & peruer-
si, videndum est, si est spes correptionis, & emendationis co-
rum, aut non.

Dicimus ergo resolutè pro determinatione. Quod quādo
Lupus, i. Tyrannus, aut Hæreticus potens, Pastoris tantum
personam, non propter Fidei causam, sed ob particulares ini-
micitias, & priuata odia insequitur, tunc licitè absq; dubio
Pastor fugere potest, imò & debet, ut ait Lyra. super Matt. c.
10. in hoc idem: *Si vos persecuti fuerint, &c.* Atq; ita laudabili-
ter fecit Athanasius, dum Arrianorum impetum, qui eius vi-

Præceptū fu-
giendi ex sen-
tentia D. Hie-
rony. tempo-
rale fuit. Apo-
stolis.

D. Chryso-
st. cū Hie-
rony-
mo concor-
dat, quoad præ-
ceptū fugæ.

Opinio au-
toris.
Probatur Pri-
mo.
Probatur Sec-
undo.
D. August.

Tertia sentē-
tia de fuga,
mediū est D.
Aug. D. Tho.
& Turcre.

Aurea quæ-
stionis diluci-
datio.

Resolutio
eius.

Lyra.
Athanasij fu-
gā laudabi-
lis.

D. Tho. Cāthuariensis fuga, laudabilis.
D. Ang.

Persequi, diaboli inuentum est.
Si persecutio fuerit contra Prælatum cā fidei, & ex fuga sequitur scandalū, tenetur Prælatus non fugere.

Egesippus.
D. Ambro.

Cur Petrus Apostolus tēpore Neronis persequentis a Christo reprehensus est.

tam expetebant, fuga euasit, & Paulus, qui ne à Damasci Præ C fide caperetur, fuga (*per murum in sporta dimissus*) vitæ consuluit quem immitatus est D. Tho. Cāthuariensis, qui in Anglia ad mortem persequutus, non aliter quàm terga vertendo inimicos delusit. Quam fugam consuluit Aug. in Epist. 180. præcitata ad Honoratum ipsi Verbis. *Fugiant serui Christi de Ciuitate in Ciuitatem, quando eorum quisq; specialiter à persecutoribus queritur; Vi ab alijs, qui non ita queruntur, nō deseratur Ecclesia.* Quoniam vt inquit Athanasius in citata Apologia, *Fugere Deus iniunxit, & Sancti fecerunt.* *Persequi enim Diaboli inuentum est, qui omnibus infestus, ubique persequendi vorum concipit.* Hæc illæ. Quod si persecutio in Prælatum solum fuerit excitata, ob Fidei causam, & non obliuorem, aut alia priuata odia, tunc si ex fuga Prælati, scandalum aliquod in fide in ipsi subditis sequatur; tenetur Prælatus non fugere, sed remanere cum grege, & ponere (iuxta domini verbum) *animam suam pro ouibus suis.* Maiorem enim tunc pusillus grex ex Pastoris absentia in fide iacturam, maiusq; detrimentum percipiet, quàm si Pastoris uita, morte sua perueniente, deficeret; cum hoc esset damnum corporale, illud autem spirituale. Vnde ut ait Egesippus lib. 3; sive hystoria c. 2. & D. Ambro. in oratione ad Auxentium de Basilicis tradendis, cum Petrus Apost. ob causam fidei, Neronis persequitionem fugiens, Roma discederet, Christus ei obtuiam factus est: cumq; Petrus ab eo siscitaretur dicens; *Domine qua vadis,* Christus obuerso vultu impropersans ei respondit. *Vado Romam iterum crucifigi.* Quibus verbis Petrum reprehendit, dum illo tempore, quo ei erat in fide propugnandum & aduersario resistendum; timidus & formidolosus, (relictis suis ouibus, quod facere nō debebat) à Persequente fugiebat.

Si verò nullum omnino timeatur scandalū in grege, tunc licet Pastori fugere, cum ex ipsius fuga, gregi nihil mali adueniat. Quod si persecutio fuerit in causa Fidei, contra gregem, & Pastorem; tunc nullo modo licet Pastori gregem suum dimittere; sed si grex voluerit fugere, potest, imò debet cum eo ire. Si autem grex in duas partes diuidatur, quarum vna fugere velit, altera verò permanere; tunc relicto Vicario idoneo parti remanenti, potest & debet cum alijs fugere. Quod si persecutio à proprijs subditis in Pastorem oriatur; tunc si subditi partim sint boni, partim verò mali, si de malorum salute spes fuerit frustratoria, non debet bonos relinquere; si verò fuerit spes de conuersione eorum, eo tempore, debet Christi exemplo, non agin-

ta

Ata noue bonas oues in virtutū securo deserto relinquere, & querere pereunte. Quod si totus grex fuerit peruersus, & nihilo minus eius salus speretur; debet remanere Pastor. Sin uerò eorum salus fuerit omnino deperata, tunc sine peccato licet Prælato fugam arripere, ut ait D. Gregorius li. 2. Dialogorum.

Vt uerò Tertulliano respondeamus, eiusque dictum examinemus, dicimus, D. Hilariū tenere oppositū illius quod ipse tenet. Vult enim Hilarius, præceptum illud, uel potius consiliū illud Domini, ut Apostoli persequi in vna Ciuitate pergant ad aliam, non esse tantum extendendum ad primam legationem Apostolorum; sed etiam ad secundā, quando scilicet dimissa, ac relicta Iudæa, ad gentes uocandas se conuerterunt; iuxta illud actorum 13. *Vobis oportebat primū loqui uerbu Dei, sed quia repulistis illud, & indignos nos Iudicatis aeternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes.* Atq; ita non esse temporale, sed ad nos usque extendi, ita ut tunc fugere possimus, & debeamus, quando id ratio à Spiritu sancto edoceta, commonuerit.

Vnde sciendum est, quod non ideo Dominus persequitionem mittit, ut ab ea fugere non debeamus, sicut ait Tertullianus, sed potius, ut ueniente persequutore, per patientiam gloria coronam mereamur: & in ea (Charitatis officijs erga Proximum expletis) Domini opus impleamus. Quoniā B verò est dare maius, ac minus opus, in his quæ homo operatur; ideo cum duo horum concurrunt, quorum unum altero maius est; potius debet homo maius, quàm minus implere. Sancti ergo, quoniam necessarii erant ad Euangelium diffusandum, & Christi fidem media prædicatione, per uniuersum orbem propagandum; ideo in suis persequitionibus dum quærebantur, fuga multocius uitæ suæ consulebant; nō tam mortem timentes, quàm se ad maiora subeunda tormēta pro Christo, & suis ouibus reseruantes, ac præparantes. Quoniam uidebant tunc, ex eorum uita, maius Ecclesiæ Christi bonum, atque emolumentum euenturum, quàm si Tyrannis se, & persequitoribus ultrò offerentes, euaginato gladio ocumberent.

Vnde ut bene notat D. Thom. 2. 2. q. 64. artic. 4. & Opus 58. fugere potest Iustus propter tria, scilicet, aut ut Persequutor quiescat, quod sit dum propter particularia, & priuata odia persona tantum Prælati queritur, ut diximus, aut ut præceptum Domini opus perficiat, & ut gloriosorem sibi coronam acquirat. Vnde multocius illud fugere martyrum; &

Ec-

D. Gregor.

Ad Tertullianum respondetur.

D. Hilarius.

Præceptum, uel consiliū illud Domini de fuga, extendit se usque ad secundā Apostolorum legationem, imò usque ad nos. Acto. 13.

Non ideo Dominus persequitionem mittit ut ab ea non fugiamus, ut uoluit Tertullianus.

Cur sancti dū à Tyrānis ad mortem quærebantur sæpè fuga uitæ consulebant.

Iustus bene potest fugere propter tria, ex doctrina D. Thomæ.

Incipit fuga
quod, & quā
cum sit.

C Ecclesia Pastorum, non est fugere (ut uult Tertullianus) sed
persistere, & permanere: atque illud ipsum fugere, est pati, &
perseuerare in fine, ac Dominum confiteri: dum non ideo
fugit ut fugiat; sed ut alij (se tuto) liberentur, & maiores expe-
ctans labores, à Tyranno uel potenti aliquo, post multas ad
Deum conuersas animas, maiori patientiæ, aut Martyrij pal-
ma decoretur. Quomodo autem hæc omnia regulanda
sint, satis superque declarauimus præcedenti quæstione, ubi
ex regulis ibi assignatis, quid in persecutionibus faciendum
sit dignoscitur. His omnibus expositis, cum quæstioni se-
cundæ ultimum calamum adhibuerimus; ad tertiam nos
breuiter enucleandam præparemus.

D

QVAE-

A QVAESTIO TERTIA.

*An Rex, uel Princeps iusta lege impedi-
re possit Curatum, & alios à mini-
sterio Infectorum.*

HOC dubium, mouetur propter Doctore
quemdam subtilem, qui eo argumento
contendit probare, Curatum non obliga-
ri ad ministrandum sacramenta Infectis.
Quod Principes seculares pro status inco-
lunitate, leges faciunt inuiolabiliter ob-
seruandas de non conuersando: quocir-
ca Curatum hac quoque lege ligari, & affici. Ut igitur ap-
pareat quanti roboris sit hoc argumentum, uidentium est
breuiter, An talis lex, si promulgetur, sit iusta? Et uideatur,
quod sic.

B Primo ex generali consuetudine; quia tales leges in locis
infectis passim feruntur, nec ab Episcopis, uel Papa reprehē-
duntur: ut dum sit Quarantina, quæ singulare remedium ab
omnibus peritis iudicatur.

Primum ar-
gumentum.

Secundò. Quia opera Curati, ut superiori quæstione pro-
batum est, non est simpliciter necessaria ad salutem animæ;
Vnde propter bonum commune incolumitatis iuste potest
impediri, cum non teneatur Princeps subditos inducere ad
omne melius, ut ait D. Thom. quodlib. i. articu. 15. ad ul-
timum.

Secundum ar-
gumentum.

Tertiò ob experientiam, contagij, cum sit mortiferum,
variosque indistinctè enecat, tanto malo succurrendum e-
rit, non alio sanè remedio quàm simili Principis prohibitio-
ne. In oppositum est scriptura. Quia bonum animæ, & bo-
num spirituale etiam minimum præstat salutem corporali to-
tius mundi: *Nonne Anima plus est, quam corpus, &c.* Mat-
the. 6.

Tertium ar-
gumentum.

Pro decisione huius quæstionis ponentur tres Conclu-
siones; & deinde satisfiet argumentis. Videat autem, qui uo-
luerit D. Thom. super hoc agentem, in quodli. 12. quæst. 18.
artic. 30. Vbi Querit, utrum quis prohibitus à Principe sa-
culari

D. Thom.

culari dimittere debeat prædicationem? sit igitur. C

Prima Conclusio.

Curati, & alij ministrantes, seu ministrare uolentes infectis, non possunt iuxta lege impediri. Vnde impediendi possunt non obedire. Hæc Conclusio uera ostenditur,

Probatur primo. Iſid. D. Tho. Vt aliqua lex sit bona, det esse religioni congrua. Lex humana ut sit iusta, debet proportio-nari legi diuina.

Probatur secundo. Minus bonum debet postponi maiori bono. Probatur tertio.

Omnia consilia sunt in præcepto in casu necessitatis. D. Thom. Gabr.

Probatur quarto. Duplex est in Ecclesia potestas spiritalis, & temporalis. Gladius temporalis debet ad nutum subesse spiritali.

D. Bernor. Probatur quinto.

Nota. Claudius Epipencaus.

Primo ex natura legis. Nam, ut Iſid. lib. 5. Ethimolo. cap. 3. & 21. & S. Thom. 1. 2. quæst. 95. artic. 3. aiunt, *Prima conditio humana legis est, ut sit Religioni congrua.* Quælibet enim res recta, & mensurata, oportet, quod habeat formam proportionatam suæ Regulae, & mensuræ. Lex igitur humana, debet esse proportionata legi Diuinae, ut sit iusta cum ab illa, deriuetur. Esset autem contra bonum Religionis, si talia ministeria ad salutem animarum spectantia, in periculo mortis impediuntur.

Secundo. Id quod melius est secundum optimam rationem, debet anteponi minori bono; atqui finis legis præfata, sicut & cuiuslibet humana, est corporalis hominum utilitas leg. nulla. ff. de leg. Hanc autem cadere unius solum animæ salutis, & ratio, & ordo charitatis exposcit, ergo.

Tertio opera misericordiae tam corporalia, quam spiritalia, eo tempore sunt in præcepto, propter euidentem necessitatem indigentium: omnia enim consilia sunt in præcepto, in casu necessitatis, ut ait S. Thom. quod li. 4. arti. 20. & 1. 2. quæst. 108. artic. 4. & 2. 2. quæst. 73. artic. 3. Et alibi Gabri. dicto serm. de fuga pestis; & communiter omnes. Ergo hæc impedire esset peccatum mortale. Vnde lex talis ex se est iniusta.

Quarto. Duplex est in Ecclesia potestas, sicut & duplex gladius, spiritalis, & temporalis, iuxta illud uerbum Euangelij, *Ecce gladius, duo hic*; inter quos gladios hic ordo describitur in extrauaganti, Vnam sanctam, de maiori-tate, & obedientia; ut gladius temporalis, subit spiritali; nec illi debeat aduersari, sed ad nutum eius moueri, & in eius auxilium, quod est dictum D. Bernardi in libro de Conſide. ad Eugen. igitur gladius temporalis, spiritali impedire non debet.

Quinto. Quia facere talem legem, est magis Deum ad furorem, & iracundiam prouocare; Etenim tunc multi in necessitate spiritali morietes, sine auxilio damnabuntur. Quo circa Deus intensius tendet arcum, & sagittas uibrabit. Si enim propter unum peccatum Dauid, numerando populum, pestilentiam in Israel immisit, quanto magis &c.

Aduerte hic cum Claudio Epipencaus, ubi supra, pestem in scripturis sanctis, Dei plagam, uirgam, & manum nominari

Ari Exod. 9. Leuit. 26. Deuter. 28. 2. Reg. 24. Primo Paralip. 21. Ezech. 6. 14. 33. & tanquam ultionem meritam, immitti. Ad hæc plagam esse certam, certoque numero percutientem, non incertam, uel fortuitam, non Nichomachia; id est nocturnæ pugnae similem, in qua non est certa plagæ directio; non temerè ferri solos, ut uel præfentes feriat, uel fugientes non tangat; sed Diuina scientia, & moderatione in ferri non minus, quàm bellum; in quo si gladius hominum, licet manibus administraretur, non temerè fertur, iuxta illud Eſaiæ 65. *Numerabo uos in gladio*, quid hic? Vbi omnia Diuinitus absque mortalium operibus perficiuntur? Hinc obseruare est, multos, licet non fugiant, peste tamen non corripit; multos contra fugientes, non effugere. Sic Ezech. 9. præsignantur ab Angelo, quibus, quæ ueritate parcendum sit, qui uel cadentibus reliquis illæsi permaneant; & Ezech. 14. Noe, Iob. Danieli datur, grassante peste saluare animas suas pro Iustitia. Vnde capit. 6. comminatur ita Dominus; *qui longè est, peste morietur*, ne quis cogitet ad indictum peste contagium tantum respiciens, uel hunc ideo percuti, quia non fugerit, uel illum, quia fugerit euasisse; cum contra Domini nobis uox affirmet, *omnes capitis nostri capillos patri esse nostro numeratos*, Matth. 10. Luc. 12. Hæc ille.

B Accedit huc, quod Ecclesia sancta, pestem perpetuo uocabulo, Dei flagellum appellat. Vnde omnes Canonistæ definiunt, *esse bellum Dei contra homines*. Ita Euseb. loco infra imediante citando, Ripa, & Abulen. ubi supra. Placandus est itaque Deus, non irritandus; quod per huiusmodi legem fieret.

Sexto. Quoniam Pontifices summi, Indulgentias concedere consueuerunt ijs, qui tempore pestilentiae infectis ministrant, ut Clemens 6. Gregorius 13. Et alij.

Adde, quod in quibusdam Prouincijs, Rectores iuramentum explicite ad hoc se adstringunt, ut beneficium accipiant, Multæ item erectæ sunt societates, & in dies ad hunc effectum eriguntur. Quid? quod optimè posset hodie ad obsequium Infectorum Religio institui, iuxta S. Tho. 2. 2. quæst. 188. artic. 2. & artic. 4. in argumento, sed contra. Vnde in collationibus Patrum, collat. 14. c. 4. in fin. Abb. Nestorius, distinguens diuersa Religionum studia, & genera dicit. Quidam summam intentionis suæ erga institutionem fratrum, & Cœnobiorum curam, quosdam Xenodochij id est hospitalitatis delectat obsequium. Quidam eligentes ægrotantium curam; alij intercessionem, quæ pro miseris, atque oppressis impenditur, exequentes &c.

Pestilentia Plaga, certò & non temere hominibus inferitur. Iſa. 65.

Ezech. 9. Ezech. 14. Ezech. 6.

Matt. 10. Luca. 12.

Quid sit Pestis Eusebi. Ripa. Abulen.

Probatur sexto conclusio. Tempore pestis conceduntur indulgentiæ. Multæ societates erectæ sunt pro tempore pestis. D. Tho.

Varia Religiosorum studia, & exercitia.

Et

Nota.

Et nota, quod sicut opportunum fuit, ut præter ordinarios Prælatos, alij assumerentur ad officia prædicandi, & confessiones audiendi propter multitudinem fidelis populi, & difficultates inveniendi sufficientes personas distribuendas singulis plebibus; sic etiam Religiones ad militandum necesse fuit institui, propter defectum secularium principum, ad resistendum Infidelibus in aliquibus terris; ita quoque opportunum esset institui ad obsequia præstanda infectis in pestilentia tempestate, ob morientium multitudinem, ob Curatorum tarditatem, raritatem, & impotentiam ad supplendum singulis. Si enim licet ad militandum, ut in artic. 3. ubi supra scribit D. Thom. multò magis ad alia misericordiæ opera; ut ad peregrinos suscipiendos, ad uisitandos, & redimendos captiuos &c.

Opportunū est institui religionē ad ministrandū infectis tempore pestis.

D. Thom.

Potest alicui imponi penitentia ut ministraret infectis, ex. D. Th.

Probatum septimò Conclufio. Egregia Piorum gesta erga infectos. Euseb. Nicepho. Diony. Alex.

Ferue charitatis multorum in seruicendis infirmis.

Accedit etiam, quod posset etiam alicui penitentia imponi, ut ministraret infectis, quemadmodum, ut militet in subsidium Terræ Sanctæ, ut ait S. Tho. di. cta questione, art. 3. ad ultimum.

Septimò, & ultimò. Quia condere talem legem, est impedire spiritum sanctum Dei. Vt aut hæc ratio radicis percipiatur, recitanda sunt egregia Piorum gesta erga Infectos.

Euseb. Cæsa. li. 7. histo. Eccl. c. 17. & Niceph. li. 6. c. 19. & 20. Christianorum pietatem in infectos, ex Dionysij Alexandrini epist. ad Hieracem Aegipti Episcopum sic declarant: *Pacē Christi Ecclesiæ sub Galieno Cæsare data, pestifer, ac letalis morbus, bellum continuo insequutus est. Res planè illis ad terrendum omni meum formidolosior, ad excrucians quavis calamitate miserior, acerbiorque, & ut proprius illorum scriptor memorat, ad cogitandum solum omnium opinione maior. In hac quam plurimi e fratribus nostris adeo immenso quodam charitatis, & fraternæ beneuolentiæ ardore erant inflammati, ut minime sua parcentes uitæ; sed ipsi sibi inter se firmi adhaerescerent, eos qui morbo opprimebantur, nulla sui cura, aut cautione adhibita, sedulo inuiserent, illis inservirent assidue, pro uiribus ob Christi amorem curarent, unà cum illis decederent è uita libentissime contagione aliorum infecti; etiam morbum à proximis quodammodo ad se attraherent, suamque spontè aliorum maiores beneuolè mitigarent. Multi item, dum alijs egrotantibus curam adhibent, illisq; uires restituunt; ipsi aliorum mortem in se deriuantes uitam amittunt. Et uerbum illud, quod uulgo sæper dicitur, quodq; ueræ beneuolentiæ solum uidetur conuenire, nimirum, ut singuli pro amicis abeant è uita, seq; eorum causam, ut ita dicam, reuelarentur efficiant, re ipsa explauerunt.*

Ex

A Ex fratribus igitur, qui uirtute facile erant præstantissimi, ad hunc modum mortem appetuerunt; Quorum nonnulli erant Presbyteri, alij Diaconi, quidam Populo uirtutis ergo, multum laudati, ad id, ut istud mortis genus, quod propter incredibilem pietatem, & robustam fidem suscipiebatur, nihil a martyrii splendore abesse uideretur; quin etiam sanctorum corpora a manibus erectis, supinisque, excipere, gremio suo reponere, obcludere oculos, ora obturare, gestare humeris cadauera, decenter ornare, illis adhaerescere, amice complecti, lauare accuratè, & linteo funebri inuoluere non sunt grauati. Itaque, qui supererant, paulo post similia officia in se collata propterea adepti, quod eandem mortis uitam instarent, quam qui præiuerant institissent: Gentiles autem is omnia fecere contraria. Eos enim, qui egrotare incipiebant, ab adibus extrudere, deserere, & amicissimos, in plateas minutuos projicere, cadauera insepulta, cambus exponere dilanianda, mortis participationem, & quasi communionem auertere, quam plane, uel insimul a diuerticula quærentes, nullo modo poterant emulare. Hæc Dionysius.

Peripicis ex his, quantopere Gentilium moribus, & immanitatem lex huiusmodi propius accederet. Verum Christianorum in paganos, nedum in suos officia refero, Ex Euseb. lib. 1. cap. 7. & Nicephoro lib. 7. cap. 28. *Hæc, igitur sunt mala, qua pariter in eisdem temporis articulum incidebant. Quo quidem tempore (ait Euseb.) clara singularis Christianorum erga quemq; & studij, & pietatis inditia apud omnes increbuerunt. Nam ipsi soli in tanto malorum cumulo, suis rectè factis, & pijs officijs misericordiam declarabant, & benignitatem; quorum alij in dies singulas mortuorum funeribus, & sepulchris: (infinita enim erant, quibus sepeliendis nemo curam adhibuit) diligentem nauarunt operam. Alij multitudine eorum, qui per totam Ciuitatem fame urgebantur in unum coacta, omnibus panes dispartierunt usq; adeo, ut hoc præclarum facinus, per omnes homines constanti fama, et magna celebritate peruaderet, et singuli, Christianorum Deum gloria, et laude prædicaret, eosque solos, et ueros Dei cultores re, et factis comprobatos, farentur. Hæc ille.*

Biondo lib. 2. Romæ triumphantis, illustre Ethnicorum factum refert tempore pestis, qua tenuit Romam, antequam à Gallis caperetur, hoc est, ferè tempore Eudra, & Platonis. Habes item B. Bernardini senensis exemplum, concinac à Reuerendo P. Possanino societatis Iesu recitatum in suo uulgaris libello, edito sub hoc titulo, *Cause, & remedijs della Peste*; Lege item uitam B. Columbini, B. Rocchi, & aliorum, in qui-

Gentium immanitas erga agros, & mortuos.

Christianorum officia in paganos. Euseb. Nicepho.

Infiniti ferè mortui sepeliuntur.

Famelici, piorum operam refocillantur ne pereant.

Illustre factum Ethnicorum tempore Romana pestis. Biondo. P. Possaninus.

quibus præclara exempla inuenies.

Postremò accedit ratio. Quoniam pari etiam ratione, impediendæ essent publicæ processiones, & obsecrationes ad Deum, pro tanti mali expulsionem, ac liberationem; quod tamen alienum esse à Patrum institutis, declarant, cum factum sancti Maccharij Patriarchæ Antiocheni; qui cum in Gante Ciuitate Flandriæ tantopere Pestis sæuieret, ut nullus ferè remansisset, qui cadauera sepulchro mādare posset, per triduum, etiam infantibus, & bestiis uniuersali indicto ieiunio, publicam processionem cum sanctorum reliquijs celebrarunt: ad quorum Dominus lachrymas, & poenitentiam respiciens, plagam cohibuit; tum etiam facti D. Gregor. Magni, qui Pelagio peste extincto succedens, ad huiusmodi plagam, quæ Romanam Urbem aded lanauerat, ut etiam corporali uisu sagittæ cælitibus descendere, & singulos quosq; percutere uiderentur sanandam, septiformem litaniam instituit, iuxta hanc distributionem:

Litania Clericorum, exeat ab Ecclesia sancti Ioannis Baptistæ.

Litania uirorum, ab Ecclesia sancti Martyris Marcelli.

Litania monachorum, ab Ecclesia sancti Ioannis, & Pauli.

Litania Ancillarum Dei, ab Ecclesia BB. Martyrum Cosmæ, & Damiani.

Litania faminarum coniugarum, ab Ecclesia sancti Prothomartyris Stephani.

Litania Viduarum, ab Ecclesia B. Martyris Vitalis.

Litania pauperum, & infantium, ab Ecclesia B. Martyris Cecilia.

Hi omnes, ex diuersis locis ad unam, & ad eandem Ecclesiam sanctæ Genetricis Domini conuenientes, ut qui simul omnes, inquit, peccauimus, simul omnes mala quæ fecimus, deploremus. Accidit autem, ut ea die, in tantum lues ipsa iudicio Diuino defæuierit, ut intra horam, dum uoces Plebs ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homines, in terram corruentes, spiritum exhalarent; nec ob id à supplicationibus, & concione cessatum fuit, donec miseratio ne Diuina pestis ipsa quiesceret. Lege eius vitam à capit. 37. usque ad 44.

Refert Lipomanus Episcopus, tom. 7. ex Eustatio, B. Euthichium Constantinopolitanum Patriarcham, (is ille est, cum quo quaestionem D. Gregorius de resurrectione habuit; ut

Pestis in Flandria, ieiunij, & publicis orationibus sedatur.

Ad pestem Romanam sedandam D. Gregorius magnus litanias instituit.

Litaniam ordo ex præcepto D. Gregorij.

D. Gregorius predicat Romanam tempore pestis, 80. homines ceci derunt mortui.

Lipomanus Eustatius. D. Gregorius cum Eustatio quaestionem de resurrectione habuit.

A habetur 14. Moral. cap. 31. & 32.) supplicationibus, quas ipse cum Christi studio populo adhibuit, à sanctissima magna Ecclesia incipiens, usque ad eadem semper Virginis; Mariæ, quæ in Blachernis colitur, pestilentiam diuturnam à Bisantio fugasse. Atque hæc de septima ratione.

Octauò accedat argumentum ex ueteri testamento. Leuit. 14. tempore lepra, morbi sanè contagiosi, sacerdos ingrediebatur domum leprosi ad mundandum, uel iudicandum, nec expellebatur; ergo multò minus impediendus est noui testamenti sacerdos, ab obsequio infectorum. His igitur rationibus allatis, sit nostra prima conclusio probata.

Quòd autem in ea dictum est, posse scilicet, Curatum impediendi non obedire, est D. Tho. 1. 2. quaest. 96. artic. 4. ad secundum, & 2. 2. q. 60. artic. 5. ad primum. Ex quo sequitur, quòd curatus, in casu, tenetur talem legem non obseruare, puta in extrema, vel graui necessitate spirituali proximorum. Oportet enim obedire magis Deo, quam hominibus. Art. 4.

Secunda Conclusio. Princeps, iusta lege potest impedire curatum, & alios ministrantes infectis, à sanorum commercio. Hæc Conclusio, est conformis iuri naturali, & scripto. Naturali quidem, quoniam membrum putridum, aut putridum vicinum, ac probabiliter suspectum, ne alios contaminet, optimo iure abscinditur, & à toto separatur. Neque enim iustum est, ut propter unum, uel alterum communitas uniuersa lædatur, iuxta illud.

Morbida facta pecus totum corrumpit ouile; & iterum, Modicum fermentum, totam massam corrumpit. Iuri etiam scripto contradicit; Quia Leuit. 13. & 14. & Num. 5. & habetur. 33. quaest. 3. can. hoc ipsum; traditur lex de separatione leprosi à Castris, ne contaminet ea, & Leuit. 14. domus leprosi claudatur septem diebus, quo tempore omnia efferebantur de domo radebantur lapides, & parietes, rasura in locum immundum extra Ciuitatem proieciatur; & denique si quispiam domum introisset, quamdiu immunda erat, immundus erat usque ad uesperam, & qui dormiebat in ea, uel comedebat, lauabat uestimenta sua. Hæc autem lex, ut ibidem notauit Antonius Fonseca, in postillis super Comment. Caieta. est iustissima, & habet connexionem cum charitate; cum propter horrorem, tum etiam propter contagionem. Vnde in Concilio Vornatiensi cap. 31. ita habetur. Leprosi si fideles fuerint, Dominici corporis, & sanguinis participatio tribuatur; cum sanis autem eis communitate celebrare non permittatur. Atque id seruat consuetudo Ge-

Probatur Conclusio.

Curatus potest non obedire præcipienti, ne tempore pestis ministraret ex D. Tho.

Art. 4. Secunda Conclusio.

Princeps iusta lege potest tempore pestis impedire Curatum à commercio sanorum.

Probatur Conclusio ex iure naturali. Probatur Conclusio ex iure scripto.

Leuit. 13. & 14. Num. 5. Leuit. 14.

Leprosi domus septem diebus claudatur. Ritus circa leprosi domum.

Anton. Fonseca.

Concilium Vornatiense præcipit ut Christiani leprosi, possent ad communionem admitti, non autem cum sanis communitate celebrare.

Leprosus se
parandus est
à conuersatio-
ne sanorum.

Panormit.
Leproso iure
interdicitur
ingressus Ec-
clesiæ.
Panormit.

Filij leproso-
rum separan-
tur à parenti-
bus.
Syluest.
Coniux sana,
non tenetur
habitare i ea-
dē domo, vel
lecto cū uiro
leproso.
D. Tho.
Paluda.
Ricard.
Bonauen.
Archidia.
Syluest.
Mulier nō te-
netur redde-
re debitū vi-
ro leproso. si
esset pericu-
lum de conta-
gione.
Duran.
Paluda.
Caicta.
Syluest.
D. Tho.
Ricard.
Angelus.
Gosferdus.
Probatur Cō-
clusio.
Rector, lepro-
sus factus, ab
administra-
tione sui of-
ficij remouet-
ur.
D. Tho.

neralis sacris approbata Canonibus, ut est, Tex. & Gl. c. i. de C
coniug. lepro. & Panorm. ibid. nu. 1. separandus est autem non
solum à conuersatione leprosus: imò & à Cæmeterio sano-
rum propter horrorem. Panorm. ca. 2. de Ecclesi. edificandis.

Adde, quòd leproso iure interdicitur ingressus Ecclesiæ,
propter scandalum sanorum. Text. & Panormitanus, in cap.
de Rectoribus, de Cleri. agro. num. 3. & quarto. Cùm igitur
etiam in pestilentia, contagium maximè præualeat, non
solum ipsimet infecti; uerùm etiam, & qui cum eis con-
uersantur, cautè, & prudenter erunt sequestrandi.

Confirmatur. Quia filij leproforum separantur à paren-
tibus, & debent manere cum sanis, ne inficiantur (sicut oēs
Doctores, ut inquit Syluest. verb. lepra nu. 3. in fin.) ergo à for-
tiori. Rursus Coniux sana non tenet cohabitare in eadem
domo, uel lecto, cum coniuge leproso, si inde imminet sibi
periculum probabile mortis, vel similis infectionis, ut ait S.
Tho. in 4. d. 25. q. 2. arti. 3. ad 3. & d. 32. q. 1. & d. 36. q. 1. Palud.
in 4. d. 32. q. 1. art. 2. Concl. 1. Ric. & Bonau. in 4. Vt ait etiam
Archid. què citat, & probat Syluest. verb. debitū §. 1. & verb.
lepra, nu. 3. Imò nec reddere debitū tenetur, etiãsi separatum
à leproso cōuētū uiuat: si moraliter ex tali redditione debiti,
periculum mortis, vel similis infectionis imminet, ut opti-
mè Duran. Palud. & Caiet. in sum. ca. de usu Matrimo. & Syl-
uest. docent. Vnde venit limitandus tex. in c. 2. de coniug. le-
pro. & S. Thom. & Ricard. in quarto; qui sine limitatione
dixerunt, teneri ad debiti redditionem: Nec audiendus est
Angelus, & Gosferdus dum aiunt, quòd tenentur indistin-
ctè habitare. De qua re legendus est Sor. in 4. d. 32. q. 1. ar. 1.

Probatur quoque Conclusio ratione. Quia tenentur im-
pedimenta ad sanitatem corporalem remouere. *Nemo enim carnem suam odio habet, sed nutrit, & fouet eam.*

Ex hac conclusione, sequitur unū Corollarium uidelicet,
quòd Curato exposito insectorum obsequio, necessariò dan-
dus est coadiutor. Iura enim decernunt, ut Rector factus
leprosus, propter scandalum sanorum, & eorum, qui Ec-
clesiam ingrediuntur, & ob abominationem, & horrorem
Populi, temoueat ab administratione officij, & Ecclesiæ,
dandus uè sit ei Coadiutor cap. tua nos, cap. de Rectoribus,
de Clerico egrotante, & habet Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 108.
artic. 4. ad secundum, & 3. par. quæst. 82. artic. 10. ad tertium,
& in 4. distinc. 9. artic. 4. quæst. 3. ad tertium, ergo, & in ca-
su pestis, si sit infectus, uel cum infectis conuersetur, propter
eandem rationem, Coadiutorem recipiat necesse est. Huc

facit

A facit dictum Panormi. dicto cap. Tua nos, numero tertio,
quòd *Propter bonum publicum, potest quis remoueri ab Ec-
clesia sua.* Coadiutor aut assignabitur per inferiorem à Papa,
nisi sit Episcopus, iuxta Panorm. dicto ca. de Rectoribus, nu. 1.

Adde, quòd leprosi, proprium sacerdotem, qui cum alijs
non se immisceat habere debent, cap. primo de Ecclesi. edi-
ficandis; ergo, & infecti. Ex his concluditur, quòd sicut non
esset iusta lex, qua prohiberetur Parochus à ministerio inse-
ctorum, ita iusta esset lex, qua ipsum prohiberet à commercio
sanorum, quibus alius Vicarius in supplementū traderetur.

Tertia Conclusio. Impium, & crudele est; Christianæque
pietati contrarium, hominem etiam pestilentissimum, de do-
mo propriæ suæ habitationis eijcere, aut in eadem conclu-
dere, si per hoc, periculo salutis animæ, vel corporis exponatur.
Hæc Conclusio, est Gabr. in dicta quæst. conclusione
quinta, & Probatur. Quia in proximis, certa salutis pericu-
la, omnibus sunt modis cauenda, & misericorditer subleuan-
da. Impium itè est, & contra regulam Apostoli, nō condulere
miseriæ proximi, & crudelius addere afflictionem afflictio.
Hinc sequitur, quòd iniustum est, timore incerti euentus mor-
tis, loci ingressum prohibere, si ex hoc pauperes illius ad ex-
tremam necessitatem contigerit peruenire. Sic sentit Gabr.
ead. q. concl. 6. & de se patet. Id namq; est occasionem præbe-
re morti. Dicit enim Aug. *Si non pauidisti occidisti.*

Solet at hoc pestis tpe, fames, ac ingens alimentum penuria ple-
bem torquere, cui aliquando à Cælo alimento missio, non ali-
ter atq; manna olim Israelitis delapso, diuina prouidètia sub-
uentum est. Lege Euagr. lib. 2. Histori. Ecclesi. c. 6. Cuius ner-
ba sunt hæc. *Is de tēporibus tāt a fuit imbriū paucitas in utraq;
Frigia, Galatia, Capadocia, & Cilicia, ut hoies rerū necessaria-
rum penuria coacti, alimentū pestiferū, & exitiale caperet. Vn-
de et pestis nata est, & ob uictus mutationē, egrotare ceperūt, ac
corporibus intumescētibus, propter nimiam inflammationē, lumina
amiserunt, ac tussi simul afflictati, tertio die migrarunt è uita.
Cui quidē pesti, quaquā nullū potuit omnino remediū inueniri,
fames tamē is, quibus uita suppetebat, per salutarem Dei omnia
moderatoris prouidentiam leuata est; Quippe anno illo sterili,
& effeto, alimentum ex aere non aliter, atque manna olim Isra-
elitis delapsū dicitur; & in sequenti anno, fructus matti-
ros sua sponte terram produxisse.* Hæc ille. Nunc autem ra-
tionibus iam à principio quæstionis adductis, satisfaciamus.

Ad Primam respōdeo, quòd si eo tempore ferantur leges
de non conuersando, intelliguntur exceptis ministris, necesse

Propter bo-
num publicū
pōt, quis re-
moueri ab Ec-
clesia sua.
Panormit.

Leprosi de-
bent habere
propriū sacer-
dotem, qui se
cum alijs nō
misceat.

Tertia Con-
clusio.

Impiū est ho-
minē et pesti-
lentissimū
de domo suæ
propriæ habi-
tationis ex-
cludere, si p
hoc periculo
animæ, vel
corporis ex-
ponatur.

Gabr.
Probatur Cō-
clusio Primo.
Probatur Sec-
undo.
Notandū Co-
rollarium.
Gabr.

Euagrius.

Magna cibo-
rum penuria.

Ad Primam
argumentū.
Lex de non
conuersando

tempore pestis, quomodo intelligatur.

Ad Secundum argumentum. Opera Curati est necessaria in casu.

Ad Tertium argumentum. Pestis multo tics propter familiaritatem contrahitur. Euagrius. Pestis per orbem 52. annis. vagata est.

Varius modus contrahendi, pestem.

Philostatus admiratus est duratione pestis, quae fuit suo tempore.

sarijs cum ad temporalia, tum etiam, maxime ad spiritualia, C alias essent iniquae, & animae, & corpori.

Ad Secundum dico, quod opera Curati, licet non sit simpliciter necessaria semper ad salutem; est tamen in casu. Unde tunc debet esse paratus, & non impeditus. Ex hoc autem conuincitur, quod nullo pacto potest recludi, nec sub ulla pena Curato inhiberi, ne accedat ad infectos. Si. n. occurreret casus necessitatis, illo obcluso, quid quaeso esset agendum? vel Animae. n. salutis, totius mundi lucro, & salutis anteponebatur.

Ad Tertium patet solutio ex secunda Conclusionem. Aduertendum est tamen hoc loco, quod ratio contrahendi, vt plurimum pestilentem morbum, est familiaritas, & conuersatio, quantum non semper. Narrat Euagrius, lib. 4. Histo. Ecclesi. cap. 28. pestiferum illum morbum describens, qui in Aethiopia initium cepit, & 52. annorum spatio vniuersum terrarum orbem peragrauit; nec fuit mortalium quicumque, qui eius contagionem effugeret; narrat, inquam, vnum, quod maxime mirandum est. *Si qui forte (inquit) Urbes infectas incolentes, ad alia loca, quae morbus minime inuaserat, demigrarent, illi soli morbo opprimebantur, licet ex Ciuitatibus infectis ad alias integras, se, quo vita consulerent, transtulissent.* Et infra: *Quod autem ad rationem morbi contrahendi attinet, ea sane tam varia fuit, vt nulla possit oratione explicari. Nam alij, solum vna conuersando, pariterque vitam degendo fuere infecti, alij tangendo aumtaxat, & in eandem domum ingrediendo; alij in foro, non pauci, qui ex Urbibus contagione infectis fugebant, integri manebant, sanis, & valentibus morbum impartierunt: Alij, qui cum egrotantibus uersabantur, & non modo egros, sed etiam mortuos attingebant, non omnino in morbum inciderunt. Alij, quibus tamen propter liberorum, aut necessariorum interitum in optatis fuit morte occumbere, & maxime ob hanc causam se egrotantibus immiscuere, Tamen perinde, ac si morbus eorum aduersaretur voluntati, nequam eo occupati sunt. Euenit etiam interdum, vt, qui semel, atque iterum hoc morbo correpti essissent, rursus eodem oppressi interirent.* Haec Euagrius. Existimans hunc morbum, omnes, qui vniquam exstiterent, longè superasse; deridetque Philostatus tantopere demiratum fuisse pestem, quae sua aetate viguit, ad quindecim annos perdurasse. Verum hic diu ante hunc morbum uixit, & ei propterea fuit incognitus; sed de his longius Historiographos consulas. Nos vero ad quartam quaestionem discutiendam accedamus.

QVAE-

An metus mortis, vel periculum, vita excuset ab obseruantia praecepti, & legis humanae.

Haec quaestio varijs nominibus, & titulis proponi solet. Est enim id querere, atque illud, An lex obliget ad sui obseruationem cum periculo uitae, hoc est, num lex humana, & praecipuum superioris sit tantae obligationis, ut pro eius obseruantia debeat quis subire mortem corporis. Et uidetur, quod non.

Primò. Lex humana, seu praecipuum Praelati, non potest ligare hominem, ut ministret temporalia alicui et extremè egenti, cum periculo uitae suae; ergo neque spiritualia; & si metus mortis excusat ab obedientia in temporalibus, ergo & in spiritualibus.

Secundò. Nemo nisi Deus est dominus uitae hominis, & humani corporis; ergo nulla lex humana poterit illud in discrimen, & exitium, seu mortem exponere: metus igitur mortis excusabit ab illius obseruantia.

Tertio. Christiani captiui in trēmibus Turcarum, & remigantes contra Christianos excusantur, à peccato ob periculum uitae à non remigando, ad quod tenentur Iure Diuino; ergo multò magis metus mortis excusabit ab obedientia iuris humani.

Quarto. Christianis licet vti habitus, & insignijs Infidelium Turcarum, & Hebraeorum ad vitam saluandam; ergo metus mortis excusat.

Quinto. Leges Ecclesiasticae puta Ieiunij, Festorum, audiendi sacrum, non participandi cum excommunicato, celebrandi Missam cum uectibus sacris, non contrahendi matrimonium in gradibus prohibitis, non deponendi habitum personis Religiosis professis, deferendi tonsuram clericis, & obseruandi uotum, non obligant cum metui, seu periculo mortis.

Titulus quaestionis.

Probatum Primo.

Probatum Secundo.

Probatum Tertio.

Probatum Quarto.

Probatum Quinto.

tis: ergo videtur, quod metus mortis excuset uniuersaliter à C
legum, seu praeceptorum obedientia. Omnes enim huiusmo
di leges intelligendae sunt, salua subiecti subsistentia. In op
positum sunt argumenta Caierani.

Cōtraria sen
tentia Caie
tani.
Probat. Primo.

Primò. Omnis lex humana, obligat ad sui obseruationem
sub pœna peccati mortalis, vel uenialis; sed magis homo deb
et subire mortem, & in uite discrimine se dare, quam pecca
re mortaliter, seu uenialiter, ergo periculum, seu timor mor
tis non excusat à legis obseruantia.

Probat. Se
cundo.

Secundò. Ex cap. sacris, de his que vi, me. c. si. Vbi Papa ex
pressè definit, quod potius sacerdos debet mori, quam com
municare cum Ecommunicatis: at Communi cum ex
communicato, mero iure humano prohibetur; ergo.

Probat. Tertio.

Tertio. Nec sacerdos sine lumine, vel uestibus sacris, nec D
Clericus à diuinis suspensus, ob quamcumq; causam, etiam
euitandae mortis celebrare debet, ergo lex humana etiam
cum mortis periculo obligat ad sui obseruationem.

Probat. Quarto.

Quarto. Princeps legitime prohibet frumentum non ex
trahendum à Regno, vel Ciuitate sub pœna mortis; arma
quædam non portanda, sub pœna capitis, militem certo lo
co stare; sub pœna uitæ, & similia; ergo, & Prælati, seu lex
Ecclesiastica actum præcipere potest, cuius executioni con
iunctum sit periculum uitæ.

In hac qua
stio, triplex
est Theolo
gorū senten
tia.

Prima sentē
tia Caierani.

In hac quaestione triplex est sententia Theologorum.
Prima est Caier. 1. 2. q. 96. art. 4. & 2. 2. q. 147. articu. 3. & in
opus. To. 3. Tract. 9. afferentis legem positiuam, & humana,
quando obligat ad mortale, obligare ad obseruantiam sui, e
tiam cum periculo mortis, nisi ex benignitate legis aliquis
casus excipiatur.

Secunda sen
tentia Soti.

Secunda sententia est Soti in 1. de Iust. & Iur. q. 6. ar. 4. dub.
vlti. & 4. dist. 22. q. 1. ar. 4. dubio de metu mortis, qui tria dicit.

Probat. sen
tentia.

Primum ar
gumentum.
Secundum ar
gumentum.

Primum. Quod quando lex Ciuilis, aliquid sub pœna capi
tis iubet, obligatur homo ad illam custodiendam, & obser
uandam, etiam cum discrimine uitæ.

Secundum. Quod leges Ecclesiasticæ, nunquam obligant
cum uitæ discrimine, nisi adsit contemptus legis, uel iniuria
Fidei.

Tertium ar
gumentum.

Tertium. Quod quando lex continet materiam necessa
riam bono communi, ex cuius in obseruantia, periculū sequi
tur graue Reip. & communi bono, potius est mors subdito
subeunda, quam transgressio legis facienda.

Tertia suā
est Medina.

Tertia sententia est Medinae, in suis Comen. 1. 2. dicta q. 96.
art. 4. dub. 2. & q. 6. art. 6. quam nos sequimur, dicens, qd sepe
tam

A tam humanæ, quam Ecclesiasticæ leges, obligant eum discrimi
mine uitæ, vt in sequentibus conclusionibus declarabitur.
Ad quarum intelligentiam prænotanda sunt tria.

Primum. Quod uitæ discrimen, aliquando consequitur ad
obseruationem legis ab intrinseco operationis, & ex ui ope
ris ita, quod etiam à legislatore illud sit præcognitum, & in
tentum. Aliquando uero per accidens, & ab extrinseco; quod
etiam dupliciter accidere potest, tum in iniuriam, & contem
ptum legum, tum uero in periculum, & odium personæ.

Secundum. Quod aliqua sunt prohibita, quia præcepta,
aliqua præcepta, quia prohibita, ut communiter à Doctori
bus traditur.

Tertium. Quod hic loquimur de metu cadente in constan
tem uirum. His præiactis sit.

Prima Conclusio. Humana potestas, siue Ciuilis, siue Ec
clesiastica, potest obligare subditos ad sui obedientiam, etiam
cum periculo uitæ.

Probat. Quoniam humana potestas, seu Princeps, habet
se ut totū, inferiores uero, vt partes; atqui ex iure nature con
stat, totum posse partem exponere periculo pro bono totius,
quando necessarium iudicatur: non enim homo, quantum
ad bona, & ea quæ possidet, est solum pars Reipublice, sed e
tiam quantum ad se ipsum, & personam propriam. Quocirca
Princeps, seu superior, quando iudicat, legem, seu præceptum
aliquod obseruandum necessario esse, pro uniuersali bono,
potest præcipere etiam cum detrimento partis: neq; in hoc
est ulla Doctorum discrepatio.

Secunda Conclusio. Quando periculū mortis sequitur in
trinsece ex actu præcepto, quod à legislatore præcognosci po
tuit, tunc lex humana, seu præceptum superioris, obligat ad sui
obseruationem cum discrimine uitæ; nec ulli metus excu
sat. Est Concl. Medinae, quam probat, & exemplis illustrat. Vt
si Episcopus, tempore pestis præcipiat Parochis, ut in parochia
permaneant, & administrent sacramenta, tenentur obedire,
non obstante periculo uitæ; quod deficientibus Parochis, a
lijs sacerdotibus præcipere potest, ut dictum est. Item, quan
do præcipit Episcopus Visitatoribus, ut suum officium exer
ceant, quando Hæretici grassantur, uel quando Canones, &
Concilia non obseruantur, tenentur obseruare præceptum
cum discrimine uitæ. Item, Papa potest præcipere alicui, ut
prædicet Fidem, & defendat eam, etiam cum periculo uitæ,
ut subeat peregrinationem, pro bono fidei, etiam cum peri
culo uitæ. Similiter Imperator, seu Generalis exercitus, quæ
tam

Nota Primæ.

Uitæ discrimen aliquan
do sequitur ad
obseruationem
legis intrin
sece, aliquan
do extrinsece, & p
accidens.

Nota Secun
dam.

Aliqua sunt
prohibita quæ
præcepta, alia
uero præcepta,
quæ prohibita.

Nota Tertii.

Prima Cōcl.
Humana pot
estas pot ob
ligare subdi
tos ad sui o
bedientiam et
cum pericu
lo uitæ.

Probat. Cō
clusio.

Homo nō se
lum quantum
ad sua bona,
sed et quantum
ad seipsum,
est pars Rei
publice.
Secunda Cō
clusio.

Papa potest
præcipere alicui,
ut defendat
fidem, & p
cet eam et cum
periculo uitæ.

Miles tenet obedire peccanti Generali, vel Duci ne mutet locum in exercitu, vel ut det signum ad preliandum. Tertia Concl. Faciens malum in seculo, qd. e. deo prohibum est, qm. malum no. excusat a mortali et quocumque metu illud fiat, facies vero malum quia prohibum, si no. ad sit. copius, timor vite cu. excusat a peccato mortali, si non obsequet quod precipitur. Soms. Medina. Quarta Concl. Lex Divina positiva non obligat cum mortis periculo, qm. adest metus cadens in vitam constantem. Benignus est Deus, & noluit homines obligare ad suam legis observantiam cu. tanto rigore. 1 Reg. 22. David comedens panem propositionis no. peccavit. Marti. 12. 1 Macha. 2.

do obligat Militem, ne mutet locum, dat suis signum aggrediendi bellum contra hostes, tunc tenentur ei obedire, non obstante periculo vitæ.

Tertia Concl. In reliquis casibus, lex humana nunquam obligat ad sui observationem, cum vitæ periculo, nisi quando pro fine, vel materia habent defensionem fidei, & virtutum. Explico conclusionem. Ea que sunt mala in intrinsecum, & prohibita quia mala, debet domo evitari etiam cum periculo mortis, ut adulterium, mendacium & similia. Hæc in quocumque metu sunt, sunt peccata: cū ea que sunt ex metu simpliciter sunt voluntaria. Quæ vero sunt mala quia prohibita, circumscripto, seu remoto conceptu, & odio fidei, vel virtutis, non obligant ad sui observationem cum discrimine vitæ; ut est ieiunare, audire sacrum, celebrare cum vesibus sacris, & huiusmodi Sor. & Medin. optime hanc rem explicant locis citatis.

Quarta Concl. Lex Divina positiva, non obligat cum mortis periculo, qm. adest metus cadens in vitam constantem. Explico. Qm. quis ex tali metu, non observat legem divinam positivam, non peccat, licet voluntarie id agat. Vt si quis ob nimiam paupertatem, in die Dominico opus servile faciat, non erit transgressor legis, nec dignus est vituperatione. Qm. lex Divina positiva, non obligat homines, qm. huiusmodi casus accidit. Et quamvis Deus potuisset uniuersos homines obligare, ut suam legem seruarent, etiam cum periculo mortis: uerum tamen quia benignus, & misericors est, & filij hominum sunt eius deliciae, noluit eos obligare cum tanto discrimine.

Sic David 1. Reg. 21. ob famis necessitatem crimen non commisit, dum panes propositionis comedit, qui sacerdotibus dumtaxat concedebantur. Quod factum comprobavit Dominus Matt. 12. & 1. Mach. 2. Mattathias in die Sabbatho necessitate compulsus, pugnavit, & 2. Mat. 7. Iudæis propter extremam famem licuit suillis carnibus vesci; & Iosue 5. Filij Israel fuerunt per ann. 40. incircumcisi, non obstante lege circumcissionis in octavo die, Gene. 17. & radix huius ueritatis est. Qm. cum lex divina naturalis, obliget unumquemque ad vitam conservandam, & eam defendendam; non est credendum, Deum uelle nos obligare cum mortis periculo in sua lege positiva, nisi quando id ipse expresserit. Atq; hæc apud Doctores certissima sunt.

Quinta Concl. Transgressio legis humane, ob mortem corporalem evitanda, non semper est peccatum mortale; vñ metus mortis sepe excusat. Explico conclusionem. Humana potestas, si sim-

A si simpliciter consideretur, & præcisè, ut humana potestas est, non potest ita obligare, neque de facto suos subditos obligat, ut teneatur obedire, etiam cum mortis periculo, nisi accedat humane potestati necessitas boni communis ex illa obedientia, quod profectò est clavis intelligentiæ huius questionis. Et probatur.

Primo. Lex ieiunij non obligat cum notabili detrimento sanitatis, immò inconueniens esset lex, si obligaret cum detrimento quocumque sanitatis; ergo multò minus obligat cum periculo mortis. Amplius. Non tenetur quis audire sacrum, ut seruiat infirmo, quando eius absentia obest infirmo, ergo multo minus tenetur audire, quando vitæ suæ nocet.

Secundo. Fortior est lex Divina, & naturalis, quam omnis lex humana; sed illæ non semper obligant cum vitæ discrimine, ut quarta conclusione diximus; ergo nec humana. Antecedens patet. Nam restituere non tenetur quis aliena cum periculo mortis, imò nec cum periculo fame; secundum Caieta. Lex autem restitutionis, & diuina, & naturalis est. Item. Præceptum Baptismi, non obligat Adultum, (ut superius dictum est) cum periculo mortis, ergo &c. Item. Præceptum Confessionis integræ, est præceptum Diuinum, & tamen ob periculum vitæ, non tenetur quis confiteri tale peccatum, per quod probabiliter à sacerdote occideretur.

Tertio. Causa rationabilis excusat ab observantia legis humane, ut dicitur in ca. si quando, de rescript. & docet Panor. in Rubrica de observantia Ieiunij. At nulla rationabilior causa esse potest, quam conservatio propriæ vitæ. Metus igitur cadens in constantem virum, legitime excusabit.

Similiter, qui fecit votum Religionis, obligatur ex iure Diuino illud adimplere; at si iudicio Medici, status ille aduersetur probabiliter vitæ suæ, tale votum non obligat, & facillimè à Papa dispensatur.

Quarto. Potestas humane, non est in destructionem sed in edificationem Civium, & Reipublicæ; ergo non potest cum mortis periculo, obligare respectu cuiuscunque finis legislator, nec in omni sua lege. Consequentia probatur. Nam simplicissime medium maius esset, quam finis; cum vita hominis aliquando in maiori reputatione, & exultatione sit habenda, quam id, quod ex observantia huiusmodi legis pretenditur. Ex hac conclusione, optima regula constituitur ad cognoscendum, quando observantia legis, vel præceptum, obliget hominem, etiam cum periculo vitæ ad sui obedientiam, nec metus mortis ullo pacto excusat.

Nota bene. Probatur conclusio Prima. Lex ieiunij absolute non obligat ad sui observantiam cum notabili detrimento sanitatis. Non tenetur quis audire sacrum quando eius absentia obest infirmo. Probatur secundum. Non tenetur quis restituere aliena cum periculo mortis, imò nec, cum periculo fame secundum Caietanum.

Lex restitutionis est Diuina, & naturalis. Lex baptisimi non obligat adultum ad sui susceptio nem cum periculo mortis. Præceptum confessionis integre non obligat quemquam si sit cu. periculo vite sue. Probatur tertio. Causa rationabilis excusat ab observantia legis humane. Panor. votum religionis no. obligat quem-

Quan-

quam sine-
dicorum iu-
ditio talis sta-
tus saluti sue
probabiliter
adversetur,
& facillime
à Papa dispē-
sabitur.

Probatur
quartò.
Potestas hu-
mana nō est
in destructio-
nē, sed in edi-
ficationē Ci-
uium & Rei-
publice.

Regula certa
quādo obler-
uantia legis
obligat ho-
minē ad sui
obseruantia.

Nota.
Sexta conclu-
sio.

Regula soti
non est sem-
per vera.

Nota.
Regula fan-
cti Tho. quā-
do transgres-
sio legis
non obligat
aliquem sub
mortali.

Casus ubi
transgressor le-
gis non pec-
cat mortali-
ter.

Nota bene.
Respondetur
ad argumēta

Ad Primum.
Vita spiritua-
lis proximi
est maius bo-
num, quā
uita corpora-
lis cuiusque,
excepta ui-
ta corporali
Christi.
Soto.
D. August.

Quando enim maius est detrimentum, quod ex non ob-
seruantia legis nascitur, quā sit vita hominis; tunc lex obli-
gat etiam cum periculo vitæ. Amplius, quando materia leg-
is non est iusta, & lex iniqua est, tunc nullo pacto obligat.

Sexta Conclusio. Regula illa Soti de pœna mortis, uideli-
cet, quod lex cui apponitur pœna mortis, semper obliget cū
periculo vitæ, non est semper uera, etiam si finis legis sit ma-
ius bonum, quā uita hominis. Ad hoc enim, ut legi appona-
tur pœna mortis, sufficit quod finis intētus à lege sit excel-
lentior, (ut diximus) quā uita hominis, & è contra, eius det-
rimentum sit maius quā mors ipsius. Quando uerò ita in
particulari accidat, ut ex eo quod iste particularis deficit, nō
sequitur totum illud detrimentum, quod intenditur à lege,
perfectò ille particularis non obligabitur cum mortis peri-
culo in foro conscientie ad illius obseruantiam.

Est enim Regula S. Tho. 2. 2. q. 147. artic. 3. ad secundum.
Quod quando ex causa rationabili, quis legem, uel præceptū
non seruat, & talis transgressio non est impeditiua finis legis
latoris, non peccat mortaliter, qui legem non obseruat. Vn-
de si promulgetur lex, ne quis triticum extrahat à Ciuitate
sub pœna vitæ amittenda, tunc si quis particularis salmā fru-
menti extrahat, non mortaliter peccat, quando id non pluri-
bus vicibus faceret, quo alijs malum exemplum præberet,
quoniam tunc ratione scandali, & quia aperiret alijs uitam
ad fraudes patrandas, peccaret mortaliter. Et ratio est, quo-
niam finis legislatoris est, ne pereat populus ob penuriam; &
quia certum est, propter salmā unius extractionem non pe-
riclitari populum; idè si quis modo prædicto salmam unā
extraheret, non peccaret. Reliquum est, ut argumentis ex
utraque parte factis respondeamus.

Ad primum respondeo, quod uita spiritualis proximi est
maius bonum, quā uita corporalis cuiuscunq; excepta uita
corporali Christi, cum sit uita Dei; & idè potest obligare
præceptum de spiritualia ministrando etiam cum periculo
vitæ corporalis, & tale præceptum iustum est. Subuenire ue-
rò temporali uitæ alicuius, non est excellentius bonum, quā
uita corporalis alterius, nisi in casu, quo ille Reip. magis ne-
cessarius esset; unde non est par ratio. Et quamuis licitum, &
uirtuosum sit, uitam temporalem pro salute corporali proxi-
mi, & eius honore, fama, & bonis temporalibus ponere, ut
benè Soto, libro 3. de iust. & Iur. q. 1. artic. 6. con. 3. & D. Aug.
libro de Amicitia capi. 10. id tamen, quia opus perfectionis
est, non cadit sub præcepto.

Ad

A Ad secundum Responderetur, quod in his, quæ sunt natu-
ra, nemo alteri subditur per se, & directè, sed propter aliud,
uidelicet ob bonum cōmune, & indirectè, benè potest. Sor.
lib. 4. de iust. & Iur. q. 2. artic. 3. & lib. 5. q. 1. art. 5. docet, neque
hominem sui ipsius, nec Remp. uel Principem, absolutum
habere dominium vitæ subditorum. Neque enim ad libitū
homo potest se occidere, & Princeps innocentem morti tra-
dere, sed esse Custodes defensores, & propugnatores iusti, &
publici boni. Quo fit, ut in ordine ad totum, possint partem
exponere, quemadmodum quis, dum putrescit membrum,
pro totius incolumitate, & defensione, illud amputare po-
test. Vnde inquit Philosoph. lib. 4. Ethic. cap. 11. quod *qui se,
uel aliorum nocuerit, iniuriam facit Republicæ* Et D. Thom.
2. 2. quæst. 64. artic. 5. ait, quod *occidens se ipsum, non solum fa-
cit contra charitatem, sed contra iustitiam respectu Reip. cuius
est pars*. Et licet Innocens non sit, (iuxta Sor. & Syluestr.
verb. homicidium primò) tradendus in manu hostis, aut Ty-
ranni uolentis Ciuitatem perdere, nisi illum apud se ha-
beat; cum mors innocentis, non sit per se medium ad talem
finem. Potest tamen ad repugnandum, & resistendum hosti,
& Remp. defendendam illam exponere.

Ad tertium. Nauar. in illa difficultate, quæ in argumento
B tangitur, concedit primò, huiusmodi remigantes, non esse
excommunicatos, nec in Bullam cœnæ Domini incidere.
Ita scribit in commet. super caput. ita quorundā de Iudæ. not.
11. num. 18. & in manua. cap. 27. num. 63. §. 7. Cuius dicti ra-
tionem assignat. Quod intentio sacrosanctorū Conciliorū
non fuit excommunicare eos, qui mortis necessitate addu-
cti, contra suam uoluntatem remigant contra Christianos;
& in hoc puncto, omnes consentiunt.

Asserit secundò, huiusmodi remigantes peccare mortali-
ter, nec ullo pacto posse eos excusari. Verum hæc sententia,
nimis rigida est; unde cum Cordub. qui exactè hanc materiā
tractat in sua summa quæst. 173. cum distinctione est proce-
dendum. Nam cum Christiani remigant contra Christia-
nos metu mortis, tempore quo bellum non fit contra Chri-
stianos, nec commune damnum Ciuitati, uel classi Chri-
stianorum infertur, sine dubio non peccant mortaliter re-
migando; cum nullus teneatur uitam suam corporalem, ex-
ponere euidenti periculo, ut saluet particularem uitam alio-
rum; quod quidem periculum imminet euidenter ijs, qui
sunt in classe Turcarum. Item nec peccant mortaliter remi-
gando aliqui, quando etiam si à remigando desisterent, se-
que-

Ad secundū:
In ijs quæ sūt
nature, nemo
alteri subdi-
tus per se, &
directè sed
propter aliud,
& indirectè.
Sotus.

Pars potest expo-
ni periculo, p
bono totius.

Arist.
D. Thom.
Occidens se
ipsum, facit
contra chari-
tatem, & con-
tra iustitiam.
Sotus.
Syluest.
Casus,

Ad tertium
Nauar.
Primū dictū.

Ratio Nauar.
ri.

Secundū di-
ctum.
Nauari opi-
nio nimis ri-
gida.
Corduben.
Nullus tene-
tur exponere
suam uitā, ut
saluet particu-
larem uitam,
aliquorum.

Casus.

quiteretur idem malum, uel damnum à Turcis illatum, uel in
ferendum Christianis, cum illorum remigatio, non sit cau-
sa completiva illius damni; quemadmodum, ut bene inquit
Caiet. in summa in materia de electione: quòd quando per
unum, uel duo suffragia electio non irritatur; quoniam illis
non obstantibus ceteri concurrunt ad electionem, non pec-
cant illi, eligendo &c. Si uerò remigantes scirent, quòd si
omitterent remigationem, inducerent alios focios Christia-
nos ad non remigandum; & sic impediretur malum commu-
ne, quod Christianorum classi, uel arci inferretur; tunc te-
neretur non remigare, etiam cum periculo uitae. Quoniam cū
damno suo particulari, damnum commune tenentur impe-
dire, iuxta doctrinam S. Tho. 2. 2. quæst. 25. artic. 4. Ex quibus
pater argumenti solutio, quòd metus mortis non excusat,
quando ex illo sequitur læsio, seu iactura uniuersalis bo-
ni.

Ad Quartū,
Caietanus.

Nota bene

Casus.

Ad quartum. Caietanus in comment. 2. 2. quæst. 3. artic. 1.
dicit, quòd quando signum est determinatum his, qui habent
alienam fidem ex lege aliqua, uel ex communi consuetudi-
ne, & obseruantia, tunc Christiano illicitum est, & peccatū
mortale illo uti propter quemcunque finem, etiam, ad sal-
uandam uitam propriam; imò etiam ad conuertendum om-
nes infideles. Quòd si signum indeterminatum, & indistin-
ctum sit, quòd tam fideles, quàm infideles consueuerunt de-
portare, licite possit eo uti. Occultare uerò fidem propriam,
auferendo signum propriæ fidei; quando signum est institui-
tum ad fidem profitendam: puta, si à Turca lex promulgare-
tur, quòd omnes Christiani deferrent cruce[m] in pileo; tunc
peccatum mortale committeret, auferendo tale signū. Si uerò
signum sit institutum ad pœnam, ut biretum iudeorum, nō
peccaret mortaliter quis, illud signum, aut uestem auferen-
do, atque hæc Caietanus.

Verum nos dicimus, quòd uti signis, & uestibus infide-
lium, etiam proprijs, quæ non concernunt Religionem ob
bonum finem, non est peccatum mortale. Quòd intelligo
extra casum necessitatis confitendi fidem. Nec enim sunt cō-
demnandi Christiani multi, qui in tremibus uentur si-
gnis Turcarum, uel ut fugiant, uel ut non capiantur à Tur-
cis, existimantibus illos esse Turcas propter uestes, uel insi-
gnia. Imò insidiatores Christiani licite accedunt ad copias
Turcarum, habitu Turcarum, loquunturque eorum lingua,
ut speculentur, & referant.

Adde, quòd ista signa sunt æquiuoca ex natura rei, nec in-
stituta

Astituta sunt ad significandum, iuxta Philo[so]phin Perihermenias, Aristot.
quia hoc est proprium uocū. Imò ipsi met Turca, bene sciunt
non esse certa illorum signa: cum uideant Christianos in
nauibus uti illis; Et postremò, pari ratione Clerico peccatum
esset uti restibus laicis, quòd aliquando nec ueniale est.

Ad quintum Respondeo, Quòd remoto contemptu, nec
lex ieiunij, nec obseruantia festorum, nec auditio Missæ
obligant, quando metus mortis excusat.

Participare uerò cum excommunicato quocunque ad fu-
giendum mortis periculum, non est letale crimen; neque e-
tiam celebrare Missam coram Excommunicato ob similem
metum, peccatum esset, nisi in odium Ecclesiæ fieret, quid-
quid dicat Adria. in quæst. 3. de clauibus, & Antonin. 3. par-
titul. 25. capit. 2. Aduersus quos optimè facit Sor. & Med. loc.
cit. Matrimonium uerò nullo metulicer contrahere in gra-
du prohibito. Non quia lex Ecclesiastica, qua prohibitio ma-
trimonij inter consanguineos introducta est, ob id lædatur;
sed quia, illa supposita, sine dispensatione matrimoniū nul-
lum esset, & fornicationem, quæ Diuino iure prohibita est,
committeret, qui cum consanguinea contraheret.

Ad primam rationem in oppositum respondeo. Quòd su-
perueniente periculo, & iusto metu mortis, cessat omnis obli-
gatio humanæ legis. Quocirca nullum peccatum, uel ueniale
committitur.

Ad secundam in cuius solutione laborant Doctores, Res-
pondemus.

Primò cum Innocentio ibidem quòd Clemens ter-
tius loquitur de communicatione cum Excommunicato
in eodem crimine propter quod est excommunicatus. Quo
casu participans, (ut dicitur) in crimine criminoso, non solū
non liberatur propter quemcunque metum à mortali; sed
neque ab excommunicatione. Ita exponit sylues. Verb. ex-
communicatio §. 6. in fi.

Secundò dicimus, quòd illud cap. sacris, omnes intelligūt
de communicatione in sacris, seu in diuinis, & interuenien-
te scandalo, id est, si sacerdos celebrat Missam coram nomi-
natim excommunicatis, cum totius Plebis scandalo, putan-
tis uel præbyterum esse inobediētē, uel leges Ecclesiasticas
nullius esse momēti: tunc enim metus mortis nō excusat; &
est solutio Sor. dicto artic. 4. Tertiam idem Sor. affert respon-
sionem in dicta quæst. 22. quòd legitima mens Papæ fue-
rit, quando metus mortis inuitur in odium fidei, &
contemptum legis. Panorm. in eo. capit. sacris, alias affert ex-
posi-

Ad Quintum

Remoto con-
temptu nec
præceptū ie-
iunij, nec fe-
storum obli-
gāt ad sui ob-
seruantiam,
stante metu
mortis.

Participare
cum excom-
municato,
aut facere sa-
cerum coram
eo ad euitan-
dam mortē,
si non fiat ex-
contēptu, nō
est peccatum
mortale.

Adria.

D. Antoni.

Sotus.

Medina.

Matrimonij
in gradu pro-
hibito, nullo
metu contra-
here licet.

Ratio dicti.

Ad primam.

Ad secundā

Respondetur

primò.

Nota intelli-

gentiam tex-

tus.

Respondetur

secundo.

Soti Solutio.

Respondetur

tertio.

Panormi.

Ad tertiam. positiones, quas data opera prætermittimus. C
Ad tertiam rationem, patet responsio ex dictis; & similiter ad quartam. Sicut enim Princeps sæcularis, ad euitandum uniuersale damnum Regni, siue Provinciæ, potest obligare cum periculo mortis; Ita Prælati Ecclesiastici in casu necessitatis spiritualis, Et hæc de hac quæstione satis.

QVAE-

A QVAESTIO QVINTA.

An scripto possit quis confiteri?

Via existimant aliqui opportunum fore re medium, licet non uniuersale, Confessio nem insectorum securius faciendam esse epistola, uel scriptura; Ideò examinanda quæstio est, An talis Confessio sit sacramentalis: Et uideretur quòd non.

Primò. Quoniam accusatio, est de essentia; imò tota essentia, & natura Confessionis. Dixi (inquit Dauid) *Confitebor aduersum me iniquitatem meam, & tu remisisti impietatem peccati mei;* sed hæc fit propriè ore, & non scripto, ergo &c.

Secundò. Confessio debet esse uerecūda, lachrymabilis, &c. atqui scriptura non erubescit, nec per eam ratio erubescens; ullo modo saluatur, quod est argumentum D. Augustini, ubi infra.

B Tertiò argumento Caietani in summula. Veritas forma, non saluatur in scriptura; præsertim si alter sit absens: ly enim, *Absoluo te*, est demonstratiuum; sicut, *Hoc est Corpus meum*, ergo &c.

Quartò argumento Scoti, in 4. d. 17. Quia confessio intrinsecè debet esse occulta; sed scriptura ex sui natura publica est: unde naturæ confessionis repugnat; & si ualeret confiteri per epistolam, ualeret etiam per internuncium.

Quintò argumento Soti. Forma Absolutionis fertur in contritum penitentem, uel in attritum putatum cõtritum; cum igitur sacerdoti hoc non possit constare de absente, & tunc maximè, quando absoluit, nequit in illum formam absolutionis inducere.

Adde, quòd in Confessione, quæ est iudiciale forum interiorius, debita debet fieri discussio, & examinatio, quibus repugnat rei absentia.

Sextò, & vltimò. Ad Ro. 10. dicitur. *Ore confessio fit ad salutem.*

In oppositum est, quia mutus per scriptum uerè, & sacramentaliter confitetur.

In hac parte, quadruplex est sententia Theologorum.
Prima

Nota pro Intelligentia quæstionis.

Primum argumentum. Psal. 31. b.

secundum argumentum.

Tertium argumentum ex Caietano.

Quartum argumentum ex Scoto.

Quintum argumentum ex Soto.

Cõfirmatur.

Sextum argumentum.

Prima sententia Scoti.
D. Tho. in 4. Ange.
Roſel.
D. August.
Doctores prima sententia differunt in motiuis.
Motiuū Scoti.
Motiuum D. Tho.

Secunda sententia.
Alexand. de Ales.
Soti.

Cani.
Primū dictū.

Secundū dictū.

Tertium dictū.

Alexan.
Tertia sententia.

D. Tho.
Primum dictū.

Confessio per scripturā secundū substantiā sacramenti est ualida. nō tamē confert gratiam.

Secundū dictū.

Absolutio ex parte sacramenti debet fieri sub aliqua forma uerborum.

Quartam sententiam.

Paluda.

Prima est Scoti in 4. d. 17. quæst. 1. in solutione argumenti C & S. Thom. in 4. dist. 17. quæst. 3. artic. 4. quæstiu. 3. Ange li uerb. Confessio primo, §. 32. & 33. Roſella eod. uerb. §. 8. & quæst. & uidetur. D. Augustini in libro de penitentiā. Et habetur de penitentiā. dist. 1. capit. quem penitet. Hi dicunt, manifestationem quæ fit per scripturam repugnare naturæ Confessionis; unde non esse ualidam, nec sacramentalem.

Differunt autem in motiuis. Scotus enim mouetur, ut dictum est, quia scriptura, ex sui natura nata est esse publica, Confessio autem intrinsecè est secreta. S. Thom. ex defectu propriæ materiæ. Putat enim peccatum, prout ore, & labijs profertur, esse materiam propriam sacramenti penitentiæ.

Secunda sententia est Alexand. 4. par. quæst. 77. mem. 5. art. 9. & Caietan. in summula uerb. Confessio de conditioni. Confessi. conditione 11. id est secreta. Et Soti in 4. dist. 18. quæst. 2. artic. 6. ad secundum, dubio 2. & in libro de ratione regendi, & detegendi secretum, memb. 3. quæst. 4. dubio 4. & Cani. Hi tria dicunt.

Primum. Quod Confessio per scripturam, (si fiat absenti) nullo modo est ualida; uel etiam addit Sotus, præsentī non annuendo; quia per eam nihil penitentiæ affirmat.

Secundum. Quod præsentī sacerdoti, annuendo, etiam si non sit mutus ualeat, quia æquiualeat locutioni; & si fiat cum aliqua causa, nullum esset peccatum, & sacramentum operaretur.

Tertium. Quod Absolutio, neque in præsentia, neque in absentia, ullo pacto potest fieri in scriptis tantum; sicut nec forma Baptismi, uel Eucharistiæ. Addit Alexander, quod penitentiæ, seu satisfactio iniungi potest scripto, & in hoc nulla est difficultas.

Tertia sententia est D. Tho. quodli. primo art. 10. qui mutauit sententiam, & hic duo dicit.

Primum. Quod Confessio facta per scripturam, quantum ad substantiam sacramenti est ualida, & sacramentalis, neque ibi est defectus ullus ex parte sacramenti; nihil tamen operatur, nec confert gratiam; quia statuto Ecclesiæ repugnat.

Secundum. Quod innuit est, Absolutionem ex parte sacramenti debere fieri, proferendo sub aliqua forma uerborum.

Quarta sententia est Paludan. in 4. dist. 17. quæst. 2. artic.

Artic. 1. & expressius Adria. in 4. de Confess. q. 1. conclus. 6. Riccard. in 4. dist. 17. quæst. 9. & dist. 9. quæst. 5. Durand. in 4. dist. 17. quæst. 15. ad secundum Gloss. fin. in c. qualis 30. quæst. 5. Syluest. uerb. Confessio. 1. quæst. 15. num. 16. in ultimis uerbis. Nauar. in commentario super cap. Quem penitet de penitentiā dist. 1. & in Manua. cap. 21. nu. 36. Medin. in suo Codice de penitentiā tract. 2. quæst. de modo secretè confitendi fol. 69. Petri Soti, lect. 11. de Confess. Archiep. Florentini, Pisan. & Tabie. uerbo Confessio 2. nu. 37. & aliorum Doctorum. Hi dicunt.

Primò. Quod non tenetur quis absenti, uel præsentī confiteri per scripturam.

Secundò. Quod Confessio per Epistolam facta absenti, ualeat, & est sacramentalis.

Tertio. Quod sacerdos potest rescribere absolutionem. Hæc Doctores.

Pro Decisione ergo huius difficultatis, has statuamus conclusiones.

Prima Conclusio. Actus, qui est de necessitate sacramenti penitentiæ, quasi materia, non est præcisè oris Confessio; sed manifestatio peccati. Explico conclusionem. Confessio, quæ fit sacerdoti, est quoddam iudicium in foro Dei, in quo causa peccatoris cognoscitur, sententiā fertur, Absolutio impenditur, & penitentiā iniungitur. Sic Conci. Trident. Sess. 14. cap. 5. de penitentiā. Vnde necessariò requiritur criminum notitia in illo foro. Hæc inquam notitia, & manifestatio est de necessitate sacramenti, abstrahendo, quod hoc, uel illo modo fiat, scilicet ore, signo, uel scripto, uel alio modo. Hæc Concl. & doctrina in terminis est S. Tho. quodlib. 1. art. 10. & Durand. in 4. loco citato.

Probatur. Primò euidenti argum. S. Tho. Confessio per Interpretem, per signa aut per nutus, ualida est, & sacramentalis, secundum omnes Doctores, ergo uia uox non requiritur ad substantiam, & essentiam sacramenti.

Secundò. Quoniam Papa non potest dispensare, ut manifestatio peccatorum fieri non debeat in Confessione. Quod autem ore, uel uiua uoce fiat, potest dispensare, iuxta D. Tho. quamuis non debeat sine causa. Quemadmodum non potest dispensare, ne consecratio fiat in pane ex fermento, benè tamen, ut fiat in fermentato, uel azimo, ergo idem, quod prius. Ex hac conclusione tria sequuntur.

Primum est, quod doctrina illa S. Tho. in 4. ubi supra, non est uera; uidelicet, quod quemadmodum Baptismus habet

proprium,

Adria.
Ricar.
Durand.
Gloss.
Syluest.
Nauar.
Medin.
Petri à Sotto.
Archiepiscopi Florent.
Pisan.
Tabie.
Primū dictū.
Secundū dictū.
Tertū dictū.
Prima Cocl.
Actus, qui est de necessitate sacramenti penitentiæ quasi materia, non est præcisè oris Confessio, sed manifestatio peccati.
Conci. Trident.
In confessione sacramentali necessario requiritur criminum notitia.
D. Tho.
Probatur Conclusio.
Primò.
Secundò.
Papa nō potest dispensare, ut nō fiat manifestatio peccatorum in confessione, bñ tñ circa modū; ut fiat hoc, uel illo mō.
D. Thom.
Papa nō potest dispensare, ut consecratio nō fiat in panē ex fermento, bñ tñ ut fiat in azimo, uel fermentato.
Primū Corollarium.
D. Thom.

propriam, & determinatam materiam, puta aquam elementarem, quae est vniuersale elementum. Ita Confessio oportet, quod per actum determinatum fiat, id est proprium verbum quod est actus manifestatiuus, & expressiuus conceptuum. Haec inquam doctrina, quam parum veritatis contineat, patet ex eodem S. Tho. in dicto quodlib.

Secundū Corollarium. Duran.

Nota bene.

Tertium Corollarium.

Qui potest confiteri ore, & tenet aliter confiteri, peccat. ex D. Th.

Domini. Soto.

Verbum datum est homini à natura ad suos conceptus explicandos.

Nota.

Secundò sequitur. Quod bene dicit Duran. materiam Confessionis non esse vnā secundum speciem; vt aqua in Baptismo, sed esse vnā vnitā analogic, qualis est inter signa; sic tamen, quod semper principaliter assumatur de possibilibus. Cuius ratio est. Quia in quibusdam sacramentis, puta in Baptismo, Confirmatione, & Ordine, nihil requiritur ex parte recipientis, nisi quod non ponat obicem; Et ideo quidquid extrinsecus apponitur, totum est determinatum in specie vna ex ordinatione Diuina; sed in poenitentia requiritur per se actus poenitentis, scilicet, quod manifeste peccata sua sacerdoti; & quia Deus non requirit à nobis, nisi quod possumus; ideo sufficit, quod peccator manifeste peccata sua Sacerdoti per praecipuum signum, quod est sibi possibile, quamuis non sit semper eiusdem rationis. Haec Durandus.

Tertio sequitur. Quod statutum Ecclesiae, per quod scribit S. Tho. in dicto quodlibeto, hominem qui potest, teneri, vt verbo confiteatur, & consequenter, qui contrarium attendit, peccaret contra ordinationem Ecclesiae, & effectum sacramenti non reciperet. Hoc, inquam statutum non extat, nec Canon vllus, (vt notat Domini. de Sot.) id expresse habet. Consuetudo autem, & usus fidelium obtinuit, ut ore fiat Confessio; quandoquidem lingua, seu verbum est homini naturale instrumentum à Natura tributum ad significandam mentis conceptionem; estque communis modus manifestandi ea, quae sunt in animo. Vnde, qui aliam viam sine causa attentaret, peccaret; sicuti qui in fermentato in Latina Ecclesia consecraret.

Addit Sotus: *si modo ad contemptus non interueniat, peccata, quae essent faciora explicatu, non video, (inquit) Cur esset peccatum mortale scriptio significare: esset tamen inter venialia non paruum, eo quod legitimus usus est confiteri verbo, & erubescencia tunc esset minor.* Haec ille. Huic Conclusio non obstat Concil. Florentin. in decret. de poenitent. dicens, *Ex parte poenitentis tres requiri actus, Cordis Contritione, Oris Confessione, & operis satisfactione.* Loquitur enim de principali, & communissimo analogato. Tenemur enim omnes, cum possumus, uerbo confiteri, nec id licet variare,

A variare, nisi ex rationabili causa. Nam ceteri modi introducti sunt in huius defectum.

Secunda Conclusio. Confessio facta per scripturam praesenti sacerdoti, est valida, sacramentalis, & necessaria. Haec Conclusio est contra primam sententiam, & aliam est communissima.

Probatur primò. In hoc actu, est vera peccatorum manifestatio, sui accusatio, & aliquid verecundiae, ergo est legitimus, & substantialis actus ex parte poenitentis requisitus ad sacramentum Absolutionis. Ex parte item sacerdotis adest veritas formae, cum dicit, *Ego Te absoluo, &c.* ergo talis Confessio est sacramentalis.

Secundò. Possumus validè confiteri per interpretem, vt Syluest. Caiet. & alij, ergo multò magis per scripturam.

Tertio. Ex facto D. Basylj, & D. Ioannis Eleemosynarij, qui mulieribus valde de peccato uerbo manifestando erubescens, mandarunt peccatum scribi in carta; qua lecta, remissionem peccatorum eis misericorditer contulerunt. Lege vitam D. Basylj apud Lipomanum tom. 2. nu. 20. & 21. & vitam Ioannis Eleemosynarij, nu. 32. & 33.

Quartò, & est ratio à priori. Haec reuelatio per scripturam praesenti Sacerdoti, aequiualet locutioni, ergo. Nec est opus, vt ipsemet Poenitens perlegat, vt Scoto falsò imponit Angelus. verb. Confessio. 1. num. 32. Sed satis est, ut Sacerdos Poenitentis cognoscat peccata. Quare debet Peccator annuere Confessori, se ea peccata commisisse, & annuendo signa facere poenitentiae; quòd si non faciat, non absoluitur, cum non cognoscat determinate Parochus cuius peccata illa sint. Non enim subijcit se clauibus per schedulam tantum traditam, nisi per aliquem actum. s. nutum loco actus poenitentiae, & tunc se clauibus subijcit.

Quintò, & vltimò. Potest impendi sacramentum absolutionis ei, qui infirmitate oppressus, loquelam amisit, dummodo duo testes fidem faciant, vel vnus secundum Angelum, Confess. 4. num. 8. illum petijisse Poenitentiae Sacramentum; ergo multò magis per scripturam, eo praesente, & annuente. Consequencia tenet. Quia sicut hic, ita ibi deficit uerbum proprium, & utrobique causa supponitur. Antecedens patet expresse in Concil. Arausicano cap. 12. & habetur 26. quaest. 6. Qui recedunt. Verba Concilij sunt haec. *Subito obmutescens, prout statutum est Baptizari, aut poenitentiam accipere, potest si uoluntatis praerita testimonium aliorum uerbis habet, aut praesentis in suo nutu.* Et in Concil.

Secunda Conclusio.

Confessio facta per scripturam praesenti Sacerdoti est valida, sacramentalis, & necessaria.

Probatur Conclusio primò Secundò. Syluest. Caietanus. Tertio.

Lipoman.

Quartò. Confessio per scripturam praesenti Sacerdoti aequiualet locutioni.

Ille, qui scripto confiteatur, debet annuere Confessori, & ei monstrare signa contritionis.

Quintò. Potest dare absolutionem ei, qui infirmitate oppressus loquelam amisit, dummodo sint duo testes qui asserant ipsum confessionem perijisse, vel saltem vnus testis. Angel. Cōci. Araus. Cōci. Cartha.

Carthagin. 4. cap. 76. & habetur. 26. quæst. 6. can. Is qui in infirmitate: *Is qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum Sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in frenesim versus fuerit, deni testimonium, qui eum audierunt, & accipiat poenitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia.*

Ex hac Conclusionem sequuntur duo Corollaria:

Primum. Quod tempore pestis, tam curati, quam poenitentes hoc poterunt uti remedio, præsertim quando Quarantina, (ut dicitur) sit instituta, & contagij periculum securum negat accessum. Esset enim hæc iusta causa, ut Confessio per scripturam admittatur. Vnde infectus surgat à lecto, scribat sua peccata, & Sacerdoti expectanti illum in via projiciat, uel schedulam ferreo filo transmittat. Hic vero instrumentum aliquod habeat ad accipiendum scriptum, si manu non vult tangere, facile enim est credere cum peritis, caram pestem deferre: vel in acetum scripturam projiciat, sicut fit de litteris, & ea purgata, legat, iudicet, & annuentem, & petentem iniuncta poenitentia absoluat; deinde uel in ignem projiciat, uel remittat. Aduerte autem, D. quod non requiritur contactus Physicus ad absolutionem, sed sufficit præsentia quædam moralis ita, ut Sacerdos videat poenitentem, & poenitens Sacerdotem: Sicut in consecratione ea præsentia panis desideratur, non ut omninò panis oculis subijciatur immediatè, sed talis distantia, secundum quæ optimo arbitrio, nõ absens, sed præsens iudicetur.

Secundò sequitur. Quod per internuncium, Sacerdoti præfenti posset infectus coniteri. Sic tenet Adrian. loc. citato, du bio penultimo. Et patet. Primò, quia tunc internuncius habet se, ut interpres voluntatis illius; supposito, verbi gratia, quod ille sit clausus, vel non ualeat exire, vel conuersari propter contagium; dum modo ambo eum. Curati, si & poenitens visibilis moralis præsentia conferuerit.

Et quævis Syluest. verb. cõfess. r. §. 18. de mente Monal. dicat, si quis alterius præfentis peccata recitet, confessionem non esse, intelligendū est hoc, quoniam ille sine alterius intentione ad sacramentum, narrat crimina: quod re vera potius esset ludere, quam coniteri.

Secundò idem patet. Quia si potest ualidè per scripturam, multò magis per fidelem internuncium ab eo missum, & fideliter instructum, in cuius præsentia, ratione distantia, fingitur officio linguæ, scripturæ, uel interpretis; & hoc nullo.

Primum Corollarium. Quæ casti cõfessio per scripturam admitti debet, & quomodo fieri possit.

Nota.

Secundū Corollarium. Adria.

Syluest.

A nullo modo est mihi dubium. Vnde si sint duo carceres è regione, in quorum uno esset Curatus derentus, in altero vero parochianus, qui haberet peccatū occultum, quod uellet secretò confiteri, posset (si haberet commoditatem) scribere, vel internuncium docere, qui referat: & si subditus sit præfens, & visibilis, posset propter easdem rationes absolui.

Cum dixi in conclusione, hanc confessionem per scripturam esse necessariam, intelligendum est, cum aliter eque, & benè fieri non potest. Hoc loco, quædam Caic. verb. confess. §. 11. metaphisica practica, in confessione per scripturam, esset refellenda. Sed lege Sorum loc. citato, in 4. dist. 18. q. 2. articu. 6.

Tertia Conclusio. Confessionem per epistolam absenti sacerdoti validam, & sacramentalem, non tamen necessariam esse, est valdè probabile. Hæc conclusio, non ponitur certa, ut præcedens, sed, ut probabilis, propter Doctores tertiæ opinionis, & probatur bonis argumentis.

Primò. Quia matrimonium rectè contrahitur inter absentes per procuratorem, per nuncium, & litteras, & est verum sacramentum, ergo de ratione, & essentia sacramenti non est, quod præfenti conferatur.

Nec valet, matrimonio hoc esse peculiare, qua parte est contractus ciuilib, & non qua parte est sacramentum. Quæro enim: Absentia repugnat substantiæ sacramenti nec ne? Si repugnat, ergo nec matrimonium inter absentes erit sacramentum. Cum itaque contractus ille, quatenus est pactio quædam Ciuilib, sit legitimus contractus, & quatenus idem contractus inter absentes celebratus est, sit signum gratiæ, quæ in matrimonio confertur; conuincitur, quod si verum est sacramentum, & sine contrahentium actuali præfentia confertur gratiam ex opere operato, conuincitur, (inquam) absentiam non repugnare essentiæ sacramenti, & consequenter absentiam suscipientis, non uiolare essentiam sacramenti Poenitentia. Sicut enim matrimonium est contractus quidam; ita poenitentia quoddam iudicium. Iudicium autem legitime, ac iuridicè (parte etiam absente, per procuratorem audita) definiri potest, sicut etiam contractus per procuratorem celebrari.

Secundò ex facto S. Tho. Cantuariensis, qui, ut Scotus, & Syluest. referunt, in carcere constitutus, misit Romam pro absolutione, & confessus est per litteras.

Tertiò, ex cap. qualis 30. quæst. 5. ubi dicitur, quod confessio per scripturam recipiatur. Neque huic capiti contradicit,

Casus.

Nota.

Tertia Conclusio.

Probatur Primo.

Nota.

Matrimonium sine actuali contrahentium præfentia, confert eisdem gratiam, ex opere operato.

Probatur Secundo.

Probatur Tertio.

cap. quem pœnitet; vbi habetur, *Confessionem non esse faciendam per scripturam*. Nam intelligi debet quando commode verbo fieri non potest, ut bene Nauar. ibidem.

Probatur Quarto.

Quarto. Quoniam motuum Soti cessare videtur; quia nec in vocali Confessione homo est certus, an præsens pœnitens sit contritus, vel mutatus. Vnde possent in stata, & in indicta hora facere absolutionem; & sic actus ille terminaretur in materiam debite dispositam.

Probatur Quinto.

Quinto. Quia ratio Caietani non conuincit. Nam creare Ducem, Regem, Episcopum, contrahere matrimonium, absolvere à censuris, & id genus alia, sunt vtrinque actus personales, nec præsentiam requirunt.

Probatur Sexto. D. Cypria. Nauar.

Sexto. Auctoritate Cypriani, lib. 3. Epistola 17. aliàs 13. hic scribit, se per litteras peccata audiuisse, & sacramentum pœnitentiæ dedisse. Nauar. in can. quem pœnitet, de pœnitentiâ, dist. 1. num. 4. in fin. doct. in eo casu, quo parochus, & parochianus infirmantur, & non est alius sacerdos, posse hunc scripto confiteri, & illum itidem absolvere.

Quarta Conclusio.

Probabilior opinio est, quod confessio absenti sacerdoti fieri non potest.

Probatur Cõclusio. Primo.

Nota subtile punctum in materia de matrimonio.

Quarta Conclusio. Probabilior, & tutior opinio est, quod sacramentalis confessio, absenti sacerdoti fieri non possit, & probatur:

Primo. Quia præsentia suscipientis necessaria est, & tanquam de essentia sacramenti videtur requiri; cum in forma ponatur pronomen *Te absoluo*, quod est demonstratiuum præsentiæ materiæ. Nec videtur instantia illa de matrimonio similis, nec multum concludere. Ex eo enim matrimonium inter absentes contractum validum esse asserimus; quoniam vltra id, quod est contractus humanus, materia eius, quæ, (vt quibusdam placet) sunt ipsi contrahentes, est externa, & patens ex se, seu ex natura sua; at verò materia sacramenti Pœnitentiæ, est intrinseca, & occulta, quales sunt actus pœnitentis, & præcipue Contritio; quæ, vt sacerdoti euident moraliter fiat, necesse est, ut persona sit præsens, ex cuius verbis, vel signis coniectari possit, eum esse contritum. Vnde non est similis ratio in matrimonio, atque in Pœnitentiâ.

Nota casum.

Adde, quod potest contingere Casus, vt dum ego litteras, in quibus peccata mea scripsi, Confessori mando, sum in contentia actuali peccati mortalis; *Cum natura nostra sit prona ad malum ab adolescentia sua*; ergo nec mihi quidquam impensa Absolutio proderit; imò ero sacrilegus. Nec minus Confessor hoc scrupulo detentus, poterit me absolvere; Nec factum. S. Tho. Canthuarien. aliquid concludit.

D. Tho. Canthuariensis tãsum, à Papa

Tan-

A Tantum enim à Papa concessiuas litteras obtinuit, ut electo ad libitum Confessore, ab ipso à peccatis omnibus absolui posset. Nec illud etiam ex cap. qualis 30. quæst. 5. ob stare videtur. Ibi enim sacramentalis confessio, & Absolutio, nullo modo cõceditur; sed (ut optime inquit Glossa in verb. per scriptum, in dicto, cap. Quem pœnitet, de pœnitentiâ, dist. 1.) ibi non dicitur, quod accipiat, sed quod accepta in scripturis redigatur, ne detur obliuioni. Vel dicamus, id licitum esse, quando præsens est pœnitens, vt supra posuimus.

Ad Cyprianum verò respondeo, illum non fuisse sacramentalem confessionem. Cum enim nullus confessionem sacramentalem audire possit, nec absolvere, nisi sit sacerdos habens iurisdictionem: ibique concedatur, ut sacris Diaconibus confessio fiat, confessique sacramentalem suscipiant, proculdubio eo casu, non fuit, nec potuit esse sacramentalis confessio. Vnde si qui illorum veram pœnitentiâ, & peccatorum remissionem susceperunt, illud sane fuit non virtute sacramenti in re suscepti, sed internæ virtutis Pœnitentiæ, & contritionis eorum: qua stante, suppressus Pontifex, qui est Christus, misericorditer eis peccata condonauit.

B Quinta Conclusio. Absolutio sacramentalis, non potest fieri scripto, sed verbo debet pronuciari, & proferri. Hac est Sancti Tho. Alexandri, Caietani, & patet. Quoniam secundum omnes, verba sunt ipsa forma, iuxta illud Augusti, hom. 80. super Ioan. & 1. q. 1. detrahe, *Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum*.

Paludanus, (ut refert Syluester verb. confessio primò, nu. 16.) existimat, propter scandalum possibile inde sequi, non esse id consulendum. Sed errat. Quia essentiæ sacramenti repugnat absolutio per scriptum. Nisi fortè intelligatur Paludanus non absolute, sed post uocalem absolutionem. Tunc enim si postquam vocaliter absoluit, scripto significet se absoluisse, potest id facere; hoc autem iam non erit absolute per scripturam.

Dominicus de Soto, vbi supra, refert, tempore Concilij Basilien. inter Magistros, quibus intererat Ioannes Nider, quæsitum esse, An Confessor qui malè absoluit à casu reseruat, postmodum habita à superiore absoluendi à tali casu facultate, debeat absentem, & inscium absolvere potius, quam adire pœnitentem? Illius tamen disputationis copia nusquam extat.

Sexta Conclusio. Pœnitentiâ, seu satisfactio iniungi potest

obtinuit, vt suo libito sacerdotè eligeret, cui sua peccata aperiret. Solutio textus.

Respondetur ad D. Cypria.

Nota.

Quinta Conclusio.

Absolutio sacramentalis, non potest fieri scripto sed debet verbo pronuciari.

D. Thom. Alexan. Caietanus. D. Aug.

Paludani dictum repellitur. Syluest.

Soto.

Sexta Cõclusio. Pœnitentiâ

potest confes-
so iniungi scri-
pto.

Ad Primum.

Ad Secundum
Respondetur
Primo.

Respondetur
Secundo.

Ad Tertium.
Nota.

In confes-
sione sacra-
menti ly (Te
absoluo, est
demonstrati-
uum presen-
tis materiae.

Ad Quartum
Confessio ex
Christi insti-
tutione dei
est secreta
Concil. Trid.

Vox Peniten-
tis licet ex
sua natura pu-
blica sit, in a-
ctu tñ confes-
sionis est se-
creta.

Scriptura li-
cet ex se sit
publica, in a-
ctu tñ confes-
sionis, est se-
creta.
Syluest.

test scripto. Hæc est Alex. de Ales, & benè. Quia pœnitentia, quæ à sacerdote iniungitur, non sacramentum, seu eius essentialis pars est; sed tantum integralis. Nunc ad Argumentorum solutiones veniamus.

Ad Primum respondeo. Quod Pœnitens tenetur se corde Deo accusare, ore autem sacerdoti, si potest. Accuset, inquam, se Deo, & eo medio quo potest commodius sacerdoti verbo, scripto, nutu, Interprete, vel Internuncio, modo exposito. Quia Deus non exigit ab homine, nisi id, quod potest; & ideo negatur absolute, quod non sit tibi vera accusatio, & manifestatio peccatorum, quamvis verbo expressior fiat, iuxta S. Tho. dicto quodlib. in solutione argumentorum.

Ad Secundum respondeo. Syluester. Primum, quod verecundia non est de essentia confessionis secundum omnes Doctores.

Secundò dicit, Quod si adest sacerdos, adest verecundia, etiam in confessione per scripturam. Verecundia enim facit ad pœnæ remissionem. Et adverte, quod potest esse casus, in quo maior quantitas pœnæ remittatur per confessionem scripto factam, quam verbo verecundo; puta si maiorem, & D intensiorem Pœnitens habeat contritionem.

Ad Tertium. Illi qui tenent, Confessionem posse fieri per scripturam absenti, responderent, ly, Te, non esse demonstratiuum presentis materiae; sed secretiuium, & determinatiuum personæ quam absoluit, & non alterius. Vnde sicut in Sacramento Matrimonij, hæc verba. s. *Accipio te Mariam*, terminantur in personas absentes, cum veritate non solum contractus civilis, sed etiam sacramenti; alioquin oporteret, cum essent presentes, de nouo contrahere; sic in Confessione. Sed vera solutio est, ly, Te, esse demonstratiuum presentis materiae, sicut in Sacramento altaris: est autem presens materia penitens, si ore legat, vel scheda tradita nutu annuendo cõfiteatur.

Ad Quartum respon. Verum esse confessionis naturam debere esse secretam, quod non solum ex usu Ecclesiæ; sed Christi institutione, & mandato habetur, ut patet in Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. can. 8. scriptura autem, licet ex sui natura publica sit, hoc tamen casu non est, nisi secreta. Vnde sicuti vox penitentis, licet ex sui natura publica sit, in actu tamen confessionis est secreta; quia non aperit peccata sua alteri, nisi huic confessori. Sic etiam scriptura, licet ex sui natura publica sit, hoc tamen casu est secreta. Quia non datur, nisi huic tantum particulari confessori, ut ipsa cognita, à peccatis absoluitur. Vnde ait Syluest. quod non obstat, ut scriptura sit publica; quia in tali casu est raro,

Ararò, & per accidens, sicut voces ipsæ contentis, quæ ab alio audiri possunt.

Ad Quintum respondeo. Quod supponitur, petentem absolutionem esse contritum, uel sufficienter attritum, quemadmodum, qui subicit se personaliter sacerdoti. Nec debemus dubitare de dispositione, nisi aliter appareat. Nam etsi uerbo fiat Confessio, nunquam erit certum habere dolorem. Lege Adrianum de confess. que. 1. ad tertium, dubio unico. Supponimus item, rectè species, & circumstantias peccatorum exaratas esse, ne fallax iudicium feratur. Sed magna differentia est inter coniecturas Confessionis illius presentis, & alterius absentis. Illius enim, non nisi remotas contritionis suæ habere possumus; huius autem presentis, facillè moraliter coniecturas Contritionis habere possumus, iuxta signa, & actus humiliationis eius.

Ad ultimum ex sententia D. Pauli (ut respondet D. Thom. loco citato) non intelligitur de confessione peccatorum, sed de confessione fidei, de qua dicit Dominus, *Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego eum coram Patre meo.* Matth. 10. Luc. 9. atque hæc de hac quæstione.

Ad Quintum:

Adria.

Ad ultimum
D. Tho.

Matth. 10.
Luc. 9.

QVAESTIO SEXTA.^c

An tempore pestis, seu contagiosi morbi, quilibet sacerdos habeat iurisdictionem in quemlibet Civitatis, uel Diocesis ita, quod si absoluat, teneat sacramentum?

Primum argumentum.

PARTIONES, quæ persuadent partem affirmatiuam, hæc sunt.

Prima. Quia in articulo, uel periculo mortis, quilibet etiam non Curatus, nec approbatus ab Episcopo, potest absoluerè, ut communissimum est; at status pestis, seu contagij continet hunc articulum, seu periculum, ergo &c.

Secundum argumentum.

Secunda. Quia sic commodius, & plenius salutem animarum succurritur, cum plures medici spirituales constituantur, & exponantur.

Tertium argumentum.

Tertia. Episcopus non potest prohibere sacerdoti non curato, uolenti ex propria deuotione infectorum ministerio tam spiritali, quam corporali se exponere, ne exerceat, ergo ille potestatem ex se habet, suoque iure utitur in illo casu.

Sed in contrarium facit ordo Ecclesiasticus, diuisionis, & applicationis Parochiarum. Confunderetur enim, dum unus sacerdos alterius messem occuparet.

Pro resolutione huius quæstionis, aliquas propositiones ponimus, quæ, quamuis non magnam doctrinam (licet ueram, & eruditam) perutilem tamen, & praxi maximè accomodatam continent.

Prima Conclusio.

Nemo sacerdotum secularium tempore pestis, seu contagij, debet se temerè exponere ad confessiones audiendas, uel sacramenta ministranda, sine Episcopi, siue eius Vicarij licentia. Explico. Esset sanè temerarium, & zelus sine scientia eius, qui cum non sit ab Episcopo approbatus,

Atus, (iuxta sacri Trid. Concilij decretum capit. 15. sess. 23.) aunderet sacramenta ministrare his, qui in articulo mortis non existunt, & absolutio peccatorum non teneret, nisi spem saltem rate habitionis haberet, ut puta facta à carente iurisdictione. Consuetudo enim, & Canones, uniuersalem illam iurisdictionem Præsbyteris non concedunt, nisi in articulo imminens mortis; ergo non est extra illum articulum extendenda.

Hic declarandum esset, An periculum mortis, sit idem cum articulo mortis, quoad priuilegium absoluendi. Circa quod Sotus, in 4. distin. 18. quæst. 4. artic. 4. dicit esse confusionem nominum dicere, periculum mortis esse articulum mortis. Atque ita tale priuilegium absoluendi; uult tantum habere locum in articulo mortis, dum mors est in fieri, per causam naturalem, uel uiolentam. Sic tenent Couarru. & Melchior Cano.

Syluester tamen uerbo Confessor. 1. §. 6. membro 7. & uerbo absolutio. 1. num. 10. Ioannes Medina, de confess. tract. 2. & Nauar. capit. 27. num. 272. existimant, nullam esse differentiam inter articulum mortis, & periculum mortis, quoad iurisdictionem facultatem absoluendi in eis. Quod tamen limitatum est, ut intelligatur de proximo periculo mortis. Neque

B. enim quodcunque periculum sufficit: sicut nec ingredi mare, nisi immineat procella periculosa: nec similiter parere pregnantem, nisi si sit prima uice, uel aliàs dum peperit, mortis periculum in parturiendo passa est: nec ingredi bellum, nisi certum sit fieri cōslictum. Vnde tempus pestis absolutè, non constituit periculum mortis, quantum ad omnes; sed tantum quoad illos, qui tali morbo grauiter corripuntur: quibus absente proprio Parocho, quilibet sacerdos potest sacramenta ministrare.

Secunda Conclusio. Regulares non approbati, seu examinati, nec aliàs idonei iudicati ab Episcopo diocesano, nullo modo debent se huiusmodi confessionibus, & sacramentorum administrationibus immiscere, extra imminentem articulum & periculum mortis. Et hoc propter eandem rationem, quoniam iurisdictione carent, nec aliter, quam approbati audire possunt, ut est textus expressus in supra citato capit. Concilij Tridentini.

Notandum est autem hic, quod non sufficit, ut Religiosi se presentent Episcopo, seu eius officiali, quod tantum requirebat ius antiquum, iuxta Clementinam dudum de sepult. sed amplius requiritur ex forma Conc. Trid. in citata sessione

Nota.
Couarru.
Melchior.
Cano.
Syluest.
Io. Medina.
Nauar.
Nota.
Tempus pestis, absolutè non constituit periculum mortis.
Secunda Conclusio.

Nota.
Non sufficit ad confessiones audiendas, ut religiosi se presentent Episcopo, sicut primo fiebat, sed ut sint examinati, & approbati.

Approbatio
Episcopi, dat
approbatio ad
confessiones
audiendas, ma-
teriam & iurisdictione.

Aliquando
Episcopi con-
cedunt confes-
sariis licentiam
audiendi con-
fessiones tan-
tum mulie-
rum, quando
que uero etiã
& hominũ.

Potest confes-
sari esse ido-
neus ad audi-
endas con-
fessiones in
uno loco &
non in alio.

Ecclesia Lau-
retana confes-
sarios sunt pri-
uilegiati.
Papa post Cõ-
cil. Tri nulli
dat autorita-
tem eligendi
sibi confes-
sarios, nisi de
Episcopi licen-
tia.
Ludo. Rom.
Mando.
Nauar.
Concil. Tri.

23. capit. 15. ut sint examinati, & approbati. Hęc autem approbatio non solum discretionem non idonei, ab eo qui est idoneus designat; sed iurisdictionem, & materiã tribuit; quod ex doctrina prædicti Concilij non obscure colligitur, dum facit mentionem de illis duabus potestatibus, quę regulariter à Doctoribus dicuntur necessariae ad confessionem, ordinis uidelicet, & iurisdictionis; & cum in principio capituli mentionem faciat potestatis ordinis in illis uerbis, *quamuis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absoluedi potestatem accipiant*; necesse est in reliquis de potestate iurisdictionis loqui, cum dicit, *Nullum etiam Regularem, posse Confessiones secularium, etiam sacerdotum audire.*

Adde, quod si sola presentatio sufficeret (etiam non approbante, uel consentiente Episcopo) possent audire, quod repugnat sententię dicti Decreti. Et sicut Parochiale beneficium, dat titulum iurisdictionis Parocho, quoad eius oues; ita per approbationem, admissionem, aut licentiam sacerdotibus non curatis, siue secularibus, siue Regularibus: (De cretum namque Concilij, ex aequo Commune est utriusque) facultatem, seu licentiam hos aut illos in Confessione audiendos Episcopus concedit. Solent enim Episcopi, confessarios etiam Regulares, ad mulieres solum audiendas admittere, aliquando ad solas moniales, aliquando solum ad laicos, & D laicas audiendas, exclusis monialibus: uel etiam aliquando propter iustas causas in loco uno, uel altero Diocesis licentiam illis dare ad audiendas Confessiones, & non in omnibus locis. Potest enim secundum omnes Confessarius idoneus esse in uno loco, & non in alio, ut ait Nauar. c. 4. nu. 11. Quemadmodum ipsi quoque facimus, dum talem licentiam prædictis impartimur. In quo semper Lauretum excipimus, quamuis in alijs nostris locis, possint audire. In cathedrali enim nostra Lauretana, & eius Ciuitate, cum inibi proprij habeantur Pœnitentiarij, tam seculares, quam Regulares designati, & ob alias iustas causas, nemo, etiam alijs à nobis approbatus audit, nisi specialiter ad id muneris eo in loco à nobis uocetur, & admittatur. Et si licentia Episcopi non tribueret potestatem iurisdictionis, ob quid approbatus in una Diocesi, si ad aliam transeat, necesse habet ab illius Episcopo admitti, etiam si maximam Theologiã, uel Canonum peritiã habeat? Neque enim censenda est uera opinio illa, quod ab uno Episcopo approbatus, ubique terrarum possit audire confessiones, absque alia aliorum Episcoporum approbatione. Presentantur enim determinatè ad istam, uel illam Diocesium,

Necessim, ut clare indicat Nauar. capit. 27. num. 266. & in dicto capit. 15. sessionis 23. Conc. Trid. dicitur deberi Regulares per examen approbati ab Episcopis, id est ab unoquoque Episcopo illius Diocesis, in qua se presentantur: licet si ab illa exierint, & reuertantur, noua approbatione non indigeant, nisi status populi, & habitatorum mutatus, & alteratus esset. Nam si loco rusticorum, mercatores, uel milites successissent, nouo examine, & approbatione indigerent. Ut tangit Nauar. cap. 4. num. 11.

Adde, quod quamuis Papa ante Conci. Trid. solet dare facultatem eligendi, Confessores sine licentiã Episcopi, ut tradit Ludouicus Romanus, Conc. 266. Mand. in practica signatura titulo Confessio; hodie tamen numquam confueuit, nisi de licentiã Episcopi, etiam in magnis: Iubileis, in quibus habentibus iam iurisdictionem ab Episcopo in sua Diocesi, extendit illam Papa ad casus sedi Apostolicę etiam si lubet in bulla Cęnę reseruat. Quocirca Episcopus, dum approbat, & exponit prædictos Confessionibus, licentiam committanter suis subditis tribuit ad eos accedendi, & sic materiam applicat.

Nec audiendus est Augustinus Montalcinus in capit. 7. §. 8. num. 9. in suo libro, cuius est titulus, *Lucerna dell' Anima*, ubi dicit, quod ex uigore Bullę Rosarij Leonis decimi, in qua conceditur, quod illius confratres possint eligere sacerdotem quemcunque ad confitendum, non requiritur, quod ille sit expositus, & approbatus ab ordinario. Supponit enim discrimen esse, si in Bulla dicatur, ut possint eligere sacerdotem quemcunque, uel si dicatur, Confessarium quemcunque, atque in primo casu intelligi etiam ab Episcopo non approbatũ. Finitis enim, & inanis est hæc distinctio, & contraria doctrinæ Concilij Trid. loco citato. Quinimò nemo hodie faciendo, etiam ex stylo Curię gratiam obtinet Confessiones audiendi, nisi cum clausula, Dummodo ab Ordinario loci sit approbatus. Ex his sequitur, doctrinã summę Angelicę in uerb. Confessio 3. num. 16. Et syluest. Confessio 2. nu. 3. etiam uisæ post Conc. Trid. dum dicebant: Fratribus Prædicatorũ, & minorũ, satis fuisse petere licentiam ab ordinario eligendi fratres ad Confessiones audiendas; nec personaliter se presentare coram illo debere, & examen ipsi fratribus committendum; Profectò nimis laxa hæc erant. Quocirca merito à Patribus dicti. Con. reformata fuerunt.

Sequitur secundo, malè sensisse Nauar. in suo manu. capit. 27. num. 263. dicentem, quod Episcopo sine iusta causa nolente:

Nauar.

Augustinus
Montalcinus
refellit.

Nullus sacer-
dotum hodie
obtinere gra-
tiam audien-
di confes-
siones etiam de
stylo Curię,
nisi cum illa
clausula, di-
modo sit ab
ordinario lo-
ci approba-
tus.
Post Concilij
Trid. emanauit
Doctrina
multorum sa-
mistarum.
Angeli
Syluest.
Nauar. re-
prenditur.

Fundamentū
Auctoris.
Nota auctori
tatem sum-
mi Pōtificis.

re admittere ad confessionem, possunt presentati facere illa omnia, ac si essent admissi, iuxta ius antiquum Clearen. §. si uerō. Tum quia Episcopus, (ut passim accidit) multas potest habere causas tacitas, ut tales ad illud ministerium non admittat; tum etiam quia ius antiquum per Concilium Tridentinum ablatum est; Vbi præcipitur, debere prius presentatos approbari, quæ approbatione existente, & non aliter, munus exercere posse. Propter hæc tamē nullo pacto negamus, sumum Pontificem posse casus Episcopo reseruatos pro sua suprema potestate sub delegatis regularibus, siue secularibus concedere, uel illos exprimēdo, ut sæpè in Bullis Apostolicis continetur, uel etiam si illi non exprimantur, quando per claritas generales, & prægnantes illos concedere intendit, quemadmodum dum dicit, ut possint eligere confessores, qui eorum confessionibus diligenter auditis eis, & eorum quemlibet ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, & excessibus quantumuis grauibus, & enormibus, etiā sedi Apostolicæ reseruatis, exceptis contentis in literis Cæ-næ Domini legi consuetis, toties, quoties, & etiam à criminibus in eis literis contentis, semel in uita tantum: seu (sub alio quā forma uerborum, prout rectè docuit Nauar. dicto cap. 27. num. 263.

Tertia Con-
clusio.

Tertia Conclusio. Episcopus diocesanus, nullo pacto debet denegare huiusmodi facultatem administrandi sacramēta uolentibus sacerdotibus, tam secularibus, quam Regularibus, ac uisō ad tantum Charitatis opus se exponentibus ea tempestate, in qua grassatur pestis, uel serpit contagium. Cū enim mēsis sit multa, operarios multos excludere non debet. Imò Populi tunc habent ius petendi, & possunt exquirere iustè à Prælati adiutores, ad salutem animarum suarum, qui ex debito iustitiæ tenentur pro posse; & qualitate morbi illis satisfacere, uocatis etiā Regularibus, ex instituto Regulari, auxilio, & salutē animarum incumbētibz.

Quarta Con-
clusio.
Officiū Episcopi, peste
imminente.

Quarta Conclusio. Episcopus diocesanus, qui animarum totius diocesis curam Architectonicā habet, debet cū primū signa pestilentie apparent, ac contagij exordia, requirere, deputare, & ponere, Imò uerius compellere plerosque sacerdotes, qui in tota diocesi, si circuitus mediocri sit, uel partem in tota Ciuitate, Terra, uel Oppido omnium, ac singulorum debeant audire Confessiones, & illis Eucharistiam, & sacrā unctionem ministrare, qui quasi cooperatores, atq; coadiutores Parochorum sint. Nec hi id grauius ferrè debent, cū ad subleuandū eorum onus, ad animarum faci-

Probatur cō-
clusio.

Aliorem curationem; hoc secundum remedium adhibeatur. Et probatur. Nā Ciues huiusmodi infirmitatibus aditenti- bus, carnalium medicorum operam duplicant, adduntque tertium, uel quartum medicum: Vnde à fortiori Episcopus in spiritualibus infirmitatibus; & eorum periculis, debet cooperatores in animarum curatione prouidē deputare. Quod est quoque iuri consensum: argumento, tex. in cap. ad audien- tiam, de Eccle. ad di. & Conc. Trid. sess. 21. c. 4.

Quinta Conclusio. Episcopus his temporibus, debet om- nes casus sibi reseruatos tam de iure, quam de consuetudine, Confessoribus quibuscumque, etiam Regularibus commu- nicare. Quamuis enim nil reseruatum sit in articulo mortis, etiam in casibus Papales, ut notam est, & patet ex Con. Tri- sess. 24. cap. 7. ad maiorem tamen cautelam; & commo- diorem animarum salutem; & grauiam molestiam confes- sorum euitandam, ne tempus refant, cōsultum erit, id quo di- diximus peragere. Dixi etiam Regularibus. Nam Religiosi, quibus ex priuilegio etiā maris magni cōceditur audire Cō- fessiones, nequeunt à casibus Episcopi reseruatis absoluerē, nisi de eorum licentia, quemadmodum congregatio Illu- strissimorum Cardinalium, communicato cō alio cū San- ctissimo D. Gregorio 13. circa declarationem Concilij cen-

B. fuit dum Nauar. in suo manuali, cap. 27. num. 264. Quod idē refertur in Conc. tertio provinciali Mediolani de peniten- tia sacramento, pagina 35. Et Cardinalis Paleoti in casibus si- bi reseruatis; quidquid dicant alij recentiores cum Syluestro in uerbo Confessor. 1. §. 1. & Gabri. distin. 17. q. 2. art. 3. quos benè relinquit Sorozin 4. distin. 18. q. 2. art. 3. dicens, illorū opi- nionem, neque esse tutam, nec in more seruata. Si enim Re- gulares tenentur excommunicatum ab Episcopo euitare, cō- iuras, & interdicta ab ipso promulgata in eorum Ecclesijs pu- blicare, atque seruare, dies etiam festos, quos in Diocesi sua seruandos Episcopus præceperit, custodire: ut in cap. 12. sess. 25. Conc. Trid. cur non etiam à casibus Episcopo reseruatis respectu suorum inferiorum in eius Diocesi abstinere? Ali- aliàs, si id illis liceret, profectò cū iam hodie maxima Regu- larium copia suppeditet, frustratoria omninò esset omnis re- seruatio, quam Episcopus faceret in Diocesi. Ad quid enim reseruatio ab Episcopo promulgabitur, si absque eius licen- tia minimus regularis absoluerē potest? Nam ius quod epi- scopi habent reseruandi sibi casus Diuina auctoritate, ut ha- betur can. 11. & cap. 7. sess. 14. Conc. Trid. omninò uanum, & inuictuosum esset, nec edificationem pareret, sed potius cō- tem-

Si tempore
pestis dupli-
cantur corpo-
rales medici,
multo magis
& spirituales
duplicari de-
bent.

Quinta Con-
clusio.

Episcopus cō-
pore pestis
omnes casus
sibi reseru-
tos debet Cō-
fessorijs con-
cedere absol-
uendos.

Nota bene.

Nauar.
Syluest.
Gabri.
Soto.
Cardina. Pal-
leo.

Ratio Aucto-
ris.

Concil. Tri.
Nota dictum
Nauarri circa
reseruatiōnē
casuum Episcopi-
scopalium.

temptum; & confusionem; Nauar. in capit. 17. num. 263. tenet, hoc ius quod Episcopi habent referendi sibi casus non esse à iure diuino nec à Deo immediate. Sed quantum per hęc doctrina correspondat doctrina Concilij Tridentini præfatis locis considerandum est. Sed non est præsentis instituti. Huc accedit, quod status Diocesis suæ nunquam esset Episcopo benè notus, nec congrua remedia malis, & præsertim atrocioribus delictis adhibere posset, prout in domino iudicauerit expedire, si quo genere morbi laborentium subacti, non cognoscat. Et cum referuatio casuum magnopere ad Christiani Populi disciplinam pertineat, & quasi freno potèntiori retardet fideles ad non committenda crimina grauiora; si ab alijs quàm Episcopo Diocesano ueniam consequi possent, omnia facinoribus de facili implerentur. Et quamuis summus Pontifex pro suprema potestate sibi in Ecclesia uniuersa tradita, possit; cum habeat omnimodam iurisdictionem in omnes Mundi fideles, tam quoad commissa, quàm quoad committenda crimina, casus Episcopo referuatos, ali cui Confessario concedere; hoc tamen raro intendit facere, nec forsitan uerisimiliter est concessurus, præsertim post Conc. Trid. ut superius diximus. Non quia non possit concedere; sed quia non expedit. Quod si cuiuspiam sæculari, aut Regulari sacerdoti facultatem absoluendi à referuatis Episcopo, Papa sciens, & prudens concesserit, is non debet illa uiri ad auctoritatem sibi comparandam, uel, ut parem se ostendat Episcopis, uel ut sit Asylum eorum, quos Episcopi ad tuendam disciplinam Ecclesiasticam, & ad reciduum euitandum ab Absolutione arcant; sed in casu in quo prudentia dictauerit, salutem animæ poenitentis id requirere. Nauar. in manu. cap. 27. num. 261. dicit, quod quando cum referuatione censuræ Papalis, concurrat etiam referuatio Episcopalis, tunc sublata Papali, ex usu indistinctè interpretante, uidetur quoque sublata Episcopalis. Quamuis hoc non uideatur iuri consonum; cum altero ex duobus impedimentis sublato, alterum non tollatur. capit. ex tuarum de auctoritate, & usu pallij, & l. sidomus. ff. de seruit. Verba prædico. De qua refusus idem Nauar. in capit. ita quorundam de Iudæis, notabili r. num. 71.

Sexta Conclusio. Debet Episcopus his temporibus procurare à sede Apostolica absolutionem casuum publicorum S. D. N. Papæ referuatorum, etiam in Bulla Cænæ Domini, si illi placeret ad maiorem salutem animarum. Debet quoque petere Indulgentias ad morientium salutem; & pro his, qui operari

Nauarri dicta non multum probatur Auctori. Ratio auctoris.

Nota quomodo, & quando confessarij priuilegiati debeat aut suis priuilegijs ad absoluendum alios.

Nauarri dictum non placet Ratio auctoris.

Sexta Conclusio.

A' opem infectis præstant. Debet item casus occultos, & censuras non publicas, nec ad forum contentiosum deductas, se di Apostolicæ referuatas, (quarum absolutio in foro penitentiali ex officio, & priuilegio suæ auctoritatis ei comperit) quibusdam principalioribus Penitentiarijs in vnaqua; Parochia designandis, committere.

Et aduerte, quod Episcopi possunt per alios uti facultate à Concil. Tride. eis tradita, seu declarata, in cap. 5. Sess. 24. Non enim hæc cõpetit illis ex noua Papæ commissione, seu delegatione, uel ex industria personæ, sed ex officio suo, ac priuilegio Episcopalis dignitatis à Concil. Trid. Concessa. Quocirca sicut Antistes quilibet ex officio, per se potest absolvere à prædictis casibus, uel etiam dispensare in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus (excepta ea, quæ oritur ex homicidio uoluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum) ita quoque potest puram potestatem absoluendi, seu dispensandi circa præmissa committere; dummodo ipsemet Episcopus arbitretur prius modum, poenitentiam salutarem, & onus satisfactionis imponendum ei, qui est absoluendus, uel dispensandus. Ita egregiè consuluit Nauar. p. 2. conc. 15. de sen. excõm.

Animaduertendum item, posse Episcopum absolvere in foro conscientie à casibus, & censuris occultis, sedi Apostolicæ referuatis, etiam post Concil. Triden. latis à Papa, & promulgatis in motibus proprijs, & constitutionibus, seu Bullis, præter quàm in casibus referuatis cum clausula derogatoria, per quam sufficienter præfato Concilio Tridentino derogatur. Quemadmodum erat illa xlii Quinti, contra procurantes abortus emanata, quæ postea à Greg. 14. correctæ, & moderata fuit. Quæ autem requirantur ad derogationem Conc. Generalis, non est præsentis instituti expere. Arbitror (quidquid dicat Martinus Alphonf. de Vinaldo in suo candelabro, titulo de absolutione, nu. 13.) sufficere uerba illa, non obstant decreto cuiusuis Conc. Nec est opus, si Concil. recens sit, ut illud specificetur. Lege Couar. lib. 4. variarum resolut. cap. 16. num. 6. col. 4. Cordub. lib. 4. quæst. 9. propositione 3. Alaba. De Conc. prima par. capi. 2. Hoc loco arduum dubium suboritur. An præfata facultas data Episcopis, in d. cap. liceat, extendatur ad casus referuatos in Bulla Cænæ Domini?

Et quamuis variæ sint in hac parte sententiæ Doctorum. Nauar. n. neruose cõtendit extendi loci citato. Et Auctor Candelab. 1. par. trac. de absolu. nu. 13. & 2. par. nu. 141. Et Si manchas, in lib. de Catholicis Institutionibus. ti. 4. nu. 1. & 6

Nota.

Episcopos aucteritas.

Nota.

Martinus Alphonf. de Vinal.

Couarr. Cordubenz.

Alab.

Nauar. Auctor candelab. Simanchas.

Bartholomeus.
ab Ange.
Ioan Baptif.
Antoniu.
Paulus Serna-
neus.

Alij verò, vt Bartholomeus ab Angelo ord. prædic. in suo C. exam. Confess. Dialog. 5. §. 54. Ioannes Bapt. Antonucius ord. here. S. Aug. in sua Cathec. li. 1. c. 25. annotatione 9. & li. 3. c. 2. Paulus Sernanensis Epif. li. 1. de uisitatione. c. 23. nu. 4. & li. 2. c. 3. nu. 5. censent, non extendi: Imò etiamsi extenderet, reuocatam esse per Bullam Cœne Summorum Pontificum.

Bagn. in commentario super artic. 4. quæst. 1. r. 2. 2. quæst. 2. dicit, per illa verba, *non obstantibus concessionibus à Concilio Generali factis*, non reuocari facultatem concessam in Concilio Tridentino Episcopis; sed reuocari illic. priuilegium concessum ipsi personis, quæ in hæreses inciderunt, ita, q̄ inuitu priuilegiorū à nemine possint absolui, nisi à Papa.

Verum hæc metaphysica distinctio, non correspondet formæ Bullæ, in qua prohibetur cuiumque illis verbis, ne quis præsumat absolueret. Dicerem hic duo, vel tria.

Primò d. d. u.
Concil. Trid.

Primò. Nulli dubium quòd intentio vniuersalis, & œcumenici Concil. Triden. fuerit, quòd possunt Episcopi absolueret etiam à reſeruatīs in Cœna Domini. Quia loquedo de casu hæresis, qui est primus in Bulla; ibidem limitat eam facultatem, & solis Episcopis declarat competere, negans illam eorum Vicarijs Generalibus, ratione officij Vicariatus. Hoc autem superuacaneum fuisse apponere, si collata facultas, ad prædictos casus Bullæ non extenderetur.

Secundum d. d. u.
dum.

Adde, q̄ Episcopi Germania, Belgia, Gallia, Hispania, & Orbis noui, tali facultate sic vtunt, teste Nauarro, vbi supra.

Dico Secundò. Quòd tempore Grego. 13, ablata sine dubio fuit Episcopis talis facultas, per clausulam illam Bullæ, *omnibus Concilij decretum*, quidquid in hoc dicat præfatus Martinus, & ratio à priori est. Quia dicta Bulla in Cœna Dñi, non solum est pagina excoicationis, & extensionis; sed etiam decreti, reuocationis, & innouationis, prout ibidē in calce præfatus Pōtifex insinuauit; & ita dñt etiam Pium V. declarasse.

Nauar.

Nauar. in cap. 27. nu. 260. §. 7. putat, dictam Bullam solum limitare, & derogare præfato Concilio, ne procedat in occultis, habentibus complices, & sic in manifestis. Vnde putat non esse contraria. Idem quoq; Nauar. in d. c. 27. nu. 275. dicit, contendi posse non esse derogatū per Bullam Cœne Concilij decreto, quo ad casum Hæresis occulte, cum in Con. nominatim expressè apponatur. Quamuis existimet, etiam si Papa concedat reſeruatōs Casus in Bulla Cœne, non concedi casum hæresis, cum indigeat indiuidua, & speciali mentione; per tex. in cap. Frater noster, 16. q. 1. & 25. Antoninum 3. par. tit. 24. cap. 77. §. 1. facultas. n. Generalis Absoluendi, non includere. Id quod specialiter nō fuisse cōcessum, quidquid di-

Tertiu d. d. u.
Antoni.

A dixerit Sotus in. 4. dif. 22. q. 2. art. 3. cōcl. 5. Hęc profectò est tu-
tior opinio, & practicata, ita Couarru. in c. Alma, de senten.
excom. 1. p. §. 1. nu. 15. Simanchas, in Inchirid. c. 5. nu. 4. Fel-
linus, in c. Postu. de reſcriptis. Ioā. Roxas, de Hęc. 2. p. asser. 39.

Sotus.
Couarru.
Simanchas.
Ioan. Roxas.
Auctor Cas-
dela.
Nauar.

Dico Tertio. Quòd v̄ restituta à Sixto V. per alterā clausu-
lam additā in verbis finalibus Bullæ, quæ limitat, & restrin-
gunt illā abrogationē, videlicet nisi in illis et casus præſenti-
bus letteris expressi, cōprehendantur: atqui in Decreto Cōc.
Trid. dictæ Sef. 24. c. 5. expressè h̄. Idem, q̄ in hæresis crimine
in eodem conscientie foro eis tm̄, non eorum Vicarijs sit
permisſum. Vñ Auctor Candelabri, par. 2. nu. 141. scribit, q̄
grauissimi multi, simulq; litteratissimi Episcopi Hispaniæ ea
v̄ sunt, & vtuntur facultate, quam à Concil. habent absq; vl-
la dubitatione. Et si multa Priuilegia, & Bullæ Pontificū, per
hanc clausula nō sunt reuocatæ, vt narrat, Candelabri, in ex-
planatione dictæ Bullæ Cœne, nu. 134. multo minus decretū
Cōcil. Trid. Quòd si Bullæ præfate Excoicationis, nō ab ho-
mine, sed à iure censentur, vt Nauar. d. c. 27. nu. 73. & Cande-
lab. in eius expositione, nu. 130. res minorē difficultatē in fa-
uorē Episcoporū fortasse haberet. Verum non abs re esset
rem ad Summum Pontif. Maximum Clemen. deferre, atque
ab eo constantem, ac stabilem veritatem recipere.

B Vnū dicā, nobis Laureti, quòd maxima Populorū multitudo
cōfluit, à Patre quodā Penitentiario sæpè casus hæresis occul-
tē delatos esse, quos tm̄, quāuis essem ab eodem sollicitatus, &
rogatus, numquam volui absolueret, sed ob vicinitatem ad
maximum remisit Pontificem.

Vltima Con-
clutio.

Vltima Concl. Ad alendos hos sacerdotes Parochis non it-
ter adiunctos, tenetur Episcopus prouidere ex fructibus Ec-
clesiæ Matricis, vel ex Parochorū redditibus, vel et assignata
aliqua cōgrua portione ex mēsa Episcopali, nō in perpetuū,
sed ad tēpus; & ex censu, & redditibus Episcopatus, quos te-
netur exponere in huiusmodi necessitatibus spūalibus subdi-
torū; Imò et in necessitatibus corporalibus eorundē, vt piē,
& egregiē docet Bagn. 2. 2. q. 32. ar. 6. dub. vlt. & q. 33. artic. 3.
dub. 4. Et est expressa doct̄. D. Tho. 2. 2. q. 188. arti. 4. ad 4. Vbi
h̄t: *si tamen nō inuenirentur, qui gratis huiusmodi se obsequijs
maciparent, teneretur Ordinarij Prælati, si ipsi nō sufficeret, per
alios ad hoc idoneos querere, quibus sumptus ipsi ministrarent.*
Hęc S. Tho. Porrio quoq; à Populo dāda esset, an alia ratione
hm̄i sumptus haberi nō posset, iuxta Decretū Cōc. Trid. c. 4.
Sef. 21. de reformatione, & iuxta capitulū ad audienciā, extra
de Ecclesijs edificandis; Et per hæc patet solutio ad obiecta.

Tempore vr-
gentis pestis
vnde sacer-
dotes mini-
strantes infe-
stis viuere de-
beant.
Bañes.
D. Tho.

Concil. Trid.

QVÆSTIO VII.

In hac questione quadam dubia solvenda sunt, quæ curiosam interrogationem continent aliquorum, quæ faciunt ad hanc materiam.

PRIMUM DUBIUM.

Ratio dubij.

Si Deus immittit pestilentiam per secundas causas, & per influxus, & constellationes naturales stellarum causatur, quid roget Ecclesia dum precatur, ut hæc flagella auertantur? Rogat ne, ut fiat aliquod miraculum, vel dispositio rerum aliquo modo mutetur?

Nota discursum auctoris

Aristo.

Multoties Deus impedit cursum secundarum causarum.

Nota. Natura inferiori subiecta, & quæ. Dæmoni substantur naturalia inferiora quoad motum localem.

LLVD vnum notandum in primis est, & certò de fide tenendum, à primo mundi exordio opificem maximum Deum, primo mobili, reliquisq; Inferioribus orbibus (applicatis Intelligentijs) continuum motu, cursuq; tribuisse, & planetis astrisque omnibus virtutem talem præbuisse ad sub-lunaria generanda, ut suo motu, & lumine, (teste Philo sopho) in hæc inferiora agerent, & influerent, ut sic Sol, & homo generarent hominem, & varijs celorum, astrorumq; influxibus descendentibus, multa (prævia corruptione) in aere, ac terra generarentur. Cum aut hoc vniuersi perfectio poscat, ut causæ omnes pro sua cuiusq; natura, virtute sibi à Deo cõicata operetur fit, ut Deus singulis causis secundis admodum suæ propriæ naturæ operari concedat, licet multoties cursum, operationemq; earum impediuerit, ut accidit in Sole, tempore Iosue, & in igne fornacis Babilonicæ; Vbi pueros tres, Sirdrac, Misach, & Abdenago, Domino benedicentes nullo modo infestauit, nec quicquam molestiæ intulit.

Notandū præterea est, ut docet D. Tho. 1. p. q. 110. arti. 3. in cor. & Henric. de Asia, super Genes. q. natura inferior est superiori subiecta, & ab ea attingitur. Vñ cum corporalia omnia inferiora materiali a sint, Dæmon verò spiritualis, altiori scilicet naturæ, fit ut ei subdantur, quoad localem motum, ita, ut

A ita, ut etiam in distans suo intellectu, & voluntate possit mouere corpora, & secundum partem extra naturalem statum depellere. Cum autem (his omnibus ei subiectis) sciat naturalia omnia; sequitur, ut vario modo particularia actiua, singularibus etiam passiuis coniungens, efficiat multa visu mirabilia, quæ miracula hominibus videantur. Sic fuit factum illud serpentum Ægyptiorum, ut ait Augustinus, libro tertio de Trinitate, ca. 8. & 9. Tom. 4. Quia enim serpentes, ranæ, mures, pediculi, pulices, & huiusmodi effectus alij per transmutationes corporalium rerum, & per naturales virtutes in herbis, aquis, alijsq; rebus residetes fieri possunt, & fiant: Dæmones harum omnium virtutum, & herbarum, (ut puta naturalium) cognitores, semina in elementis, mundique plantis latentia multis modis miscentes, effecerunt serpentes, & coram Pharaone proiecerunt.

Et quia in potestate etiam Dæmonum est, commouere, (ut diximus) materialia hæc, & in ipsa influere immediate alteratiuas qualitates scilicet, caliditatem, & frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: similiter etiam qualitates localiter motiuas, ut sunt imperus, impulsus, & similia: sequitur, ut subito tempestates suscitent, & multa in aere putrefaciunt, contagionem, luem, pestemque magnam efficiant.

B Quod cum Ecclesia sciat, Dominum enixè precatur, ut à populo hæc repellat plagam, & antiqui humani generis hostis, & insidiantis serpentis nequitiam reprimat, ne amplius per orbem mala immittat, vel aeris nos infecta putredine infestet.

Necpijs mentibus illud erit consideratu iniucundum, quòd Ecclesia, dum Deum, ut pestem auertat precatur, nil aliud postulat, nisi, ut Dominus suæ nostræ corda gratia feriat, & à peccati somno speciali concursu, ac motione excitet. Quandoque enim in scriptura causa pro effectu accipitur, ut est illud Aposto. Ipse enim spiritus postulat in nobis gemitibus, inenarrabilibus, id est ipse spiritus facit, & est causa, ut nos gemitibus inenarrabilibus postulemus. Pari etiam modo, cum mala omnia pœnæ, scilicet infirmitates, pestis, fames, bella, inundationes, & similia propter peccatum (ut pote eius stipendia) nobis eueniant, ut in nostro Pastoralis ad Clerum, & populum nostrum scripto prolixius explicuimus; dum roget Ecclesia, pestem, & alia mala auerti, aliud sanè non orat, nisi, ut Dominus suæ claritatis, gratiaque lumine mentis nostræ oculos illuminet;

P 3 ut sic

Dæmon est sciat virtutes rerum naturalium multoties iungens actiua passiuus videt miraculosa facere.

Quomodo fuit illud factum serpentum Pharaonis. D. August.

In demonis potestate est influere immediate alteratiuas qualitates. Dæmon quomodo causet tempestates.

Quid intendit Ecclesia, dum rogat, ut tempestates sedentur.

Nota pro cõcionatoribus

Quandoque in scriptura causa pro effectu sumit. Pauli dictum quomodo intelligatur. Fames, bella, & multa alia eueniunt propter peccata. Vide literam Pastoralem Auctoris.

ut sic visis, cognitis detestatisque peccatis, conuertamur ad C
Dominum Deum nostrum, qui pius, & misericors est. Quò
fiet, vt quæ nobis pro peccatis mala euenerunt, noua eo-
rum displicentia, & contritione misericorditer à Domino
liberemur. Vnde subdit Ecclesia. *Ut mortalium corda co-
gnoscant, & te indignante, talia flagella prodire, & te mise-
rante cessare.*

Ioel 2.

Aurea D. Ba-
sily. sententia.
Notanda.

Libet hoc in loco concinnam D. Basilij sententiam ex
Homilia in diuites super illa verba scripturæ: *In fame, &
squallore, sententiam referre.* Ex qua euidentissimum fiet,
peccata Populorum famis, morborum, ac aliorum malorum
potissimam esse causam. Eius verba hæc sunt:

*Cælum nunc fratres dilectissimi videmus solidum, nu-
dum, ac sine nubibus; serenitate sua, & puritate nos contri-
stans, quam antea desiderauimus; quando profundis coo-
pertum nubibus, & procellosos nos reddebat, & sole priuabat.
Terra uero iam exsiccata; ad extremum aspectu est horrida,
& ad agriculturam sterilis, & infecunda; deinde ob siccita-
tem scissa, hiatus patefecit maximos, ut in imis visceribus so-
lis excipiat radios, fontes plurimi, & perennes nos deseruerunt. D
Fluminum quoque magnorum cursus desierunt. Minutissi-
mi paruuli pedes illos permeant, & mulieres onusta totos pe-
netrant, & transeunt; nostrorum multos potu quoque destituit;
ac denum in magnam nos Deus uiuendi difficultatem consti-
tuit. Israelitæ noui, Moïsem quærentes nouum, bacculumque il-
lum prodigiorum productorem desiderant, ut rursus dirupta
petra visum sitienti Populo prabeant. Nubes quoque subita,
& admirabiles inauditum manna cibum mortalibus irrorent.
Timendum sanè nobis, ne malorum exemplum in famis ca-
lamitate posteris nostris existamus. Vidi campos steriles, &
arctia rura dudum sine fructibus, lachrymansq; mastas edidit
quærelas, quòd pluuia nobis nulla data est; ex quo nec satiana
suntur; & eodem modo, quo ea aratrum occultauit, perman-
nent. Aut si forte nata; statim tenera, aestus sunt assumpta ad eò,
ut pulchre illud Evangelicum conuerti possit, operari quidem
multi, messis uero pauca. Coloni per Campos sedent, mani-
bus genua complexi, qui habitus lugentis est, & aruora tristi a-
spectu conterri, suos bouumq; labores perditum iri uehementer
dolent, ac lachrymantur. Mox tenues, & aridos germinum
calamos considerantes, atq; at trestantes, ad natos, & uixores se
se uertunt, ac miseros adiunt ululatus haud aliter, quam se eos
atate florida raptos efferrent. Dicatur igitur, & ad nos ab ip-
so Propheta, cuius paulò ante initio sermonis mentionem feci-
mus.*

Campi steri-
les, eo quod
non uenit plu-
uia.

Mirabilis si-
citatatis descri-
ptio.

Maritorum ge-
mitus, uxores
& paruulos
suos uidentes
tempore pe-
nuria, & fa-
mis.

Amus. Et ego, (inquit) irium mensium pluuia ante uinde-
miam tempus a uobis prohibebo, & pluuiam super Ciuitatem
unam, & super Ciuitatem unam non pluuiam; & pars una in-
undabitur, & pars altera, super quam non pluuiam, arefcet. Con-
uenient dua, aut tres Ciuitates ut bibant aquam, & non im-
plebuntur, quoniam non conuersi estis ad me ait Dominus. Di-
scamus igitur ex his uerbis quòd ob auersionem nostram, ac
negligentiam, hæc nobis calamitates influxit Deus, non extin-
guere nos quærens, sed emendare, castigareque cupiens, mo-
re piorum patrum erga desides, & inniores filios; qui irascuntur
quidem, & excitantur erga adolescentes suos, non mali
aliquid eis facturi, sed officiosa castigatione ex ignauis dili-
gentes reddituri. Aspiciat quæso nunc, quemadmodum no-
strorum pondus peccatorum, anni temporumque naturas mu-
tauerit; statuasque semel rerum formas in aliena tempera-
menta; nonasque mixturas deduxerit. Hyems solitum hu-
morem cum sicco non retinuit, sed in glaciem tota abiit, niuis,
& in bris penitus expers. Vernum tempus, alteram quidem
sui officij partem ostendit, caliditatem dico, humiditatem uero
nullam illi coniunxit. Aestus uero immensus, & frigora
nature leges præterentia, ac in nos, damnunumque nostrorum
conuulsa, mortales ad uictus, uitæque simul abunt discrimi-
na.

Deus more
piorum pa-
trū nos casti-
gat, & punit.

Bmina. Quæ igitur fratres charissimi, huius tanta confusio-
nis, contrarietatisque causa, unde talis rerum, temporum-
que nouatio uestigemus aliquantulum mente, rationeque u-
tentes, diligenter pensitemus. An non est, qui cuncta guber-
net? An optimus opifex Deus dispensationis suæ oblitus est?
An uirtutem, ac potentiam suam amisit? Aut eadem quidem
est adhuc potentia pradius, in austeritatem uero mutatus ex-
cellentem suam erga nos bonitatem, & prouidentiam in odium
humani generis conuertit? Nemo profecto sapiens hoc di-
cet. Sed illa potius sunt causa, cur nobis consueta gubernatio
sublata sit; quòd cum ex Deo accipiamus, alijs non damus.
Beneficentiam laudamus, nos hac carentes, egentes desumus;
serui existentes liberamur, & conseruis non miseramur.
Esurientes nutrimur, Inopius alimenta negamus. Cum
indifferentem, promum, ac thesaurarium Deum habeamus,
erga pauperes preparci, ac tenaces sumus. Ouium gregem
foctura implet, opibus uero nudos plures esse finimus. Gra-
ues rerum apothecas, & cellas habemus; his autem carentes
nequaquam respicimus. Hac igitur de causa minatur no-
bis in istum Deum iudicium, hac de causa Deus omnipotens ma-
num non aperit; quoniam fraternitatis ebaritatem oculisti-

Cur nobis
mala Euc-
niant.

Deus nobis
multocius ci-
bum negat,
quoniam nos
cibū, & potū
suis pauperi-
bus denega-
mus.

mus. Ob hoc & campi steriles, quoniam charitas friguit; sup-
 plicantium vox frustra clamat, & in aera evanescit, ac dis-
 sipatur. Nam & nos rogantes minimè audimus: Sed qua-
 so, quales sunt nostrae preces? Qualis oratio? Viri praeter
 paucos mercaturis vacant; uxores ipsorum ad officium man-
 mona sunt. Pauci admodum mecum ad orandum relinquuntur,
 & hi radio affecti, oscitantesque, ac continuo hinc, illuc se
 vertentes, denique observantes, quandoque qui Psalmos canit,
 versus expleat, ut tanquam è vinculis, ac aliqua custodia è
 templo liberentur. Pueri autem parvi, quid ex hac calamita-
 te publica degustant? Qui libellos in scholis relinquentes, &
 nobiscum conclamantes, remissionem potius, ac vacationem a de-
 scendi labore nostram communem tristitiam existimant, &
 cura se aliquantulum assiduitateque studij tenuari, & in liber-
 tatem venire, propterea putant. Adulterorum verò hominum
 multitudo, ac vulgus peccatis obnoxium per urbem remissi,
 ac temerè discurrunt, gaudentes, & hilares, qui horum cau-
 sa malorum in proprijs gerunt animabus, calamitatemque
 hanc ipsi nobis excruciant, & causant. Infantes postremo,
 insontes, & minimè sitientes, ad confessionem in templo conue-
 niunt, nec causam dant ipsi de rebus tristibus, neque rursus
 ab ijs nos liberare valent, cum nullam facultatem, notitiam-
 que orandi Deum habeant. Tui in medium prodi. Tu, in-
 quam, peccatis oneratus humi procidens elima, suspiras. Mit-
 te infantes, quae datatas puerilia facere. Quisquam orans,
 aut supplex lachrymam ex ore mittit, ut umbrem terris tem-
 pestivum provocet? Quis scelera relinquens Sanctum David
 imitatur, qui quæstibus, ac lachrymis stratum rigavit?
 Quis hospitum lavit pedes, aut pulvere ex itinere adspersum
 absterxit, ut in hac siccitatis calamitate Deum exorare va-
 leat? Quis Orphanum aliquem parvulum parit, ut & no-
 bis Dominus frugem telluris aleret, velut Orphanum venio-
 rum intemperantia percussim? Quis Vidua victus difficul-
 tate afflicte opitulatur, ut alimenta frugum necessaria re-
 cipiat? Scinde libellum aris alieni iniustum, ut sic peccatum
 solvatur. Dele gravissimorum scelerum nomina, ut ter-
 ra solitum tibi foenus reddat. Aere namque, & auro, ac si-
 milibus foecundis metallis praeter naturam fetis adentibus uti-
 re gervina, quae naturaliter parvunt, sterilia fiunt, &
 ad habitantum multam, fructibus carent. Nunc igitur i, qui
 auaritiam tanto studio colunt, & opibus plus aequo inveniunt,
 ostendant nobis quid valeant ipsorum thesauri, quae sit illorum
 utilitas; siquidem supplicium hoc Deus longius protrahatur sit,
 quos

Pauci sunt o-
 rationibus va-
 cantes.

Sacerdotes,
 & qui in cho-
 ro Psalmos
 canunt, repre-
 henduntur.

Peccatores re-
 prehendantur.

A quos omnes velociter auri, quod cumulant, pallidiores videas; si
 pane, qui ob paratam, promptamque copiam heri ab illis, & ho-
 die contemni solet, careant. Fac enim, ne veniat Annona, ne in
 apothecis frumentum sit, Quid tibi marisupium are gravissi-
 mum proderit? Non ne cum illo peribis? Non ne aurum tuum
 terra est, & inutile lutum, cum corpore luto, & ipso sine usu in-
 cebit? omnia possides, sed uno, & hoc necessario, cares, facilitate
 videlicet te ipsum nutriendi. Fac cum tuis opibus omnibus, ut
 unam excites nubeculam, ut modicus imber e caelo descendat, ut
 terra fructus coacta reddat. Solue, inquam, si potes, insolentibus
 tuis facultatibus hanc communem calamitatem. Forsan aduo-
 cabis aliquem Piorum, qui precibus, ut Helias Thebites fecit,
 calamitatis huius molestiam tollat, qui sit homo inops, pallidu-
 lus, sine calceis, sine cubili, sine domo, tantum meliora contentus,
 precibus, ac supplicationibus pro cibo, continentia vero pro conu-
 bernali utris. Cum in verisimilis auxilium te sit opus incide-
 re non ne multo riserit divitiarum tuarum curas persequeris?
 Num aurum non conspues, & argentum, ut sterens eicies? quod
 antea omnipotens, ac iucundissimum vocas humanis visibus sub-
 venire omnino putaveras? sed scias illud contra te instare, neque
 accusare, ac horum malorum causam dicere, eo quod se possides
 non rectè dispensaveris, aut erogaveris, quod esurientes praete-
 rieris, quod afflictos non respexeris, quod rogantes non sis mise-
 ratus. Per paucos enim mala, erumnaeque, ad universum Populum
 saepe perveniunt; & unius ob noxam tota quandoque gens everti-
 tur. Achar sacrilegium admisit, ac totus est afflictus exerci-
 tus. Zambr cum scorto Madianitide concubuit, ac Israel poenas
 dedit. Igitur filij charissimi, omnes priuatim, ac publice no-
 stras conscientias examinemus; praesenti siccitate, veluti peda-
 gogo culpam unumquemque nostrum proprii delicti admonenti
 attendamus. Dicamus & nos sensatè cum Beato Iob. Manus
 Domini est, quae terigit me: Potissimum autem calamitatem
 hanc proprijs peccatis adscribamus. Et infra. Quis (dic mihi)
 prohibet hanc, quam admiraris siccitatem non potius esse orbis
 incendium, ac conflagrationem? Solem insuper a via solita erra-
 rem, et terrenis propinquatem corporibus omnia cremare? Ignem
 denique de caelo descendentem, mortales omnes ob eorum scelo-
 naturae punire. Quamobrem te homo, te inquam considera, tuam
 quae per se conscientiam. Nec pueris sub pedagogo constitutis
 similis fias, qui castigatione irati scindunt libellos; patri vero con-
 salenti, ac cibum perhibenti, vestem conscripuit, vel matris ora
 unguibus petunt. Nam, & nauclerum tempestas, et Athletam
 stadium, et ducem pugna, magnanimum calamitas, christianum
 vero

Deficiente
 Annona, ni-
 hil valet mar-
 supium auro-
 plenum.

Elemosina
 comendatur.

Aurum di-
 ctum detra-
 ctione.

uerò tentatio probat, et examinat. Res tristes animam, ut ignis aurum arguunt. Et infra. Tu bonus, ac benignus, quod tibi superest, adicias, ubi deest. Ne uerere ex paruo dare. Ne tuum commodum communi praeponas periculo. Si enim unus tantum fit tibi panis, ad fores autem rogator adsit, deprome illum. Das uero, manus in caelum tolle, discq; miserabilia haec, et benigna uerba. Vnum hunc panem habeo, quem uides Domine, et occasio periculi est; atq; praeceptum tuum mihi propono, et de modico do fratri esurienti. Da et tu Domine, periclitanti seruo tuo. Et infra. Esurientis morbus fames, inquam miserabilis est afflictio. Humanarum calamitatum caput est fames, cuiusuis mortis genere durisorem adferens finem. In alijs namq; periculis, uel ensis cuspede cito interibis, uel ignis impetu breuiter uitam extinguit, aut ferarum dentibus membra statim discepta intereunt, qua quidem dolorem morienti minime protrahunt. At famis diuturnius malum, ocuis torquet, lentius tabefacit, sensim occidit. Naturalem namq; humorem absumit, calorem refrigerat, innatam, ac uegetam corporis habitudinem dederit, uires paulatim debilitat, ossibus caro uelut aranearum tela cohaeret. Coloris flos, sanguine deficiente, refrigerat. Albedinis splendor e summo corpore discedit, et pallor, ac liuor insurgit. Genua infirma, ac per uim tracta conspiciuntur. Vox tenuis, et imbecillis. Oculi infirmi in suis cauis non secus thecis reconditi, quam in putaminibus nuces uisuntur. Ossa tamen pelle operta. Venter uacuus, & collapsus tumore, uiscerumq; solita productione caret; ac dorso tantum ossibus sustentatur, et haeret. Igitur factem hanc corporis miseriam, qui coniuens praeterit, quali dignus erit poena? Quod crudelitatis genus prosequi dicetur? Quomodo inter immanissimas feras non connumerari, ut execrandus, ac hominum interfector dignus erit? Qui enim morbo periculoso, si liceat, non occurrit eadem, qua ille, qui sibi ipsi manus infert, facina damnabitur. Quid fames non cogit? Natura legis saepe peruertere, ac transgredi multis suadet, et hominum corporibus, uel propinquorum uesci. Matrem, quem peperit natum impulit in uentrem male recondere. Quam tragediam iudaica commemorat historia, a Ioseph graui auctore conscripta, quando uidelicet dirae calamitates Ierosolymitanos poenas iustas propter impietatem in Deum dantes, apprehenderunt. Quantum denique caetera antecellat charitati esurientem pascere, ex ipso Conseruatore conspice, qui cum alia saepe praetereat humana incommoda, esurientes respiciens: misericordia moueor, inquit, super turbam hanc. Idcirco in extremo Iudicio, ubi iustos alloquitur ordine primus: & ut caeteris honoratior, qui pauperem nutrit, accersitur

Elemosyna commendatur.

Fames est caput humanarum calamitatum. Fames defribitur, & uerbis pulcherrimis eius in eodem modo demonstrantur.

Propter famem sapientia leges peruertitur.

Nota crudelitatem matrem tempore famis.

Iosephus.

Christus de operibus charitatis, & paupe in subuentione in die Iudicij exquirat.

Aur. Qui panem administrauit, ante omnes promouetur: liberatis denique praeter ceteris in uitam praemittitur. Et infra.

Vereamur, atque immittemur Graecorum humanam uiuendi modum. Apud nonnullos illorum humana consuetudo unam mensam, communem alimoniam, domum unam, frequentem prope populum constituit. Sed externa dimittamus, & tria illa millia epulosepticium a Domino: excepta praecipue nobis succurrant. Denique caeterum Christianorum primum illum amulemur; quibus ab initio communia erant omnia, uita, anima, concordia, mensa item communis, fraternitas indiscreta, charitas non ficta, multa simul corpora unum faciens, diuersasq; animas in unam concilians uoluntatem. Multa (si quaeres) alia exempla uerisq; testamentis, quae sunt ad fraternam dilectionem imitandam, reperies. Si senem esurientem uideris, fac nutrias, ut Ioseph Iacob. Si inimico occurras afflicto, parce tibi, ne expellas uindictae cupidus; sed potius nutrias, ut ille quondam fratres, a quibus uenditus fuit. Cum in iunio incidere egentem, funde lachrymas, ut ille super Beniamin fratre senectutis filio. Quod si forte te Auaritia, ut Regina illa Aegyptia Ioseph teneauerit, sciderit quoq; tibi uestem, ut mandatum diuinum contemnas, ut se, aurum, ac res terrenas amantem, contra Domini tui praeceptum amplectare, ubi cogitatio subierit praecepto Domini repugnans, animumq; sobrium ad Auaritiam impellens, & ad negligendam fraternam dilectionem cogens, atq; ad se cohibens, rumpe & tu illius uestem; reiq; indignitate motus secede, Domino fidem serua, ut ille Putipharo seruaui. Necessaria ciuiliaria uno anno distribue, ut idem per annos septem. Ne cuncta uoluptati tribuas, non nihil animae tuae reserua. Duasq; tibi puera esse filias mundanae conuersationis, prosperitatem, & uitam caelestem. Si meliori cuncta dare nolueris, diuide saltem ex aequo intemperanti filia, & modesta, ne uidelicet praesentem uitam ita opibus, ac delicijs affluentem reddas, ut alteram inopem, ac lacris operam uestibus relinquant. Vt si te oporteat in conspectum Dei nostri, ac Iudicis Iesu Christi, sponsam, saram, ac uis eam secundam uirtutem habentem uenire, noli sponsam in ornata sponso offerre, ne conspiciens, ille uultum auertat, despiciat, complexu neget, sed eam decenti ueste ornatam nuptiarum tempore serua, & unacum caeteris prudentibus uirginibus charitatis perpetuum ignem, ac lampadam oleo continuo refertam habens, in thalamum recipiatur.

Hic, & alia perpulchra hoc in loco Basilius similem sententiam scribit, in enarratione noni capitis Esaiæ, explanans illa uerba, *Et populus non est conuersus, donec percussus est.* & Do-

Graeci multi, unam tantum inter semetipsum faciebant.

In primitiua Ecclesia omnia erant communia.

Nota pro concionatoribus.

Dominum exercituum non quaesuit. Quod ut (inquit) Inimici Dei hisce flagris conscisci nondum compunxerint, non dum etiam auersus est furor eius; sed adhuc manus eius facultas animadvertendi in facinorosos erecta est, & elata in eos, quos nihil poenitet malitia, & malignitatis, quas gesserunt. Quia igitur Populus hic non sermone, sed plagarum irrogatione sanatur, scriptum est. Et omnis Populus non est conuersus, nisi plagis impositis. Quo fit, ut talibus necessaria sint, & utiles plagae. Nemo igitur se anxio labore torqueat in inquirendis causis afflictionum, & molestiarum; puta quia ob causam terra squaleat siccitate, cur uis imbrinum, ac redundantis pluuia caelo delabatur, ut quid plena terroris fulmina, quae ex causa ex aere sident grandines. Nostri causa hac inuehantur, qui retinemus cor impenitens, nec nisi plagis prius eruditi conuertimur. Haec ille.

SECUNDVM DVBIUM.

An tempore pestis, Ludus alearum sit licitus Clericis?

Sententia Caicta.

CAietanus 2. 2. quaest. 168. artic. 3. dicit, quod Clerici tempore pestis possunt ludere recreationis gratia, ubi sunt soliti sine scandalo ad chartas, uel tabellas, uel aleas, uel taxillos, seu dados, nec ob id ullum crimen incurrere. Idem in sua summula uerb. Clericorum peccata, ubi generalem regulam statuit, quod transgressio praeceptorum positui iuris etiam si sub poena excommunicationis prohibeantur, non sit eius sententia peccatum mortale; si temeritas, si contumacia si contemptus desit, nisi consequatur graue scandalum, aut malum exemplum, aut aliquod peccatum iure Diuino prohibitum, uel nisi irregularitas, uel maior excommunicatio ex actu prohibito incurratur, quamuis huiusmodi transgressiones multa peccata uenialia etiam grauia complectantur; & addit, quod propter huiusmodi transgressiones nemo incurrit poenam excommunicationis etiam ferendae sententiae, nisi monitus a suo Iudice contumax fuerit.

Dictum Caictani. Armilla. Doctrina Caictani nimis est laxa. Nauarrus.

Ultimo dicit, quod illa sola praecipua obligant ad mortale; quorum transgressio contra charitatem est. Idem Armilla uerb. ludus, num. 3. & uerb. Clericus, num. 11. Haec doctrina Caictani non placet Nauarro in capit. 25. sui manualis num. 111. Videtur enim ei nimis laxa; & bene. Quocirca hic tria breuiter uidentia sunt.

Primum, An ludus alearum Clerico sit mortale peccatum.

Sc-

A. Secundum. An tempore pestis, uel aegritudinis ita excusetur Clericus, ut possit licite ludere.

Tertium. An lex humana praecipua semper obliget ad mortale.

Circa primum dicimus. Quod cum ludus ex sui natura, sit actus principaliter factus ad animi recreationem, in quo in cunditas, & delectatio animalis, seu animae quies intenditur, per uoluptatem exteriorum actuum, ut optime Arist. 4. Ethic. & S. Thom. 2. 2. quaest. 168. artic. 2. potest esse bonus, & malus. Bonus si fiat ad honestam animi recreationem, semota omni circumstantia mala, ex cuius frequentatione habitus, & consuetudo honeste ludendi gignitur, quae a Philo. solo citato Eutrapelia uocatur; cuius proprius actus est, ut bene conuertat aliqua dicta, uel facta in solatium, & habet sua extrema, excessum uidelicet, & defectum inordinatum ludendi, ut ibidem S. Tho. artic. 3. & 4. Malus est, qui lege uetatur, uel circumstantia mala uestitur, & ex suo genere, ut plerumque peccatum ueniale est; mortale uero, dum consistit in turpibus, uel in iniuriis, & in irreligiosis actionibus, uel ex tali circumstantia mortiferam malitiam induat. Et quamuis ex septem circumstantiis ludus censeatur malus scilicet, ex fine, loco, qualitate, tempore, modo, abusu, & persona, ut optime

Ludus ad quod inueniunt.

Arist.

D. Thom.

Ludus potest esse bonus & malus.

D. Tho.

B. Caictanus, & Armill. locis citatis; non tamen semper ex his ludus sortitur naturam peccati mortalis ut egregie Nauar. in manuali, capit. 20. num. 3. Quamquam enim fiat ludus cum animo principaliter lucrandi aliquid notabile ab eo, qui donare potest, uel si fiat cum uehementi appetitu, & auiditate ludendi; uel etiam in loco, seu tempore sacro; (nisi specialiter talis ludus prohibeatur; uel si fiat a persona clericatu sacro insignita, ut dicimus) non ideo semper erit crimen mortale. Vt autem (in quo sistit difficultas) cognoscatur, quando persona Ecclesiastica mortaliter peccet ad chartas ludendo, pono has Conclusiones.

Ludus ex septem circumstantiis censeatur malus.

Caict.

Armil.

Nauar.

Ludus non semper est peccatum mortale.

Prima Conclusio.

Quando Clericus ludens peccat mortale.

liter.

Nauar.

Syluest.

Adria.

Ioan. Ma.

Panormi.

Turrecrem.

Hoslien.

Glosa.

Probatur conclusio.

Prima Conclusio. Absolute loquendo (supposita lege Canonica prohibente,) ludere ad chartas, uel cum taxillis, aut dare dati, Clerico est peccatum mortale. Hanc teneo cum Nauarro dicto capit. 20. num. 9. & Syluest. Verb. ludus §. 4. & Adriano, & Ioan. Maio a Nauar. citatis, & Panorm. cap. Clerici, de uita, & honest. Cleri. & cap. 1. & sec. de postul. Idem asserit Turrecrem. commet. capit. 1. distin. 35. & Hoslien. in summa, & Glosa dicto capit. Clerici uerb. aleas, Et probatur conclusio ratione. Quoniam praefati sic ludentes transgrediuntur legem Canonica iustam, & honestam, ut habetur

in

in d. cap. 1. distin. 3. §. & capit. Inter Dilectos, de excessib. Prælatorum, & dicto cap. Clerici, de uita, & honest. Cleric. Et quoniam pœne grauiſſimæ depositionis uidelicet ab officio, uel beneficio, & excommunicationis comminantur, nemini dubium esse debet, quod peccatum mortale sit illarum transgressio, ut doctè Raymundus apud Syluest. loco citato, uerb. ludus, §. 4. afferens, quod dictæ pœnæ, non inferuntur nisi pro mortali.

Raymundus.

Con. Tri. prohibet ludum cartarum, alearum, & taxillorum Clericis.

Clerici peccant etiam si ludant de bonis patrimonialibus, licet de ijs nõ obligentur ad restitutionem. Nota.

Clericus ludens parum, in secreto cubiculo ad exhilarandum infirmum, non peccat.

Raymun. Syluest. Secunda Conclusio.

Clericus qui pro consuetudine habet publicè quotidie ludere ad cartas, nõ est absolendus.

Panormit. Ratio Caietani.

Tertia Conclusio.

Clericus spectator publicus ludæ cartarum, i. taxillorum, peccat mortaliter propter scandalum.

Adde, q. Conc. Trid. sess. 25. de reformatione, & Sess. 24. c. 12. prohibet huiusmodi ludos Clericis, innouando etiam pœnas antiquorum Conc. Prouinciales item synodi, & Diocæsanæ, sæuiores pœnas in ludentes Clericos fulminant.

Puto autem cum Doct. Nauarro, quod peccent nõ solum si ludant de bonis beneficalibus, sed etiam patrimonialibus, licet de his non obligentur ad restitutionem. Et conclusionem intelligo de Clerico in sacris constituto, uel beneficiũ obtinente. Nam de his, qui minores ordines habent tantum, ac de laicis est arbitrandum. Dixi uerò in conclusione. *Absolute, & de genere suo*: Nam si per accidens Clericus, uel Monachus ludat uerbi gratia parum, in secreto cubiculo ex recreatione, uel ad exhilarandum infirmum, non puto peccare ullo modo, ut sentiunt Raym. Syluest. Caiet. & Nauar. nu. 3. ubi supra.

Secunda Conclusio. Clericus assuetus ludere, uidelicet qui ludum ex consuetudine habet, id est, ut sæpè, uel quasi quotidie ludat ad chartas &c. uel item publicus alearum lusor, id est, qui in corona, & confessu laicorum huiusmodi lusi deseruit, sine dubio peccat mortaliter, nec est absolendus, nisi talem statum relinquat. Est Conclusio Panormitani in dicto cap. Clerici, fundata in doctrina. D. Pauli, *Nemo militans Deo, implicet se negotijs secularibus*. Et patet ratione. Quia dat operam cum scandalo, & malo exemplo rei illicitæ. Caiet. in d. quæst. 178. egregiam assignat rationem, dicens. Clerici si uerè deseruirent alear, iam contempiores essent legis, quam ab rogatam, quoad illos non puto, sed magis renouatam, & extensam in d. cap. Clerici officia, extra, de Vita, & honestate Clericorum. Nec huiusmodi celsendus est ullo pacto ex recreatione ludere, sed ex vitio, malo habitu, & praua consuetudine, ut laici; quemadmodum, ille qui non modicum quid, sed magnam quantitatem ludo exponit, non ex recreatione, sed ex cupiditate ludere iudicandus est. Syluest. uerb. ludus, nu. 14. in fine.

Tertia Conclusio. Clericus publicus spectator ludi taxillorum,

argum, & chartarum, etiamsi actu non ludat, peccat mortaliter propter scandalum, & malũ exemplum. Verbi gratia, ubi habentur baractariæ, uel circuli in domibus, uel in plateis ad ludendum, Clericus non debet interesse, sed auferere. Et si notabiliter ac multo tempore ibi maneret, committit in legem, ex dicto Nauarri, ubi supra, & allegat d. cap. Clerici, de uita, & honest. Cleri. & Authentica interdicimus, C. de Episcopis, & Clericis, ubi præcipitur, quod Clericus inspector ludi, tribus annis ab altaris ministerio rejiciatur, & in Monasterio recludatur; quod non currit si paruo tempore inspiciat, per ea quæ dicit S. Tho. 1. 2. quæst. 88. artic. 5. & 6. & 2. 2. quæst. 3. art. 5. & quæst. 59. artic. 4. & S. Antonin. 2. par. titu. 4. capit. 5. §. 7. & 8. Et Adria. quod li. 8. & Nauar. in eod. loco.

Quarta Conclusio. Clericus si ex recreatione ludat quid paruũ, ita tamen affectu, & animo delectetur eo ludo, ut si esset etiam mortalis, uel in magna quantitate eo delectaretur, peccat mortaliter. Ita Nauar. ibidem cap. 20. num. 14. & Gabr. 4. distin. 1. §. quæst. 11. artic. 3. dubio 3. & propter animi preparationem, clara est Conclusio. Unde, qui minimam quantitatem pecuniæ ad ludum sæpius assumunt, illumq; ter & quater per hebdomadam repetunt, quoniam conuincuntur, prædictum prauum affectum habere, puto esse in statu peccati mortalis.

Quinta Conclusio. Si præsentia, aut Auctoritas magni Clerici, puta Abbatis, Archidiaconi, Episcopi, uel Cardinalis, seu Vicarij esset causa, quod ludo mortali ludatur; id est, quod chartarum ludus continuetur multo tempore, uel quod quotidie frequentetur à Clericis, illi peccant mortaliter absq; dubio, ut ait Nauar. capit. 20. num. 14. argum. Glos. singu. Cle. Archiepiscopo, de priuilegijs. Et maximè ueritatè habet Conclusio, quando quis ex officio prohibere debet, & non prohibet, sed approbat, uel dissimulat, ut ait Angelus, uerb. ludus, §. 6. & Nauar. ibidem.

Circa secundum, dico. Quod tempore pestis, uel contagiois, & grauis ægritudinis in Populis, nullo pacto licet Clerico, præsertim Curato ludere præfatis prohibitis ludis, neque ex recreatione, contra Caietanum, & ratio est. Quoniam circumstantia illa, quod quis labore pestis, & ludat ex recreatione, implicat, cum illud sit tempus orationum, & pœnitentiæ, & sicut non licet huiusmodi ludis ludere existente in periculo mortis, sine uitio saltem grauis peccati uenialis; ita nec tempore pestis. Clericus enim uel erit peste infectus, uel sanus, si peste affectus, debet saluti Animæ suæ incumbere, &

D. Thom. D. Antoni. Adria. Nauar. Quarta Conclusio. Nauar. Gabr. Nota.

Quinta Conclusio. Si præsentia, & auctoritas alicuius magni Clerici est in causa, ut ludatur ludo uenito, talis persona grauis nisi id impediatur, peccat mortaliter. Nauar. Glos. Angel. Nauar.

Tempore pestis nullo modo licet Clerici ludere prohibitis ludis, neque ex recreationem præsertim Curato contra Caiet. Ratio dicta.

CON-

contritionis; si sanus debet alijs officia pia, & opera misericordiae exercere. Vnde puto saltem grauissimum ueniale committere.

Caietanus pūgitur ab Auctore.

Nec dicat Caietanus, quod ubi soliti sunt Clerici ludere, consuetudo abusum excusat. Hoc enim est addere malum malo; nec abusus sunt confirmandi, sed extirpandi, praesertim cum ad animi recreationem, honestiores ludi, quorum infinitus est numerus, Clericis non desint.

Nota ex Caetano quando sit Clerico mortale, uel ueniale ludere.

Addit unum Caietanus, quod ex laruitate, & sine scandalo Clericis ludere, ueniale est, nisi ex natura actus, qui assumitur in ludo repugnet Clerico, ut assumere arma, laruas, & huiusmodi; tunc enim iuxta speciem, & repugnantiam actuum assumptorum ad ludum, iudicandum est de mortali, uel ueniali, an inducat contemptum interpretatum Clericali dignitatis, & Canonicae legis. Ex hac enim eius doctrina sequitur, quod cum natura actus, qui assumitur in ludo chartarum, & taxillorum repugnet Clericali dignitati, & Canonicae legi, quod talis ludus ex se Clerico sit illicitus.

Circa Tertium. Quoniam materiam de lege praecipua, quando obliget sub peccato mortali, memini me in quodam responso pertractasse copiose dum in Varicana Petri Basilica Theologum agerem; & nactus occasionem Capitulo, & Canonicis consilium darem, placuit mihi, doctrinae gratia illud hoc in loco inferere, in quo resolutio illius articuli satis plenè continetur.

DIGRESSIO.

An licite, ac salua conscientia, recedere ualeant Canonici à seruij formula à Sanctissimi Vicario, Capitulis de Vrbe demandata?

Inferuise alteri est de iure Diuino, & naturali. Heb. 7.

Ante omnia accipiendum est, Canonicos Ecclesiae, & altari inseruire, Diuino, ac naturali iure teneri. Diuino quidem, tum quod Clerici in locum leuitarum, à quibus in templo Dei mylteria Diuino iussu explebatur, successerunt. capit. Translato de consti. & est D. Pauli ad Hebræos capit. 7. & can. Cleros 21. distinctione; tum etiam quoniam apertissimè hoc nobis Dominus significat. Deut. 19. & apud Apost. 1. Corint. 9. & 1. Thimot. 5. Vbi scribitur, quod, Qui de sacratio, & altari edunt, sacratio, & altari seruiant, quemadmodum, qui uiuit de Euangelio Euangelizare debet, quia merces debetur operario. Luc. & Marc. 10.

Deut. 19. 1. Cor. 9. 1. Timoth. 5.

Luc. 10. Mar. 10.

Adde,

A Adde, quod cum cultus Dei in Ecclesijs, & templis de iure Diuino sit, & Ministri Ecclesiastici à Christo Domino instituti sint, ut definit Concilium Trident. Sess. 23. capi. 2. & 4. & can. 6. sequitur euidenter, quod ministerijs, functionibus uè sacri altaris incumbere Diuino obligantur praepcepto, aliàs frustra instituti essent.

Cultus Dei in Ecclesijs, & templis est de iure diuino. Concil. Trid.

Quod autem naturali quoque iure ad id teneantur, facile est demonstrare, primo. Quia labor, & praemium, opus, & merces correlatiua sunt. Quisquis igitur mercedem accipit, laborare diuina iustitia deuincitur. Nam ut habetur Clement. 1. de cens. & exat. Natura consonum est, illos non recusare onera, qui rerum commoda complectuntur. Et 12. q. 2. can. charitatem, & can. Ecclesiasticis ait Gregorius Ecclesiasticis uilitatibus desudantes, Ecclesiastica dignum est, remuneratione gaudere. Quinimo ille qui lucrum amplectitur, onus autem subire recusat, etiam secundum leges imperiales, non est ferendus. C. de caduci. tollen. l. 1. §. pro secundo, in fine, & infinitis alijs legibus, quas superuacaneum est adducere.

Secundò Probat. Quoniam inter beneficium, & Beneficium, est quaedam coniunctio spiritualis Matrimonij, de bitum itaque sibi inuicem mutuam reddere opere praecipua B est.

Inter beneficium, & Beneficium, est quaedam coniunctio spiritualis matrimonij Corollarium

Ex his inferitur, quod Canonici; qui vel ex toto, vel ex maiori, & praecipua parte cultum diuinum, & obsequium Ecclesiae negligunt, peccato ad mortem peccant, agentes contra Dei, & naturae praepceptum. Verum quomodo, qua forma, quo uidelicet tempore, quoribus, à quibus, quid deniq; in Ecclesiasticis obsequijs peragendum sit, id Ecclesiae, Concilij, & Praelatis relictum est à Domino determinandum, & praescribendum. Sicut etiam praepceptum confitendi, ieiunandi, & obseruandi festos dies, quamuis sint de iure Diuino; tempus tamen, & modus ea adimplendi, Ecclesiae iudicio relictum fuit. Ecclesia enim, (in qua omnia honestè, & secundum ordinem fieri docet Paulus 1. Corint. 14.) potestatem habet condendi leges, quibus uniuersos obliget Christianos. A tempore itaq; Apostolorum, à scripturis sacris cognoscitur, statas fuisse orandi horas, & tempora certa, ut Act. 3. habetur de Petro, & Ioanne ascendentibus ad templum ad horam orationis nonam, Et cap. 10. Ascendit Petrus ad superiora, ut oraret circa sextam horam. Et cap. 16. Paulus, & Syllas adorantes media nocte, laudabant Dominum. Quod patribus quoq; veteris testamenti alienum non erat, ut de Daniele, & Dauide omnibus

1. Cor. 14. A tempore Apostolorum sunt determinatae quaedam horae orandum. Act. 3. Actorum 10. Actorum 16. Antiqui etiam Patres horas habebat statutas ad laudandum, & orandum Dominum.

Chorus, vnde
nō ē sūp̄st.
A tēpore. B.
Ignatij diu-
nitus edocti
ceptū fuit al-
ternatim psal-
mos in Cho-
ro cantari.
Euseb.
Concil. Aga-
then.
Concil. Late.
Concil. Vien.
Lex conue-
niendi toties
vel toties in
choro, ortum
habuit ex Cō-
cil. Triden.
Officia diui-
na cepta sunt
recitari i Cho-
ro ordinatim
tēpore Pij V.

Prima Cōcl.
Canonici so-
li. l. Capitu-
lum, non p̄t
facere statu-
tum residen-
tia, & seruitio
Ecclesie.
Panormit.
Archidia.
Glof.

nibus compertissimum est. Et quamuis primis temporibus C. ad modum coronę circa Aram concorditer psallentes fide- les starent, vnde chorus nomen sumpsit; ab Ignatio tamen diuinitus hac de re edocto alternatim, cantari incęptum est. Lege quod Phi'o Hebreus narrat, apud Eusebium Cęsariensem lib. 2. Hist. Ecclesię, cap. 16. Vnde in Concil. Agaten. can. 3, & in magno Later. & in Viennen. statutum est, vt quoti- die debitis horis officium nocturnum pariter, & diurnum in Cathedralibus, & collegiatis Ecclesijs deuote ab Ecclesię ministris psallatur. d. 91. can. Pręsbyter; can. Eleutherius, & in Clementina prima de celebratione missarum.

Ad verò id quod ad certam legem in Choro conueniendi spectat, vt an ab omnibus, & singulis Ecclesię ministris quoti- die Chorus sit frequentandus, quamuis de iure antiquo, d. 92. can. vlt. determinatum sit, vt ad quotidianum psallendi of- ficiū matutinis, & vespertinis horis ad Ecclesiam omnes conueniant; tamen quomā in nouissimis temporibus ver- samur, quibus refriguit Charitas, hoc ordinarijs, & locorum Episcopis, seu etiam Synodo Prouinciali certa lege, & for- mula constituendum, & ordinandum sacrosanctum Con- ciliū Tridentinum decreuit, & reliquit, in Ses. 24. c. 12. Quod D. cum Romę executū fuerit, anno primo Pontificatus S. D. N. Pij V. ab eius Vicario de ipsius mandato ab omnibusq; Ca- nonicis fuerit formula illa seruitij recepta; & hæcenus ob- seruata; cumq; singularis sęrus, & aper de Sylua hanc vineā Domini perpetuò exterminare contendat; eiusq; maceriam destruere, vt pariete obseruantię inclinato; & macerā Ec- clesiasticę disciplinę depulsa, facilior, & promptior Clericis aditus pateat ad vanitates; declarabitur à me modò in gratiā eorum, quibus iugum Domini minime suaue est, & leue, sed onus graue, quiq; magis ad destructionem, quā adificatio- nem positi sunt: Num licet, ac salua conscientia ab hac for- mula recedere possint. Pro cuius decisione. tres statuo con- clusiones.

Prima Conclusio. Canonici soli, seu Capitulum non p̄t propria authoritate facere statutum super residentia, & serui- tio Ecclesię. Hęc Concl. habetur in terminis apud Panorm. cap. cum omnes, de consti. nu. 3. in fine, & nu. 4. in princi. & apud Archi. d. 50. c. contumaces. nu. 1. Et ratio optima reddi- tur. Qm̄ ea quę tangunt generalem statū Ecclesię, quate est statutum de residen. facien. nō possunt sine Episcopo statui, vt est Glof. sing. in verb. statutum, c. 2. de verb. sign. in 6. & ad Episcopum principaliter spectant per Archidiaconum, ibidē Gemin.

A Gemin. cap. cum in tua, de consue. in 6. nu. 2. Imò nullum sta- tutum nouum adi potest, nec consuetudo aliqua immutan- da est sine Episcopi licentia, rex. in c. cū consuetudinis de con- sue. cap. Cū oēs de constitu. cap. Nouit; cap. Quantò de his, quę sunt à Prælato, & c. nisi de minimis, læuissimis, vel sin- gularibus negocijs agatur, vt in dicta Glossa. Hęc omnia as- ferta inuenies ab Innocentio, in cap. Cū accessisset, de con- stitu. & ab Archi. cap. Catholica, r. d. & à Panor. conc. 7. lib. 2. in fin. vbi & aliam rationem Conclusionis assignat. Quia cū Episcopus sit caput capituli, cap. requisiti, de testamentis cap. Cū Clerici, de verb. sign. cap. nouit, de his quę sunt à Prælato, à quo capite non licet membrum recedere, cap. Cū non liceat de prescripti. & sine capite nihil est faciendum, vt Innoc. & Archi. ibidem.

Adde, quòd Clerici in Ecclesia facere residentia tenentur ad mandatum sui Prælati, vt notatur, in cap. peruenit de Appellatio. à quo puniuntur contumaces, & Ecclesiam tempori- bus debitis non frequentantes in can. Contumaces d. 50. & can. vlt. dist. 91. Præterea, quia disponere super residentia, & seruitio, est actus Iurisdictionis, quę non apud Clerum, sed apud Episcopū residet. r. 2. q. 2. can. Statuimus, can. Abbatibus, & 10. q. 1. can. sic quid a, can. decretū, can. regēda, & sequenti.

B Præterea, quia ea disponere, quę generalem Ecclesię statum concernunt, spectat ad eum cuius est Ecclesia, nempe ad Epi- scopum. Ecclesia, n. non Canonorum est, sed Episcopi. cap. Cū in Ecclesia tua, de præben. in 6. cap. Cū in tua, de consue- tudine in 6. Nam Canonici non habent Ecclesiam, sed bene- ficiū in Ecclesia, vt notat Panorm. li. 2. cons. 9. quod incipit Iesu Christi in principio, & in cap. fina. de præben. Cū igitur titulares Cardinales locū Episcopi teneant in ipsis Eccle- sijs, quarū titulum sortiti sunt, quantū ad ea, quę Iurisdictionis sunt; ita vt in illis, & eorū Parochijs Episcopale, vel qua- si Episcopale iurisdictionē habeat, c. his, quę de maiori, & obe- diē. & ibi Panor. & ab eodē in c. Dilectus, nu. 12. de Cappell. Mona. & ca. Cū te, de sent. & re iudicata, nu. 12. & notatur à Ioan. Andr. c. 1. de maiori, & obed. in 6. & Cardinali in Cle- mentina, 2. §. irritum in 3. quęst. de elect. & Hierony. Alba. in suo lib. de Card. sine eorū interuentu, & cōsensu hoc sta- tutum nouum ædi neq; Accedat vltimò Analogia, & pro- portio inter Cardinales, & Canonicos, tradita à Panormit. in dicto cap. Nouit, num. 3. de his, quę sunt à Prælatis: Quòd sicut Cardinales dñr Fratres Papę; ita Canonici Fratres Ipi- scopi. Quocirca sicut nec illi sine Papa, nec isti sine Episcopo

Q. 2 aliquid

Nullum sta-
tutū nouum
edi p̄t. nec
consuetudo
mutāda, sine
Episcopi li-
centia.
Glof.

Archidia.
Panorm.

Clerici tenē-
tur facere re-
sidentiam in
Ecclesia ad
mandatū sui
Prælati.

Ad Episcopū
spectat dispo-
nere ea, quę
generale sūt
Ecclesię statu-
m concernunt.
Canonici nō
hnt Ecclesiā,
sed beneficiū
in Ecclesia.
Panormit.
Cardinales ti-
tulares i suis
Ecclesijs hnt
Episcopalem
vel quasi Epi-
scopale iurif-
dictionem.
Panormit.
Ioan. Andr.
Hier. Alba.
Panormit.
Sicut Card-
inales dñr Fra-
tres Papę, ita
& Canonici
dñr Fratres
Episcopi.

Aliqua sunt in Ecclesijs i quibus nec Canonici, nec Episcopi quam facere possunt. Glofa. Panormit. Episcopus regulariter non potest quid statuire contra ius commune. Ioan. Andr. Panormit. Episcopus in quibus regulariter non possit facere quidquam. Concil. Trid. Secunda Conclusio. Canonici non possit salua conscientia recedere a formula seruitij precripta illis a Vicario Papae. Declaro. Canonici adstringuntur in conscientia obseruare tale seruitium, neque illud abrogare, uel immutare in parte deteriorem per nouam constitutionem, & decretam possunt, aliam prescribendo seruitij formam, sine peccato mortali. Probatur tripliciter. Primo. Quia in ista formula Vicarii, non solum est uerbum, *Intimamus, & mandamus*, sed uerbum *precipimus*; quod uerbum necessitatem importat, & obligationem obseruationis de iure communi sub poena mortalis peccati, ut est textus in Clementina exiui §. nec tamen, de uerb. sign. & text. in cap. Exijt, qui seminat, de uerb. sig. in 6. & text. c. 2. de maio. & obedi. ubi minatur anathema contrauenienti decreto Episcopi, & text. 14. q. 1. can. quilibet, & eodem can. §. quod precipitur, qui non ex Greg. ut ibi scribitur, sed ex D. Hieron. sumptus est; *Quod precipitur, inquit, necesse est fieri, si non fiat poenam heri. Vbi Consilium est, libertas est offerentis, ubi preceptum, necessitas est seruientis, ut obediat, uel imperatis, ut obediat.* Cui canon subscripsit Celest. 4. c. in his de uerb. sign. & 23. q. 1. c. militare ex D. Aug. dicit. *Quod Caesar precipit, faciendum, quod imperat, tolerandum.* Quod autem constitutio precepti: uia obliget ad peccatum mortale, asserunt ceteri omnes Doctores tam Theologi, quam Canonistae. S. Th. 2. 2. q. 186. ar. 9. in corpore ad Secundum aperte dicit, quod licet lege Ecclesiae non omnes ordinationes, uel publica statuta obligant ad mortale; similiter nec omnia statuta regulae alicuius Religionis: quam non omnia traduntur per modum

D. Grego.
D. Hierony.

D. August.
D. Tho.
Non omnia statuta regulae alicuius Religionis, obligant ad mortale, & quare.

aliquid constituent, & disponent. Animaduerte hic tamen, quod aliqua reperiuntur, in quibus nec Canonici, nec Episcopus statuere possunt, puta in magnis, & arduis negocijs, ut est Glofa d. 18. in Summa, & Glof. uerb. Decretum c. si quis uenerit de maiori. & obedi. declarando Panorm. in dicto c. Cum consue. de consue. docet intelligendas esse in negocijs referuatis Pape, uel ubi iam prouisum est a iure communi. Episcopus. n. regulariter non potest statuere contra ius communi, cap. quod super his de, maio. & obedi. & plenè per Ioannem Andream in fine de officio Archid. in 6. & Panorm. in cap. Cum dilectus, nu. 10. de consue. Adde tu, quod nec in illis in quibus iam Papa statuit illa rescindendo, ut est textus in c. Institutionis nostrae, 25. q. 2. Nec ita quibus Synodus Prouincialis ordinem tradidit, sicut decreta Conc. Trid. Sec. 24. c. 2. §. Interea. An uero in his quae potest statuere, requiratur Capituli consilium, & interuentus duntaxat, An etiam assensus, & consensus; altioris hoc est speculationis, & a nobis alibi discutiendum. Secunda Conclusio. Canonici non possunt salua conscientia recedere per se a formula seruitij precripta illis a Vicario Papae. Declaro. Canonici adstringuntur in conscientia obseruare tale seruitium, neque illud abrogare, uel immutare in parte deteriorem per nouam constitutionem, & decretam possunt, aliam prescribendo seruitij formam, sine peccato mortali. Probatur tripliciter. Primo. Quia in ista formula Vicarii, non solum est uerbum, *Intimamus, & mandamus*, sed uerbum *precipimus*; quod uerbum necessitatem importat, & obligationem obseruationis de iure communi sub poena mortalis peccati, ut est textus in Clementina exiui §. nec tamen, de uerb. sign. & text. in cap. Exijt, qui seminat, de uerb. sig. in 6. & text. c. 2. de maio. & obedi. ubi minatur anathema contrauenienti decreto Episcopi, & text. 14. q. 1. can. quilibet, & eodem can. §. quod precipitur, qui non ex Greg. ut ibi scribitur, sed ex D. Hieron. sumptus est; *Quod precipitur, inquit, necesse est fieri, si non fiat poenam heri. Vbi Consilium est, libertas est offerentis, ubi preceptum, necessitas est seruientis, ut obediat, uel imperatis, ut obediat.* Cui canon subscripsit Celest. 4. c. in his de uerb. sign. & 23. q. 1. c. militare ex D. Aug. dicit. *Quod Caesar precipit, faciendum, quod imperat, tolerandum.* Quod autem constitutio precepti: uia obliget ad peccatum mortale, asserunt ceteri omnes Doctores tam Theologi, quam Canonistae. S. Th. 2. 2. q. 186. ar. 9. in corpore ad Secundum aperte dicit, quod licet lege Ecclesiae non omnes ordinationes, uel publica statuta obligant ad mortale; similiter nec omnia statuta regulae alicuius Religionis: quam non omnia traduntur per modum

A modum precepti; sed quaedam proponuntur per modum ordinationis cuiusdam, uel statuti obligantis ad certam poenam; ubi tamen est ratio precepti sine mentem D. Tho. erit obligatio, ad mortale, ut ait in corpore artic. eiusdem; Vbi tenet, quod subditus agens contra preceptum, uel ore tenus a Praelato factum, uel in Regula expressum, peccat mortaliter. Idem ait in opusculo. 61. cap. 1. Vbi enumerans quatuor genera peccatorum, ait, sunt, ut uolunt Magistri precepta, quaedam prima necessitatis, quaedam Secunda, quaedam Tertia, quaedam autem Quarta, & haec sunt ea, quae Praelati Ecclesiarum instituunt uidelicet, quae instituit Papa in Ecclesia, aut Archiepiscopus in sua Prouincia, aut Episcopus in Diocesi sua, aut Abbas in Abbatia sua. Haec D. Tho. Praeterea, quod preceptum importet rationem debiti, & sit obligatorium, & necessitatem afferat obseruationis; est doctrina eiusdem D. Tho. 2. 2. quaest. 44. artic. 1. in corp. & quaest. 56. artic. 1. ad primum, & quaest. 152. artic. 2. ad primum, & 3. contra gentes cap. 116. & 117. quod dicitur 4. artic. 20. quod dicitur 5. artic. 19. 1. 2. quaest. 99. artic. 1. & artic. 5. Idem censent ex Theol. Medin. in tract. de penitentia, in q. de necessitate ieiunij; Idem Castren. 1. lib. de lege poen. cap. 5. Idem Caietanus in Comment. super dicto. artic. 9. quaest. 186. 2. 2. Vbi hanc opinionem, ut rationabilem sustinet. Idem Ioan. Maio. 4. sent. d. 38. q. 18. B Inter Canonistas Panorm. in terminis in cap. relatum, ne Cleri, uel moni. num. 6. & in cap. nam concupiscentiam, de Consti. Vbi dicitur textum in Clementina exiui de paradiso, meliorem esse textum adducibilem ad hanc materiam, & in rubrica de obseruatio. Ieiunij, nu. 12. Vbi dicitur, textum in Can. quisquis. §. quod precipitur. 14. q. 1. *etiam sine contemptu, obligare ad mortale transgressorem.* Archid. in dicto cap. quisquis preceptis. nu. 2. & cap. utinam d. 76. Ioan. de Turrecre. in dicto cap. Quisquis. Gemin. in cap. perpetuae de elect. in 6. nu. 4. Caldar. consil. 20. de Consti. Hi omnes asserunt, quod transgressio, & inobedientia statuti, & constitutionis precepti, uel seu precepti, etiam Praelatorum, seu superiorum, est peccatum mortale. Idem asserit Syluester uerb. lex q. 8. & uerb. preceptum q. 2. Ioannes de Tabie. eodem uerb. lex, q. 28. nu. 29. Summ. Angel. eo. titu. num. 3. Nauarr. in suo Manua. cap. 23. num. 49. & 50. Vbi habet, ex usu Ecclesiastico, & ex interpretatione communi Doctorum obligare ad mortale, & dicit, hanc opinionem esse communem Card. in Clem. fin. col. 4. de Procu. dicit, quod preceptum necessario adstringit. Quem sequitur Decius in Rub. C. de manda. Princip. Q 3 Secundo

D. Thom.
Subditus agens contra preceptum, uel ore tenus a Praelato factum, uel in regula expressum, peccat mortaliter.

D. Tho.

Medin.
Castrensis.
Caietanus.
Ioan. Ma.

Panormi.

Archid.
Turrecre.
Caldarola.
Transgressio statuti, seu constitutionis precepti, seu precepti etiam Praelatorum, uel superiorum, est peccatum mortale.
Syluest.
Tabie.
Nauar.

Secunda ratio.
Concil. Trid.

Secundò principaliter probatur conclusio, ex Decretis Concil. Tridenti. Sess. 22. cap. 3. vbi habetur, quòd Canonici, qui personaliter competens in Ecclesia seruitium iuxta formam ab Episcopis præscribendam, quolibet die statuto non impleuerint, illius diei distributionem amittant; & crescente contumacia, contra eos iuxta sacrorum canonum constitutiones procedatur: Rursus Sess. 24. cap. 12. inquit. *Cætera, quæ ad debitum in diuinis officijs regimine spectant, de certa lege in Choro conueniendi, & permanendi, certam cuique formam præscribat Synodus Provincialis, & interea Episcopus non minus, quam cum duobus Canonicis, poterit promovere.* Item in Sess. 21. capit. 3. inquit, distributiones quotidianæ, diuidantur inter Diuinis interessentes, iuxta diuisionem ab Episcopo faciendam, &c. Quibus ex locis vides, munus huiusmodi dispositionis seruitij Ecclesiastici, Episcoporum esse. Quocirca ab illa recedere propria auctoritate, est agere contra Concilium, quod intendit, Ecclesiasticam disciplinam iuxta has formulas restituendam esse.

Distributio-
nes quodiam
na, inter essen-
tes diuidun-
tur.

Vltra tres mē-
ses non licet
abesse à serui-
tio Ecclesiæ.

Hic adde, quòd si relaxaretur hoc seruitium, contingeret, posse quolibet Anno abesse ab Ecclesia ultra tres menses, quod aduersatur dicto Concil. Triden. Sess. 24. capit. 12. Dies enim, quibus ex huiusmodi formula Vicarij Papæ licitum est abesse ab Ecclesiæ seruitio in toto anno, non excedunt spatium, & numerum trium mensium, dierum videlicet nonaginta; quòd si etiam breuius seruitium instituat, profectò ultra prædictos dies necessarium erit non seruire, & licebit abesse.

Tertia ratio.
In præceptis
Ecclesiasticis
est non adhi-
cipimus, sed
sola verba
cõta, vt in-
timamus, &
mandamus,
dummodo ma-
teria sit gra-
uis, eius trã-
gressio, indu-
cit poenitentiam
mortale.
Medina.
Caietanus.
Ansel.
D. Anton.

Tertiò, principaliter probatur. Conclusio ratione. Et primò ex parte materiæ, quæ in casu nostro est grauissima, & maximi momenti, vt puta concernens cultum Diuinum, quo nihil præciosius, & excellentius. I. sunt personæ. ff. de relig. & sumpti. f.unc. At in constitutione Ecclesiastica, & si non ad sit verbum præcipimus; sed verba tantum communia vt *ordinamus, & intimamus*, dummodo materia grauis sit, & ponderosa; & verisimiliter per superiorem cogitata, & ponderata, obligat ad mortale talis constitutio, vt optimè notauit Medina, in d. q. de Ieiunij necessitate; & Sor. lib. 1. de Iust. & Iur. quæst. 6. artic. 4. & Caietanus in Summa verb. præceptum, & Panorm. de constit. cap. nam concupiscentiam, nu. 4. & Summa Armil. verb. lex, num. 3. Præterea est doctrina D. Anton. 2. partit. 4. cap. 2. §. quantum ad tertium. Quòd in ordinationibus Ecclesiæ, & Rectorum præcepta obligantia de necessitate salutis, cognoscuntur, & ex materia, & ex forma.

A forma. Ex materia, quando est ordinatio de necessarijs ad Iustitiam, ad charitatem, vel diuinam reuerentiam. Ex forma verò, id est ex modo locutionis, & scripturæ, vt quando innotebit quibuscumq; verbis præceptum superioris. Quæ duo in casu nostro concurrunt.

Item est regula optima Ioannis Maioris vbi supra, quòd quando statutum habet tantum oneris, & materia sit ita ardua, vt iudicio prudentum obseruantia Ecclesiasticæ disciplinæ desolaretur, & denigraretur, si illa omitteretur, atque etiam aperiretur via propinquè ad alia debita necessaria, & opportuna transgredienda; iam transgressio proculdubio iudicanda est mortalis. Quæ omnia in casu nostro concurrunt. Relaxato enim huiusmodi seruitio, Ecclesia vt vidua facta esset, & viæ Syon lugerent, cum nemo, vel rari ad solemnitatem venirent; & consequenter solennes celebrationes Missarum Canonicalium, facile in desuetudinem abirent; Imò in choro aliquando vnus tantum, & crebrò nullus Canonicus adesset, pleraq; alia absurda sequerentur, quæ modò subitico.

Regula no-
tanda ex Io-
anne Maio-
re.

Quartò, Idem probatur ex parte finis. Quoniam finis huius constitutionis est bonum commune, quod ad Deum, & Ecclesiam atinet; atqui hoc postponere propter priuatas corporis commoditates, vel magis animorum euagationem vanam, inustum, & iniquum est.

Quarta ratio.

Quintò, Quia in hac constitutione non habetur, nisi illud, quòd aliàs à Canonicis debetur, Ecclesiæ, vt supradictum est; quoniam Diuino, & naturali iure Ecclesiæ inferrire tenentur. Ex his sufficienter conclusio probata est.

Quinta ratio.

Dixi autem in Conclusionem, quòd Canonici non possunt licite recedere per se, &c. Quoniam recedere per accidens, nisi ex contemptu fiat, non est mortale. Recedere autem per se dicitur, quando nouo statuto, vel dispositione seruitij, intentio legislatoris mutatur, quæ in nostro casu est, ut circa seruitium diuini officij in Ecclesia ita sit statutum; & hac sit forma obseruanda: quæ profectò per se tollitur, & abrogatur, si per aliud statutum, diuersum ordinem, & formam seruandi constituent, decernant, & obseruent: idque vel tacite, vel expresse. Quòd autem vnus, vel alter Canonicorum hodie, vel cras deficiant à Choro, quòd dicitur, recedere per accidens; dummodo ea poena mulctentur, quæ à Prælato taxata est, non est directe, & per se contra intentionem legislatoris, qui hoc præuidens, poenam huic rei adhibuit. Recessus igitur communis Canonicorum ab hac formula,

Curditi fit
in Conclusio-
ne, quòd Ca-
nonici non
pnt abesse à
seruitio Cho-
ri per se.

Quid sit abes-
se à Choro
per accidens.

ideft; variare regulam, & mensuram, qua feruitia, vel item pœnæ deficientium præscribuntur, appellatur recedere per se, particulares defectus recedere per accidens; & hoc bene nota. Reducitur autem hoc præceptum, ad primum præceptum secundæ tabulæ; cuius transgressiones inter criminalia ponit Paulus 2. Timor. 3. Parentibus obediendum, & ad Rom. 13. & ad Hæbre. ultimo. Verum præiactæ conclusioni duo aduersantur.

Primum. Quod lex pœnalis, cuiusmodi hæc constitutio est se videtur, non obligat in conscientia transgressorem, sed pœna sua contenta est.

Secundum. Quod præceptum, præsertim fundatum in oraculo viuæ uocis Principis, morit, & expirat cū ipsa uoce. His dubijs solutis, clarior nostræ conclusionis intellectus reddetur.

Ad primum igitur, dupliciter Respondeo. Primo, qd hæc nostra constitutio, & formula propriè non est constitutio pœnalis. Nulla enim pœna apponitur in uniuersum recedentibus, & nō obseruantibus tale seruitiū. Non. n. d. si Canonici nō acceperint hanc cōstitutionē, vel si recesserint ab hac forma incurrēt pœnam, &c. Sed tantū particularibus, & priuatis huius, vel illius defectibus multa taxatur, dum dicitur. *Qui autem haucos decem, &c.* Quod etiam si altius contemplerur, propriè pœna non est, (positiuè loquendo) sed sunt quasi conuentiones, & pacta, seu prætia, & stipendia circa distributiones, ut qui intererit Matutino habeat quindecim, qui uerò non, careat illis; quæ carentia stipendij, propriè ueram pœnæ rationē non habet, nisi negatiuè loquēdo, ut in simili tradit D. Tho. & Soto, loco citato, de regula Fratrum Prædicatorum.

Secundò Respon. Falsum esse, legē pœnalem oēm nō obligare sub mortali. Vbi. n. lex pœnalis mixta est cū præcepto, obligat sub mortali eo mō, quo præceptiua, ut sentit Soto lib. 1. de Iust. & Iur. q. 6. art. 5. & Henr. de Gandauo, quodli. 3. q. 22. & Castro, dicto lib. 1. de lege, pœn. c. 9. & 10. & Ang. uerb. inobedientia, nu. 2. & Medin. in q. de necessitate Ieiunij Glos. in cap. ut animarum periculis: de constitu. in 6. & idem asserit Ioan. And. in c. relatum, ne Cleri. uel Monachi, & Gemi. in c. perpetuæ, de elec. li. 6. nu. 3. Vbi aiunt, qd præceptū; cui apponitur pœna, obligat in cōscientia ad mortale. Vide D. Tho. 1. 2. q. 96. ar. 4. & ratio est. Quia pœna legi apponita, non destruit efficaciam præcedentis legis; neq; est contrarij signum: si ergo sine pœna obligat, ergo etiam cum pœna.

Neq; sunt in hac parte audiēdi Syluest. uerb. inobedientia num. 3. in fine, & Sotus lib. 1. de Iust. & Iur. q. 6. arti. 5. qui uocant

2. Timoth. 3.
Rom. 13.
Hæb. ultimo

Argumētum
Primum.

Argumētum
Secundum.
Præceptū fun
datū in ora
culo viuæ vo
cis Principis
expirat cū ip
sa uoce.
Ad Primum.
Respondeo
Primo.
Nota in ma
teria distribu
tionum in
Choro.

Respondeo
Secundo.
Aliqua lex
pœnalis obli
gat sub mor
tali.
Soto.
Henr. de Gā
da.
Castro.
Angel.
Medin.
Glos.
Ioan. And.
Geminia.
D. Tho.
Ratio dicti.
Syluest. & So
tus reiciunt.

A cant puerilem hanc legis distinctionem in mixtam, & non mixtam, & si ipsi bene etiam concludant suum intentum, si licet legem pœnalem obligare ad mortale.

In secunda obiectione duo tanguntur, quæ distinctè examinanda sunt. Primum, An præceptum expirat morte præcipientis. Alterum, An præceptum fundatum in oraculo uiuæ uocis, obliget post mortem præcipientis.

Et ad primum respondent Doctores. Quod *mandatum expirat morte mandantis*, l. mandatum C. mandati. Præceptum uerò nequaquā, ut notatur. c. eam te. de rescriptis, & cap. in his de uerb. signi. Et addunt, quod quodcumq; fuerit res integra, expirat morte mandantis; si tamen res non est integra, sed mandata fuit executioni in uita, durat mandatum egrum post mortem. C. relatum de officii. & porella. Iud. delega. ubi plene Feli. qui allegat textum, *exijt qui seminat*, de uerb. sign. Ibiq; ait, *quod quando commissio est ad pias causas, etiam re integra, non expirat morte*, ut est in casu nostro. Præterea, præceptum etiam re integra non expirat morte Glos. C. dudum, 18. q. 2. & Glos. capit. fin. 14. q. 1. quæ est communiter approbata. Sylues. Verb. mandatum, q. 3. nu. 3. docet, quod loquendo de obligatiuo præcepto, quo quis obligatur ad aliud faciendum, puta ieiunandum, tale præceptum expirat morte præcipientis, nisi fiat per modum constitutionis, ut cōsuetudo interpretatur. Cū igitur in casu nostro, præceptū redactū fuerit in cōstitutionē, nō expirabit per mortē præcipientis, præsertim Cū res nō sit integra, & piā cām cōcernat.

De illo autem, quod secundò insinuabatur, an cū hoc præceptum minimè appareat per constitutionem Papalem, sed tantum hæreat oraculo uiuæ uocis, ut testatur Cardinalis, obliget post mortem, dicimus resolutè, quod obligat ad mortale, & sufficit fuisse scriptum per illum cui commissio facta est. Argumento text. c. sicut nobis de senten. excomm. ubi quantum ad effectum absolutionis æquiparantur litteris Papæ, & illius, cui uices nostras in hac parte, inquit, Cōmissarius; & ratio est. Quia uidetur factū, & scriptū per Principem: quoniam omnia nostra facimus per eos, quibus nostram auctoritatem impartimur. l. 1. C. de Veteri iure enuel. Et qui per alium facit &c. in reg. Iur. Creditur autem Cardinali, attestanti factum sibi mandatum à Papa uiuæ uocis oraculo. Abba. & Feli. in cap. quod super his, de fid. Instru. Glos. c. nobilissimus, 97. d. maximè si pluries exercuit illud factum sine contradictione. Feli. in dicto ca. col. 2. Cald. in confi. 2. tit. de offi. delega. præsertim quando Cardinalis est in Romana Curia,

Nota.
Doctum re
soluio.
Mandatū ex
pirat morte
mandantis,
præceptū ue
ro nequaquā.

Mandatū si
sit integrū, ex
pirat morte
mandantis, nō
autem si non
fuerit integ
rum.
Feli.
Glos.

Nota dicti.
Syluestri de
præcepto obli
gatiuo.

An præceptū
uiuæ uocis
qd tamen nō
apparet per
constitutio
nem ali quā,
obliget ad sui
obseruantia,
si ipsam teste
tur Cardina
lis aliquis, &
dicat à Papa
eximisse.

Resolutio
Auctoris.
Ratio dicti.
Creditur Car
dinali dicen
ti aliquid sibi
commissum
esse à Papa.

Abbas.
Feli.
Glos.
Feli.
Caldato.

Immola.
Præpositi Ale.
Barbat.
Paris.
Gramma
Episcopi litte
ris creditur.

Tertia Con
clusio.
Canonici nõ
possunt sine
peccato mi
nuere stipen
dia distribu
tionum.

Probat. Pri
mo.

Conci. Trid.
Secundo.

Diuinus cul
tus facile ne
gligitur, ubi
sunt tenues
distributio
nes.

Panormita
nus concilia
tur.

Corollarium.
Canonici &
capitulum non
possunt face
re capitulari
ter gratias,
vel remissio
nes.

Canonici &
capitulum non
possunt eximere
aliquem a seruitio Ec
clesiæ.

Clericus non
potest pere
grinari abs
que licentia
Episcopi.

Eius est sol
uere cuius est
ligare, & eius
nolle cuius
est uelle.

Curia, quia tunc non est præsumendum eum mentiri, cum C
ad Papam de facili recurri possit, ut ait Immola, in dicto cap.
quod super his, & ibi Feli. col. 3. Iaf. in cons. 145. col. 2. uoluit.
4. Præpositus Alexandrinus, in dicto ca. nobilissimus, Barbat.
in tract. de præstan. Cardinalis, 2. par. quæst. 1. Parisius, conf.
11. col. fin. uol. 4. Gramma, cons. 103.

Adde, quod non solum Cardinalis, sed Episcopi litteris
creditur, cap. curæ sit, 11. quæst. 3. Cum igitur hæc constitutio
facta fuerit à Cardinali, cui hoc ex officio incūbebat, & cui
uices suas Papa committit, perinde obligat, in hac præsertim
materia, ac si Papalis esset.

Tertia Conclusio. Canonici non possunt sine peccato ua
riare, & imminuere stipendia distributionum. Probat. Con
clusio dupliciter. Primò ex Concilio Tridentino, sess. 21. c. 3.
Vbi decernit, quod distributiones quotidiana diuidantur
proportionabiliter inter Diuinis interuentibus, iuxta diuifio
nem ab Episcopo faciendam. Secundò ratione. Nam hæc est
fraus tendens tacite in destructionem seruitij. Vbi enim te
nues distributiones sunt, diuinus cultus facile negligitur, ut
in eod. Concil. loco citato. Vnde in legem committerent. I.
non dubium, C. de legibus. Nec obstat huic conclusioni di
ctum Panormitani cap. 1. de Clerici ægrotan. & in cap. Cū
consuetudinem, de consuetu. nu. 4. quod Canonici super quan
titate distributionum statuere possunt. Quoniam hoc in illis
habet locum, in quibus Episcopus manus non posuit.

Ex his tribus Conclusionibus inferitur unum corollarium
necessariò. Nempè, quod Canonici, & Capitulum, non pos
sunt propria auctoritate, seu uigore cuiuscumq; itauti, &
Decreti gratias, ut uocant, seu remissiones capitulariter face
re, cum hoc aduersetur, & cap. cum consuetudinem, de Cleri.
non residen. in 6. & Conc. Tridentino illud renouant. in c.
12. sess. 24. Inferitur item, quod non possunt eximere aliquem
à seruitio Ecclesiæ, uel, (ut clarius dicam) gratiam Canonico
facere, ut non seruiat, & participet, sed hæc facultas non ser
uando à superiore petenda est, Argumento text. c. non opor
ret de consecrati. distin. 5. Vbi Clericus peregrinari prohibe
tur, & abesse ab Ecclesia absque licentia Episcopi, cuius rati
o est illa, quæ tacta fuit in prima nostra conclusione. Quia
ipsi non possunt circa ea disponere, quæ ad statum generale
Ecclesiæ spectant. *Eius autem est soluere, cuius est ligare.*
quod autem de penitentia, & remiss. Et eius est nolle, cuius
est uelle. l. eius. ff. de reg. Iur. Quæcumq; autem consuetudo in
contrarium, abusus & corruptela est. Caueant igitur Cano
nici

Anici contrarium huius formulæ, & dispositionis attentare,
nedum laborem fingunt in præcepto, Dominus iustus inde ex
curgens in præcepto quod mandauit, malos male perdat, &
uineam suam locet alijs Agriculis, reddentibus fructum in tem
pore suo. Apprehendant disciplinam, non abijciant eam ne quan
do irascatur Dominus, & pereant de uia iusta.

Atque hæc circa secundum dubium huius septimæ quæ
stionis, digressionis gratia dicta sint. Reliquum est, ut ter
tium dubium explicemus.

TERTIVM DVBIUM.

An Infectus peste, possit ordinari, & An ordinatus
sit irregularis?

Simon Maiolus, Episcopus Vulturariensis, libro secundo
de irregularitatibus cap. 18. 19. 20. & sequentibus multa
enumerat genera malorum, seu agritudinum corporis, quæ
reddunt inhabilem aliquem ad suscipiendos ordines.

Et Primò enumerat lepram, & scabiem, quibus si quis la
boret, nullo modo est ad ordines admittendus, c. Tu nos de
Cleri. ægrotan. speculator in titulo de dispensa. §. iuxta, uers.

Item percussor, S. Tho. 4. distin. 9. artic. 4. & 3. par. quæst. 82. ar.
fin. ad tertium, Guglielmus, & Vgo cap. Hinc etenim, distin.
49. Alberigus uerb. leprosus. Leprosus enim, tanquam abomi
nabilis in conspectu hominum arceri debet ab acceptio
ne ordinis, nec inter sanam plebem sacerdos leprosus serui
re debet. Imò Parocho sic affecto, Vicarius, seu coadiutor ab
Episcopo est constituendus, ut supra diximus, cum congrua
portione, cap. de Rectoribus de Cleri. ægrotan. quamuis in
ter leprosus, & in occulto, sacerdotem leprosum administra
re susceptum ordinem permittatur.

Lex uetus leprosos homines ad eò detestata est, ut illos nõ
solum ab Ecclesia, sed etiam ab omni hominum conuentu
excluserit, Leuit. 13. 14. & 22. Num. c. 12. Deutero. c. 24. & ac
cedit optima ratio. Etenim cum claritas, integritas, & digni
tas personæ, ex mente S. Thom. in dicto artic. 4. requirantur
ad susceptionem ordinis, fit ut leprosus nullo pacto sit ad or
dines promouendus.

Secundò enumerat morbum Gallicum illum præsertim,
qui per corpus ulcera parit, cum lepra magnam habens si
militudinem, & cum sit patens morbus, & oculis hominũ
manifestissimus, & omninò incurabilis, in irregularitatem

Admonitio
ad Canoni
cos.

Simon Maio
lus.

Quæ reddat
inhabile ad
suscipiendos
ordines.

D Thom.
Gugliel.
Vgo.
Alberigi.

In occulto
mittitur, sa
cerdotem le
prosum sus
ceptum ordi
nem mini
strare.

Leuit. 13. 14.
& 20.

Numer. 12.

Deutero. 24.

Cur leprosus
nullo modo
possit ordi
nes suscipere.

Morbus gal
licus inducit
irregularita
tem.

QV AESTIO VIII.

De flagellis Dei.

Via multa, ac uaria sunt Dei flagella, quibus multoties homines punit, & castigat, multaq; sunt causae eorum; Ideo multos, etiam articulos in hac quaestione proponemus.

Varia sunt Dei flagella.

Diuisio quaestionis.

- Primo quidem uidendum erit, quot sint flagellorum genera à Deo nobis inflictorum?
- Secundo, utrum flagellum unum sit causa alterius?
- Tertio, utrum omne flagellum sit datum propter peccatum?
- Quarto, utrum Peccator possit uenire in statum tam miserandum, & in profundum tantorum peccatorum, ut contemnat, & à Deo nequeat adiuuari?
- Quinto, An flagella, quibus à Deo in praesenti uita punimur, sint satisfactoria?
- Sexto & ultimo, An Deus pro alienis peccatis, hominibus poenam infligat, & an huiusmodi poena sit illis satisfactoria?

ARTICVLVS PRIMVS.

Quibus flagellis homo à Deo uerberetur?

Quoad primum, sciendum est, Deum tripliciter homines flagellare, ut ex D. Thom. colligitur in 1. 2. quaest. 87. artic. 6. 7. & 8. uidelicet temporaliter, corporaliter, & spiritualiter. Temporaliter quidem flagellat Dominus illum, cuius bona diripit, destruit, & consumit. Corporaliter autem eum punit, cuius corpus uarijs infirmitatibus, doloribus, & arumnis afficit. Spiritualiter uero, quem permittit peccare, & (ut ait Paulus) tradidit eos Dominus in reprobum sensum.

Deus tripliciter homines flagellat, scilicet, temporaliter, corporaliter, & spiritualiter.

Rom. 1. Deus flagellat temporaliter & corporaliter positum: spiritualiter autem non, sed tantum permittit.

Notandum est autem, primis duobus modis, uelle Dominum positum flagellare; tertio autem modo nequaquam, sed solum permittit. Primo quidem modo punit Dominus communiter electos suos, iuxta illud Apochalip. Quos amo,

morbis gallicis quod est signum uehementissime libidinis, ideo impedit susceptionem.

inducit c. penultimo de Cleri. ægrotan. specul. c. si forte de elect. libro. 6. num. 5. Qui morbus cum certissimum sit argumentum uehementioris libidinis, magnamq; deformitatem praeferat, merito impedimentum susceptioni ordinum affert.

Tertio enumerat ægritudinem illam, quam uulgo, *Pellagellam* appellant, cum pili è capite, & barba ob nimiam uenerem excidunt. Nam ob scandalum, quod ex illa euidenti turpitudine quasi publico testimonio nascitur: homo sic affectus promoueri non debet, nec promotus administrare, ut in cap. sacerdot. distin. 50.

Quarto enumerat pthisim, & pestilentiam. Qui enim pthisi torquentur eum contagione sanos inficiant. (tradunt enim Physici per tactum vestium, librorum, ac reliquorum uasorum, uel etiam solo habitu pthisim imprimi, & deferri) non solum ab ordinibus; sed etiam à commercio Populorum arceri debent. capi. pro dilectione de consecra. dist. 1. Pestis autem, cum sit morbus humana arte incurabilis, & ualde contagiosus, etiam, atq; etiam (serpens; Immo ab ipsomet ambicte aere delatus, reddit planè hominem peste percussum irregularem; nempe impedimento est, ne ualeat ordinari, quinimò suspicio ipsa pestilentiae idem operatur etiam circa susceptionem ordinum minorum, quousq; talis suspicio, uel per Quarantinam, uel per alias purgationes euanescat. Ordines enim dantur in seruitium corporis mystici Christi, quod est Ecclesia; & cum à commercio, & conuersione hieggroti repellantur, ab ordinum quoque susceptione repellendi sunt.

Si enim quis ob mortui corporis tactum dumtaxat, ab esu sanctificatorum abstinere debebat, Leui. 20. multo magis isti ob ingens periculum in communiione fidelium minimè admittendi sunt nec consequenter ordinandi. Qui autem cognoscere uoluerit quae mala, & corporis impedimenta, puta podagræ, Chiragræ, febris, & capitis doloris, Paralisis, & similia, hominem irregularem reddant, legat sequentia capitula praefati auctoris, & Paulum Morgasium Episcopum Ne mosensem, in suo tractatu de irregularitatibus, par. 5.

Pthisis impedit ordinum susceptionem.

Pthisis facit alios infestat.

Homo peste percussus sit irregularis, neque potest ordinem suscipere.

Leuit. 20.

Paulus Mor.

Job. 4.

Mala poena sunt quid boni, & à Deo Volitum.

Deus permittit quosdam peccare, ut feruentius resurgant, & in posterum cautius ambulent.

Act. 9.

2. Reg. 12.

10. 11.

Mali sic spiritualiter flagellantur, ut non resurgant.

Nota bene. Permissio peccati Sanctorum, est effectus praedestinationis. D. Hierony. D. Ambro. D. Chrysof.

arguo, & castigo. Et ideo dixit ad Thobiam: *Quia acceptus es ad Deo, ideo necesse fuit, ut tentatio probaret te.* Sic flagellatus est Job. Vult autem positiue Dominus has punitiones, quoniam nihil mali includitur in eis, sed sunt bonum, & per consequens absolute uoluntum à Deo, sicuti immisso in gehennam, & poena aeterna est uolita à Deo, quia bona.

Tertium uero flagellorum genus, spirituale scilicet, ut peccare, & legem, ac Dei praecepta transgredi, non est à Deo, nec per consequens est posituum quid, sed est permissiue. Permittit enim mala fieri; solum autem est ab homine malum, & ab eo uoluntum, dicente Propheta, *Perditio tua Israel, ex te, in me autem tantummodo auxilium tuum.* Et ideo dixit Dominus, *Quos dedi tibi, non perdidisti ex eis quemquam.* Permittit autem Dominus flagellari multos in hoc mundo hoc spirituali flagello, sed diuersimode. Electos enim sic flagellari permittit, ut feruentius hoc flagello à peccatis resurgant, ut erubescant peccatorum habentes, uehementius illa detestentur, & cautius ambulantes, deuitent. Sic flagellatus est Paulus, dum *acceptis litteris in Damascum pergebat, ligaturus confitentes Dominum,* & in carceres detrusurus: ut sic peccatis inuolutus, circumfulsus caelesti luce, & Dominum confiteretur, & nouam Apostolicam uitam inchoaret. Sic flagellatus est Dauid, qui concupita Bersabè, & parato peccato, mox lachrymis maximis suum peccatum desleuit. Sic flagellata est Magdalena; dum postquam septem ei peccata Dominus benignè remisit, *stans secus pedes Domini, lachrymis cepit rigare pedes eius.* Similiter fecit Petrus, cum *Exiens foras fletit amare.* Mali autem flagellantur peccatis, quibus flagellis tantum abest ut emendentur; quin potius indurantur. Sic flagellatus est Pharaon Rex Aegypti. Praeter alia enim corporalia flagella, quae Dominus immisit in terram Aegypti, ut ranas, syniphes, grandines, animalium necem, & primo genitorum occisionem, spiritualiter etiam eum flagello peccati, & obstinationis flagellauit. Quo flagello percussus, non modo Deum non cognouit, & Populum ad Deum adorandum dimisit; uerum etiam induratum est cor Pharaonis.

Vnde, secundum sententiam Theologorum multorum, permissio haec peccati sanctorum, est effectus praedestinationis. Verè enim in bonum praeordinatis cooperatur, Dicente scriptura: *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.* Licet enim Hieron. Ambr. & Chryf. interpretentur de tribulationibus, & passionibus huius saeculi, & non de peccatis, de quibus passionibus dixerat superius Paulus, *non sunt condigne*

dignae passionibus huius saeculi, &c. non tamen est contemnenda expositio D. Tho. Anselmi, & Glofæ, & ante illos Theodoli, qui omnes interpretantur de ipsis peccatis, in quae nos Deus labi permittit, ut sic ex lapsu cautiore resurgamus.

Et licet primi actualis peccati, non sit aliqua causa in nobis, cum nihil procedat proprie nostrum; habet tamen causam meritoriam, peccatum primi parentis, secundum doctrinam D. Fulgentii libro de Incarnatione, & gratia, cap. 12. & 13. Vbi docet, in primo parente nos omnes amisisse sanctam cogitationem, & eam nobis restitutam esse per Christum, Sic ergo (inquit) *quibusdam Deus per Christum, donat cogitationem congruam ad euitandum peccatum ex misericordia sua; quia ad hoc ordinauit meritum Christi; alijs uero ne gat hanc congruam uocationem, & iuste quidem, propter demeritum primi parentis.* Etsi secundi nostri peccati actualis, datur in nobis causa permissionis, primum scilicet peccatum à nobis factum, dicente Grego. *Quia peccatum, quod per penitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Abyssus enim abyssum innocat.* Et peccatum est causa peccati.

Sed aduertendum maxime est hoc loco, quod licet permissio sit bona, & à Deo, & licet concedatur à Theologis, hominem à Deo praedestinari ad gratiam, & ad gloriam, secundum Augusti. in Enchyrid. cap. 100. numquam tamen dicimus, hominem praedestinari ad permissionem. Praedestinatio enim proprie est ad bonum ex omni parte. Vnde bene concedendum est in bona Theologia, homines praedestinari ad gloriam, quae est finis, vel ad gratiam, quae est medium, & uia quaedam ad gloriam. Verum tamen cum permissio proprie ex uocabuli acceptione sit malorum; proprie numquam concedendum est, hominem à Deo ad permissionem praedestinari. Hinc est, quod neque etiam concedendum sit, hominem à Deo praedestinari ad mortem absolute, nisi specificetur de morte corporali, & de morte poenae, seu sensus; non autem de morte peccati, quae à sanctis Patribus prima mors appellatur. Et ita intelligendus est August. lib. 6. hypogno. paulo post initium, dum ait; *Quia uero iustus, & misericors Deus, praescius quo futurorum, ex hac damnabili massa non personarum acceptione, sed iudicio equitatis, quos praesciuit misericordia gratuita praeparat; id est, praedestinat ad uitam, ceteros autem poena punit, quos ideo punit, quia quid essent futuri, praesciuit, non tamen ipse facit puniendos, uel praedestinat, hoc est, ad mortem uel peccati, uel permissionis.*

Sunt autem alia praeter haec ipiritualia flagella, quibus Deus.

D. Tho. D. Ansel. Glof Theodolus. Primi actualis peccati nulla est causa in nobis, datur tamen ipsorum causa demeritoria in primo parente. D. Fulgen. Homines in primo parente amiserunt sanctam cogitationem, sed restituta est eis per Christum.

Secundi nostri peccati actualis, datur in nobis causa permissionis, peccati primi à nobis commissum. D. Grego. Homines praedestinantur à Deo ad gratiam, sed nullo pacto concedendum est eos praedestinari ad permissionem. August. Ratio dicti. Permissio proprie, & ex uocabuli acceptione, semper est malorum. Nō est concedendum absolute hominem praedestinari à Deo ad mortem, nisi specificetur de corporali. Peccatum, dicitur prima mors. Lege caute Augustinum.

Deus iusto iudicio homines multoties flagellat, vt sunt mentis torpor, habetudo intellectus, excæcatio interna oculorū animæ, cum homo erroribus vndiq; septus, & nequitatis caligine offuscatus, propositam sibi veritatem non videt; vt fuit Pharao Rex Egypti, qui etsi maxima vidisset à Mose seruo Dei facta miracula; internis tamen mentis oculis orbatus, veritatem videre non poterat. Ideoq; dicebat, *Dominum nescio, & Israel non dimittam.*

Corporalia flagella hominum.

Quales ante peccatū homines fuissent. Propter peccatum, venit mors.

Sunt alia corporalia flagella, vt cæcitas, surditas, claudicatio, infirmitas; &c. quæ à peccato primi nostri illius parentis dimanarunt. Quod si non fuisset; neq; etiam fuissent tot mala, sed conspicuis oculis, rectis, validisque cruribus, firmo tandem, ac sano corpore à Paradiso terrestri post longissimū tempus in cælestem patriam eramus assumendi. Post peccatum vero omnia nobis hæc mala venerunt: imò vero & ipsa mors. Nam etsi & ex principijs; & secundum conditionem naturæ, eramus mortales; *quia omne compositum ex contrarijs (teste Philosopho) est corruptibile;* post peccatum tamen, mors fuit in penam. Dixit enim Dominus; *Terra es, & in terram ibis; & in sudore vultus tui, vesceris pane tuo.*

Quod autem per peccatum homo, mortem, & alios naturales defectus corporales, tanquam effectus peccati originalis incurrerit, sit certa fidei determinatio, patet ex illo Gen. 2. *In quacunq; die comederis ex eo, morte morieris.* Et Rom. 5. *per unum hominem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors.* Et cap. 6. *Stipendium peccati mors.* Et Sap. 1. *Deus mortem non fecit, sed impij suis manibus acerserunt eam.* Et cap. 2. *Deus fecit hominem inexterminabilem, &c. Sed invidia Diaboli, mors intravit in orbem terrarum.* Quæ veritas de finita est in Conci. Mileuitano, cap. 1. Arausicano, can. 1. Africano, can. 76. & habetur de consec. dist. 4. cap. placuit, contra Pelagium asserentem, hominem moriturum etiam si non peccasset, vt refert August. lib. de Hæresi. capit. 88. & Castro lib. 2. aduersus Hære. titulo, Adam. Hæresi, 4. & Sixtus Senen. lib. 5. Biblio. Sanctæ, annot. 36. & 52. Contra quem disputat idem August. multis in locis, & præcipuè lib. 1. hypognos. & 13. de Civi. Dei cap. 4. 5. & 15. & S. Tho. 1. 2. quæst. 85. ar. 5. & 6. & 2. 2. q. 164. ar. 1. & prima parte, q. 97. arti. 1. & 2. Sunt tamen aliqui temerè asserentes, hominem per peccatum non incurrisse mortem corporis, sed animæ. Sic sensit August. Chrysostomensis Episcopus, in Annotationibus suis in Pentateu. & Philo Iudeus, lib. 2. Allegoriarum ad finem, & Iosephus, lib. 1. antiquitatu, in illud, *Pulvis es, &c.* Et Eucherius, lib. 1.

Concil. Mile. Cœci. Arausi. Cœci. Afric. Hæresis Pelagij. D. August. Castro. Sixtus Senen. D. August. D. Tho. Multorum temeraria opinio.

August. Chrysostomensis Episcopus. Iosephus. Eucherius.

Alibi. i. commentariorū in Gene. Quibus aliquando subscripsit Eugubinus, in annotationibus suis in Pentateucum. Quoniam in sua Cosmopœia palinodiam recantauerit. Et quod mirabile est, D. Greg. in suo registro, li. 1. c. 195. in Epistola 31. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum, adductus verbis illis Gen. 2. *quacunq; hora comederis ex eo morte morieris; cū tamē* (inquit) *Adam etiam post peccatum, ultra 900. annos superuixerit.* Verum non solum in animæ; sed etiam in corporis mortem per peccatum hominem incidisse, & Diuina oracula superius citata demonstrant, & Sancti Patres testantur. Tum præcipuè D. Aug. 13. de Civi. Dei, c. 12. vbi mortis vocabulo, omnē mortē tam temporalem, q̄ eternam docet significari. Et hæc est cōis Sententia Theologorum Scholasticorū.

Verba autem illa superius citata Gen. 2. *quacunq; die comederis ex eo morte morieris,* D. Hier. lib. 2. de traductione Hæbraica dicit, q̄ Simachus melius translulit dicens, *quacunq; die comederis, eris mortalis, & inenitabiliter, ac necessario mortis supplicio afficeris,* vt ait Aug. lib. 13. de Civi. Dei, cap. 23. & 1. 1. super Gen. ad litteram, c. 32. Quam sniam sequitur etiam Theodoretus, q. 38. in Gen. Iulianus Martyr, in Dialogo contra Triphonem, & Irenæus lib. 5. aduersus Hæreses, ponentes discrimen inter mēsuram diei Dei qui est mille annorū, & diei naturalis, qui est 24. horarum, dicunt: Adam eo ipso die quo peccauit, mortuum fuisse, cū non attigerit millesimum annū, qui est dies Dei, de quo Dominus loquebatur. Sed hanc expositionem ij suscipiant quibus arridet.

Recens Commentator in Gene. aliā ponit expositionem, pulcherrimam, exponens illud, *morte morieris,* non modò de necessitate moriendi, sed etiam de actuali morte, initiatiuè. s. quatenus ex eo tempore quo primū Adam comedit, superueniente frigore, nuditate, fame, laboribus, arumnis, alijsq; malis, paulatim miser ad corruptionem descendit. Ex peccato igitur labores, & dolores, prælia, pestilentia, & fames, Dominus immittit, in terram, vt terreat filios hominū, & puniat eos pro iniquitatibus suis. Vnde nu. 13. dicitur: *Vt quequò detrahat omnis populus iste; & sequitur. Feriam igitur eos pestilentia, atq; consumam,* & 1. Paralip... *Misit Dominus pestilentiam in Israel, & ceciderunt de Israel septuaginta virorum.* His flagellis minatur Dominus peccatores per Hier. 39. dicens, *Persequar eos in gladio, & fame, & pestilentia, & dabo eos in vexationem;* & per Ezech. 5. ca. *pestilentia* (inquit) *fames, & sanguis transibit per te, & gladium inducam super te, &c.* 12. ait: *Relinquam ex eis viros paucos à gladio, à fame,*

Eugubi. D. Grego.

D. August.

Varia versio doctorum. D. Hierony. Simachus.

D. August. Theodore. Iulianus Martyr.

Dies Dei est mille annorū, dies verò naturalis est. 24. horarum.

Num. 13.

1. Paralip.

Hierem. 39.

Ezech. 5.

R fame,

Polonia Regnum fere extinctum peste. Veneti peste afflicti. Italia forme, peste & bello fere funditus eversa est.

Hiere. 10.

2. Paralip.

fame, & à pestilentia, ut enarrant omnia scelera eorum in gentibus. Huius rei testis est Polonia Regnum, quod anno 1509, tribus his flagellis percussum est, & fere extinctum. Testis est inclita Venetiarum Civitas, fame, ac peste annis præteritis afflictata. Testis Italia tota, quæ multis quidem iam annis, sed annis superioribus Bello, fame, & Peste funditus fere eversa est; & licet mala hæc ex Syderum multoties, planetarumque conjunctione eueniant, ut superius indicauimus, quæ suis motu. Et lumine (teste Philosopho) in hæc inferiora agunt; sæpe sæpius tamen accidunt Domino sic volente, & ordinante particulari sua prouidentia, & uoluntate, ad peccatorum vindicationem. Vñ Hier. 10. dicitur, *a signis. Cæli nolite timere, sicut gentes, quæ timet, quoniam Dominus pestem misit in Israel.* Et tanquam his maxime temporibus, Dominus nostras hæc Italicas plagas his flagellis diuerberat; quia nunc plusquam ullo unquam tempore rapinæ, uisuræ, blasphemiarum, estranatarumque; libidini lora laxarunt. Nec est (proh dolor) secundus Moses, qui suis orationibus Dominum strictè deuinciat, petatque ab eo, *ut parcat Populo noxam, aut deleat eum de libro uite.* qui si esset, retraheret hæc manum suam Dominus, nec esset amplius manus eius extenta. Immo uero indignationis cruentatum ens in misericordiarum uaginam reponeret. Dicitur. *2. Paralip. 7. Si clausero Cælum, & pluuia non fluxerint, manda uero, & præcepero locustas, ut deuoret terram, & miserero pestilentiam in populum meum: Conuersus autem populus meus, super quem inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquisierit faciem meam, & egerit poenitentiam à uis suis pessimis, ex audientia de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum, oculique mei erunt aperti, & aures meæ erectæ ad orationem eius.* Verum multiplicibus flagellis Dei discussis ad secundam difficultatem accedamus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Utrum flagellum unum sit causa alterius?

Titulus questionis uari.

Caictanus.

Ordo questionis.

IN hoc articulo principaliter sermo est de flagello spirituali, peccato scilicet, quod est maximum flagellorum.

Caict. sup. r. 2. q. 87. ar. 2. doctissime, ut in omnibus, proponit hanc questionem sub alio titulo nempe tanquam genus difficultatis uidelicet, *An inordinatio quæ est essentialiter malum culpæ, sit pœna?*

Quæ in re, Primo loco argumenta in utramque partem adducemus, deinde Doctorum sententias, & postremo quid nobis

A nobis probabilius videatur, per aliquot conclusiones exponemus.

Quod peccatum, sit pœna peccati, hæc argumenta probant. Primum ex Aug. lib. 1. confes. c. 12. *Inssisti Domine & ita est, ut omnis inordinatus animus sua sibi met sui pœna,* ergo peccatum essentialiter est pœna.

Secundum. Peccatum ut peccatum, est priuatio boni conuenientis naturæ rationali, ergo est pœna.

Tertium. Maius malum est malum culpæ & inhonestum quam sit malum quod opponitur bono defectibili, sed istud habere est pœna, ergo magis illud.

Pro parte uero negatiua, hæc solent adduci argumenta.

Primum. Pœna est medicina, peccatum uero nullam habet rationem medicinæ, ergo.

Secundum. Omnis pœna peccati iusta est; sed quandoque peccatum sit iniuste ergo.

Tertium. Omne iustum est à Deo; atqui omnis pœna est iusta, ut ait Aug. lib. 1. retract. ergo peccatum non est pœna, alias peccatum esse à Deo.

Quartum. Pœna est inuoluntaria, secundum Anselmum, lib. de Cõceptione Virginis; peccatum autem est uoluntarium ergo.

B Quintum, & ultimum. Omnis pœna est ordinata culpæ, id est supplet quod culpa deordinauerat, & per hoc faciens ad uniuersum decorum; sed culpa sequens non ordinat culpam præcedentem, nec decorat uniuersum, immo magis deturpat, ergo culpa non est pœna peccati. Hæc problematice argumenta adduximus.

Magister, in 2. d. 36. per totum ubi hanc materiam diffuse tractans duas ponit opiniones.

Prima est dicentium, peccatum unum non esse pœnam alterius peccati essentialiter, siue scilicet illud quod est, sed esse pœnam casualiter, ratione illius quod concomitatur, vel consequitur, puta ratione immutationis, & corruptionis boni naturæ, quæ ex peccato ponitur in peccante. Per peccatum enim corrumpitur natura, & imminuitur bonum eius, & in ipsa corruptione, & imminutione boni, passio & pœna est. Nec est essentialiter ipsum peccatum per quod fit, sed ideo peccatum dicitur, quia per peccatum illico ut peccat homo, fit in homine illa corruptio, quæ tamen sit Deo auctore. Itaque, sicut infamia quæ nascitur ex peccato publico, dicitur esse uindicta, & supplicium peccati occulti, non ratione ipsius transgressionis, sed ratione infamiæ consequentis; sic fit peccatum in quo est manifesta ignominia, sicut

R. 2 hæresis

Primum argumentum.

Secundum.

Tertium.

Argumenta pro parte negatiua. Primum. Secundum.

Tertium.

D. Aug.

Quartum. D. Ansel. Secundum.

Prima Sententia.

hæresis est pena peccati superbiæ, nõ ratione culpe, sed ratio-
ne ipsius ignominie concomitantis; ita illa priuatio boni sibi
effectũ nõ est peccatũ sed pena peccati: cuius priuationis ma-
teria & cã peccatũ est, quod à Deo non est. Et sibi hunc sen-
sum dicunt isti, omne mortale peccatum posse dici penam.

Secundò dñt, quædam peccata etiam penas & causas esse
peccati, sed diuersimodè; penas quidè respectu peccati præ-
cedentis; causas autem respectu subsequenter, quod latius à
nobis inferius declarabitur.

Secunda Sen-
tentia.

Secunda opinio est Magistri dicentis, qd peccatum nõ so-
lùm est pena causaliter, & extrinsecè, sed etiam essentialiter,
& intrinsecè, quod probat duobus medijs.

Probat. Pri-
mò.
D. Aug.

Primò auctoritate Aug. lib. 1. retract. c. 9. & lib. 3. de lib. ar-
bit. c. 18. to. 1. dicentis. *quædam necessitate fieri ab homine quæ
mala sunt, & eadè iusta pœna peccati sunt, iuxta illud. Apost.
Ro. 7. non quod volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago.
& ad Gal. 5. caro concupiscit aduersus spiritum, quæ oia ex illa
mortis damnatione sunt, nec sunt natura, sed pœna hominis.*

Secundò.

Secundò probat exemplo quorundam peccatorũ, quæ si-
ne dubio simul peccata, & penæ sunt, ut patet de ira & inui-
dia: multa, n. quæ patimur peccata sunt, sed non inquantũ pa-
timur eis, sic, n. penæ sunt. Hanc snãm Magistri sequitur D. D.
Bona. in 2. d. 36. p. p. q. 1. & Sco. 2. d. 36. 37. q. 1. Gab. ea. d. q. vni-
ca. Nicolaus de Nise. tract. 3. p. 1. portione. 1. q. 1. & cõter Sco-
tistæ omnes, & Cano. lib. 2. de lo. Theo. c. 4. & Corra. in com-
ment. sup. 1. 2. S. Tho. lo. infra citando, & Grego. de Valentia,
tom. 2. disputat. 6. q. 17. puncto 3. in hanc snãm descendit D.
Tho. in q. 1. de malo art. 4. ad 2. & 3. Vbi annuit, quod pecca-
tũ essentialiter & intrinsecè pena sit, dum ait: *Quod ipse actus
peccati prout importat deordinationem, immiscetur ratio pœne,
& sic nihil prohibet idem secundum diuersa esse pœnam, & cul-
pam; culpam quidem inquantum est actus liberè elicitus à vo-
luntate; pœnam verò, inquantum deordinationem, & boni, ar-
dimisve priuationem habet.*

D. Bona.
Scotus.
Nicolaus de
Nise.
Cano.
Corra.
Greg. de Va-
lentia.
D. Tho. q. de
malo.
D. Tho. muta-
uit sententiã.

Peccatum du-
pliciter con-
sideratur per
se, & per ac-
ciðes, primo
modo hêt rō-
nẽ culpæ. Se-
cundo mo-
do penæ, &
ita vnũ pec-
catũ pöt esse
pena alteri.

Peccatũ vnũ
pöt esse pœ-
na alterius
tripliciter.

Verũ idem D. Tho. exactius rem perpendens 1. 2. q. 87.
ar. 2. vñ aliter sentire, vnde egregiè hmõi difficultatè soluit di-
cens. Peccatum dupliciter posse considerari, per se. f. & per
accidens, per se quidem, inquantum egreditur à uoluntate, &
est defectus quidam uoluntarius, sic, n. habet rationẽ culpe;
& sibi hanc considerationem constanter afferit, nullo modo
posse esse penam peccati, nec sui ipsius, nec alterius, quoniã
de ratione penæ est ut sit contra uoluntatem.

Per accidens aut, peccatum vnũ potest esse pœna alterius
tripliciter.

A tripliciter. Primò secundum suam causam, idest propter sub-
tractionem auxilij, & gratiæ Dei, quæ quidem subtractio,
cum pena quædam sit à Deo animæ inflicta, peccatum ad il-
lam sequens, pena quoq; meritò appellatur, iuxta illud Pauli
Rom. 1. *iradidit illos Deus in desideria cordis eorum, quæ sunt
animæ passionis, quia, s. homines auxilio Diuine gratiæ desti-
tuti, à passionibus, & tentationibus vincuntur; & sic semper
peccatum dicitur esse pena peccati.*

Secundo modo secundum substantiam actus. i. Materiale
peccati quatenus molestiã, & afflictionem inducit, siue sit
actus internus, vt ira, & inuidia, siue externus, vt labores, &
sudores in peccado, iuxta illud Sap. 5. *lassati sumus in via ini-
quitatis.*

Tertio modo ratione effectus, cum. f. aliquod peccatũ ra-
tione subsequens effectus penalis, pena dñ, vt ignominie, seu
damni temporalis, quod sequitur ad peccatũ, & his duobus
postremis modis non solùm (ait D. Tho.) peccatum, est penã
præcedentis peccati, sed et sui ipsius. Vñ ex sententia D. Tho.
habetur, quod peccatum vt peccatum, non potest esse pœna
sui ipsius, quod sequuntur omnes Thomistæ, & præcipuè Me-
dina, in Comment. 1. 2. lo. cit.

B Caietanus in Comen. sup. eandè 1. 2. tenet, peccatum, etiã
in ipsa deordinatione non habere rationem pœnæ, siue illa
deordinatio vt actio, siue vt passio consideretur. *Quoniam
etiam secundum inordinationem (inquit) passiuè sumptam, a-
ctus ille uoluntarius est, saltem indirecte, & secundario, quod
sufficit ad rationem culpe. Est autem ipsa deordinatio inuolunta-
ria, non in se, sed tantum in eius inseparabili effectu.* Verũ hic
auctor, in illud 2. Reg. 12. *Ecce ego suscitabo super te malum
de domo tua, videtur diuersum quid sentire, & in Magistri
sententiã declinare dum ait, peccatum ipsum esse pœnam pec-
cati, nec Deum esse auctorem peccati vt sic, sed inquantum pe-
na est peccantis, vel alterius.* Idem repetit in 2. Reg. 16. super il-
la verba, *Dominus precepit ei vt malediceret Dauidi. Agnoscit
(ait) maledictionem illam non quatenus erat peccatum, sed qua-
tenus erat pœna ipsius Dauidis.* Et addit Caietanus, *Deum esse
auctorem peccati, vt malum pœna est.* In quo acriter repre-
henditur à Cano. lib. 2. de lo. c. 4. *quando enim (ait Cano) vnũ
peccatum alterius peccati pœna est, tunc nec actio nec passio ho-
nesta est, sed is qui peccatur, & agendo, & patiendo peccat.* Quã-
uis Cano alia non constanti ratione illum redarguat dicens,
*quod Deus non sit auctor omnis mali pœnæ, quoniam tunc esset
etiam causa inordinis.*

Primo sibi
causam,
Secundo sibi
substantiã a-
ctus, Tertio
ratione effe-
ctus.
Rom. 1.

Nota resolu-
tionem da-
bij.

Opinio Gaie-
tani.

Caietanus vi-
detur varius.
2. Reg. 12.

2. Reg. 16.

Caietanus te-
nuit Deũ esse
auctore peccati,
vt est ma-
lum pœnæ, sed
reprehendit
à Cano.

Sententia Durandi.

Durandus, in 2. d. 36. q. 2. dicit duo. Primum, quod peccatū C non potest esse pœna peccati per se loquendo, sed tantum concomitantiū ē, unde nunquam sui ipsius. Secundò dicit, in q. r. eiusdem distinctionis, quod peccatum est causa alterius peccati nõ effectiue, sed memoriē. l. concomitantiū; & hoc solum verum esse ait de peccato quo priuatur gratia, quia per sequētia peccata non tollitur gratia. Quòd quantum sit verum, paulo infra examinabitur, atque, hæc sunt placita Doctōrum.

Auctori concordantia.

Ante quam autem ad conclusiones accedamus, duo notanda sunt.

Primum, quod præfati Auctores, in nonnullis necessariò cōuenire debent. Primò, quod in peccato est considerare culpam & pœnam. Sic Hiero. 2. Scio quia malum, & amarum est reliqui se te Dominum Deum tuum, & non esse timorem me apud te, quo loco, per malum (in omni peccato) culpam; per amarum verò, pœnam intelligimus. Vnde Pharao qui peccans hebræorum filios suffocari iussit, ut patet Exod. 14. ipse in pœnam, rubri quoque maris aquis vnà cum suo exercitu suffocatus est. Adonibezech Iud. 1. qui manuum, pedumque summitates alijs Regibus præciderat, suarum manuum, pedumque summitatibus præcius est. Zebec, & Salmana homicidium perperrarunt, dum Gedeonis fratrem occiderunt; propter quod & ipsi Gedeonis gladio occisi sunt. Saul multoies Dauidem petijt, dum lancea casso vulnere, perlata est in parietem; peccatum verò hoc fuit pœnæ grauissimæ causa, dum 2. Reg. 1. suo se met gladio iugulauit. Eliodorus templum Domini depredataurus venerat Hierusalem, moxq; propter peccatum, validissimus equus cui insidebat Angelus Domini, priores ei calces elisi, & ab Angelis acriter verberatus est. Tandemq; vt infinita alia, quæ occurrunt exempla dimittamus, quæ longum esset enarrare; Iosias Rex, cum extendisset manum suam contra altare, & apprehendisset Prophetam Domini, statim manus eius aruit. Et Propheta inobediens verbis Domini à Leone occisus est. Itaq; in omni Peccato est Pœna, & culpa. Et cum tripliciter peccet homo, primò contra diætamen rationis, secundo contra statutum, & leges humanas, atq; item tertio contra legem Dei, fit, vt triplici quoque pœna peccatu mpuniri debeat. Primò ex remorsu cōscientiæ quatenus contra primum peccat. Secundò à superiore Ecclesiæ, vel Reipublice, prout agit contra secundum. Et denique pœna ab ipso Deo inflicta, quatenus contra tertium, Dei scilicet mandata operatur.

Secundum in quo doctores cōueniūt.

Secundum in quo cōueniunt est. Quòd maius malū est malū culpæ

A culpæ quàm pœnæ, vt lib. 3. de Ciui. Dei dicit Aug. Mala pœna magis odiunt mali, mala verò culpa magis odiunt boni. Et lib. de natura boni. Malū est priuatio ordinis; ab ordine aut plus elongatur culpa quàm pœna, & est axioma commune Theologorum, & præsertim D. Tho. q. 1. de malo arti. vlti. & alibi.

Tertio cōueniunt. Quòd peccatum est pœna peccati, aut per se, aut per accidens. Quòd aut in cōtrouersia versatur est, vtrum intrinsecè et ratiõne culpæ, peccatum sit etiam pœna peccati, id est, an ille met defectus in quo ratio peccati consistit, possit sub aliqua ratione esse pœna peccati.

Secundò notandum est. Quòd causa diuerſitatis opinionum Theologorum est, quia diuersi diuersam hñt rationem pœnæ. Nam qui cōstituunt de ratione pœnæ esse qd sit iusta, bona, à Deo, & inuoluntaria, cōt consequenter, peccatū non esse pœnam; qui arbitrantur de ratione pœnæ esse tm caritiã & priuationē boni cōuenientis rōnali naturæ; affirmāt peccatum verè, & essentialiter esse pœnā. Pœna autem (proprie, & absolute loquendo) est illa quæ priores habet conditiones.

His positis, fit Prima Conclusio. Illa deordinatio quæ est in actu peccati, non rationem pœnæ, sed culpæ in ipso actu cōstituit. Explico. Defectus ille, seu inordinatio quæ est in actu materiali peccati, est ipsa formalitas peccati. Probat.

B Primò, Malum culpæ formaliter nil aliud est quàm deformitas ipsius actus; atqui inordinatio formaliter est ipsa deformitas ergo.

Secundò, Illa inordinatio vt passio recepta in peccante voluntaria est, quia peccator nõ solū voluntariè actiue cōstituit se in peccato, sed et passiuè hoc est, non solū voluntariè peccat agens, sed et dū ponit se in peccato, & in eo per seuerat, ergo.

Tertio, Hæc inordinatio passiuæ in volente, prout inheret eius voluntati, peccatum est, & peccatorem hominem facit formaliter denominatione intrinsecæ, ergo illa proprie est culpa, & non pœna.

Quartò, Ex hoc qd voluntas recipit in se peccatū, homo deterior fit; sed Deo auctore nemo fit deterior, vt ex Aug. li. 8. 3. q. 3. habetur, ergo peccatum secundum illam considerationem non habet rationem pœnæ, sed culpæ; cum nemo per pœnam, sed per culpam fiat deterior.

Quintò, & est Achilles Cæciani. Inhæsiõ seu passio huius inordinationis culpæ, aut ponitur effectus actionis inordinatæ, quæ est peccatū, aut nõ, si ponitur effectus, aut formalis, & tunc idem est iudiciū de culpa, & de tali effectus: sicut idē est iudiciū de cecitate, & esse cæcum, albedine & esse albū.

R 4 fin

D. August.

D. Tho. Tertium in quo Doctores cōueniunt.

Quæ doctores circa hæc quæstionem variã sentiūt.

Prima Cōcl. De ordinatio in actu peccati non est pœna, sed culpa.

Probat. Primo.

Secundò.

Tertio.

Quartò. Deo auctore nemo fit deterior ex D. August.

Quintò.

finaliter quasi sicut passio est effectus actionis, tunc non est. Ceterum dicendum, quod ipsa essentia peccati est poena, sed effectus eius. Si vero non ponitur effectus, sed ponitur idem, & respectu distincta, extra voluntatem non est.

Sexto.

Sexto. Eadem sunt principia actionis, & passionis, ergo si inordinatio, ut passio esset à Deo, ut actio quoque esset à Deo, cōsequens autem est falsum, quia peccatum esset à Deo, ergo & antecedens, non ergo inordinatio poena est.

Secunda Conclusio.

Secunda Concl. Peccatū essentialiter nō est poena, nec sui ipsius, nec alterius. Hæc conclusio, patet ex præcedenti Conclusionē, & probatur.

Peccatum essentialiter nō est poena, nec sui ipsius, nec alterius. Probatur. Primo. Secundo.

Quia peccatum essentialiter voluntarium est. Quamvis. n. inuoluntariū habitualiter sit. i. contra inclinationem voluntatis, quæ in bonum & honestum tendit in quo sensu uerū est, quod nemo aspiciens ad malum operatur; in actu tamen semper voluntarium est, poena autem ut sic inuoluntaria est.

Secundo. Quia si peccatū essentialiter esset poena, esset rōne corruptionis boni, seu priuationis debitæ rectitudinis, siue inordinationis quæ idem sonant; sed hæc omnia sunt effectus formalis peccati, & ipsum met peccatum in suo formali conceptu sumptum, ergo.

Tertio.

Tertio. Peccatum vel est poena formaliter sumptum, vel materialiter; non formaliter, quia tūc culpa esset poena, quod est absurdum. Nec materialiter, nam de effectus ipse, consideratus ut est damnum animæ, & incommodum homini; quantum ad gratiam rationem culpæ obtinet, cui deinde debita poena, non solum pro gravitate culpæ; sed etiam ex estimatione Diuina à Deo infligitur.

Quarto. Terminus à quo iustificationis, non debet esse poena, sed culpa, ut patet ex Conc. Trid. Sess. 6. cap. 4. est enim transmutatio seu translatio à statu iniustitie ad statum gratie, ut doctè D. Tho. 1. 2. q. 123. art. 1. sed priuatio gratiæ in adultis, quæ uerè peccatum est, manēs in eis per modum habitus, est uerus terminus à quo iustificationis, ut doctè Caiet. in comment. super artic. 2. q. 123. 1. 2. ergo ista priuatio non est poena, sed culpa.

Scoti doctrina in materia de iustificatione est falsa. Ratio dicti.

Scotus autem in 4. d. 1. q. 6. & d. 1. q. 1. & d. 16. q. 2. & in 2. d. 28. errauit in hoc, existimans terminum à quo iustificationis esse Peccatorem, prout est in statu reatus, & obligationis ad poenam, à Deo sibi pro peccato destinatam, quæ obligatio remanet in illo post peccatum commissum, & per hanc (ait) est formaliter Peccator, ex quo inferit, absque dono gratiæ posse impium iustificari.

Quæ

A. Quæ doctrina falsa est. Namque præter prædictam obligationem ad poenam, est in peccatore priuatio gratiæ, & boni debiti, quæ est malum culpæ formaliter per modum habitus, per quam peccator post patratam iniquitatem est formaliter peccator. Et hæc priuatio est formaliter terminus à quo in iustificatione Impij, per modum contrarij, ut ait D. Tho. & Caietanus, lo. cit. & idem D. Tho. in 1. 2. q. 86. artic. 1. & 2.

Ex quo sequitur, peccatum nulla potentia deleri, aut remitti posse sine interiori animæ renouatione, & transmutatione reali à prauitate, ad rectitudinem; quæ renouatio à D. Tho. gratiæ infusio appellatur, in quaest. de ueritate. quaest. 28. ar. 2. ad 4. & à Capreo, in quarto distin. 1. quaest. 2. & Sotto, libr. 2. de natura, & gratia cap. 18.

Crediderim, de potetia Dei absoluta, nō esse necessariā qualitatē superadditā gratiæ ad iustificationē, sed sufficeret rectitudo interna essentialis, quæ in hoc consistit, quod potetia animæ sint inter se, & cū Deo rectè ordinatæ. Quod per motum Diuinum sine huiusmodi qualitate superaddita sine dubio fieri potest, ut doctè Medina in Comment. super dictum artic. 2. quaest. 123. 1. 2. Quamuis de Potentia ordinaria, id peccator nō consequatur sine gratiæ infusione, ut in eod. Concilio Trid. loco citato definitur.

B. Quinto. Illa boni corruptio, siue actiue, siue passiue sumatur, est imaginis deformatio; deformatio autē imaginis Deo displicet, ergo non est à Deo, cum nihil quo Deo displicet sit ab eo. Non ergo talis corruptio est poena.

Sexto. Si peccatum esset essentialiter poena, esset propter rationes, Magistri; sed hæc nullæ sūt, ergo. Et probatur. Quoniam prima ex necessitate peccandi quam homo ex peccato Adæ contraxit, quæ est ad peccata uenialia in uniuersali, ut idem magister. Hieronymi, & Augustini disparia dicta conciliās, & ibidem D. Bona. dicunt, inferit Magister, peccatum essentialiter esse poenam; cum potius debuisset adducere auctoritatum de peccatis mortalibus, quæ tamen singula cum Dei gratia potest homo uitare. Illud enim (ut ait Augustinus lib. de duabus animis) solum est peccatū, à quo liberum est abstinere. Secundo quia concupiscentia de qua procedunt auctoritates D. Pauli ad Gala. 5. &c. non est peccatum nisi materia. *Nihil enim damnationis est*, (ut ait Paulus Ro. 8.) *is qui sunt in Christo Iesu.* Quam concupiscentiam quamuis Apostolus aliquando peccatum appellet, Sancta Synodus Tridentina sess. 5. cap. 5. declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod uerè, & propriè peccatum

D. Tho. Caietanus.

Peccatū nulla potetia potest deleri aut remitti, sine transmutatione reali à prauitate ad rectitudinem. D. Thom. Capreo. Soto.

De potentia Dei absoluta, ad iustificationem nō est necessaria qualitas gratiæ superaddita, Medina.

Quinto probatur.

Sexto.

D. Hiero. D. August.

D. August.

Galath. 5. Concupiscentia nō est peccatū formaliter, sed tantum materialiter. Nota. Concil. Tri

D. August.
Ruffen.
D. Tho.

tum sit; sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur. De qua re legendus est Augustinus Epistola 200. & lib. de perfectione Iulianae ad fin. & lib. de nuptiis, capit. 29. & lib. 1. contra duas Epistolas Pelagij, cap. 13. & lib. 1. retract. capit. 15. & Ruffen. artic. 2. contra Lutheranos, & D. Tho. 1. 2. quaest. 32. artic. 1.

Tertia Conclusio.
Peccatum potest esse poena alterius peccati extrinsecè, Probatur primo.
D. August. Pla. 57.

Secunda ratio Magistri erat de ijs peccatis quae sine dubio peccati sunt, & poena, ut de ira, & inuidia. Sed haec peccata, passioe, & poenam per accidens, seu extrinsecè important, ut egregie dicit D. Tho. 1. 2. quaest. 87. art. 2.

Tertia Conclusio. Peccatum potest esse poena alterius peccati extrinsecè, tribus illis modis à D. Thom. expositis, ubi supra, & in hoc nulla est controuersia, nec difficultas. Et probatur.

Primo ex Augustino super psal. 57. in illa uerba, *supercaecidit ignis, & non uiderunt solem*, & citat à Magistro in principio, ubi ait, *Ignis superbia, & concupiscentia, & ira intelligitur*. Illas poenas, pauci uident, ideo eas maximè commemorat Apostolus in Epistola ad Rom. 1. & enumerat multa quae peccata sunt, & poena peccati. Inter primum enim peccatum Apostasia, & ultimam poenam ignis aeterni, media quae sunt, quae peccata sunt, & poena peccati. Et lib. 3. de libe. arbit. capit. 18. & li. 5. in Iulianum capit. 3. idem ostendit. Gregorius quoque lib. 25. moral. capit. 12. & 13. & homil. 11. super Ezech. probat ex psal. 68. *Appone iniquitatem super iniquitatem*, atq; ex illo Osee 4. *sanguis sanguinem tetigit*, Deum ponere offendiculum, ut scilicet grauius peccando impingat, ei qui non uult poenitere. *Peccatum enim (ait) quod per poenitentiam citius non deletur, aut peccatum est, & causa peccati, aut peccatum, & poena peccati, aut peccatum simul, & causa, & poena peccati*. Unde Paulus ad Rom. 1. & 1. ad Thefal. 2. dicit. *Tradidit eos in immundiciam, in passiones ignominiae, ut impleant peccata sua semper*. Et Gen. 15. dixit dominus, *non sunt completa peccata Amorrhaeorum*, ut protractionem, & superuenientiam peccatorum, & poenarum significaret. In quo sensu Apoch. ultimo ait, *qui in sordibus est, sordescat adhuc*.

7. ad Thefal. 2.
Gen. 15.
Apoch. ultimo.

Quarta Conclusio.
Peccatum ratione alterius adiuncti potest esse poena peccati.
D. Thom.
Aurea sententia D. Grego.

Quarta Conclusio. Peccatum ratione adiuncti, utique potest esse poena peccati. Haec est D. Thom. in 2. 2. quaest. 32. art. 2. ad 4. dicentis, *quod licet poena diuidatur contra culpam; nihil tamen prohibet, aliquod peccatum ratione alicuius adiuncti esse poenale*. Et inuidia quae dicitur esse quedam poena, secundum, illud Gregorij li. 5. moral. ca. 34. circa principium cuius aurea uerba sunt haec. *Cum deuictum cor linoris pueredo corru perit,*

A perit, ipsa quoque exteriora indicant, quam grauius animum uesania instiget. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, membra frigescent, fit in cogitatione rabies, in denibus stridor.

Quinta Conclusio. Peccatum est causa peccati, non solum poena. Explico, & est doctrina Magistri. Peccatum est poena precedentis peccati, causa uero subsequenter. sic D. Tho. 1. 2. quaest. 75. artic. 4. & in 2. distin. 36. artic. 1. & d. 42. quaest. 2. art. 1. quaest. 2. ad 3. & in quaest. 108. docet sibi quatuor genera causarum, efficientem, materialem, formalem, & finalem unum peccatum causam esse alterius, efficienter quidem dupliciter, per se, uel per accidens. Per se, dum ex uno actu peccati, disponitur homo ut facilius alium actum committat, ex actibus enim frequentatis causantur habitus inclinantes ad similia, & hoc (ut bene notat Bona. super littera Magistri, dubio primo dist. 36.) habet peccatum tam ratione auersionis, quam ratione conuersionis, diuersimodè tamen. Nam ratione auersionis in qua communicant omnia peccata, quodlibet est causa cuiuslibet: ratione uero conuersionis in qua distinguuntur, non quodlibet est causa cuiuslibet; sed peccatum unius generis disponit ad peccatum generis proximi, utpote spirituale ad spirituale, ut superbia ad inuidiam, & carnale ad carnale, ut gula, ad luxuriam. Per accidens uero, sicut remouens prohibens. Cum enim per unum actum peccati homo gratiam Dei amittat, & charitatem, & uerecundiam, uel quodcumque aliud retrahens à peccato, incidit ex hoc in aliud peccatum: & sic per hoc unum peccatum est causa alterius peccati per accidens. Materialiter autem unum peccatum est causa alterius, in quantum praeparat, & subministrat alteri materiam. Sicut auaritia praeparat materiam litigio, quod plerumque est de diuinijs congregatis. Finaliter uero, in quantum unum ad aliud ordinatur, ob cuius finem aliud committitur. Sicut committens Symoniam propter ambitionem, uel furtum propter fornicationem. Formaliter autem ratione auersionis (ut ait Bona.) quia ex hoc quod à Deo auertitur, elongat se à Bono, & per hoc homo fit impotens ad resistendum malo. Et quoniam in moralibus specificatio fit a fine, ut ait D. Tho. 1. 2. quaest. 1. arti. 3. & q. 18. arti. 4. & 6. fit, ut unum peccatum sit formalis causa alterius, ex hoc quod est finis eius. In peccato enim furti quod propter fornicationem patrat, furtum est ut materiale, fornicatio uero ut formale.

Duran. in 2. dist. 36. quaest. 1. nu. 5. dicit, *quod secundum genus*

Quinta Conclusio.
Peccatum est causa peccati, & non solum poena.
Mag.
D. Tho.
Secundum omnia quatuor genera causarum peccatum unum est causa alterius.
Primo efficienter.

Secundum materialiter.

Tertio Finaliter.

D. Bona.

D. Tho.
Nota peccatum unum habere rationem materiae respectu alterius.
Durandus ex lat.

*nus causa formalis, vnus actus peccati non potest esse causa al-
terius proprie loquendo. Sed errat.*

Magister.
D. Bona.

Magister putat, peccatū præcedens esse causam meritoria sequentis. D. Bonauentura, in quaest. 1. in solut. ad 8. ait, hoc esse meritum non condigni, sed congrui; quæ quidem congruit in alia culpa de facili recompensari potest per aliam congruitatem. Sicut enim congruum est, quod Deus Peccatorem permittat labi in aliud peccatum, sic etiam congruum est, ut qui mala usus est uita, eam sibi auferat, & in infernum demergat. Sicut e contra, congruum est, ut si uelit abstinere, det ei auxilium ut in aliam culpam non corruat. Hoc autem meritum congrui sic appellatur, quia congruit hoc Diuina Iustitia, ut ex se patet.

Nota quod peccatum vnunum ex parte inordinationis, non est causa peccati, sed ex parte actus, quod est materiale in peccato.
D. Aug.

Aduertendum est autem hoc loco, ex D. Thom. in solut. ad 1. quod peccatum ex parte inordinationis, non est causa peccati, sed ex parte actus, i. materiale peccati, nec in hoc est procedere in infinitum, cum ad peccatum Adæ deueniatur, cuius causa non fuit aliud peccatum sicut enim peccatum primi Parentis non potest dici pœna alterius peccati, ex sententia D. August. lib. 1. retract. c. 15. in Pl. 57. in illud, *supercaecidit ignis*; ita nec ab alio præcedenti causatur.

Dubiū Medina de statu perplexitatis

Medina, in comment. sup. quaest. 76. 2. 2. art. 4. mouet quaestionem: num unum peccatum possit esse causa sufficiens alterius peccati, ita ut necessariò ex illo sequatur, quod est quaerere: an detur status perplexitatis in homine, & ad eò sit perplexus, ut quidquid facit necessariò peccet. Et statim se expedit dicens, in sensu diuiso, unum peccatum non sequi necessariò ex alio, quia pœnitere potest de primo; in sensu autem composito, i. si non pœniteat, necessariò consequi. Verbi gratia, Sacerdos curatus habens concubinam, non pœnitens, nec deserens illam, celebrans necessariò peccat, & si non celebrat peccat, quia facit contra suam obligationem quæ est celebrandi. Axioma autem Theologorum, *quod nemo in hac uita est perplexus*, intelligitur sine culpa sua in sensu diuiso: sic enim uitare potest, non autem in sensu composito.

Solutio dubij.

Illud axioma Theologorum, quod nemo est in hac uita perplexus, quomodo intelligatur.
Durandus exprat.

Durandus in eadem q. nu. 4. dicit, quod effectus peccati est priuatio gratia, non effectiue, sed meritorie, vel concommitatiue, *Vnde peccatum* (inquit) *est causa motus uel lapsus in quodcumque aliud peccatum sicut remouens prohibens*. Et hoc solum uerum esse de peccato quo priuatur gratia, quia per sequentia peccata, gratia non tollitur. Sed errat secundò. Quoniam quamuis per sequentia peccata, gratia non tollatur; impediuntur

Ampediuntur tamen alia Diuina auxilia, & motiones spiritus sancti.

Sexta, & ultima Conclusio. Probabile est, peccatum ratione deordinationis, esse etiam pœnam sui ipsius. Explico. Priuatio rectitudinis quæ est formale peccati, dupliciter potest considerari, uno modo respectu actus, prout procedit ab agente contra ordinem rationis, & sic est malum culpæ, secundò quatenus agens priuatur bono conuenienti animæ rationali, scilicet rectitudine rationis, & sic potest dici pœna sui ipsius. Probatur.

Sexta Conclusio.
Probabile est peccatum ratione deordinationis, esse etiam pœnam sui ipsius.
Probatur Conclusio.
Primò.

Primò ex Augustino, li. 1. confes. ca. 12. iussisti domine & ita est, ut omnis inordinatus appetitus, sibi ipsi sit pœna. Et hæc pœna est remorius ille de peccato mortali, quo nunquam cessat, de quo Iſa. ultimo dicebat *uermis eorum non morietur*. Sic enim Diuina Iustitia exigit (ut ait Augustinus in Enchy.) *ut nec uno etiam momento temporis sit dedecus peccati, sine decore Iustitiæ*, ut impleatur illud psal. *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam*, id est, Permite, ut per superuenientem iniquitatem, præcedens iniquitas puniatur, secundum illud Apoch. ultimo: *Iustum est ut qui sordidus est, sordescat adhuc*.

D. August. Iſa. ultimo: Psal.

Secundò argumento Scoti. Magis bonum uoluntatis est rectitudo rationis, quam bonum utile, uel delectabile; sed priuari ijs commodis est pœna, ergo multo magis priuari bono honesto, quod est magis.

Secundò ex Scoto.

Tertiò. Quia de ratione pœnæ satis esse uidetur, quod sit contra commodum naturæ, nec requiritur quod sit inuoluntaria. Nam pœna puerorum decedentium sine baptisinate, est uera, & propiissima pœna pro peccato originali inflicta; hæc autem pœna inuoluntaria non est habitualiter, cum nullam afferat tristitiam. Deinde. Multæ pœnæ uoluntariæ sunt, ut disciplina, peregrinationes, &c. Ad hæc. Omnem pœnam iustam, quæ non sit peccatum, à Deo esse, sicut certum est, ita affirmandum uidetur, pœnam quæ simul sit peccatum, à Deo non esse: & hæc satis probabiliter sint adducta. Verum Theologicè loquendo, opinio S. Thomæ mihi probabilior uidetur loquendo de pœna propriè sumpta, unde restat ut argumentis pro utraque parte factis respondeamus.

Tertiò. De ratione pœnæ non est necesse ut sit inuoluntaria. Multæ pœnæ sunt uoluntaria.
Opinio D. Thomæ probabilior.

Ad Primum Augustini respondeo cum Medina, quod actus inordinatus, pœna est peccantis causaliter, id est causat amaritudinem & afflictionem in anima peccantis, unde re ducitur esse pœnam peccatis ratione effectus, qui est tertius modus à D. Thom. allatus.

Ad Primum.

Ad

Ad secundū. Ad secundum, negatur consequentia. Nam ipsa priuatio C
ut sic, est effectus formalis peccati, de quo idem iudicium est
ac de peccato.

Ad tertium. Ad Tertium, respondet Caietanus quod priuatio Iustitię
in actu, est longè maius malum quàm priuatio commodi,
& magis disconueniens: non tamen sequitur, ergo est ma-
gis pœna à superiori ad suum inferius affirmatiuè; sed bene
sequitur, ergo est peius quàm pœna, quod uerum est. Quia
malum culpæ longè peius est quàm malum pœnæ.

Ad Primum. Ad argumenta pro parte negatiua. Ad Primum dicen-
dum esset, non omnem pœnam habere rationem medicine,
sed tantum illam quæ est à Deo infligente, uel efficiente, quæ
autem est à Deo deserente, nequaquam.

Ad secundū. Ad secundum, negatur consequentia. Nam quamuis pecca-
tum esset iniuste, iuste tamen inordinatio illa pœna es-
set.

Ad Tertium. patet responsio ex dictis. Pœna enim iusta,
quæ non est peccatum formaliter, est à Deo.

Ad quartū. Ad quartum posset responderi, non esse de ratione pœnæ
quod sit inuoluntaria, uel tristitiam afferat; sed sufficit ut a-
ctualiter à uoluntate non approberetur, & quod non sit uolu-
taria, in quo differt à peccato, quod non solum est uolunta-
rium, sed etiam lubenti animo admittitur.

Ad Quintū. Ad Quintum responderetur. Quod omnis pœna eo modo
ordinat quo modo punit. Et in hoc ordine laudatur Diuina
iustitia, quæ committentem unum peccatum, iusto iudicio
permittit labi in aliud, ut ait Bona. loco citat. num. 7. Et quam-
uis de peccatorum causis multa possent tractari; tamè quia
non est hoc proprium institutum, idè hac breuiter dicta
sufficiunt.

ARTICVLVS TERTIVS.

An omnes corporaliter flagellati, iudicandi sint pec-
catores?

Verbum Dei ad praliandum è caelo in terram descendit.
VENIT è caelo in terram Dominus, ut præliaretur, & debel-
laret antiquum humani generis hostem. Dum medium
(inquit) silentium tenebant omnia, & nox in suo cursu medi-
ter perageret, omnipotens sermo iustus domine, de caelis à regali-
bus sedibus, in mediam huius exterminij partem, durus debel-
lator uenit. Undè dicebat Dominus: non ueni pacem mittere,
sed gladium. Et sanè in praliando se exercebat Dauid, dum di-
cebat.

Acebat. Benedictus Dominus qui docet manus meas ad praliū,
& digitos meos ad bellum. Ad praliū ergo hoc hortabatur
Dominus suos dum dicebat: Qui uult uenire post me, abneget
semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Quasi di-
cat: tollat enim crucis, tollat labores, & tribulationes, tollat
flagella, & tormentum: ut sic deuictio Tyranno, gloria palmam
suscipiat. Sed non omnes eodem modo præliantur, neque
omnes eodem modo crucem tribulationum, & flagello-
rum assumunt, & portant.

Quidam enim portant crucem Domini inuoluntariè, qui-
dam impatienter, sed condignè, quidam patienter, & inno-
center. Quidam (inquam) crucem Christi portant, sed inuo-
luntariè, & ij in Simone Cirenæo figurantur. Unde dicitur
in Euangelio, quod illum angariauerunt, ut tolleret Crucem
eius. Et ij sunt incipientes, qui delectationibus mundi offus-
cati, deuij à tramite recto, conscientiæ stimulis, crebrisque
Angelicis, & Diuinis illustrationibus commoti, quodammo-
do angariantur, ut Christi crucem tollant. De quibus ait Gre-
gorius in suo Pastoralis: Via Dei, inchoantibus, angusta est, &
perfectè iam uiuentibus lata. Quidam secundo loco, crucem
Christi ferunt impatienter, affines latroni peruerso, & ij sūt
peccatores, Deum in suis infirmitatibus blasphemantes de
quibus dicitur in psal. Accuerunt linguas suas sicut serpentes,
& alio loco: Posuerunt in caelo os suum, blasphemando scilicet
Deum, de quibus ait Augustinus super illud Math. 26. blas-
phemauit: Non minus peccant qui Christum blasphemant re-
gnantem in caelis, quam qui Crucifixum eum ambulantem
in terris. Quidam autem sunt, qui Crucem Christi, & flagel-
la ferunt patienter, sed condignè, ut bonus latro, de quibus
ait Gregorius in lib. Moral. Flagella bonorum, aut uitia perpe-
trata purgant, aut quæ poterant perpetrare futura deuitant.

Quarto loco sunt illi qui ferunt patienter, & innocenter ma-
la, & labores Christo similes effecti, & ij omnes sunt perfe-
cti, de quibus ait D. Hieronymus. Quis sine patientia coronatus
est? & paulo inferius: Ecce (inquit) Abel iustus à fratre Ca-
im occiditur, Isaac ab Ismaele filio Ancille persecutionem pa-
titur: Ioseph innocens, in lacum mittitur, & à fratribus nequi-
ter uenditur; Moyses profugus, & peregrinus, in aliena terra
migratur: Dauid persecutione è Saul, inuidia stimulante graua-
tur. Et tamen omnes qui à Domino electi erant, & crucem fere-
bant, & flagella patienter supportabant. Unde non est iudicā-
dum, flagellatos hic à Deo, peccatores esse, seu propter scele-
ra flagellari; cum multoties non sit nisi propter Dei gloriā,
qui

Psal.
Non omnes
eodè modo
ferunt crucē
tribulatio-
num.

Quidam por-
tant crucem
Christi inuo-
luntariè, qui-
dam patienter
sed condignè,
quidā
patienter, &
innocentes.

Via Dei in-
choantibus
est angusta.
D. Greg.

Psal.
Psal.
Sententia Au-
gustini con-
tra blasphem-
os.
Flagella in
bonis quid
faciant.
D. Grego.

Sine patientia
nullus co-
ronatus est.
D. Hierony.

Non semper
sunt peccato-
res iudicādi
ij, qui à Do-

mino flagellatur.

Joan. 8. Flagellati à Domino, multociens sunt iusti.

Cur iusti flagellantur.

Psalm. Corin. 4.

Matth. 16.

Matth. 5.

Primum dubium.

Secundum dubium.

Ad Primum Respondetur.

Multociens dicit Deus malos castigat, sanctos suos liberat.

Gen. 18.

Aliquando Deus patitur bonos affligi iisdem malis, quibus impij puniuntur. D. August.

3. Reg. 17.

qui facit (more figuli) *uas quidem unum in honorem, aliud uero in contumeliam*. Vnde quærentibus discipulis de cæco *quis peccasset, ipse ne an parentes eius*, respondit Dominus, *neque hic peccauit, neque parentes eius, ut cæcus nasceretur, sed propter gloriam Dei*. Io. 8. Vnde dicit Paulus: *Nasce utique ueniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum*. Et sanè non modò omnes flagellati nò sunt peccatores, imò uerò multociens sunt iusti; & idèò Dominus eos punit, ut per illas tribulationes plus mereantur, & illis tribulationibus & flagellis, gratiæ & gloriæ corona magis accrescat. Facit enim Dominus, ut, *qui seminant in lachrymis, in exultatione metant*. Vt impletur illud Apost. Corin. 4. *Quod in presenti nobis momentaneum est tribulationis nostræ (media patientia) æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Quod etiam docuit Dominus, Matth. 16. dum dixit: *Mundus gaudebit, uos uerò contristabimini, sed tristitia uestra uertetur in gaudium*. Et Matth. 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter Iustitiam, quoniam ipsorum est regnum Cælorum*.

Verùm hic in surgunt duæ dubitationes.

Prima est. Cur sæpè Deus patitur seruos, sanctosq; suos eidem malis affici, quibus improbi puniuntur?

Secunda est. Cur Deus non semper à malis corporalibus eripiat Innocentes?

Quoad primam dubitationem, dicimus: in scripturis constare sæpè numero, Dominum è flagellis quibus improbos castigat, mirabiliter sanctos suos liberare. Sic Noè ex diluuij aquis media arca conseruatur; Loth similiter è Sodomæ incendio, Angelis præcedentibus eripitur. Tres pueri in Fornicem Babilonicam ardentem immissi, Dei opè à flammæ incenderantur. Etenim *non semper iustus una cum Impio perditur*; quemadmodum Gen. 18. dixit Abraham Domino Sodomam uolenti flammis uastare. *Nunquid perdes Iustum cum Impiis*? Nonnumquam tamen patitur Deus eisdem malis, pœnisque quibus Impij afflicti, innocentes inuolui, præuicentia Dei sic exigente, quæ ex malo bonum educit, ut Copiosè

D. Augustinus libro primo de Ciuit. Dei, à cap. 8. usque ad decimum quartum. Sic Daniel in captiuitatem cum impio Rege Ioachimi abstractus, eidem malis afflictiatus est. Et 3. Reg. 17. afflixit Dominus uiduam, hospitiu Eliam excipientem; propter quod Propheta ad Dominum clamauit, dicens: *Domine, Deus meus, etiam ne uicium, apud quam ego ut cibus sustentor afflicti, ut interficeres filiu eius*? Aliquãdo uerò gra

uioi

Auioi pœna afficit Deus bonos, quàm malos. Vnde Esdra cõurbatus in suo cubiculo anno trigesimo ruinae Syon, stans in medio Babylonis afflictum uidens populum suum, clamans ad Dominum dixit: *Nunquid meliora faciunt qui habitant Babilonem, quoniam uidi, quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impij agentibus, & perdidisti populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & non significasti*? Et infra: *Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in seculo, & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel*.

Flagellat autem Deus æqualiter Bonos, & malos multis de causis. Primò ne Boni in sua Iustitia confidentes, malis se præferant, & anteponan; sed colaphizati ab Angelo Sathanæ, Deo annuente, in officio, & humilitatis uirtute se contineant.

Secundò, ut agnoscant præmium suarum uirtutum non in commodo aliquo, seu bonorum temporalium affluentia esse constitutum; sed sibi in cœlesti gloria reseruatam, sic ait Nazianz. in oratio. de amore pauperum ferè in principio, cuius uerba sunt hæc: *Illud quoq; fortasse non temere, ac sine ratione, numirum, ut nos infirmitatis nostræ submoncant, illudq; nobis persuadeant, ut nulli rerum presentium, atq; in oculorũ sensum cadentium, uelut firmæ, & stabili, animum adijciamus*.

Vnde dicebat Paulus ad Hebræ. 10. *Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinistis passionũ*. Et infra: *Nam & uinctis compassi estis, & rapinam bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscetes uos habere meliorem, & manentem substantiam*. Quoniam ex pœnis, & ieiunijs huius sæculi, pro Dei amore, & honore perlatis, maiorem iusti acquirunt dignitatem, & gloriam, iuxta illud: *digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati*. Sic Paulus uehementer in Domino gloriabatur 2. Cor. 11. dicens: *Ministri Christi sunt, & ego, ut minus sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in moribus frequenter*. Nec solùm maiorem gloriæ gradum Sanctos in cælo pro susceptis laboribus consequuturos dicimus; impleto dicto Apost. *Momentaneum, & breue tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*; sed hic etiam in terris sui Apostolatus maiorem dignitatis, & honoris gradum habituros, quippe, qui ea sunt passi, quæ ad eorum officium in fidei incremento spectabant. Inter ministros enim Christi, qui magis persecutio nes, & pœnas patiuntur, in Apostolatu dignitatem acquirunt; posse enim pati pro Christo, & pro uirtute, dignitas est in

S Ecclesia

Aliquando Deus grauiori pœna afficit bonos, quàm punit malos. 3. Esdra.

Deus bonos, & malos æquè flagellat propter quatuor. Primò. D. Greg. Nazianze. Secundò.

Heb. 10.

Ex iniurijs p Dei amore perpeffis, maiore iusti acquirunt dignitatem, & gloriam. 2. Cor. 11.

Sancti èt hic in terris laboribus suscipiunt pro Christo, maiori laude & honore afficiuntur.

Nota. Possè pati p Christo, est dignitas in Ecclesia.

Ecclesia Sancta Dei; digni (ait Apostolus) habiti sunt pro Christo contumelias pati. Vnde Martyres primum sibi in fidelium cetero locum obtinent.

Tertio. Persecutiones sunt tamenta vera virtutis. D. Hieron. Nazian.

Tertio. Quoniam flagella, & persecutiones, sunt tamenta virtutis, sunt fidei, & amoris erga Deum vere probationes. Ita Hieronymus in Epist. 319. adamicum ægrotum. Item docet Nazianzenus in Oratio. de amore pauperum, ijs verbis. Ego vero vel huius vite cruciatum improbitati, vel res lætas, & secundas pietati omnino ascribere vereor. Nō quod aliquando, & ob aliquam utilitatem hoc contingat, nempe ut vel per impiorum calamitatem, cursus vitæ reprimatur, vel per bonorum felicitatem, virtuti via muniat; Sed quia non semper, nec omnino, verum hoc futuri temporis sit, in quo alij virtutis premijs, alij scelerum pœnis afficientur, Et post multa, addit. Ac mihi hæc quoque causa esse videtur, cur nullum huic sce vite bonum hominibus certum sit, ac diuturnum, atque hoc, ut si quid aliud, recte ab artifice verbo, & sapientia illa mentem hominum super antea factum esse, ut in ijs quæ in aspectu cadunt, atque alias aliter mutantur, & mutant, ac sursum deorsum; feruntur, & inuertuntur, ac prius quam manu teneantur, fugam se proripiunt, eludantur, nimirum ut perspecta eorum instabilitate, ac varietate, ad futura vite portum contendamus.

Dan. 10. Inter Angelos quare exortum fuit praelium.

D. August.

Ultimò deniq; Quoniam ex pœnis, quas sancti patiuntur, sæpe numero apud Reges, & populos veri Dei cognitio elucecit; quod abunde factum esse in captiuitate Danielis in eius libro non uno loco narratur, & præcipue capit. 10. Vbi cum Daniel vnâ cum suo populo in Babylonicam seruitutem esset redactus; quia ex mansione Hebræorum bona populis Babyloniæ consequebantur; Angeli vario voluntatum suarum ente adiuuicem præliati sunt. Angelus enim Persarum, quia ex mora, & seruitutis filiorum Israel veri Dei cognitio infidelibus elucebat; Ided nolebat eos abire. Vñ dixit Angelus Danieli. Ego veni propter sermones tuos. Princeps autem Regni Persarum restitit mihi viginti, & uno diebus, & ecce Michael vnus de Principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansi sibi iuxta Regem Persarum; Et D. Aug. in Epist. 122. quæ est ad Victorianum, inquit, Fornacem: omnis, ex qua mirabiliter tres pueri deinde liberati fuerunt, consuluisset Nabuchodonosor ad salutem; ut per miraculum ex ea factum; Rex ille deueniret in cognitionem veri Dei; Pleraque alia rationes de hac re afferri possent; sed concionatoribus hæc dimittamus.

Ad.

A Ad Secundam dubitationem, cur videlicet non semper Deus Innocentes malis quibus afficiuntur, aut preeripiat, aut eripiat. Benedictus Perer. lib. 3. comment. in Daniele, (super illa verba, Ecce Deus noster potest nos eripere de camino ignis ardentis, plures causas assignat.

Benedic. Pererius.

Prima (inquit) ut stet ratio sua prudentia, qua sapienter, ac suauiter gubernas omnia. sincere debet causas secundas, suas vires naturales exercere, suos motus agere, & ordinem sibi à Conditore suo impositum tenere.

Deus multociens innocentes non eripit à malis quibus afficiuntur, propter multa. Primo.

Deinde, ut cum serui Dei miraculose à Deo liberantur, clarissime appareat, illud esse Diuinæ omnipotentia opus, nec ad aliquam Naturam occultam vim referri posse, ut de Psyllis, & Meris, qui serpentes, & venenata animalia innoxie tractabant, ab antiquis proditum est.

Secundo. Aduersitates sunt prosperis rebus utiliores.

Si enim liberatio Sanctorum, semper vel frequenter fieret, non haberet admirationem. Ideoq; cessare ratio miraculæ; & ex eo ad multos permanas utilitas; nec tam puro, & sincero animo ad fidem Christi amplectendam homines accederent; nec in tolerantia omnis generis cruciatuum, & acerbissime mortis perpeffione tanta fidei, & gratia Christi efficacitas, tanta seruorum eius magnitudo animi, & Cōstantia, tanta Diuini nominis gloria cluceret. Quocirca hos tres iuuenes ex manibus Nabuchodonosor liberant Deus; septem autem pueros Machabæos de manibus Regis Antiochi liberare noluit. Hæc ille.

D. Greg. Nazian. Deus innocentes castigat, ut iter se sint magis magisque in charitate vniti. D. Greg. Nazian.

B Nec multociens Sanctos suos Deus malis atque aduersitatibus huius vite eripit, quoniam sæpe aduersitates sunt prosperis rebus utiliores. Vt patet ex Nazianzeno, orat. 17. quæ est ad ciues graui timore perculsos, ubi sic dicit. Memores sumus tum tempestatum in tranquillitate, tum gubernatoris in tempestate; nec in afflictionibus frangamur animis, ac debilitemur; atque improbos seruos imitemur qui confidentes quidem Domino, cum beneficiat eis, verum eidem corripienti; nequaquam pari studio, & voluntate adiunguntur; cum tamen interdum accidat, dolor sanitate, & admonitio remissione, & indulgentia, & uisitatio neglecta, & castigatio venia melior sit, & præstabilior. Et tandem ided Deus à malis innocentes non eripit, immò verò flagellat eos, ut inter se sint magis magisque in Charitate vniti. Vnde idem Nazianzenus, oratio. 3. aduersus Iulianum sic ait.

Siquid nobis molestie intulit Deus, non nostri contemptu id fecit, nec ut nos contumelia afficeret, aut quod alijs, quibusdam potius, quam nos commodare cuperet: sed ut omnes in vnum coremus, animorumque consensione iungemur.

S 2 mur,

Libri Primi, Disputat. I.

*amur, nec per schismata inter nos dirempti, atque dissecti esse-
semus.*

ARTICVLVS QVARTVS.

*Utrum homo possit peruenire ad talem peccato-
rum statum, ut à Deo mereatur deserui,
& non ad inuari?*

Fecit Deus hominem rectum, præditum virtutibus, do-
nis suæ gratiæ refertum, & ornatum, ac præsidio Iustiti-
æ originalis munitum; Verùm ipse (Deo permittente)
immiscuit se multis quaestionibus, & apposita sibi probitatis
aqua, cum à Deo constitutus esset, *in manu consilij sui,*
ea vltro relicta, ad vrentem peccati flammam manum vo-
luntariè porrexit. Vnde crematus est; non solum autem
ipse; sed etiam filij eius, dicente Paulo, *In quo omnes pecca-*
uerunt. Inter quos aliqui ita peccatorum vinculis ligati in
sacris literis dicuntur, ut addentes iniquitatem iniquitati-
bus in profundum peccatorum deuenisse, & quasi in per-
petuos carceres coniectos vix ab eis posse liberari scriba-
tur. Vnde D. Gregorius super illa verba, *Iob. 12. si incluse-*
rit hominem, nullus est qui aperiat (inquit). *Omnis homo qui*
malè agit, quid sibi aliud, quam conscientiam carcerem facit?

Qui profecto status, maximum, & grauissimum spiritua-
le Dei flagellum esse, nemo est qui dubitet. Et quamuis fla-
gella etiam temporalia à Deo immittantur hominibus ad ani-
mæ eruditionem, ne recedat à Deo, ne fortè Deus ponat
illam, ut desertam, & inhabitabilem terram, iuxta illud Ie-
rem. 6. *Erudire Ierusalem, ne fortè recedat anima mea à*
te, ne fortè punam te desertam, terram inhabitabilem. Et
Hieronymus ibidem; *per hoc* (inquit) *discimus, quod flagel-*
lat Deus omnem filium quem recipit; & idcirco plagis, atque
tormentis eruditur Ierusalem, ut corrigatur, & non recedat
anima Dei ab ea, & redigatur in solitudinem. Sunt tamen
aliqui tam perditii homines, & vultum meretricis habentes;
qui inter talia flagella faciem indurant, & de lima rubi-
ginem contrahunt, quos tandem Deus proiecit, & ut suo
tractu indignos repellit, de quibus ibidem in fine dicitur;
Malitia eorum non sunt consumptæ, argentum reprobans
vocate eos, quoniam Dominus proiecit eos.

Maxima misericordia Dei est, peccatores flagellis non
ad interitum, sed ad correctionem uerberari; Vt 2. Machab. 6.
dicitur:

D. Greg.
Iob. 12.
Mala cõsciẽtia,
est animæ
carcer.

Hiere. 6.
D. Hierony.
Cur plagis
Hierusalem
eruditur.
Peccatores in-
ter flagella
indurantur,
& de lima
corruptionis
ruginem con-
trahunt.

2. Mach. 6.

Quaestio Nona.

I 39

A dicitur: *Obsecro eos qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorre-*
scant propter aduersos casus, sed repæntent ea quæ acciderunt,
non ad interitum; sed ad correptionem generis nostri. Ma-
gnum Dei beneficium est peccatoribus, plagis, & aduersita-
tibus vias præcidere, ne ex arbitrio agant, ut quasi fræno il-
li à præcipitio, & culparum profundo retardentur. Etenim,
ut ibidem dicitur; *multo tempore non sinere peccatoribus ex*
sententia prospere agere, sed statim vltionis remedium adhi-
bere, magni beneficij est indicium. Maxima quoque gratia
Dei est, quando aliquos immatura morte præuenit, ne pec-
cent, ut Sapien. 4. dicitur. *Rapius est, ne malitia immuta-*
ret sensum eius, aut fclio deciperet animam illius. Maxi-
mum denique Dei beneficium est, quòd aliquando homini-
bus certum, & præfinitum tempus ad pœnitentiam peragen-
dam, concedat: sicut è contra maximum flagellum est, quòd
spatium veræ pœnitentiæ contemnentibus, & concessio tẽ-
pore abutentibus breuiet, & præcidat. Sic docet D. Hiero-
nymus, libro Helreicarum quaest. exponens illud Genes. 6.
Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia ca-
ro est; sed erunt dies eorum anni centum, & viginti. *Ne vi-*
deretur, (inquit) in eo esse crudelis, quòd peccantibus, pœni-
tentiæ locum non dedisset, adiecit; sed erunt dies centum, & vi-
ginti anni eorum, hoc est habebunt centum, & viginti annos
ad pœnitendum. Nec humana vita, ut multi errant, tunc in
centum viginti annos contracta fuit; sed præfatum tempo-
ris spatium generationi illi ad pœnitentiam agendam fuit
concessum: quam illi contemnentes agere, noluit Deus tem-
pus expectare decretum; sed viginti annorum spatij am-
putatis, in duxit Diluuium anno centesimo agendæ pœni-
tentiæ destinato. Nec imminuto tempore; auxilium Dei vl-
lo pacto minui, vel decrefcere existimandum est: cum sem-
per stet Dominus ad ostium, & pulset; sed idèd tempus mi-
nui dicitur; quoniam etiam si fuisset protractum, nihil omni-
nis donum Dei contemnentes, tali auxilio abusi fuissent.

Quocirca non erat cur amplius deberet à Domino hæc vi-
nea expectari, ut bonas vvas daret. Fecit enim, & semper
faciet lambrufcas. Vnde ablata sæpè, *in aprorum,* idest Dæ-
monum *conculcationem,* traditur. Esaiæ 5.

Et quoniam inter Theologos disceptari solet, an detur
in hac vita vltimus hominis terminus ad resurgendū: si omni
scilicet tempore, sufficiens Dei auxilium ad pœnitendum
singulis hominibus tradatur; quod (meo iudicio) non mi-
nimam continet difficultatem; Idèd opere præcium hoc lo-

S 3 co esse

Beneficium
Dei est dum
aliquis im-
matura mor-
te præueni-
tur.
Sapien. 4.
Beneficium
Dei est con-
cedi alicui tẽ-
pus ad pœni-
tentiam.
D. Hierony.
Orig. homil.
14. sup illud
Leui. 24 ho-
mo qui male
dixerit deo
suo.
Gen. 6.
Nota bene.

Ifa. 5.

Dubium ar-
duum. eo esse duximus, eam controuersiam exactè discutere, in qua quæritur, An homo taliter à Deo peccatorum funiculis flagellari possit, ut in eum statum collocetur, quod nec ipse veniam consequi possit, nec à Deo adiuuari mereatur.

Titulus Vazius dubij. Solet alijs nominibus hæc quæstio proponi, videlicet, An Deus recipiat peccatores per pœnitentiam absq; in illo termino? Et iterum, An lapsi toto huius vitæ tempore, reparari possint? Rursum, An homini semper maneat facultas verè pœnitendi, aut sit certa periodus Diuinæ miserationis, ultra quam homini nequaquam conceditur pœnitere?

Primum argumentum.
Heb. 6. Et multa sunt argumenta, quæ negatiuam partem efficaciter videntur probare.

Verſio Græca Primò ex verbis Apost. ad Hebræ. 6. *Impossibile, (inquit) est, eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum celeste, & participes facti sunt Spiritus sancti. gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesq; sæculi venturi; & pro lapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam.* Non ergo semper lapsis datur reparatio. Addit Apostolus. *Rursus crucifigentes in semetipsis filium Dei, & ostentui habentes, (id est, ut ex Græco habetur) diffamantes, & derisioni, contumelie, ac labrio Christum exponentes;* quibus videtur Paulus denegare, quibuscumque lapsis post Baptismum, reparationem, quemadmodum nec Christus amplius moriturus est, & ipsi ea de nouo faciunt, propter quæ ille mortuus est; & quemadmodum Christum iniquis operibus ipsi despiciunt, infamemq; ac ludibrium quantum in se est faciunt; sic quoq; ipsi à Deo iusto iudicio despici, deserui, & contemni mereantur.

Secundum argumentum. Secundò ex eod. cap. vbi huiusmodi prolapsos reprobos, maledictos, ac combustionis exterminio destinatos docet, adiecta similitudine terræ, quæ si imbrem superuenientem bibat, & generet herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit utique benedictionem à Deo; proferens autem spinas, & tribulos, maledictioni subiecta erit, & eius consummatio in combustionem. Igitur peccatores huiusmodi non inuenient apud Deum remissionem suorum peccatorum.

Tertium argumentum.
Hab. 10. Tertio ex alio loco Pauli, ad Hebræos 10. *voluntarie (inquit) peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quadam expectatio iudicij, & ignis amulatio, qua consumptura est aduersarios;* Quod si hostia non relinquitur pro huiusmodi peccato, neq; spes veniæ, nec Dei propitiatio, & auxilium erga illos relinquendum erit. *Non superest (inquit Paulus) nisi expectatio iudicij, & ignis deuorans, & comburens.*

Quartò.

A Quartò. Amos capi. 1. & 2. dicitur comminans Deus per Prophetam Damasco, Gazæ, Tyro, Ammonytis, Moab, Iudæ, & Israeli: *super tribus sceleribus eorum* (tanquam patiens, & misericors) *conuertam, super quatuor autem non conuertam eos.* Atqui impossibile est, hominem ad Deum conuerti, nisi Deus se conuerterit, iuxta illud Io. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum, Et 15. sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite, sic & nos, nisi in me manseritis.*

Idem videtur comprobari ex Genes. cap. 15. *Necdum impleta sunt peccata Amorrhæorum, & ex Luc. 13. Vbi ficulneæ parciunt vsq; ad quartum annum; qui terminus ex benignitate Domini assignatus illi fuit ad fructum peragendû; aliàs in futurum succidetur.* Igitur non semper, & quando-cunque, homo ad Deum conuerti potest.

Quintò. Oratio, & deprecatio ad Deum, est efficacissimû, & necessariû medium, quo Deus recipit peccatores ad veniam, & indulgentiam. Sed datur status aliquis hominis, in quo designatur Dominus recipere orationes proprias, & etiam sanctorum pro aliquo fufas; ergo dabitur status, in quo homo veniam à Deo consequi non poterit.

Minor Probatum. Ex 1. Reg. 16. Vbi cum Samuel oraret pro Saul, & lachrymas funderet, dixit Dominus: *vsquequò in luges Saul, cum ego proiecerim eum, ne regnet super Israel, Et cap. præcedenti in ultimo ait, Triumphator in Israel non parceat, & pœnitentia non flectetur.* Et Jerem. 7. *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem, & orationem, & non obstetas mihi, quia non exaudiam te.* Cur utiq; prohibuisset Prophetæ Dominus orare pro populo, si irremediabilis eorum ruina non fuisset? Et 2. Machab. 9. de Antiocho dicitur, *orabat scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consequuturus.* Et ad Hebræ. 12. de Esau aperte dicit Apostolus: *Ne quis fornicator, aut prophanus, ut Esau, qui propter unam escam vendidit primogenita sua. Scitote enim quoniam & postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est; non enim inuenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lachrymis inquisisset eam.*

Sextò. Plurima habentur loca in scripturis, in quibus Dominus dicitur indurare, & obcæcare cor alicuius, ut Exo. 4. 10. 11. & 14. ut de Pharaone: *Ego indurabo cor eius.* & ad Roma. 9. *Quem vult indurat, & cuius vult miseretur.* Deuter. 2. *Indurauerat Dominus spiritum eius, & obfirmauerat cor illius.* Iosue 11. *Domini fuit sententia; ut indurarentur corda*

Quartum argumentum.
Amos. 1. & 2.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

Gen. 15.

Luc. 13.

Quintum argumentum.

Probatum mi-
nor.

1 Reg. 16.

Hiere. 7.

2. Mach. 9.

Hab. 12.

**Sextum argu-
mentum.**
Exo. 4. 10. 11.
& 14.
Rom. 9.
Deuter. 2.
Iosue 11.

S 4 eorum.

Actorum 19.
Ista 5.
D. Hierony.
Hier. 6.

eorum. Idem Ioan. 12. & Act. 19. Huc faciunt pleraque alia testimonia sacrae scripturae, quae in Ierusalem destructione, & desertionem terribiliter proferuntur, vt Elia 5. *Auferam septem eius, & erit in direptionem, & diruam maceriam eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, & non putabitur, & non fodietur; & ascendent super eam vepres, & spinae, & habitus caeli mandabo, vt non pluant super eam imbrem.* Et licet haec de vinea Domini exercituum, quae Domus Israel erat (secundum sensum litteralem) accipienda sint; moraliter tamen ad animam referenda esse docet ibi dem Hieronymus, & alij Doctores communiter. Item Ierem. 6. *Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te, & ponam te desertam, & inhabitabilem.* Quibus verbis omnis auxilij Diuini subtractio complectitur. Et praecognoscens Propheta illam in suis peccatis perseueraturam, subdit: *Cui loquar, & quem contestabor, vt audiat? Ecce circumcise aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud. Holocausta vestra non sunt accepta, & uictima uestra non placuerunt mihi, malitia eorum non sunt consumptae; argentum reprobum uocare eos, quia Dominus proiecit illos.* Quae omnia, peccatorem a Deo desertum, & a facie eius sine spe auxilij proiectum designant.

Ista 3.

Anime denudatio per peccata elegas, & iucunda de scriptio.

Verum uerba Isaiae, quae cap. 3. habentur, eo quod filiae Syon eleuatae sint, & collo extenctae ambulauerint, & nutibus oculorum applaudentes inierint, perbellae animae denudationem ab habitibus virtutum, & expoliationem designant, quae huiusmodi sunt. *In die illa auferet Dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & discriminalia, & periscelidas, & murennulas, & olfactoria, & inaures, & annulos, & gemas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & specula, & Syndones, & uittas, & iberistra. Et erit pro suauit odore factor, & pro Zona funiculus, & pro crispante crine caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque uiri tui gladio cadent, & fortes tui in praelio, & murebunt, atque lugebunt porta eius, & desolata in terra sedebit.*

Septimum argumentum.
Matth. 12.
Marci 3.
Luca. 12.

Septimo. Est aliquod peccatum, cuius uenia denegatur, & irremissibile appellatur: tam in hoc saeculo, quam in futuro, vt Matth. 12. & Marc. 3. & Luca. 12. distinctissimis his uerbis habetur: *Spiritus blasphemiae non remittetur; & quicumque dixerit uerbum in filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc,*

A. In hoc, neque in futuro saeculo.

Octauo. Est peccatum ad mortem, pro quo non est orandum, ut I. Ioan. 5. *Quis (inquit) scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei uita, peccanti non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut oret quis.* Igitur est irremissibile.

Octauum argumentum.

In hoc genere reponenda, est incredulitas Iudaeorum, qua in Christum credere non poterant; & propterea non poterant credere, inquit Ioan. 12. cap. sui Euangelij; *quia excacauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut non uideant oculis, & non intelligant corde.*

Ioan. 12.

Amplius, ex uerbis Petri Act. 8. non obscure colligitur, peccatum aliquod esse irremissibile in hac uita, dum inquit Simoni; *Age poenitentiam, & roga Deum, si forte remittatur tibi haec cogitatio cordis tui. In sella enim amaritudinis, & obligatione inquit: uis uide te esse.* Igitur relinquebatur dubium, An esset consequutus ueniam, etiam si oraret, & ageret poenitentiam.

Actorum 8.

Nono, ex dictis factis eorum. Hieronymus primo prologo in Amos sic scribit; *Et quia (inquit) propheta ait, super tribus impietatibus, & super quatuor non conuertit eum, tertio peccato uia indulgentia Deum dare posse significat: quem quarto eadem peccata admittentibus, nec poenitentiam, nec indulgentiam daturum auunciat.*

Nonum argumentum.
D. Hierony.

B.

D. Augustinus, libro de Vita Christiana docet, certam periodum, tempusque a Deo determinatum esse prouenia peccatorum consequenda, ultra quod remissio peccatorum non obtinetur.

D. August.

Vnde dicit. *Ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem. Subito enim uenit ira eius, quod in plerisque impleretur, quibus ob nimia peccata, & in praesenti Dei ira superuenit, & in futuro seruetur. Sed hoc nemo intelligit, nemo cognoscit, nec quisquam aduersa sustinens malis suis astat irrogari sed quod pertulerit consuetudinis potius putat esse, quam criminis: Et idcirco Deus in praesenti non uidetur punire peccatores; quia cum punit, non cognoscitur. Multi sunt, quos nemo intelligit, qui ob multitudinem peccatorum iam ante iudicij diem, in praesenti etiam iudicantur. Et infra: Nos enim plurimorum habemus exempla; per quae probare sufficimus sceleratos, & impios peccatores suorum sine completo, & hoc tempore iam iudicari, & praesentem eis uitam negari non minus, quam futuram. Et in libro de quantitate animae, capit. 14. & 24. scribit, quod homo interior, dum in hac uita peregrinat, praefixam habeat periodum.*

rio-

riodum, qua in moribus, & scientia continuo crescere de-
bet.

D. Grego.
Ierem. 51.

Angeli custo-
des curā ha-
bēt nostri ad
modum me-
dicorum.

Decimum ar-
gumentum .
Isai. 1.

Glof.
Isai. 6.

D. Grego.

Deus multo-
cies subtra-
ctionem gra-
tia ab aliquo
designat in
persona suo-
rum propheta-
rum.

Cur domi-
nus uoluit p-
phetam ca-
lthenis onera-
ri, & alterum
alapa percu-
ti.

Cur domi-
nus iusserit
Ezechielī su-
mere gladiū.
Ezech. 5.
Ezechie. 3.

Gregorius tractans illa uerba Ieremia: *Curauimus Babylone-
nem, & non est sanata, derelinquamus eam, & eamus unus-
quisq; in uiam suam, quoniam peruenit usque ad cœlum iudi-
cium eius.* Vult Angelos nostri curam habere ad morem me-
dicorum, qui non cessant quantum ars patitur, & industria
medicina, curare aegrotum, sed si ægritudo tanta fuerit, ut
repugnet curationi, aut æger contra facit per impatientiam
doloris quod iubetur, relinquit eum medicus, dubitans, ne
expiret inter eius manus, & mortis uideatur reus. *Vnde patet,
(inquit) quod abscessio medici, condemnatio sit tua irremediabi-
lis, molenisq; curari.*

Decimo. Quoniam propter magnitudinem scelerum, &
ob peccatorum demerita, Deus decreuit multis nō dare gra-
tiam pœnitenti. Quod probatur ex illo Isai. 1. *Cum extende-
ritis manus uestras, auertam oculos meos à uobis, & cum mul-
tiplicaueritis orationes, non exaudiam.* Et ex illo Glof. Isai. 6.
super uerbo. *conuertantur, ut sanē eos.* *Quamuis* (inquit) *gra-
ue peccatum sit, si conuertatur quis potest saluari, sed hi pro ma-
gnitudine sceleris pœnitentia sunt indigni.* Et ex D. Gregorio
dicente. *Cum superna indignatio sese (ut ita dixerim) medullis
uis mouet; hanc oppositio humana non prohibet, nec utiliter se
cuiusquam deprecatio obicit, cum Deus semel aliquid ab inti-
mis irascendo disponit; qua sola causa moyses Deum de diffiden-
tia ad petram Oreb placare non potuit, ut terram promissionis
ingrederetur.*

Soler autem Dominus hanc auxilij, & gratiæ subtractio-
nis pœnam in Prophetarum personis multoties significare,
& ueluti in quadam charta adumbrare. Vnde uoluit Domi-
nus, ut Propheta collo catenis oneraretur, ut captiuitatem Ie-
rusalem pronūciaret. Et Propheta, Alapa, (se uolente, & qua-
ente,) percuteretur, ut superuentura populo opprobria indi-
caret. Quod manifestè etiam apparet in Ezech. capit. 5. cui ius
sit Dominus sumere gladium; *Et tu* (inquit) *fili hominis sume
tibi gladium acutum, radentem pilos, & duces illum, per caput
tuum; & per barbam tuam, & sumes tibi stateram ponderis,
& diuides eos.* Cumq; fecisset tres partes; primam combussit-
set, secundam cominuisset, & tertiam in uentum disperdis-
set, gladiumq; post eos euaginasset, dixit Dominus; *ego quo-
que confringam, & non parces oculus meus: tertia pars in pe-
ste morietur, & tertia pars gladio cadet; tertiam autem partē
tui in omnem uentum disperdam.* Et cap. 3. Populi peruersē in
pec-

A peccatis obduratam reticentiam significare uolens, ligauit
linguam prophetae, eamque palati adhaerere fecit; *Et tu,* (in-
quit) *fili hominis, Ecce data sunt super te uincula, & ligabunt
te in eis, & non egredieris in medio eorum, & linguam tuam
adherere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiu-
rans, quia domus exasperans est.* Quo facto denotauit, prop-
ter peccata, hac mala populo euentura, ut peccatorum, & ini-
quitatum maximarum catenis ligatus, mutus remaneret, ne
que ulla (iusto Dei iudicio,) respicientis uerba proferret.

Vndecimò. Deus aliquorum peccata, repentina, & impro-
uisa morte punit. Quemadmodum legitur de Baldasare filio
Nabuchodonosor apud Danielem cap. 5. Et de Anania, & Sa-
phira, Act. capit. 5.

Non ergo semper concedit Deus congruum tempus ad
pœnitentiam.

Hanc controuersiam latissimè pertractant Andreas Vega
lib. 13. *De lapsis, & eorum reparatione,* capit. 14. super Decret.
Concil. Trident. de Iustifi. & Sor. 4. distin. 14. quæst. 1. artic. 10.
& 15. quæst. 1. artic. 1. Adria. 4. in quæst. 3. de pœnitentia, &
Calet. i. 8. quæst. 3. Driedo, *de reparatione humana natu-
ra,* tract. 5. capit. 2. par. 2. Castr. contra hærefes, lib. 12. tertia
hæresi de pœnitentia.

B. Circa hūc articulum, in quo de possibilitate reparationis
lapforum agitur, multi extiterunt errores, quos summam
hoc in loco referemus.

Primus fuit Montani, qui dixit; quodcumque peccatum
lethale esse irremissibile à Deo, & quod homini post pecca-
tum non sit locus ullus pœnitentiæ, nec ueniæ; de quo erro-
re, & sectatoribus eius, in epist. octaua ad Marcellam contra
Montanum D. Hieronymus sic scribit; *Illi ad omnem pœnē
delictum Ecclesia obserant fores, nos quotidie legimus, malo pœ-
nitentiam peccatoris, quam mortem. Et nūquid qui cadit, non
resurgit dicit Dominus: et conuertimini ad me filij conuertentes,
& ego curabo contritiones uestras. Rigidi autem sunt, non
quod & ipsi peiora non peccant; sed hoc inter nos, & illos inter-
est, quod illi erubescunt confiteri peccata, quasi in isti, Nos dum
pœnitentiam agimus, facilius ueniam promeremur.* Hæc Hiero-
nymus. Quam hæresim, ut auctori, & hæresiarchæ anti-
quissimo Montano in super tribuit Idem Hieronymus in li.
2. aduersus Iouinianum.

Secundus error fuit Nouati, Romani Præsbyteri, & Noua-
tiani eius affectæ, qui putarunt, peccatum posse dimitti per
Baptismum; peccatorum uerò post Baptismum commissorum,
dix-

Cur Ezechie-
li alligata
fuit lingua.

Vndecimum
argumentū .
Dan. 5.
Act. 5.

Andreas Vega.

Adria.
Calet.
Driedo.
Castr.

Varij errores
recententur.

Primus error
Montani.

D. Hierony.

Secundus er-
ror Nouati.

D. Ambro.
D. Epiph.
D. August.
Cathari sequi
ti sunt errore
Novati, & un
de cathari
sunt appella
ti.
D. Cypria.
Eusebi.
D. Hiero.
Novati falsū
dictum.

Novatiani
non omniū
peccatorum
penitentia
negabant, ut
ait D. Hiero.
sed tantum
maiorum.
Theodor.

Tertius error
Almachani.

D. Augustin⁹
(ut ipse ait)
aliquādo fuit
in errore Al
machani.
Quartus er
ror Tertullia
ni.

dixerunt, nullam esse remissionem, ut ex Ambro. lib. 1. de peccat. penitentia colligitur. Epiphanius lib. 2. tom. 1. haeresi 59. & D. Augustinus lib. de haeresibus ca. 30. dicunt, Catharos hunc errorem sequos esse, arrogantes sibi hoc superbissimum nomen, *Cathari*, id est mundi, qui quoniam nunquam peccabant (ut ipsi aiebant) mundi appellandi essent. D. Cyprian, lib. 1. epistolarum epistola. 1. & libro. 2. epist. 2. ad Cornelium Papam. Et Eusebius lib. 6. Historiae Eccles. cap. 33. 34. & 38. & Hieronymus in epist. ad marcellam tradunt, Novatiani alseruisse omnes negantes Christum post Baptismum susceptum, quocumque metu, uel occasione id egissent, uel etiam Idolis sacrificassent, ad penitentiam, & reditum ad communionem Ecclesiae admittendos non esse, ta' eque peccatum irremissibile esse, atq; ipsissimam spiritus sancti blasphemiam. Idem Hieronymus super psal. 95. dicit, *Novatianos non omnium peccatorum penitentiam negare, sed maiorum dumtaxat, puta fornicationis, homicidij, & similiarum: minorum uero, ut mendacij, periurij, et furti nequaquam.* Qui omnis quae Immodum Baptizatis adimebat sacre Chrsimatis unctionem, (ut tradit Theodoretus haeticarum fabularum lib. 3. cum neque ipsimet Novatus in lecto baptizatus sigillo spiritus sancti obsignatus fuisset, ut Cornelius Episcopus, apud Eusebi. in historiae libro. 6. cap. 35. scribit). Ita & penitentia sacramentum.

Tertius error fuit Armachani, li. 9. questionum Armenorum, capit. 27. qui asseruit, aliquod genus peccati esse in hac uita irremissibile, nec ei concedi locum penitentiae. Et sicut aliquos Deus in gratia confirmauit, ut Apostolos (que confirmatio non fuit liberi arbitrii ablatio, sed donum Dei, ut nunquam peccarent) mortaliter sic iste arbitratur esse quorundam peccata, ueluti peccata Dæmonum firmata, & irremissibilia, quibus positis, gratia ulterius non datur. In quo errore, (ut refert Athanasius) fuit antiquus quidam Origenes, & alius, qui Theognostus appellabatur, atque etiam Augustinus aliquando, ut uidere est in sermone de uerbis Domini in monte, quamuis recantauerit, in libro primo retractationum.

Quartus fuit Tertulliani, libro de penitentia in principio, asserentis semel tantum remitti peccatum post Baptismum, quo suscepto, unita uice dari locum Penitentiae, *semel* (inquit) *satis est, sed amplius nunquam*; quamuis uideatur post pauca temperasse, seu correxisse tale dictum, & iterata mala ualitudine, iterandam esse medicinam asserat.

Quin-

A. Quintus error est quorundam Iudæorum, qui perperam intelligentes uerba Amos superius citata, in ea fuerunt opinione, quod post acceptam gratiam, primo commisso peccato, secundo item, ac tertio remissionem, & locum penitentiae concedi putabant; sed quartum omnino esse irremissibile.

Sextus Error est quorundam Theologorum, qui putant esse certum aliquem numerum peccatorum in hoc mundo, ad quem perueniens homo, non potest consequi ueniam, nec eorum remissionem.

Septimus dicendi modus est, quem multi tenent, qui asserunt, quod homo aliquando ad talem statum peccatorum peruenit, ut destitutus, culpa sua, diuino auxilio, non possit de lege ordinaria iam amplius resipiscere, & tales homines in sacra scriptura dicuntur indurati, obsecrati, traditi in reprobū sensum, deferti à Deo, & alia id genus.

Pro decisione huius quaestionis, pono sequentes conclusiones.

Prima. Post Baptismum peccata etiam grauissima, & in maximo numero commissa, remittuntur per penitentiam. Hæc conclusio est contra illos primos quinque errores, & probatur.

B. Primò ex scriptura. Apoca. 2. Vbi Ioannes reprehendit illos, qui post baptismum peccauerunt, & eos hortatur ad penitentiam. *Et Angelo* (inquit) *Ephesi Ecclesia scribe: Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, et labor tuum, et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos, et tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, et non sunt: Et inuenisti eos mendaces, et patientiam habes, et sustinuisi propter nomen meum, et non defecisti: Sed habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memento esto itaq; unde excideris, et age penitentiam, et prima opera fac, sin autem uenieris, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi penitentiam egeris.* Et primo Corit. 5. Paulus excommunicauit illum fornicarium, *ut spiritus eius saluus fieret in die Domini.* Item Matt. 9. *Non est opus ualentibus medico, sed malè habentibus: Non enim ueni nocere iustos, sed peccatores.* Matth. 3. *Penitentiam agite, appropinquabit enim Regnum Cælorum.* Ezech. 18. *Si Impius egerit penitentiam ab omnibus peccatis suis, uita ueruet.* Et capit. 33. *Nolo mortem Impij. Numquid uoluntatis mea est mors Impij dicit Dominus? Ecclesiast. 21. Fili, peccasti, ne adicias iterum, & de prateritis deprecare, ut tibi dimittantur.*

Itai.

Quintus error è Iudæorum.

Sextus error è quorundam theologorum.

Septimus dicendi modus.

Prima Conclusio.

Peccata etiã grauissima commissa post baptismum, per penitentiam remittuntur.

Probaturs Primò. Apoch. 2.

1. Cor. 5.

Matt. 9.

Matt. 3. Ezech. 18.

Ezech. 33.

Eccle. 21.

Isa. 55.
Ioel. 2.

Isa. 55. reuertatur ad Dominum, et miserebitur eius, quoniam **C** multus est ad ignoscendum. Et Ioel. 2. **C**onvertimini ad me in toto corde uestro. Hinc faciunt parabolæ centesimæ ouis, quæ magna sollicitudine à Domino queritur, & humeris proprijs deportatur, atque etiam filij prodigi per penitentiam ad patrem reuertentis, & ab eo benignè recepti, Luc. 15.

Lucæ. 15.

Probatur Secundo.
Conc. Rom.
Euseb.

Secundò probatur ex Cõcilij. Et primò ex Concilio Romano sexaginta Episcoporum, & totidem presbyterorum, à Cornelio Papa congregato, (sub anno. 252.) Cuius meminit Eusebius li. 6. c. 34. ubi expressè, & ex professo damnatur ista hæresis, & in Concilio Nicæno, can. 8. quod habetur: 1. quæ. 7. can. si qui uoluerint, decretum fuit, ne reciperentur peccato res ad penitentiam, nisi expressè abiurerint hæresim Nouatianorum. Item ex Concilio. Agathen. can. 37. & lateranen. sub Innocen. 3. Vbi ita legitur. *Et si post susceptionem Baptismi, quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per ueram potest semper penitentiam reparari.* Quæ uerba repetiuntur in cap. firmiter, de sum. Trini. & fid. catho. Idem in Conc. Elorient. sub Euge. 4. in Bulla unionis, quæ incipit, *latetur Cali, et exul tet terra,* decretum fuit, *lupos post Baptismum posse per penitentiam omnes peccatorum sordes abluere, at que adeo fructus dignos facere penitentia, ut cum decesserint à uita, Deum trinitum, et unum sicuti est, conspiciant.* Quæ ueritas tandem definita fuit in Conc. Trident. sess. 6. capit. 14. & can. 23. & 29.

Probatur tertio.
D. Cypri.

Tertio ex sententijs Doctorum. D. Cyprianus libro scripsit de lapsis aduersus hanc hæresim, in qua & lapsos ad penitentiam cohortatur, & contradicentes alienos esse à Christi uisceribus, dicit. Et in quadã epist. ad Cornelium Papam ita scribit: *Primus gradus felicitatis est non delinquere, secundus est delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra, et illibata quæ seruet, Hic succedit medela, quæ sanat, & alia uerba in hanc sententiam.* D. Chryl. idem docet in duobus libris de penitentia, & in libro de reparatione lapsi, & hom. 80. de penitentia ad popu. Antiochenum dicens: *Si peccas quotidie, quotidie penitentia agas.* Et homil. 2. super psalm. 50. *Glorificas (inquit) Deum indefinenter, quia ablatum est peccatum tuum. Sed nolo (inquit) et cicatricem extenuare, ablatum est uulnus, nolo et pulchritudinem recipere.* Idem hom. 41. de penitentia. *Abradamus, quæso (inquit) fratres, peccatorum nostrorum sene Eunt, dum tempus habemus, lacra quoque non possumus, possumus autem hic penitentia.* Et homil. 40. ad eundem populum Antiochenum tota in hoc uerfatur, quod non oportet de se ipso lapsum desperare, uel torpescere.

Aurea sententia de penitentiæ sacramento.
D. Chrysof.

D. Hiero.

AD. Hieronymus lib. 21. contra Iovinianum in principio & in limine epist. 49. ad Oceanum hunc errorem *Cainam hæresim* appellat, quod & Caym. crediderit, aliquod esse peccatum in hac uita irremissibile. Aurea eius uerba hæc sunt. *Nunquam, fili Oceane, fore putabam, ut indulgentia principis calumniam sustineret reorum, & de carceribus exeuntes post sordes & uestigia catbenarum, dolerent alios relaxatos. In Euangelio audit Inuidus saluus alienæ Amicæ: si ego bonus, quare oculus tuus nequam est? Conclufit Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur, ut ubi abundauit peccatum superabundet & gratia. Cæsa sunt Aegypti primogenita, & ne umentum quida Israeliticum in Aegypto derelictum est. Et consurgit mihi Cayna hæresis, atque olim emortua uiperæ, contriuit caput leuat, quæ non ex parte, ut ante consueuerat, sed totum Christi subruit sacramentum. Dicit enim esse aliqua peccata, quæ Christus non possit purgare sanguine suo, & tam profundas scelerum pristinum in hæere corporibus, atque animis cicatrices, ut medicina illius attenuari non queant. Quid aliud agit, nisi, ut Christus frustra mortuus sit? fructus autem mortuus est si aliquos uiuificare non potest. Mentitur Ioannes Baptista, & digno Christum, & nocè demonstrans: Ecce Agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi, si sunt adhuc in saculo, quorum Christus peccata non uulerit. Aut enim ostendendi sunt non esse de mundo, quos Christi ignoret indulgentia; aut si de mundo sunt, eligendum è duobus alterum. Liberati à peccatis, Christi potentiam probat. Non liberati, quasi adhuc reus, imbecillitatem demonstrant. sed absit hoc de omnipotentē credere, quod in aliquo impotes sit. Omnia, quæ pater facit, et filius facit similiter. Infirmitas filij redundat ad patrem. Cuncta ouicula membra portata sunt. Tota Apostoli epistola Christi gratiam insonant, et ne parum uideatur simplex gratiæ nunciatio: Gratia (inquit) uobis, et pax multiplicetur. Multiplicatio promittitur, et à nobis paucitas affirmatur. Hæc ille.*

Quid, & quæ sit hæresis Cayna.
D. Hiero.

Matth. 23.
Rom. 11.
Rom. 5.

Ioan. 1.

1. Pet. 1.

D. August.

D. Augustinus in quæstione noui, & veteris testamenti, quæstio 2. & in epist. 108. ad Seleucianum, in libro de uera, & falsa penitentia capit. 5. in libro de contritione cordis. In libro de penitentia medicina, & de utilitate agenda penitentia; subtilissimè scribit, peccatores posse per penitentiam reparari, traditque tria genera penitentia in Ecclesia usitari. Primum, in renouatione hominis per Baptismum. Secundum, quo quotidiana peccata, de quibus quotidie dicimus, Dimitte nobis debita nostra, diluuntur.

Tertium rigidius, & seuerius pro peccatis mortalibus post.

post Baptismum commissis, de quibus singulis egregie, & eruditè pertractat, & lib. 1. de adulterinis coniugijs capit. 28. & lib. 2. capit. 16. ubi dicit, homicidium à Baptizato commissum, poenitentia, & reconciliatione sanari; sicut à non Baptizato per Baptismum ablui. Et de fide ad Petrum capit. 3. *Omni homini inquit, in hac uita potest esse utilis poenitentia, quam quocumque tempore egerit quantumlibet iniquus, quantumlibet annosus, si toto corde renunciauerit peccatis prateritis, et pro eis non solum corporis sed etiam cordis lachrymas fuderit, et malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit, omnium peccatorum Indulgentiam mox habebit.*

D. Ambrosius in suis lib. de poenitentia, perpetuo ostendit, Deum, neminem eorum, qui ad se reuertuntur, eicere foras, et omnes per poenitentiam saluari. Et in Apologia Dauid cap. 2. *maiora inquit crimina, maioribus abluuntur foetibus.*

D. Hilari.

D. Hilarius canone 18. in Mat. ita ait. *Numerus dande uenia, concludi ex prescripto legis non debet; Cum per Euangelium gratiam sine modo nobis eam Deus indulserit.*

D. Leo 1.
D. Grego.
D. Basili.

Idem dicit Leo Primus epist. 89. Gregorius. Papa homi. 3 r. 32. 33. & 34. Super Euangelium; & libro 7. epistolarum epist. 53. & alibi saepissimè; & D. Basilius in duabus epistolis ad Monachos lapsos.

D. Cyril.

Cyrillus etiam in commentatio super Ioannem contranegantes, quibuscumque lapsis post Baptismum, uel poenitentiam dari locum ad ueniam, sic ait. *Hi denique misericordia fontem uberrima sua gratia fluèntia nobis largissimè communicantem inuide re uidetur hominibus, et immensum certis uel le concludere limitibus, et finibus constringere, ut non nisi prima deleat peccata; alijs uero delendis aut non sufficiat, aut non admoveatur.*

D. Anselm.

D. Anselmus ad Hebrae. 6. in comment. suis, peculiariter in Montani, & Nouati haereses uehementer insurgit. Origenes quoque super leuiticum homil. 8. sic scribit. *In uulneribus corporum posteaquam curata fuerint, remanet interdum ipsius uulneris signum, quod cicatrix appellatur. Fix enim est, qui ita curetur, ut nullum suscepti uulneris residere uideatur Indicium. Transi nunc ab ista legis umbra ad ueritatem eius, et intueri, quomodo anima, quae peccati uulnus acceperit, etiam si curetur, tamen habet peccati cicatricem, in loco uulneris residere, et inde uide, quia etiam si quis mundetur à peccato, et non sit iam in opere peccati; ipsa tamen uestigia sceleris commissi purificatione indigent.*

Probatur
Quarto.

Quartò Idem ostenditur ex epistolis decretalibus summorum

A morum Pontificum. Cælestinus. n. Primus epist. 1. can. 1. r. ex presè definit, *lapsis poenitentia remedium dari in Ecclesia.* Cornelius Pontifex Rom. in epist. ad Ecclesiam Antiochenam Idem decernit, significans Fabiano eius Episcopo ea, quæ à Concilio Romæ congregato circa hoc statuta fuerunt.

Quintò ex vsu uniuersalis Ecclesiae, quæ ex Apostolica traditione semper publicè in suis collectis, & praesertim in officio sancto Missae ubiq; terrarum orat pro peccatoribus; & pro lapsis, ut per uerā poenitentiam ad Dñm conuertantur. Pulchrè hunc ritum declarat mos orandi Ecclesiae in die S. Parasceues. Hoc argumentum est Cælestini Papæ, ubi supra, cuius uerba libuit hic subijcere. *Obsecrationes, inquit Sacerdotum sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mundo, atq; in tota Ecclesia Catholica uniformiter celebrantur, ut legè credendi, lex statuat supplicandi. Cum. n. sanctarum plebium Praesules mandata sibi met legatione fungantur, apud Diuinā clementiam humani generis agunt causam; & tota secum cogenscente Ecclesia postulant, & precantur, ut infidelibus donetur fides, ut Idolatra ab impietatis suae liberentur erroribus; ut Iudeis, ablato cordis uelamine, lux ueritatis appareat; ut Haeretici Catholicae fidei perceptione respiscant; ut schismatici, spiritum redimam charitatis accipiant; ut lapsis poenitentia remedium conferatur; ut deniq; Cathecumenis ad regenerationis sacramenta perductis, caelestis aula misericordiae referretur. Hac autem non perfunctorie, neque inaniter à Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus.*

Probatur
Quinto.

Sextò. Quia huiuscemodi errores, auferunt unum ex factis Ecclesiae, Poenitentiam uidelicet, & frustra data fuisset facultas remittendi peccata, Ioan. 20. frustra dictum fuisset: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt,* Mat. 22. & iterum: *quaecumq; ligaueritis super terram erunt ligata & in Coelis.*

Probatur
Sextò.
Ioan. 20.
Matth. 22.

Ultimò. Quia maior est gratia nouae legis, quam ueteris; sed in ueteri lege non erat determinatus numerus peccatorum; nec statueretur, in quo poenitentia non daretur locus; sed quotiescūq; peccator conuertebatur, recipiebatur ad ueniam, iuxta illud Ieremiae: *In quacumq; die ingemuerit peccator, uita uiuet, & non morietur.*

Probatur 7.

Secunda Conclusio. Deus recipit semper peccatores per uerā poenitentiam ad se reuertentes, et post quacumq; receptionem facti poenitentia. Contrariū huius conclusionis, est heresis in scripturis aperte condemnata. Ioel. 2. *praestabilis est Deus super malitia.* i. uincit eius misericordia quodcumq; peccatum; ergo

Secunda Conclusio.
Deus recipit semper peccatores per uerā poenitentiam ad se reuertentes, et post quacumq; receptionem factam est poenitentia.
Ioel. 2.

T quo-

Isa. 49.

quotiescumq; conuerſitur, ſemper ad ueniam admittetur: C
alias peccatum uinceret Dei benignitate, contra illud Pauli
Vbi abundauit delictum, ſuper abundauit & gratia. Vnde Iſa.
49. dſ. *Nunquid poteſt obliuiſci mulier infanciam ſuum, ut non
miſereatur filio ueri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, ego tamen non
obliuiſcar tui:* ſed mulier ſua clementia vincit quodcuq; pec
catum filij, ergo multo magis Dei miſericordia, quaẽ eſt infi
nitate maior, vincet iniquitates noſtras, & ſi reuertatur anima
ad eum, ſuſcipiet illam. Vñ ca. 59. Iſa. dſ. *Non eſt abrenuata
manus Domini, ut ſaluare nequeat, neq; agranata eſt auris eius
ut non exaudiat.* Et per Ezechiel. 18. *Nunquid uoluntas
mea eſt mors Impij dicit Dominus Deus, & nõ, ut conuertatur
a uis ſuis, & uiuat?* Et c. 33. *In quacũq; die conuerſus fuerit ab
impietate ſua, impietas Impij non nocebit ei.* Et in ſra. *Si dixero
Impio, morie morieris, & egerit poenitentia a peccato ſuo, omnia
peccata eius, que peccauit, non imputabuntur ei, in iudicio, & ſe
ſtutam fecit, uita uinet.* Vñ Mat. 18. Petenti Petro quoties Fra
tri ſuo peccanti perſurus eſſet, ſi forte ſepties, reſpondit Do
minus, *Non tibi dico ſepties, ſed ſeptuagies ſepties,* id eſt, ſem
per, & quodcumque.

Iſa. 59.

Ezech. 18.

Ezech. 33.

Ibidem.

Matth. 18.

Probat. Se
cundo.

Probat. Ter
tio.
Concil. Florẽ.
Cõ. III. Tiid.

Poenitẽtia eſt
ſecunda tabu
lapõ nauſtra
gium.
D. Hiero.
Pacianus.
D. Ambro.
Tertullia.
Ale. de Alef.
D. Bonauen.
Ricard.
Probat. quãto.
D. Auguſt.
D. Leo Papa.
D. Fulgen.
D. Iſido.
D. Greg.

Secundò. Probat. Concl. ex vniuerſali ritu Eccleſia; quaẽ
ſemper horratur ad poenitentiam quocumque peccatores,
illos excitando prædicationibus, miniſ, exemplis, miraculis,
& alijs ſanctis operibus.

Tertiò ex Concilijs, præſertim Florentino. Vbi ſolũ tria
ſacra irriterabilia eſſe decernitur, & in Trid. ſeſ. 14. ca. 2. &
Can. 1. Vbi habetur, *Si quis dixerit in Catholica Eccleſia pe
nitentia non eſſe uere, & propriẽ ſacramentum pro fidelibus,
quoties poſt baptiſmũ in peccata labuntur, ipſi Deo reconcilian
dis, a Chriſto Domino noſtro inſtituta, anathema ſit.* Vñ in ſub
ſequenti Canone 2. recte poenitentia appellatur *ſecunda ta
bula*, quoad naufragiũ. Item ſeſ. 6. ca. 14. & Can. 23. & 29. &
D. Hiero. to. 1. in epiſt. ad Demetriadẽ, epiſt. 98. quaẽ incipit, *In
ter oẽs, & c. 3. Iſa. & Pacia. epiſt. 1. ad Simpronianũ, Nouatia
nũ; & Ambr. ad Virginẽ lapſam c. 8. & Tullia. lib. de poeniten
tia. Ita et habetur in Can. ſecunda tabula, d. 1. & apud Alex.
de Alef. 4. par. q. 63. memb. 3. & Bona. 4. d. 2. q. vltima, & Ri
cardum d. 14. ſuper litteram.*

Quartò ex Doctrinis ſanctorũ. Aug. in lib. de uera, & falſa
poenite. c. 1. Leo Papa Ser. 4. de Epiphania, *dum* (inquit) *homo
in corpore uiuit, nullus eſt de ſperada reparatio.* Fulgentius in
Epiſt. ad Venantiũ, de recta poenitentia, circa finem. Iſido. lib. 2.
de Summo bono, ca. 5. D. Greg. in Comment. ſuper ſalmos poeni

Penitentiales. Quibus accedunt infinita alia loca ſanctorum
hanc rem affirmantia, quaẽ non eſt opus hoc loco conge
tere.

Quintò, Probat. rationibus. Nam in hoc differt homo
ab Angelo, quòd cum Angelus immobiliter per intellectum
apprehendat, poſt electionẽ immobiliter adhæret, & ſic eius
peccatum eſt irreparabile. Hominiſ uerò uoluntas, tam an
tea, quaẽ poſt electionem flexibilis eſt, cum non immobili
ter apprehendat, ſed mobiliter, accurrendo de uno in aliud,
& ſic eius peccatum remediabile eſt. Ita S. Thom. 1. par. q. 64.
arti. 2. & 1. 2. q. 80. ar. 4. ad tertium, & 3. par. q. 4. ar. 1. ad 3. & q.
6. artic. 2. ad ſecundum, & q. 46. artic. 1. ad quartum, & q. 86.
artic. 1. ad ſecundum. Atqui ſi peccatum hominiſ eſſet in hac
uita irremiſſibile, non eſſet differens a peccato Angeli, quod
falſum eſſe, Damascenus ſatis explicat in ea uulgata ſenten
tia dum dicit: *Quod hominibus eſt mors, hoc Angelis eſt pecca
tum:* hoc eſt, Angeli per primum peccatum amiſerunt liber
tatem mutandi ſe a malo in bonum, quam homines per ſo
lam mortem perdunt.

Scio plurimas alias rationes de differentia peccati Ange
li, & peccati hominiſ aſſerri a D. Thom. in 3. ſenten. diſt. 1. q.
1. art. 2. ad ſecundum, & diſt. 2. q. 1. art. 1. quaẽſtiunc. 1. & quaẽ
ſtiunc. 2. ad ſecundum, & d. 3. q. 1. ar. 1. quaẽſtiunc. 1. & d. 20. ar.
1. q. 1. ad tertium, & hæ ſunt quinque.

Prima. Quia Angelorum natura, non propagatur ex uino,
ex quo uitium contrahat ſicut humana.

Secunda. Quia Angelus poenitentiam appetijt, nec de uenia
cogitauit, nec alio ſuggerente peccauit.

Tertia. Quia proprio arbitrio peccauit.

Quarta. Quia nõ in uno primo Parente peccauit, ſicut hõ.

Quinta. Quia peccauit in termino uia, quod homini non
accidit, cum uiator remaneat.

Verũm has oẽs rationes tamquam non omninò neceſſa
rias, reprobant in 2. ſent. d. 4. ar. 2. ad 1. & d. 6. ar. 2. ad 3. & diſt. 7.
q. 1. art. 2. & d. 43. ar. 4. ad 4. & ar. 6. ad 5. Attamen radix huius
ueritatis eſt illa, quam in prima ratione expoſuimus, quaẽ et
iam ponitur, in 4. contra gentes, c. 55. ad quartum, & in quaẽ
ſtionibus de ueritate, ar. 10. & in quaẽſtionibus de malo, & in
õpufc. 2. cap. 5. Quæ etiam ratio coincidit in quinta ſuperius
narrata.

Sexta rõ. Quia aliã euacuaretur uirtus paſſionis Chriſti,
qui pro omnibus mortuus eſt, & pro peccatis totius Mundi: Et
profectò ſi daretur peccatum aliquod irremiſſibile, illius ma

Probat. Quinto.

Quaẽ pecca
tũ Angeli ſit
irreparabile.

D. Tho.

D. Damſce.
Quod homi
nib' eſt mors.
hoc Angelis
eſt peccatũ.

D. Thn.

Peccatũ An
geli a pecca
to hoĩs in qua
que differt.
Primò.
Secundò.
Tertiò.
Quartò.
Quintò.

Probat. Sex
to.
Nota optimã
rationem.

lita vinceret, ut diximus, passionem Christi, cum per illam C non deleteretur.

Probatur Se-
ptimò.

Septima, & vltima ratio. Quia prefati errores, tanquã abominabiles à Repub. Christiana arcendi sunt, cum homines similes faciant Dæmonibus, qui oblitinati in inferno inflexibiliter cruciantur, & in laqueum desperationis homines conijciunt.

Tertia Cõel.
Nulli homi-
nũ Deus de-
negatauxiliũ
sufficiens.

Tertia Concl. Nulli hominũ Deus denegat auxiliũ sufficiens, quo mediante possit ad gratiã peruenire. Explico conclusionem. Non est existimandum, Deum semper tale auxiliũ dare homini, quo statim immediate ad gratiã conuertatur; sed quod isponatur ad gratiam, licet aliquando statim cum eo conuertatur. Probatur Conclusio.

Probatur Cõ-
clusio Primò.
Sapien. 11.

Primò ex scripturis, Sapietia 11. dicitur. *Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam.* Et profectò si nõ dat auxiliũ, odit, sed non odit, ergo illud præstat.

Sapien. 12.

Item Sapien. 12. *Si in libro seruorum tuorum, & dedisti mori cum tanta cruciasti attentione, & liberaſti, dans tepus, & locũ, per quæ possint mutari a malitia: cum quantã diligetia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta, & conuentiones dedisti bonarum promissionum?*

Item 1. ad Timoth. 2. inquit Apolt. *Deus vult oēs homines saluos fieri.* Si ergo voluntas Dei efficax erit, auxiliũ sufficiens utiq; præstabit, & Apocha 3. dicitur. *Non ad ostium, & p̄sse, si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illam, & cenabo cum illo, & ipse mecum.*

Probatur Se-
cundo.
D. Aug.
Pulchra Sniã.

Secundò probatur Concl. ex dictis sanctorum. D. Augus. lib. de prædest. & grat. c. 15. ostendit, q̄ mali suæ obstinationis culpam in Deum nõ reijciant, exemplo duorũ Regum, Pharaonis, & Nabuchodonosor. *Quantum ad naturam (inquit) ambo homines, quantum ad dignitatem, ambo Reges, quantum ad culpã, ambo Dei populũ possidentes, & opprimentes, quantum ad pœnam, ambo clementer flagellis Dei admoniti, quid est, q̄ tam virius q̄ fines fecit esse diuersos? Nisi, q̄ vnus Dei manu scietes in recordatione propriæ iniquitatis ingemunt, alter libero cõtra Dei misericordissimã veniat à pugnatũ arbitrio? Quæ August. snã habetur in Decretis 23. q. 4. can. Nabuchodonosor.*

D. Cyril.

Cyrillus, lib. 1. super Ioan. c. 11. explicã illud, *Et mundus eũ non cognouit. Si illuminat oem hominẽ, quõ mundus cum nã cognouit?* ait & Rñder: *Lumen cecidit super oēs, sed aliq̄ clausẽ runt oculos, diligetes magis tenebras, quã lucẽ.* Quod ibidem

D. Chrysoſt.

Chrysoſt. eodẽ modo exponit. *Quantum ad se ipsum (inquit)*

Aptineat illuminare, omnem hominem in hunc mundum uenientem; sed quidam oculos mentis claudentes noluerunt huius luminis radios videre.

Damaſcenus, lib. 2. de fide, c. 29. dicit, *quod uoluntate antecedenti, id est, quantum in se est, Deus uult omnes homines saluos fieri, et præsto est per auxiliũ suum omnibus subuenire.* Idem Hieronymus in Ezech. cap. 18.

D. Damascẽ,

D. Hierony.
Probatur ter-
ciò.

Tertiò. Idem rationibus demonstratur, Deus omnibus hominibus imposuit obligationem seruandi præcepta Decalogi; per quæ vitam æternam consequimur, ergo dat omnibus id, quod necessarium est ad ea seruanda, aliã iniquissima obligatio esset, vt potẽ ad impossibile obligans.

Probatur
Quartò.

Quartò. Iudicium Dei est de omnibus actibus singulorum hominum, cum Deus debeat iudicare, & discernere omnium facta, dicente Propheta, *scrutans corda, et renes Deus, & Act. 1. dicitur. Tu Domine, qui corda nosti omnium,* ergo omnibus dat auxiliũ sufficiens ad benẽ operandum.

Actor. 1.

Non enim in iudiciũ uenit, quod homo non potest operari, & cum discussio generalis esse debeat, auxiliũ quoq; sufficiens omnibus generaliter communicari debet. Estq; argumentum D. Augustini, contra Faustum, in lib. de gratia, & libero arbitrio.

Argumentum
hoc est D. Au-
gustini.

B Quintò. Exhortationes, & uocationes scripturæ sacræ ad omnes homines se extendunt. In ea omnes exhortantur ad bonum; omnes à malo declinare admonentur; omnes uocantur ad pœnitentiam; omnes inuitantur ad salutem, Igitur omnes habent de facto auxilia ad hæc consequenda, & implenda; aliã uana, & frustratoria essent hæc omnia, perinde, ac si insensatis lapidibus proposita essent. Vnde Dominus Osee 3. in persona boni Pastoris loquens dicit, erepturũ se ouem suam de ore leonis, si remaneat extra auricula aut crus, quasi spiritualiter denotaret, se stare semper ad ostiũ, & pulsare intimam nostri a peccato deuorati cordis ianuã. Si ergo ouis suo redempta cruore et in peccato detenta auriculam extra præbuerit, uerbum Domini internẽ audiendo, & implere curando, & moraliter operum bonorũ cura habere curauerit, eruetur de ore leonis quærentis quem deuoret, & à peccati tenebris ad sanctitatis claritatem per gratiam ad ducetur.

Osee 3.
Nota pro præ-
dicatoribus,
& pro pecca-
torum cõuer-
sione.
Act. 2.
Marth. 3.
Luca 3.

Deniq; *Christus pro omnibus (nullo dempto) mortuus est, & meruit, quantum ad sufficiẽtiã pro omnibus vitam æternam, ergo meruit media, quibus sufficienter homines illam consequerentur; sed unum medium est huiusmodi auxiliũ,*

D. Hieron.

igitur, & illud omnibus præstat. Vnde D. Hiero. epist. ad Le- tam de institutione filie ait, *de nullius salute esse desperandum. exemplo latronis, qui in cruce conuersus, eodem ipso die, etiam in limbo Beatitudinis pignus meruit accipere, & Nabuchodonosoris, qui in extremo vita, recepit salutem.*

Quarta Con- clusio. Auxilium effi- cac quo ho mo de facto ad Deum cõ- uertitur, non semper Deus dat cuiquamq; homini. Duplex est Dei auxiliũ. Idem auxiliũ sufficiens, est efficax si ho- mo vult. Deus quo dicitur cor ali- cuius indura- re.

Homini etiam abysso peccatorũ existen- ti, nunq̃ denegatur auxiliũ sufficiens, quo mediante, si velit, conuer- ti possit. Auxiliũ Dei speciale, hæt duos gradus. ex Soto. Apoch. 3.

Nota. Auxilio effi- caci possit ho-

Quarta Concl. Auxilium efficax, quo de facto homo ad Deum mouetur, & conuertitur, non semper Deus dat cui- cunq; homini. Explico. Duplex est auxilium Dei erga homi- nes, unũ quo si homo vult potest ad Deum uenire, & dicitur sufficiens; Alterũ, quo de facto uenit, & appellatur efficax, nõ q̃ illud primum non sit sufficiens, ut statim homo ad Deũ con- uertatur, si uellet, sed quia homo non uult, non dicitur efficax. Il- lud autem, quod est sufficiens, si homo uellet conuerti, esset efficax. Neq; alia rone probatur Conclusio, q̃ ex locis scri- pturæ: in quibus homo dicitur obcæcari, obdurari, deseri, & relin- qui in suo reprobo sensu, quia Deus illis hoc efficax auxi- lium denegat. Et quamuis id directe non faciat; tamen cum homo semper auxilium sufficiens à Deo recipiat, nec ob id conuertatur, sed in suis iniquitatibus perseveret fit, ut maior peccator euadat, & sic dicitur Deus indurãre, seu occasio- naliter indurare hominum corda.

Quinta Concl. Quamuis propter grauitatem, & multitu- dinem peccatorum, homo se in eum statum coniciat, ut ma- ioribus, & fortioribus Dei auxilijs se priuet: quæ si Deus da- ret, de facto conuerteretur: non tñ illi denegatur auxilium sufficiens, quo conuerti posset, si uellet, licet quantum ad hoc d- contraria sententia non sit omninõ improbableis.

Explico Conclusionẽ. Auxiliũ Dei speciale, ut optimẽ no- tat Sot. in 4. d. 1. q. 1. ar. 1. habet suos gradus. Nam datur auxi- lium ordinariũ in tanta mensura, quæ unicuiq; sufficit per se ut resurgat: & hoc cuiquamq; homini etiã flagitiosissimo Deus non denegat, ut Apoch. 3. *Ego sto ad ostium, & pulso.* Aliud præterea est excellentius auxiliũ, quo homines in pro- fundũ peccatorũ collapsi, indigent re ipsa, ut resurgant, quod Deus non semper offert, & culpæ illorum imputandum est, qui in tam difficilem statum suæ salutis se constituunt. Modõ Probatur Concl. Et prima pars, videlicet q̃ Magnis peccato- ribus denegentur aliqñ maiora auxilia, patet ex illo Euange- lij, *Va tibi Corozaim, va tibi Bethsaida; quia si facta fuissent in Tyro, & Sidone, quæ facta sunt in te utrique penitentia egis- sent in sacro, & Cilicio, & oēs Doctores concedunt, hinc auxiliũ esse inæquale: Qm̃ illud Deus dat, quibus uult, ut Pau- lo, Magdalene, & similibus, & huic etiam auxilio posset ho-*

mo re-

Amo resistere si uellet, sed de facto non resistit. Et quamuis co- gnoscat Deus, hoc esse futurum infallibiliter, homo tñ libe- re conuertitur, & hoc multis negatur, propter eorum graui- sima peccata. Vnde Adrianus loco citato optimẽ dicit, q̃ ad carnalia corda conuertenda. i. peccatores, opus est plus, q̃ sufficienti gratia, seu Diuina assistentia, sed abundantia, & quæ onus in parte magna alleuiet. Hanc scilicet gratiam a- bundantem ob hominum demerita, quasi ab indignis sæ- pẽ subtrahit, ut sint *quasi uulnerati dormientes in sepulchris.*

Secundõ multis Infidelium nationibus Deus denegat præ- dicationes, reuelationes sanctas, miracula, exempla sancto- rum, & similia ob turpissima eorum peccata contra legem naturalem commissa. Item multis Prouincijs, & Regnis do- num fidei subtrahit, permittendo cadere illos in fidei erro- res. Sic D. Greg. dicit, *Spiritum Domini prohibuisse prædica- ri Euangelium in Asia; quia necdã ad uitam reparari me- rebantur.* & Act. 4. *Oportebat primum loqui uobis uerbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos uos indicastis eterna uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim nobis præcepit Dominus.*

Tertiõ. Quoniam scriptura pronunciat multos peccato- res omni auxilio Diuino destitutos, nec sine magna difficul- tate respicere posse. Hæc autem difficultas, non solum est ex parte hominis cum malis habitibus comparata, tum pra- uorum suorum actuum frequentatione pressius confirma- ta; sed etiam ex parte ipsius Dei, qui ob nimiam duritiem eorum, & magnorum peccatorum perpetraciones, tales pec- catores deserit, qui non solum communibus auxilijs, sed etiam alijs multo maioribus ad pœnitendum indigerent. Ita Salomon, & Iob uidentur significare. Ecclesiastici 7. *Nemo potest corrigere, quem ille despexerit.* Iob 21. *Si destruxerit, nemo est qui adificet; si incluserit hominem, nemo est, qui aperiat:* Quæ uerba repetens D. Grego. 11. Moral. cap. 5. per illa uerba, *Destruere, & recludere derelictionem peccatoris in tenebris uitiorum docet significari.* Addens, quod *Cain Di- uina uoce admoneri potuit, sed mutari non potuit, quia exigen- te culpa malitia, iam intus Deus cor reliquerat, cui finis ad te- stimonium uerba faciebat.* Et 1. Reg. 2. explicans illa uerba. *Si in Deum peccauerit uir, quis pro eo orabit?* Dicit: *pleriq̃, eo- rum, qui ad intercedendum pro alijs instituti sunt, peccatorum suorum magnitudine in impœnitentis Cordis caliginem proy- ciuntur; & nulla hominis adhortatione respiciunt.*

Secunda uerõ pars Cõclusionis, quæ uidetur. Aug. trac. 53.

T 4 tum

mo absolutẽ resistere, sed de facto non resistet. Adria.

Quare Deus neget multis nationibus p̃dicationes, reuelationes, & miracula. Nota. Spiritus Do- mini quare prohibuit p̃dicari Euan- geliũ in Asia. D. Grego. Actorum 4.

Nota bene.

Ecclesiast. 7.

Iob 21.

D. Grego.

Aureũ distũ. Caym Diui- na uoce ad- moneri po- tuisset, sed mu- tari non po- tuisset. 1. Reg 2.

Hierem. 13.

Prouer. 18.

Hierem. 3.

D. Greg.
Quare peccator
difficile
resurgit a pec-
catis.

Nota.

Adria.
Pulchra Sñia
D. August. de
Peccatore.

Ezech. 3.

Ad Primum.
Hæreticorum
responsio.
Epistola ad
Hebræos est
D. Pauli.
Concil. Trid.
Cœci. Cartha.
Concil. Flo-
rent.

tum ex argumentis factis in principio quæstionis, tum e-
tiam ex alijs locis scripturæ videretur comprobari. Ierem. 13.
Si potest (inquit Dominus) *Ethiops mutare pellem suam, &*
Parus uarietates suas, ita & nos poteritis benefacere, cum di-
diceritis mala: & Prouer. 18. *Impius, cum in profundum ue-*
nerit peccatorum, contemnit; & Ierem. 3. *Frons mulieris me-*
retro trita facta est tibi, & noluit erubescere, Culpa quippe fre-
quens atterit frontem cordis in impudentiam, ut quò crebrius
committitur, eò de illa committentis animus minus uerecun-
detur, ut inquit Greg. homil. 10. in Ezechiel.

Hæc autem impossibilitas resurgendi à peccato non est,
quòd homo non possit, (Dei gratia mediante) conuerti, sed
quia, ut ait Salomon: *adolescens iuxta uiam suam* (videli-
cet peccandi) *cum senuerit, difficile recedet ab ea.* Voluntas
quidem libera est, sed habitu malo trahitur homo in deter-
rius, & venit in profundum peccatorum, ut contemnat.
Talis fuit Pharao Rex Ægypti, qui obstinata voluntate suf-
focatus est. Hos ergo Dominus adiuuare non potest, non
quia non possit, cum absolute possit, & velit, sed quia ipsi
Indignos se præbent Dei adiutorio, & Dominus in pœ-
nam, Iustitia sic eius volente, respondit. *Curauimus Ba-*
bylonem per monitiones, instigationes, conscientia stimu-
los, & non est sanata, relinquamus eam. Vnde Domino
abeunte, sequitur illud Prophætæ. *Relinquitur enim ani-*
ma, Sicut iugurium in uinea, & in Cucumeris, ut sit Cubile
ulula, & serpentibus, Inferni. Quod etiam ipsemet Adria,
in quæstione de Sacramento pœnitentiæ dubio 3. §. ex his,
non negauit, iuxta illud Augustini: *Ita animaduersione per-*
cutitur peccator, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum uiue-
ret, oblitus est Dei, hoc est offendiculum coram peccante po-
nere, gratiam excitationis ad conuersionem nolle adhibe-
re, Ezechiel. 3. *Si Iustus conuersus à Iustitia sua, fecerit ini-*
quicatem, panam offendiculum coram eo.

Reliquum est modò, ut argumenta in principio quæstio-
nis facta, dissoluamus.

Ad primum. Hæretici negarent hanc Epistolam ad He-
bræos esse Canonicam, vel esse à D. Paulo conscriptam,
sed allucinantur. Præterquam enim huius rei extet De-
cretum Concilij Tridentini in Sess. 4. in Decreto de Cano-
nicis scripturis, antiquissimum, & semper certissimò dogma
fuit in Ecclesiastica, inter Canonicas scripturas, & hanc ad
Hebræos connumeratam fuisse. Ita in can. 84. Canonũ Apo-
stolicorum, in Conc. Carthaginen. 3. c. 47. Concil. Flor. in E-
pist.

A pist. Eagenij ad Armenos. Ita in can. sancta Romana, distin-
15. Qua in re turpiter errauit Caietanus in suis commet.
in primum caput dictæ epistolæ. Certum enim est esse à
D. Paulo conscriptam, & esse canonicam; certum quoque
est hebraicè esse exaratam, sicut & Euangelium Matth. sed
de hoc aliàs.

Aliqui alij Catholici, ut à D. Paulo acerbitatem huius sen-
tentia remouerent, mendacium, & falsitatem ei imposue-
runt, dicentes Paulum excessu quodam, & potius animo de-
terrendi peccatores eam tam tremendam comminationem
pronunciast: adducti illis Apost. subsequètibz uerbis. *Confi-*
dimus autem de uobis, dilectissimi, meliora, et uiciora salu-
ri, tamen si uia loquimur. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur
operis uestri, et dilectionis, quam ostendistis in nomine
ipsius, qui ministrastis sanctis, et ministrastis. Sed absit à Paulo
tanta impietas, non inanem enim sed uerum terrorem, &
metum incutit peccatoribus. Nec illa uerba ullo pacto ad lap-
sos post Baptismum (ut dicemus) referenda sunt; quod ex a-
lijs uerbis euidenter colligitur. *Non enim iniustus est* (inquit)
Deus, ut obliuiscatur operis uestri, et laboris, et dilectionis,
quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, et
ministrastis. Quæ uerba omninò referenda sunt ad eos, qui
in gratia existebant. Operibus enim extra gratiam factis nõ
est iniustus Deus, si præmium non retribuatur.

Qua propter huic loco triplicem Catholici afferunt re-
sponcionem.

Prima est D. Augustini, libro de uera pœnitentiâ capit. 3. &
Chrysof. homil. 9. in epistola ad Hebræos, & D. Tho. in 3. p.
q. 84. artic. 10. ad primum, & in comment. super eandem epi-
stolam, & Cyrilli lib. 5. in Ioan. cap. 17. & Ambrosij libro. 2.
de pœnitentiâ capit. 2. qui omnes dicunt, loqui Paulum ibi
de reuocatiõne per Baptismum. Erant enim apud Iudæos (ut
ibidem notat D. Tho.) quædam lauacra secundum legem in-
stituta; in quibus pluries se ab immunditijs purgabant, & ali-
qui Iudæorum credebant, per lauacrum etiam Baptismi, ali-
quem pluries purificari posse. Ad quem errorem excluden-
dum Apostolus scribit Hebræis, quod *impossibile est, eos qui*
semel sunt illuminati scilicet per Baptismum, rursum renouari
ad penitentiam, scilicet per Baptismum, qui est lauacrum re-
generationis, & renouationis spiritus sancti, ut dicitur ad Tit.
3. & ratiõnem assignat ex hoc; quòd per Baptismum homo
Christo commoritur, Vnde subdit, *Rursum crucifigentes sibi-*
met ipsi filium Dei.

Que

Error Caietani
dicentis
Epistolam ad
Hebr. non esse
D. Pauli.

Solutio ali-
quorum Ca-
tholicorum.

Triplex res-
ponfio ad lo-
cum D. Pau-
li.
Prima D. Au-
gustini.
D. Chrysof.
D. Tho.
D. Cyril.
D. Ambro.

Varia lau-
acra erant a-
pud Iudæos.

Ad Tit. 3.

Expositio
germana.

D. August.

Rom. 6.
ad Tit. 3.

Secunda ex-
positio est.
D. Hiero.
D. Ambro.
Nicolai de ly-
ra.
Lucæ 18.

Tertia expo-
sitiō lyræ.
D. Ambro.
Hugo.

Lucæ 18.
Amos. 5.
Sapientia 2.
Nota.
Ad Secundū.
Adria.
Nota uerba
D. Pauli.

Quæ Expositio germana censenda est, tū ex illo uerbo, *im-
possibile* est, non tantū difficile, quōd in Baptismate, cum sit
irreiterabile, non in pœnitentiæ sacramen- to locum obtinet
quod reiterari potest; tum etiam ex alio uerbo, *Renouari*
habet in epistola ad Romanos) Baptizati melius curari dicun-
tur per pœnitentiam, quàm renouari. Baptismus etenim la-
uacri, & regenerationis est sacramentum, non autem pœni-
tentia, ut ad Rom. 6. & ad Tit. 3. tum quoque propter tertiū
illud uerbum, *Rursum crucifigentes filium Dei*, quod propriè
Baptismo conuenit; cum per Baptismum uerè homo Chri-
sto cōmoriatur &, qui iteraret Baptismum quasi una mors
Christi, & unum Baptisma non sufficeret, iteraret etiā mor-
tem Christi, ut ex ea iterata, fieret iterata remissio, ut opti-
mè ibidem glossa.

Altera expositio est D. Hieronymi, lib. 2. contra Iouinia-
num, & D. Ambrosij lib. 2. de pœnitentia cap. 2. & Nicolai de
lyra, qui intelligunt locum de pœnitentia, sed illud uerbum,
Impossibile, exponunt sic, id est, difficile, iuxta illud Lucæ 18.
Impossibile est, diuitem intrare in Regnum Cælorum, id est, dif-
ficile; & experientia docet, quàm difficile sit prolapsis, à pec-
catis resurgere.

Tertia expositio est eiusdem lyræ, & D. Ambrosij & Vgo-
nis de sancto Victore, lib. 2. de sacramento par. 14. c. 4. qui et-
iam explicant hanc sententiam de ipsa pœnitentia, & illud
uerbū, *Impossibile*, sumunt in propria significatione, & aiunt,
dici à Paulo *Impossibile* esse prolapsos resurgere ad gratiā, à
qua ceciderunt, quoad se ipsos, non quoad Deum, iuxta il-
lud Lucæ eodem loco, *Quæ impossibilia sunt apud homines,
possibilia sunt apud Deum*. Et Amos. 5. *Cecidit filia Israel, &
non adiciet, ut resurgat*. Et sapientiæ secundo: *Omnes qui in-
grediuntur ad Deum, non reuertentur*, id est, proprijs uiri-
bus.

Sed hæc expositio non est ad mentem D. Pauli, cum hoc
modo, id est, proprijs uiribus, non solum reparatio post lap-
sum; sed etiam regeneratio ipsa impossibilis sit, & hostia pro
peccatis non solum in hoc casu quando uidelicet post accep-
tam notitiam ueritatis uoluntariè quis peccauerit, ex uiri-
bus nature non relinquitur; sed etiam peccantibus antè no-
titiam ueritatis acceptam.

Ad secundum, Adrianus quæst. 3. de pœnitentia in solutio-
ne ad primum negat consequentiam; Imò docet porius se-
quē contrarium. Non enim dicit, maledictam esse terram il-
lam,

Alam, sed maledictioni, seu maledicto proximam; quod uerbum,
ut exponit Chrysolitus Homil. 10. ad Hebræos, maxi-
mum solamen nobis affert. *O, quantum* (inquit Chrysolito-
mus) *habet hic sermo consolationem, maledicto proximam, non
maledictam. Qui autem necdum in maledictionem incidit, sed
proximus est, & longè fieri poterit, & non hoc solo consolatus
est, sed etiam in eo, quod sequitur. Non enim dixit, reprobis, &
maledictioni proxima, qua comburetur, sed quid? Cuius consu-
matio est in adustione, si usque ad finem permaneat, inquit,
si absindamus, si aduramus spinas, poterimus mille bonis per-
frui, & fieri probabiles, & benedictionis participes.*

Ad tertium ex decimo ad Hebræos, D. Chrysolitus ho-
mil. 20. exponit textum de hostia Baptismatis, per quā Chri-
sto cōmoriatur; & quod in hoc discrimen ponatur cum
hostijs ueteris testamenti, quæ offerri consueuerunt pro pec-
cato, ita ut sit sensus: Non est alia mos, cui per Baptisma cō-
figuremur, nec est alia hostia, cuius oblatione sufficientissi-
mè, & ad plenum Deo satisfiat, sicut Baptismus; Nec uerba
intelligenda sunt de hostia pœnitentiæ; in quem sensum ac-
cipienda sunt uerba D. Cyrilli lib. 5. in Ioan. cap. 17. cum in-
quit; Non dixit Paulus, non est ultra pœnitentia; neque di-
xit; non est ultra remissio, sed *hostia* (inquit) *ultra non est*,
hoc est, crux secunda ultra non est. Hostiam quippè hanc
uocat. Vna namque hostia perficit in perpetuum eos, qui san-
ctificantur. Eandem sententiam, & explicationem affert D.
Augustinus in epistola ad Romanos.

Altera huius loci expositio habetur ex Glossa, quæ intelli-
git de hostia sacramenti pœnitentiæ, & est sensus: quod uo-
luntariè peccantibus, id est, in peccato persistentibus, & per-
manentibus non relinquitur hostia pœnitentiæ; Imò nec suf-
fragantur alia sacramenta, & ita est.

Tertia expositio potest addi, quod Paulus loquatur de his,
qui ad infidelitatis errorem reuertuntur, quibus non relin-
quitur alia hostia pro peccati expiatione; quoniam, ut dicitur.
Act. 4. *Non est aliud nomen sub cælo, in quo oporteat nos
saluos fieri, nisi Iesu Christi*. Et uidetur hæc expositio maximè
quad rare litteræ.

Ad Quartum ex Amos primo, & secundo, dicimus cum
D. Hieronymo, in prologo ibidem; & Glossa in uerbis, *super
tribus sceleribus Damasci*, quod allegoricè primum peccatu
est mala cogitare, secundum consentire in malo, Tertium ope-
re malum; quartum illius non pœnitere. Qui ergo in tribus
prioribus peccat, si pœnitet, conuertit eum Deus ad uultum
sue

D. Chryf.

Ad tertium.
Expositio pri-
ma D. Chryf.

Paulus de
qua hostia in-
telligatur.
Hab 10.
D. Cyril.

D. August.

Secunda ex-
positio gloſæ.

Tertia expoſi-
tio.

Act. 4.

Ad quartum.
D. Hi ro.
Gloſ.
Nota expoſi-
tionem loci.
Amos. 1.

suæ clementiæ: super Quartum uerò scilicet, non pœnitente, Deus auertendo faciem suam ab eo non conuertit eum.

Secunda Solutio.

Secundò magis ad litteram dicendum est. Quòd locus ille debet intelligi de pœna, & captiuitate temporali, *super quartum non conuertam*, id est, non liberabo eum à pœna temporali.

Ad Quintũ.

Ad Quintum. Respondetur negando minorem; & ad probationem de planctu samuelis pro Saule reiecto à regno Israel respondeo. Dominum proieciſſe Saulem à Regno Israel propter peccatum suum, & impœnitentiam eius. Non enim fuit uera pœnitentia Saulis dum dixit Samueli, *peccavi*, sed fuit simulata, & pro conseruando Regno, & obtinendo honore apud populos. Vnde textus habet hæc uerba. *Et ait Saul: peccavi, sed nunc honora me coram senioribus Populi mei, & coram Israel, & reuertere mecum, ut adorem dominum Deum tuum.* Cum ergo fictè Saul pœnitent, ideò Dominum non parciurum dicitur pœnitenti, & sic intelligitur illud, quòd præcedit paulò antè, *Triumphator in Israel non parceret, & penitudine non flectetur*, id est, ficta pœnitentia, aliàs enim uerè pœnitentibus parciat Dominus, & quia Saul fictè pœnitebat, ideò dicit Dominus Samueli, ne lugeat Saul, quoniam proiecit eum, primò à Regno Israel, ne temporaliter regnet, secundò à cœlesti, à quo pro sua impœnitentia excludetur.

Pœnitentia Saulis fuit ficta.

Nota expositionem.

Hieremias loquens quomodo sit intelligendus, & de qua pœna. Gen. 15.

Rex Antiochus petijt, à domino uitã temporalem.

Esaï quomodo dicatur nõ inuenisse locum pœnitentiæ quoad Deum.

Et ad locum Ieremiæ, dicimus, intelligi de pœna temporali, qua Deus uoluit eos punire, & exigentibus sic eorum peccatis, nullus relinquitur euadendi locus. Sic accipienda sunt uerba Genes. 15. *Completa sunt iniquitates Amorrhœorum*, propter quas pœnis temporalibus affici debent. Sic etiã præfata uerba Amos, & Ieremiæ possunt intelligi. Similiter dicendum est de Antiocho, quòd non erat consequurus, quod petebat à Domino. Petijt autem uitã temporalem, uel certè si aliud petiuit, non uerè pœnitendo petiuit, & principaliter propter pœnam fugiendam pœnitebat, & oratione ad Deum fundebat. Vnde cum primum (ut scriptura refert) factorem suum ipse ferre non posset, ita ait: *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Orabat autẽ hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consequiturus.*

Nec Esaï dicitur inuenisse locum pœnitentiæ quoad Deum de suis peccatis, sed ad litteram intelligendum est, non inuenisse locum pœnitentiæ ab homine Isaac patre suo. Ab ipso enim cum lachrymis non impetrauit benedictionem primo geni-

A geniti, quamuis impetrauerit benedictionem minorem, sic (ut bene Caiet. in Comment. ad Hebræic. ca. 12.) Qui semel perdunt uirginitatem, nunquam inueniunt locum pœnitentiæ apud Deum, quoad priorem dignitatem. Similiter nec *Esaï inuenit pœnitentiæ locum*, reponentem eum ad benedictionem, & primitiua, quæ cupiebat hæreditare.

Vel dicamus, Esaï non rectè pœnituisse, sed suæ pœnitentiæ commiscuisse, & addidisse aliud graue peccatum. Vnde Glossa interlinearis in illo uerbo, *Non inuenit, &c. caruit* (inquit) *benedictione, non quòd non pœniteret; sed quia non pœnituit, ut debuit, dicens: Veniet dies luctus patris mei, & occidam Jacob Fratrem meum,* & in alio uerbo, *quamquam cum lachrymis*, inquit Glossa, *ex indignatione, & dolore amissi honoris contra Fratrem, non ex uera pœnitentia.* Ex his autem omnibus non habetur, quòd Esaï uel Antiocho uera pœnitentiæ locus denegatus fuerit.

Ad Sextum, respondèo primò, ad illud de obduratione, & obcæcatione, quòd Deus dicitur obdurare; & obcæcare, quia dat multa auxilia, quibus peccator abutens, maiorem contrahit culpam, & animæ duritiem. Vnde quatenus homo obcæcatione sumit suæ obdurationis ex Dei auxilio, obduratur, seu excæcatur à Deo. In quò sensu, tantum abest ut

B obdurate sit subtrahere ab homine auxilium sufficiens; ut potius includat in hoc sensu multa, & plura Dei auxilia; quibus abutens homo, dicitur obcæcari, & obdurari. Sed (meo iudicio) non est hæc propria ratio obcæcationis, & obdurationis, ut euidenter colligitur ex D. Tho. 1. 2. q. 79. artic. 3. ubi habet, quòd *obcæcatio, & obduratio duo important; & motum animi humani inberentis malo, & auersi à Domino lumine, & subtractionem gratiæ: ex qua sequitur, quòd mens diuinitatis non illuminetur ad rectè uidentium; & cor hominis non emolliatur ad rectè uiuentium, & hoc modo uerè dicitur Deus causa aggravationis aurium, & obdurationis cordis. Quoniam huiusmodi excæcatio, & obduratio ex parte huiusmodi subtractionis, sunt quædam pœnæ, ex quibus homo non fit deterior, sed deterior factus per culpam, has incurrit. Et quamuis excæcatio ex sui natura (cum sit præambulum ad peccatum) ordinetur ad damnationem eius qui excæcatur, propter quod ponitur etiam reprobationis effectus; tamen ex Diuina misericordia, & prouidentia, excæcatio ad tempus, ordinatur medicinaliter ad salutem eorum qui excæcantur; non quidem omnium, sed prædestinatorum, quibus *omnis cooperantur in bonum*, ut dicit Paulus ad Ro. 8.*

Vnde

Qui semel perdunt uirginitatẽ nunquã inueniunt locum pœnitentiæ apud Deũ, quoad priorem dignitatẽ. Caietanus. Secunda expositio super pœnitentiã Esaï.

Expositio Glossæ notanda.

Iniquitas Esaï contra Fratrem suum.

Ponderatio Glossæ.

Ad Sextum. Respondetur Primò.

Deus quomodo dicitur excæcare, & obdurare.

Obduratio includit in se multa Dei auxilia, quæ quæ homo spernit, obdurari dicitur. D. Tho.

Excæcatio, & obduratio duo important, in hæc rationem malo, & auersione à bono, & à gratiã.

Quomodo Deus dicitur aggravare aures.

Excæcatio, licet ex sui natura sit pœnibulum ad damnationem, est excæcatio ad ipsos, ordinatur à Deo medicinaliter ad salutem eorum qui sunt prædestinati Rom. 8.

Excœcatio quantum ad quosdã, est actus diuinæ misericordie quantum ad alios verò, diuinæ iustitie.

D. Aug. Nota dictum Ioan. 17.

Non inuenit locus in scriptura, in quo apponatur subtractio totius Diuini auxiliij.

Exo 8. 10. 11. & 12.

Aliquò homo peccata priuatur aliquibus Diuinis auxilijs maioribus, quæ si homo haberet, de facto conuerteretur.

Quomodo Deus dicatur animam deserere.

Aliquis dicitur reprobatus à Deo, in quantum non vult ei Deus bonum vite æternæ.

Quomodo reprobatus à Deo non possit gratiam adipisci?

Vnde quantum ad quosdã, excœcatio ordinatur ad sanationem, & est actus Diuinæ misericordie; quantum autem ad alios ad damnationem, & est actus Diuinæ iustitie, vt D. Augustinus dicit, in 3. de quæstionibus Euangelij. Nam semper finalem auxiliij Diuini subtractionem excœcatio importat: Immo pleraque loca scripture, subtractionem alicuius dumtaxat adiutorij Diuini ad respicientiam peccantium denotant, puta miraculorum, prædicationis, & similibus, vt Ioan. 17. *Non pro mundo rogo*: quibus uerbis auxilium orationis Christi à reprobis, & filijs huius sæculi subtractum esse declaratur. Nec locus vllus scripture adducitur, in quo totius Diuini auxiliij subtractio apponatur. Nam & Pharaoni, & Aegyptijs, ut Exodi 8. 10. 11. & 12. habetur, non deserunt flagella, tribulationes, & crebre Diuinæ admonitiones factæ per Moysen ad Pharaonem, ut populum Dei dimitteret, & sui peccati verè poeniteret.

Dico tertio. Quod homo aliquando per peccata priuatur alijs Diuinis auxilijs maioribus, & efficacioribus, quæ si Diuina misericordia illis concederentur, vtique de facto conuerterentur. Et quamuis his sufficiens auxilium vsque ad ultimum vite terminum non denegetur: tamen efficacissimum, ut dictum est, propter eorum grauissima peccata, iusto Diuino Iudicio subtrahitur; & cum excusationem sui peccati non habeant, damnantur. Et in hunc sensum dicitur quoque animam deserere, desertam relinquere, & ab ea auferri gratias, ornamenta, & dona, quibus à Deo per gratiam tam gratum facientem, quam gratis datam, decorata erat.

Hæc autem desertio, seu derelictio à Deo, est effectus reprobationis, quæ non est causa culpæ, sed tantum poenæ æternæ. Reprobati verò, vel odio haberi quis dicitur à Deo, in quantum illi non vult hoc bonum, quod est vita æterna, licet omnes homines Deus diligat, in quantum illis vult aliquod bonum, quamuis non omnibus velit quodcumque bonum; & quatenus huic, uel illi non vult bonum gratiæ, uel finaliter, uel pro tempore, dicitur eos reprobare, & derelinquere. Et licet reprobatus à Deo, & derelictus, non possit gratiam adipisci, (quod non est intelligendum, secundum impossibilitatem absolutam, sed conditionatam) tamen, quod in hoc peccatum, uel illud homo labatur, contingit ex libero arbitrio eius, qui reprobatur, & à gratia deseritur. Quocirca merito illi imputatur ad culpam, iuxta illud Prophetæ, *perditio tua ex te*. Sed hæc suffi-

Asius habentur in S. Thom. prima parte, quæst. 23. artic. 3. Nec excœcatio aliam causam habet merito nam, nisi malitiam, ut 1. 2. quæst. 79. artic. 3. ad tertium docet Idem S. Tho.

Vt autem Anima, quæ Diuinæ gratiæ habitibus uestita, & ornata fuit, nuditate, quæ ex detractione, & expoliatione Diuinæ gratiæ nascitur, clarissime agnoscamus, lubet ea uerba Isaia: in ca. 3. dilucidissime exponere, ut animæ gratia ornata degradationem percipientes, peccatum quod eius causa est, longius fugiamus.

Pro eo, quod eleuata, (inquit Dñs) *sunt filia Syon, & ambulauerunt excreto collo, & nubi oculorum ibant, & planebant, ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebant. Ideo decalabit Dominus uerticem filiarum Syon, & Dominus crinem earum nudabit*. Sed quæ pro peccato in persona filia Syon peccanti animæ eueniunt, audiamus.

Auferet (inquit) *Dominus, a filia Syon ornamentum calceamentorum*, id est sui ipsius cognitionem, & humilitatem; & anima, quæ prius suæ cognitionis calceamentis ornata incedebat, & à Diuino suo ipso amabiliter, & iocose audiebatur, *quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis*, nunc obita sui ipsius, & calceamentis sue cognitionis spoliata, à spõo repudiatur. Vnde acerbe ab eodem repellitur dicens: *Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post uestigia gregum tuorum, & pasce ad os tuos iuxta tabernacula pastorum*.

Auferet lunulas, id est, cœlestium, supernarumque rerum contemplationes; & felix animam quæ prius cum Paulo dicebat, *conuersatio nostra in caelis est: & cupio dissolui, & esse cum Christo*; Et cum Regio Prophetæ clamabat, *Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita anima mea ad te Deus*, quæ gemens, & anxie cum eodem suspirabat dicens: *quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei*; nunc infelix facta peccato, *iniquitatem reeditata est in cubili suo*, terrena sapit, & carnalibus delictijs indigne amabiliter adhaeret; renuens apparere in conspectu Domini, *ne uideatur ignominia eius, & appareat nuditas illius*.

Aurcum bonæ conscientie torquem, Castum, pectus ornantem, anima primò in gratia manens gestabat, & cum Paulo multocius (& si humiliter) dicebat; *nihil mihi conscia sum, sed non in hoc iustificata sum*; & cum Iob; *uerebar omnia opera mea*, sciens quia non parceres delinquenti: & cum Dauid. *Ab oculis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo*. Quæ una tantum Domini lotionem non contenta, per poenitentiam cum.

D. Tho. Excœcatio nullam aliam causam meritoriam habet nisi malitiã.

Quibus ornamentis anima peccatum expolitur. Ilai 3.

Humilitas est calceamentum animæ.

Cant 5.

Lumina animæ, est contemplatio rerum cœlestium. Philip. 3. d. Psal. 41. a. Psal. 41. a. Psal. 35. a. Philip. 3. d. Abach. 2. c. Torques animæ, est bona conscientia. 1. Cor. 4. a. Iob. 9. d. Psal. 18. Psal. 50. Prouerb. 19. b.

Iob. 19.
Prouerb. 21. c.

cum eodem Propheta amplius lauari cupiebat dicens: *Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* Veruntamen per peccatum, ablata bona conscientia, deuorat iniquitatem. & (ut ait Iob) *iniquitatem quasi aquam bibit, & tandem gloriatur cum malè fecerit, & exultat in rebus pessimis.*

Monile anime est iugum timoris Domini.
Matt. 11.

Perdit insup *monilia*. Sed quod est istud monile anime col lum perstringens? Non aliud utique, nisi iugum timoris Domini de quo Dominus dicebat, *tollite iugum meum super uos. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.* Suauis quidem iugum, de quo propheta dicebat: *Bonus est uiro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua.* Sed proli dolor. Misera anima per peccatum, Domini iugum relinquit, cui feruendo ren gnabat, illud proijcet, & uincula eius dirupit. Vnde Dominus per Ieremiam dicebat: *à seculo confregisti iugum, rupisti uincula, & dixisti, non seruiam.* Sed quod peius est, relicto iugo Domini, Diaboli iugum anime sumit, non dantis requiem; dicente Propheta; *Seruietis Dijs alienis die, ac nocte, qui non dant uobis requiem.*

Tren. 3. c.
Apoc. 5. c.
Hier. 2.

Relicto Domini iugo sua ui, anima per peccatum Diaboli iugum graue assumit.

Perdit etiam *armillas*, id est, bonas operationes. Et anima, quæ prius similis mulieri forti, *quæ manum suam mittebat ad fortia, cuius digiti apprehendebant susum, quæ manum suam aperiebat inopi, & palmas suas extendebat ad pauperem:* nunc per peccatum, beneficentiæ, & misericordiæ uiscera claudit.

Ierem. 16.
Armilla anime, sunt bonæ operationes.
Prouerb. 31.
Mitra anime, est donum sapientiæ.
Prou. 24. a.

Perdit insuper *Mitram*, id est, donum sapientiæ, succedit que ei per peccatum mentis deprauatio; qua *rapinas meditatatur mens eius, & fraudes labia eius loquuntur.*

Discriminale anime, est scientia discretio.
3. Reg. 3.
1. Cor. 12.

Quod in causa est, ut *discriminalia* capillos hinc inde diuidentia, id est sanctam discretionem deperdat. Quæ discriminalia, quam uè discretionem enixè Salomon, cum esset paruulus petiuit à Domino dicens: *Dabis ergo seruo tuo cordocile, ut populum tuum iudicare possit, & discernere bonum, & malum.* Que discretio est maximum Dei donum, de quo dicebat Paulus *alio discretio spirituum*, sed anima peccatrix, inter bonum, & malum, & inter amarum, & dulce non discernens, cælestibus relictis delicijs, cænofo peccatorum uolutabro, porcorum more uolutatur.

Periscelidæ anime, sunt donum fortitudinis.
Psal. 17.
Psal. 26. a.
Prouerb. 13. b.

Perdit *Perisclidas*, uincula scilicet fortitudinis; quibus primò in gratia manens, peccatis resistebat; Imò nil metuens, cum Regio Propheta dicebat: *In Deo meo transgrediar murum:* & alibi; *si consistant aduersum me castra, non timebo:* quia (ut ait Salomon) *qui timet Deum non trepidabit;* sed quia

Dominum

A Dominum non inuocauerunt peccando; idè *ibi trepidauerunt timore, ubi non erat timor.*

Amittit quoque anima per peccatum *Maurenulas* firme spei, & quæ prius cum Apostolo sperante clamabat, *in reliquo reposita est mihi corona Iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex;* & cum Iob: *Reposita est spes mea in semine meo;* & cum Dauid: *Ego autem in Domino speraui;* & iterum: *Credo uidere bona Domini in terra uidentium;* iam per peccatum non nisi terrena sperat, non nisi terrena sapit, & caduca desiderat dicens: *Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur.* Et alibi: *Nullum sit pratum quod non pertranseat luxuria nostra; & coronemus nos rosas antequam marcescant.*

Murenulæ anime, sunt spes sanctæ.
2. Tim. 4. 6.
Iob 19. 6.

Psal. 30.

Psal. 26. d.
Philip. 3. d.

Sap. 5.

Olfactoriolis quoque priuatur anima per peccatum, dum perdit gustus, & diuinas suauitates, quibus prius delectabatur. Post peccatum enim, cepis, allijsque repleta, nauseat super cibo cælesti, & manna stantissimo.

Olfactoriola anime, sunt gustus & suauitates spirituales.
In aures anime, sunt fides, qd est ex auditu.

Innares amittit, scilicet fidem multoties, quæ est per auditum, & uerbi Dei prædicationem, nec valent quidquã amabiles Dei voces, & admonitiones, quibus clamans, dicebat: *Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui.* quoniam *oblituit aures suas more aspidis surdæ, ne audiat uocem incantantis.* Incircumcisa enim sunt aures eorum (ut ait Propheta) *Et audire uolunt, &c.* Nec est, quod in aure & fidei formata subula peccantis anime auris perforetur: quoniam non placet seruire Domino, neque habitare in Monte sancto eius.

B *Annulos* quoq; perdit aureos, id est, recedit à fidelitate, & desponsatione Dñi. Annuli, n. fidelitatis, & desponsationis signum sunt. *Quia uero sponsauit eam sibi Dominus in iustitia;* Qui creator, Conservator, & saluator eius extitit; Idè fideiatis, & desponsationis suæ præciosissimos illi aureos annulos tradidit; sed fornicata cum amatoribus multis, charissimo suo sponso extitit infidelis.

Exo. 21.
Deut. 15.

Annulifera, sunt fidelitas desponsationis eius cum Deo.
Osea 2.

Gemmas rursus in fronte pendentes. i. donum intellectus, Consilij, & scientiæ deperdit, quæ per peccatum mentis corpore conturbata quid faciat ignorat.

Gemma anime, sunt donum intellectus, consilij, & scientiæ.
Mutatoria anime, sunt uirtutes.
Psal.
Psal.
D. Aug.

Deinuntur rursus ab anima *mutatoria* uirtutum; Que n. primo in gratia manens per uarios gradus ab una in alia uirtutem pergebat implendo illud prophete; *Ibunt de uirtute in uirtute nunc,* ab iniquitate in iniquitate sine charitate descendit. *Abyssus. n. abyssum inuocat: & peccatum quod per peccatum non deletur, suo ipsam pondere ad aliud trahit.*

V

Palliola

Palliola, & linteamina animarum sunt verecundia, &c. Hier. 3.

Hier. 2. Pro. 12. a. Acus animæ est cōpunctio & remorsus conscientia. Specula animarum sunt exempla sanctorum.

Sindon animæ est gratia.

Vittæ stringentes caput animarum sunt firmitas mentis. Hier. 3. Tren. 1. Pro. 11.

Therilla rige sunt omnes virtutes meritorie.

Caluitiū animæ peccantis est eius perpetua confusio.

Cilicium peccantis anime sunt pena sensus, & damna.

Ad Septimū: Multiplex acceptio peccati in Spiritum sanctum.

D. Augustinus. D. Athanasius. D. Hilarius. B. Ambrosius. D. Hieronimus. D. Chrysostomus. Duran.

Quid sit peccatum in Spiritum sanctum.

Palliola insuper, & *lintheamina* auferuntur ab ea, hoc est, peccandi verecundia, frontis perfirmitate succedente. *frons* (inquit) *meretricis facta est tibi*, & iterū: *In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso in prosternebaris meretricis*. Neque mirum. *Impius enim cum in profundum peccatorum venerit, contemnit.*

Hinc est, quod acu et priuatur, & eam amittat. i. cordis perdat compunctiones, & ictus. Succedatq; ei ficta pax; que tñ, dum ait *pax, pax, nō est pax*. Quia *nō est pax impijs dicit Dominus*.

Specula quoq; i. Sanctorum exempla deperdit; dum peccatores alios sequitur, & per ipsorum semitas decurrit; *abit post vestigia Gregum suorum, & pascit ad os suos iuxta tabernacula pistorum.*

Sindone quoq; i. charitatis veste, *qua operit multitudinem peccatorum*, expoliatur: vt sic ablato Diuinæ gratiæ tegumēto, impleatur in ea verbum Domini seuerum dicentis: *ostendam in gentibus nudū arē tuam.*

Vittas quoq; caput ligantes, & firmiter stringentes nō habet; quia mentis firmitate per peccatum priuatur. Vñ Hieronimus dicebat: *Peccatū peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est*; & Salomon dicebat: *Impius facit opus instabile.*

Deniq; misera anima per mortale peccatū *Theristis*. i. Vir D turibus omnibus meritorijs priuata, repleta iniquitatibus, nec sanata, aut sanari volens, relinquitur a Domino in obstinatione sua, vt expletis temporalibus doloribus, & arumnis peccati fœtore vndiq; cōspirante, funiculo reatus ipsam constringente, caluitiā perpetuę confusionis ipsam deturpante, tandemq; pœnatum sensus, & damni crudelissimo cilicio ipsam premente, & pungente, mœrens, ac lugens, in perpetuę obliuionis terra, profundo .i. Inferni lacu desolata sedeat.

Ad Septimū, Multipliciter Doctores respondent, secundū varias acceptiones peccati in Spiritum sanctum. Et quoniā exponere quid sit peccatum in Spiritum sanctum (vt D. Augustinus placuit) de verbis Domini sermone r. r. difficillimum est, vincitq; omnem aliam sacrę scripturę difficultatē; ideo semper illam dicit se euitasse in concionibus ad Populum. Qua propter quid de eo Doctores senserint, summam referamus.

D. Athanasius, Hilarius, & Ambrosius. Hieron. & Chrysostomus. hom. 40. in Matth. & Durand. in 2. d. 43. q. 1. peccatum in Spiritum sanctum, dicunt esse blasphemiam contra Spiritum sanctum essentialiter, vel etiam notionaliter acceptum, vt cum Iudæi Christum blasphemabant in his quę operabatur, vt Deus; sicut dum opera quę faciebat virtute propria Diuinitatis

Atatis, Beelzebub principi Dæmoniorum attribuebant.

D. Aug. loco citato, peccatum in Spiritum sanctum dicit esse finalem impenitentiam: cum videlicet quis in peccato mortali moritur. Et cum sit contra remissionem peccatorū, quæ tertię personę attribuitur, dicitur peccatum in Spiritum sanctum.

Alij putant omne peccatum ex industria, & ex malitia cōmissum appellari debere peccatum in Spiritum sanctum; non quidē ex inclinatione habitus prauī, qui malitia dicitur; sed prout ex speciali contemptu remouetur id, quod electionē peccati poterat impedire. Ita D. Tho. 2. 2. quæst. 14. art. 1. 2. & tertio. S. Bonauen. & Gabr. in 2. d. 43. Gerſon in suo tractatu de peccato in Spiritum sanctum par. 2. & Nicolaus de Lyra in cap. 12. Matth. Sotus verò, in dicta d. q. 1. putat, de desperationē de Diuina misericordia, quæ non ex ignorantia, vel passione, sed ex malitia proficiscitur, propriē appellari peccatum in Spiritum sanctum.

Et quamuis primā sententia videatur esse ad litteram, vt ex Marci 3. colligitur, & Hieron. in Epist. ad Marcellam latius explicat: tñ snia D. Tho. mihi valdē probatur, quod tunc tale peccatum committatur, cum homo ex malitia, & ex iniqua electione, sibi viam præcludit ad salutem, negligitq; remedia ad peccata vitanda, mediāq; ad virtutē adipiscendam vltro abijcit. Et huius sūt sex filię, Desperatio, Obstinatio, Impenitentia, Præsumptio, Impugnatio veritatis agnitæ, & Inuidentiā charitatis fraternæ.

Dī autem irremissibile, sū primā sniam; quia homo, peccando cōtra opera Diuinitatis, præsertim Diuinitate apertē reuelata, nullam excusationem hēt, nec uenia, & remissione est dignus. *Vnde Iudæis* (vt inquit Chrysost.) *tale peccatum remissum non fuit, neq; in hoc saculo, neq; in futuro. Quia pro eo passi sunt pœnā & in presenti quidē vita, per Romanos, & in futura in inferno.* Vel irremissibile dī, iuxta Augustinum, ob finalem impenitentia: cum neq; in hac vita, neq; in futura dimittatur. Vel iuxta tertiā sniam, irremissibile dī, quoniam ex malitia procedit, quia ex suo genere non hēt causam, vel mediū remissionis, cum oīa media ex malitia negligant, nisi mutēt propositum ex diuina misericordia; per quam aliquando tales, quasi miraculose, spiritualiter sanantur.

Ex quibus patet, quod ex parte omnipotentis, & misericordis Dei, numquam præcluditur uia sanandi, & remittendi peccata. Ex parte tamen liberi arbitrij, quod in hac uita semper est uertibile, cum quādoq; abijciat a se id per quod uenit

D. Aug. opinio.

Opinio aliorum.

D. Thom. D. Bonauen. Gabr. Gerſon. Nicolaus de Lyra. Soti opinio.

Marci 2. D. Hierony. D. Thom.

Cur peccatū in Spiritū sanctum dicatur irremissibile.

Cur peccatū in Spiritū sanctum dicatur irremissibile secundū Aug.

Ex parte Dei nūquam præcluditur uia ad remittendum peccata.

potest ad bonum: efficitur ex parte sua peccatum irremissibile, licet Deus possit illud remittere.

Ad Octauū respondeo. Peccatum ad mortem proprie, esse peccatum illud, in quo homo moritur, in eo perseverans usque ad mortem ineluctuē. Ita Magister in 2. dist. 43. & Aug. lib. 1. retractationum cap. 19.

Peccatum autem ad mortem, (ut recte notat Caiet. super Ioan.) Non est species peccati. Nulla. n. iniquitas ex proprio genere est peccatum ad mortem, sed aliunde habet, ut sit ad mortem, nempe ex parte peccantis, cum affectum habeat ad peccatum ali- quod, puta fornicationem, usuram, heresim, &c. ut veli in eo perseverare usque ad mortem, pro quo non est orandum, cum hoc sit pessima peccatoris conditio, & directe contrarietur tam veni- e, quā petitioni, & orationi alterius pro illius venia. Ita Caiet. cuius hæc postrema verba, mihi non probantur, videlicet: Quod si quis habeat animū perseverandi in peccato et usque ad mortem inclusivē, non sit pro eo orandum. Semper. n. pro aliquo orandum est, quousque in hac vita est: cum in quacumque die, concurrente Dei gratia, quæ nunquā deficit, peccator homo, converti ad Deum possit. Vñ D. Aug. loco citato inquit: De quocūq; pessimo in hac vita constituto, non est utiq; desperandum, nec pro illo impatienter oratur, de quo non desperatur. Sed peccatum ad mortem proprie illud dicendum est, in quo homo moritur, & vitam finit, sic Aug. ibidem, retractans quæ dixerat primo de sermone Dñi in monte, ubi dixerat, Peccatū Fratris ad mortem, pro quo non est orandum, esse oppugnationem fraternæ gratiæ ex invidia, recantans pali nodiam addit: Si in hac tamen scelerata mentis peruersitate finierit hanc vitam. Itaq; dum in hac vita quis est, orare pro eo debemus, ut Aug. dicit ibi, dum uerò uitam finierit quis in peccato, pro eo orandum non est, cum sit peccatū ad mortem, extra spem salutis, & Inferno destinatum, iuxta illud, si ceciderit lignum ad Austrum siue ad Aquilonem ibi manebit.

Nec obijciatur illud D. Gregorij de Traiano, qui post tredecim annos suscitatus dicitur de inferno eius precibus, licet Soto in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 2. & Cano. lib. 3. locorum Theologicorum durissimum creditu uideatur, quamuis uerissima sit historia. De qua copiosè, & stylo admodum elaborato, librum scripsit Frater Alphonsus Ciacion. Quæ uel est dicendū non fuisse finaliter damnatum, sed precibus B. Gregorij ad uitam reuocatum, gratiamq; , & remissionem peccatorū concessit, tandemq; mortuū salutē adeptū fuisse, & à penis inferni immunē euasisse, ut tradit S. Tho. in 4. d. 45. q. 2. art. 5. ad 5.

ficur

Peccatum ad mortem proprie est peccatum finalis impenitentia. Magister.

Nulla iniquitas ex proprio genere habet ut sit peccatū ad mortem. Caiet. ab auctore partim mordetur, & benè.

Caiet. ab auctore partim mordetur, & benè.

De conuersione cuiusque quantumcumque peccatoris non est desperandum, dum est in hac vita. D. August. D. Augustini retractatio.

D. Greg. quō dicitur Traiano ab Inferno liberasse. D. Soto. Cano. Alfonso Ciacon.

D. Tho.

A sicut factum est de alijs, qui iam damnati precibus Apostolorum resuscitati, saluati sunt.

Vel dicendum est suspensam fuisse poenam illius in Inferno usque ad diem Iudicij, & id Gregorium precibus suis obtinuisse. Lege D. Thomam in primo d. 43. quæst. 2. art. 2. ad quintum; & in quæstionibus de veritate, quæst. 6. artic. 6. ad quartum.

Nec audiendus est Abulensis, in 4. lib. Regum quæst. 57. dicens: in oratione pro Traiano, quem credebatur esse damnatum, D. Gregorium mortaliter peccasse. Quoniam sicut B. Martinus, & Apostoli orauerunt pro alijs iam mortuis, ut iuuarentur, ita & D. Gregorius: non quidem, ut ex inferno immediatè in Paradisum iuducerentur; sed ut ad uitam reuocati, agentes poenitentiam, & in gratia è vita decedentes sine peccato ad mortem, de qua loquimur, ad cælum euolarent. Vnde fallitur Abulensis in eo, quod subiicit, propter has petitiones, & impetrationes, D. Gregorium à Domino continuo pedum, & stomachi dolore fuisse percussum: Sed quia cum suis orationibus Traiani animam à gehennæ penis liberasset, & facta consecratione Ecclesiæ Sancti Andree in Clivo scauri suis precibus obtinisset à Domino, ut fidelium ibi sepulorum animæ ab Inferni penis liberarentur, ne (ut Apostolus 2. Corint. 12.) à multitudine reuelationum, & fauorum Dei extolleretur, pro humilitate conseruanda, ijs stomachi, pedumq; laboribus, (Ioanne, & Petro Diacono referentibus) afflictatus est.

Vel melius dicamus. Huiusmodi dolores non esse illi datos post illas petitiones, & continuatos, cum etiam illis, ante præfatas orationes affectus fuisset. Sed hæc digressionis causa dicta sint.

Ad confirmationem argumenti de incredulitate Iudæorum dicimus: non potuisse credere, quia nolebat. Ita Augustinus in Ioannem, cap. 12. Quare (inquit Augustinus.) non poterant credere? si à me queratur, citò respondeo, quia nolebant: Malam quippe voluntatem eorum præiudicauit Deus, & per Prophetam pronunciauit ille, cui futura abscondi non possunt, sed aliam causam (inquit) dicit Prophetæ, non voluntatis eorum, quam causam dicit Prophetæ: quia dedit Deus spiritum compunctionis, oculos, ut non uideant, aures, ut non audiant, & excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum; & hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo, non adiuvando, quod occulto indicio facere potest, in quo non potest.

V 3 Adria-

Abulensis male dicit, dum ait D. Grego. credebatur Traiano non mortali ter peccasse.

Falsū est D. Grego. fuisse dolore stomachi percussū, quia pro Traiano rogauit.

2. Corin. 12.

Io. & Petrus Diacon.

Ad confirma- tionem argu. Iudæi non poterant credere quia nolebant D. August.

Adrianus.
Nota, quō in-
telligatur 1y,
(quia).

Adrianus adhuc nodum difficultatis solum esse nō cen-
set. Quoniam causam impossibilitatis credendi reddit Domi-
nus ex pronuntiatione Isaiæ Prophetæ, nihil memoramus de
voluntate Iudæorum. Vnde concludit, quod ly, *quia*, dum
dicit, *quia excacavit oculos eorum*, non denotet causalitatem,
sed solum sit nota illationis, ut sit sensus: Quia Isaias prædi-
xit, eos non esse credituros, necesse est, eos non credere.

Ad confirma-
tionem.
Astorum 8.
Iere 26.
Matth. 22.

Et ad aliam confirmationem, Act. 8. dico, quod ly, *Fortè*,
non dicit dubium, sed difficultatem rei, ut Ierem. 26. *Si forte*
audiat. Ezech. 3. *Si forte audiant, & quiescant*, & Matth. 22.
Forſan verebuntur filium meum. Non quod Deus dubitaret,
ſciebat enim quid eſſent facturi; ſed quod videret hoc illis
eſſe difficile.

Ad Nonum.
D. Hierony.

Ad nonum respondeo, quod D. Hieronymus cum ibi in
vim probationis ſubdat hæc verba; nam per ignis ſimilitu-
dinem, quem in prædictas gentes mittendum prædixit, gra-
uem, atq; irreuocabilem iram Dei, ad euersionem earumde-
m Ciuitatum proceſſuram voluit demonſtrare, videtur locu-
tus non de Indulgentia culpæ, ſed pœnæ, & quod pro eò nō
ſit eis daturus pœnitentiam liberantem: In quem ſentium in-
terpretatur illud Iacobi 2. *Iudicium ſine miſericordiâ ei, qui*
non fecit miſericordiam: Et intelligitur de miſericordia libe-
rante, non excludendo miſericordiam nūtrantem, quam
Deus in punitione ſemper exhibet, cum culpas puniat citra
condignum.

Iacob 2.
Aug. quō ſit
intelligendus.

Sapient. 4.

Pſal. 54.
Nota pro præ-
dicatoribus.

Pſal. 101.

Adrianus.

Ad dictum autem D. Ang. Respondeo, humana vite pe-
riodum plerisq; ob peccatorum multitudinem, & gravitatem
breuiari certum eſſe in ſcripturis Sapientia 4. *raptus eſt ne*
malitia mutaret intellectum eius, aut ſilio deciperet animam
eius, Et Pſal. 54. *viri sanguinum, & dolosi, nō dimidiabunt dies*
ſuos. Vbi lyra exponit, *non peruenient ad dimidiam etatem*
naturalis vite, quia putabant ſcelefti in peccatis ducere dies
ſuos, & poſtea poenitere. Item Pſal. 101. *Ne reuoces me in di-*
midio dierum meorum, paucitatem dierum meorum nuncia
mibi, & (vt Adria. ait) *maxima clementia ſit, vt in dimidio die*
rum ſuorum auferantur e vita, qui in finem permansuri eſſent
impenitentes, cum & ſibi peccata peccatis addenda, cumula-
rent, & mala vite exempla alijs plerisq; nocerent. Semper ta-
men in quocumq; termino homo a vita reuocetur, facultas
reſurgendi a peccato per Dei auxilium ei non denegatur.

Ad D. Grego.
Reſponderetur

Mā. 39.

Ad dictum D. Gregorij ſimiliter dicitur, q̄ ſemper Deus,
quantum eſt ex ſe, paratus eſt curare hominem infirmum, ſed
malitia hominum prohibetur, iuxta illud Iſaiæ 59. *non eſt ab-*
breuiata

Abreuiata manus domini, vt ſaluare nequeat, neque eſt agrava-
ta auris eius, vt non exaudiat, ſed iniquitates veſtra diuiſe-
runt inter vos, & Deum veſtrum, & peccata veſtra abſcondē-
runt faciem eius a vobis, ne ex audiret.

Ad Decimum. Negamus, Deum unquam viatoribus de-
cernere non dare gratiam: quamuis ob peccati demerita ſub-
trahat plerisque auxilium ſanæ doctrinæ, immittat Docto-
res malos, & pseudo-Prophetas, per quos pereant, ut Gloſſa
ad Rom. 10. Immo aliquando mittit illis Deus operationem
errorum, ut credant mendacio, & conſentiant iniquitati; vt
patet in Rege Iſrael qui cum uellet contra Domini uolunta-
tem Syriam expugnare & ob id ſuperbè ſuorum Prophetarum
reſponſa ſpectaret, veniente Dei Propheta Michæa, cum
à Rege iniquè interrogaretur reſpondit. *Vidi Dominum*
ſedentem ſuper ſolum ſuum, & omnem exercitum cœli aſſisten-
tem ei a dextris, & à ſinixtris, & ait Dominus, quis decipiet
Achab Regem Iſrael vt aſcendat, & cadat in Ramoth Ga-
laad? & dixit vnus verba huiusmodi, & alius aliter. Egreſ-
ſus eſt autem ſpiritus, & ſtetit coram Domino, & ait, ego de-
cipiam illum, cui locutus eſt Dominus, in quo? & ille ait. Ero
B ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius, & dixit do-
minus, Decipies & præualebis: egredere, & fac ita. Sic etiam
accidit viro Dei in ſermone Domini de Iuda in Bethleem ve-
nienti, cui cum præcepſſet Dominus, ne ibi panem comederet,
neque aqua biberet, aut per eandem viam per qua ve-
nit reuertetur, ab alio Propheta deceptus eſt, qui reuoca-
uit eum, & duxit in domum ſua mendacibus illis verbis di-
cens: *Et ego Propheta ſum ſimilis tui, & Angelus locutus eſt*
mibi in ſermone Domini dicens, Reduc eum tecum in domum
tuam, vt comedat panem, & bibat aquam, & ſefellit eum.
3. Reg. 13. Immo, vt dictum eſt, ſæpè ob ante actas iniquita-
tes ſubtrahitur homini facultas illa vberioris gratiæ, ſine qua
non poenitebit. Et quamquam, abſolutè loquendo, ſemper
habet facultatem poenitendi, quod illa nunquam deperda-
tur, cum ſit ſemper liber, dū eſt in uia, & in manu conſilij ſui,
tamen, quia ſuperabundante malitia, & cor eius execrante
nunquam illa gratia Dei utetur, ideo dicitur Deum ei gratiã
non dare: quocirca tota perditio ex parte hominis dūmtaxat
accipienda eſt. Nec unquam in viatore conſumata Dei
ſententia eſt de ſubtractione ſufficientis auxiliij ad poeniten-
dum.

Ad illud autem Iſaiæ primo dicimus, Deum eos non e-
xaudire; quia ex toto corde non conuertuntur, quod ſi
V 4 con

Ad Decimū.

Nota.

3. Reg. vlti.

3. Reg. 13.
Ob peccata
anteacta ſepè
ſubtrahit ho-
mini facultas
huberioris
gratiæ.

Cur Deus di-
carur homi-
ni gratiã non
dare.

Ad Vndecimum.
Theodore.
Nabuchodonosor cur fuit ad tēpus punitus, nō autē Balthasar.

Iosephus.
Dorothea.
D. Epiphani.

Ananias, & Saphira cur statim mortui sunt.

conuertērent, vtique exaudirentur. **C**
Ad Vndecimum. Theodoretus super quintum caput Danielis, mouens quæstionem cur Deus superbiam Nabuchodonosoris ad certum aliquod tempus puniuerit; superbiam verò filij eius Baldasaris subita morte ultus fuerit; respondit. Deum futurorum præcium, quia præuiderat Nabuchodonosor eo supplicio emendatum iri, dignamq; acturum pœnitentiam; propterea animaduersionem in ipsum certi temporis spatio determinasse. Quia verò præuiderat Baldasarem fore omnino incorrigibilem; ideò repēta morte, eius scelera puniuit.

De Nabuchodonosoris conuersione, & salute habetur loculentissimum testimonium Iosephi lib. 10. antiquitatum, & Dorothei in Synopsi, & Epiphani in uita Danielis, qui aiūt, propterea Nabuchodonosor tam durè castigatū esse à Deo, quia Deus ipsum perire noluit.

Ad illud autem de subita Ananias, & Saphira morte, respondeo. Ideò mortuos esse statim, quia peccarunt peccato in Spiritum sanctum. Vnde dicit eis Petrus: *Anania cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare de precio agri?* Quia ergò peccans in Spiritum sanctum non habet remissionem sui peccati, neque in hoc sæculo, neque in alio; ideò statim expirarunt, & huic longissimæ quæstioni fit finis impositus.

ARTICVLVS QVINTVS.

An flagella, quibus à Deo in presenti uita punimur, sint satisfactoria?

Titulus quæstionis.

Sensus quæstionis est; Vtrū mala pœnæ, puta infirmitates, tribulationes, mortes parentum, ceteraq; erumne, & iniuriæ erga bona, famam, & personas proprias, operentur ad satisfactionem pœnæ debite pro peccato? Et uidetur, quòd non.

Primum argumentum.

Primò. Huiusmodi pœnæ, seu flagella nō nascuntur ex nostra electione, & uoluntate, cum à Deo, medijs externis causis, multoties nobis etiam inuitis; infligantur, ergo nō sunt satisfactoria: ad rationem enim satisfactionis requiritur, ut opus sit uoluntarium. Nam ut dicit Philosophus 8. Ethic. *In uirtute, principale quid est electio.* & Dauid Psal. 118. *Voluntaria oris meo beneplacita fac tibi.*

Aristo.
Psal. 118.
Secundum argumentum.

Secundò. Huiusmodi flagella non possunt esse meritoria non

Anon enim meremur, nisi per ea, quæ sunt in nobis, ergò nec satisfactoria: nihil autem est satisfactorium, quod non sit quoque meritorium.

Tertiò. Huiusmodi flagella, sunt communia bonis, & malis, id est promiscuè Deus punit per illa iustos, & iniustos. Igitur ex se non possunt habere rationem satisfactionis, quæ solum bonis contingit.

Quartò. Flagella sæpè uiri sancti patiuntur, qui satisfactione, quæ respicit peccata præterita, non indigent, ut patet in Iob, Tobia, Innocentibus, & alijs. Non ergo ad soluendas pœnas peccatorum à Deo infliguntur.

Quintò. Si per huiusmodi flagella homo satisfaceret, posset quis, aded in hac uita flagellari, ut purgatorio non indigeret; sed consequens uideretur falsum, ergo & antecedens.

Sextò. Si hæc flagella essent satisfactoria, id esset, quia sunt opera pœnalia; & tunc quantò flagellum aliquod magis pœnale esset, tantò esset magis satisfactorium, & per consequens calamitates eximias, & infortunia magna Improbis adueniētia, magis essent satisfactoria, quàm parua aliqua pœna Iusto inflita; & Improbus non affluet ad pœnas, cum maiorem habeat repugnantiam, & difficultatem ad illas sufferendas, magis satisfaceret, quàm Iustus qui sæpè à Deo castigatur, nullam; uel minimam repugnantiam habens in illis supporrandis, quòd tamen est falsum.

Septimò. Deus non delectatur in pœnis, & perditionibus nostris, ut dicitur Tobia 3. *post tempestatem enim* (inquit) *tranquillum facis,* & post lachrymationem, & fletum gaudiū infundis; ergò per huiusmodi pœnas, in quibus Deus non delectatur satisfactio fieri non potest.

D. Thom. in 4. distin. 1. quæst. 1. artic. 4. quæst. 2. & Sotus in 4. distinc. 1. 9. quæst. 2. arti. 2. egregiè pertractant hanc difficultatem. Et pro decisione illius notanda sunt quatuor.

Primum. Quòd opera satisfactoria sunt in duplici differentia; aliqua quæ in iudicio Confessionis, seu foro pœnitentia à sacerdo repœnitenti imponuntur. Aliqua uero, quæ uoluntario ad puniendum peccatum commissum à pœnitente assumuntur, uel ab exteriori causa illi illata uoluntariè tollerantur.

Secundum est notandum cum Soto. Quòd quamuis omnes ærumnæ, & calamitates presentis uitæ, flagella Dei, generaliter loquendo, appellari possint, propter peccatum originale humano generi inflicta; iuxta, illud Amos 3. *Si erit malum in Cimitate, quod non fecerit Dominus;* illa tamen proprie,

Tertium argumentum.

Quartum argumentum.

Quintum Argumentum.

Sextum argumentum.

Septimum argumentum. Tobia. 3.

D. Tho.

Nota primò. Opera satisfactoria, quædā iniunguntur à confessione pœnitenti quædam uero à pœnitenti assumuntur. Nota secundò. Soto. Amos. 3.

Quæ sunt specialiter quæ in quaestione flagella Dei appellantur. Nota Tertio. Poena duplex est, corporis, & animæ. D. Tho.

Vnus pro alio non punitur in bonis spiritualibus. D. Hiero. Ezech. 18.

Nota quarto. Poena tripliciter potest considerari, ex D. Tho.

Prima conclusio. Nota. Conclusio est de fide. Concil. Trid.

D. Tho. Præter Christi satisfactio nem qua peccata nostra delcuit, opus est ut nos satisfaciamus p. poenitentia. D. Grego.

prie, de quibus præcipue est hic sermo, flagella Dei nuncupatur, quæ speciali eius providentia, & peculiari eius voluntate supra ordinem naturalium causarum mittuntur in orbem; ut diluua, Incendia, submersio Ægyptiorum, mors filij Davidis, terræ motus, pestilentia, & similia.

Tertium notandum est, quod cum duplex sit poena, corporis, & animæ, hic non loquimur de poena animæ, quæ non infligitur, nisi pro peccato proprio; nec est medicina, ut ait D. Thom. 1. 2. quæst. 87. artic. 8. & 2. 2. quæst. 108. artic. 4. Nec poena spirituali, seu in bonis animæ unus pro altero punitur, ut dicit D. Hieronymus in epist. ad Anitum, quem citat. D. Thom. & sic intelligitur locus Ezech. 18. *Omnes anime meæ sunt, & filius non portabit iniquitatem patris.* Sed nobis sermo, est de poena corporali, seu temporali satisfactoria, de qua dicit Augustinus libro primo retractationum cap. 9. *quod omnis poena iusta est, & pro peccato aliquo impenditur.*

Quartum notandum est. Quod poena potest considerari tripliciter, ut colligitur ex S. Thom. par. 1. quæst. 48. artic. 5. & 1. 2. quæst. 87. artic. 2. 6. 7. & 8. uel primò ut est satisfactoria, & uoluntariè assumpta, uel secundò in ratione poenæ, ut pro peccato infligitur; & sic inuoluntaria, aut contra uoluntatè est: uel tertio ut est medicinalis, & habet rationem medicine, quatenus per poenalia exercitia, sanantur cunctæ animæ uires, quæ per peccatum præcedens deordinatæ fuerunt, & ad remouendum scandalum aliorum, ut in poena adificentur, qui scandalizati fuerunt in culpa, uel ad æqualitatem Iustitiæ restituendam.

His positis de poena secundum omnem modum considerata, pono sequentes propositiones.

Prima conclusio. Opera poenalia in foro poenitentiæ inposita ad satisfactionem peccatorum à sacerdote poenitenti, non solum sunt satisfactoria ex natura operis, sed etiam ex ui clauium. Conclusio est de fide, ut patet in Concilio Tridentino sess. 14. capit. 8. & can. 12. 13. 14. & 15. & sess. 6. can. 30. & est doctrina communis omnium Theologorum, & præsertim S. Thom. quodlib. 3. q. 13. arti. 28. Et ratio est. Quoniam clauis sacerdotibus non solum ad soluendum, sed etiam ad ligandum quantum ad poenas à Domino Iesu Christo concessæ sunt. Præter Christi enim satisfactionem, quæ semel in corpore Christi crucifixi peracta est, nostra quoque satisfactio, qua dignos poenitentia fructus agendo, antè actæ uitæ peccata, saltè ex parte aliqua compensamus, necessaria est, ut Patres communiter docent. Ita idem Gregorius in caput 9. libri

A 9. libri primi Reg. & libro 9. Moral. cap. 27. & Basilius quæst. 12. in regulis breuioribus: Chrysof. homil. 80. ad Populum Antiochenum. Et in 3. cap. Mat. hom. 10. & in psalm. 50. Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione, cap. 34. & libro. 22. contra Faustum, capi. 67. & tractatu 124. in Ioan. Cyprianus episc. 59. ad Fidum præbyterum, & episc. 10. ad Clerum, & in sermone de lapsis, & in epist. 55. ad Corneliam. D. Hieronymus epist. 27. ad Eustochium: Ambrosius ad Virginem lapidatam, cap. 28. & libro secundo de poenitentia cap. 5. & plerique alij, quos Petrus Canisius in suo opere cathedrico in tractatu de poenitentia sacramento, & Bellarminus in 2. to. Controuersiarum, in secunda generali controuersia libro 4. de poenitentia, per totum, agens de satisfactione amplissimè, & exactissimè. Et antè illos Ecchius in tom. 4. homiliarum homil. 49. 50. & 51. de satisfactione citant, & referunt. De qua re et quoque legendus Andreas Vega, lib. 13. de lapsis, à cap. 36. usque ad finem.

Quod autem de Iure Diuino, & in clauium potestate sit, ut opera quidem laboriosa à sacerdotibus poenitentibus imponantur, Leo Papa luculentissimè tradit in epist. 91. ad Theodorum, his uerbis. *Mediator Dei, & hominum, hanc propositis Ecclesia tradidit potestatem, ut & confitentibus actione in poenitentia darent, et e. sedem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per Ianuam reconciliationis admitterent.* D. Gregorius lib. 3. in 1. Reg. super caput septimum idem scribit. *Afflictio, inquit, poenitentia ad delenda peccata idonea est, cum sacerdotis fuerit iudicio temperata, cum ab eo confitentium actibus discussis, pro modo criminis, onus eis decernatur afflictionis.* Idem habet Cyprianus in sermone de lapsis. Idem Gregorius Nazianzenus in oratione 14. ubi ait antiquissimum morem in Ecclesia Dei esse imponendi canonicas poenitentias.

Est autem hoc in loco animaduertendum, quod in foro Iudicij Dei semper redditur poena pro quantitate culpæ, non autem in foro humano Canonico, ut docet D. Tho. quodlib. 1. artic. 8. Vbi exponens cur poena non semper proportionetur culpæ, & aliquando grauius punitur minus peccatum, quam maius, sic ait: *Interdum, maior poena pro minori culpa infligitur, quando grauis nocuumentum imminet hominibus ex minori culpa; sed secundum Dei iudicium grauior culpa grauiori poena punitur.* Sic etiam contingit in foro poenitentiæ, & sacramento poenitentia. Nam satisfactiones, quæ ibi iniunguntur, non ad totam poenam temporalem persoluendam dirigitur.

D. Basilius, D. Chrysof.

D. August.

D. Cypria.

D. Hieron. D. Ambro.

Petrus Canis. Bellarmi.

Andreas Vega.

D. Leo Papa.

D. Grego.

D. Cypria. D. Greg. Naz.

Nota. In foro Poli, semper redditur poena pro quantitate culpæ; non autè in foro fori, seu in foro humano. D. Tho. In poenitentia sacramento regulariter remittitur pars poenæ.

Confessio sã
pe iterata fru
ctuosã est, &
quare.
Secunda Cõ
clusio.
Opera pœna
lia assumpta
extra sacra
mētum, & si
sint satisfã
ctoria; nõ ta
mẽa tantũ
quantũ si
essent iniũ
cta, & si cep
ta in foro sa
cramentali.
Ex D. Tho.
Probatur con
clusio pri
mõ.
Secundõ.
Opus factum
ex uoto, est
magis meri
torium quã
opus factum
sine uoto.
D. Tho.
Actus ex uo
to, procedit
ex maiori uir
tute quã a
ctus sine uo
to.
Tertiõ.
Cur in abso
lutione appo
nuntur illa
uerba quid
quid boni fe
ceris.
Tertia con
clusio.
Mala ab ex
trinfeco ho
mini adue
nientia, si lu
benti animo
sufferantur,
non solũ pos
sunt esse me
ritoria, sed e
tiam satisfã
ctoria.
D. Tho.
Conc. Tridẽ.

guntur; sed regulariter partem pœnæ remittunt, & si tanta
possit aliquando esse pœnitentis contritio, ut tota ei tempo
ralis pœna remittatur. Sacerdos autem, quamuis pœnitenti
indicare debeat quanta pœnitentia esset ei pro peccatis iniũ
genda; debet tamen imponere quod tunc tollerabiliter ferre
poteat, ex cuius implerone assuefiat, ut maiora impleat.

Hinc est, quod confessio sepius reiterata fructuosa est, quo
niam semper est culpæ commissæ expiatiua. Et uoues possit
iterari, quod tota pœna debita temporalis solueretur, ut ex
doctrina S. Tho. in 4. distin. 17. quæst. 3. artic. 1. quæstiunc. pri
ma ad quartum apparet.

Secunda conclusio. Opera pœnalia extra confessionem
proprio arbitrio assumpta, sunt quidem satisfactoria; sed nõ
tantum, quantum si in foro pœnitentia inuncta fuissent.
Est doctrina D. Tho. in dicto artic. 28. quodli. 3. Et probatur.
Quoniam hæc est satisfactio sacramentalis, illa uero nequa
quam.

Secundõ. Quia sicut idem opus factum ex uoto laudabi
lius, & magis meritorium est, quã si fiat sine uoto, ut do
cet D. Tho. quodli. 3. art. 12. & 2. 2. quæst. 88. artic. 6. & quæst.
189. artic. 2. & opusculo. 17. capit. 12. & opusculo 18. capit. 13.
cũ ille actus ex digniori uirtute procedat, puta ex latria,
sic opera ex ui clauium, & Christi passione in sacramento, D
sunt magis satisfactoria.

Tertiõ. Idem probatur ex laudabili illa antiquissima con
suetudine Ecclesiæ; quæ informa absolutionis sacramen
talis, uim hanc satisfactoriam sacramentalem pœnitentiæ at
tendens, laudabiliter apponit illa uerba: *Quicquid boni fece
ris, et mali sustinueris sit tibi in remissionem peccatorum.* Ex
hac enim generali iniunctione efficitur, ut etiam ea quæ præ
ter expressam iniunctionem imposita sunt, etiam uim expia
tionis culpæ præterite ex uirtute sacramenti obtineant, iux
ta ea quæ dicit D. Tho. in dicto artic. 18.

Tertia conclusio. Flagella, & pœnæ ab extrinfeco homini
inflictæ, si patienter, & lubenti animo perferantur, non so
lũ possunt esse meritoria; sed etiam satisfactoria. Conclusio
est S. Thom. in 4. distin. 15. artic. 4. & est communis, atque
de fide, & definitur in Concilio Tridentino sess. 14. capit. 9.
ubi sic scribitur: *Docet præterea, tantum esse Diuina munificen
tia largitatem, ut non solum pœnis sponte à nobis pro uindican
do susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti im
positis; sed etiam, (quod maximum amoris argumentum est tem
poralibus flagellis à Deo inflictis, et à nobis patienter tolleratis,*
apud

apud Deum patre per Christum Iesum satisfacere ualeamus.
A. & Can. 13. eiusdem sessionis dicitur: *Si quis dixerit, pro pec
catis quoad pœnam temporalem minime Deo per Christum
satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter tolleratis, uel à
sacerdote iniunctis, sed neque sponte susceptis, ut ieiunijs, ora
tionibus, elemosinis, uel alijs etiam pietatis operibus, atque
ideò optimam pœnitentiam esse tantum nouam uitam, ana
thema sit.*

Verum declaranda est Conclusio. Quando recompen
satio offensæ commissæ, non fit ab eo qui offendit, sed ab alio;
tunc huiusmodi recompensatio magis habet rationem uin
dictæ, & uindictæ rationis, quã satisfactionis: quod si ab eo
fiat, qui offendit habet utriusque rationem satisfactionis. Ideò
si flagella quæ à Deo infliguntur, fiant aliquo modo ipsius
patientis, rationem satisfactionis planè accipient. Fiunt au
tem ipsius, si lubenti animo acceptet illa, & patienter illis
utatur ad peccatorum purgationem. Ex quo capite non so
lũ uim satisfactoriam consequuntur, sed etiam merito
riam, si in charitate perferantur.

Probat autem conclusionem D. Thom. ex Glosa ad Ro
ma. 5. *Tribulatio patientiam operatur, patientia autem proba
tionem,* id est à peccatis purgationem, quæ purgatio est ipsa
merit satisfactio. Item Act. 14. *Per multas tribulationes, inquit
B Paulus (post susceptam lapidationem usque ad mortem)
oportet nos intrare in regnum Dei.* & Luc. 3. *facite fructus di
gnos pœnitentiæ.* Inter alios autem fructus pœnitentiæ, ponit
Paulus uindictam in satisfactionem peccatorum, siue hæc
ab alio infligantur, siue à se ipso assumantur.

Quarta Conclusio. Hæc flagella non solũ ex ipsa uirtute
patientia, qua homo præditus est sunt satisfactoria; sed et
tiam per se, & ex obiecto. Declaro conclusionem. Tria hæc
Patientia, flagelli acceptatio, & Dei gratia, necessaria quidẽ
sunt in homine, ut huiusmodi mala rationem satisfactio
nis, & recompensationis habeant, sed non pro quantitate,
& gradibus patientiæ solũ pœna debita remittitur, sed
sæpè ex natura, & difficultate operis afflictiui mensura satis
factionis desumenda est.

Et probatur conclusio. Magis satisfacit, qui cum æquali
patientia ieiunat in pane, & aqua, quã qui ieiunat in pane,
piscibus, & fructibus, ergo ex pœnalitate operis à parte rei,
quantitas etiam satisfactionis pensanda est.

Secundõ. In satisfactione difficultas ex parte operis atten
ditur penes pœnalitatem, ut habet S. Doctor in quæstioni
bus

Cõclusio de
claratur.
Nota.

Quomodo
flagella fiunt
patientis?

Probatur Cõ
clusio.
Glos.
Rom. 5.
Actorum 14.
Luca 3.
Quarta Con
clusio.
Flagella no
bis inflicta à
Deo, non so
lum rone pa
tientia; sed et
ex se, & ex
obiecto, sunt
satisfactoria.

Sæpè mēsurã
satisfactionis
attenditur ex
natura & dif
ficultate ope
ris afflictiui.
Probatur Cõ
clusio primõ.
Nota pro ie
iunantibus.
Secundõ.
In satisfactio
ne difficultas
ex parte ope
ris attenditur
penes pœna
litate. ex
D. Tho.

bus de ueritate q. 26. ar. 6. ad vigesimum secundum. Ergo, ubi maior est difficultas, & poenalitas, ibi maior erit satisfactio ceteris paribus.

Tertiò.
D. Tho.

Tertiò. Sicut se habet difficultas ad meritum, ita se habet poenalitas ad satisfactionem; & est proportio D. Thom. in dicto, artic. 4. sed difficultas ex parte ipsius actus auget meritum, ergo similiter maior ratio poenalitatis ex parte actus auget rationem satisfactionis.

Sotus multa dicit reprehensione digna.

Sotus in dicta distin. 19. quaest. 2. articu. 2. circa hanc conclusionem dicit aliqua, quæ (iudicio meo) censura, & castigatione sunt digna.

Primum dictum Soti.

Dicit primò. Hæc flagella, quæ præter naturæ ordinem accidunt, Deum per se ipsum infligere, non per secundas causas.

Secundum dictum.

Secundò dicit. Quòd licet non sint sacramentalia, tamen, quia Deus illa mittit ad uindicandum, & ulciscendum peccata, sunt per se satisfactoria per quandam similitudinem ad illa, quæ Confessarius in sacramento imponit; quemadmodum poenæ purgatorij.

Tertium dictum.
Nota de morte filij Davidis.

Tertiò dicit. Quòd flagella Iob, magis fuerint ei satisfactoria, & Dauidi mors filij, quam si per causas naturales illa accidissent.

Quartum dictum.
Quintum dictum.

Quartò dicit. Quòd flagellum, seu opus ipsum exterius fit liberum per acceptationem; & non solum ipsa interna acceptatio est libera, sed etiam ipsam flagellum.

Differentia flagellorum Dei, & flagellorum naturalium.
Sextum dictum.

Quintò dicit. Quòd illud discrimen est inter flagella Dei, & naturalia, quòd illa si infligantur existenti in gratia, licet nullum actum habeat posituum uoluntatis, sed tantum non obmurmuret, opus ipsum esset satisfactorium.

Septimum dictum.

Sextò dicit. Quòd quamuis acceptatio illorum flagellorum esset peccatum ueniale, licet illa acceptatio non esset meritosa; probabile, & sustentabile est, quòd sit satisfactoria. Quia culpa uenialis, sicut non est obex gratiæ; ita neque obstat satisfactioni quæ à Deo infligitur.

Octauum dictum.

Septimò dicit. Quòd in calamitatibus naturalibus, nisi sit actus positius acceptandi, non est satisfactio, neque si ille actus esset peccatum ueniale. Quia tota illa satisfactio, in illo actu interno consistit.

Nonum dictum.
Dan. 3.

Octauò dicit. Quòd si Iustus per flagellum Dei subito moriatur, mors illi est satisfactoria, licet nullum habere possit actum acceptandi.

Nonò dicit. Quòd Nabuchodonosor, q. (ut legitur Danielis tertio) repentina infania diuinitus castigatus fuit, per illa, si erat

Asi erat in gratia, poterat satisfacere; & tamen si illa accidisset naturaliter, non esset satisfactoria. Quæ doctrina uidetur & aliqua pugnantia sibi ipsi, & aliqua falsa continere.

Primum dictum, non puto esse uerum. Quoniam quamuis Deus quidquid facit per causas secundas, possit per se ipsum sine illis immediatè facere; tamen illæ mer calamitates quas Sotus flagella Dei propriè appellat, & quæ supra naturæ ordinem mundo eueniunt, puta diluuium, submersiones Aegyptiorum, quòd terra aperiat, & deglutiat uiuos homines, & id genus alia, non semper per se Deus operatur, sed medijs secundis causis, in quibus etiam ministerio Angelorum tam bonorum, quam malorum, tamquam Iustitiæ ministris uititur.

Vnde Apocal. 7. legimus, *quatuor Angelis datum esse nocere terræ, & mari, & arboribus*; Et capit. 14. *alius Angelus exiit de altari, qui habebat potestatem supra ignem*; Et cap. 16. *inducuntur septem Angeli, habentes septem phialas plenas iræ Dei, quas singuli in singulas mundi partes effuderunt*; Et 2. Paralip. 32. dicitur, *Angelum Domini nosse plurima milliaria de exercitu Regis Senacherib occidisse*; Et 1. Machab. 3. *Cum Eliodorus templum Domini ingrederetur, depredaturus ipsum, apparuit illi quidam equus, terribilem habens sessorem qui ei priores calces elisit. Insuper apparuerunt duo Iuuenes uirtute decorati, & optimi gloria, qui circumsteterunt Eliodorum, & ex utraque parte flagellabant eum sine intermissione, multis plagis uerberantes*. Sic legimus Angelum percutientem primogenitos Aegyptiorum, una nocte gladio peremisse. Insuper cum Sodoma esset incendio conflagranda, per Angelos castigata est; qui, (ut patet Gen. 19) dixerunt Loth. *Delebimus locum istum, sed quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos*.

Quinimò submersio Pharaonis, & exercitus eius, quòd flagellum per semetipsum Deum infixisse dicit Sotus; nò sic est uerum, ut narrat Moyses enim manu, tanquam instrumentum ad hoc efficiendum usus est. Aliter enim si flagellum Dei dicitur propriè, quia per se infligitur, cur dixisset Moyse Dominus: *extende manum tuam super mare, & reuertentur aquæ ad Aegyptios, & currus, & equites eorum*; Si enim per se ipsum operari debebat, n. c. Moysis, nec extensionis manus eius ministerio facienda erat.

Virtus igitur reducendi aquas ad priorem locum, & suffocandi Aegyptios per eas, communicata fuit manui Moysis à Deo non per modum habitus, cum illa tantum uice id operari

Soti superiora dicta refellitur, & acriter refutatur.

Multa flagella operatus est Deus, nò se solo, sed medijs causis secundis.

Apoch. 7.
Apoch. 14.
Apoch. 16.

2. Paralip. 32.
1. Macha. 30.

EXO. 11.
Genes. 19.
Flagellum submersionis Pharaonis, nò est operatus Deus per se, sed mediâ te extensione manus Moysis.
Confirmatio dicti.
Virtus reducendi aquas ad locum suum cõtra Aegyptios, communicata est manui Moysis non per modum habitus, sed per modum transeuntis.

ex D. Tho. & Abulen. D. Augustino.

Multoties Deus sine secundarum causarum interuentu, mala pœnæ operatur.

Leuit. 10. Plage Ægyptiorum partim fuerunt à Deo immediate, & partim per Angelos.

Plaga cædis Ægyptiorum facta est à Domino.

Miracula, & prodigia quæ fiunt in hoc mûdo, sunt per Angelos qui sunt de ordine virtutum. D. Augustinus putat, Deum in puniendis Ægyptijs, usum fuisse ministerio Angelorum malorum.

Probabilius est dicere, Ægypti os percussos fuisse per Angelos bonos.

Angeli qui Ægyptios percusserunt, appellantur Angeli mali, non affectu, sed effectu.

Secundum dictum Soti est falsum.

rari poterit, sed per modum transeuntis, ut eleganter Theologi dixerunt, & præcipue D. Thom. prima par. quæst. 110. artic. 4. & 3. par. quæst. 13. & 2. 2. quæst. 178. artic. 2. & Abulensis quæst. 26. super caput septimum Exodi, & quæst. 131. in cap. 24. Matth. & D. Augustinus, libro 83. quæstionum quæst. 79. ueruntamen certum quod que est, sæpe Deum sine secundarum causarum interuentu, mala pœnæ operari, ut patet in Darhan, & Abiron, Nadab etiam, & Abiui filijs Aaron flammis combustis, ut habetur Leuitici decimo. Igitur non semper uerum erit, illa mala, quæ proprie flagella Dei nuncupantur, à Deo immiti sine concursu secundarum causarum; cû præter ea, quæ proximè dicta sunt, pestilentia, bella, & fames iagentes, uerè, & proprie Dei flagella sint, ut superius dictum est; quæ mala per naturales causas etiam fieri nemo est, qui neget. Imò plagas quas Dominus Ægypto immitit, per se partim, partim; per Angelos bonos, & malos, partim tandem per homines cõpleuit. Nana per Aaron effectæ sunt tres plagæ primæ, per Moysen quatuor, scilicet prima, sexta, septima, octaua, & nona. De quarta, & quinta, non expressit Moyses per quem factæ sint.

Ultima plaga cædis Ægyptiorum dicitur facta à Domino; & sanè ministerio Angelorû effici nullo modo illa potuit. Vtius præterea est Deus in alijs plagis, Angelorum ministerio. Nam loquens Dauid de ijs plagis ait; *Misit in eos iram suam, & immissiones per Angelos malos*; & est sententia Theologorum, miracula, & prodigia, quæ fiunt à Deo in hoc mûdo, fieri per Angelos, qui sunt de ordine Virtutum. Et Augustinus quidem super illud psalmum, putat Deum usum esse ministerio Demonum ad puniendum Ægyptios, non autem Angelorum bonorum. Nam eos Dauid appellat malos Angelos. Quoniam licet sancti, & iniqui affligantur per malos Angelos, ut patet de Assyrijs, & Sodomitis; an autem boni, & sancti affligantur per bonos Angelos, non audeo dicere Augustinus, quia nunquam reperit in scriptura.

Sed contrarium probabilius uideretur, quod etiam Ægyptij fuerint percussi per Angelos bonos. Namque à Dauide appellantur Angeli mali, non quod mali sint ex affectu, sed ex effectu, quoniam nocuerunt Ægyptijs, & idem est dicere Dauid, *Angelos malos*, ac si dixisset Angelos nocentes, uel uerbantes, ut Euthimius in commentario illius loci affirmat.

Quod secundò loco dicit Sotus esse per se satisfactoria per similitudinem quandam ad multas, quæ in sacramento pœni-

Apœnitentiæ imponuntur: arbitror equidem esse falsum, nec dictum dignum Theologo; cûm ex vi clauium, & Christi institutione, & passione Sacramentum Pœnitentiæ ad pœnas remittendas se extendat, etiam ex opere operato; quod ut ipsemet inferius eodem in loco fateatur, huiusmodi flagella nequaquam habent. Et quod addit esse per se satisfactoriam, quemadmodum sunt pœnæ purgatorij, pugnat cum alio suo dicto: quod dictæ pœnæ, actum posituum uoluntatis non requirunt ad hoc, ut sint satisfactoriæ, ut mox dicemus.

Tertium dictum, indiget aliqua animaduersione. Nam ceteris paribus, eadem flagella, eandem virtutem afflictiuam habentia, siue per causas naturales, siue immediate à Deo homini iusto infligantur, parem habent uim satisfactoriam, nec ab efficienti causa acerbitas, & grauitas pœnæ desumenda est; sed ab obiecto, cuius pœnalitas si magna sit, magnam quoque purgationem in subiecto apto operatur.

Quartum dictum, in eo quod habet, *Flagellum liberum esse non nisi per acceptationem*, uerissimum est; in eo autem quod dicit, *Non solum acceptationem internam esse liberam, uerum & opus ipsum exterius fieri liberum*, non intelligo. Nam ut ipsemet superius dicit, *Flagellum fit liberum homini per liberam acceptationem dumtaxat*; nisi liberum dicat respectu causæ efficientis, scilicet, quod à Deo liberè infligatur; sed hoc non est ad rem.

Quintum dictum, *Quod flagellum ipsum sit satisfactorium absq; actu posituo uoluntatis*, puto falsum esse. Nam licet actus posituus electionis, non sit necessarius ita, ut liberè quis eligat hanc, uel illam pœnam ad satisfaciendum; quod etiam in pœnis à sacerdote iniunctis locum habet; tamen, quod libera acceptatio uoluntatis necessaria sit ad satisfaciendum uiatori, nemo est qui neget. Et est doctrina D. Tho. in dicto, ar. 4. quæstiu. 2. dicens: *sunt autem hæc flagella patientis, in quantum ea acceptat ad purgationem peccatorum*. Et subdit; *quod si omnino eis per impatientiam dissentiat, per illa non satisfaciunt*.

Imò ipsemet Sotus in 4. d. 19. q. 3. art. 3. conclu. 1. dicit, satisfactiones pœnitentium in hac uita esse uoluntarias, quia eliguntur: At dato, & non concesso, quod sufficiat dumtaxat libera, & uoluntaria acceptatio; cûm omne opus satisfactorium in præsentia uita, sit quoq; meritorium (si patiens sit in gratia Dei constitutus) quomodo actus uoluntatis posituus saltem acceptationis, non requiretur, cûm non habitibus, sed actibus

Tertium Soti dictum, est bene considerandum.

Quartum Soti dictum, dictum partim est falsum.

Quintum dictum Soti falsum est ex doctrina D. Thomæ.

Sotus sibi contradicit.

bus mereamur. Vnde quamuis non requiratur electio po-
sitiva; est tamen (meo iudicio) necessaria acceptatio positi-
ua. Animæ vero pœnam purgatorij patientes, quoniam
potius patiuntur, quam satisfaciunt, nec ullo pacto me-
reri possunt patienter, & æquanimiter, pœnas tollerando il-
lis à Christo iudice inflictas, satisfaciunt, quo nomine dicitur
illis illæ pœnæ voluntarie; id est, patienter, perpetuæ, & tolle-
ratæ.

Animæ pur-
gatorio poti-
us patiuntur
quam satisfa-
ciunt.

Sextum Soti
dictum non est
probabile.

Externa pe-
na, nõ fit nisi
nisi pro plenâ
acceptatione.
Septimũ di-
ctũ Soti, pu-
gnat cũ 5 & 6
eiusdem.

Octauum, &
Nonum, Soti
dictũ, est fal-
sum.

Nabuchodo-
nosor per illã
insaniam &
statum bestia-
lẽ nullo mo-
do satisfecit.
Nullus satisf-
facit pro ea q̃
captus som-
no patitur.
Victoriæ di-
ctum, singu-
lare.

Victoriæ di-
ctũ falsum, &
peccare in duo-
bus.
Primũ.

Quod Sexto loco dicit, nullo pacto existimo esse probabi-
le. Nam si acceptatio illa esset peccatum veniale, profecto ali-
quo modo dissentiret, & interno actu plenè non accepta-
ret, quocirca neque satisfaceret. Externa enim pœna non
fit nostra, nisi per plenam acceptationem. Vnde implicat pos-
se satisfacere pro eo, quod non acceptatur.

Septimum dictum (quamuis verum) pugnat cum quinto,
& sexto. Nam pœnæ quæ sunt extra nos, non satisfaciunt,
nisi aliquo modo in nostra potestate reponantur, quod fit per
patientiam, & voluntariam acceptationem; & hoc est præci-
puum huius disputationis fundamentum, à S. Tho. positum.

Octauum, & nonum dictam, puto omninò falsum esse,
propter eandem rationem. Mors enim illa subitanea, exclu-
dit actum, scilicet virtutem acceptationis, magis habet ratio-
nem vindictæ, quam satisfactionis. Et dum Sotus dicit, *licet
nullum habere possit actum acceptandi*, excludit profecto om-
nem talem actum tacitum, vel expressum, aëthralem; vel vir-
tualem. Nec Nabuchodonosor per illam insaniam, & be-
stialem statum ullo pacto satisfecit, cum omni usu rationis
careret, amens effectus, & in bestiam mutatus. Nec per ea
quæ dum quis dormit, & somno captus patitur, satisfacit,
propter eandem rationem.

Franciscus à Victoria, in tract. de satisfactione num. 207.
addit illis quæ Sotus dicit, vnum maxime mirandum, quod
tamen ipse putat esse multum probabile, & verisimile, nempe,
*Quod qui cuiusq; in gratia puniuntur à Deo in isto mundo, suf-
ficienter puniuntur, & non puniuntur in alio seculo, & maxime si
morte eum puniat. Tunc enim, non dubito (inquit) quin mors
inflicta à Christo (non loquor de morte naturali) omnem pœnã
deleat; & probat. Quia nulla est ratio, quando Deus pu-
nit aliquem in vita, cur puniat partem, & non totum.*

Quod dictum puto falsum esse, & peccare in duobus.
Primum in eo quod dicit, *Quod existens in gratia, si à Deo in
hac vita puniatur, semper sufficienter puniuntur, nec pœnato-
rio indigent.* Multos enim in hoc hic cruciatus post hanc
vitam

A vitam ad purgatorium descendere, nemo qui bonam Theo-
logiam calleret negabit, & flagella Dei iustis inflicta, inæqua-
lia esse omnes cognoscunt.

Peccat Secundò, dum dicit, *mortem à Christo illatam, om-
nem pœnam delere.* Hoc enim proprium est mortis, quam
quis per martyrium patitur, & ex inæqualitate pœnarum à
Deo immisæarum, euidenter colligitur non semper totam
pœnam, sed partem tantum à Deo in hac vita remitti. Et pro-
fectò maiorem huiusmodi mors subitanea virtutem habe-
ret satisfaciendi, quam clauis in sacramento Pœnitentiæ,
quæ sæpe numero partem pœnæ tantum remittunt.

Ad argumenta nunc in fronte quæstionis facta respon-
deamus.

Ad Primum dicimus, flagella, etiam si inuitis nobis, acci-
dant, per acceptationem fieri voluntaria, & quodammodo
nostra.

Ad Secundum respondeo, quòd homini iusto, illa fla-
gella, & meritoria sunt, & satisfactoria, ut expositum
est.

Ad Tertium dicimus, Bonos, & malos indifferenter hu-
iusmodi flagellis à Deo affligi, sed diuersis finibus. Bonos, ut
per patientiam crescant eorum merita, ut Tobie, & Iob ac-
cidit, uel etiam ad virtutum protectionem, & custodiam, uel
etiam ad corrigenda peccata, ut Mariæ lepra, Num. 12. uel ad
aliquid populis significandum, ut Moysi leprosa manus ostē-
debat, & deniq; ad Dei gloriã manifestandam, ut cæcitas ei,
qui in eã natus erat Ioan. 9. Malos autem, ut etiam in hoc
mundo infernales pœnas, initiatiuè patientur, quod Pharao-
ni, Herodi, & Bathasari accidit. Vnde (vt exemplo D. Gre-
gorij utar) quemadmodum ex eodem igne aurum rutilat, &
palea fumigat; & iuxta illud Pauli 2. Cori. 2. *alijs sunt odor vi-
tæ in vitam, alijs mors in mortem*, & Iacobi 3. *ex eodem fo-
ramine manat aqua dulcis, & amara*: sic ex iisdem flagellis
boni emendantur, & mali cruciantur. Itaq; quamuis flagel-
la communia sint, utriusq; quantum ad effectum tamen, satisf-
actionis, non conceduntur nisi bonis.

Ad quartum responder D. Tho. *quòd flagella semper ha-
bent respectum ad culpam præteritam; sed non semper ad culpã
personæ, sed naturæ, in qua si culpa non præcessisset, nulla fuisset
pœna; & ideo persone alicui diuinitus pœna inferuntur sine ip-
sius persone culpa, ad meritum virtutis, & ad præseruationem
peccati sequentis.*

Ad quintum dico, Quòd sicut per magnam contriti-
onem

Secundò.

Sæpe Sacra-
mentum pe-
nitentiæ par-
tem tñ pœnæ
remittit.

Ad primum
argumentũ.

Ad Secun-
dum.

Ad Tertium.
Boni, & ma-
lis, eisdẽ qui-
dem flagel-
lis à Deo in-
hac vita pu-
niantur, sed
diuersimodè.
Num. 12.

D. Greg.
Simile.

2. Cor. 2.
Iacobi 3.
Flagella, cõia
sunt bonis &
malis quoad
effectum, sed
nõ quoad sa-
tisfactionẽ.
Ad Quartum.

Flagella non
sæpe habent
respectũ ad
culpã personæ.

Ad Quintũ.

nem tota pœna temporalis Purgatorij in hoc mundo deleri potest; ita etiam per maximum Dei flagellum, secundum eius beneplacitum immissum, & patienter toleratum; sed hoc rarò accidit. Quocirca de pœnis hic non solutis, necessarium est in Purgatorio expiationem facere, sed cum magno discrimine. Nam in hac uita, opus satisfactorium est quoq; meritorium ut dictum est; quod in purgatorio nõ contingit, licet ibi satis patiantur.

Nec sunt audiendi Scotus, & Gabr. in 4. distinc. 16. & 18. cum dicunt, *posse pœnitentem sine peccato in hac uita pœnitentiam in Confessione ei à Sacerdote iniunctam recusare.* Hoc (inquam) falsum est, & contra grauiores Theologos, scilicet S. Thom. Paludanum, Ricardum, Duran. & plerosque alios. In super est contra ueteres Patres, qui tantum abest ut huiusmodi reuocantes absoluerent; ut nec ad communionem Eucharistiæ accedere permisissent, nisi prius salutari pœnitentiâ, & satisfactione se purgassent.

Nec Diuus Hieronymus unquam sensit, flagellatos in hoc sæculo à Deo, non debere cruciari in altero, quod aliqui illi tribuunt dixisse; super nume. capit. primo, & habetur de pœnitentiâ distinc. 3. Canone *sunt plures*; nec illa uerba: *Non consurget duplex tribulatio*, uel secundum lectionem septuaginta, *Non vindicabit Deus bis in idipsum in tribulatione*; generaliter de omnibus flagellis ullo pacto intelligenda sunt; sed cum distinctione. Nam qui flagellis hic corripuntur, non tamen ad peccatorum suorum mensuram iuste satisfaciunt; profecto in alio sæculo satisfacere debent, cum nihil coinquinatum intrare possit in Regnum Dei. Nec est hæc bina punitio in idipsum, sed ambæ sunt una iusta. Qui uerò ita emendantur, ut ad iustam criminum mensuram, satisfecerint in hac uita, alia post mortem satisfactione non indigent, alioquin punirentur bis in idipsum, id est, pro eadem culpa. Alij uerò, qui indurantur Dei flagellis, & obstinati moriuntur, & hic, & in Inferno æternaliter puniuntur, ut inquit Diuus Augustinus super illud Deuteron. 22. *Ignis succensus est in favore meo, &c.* id est, *uindicta Dei hic incipiet, & ardebit usque ad æternam damnationem.* Et habetur de pœnitentiâ, distinc. 3. Can. *ignis.*

Neque hoc est punire bis in idipsum, sed potius eiusdem pœnæ protractio. De qua te legendus est Magist. in 4. d. 15. Ad Sextum dicimus, quod difficultas, seu pœnalitas in operatione, & satisfactione, ex quadruplici capite potest emanare.

Primò

De penis in hoc mundo nõ solutis, necesse est fieri expiationem in Purgatorio.

Scotus & Gabriel cõstantur, cum dñr posse sine peccato pœnitentem recusare sibi à confesore iniuncta pœnitentiâ. D. Tho. Faluda.

D. Hierony. quomodo intelligatur.

Nota bene.

D. Aug. Deutero. 22.

Magister. Ad Sextum. Difficultas operis pœnalis in satisfactioe, oritur ex quatuor capitibus.

A. Primò ex ipso opere, & ex obiecto, quod in se arduum, difficile, & acerbum est, ut flagella, quæ usque ad sanguinem peringunt, ut sunt filiorum mortes, detentiones, & macerationes in carceribus, & similia.

Secundò ex naturali complexione operantis, uti sunt multi, quibus per difficile est ieiunare, peregrinationes pedester facere, continere ijs, qui à natura ad concupiscentiam procliuus sint, & id genus alia.

Tertiò ex vitiosa operantis consuetudine, & praua eius dispositione.

Quartò ex extrinsecis impedimentis, seu periculis imminentibus, ut sunt ijs, qui in sæculo, Impiorum consortio delectantur. Similiter è contra facilitas operandi potest provenire ex quatuor capitibus oppositis, ut satis ex se patet.

Quando igitur difficultas nascitur uel ex opere in se, uel ex naturali operantis complexione, dicendum est, attingere rationem meriti, & satisfactionis; quemadmodum ex aduerso facilitas opposita minuit meritum, & satisfactionem. Difficultas uerò, quæ ex vitio, & ex praua consuetudine provenit, meritum, & satisfactionem non auget, sicut è contra facilitas ex studiosa consuetudine procedens, nequaquam meritum minuit. Nam quemadmodum vitium non suffragatur vitioso ad magis merendum; sic virtus, seu studiosa consuetudo non obest studioso ad merendum. Vnde ad Argumentum dicitur; quod (cæteris paribus) pœnalitas ex parte operis, aut ex parte naturalis complexionis auget satisfactionem, non autem ex parte prauæ dispositionis subiecti, uel ex periculis imminentibus. Vnde D. Thom. in quodlib. 3. artic. 12. dicit, quod, *qui remanent in sæculo etiam si maiorem habeant difficultatem bene uidentur, propter pericula quæ ibi imminet, quam Religiosi; non ideo magis merentur.* Idem dicit, 1. 2. quæst. 114. articu. 4. ad secundum, & 2. secundæ, quæst. 155. articu. 4. ad secundum.

B. Ad Septimum dicendum est. Deum non delectari in pœnis hominum, ut pœnæ sunt, bene tamen, ut iustæ sunt; quemadmodum & sancti delectantur de pœnis Impiorum, iuxta illud Iaiæ, 57. *Labiatur iustus, cum uiderit uindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* Sic respondet D. Thom. in dicto artic. 4. quæstione prima ad primum. Vel etiam dicendum, quod Deus per se primò non intendit pœnas, cum omnium salutem cupiat; pœnam uerò in-

X 3 fert,

Primò ex obiecto, uel opere ipso.

Secundò ex complexione operantis.

Tertiò ex vitiosa operantis consuetudine.

Quartò ex extrinsecis impedimentis.

Facilitas operandi potest provenire ex quatuor.

Difficultas quæ nascit ex vitio, uel ex praua consuetudine, non auget meritum nec satisfactionem.

Facilitas ex studiosa consuetudine procedens, nõ minuit meritum. Pœnalitas ex parte naturalis complexionis, auget satisfactionem. D. Tho. Nota.

Ad Septimum Deus nõ delectatur in pœnis hominum, ut pœnæ sunt, bene uero uindictæ sunt. Ila. 57. D. Tho.

fert, vel exigit, vel quia expediunt ad salutem hominum, vel quia sic Iustitia eius exposcit.

ARTICVLVS SEXTVS.

An Deus hominibus pro alienis peccatis poenam infligat, & An huiusmodi poena sit illis satisfactoria?

Hoc loco duae dubitationes proponuntur breuissime expediendae.

Primum argumentum. Ezech. 18.

Prima est, An Deus flagellet aliquem pro alieno peccato?

Altera est, An per patientiam huius flagelli flagellatus pro alterius peccato satisfaciatur.

Et circa primam, uidetur quod non.

Deut. 14.

Primò. Ezech. 18. Anima quae peccauerit, ipsa morietur; nec filius portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. & Deuteron. 14. Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.

Secundum.

Secundò. Quoniam iustitia naturalis dicitur, poenas debere suos actores tenere, nec culpam, seu poenam, culpae auctore debere excedere, iuxta illud Augustini: Deus non prius est actor, quam aliquis sit peccator.

Tertium.

Tertiò. Quoniam concedendum esset, Deum innocentes pro nocentibus, & iustos pro flagitiosissimis peccatoribus etiam poena mortis punire; quod si Iudex humanus faceret, iniustissimus esset.

Vltimo. Reprehenduntur Iudaei in Euangelio, eò quod dicerent, Patres nostri manducauerunt unam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt.

Nec uidentur posse esse huiusmodi pene satisfactorie pro altero, qui tantum ad illas merè passiuè se habet.

Primum dictum.

Sepè. Deus innocentes flagellauit propter aliena peccata. Gen. 16.

Ad dilucidationem harum difficultatum, dico aliqua. Primò. Certum est tam in lege gratiae, quam ante illam, Deum saepissime hominibus non solum impijs, sed etiam Innocentibus, flagella immisisse propter aliena peccata; & hoc constat clarissime ex multis locis scripturae. In Ciuitatibus enim Sodomae, & Gomorthae, aliqui aderant Iusti adulti; paruuli quoque per Circumcisionem, aut aliud sacramentum legis naturae iustificati, qui omnes ob peccata maiorum, combustioni traditi sunt. In Diluuiò quoque multi Innocentes saltem

Atque infantes, ob crimina aliena interierunt. Et Num. 14. legitur: Filij vestri erunt uagi in deserto quadraginta annis, & portabunt fornicationem uestram, donec consumantur cad aue r a patrum in deserto. Et lib. 3. Reg. c. 21. dicitur, Acas à Domino impetrasse, ut sui peccati poena in posteros differretur. Quia igitur (inquit) humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui, inferam malum domui eius. Et Ionæ 1. legitur, tempestatem magnam accidisse nauigantibus ob peccatum ipsius Ionæ. Propter peccatum Giezi, lepra femini suo in sempiternum adhæsit, ut patet 4. Reg. 1. Et 2. Reg. 3. cum Ioab in dolo occidisset Abner, maledixit ei Dauid, & femini eius dicens: Non deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fuscum, & cadens gladio, & indigens pane.

Num. 14.

3. Reg. 21.

4. Reg. 1.

2. Reg. 3.

Paruuli aliqui

in poenam pec

ccatorum paren

tum, à Demo

nibus abrepti

sunt, ex

D. Grego.

D. Greg. lib. 15. Moral. cap. 81. docet, paruulos aliquando à Dæmonibus arripi, propter peccata parentum, quia caro paruum sunt. Neque hoc in loco alia exempla multiplicanda sunt; cum certissimum sit, & exemplis Sanctorum Patrum fusissimè exploratum.

Vnde D. Ambrosius refert, in quadam Villa Tusciae, ubi cum Fratribus tunc ipse morabatur, propter unius uiri peccatum qui nil aduersum in hoc mundo sustinuerat, una cum omnibus villae illius habitatoribus ipsum ad aperta terra absorptum fuisse. Boni autem eodem essent supplicio affecti, nisi ipsius monitu à loco illo abcessissent.

Mirabile factum in villa

Tusciae: ex D.

Ambro.

Secundò dico. Certissimum esse, Deum in huiusmodi punitione Iustorum pro alienis peccatis iustissimum esse. Quoniam Deus nemini debet bona naturae, uel gratiae: quocirca si huiusmodi bona aliquibus negat, aut eisdem aliquos priuat, nullam eis iniustitiam facit. Et quemadmodum, cum sit Dominus omnium, potest praefata bona pro solo nutu suae uoluntatis absque iniustitia aliqua, à quibus uult auferre, potest similiter absque aliqua iniustitia eadem à Iustis amouere ob aliena peccata. Et cum homines sint membra, & partes societatis humanae; rationale, & conueniens est, ut ad mutuam charitatem exercendam, unus pro altero patiat: iuxta illud, Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.

Secundum dictum.

Deus in puniendis etiam

iustis pro alienis

peccatis, iustissimus

est.

Adde, quod licitum est homini poenas alterius hominis uult, & sua sponte subire, & in propria persona recipere; ergo & Deo absque nota iniustitiae, & citra iniuriam alicuius, licitum erit Innocentem pro nocente flagellare, & huius poenam in illum reponere.

Licitum est homini, poenas alterius hominis uult

subire.

ergo & Deo absque nota iniustitiae, & citra iniuriam alicuius, licitum erit Innocentem pro nocente flagellare, & huius poenam in illum reponere.

Tertiò dico. Credendum esse, Deum huiusmodi flagella hominibus,

Tertium dictum.

Nota.

hominibus, qui peccata, propter quæ illa infliguntur non commiserunt, non sine causa inferre, nempe, ut dictum est, uel ad probationem, uel ad correctionem uitæ, uel ad punitionem peccatorum commissorum, uel ad Dei gloriam manifestandam, uel ut pœna in longis protrahatur. Quod fit, qñ in alijs personis ipsis peccatoribus coniunctis mala immittit, quorũ punitio in penam, & cruciatũ eorum qui peccauerunt, grauius redundat. Vti qñ per mortem filij peccatum patris punitur, ut accidit Dauidi, ob cuius peccatũ filius ex Bertabe fornicatione susceptus morte percussus est. vt 2. Reg. 12. Sic etiam aliquando peccatum Principis punitur in subditis suis. Propter peccatum enim eiusdem Dauidis, populus suus peste percussus est, ut 2. Reg. 24. & propter peccatum maioris, & patrisfamilias, aliquando tota eius familia flagellatur.

2. Reg. 12.
Peccatũ Prin-
cipis, quando
que punitur
in subditis.
2. Reg. 24.

Gen. 20.

Quartũ dictũ.
Homo pot. p
alieno pecca-
to penã sub-
ire, & satisfacere.
Thom. Val-
den.

A. Galath. 6.
1. Corin. 12.
Ad Colof. 1.
Præbatur roni-
bus. Prima ra-
tio.

Matth. 9.
Aliena opera
profunt alte-
teri ad gratiã
ex D. Ambr.
& D. Tho.

Secũda ratio.
Viuus pot. p
defuncto sa-
tisfacere, fa-
ciendo p illo
suffragia.

Tertia ratio.

Quemadmodum uxor Abimelech cum ancillis ob scelus detentionis Sarre uxoris Abraham plaga magna à Domino percussa fuit, ut habetur. Gen. 20.

Dico Quarto, & Vitimò. Hominem posse pro alieno peccato penam subire, & satisfacere. Quod dictum est de fide, ut in illo articulo, Sanctorum communionem docet Ecclesia, & abundè hanc ueritatem probat Tho. Valden. tom. 2. de Sacramentalibus titulo 10. cap. 100. & ad Galat. 6. & 1. Corin. D 12. Apostolus tradit, & apertissime ad Colossenses primo, dicens: *Gaudeo nunc in passionibus pro uobis, & impleo ea, quæ defunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Et id confirmatur rationibus.

Prima. Quia potest unus alteri gratiam primam impetrare de congruo, saltem mediatè, iuxta dictum Christi ad Paraliticum Matth. 9. *Fidens Iesus fidem illorum, dixit Paralitico, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.*

Ex quo dicto, Diuus Ambrosius probat, aliena opera bona alteri ad gratiam prodesse; & est doctrina Diui Thom. 1. secundæ, quæst. 124. artic. 6. ergo à fortiori, poterunt prodesse alteri ad impetrandum ei remissionem pœnæ temporalis.

Secunda. Potest uiuus pro defuncto satisfacere, faciendo pro illo suffragia, iuxta communem doctrinam Ecclesiæ, & Sanctorum, ergo poterit similiter pro uiuo satisfacere, cum utrobique eadem sit ratio, communio scilicet claritatis, quæ omnia facit communia.

Tertia. In foro humano apud homines (ubi magis Iustitia, quàm misericordia locum tenet) potest unus pro altero satisfacere.

A satisfacere. Nihil. n. refert, quòd debitor soluat creditori per se, uel per aliũ; modò soluat. Igitur sic apud Deũ, cui gratissimũ est, quòd proximorũ onera inuicem supportemus.

Quarta. Quia exemplis quàm plurimis compertissimũ est in scripturis, Deum ad preces Iustorum sapissime placatum fuisse, & iram contra alios peccatores conceperat, depoluisse; & sententiam punitiuam reuocasse. Sic Deus Gen. 19. liberauit Iob. propter Abraham, cuius Dominus recordatus fuit, & capit. 20. ubi cum Dominus Abimelech, & domũ suam propter peccatum surreptionis Sarre flagellasset, dixit ad Abimelech: *Nunc ergo redde uiro suo uxore, & orabit pro te, quia Propheeta est.* Sic etiam Salomoni pepercit Deus propter Dauid patrem suum, ut legitur 3. Reg. 11.

Quarta ratio.
Deus ad Iu-
storum pre-
ces saepe pla-
catus est.
Gen. 19.
Gen. 20.

3. Reg. 11.
Ultima ratio.

Thesaurus
Ecclesiæ ex
quo proma-
nant indulgẽ-
tia, non solũ
ex Christi,
sed etiam ex
sanctorũ pœ-
nis cumula-
tur.

Franciscus
Maironus, &
Durandus ex-
rauerunt.
Colof. 1.

Quò modo
D. Paulus im-
plebat ea que
deerant pas-
sioni Christi.

Potestas di-
spensadi Indul-
gẽtiar, Eccle-
siæ Prælati
à Christo cõ-
cessa est.
Matth. 16.

Ioan. 20.
Quintum di-
ctum.

Plus ualet ho-
mini satisfac-
tio propria,
quàm alie-
na.

D. Bona.
Valet optus
satisfactoriũ
quod homo
opeatur ad
tria.

Ultima. Thesaurus Ecclesiæ (ex quo indulgentia, & remissiones peccatorum dispensantur à summo Pontifice, & episcopis) non solum constat ex infinitis, & inexhaustis Christi pœnis, & passionibus; sed etiam ex pœnis, & meritis sanctorum. In quo articulo turpiter errauerunt Franciscus Maironus, in 4. disti. 19. quæst. 2. Et Durandus disti. 20. quæst. 3. Quamuis enim unumquodque opus ex charitate procedens, B ratione meriti, mercedem, & premium à Deo in propria persona recipiat; nihilominus, quatenus idem opus est satisfactorium, à Diuina prouidentia acceptatur in commodum aliorum fidelium, referuaturque in bonum Ecclesiæ, ne suo fructu, & utilitate careat. Sic calamitates, & flagella Iob. cum in statera appolita grauiora essent quàm eius peccata, in aliorum satisfactionem, qua ipse non indigebat, redundabant. Sic etiam Paulus in loco citato ad Colossen. primo *Implebat ea, quæ deerant passionum Christi*, id est, satisfactionibus Christi, suas quoque pro illis adiungebat; in quo plurimum gaudebat; dicens; *Gaudeo nunc in passionibus meis pro uobis.*

Igitur unum pro altero satisfacere posse certissimum est. Per Indulgentias enim, quarum dispensationis potestas Mat. 16. & Ioan. 20. Ecclesiæ Prælati tradita est, pœnæ, & satisfactiones, quæ in Thesauro Ecclesiæ reconditæ sunt, suscipiuntur ita applicantur, ut per illarum concessionem fiat uera solutio, & remissio pœnarum (in uirtute tamen passionis Christi, & sanctorum) illis quibus applicantur.

Dico quintò. Satisfactionem propriam, homini plus ualere, quàm alienam. Explico iuxta doctrinam D. Bonauenturae in 4. disti. 20. & aliorum. Valet opus satisfactoriũ, quod homo operatur ad tria.

Primò

Primò ad gratiã, & gloriã augmentum.

Secundò ad sanandũ morbum.

Tertio ad soluendum debitum peccato contractum. Medina.

Nota. Ratio disti.

Primum corollarium.

Mala quæ Deus pro peccatis peccatoribus madaat, sunt maiora, quàm quæ ipsi ultro in penam eorũ assumunt.

Secundum corollarium.

Si satisfaciens habeat maiorem charitatem, quàm ille pro quo satisfaciunt, quàm ille pro quo satisfaciunt, minor pena satisfaciunt, quàm alter in cuius gratiam satisfaciunt. D. Tho. Sotus.

Primò ad gratiã, & gloriã augmentum, quod Christi meritis, & nostris proprijs in uirtute passionis Christi, non autem alienis consequimur, nisi de congruo.

Secundò. Ad sanandum morbum, & tamquam medicamentum sanarium, & præseruatiuum ad sequelas morbi præscindendas; ad quod etiam prodest Christi actio, & nostra propria similiter, & non aliena

Tertio. Ad soluendum debitum ex peccato contractum ad quod etiam plus ualeat propria, quàm aliena satisfactio, ut ait Medina in Codice de penitentia tract. 3. quæst. 5. in responsione ad postremum argumentum: quod intelligendum est cæteris paribus, ut inferius dicitur.

Vnde infert, quòd si quis uellet pro se satisfacere, non esset ei tanta satisfactio necessaria, quanta esset, si per alium satisfaciatur. Cuius rei argumentum est, quòd parua penitentia in præsentia uita uoluntariè assumpta, ualet ad remittendum magnam penam debitam in purgatorio; quoniam hæc est à Deo illata, illa uerò uoluntariè assumpta.

Ex quo duo sequuntur. Primum, quòd magna flagella, seu penæ præsentis uitæ à Deo immixta, quantumuis patienter sufferantur, minus sunt satisfactoriæ, quàm pena etiam minima, uoluntate propria, & ex electione suscepta, uel secũdum canones penitentiales, aut aliæ penæ ex arbitrio sacerdotis iniunctæ. Maiora enim sine dubio solet Deus pro peccatis infligere mala, quàm quæ penitentes sibi assumunt; uel Ecclesia iniungat, puta pestem, bellum, terremotus, febres, & cætera infortunia. Et tamen per has penas longè minores ex electione ab homine susceptas, & præsertim per contritionis dolorem, citius, & perfectius à peccatis homo liberatur.

Secundum quod infertur est, quòd quando is qui satisfaciunt, maiorem charitatem habet, quàm ille pro quo satisfaciunt, tunc propter illius maiorem charitatem, minor pena requiritur in eo, qui pro alio opera huiusmodi satisfactionis exhibet, quàm pro principali. Idè enim proximè dictum est, cæteris paribus, hoc est, æquali charitate existente in utroque. Nam si satisfaciens habeat maiorem charitatem, utique minori pena satisfaciunt, quàm alter in cuius gratiam satisfaciunt, quando minorem charitatem habet. Est hæc doctrina D. Tho. in terminis in 4. distin. 20. artic. 2. quæst. 3. & Soti in 4. distin. 19. quæst. 2. artic. 4. dubio ultimo, conclusionè secunda. Et dant rationem. Quoniam pena habet uim satisfaciendi, maxime ratione charitatis, qua homo ipsam sustinet, & quia maior

A maior charitas apparet in hoc, quòd aliquis pro alio satisfaciunt, quàm si ipse satisfaceret; Idè minor pena requiritur in eo qui pro alio satisfaciunt, quàm pro principali requireretur. Et affert D. Tho. exemplum ex uitis Patrum, ubi de quodam legitur, quòd cum fecisset ex feruore charitatis magnam penitentiam pro peccato quod non commiserat, alteri qui illud perpetrauerat remissum fuit; & reuera ita est. Nã si roget quis uirum sanctum, ut pro suis peccatis ieiunium faciat, profectò ieiunium illius sancti magis erit satisfactorium, & Deo acceptum ad remissionem peccatorum alterius, quàm si ipsemet ieiunaret; & id ratione maioris charitatis illius sancti. Et hoc punctum Medina non animaduertit; & est doctrina Paludani in 4. distin. 20. quæst. 3. art. 3. conclusionè secunda, & Syluest. uerb. satisfactio.

Sextò dico cum Soto loco citato, & Francisco à Victoria, in summa sacramet. trac. de satisfactione, numero 216. & Iosepho Angles, in prima parte Theologicarum quæstionum in quæstione de satisfactione, quarta difficultate, conclusionè prima: Angelo uerb. satisfactio, numero tertio. Tabi. cod. uerb. Penam, seu satisfactionem quæ regulariter à sacerdote imponitur penitenti in sacro confessionis, nemo alius pro ipso penitente potest adimplere, & optimè id à Soto probatur.

B Quoniam omnes huiusmodi penæ, in medicinam, & tamquam satisfactoria remedia alterius subsequenti peccati, adhibentur; Atqui liquidò constat, ieiunium, aut flagellum unius, nihil alteri directè prodesse ad castigationem corporis, & carnis macerationem; sed tantum per accidens, & indirectè, quatenus bona opera alterius qui est in gratia, de congruo merentur alteri augmentum gratiæ, quod proprium non est satisfacere, sed pro altero mereri.

Secundò probatur, quoniam huiusmodi mulctæ sunt onera personalia, quæ ab ipsismet quibus iniunguntur persolui debent. Nec id D. Thom. repugnat; cum dicat, non esse permitrendum, quòd aliquis pro alio penitentiam agat, nisi defelus aliquis appareat in penitente.

Vnde optimè Paludanus in 4. d. 20. quæst. 3. & post illum Syluester uerb. satisfactio, nu. 3. distinguit circa hoc. Nam si sacerdos alternatiuè imponat ieiunare per se, uel per alium, ire ultra mare, uel mittere, proculdubio penitens per alium satisfacere potest. Similiter si indifferenter dicat, ieiunes, uel des elemosynam; quamuis per alium non possit ieiunare, potest tamen per manum alterius facere elemosynam. Item si aliquid impositum sit penitenti, quod non possit per se solueri,

Nota bene. Ieiunium sancti uiri pro aliquo peccatore factum, est magis meritorium, quàm sit ieiunium illius peccatoris pro se ipso.

Medina. Paluda. Syluest. Sextu disti. Sotus. Victoria Ioseph Angles. Angelus. Tabie.

Primaratio. disti.

Secunda ratio.

Paluda. Syluest.

tere, puta, quia Infirmus, aut moritur, poterit per alium sol-
uere; cum intentio imponentis uerissimi iter noluerit eum
obligare ad impossibile, nec ad pœnas purgatorij condem-
nare.

Additio Palu-
dani.

Addit Paludanus, quod si quis ob nimium amorem carnis
sua uellet facere per alium, quod esset sibi impossum, uique non
satisfaceret. Verum si occupet se in alijs Deo magis acceptis, &
quæ sunt maiora remedia contra peccatum, & inibi lominus il-
lud, quod est sibi iniunctum, uult facere per alium, uidebitur, quod
sit plena satisfactio apud Deum. Quoniam uidetur, etiam esse
uoluntas præsumpta imponentis. Et dat exemplum. Si pugnan-
do (inquit) contra hostes fidei, uel predicando, aut peregrinan-
do, aut alijs pijs operibus aque domet carnem, & paratus sit ni-
hilominus opus impossum facere per se, uel de suo, quod alius
uult pro se, uel de suo: & mallet per se, quam per alium, nisi quia
credit istud magis Deo acceptum, tunc omnino uidetur satisfacere.
Quemadmodum etiam in humanis, si satisfacens sciret ali-
quid aliud magis acceptum esse offenso, quam illud quod est im-
positum à Iudice, uel a lege pro emenda, si & illud uellet facere
per alium, & seruitio magis grato illi amico offenso se occupare,
non est dubium, quod satisfaciet. Hæc Paludanus: cuius uerba
nec plenè, nec fideliter refert Syuefter loco citato.

Syluest.
Septimum di-
ctum.
Pro mortuo,
non pot quis
satisfacere, ni-
si per modum
suffragij.
Sotus.

Ad Primum
argumentum
Respondeo
primò ex D.
Augustinus.
D. Tho.
Paruuli decedentes in pec-
cato origina-
li, uult pœna
damni puniuntur.

Septimò, Et ultimò dico. Quando unus pro alio uiuente
satisfacit, de Iustitia; & de condigno satisfacit pro altero. Pro
mortuo uerò nõ, nisi per modum suffragij. Hoc dictum est So-
ti loco citato, & in eodem 4. distin. 2. r. quæst. 2. artic. 3. Et quo-
niã non est præsentis instituti id exactè discutere uel probare,
Idèd huius articuli tractationem in nouum opus de Iu-
bileo, quod Deo fauente molimur, reijciamus.

Ad primum igitur Argumentum initio quaestionis factum
responderetur dupliciter. Primò cum D. Augustino, quod dic-
tum Ezechielis intelligendum sit de pœna, seu retributione
finalis Iudicij, seu alterius sæculi, secundum quam nequa-
quam filius portabit iniquitatem patris, nec è contra, nisi in
quantum de ipso peccato participauerit; uel intelligendum
de pœna spiritali, seu pœna animæ, qua nemo afficitur, nisi
ob peccatum proprium, iuxta ea quæ dicit D. Thom. 1. 2.
quæst. 87. artic. 8. & 2. 2. quæst. 108. artic. 4. ad primum. Et sic
paruuli decedentes in peccato originali, iustè pœna damni
puniuntur; cum peccatum originale omnibus in fit, unicui-
que proprium, non immitatione, sed propagatione transfu-
sum, ut decernitur in Concilio Tridentino sess. 5. in Decre-
to de peccato originali.

Ad

A Ad secundum Dicimus cum S. Thom. ibidem, quod pœna
temporali aliquando unus pro peccato alterius punitur, ob
triplicem causam.

Prima est. Quoniam unus homo temporaliter est res alte-
rius, & ita in pœnam eius, ipse etiam punitur. Sic filij (cum
sint secundum corpus aliquid patris) pro peccato patris quæ-
doque puniuntur; & serui eum sint quædam res dominorũ,
pro peccatis eorundem, ut dicitur Exodi 20. *Ego sum Deus
zelotes, nisi as iniquitatem patrum in filios, in terram, & quar-
tam generationem.* Vnde Giezi peccante, ad posteros lepra
transmittitur, ut habetur 4. Reg. 5. sanguis etiam Christi red-
dit obnoxios pœnæ successores Iudæorum, qui dixerunt
Matt. 27. *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Legitur
etiam Iosue septimo, quod pro peccato Achan Populus Is-
rael traditus est in manus hostium; & primo Reg. 4. populus
corruit in conspectu Philistinorum pro peccato filiorum
Eli. Proles quoque Cham maledicatur ob peccatum sui pa-
tris. Qui cum non posset à Noè maledici, eo quod & ipse
Cham benedictus esset immediatè à Domino, maledictio
Patris sui Noè, in suos potteros dimanauit.

Secunda causa est. In quantum peccatum unius deriuatur
in alterũ, uel per immitationem, ut filij cum peccata parentum;
& serui Dominorũ immitantur ut audacius peccent, uel per
modum meriti, sicut peccata subditorum merentur Prælatũ
peccatorem, iuxta illud Iob. 34. *regnare facit hominem hypo-
critam propter peccata populi & Is. 3. dicitur propter peccatũ
Hierusalem daturum esse ipsi Deum Principem inscientem.*
*Et dabo (inquit) pueros principes eorum, & effeminati domi-
nabuntur eis.* Vel etiam per aliqualem consensum, seu dis-
simulationem; sicut etiam interdũ boni temporaliter simul
cum alijs puniuntur, quia eorum peccata non redarguerunt,
ut dicit D. Augustinus lib. 1. de Ciuit. Dei c. 9.

Tertia causa est. Ad commendandam unitatem humanæ
societatis, ex qua unus debet pro alio sollicitus esse, ne pec-
cet; & ad detestationem peccati, dum pœna unius redundat
in omnes, quasi omnes essent unum corpus, ut Augustinus
dicit de peccato Achan, in libro quaestionum super Iosue q. 8.
tom. 4. Atque ex his habetur solutio secundi Argumenti.

Ad Tertium dicimus, delictum esse inter humanum Iu-
dicem, & Deum. Ille .n. si Innocentè pro alieno peccato oc-
cidat, esset utique iniustus; Deus autem, cum sit Dominus ni-
tæ, & mortis, & omnium bonorum, quæ pro uoluntate dat,
& pro uoluntate potest data reuocare, etiam Iustis citra iniu-
riam,

Vnus pro pec-
cato alterius
punitur tri-
pliciter.

Primò quia
unusquisque
homo, tempo-
raliter est res
alterius.

Exod. 20.

4. Reg. 5.
Matt. 27.
Iosue 7.
1. Reg. 4.
Cham quare
non fuit ma-
ledictus, sed
tantum pro-
les eius.

Secundo pu-
nitor quis p
altero, in qua-
tum peccatũ
unius deriuat
tur in alterũ,
uel per immi-
tationem ut
serui & filij
dum imitan-
tur peccata
dominorum
& parentũ.
Iob. 34.

Isa. 3.
D. August.
Tertia causa
ad commen-
dandam uni-
tatem huma-
næ societa-
tis.

Ad tertium
argumentum.

Nota differen-
tiam inter Iu-
dicem huma-
num, & Deũ
quod peccato
humanus iudex, si
innocentè oc-
cidit, facit ei
iniuriã, De us
autem non.

riam, nullam iniustitiam facit si Infontes pro peccatoribus C
punitur.

Nota ex D.
Tho.
Pœna damni
punitur aliq̄s
etiam secun-
dum huma-
num iudiciũ
quandoque
sine culpa,
sed non sine
causa, & hoc
tripliciter.
Primo.

Notat autem S. Thom. in dicto arti. 4. in solutione ad se-
cundum, quod numquam secundum humanum Iudicium
sine culpa debet puniri aliquis pœna flagelli, ut occidatur, uel
mutiletur, uel uerberetur. Pœna, uero damni punitur aliquis
etiam secundum humanum iudicium, quandoque sine cul-
pa, sed non sine causa. Et hoc tripliciter.

Primo. Cum aliquis ex hoc quod ineptus redditur sine
sua culpa ad aliquod bonum habendum, uel consequendum,
sicut propter uitium lepra, aliquis arceatur ab administra-
tione Ecclesiæ, & propter bigamiam, uel iudicium sanguinis
aliquis impeditur à sacris ordinibus.

Secundo.

Secundo. Quoniam bonum in quo damnificatur, non est
propriũ bonum, sed commune; sicut quod aliqua Ecclesia
habeat episcopatum pertinet ad bonum totius Ciuitatis, nõ
autem ad bonum Clericorum tantum. Vnde fit, ut iusto iudi-
cio Dei ab humano Iudice, & si Clerici boni, & iusti sint,
propter Ciuium crimina, honore, & titulo episcopatus, Ec-
clesia, & Ciuitas priuentur.

Tertio.
D. Tho.

Tertio. Quia bonum unius dependet ex bono alterius, si-
cut in crimine læsæ maiestatis, filius amittit hereditatem pro
peccato parentis. Hæc omnia ex D. Tho. D

Ad Quartũ.
Ad Quintũ.

Ad quartum. Ex dictis patet solutio.
Ad Quintum. ex altera parte, & ultimũ, Dicimus quod
charitas facit omnia communia, & compatitur aliorum ne-
cessitatibus, ut inquit Paulus 1. Corinth. 13. *In quantum enim
duo homines sunt unum in charitate, unus pro alio satisfacere
potest, ut docet D. Thom. 3. par. q. 48. art. 2. ad primum, ubi e-
tiam dicit, quod non est similis ratio de confessione, & contritio-
ne. Quia satisfactio consistit in actu exteriori secundum me-
dium, ad quem actum assumi possunt instrumenta, in lingua e-
tiam computantur amici: & licet satisfactio pro peccatis alie-
rius habeat quasi materiam, pœnas, quas aliquis sustinet pro al-
terius peccato; habet tamen pro principio, charitatis habitum
inherentem anime, ex quo inclinatur ad uolendum satisfacere
pro alio; & ex quo satisfactio efficaciam habet. Non enim est
efficax satisfactio, nisi ex charitate procedat.* Ita S. Tho. 3. par.
q. 14. art. 1. ad primum. *Et ipsamet passio, seu satisfactio, qua
quis satisfacit siue pro se, siue pro alio, primum quoddam dicitur,
quo se ipsum, uel alium redimit a peccato, & pœna, ut in eo-
dem art. 4. habet S. Thom. Hæc de hac quaestione dicta suffi-
ciant; & de materia flagellorum.*

1. Corin. 13.
In quantum
duo homi-
nes sunt unũ
in charitate,
unus pro a-
lio satisfacere
potest.
D. Tho.
Dispar ratio
confessionis,
& contritio-
nis.
Non est effi-
cax satisfac-
tio, nisi ex
charitate pro-
cedat, ex D.
Tho.

QVAESTIO NONA.

Quibus potius sit succurrendum,
tempore pestis?

N hac quaestione, quis ordo in subuentio-
ne, & exhibitione operum misericordiæ
seruandus sit, est enumerandus; ubi quin-
decim dubia satis curiosa explicabun-
tur.

Primum. An (ceteris paribus) homo ma-
gis teneatur subuenire Auo, quam matri

Varia dubia
exagtanda.

Infectis?

Secundum. An in pari extrema necessitate, magis subue-
niendum sit matri, quam patri?

Tertium. An magis uxori, quam patri, & matri?

Quartum. An magis filio, quam patri quis succurrere de-
beat?

B. Quintum. An magis diligendus sit filius, quam uxor.

Sextum. An iusto patri magis succurrendum sit in extre-
ma necessitate, quam extraneo peccatori?

Septimum. An potius melioribus, quam coniunctioribus?

Octauum. An magis diligendi sint, qui nobis secundum
carnalem originem propinquiore sunt, quam alij?

Nonum. An ceteris paribus, potius sit subueniendum pa-
tri Hæretico, quam extraneo fidei?

Decimum. Si Inimicis Reipublicæ existentibus in extre-
ma sit succurrendum?

Vndecimum. Si Inimico, à quo probabiliter quis timeret
mortem, laboranti in extremis, tenetur quis benefacere?

Duodecimum. An condemnatis ad mortem, ut fame pe-
reant, liceat ministrare cibum?

Decimũ tertium. An aliquis in extrema necessitate posi-
tus, teneatur cum periculo uitæ subuenire Creditori in ea-
dem necessitateposito?

Decimum quartum. An potius subueniendum sit cre-
ditori, quam patri, uel consanguineo, æquali necessitate la-
borantibus?

Deci-

QVAE-

Libri Primi, Disputat. I.

Decimum quintum. An extra casum magnæ necessitatis, melius sit opera misericordiæ corporalis exercere erga iustum minus indigentem, quàm erga peccatorem magis indigentem?

PRIMUM DVBIUM.

An cæteris paribus, homo magis teneatur subuenire Auo, quàm Matri Infectis?

VT intimè difficultatis huius nodum dissoluamus, sciendum est, quòd radix decidens hanc quæstionem, est ueritas alterius quæstionis; illius uidelicet qua quæritur, An secundum naturalem Iustitiã, Nepos ex filio debeat magis matri, quàm Auo? Ex huius enim resolutione, tanquam ex primò principio, & radice, alterius intelligentia emanabit. Cùmque superioribus annis factò contingeret in Vrbe, quæsitumque fuisset, Num mortuo Hæbreo patre, re-nuente matre Hebræa, posset Auus paternus Christianus Ne-potem in potestatem suam trahere, & baptizare; multa satis hinc inde ab egregijs Doctoribus super hac re iussu S.D.N. P.Gregò. decimi tertij cõscripta fuerẽ. Inter quos cùm Mar-tinus ab Aspilcueta Nauarrus huic rei insudaret, & ualidissi-mis rationibus defendere niteretur, eum non esse baptizan-dum: Dei auxilio, ego Pontificis etiam iussu comotus in di-lucidationis palestram istam descendi, tandemque reporta-ta pro mea parte palma, Summoque Pontifice sententiam meam approbante, & confirmante, in Ecclesia sancti Celsi mea manu sacro Dionysij Areopagitæ die, puer baptizatus fuit. Quapropter, quæ super hac re tunc à me scripta, uel adu-brata fuerunt, hoc loco adijcienda esse existimaui. Ex quibus facillimè deprehendetur, cui magis nepos debeat matri ne, an Auo?

Fuit igitur quæstio, An nepos, attenda naturali Iustitia, ma-gis dandus, & consignandus sit matri, quàm Auo? Et sensus quæstionis est, quis nam in regimine pueri quadriennalis sit præferendus, Auus paternus, an mater?

Et uidetur prima facie, quòd matri sit assignandus.

Primò. Mater est principium coniunctum, & proximum filij, auus uerò remotum, & distans, ergo magis, & prius est assignandus matri. Natura enim prius attingit proximum, q̄ distans; immò non peruenit ad distans, nisi per proximum, quemadmodum nec nepos reducit ad Auum, nisi per Matrem.

Sc-

Nota pro in-telligentia ti-tuli.

Narratur ca-sus Romæ de-cisus.

Nauarrus in hoc casu par-ticulariter scripsit.

Auctor, Pal-mam in hac materia re-porrtauit Ro-mæ.

Probatur pue-ram deberi magis matri quàm Auo. Primò. Natura prius attingit pro-ximum, quàm distans.

Quæstio Nona.

169

A Secundo. Filius est pars matris, & portio eius. Nam 8. Ethic. cap. 17. secundum philosophum. *Filijs sunt quasi partes seium-Eta parentum*, Aui uerò nequaquam, igitur debetur matri. Probatur Consequentia. Pars enim impulsu naturali tendit ad totum, & in toto quiescit, & conseruatur, ex quarto, Physicorum.

Tertiò. Filius est quædam res matris, & est quid matris, non autem quid Aui; à Matre igitur sine iniustitia auferri, non potest: Vnde infert S. Thom. 2. 2. quæst. 10. articu. 1. 2. & Anton. 2. par. quòd sicut puer quando à parentibus non dis-tinguitur secundum corpus, continetur in utero matris; ita postquam egreditur, antequam usum rationis habeat, con-tinetur sub parentum cura, sicut sub quodam utero spiri-tuali.

Adde, quòd ante usum rationis, puer est sicut animal ir-rationale, bos, canis, vel equus. Vnde sicut bouem matris non licet accipere, inuita matre; sic nec filium ante usum ra-tionis.

Quartò ex Amore naturali. Ratio naturalis docet, ut ma-gis beneuolo, & amantiore res potius commendetur; at qui matres magis amant filios, quàm patres, & consequenter, quàm Aui, iuxta Philosoph. 8. Ethic. cap. 1. 2. & 9. cap. 17. Laborio-sior est enim generatio matrum, & magis sciunt, quòd sunt ipsarum filij; ergo conuenientius, amantius, & perfectius ab eis regentur, quàm ab Auo. Natura namque ex possibili-bus semper, quòd melius est operatur.

Quintò ex educatione. Educatio filiorum naturaliter est propria matris, sicut patris est erudire, ut ait Arist. 1. & 3. cap. cecon. Igitur matri est filius relinquendus, præsertim cum sit adhuc puer.

Sextò. Quia aliàs sequeretur, quòd Auus posset offerre fi-lium Baptismo, & Monasterio, inuita matre, quòd uidetur falsum.

Septimò. Quia maior cultus, & obsequium debetur matri, quàm alijs, ut habet S. Tho. 2. 2. q. 102. ar. 3. ad 3. igitur, &c.

In contrarium est, quòd Auus est radix, & origo sangui-nis, & est principium essendi omnibus inferioribus, ergo & gubernationis, quod & ius gentium, & Civile confirmat.

Pro decisione supponenda sunt duo. Primum, quòd ex eo quòd aliquis est principium alterius, per se, & naturaliter ei conuenit, ut curam, & regimen illius habeat. Quod dictum est expressè S. Tho. 2. 2. q. 189. ar. 6. in corpo. & 1. par. q. 103. ar. 5. Eiusdem enim est rem producere, & eam gubernare. Vnde

Y inter

Secundò. Arist.

Tertiò.

D. Tho. D. Antoni.

Quartò ex amore natu-rali.

Arist.

Quintò ex e-ducatione.

Sextò.

Septimò ex cultu & maio-ri reuerentia. Opposita sen-tentia. Auus est ori-go sanguinis. Nota Primò.

D. Tho.

inter rationes Diuinæ prouidentię, & gubernationis est hæc potissima, quod sit omnium causa, & principium. Secundum eandem enim rationem competit Deo esse gubernatorem rerum, & causam earum. *Et patrijs legibus, Statuis, & gubernamur, in quantum patria est nobis quoddam effendi principium.* Sic S. Tho. 2. 2. q. 101. ar. 3. ad vltimum, ergo causa, seu ratio quare quod cura vnus naturaliter alicui competat, est quia vnum est principium, alterum principiatu, illud causa, hoc effectus, illud origo, hoc ex origine, illud communicas esse, hoc habens esse communicatum ab illo. Ex hoc fundamento duo sequuntur.

Primum est, quod cum parentes in quantum huiusmodi, habeant rationem principij, per se illis conuenit, ut filiorum curam habeant. Ita docent D. Tho. 2. 2. q. 101. ar. 2. in corp. & ad 2. *Pater* (inquit) *habet rationem principij, filius habet rationem à principio existentis. Ideo per se patri conuenit, ut subueniat filio. Et propter hoc non solum ad horam debet ei subuenire, sed ad totam suam vitam, quod est thesaurizare. Vnde ex aduerso filius debet patri, quod decet patrem in quantum pater est, qui cum sit superior, quasi principium filij existens, debetur ei à filio obsequium, & reuerentia.* Idem art. 3. *Pater est principium connaturale producens in esse & gubernans.* Et q. 102. ar. 1. in corp. dicit, quod *Pater est principium & gubernationis, & educationis, & disciplina, & omnium, quæ ad perfectionem humane vite pertinent.* Idem ar. 3. eiusdem quæst. in corp. & ad 2. & Philof. 8. Ethic. cap. 12. *Parentes sunt causas essendi, alimenti, & educationis.*

Secundum quod sequitur est, quod quanto quis hæt excellentiorem, & perfectiorem rationem principij, tanto magis, ac principalius cura filioru ei debetur, ut de se patet graduado. Quocirca si fiat comparatio inter patrem, & matrem: cum mater sit principium generationis passiuum, pater verò actiuum, ut patet 5. Metaph. tex. 1. primo de generati. Anim. cap. 19. & 20. & 2. cap. 4. S. Tho. 1. 2. q. 81. arti. 5. 2. 2. q. 26. ar. 10. quodlib. 6. q. 10. ar. 18. Ratio aut actiui principij sit excellentior, ac eminentior, quæ passiuu, sit, ut regimen filij iure nature magis ad patrem spectet, quæ ad matrem, simpliciter loquendo; quæ admodum pater per se magis est diligendus, quæ mater. S. Tho. 2. 2. q. 26. ar. 10. & dato casu, cæteris paribus, prius patri, deinde matri subuenire debet, ut infra dicitur, dubio secundo; cū ab illo magis dependeat, quàm ab ista, & plura, & maiora receperit ab eo beneficia, quæ à matre. Pater enim dat esse specificu, videlicet formam, mater verò materiam informem, ut ait

Primum Corollarium.
Quod est principium per se filioru ei conuenit filioru cura.

Arist. Parentes sunt causa essendi, alimentu, & educationis.
Secundum corollarium.
Mater est principiu generationis passiuum; pater verò actiuum.
5. Metaph. tex. 1.
1. De gener. anima. ca. 19. & 20.
2. De gener. anima. cap. 4.
D. Tho. Ratio principij actiui, nobilior est quæ ratio passiuu.
D. Tho. Pater dat esse specificu; mater aut materiam informem.

Aut ait Arist. 1. de Gene. Anim. c. 19. S. Tho. dicto, ar. 10. ad 1. & 8. Ethic. lect. 12. Dat deinde eruditione, atq; alia. Tum et; quia pater dirigit filium ad altiorem finem, & terminu, disponedo actiones eius, vel ad sciencias, vel ad artes, vel ad alia humana munera. Tum et ratione sexus. Viri. n. est regere, & ordinare, habetq; rone constantioris, & rationabilioris regiminis. Deniq; probatur rone legali. Eo q non marris, sed patris familia, sequatur, & c. lege Buridanu, q. 17. super 8. Ethic. Dixi, simpliciter loquendo, qm fm quid, & ad tepus, rone videlicet, infantia, propter corporis educatione; qn. *quasi modo geniti infantes lac concupiscunt;* matri naturaliter est relinquendus, quarum propria est educatio, ut ait Arist. 1. economicorum; Vnde lex huiusmodi tempus determinat optimè, vsq; ad triennium, l. nec filium, C. de patr. pote.

Hinc sequitur et, grauitè errasse Innocentiu, & Panor. in c. 2. de regularibus, c. 2. nu. 6. affirmantes, *Deum sine distinctio ne præcipisse filijs honorare patre, & matrem.* Hoc. n. falsum est. Qm, cum *quæ à Deo sunt ordinata fini,* & in amore, & in obsequio, & obedientia materna, & paterna debeat esse ordo, pater præfertur, iuxta S. Tho. dicto artic. 10.

Secundum supponendu principaliter est, q si fiat comparatio inter Auum, & matrè, sic ex certis ad incerta est discurrè dum. Certu est in generatione matrè se habere ut recipiens, Auum, ut agès. Virtus. n. actiua existens in semine patris, quæ est huius hominis propinqua ratio seminalis, deriuatur originaliter ab Auo, ut ait S. Tho. 1. par. q. vltima ar. vlti. ad 2. & ad vltimum, Et Aug. 10. super Genes. ad litteram, dicit: *omnes fuimus in Adam nõ solũ secundum corpulentam substantiam, sed etiam secundum seminalem rationem.* Hinc est, q in scripturis dicitur, Auum generare nepotem, ut patet Matth. 1.

Secundò certu est, q mater est propinquius, & magis coniunctum principium, q Auus. Patet, quia inter matrè, & filiu nihil mediat, & inter Auum, & Nepotem mediat pater.

Tertiò certum est, q quauis mater sit magis coniunctum principium; non tamen est eiusdem rationis, & ordinis; sicut nec materia, & agens.

Quartò certum est, q in Auo est perfectior, & excellentior ratio principij, quàm in matre. Quibus certis suppositis, sequitur euidentis conclusio, quæ talis est.

Secundum legè, & Iustitiam naturalem, mater non est præferenda Auo paterno in cura, & regimine Nepotis. Probatur Conclusio.

Primò. Auus paternus est naturale principiu essendi nepoti, &

Arist. D. Tho. Pater dirigit filium ad altiorem finem.

Viri est regere, & ordinare. Probatur ratione legali. Buridana. Quare pater dum est parvulus, matri est relinquendus.

Arist. Panor. Nota Secundo. Virtus actiua existens in semine patris, deriuatur originaliter ab Auo.

D. Tho. D. Aug. Quare i scripturis Auus dicitur generare nepotem. Matth. 10. Mater quò sit magis coniunctu principium quàm Auus.

Mater quam sit magis coniunctum principiu filij, quæ sit Auus nõ tñ est eiusdè ronis, & ordinis.

In Auo est perfectior, & excellentior rone principij q in matre.

Probatur Conclusio. Primò.

Secundò.
Auus est ori-
go & fons to-
tius consan-
guinitatis.
Primum in
uuoquoq; ge-
nere, est men-
sura aliorum.
Auit.
Tertio.
Paluda.

Mater nō ha-
bet pprie po-
testate natu-
rale dirigendi
infantem ad
diuina.
D. Tho.
Quartò.

Quintò.
Sextò.
Virtuti vni-
uersali subdi-
tur inferiora.
D. Tho.
Septimò.
Homo magis
tenetur obedi-
re maiori po-
tenti, quam
inferiori, ex
D. Tho.

ti, & magis principium, quā mater, ergo illi potius, quā huic cura C illius debet. Hic discursus est notus ex fundamento praefato.

Secundò. Auus est caput, origo, & fons totius consanguinitatis, sanguinis, esse, & existentiae, ergo & gubernationis.

Primum. n. in unoquoque genere, oportet esse mensuram aliorum, a quo caetera regulantur, & diriguntur, ut dicitur, 8. Metaphi.

Tertio. Mater in filium nullā hēt prātem nec naturalem, nec Ciuilem, nisi in defectum. Vel. n. haberet prātem Dñicam vel tutoria. n. uel coniugalem, uel patriam, iuxta Palud. in 3. d. 29. q. 3. ar. 1. Sed nulla harum reperitur in matre, existente Auo, igitur nec regimen, nec gubernatio, nec dispositio, seu ordinatio super filium, nec quantum ad personam eius, nec quantum ad bona, ipsi debetur. Quapropter iure subtrahitur ei a lege, & Auo committitur.

Nec rectè dici potest, hīc matrē prātem naturālē dirigendi infantē (quā ad diuina) quā S. Tho. loc. citā. semp̄ asserit, *filium esse sub cura parentū*, i. patris, nec unquam mentionē facit de matre.

Quartò. Si deberet haec cura matri, esset quā iure sanguinis est magis proxima, & cōiuncta; sed hoc nō obstat pp̄ quatuor.

Primo. Quia quāuis ita sit, nō tñ excedit gradū, & influētiam passiuū principij, & materiae; Vnde semper remanet respectu actiuū principij in imperfectiori, & remotiori gradu, D quoad gubernationem.

Secundò. Quia tunc alter duorum fratrum, qui sunt propinquiores inter se se, quā Auus posset iustius secundum naturalem rationem, alterius curam sibi uendicare, quā ipse se Auus, quod uidetur falsum.

Tertio. Quia magis proximus iure sanguinis non semper hēt regimen, & gubernationē eius, cui est magis cōiunctus; ut opimè notat Palud. ubi supra. Imò sm̄ leges, Tutores extranei dantur, seclusa matre, uel fratre, uel patruelo, &c.

Quartò. Quia posita hac maiori cōiunctione, nō sequitur illis gubernatio, secundum leges, ut patet de patre, uiuente Auo.

Quintò. Quia Patri uiuente Auo, non debetur secundum leges talis cura, ergo multò minus Matri.

Sextò. Quia conuenientius est, ut talis puer tradatur cure Aui, ratione sexus, ratione etatis, & ratione religionis, id est, quia uir, quia senex, quia Christianus est.

Septimò. Auus est tanq̄ causa cōis, uniuersalis, & superior iuxta Philos. *Virtus autem uniuersalis, prior est, & magis ei subduntur inferiora*, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 102. ar. 3. ad primum.

Octauò. Quod sicut maiori prāti magis tenet homo obedire, quā inferiori. S. Th. 2. 2. q. 104. ar. 5. ita magis Auo, quā Matri.

Nonò

A Nonò. Gubernare est ordinare aliquem ad debitum finem S. Thom. 2. 2. quaest. 102. artic. 2. sicut Nauta gubernat nauim, deducendo illam ad portum; omne autem mouens habet excellentiam quandam, & virtutem super id quod mouetur; quae quidem duo uiri propria sunt, non mulieris.

Decimò. Quemadmodum se habet princeps in Ciuitate, ita pater in familia, quae est pars Ciuitatis; sed in Ciuitate primo, & supremo Principi summa debetur obseruantia, timor, & obedientia, ergo & in familia primo patri, qui Auus est, pietas, & obedientia ante alios debetur. Nunc ad argumenta.

Ad Primum, iam responsum est. Quod propinquitas sanguinis non est ratio, & causa gubernationis, sed esse principium, & magis principium, quā alterum in essendo. Vnde de ei, qui magis distat à ratione principij, sicut matri, minus principaliter conuenit gubernare.

Ad Secundum, & Tertium dico, quod immò nepos est quid Aui, quoniam in illo praefuit secundum seminalem rationem; sicut omnes homines sunt filij Adae, ut D. Augustinus, & Doct. docent, & signanter S. Doctor, prima par. quaest. 119. ar. 2. in corp. & ad secundum, Vnde *Nepos Auo assimilatur per se, matri uero per accidens*, ut idem Doctor B tertio senten. dist. 15. quaest. 1. artic. 3. quaest. unc. 2. & 4. d. 40. quaest. 1. ar. 2.

Ad Quartum dico primò. Quod ratio gubernationis naturalis non deriuatur, nec mensuratur ex amore, sed ex hoc, quod aliquis est principium generationis.

Secundò dico. Quod Amor matris est dulcior, & tenerior, amor uero uiri est perfectior, & constantior. Lege Buridanum, ubi supra.

Ad Quintum respondeo. Quod puer relinquendus est usque ad triennium in potestate matris, nisi ipsa sit suspecta, quod insidietur uitae pueri, ut iura dicunt. Glosa uers. post triennium, cap. ex litteris de conuers. Infid. leg. nec filium, C. de patr. pote.

Ad Sextum dico. Quod Auus, inuita matre potest offerre filium Baptismo, ut conuincitur ex textu c. *ex litteris*, de Conuersione Infidelium. Neque uis facienda est, quod loquatur in patre, non in Auo. Quoniam omnes rationes expressè in eo textu, optimè ad Auum applicari possunt; quo casu rationes dicto praeualebunt. Nam ratio est illa, quae regit dictum, & illud ampliat, nō dictū rationē. I. cū pater §. dulcissimis, & ibi Bartolus de leg. 2. l. regula §. ultimò. ff. de Inr. & fact. ignor.

Y 3 Prima

D. Tho.
Omne mouens hēt excellentiam, & virtutē quādam super id quod mouetur.
Decimò.

Ad Primum argumentū.

Ad Secundū.

D. Tho.
Nepos assimilatur Auo p se, matri uero p accidens.

Ad Quartū.

Ad Quintū.
Puer relinquendus est in potestate matris usque ad triennium, nisi ipsa uis pueri insidietur.
Glos.
Ad Sextum.
Auus inuita matre pueri, potest offerre baptismum.
Bartolus.

Prima ratio textus.

Prima ratio expressa in eo textu est ratio patrie potestatis, & quod filius patris, non matris familiam sequitur: sed huiusmodi ratio militat etiam in Auo. Nepos enim ex filio in potestatem Aui est. Instituit, quibus modis ius patrie potestatis soluitur §. nam mortuo, in princip. & ibi glossa in verb. patre, & quod filius, mortuo patre, remaneat sub potestate Aui paterni, & non matris; est textus expressus Institutioni. de patr. potesta. §. ult. & i. iusta, ff. de uerb. signi. l. si maritus C. de patr. potesta. l. mulierem C. de adoptioni. l. nulla ff. de suis, & legit. §. nemine.

Ius Aui in Nepotem non solum est de iure Ciuili, sed et de iure natura.

Patria potestas, originaliter poenit ex iure natura.

Apud Auum est legitima patria Potestas, non autem apud matrem.

Cur puer inuito patre baptizari non debeat ex D. Tho.

Secunda ratio textus.

Tertia ratio est fauor fidei. Glossa Soto.

Quarta ratio.

Cocil. Tolet.

Matre ueniente ad Baptismum, Patre in sua infidelitate remanente, proles debet matri.

Est autem hic animaduertendum, quod ius Aui in nepotem non solum est de iure Ciuili: uerum prouenit ex iure Naturae, & ex iure sanguinis, quod est immutabile. Quonia nepos ab illo descendit, ut a causa, & origine, sicut superius expositum est. Vnde, quamuis patria potestas, quantum ad aliquos effectus, sit ex iure Ciuili; originaliter tamen prouenit ex iure naturae. Nec comparatio fieri debet inter ius naturale matris, & patriam potestatem Aui, sed inter ius naturale matris, & ius naturale Aui; & proculdubio fortior, & potentior est actio naturalis Aui in puerum, quam matris: sicut principalior pars pueri est anima, quam corpus in forme.

Cum igitur apud Auum, & non apud matrem sit legitima potestas in hunc puerum, cum habeat a lege, & a Natura ius, & auctoritatem in illum; sequitur, quod licite potest ad se illum trahere, & baptizare. Non, n. alia ratione probat S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 1. 2. & quodlib. 2. ar. 7. & quodlib. 3. ar. 1. 1. quod inuito patre non debet baptizari, ne uoletur iustitia, & ordo naturalis, secundum quem sub cura patris existit.

Secunda ratio in eodem textu expressa est. Quoniam infans non debet remanere apud eam, quae possit illum inducere ad infidelitatis errorem; sed ista ratio militat et in proposito, ergo & dispositio militare debet, Vulgar. l. illud, ff. ad legem Aquilia.

Tertia ratio est fauor fidei christianae, quae pariter in casu isto locum habet. Semper enim in fauorem fidei est inclinandum, maxime ubi ansa aliqua, & uoluntas exhibetur. tex. in d. cap. ex litteris, & Gloss. ibi. cap. gaudemus, de diuort. & Soto in 4. d. 5. q. unica, artic. 10. Maxima enim ratio est illa, quae pro religione facit. l. sunt personae, ff. de relig. & sumpt. funerum.

Accedit ad praedicta quarta ratio, ex Can. Iudaei, 28. q. 1. Vbi Concilium Toletanum decernit, quod matre ueniente ad Baptismum, remanente patre in infidelitate, proles debetur matri, & detur baptizari, non obstantem principaliori, & naturali actione patris in filios, igitur multo magis, renuente matre,

A tre, quae nullam in filios habet potestatem, maxime Auo uolente, qui locum patris a iure, & a natura obtinuit; proles Auo debetur, & debet baptizari. Vbi. n. est potentior causa, ibi debet esse potentior effectus operationis. Bald. in l. hoc iure, de Iustitia, & Iure.

Probat quinto. Quia gratia non destruit naturam, sed illam supponit, & perficit, ut ait S. Tho. 1. par. q. 1. ar. 8. & 2. 2. q. 26. ar. 9. ad 2. & 3. par. q. 71. ar. 1. ad 1. Sicut neq; lex evangelica legem naturae tollit. Caie. 2. 2. ubi supra. Cum igitur lex naturalis, nepote in potestatem Aui constituat, lex fidei non debet illum ab eo subtrahere, sed reponere, & baptizando perficere.

Sexta ratio. Firma, & constans est doctrina Theologorum, quod si Eua peccante, Adam non peccasset, filij eorum peccatum originale non contraxissent, Ad Rom. 5. In quo omnes peccauerunt. S. Thom. 1. 2. q. 81. ar. 5. & 2. sent. d. 31. q. 1. ar. 2. ad 4. & 4. d. 1. q. 2. ar. 2. q. 2. ad primum, & de malo q. 4. ar. 7. ad quartum & quintum, & ad Rom. 5. lect. 3. & 1. Corin. 15. lect. 3. Cuius dicti ratio a priori est illa de principio actiuo, & passiuo generationis; quamuis Euae peccatum grauius fuerit, quam peccatum Adae, ut ait S. Thom. 2. 2. q. 163. ar. 4. 2. (en

B ten. d. 2. q. 1. ar. 3. Turrecr. super cap. illud autem aduertendum, d. 40. num. 6. Rationes igitur desumptae ex Deo, ex gratia, & natura, non matrem attendunt, sed patrem. Et confirmatur. Nam si quis etiam ex carne matris miraculose formaretur sine semine (quod accidit in Christi generatione) nequaquam peccatum traduceret. Adde, quod si Eua non peccasset, & Adam peccasset, peccatum sequutum fuisset. Quemadmodum igitur in perditione humani generis, filij non sequuntur matrem, ita & in casu nostro regenerationis per Baptismum, hic puer matrem sequi non debet, quatenus fauore Religionis mater Christiana trahat filium, ut dictum est.

Septima ratio. Marci 10. Marth. 19. Luc. 18. Christus indigne tulit comminantes discipulos offerentibus paruulos, ut imponeret eis manus; dixitq;: *sinite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos. Talium est n. regnum Dei.* Eos igitur, quos Deus, & natura uocant, & offerunt ad Baptismum, prohibere impium, iniquum, & sacrilegum est, diuinaque indignatione, & obiurgatione dignissimum.

Neq; huic decisioni obstat Bulla Martini 5. quae dicit, *quod inuito patre, & matre, filij non sunt baptizandi*: Hac enim intelligenda est secundum regulam iuris communi, & praeter quam quae dicta Bulla loquatur, quoniam pater est superstes, Dicimus, quod appellatione parentum uenit Auus dicta. l. iusta, ff. de uerb. signifi.

Vbi est potentior causa debet esse potentior effectus operationis. Baldus.

Quintaratio. Gratia non destruit naturam. D. Thom.

Lex Evangelica non tollit legem naturae.

Sexta ratio. Nota pulcherrationem.

Rom. 5. D. Tho.

Ratio dicti.

Euae peccatum grauius fuit quam peccatum Adae, ut ait D. Thom.

Turrecre.

Confirmatur.

Si modo quis est ex carne matris sine semine miraculose conciperetur, nequaquam traduceret peccatum originale. Peccante Adamo est si Eua non peccasset, peccatum sequutum fuisset.

Septima ratio.

Marci 10.

Marth. 19.

Luc. 18.

Bulla Martini 5. non obstat dicto Auctoris.

Bulla Martini 5.

Auus uenit appellatione parentis.

Quod fit volente Auo nō fit inuitis parētibus, quia Auuus venit appellatione parentis ex Paluda.

Quomodo intelligat ly, inuitis parentibus. Duran. D. August. Caiet. doctrina nō obstat.

Nota vnum, qd Dñs, quantumcūq; possit auferre filiū à seruo, nō tñ pōt illum seruo inuito baptizare.

Ablatio ciuilibus non tollit ius parētū in filios erga diuina.

Nota.

Pater quantum ad ea quae sūt diuini iuris, est immediatus curator, & gubernator pueri. D. Thom. Auuus cōtradcente Patre pueri, nō pōt filiū impuberem offerre religioni. Syluest. 2. ad Tim. 1.

D. Chrysof. Nota.

Syluest. Armilla.

Nec quod fit, volente Auo, dī fieri inuitis parētibus; Imò, C vt optimè notat Palud. vbi supra, in tali casu appellatione parentis non venit Mater, sed Pater, & Auuus; cum mater nullam habeat in filium potestatem.

Adde, qd ly, *inuitis parentibus*, nō est accipiendū strictè, sed sensus est, inuitis parentibus, vel tutoribus, seu alijs habentibus curā eorum. Ita Duran. 4. d. 4. q. 6. nu. 9. & D. Aug. epif. 23.

Neq; obstat secundò doctrina Caiet. 3. par. q. 68. art. 10. ubi supra, & in 2. 2. q. 10. ar. 12. Vbi hēt, *quod hęc consequentia non valet. Puer pōt licite auferri, & rapti, ergo pōt licite baptizari, sicut in simili. pōt filius serui licite ad Dominum trahi, inuito parente, non tamen sequitur, ergo & eo inuito baptizari. Nā fit transitus ab eo, qd licet iure Ciuili, ad ordinem iuris naturalis, & diuini: & ab illo, quod est per se, ad illud, quod est per accidēs. Nam Dominus per se loquendo, quantumcūq; possit auferre filium à seruo; nō tamen pōt ea ratione auferre illum, ut baptizet. Quia Baptismus, & ablatio sunt diuersorū iurū. Nam Baptismus iuris est Diuini, & per hoc ad patris ius spectat; ablatio vero Ciuilibus est iuris, & per hoc ad Domini ius spectat, & propterea falsum est, qd liceat ablatū filium à seruo baptizare inuitis parentibus. Ablatio. n. Ciuilibus, nō tollit ius parentū in filios erga diuina. Hęc Caiet. Ergo à simili in casu nostro, quamuis ad Auum trahatur iure patrie potestatis, non tñ inuita matre d erit baptizandus, quia sūm parentū dispositionem, sunt circa pueros diuina agenda. Non (inquam) obstat hęc doctrina. Qm̄ non est simile exemplum de Dño, & Auo. Nam in illo est tantum ordo, & ius ciuile; in isto, ordo, & ius naturale, etiam quoad diuina circa puerum agenda.*

Et aduerte, qd sūm ea, quae colliguntur ex D. Tho. in 3. par. locis citatis. Pater quantum ad ea quae sunt diuini iuris, est immediatus curator, & gubernator pueri; Vñ Auuus nō pōt (cōtradcente patre) filiū impuberem offerre religioni, ut ait Syluester uerbo patria potestas: uerū non superstitē patre, totū ius in puerum tam circa naturalia, quam circa diuina, residet in Auo; nec mater attenditur nisi in fauorem fidei: quē admodum ex factō D. Timothei confirmatur, qui Auam, & matrem conuersam sequutus est, ut patet 2. ad Timoth. 1. relicto patre in Gentilium impietate, & errore, ut scribit D. Chrysofomus homil. de nomine Abraham.

Nec obstat cōis doctrina, qd Auuus, inuita matre nō possit filiū offerre Monasterio, quē admodū nec p̄ ipse, inuita matre. Ita Innoc. & Panormita. ca. 2. de regularibus nu. 6. Syluest. verb. patria potas, & Armilla. cod. verb. & rōnem assignant.

Quia

A Quia in re communi, potior est conditio prohibentis. Nam dicimus, quod non est eadem ratio de Baptismo, ac de monasterio: cum baptismus sit ianua salutis, & simpliciter ad uitam æternam necessarius; monasterium uerò nequaquam. Vnde fauor religionis christiana; hoc concedit Auo, etiam exclamante matre, quemadmodum idem Ius matri concedit, & tribuit, etiam renuente patre. Ratio autem illorum soluitur. Quoniam intelligenda est illa regula; quādo res illa est æquè communis, ac de pari; At supra ostensum est, quod puer magis est debitus auo, quam matri. Nec uerum est, quod mater, inuito Auo, uel patre, possit offerre, uel reuocare filiū à monasterio, non obstante patria potestate, ut ibidem Innocentius asserit, ut est Glosa can. 2. 2. quæst. 1. uerbo mater, quæ dicit, *mater non posse filium religioni tradere*. Et est expressa sententia Archidia. ibidem, & Panormita. in d. capit. 2. de regular. num. 6. quidquid dixerit glossa in can. 1. uerb. aut unus, 20. quæst. 2. Ratio autem, quæ mouet Innocentium uana est; quamuis Panormitanus appellet illam singularem, nec obliuioni tradendam, uidelicet, quod in spiritualibus magis est obseruanda ratio naturalis, quam Ciuilibus. Nam patria potestas est de Iure Ciuili; naturaliter autem filius est obligatus obedire matri, sicut patri. Vnde Deus sine distinctione præcepit, patrem, & matrem honorari. Hęc ille; sed in primis falsum est; quod ex æquo filius teneatur obedire matri sicuti & patri. *Inter hos enim debet esse ordo honoris, obedientia, & dilectionis, & semper pater præfertur*, ut ait S. Thom. 2. 2. quæst. 26. artic. 10. Immo & ipsa uxor est sub uiro. *Mulieris enim caput est uir, uiri autem Deus*, ut ait D. Paulus. Eph. 5.

B Secundò quod in spiritualibus ratio ciuilibus locum non habeat, non omnino uidetur probari. Nam Gregorius Nonus in capit. ex litteris pro Baptismo commnis prolis; Prima ratio quam affert, est ratio patrie potestatis, quam etiam considerat Panorm. ubi supra, & S. Thom. quodlib. 2. quæst. 4. artic. 7. in responsione ad primum, utitur argumento paternæ potestatis, & in argumento: Sed contra.

Tertiò, quia non rectè se fundat Innocentius in regula illa, quod in re communi potior est conditio prohibentis, tum quia, quando non est æquè communis res, ut dictum est, uoluntas prohibentis non attenditur; tum etiam, quoniam regula fallit in Baptismo, ut clarè patet in dicto can. Iudæi 28. quæst. 1. *Vbi in communi prole redamantis actio non admittitur*. Ex doctrina ergo tradita apparet resolutio eius, quod in principio huius dubij quærebatur, cuiam magis

In re communi potior est conditio prohibentis.

Fauor Religionis Christianæ, concedit Auo ut in uita matre trahat puerū ad se. Superior regula quomodo sit intelligenda.

Glos. Archidia. Panormit. Glos.

Patria potestas, est de iure Ciuili. Reprehenditur Innocentius dum ait equaliter nos teneri obedire matri ac Patri. D. Tho. Ephes. 5.

Regula illa, scilicet quod in re communi potior est conditio prohibentis, fallit in multis, & particulatè in Baptismo.

Ratione con-
iunctionis ma-
gis est dilige-
damater quā
Auus, & u-
xor quā Pa-
ter & mater,
tamen ratio-
ne obiecti
magis est dili-
gēdus Auus.
ex D. Tho.

magis subueniendum sit Auo, uel matri. Sicut enim maiora beneficia ab Auo recepimus; ita maius debitum naturale erga illum præponderat. Et quamuis ratione coniunctionis sit magis diligenda mater quā Auus, & uxor, quā pater, & mater; tamen ratione boni, seu obiecti dilectionis, quod est bonum, magis est diligendus Auus, quā mater; sicut parentes, quā uxor: quia diliguntur sub ratione principij, & excellentioris cuiusdam boni. Quod dictum elicitur ex D. Tho. 2.2. quæst. 26. artic. 9. & 10. & hæc de primo dubio.

SECUNDVM DVBIVM.

An in pari extrema necessitate magis subueniendum sit Matri, quā Patri?

D. Tho.

S. Thom. 2.2. quæst. 26. artic. 10. & 3. distin. 29. artic. 7. ad quartum, & quintum: & ad Eph. 9. lect. 7. docet, quod per se loquendo, uidelicet de dilectione patris in quantum pater est, & matris in quantum est mater, magis est diligendus pater, quā mater. Quoniam cum hæc duo diligantur ut quedam principia naturalis originis, & ut causa essendi, illud erit magis diligendum, quod excellentiorem rationem principij obrinet; Et cum pater sit principium per modum agentis, mater uero per modum patientis, & materia, quæ infimum gradum inter principia obtinet, pater erit magis, & per prius diligendus. Mater enim in hominis generatione, materiam corporis informem, & rudem ministrat; quæ per uirtutem formatiuam in semine patris existentem, formatur, actuatur, distinguitur, ac ad susceptionem anime rationalis, quæ de foris aduenit, proxime, & ultimo disponitur. Cum itaque maiora beneficia à patre, quā à matre filius suscipiat (ab illo enim esse specificum, rationale, ab alijs distinctum, atque bonum forma adipiscitur) sequitur necessario, quod pater maiori dilectione est prosequendus quā mater, & consequenter in pari necessitate tam spiritali, quā corporali, potius patri, quā matri est succurrendum.

Maiora beneficia suscipit filius à Patre quā à matre.

Post positio amoris circa patrem & matrem, non facit peccatum mortale.

Mater quandoq; utilior est filio quā sit Pater.

Verum huic doctrinæ, duo sunt addenda. Primum sit, quod qui præter mitteret hunc ordinem, licet graue ueniale committeret peccatum, non tamen meo iudicio peccaret mortaliter, præsertim si aliqua inter patrem, & matrem disparitas intercederet. Vti si filio uita, & salus corporalis matris, magis proficeret, ut puta si pater octagenarius esset, & proximus interitui, uel si in infamiam, seu notabilem depressionem sui status incidisset; mater uero ad promouendum filium ad bona

A bona fortuna, & ad amicitiam, & famulatum magnatorum aptior esset. Alterum est, quod potest esse tanta distantia uirtutis, & malitiæ inter illa duo, ut amicitia, quæ etiam debetur secundum generationis rationem, solutur, & minuat; reddatq; minus amabile, & consequenter minus obliget ad succurrendum illi, qui aliàs, attenta præcisè amicitia originis, magis amandus, & subleuandus esset.

Dominicus Bañes, in comment. super dicto artic. 10. 2. 2. q. 26. exemplificat, quando mater erga filios in temporalibus, & spiritalibus ualde benefica, & proficua esset. Pater uero inuisus, & negligens circa curam filiorum. Similiter etiam, inquit, in ordine ad bonum commune, possunt esse aliqua rationes in patre, quæ non sint in matre. Hæc ille, & bene. Enim uerò absolute loquedo, & formaliter, ut optimè eo in loco notat Caietanus, Patri prius, quā matri subueniendum est, secundum iustitiam naturalem.

Dominicus Bañes.

TERTIVM DVBIVM.

Num magis uxori, quā Patri, & Matri sit benefaciendum?

Quamquam uerum sit, quod Gen. 2. scribitur, quod propter uxorem relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una; uerum quoque illud sit, quod ad Eph. 5. Paulus dicit, uiros debere uxores diligere, sicut se ipsos; sunt tamen proculdubio parentes magis diligendi, quā uxor; & consequenter beneficia tam spiritalia, quā corporalia, prius illis, quā huic faciēda sunt. Quamuis enim uxor ratione coniunctionis carnalis, quæ non finis, sed causa est amoris coniugalis, ut optimè Caietanus, intensius ametur; maior tamen reuerentia, & beneficentia parentibus est exhibenda. Unde sequitur optima conclusio.

Gen. 2.

Eph. 5.

Nota.

Caietanus.

Conclusio.

In necessitate

extrema, ma-

gis homo te-

netur succu-

tere parenti

quā uxori.

Ratio boni

magis relin-

quit in Patre

quā in uxo-

re.

Homo in ijs

quæ pertinet

ad officium

coniugale,

magis tenet

subuenire

uxori quā

Patri, & ma-

tri.

Ans.

In necessitate extrema, magis homo debet parenti, quā uxori subuenire: tam in temporalibus, quā in spiritalibus. Quoniam erga parentes maius est debitum, & antiquius; & ratio boni quod est dilectionis obiectum, magis relucet, & est eminentior in parente, quā in uxore. In ijs tamen quæ pertinent ad officia coniugalia, potius tenetur homo subuenire uxori, quā patri, & matri. In amicitia enim quæ est ad uxorem, multæ rationes dilectionis concurrunt, ut dicit Philo. 8. Ethic. capit. 12. quæ secundum rationem coniunctionis carnalis, amicitia paternæ præponderant.

Vnde

Nota casum in quo relinquitur Pater, & attenditur uxori.

Caietanus.

Vnde si occurrat casus, in quo alterum horum sit facien-
dum, uel parenti in necessitate subueniendum, uel uxori pe-
tenti reddendum debitum coniugale, magis homo, & prin-
cipaliter tenetur hoc secundum adimplere, quam primum.
Nec quantum ad omnia, ut rectè Caietanus in commenta-
rio super art. 1. 1. quaest. 26. 2. 2. deseritur pater, uel mater pro-
pter uxorem; sed quantum ad copulam unionis carnalis, &
cohabitati onem, relictis omnibus parentibus, obligatur ho-
mo adhærere uxori.

Q V A R T V M D V B I V M.

Num quis magis filio, quam Patri succurrere debeat?

Arist.
D. Ambros.
Argumenta
Bañes.
Primum.

Est expressa doctrina D. Tho. 2. 2. quaest. 31. art. 3. ad quar-
tum, & quaest. 26. artic. 9. ad ultimu m, quod *in necessitatis
extrema articulo, magis licet deserere filios, quam parentes
quos nullo modo deserere licet propter obligationem beneficioru
susceptorum.* Quod idem asserit Arist. 8. Ethic. cap. ultimo, &
D. Ambrosius.

Bañes aduersus hanc doctrinam tria proponit argumen-
ta quæ rectè soluit. Primum est, quoniam Sanct. Thom.
in solutione ad primum dicto articulo 9. dicit, *quod quam-
uis parentis magis debeatur honor, quam filijs, tamen cura
provisionis magis debetur filijs, quocirca in articulo necessitatis
erit idem ordo, & uniuersa provisionis cura erga filios erit diri-
genda.* Soluit dictum D. Thom. dicens, accipiendum esse ex-
tra articulum necessitatis extremæ, uel grauissimæ, in quo,
relictio filio, tenetur patri succurrere; sed profectò in dicto
D. Thomæ non est contradictio. Quoniam in articulo tertio
asserit, filiorum utilitatibus à parentibus prouidendum esse,
excepto necessitatis articulo, in quo filius obligatus est è su-
sceptis beneficijs, ut parentibus maxime prouideat. Hæc cla-
rè S. Thomas.

Secundum ar-
gumentum.

Objicit Secundo, quod in articulo necessitatis non tene-
tur homo seipsum deserere propter patrem, ergo nec filiù,
qui est aliquid patris. Soluit, quod quamuis filius sit aliquid
patris, nõ est tamè ipsemet pater. Vnde nec est eadem ratio.

Solutio.

Tertium ar-
gumentum.
Solutio.

Objicit tertio, experientia notum esse, homines naturali-
ter propensiores esse ad filios, quam ad patres in procuran-
dis rebus temporalibus. Soluit, quod experientia testatur, hu-
iustmodi naturalem inclinationem erga filios extra articulu
necessitatis locum habere, secus autem in articulo necessita-
tis;

Atis, in quo naturali propensione magis homo fertur in bene-
ficiu erga parentes. D. Bonauent. in 3. distin. 29. quaest. 4. &
Gabr. ibidem quaest. 1. centent, *quod naturali dilectione magis
homo diligit filium, quam patrem, sicut magis se ipsum, quam
Deum.* Quod idem asserit Altiſiodoren. libro tertio artic. 3.
tract. 5. capit. 3. quaest. 1. & Albert. 3. distin. 29. artic. 1. & docet,
naturam, & gratiam in hoc esse contraria.

D. Bonauent.
Gab.

Altiſiodor.
Alber.

Quæ doctrina profectò est falsa. Quamuis enim natura ip-
sa ex se, seculo omni alio extrinseco, puta iustitia naturali,
seu gratia (sermo est de appetitu rationali) non possit actum
elicere uoluntatis, quo diligit Deum supra se, & supra cun-
cta; hoc enim non habet, nisi per gratiam; ex uiribus tamen
essentialibus naturæ inclinatur, ac naturalem propensione
habet, ut diligit Deum supra se, & plus, quam se. Hæc enim
inclinatio, cum sit indita à Deo naturæ per creationem, est
magis homini intrinseca, quam propria passio. At uerò cū
Deus non sit auctor alicuius malitiæ, & peruersitatis. *Deus
enim fecit hominem rectum,* etiam quantum ad naturalia; illa
autem inclinatio, qua homo plus se, quam Deum diligit,
sit peruersissima, & contraria omni debito iustitiæ, & amo-
ris naturalis; sequitur, quod illa non sit à Deo indita natura.

Quamuis na-
tura ex se, se-
culo omni a-
lio (ut gratia)
non possit eli-
cere actū uo-
luntatis quo
diligit Deum
supra se, ex uir-
ibus tamen
naturæ incli-
natur & pro-
pensione ha-
bet ut diligit
Deū supra se.
Deus nullius
malitiæ est au-
ctor.

Adde, quod sicut impium esset asserere, quod homo pos-
set creari cum habitu peccati mortalis, scilicet cum habitu in-
temperantiæ, odij Dei, & similibus; Ita quod uic magis ini-
quum erit dicere, hominis naturæ esse connaturale, ut ma-
gis se, quam Deum diligit. Hæc enim inclinatio magis per-
uersa est, quam quicumque habitus malus. Minus enim incli-
nat, & mouet habitus, quam ipsa natura.

Impium est asse-
rere hominẽ
posse creati
cum habitu
peccati morta-
lis.

Huc accedit, quod gratia perficit, non destruit naturam, &
complet id, quod natura non potest per se attingere. Si ergo
natura magis inclinatur, ut homo se diligit, quam Deum, pro-
fectò potius destrueretur à gratia, quam perficeretur: Et pa-
ri ratione, cum ex dilectione charitatis magis homo teneatur
diligere patrem, quam filium, concludendum erit, quod
etiam naturali dilectione id debetur erga parentes, ut ele-
ganter S. Tho. ad secundum.

Q V I N T V M D V B I V M.

An magis diligendus sit filius, quam uxor?

Caietanus, & post illum Bañes, proponunt hoc dubium
in articulo 12. dictæ quaestionis. Et duo dicunt.

Caietanus.
Bañes.

Pri-

Primum dictum.

Primum, quod ratione obiecti, cum uxor excellentiorem obtineat rationem boni. Est enim principium ad filiorum procreationem, magis est diligenda, & subueniendae, quam filius.

Secundum dictum.

Secundo dicunt, quod ratione coniunctionis, magis filius amatur quam uxor; cum sit magis patri coniunctus; sed, absolute loquendo, prius, & magis potest subueniendum filio, quam uxor in articulo extremae necessitatis. Quamvis enim uxor, sit eadem caro cum uiro, ratione commixtionis carnalis; filius tamen est pars naturalis, & aliquid substantiae patris, cui naturaliter thesaurizat, prouidet, & beneficia procurat: uxor autem non est pars uiri, sed principium generationis. Nec ualet ratio, quod principium, seu principium, ut inquit Bañes, excellentiorem habeat rationem boni, quam filius qui est effectus. Nam uxor non est principium mariti; nec cernitur debitum mariti erga uxorem, tanquam principium, & causa esse mariti. Quod enim dicitur, quod principium habet excellentiorem rationem boni, intelligendum profecto est ratione eius, cuius est principium; quod non cadit in uxorem respectu mariti, sed patris respectu filii. Quocirca magis filius est diligendus, quam uxor. Cuius rei signum naturale non inuidens est, quod pater maiori naturaliter afficitur tristitia, (caeteris paribus) de morte filii, quam uxor. D

2. Cor. 12.

Uxor non est principium, sed principium.

Filius magis est diligendus quam uxor.

Pater maiori afficitur tristitia de morte filii, quam uxor.

S E X T V M D V B I V M.

An iusto Patri magis succurrendum sit in extrema necessitate, quam extraneo peccatori?

Opinio Almain.

Almain. in 3. dist. 29. quaest. unica circa finem, mouet hoc dubium. Num uidelicet si pater alicuius bonus, & iustus, & qui paulo ante sacramenta receperit in extrema necessitate corporali sit constitutus, quidam uero alius publicanus, & peccator in pari sit periculo, potius ille teneatur succurrere peccatori, quam patri suo? Et sentit, quod potius peccatori succurrere debet, deserto patre. Quoniam ille est in periculo utriusque mortis, temporalis, & spiritualis. Pater uero in periculo mortis corporalis dumtaxat.

Opinio Bañes.

Bañes egregius doctor reputat, oppositam sententiam esse ue rissimam, & tribus argumentis probat.

Probatur Primum.

Primo. Quia cum in huiusmodi casu sint duae necessitates distinctae speciei, media quoque immediate ordinata ad illas erunt distincta. Vnde cum cibus sit per se medium ordinatum ad ui-

Ad uitam corporalem, non debet denegari patri in huiusmodi necessitate constituto, nec sunt facienda mala, ut succurratur uitae spiritali alterius.

Secundo. Quoniam opera misericordiae spiritalia, sunt media ordinata ad uitam spiritualem, puta exhortatio ad penitentiam, ministratio sacramentorum &c. ergo cibi oblatio extraneum medium erit ad hunc finem, & niolaretur iustitia, si haec cibi exhibitio auferretur ab eo, cui primo debetur, & illi cui secundo est debitum conferretur; nec quis debet esse iudex ad succurrendum uitae corporali alicuius per media inappropriata; puta, An sit in statu gratiae, an peccati, non existentibus caeteris paribus. Satis est certum, quod peccat contra pietatem, & honorem parentum, si quis patri opem non tulerit.

Secundo.

Primo confirmatur, & bene. Quia alias peioris esset conditionis pater, eo quod iustus sit, quam si iniustus esset.

Ultimo.

Adde, quod praecipuum de elemosyna corporali, in eo caeset secundum ordinem charitatis exercendum, qui exigit, ut ex iustitia coniunctionis, & meliori succurratur; circa spiritualement uero necessitatem, regula in prima nostra quaestione tradita sunt seruanda.

S E P T I M V M D V B I V M.

An melioribus potius succurrendum sit, quam coniunctioribus?

Quantum ad bona supernaturalia, nulli dubium est, quod magis debemus diligere sanctiores homines, quam nobis coniunctiores, hoc est, debemus uelle maiorem gloriam ei, qui maiori sanctitate est praeditus, quam consanguineo, aut etiam patri; alias esset peruersus ordo desiderare maius praemium minus digno; quamuis accidat, ut etiam coniunctioribus minorem gloriam optemus; illam tamen intepius, & efficacius exoptemus. Nec enim omnibus iustis equalia praemia beatitudinis desideranda sunt, cum stella differat a stella in claritate, & in domo patris mansiones multae sint; sicut nec cuiquamque; uiatori tota gratia quam quisque potest recipere in uia, cuiusue sit capax pura creatura, exoptanda est, ut censuit Durandus in 3. dist. 29. quaest. 1. artic. 1. num. 8. sed supposita ordinatione Diuina, cum non omnes equalis boni capaces sint, sed secundum mensuram donationis Christi gratia petenda, & desideranda est.

Quo ad bona supernaturalia, magis debemus diligere sanctiores, quam nobis coniunctiores.

Non sunt desideranda omnibus in his aequalia praemia beatitudinis.

Non est exoptanda cuiquamque tota gratia cuius pura creatura e capax, ut censuit Durandus.

Si quis

Si quis desideraret Patri, uel fratri suo tantam gratiam, quam habuerunt Apostoli, aut Beata Virgo, profecto peruersum esset desiderium. Quoniam nullus est uel esse potest æque sanctus ac Beata Virgo. Alias incideret in errorem, & hæresim Lutheri, qui in sermone de Natali. B. Mariae, & in commentario Epistolæ Petri dicit, omnes Christianos esse æque sanctos & iustos atque est Mater Dei. Ex quo sequitur esse æque beatos, quod falsissimum est. Quoniam in domo patris mei (ut ait Christus) mansiones multæ sunt. Lucæ 15. & Christi mater locum habet præ cæteris eminentiorum, ad instar Berabeæ, cuius solium, ut dicitur 3. Reg. 2. iunctum fuit folio Salomonis: & de ea dicitur multa filia congrauerunt sibi diuitias tu uero supergressa es uniuersas. Siquidem in gratiæ ac gloriæ thesauris, nullam Virgo maria puram creaturam nouit æqualem. Vnde Bernardus serm. 2. de Beata Virgine ait, *Omnibus per partes, Maria uero tota se infudit plenitudo gratiæ.* Vnde ab Angelo ore pleno *gratia plena* nominatur. Lucæ 1. Fas est autem illum gratiam gratiæ exoptare, qui ex Diuina uoluntate, & ordinatione cuiusque destinatus est. Lege Caietanum 2. 2. quæst. 26. in q. quamlibet facit super artic. 7. Quantum uero ad bona temporalia, præsertim in articulo necessitatis, magis coniunctos amare debemus; & consequenter potius illis subuenire in temporalibus; in spiritualibus uero necessitatibus semper minus sanctiori; cum plus indigeat, est subueniendum, iuxta dicta in prima quæstione.

Lutherus dixit oēs Christianos esse æque sanctos, & iustos, atque est mater Dei. Lucæ 15. 3. Reg. 2. D. Bernardus. Lucæ 1.

Caiet. Quantum ad bona temporalia, præsertim in articulo necessitatis, magis coniunctos amare debemus.

OCTAVVM DVBIVM.

An magis diligendi sint qui magis nobis sunt coniuncti secundum carnalem originem?

Ex articulo 8. dictæ quæst. 26. D. Thomæ colligitur hæc doctrina, quod quantum ad necessaria nature, & in corporalibus subsidijs prouidendis, potius tenetur homo subuenire consanguineis magis coniunctis in necessitatibus corporis positis, quam alijs. Quantum autem ad subuentionem in alijs officijs, & amicitijs, unusquisque diligendus est magis in eo, quod pertinet ad illam coniunctionem, secundum quam diligitur. Verbi gratia. In his quæ spectant ad ciuilem conuersionem, plus debemus diligere conciuies, in bellicis commilitones, & similiter in alijs; singulis enim propria & congruentia sunt attribuenda, iuxta Philos. 9. Ethic. Verum in hoc

A hoc dubio aliqua sunt difficultates à nobis particularius explicandæ.

PRIMA DVBITATIO EST.

An possit esse necessitas corporalis tam gravis, aut extrema, in qua potius esset succurrendum amico, quam consanguineo?

Verbi gratia. Est amicus cui multum debeo, est consanguineus, & sit frater, uterque in pari necessitate extrema, cui potius teneor subuenire?

Arist. ubi supra dicit, hoc dubium esse difficile, & ualde bene considerandas esse omnes circumstantias quæ mouent ad bene faciendum, nec considerandum esse solum consanguineum; & amicum, ut amicum, sed consanguineum cum omnibus circumstantijs, & pariter amicum: factaq; collatione circumstantiarum, id ad quod mouet honestas, & ratio dicat, esse faciendum. Et quamuis absolute in se considerato gradu sanguinis, propinquior esset magis diligendus, ac cæteris præferendus; coniunctis tamen cæteris circumstantijs in amico, seu minus propinquo concurrentibus, inclinandum esse ad gradum remotiorem. Ad cuius rei maiorem elucidationem pono hæc conclusiones.

B. Prima sit. Aliquando ratione circumstantiæ, est potius amico benefaciendum, quam fratribus, & alijs quibuscumque consanguineis inferioribus. Vnde si esset amicus, à quo ex uita periculo essem liberatus, uel alia ingentia beneficia accepissem; & esset frater, à quo hæc minime habuissem; potius succurrendum esset mihi amico tali, quam fratri, uel alijs consanguineis. Et ratio est. Quia maior est ratio debiti respectu amici, quam fratris; ergo maior est obligatio ad illum, quam ad istum.

Secunda conclusio. Patri est potius benefaciendum, quam cuiuscumque amico, etiam à quo ingentia beneficia accepimus: quidquid dicat Hierard. ut refertur apud Burid. 9. Ethic. q. 3. Et probatur conclusio, ex celeberrimo dicto Philosophorum, & Theologorum: *Dijs, & parentibus referre æquale non possimus.* Et quoniam esse, & uitam à patre accepimus, quod superat quodcumque beneficium; nec amicus uita principium dare potest, sed tantum continuationem, & prolongationem. Lege D. Tho. in ar. 3. q. 3. r. 2. 2. in solu. ad 3. Nullius benefactoris beneficium est tantum sicut parentum; Et ideo parentes in recompensandis beneficijs sunt omnibus alijs præferendi, nisi necessitas ex alia parte præponderaret, uel alia conditio, puta cõis utilitas Ecclesiæ, uel Reipublicæ. Sed fallit conclusio. Nam,

Varia Dubia. Primum dubium.

Arist.

Prima Conclusio.

Aliquando ratione circumstantiæ potius subueniendum est amico, quam fratribus, & alijs quibuscumque consanguineis inferioribus.

Secunda Conclusio.

Patri est potius subueniendum quam cuiuscumque amico, contra Hierardum.

Probatur Primo.

Dijs, & parentibus referre æquale non possumus.

D. Tho.

Cõclufio fallit in alijs casibus ex D. Tho.

ut ibidem inquit D. Tho. in corpore, *in aliquo casu magis est subueniendum extraneo, puta si sit in extrema necessitate, quã etiam patri, non tantam necessitatem patienti.* Ex quibus inferitur, ut si extraneus sit in extrema, & pater in graui necessitate, quod potius extraneo, quã patri subueniendum sit.

Tertia Conclusio. In extrema necessitate, potius est bene faciendum filio, quã cuiuscumq; amico. Patet. Quoniam debitum amici oritur ex gratitudine, debitum filij est ex iustitia; At qui magis est debitum iustitiã, quã gratitudinis, ergo potius succurrendum est filio, quã amico.

Quarta Cõclusio. Amico qui magna beneficia tẽporalia aut spiritalia in me contulit in magna necessitate constituto, potius est succurrendum quã consanguineo, & forte in secũdo gradu in eadẽ necessitate existenti. Conclusio est Banes in 2. 2. q. 26. art. 8. conel. 2. ubi ait, sub peccato mortali talẽ ordinem seruari debere. Quia ratio debiti, maior est erga talem amicum, quã ergo consanguineos. Quod etiam si circa hoc ultimũ, qd peccet mortaliter in cõsanguineis in tertio, & quarto gradu uerũ sit, i secũdo aut gradu nõ crediderim.

Quinta Conclusio. Quãuis sit probabilis sententia D. Tho. in 3. sente. & Mag. in 3. d. 29. quã uideret S. Amb. à Magistro citati, uidelicet quod possit esse tanta malitia in patre, uel filio, ut illis liceat antepone re amicum, puta si pater sit iniquus, & maliciolus filio, si ex hereditauerit illũ sine causa, uideret D. Tho. eo casu amisisse (inquit) ius petendi auxilium in extrema necessitate; quocirca potius asserunt esse succurrendum amico, à quo ingentia beneficia sunt accepta; contrarium tamen probabilius est. Vnde D. Tho. 2. 2. q. 31. art. 3. ad 4. dicit, *quod parentes nullo modo deserere licet, propter obligationem beneficiorum susceptorum*, ut ait Arist. 8. Ethic. Itaq; nulla malitia potest uinci debitum erga patrem. Et dictum D. Ambrosij, quo ait, *benefaciendum potius domesticis, quã iniquis filijs*, accipiendum est extra casum extremã necessitatis.

Ultima Conclusio. Extra necessitatem extremam, non est peccatum hunc ordinem conuertere; Imò in ipsamet extrema necessitate potest esse tam parua differentia, & excessus tam minimus, ut nullum sit peccatum, uel saltem ueniale. Ut uerbi gratia. Debeo succurrere duobus fratribus, maiori, & minori, & duobus cõsanguineis in quarto, & in tertio, duobus item amicis æqualibus, si succurro minori, uel alteri in quarto, non erit peccatum, nisi forte ueniale (cæteris paribus) & aduertendum, quod pro singulis casibus non potest uniuersalis regula adhiberi, sed prudentia opus est, ut docet

Arist.

Tertia Conclusio.

In extrema necessitate potius est bene faciendũ filio quã cuiuscumq; amico

Maius est debitũ iustitiã quã debitũ gratitudinis.

Quarta Conclusio.

Amico qui magna beneficia contulit potius est succurrendũ quã consanguineo, & forte in 2. gradu.

Quinta Conclusio.

Arist.

D. Ambros. quomodo sit intelligendus.

Ultima Conclusio.

Extra extremam necessitatem non est peccatum conuertere huiusmodi ordinem, quod si est peccatum erit tantũ ueniale.

Arist. ubi supra, & D. Tho. 2. 2. q. 31. art. 3. in corp. & ad 3. Vnde rectè S. Tho. d. art. 3. ad primum concludit his uerbis: *Si autem duorum, unus est magis coniunctus, & alter magis indigens, nõ potest uniuersali regula determinari cui sit magis subueniendũ, quia sunt diuersi gradus, & indigentia, & propinquitatis; sed hoc requirit prudentis iudicium.* Hæc S. Tho.

SECUNDA DIFFICULTAS.

An coniunctis spiritualiter subueniendum sit magis, quã coniunctis secundum carnem?

Coniuncti spiritualiter appellantur, qui habent coniunctionem, & ordinem quendam inter se in uinculo, & gradu, seu statu aliquo spiritali; ut Episcopus cum subditis suis diocesanis, Religiosus cum suo Præposito, & superiori, & Parochus cũ suis parochianis. Ponatur igitur casus, in quo Episcopus in extrema necessitate sacramenti Confessionis sit, & Pater in pari extrema necessitate, quaeritur, cui potius debeat subuenire filius sacerdos, suo patri, uel episcopo? Rursus Episcopus, quando hæresis grassatur in sua Diocesi, debet ne in ea manere, uel potius ire ad subueniendum patriæ suæ, in qua patrem, fratres, & consanguineos habet, si ea quoque hæresi ibi laboretur?

S. Tho. in 2. 2. q. 26. art. 8. ad 2. & D. Ambros. lib. 1. de officijs cap. 7. censent, quod quantum ad beneficia spiritalia, quæ pertinet ad cõmunicationẽ gratiæ, magis debet homo subuenire filijs, quos spiritaliter genuit, quã filijs corporalibus.

Aduertendum autem, quod uariis est gradus coniunctionis spiritalis, sicut, & carnalis. Qui enim sunt sub eodem Episcopo, habent coniunctionem paternitatis, & filiationis cum suo Episcopo, & Prælato: habent item coniunctionem confraternitatis proximè, cum alijs subditis eiusdem Episcopi: cum subditis uerò, & Episcopis alterius diocesis habet cõiunctionem confraternitatis remotam. Monachi item habet Præpositos loco patris, cum monachis eiusdem ordinis confraternitatẽ propinquã, & cum alijs diuersi ordinis cõfraternitatẽ remotã. Hoc supposito, pono quatuor Cõclusiones.

Prima sit. Si pater carnalis comparetur, seu conuatur cũ patre spiritali, potius est subueniendum in extrema necessitate spiritali huic, quã illi. Patet. Quia ita se habet pater spiritalis ad spiritalia, sicut pater carnalis ad temporalia; sed in temporalibus potius subueniendum est patri carnali; ergo in spiritalibus spiritali. Hanc opinionem sustinet Caietanus in dicto articulo, 8.

Z 2 Secunda

Arist. D. Tho.

Secundum Dubium.

Qui dicantur coniuncti spiritaliter.

Casus notandi.

D. Tho. D. Ambros.

Variis gradus coniunctionis spiritalis.

Monachi habent suos prepositos, seu superiores loco Patrum.

Prima Conclusio.

Potius est subueniendũ Patri spiritali in extrema necessitate, quã Patri carnali posito in eadem necessitate.

Secunda Cō-
clusio. In eadem ne-
cessitate spiri-
tuali, potius
est subueniē-
dū fratribus
spiritualibus
propinquis, q̄
fratribus car-
nalibus pro-
pinquis.

Tertia Con-
clusio. In pari neces-
sitate, spiri-
tuali, potius
est subueniē-
dum Patri tē-
porali, quā
fratribus spi-
ritualibus tē-
porali.

Explicatur
Conclusio.
Probatur Cō-
clusio Pri-
mō.

Corollarium.
Episcopus po-
tius dēt sub-
ueniēte suis
subditis, quā
consanguī-
neis.

Episcopus in
consecratio-
ne speciali
vinculo ob-
ligatur, ad po-
nendam unā
pro ouibus
suis.

Secundo p-
batur.
Quarta Con-
clusio.

Nota.

Additio Ba-
nes.

Secunda Conclusio. In eadem necessitate spiritali, potius est subueniendum fratribus spiritalibus propinquis, quā fratribus carnalibus propinquis: propter eandem rationem, quæ in proxima conclusione dicta est.

Tertia Conclusio. In pari necessitate spiritali, potius est subueniendum patri temporali, quā fratribus spiritalibus remotis. Explicatur Conclusio. Religiosus debet potius sacramento Confessionis succurrere suo patri secundum carnem, quā suis fratribus spiritalibus remotis: & potius patri carnali, quā spiritali remoto. Probatur Conclusio. Nā gradus paternitatis, & fraternitatis carnalis (stante in equalitate coniunctionis spiritalis) habent fortius vinculum, quā illi, qui remota spiritali coniunctione, uniantur.

Addē, q̄ pater, & frater est et illi cōiunctus in spūalibus cū gratia, fide, spe, & charitate: & q̄ alter sit Monachus, est per ac- cidens. Ex his sequitur, quōd Episcopus potius debet subuenire suis subditis, quā consanguineis; nec tempore hære- sis, seu pestis debet relinquere suum gregem, uel Diocesim, ut succurrat patriæ seu parentibus, & consanguineis in simili periculo hære- sis, uel pestis constitutis. Quod eo solo ar- gumento euidētissimum sit, quōd in consecratione sua ob- ligatur speciali vinculo ad ponendū non solum substantiam, & bona temporalia, sed etiam uitam, & animam suam pro ouibus suis; ut habetur in forma Episcopalis consecra- tionis in Pontificali, cū ei dicitur: *Accipe Euangelium, na- de prædica populo tibi commissio* &c. Et amplius: *uis eā quæ ex diuinis scripturis intelligis; Plebem, cui ordinandus es, & uer- bis docere, & exemplis.* Et similibus.

Secundo etiam probatur. Quoniam sicut subditi negligere debent totam consanguinitatem propter Episcopum; ita & Episcopus propter suum gregem; sunt enim membra, & ille capit, congregata in tali Ecclesia.

Quarta Conclusio. Iste ordo non est seruandus existente necessitate inæquali. Potest enim esse tam magna necessitas consanguinei, & tam parua patris spiritalis; ut magis illi ex lege charitatis teneamur succurrere.

Addē, quōd extra necessitatem extremam, huiusmodi or- do non obligat. Vnde religiosus potest plures precēs effunde- re pro suis consanguineis, quā pro patre, & fratribus spirita- libus, extra casum extremæ necessitatis.

Banes in 2. 2. quæst. 26. artic. 7. dubio 2. addit unum, quōd re- spectu ultimi finis, homo potest, & debet secundum ordinem cha- ritatis uelle beatitudinem magis patri carnali, quā spiritali. Et

Al. Et dat rationem. Quia respectu ultimi finis, coniunctio est cō- munis erga omnes proximos, & insuper specialis obligatio erga patrem, est magis intima. Ergo concludit, dummodo ego non de- ficiam in exercitijs specialibus erga fratres, & patres spirita- les, possum, & debeo potius parentibus carnalibus optare beati- tudinem, & orare pro illis, quā pro parentibus spiritalibus. Cuius doctrinæ resolutionē, puto esse ex mente S. Tho. arti. 7. in corp. in illis uerbis: *Possumus charitate uelle, quōd iste qui est mihi coniunctus, sit melior alio; & sic ad maiorem bea- titudinis gradum peruenire possit.*

D. Tho.

NONVM DVBIUM.

An cæteris paribus, potius sit subueniendum Patri hære- tico, quā extraneo fidei?

Glossa in can. non satis, uerb. domesticos, distin. 86. dicit, hanc quæstionem appellatam esse à Petro Manducato *renebulam, & tenebrosam aquam in nubibus aeris, & conclu- dit, quōd patrem (qualiscumque sit) debemus præponere extræ- neo etiam sancto, in his quæ spectant ad opus misericordie in pro- uidendo ei in necessarijs, nisi alter magis indigeat. Nam tunc potius tenemur extraneo subuenire, ut 86. distin. capit. Pasce. Quod idem asserit Nauarrus, de penitentia distin. 2. capit. charitas §. diligere, nume. 2. Quæ doctrina ueritatem habet tam in operibus misericordie corporalibus, quā spirita- libus. Imō, quia fides catholica est fundamentum salutis, & prima radix, & origo iustificationis, ut ait Concil. Tri- dent. sess. 6. capit. 8. *Sine fide enim impossibile est placere Deo.* ut dicitur ad Hebræ. 11. & ad Roma. 3. Homini hære- tico, ne dum patri subueniendum est. Turrecr. distin. 86. capit. non satis, nu. 11. decernit, magis subueniendum esse patri impio, quā extraneo iusto.*

Glos. Petrus man- duca.

Nauar.

Fides est ra- dix, & origo iustificatio- nis. Concil. Trid. Fabr. r. a. Turrecr.

DECIMUM DVBIUM.

Si inimicis Reipublicæ existentibus in extrema necessitate Pa- ganis, Indæis, Turcis sit succurrendum?

Respondeo, quōd quando bellum iustum est indictum, non tenetur quis succurrere in extrema necessitate ini- micis. Quia sicut unusquisq; potest illos occidere positiuè, ita subtractiuè: & quādo cumque licitè potest quis occide-

Primum di- ctum.

re hostem, licite potest ei non benefacere; & iste est usus C
uniuersalis belli, ut auferantur cibaria: At extra tempus
belli tenetur unusquisque benefacere in extrema necessi-
tate inimico, sub præcepto peccati mortalis, quia proximi-
mus est.

Secundū di-
ctum.
Bañes.
Nota.

Secundò dico cum Bagn. 2. 2. quæst. 3. 1. arti. 2. dub. 1. quòd
si sint induciæ, tenetur subuenire inimico; quæ si non essent,
posset priuatus miles priuatum hostem, in extrema necessi-
tate positum non occidere; sed captiuum facere, & ita intelli-
gendus est S. Tho. cum dicit, *quòd teneor subuenire hostibus,*
quando possum alias non occidere, iuxta illud Enangelij. Dili-
gite inimicos uestros.

V N D E C I M V M D V B I V M.

*Si inimico, à quo probabiliter quis timet mortem laboranti in
extremis, tenetur quis benefacere?*

Titulus qua-
stionis.

Resolutio.

Verbi gratia. Tuus hostis qui certò uult te occidere, sit à
latronibus comprehensus queritur, an tenearis illum li-
berare?

Respondeo, quòd non teneris. Neque hoc est occidere di-
rectè sed negatiuè; & id licet quando o'timerur mors, uerissimi D
liter, & probabiliter secundum humanam prudentiam, non
autem secundum propriam imaginationem (quicquid in
hoc dicant aliqui) & probatur.

Quoniam licet illum occidere ob uitæ meæ defensionem;
ergo & possum me habere negatiuè ad illius mortem.

Nemo tene-
tur subueni-
re proximo
cum pericu-
lo uitæ suæ.

Secundò. Quia ego non teneor subuenire proximo cum
periculo uitæ meæ; ergo non teneor tunc uitam illius defen-
dere, quia est cum periculo uitæ propriæ.

Tertiò. Si ille inuaderetur ab aliquo homine, non teneor
illum defendere, ergo nec in præsentiteneor illum cibare,
ut optime Bañes lo. cit. dub. 2.

D V O D E C I M V M D V B I V M.

Ministris ius-
titia non li-
cet ministra-
re cibū con-
demnatis ad
mortem fa-
mis; alijs au-
tē bene licet,

*An condemnatis ad mortem ut fame pereant, liceat ministra-
re cibum?*

Respondeo. Ministris iustitiæ non licere ministrare cibū
sicut nec illis aperire carcerem, ut fugiant, cum sint cu-
stodes iustitiæ; alij autem licite possunt subministrare cibū
sed

A sed non tenentur; & quod possint patet. Quia istorum non
est seruare, seu exequi ordinem iustitiæ. Quòd autem non te-
neantur, colligitur ex doctrina D. Thomæ dicente d. articu-
cu. 2. ad tertium. *Nisi secundum ordinem iustitiæ pateren-
tur.* Et quia licitum est cuicumque priuato uelle effica-
citer, quòd iusta iudicis sententia executioni demandetur.
Et si uerum est quod aliqui existimant, inter quos est So-
tus, libro quinto de Inst. & Iur. quæst. 6. articu. 4. quòd talis
condemnatus tenetur non comedere, sed à cibo se abstinere,
profectò sequitur, quòd neque ego teneor illi panem da-
re, etiam si possim. Soti uerò sententiam non approbo; sed
puto uerius cum Caietano secunda secundæ, in commen-
tario articu. 4. quæst. 69. ad octauum dubium, & cum Bagn.
ubi supra dubio tertio, quòd talis condemnatus tenetur
comedere, ut ius naturæ seruet. Nullus enim nec priuata,
nec publica autoritate potest se ipsum licite occidere. Senten-
tia enim debet esse de actu iustitiæ: non est autem actus iusti-
tiæ seipsum occidere. Et idè D. Thom. ibidem ad secun-
dum dicit; *quòd si aliquis sit condemnatus, ut fame moriatur,*
non peccat si cibum sibi occulte ministratum sumat; quia non
sumere esset seipsum occidere.

D. Tho.

Sotus.

Soti opinio
auctori non
placet.
Caietanus.
Bañes.
Condemna-
natus ut fa-
me pereat,
debet comede-
re, ne mori-
ariatur.
Occidere se
ipsum, non
est actus iusti-
tiæ.
D. Tho.

B D E C I M V M T E R T I V M D V B I V M.

*An aliquis in extrema necessitate positus, teneatur cum pe-
riculo sua uitæ subuenire Creditori in eadem
necessitate posito.*

Casus est. Ego indigeo decem aureis, seu libra panis, in
extrema necessitate ita, ut sine illis peream, & est cre-
ditor meus in eadem necessitate constitutus: queritur, a n
teneor, me relicto, illi dare?

Ratio dubio.

Scotus in 4. distin. 15. quæst. 2. in solut. ad quartum, expref-
sè tenet, quòd si ambo simul deueniant in articulum extre-
mæ necessitatis, quòd detentor cum periculo uitæ suæ sub
peccato mortali tenetur reddere, & succurrere creditori.
Hunc sequitur Gabriel ibid. ad tertium casum, post secun-
dam conclus.

Scoti opinio.

Nauarrus in suo Manuali. Confess. capit. 17. numc. 60.
distinguit: quoniam (inquit) quando res accepta ead-
dem apud me manet, siuè quando dominium eius quod
restituendum est, semper penes Creditores remansit, teneor

Gabri.

Nauas.

Quando debitor credito-
ri debitū red-
dere tenetur,
& quādo nō.
Sotus.
Tabien.
Caiet.

restituere, quando Creditor eadem necessitate premitur; q̄
si res eadem non est apud me, sed eius obligatio solum, resti-
tuere non teneor.

Sotus, lib. 4. de Iust. & iur. q. 7. ar. 1. & Tabien. verb. restituti-
tio, §. 4. & Caiet. eodem verbo aiunt; & bene, quod nullo
modo tenetur subuenire illi, dummodo non surripuerit,
quando erat in extrema necessitate; & ratio est. Quia tunc
temporis omnia sunt communia, & ita, qui habet rem in ma-
nibus, est iustus possessor, & dominus illius, saltem quantum
ad usum: nec Ius Gentium, per quod rerum diuisio, & appro-
priatio facta est, debet derogare iuri naturali, secundum quod
in extrema necessitate omnia sunt communia ad usum ita,
ut efficiantur propria primo occupantis.

DECIMUMQUARTVM DVBIVM.

*An potius subueniendum sit Creditori, quā Patri, uel con-
sanguineo aequali necessitate laborantibus.*

Soti opinio.

Sotus, ubi supra tenet, ut probabile, quod Patri, uxori, &
filij, tenetur quis magis, quā creditori subuenire (cœ-
teris paribus.)

Oppositum alij tenent, & probant. Quoniam debitum pa-
rentum est ex charitate, debitum creditoris est ex iustitia, &
maius est debitum ex Iustitia, quā ex charitate. Illud autem
addunt: quod si Pater esset persona publica, & utilis Reipub.
tunc non solum Patri; sed cuiuscumq; potius quā creditori
est succurrendum.

Auctoris opi-
nio.
D. Tho.

Nos verò censemus certò, patrem, & matrem præfere-
dos esse in eodem casu creditori, cum D. Tho. q. 3. 1. 2. 2. ar. 2.
ad secundum, ubi innuit, *quod prudentis Iudicio relinquitur,*
quando consanguinei præferendi sunt creditoribus, quod pro-
culdubio locum habet in extrema necessitate, præsertim er-
ga coniunctos in supremo gradu consanguinitatis.

Nota.

Adde, quod ex pietate, & debito naturæ, id prædictis præ-
statur. An autem frater, uel magnus amicus, à quo bene-
ficiū vitæ acceptum fuit, sit præferendus creditori, esto
problema.

Problema au-
toris.
Victoria.
Bañes.

Doctissimi Victorij, & Bañes placuit, non solum fratrem,
sed etiam insignem amicum, qui pluris aestimatur apud ui-
ros prudentes, quā frater, esse creditori præferendum.

Ad Argumē-
tum respon-
dētis.

Et ad argumentum in contrarium responderetur. Quod
quemadmodum pietas est excellentior virtus, quā Iustitia
commuta-

A commutatiua; vt colligitur ex D. Thom. 2. 2. quæst. 101. ar. 3. & 3. sentent. 34. dist. quæst. 1. artic. 2. ad 8. Ita quoq; debitum,
quod ex virtute pietatis debetur, maius est, & antiquius, quā
illud, quod debetur ex particulari Iustitia. Vnde concluditur,
quod in casu extremæ necessitatis, illud sit exercendum, istud
prætermittendum.

DECIMUMQUINTVM DVBIVM.

*An seclusa magna indigentia, sit melius opera misericordie
corporalis exercere erga minus indigentem, & In-
stum, quā erga magis indigentem,
& simul peccatorem?*

Caietanus, in Commentario supra, art. 3. quæst. 32. in so-
lutione ad primum, & Bañes ibid. notab. secundo decer-
nunt, quod nisi mensura indigentie multò maior sit in uno,
quā in altero, melius est dare elemosynam minus indig-
enti iusto, quā magis indigenti peccatori; & pariter mi-
nus indigenti meliori, quā magis indigenti non æquè bo-
no. Rationem dicti assignant, quia bonitas actus magis au-
getur, & crescit ex ratione charitatis, quā ex alterius uirtu-
tis; cum ipsa sit primò bona, & forma reliquarum uirtutum:
& ubi est maior ratio charitatis, ibi est maior uirtus, & ma-
ior ratio misericordie. Atqui in bono, uel meliori homi-
ne maior est materia, & ratio charitatis, quamuis in magis
indigenti maior sit materia misericordie, puta miseria. Et-
enim idè alicuius miseremur, quia ex charitate eius indig-
entiam, uti propriam ex unione affectus existimamus, &
hæc est doctrina D. Thomæ d. artic. 3. ad primum. *Dare, in-
quit, magis indigenti (cæteris paribus) melius est; sed si minus
indigens sit melior, & melioribus indigeat, dare ei melius est.*
Et D. Ambros. lib. 1. offic. cap. 30. scribit; *Si omnibus debetur
misericordia, iusto amplius.*

Caietanus.
Bañes.

Melius est da-
re elemosy-
nā minus in-
digenti iusto,
quā magis
indigenti pec-
catori.
Ratio dicti.

In meliori
homine, est
maior mate-
ria, seu ratio
charitatis.
D. Tho.

D. Ambros.

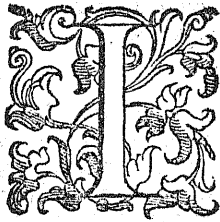
Quocirca ex dictis concludimus, quod excluso gradu ex-
tremæ, & grauis necessitatis, meliori minus indigenti po-
tius subueniendum est.

Hæc de ministerijs, & muneribus circa uiuos laboran-
tes operandis, exhibendisq; dicta sufficiant; nunc autem
ad secundam disputationem, & ad ea quæ circa eosdem
iam uita functos, officia exercenda teneamur, acceda-
mus.

DISPUTATIO II. c

De ministerijs à Parochis præstandis erga iam peste extinctos.

Diuisio disputationis.

In hac disputatione, tres quaestiones agitabimus.

Prima erit. An sepelire cadauera mortuorum, sit in præcepto?

Secunda. An exhibitio, uel carentia sepulturæ, faciat ad essentialem beatitudinem, uel damnationem defuncti?

Tertia. An sepulchrum Christi fuerit causa efficiens nostræ salutis?

QVAESTIO PRIMA.

An sepelire cadauera Mortuorum peste extinctorum, sit de præcepto?

Varia genera misericordiarum.
D. Tho.

Principio quaestiones huius in doctrinæ gratiam recensere oportet, numerum, uel genera operum misericordiæ, seu uerius eleemosynæ: omne enim obsequium impensum proximo propter Deum, est eleemosyna, ut placet D. Thom. 2. 2. q. 32. artic. 2. & D. Bonauen. 4. dist. 15. quæ à

Canonistis opera charitatis appellantur. c. inter opera charitatis, de sponsali. Et Can. duæ, distinct. 45. Et quamuis hæc inter scholasticas, ac Theologicas quaestiones inferioriorem gradum obtinere uideantur; tamen, quoniam multum faciunt,

Acipiunt, egregieque inseruiunt materiæ quam ad pietatem excolendam tractamus, ea enarrare non erit inutile.

Albinus doctor eximius, apud Gratianum, dist. 45. Can. tria, enumerat tria genera eleemosynarum.

Corporalem primam, qua egenti damus quidquid possumus. Spiritualem aliam, secundum quam dimittimus ei, à quo læsi sumus. Tertiam tandem, & ultimam, qua delinquentes corrigimus, & errantes in uiam reducimus ueritatis. Isidorus, lib. 3. de summo bono cap. 8. & habetur eadem distinctione Can. duæ; qui Canon non est Augustini, ut ibid. Gratianus, sed Isidori, ut eodem loco perdocte notauit Turcremata, duo genera eleemosynarum distinguit: cordis nempe, & pecuniæ; id est, corporalem, & Spiritualem, ut eo in loco idem Turcremata, Archid. & Vgo exponunt. Verum D. Thom. loco citato, scilicet 2. 2. quæst. 32. artic. 2. & in 4. dist. 15. quæst. 2. artic. 3. quæst. 1. & 2. & Palud. eadem dist. q. 3. artic. 4. Medina, cap. de poeniten. tract. 5. quæst. de eleemosyna, D. Antonin. in Summa, 2. par. tit. 1. cap. 14. Et Turcremata, Can. tria, clarius distinguendo, dicunt, quod sicut duplex est indigentia proximi, corporalis, & spiritualis; ita duplex est eleemosyna, spiritualis, & corporalis; Illa ad animam, hæc ad corporis indigentiam releuandam, illa ad defectus proximorum ex parte animæ; hæc ad tollendos defectus proximorum ex parte corporis instituitur. Et quoniam corporales indigentia communiter dicuntur esse septem; totidè etiam sunt eleemosynæ corporales. Homines enim cum uiuunt, indigentiam, & defectum circa corpus patiuntur in cibo, potu, uestu, & habitatione, etiam si sani sint. Solent etiam infirmi in uinculis constituti indigere subsidio, & recreatione, ut ab afflictione liberentur. Post mortem uerò indigent sepultura, ne hominis corpus post uitam dehonestetur, ac feris, aut bestijs dilaniandum temerè exponatur. Quibus indigentis, septem eleemosynæ corporales, quæ hoc communi, ac trito carmine complectuntur, succurritur.

Visio, potu, cibo, redimo, tegeo, Colligo, Condo.

Cuius numeri sufficientiam, scientificam Angelicus Doctor sapientissimè (ut solet omnia) loco citato ita tradit. *Defectus (inquit) Corporalis, aut est in uita, aut post uitam: siquidem est in uita, aut est communis defectus respectu eorum, quibus omnes indigent; aut est specialis, propter aliquod accidens superueniens. Si primo modo, aut defectus est interior, aut exterior. Interior quidem est duplex. Pnus quidem, causa subueniens*

Albi. Eleemosynarum triplex genus.

Isidor.

D. Aug. Grata.

Isido. Turcremata duplex genus constituit eleemosynæ, spirituales, & corporales.

Archidia. Vgo. D. Tho. Paluda. Medi. D. Antonin. Turcremata.

Pulcher discursus auctoris.

subuenitur per alimentum siccum scilicet fames, & secundum hoc ponitur, Pascere Esurientem. Alius autem est, cui subuenitur per alimentum humidum, scilicet sitis. Et secundum hoc dicitur, Potare sitientem. Defectus autem communis respectu exterioris auxilij est duplex. Vnus respectu tegumenti. Et quantum ad hoc ponitur, Vestire nudum. Alius autem respectu habitaculi; & quantum ad hoc ponitur, suscipere hospitem. Similiter autem si sit defectus aliquis specialis, aut est ex causa intrinseca sicut infirmitas, & quantum ad hoc ponitur visitare infirmum. Alii est ex causa extrinseca: & quantum ad hoc ponitur redimere captiuos. Post vitam autem exhibetur mortuis sepultura. Hæc D. Thom. Qui numerus elemosynæ corporalis habetur explicite in scriptura, Matth. 25. & Tobie, 1. & est de fide, & obligat præcepto Diuino, & naturali non solum fideles; sed etiam infideles, sicut & reliqua præcepta decalogi; ut colligitur ex D. Tho. 1. 2. q. 100. art. 3. ad 3. & ar. 5. ad 6. & 2. 2. q. 122. artic. 1. & 3. & ex Soto lib. 1. de Iust. & Iur. quest. 4. art. 4.

Math. 25.

Tobie 1.

D. Tho.

Soto.

Hæreticorum opinio reponere D. August. qui dicebat, hominem tunc per misericordiam opera saluari.

Castro. 1. Cor. 13.

Dupliciter subuenitur elemosyna spirituali.

Primo.

Secundo.

Triplaciter humanum auxilium alicui possumus impendere.

Primo contra defectus intellectus. Secundo modo.

Tempore D. Augustini, fuerunt hæretici, qui putarunt, quod exhibitio operum misericordie corporalium, eatenus Christiano erat necessaria, ut illa omittendo, propter solum omissionem damnarentur; afferentes per misericordie opera duntaxat, hominem saluari; etiam si homo in peccato mortali moreretur; & nusquam penitentiam egisset. Moti est Evangelica sententia in nouissimo die ferenda, ubi premium Regni Cælorum datur ijs, qui ea opera fecerint; & illis negatur, qui ea omiserint. Lege D. Augustinum lib. 21. de Ciuit. Dei, capit. 22. & cap. ultimo; & in Enchyrid. ad Laurentium, cap. 75. 76. & 77. hunc errorem detestantem, & Castro libro, de hæresibus, uerbo elemosyna. Et ex sententia D. Pauli 1. Corint. 13. efficacissime hæc falsitas redarguitur. Si distribuero (inquit) in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Quoad indigentiam uero spirituales, secundum quam homo defectus in anima patitur spiritualibus actibus, dupliciter (ex doctrina, D. Thomæ) subuenitur. Vno modo poscendo auxilium a Deo, & quantum ad hoc ponitur, oratio, qua quis pro alijs orat. Alio modo, impendendo humanum auxilium, & hoc tripliciter. Vno modo contra defectus intellectus; & siquidem si intellectus speculatiui sit defectus, adhibetur ei remedium per doctrinam. Si autem practici, adhibetur ei remedium per consilium. Alio modo est defectus ex passione appetitiue uirtutis, inter quos maximus est tristitia, cui subuenitur per consolationem.

rationem. Tertio modo ex parte inordinati actus, qui quidem tripliciter considerari potest. Vno modo ex parte ipsius peccantis, in quantum procedit ab eius inordinata uoluntate, & sic adhibetur remedium per correctionem. Alio modo, ex parte eius in quem peccatur; & siquidem sit peccatum in nos, remedium adhibemus remittendo offensam: si autem sit in Deum, l. proximum, non est nostri arbitrij remittere, ut Hiero. ait super Matth. Tertio modo ex parte sequela ipsius actus inordinati, ex qua granantur ei conuidentes, etiam præter peccantis intentionem; & sic remedium adhibetur supportando, maxime in his, qui ex infirmitate peccant, secundum illud Rom. 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorum portare, & non solum secundum quod infirmi sunt, siue graues, ex inordinatis actibus; sed etiam quæcumque eorum onera sunt supportanda, secundum illud Gal. 6. Alter alterius onera portate. Hæc D. Tho. Verum circa dicta dubium oritur.

Tertio modo.

Rom. 15.

Gal. 6. D. Tho.

Dubium.

Math. 25.

D V B I V M.

Cur Dominus, Matth. 25. non numerauerit inter opera misericordie, sepelire mortuos?

B Ad quod respondeo, varias esse causas huius omissionis. Prima est (ut ait D. August. in lib. de cura pro mortuis, ca. 78.) Quoniam (inquit) est inter opera misericordie, minimum ex his, que possunt fieri: cui etiam, uti alijs operibus minoris gradus, puta Visitare Infirmos, Captiuos redimere, & similibus, maximum Regni Cælorum premium, & Corona respondet.

Dominus inter opera misericordie, non numerat uit sepelire mortuos, per tres causas. Prima causa est D. Aug. Secunda ratio est D. Tho.

Secunda est D. Tho. 2. 2. q. 32. art. 2. ad primum. Quoniam enumerantur a Domino alia opera misericordie, tanquam euidentioris, & maioris necessitatis; cum uiuenti, & sensum, seu vitam habenti exhibentur. Sepultura uero omittitur numerari, quia mortuo, quantum ad sensum, quem post mortem non habet, non apparet necessaria, nisi in quantum remouet defectum, quem mortuus contrahit, si in sepultus remaneat, ne in memorijs hominum sine sepultura honore quasi debonestatus uiuat.

Tertia est eisdem D. Tho. in commentario super Matth. loco citato dicentis, Dominum non enumerasse sepulturam, ut excluderet errorem quorundam, qui existimabat, animas non quiescere, nec requiem æternam acquirere, donec corpora essent insepulta. In hoc errore fuerunt Ethnici poetae, qui inhumatorum animas per centum annos errare dicebant, donec sepultura honore darentur. Vnde Virgilius Æneid. 6.

Tertia ratio est D. Tho. Christus inter opera misericordie non numerat sepulturam, ut excluderet errorem exitimantium aias non quiescere donec corpore.

sic

et fuerint sepulta.
Aeneid. 6.

Quarta est D. Chryso.

Quinta ratio.

Nunquā fuit necessariū persuaderi hominibus mortuos sepelire. Hæreticus esset qui negaret esse pium opus sepelire mortuos.

D. Ambros.

Psal. 78.

D. Tho.

Qui dānaret morē sepeliendi mortuos I

sic Sybillam introducit cum Aenea loquentem.
Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluentia
Transportare prius, quā sedibus ossa quierunt.
Centum errant annos, volitantq; hæc littora circum.
Tum demū admitti, stagna exoptata reuisunt.
Quarta est D. Chryso. homil. 84. super Ioan. & 66. super Genes. *ut reprehenderet, & detestaretur Dominus superba, & ambitiosa sepulchra, nimiamque sollicitudinem hominum in sepulchris condendis.*
Quinta. Quonia homines recordatione, & calcari ad hoc opus sepeliendi non indigent, cum absque vlla difficultate vbiq; gentium id præstetur. Quocirca necessarium nequaquam fuit, hominibus persuadere, vt mortuos sepelirēt. Et quamuis apud Marth. sepulturæ mentio non fiat: ex alijs locis scripturæ, & præsertim ex libro Tob. id habetur. Vnde, qui negaret, corpora mortuorum non esse in cimiterijs, & locis sacris condenda; vel qui negaret, mortuos sepelire esse religiosum, bonum, & pium opus, hæreticus esset, & contra catholicam fidem sentiret, vt infra dicemus. Vt quid enim Tob. maximè commendatur in sacris scripturis, nisi quod mortuos sepeliebat? Nonne Abraham, Isaac, & Iacob studiosè & propria, & aliena sepulchra curarunt? Ioseph, & Nicodemus vtique apud Euangelistas commendatur, quod corpus Christi honorificè, *ut mos erat Iudæis*, sepelirent. In martyrologijs Romano, Bedæ, & Vsuardi, laudantur vehementer Christiani, qui operâ studiosè in sepeliendis Martyrum corporibus adhibebant; ob quam rem sæpè martyriū & ipsi passi sunt. Lege D. Ambros. in lib. de Tob. cap. 1. Vbi dicit, *prætermittere sepulturam esse bestialitatem.* Et in psalmo 78. *Ibi posuerunt mortalia sermorum tuorum escas volatilibus Cæli,* aperte declarat, *Corpora fidelium insepulta remanere, incongruum, indecens & absurdum esse.*
Quatuor autem causæ sepulturam commendat; & quod sit maximum testimoniū fidei, resurrectionis carnis, & magnum pietatis opus, & humanæ conuersationis, & vitæ cōseruatiuum, & præseruatiuum, atque etiam fraternæ charitatis, & affectus benigni erga mortuum continuatio. Sicut enim exequens ordinata à defuncto, voluntatem eius consummat, & quasi durantem adhuc facit; ita sepeliens, affectum cōtinuat, quem defunctus ad corpus habebat. Lege D. Tho. 2. 2. q. 3. 2. art. 2. ad tertium.
Nec solum esset hæreticum negare mortuorū sepulturā; verū etiam, qui damnaret morem sepeliendi cum debito hono-

A honore, & moderata pompa, hæreticus censendus esset; cum ritum vniuersalis Ecclesiæ reprobareret, & minus pro dignitate de resurrectione cogitaret. Iuxta illud Macchab. 12. VI laudatur Iudas, quod miserit pecuniam multam offerendam in templo, pro peccatis mortuorum, *iuste, & religiose de resurrectione cogitans.*

Nec D. Chryso. tomus loco citato reprehendit sepulchra, sed excessum qui fieri solet in edificandis sepulchris, & in funeribus Diuitum. *Tu autem, (inquit) cum audieris nudū Dominum resurrexisse, cessa queso ab insana funeris impensa. Quid sibi hoc superfluum vult, & inutile dispendium, quod ipsis qui faciunt, plurimum affert detrimenti, mortuis nullam vtilitatem, vel damnum potius: sumptuosa namque sepultura non nunquam causa est, vt fures cadauer effodiant, & nudū, & insepultum proyiciant: sed o inanem gloriam, quantam etiam in luctu vim, quantam amentiam ostendit?* Et plura in hanc sententiam affert.

Sed quedam alia verba Chryso. in ead. homil. nobis negocium facefferent, nisi ipse exponeret, dum dicit, *Christo hæc funera nulli curæ sunt. Inquit enim, Esurientem me vidistis, & dedistis manducare, sitientem, & dedistis mibi bibere, nudum, & induistis me, non autem mortuum, & sepelidistis.* Verū illic sanum sensum horum uerborum reddit: *Hoc ego non vt sepulturam tollam dico, absi: sed luxuriam, & superfluam ambitionem.* Hæc Chryso. tomus.

D. Ambrosius, in dicto libro de Tob. ad eod. hanc virtutem sepeliendi mortuos præclaram dicit, vt nil ea sit præstantius. Quod secundum aliquam rationem accipiendum est, quatenus fidem resurrectionis magnum pietatis officium uberrimè testatur. His suppositis, quæstioni propositæ satisfaciō per sequentes Conclusiones.

Prima Conclusio. Episcopus cum magistratu temporali Ciuitatum, & Locorum, tenetur curare, ne corpora Mortuorum peste extinctorum iaceant inhumata. Et probatur.

Primò. Ob bonum commune, ne pestifera contagione malignitas aeris magis magisque intendatur, vt sic putrefactio euitetur.

Secundò. Propter articulum necessitatis, cui ob multitudinem cadauerum nequaquam vnicus Parochus supplere potest.

Tertiò. Quoniam malo vniuersali, à causa vniuersali, (vt optima seruetur proportio) remedium petendum est, nec ab inferiori Parochia lex, seu modus expectandus est, secundum

Ecclesia, esset hæretic. 1. Mach. 12.

D. Chryso. tomus non reprehendit sepulturam anti.

D. Ambro.

Prima Conclusio.

Probatur Conclusio Primo.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Cura, & diligencia Ciuitatis Recinetensis in deputandis locis quo corpora peste extincta deferrentur.

Secunda Conclusio.

Cum nullus est qui sepeliat, tunc committens sepelire mortuum, peccat mortaliter.

Prima ratio.

Quae sunt de consilio, in casu sunt de precepto.

Nauar.

Bañes.

dum quem toti Ciuitati succurratur, sed à superioribus eam

Quartò ab exemplo, & experientia. Quia his temporibus conuenit Magistratus, seu Respub. loca publica, foueas, seu puteos, extra Ciuitates, lógeq; à vijs publicis deputare, ut vidimus in Ciuitatibus nostris Recinetensi, & Lauretana, quò cadauera transferantur; & huiusmodi loca ratione boni regiminis tenentur deputare, certosque plebeos homines ad hæc munera præstanda destinare, & rationabili pro hoc stipendio assignato, illos conducere: & noiètes, cogere tenentur, ut sic communi, maioriq; populi infectioni occurratur, & corpora mortua, inhumata non remaneant.

Secunda Conclusio. Quando quis sine suo incommodo potest sepelire mortuum, & non est alius, qui sepeliat, & omittit sepelire, peccat mortaliter. Patet, quoniam omnia opera misericordiae quamuis sint in consilio, nec obligent pro semper, obligant tamen sub præcepto duobus casibus, videlicet in extrema, & graui necessitate proximi, iuxta communem, & ea quae notat Nauar. in Manua. Confess. cap. 24. num. 5. 9. & 10. & Bañes. 2. 2. quæst. 3. arti. 2. in sua quæst. Conclusioe tertia. Et profectò maximum signum est cordis in humani, & charitate Dei carentis, omittere opus hoc D misericordiae in prædicto casu.

Sed pro dolor, abundauit iniquitas, & refriguit charitas multorum. Olim. n. peste in populis grassante, non sinebantur à ualentibus egri, imò cibabantur, consolabantur, animabantur, recreabantur, & dira extincti peste, mundificatis plagis, lotisque corporibus decenter sepeliebantur. Cuius rei non inuitandum extat testimonium D. Antonini, qui tertia parte historiali, titulo, 22. cap. 22. §. 3. sic ait.

Nunquã autẽ apparet tantum exterruisse homines talis contagio morbi, ut nũc, ita quod patres filiorũ, & filij parentũ obliuiscantur in seborũ, & cũ difficultate reperiantur, qui necessaria eis administrent, tam corpori, quam animæ, uel procurent ut sacramenta, & Ecclesiasticam sepulturam habeant.

Quauis aut nulla sit lege prohibitiũ ad loca diuertere ab infectione libera, ex quo morbus est ualde cõt agiosus (ut quotidiana docet experientia) ac et liceat conuersatione domesticã, & locutione cũ infectis, & ueniẽtibus a locis et infectis effugere, nisi cura animarũ eis imminet (quos de necessitate salutis sue oportet perse, uel per aliũ idoneũ sacramenta ministrare quantumq; infectis) tantũ tamẽ abhorreere infectos, ut necessaria eis subtrahantur, est cõtra omnẽ charitatẽ, humanitatẽ, & Christianam

Peste infectos adeò abhorreere, ut non nulli faciũt, est cõtra Christianam pietatem.

Anam pietatem. Itaque & si humana prudentia est, & de ratione medicina, vitare infectos, tamen contra dilectionem, & Christianam pietatem est subtrahere infectis necessaria, seu nõ ministrare animæ, & corpori, & ita abhorreere eis ministrantes sacramenta, & corpori necessaria, ut habeantur tanquã Ethnici, & publicani; nec audiantur eorum missa, & officia, nec patientur Sacerdotes ire ad infirmos, in quo nullo modo debent eis assentire. Communitas autem pie, & charitatisẽ prouidit infirmis ex eo morbo illo tempore, scilicet anno Domini 1448. tẽpore pestis. Nam tria milia florenorum statuit assignanda Archiepiscopo Ciuitatis certo tempore, modo, & forma, ut infectis prouideretur. Unde quidam optimi Iuuenes per Ciuitatem discurrebant, quærendo infectos, & dando pullos, confectiones, & alia necessaria. Hactenus Antoninus. Qui eadem parte, tit. 24. cap. 5. §. 1. sic addit.

In anno autem Dominica Incarnationis, 1400. Cum pestis lóge, lateque per Italiam grassaretur, Senas etiam morbus ipse inuasit, & inter cetera loca, hospitale sacratissimum, & nobile Sancte Mariae Salarum: ita ut multi peregrini euntes, uel redeuntes à Iubileo infirmati ibi spiritum reddiderint, sed & ex B. fapulis cõmissis, & alijs seruitoribus infirmorum, plurimi more rentur, & difficulter inueniebatur, qui in illud incendium infectionis locum occupantis uellet intrare. At Bernardinus caritate seruens, animam suam sponte posuit, non solum pro amicis suis concinibus, sed pro alienigenis peregrinis, ad idemq; hortatus est quosdam sodales suos deuotos. Quod proculdubio intensus, & perfecte dilectionis signũ uidetur, exponere se mortis periculo uerisimili, & quotidie cõtinenti, & morbo infectis uel tro se ingerere ad obsequendum, & præsertim si is sit qui ad hoc vinculo animarũ cura non extat obnoxius, in administratione saltem sacramentorum, ut Curatus. Hic autem vir Dei Bernardinus, et si sacramenta infirmis non ministrabat, quia nondum Clericus erat; tamen sollicitus erat ad exortandũ infectos, ut medicos animarum uocarent, pro quibus, & ipse mittebat. uelibat, medicos corporũ adducebat, eis seruebat, infirmos consolabatur ad patientiã, & penitentiã suadendo. Ipse curuatis genibus, pedes aduentantiũ abluibat, cibos ministrabat, sanguinem putrescentem ex ulceribus educebat, saniem abstergebat, cuncta fastidia, & labores in huiusmodi æquanimitẽr tolerabat, defunctis etiam de sepultura prouidebat. Hæc ille. Sed probatur iterum conclusio.

Inferuire peste laborantibus piũ ualde opus.

Secundò. Quia omnia consilia, & præcepta affirmatiua, & opera charitatis (quantum ad animi præparationem) sunt

Secunda ratio.

ad Tim. 5.

in præcepto; iuxta communem, & S. Tho. 1. 2. q. 108. artic. 3. C ad 2. & ar. 4. ad 4. Vnde D. Paulus ad Thimot. 5. dicit, quod *si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem ne gavit, & infideli est deterior*; ergo cum opportunè, & sine suo incommodo potest, tenetur.

Tertia Cōcl. Parochus nō tenetur cada uera præfata sepelire. Probatur primo. Secundo.

Tertia Conclusio. Parochus non tenetur cadauera præfata sepelire, nec funeri, seu sepultura interesse. Probatur.

Primò. Ob periculum vitæ suæ, quæ non debet exponi incommodo mortis ob vitam temporalem Proximij; ergo minus illa extincta, in seruitium eius corporis.

Secundò. Ob multitudinem morientium, quorum funeribus moraliter supplere non possit.

Tertio.

Tertio. Quoniam tunc temporis cadauera non sepeliuntur loco sacro, nec processionaliter deferuntur, neque exequiæ adhibentur, nec preces recitantur, nec cum facibus affociantur. Vnde Parochus non tenetur interesse. Quod si quis pertinaciter instet, corpus Defuncti sepeliri in loco sacro: si periculum ob id sit contagionis, Parochus constanter debet id denegare, & nullo pacto consentire. Argumeto à simili de leproso, qui non debet cum alijs sepeliri. Abb. in cap. sacris, num. 6. extra de sepultura, Petr. de Ancar. ibid. Syluest. verb. sepultura, num. 17.

Abbas. Pet. de Anca. Syluest.

Quarta Conclusio. Pium est societatem fidelium instituere, ut in præfatis locis, & cæmeterijs publicis cum Cruce, & aqua benedicta semel saltem in hebdomada, preces funerales facerent. Parocho autem satis esset, si in parochiali Ecclesia communem illorum faciat commemorationem. Affociare corpora tam Clericis, quam Laicis (exceptis deputatis) uti periculosum, ita minus laudabile iudicandum est.

Quinta Conclusio. Episcopus debet tpe pestis prohibere, ne cadauera ad Ecclesiam deferantur. Ratio dicti.

Quinta Conclusio. Episcopus debet his temporibus prohibere, ne cadauera deferantur ad Ecclesiam. Tum ut Ecclesia tutior, ac salubrior conseruetur ad missas, & diuina officia celebranda; tum quia si id esset liberum, pauimentum Ecclesiæ vniuersum perforationibus obuium foret: quod indecens esset, atque hæc circa hanc primam quæstionem dicta sufficiant.

QVÆ-

QVÆSTIO II.

Vtrum carere sepultura, faciat ad essentialem Beatitudinem, vel damnationem Defuncti?

Roximè sequitur quæstio, An si corpora inhumata remaneant, aliquid desit illorum beatitudini, quorum erant corpora? Et quamuis satis plana sit, nec nodosam contineat difficultatem, propter aliqua tamen loca sacrae scripturae, quæ explicanda erunt à nobis, presenti loco agitabitur.

Primum igitur, sepulturam nihil prodesse, probatur ex c. 8. Matt. & Luc. 9. *Sine, ut mortui, sepeliat mortuos suos, tu autem uade, annuncia regnum Dei, & sequere me*: ubi apertè patris sperditur sepultura, & immediata sequela Christi præcipitur; nihil ergo ad meritum, vel ad præmium sepultura operatur.

Secundò. Luc. 7. & can. *Vbicunque sepeliantur*, & can. *habent* 13. q. 2. flere mortuos, phibetur; cū id ex pusillanimitate cōtingat, ergo & oīs alius cōmiserationis affectus erga illos.

Tertio. Matth. 23. execrantur Pharisei, qui edificabāt sepulchra Prophetarum, & ornabant monumenta Iustorum. *Va uobis scribae, et Pharisei, Hipocrytae, quia edificatis sepulchra Prophetarum, etc.*

Quartò. Ex can. *in presenti saculo*, eadem 13. q. 2. ubi dicitur, *in presenti saculo scimus, siue orationibus, siue consilijs inuicem posse nos adiuuari. Cum autem ad Tribunal Christi uenerimus, nec Iob, nec Daniel, nec Noe rogare posse pro quoquā, sed unumquemque portare onus suum*. Et hæc ex Hieronymo Gratian. ergo defuncto sepultura prodesse non potest.

Quintò. Ex D. August. in lib. de agenda cura pro mortuis, cap. 7. & habetur ead. q. can. *Anima*, qui canon non ex Augustino, sed à D. Greg. in registro sumptus est, *quod curatio funeris, cogitatio, & procuratio sepultura, et his similia, magis sunt consolationes uiuentium, quam subsidia Mortuorum*; & si quid prodest impio sepultura præciosa, oberit Pio uilis, aut nulla. Item quidquid mortuis impenditur, non est præsidium salutis aeternæ, sed humanitatis officium.

Quare hæc quæstio tractetur.

Primum argumentum. Matth. 8. Luc. 9.

Secundum. Luc. 7.

Tertium. Matth. 23.

Quartum.

Gratianus ex D. Hieron. Quintum. Ex D. Aug.

Corpora quo-
runda[m] Mar-
tyrum, p[er]mis-
sione Diuina
exposita sunt
canibus.
Sepultura in
Ecclesia, pro-
dest bonis, &
nocet malis.
D. Grego.

Prima Con-
clusio.
Sepultura nō
auget beati-
tudinem es-
sentiale, nec
minuit dam-
nationem.
D. Aug.
D. Chry[st].
D. Prosper.
D. Chry[st].

Secunda Cō-
clusio.
Sepultura sa-
cra auget Bea-
tis gloriā ac-
cidentalē, &
similiter dā-
natis penam
accidentalē.

Sancti in cœ-
lo vidēt se co-
li, & venera-
ri à fidelibus
hic in terra
degentibus.

1. Reg. 30.
Fideles uisū
Sanctorū se-
pulchris, eter-
nam ipsorū
memoriam
seruant.

Addit Augustinus; *corpora quorundam Martyrum canibus exposita fuisse permissione Diuina, ut Christiani addicerent, dum uitam propriam contempnunt, multo magis contempnere sepulchrum, ergo sequitur, quod sepultura Defunctis non prodest, quod enim prodest contemni non debet.*

In oppositum est textus in Can. *Cum graua*, 13. q. 2. Vbi habetur. *Quod sepultura in Ecclesia proficit bonis, & noceat malis, & est D. Gregorij lib. 5. Dialo. cap. 4. Pro resolutione præsentis dubij, pono aliquas conclusiones.*

Prima Concl. Sepultura non auget Beatitudinem essentialē, nec minuit damnationem, sed uoluisse illam habere, uel non, multum prodest. Est concl. D. Augustini, lib. 1. de Ciui. Dei, cap. 2. *Quod caruerunt (inquit) sepultura, nihil obest, uel prodest habere, nisi fuerint in causa, quod carerent.* Et cap. 3. exponit, quare non obest Beatitudini essentiali, quod idem dicit D. Chry[st]. homil. 60. in Genes. & D. Prosper, in senten. 89. & Can. *Vbicumq;* (il secōdo) 13. q. 2. Quod est D. Chry[st]. in Epist. ad Hebræos; *quemadmodum non prodest Damnatis sepultura preciosa, ita Sanctis uilis, uel nulla obest. Vbicumq; enim sepeliamur, Domini est terra, & plenitudo eius.*

Quod autem uoluisse carere sepultura sacra, obest Beatitudini, & proficit damnationi, Patet. Quia recipiet unusquisq; prout gessit in corpore; atqui uelle carere aliquo, quod ad pietatem, & religionē facit, sine peccato esse non potest, ergo, &c.

Secunda Concl. Sepultura sacra auget Beatis gloriam accidentalem, Damnatis uero pœnam similiter accidentalem. Prima pars probatur.

Honor. n. exhibitus sanctis in die festiuitatis eorū, auget illis accidentalē gloriā. Oēs. n. ipsos colunt, & ut Dei seruos, æternāq; Beatitudine fruētes, uenerantur. Vñ cum illo die propriē festiuitatis cuiusq; à Christianis, orationibus, pijsq; alijs operibus in honorē eorum incumbatur; hinc est, ut ipsi gloria accidentalis maior, maiorq; eo die augeatur. Sic et, qm̄ uident Sancti in Cœlo à Fidelibus hic in terra degentibus corpora sua humari, ipsiq; gloriosæ sepulturæ honorē exhiberi, gaudent maximē, ac lætantur, uidentes impleri illud scripturæ. Tribui, scilicet, spolia, & honores remanenti ad farcinas. Vñ cū anima corpore exuta, ad cœlestes Thalamos Diuini sponsi amplexibus fruitura perrexit, lætatur maximē, & accidentalis ei gloriæ cumulus accrescit, dum corpus suum erumnis, ac macerationibus afflictatum, & pro Domino Tyrannorum gladijs confossum, glorioso sepulchro uident à fidelibus honorari.

Adde,

A Adde, quod fideles, uisus sanctorum sepulchris, æternam eorum habent memoriam, facta sanctorum recolentes, miracula enarrantes, prodigia edicentes, & uitam eorum imitantes. Quid sit, ut cum omnia ista ex sepultura corporibus suis exhibita orientur, accidentalis eis gloria accrescat.

Quid plura? Et ipsi Christo gaudium augetur accidentale, dum sepulchrum eius à fidelibus deuotē uisitur; dicente Propheta: *& erit sepulchrum eius gloriosum.* Isa. 1. 1. Quoniam enim Christo, nec dotes (sub tali ratione) nec aureolæ à Theologo concedantur (licet ista dona in re perfectissimē possideat) accidentale tamen gaudium in eo non negatur, ut colligitur ex D. Tho. 3. p. q. 57. art. 1. ad 2. ubi dicit, *quod quando Christus ascendit ad cœlum, nihil ei accreuit, quantum ad ea que sunt de essentia gloriæ, siue secundum corpus, siue secundum animam; accreuit tamen ei aliquid, quantum ad loci decentiā, quod est ad bene esse gloriæ, & de hac dicentia, gaudium quoddam habuit; non quidem quod de hoc tunc nouiter gaudere inciperet quando in cœlum ascendit; sed quia nouo modo de hoc gaudisus est, sicut d. re impleta.* Atque in hoc (præter alia) differt Angelus beatus ab anima Christi. *Quamuis enim etiam Angeli proficiant in beatitudine accidentali (ut ait D. Tho. 1. p. q. 62. art. 9. ad 3. ex illo Lucae 15. gaudium erit in cœlo Angelis Dei, &c.) & exinde nona gaudia habeant; id tamen illis contingit usq; ad diem Iudicij, propter nouas reuelationes eorum que de nouo cognoscunt (ut ait D. Diony. cap. 7. Cœlest. Hierar. & D. Ambrosij, lib. de ijs qui mysterijs inuitantur, cap. 7. & D. August. lib. 5. super Genes. ad litte. cap. 19. & Hierony. in c. 3. ad Ephes. & D. Tho. 1. p. q. 117. art. 2. ad 1. quod non contingit in Christo: cum omnium singularium etiam cordium cogitationum sit cognitor, ut ait D. Tho. 3. p. q. 10. & ab instanti suæ conceptionis inspector.*

Hinc accedit, quod uirtus sanctorū, etsi magna erat, dum hic in terris uiuentes multa miracula faciebant, Demonesq; fugabant; multo sanè maior nunc est in Cœlis, ubi maiori uirtute, ac potentia decorantur. *Si enim Sancti (inquit Bernard. Sermone 2. in festo Apost. Petri, & Pauli) in terra adhuc positi, oia poterant, non quidem in se, sed in Christo, Qui d. nō poterunt hodie uiuētes in æterna felicitate cū ipso? Mortales adhuc, & morturi imperij uitæ, et mortis uidebatur habere. solo nimirum uerbo mortificantes uiuos, & mortuos suscitantes, quod magis nūc. cū honorati sunt nimis, nimis confortatus ē principatus eorū.*

Et sanè maximē elucescit hodie sanctorum uirtus in sepulchris. Demones enim ad eorum sepulchra torquentur.

A a 3 Vnde

Isa. 11.
Christo licet
dotes in re cō-
cedantur, ei
tamen negā-
tur sub noīe
dotis.

In Christo est
gaudium acci-
dentale, ex
D. Thom. quā
accreuit ei aliquid
quod s[ecundum] loci
decentiā, nō
quasi gaudiū
tunc illud in
eo inciperet,
sed quod nou-
iter impleū
uidit, & in
hoc differt
Angelus beatus
ab anima
Christi.

Angelis cre-
scit gaudium
accidentale in
dies usque ad
diem Iudicij.
D. Diony.
D. Ambrosij.
D. August.
D. Hieron.
D. Tho.

Christus est
cognitor om-
niu singularium,
& oīu cogitationū
cordium, ex
D. Tho.

Sancti maiori
uirtute, & po-
tentia pollēt
post mortem,
quā ante.
D. Bern.
Pulchra sentē-
tia de poten-
tia, & uirtute
sanctorū post
mortem.

Act. 5. & 9.
Psalm. 138.
Demones tor-
quentur ad se-
pulchra san-
ctorum.

D Hierom.

Vnde Hieronymus in Epithaphio Paulae Viduae ad Eusto-
chium Epist. 27. cum suam peregrinationem describeret, vi-
diffe se narrat *duodecim Patriarcharum sepulchra, ubi multis
intremuit consternata mirabilibus. Cernebat enim varijs Da-
mones rugire cruciatibus, & ante sepulchra sanctorum ululare
homines more luporum, uocibus latrare canum, fremere leonum,
sibilare serpentum, mugire taurorum, alios rotare caput, & post
tergum terram uertice tangere.* Hac ille.

Miracula ad
Sanctorum sepulchra facta
4. R. 5. b.

Theodoretus

Antiquus
mos est in Ecce-
sia, oblationes,
& donaria tum cerea
tum argentea
offerre pro ac-
ceptis a san-
ctis benefi-
cijs.

D. Chryost.
Alexandri
mors nihil ha-
bet coequan-
dum cum mor-
te Sanctorum.

Stephani pro-
tomartyris, &
aliorum sancto-
rum corpora
diuinitus re-
uelata.

Ex quo patet, quanta sit virtus Sanctorum in sepulchris,
quamq; a Demonibus formidetur. Nec parua est sepulchro-
rum sanctorum gloria, non parua eorum miracula; cum ibi
caecos illuminatos, claudos in pristinum cursum restitutos,
leprosos mundatos, tandemq; mortuos (vt patet in Elisei
sepulchro) ad pristinam vitam restitutos uideamus. *Hinc est*
(vt ait Theodoretus Cyren. Episcopus, lib. 8. de Graecaru affe-
ctionum curatione (qui liber est de martyribus) *ut homines
suis uotis facti compotes, sanctis magna dona persoluant, qua
sunt manifesta adeptae sanitatis indicia. Nam alij quidem (in-
quit ille) oculorum, alij uero pedum, alij porrò manuum simula-
cra suspendunt ex argento, auroq; confecta. Grassissima namq;
accipit eorum Dominus qualiacumq; sunt dona, nec exigua,
nec uilia dedignatur. Quippe qui, ea proferentis facultate me-
tuitur. Hac itaque omnium spectaculo ex porrecta, testantur
morborum depulsionem; cuius ipsa certissima signa sunt à sani-
tatem consecutus allata. Hac, inquam, sepulchrorum, ibi Marty-
rum, quae si uirtus ostendunt.*

Vnde Chryost. homil. 66. ad Popul. Antioch. sic ait. *Tu ue-
rò mihi sepulchrum ostendas Alexandri & profer diem, quo diem fi-
niuit: Sed nihil horum in signe, sed omnia destructa sunt, &
exterminata: Christi uero seruatorum, & sepulchra clara sunt
regiam assequuta dignitatem, & dies notissimi, Mundo festam
afferentes letitiam. Et illius quidem loculi, & proprii nesciunt:
horum autem sciunt & Barbari, & seruatorum crucifixi sepul-
chra, Regijs aulis sunt clariora. Non magnitudine & adificiorum
pulchritudine (nam & in hoc quidem superant) sed quod multo
maius est: conuenientium studio: Hac Chryost.*

Legimus in historijs Ecclesiasticis: Stephani Prothomarty-
ris, Gamalielis, Nicodemi, & Abibonis corpora, tempore Ioan-
nis Episcopi Hierosolimitani sub Theodosio Iunioris loco
incognito multis temporibus iacuisse, postmodum Luciano
presbytero de uinitus admonito inuenta fuisse, honorifice
sepulta, & in sanctam Ecclesiam Syon translata, Et apud D.
Ambrosij, Gervasij, & Protasij corpora, Dei monitu inuenta
cum

A cum in Philippi adibus sepulta essent, sacro, & insigni loco,
eodem Antistite curante, collocata sunt. Nec alia de causa
Sanctorum corpora, Deo reuelante, & iubente, illustriori lo-
co, & tumulo condecorata sunt, nisi, vt populis pietas, & de-
uotio; Sanctis uero suis accidentaliter gloria augetur.

Adde, quod Beatis de Deo gaudium crescere non potest;
sed sicut accrescit eis gaudium de gloria corporis, vt ait S.
Tho. in 3. distin. 1. 5. q. 2. art. 5. quæstiuncula 2. & in 4. d. 12. q. 2.
art. 1. q. 2. Ita quoque de omni eo, quod ad decorem suorum
corporum ad Dei gloriam adhibetur.

Quid? quod etiam si ea exhumata profligantur, ac in ma-
re, uel in ignem projiciantur; cum ex hoc maior Dei gloria,
& Martyrum, seu Sanctorum uirtus resultet. Etenim ex igno-
minijs sepulchris, & ossibus Sanctorum irrogatis (sicut ex
malo bonum) maiorem saepe Deus nominis sui gloriam,
Populorum conuersionem, ingentia miracula, summa sua
prouidentia elicit.

Hoc autem gaudium accidentale in Beatis, Paludan. in 4.
d. 2. 1. q. 1. art. 4. conclusionem 3. dicit non esse æternum, seu cõ-
tinuum. Quoniam non semper actu recolunt de omnibus,
de quibus est eis gaudendum. Sed hoc decidere, non est hu-
ius loci.

B Secunda uero pars C õclusionis, de Damnatiss, patet. Sicut
enim de Iuda proditore dicitur, *quod bonum fuisset illi si na-
tus non fuisset;* sic de multis uerè pronuntiandum est, melius
fuisset illis, si sepulti non fuissent: cum ex eorum monumen-
tis, illorum praua doctrina, & peruersi mores in hominum
memoriam reuocentur, quàm ediscentes, & imitantes sibi
ipsis æternam pœnam; ijs uero nouum gradum accidentaliter
pœnæ lucrantur. Nonne in Mahumeti famosissimo sepul-
chro, & multorum perditorum hæreticorum hæc uerissima
esse dices? Memoriam monumenta conseruant, etsi præcio-
sa, uel amplissima sint, apud uulgus, illorum statum, & genus
uiuendi tanquam bonum, & laude dignum prædicant, &
edicunt.

Quod autem Damnatiss sepultura sacra noceat, clarius,
eidentiusq; demonstramus. Dum enim uident sibi nõ pro-
desse, quod aliàs (si absque peccato decessissent) profuisset;
sciuntque peccata commissa esse in causa, vt talis eis sepultu-
ra non proffit, maxime affliguntur, & torquentur, eorumq;
pœna per accidens productior, & intensior euadit.

Amplius. Sicut Dæmones orationibus, hymnis, canticis,
psalmodijs, aqua benedicta, atque alijs in eos sacris exe-
crationi-

Beatis accre-
scit gaudium
de omni eo qd
ad decorem
suorum cor-
porum, ad Dei
gloriam adhi-
betur. Vnde
& de iniu-
rijs eorum cor-
poribus post
mortem illa-
tis, gaudent,
& lætantur.

Gaudium ac-
cidentale in
Beatis, secun-
dum Paluda-
dum. Quoniam
non est conti-
nuum, quia
non semper
actu recolunt
de omnibus.
Sed hoc deci-
dere, non est
huius loci.

Optima ratio
cur malis, ex
sepultura, pœ-
na accidentali
accedat.

Dānati ideo ex sepultura penā accidentālē habent, quā nihil ex ea utilitatis se percipere vident.

Dānati vident beatorū gloriā in generali, & hoc tū vſque ad diem Iudicij. D. Tho.

Ex cognitione bonorum quæ in hoc mundo mali fecerunt, nō diminiuitur in eis dolor. D. Tho.

Ex ijs q̄ sunt in hoc mundo eam Dānatis ostendunt, quæ eorum tristiā augere p̄t. ex D. Tho.

Turrecrema.

Tertia Conclusio.

Aliqñ dānatis, carere sepultura auget penā accidentalem.

Hero. 22. e

crationibus afflictiatur, & distorquetur Ita dānati in sacris cemetarijs sepulti, dū ibi rones, & diuina celebratur, noua, & magna pœna afficiuntur: Cū ab eorum utilitate, & cōmodo excludantur. Hoc est magnum chaos, quod inter Lazarum, & Mendicum intercedebat, impotentia, & inhabilitas ad Ecclesiæ suffragia consequenda.

Adde, quod sicut Dānati, uidendo gloriam Beatorum, quod tantum in generali, & vſque in diem Iudicij solum illis permissum est, (iuxta doctrinam D. Tho. 4. d. 50. quæst. 2. arti. 2. quæstiunc. 3. & quodlib. 8. ar. 17.) magis cruciantur dum vident gloriam quæ sibi non prodest: ita eorum quoq; tristitia augetur, dū loca sacra, Beatis ad gaudium prodesse cognoscunt; sibi verò nequaquam. Et quamuis animaduertant, eleuisse sepulturam in loco sacro bonum opus fuisse; ex hoc, sicut etiam ex cognitione omnium bonorum quæ fecerunt, non diminiuitur dolor eorum, sed magis adaugetur, vt docet D. Thom. 4. dist. 13. artic. 5. quæst. 1. ad quartum, & dist. 50. q. 2. artic. 2. quæst. 1. Quinimo ex his quæ sunt in hoc mundo, eam tantum Dānatis ostenduntur, quæ possunt eorum tristitiam augere. Ita S. Tho. 4. dist. 45. quæst. 2. ar. 2. q. 1. & d. 50. q. 2. ar. 2. quæst. 3. ad primum.

Accedat huc, Quod is sicut minus amat, quos prius inordinate dilexerunt in hoc seculo, vt ait idem D. Thom. ead. d. 50. quæst. 2. artic. 1. quæstiunc. 4. ad secundum. Ita multo minus eorum corpus, quod culpæ, & pœnarum organum, & instrumentum fuit. Quocirca sicut illud odio prosequuntur, sic tristantur se loco sacro tumulatos fuisse, & merito dolēt, ac pœnitent, se voluisse æde sacra humari.

Hoc etiam comprobatur ex Can. Cū gratia, & Can. quibus peccata, 13. quæst. 2. Turrecre. ibid. concl. 4. num. 7. putat, hanc conclusionem procedere circa illum, qui non obstante, quod cognosceret se indignum, sepulturā tamen in tali loco propter humanam gloriam procurauit. Quoniam si ipse hoc nō disposuit, non imputabitur ei ad peccatum. Et quantum ad rationem culpæ bene dicit; sed nos circa pœnæ augmentum conclusionem posuimus.

Tertia Conclusio. Dānatis aliquando carere etiam sepultura pœnam auget, & patet. Quidquid enim opprobrium corporibus suis accidit, hoc pœnam illis accidentalem adauget. Vnde cū se vident inhumatos, torquentur maxime, scientes propter peccata hæc omnia illis euenire. Recordantur enim verborum Domini per Prophetam contra eos, dicentem, sepultura Asini sepelietur, qui in agris inhumatus

tus

Artus iacet, ferisq; ac alijs animantibus in cibum expositus. Sermo Domini Isai. 22. contra Somnam iniquum templi præpositum dilucidè id ostendit, dū ab excisa sibi sepultura in templo reijcitur, & quasi pilam in spatiosum, & latum campum in sui ignominiam deijcitur. Vade (inquit Dominus) ingredere ad eum, qui habitat in Tabernaculo, ad Somnam præpositum Templi, & dices ad eum. Quid tu hic? Aut quasi quis hic? Quia excidisti tibi hic sepulchrum; excidisti in excelso memoriale diligenter; in petra tabernaculum tibi. Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus galinaccus, & quasi amicum subleuabit te, coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam, & spatiosam, ibi morieris, & ibi erit currus gloria tua, ignominia domus Domini tui, & expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te. Et rectè ut ait D. Thom. dicta dist. 50. q. 2. artic. 2. quæst. 1. & artic. 3. quæst. 1. Nihil erit in Dānatis, quod non sit eis materia tristitia, nec deerit eis aliquid pertinens ad tristitiam. Et quamuis sit futura in illis pœnarum transmutatio, seu successio, secundum illud Iob 24. Admirum calorem transibunt ab aquis nimum; hæc varietas pœnarum, illos nō refrigerabit, sed magis affliget sine aliqua spe euasione: vt egregiè idē S. Tho. 1. p. q. 10. ar. 3. ad 2. & 1. 2. q. 67. ar. 4. ad 2.

B Quarta Conclusio. Sepultura corporum in loco sacro, prodest animabus Defunctorum, existentibus in purgatorio. Hæc Conclusio est catholica, & contraria erronea.

Aneas Syluius in libro de origine Boemorum. c. 35. vt refert Castro, lib. 13. aduersus hæreses verb. sepultura, inter cæteros errores Valdensis, hunc recenset, quod nihil prodest animæ, corpus in loco sacro sepeliri. Qui error merito dānatur (inquit Castro) Quoniam etsi nō prodest ad gloriam animæ augendam (essentialē intellige) aliam tamen habet non contemnendam utilitatem, vt ait D. Thom. ead. dist. quæst. 2. ar. 3. dicens: quod locus sacer prodest sepulchro non ex opere operato, sicut sacramenta, & martyrium, sed ex opere operantis. Et id (ut optimè exponit Turrecre. in dicto Can. Cū gratia, num. 5.) multipliciter.

Primò, dū ipse Defunctus, vel alius, corpus eius tumulari in loco sacro disponens, patrocinio Sancti illius Ecclesiæ se committit. Cuius precibus remissio pœnæ Purgatorii, credendum est citius impetrari.

Secundò. Quia (cæteris paribus) ex Diuina ordinatione triumphans Ecclesia specialiter orat pro illis, qui in illo loco sacro sunt sepulti.

Tertiò.

Isai. 22.

Nihil erit in dānatis q̄ nō sit eis materia tristitiæ. D. Tho.

Iob 24. d

Varietas pœnarū non refrigerabit dānatos. D. Th. Quarta Conclusio

Sepultura corporū prodest animabus defunctorū existentium in purgatorio, & est de fide contra Aneam Syluium.

Castro.

Valdensis error.

Locus sacer prodest sepulchro non ex opere operato sed ex opere operantis, ex D. Tho.

Turrecrema. Probatur Primò.

Sepultus in loco sacro committit se patrocinio Sancti, illius Ecclesiæ. Probatur Secundo.

Probatur ter-
tio.

2. Mach. rz.
D Diony.
Areo.
Qualis fue-
rit ritus sepe-
liendi mor-
tuos à tēpore
Apostolorū.

Missæ sacri-
ficij ualor.

D Isid.
D. August.
Raba.
D Diony
Conc. Flore.
Cōc. Triden.
Tertullia.
D. Cypria.

D. Ambro.
D. Chrysof.

D. August.
D. Gregor.
Theophil.
D. Damasc.
D. Epipha.
D. Athanaſ.
Matt. 10.
D. August.

Tertio Quia ministri, & psonæ Ecclesiasticæ, quæ eo loco C
deseruiunt, tenentur, cæteris paribus, frequentius, & specia-
lius pro illis orare, quæ orationes multum illis iuant, ut à
peccatis, id est pœnis, soluantur, ut dicitur 2. Mach. 12.

Dionysius Areopagita, in lib. Ecclesiastica Hierarchia c.
2. & 7. ritum sepeliendi sacerdotem à tempore Apost. sic ser-
uatum describit, nempe. *Cuncti Cathecumæni, ministri, sacer-
doies, postremo Pontifex Defunctum ante altare depositum cō-
salutabant supra quem fundebat oleum. Prasul, & oratione fa-
cta in laudē defuncti, Psalmiq; & hymnis decantatis, tandē ho-
nesto in loco ponebat corpus cū aequalibus alijs corporibus sãctis.*
Vide quātū ministrorū Ecclesiæ orōnes auxiliētur mortuis.

Denique in Ecclesijs sacrum officium missæ celebratur,
quod ex opere operato mortuis, & præsertim ibi quiescenti-
bus ad pœnarum remissionem prodest, & ualet. Quod certif-
simum est, tum ex ritu uniuersalis Ecclesiæ & Apost. traditio-
ne, ut Isid. lib. 1. de officijs Ecclesiasticis cap. 8. & Augustinus
de uerbis Apostol. serm. 32. & Rabanus lib. 2. de institutione
Clericorum, cap. 44. & Dionysius loco citato tradunt; tum
ex generalium Conciliorum definitione, ut in Cabilonen-
si, & habetur de consecr. d. 1. in Concilio Florentino, in De-
creto de sacramēto ordinis, & in Trid. c. 2. & Can. 3. sess. 22.

Adde quòd ueteres Patres, ritū offerēdi sacrificium Mis-
sæ pro mortuis, traditionem Apostolicam esse testantur. Ita
Tertullianus, qui post Apost. spatio 200. annorum uixit, in
libro de corona militum, Cyprianus lib. 1. epist. 9. ad Clerum
& Plebem Furmitanorum: Ambros. lib. 2. epist. 8. Chrysof.
homil. 1. in primam Epistolam ad Corinth. & homil. 21. in
acta Apost. D. Augustinus libro de hare. ad Quod uuldeum,
cap. 53. & in Enchyridion. capit. 110. & lib. 9. Confess. cap. 11.
& 12. & 13. & li. de cura pro mortuis gere. cap. 1. & de uerbis
Apostoli ser. 34. Gregorius 4. Dialog. 55. & Theophi. super il-
lud Matth. *Eum timete qui potest mittere animam in gehennā.*
Et Damasc. in sermone, *Quod qui in fide hinc migrarunt, sa-
cris operationibus, & uiuorum beneficij multum inuentur, &*
Ephiphanius contra Ærium, hareli 55. & Athanaſ. in sermo-
ne eorum qui obdormierunt.

Quòd si in ueteri lege offerebatur pro mortuis (quod af-
firmat D. Augustinus in libro de cura pro mortuis gerenda,
& expressè habetur dicto c. 12. 2. Mach. quòd Iudas miserit
duodecim millē dragmas, ut offerretur pro mortuis) quo-
modo nouæ legis sacrificium ad mortuos non se extendit?
Nōne Christus Dominus in Cruce obtulit se pro mortuis?

Nonne

A Nonne instituit hanc oblationem faciendam in die Cœnæ
in sui commemorationē pro omnibus uiuis, & defunctis:
Immo ipsemet Christus, ut sacerdos in æternum, & caput
Ecclesiæ in altari offert se, incruenter tamen, in remissionē
omnium pœnarum, & culparum uiuorum, & mortuorum.

Quocirca hoc sacrificium satisfactorium esse, & propitia-
torium (quamuis non meritatorium animabus purgatorij, cū
augumentū gratiæ capaces nō sint in eo gradu gratiæ confir-
mata, in quo è vita discesserūt,) nemò catholicorū dubitat.

Mitigantur autem, & tollantur eorum pœnæ in Missa, nō
solum ratione sacrificij; sed etiā ratione orationum, &
pœcum, quæ in ea funduntur pro ipsis animabus nomine
Sanctæ, & Catholice Ecclesiæ prolatarum. Quæ orationes,
semper satisfactionis ualorem habent; quomodocumque
Missa pro mortuis dicatur. Impetrationem uerò tunc ha-
bent, quando exprimitur petitio uerbis ad Deum: sicut cū
dicitur. *Fidelium Deus omnium conditor, & redemptor, &c.*
Et huiusmodi alia. Vnde sequitur, melius esse pro mortuis

Missam celebrare de reque, quàm de Sancto: Cū in hac
non habeatur illa impetratio, quæ habetur in Missa propria.
Ex quo capite utilior illis existit, licet essentialis ualor, nem-
pe ipsum sacrificium, æqualis sit illis in omni Missa. Ita S.
Thom. 3. par. quæst. 82. artic. 6. Syluest. uerb. Missa, 1. num. 8.
conclusionē 2. Soto, in 4. dist. 13. quæst. 1. art. 6. per totum, &
artic. 8. de pœcibus mali Sacerdotis, sed addit Idem S. Tho.
*quod hoc potest recompensari per maiorem deuotionem cele-
brantis, uel eius, qui facit eam celebrare, aut per in tercessionem
Sancti, in cuius uenerationem celebratur, eius auxilium im-
plorantis, ut in 4. d. 45. q. 2. ar. 3. q. 1. ad 5.*

Vnde quidam non irrationabiliter iuxta Syluest. dicunt,
nullam Missam Defunctis esse Salubriorem, quàm propria
diei: arguuntur text. in cap. 2. de celebratione Missarum, Et
ita sentit Supplementum.

Quinta Conclusio. Sepultura corporum, prodest uiuis se-
peliētibus, & alijs. Hæc Conclusio est Turrecr. ubi supra;
& probat.

Primò, quātūm ad corpus. Ne homines aspectu deorū
cadauerum perhorrescat, & ad euitandum factorem, & pes-
stem arcendam.

Secundò, quātūm ad animam. Quoniam in depositis si-
des Resurrectionis astituitur, recordatio quatuor nouissimo-
rum, Mortis, finalis Iudicij, pœnarum, & præmiorum in
mente uidentium excitatur.

Tertio.

Psal. 109. b

Pœnæ fide-
lium mortuo-
rum quō in
Missā mitigē-
tur.

Melius est p
mortuis cele-
brare Missā
de reque, q̄
de Sancto.

Valor essen-
tialis sacrifi-
cij, æqualis
est in omni-
bus missis.
D. Tho.
Sylueit.
Soto.

Syluest.

Quinta Con-
clusio.

Sepultura
corporū pro-
dest uiuis se-
peliētibus,
& alijs.
Turrecr.
Probatur Pri-
mo.
Secundò.

Tertio.

Templum ex vi suae consecrationis, habet uirtutem facilius impetrandi à Deo quod petitur.

Quarto.

D. August.

Quinto.

Tobias sepeliendo mortuos Deum promeruit ex Augustino.

Tob. 12.

Octauo.

Sepultura est consolatio consanguineorum.

Septimo.

Ex sepultura mortuus, & consanguinei honore afficiuntur.

Octauo.

Sine sepultura mortuorum memoria euanesceret.

Ex sepultura dignoscuntur fideles ab infidelibus.

Nono.

D. Gregorius Vltima Conclusio.

Luminaria, faces, panni, & alij sumptus in sepulchris, profunt non per se, sed per accidens defunctis.

Primo.

Secundo. Faces accensae propter decem causas iuxta mortuos ponuntur.

Tertio. Christiani prouocantur ad orandum pro defunctis, & magis ualet oratio in Ecclesia fusae pro defunctis, quam extra. Quoniam templum ex ui consecrationis, habet uirtutem facilius impetrandi à Deo, quod petitur.

Quarto. Quia homines mouentur ad opera misericordiae faciendae pro mortuis. Ita Augustinus in lib. 1. de Ciuit. Dei capit. 4.

Quinto. Quia fideles facilius Deum promerentur, ac propitium sibi faciunt. Vnde dicit Augustinus ibid. *Tobiam sepeliendo mortuos, Deum promeruisse.* Tob. enim cap. 12. dixit Angelus; *quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & abscondebas mortuos per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Deo.* Quae omnia ei uisionis gratiam impetrarunt.

Sexto. Quia funus, & sepultura, est consanguineorum, & affinium consolatio.

Septimo. Quoniam mortuus ipse, & consanguinei ex sepultura, honore afficiuntur.

Octauo. Quia aliam memoria mortuorum apud homines euanesceret.

Adde, quod ex hoc dignoscuntur fideles ab infidelibus, ut etiam mortui ab iniuicem separentur, ne communicent post mortem, qui in eadem fide uiuentes non communicarunt in uita.

Vltimo. Quoniam, dum uiuentes desiderium eligendi sibi sepulturam in loco sacro, & decenti habent, profecto religiosum actum exercent, (Cum hoc per se sit expetendum) ut corpus suum apud alicuius sancti corpus in loco congruo, ubi multa pro defunctis suffragia funduntur collocetur, ut docet diuus Gregorius.

Vltima Conclusio. Luminaria, faces, panni, & alij sumptus funerum, profunt non per se, sed per accidens defunctis; et hoc dupliciter.

Primo, in quantum pauperes etiam sacerdotes ex illis recreantur; & subueniuntur, & Ecclesia decoratur.

Secundo, in quantum uiui per talia excitantur ad compatiendum mortuis, & per consequens ad orandum pro eis. Accensae uero illae faces, quae circa monumeta, seu corpora defunctorum, ponuntur, decem causas, aut significationes habere possunt, ut docui dum apud Vaticanum in Basilica S. Petri Theologum agerem in meis perfectionibus super psalmum tertium, quas hic consolationis gratia placuit adijcere.

Prina

A Prima est propter fidem. Adhibentur enim in argumentum & signum, quod illud corpus circa quod accenduntur, est fidelis, & Christiani hominis, quod etiam arguitur ex illis Crucibus, quae in sepulchris optimè adhibentur.

Secunda. Ad fidem, seu spem resurrectionis astringendae. Ecclesia enim non reputat illa corpora extincta, & perpetuo in pulueres resoluta mansura, sed iterum uiuura, & resurrectura. Et ratio D. August. in psalm. 15. *Caro meo requiescet in spe, & psalmo 4. In pace in idipsum dormiam, et requiescam.*

Tertia. Quia fax illa accensa, est symbolum lucis, quo illorum corporum animabus lucem aeternam precamur. Iuxta illud. *Lux aeterna luceat eis Domine. etc.*

Quarta. Faces illae accensae, sunt species oblationis pro usu Ecclesiae, & ministrorum.

Quinta. In religionem, & cultum Dei.

Sexta. *Quia illa caro est pars seu membrum Christi, templi, et uas spiritus sancti, in quo gratia, fides, spes, et charitas habitant, & est ratio D. Augustini.*

Septima. Lucent candelae, ut ostendatur Deo cuncta uiuere, & lucere, iuxta illud: *Regem cui omnia uiuunt etc.* Et quoniam omnium cordium scrutator est Dominus, Act. 1. & operum inuestigator. *omnia enim nuda, et aperta sunt oculis eius,* ut dicitur. Hebreo. 4. d. ideo accenduntur faces, quasi denotent Dominum defunctorum omnium merita, discussisse, & lucidissima iudicij sui face iudicasse. Dicitur enim: *seruabor Ierusalem in lucernis.* Soph. 1.

Octaua. Ad animae immortalitatem profitendam. *Lucerna enim Domini, anima hominis est.* Prou. 20.

Nona. Quod feruentius fideles excitentur ad orandum, & suffragandum.

Decima. Ut cognoscatur, Christianos haec agere pro animabus, quae sunt in Purgatorio, cuius flammis patiendo, purgantur. *Erunt enim saluae quasi per ignem.*

Huiusmodi autem ritum accensarum candelarum circa sepulchra, antiquissimum esse testantur historiae. Vnde Nicephorus lib. 1. cap. 20. narrat, Apostolos cum facibus ardentibus interfuisse Beatæ virginis exequijs. Simeon Meta. in uita Beati Nicolai, meminit ad tumulos accendi solitas faces. Nazianzenus in oratione in obitu fratris. Caesarei in Historia Tripartita lib. 8. cap. 1. lib. 9. cap. 3. lib. 10. cap. 8. & 26. Ildo. 7. Ethimo. cap. 22. Rabanus lib. 1. ca. 19. & Athanasius apud Damascenum, sermone pro defunctis. Nunc autem reliquum est, ut ad argumenta in princ. quaestionis posita respondeamus.

Ad Pri-

Primo propter fidem.

Secundo ad astringendam fidem & spem resurrectionis. D. August.

Psalm. 15.

Psalm. 4.

Tertio quod fax accensa est symbolum lucis.

Quarto quod sunt oblationis species pro usu Ecclesiae.

Quinto propter Religionem & cultum Dei.

Sexto quod caro mortui, est pars seu membrum Christi, ex D. August.

Septimo candelae lucet ut ostendat, Deo cuncta luce-re.

Acto. 1.

Heb. 4.

Nota cur faces accendantur ante mortuos.

Sopho. 1.

Octauo ad animae immortalitatem profitendam. Prou. 20.

Nono quod fideles feruentius ad orandum excitantur.

Decimo ut cognoscatur, haec Christianos agere pro animabus purgatorij igne purgantur.

Ritus accendendi faces iuxta sepulchra, antiquissimus fuit.

Ad primum. Christus non prohibuit sepulturam.

Parentū necessitas eximit filium ab obligatiōe iugrediendi Religionem.

D. Tho. Religiosus pfectus est iam mortuus mūdo.

Cū cultus parentū eximit nos à Dei seruitio, non est pietatis actus in sistere culti parentum cōtra Deum.

D. Hiero. quō doceat calcare patrem, & matrem.

Cur Christus prohibuit discipulo sepulturam patris, ex DD. Ambrosio, & Chryso.

Filius qui sepelire patrē à Christo petiuit, non petiuit sepelire se cundū D. Cyrillum, sed ipsū ēt in senectute alere, quousq; sepeliretur.

Caietani ponderatio. Quid sit mortuos sepelire mortuos suos ex D. Greg.

Caiet expositio circa uerba Domini.

Ad primum ex Matth. & Luc. Respondeo, quòd ibi cū Saluator prohibuit, mortuos sepelire, non intendit prohibere, seu improbare officium sepulture, aut obsequium patri à filijs debitum; sed sensus est, quòd quando quis vocatur ad alius munus, non debet retrocedere propter minus, nec humana Diuini antepōnda esse. Ex quibus locis concludit S. Tho. 2. 2. q. 101. art. 4. in corpore, & ad tertium, *quod qui est in saculo constitutus, si parentes eius absque suo obsequio possunt sustentari, licitum est eorum obsequia intermittere, & ad Religionem transire. Secus in iam professo; cum sit mortuus mundo.* Et quando cultus parentum abstrahit nos à cultu Dei, iam non esset pietatis actus cultui parentum insistere contra Deum. Vnde Hieronimus in Epist. ad Eliodorum ait: *per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem ad vexillum Crucis euola, summum pietatis genus est, in hac re suis se crudelem.*

Vnde D. Chrysof. & D. Ambros. dicunt, Ideo Dominum prohibuisse discipulo sepulturam patris, nec ei permisisse tantam temporis dilationem, quantam poscebat, ut eum à multis malis exiperet. Solent enim post mortem patris oriri lites, & diuisiones hereditatum, curæ temporalium discussio, & dispositio paterni testamenti, & alia huiusmodi; per quæ homines à sequela Christi auocantur, & hæc intendit Dominus prohibere: & præcipue, quia alij erant, qui complere possent funeris sepulturam.

D. Cyrillus in Luc. exponit, discipulum illum petiisse non patrem iam Defunctum sepelire, sed adhuc uiuentem in senectute sustentare usque quò sepeliretur. Quod nec illi fuit concessum, existentibus alijs, qui eius curam habere possent consanguinitatis vinculo adstricti.

Caietanus similiter exponit, & ponderat non dixisse, *patrem meum mortuum*, sed absolute, *patrem meum*, petens totum tempus vitæ paternæ, non autem exiguum tempus sepulture paternæ. Sed quem sensum habeant uerba sequentia, *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos*, pulchrum erit cognoscere.

D. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 29. *mortui* (inquit) *mortuos sepeliunt, quando peccatores peccatorum favoribus premunt. Qui enim peccantem laudibus prosequuntur, extinctam sub uerbis agere abscondunt; & qui hoc faciunt, amici, aut consanguinei sunt, qui dare operam potius debuerunt, ut mortuus suscitaretur, sicut sorores Lazari, quam ut sepeliretur.* Caietanus, autem aliter exponit. *Sic enim*, (inquit) *Domini*

A minimum fuisse loquutum, ad significandum proportionem, imò similitudinem inter Curatores, & Curandos; & mortuos appellat illos, quorum studium est circa mortalia, ac si aperte dixisset; *Dimitte Curam rerum mortalium his, quorum studium est circa mortalia, tuum autem studium sit circa aeterna.*

Ambrosius, Ilar. & Chrysofomus, diligenter ponderant pronomen, *suos*, ac si dicere uoluisset, *Infideles mortuos, non esse sepeliendos; nisi à mortuis Deo; neque esse admiscendos memorijs Sanctorum, sed his qui sunt Deo mortui relinquendam sepulturam eorum, qui & ipsi Deo mortui sunt: quibus sacra oblationis ueneranda communio non suffragatur, Christianos. uerò Deo uiuentes debere sepelire suos mortuos, & non simpliciter, eos debere sepultura committere; sed pro eorum salute, Dominum deprecari, suffragia præstare, & oblationem corporis Domini facere, quasi diceret: mortui Deo sepeliant mortuos Deo, mortui mundo, & uiuentes Deo sepeliant pariter mortuos mundo, Beati enim mortui, qui in Domino moriuntur.*

Ad Secundum, ex Luc. 8. & 7. Respondetur, quòd saluator non prohibuit fletum. Nam Act. 8. & 9. Laudantur sepelientes Stephanum, & facientes planctum magnū super eum. Filij similiter Israel, mortuo Aaron in summitate montis Hor, *Fleuerunt enim triginta diebus per cunctas familias suas, ut patet Num. 20. Nec Ioseph, dum sepeliret patrem, & fletet, peccauit. Genes. 50. Immo saluator, Maria, & Marra flebant in morte Lazari Ioan. 11. Verum fletus qui non procedit ex uero amore, sed ex ficto animo, & mendaci intentione, damnatur. Fletus item uerus, alius est cum spe Resurrectionis, ut est Christianorum, & hic est laudandus, Alter qui non admittit consolationem, aut spem Resurrectionis, ut D. Paulus ait, & hic prohibetur à Christo.*

Adde, quòd Saluator ibi non inhiuit fletum, sed uerbis hortatorijs usus est, tribuens spem Resurrectionis, & beneficii subsequenti; & mortuum quidem illum de ferri prohibuit, quia mox uocis suæ potentia à morte ad vitæ limina erat reuocaturus.

Nec obstat, Dominum Num. 19. prohibuisse ingressum in domum mortui, quia *umbrā habebat futurorum honorū*, quid nobis in lege gratia esset faciendum præfigurabat. Neque aliud sanè Dominus illo præcepto contendeat, quam à morticino peccati fugare suos, & à mortis, frigidissimo algore repellere.

Ad Tertium, ex Matth. 23. & Luc. 11. *Va Vobis, qui edificatis monumenta Prophetarum*, Respondeo cum Theoph. & Orige.

Ponderatio, D. Ambros. Ilar. & Chrysof. circa illud pronomen, *suos*.

Ad Secundum. Actor. 8. & 9.

Num. 20. Gen. 50. Ioan. 11.

Quis fletus, & que lachrymæ dānātur.

Fletus bonus admittit consolationē, & est eorū, qui spem hñt resurrectionis, fletus autē malus, non. Nota.

Num. 19. Prohibitio Dñi in lege ueteri, ne ad mortuū accedat, quid nos in lege græ facti effemus præfigurabat. Ad Tertium. Theophil.

Orige.

Orige. q̄ non reprehenditur his in locis à Dño sepultura; C sed imitatio ipsorum, uidelicet, quia sepeliebant iustos, quos occiderant Patres eorum, & ipsi imitantes patres, iustos etiã occidebant, quos deinde sepeliebant.

Caietani pul-
era pondera-
tio.

Eleganter autem notat Caietanus, *Dominũ noluisse repre-
hendere adificationem, & ornamenta sepulchrorum Prophetarũ. Hoc enim (si fiat affectu Religionis) actus laudabilis est, nec
est mali testificatio; sed per retorsionem argumenti uoluisse con-
cludere, esse filios homicidarũ, non solũ uerbo, (dicendo, quod pa-
tres nostri interfecerunt) sed etiã facto, consummando opus pater-
nũ occisionis, cũ exhibitione sepultura.* Consumatio enim ope-
ris circa mortuum occisum, est sepelire illum. Et merebantur Pharisæi hanc retorsionem suorum operum in malum, quia ex hypocrisis sepulchra Prophetarum condebant, & ornabant, ut significarent, se detestari crimina patrum suorum in prophetas, & tamen persequebantur Iesum caput omnium Prophetarum.

Propter duo
causas. I. mor-
tuis monu-
menta exigũ
tur uel ad lau-
dandum, ca-
sos, & cõfui-
dendum ce-
dentes, uel
contra.

Iansen.
Paulus de Pa-
latio.
In quo pecca-
uerunt Phari-
sæi.

Isai. 22.

Iansen. c. 84. suæ concordia Euangelicæ, distinguit dupli-
ci intentione monumenta erigi caelis, *aliquando in laudẽ ce-
lorũ, & occidentiũ uituperiũ, aliquando e conuerso, in uitupe-
rium Cæsarum, & in laudẽ, ac tropheũ eorũ, qui eos occiderunt.*
Et dicit, pharisæos hoc secundo modo erexisse. Quocirca me-
rito à Domino redargui, & execrari in illis uerbis. *Va uobis, D
qui edificatis &c.*

Paulus de Palatio, mouet dubiũ, in quo peccauerint Pha-
risæi iustorum monumenta facientes, ut Dominus tan-
tum uæ illis minetur?

Et Respondet, duplici peccato eos peccasse, primo quod uiri
*iniqui, & prophani, ossa ossibus Prophetarũ auderent contrecta-
re.* Si enim Sobnæ prophano Templi Præposito nõ occisori
cuiusquam uolenti in loco sacro sepulchrum sibi excedere di-
ctum fuit: *quis tu hic? Et quasi quis hic? quia excidisti tibi se-
pulchrum?* quibus uerbis significatum fuit, illi fas non fuisse
in loco sacro sepeliri; quanto fortius dicetur his uæ, qui cũ
iniqui essent, & pleni sanguine, religiosa Sanctorum corpo-
ra tangebant? Quapropter sacrificia, incensum, & holocausta
à sanguineis manibus exhibita, abominabilia Domino sunt:
ut ait Isai. Ergo & funerales honores uiris sanctis à peruer-
sis exhibiti, abominabiles Domino erant.

Isai. 1. b.

Secundò peccabant, *quoniam in se ipsis confidentes dicebãt
se non futuros fore malos, si tempore suorum maiorum ad fuisset
sent. Atque ita dicebant: si fuisset in diebus patrum nostro-
rũ, non fuisset socij eorũ in sanguine.* In quo peccabat, cùm
& iu-

A & iusti sine Deo peccent; ac cadant; ut patet in Petro.

Ad Quartum. Gratianus glossat Hieronymum de impæ-
nitentibus, quibus quomodo sepultura non prodest, iam est
expositum.

Ad Quartũ
Gratianus.

Ad Quintum. D. Augustinus varijs in locis utilitatem se-
pulture tradidit, serm. 22. de uerbis Apostol. 1. de Ciuit. Dei,
13. & in lib. de cura pro mortuis gerenda, capitu. 1. 4. & 9. Et
quamuis illa non prosint per se; prosunt tamen per accidens
defunctis, modis supra assignatis. Ex promissione autem il-
la Diuina, quod corpora Martyrum canibus tradita sint post
mortem, dicant Christiani, quod propter temorem caren-
di sepultura, non debent illi à Christi fide trepidare, non au-
tem, quod sepulchrum debeat absolutè contemni.

Ad Quintũ,
D. August.

QVAESTIO TERTIA.

*An sepultura Christi fuerit causa effi-
ciens nostræ salutis?*

B

Idetur, quod non.

Primò uulnus lancea illatum à longi-
no Christo Domino post eius mortem
non fuit causa efficiens nostræ salutis, cũ
ante separationem animæ à corpore Chri-
sti cõsumatum, & absolutum fuerit opus
redemptionis humanæ, ergo multò mi-
nus eius sepultura.

Primum ar-
gumentum.

Secundò. Nihil in Christo potuit esse causa salutis nostræ
effectiua, quæ non fuerit eiusdem quoq; meritoria; sed me-
ritum Christi terminatum fuit in eius morte, nec post mor-
tem, Christus ullo pacto meruit, uel actionem meritoriam
exercere potuit, cùm desierit esse uiator; igitur cùm sepultu-
ra, quæ morti succedit, meritoria causa nequeat esse; pariter
nec effectiua erit.

Secundũ.

Tertiò. Si salus nostræ deberet adscribi actioni Christi post
eius mortem, scilicet sepulture; ergo similiter quod ex late-
re Christi pendētis in cruce iam mortui fluxerint sacramen-
ta: sed hoc uidetur falsum, cùm sacramenta, uim, causalitatẽ,
& effica-

Tertium.

B b

Ad Hebraeos.

Quantum.

& efficacitate habuerint à Christo uiuo patiente, iuxta illud C. Apof. *Qui in diebus carnis suae, &c.* Ad Heb. 5. ergo & antedès.

Quartò. In illo triduo mortis, Christus nõ erat, ergo in illo non poterat saluare, uel actus ad salutem exercere, & cau-
sare; non ergo sepultura fuit causa nostræ salutis.

Quintò. Corporale non pòt esse causa spiritalis; sed sepul-
tura Christi fuit quid corporale, ergo non potuit esse causa
nostræ salutis, quæ est quid spirituale.

In contrarium est, quòd nihil circa Christum fieri debuit,
quod non esset saluiferum nobis, aliàs superuacaneum fuis-
set Euangelistis enarrare, nedum q̄ sepelierint eum, uerum
etiam modum, nempe q̄ fuerit sepultus in horto, q̄ in mo-
numento alieno, & exciso in petra, q̄ Ioseph in Sydone
munda ipsum inuoluerit, & preciosis aromatibus cõditum,
sepeliuerit, & q̄ à magnatibus Iosepho Ab Aromathia nobi-
li Decurione Mafce. r. 5. & Principe Iudæo. Nicod. Ioan. 19. Id
factum fuerit. At ad Rom. 15. dicitur, quòd *quæcũque scripta
sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.*

Ioan. 19.
Ad Rom. 15.

Hæc quæstio lubenti animo à me tractatur, ut quorũdam
opinionẽ refellã, & erroneam (meo iudicio) in fide esse ostẽ-
dam, quã dñt, sanguinẽ, qui effluxit è latere Christi iam mor-
tui, nihil cõtulisse ad redemptionẽ humani generis, neq; Ec-
clesiam ex latere Christi dormienti, i. in Cruce mortui cõdi-
tã esse, inter quos est Abulẽsis, qui in q. 352. super, 18. c. Gen.
id tenaciter asserit, & Paulus Middelburgo, Episcopus Foro
Sempronienfis, in lib. de passione Domini.

Diuisio quæ-
stionis, & de
quibus tracta-
ri debeat.

Hic multa dubia explicanda sunt.

Primũ. An sepultura Christi sit causa effectrix nre salutis?

Secundum. An ex latere Christi mortui, effluerit uerus
sanguis, & uera aqua?

Tertiũ. An naturaliter, uel miraculosẽ emanauerint è cor-
pore iam extincto?

Quartũ. An erroneum sit sentire, q̄ sacra minimẽ recepe-
rint uim, & efficaciam à sanguine ex latere Christi defluente
post eius mortem, & negare, Ecclesiam tunc formatam esse?

Quintum, quid sanguis ille, & aqua mysticẽ significant?

PRIMVM DVBIVM.

Sepultura
Christi opera-
ta est efficien-
ter nostram
salutem.
Cõclusio est
D. Tho.

Quantũ ad primum, sit unica Conclusio.
Sepultura Christi, operata est efficienter nostrã salutẽ,
sicut & mors eius. Explico. Sicut mors Christi est causa effi-
ciens gratiæ, & causa efficiens salutis nostræ; Ita & eiusdem
Christi sepultura. Hæc concl. est in terminis D. Thom. 3.
par. q.

Apar. q. 51. ar. 1. ad 2. & ar. 2. ad 4. & ar. 4. ad 3. ubi ar. 1. ad 2. pro-
bat ex Glossa ordi. per illud Iai. 53. *Dabit impius pro sepultra
ra. i. ut dicit Glossa, gentes, quæ sine pietate erant, Deo, Patri-
que dabit, quia mortuus, & sepultus eos acquisiuit.*

Secundò ex dicto D. Hieronymi super Math. *Sepultura
Christi resurgimus, cum per Christi sepulturam omnes immo-
nemur, morte, & corruptione destructa.*

Tertiò à signo. *Christus. n. sepulturã habuit in horto, ad si-
gnificandũ, q̄ per mortẽ, & sepulturã ipsius liberamur à mor-
te, quam incurrimus per peccatũ. Adẽ in horto paradisi cõmis-
sum, ut dicit D. Tho. eod. loc. ar. 2. ad 4. Et ideo in aliena possi-
mus est sepultura, quoniã pro aliorũ moriebatur salute, ut dicit
Aug. ser. 133. to. 10. Et cum sepulchrũ, mortis sit habitaculũ,
in illo corpus suum habitare uoluit, ut inde mortem expel-
leret, & fugaret.*

Quartò, & est ratio à priori. Quã corpori Christi existẽti
in Sepulchro, cõiuncta erat personaliter Diuinitas, quæ nec
corpus emortuũ, nec animã ab eo separatã vnq̄ dimisit. Vñ
tanq̄ organum coniunctũ personaliter uerbo Dei, instrum
erati ad miracula, & Diuinas uirtutes faciẽdas, ex quo ue-
rẽ, & cõuenienter dñ, q̄ efficiẽbat, & causabat gratiã, & salu-
tẽ nrã rõne Diuinitatis, ex qua talis efficiẽtia dependebat.

Ita S. Tho. 3. p. q. 56. ar. 1. ad 4. & q. 50. ar. 6. in corp. Cuius uer-
ba sunt hæc. *Per mortem, Diuinitas separata non fuit à carne
Christi, & ideo quidquid contigit circa carnem Christi, et ani-
ma separata, fuit nobis saluiferũ, uirtute Diuinitatis unitã.*

Caiet. in cõment. dicte q. 56. sup ar. 1. in respõsione, ad 3.
animaduertit, & benẽ, q̄ *quãuis humanitas Christi sit uniuersa-
le instrumentũ, ut organũ Diuinitati cõiunctũ ad miracula
faciẽda; determinatur tamẽ ad esse instrumentũ ad hoc, uel
illud opus miracul. sum, per aliquã ipsius conditionem ita, q̄ ex
hoc q̄ passa est, intelligimus cõicatam sibi per quãdã appropria-
tionem, uirtutem remissam peccatorũ. Quod profectò intelligen-
dũ est, quantum ad efficiẽtiã, & casualitatem effectiuam, non
quantũ ad meritum. Hoc. n. non solum appropriate, sed proprie
passioni, seu Christo patiẽti tribuitur. Ita S. Tho. dicto. ar. 1. ad
ulti. & ar. 2. eiusdẽ quæstionis ad ultimum, & ex hoc q̄ resur-
xit, cõicata est similiter sibi uirtus suscitatiua mortuorũ, &
sic de alijs similibus instrumentalibus actionibus, quæ humani-
tati Christi tribuuntur instrumentaliter, Deo autem principa-
liter. Hæc Caietanus.*

Cuius doctrinã sequentes nos, similiter etiã dicimus, q̄
multi sunt effectus, qui quãuis à Diuinitate primariò, & ab
Bb 2 humani-

Probat. Pri-
mò. Gloss.
Iai. 53.

Secundò.
D. Hierony.

Tertiò.
Nota cur
Christus se-
pulchrũ ha-
buit in horto.
D. Tho.

Christus in
aliena possi-
tus est sepul-
tura, quia p̄
alienã morie-
batur salute.

Quartò.
Corpore
Christi exi-
stenti in se-
pulchro, con-
iuncta erat p̄
sonaliter Di-
uinitas.
D. Tho.

Caietani õ-
ptima anno-
tatio.

Nota benẽ.

humanitate Christi tanquam instrumento effectiuè, verè, & C realiter proficiantur; carni tñ Christi in monumento iacenti, seu eius sepulture (quod idem est) optima conuenientia, & congrua appropriati one peculiariter tribuuntur.

Primus effectus sepulture Christi.

Quorū primus, est vis liberatiua hominis à duplici morte, anime, & corporis. Que liberatio facta est à Christo, remouendo per eius mortē ea, quæ contrariantur nostre saluti, videlicet mortē animæ, & mortē corporis. Per mortē, n. Christi, dñ destructam esse in nobis mortē animæ, quæ est p peccatū nostrum: Iuxta illud ad Rom. 4. *Traditus est*, (s. in mortem) *propter delicta nostra*. Item mortem corporis, Quoniā, vt inquit Paulus, 1. ad Corin. 15. *Absorpta est mors in resurrectionis victoria*; & sic morte Christi, mortua mors est. Sic docet D. Tho. dicta, q. 50. ar. 6. in corp. & q. 51. ar. 2. ad 4. & art. 4. in corp. & communiter Doctores.

Rom. 4.

1. Corint. 15. D. Tho.

Secundus effectus.

Secundus effectus, est vis destructiua peccati, & corruptionis.

Tertius effectus.

Tertius, vis innouatiua hominis per depositionem veteris vitæ.

Quartus effectus.

Quartus. Facultas moriendi peccatis, & abscondendi vitæ nostram spiritualem cum Christo in Deo, ad Colof. 2.

Quintus effectus.

Quintus. Vis demergendi peccata nostra, deglutiendi, & sepelendi veterem hominem cum Christo per Baptismum in mortem eius, vt inquit Paulus ad Rom. 6.

Rom. 6.

Sextus effectus.

Denique. Vis destructiua, tenebrarum pœnæ, & culpæ: In cuius signum, per duas noctes caro Christi permāsit in morte, & in sepulchro; ut nobis significaret, duas nostras illas mortes, & duplicatas tenebras culpæ, & pœnæ, uirtute suæ sepulture, summo mysterio remoueri, ut ex S. Tho. cad. q. art. 4. ad 3. Hi autem effectus, quāuis non solum à carne Christi in sepulchro, sed et ab eius anima separata, & ab integra humanitate eius instrumentaliter, & effectiuè proficiēcebatur, tamen opportunis conuenientijs, ut dictum est, eius sepulture attribuantur. *Illud autē inter cetera sepultura Christi fuit proprium, quod ex mora trium dierum cor acta in Sepulchro, veritas mortis, & humanitatis illius efficacissimo argumento elucescit*, ut ibidem S. Tho.

Quid significet, carnem Christi per duas noctes iacere in Sepulchro. D. Tho.

Sepultura Christi ex moratorium diem in ea, veritas mortis Christi tribuitur, & euidenter argumento cōprobatur. D. Tho.

Hæc de sepultura, quæ de morte quoque Christi non solum prout est in fieri, sed prout est quoque in facto esse, id est, iam facta separatione corporis, & animæ. Iuxta D. Tho. dicto, artic. 6. q. 50. concedenda sunt. De morte autem Christi, prout est in fieri, id est, dum per passionem tendebat in mortem, quæ sic accepta nil aliud est, quàm eius passio, idem

Idem iudicium erit, ac de eius passione. Quocirca non solum est causa efficiens; sed etiam meritoria nostræ salutis: Passio enim Christi quinque habet causalitates in Iustificatos. Si enim comparetur ad Diuinitatem eius, agit per modum efficientiæ; comparata ad voluntatem animæ Christi, agit per modum meriti. In quantum verò consideratur in ipsam carnem Christi, agit per modum satisfactionis, quatenus per eam à reatu pœnæ liberamur. Rursus agit per modum redemptionis, in quantum à seruitute culpæ, per eam eripimur. Vltimo agit per modum sacrificij, in quantum per eam reconciliamur Deo. Fuit enim sacrificium Deo acceptissimū, quod Christus voluntati passus sit. Vnde propter hoc bonum in natura humana inuentum, Deus placatus est, ac genus humanum reconciliatum fuit ei, vt ad Roma. 6. dicitur. *Reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius*. Denique agit, vt remouens prohibens, dum impedimenta, & obstacula ab ingressu Regni cœlestis, id est, peccata propria singulorum, quæ, vt ait Ila. capit. 59. diuiserunt homines à Deo suo, precio eius sanguinis delendo *Chirographum decreti, quod aduersus nos erat*, vt dicitur ad Colof. cap. 2. qui *introduxit nos in gloriam, uocans non dilectā dilectā: sponsam sibi ipsam faciens in fide, & in miserationibus*, Olee 2. Quo illud nouum effecit Dominus, vt impedientem à paradiso Angelum amoueret, gladium uibrantem, & *Rompheam ex utraque parte acutam* fregerit, & combuserit, implendo illud Psalm. 45. *Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburent igni: aperiendo librum clausum Regni cœlestis*. Quare, & cum senioribus canticis nouo cantare ei liceat dicentes, Apocali. 5. *Dignus es Domine, accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deus in sanguine tuo*. Et hæc de primo Articulo.

Idem est iudicium de morte Christi in fieri atque in facto esse. Passio Christi in iustificatos quinque habet causalitates, agit enim. Primo per modum efficientiæ. Secundo per modum meriti. Tertio per modum satisfactionis. Quarto per modum redemptionis. Quinto per modum sacrificij. Propter quid Deus Pater in Christi morte placatus est. Rom. 6. Ephe. 2. A. Passio Christi agit, ut remouens prohibens. Ila. 59. a. ad Colof. 2. Olee 2. Gen. 3. Psal. 45. b. Apoch. 5.

SECVNDVM DVBIVM.

Circa Secundum, error fuit cuiusdam Petri Ioannis, vt refert Guido Carmelita, & Castr. lib. 4. aduersus hæreses. verb. Christus, hæresi decima, qui dicebat, Christo adhuc uenti in Cruce, & nondum mortuo, vulnus lanceæ illatum fuisse. Hæc hæresis confutatur euidentissimè.

Primo, ex Euangelio Ioann. cap. 19.

Secundo, ex Conci. Viennensi, cuius definitio refertur in Clementina prima de summa Trini. Et fid. Catho. Vbi Clemens V. sacro approbante Concil. ex clauē scientiæ, ut de fide

Secundum dubium. Error Petri Ioannis deictu lanceæ Christi Guido Carm. Castro. Probatur dictum Primo Ioan. 19. Secundo. Conci. Vien.

Christus iam mortuus, & nō antea, fuit lancea i Cruce percussus.

Tertio. Theodore.

D. August. D. Ambro. Theophi. Rom. 5. D. Thom. Scotus.

Quarto probatur ex figuris. Gen. 2.

Quinto probatur ex testimonio oculato Ioannis.

Sexto probatur ex motu militum ad feriendum Christum.

Lyra. D. Cyrillus.

decreuit, *Christum iam mortuum, & non antea, lancea vul. C. nus accepisse, nec per anticipationem, vel post positionem hęc a Ioanne eo ordine enarrata esse; sed verē in re gesta, ordinem a Ioanne descriptum, seruatum fuisse.*

Tertio. Theodore enim in secundo Dialogo contra hæreses, qui dicitur inconfusus, similiter ex communi Sanctorum Patrum, & Doct. sententia. Aug. super Ioannem Serm. 120. & 15. de Ciuit. Dei cap. 26. D. Amb. super Epist. ad Rom. & Theoph. super Ioan. Glo. ordina. super illud ad Roma. 5. *in similitudinem prauaricationis Adę, ex latere Christi dormientis, S. Thom. 3. par. quęst. 62. ar. 5. Scotus super 4. & Alij ibidem. Hi omnes, & alij docent, Christum emissio spiritu ad patrem, lancea percussum fuisse.*

Quarto ex figura. Quoniam Aua de latere primi hominis soporati fuit formata, Genes. 2. Et sic primi, & ueteris Adami figura, qui (secundum Apostolum) est forma futuri, ueritas non responderet, si de latere uiuentis Ecclesia, quę est sponsa Christi formata fuisset, de quo inferius.

Quinto ex testimonio oculato hominis omni acceptione maioris, qualis erat Ioannes Euangelista. Quod amplissima, ac certissimam rei quam proprijs oculis uidit, fidem reddit. *Et qui uidit (inquit) testimonium perhibuit, & uerum est testimonium eius.*

Sexto. Motuum militum ad feriendum Christum lancea, fuit facere certiores Iudæos de morte Christi iam facta, & cum crura primi latronis uiuentis, & etiã alterius nondum mortui milites fregissent, quamquam Iesus manifestē apparebat mortuus, cum uoce magna clamans, & inclinato capite spiritum tradidisset, quod eius mors certior, & euidentior esset, insolentia quadam militari, *unus militum lancea latus eius aperuit.* Quocirca supponebat iam Christum esse mortuum.

Immo lex crurifigij id planē suadet. Ritus enim, & lex frangendi crura crucifixis ad hoc seruabatur, ne depositi de patibulis euadere possent. Ita lyra super Ioannem: uel (ut alij censent) ut crucifixorum mors acceleraretur. Unde uanē milites iudicassent, superfluum fore, Christo nondum deposito ē Cruce crura frangere, nisi uidissent iam eum mortuum.

Diuus Cyrillus libro, 12. capit. 39. dicit, quod *miles ille dubitabat, an uerē esset mortuus.* Quod etiam Lyra eod. loco. Quare, ut ipsemet certior fieret, dicunt Christi latus aperuisse.

Chrysoft.

A Chrysoft. hom. 84. in Ioan. & Theophil. atq; etiã Isidor. putant *id fecisse, ut placeret Iudæis.* Quod peccatum maius, seu grauius dicunt esse, quã crucifigere. Verum clarē Ioannes ait, quod *omnes illi Milites cum uenissent ad Iesum, uiderunt eum iam mortuum;* quid clarius?

Sunt qui dicunt, militem illum qui pectus Domini lancea transfodit, fuisse cæcum, Longinumq; appellatū; sed utrūq; Apochryphū est, ut uidere est apud Metaph. die 16. Octob. & Satrium, to. 2. die 25. Martij, & apud Lippomanum, to. 6. & Baronium in Annalibus, anno Christi 34. Neque enim uerisimile est ipsum cæcum fuisse. Primò, quia militiã actu exercebat; & secundò, quia si cæcus fuisset, nō tam ex recto Christi Domini corpus lancea percussisset. Neq; cæcus hic, fuit Longinus nominatus, sed qui sic appellatus est, fuit ille Centurio, qui uisus Christi miraculis in morte factis, confessus eū ut Deum, & abdicata militiã, ad martyrij postea palmam peruenit.

D. Augustinus in Manuali, cap. 23. hunc militem Longinum uocat. *Longinus (ait) aperuit mihi latus Christi lancea, & ego intravi, & ibi requiesco securus.* Sed uel hic libet non est Augustini, uel populariter loquitur.

Causæ uerò cur Dominus permiserit non sibi uiuenti, sed mortuo latus aperiri, quinq; sunt.

Prima est D. Ambrosij lib. 10. in cap. Luc. 23. *ne uulneris necessitate mori uideretur.* Cum mors illi non necessaria, nec debita; sed omnimodò uoluntaria fuerit. Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam, ego pono eam.* Verba Ambrosij hæc sunt. *Quæro ergo cur ante mortem non inueniamus esse percussum, post mortem inueniamus? Nisi forte, ut uoluntarius magis, quã necessarius exitus eius fuisse doceatur.*

Secunda, ad nostram doctrinam, & instructionem, ut indicaret, per sacramenta Ecclesię, & præcipuè per Baptisimum, & Eucharistiam, quorum alterum per aquam, alterum per sanguinem significabatur, homines regenerandos, & saluandos esse.

Tertia ad demonstrandum effectum mortis eius. Sicut enim post Christi mortem, latus eius apertum fuit; ita ostiū Regni Cœlestis (quod nemini patuit antequã moreretur) per eius mortem, & passionem apertum, & patefactum fuit; iuxta illud Ioan. *uidi ostium apertum in Cœlo.*

Quarta ex D. Ambrosio eodem loco, *ut ordo nobis mysticus innotescat, non ante (inquit) altaris sacramenta, quã Baptisimum, sed Baptisimum ante, sic poculum. Sine Baptismo*

Bb 4 enim

D. Chrysoft. Theophil. D. Isido.

Apochryphū ē dicere, Militem, qui lancea Christum Dominū percussit, Longinum appellatum esse, cæcumq; fuisse. Metaphras. Satrius. Lipoma. Baronius.

Augustini dicitur quō in telligatur.

Quinq; sunt causa ppter quas permiserit Dñs non sibi uiuenti, sed mortuo iam, latus aperiri. Prima est D. Ambros.

Secunda.

Tertia.

Apoc. 4. Quarta ex D. Ambros.

Quinta ex eo
dem.

Graviter sūt
reprehendē-
di pictores, q
Christi ima-
gines in cru-
ce vt viuas
pingentes, cū
laterali lan-
cea vulnerē
depingunt.

Cura Episco-
porum circa
imagines.
Concil. Tri-
dent.

Potius clau-
ibus cruci-
fixus est Dñs
fuerunt qua-
tuor, q̄ tres.

Ruff.
Theodote.
Cardinalis
Toletus.
Greg. Turon.

D. Cypria.

Iacobus Pa-
melius.

Medina.
Doctores q
solostres fuis-
se clauos tes-
tantur, qbus
Dominus cō-
fixus est.
D. Bonauen.
Lanulphus.

enim reliqua sacramenta non suscipiuntur.
Quinta ex eod. ibidem, vt scilicet conditio corporis Chri-
sti a nostrorum corporum qualitate dissimilis appareret. Dein-
de (inquit ipse) vt aduertamus, quod licet corporis eius fuerit
natura mortalis, licet qualitas similis; dissimilis tamen gratia.
Nam utique post mortem sanguis in nostris corporibus con-
gelascit, de illo vero inquit Ioannes, continuo exiuit sanguis,
& aqua.

Hac antiqua hæresi cōfutatā, acriter quoque reprehen-
dendi sunt pictores, & Statuarij, qui imagines Christi in
Cruce pendentis, adhuc superstitis cum tali vulnere iam re-
cepto effingunt. Immo acriori censura arguendi essent Epi-
scopi, qui huiusmodi imagines, tanquam falsi dogmatis tes-
timonia, nec non rudibus, uulgò non periculosa erroris
occasionem præbentes, à templis, & usu fidelium non reij-
ciunt. In quam curam Episcopos diligenter incumbere ve-
hementer uoluit sacrosancta Synodus Tridentina Sess. 25. in
Decreto de sacris imaginibus.

Nec est simile, quod cum tribus clauis Dominus affixus
cruci, ut plurimum depingatur: eum fortè quatuor appen-
sus fuerit. Quoniam etsi mihi ualde probabile est, quatuor
clauis Dominum in Cruce confixum fuisse: nam milites
eius crucifixioni operam dantes, (ut ex tex. Ioan. apertè col-
ligitur, quatuor erant, ac singuli simul, & quisquæ seorsim
manus, & pedes Domini Crucem iam in altum eleuata affi-
xerunt.

Quod ex Rufino libro primo Histor. cap. 8. & Theodote-
to lib. 1. sue Histor. cap. 8. ut etiam Cardinalis Toletus super
capit. 19. Ioannis Annot. 14. dub. 7. notauit. Et id sentit Greg.
Turon. lib. 1. de gloria martyrum cap. 6. dicens.

*In stipite Crucis tabulam fuisse, in qua pedes Christi singu-
lis clauis infixi fuerunt.* Et Cyprianus in Sermone de passio-
ne, paulò post principium; *clauis Sacros pedes terebrantibus.*
Et Iacobus Pamelius ibidem annotatione quinta ad Cypria-
num, & Beata Brigida in lib. 1. reuela. cap. 10. & Abulens. pa-
rado. 3. à cap. 7. usque ad 12.

Medina etiam, quæst. 46. artic. 1. dubio ultimo, in 3. par. D.
Tho. putat hanc uerisimiliorem esse sententiam. Quod etiã
antiquissimis picturis comprobatur; tamen id in sacris litte-
ris expressè non habetur sicut de uulnere post mortem. Imò
plerique scriptores, tres solos clauos fuisse testantur. Ita
Bonauenrura, in libro medita. Vitæ Christi, capit. 78. & Lan-
dulphus 2. par. Vitæ Christi, capit. 63. & alij recentiores.

Vnde,

A Vnde, qui negaret huiusmodi clauos non fuisse quatuor, sed
tantum tres, dummodo quatuor vulnera manuum, & pe-
dum concederet, hæreticus non esset: ut sine dubio reputa-
retur ille, qui assereret, ante mortem, Dominum lancea
ictum suscepisse.

In hoc eodem articulo, alia hæresis est confutanda, eor-
um scilicet, qui asserunt ex Christi percusso latere, non
aquam, sed flegma, seu humorem flegmaticum egressum
fuisse, propterea quod aqua pura ex humano corpore exi-
re non possit. Cui errori alium addebant, uidelicet, in sa-
cramento Eucharistia, aquam Calici infusam in flegma
conuerti.

Autor huius erroris fuit Magister Vgo Episcopus Ferra-
rien. vt dicit Glossa, & damnatur ex professo ab Innocentio
Papa in sua Decretali Epistola; quæ habetur in capit. *In qua-
dam*, de celebra. Missa, & in capit. *Cum Marie*, eodem titu. &
in Clement. 1. de summa Trinit. & fid. Cathol. Reprobatur autem
Innoc. huius errorem quatuor rationibus.

Primò ex illo Ioan. Apost. in sua Epist. 1. cap. 5. *Tres sunt,
qui testimonium dant in Cælo, Pater, Verbum, & Spiritus san-
ctus, & hi tres unum sunt, & tres sunt, qui testimonium dant
in terra, Spiritus, aqua, & sanguis: Et sicut natura diuina
Christi irrefragabile dant testimonium tres diuina persone in
B unitate essentia uerè, & naturali humanitati Christi dant
firmissimam probationem hæc tria, spiritus, id est anima,
quam emisit, sanguis, qui exiuit ex corpore, in quo ostendit cor-
pus illud ex quatuor humoribus constare, & aqua, ut ex qua-
tuor elementis constat esse significaret. Vnde moriens sua na-
tura humana efficax dedit testimonium, & se uerè mori ma-
nifestauit. Et sicut uerè spiritum, & sanguinem habuit: ita ue-
rè aquam emisit.*

Secundò probat. *Quia tunc Baptismus esset dandus in fleg-
mate, & non in aqua: nec in Christi morte uerum regeneratio-
nis sacramentum fuisset ostensum, contra Patrum unanimum
consensum. Cum per sacramentum Baptismi, non regeneremur
in flegmate sed in aqua.*

Tertiò. *Quonia in consecratione Eucharistia, aqua uino mi-
scenda non esset; quæ ratio paulò post a nobis declarabitur.*

Quartò. *Quoniam figura huius rei, mendax, & falsa esset;
cum ex Silice Moysis uirga percussa non flegma, sed aqua
exierit.*

Quintò. *Ex testimonio oculato Ioannis: nam si non fuis-
set aqua, sed flegma, quæ de latere Saluatoris effluxit, ille,
qui*

Qui negaret
clauos quib⁹
Christus cruci-
fixus ē fuis-
se tres, dū mo-
do confitere-
tur quatuor
fuisse uulne-
ra manū, &
pedū Christi,
non esset hæ-
reticus.

Asserēs Chri-
stū ante mor-
tē, lancea per-
cussus fuisse
hæreticus est.
Cōfatur hæ-
resis dicentiū
ex Christi la-
tere percusso
nō sanguinē,
sed flegma
exiuisse.

Vgo fuit au-
ctor erroris
antecedentis.
Error confu-
ratur. Primò.
1. Ioan. 5.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Quintò.

qui uidit, & testimonium perhibuit, profecto non aquam, sed C flegmam dixisset: Hæc Innocentius.

Qua in re, illud animaduertendum est, quod hæc veritas, non est de fide, propter illa quatuor priora argumenta; sed ob Pontificiam determinationem. Nec enim Papa vitur argumentis in suis Decretalibus, vt propter illa, res declaratur de fide; sed de fide habetur, vel ob scripture testimonium, vel ob Papæ Decisionem. De qua re legendus est Cano, in libris de locis Theologicis, & nos superius in 2. quæst. capit. differuimus.

Hunc errorem nonnulli moderni hæretici fuscitarunt; sed nos, & hos, & illos, vt cæcos, & æterno gehennæ igni addictos, dimittamus.

TERTIVM DVBIVM.

Tertiu dub.

Circa tertium dubium, An naturaliter, vel miraculosè sanguis, & aqua ex Christi latere emanauerit? Dico aliqua.

Primu dictu. Nō est de necessitate sacramenti, ut in calice ponatur aqua elementaris, sed sufficit rosacea, ex D. Tho. Scdm dictu. Aqua emanata ex Christi corpore non fuit denuo creata. Aqua ex corpore Christi emanata, naturaliter fuit resoluta ex componentibus. Tertiu dictu. Aqua ex corpore Christi emanata miraculosè egressa est. D. Tho. Euth. Theoph. D. Cypri.

Primò, huiusmodi aquam fuisse puram, & naturalem, vt dictum est. Verba enim Ioannis citata, clara sunt, & in propria significatione sunt accipienda, cum historiam referat, in qua Metaphoricis, & improprijs locutionibus scriptores nequaquam utuntur. Neque ex hoc sequitur, quod in calice de necessitate sacramenti debeat apponi aqua naturalis, sed sufficit rosacea, vt ait D. Tho. 3. p. q. 74. art. 7. ad 3. Quamuis cum pane ex rosacea, & artificiali aqua confecto, & mixto, Eucharistiæ sacramentum confici non possit, cum de necessitate sacramenti, aqua naturalis in huiusmodi mixtione requiratur.

Secundò dico. Quod huiusmodi aqua emanata, non fuerit denuo creata, aliàs argumentum (vt Sor. optimè ait, in 4. d. 3. q. vnica, art. 4. dubio ultimo) ex ea sumptum ad veritatem corporis Christi comprobendam, inefficax esset. Nam etiam in fantastico corpore denuo miraculosè naturalis aqua potuisset creari, veluti & in aère. Quapropter exitus ille aque, nullum præberet argumentum solidi, ac veri corporis. Fuit autem aqua ista naturaliter resoluta ex componentibus materialiter, & per venas cum sanguine delata ad cor. vt clarius in 4. dicto exponemus.

Tertiò dico. Quod miraculosè est egressa de corpore, cū D. Tho. 3. p. q. 66. artic. 4. ad tertium & Euthimio in Ioan. & Theophilo apud Catherinam, & Cypriano in lib. de duplici marty-

A martyrio, & Nicolao de Lyra, super Ioan. & Turrecrem. de consecra. d. 2. c. in sacrificando. Miraculum uerò non in eo consistit, quod de nouo fuerit in corpore mortuo creata, ut dictum est; sed quod exierit de corpore mortuo. De uiuente enim sine miraculo exire posse asserit Soto, etiam de mente D. Tho. *Poterat enim* (inquit Soto) *sive in uenis, sive in Stomacho existere; at de mortuo nequaquam, cum partes omnes consistant, nec effluant in extincto corpore.* Vnde Beda 1. Ioan. 5. *Nec reuerendum est, quod in hoc quoque sanguis & aqua testimonium illi dederunt, quod de latere mortui miraciter effluerunt: quod erat contra Naturam corporis mortuorum.*

Dico Quarto (naturā, & exitū huius aquæ præstius considerando) quod Glossa in uerbo, *utrumq;* de consecra. d. 2. refert opinionem quorundam dicentium, aquam huiusmodi fuisse creatam extra corpus Christi in egressu, sicut etiā fuit illa aqua de petra deserti in cœtu uirgæ Moysis educta: sed errant. Hoc enim modo, non esset firmum argumentum ueri corporis Christi.

Alij inter Catholicos, (ut refert Toftadus paradox. 2. cap. 29. & 30.) dixerunt, aquam in corpore humano, semper cum anima egreditur ex frigiditate naturaliter generari per flegmatis resolutionem; & ita in Christo moriente contingere potuisse.

Sed hoc signum est, ab omnibus cum uetis Philosophis, tum bonis Theologis reprobatur. Et ideo alijs, ut Suarez super 3. par. D. Tho. q. 1. art. 4. disput. 4. lect. 1. putant, nō potuisse tam citò generari naturaliter ueram aquam, cum ibi non esset principium a quo generaretur. Nam si fuisset, profecto etiam per clauorum fissiones, & foramina, aqua fluxisset; & ex omni similiter humano corpore receter mortuo, post aliquas horas posset naturaliter educi aqua, quod non potest: imò experientiæ repugnat. Vnde concedit Suarez, quod licet illa esset (ut profecto fuit uera aqua) naturaliter tamen non potuit fieri, uel resolui.

At uerò in hac materia, duo certa sunt, ut antea tetigimus. Primum est, quod illa fuerit naturalis aqua.

Secundò quod non fuerit naturaliter, sed miraculosè egressa, quæ duo sunt de fide.

Quomodo uerò sit generata, ambiguum est. Et Innocentius in cap. in quadam dubium reliquit. Qua in re illud quoque certum est, aquam illam non fuisse uel intra, uel extra corpus Christi denuo creatam. Sic enim Valentinus, & Manichæi hæreses fulcirentur: illius quidem, qui Christi corpus cœle-

Nicolaus de Lyra. Turrecr. In quo consistat miraculum egressio nis aquæ de Christi corpore. Soto. D. Tho. Beda.

Quantum dictum. Variæ opiniones de aqua egressa Christi corpore.

Toftadus.

Opinio sua rez.

Hæreses Valentiniani, & Manichæi.

coeleste; huius uero, qui fantasticum etiam dicebat. Nec ullo pacto huiusmodi aqua nobis humanitatis Christi ueritatem comprobaret, contra Patrum communem consensum, Cui non ex intrinsicis principijs deducta esset, sed quasi per canalem profluens, ex eius corpore egressa fuisset. Vnde Beda in c. 5. primae Epistolae Canonice Ioannis ait, *cur de latere mortui in cruce sanguis & aqua manauit, quod nullatenus fieri posset, si ueram carnis naturam non haberet.*

Beda.

Certum, similiter est, huiusmodi aquam generatam esse ex componentibus Christi corporis partibus, tanquam ex materia. Naturaliter enim, (ut ait Innocentius) compositum in componentia, & elementatum in elementa resoluitur. Causam itaque materialem certam, meo iudicio, habemus, alias quomodo Christum esse hominem, aqua illa demonstraretur?

ILLVD SOLVM DVBIVM RESTAT.

An ex naturali causa efficiente, uel à diuina uirtute dumtaxat fuerit illa aqua ex componentibus resoluta?

Dubium in hac materia est, quae scilicet sit causa efficiens resolutionis aq. profusa à Christi corpore in cruce. Soti Opinio. Luca 1. Sanguis què Christus in horro effudit fuit sanguis naturalis.

Circa quod Sotus in 4. d. 3. q. unica art. 5. dubio ultimo hoc asserens dicit, Innocentium tenere, per miraculum, id est Diuina operatione, non per naturalem causam fuisse resolutam. Quod tamen Innocentius non dicit, imò contrarium, cum dat exemplum de sanguine egresso in hortu, què à naturali causa efficiente, egressum esse certissimum est. Neque est faciendum uis in miraculo. Nam et si per causam naturalem esset resoluta, adhuc miraculum non excluditur, ut patet in egressu lateralis sanguinis, qui habuit omnes quatuor causas naturales, tam post mortem, quam ante mortem, excepto eo Christi sanguine, qui in eius conceptione fuit adhibitus, quippe qui efficientem causam naturalem nullam habuit, sed solum spiritus sancti efficacitatem, dicente Euangelista: *spiritus sanctus superueniet in te &c.* Luc. 1. Et quòd irregularis, miraculo rectè attribuitur.

Vnde ita do in Innocentij analogia, dicit aliquis, quòd sicut ex omnibus partibus corporis Christi egressus sanguis, fuit sanguis naturalis, etiam sanguis ille in hortu (ut ait Dionysius Areopagi. in libro de coelesti Hierarchia, Ephiphanius in Ancorato. Hierony. lib. 2. contra Pelagianum; Iustin. Martyr. in Dialogo contra Triphonem, Hirenus lib. 3. cap. 32. Athan. de Beatitud. Christi; Aug. li. 3. de consensu Euangelist.

D. Diony.
D. Ephipha.
D. Hiero
Iustinus in ar
tyr.
Hirenus.
D. Athana

Agelift. & 11. de Trin. capit. 4. Bernardus de passione Domini cap. 37. & Caieta. in capit. 22. Luc. & Iansen. in concordia 137. Quod etiam determinatum fuit in Concilio Rom. sub Damaso; ubi sic habetur: *Si quis dixerit, non esse à Christo sanguinem in sudore emissum, anathema sit.*

Licet Theophila. & Euthimius non sine temeritate contrarium teneant: quorum ille per hyperbolim, hic per similitudinem è crassi sudoris locum lucè intelligant; sic etiam aqua fuit naturalis, & naturaliter ex componentibus partibus resoluta Naturalis (inquunt) tum ex parte materiae, quae sunt componentia, tum etiam ex parte efficientis, quae potuit esse uel frigus, uel maxima illa extenuatio praecordiorum Christi, ex praecedenti rigore tormentorum antecedentium causata. Rigor enim intensissimus, magnitudoque tormentorum passionis eius, quae omnem praesentis saeculi, & fortè futururi (ut uoluit Medina, 3. par. q. 46. art. 6. dub. 2. non tamen Damatoris, (ut habet S. Tho. ibidem ad tertium & in 3. d. 15. q. 2. art. 3. questiu. 3. ad quintum) dolor è superat, angustissimaq; mortis agonia, omnia membra, & praesertim interiora corporis Christi, (quod temperaturae delicatissimae fuisse nemo dubitat) adeò uehementer exsiccauerat, & dissoluerat, ut rectè dixerit Psalmista: *Dispersa sunt omnia ossa mea, & tanquam cera liquecens in medio uentris mei.* Illa enim sacrosancta caro; adeò (ut ait Cyrillus li. 12. in Ioan. c. 35.) propter uarios cruciatibus maximosq; dolores exsiccata fuerat; ut humido radicali, effusione sanguinis penè consumpto, & extincto, tamen exhausta euaserit, ut etiam naturaliter sitierit, sitimq; corporalem, & propria (quae tamen uoluntarie, ut ceteras passiones assumpserat,) in cruce habuerit.

Vnde ex corpore sic disposito, & taliter affecto, potuit deinde facile naturaliter resolui aqua. Nec mirum fuisse tam citò resolutam, supposita tali dispositione in corpore. Nec per fissuras clauorum dimanare poterat. Quia ille partes externae non erant sic dispositae, sicut internae. Vnde sicut in simili dixit Suarez, de sudore sanguineo in hortu, uidelicet, *quòd ex uehementi tristitia, & agonia in corde Christi, posita, & ex corpore sic affecto, naturaliter potuerit sequi praedictus effectus sudoris.* Sic isti, quòd ex tali dispositione corporis Christi, potuerit naturaliter generari aqua. Addunt autem (quod omnino, ad minimum concedendum est) egressum huiusmodi aqua ex latere mortui, miraculosum fuisse. Etenim quamuis Christus absque nouo miraculo naturaliter in hortu sanguine sudauerit (deficiente enim sudoris materia, nepe aquositate sanguinis, Christus

D. August.
D. Bernar.
Caiet.
Iansen.
Conc. Rom

Theophil. & Euthimius. temerariè de sanguine Xpi in hortu fuso opinantur.

Tormenta Christi, superarunt omnes penas hominum huius saeculi, non tamen damnatorum.

Christus fuit temperaturae delicatissimae.

D. Cyrillus. Christus in cruce naturaliter sitiuit.

Cur per fissuras clauorum aqua exire non poterat.

Christus absque nouo miraculo, naturaliter in hortu sanguinem sudauit.

Caiet.
Medin.
Suarez.
Bede opinio,
quod fuerit
cōtra naturā,
Christi hor-
to sanguine
sudasse.
Arist.
Lucan. Celsi.
D. Aug.
Albert. Mag.
Galenus.

Auctoris sen-
tentia, & reso-
lutio.

Aqua quæ à
Christi latere
in Cruce flu-
xit, partim mira-
culose, partim
naturaliter, p-
ducta est.
Aqua à Chri-
sto manās nō
fuit tūc crea-
ta de nouo,
neq; extrinse-
cus asportata.

Conceptio
Christi huma-
nitatis ex par-
te materiali
fuit naturalis
ex parte vero
efficienti, nō.

Aer ambiens
Christi corp-
fuit cōe cum
alijs corpori-
bus mortuis,
& non potuit
resolvere illā
aquam.

*Etus magnitudine passionum, ut pellente sedorem, sanguinem pe-
pulit.* Ita Caiet. in Luc. 22. & Medin. in 3. p. q. 46. art. 2. dubio
penultimo, & Suarez in 3. p. q. 46. art. disput. 34. lect. 2. dicto 2.

Et quamvis Bede in Luc. dicat, *contra naturam esse sangui-
nis sedorem emittere*; id tamen accidisse naturaliter in alijs
hominibus, testatur Aristot. lib. 3. de hist. animal. cap. 19. &
lib. 7. cap. 16. & lib. 3. de partibus animal. cap. 5. & Lud. Celsus
lib. 5. lectionum antiq. cap. 2. & D. Aug. 11. de Trinit. capit. 4.
& Albert. Magnus, & Galen. lib. de Utilitate relaxationis, &
experientia patet. In parte enim generatua, deficiente se-
mine, sanguinem natura ministrat, sicut in lactantibus, de-
ficiēte lacte, iuxta sententiam Salomonis. *Qui mulier emun-
git elicit sanguinem.* Ex corpore tamen Christi exangui, &
calore vitali exuto, non nisi miraculosè non solum aquam,
sed etiam sanguinem fluxisse intelligunt. Hæc isti.

Verum Nos (vt nostram in hac re sententiam tandem
proferamus, non solum cognoscimus, & confitemur mira-
culum in egressione aquæ ex latere; sed etiam in eius produ-
ctione, seu generatione intra corpus Christi, ex parte causæ
efficientis; & asserimus, eius generationem partim natura-
liter, partim miraculosè factam fuisse.

Naturaliter quidem, ex parte causæ materialis, ex qua edu-
cta est (neque enim creata ibidem de nouo fuit, vel extrinse-
cus adportata (vt quidam falsò crediderunt) sed ex interio-
ribus componentibus Christi partibus ad eius veram, & na-
turalem compositionem ostendendam, vt Patres docent, re-
soluta. Quam eductionem, vel productionem, non natu-
ra, uel causa aliqua naturalis; sed Diuina virtus effecit. Sicut
etiam conceptio Christi, fuit naturalis ex parte materiæ, vel
principij passiu, ex parte vero causæ efficientis, seu princi-
pij actiu, supranaturalis: quia fuit ex Spiritu sancto. Non
enim apparet sufficiens naturale principium, à quo dicta
aqua potuerit generari. Nec illa corporis Christi extenuatio
potuit esse tanta, vt per Physicam actionem, agens naturale
ex tali cadauere, aquam resolverit. Tum quia frigiditas illa
externa aeris ambientis, erat quid commune, nec in alijs
cum Christo patientibus quid simile operata est. Tum quia
resolutio mixti in purum elementum, est vltima quæ fit à
natura, vt volunt Philosophi, præcedentibus alijs resolutio-
nibus Physicis in alia mixta inferiora, & imperfectioniora, per
longum tempus, quale ibi non intercessit.

Quod si hoc loco queratur: Quando fuerit hæc aqua ge-
nerata; Ante mortem, vel in morte, vel post mortem Chri-
sti?

Asi? Facilis est responsio. Quod emisso Spiritu, id Deus ef-
fecerit. Quoniam ante mortem supernacanea fuisset, cum
exitus illius tunc non esset paratus, vt superius ostendi mus;
sic enim potius cor suffocasset, cum in magna quantitate
exierit, vt infra dicemus. Neque in ipso tempore lanceatio-
nis producta fuit, sed paulò ante.

Est autem animaduertendum, quòd lancea nō se habuit,
vt virga Moysis: hæc enim instrumentaliter aquæ eductio-
nem de petra operata est ad ictum stum per manus Mo-
sis serui Dei; lancea vero nequaquam, cum tantum iter (Chri-
sti latus aperiendo) aquæ ad egrediendum præbuerit.

Dico Quintò. Aquam, quæ vna cum cruore de Icona Sal-
uatoris exiuit in Syria, miraculosè creatam fuisse. Retulit
Petrus Nicomediæ Episcopus in actione 4. secunda Synodi
Nicenæ, D. Athanas. libellum composuisse, qui inter opera
Athanasij inseritur, atque etiam in tertio tomo Concilio-
rum, in quo historiam veram, ac singularem de cruore late-
ris Domini nostri Saluatoris, qui profuxit de Sancta imagi-
ne ipsius, quæ crucifixæ est in Syria, in Beritho Ciuitate, quin-
to Idus Nouembris, conscripsit. Quæ quoniam non modi-
cam fidei Robor, ac populo fideli affert adificationem, ideò
hic adijciendam iudicauit, Historia autem hæc est.

*Est quedam Ciuitas in Syria inter terminos Tyri, & Sydo-
nis, Berithus vocata, Antiochia subdita, in qua cum muri Iudæi
commorarentur, factò contigit, ut cum ab una locanda domo
Christo egressus, ibi Iconam Saluatoris nostri. Iesu Christi re-
linqueret. Illic domum Hebræus deinde ad habitandum se-
cepit, & facti inscius, amicum suum quadam die ad prandium
inuitauit, ac illis epulantibus, eleuatis oculis inuitatus Hebræus
Iconam illam conspexit, cumq; uehementi furore exarsceret
in illum iratus, contumelijs illum affecit, quòd Iconam Christi
apud se retineret: cuque hac de causa ipsam apud Synagogæ
Principem accusasset, illi mane factò, quoniam tunc uespere erat
domum illius Iudæi perentes Christi Iconam ut eis erat nun-
ciatum, repererunt: Cui cum multis modis impropèrassent, spæ-
ris, colaphis, flagellisq; affecissent, & clauis crucifixissent: tan-
dem felle, & aceto imaginem potantes, lancea latus perforauerunt.
Ex quo uulnere, sanguis, & aqua manarunt. Cumque Iudæi
Hydriam ad uulneris locum attulisset, statim Hydris sanguine,
& aqua repleta est. Quæ delata ad Synagogam, omnes male ha-
bentes, cæci, surdi, muti, & aridi, quot quot uenerunt, sanati
sunt. Quo factò cuncti ad Deum conuersi, & Christi fidem
recipientes, ante Metropolitanum suum ingenua percolati, pec-
catum*

Statim emis-
so spiritu illa
aqua ex Chri-
sti corpore
egressa, crea-
ta est, s paulò
ante ictum
lanceæ.

Percussio lan-
ceæ, differt à
percussione vir-
gæ Moysis qua
percussit pet-
ram.

Nota, e quam
in Syria de
Icona Salua-
toris emana-
tā miraculo-
sè creatā fuis-
se.

Syno. Nicæ.
D. Athan.
Historiæ de
Icona Christi
narratur.

Icona Christi
lancea perfo-
ditur
Miracula Ico-
næ sanguinis

Iconam illā
miraculosā,
Nicodemus
fecit.

Varia ampl
l. sanguinis
illius Icone
plena, p varia
Asia, Aphri-
ca, & Europe,
loca transmi-
sa sunt.

Beata Virgo
q̄ vnā cū alijs
iuxta Crucē
Christi stabat
reuerenter sā
guinem filij
laptum, ma-
gna cū reuerē
tia collegit.
Metaphr.
Baronius.
Piū ē credere
Mariā Virgi-
nem clauos
post mortē si-
lij à Christi
corpore ex-
tractos, intra
pectus suū ab-
scondisse.
Soti opinio.
Calet. dictū.

entium suum cognoscentes, deplorarunt. Qui cum id fecisset, C
& qualiter rei factum accidisset, cognoscere vellet, accersito
illo Christicola, cuncta suo ordine exquisiuit. Illa imago, est
(inquit Christicola) quam Nicodemus, qui ad Iesum nocte ve-
nerat, proprijs suis manibus coposuit, et Gamalieli, Pauli Dida-
scolo reliquit, hic vero Iacobo, & Iacobo Simone, & Simon
Zacchao. Et sic p̄ successores tēporū in Hierosolyma permāsit,
quousque à Tito, & Vespasiano, vastata est; hoc est post ascen-
sionem Domini quadragesimo tertio anno. Cumque Spiritus
sancti admonitione per biennium ante ipsam Hierosolimā sub-
uerfionem fideles relicta Vrbe, omnia quae ad cultum Christiani-
tatis Religionis faciebant, alio transportassent; hac quoque Ico-
na, cum ceteris rebus Ecclesiasticis transportata fuit, ac In-
re hereditario à me possessa. Cum verò quid de sanguine il-
lo, & aqua Metropolitani ageret ignoraret, ampullas vi-
reas fieri praecepit, quas cum illo cruce impleuisset, per multa
loca Asia, Aphrica, & Europa per fideles nuncios, qui rem
quae acciderat, enarrarent, transmisit. Hic dies memorabi-
lis, qui fuit scilicet dies nonus Nouembris, praecipua obser-
uantia, & non minori, quam Natalis Domini, vel Pascha-
lis apud illos colitur. Haec apud Athanasium, & ex secundo
Conc. Niceno, quod fuit septima Synodus generalis, actio-
ne quarta.

Dico sexto. Aquam, & sanguinem quae profluxerunt
ex latere Saluatoris, Beatam Virginem (quae iuxta Crucem
Iesu stabat cum Magdalena, & Maria Cleophae) magna cum
reuerentia collegisse. Id Meraphraestes 15. Augusti ex anti-
quioris monumentis scribit, & refert Baronius in Annali-
bus, anno Christi, 34. Et piū est credere, sicut etiam, quod
clauos, qui extrahabantur in depositione corporis Christi
in sinum suum receperit.

Dico septimò. Sunt aliqui, qui asserant, quod sanguis
fortassis, de corpore Christi iam recenter mortui emana-
re poterat sine miraculo. Ita Sotus in 4. dist. 3. quaest. vni-
ca, articu. 4. Nam in corpore illic extincto, sanguinem vi-
sui caloris adhuc vigentis proflire, ac motum aliquem ha-
bere videmus.

Caletanus in hunc locum Ioann. dicit, quod quamuis de
corpore nuper mortuo non appareat euidenter esse mira-
culum exire sanguinem; ex eo tamen, quod aqua exiuit si-
mul cum sanguine, insinuat, quod etiam sanguis mira-
culosè exierit; & ita credo. Nam sicut aqua elementa-
ris, & vera, naturaliter de corpore etiam viuo emanare non
potest

Apoteff, quicquid dixerit ibidem Sotus in hoc; ita nec sanguis
de mortuo naturaliter fluere. Vnde vtriusq; exitus de fide est,
quod fuerit miraculosus.

D. Tho. lect. 5. in c. 19. Ioan. exponens haec verba, Continue
exiuit sanguis, & a qua, ait, quod est valde miraculosum, ut de
corpore mortui, in quo est congelatus sanguis, sanguis exeat; sed
si quis dicat, quod hoc contingit propter calorem aliquem, qui adhuc
in corpore remanserat; Fluxus autem aquae, inficiari non potest,
quin miraculosus existat, cum aqua exiens purissima fuerit.
Haec D. Tho.

Sotus aut in 4. d. 1. q. 3. ar. 5. videtur sentire, miraculo dumtaxat
tribuendum esse, quod aqua exierit, non sanguis; Quae do-
ctrina, meo arbitratu, periculosa est. Quod patet ex dilucida il-
la Athanasij resolutione in quaestionibus ad Antiochum Prin-
cipem, q. 10. Ex quatuor (inquit) elementis credimus humanum
corpus constitutum esse: ex sanguine videlicet, flegmate, humore,
& cholera. Vipote ex calido, frigido, humido, & sicco. i. ex igne,
& aqua, aere, & terra: nam sanguis quidem quia calet, ex aere
est vitig; atra vero bilis, quia sicca est, constat quod sit ex terra:
in elementis istis quatuor, velut intra parietes, in domicilio cor-
poris instar columbae cuiusdam conclusa est aë. In mortis igitur
puncto, recedentibus à se quatuor elementis, dissoluntur (ut ita
dicam) quatuor parietes domicilij, & discedit quae intus inclusa
fuit columba, videlicet aë, ac primum quidem, calidum, & vitale
recedit elementum. Vnde mortua relinquuntur corpora. Nam cho-
leram quidem flegma, & humorem, etiam post mortem retinent:
sanguinem vero non habent. Haec ille.

Octauò dico. Quod in magna quantitate exiuit aqua.
Hoc dictum probo. Quoniam sensibilibiter egressa aqua ap-
paruit, & Ioannes c. 19. perihet testimonium se vidisse, ergo
in bona quantitate egressa: & similiter de sanguine dicen-
dum est. Ita innuit D. Tho. 3. par. quaest. 74. art. 8. ad primum,
& in quarto dist. 11. quaest. 2. artic. 4. quaest. 4. & prima Corin.
cap. 11. lect. 6. & Turrecrem. in cap. sic in sacrificando, de con-
secr. at. d. 2.

Nec ex hoc sequitur, quod in calice magna quantitas aquae
sit apponenda, ita ut sit sensibilis post mixturem; sed sufficit,
ut sensiat aqua, dum apponitur vino, in quo ratio mysticae
significationis saluatur.

Nonò dico. Quod scissura illius vulneris fuit magna,
non parua; cum egressio sanguinis, & aquae ex illa fue-
rit in magna quantitate, & quia fuit visibilis non solum
Ioanni, & circumstantibus, sed etiam Thomae palpabi-

Vterque exi-
tū sanguinis. f.
& aquae de fi-
de est, quod
fuerit miracu-
losus.
D. Tho.

Soti opinio,
quod fluxus
tū aquae, &
nō sanguinis
fuerit miracu-
losus, est peri-
culosa.
D. Atha.

Pulchra simi-
lilitudo aë no-
strae, q̄ sit ue-
luti colūba la-
tens in domi-
cilio corporis

Aqua ex Xpi
corpore exi-
uit in magna
quantitate.

D. Tho.

Cur in Cali-
cenon sit ne-
cesse apponi
multā aquā.

Scissura vul-
neris Christi
fuit magna,
& nō parua

Zach. 12.

Ioan. 20.
Lancea q̄ per
cussit Christi
feruatur Ro-
mæ in Basili-
ca D. Petri.

D. Athanasij
pulchrum di-
ctū de rabie
Arrianorum.
Theodore &
D. Leonis Pa-
pæ de duplici
Christi lateris
vulnere, q̄o
intelligantur.

Pia auctoris
meditatio de
lancea Christi.
quod multa
vulnera fece-
rit.

Cant 4.

D. August.
Dubium quod
latus Christi
fuerit lancea
percussum.
Latus iconæ
dextrū trans-
fixum fuit a
Iudæis, ut ait
D. Athan.
Quibus rōni-
bus p̄betur,
latus Christi
dextrū fuisse
lancea percus-
sum.

Innoc.

3. Reg 6.

Rupertus.
Porta in dex-
tro latere tē-
pli, significa-
bat vulnus la-
teris Christi.
De latere Xpi
exiuit aqua
et sanguine,
nō tamē con-
fusus, sed im-
permixtē.

lis, quæ etiam erit Iudæis sensibilis in die Iudicij, iuxta illud Zacch. 12. *Videbunt in quem transfixerunt.*

Adde, quod ex dicto Christi, *Affer manum tuam, & mitte in latus meum.* Ioan. 20. colligitur, quod magnitudo vulneris in ea quantitate fuerit, ac est latitudo manus; & id manifestum fit ex magnitudine lanceæ, quæ in sacra D. Petri Basilica asseruatur, quam ego sæpè sæpius, cum essem eiusdem Canonici, maxima cordis deuotione, & spiritali gustu cōtrectaui, & Populis reuerenter ostendi: licet ei sumitas desit. Hæc autem scissura fuit vna, non plures, vt in textu Euangelij habetur, & habet Athanasius in Apologia ad Costantium Imperat. post Epist. aduersus Frumentium Episcopum Auxum meos vbi de Arrianis sic ait. *Pilatus autem qui inseruebat per id tempus Iudæis, lancea vnū latus Saluatoris perfodit, isti autem rabie sua Pilatum vicerunt, qui nō vnū latus Christi, sed vtrumq; lacerarunt.* Quamuis enim Theodoret. in Dialogo 2. qui inscribitur, *inconfusus*, dicat, *perforata latera; Eorū autem (inquit) oculis perforata latera, & ipsorum clauorum fissuras subiiciens, ostendebat*, atq; etiā D. Leo primus Epist. 97. cap. 3. *vulnera lateris* appeller; tamen vnicum vulnus fuisse certissimum est. Nisi dicamus, lanceam, nedum pectus Domini, sed etiam cor ipsum Christi vulnerasse, & sic duplicē scissuram fecisse, vnam externam in latere, alteram internā in corde iuxtam illud Cantic. 4. *vulnerasti cor meum*, vt sic homines intelligerent, apertum sibi esse osium, per quod in cor Christi ingredi, & requiescere valeant. Vnde August. 23. cap. sui Manualis inquit; *lancea aperuit mihi latus Christi, & ego intravi, & ibi requiesco securus.*

An autem hæc scissura fuerit facta in dextro, vel sinistro latere Christi, dubia res est, nec ex scripturis qd certi habet.

Athanasius in cit. libello de passionis Imaginis Christi, dicit, *illos Hebræos sequentes patrum suorum vestigia, valido ictu lancea latus dextrum iconæ illius transfodisse*; Et Innoc. III. in libello de sacro altaris ministerio lib. 2. cap. 57. dicit, *Calix ponitur ad dextrum latus oblata, quasi sanguinem suscepturus; qui de latere Christi dextro creditur, vel cernitur perfluxisse.* Quod ex vetustissimis picturis colligitur, & 3. Reg. 6. In dextra parte templi porta erat, quæ vulnus lateris Christi significasse, doctē docet Rupertus lib. 3. c. 10. ibid.

Decimō dico. Quod aqua, vnā cum sanguine simul, & semel exiuit de latere Domini, non tamen cōfusus, & mixtum cum sanguine; sed in permixta, pura, & distincta à sanguine taliter, vt ab eo realiter, & distinctē discerni, ac videri posset.

Parat

Ap̄aret hoc ex textu Euāgelij, dicentis, *exiuit sanguis, & aqua*; Vide distinctionem: non sanguis mixtus, & concretus cum aqua, sed sanguis, & aqua, simul quidem, sed distinctē, sensu iam dicto. Ita Glossa de consecra. d. 2. cap. 1. verb. *quia vtrūq;* vbi separatim ait, *quod cum segregatione fluxerunt*, & alia Glossa verb. *profluentibus*, in Clemen. de summa Trinit. & fide de Cathol.

Et licet D. Cyprian. in lib. de Montibus Syna, & Syon contra Iudæos (quem librum aliqui non esse suū putant, propter scribendi stylum, dicat, *quod percussus in lateris ventre de lancea, sanguis, & aqua mixtus profluxus fluebat.* Vnde sibi *Christus Ecclesiam sanctam fabricabat*, sano modo interpretandus est, vt voluerit dicere, non quod mixta simul, & confusa, sed quod statim ambo effluerint.

Postquam autem hæc scripseram, vidi tomum 2. Francisci Suarez nuper prælo mandatum, qui super 3. partē D. Tho. q. 51. ar. 3. disput. 4. sect. 1. dicit, primō sanguinem, deinde verō aquam ex Christi vulnere fluxisse. Fundat autē se super Hieronymi dictū, qui in Epist. ad Oceanum tractans hunc, & illū Ioa. 3. locum. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* dicit, *quia ab aquis caperat, finit in aquis.* Qui sanē locus, si vt Suarez assert, intelligatur, non rectē intelligitur. Tantū. n. voluit dicere Hieronymus, vltimū etiam miraculum, Christū in aqua fecisse. Quia miraculosum fuit, vt diximus ex mortui corpore aquā, & sanguinē exire; non tamen vult dicere, dum ait *vltimū miraculum fuisse in aqua*, quod aqua fuerit quæ vltimō ex Christi latere fluxerit.

Vnde considerandū hic est, quod si concionatorio modo loquamur, sic piē esset dicendū, vt ait Suarez. Etenim Christus in signū amoris, suum sanguinē multoties pro nobis effudit. Quoniam verō in mortis horā maiora ēt erat amoris signa daturus; idē ne quis remaneret in corpore sāguis, veniēte lancea, pectusq; scindēte, totus effluxit. Et ne qd sanguinis superesse videret, venit vltimō aqua veluti corpus lauas, vt nihil sanguinis intus esse demonstraret. Instar multorū, qui dum sanguinem, qui est in aliquo catino projiciunt, postea aquā infundunt, ipsumq; lauant, & veniēte clara, ac munda aqua, nihil sanguis esse amplius in catino demonstratur: sic Christo pro nobis sanguinē fundēte, venit postea, & egressa est aqua, vt nihil iam sanguinis intus esse demonstraretur.

Sed tamen Theologicē loquendo, quæ multoties non attendit contēplationes, dicendū est, simul, & semel, vno eodēq; tēpore, atq; ex eodem foramine, ambo impermixta exiuisse;

Cc 2 quod

Glo.
D. Athanasij
dictū de san-
guine cū a-
qua mixto
quō intelliga-
tur.

Suarez.
D. Hieron.
Suarez dictū
reprehēditur
ab Auctore.

Ioan. 3.

D. Hieron. di-
ctū quō intel-
ligatur.
Pius discen-
sus pro cōcio-
natoribus.

Similitudo
pulcra pro cō-
cionatorib.

Theologia
multoties nō
attendit con-
tēplationes.

Nota.

quod patet ex ipso eodem textu. Non enim ait Euangelista aquam sanguinis fluxum expectasse, & deinde ipsam exiuisse, sed vno, eodemque tempore ambo manasse, quod per Ly, continuo, demonstratur.

Quod verò Suarez ait, non potuisse esse hoc quod dicimus, nisi intelligatur sanguinem ex vna parte, aquam verò ex altera foraminis exiuisse, & hoc non potuisse fieri sine miraculo nouo, liberè concedimus; neque ullum est absurdum. Quoniam id ipsum tenetur ille concedere in sua sententia. Imò idem met Cyprianus in libro de passione Christi versus finem ait: *de latere tuo fons egreditur in vitam aeternam proficiens, & de eadem, consubstanti, aliqne origine, diuisis limitibus, aqua, & sanguis emanant.* Imò & Suarez, idem concedere tenetur in sua sententia, dum ait, *aquam sanguinis fluxum expectasse,* quod esse non potuit sine nouo miraculo.

Vndecimò dico. Quòd non eodem modo egressa est aqua de corpore Christi, & sanguis. Explico cum S. Tho. & Turrecrem. locis citatis. Sanguis effluxit, vt effectus proprius passionis. Effusio enim sanguis directè per se, ac necessariò pertinebat ad passionem Christi; cum de necessitate corporis humani vulnerati sit, vt ex eo sanguis fluat. At aqua non est egressa, vt effectus passionis, vel vt quid directè, seu de necessitate ad passionem pertinens, sed ad significationem quandam, nempe ad demonstrandam veritatem physicam corporis Christi, & ad significandum effectum passionis, qui per Baptismum applicatur, qui est ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiscentiæ. Hinc dicitur, quòd in huiusmodi sanguine redempti sumus, & in huiusmodi aqua abluti. Hinc etiã est, quòd eum sacramentum Eucharistiæ sit sacramentum passionis, & mortis Christi; non potest fieri in sola aqua, quæ non pertinet ad passionem de per se, & directè; nec sola aqua offertur de per se, sicut vinum offertur seorsim à pane, sed aqua mixta vino, vt ostendatur, quòd vinum per se pertinet ad dictum sacramentum, tanquam de eius necessitate existens; aqua autem, vt vino adiuncta.

Duodecimò dico. Quòd aqua egressa è Christi corpore non fuit Diuinitati coniuncta, nec post resurrectionem reasumpta, sicut sanguis; de qua idem iudicium faciendum est, ac de spuro, seu sudore, quibus Diuinitas coniuncta non fuit. Vnde vim effectiuam, seu causalitatem gratiæ non habuit, sed fuit tantum signum. A sanguine verò Christi, Diuinitas non est separata, etiam post mortem, vt latius in sequenti articulo differemus.

QVARTVM

A

QVARTVM DVBIVM.

Circa 4. articulum, Toftadus q. 3 & 2. sup. 13. c. Genes. aduerfus quem hanc pugnam suscepimus, & quidam alius recentior (cuius nomini parco) toto ore (& vt dicunt) apertis labijs, tradunt duo (meo iudicio) valdè exorbitantia.

Primum. Ecclesiam non esse formatam ex latere Christi mortui, sed ex Christo viuente.

Secundum. Quòd sanguis qui effluxit de latere Christi, iam mortui, nihil contulit ad redemptionem humani generis, nec per illum quicquam nobis Christus meruit, vel satisfecit.

Scot. in 4. sentent. d. 2. q. 1. in solut. ad ult. & d. 3. q. 3. ad vltimum, dicit, *quòd sacramenta non susceperunt efficaciam à vulnere, seu ab aqua, & sanguine lateris Christi; sed hæc duo specialiter habere assimilationem ad Baptismum, & Eucharistiã.*

Soto in 4. d. 1. q. 3. art. 5. mouet dubium. Quomodo sacramenta ab illo fluxu receperint virtutem conferendi gratiam, cum ille fluxus nequiverit esse meritorius. Cui argumentum bifariam (inquit) responderi potest.

Primo. *Quòd cum corpus, et anima fuerint Diuinitati coniuncta, per illas partes humanitatis poterat Diuinitas ipsa mereri. Sed hæc solutio* (inquit) *non videtur legitima, non enim cum anima erat à corpore separata, non erat tunc Christus homo, nec viator, cuius proprium est mereri.* Vnde asserti secundam responsionem, quòd post mortem fluxus ille non potuit esse meritorius, potuit tamen esse causa instrumentalis gratiæ, vel potius signum patriæ salutis nostræ per passionem. Vbi enim dictum fuit consummatum est, significatum fuit, illa spiritus exhalatione, mysterium redemptionis perfectum fuisse. In cuius signum effluxit aqua, & sanguis, quasi ex tunc esset apertus fons, ex quo gratiæ sacramentorum emanarent, ac subinde ianna olim cælorum reclusa, aperta modo, quò nos eadè sacramenta perducunt.

Hæc Soto. Vbi concludit esse tantum signum.

Nos autem huiusmodi quæstionem exactius examine volentes, pro pleniori eius resolutione, sequentes conclusiones proponemus.

Prima est huiusmodi. Sanguis effusus, non solum fuit signum gratiæ; sed etiam eiusdem causæ efficiens instrumentalis. Hæc conclusio probatur efficacissimis rationibus.

Primo, *Septuaginta. Xpi, et de se ipso eius ad inferos fuerit cum efficiens nostra salutis, et gratiæ, ut supra probatum est; ergo similiter sanguis*

Cc 3

ille

Toftadus tenet, Ecclesiam non fuisse formatam ex latere Christi mortui, sed viuente.

Toftadus ait sanguinem ex Christi latere profusum, nihil contulisse ad redemptionem humani generis, nec pillum quicquam nobis Christus meruisse.

Soti dictum, sacramenta non habuisse efficaciam à vulnere, vel ab aqua & sanguine lateris Christi.

Soti dubium, quòd sacramenta à fluxu sanguinis, & aquæ, receperint virtutem conferendi gratiam.

Solutio prima, sed repetitur. Solutio secunda amplectitur.

Sanguis a Christo in Cruce post mortem effusus non solum fuit signum gratiæ, sed etiam eius causæ efficiens instrumentalis. Probatur conclusio.

D. Cypriani pulchra sententia de egressu sanguinis, & aquæ ex latere Christi.

Non eodem modo egressa est aqua ex corpore Christi ac est egressus sanguis.

B. Tho.

Turrecrem.

Sanguis Christi effluxit vt effectus passionis; sed aqua ad demonstrandam virtutem physicam corporis Christi, & nostram à peccatis abluitionem.

Sacramentum Eucharistiæ, cur non possit fieri in sola aqua.

Aqua egressa ex Christi corpore, non fuit Diuinitati coniuncta, nec post resurrectionem reasumpta, quæ de sudore, & spuro.

Aqua ex Christi corpore egressa, sicut etiam, & sudor, non habuerunt vim effectiuam, seu causalitatem gratiæ; sed fuerunt tantum signum.

D. Tho.

*illo ex latere. Diuinitas enim non solum corpori, & anima se-
parata, sed etiam sanguini egresso e corpore aque unita erat.*
Sic ait S. Tho. 3. par. quaest. 54. ar. 2. in corpore, & ad tertium,
& quodli. 5. quaest. 3. art. 5. *Quod enim semel assumptum, nun-
quam dimisit.* Assumpsit autem omnes humanitatis par-
tes, quae sunt de integritate humanae naturae, vt ossa, carnes,
& sanguinem; quae etiam omnia in resurrectione de ne-
cessitate absque diminutione aliqua, & integraliter in Chri-
sti corpore resuscitato fuerunt. Et ita iuxta doctrinam ve-
ram D. Thomae, *totus sanguis in terra effusus reassumptus fuit.*
Quod autem sanguini Christi Diuina hypostasis etiam post
mortem fuerit unita, est de fide, determinata à Clemente
Sexto, in capit. *Vnigenitus*, de Pœnitentia, & remissio, in ex-
trauagantibus communibus, & in bulla, in qua condemna-
tus fuit Barchinonae, anno Domini, 1351. prædicator qui
contrarium prædicauerat. Quam bullam Syluest. in sua ro-
sa Aurea in quaest. de sanguine Christi, dicit se Brixiae in Ar-
chiuio Inquisitionis vidisse. Pius II. cum consilio multo-
rum Theologorum in suo tractatu de sanguine Christi idem
resolutè concludit.

Totus sanguis
in terrâ effu-
sus, reassum-
ptus est iterum
in resurrectio-
ne.

De fide est,
Christi sangui-
ni post mor-
tē esse unitā
Diuinitatem.
Nota bene.
Syluest.

Sanguis est de
integritate hu-
manae naturae.

Durandus er-
rat dū ait, san-
guinē nō per-
tinere ad idē-
tatem supposi-
ti Christi.

Syluest.
Caiet.

Sanguis du-
plex est, nutri-
mentalis, & pu-
rus seu perfe-
ctus, primus
non fuit vni-
tus Christi Di-
uinitati, bene
aut scilicet, qui
spectat ad cō-
sistētiam huma-
ni corporis.

Francisci Mai-
oris error.

Franciscus de Maioris, in libro suo sermonum, serm. 86.
in die quinto Paschae, & alibi mirabilem profert errorem,
dūm

Adūm dicit, post mortem Christi; immo dum effundebatur san-
guis Christi, quod etiam accidit dum penderet, ac viseret in
Cruce, diuinitatem fuisse separatam à sanguine. Quod im-
pijssimum est, & haeticum.

Nec valet quidquam suum argumentum, in quo se fun-
dat. Quia scilicet, si Diuinitas esset unita sanguini, tunc præ-
dicaretur, & verè diceretur de Diuinitate, quod esset effusa, &
quod Christus in passione fuerit fusus; Nihil profecto (in-
quam) valet tale argumentum.

Primò. Quia regulariter, & propriè, communicatio Idio-
matum non est in partibus humanae naturae; sed in compo-
sitio ex partibus, vt Theologi in 3. d. 22. omnes ferè tradunt,
& D. Tho. 3. par. q. 50. ar. 3. ad 3. & D. Bonauent. in ead. d. q. 1.
Sed hæc solutio non placet Medinae, & bene. Quia quemad-
modū aīa separata, & corpus emortuū cōi-carunt Verbo, quod
ad Inferos descēderit, quod mortuū, ac in sepulchro fuerit;
Sic etiā poterat cōicare aliās denominationes. Quocirca si-
cut verè dicendum est, quod partes abinucem seiunctae, vni-
tate tamen Diuinitati, vt dictum est, aliquas denominationes
Verbo verè communicabant; Ita aliquas non communica-
re dicendum est, puta, quae habent inconuenientem, incon-
gruam, & impropriam prædicationem, necnon repugnan-
tem supposito. Vnde ista propositio non est vera, licet con-
ueniat parti, anima Christi est separata à corpore, ergo ver-
bum, seu Diuinitas, separata est à corpore. Item & alia, Cor-
pus Christi in sepulchro erat inanimatum, & irrationale;
quoniam in formabatur forma cadaveris, ergo & Deus erat
irrationalis, & inanimatus. Item & illa, Anima verbo Dei
erat coniuncta, ergo filius Dei erat Anima, seu corpus, cui
coniunctum erat: sic in proposito, quamuis sanguis fuerit
fusus, & vnitus; nullo modo Deus effusus dici debet; quia
sanguini non vnitur, nisi ut parti; tum etiam quoniam di-
cere Deum effusum, proprietati sermonis repugnant. Ef-
fundi enim, & effluere est tantum corporum liquidorum.
Imò (vt inquit Medina loco inferius citando) etiam si Deus
copulasset sibi seorsum sanguinem, nunquam diceretur
Deus est sanguis.

Addit vnum Medina in q. 5. ar. 3. tertiæ par. in fine, quod
non esset absurdū concedere, quod Christus Dominus fue-
rit effusus in Cruce, iuxta illud Psal. 6. *Sicut aqua effusus sēs,
& dispersa sunt oīa ossa mea.* Verū hæc improprie, & per si-
militudinē, non per proprietatē dicta sunt. Sicut & illud: *sa-
ctum est cor meum sicut cera liquecens in medio ventris mei.*

Tota rō, & fū-
damentū er-
roris Mairo-
nis.

Prima solū-
tio.
Cōicatio idio-
matū non est
(sū aliquos)
in partib' hu-
manae natu-
rae, sed in cō-
posito.
D. Tho.
D. Bona.

Non admit-
titur cōicatio
idiomatū in
his que inclu-
dūt incongruā,
& impropriā
p̄dicationem.

Medina di-
cūt, non esse
inconueniēs
concedere
Christū Dñm
in Cruce fuisse
effusum.
Psal. 6.

Concedenda est, p̄prie hæc propositio: Deus est habens sanguinē effusum. D. Tgo. Totus sāguis à Christo fūsus ēt ex latere, reassumptus est in resurrectione. D. Tho. Nota. Sanguis qui in aliquibus Ecclesijs feruatur, nō fluxit de latere Christi, sed miracolosē ēt quadā Christi imagine percussa effluxisse dicitur. Turrecr. Capreol. Sotus ait sanguinē nō informari animā rōnali. Abulensis temerarius censendus est dū ait, quōd sanguis Christi, nec in vita, nec i morte, neque post mortem fuit Diuinitati cōiunctus. Aliud absurdū Abulēsis. Medina. Syluest. D. Aug. Turrecr. Secunda rō conclusiōnis. Sāguis ille ex Christi latere p̄cedēs, erat verus sāguis, & ēt effusus habuit infinitū ualorem, fuitque præstīū redēptiōnis nostræ.

Addimus autem nō s, quōd sicut concedendum est, quōd C in triduo Deus fuerit habens animam, vel habens corpus, vel habens sanguinem; ita quoq; p̄prie concedi potest hæc propositio, Deus est habens sanguinem effusum, iuxta ea quæ tradit S. Tho. 3. par. q. 50. art. 3. ad 3.

Aliam quoque de sanguine Domini propositionem, ut firmissimam ponimus, nempe, totum sanguinem effusum etiam ex latere, reassumptum fuisse in resurrectione. Quæ propositio est sanè ad mentem D. Tho. in q. 54. art. 2. in solut. ad tertium, dicentis; *Totus sanguis, qui de corpore Christi fluxit, cum ad ueritatem humanæ naturæ pertineat, in corpore Christi resurrexit.*

Nec mihi probatur, quōd Syluestro, & Medina aridet, particulam aliquam sanguinis, etiam eius qui minimè nutrit mentalis est, remansisse in hoc mundo, nec in totum reassumptum fuisse in resurrectione. Nil. n. clarius S. Tho. scripsit, quàm quōd *sanguis ille, qui in quibusdā Ecclesijs pro reliquijs conseruatur, non fluxit de latere Christi, sed miracolosē dicitur effluxisse de quadam imagine Christi percussa.*

Turrecr. Doct. grauissimus, in capit. *Inuitat*, de consecrat. d. 2. errorem existimat dicere, quōd aliquis sanguis Christi effusus in passione, in terra permanferit.

Capreol. in 2. d. 15. q. 1. in solutio. argum. & in 4. d. 10. q. 2. D ad 4. contra primam conclusionem, & Soto in 4. d. 10. q. 1. ar. 2. in responsione dubij dicit, *sanguinem non esse partem humani corporis, nec esse unum corpori, nec informari animā ipsa rationali, sed habere propriam formam substantialem, licet imperfectam.*

Abulensis in suo paradoxo. 2. cap. 40. Vbi nimis audacter tenet, *nec in vita, nec in morte, nec post mortem in triduo, fuisse sanguinem Diuinitati unum*: ex quo aliud absurdū infert, quōd *in eo triduo si quis consecrasset calicem, non fuisset ibi Verbum, sed solum sanguis, cui Verbum unum non erat.*

Sed quàm absurda hæc sint, & à Doctis, catholicisq; auribus aliena, quilibet etiam infimus Theologus iudicabit. Vide de hoc Medina, 3. par. q. 6. art. 2. fuscē, & doctē tractantem, & q. 54. art. 2. & Syluest. in sua Rosa Aurea, q. 30. 31. & 32. & D. August. Epist. 146. & Turrecr. in can. *Inuitat*, de consecrat. d. 2. Verū secundam rationem principalem ad conclusionis probatiōnem proponamus.

Sanguis è latere procedens, erat verus sanguis Christi, sed sanguis Christi etiam effusus, habuit infinitū ualorem, fuitq; præcium, & instrumentum redēptiōnis humanæ, ergo non

Non solum signū, sed causa ēt efficiens exitit nostræ salutis. Maior huius Syllogismi certissima est. Nā sicut anima separata, erat verè anima Christi, & corpus in sepulchro, erat uerū corpus Christi propter suppositum; quāuis Christus in triduo non esset (ut Scholastici docent) sic ille sanguis lateralis erat verè, & p̄prie sanguis Christi; & nō alterius. Minor patet euidentissimè, ex uarijs locis scripturæ; in quibus multæ excellentiæ, prerogatiuæ, virtutes, & efficacitates eiusdem sanguinis enarrantur. Ad Rom. 3. Colossen. 1. ad Hebræ. 9. 10. 12. 13. & Ad Ephes. 1. 2. & 1. Pet. 1. & 1. Ioan. 1. Apoch. 5. 7. & 22. Quibus in locis dicitur, quōd *effusus sit in remissionem peccatorum*, quōd per illum Christus sit *propitiatio, redemptio, salus, & uita nostra, pacificans, sine, quæ in Cœlis, sine quæ in terris sunt*; q; sit *lauacrum nostræ regenerationis, emundans conscientias nostras*: quōd Ecclesiam sibi acquisiuit: q; *nostræ stultitiae lauentur in sanguine Agni*, & similia. Igitur cū Dominus uoluerit per sanguinem suum effusum, tanquā per instrumentum, nostram operari salutem; sequitur, q; sanguis sit causa salutis nostræ, & efficiētiam erga illam habeat, & non solum ut signum, illam significet.

Tertiò, ex Patribus idem probatur. Chrysoft. Homil. 24. in priorem ad Cori. 10. sic scribit. *Quid est in Calice? Id est, quod ex latere Christi fluxit.* Atqui in Calice est sanguis unitus hypostaticè Dei uerbo, gratiam, & salutem causans, ergo etiam ille ex latere Christi sic Verbo unitus fluxit.

Item Aug. lib. 3. de Trin. idē dicit uidelicet, *de latere Domini percusso, illū fluxisse liquorem, qui est in Calice*; Sed in Calice est sanguis Dñi cum Diuinitate, causans gratiam, ergo, &c.

Quartò ex uerborū consecrationis. Oēs. n. benè Theologiam callētes docebunt, q; si in illo triduo quis apposuisset uinum in Calice, & protulisset uerba cōsecrationis, tunc cōuersum fuisset in sāguinē effusum in remissionē peccatorū; ergo ille sanguis effusus, habuit efficaciam remittendi peccata, ergo ēt ille sanguis effusus è latere, quia idē est cum hoc qui est in Calice, habuit efficaciam, & uim remittēdi peccata. Et cōfirmatur. Quā forma consecrationis sanguinis cōprehendit ēt sanguinē effusum è latere, cū uerba Matth. ca. 26. & Marci 14. generalia sint, nec magis ad sanguinē ex capite, uel ex manibus, quàm ex latere effusum se extendant dum dicitur: *Hic est sanguis qui effundetur*, ergo huiusmodi sanguis ex latere habet etiam uim remittendi peccata.

Quintò ex Pontificali Romano idē h̄r, in antepenultima orōne ordinationis Accolytorū: hæc ueritatē Romana cōfiteretur

In triduo mortis p̄prie nō erat Christus.

Rom. 3. ad Colof. 1. Heb. 9. 10. 12. 13. Ephes. 1. & 2. 1. Peti. 1. 1. Ioan. 1. Apoch. 5. 7. & 22.

Probat Tertiò, ex Patribus. D. Chryso.

D. August.

Probatū Quarto. Si in illo triduo apposuisset quicquid in Calice, cōuersum fuisset in sanguinē effusum in remissionē peccatorum. Matth. 26. Marci 14.

Probatū Quinto.

retur Ecclesia in illis verbis, *Atque sanguinem, & aquam ex C latere illius pro salute humani generis effluere voluisti.*

Alexan. Alex.

Ezech. 46.

Secunda Con-
clusio.

Christus post mortem non habuit pprie meritum, nec fuit pprie ca meritoria gratie uel nostrae salutis.

D. Tho.
Alex. Alen.
Ioan 22.

D. Tho.
Meriti ratio, unde nascat.
Quare vulnus Christo post mortem illatum fuit causa efficiens nostrae salutis.

Tertia Con-
clusio.

Nota.
Explicatur Conclusio.
Christus et uiuens incumulum sui meriti, acceptauit oēs labores, & contumelias q̄ ei post mortē et erāt euentura, & ideo oīa hac ei mortuosue runt meritoria.

Vulnus Christi post mortē, quo fit meritum.
Caictanus.

Alex. de Alef. 4. par. q. 12. memb. 3. *Ex fluxu* (inquit) *sanguinis, & aqua de latere Christi habet Baptisma efficaciam, sine virtutem.* Vnde Ezech. 46. dicitur; *Vide Aquam egredientem de templo a latere dextro.* Verum hae rationes solum de sanguine concludunt, non de aqua, cui non fuit unita Diuinitas, sicut fortē nec cæteris humoribus.

Secunda Concl. Christus post mortem non habuit meritum, nec propriè fuit causa meritoria gratiae, uel nostrae salutis. Hæc est certissima propositio apud omnes Theologos. Explico. *Omnis actio tam anima separata, quam corporis, uel etiam ipsiusmet Christi resuscitati non fuit meritoria, nec satisfactoria.* Ita S. Tho. 3. dist. 18. quaest. 2. artic. 3. & quaest. de ueritate quaest. 29. artic. 6. & 3. par. q. 50. artic. 6. & ad 2. & quaest. 56. artic. 1. Alex. de Ales. 3. par. quaest. 20. memb. 2. artic. 1. §. 2. & artic. 6. Et rationem reddit. *Quia non esset Christus in statu quietis, iuxta illud Ioan. 22. Stetit in litore.* Verum ratio huius rei, quam S. Tho. in corp. dicto, atti. 6. affert, est potior. *Quoniam meritum nascitur ex uoluntate anime Christi, quae morte finitur, & terminatur.* Hinc sequitur, quod sicut nec ipsa mors in facto esse sumpta, nec vulnus illatum post mortē potuit esse nobis causa meritoria gratiae; sic nec quidquid aliud, quod circa corpus Christi actum esset (anima ab illo separata) fuit tamen tale uulnus causa efficiens nostrae salutis. Quoniam ex doctrina D. Tho. ubi supra; *quicquid actum fuit circa corpus Christi, fuit nobis saluiferum.*

Tertia Conclusio. Vulnus lateris Christi, ut est terminus uoluntatis Christi præcedentis, uolentis, & acceptantis illud pro salute humani generis, est causa meritoria eiusdem. Explico: Tale vulnus Christi dupliciter potest considerari; uel in se, & sic non est dubium, nequaquam esse causam meritoriam, ut dictum est, uel ut est terminus uoluntatis Christi; qui uiuens acceptauit, & uoluit libentissimè in cumulū meriti sui infiniti, etiam illas contumelias, & pœnalitates patii quae corpore suo exanimi illatae fuerunt. Cum enim hæc ad corpus Christi pertineant; potuit eas in uita acceptare. Immo in instanti suae conceptionis, actus suae uoluntatis potuit in illas ferri, & determinari. Ut igitur tale uulnus est obiectum uoluntatis illud patiendi; cedit sub actu imperato (extendendo actum imperatum ad pati uoluntarium) & est meritorium. Eandem distinctionem, & doctrinam tradit Caict. in artic. 6. quaest. 50. 3. par. D. Thom. Vbi inquit, quod

mors

Amors in facto esse sumpta, potest dupliciter distingui; uel in se, & sic non est meritoria, uel ut terminat fieri, & sic idem est iudicium de illa, ac de morte in fieri; Id ipsum ait Medina in suis commentarijs super præfatum articulum sextum. Vnde concludo, quod tale uulnus uoluitum, & acceptatum à Christo in uita sua ob nostram salutem, non solum est meritorium, sed etiam satisfactorium, ob dictas causas.

Quarta Conclusio. Negare, Ecclesiam formatam esse ex latere Christi dormientis; id est mortui in Cruce, puto nondum falsum, sed etiam erroneum.

Probatur Conclusio. Primò. Ita docet D. Paulus ad Ephes. 5. repetens enim illud Genesis 2. *hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea,* (inquit) *Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habet, sed nutrit, & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam; quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius; propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & Ecclesia. Quem locum exponens, D. Hierony. tomo 6. refert Gregorium Nazianzenum uirum ualde eloquentem, & in scripturis apprime eruditum, cum de hoc loco secum tractaret, consueuisse dicere: *Vide quantum istius capituli sacramentum sit, ut Apostolus in Christo illud & in Ecclesia interpretans, non se ita asserat, ut testimonij dignitas postulabat, expressisse: sed quodammodo dixerit, scio quia locus iste ineffabilibus plenus sit Sacramentis, & Diuinum cor quærat interpretis.* Hæc ille.*

Et Tertullianus lib. 5. aduersus Marcio. in Epist. ad Laodicenos, hoc tractans ait. *Sacramentum hoc magnum est. Sufficit inter ista si Creatoris apud Apostolum magna sunt sacramenta, minima apud hereticos.*

Sed prædictum locum Pauli explicans, D. Anselmus ait, *Christus fouet Ecclesiam, quæ est corpus eius, & uere corpus eius, quia nos omnes membra sumus huius sacri corporis.* (Et post pauca.) *Ideo sumus de carne eius, & de ossibus eius, quia carnem eius in ministerio sumentes, carni nostra coniungimus, & uirtute spiritus eius confortamur, sicut internis ossibus. Nam sicut Aqua de Adam facta, traxit ab eo carnem, & ossa, sic Ecclesia ex Christo procreata, carnem eius, & spiritum, ut diximus, in se traxit. Vel de carne eius, & de ossibus eius sumus, id est, eandem carnem, & eadem ossa, quæ ipse habuit, habemus; quia de nostra mortalitate carnem suscepit cum ossibus.* Et infra. *Homo iste mediator Dei, & hominum, homo Christus*

Mors dupliciter potest sumi uel in se & sic non est meritoria uel ut terminat fieri, & sic idem est iudicium de ea, ac de morte in fieri.

Medina. Quarta Conclusio.

Negare Ecclesiam formatam esse ex latere Christi mortui, est erroneum.

Probatur Conclusio. Primo ex scriptura. Eph. 5.

D. Hiero.

Tertullianus.

D. Ansel.

Quo Christus
dicat reliquit
se patrem, &
matrem, &
adhafisse uxori
sua, quae
est Ecclesia.

Quo Christus
sibi carne vna
cū Ecclesia.

D. Prosper.

D. August.

Christus Iesus, reliquit patrem, quando semetipsum exinanivit, formam serui accipiens; Ita enim reliquit patrem, non quia deseruit, & recessit à patre, sed quia non in ea forma apparuit hominibus, in qua aequalis erat patri. Reliquit & matrem, id est Synagogam Iudeorum, de qua secundum carnem natus erat; & adhafit uxori sua, id est, sociavit, & coniunxit se electorum Ecclesia. Et ipsi duo, id est, Christus, & Ecclesia, sunt in carne vna; quia carnem, quam ille de Virgine sumpsit, quotidie in Missarum celebrationibus sumit Ecclesia. Vel in carne vna; Quia, ut supradictum est, ipse de mortalitate nostra carnem suscepit, & per carnem particeps noster factus est, ut illius Caput corpus esse possemus: sicque facta est ex duobus vna quadam persona ex capite, & ex corpore, ex sponso, & ex sponsa. Totus itaque Christus, caput, & corpus, tanquam interger vir, quia & foemina ex viro facta est, & ad virum pertinet. Sacramentum hoc magnum est, de coniunctione Christi, & Ecclesiae. Et ne quis istam magnitudinem sacramenti in singulis quibusque hominibus, uxores habentibus, intelligeret; Ego autem, inquit, dico in Christo, & Ecclesia, ego quidem allegorice interpretor hæc verba Genesis de coniugio Christi, & Ecclesiae. Hæc Anselmus.

D. Prosper Aquitanus (in 1. cap. primæ partis eorum triū, quos de promissionibus, & predictionibus Dei composuit) tractans præfata verba. Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. hoc (inquit factum esse) ut rem gereret, & figuram; Exponens quippe hunc locum in Epist. ad Ephes. ait, Sacramentum hoc magnum est, ego autem, dico, in Christo, & Ecclesia. Sacramentum igitur magnum, quod promissum speravit Adam, sibi coniunctam vidit, quam credidit, coniugem. Nobis per fidem vivorum signavit futuram Ecclesiam, matrem appellavit omnium vivorum ea scilicet causa qua ex latere Adæ dormientis formata Aëna, ex latere Christi in Cruce pendentis, formandam ut factum est, prævidit Ecclesiam, quæ verè est mater omnium vivorum. Hæc D. Prosper.

D. Augustinus, lib. 2. de Genesi contra Manichæos, cap. 13. ait. Quod autem additum est, relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna, quomodo referatur ad historiam, non video, nisi, quod plerumque in genere humano, ista contingunt, sed tota prophetia est, cuius Apostolus meminit, dicens, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico, in Christo Iesu, & in Ecclesia.

Idem

A. Idem Augustinus, tract. 9. in Ioannem tractas illud, erunt duo in carne vna: Sacramentum (inquit) hoc magnum est. Et ne quis magnitudinem istam sacramenti in singulis quibusque hominibus, uxorem habentibus intelligeret, Ego autem, inquit, dico in Christo, & Ecclesia, quod est, hoc sacramentum magnum, erunt duo in carne vna. Hæc ille.

Et eadè ferè verba hoc in loco scribit, que Anselm. & D. Ambrosius exponentes præfata verba in eodem capit. ad Ephesios 5. dicunt, A Christo Ecclesia sumpsit initium: Vnde subiecta est illi, sicut & à viro mulier, ut sit subiecta. In eo tamè distat: quia mulier consubstantiua viro est, Ecclesia autem in nomine potest, non in natura participari Christo.

D. Epiphanius, lib. 3. contra hereses, Hæresi 78. hæc scribit. De Maria enim accipitur dictio ipsa, et de Ecclesia, hoc mihi dicendum erit. Propterea relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sanctus autem Apostolus dicit, Mysterium hoc magnum est; Ego autem dico, In Christum, & Ecclesiam, & vide mihi scripturarum exactam sinceritatem, quòd de Adam quidem formavit, dixit, de Aëna vero non amplius formatam esse dixit, sed edificatam. Accepit enim (inquit) unam de costis eius, & edificavit, ipsi in uxorem: quò ostendat, Dominum quidem de Maria efformasse sibi ipsi corpus, ab ipsa vero costâ, edificatam esse Ecclesiam, in eo, quòd punctum, & apertum, est ipsius latus, & mysteria sanguinis, & aquæ, præter redemptionis facta sunt. Hæc ex Epiphanius.

Diuus Chrysostomus homilia, 20. super quintum ad Ephesios sic scribit inter alia. Quemadmodum ex Adam, ex carne, & ossibus eius est Aëna, sunt enim caro, & ossa præstantiora in nobis: illa velut fundamentum quoddam locata subiacent, ista tanquam aedificium, sed illud quidem manifestum est, istud vero quomodo? Quemadmodum illic, tanta est, inquit, propinquitas, ita, et hæc. Quid est quod dicit ex carne eius? Hoc est, germanè, ac legitime, ex ipso. Et quomodo hoc pacto membra Christi sumus? Quoniam secundum ipsum facti sumus. Et quomodo ex carne? Scitis, quotquot mysteriorum participes estis, quoniam os eius non confringetur, inquit, ex ipso statim fingimur. Et paulò post. Quomodo ergo ex carne eius, et ex ossibus eius, hoc est, ex integra eius substantia formatus est Adam, et natus est Christus. Quomodo? Ex latere eius accepit. In Cruce facta est susceptio, et nos eiusdem substantia cum ipso, habet in se ipso Deum, Verbum, & nos. Huius rei gratia relinquet

D. Ansel.
D. Ambros.

D. Epiph.

Pulchra ponderatio quòd de Adam dicitur, fuisse formatum; de Eva vero non formatam, sed edificatam.

D. Chrysost.

Quare Eva dicitur esse carne Adæ.

quet homo patrem suum, & matrem suam, & adglutinabitur uxori suae, & erunt duo ad carnem unam. Hæc Chryso-
stomus.

Beda.

Beda, in cap. 19. Ioan. habet hæc verba. Propter hoc prima mulier facta est de latere dormientis, & appellata est uita, materque uiuorum; Magnum quippe significauit bonum, ante magnum prauaricationis malum. Et hic secundus Adam, inclinato capite, in Cruce dormiuit, ut inde formaretur ei coniux, quæ de latere dormientis effluxit.

Cur Secundus Adam inclinato capite obdormiuit?

Rupert.

Possent hoc loco, aliorum Patrum explicationes afferre, sed unicam Ruperti sententiam ultimo loco adijciendam duxi. Hic lib. 2. in Genesim, cap. 37. egregie illam sententiam exponit. Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne mea. Quamuis (inquit) soporatus fuerit Adam, tamen non clam illud fuisse, quod factum est, hæc eius dicta manifestè comprobant. Hoc nunc, inquit, os de ossibus meis, & caro de carne mea; tanquam diceret. Hoc paulò ante tantummodo os ex ossibus meis, id est, costa fuit de costibus meis; nunc autem & caro est. Proinde sicut prius os meum erat, ita & nunc postquam costa edificata est, rectè caro mea, Caro (inquam) de carne mea est. Non ergo, ut ille quid ageretur, nesciret, sed ut magnum sacramentum in eo præfiguraretur. Immisit in Adam soporem Dominus, quod Apostolus perspiciebat, magnum, inquit, sacramentum hoc est, Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia. Non, inquit, sacramentum hoc esse dico in illo uiro, & in illa femina, non, inquam, in eo, quòd de uiro sumpta est femina, quòd misit Dominus soporem in Adam, & tulit unam ex costis eius, & edificauit costam quam tulerat, de Adam in mulierem, & quòd dixit Adam, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, &c. Nam illa carnalia sunt facta, & ab illo Adam carnaliter dicta, scilicet absque spiritualium futurorum conscientia. Caterum in Christo, & in Ecclesia sacramentum magnum hoc est, quia sic admisit in se Christus soporem mortis suscepta pro uoluntate Patris obedientia, & tulit Deus de latere eius sanguinem, et aquam, de latere, inquam, eius dormientis, id est, iam mortui, sanguinem, et aquam per lancea uulnus eduxit. Unde ex tunc usque ad finem sæculi edificare non desinit, ut gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, exhibeat illi. Igitur alio quidem respectu in alia editione, benè scriptum est, Immisit ergo Dominus extasim in Adam, quia uidelicet, obclusis sensibus corporis, ratio tamen uigilauit, ut non nesciret, quòd os ex ossibus suis sublatum, et caro de carne sua edificata fuerit. Alio autem nihilominus rectè dictum

Sciuit Adam factum, quod in suo sopore factum est.

Christus nunquam delinquit edificare Ecclesiam. Nota.

A dictum est, Quia immisit Dominus soporem in Adam, soporem (inquam) id est grauem, & profundum somnum, quod Hebraice dicitur. Tardema, scilicet, quia de profundo motus somno regeneranda erat, nouo Adæ, noua coniux Ecclesia. Hæc ex Ruperto. Alia loca Patrum inferius citabimus, & de reuelatione huius mysterij facta Adæ in illa Extasi, non pauca dicemus.

Quid sit sopor misus in Adam.

Secundò igitur probatur Conclusio, ex Glosa ordinaria ad Rom. 5. super illa uerba, Qui est forma futuri, Adam (inquit) est forma Christi, quia sicut ille est pater omnium secundum carnem, sic Christus secundum fidem; & sicut ex latere illius formata est Eua; sic ex illius latere proflexerunt Sacramenta, per quæ saluatur Ecclesia; Ideoque sicut ille filijs suis potuit communicare peccatum, & mortem, sic iste suis iustitiam, & uitam, &c. Hæc Glosa.

Probatur Conclusio Secundo. Glosa. Proportio inter Christum & Adam. Sicut primus Adæ potuit filijs suis cõiungere mortem, sic & Secundus Adæ sua morte potuit cõmunicare uitam.

D. Anselmus, super prædicta uerba ad Rom. 5. dicit. Qui est forma futuri, id est, Christi, partim à simili, partim à contrario. A simili, quia sicut Adam sine patre à Deo ex Virgine terra factus est, ita Christus ex Virgine Maria sine semine à Deo creatus; sicut ille est pater omnium secundum carnem, sic Christus secundum fidem.

Adæ sua morte potuit cõmunicare uitam. D. Ansel.

Nicolaus de Lyra, eadem uerba exponens ait. Adam non erat figura Christi in quantum peccator, sed in quantum principium hominum in esse natura, sicut & Christus est principium eorum in esse gratia. Et quia formatus fuit de terra diuina uirtute, sicut & corpus Christi uirtute Spiritus sancti de Virgine Maria. Item quia de latere eius formata est Eua, sicut de latere Christi Ecclesia, ex quibus regeneramur in esse gratia, sicut ex Adam, & Eua generatum est genus humanum in esse Natura. Hæc Lyranus.

Nicolaus de Lyra.

D. Thom. super Epist. ad Rom. cap. 5. lect. 4. Adam (inquit) est forma, id est figura quadam futuri, id est Christi, tamen per contrarium. Nam sicut per Adam peccatum, & mors in mundum intrauit; ita per Christum intrauit Iustitia, & uita. Cor. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de Cælo cælestis. Sunt autem & aliæ similitudines inter Christum, & Adam, quòd scilicet, sicut corpus Adæ formatum fuit sine coitu; ita & corpus Christi de Virgine. Et sicut de latere Adæ dormientis sumpta est mulier; ita ex latere Christi dormientis in Cruce, fluxit sanguis, & aqua, ut dicitur. Ioan. 19. quæ significant sacramenta, quibus formata est Ecclesia. Hæc D. Thom.

D. Tho.

1. Cor. 15. Multæ similitudines inter Christum, & Adam. Ioan. 19. D. Aug.

D. Augustinus in Psal. 138. & Beda ad Ephes. 5. sic scribunt.

Quid

Quid est, forma futuri? Si ergo Adam forma futuri, quomodo de latere, dormientis Eua facta est: sic ex latere Domini dormientis, id est, in passione morientis, & in Cruce percussus de lancea, manauerunt sacramenta, quibus formaretur Ecclesia. Nam de futur a eade passione sua, sicut dicit in alio psalmo: Ego dormiui, & somnum cepi, & resurrexi, quia Dominus suscepit me. Ergo dormitio intelligitur passio, Eua de latere dormientis, Ecclesia de latere patientis. Hec Augustinus.

Probatur Conclusio Tertio.
D. August.

Tertio Probatur Conclusio, ex ipsa figura Eua formatae ex latere obdormientis, ut saepe saepius superius dictum est & August. tract. 9. in Ioan. dicit, quod *quicquid figurabatur in Adam de Christo, ad omnes utique gentes pertinebat, quibus salus erat in Christo*, & infra, loquedo de deformatione Eua, Cui non apparet, quia in illis tunc factis, futura figurata sunt quandoquidem dicit *Apostolus, ipsum Adā, formā futuri esse qui est* (inquit) *forma futuri, praefigurabantur, oia mystice.* Hec Augustinus. De qua re legendus est Magister sententiarum, in 2. dist. 18. & scholastici ibidem. Verum hic, antequam ulterius progrediamur, aliqua dubitationes, quae ad rem nostram faciunt, diluendae sunt.

Prima est. An ille sopor Adae, fuerit somnus, an Ecstasis?

Secunda. An in eo sopore, Adam habuerit reuelationem futurae Incarnationis Christi?

Tertia. Cur potius Eua facta sit ex costa quae in latere Adam erat, quam ex alia eius parte, & in quo stet proprie, quod formatio Ecclesiae sit figurata in edificatione Eua.

Quarta, & Ultima. An narratio Moysi de procreatione Eua de latere Adae, sit historica, vel parabolica?

PRIMA DVBITATIO.

An ille sopor Adae, fuerit somnus, an Ecstasis?

Inter Ecstasim & somnū q̄ sit differētia.

D. Bern. opinio quod sopor immisus Adae nō fuerit eiusdē rōnis cū nostro, nec fuerit uerus somnus.
D. Aug.

Quoad Primum, notandum est, inter haec duo somnum scilicet, & Ecstasim, illud interesse, quod per somnū sensus ligantur, mentisque functiones impediuntur; animae uero vegetantis actiones, liberae sunt, & solutae. E contra uero contingit in Ecstasi, in qua animae alentis functiones ligantur; mentis autem vehementer intenduntur, vigent, atque a sensibus extractae, solutiores redduntur, ut accidit Paulo act. 9. & 1. Corinth. 12.

Et quidem de sopore Adae, Bernar. Serm. 2. in Septuage. sit per illud Gen. 2. *immisit Dominus soporem in Adam*, existimat,

Amar, nō fuisse illum Adae soporem communem, neque eiusdem rationis cum nostro, aut nostris similem somnis, sed Ecstasim quandam secundum quam non nisi incommutabilis veritatis intuitu, & abyssō Diuinā Sapiētiae, corporeis excedens sensibus, Adā obdormisse videtur. Cui fauet lect. 70. Interpretum, qui eo loco, pro sopore, *Ecstasim* legunt.

D. in super August. lib. 9. de Genesi ad litte. c. 19. soporem illum Adae et extasim appellat dicens. *Per hoc etiam illa extasis quam Deus immisit in Adam, ut soporatus obdormiret, recte intelligitur ad hoc immisam, ut et ipsius mens, per extasim pariceps fieret tanquam Angelica Curia.* Et lib. 2. de Gen. 2. Manichaeos, cap. 12. ipsam visionem secretam (inquit) nomine soporis significari arbitror, quem immisit Deus in Adam.

Sed reuera illum fuisse uerum soporem, & somnum, non est ambigendum, cum Moyses id narrans clare dicat, *immisit ergo Dominus soporem in Adam. Nec dum historia narratur, improprie sunt uerba accipienda, sed secundum proprietatem litterae deffendi debet, quod gestum narrat ipse qui scripsit*, ut ait August. in exordio libri 11. super Genes. ad litte. Imo uocabulum ipsum, *Thardemab*, grauem, & profundū somnū significat, & patet ex illo Genes. 15. *sopor irruit super Abrahamā*, & Isa. 29. *Miscuit uobis Dominus spiritū soporis.* Fuit itaq; uerus ille Adae sopor, non tamen naturalis. i. non ex causis naturalibus profectus, cū immediatē à Dño immisus dicatur.

Negari tamen nō potest, quin in illo sopore, ecstasis quoq; aliqualis fuerit, ut Epiph. haeresi 48. & Rupertus ubi sup. fatetur, in qua non modò mens Adae ad naturalem rationis usum erat soluta; sed etiam sic interius prophetico fuit spiritu repleta, ut mulieris ex sua costa formationem sentiens Adam, mysterium illud, magnumq; sacramentū Christi, & Ecclesiae de quo Paulus 1. Corin. 12. tractauit, in somnis cognosceret. Sed de hoc latius dubio sequenti differemus. Neq; Bernar. in eo quod ait, reprehendendus uidetur, cum ipse nō quasi certum, sed quasi probabile asserat, & doctiorum iudicio se remittat, cuius uerba sunt haec. *Verum id quidem sine preiudicio dixerim, si cui forte aliter uisum fuerit, maxime si quid aliud in Sanctorum paginis inuenitur.*

SECUNDA DVBITATIO.

An in eo sopore, Adam habuerit reuelationem futurae Incarnationis Christi?

IN hac dubitatione duo sunt explicanda. Primum an habuerit Adam reuelationem mysterij Incarnationis in illo sopore?

D. August.

Sopor immisus in Adam fuit uerus somnus.
D. Aug.

Gen. 15. Isa. 29. Licet Adae sopor fuerit uerus, nō tamē fuit naturalis
D. Epiph.

1. Cor. 12. D. Bern. non uidet reprehendendus.

Dd sopore?

Sopore: & secundo an viderit in eo diuinam essentiam? C

Et de primo quidem D. Tho. in 2. 2. q. 2. artic. 7. & 3. p. q. 1. artic. 3. expresse docet, Primo homini reuelatum fuisse mysterium Incarnationis Christi, eique ante peccati statum explicite tamen fidem de Christi Incarnatione fuisse a Deo communicatam. Distinguit tamen D. Tho. non habuisse huius mysterij reuelationem, qua parte ordinabatur in remedium peccati, per passionem, & resurrectionem eius, cum homo non potuerit esse praesens futuri peccati, vt ait Augustinus lib. 11. super Genes. ad litte. cap. 18. Sed secundum quod ordinabatur ad consummationem gloriae. Imo addit, non esse credibile, primum hominem ignorasse sacramentum illud magnum in Christo, & Ecclesia, quod Paulus dixerat ad Ephes. 5. eiusque praesentium fuisse per hoc quod dixit, Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, &c.

Primo homini reuelatum fuit mysterium Incarnationis Verbi Dei, ante peccatum, non tamen habuit hanc cognitionem qua parte Incarnationis in remedium peccati. D. Tho. D. Aug.

Adam post somnum prophetauit. Somnum ad Tertullianum dicitur a dementia appellatur.

Adam fuit primus vates secundum D. Hieronymum.

Prophetia dicitur in Adam, ex D. Aug.

Ephes. 5.

Matt. 19. Nota pulchra Aug. ponderationem in verbis Christi.

Tertullianus, lib. de anima, cap. 10. dicit Adam prophetasse, & Ecclatiam istam, amentiam appellat, ijs verbis. Quid enim spirituale in illo? si quia prophetauit magnum illud sacramentum in Christo, & Ecclesia, hoc os ex ossibus meis, & caro de carne mea? &c. Hoc postea obuenit, cum in illam Deus amentiam immisit, spiritalem vim qua constat Prophetia.

D. Hierony, lib. 3. comment. in Epistolam ad Ephes. cap. 5. romo 6. Adam primum vatem appellat, ijs verbis. Primus enim homo, & primus vates Adam, hoc de Christo, & Ecclesia prophetauit quod reliquerit Dominus noster atque Saluator Patrem suum Deum, & Matrem suam Caestem Hierosalem, & venerit ad terras propter suum corpus Ecclesiam, & de suo eam later e fabricatus sit, & propter illam Verbum caro factum sit. haec Hieronymus?

Aug. lib. 9. in Genes. ad litte. c. vlt. expressis verbis huiusmodi prophetiae dicitur in Adam dicens. Emigilans tanquam propheta plenus, cum ad se adductam costam mulierem suam videret, arctauit continuo (quod magnum sacramentum commendat Apostolus) hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, haec vocabitur mulier, quod de viro sumpta est. & propter hoc relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una. haec tenus August. Et quoniam praefata verba, Dominus in Euangelio Matt. 19. Deum dixisse declarauit, cum tamen illa Adam euigilans protulisset, recte idem August. colligit, ea Adam Diuinitus, & tanquam Prophetam dixisse. Vnde subdit Aug. Quae verba cum primi hominis fuisse scriptura ipsa testetur, Dominus tamen in Euangelio Deum dixisse declarauit. Ait enim non loquutus est,

Adis, quia qui fecit ab initio, masculum, & feminam fecit eos, & dixit, propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una: ut hinc intelligeremus propter ecclatiam quae praecesserat in Adam, hoc cum Diuinitus, tanquam Prophetam dicere potuisse?

Epiphanius haeretici 48. dicit, quod Adam illis verbis, hoc nunc os ex ossibus meis, &c. agnouit praeteritae praesentiae, & futurae, natiuitatis de illis. Ecce enim (inquit Epiph.) agnouit prima, quando erat in somno dicens, hoc nunc os ex ossibus meis: & agnouit praesentiam, postquam facta esset Mulier, agnoscentes ipsam de corpore sublatam: & natiuitatis est futurae, natiuitatis, & gratia relinquet homo Patrem suum, & Matrem suam, & erunt duo in carne una.

D. Prosper, loco supra citato, parte prima, c. 1. de promissionibus, & praedictionibus Dei, idem fatetur illis verbis. Sacramentum igitur magnum quod promissum fuerat Adam, sibi coniunctam vidit, quam credidit Coniugem. Quibus verbis, & spem, & fidem in Adam fatetur.

D. Leo Epist. 23. ad Clerum, & Plebem Constantinopolitanam, ut citans illa verba, Ego autem dico in Christo, & Ecclesia, ait. Ab ipso ergo principio generis humani, hominum? Christus est denunciatus in carne venturus.

B. D. Bern. ser. 6. in Vigilia Natalis Domini, idem sentit his verbis. Quid iam mirum? usque hodie dicitur in Ecclesia, Christus filius Dei nascitur, quando tam longe antea dicebatur. haud dubie quoniam de ipso, puer natus est nobis? Olim capiti auri verbum hoc, & nemo Sanctorum aliquando fastidiuit. Si quidem Iesus Christus filius Dei, heri, & hodie, & in aeternum. Hinc nimirum Primus homo omnium uiuentium pater, magnum eructans sacramentum, quod in Christo, & Ecclesia Apostolus postmodum euidentius commendauit, relinquet aie homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una.

D. Bonauentura, in 2. sent. distinct. 23. in expositione text. Magistri idem sentit dicens: Adam cognouisse Incarnationem Verbi, non tamen propriam praeruaricationem. Non enim necesse fuit ut omnia quae praecedere debebant cognosceret. Vnde sicut Ioseph praecognouit suum principatum, non tamen praecognouit suam uenditionem, et fuit antecedens ad illud sic Adam nosse potuit aliquid quod spectabat ad hanc naturae exaltationem, sicut fuit Christi Incarnatio: ita tamen quod ignorabat praesentis lapsus per suam praeruaricationem.

Ex ijs perspicuum est, Adam in illo ecclatice sopore, cognouisse

Adam in illa extati cognouit praeteritae praesentiae, & futurae, ex D. Epiph.

D. Prosper spe. & fidem Christi in Adam fuisse fatetur.

A principio humani generis, denunciat est hominibus Christus in carne uenturus, ex D. Leone.

B. Bernardus mundum exordio, Christus uenturum dicit esse a sanctis tribus auditum.

Adam cognouit in illo somno Incarnationem Verbi Dei: non tamen suam praeruaricationem, ex D. Bonauentura.

Ioseph praecognouit suum principatum, non tamen suam uenditionem.

Dd. 2. agnouisse

gnouisse futuram Filij Dei ex ipsius progenie Incarnationem, & prius quam Abraham, videns diem illum exultasse, & gaudium fuisse.

In qua et sent. fuit Catharinus, in Epist. 1. ad Cor. c. 7. & 15. Epiphanius in principio eius operis quod scripsit aduersus haereses, Adam mysterium sanctissimae Trinitatis per fidem explicitè cognouisse asserit. *Novit (inquit) Patrem Deum, & Filium, & Spiritum sanctum, Propheta enim erat, & novit quod Pater dixit filio, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & deinde Deum coram eo dixisse, Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis sciens bonum, & malum. Quod si mysterium Trinitatis Adam cognouit, mysterium quoque Incarnationis Verbi Dei ex semine suo secundum carnem, cur non cognouisse dicamus?*

Quod si quaeratur, an causa Incarnationis fuerit illi reuelata dicendum est, esse in hoc varias Doctorum sententias.

Nam qui sentiunt lapsum Adae fuisse causam Incarnationis Verbi Dei, ut D. Tho. & Bonauen. per consequens dicunt, non fuisse ei causam reuelatam. Non enim quicumque cognoscit effectum, cognoscere debet, & causam. *Nihil, n. prohibet (inquit D. Tho.) alicui reuelari effectum, quin ei causa reuelatur.* Qui vero causam Incarnationis Verbi (post Dei gloriam) hominis exaltationem, & gloriae consumationem esse volunt; fatentur audacter, non solum effectum, sed etiam causam Incarnationis Verbi, Adamum cognouisse.

Et profecto si Adam ante peccatum, per reuelationem, Christum, ut medium ad gloriae consumationem, & beatitudinem cognouit, difficile est negare, non venturum Christum, nisi post peccatum. Fides enim illa Adae non poterat esse falsa, nec spes frustratoria. Neque fuit fides conditionata quae praecognitionem peccati in ipso Adam supponeret, tunc enim suum peccatum praecognouisset, quod Theologis non placet. Et quamuis in Deo praescientia peccati Adae praexistebat, nullo modo dici potest, quod ex ea praescientia, fides Christi venturi primo homini ante lapsum, reuelata fuisset; cum in peccati remedium, ut omnes fatentur, tradita non fuerit.

Nec valet, quod dicit Medina, 3. p. q. 1. ar. 3. in fine, quod quia praesciuerat Deus, Adam casurum, ideo & non aliter fidem venturi Christi ei infuderit. Hoc inquam, meo iudicio, non valet. Nam tunc, nec opportunè, nec absolute fides Verbi Incarnationis primo homini data fuisset; cum non fuerit illi tunc coicata ut dictum est in peccati remedium, pro quo tunc non indigebat.

Adde quod cum finis primarius, & per se primo intentus Incarnationis

Catharinus.

Adam in illa extasi, cognouit per fidem explicitè mysterium sanctissimae Trinitatis, ex D. Epiph.

Fuerit ne reuelata Adae causa Incarnationis, vel non, varij sunt in hoc doctores.

D. Tho. D. Bonau. Non quicumque cognoscit effectum, debet cognoscere illius causam.

Nota hoc ad defendendum D. Tho.

Medinae ratio rejicitur.

tionis Verbi non sit hominem a peccato liberare, cum etiam concedente D. Tho. 3. par. q. 1. arti. 3. in corp. peccato non existente potuisset verbum incarnari, ideo probabilius videretur, quod peccato non existente, Verbum incarnatum quoque fuisset.

Vnde rectè D. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. docet, Christum in innocentiae statu, cadere sub obiecto fidei. i. opportuisse, Christum incarnandum ab Adam esse explicita fide creditum, tanquam medium ad beatitudinem consequendam.

Ex ijs sequitur, Adam in statu illo innocentiae, gratiam, & originalem iustitiam ex fide Christi crediti accepisse. Si enim credidit in eum, ut in consummatorem gloriae; debuit etiam credere in eundem, ut in gratiae, & iustitiae primae largitorem.

Sequitur Secundo, Adam in ea reuelatione non cognouisse mysterium Crucis, quia tunc mysterium Incarnationis ut in remedium peccati cognouisset. Et licet aliqui Patres id annuere videantur, ut Leo, dicta Epist. 23. & Hiero. ad Eph. 5. & D. Aug. tract. 9. in Ioan. & clarius D. Prosper loco cit. intelligendi tamen sunt potius in facto rei sic esse, non autem ex dicto Ade, quasi ipse Adam id sic in particulari tunc intellexisset. Vnde illa verba Adae, coniunctionem tantum Christi cum Ecclesia, & humanae naturae assumptionem, per se & directe in communi significabant. Ex re autem gesta, scilicet, quia Eva de latere Adam aedificata fuit, intelligunt Sancti, Ecclesiam quoque ex latere Christi in Cruce dormientis sustulisse, aedificatam fuisse, ac diuinasse.

CIRCA SECVNDVM.

Circa Secundum, An scilicet Adam in illo sopore uiderit Diuinam essentiam? D. Aug. super Gen. ad lit. c. ultimo dicit, Adam in illo sopore, Curia Coelesti interfuisse. *Ille (inquit) ecstasis quam Deus immisit in Adam ut soporatus obdormiret, rectè intelligitur ad hoc immissa, ut & ipse mens per ecstasim particeps fieret tanquam Angelica Curia, & intrans in Sanctuarium Dei, intelligeret nouissima.*

Diuus Gregorius lib. 4. Dialog. cap. 1. *Postquam (inquit) de Paradisi gaudijs culpa exigente, expulsus est primi homini generis parens, in huius cecitatis atque exilij quam pauperrime erumnam: quia peccando extra semetipsum suscipiens, iam illa Coelestis Patria gaudia qua prius contemplantur, uideri non potuit. In Paradiso quippe assueuerat homo uerbis Dei*

Dd 3 perfrui,

Nota loci D. Tho. contra eundem D. Th. ad pbandum peccato non existente, et verbum incarnandum.

Adā in statu innocentiae accepit gratiam & iustitiam originalem ex fide Christi crediti.

Adā in ea reuelatione, non cognouit mysterium Crucis.

Quo Doctorum in hac materia loquentes intelligantur.

D. Leo.

D. Hierony.

D. Aug.

Verba Ade, tunc coniunctionem Christi cum Ecclesia significabant, sancti autem ex facto rei quia Eva de latere dormientis Adae facta fuit, intelligunt Ecclesiam quoque formatam esse ex Christi latere in cruce dormientis.

Adam in illa extasi ingressus est curiam caelestem, ex D. August.

Adam in statu innocentiae accepit gaudia caelestia, ex D. Gregorio.

perfrui, & beatorum Angelorum spiritibus, cordis mundicia & celsitudine visionis interesse. Sed postquam huc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine recessit. Ex cuius videlicet carne, nos in huius exiliy cecitate nati, audimus quidem Celestem esse Patriam; audimus eius cines Angelos Dei; audimus eorundem Angelorum Socios spiritus Iustorum, et perfectorum; Sed carnales quique, quia illa invisibilia scire non valent per experimentum, dubitant utrum ne sit quod corporalibus oculis non vident. Qua nimirum dubietas in primo parente esse non potuit; quia exclusus Paradisi gaudys, hoc quod amiserat, quia viderat recolebat. Hæc Gregorius.

Adā in statu Innocentiæ obdormiuit Itui tu incōmutabilis veritatis ex D. Bern.

D. Bernardus, ut supra citauimus, Serm. 2. Septuagesimæ, inquit. *Adam in statu illo innocentia obdormiuisse intuitu incōmutabilis veritatis.*

D. Thom. 1. par. quæst. 94. artic. 1. decidens hanc quæstionum (non enim leuiter eam tetigit, aut indecisam reliquit, ut uult Bagnes 1. p. quæst. 12. ar. 1. dubio 2.) dicit, *Adam non uidisse essentiam Diuinam, secundum communem etatum illius uitæ; Quoniam uidentes essentiam Dei clarè, impeccabiles sunt: nec concedit eum uidisse in raptu (ut Accidit in Mose, & Paulo) quando Deus Genes. 2. misit soporem in Adam.*

Adam nō vidit in illa ex-tasi essentiam Diuinam s̄m cōm statū illius uitæ. ex D. Tho. Ratio dicti.

Et sanè in hac re, probabilius est non uidisse, cum ex scriptura id non deducatur, & Diuus Thomas, loco citato neque etiam in raptu Adam Deum uidisse nisi dubitatu dicat. Immo in solutione ad 3. dicit. *Adam uidisse Deum in enigmate.* Nec est similis instantia, quæ affertur de Mose & Paulo, cum ex scripturis satis probabiliter habeatur, eos in raptu Diuinam essentiam uidisse. De illo enim habetur Exod. 33. *Ostendam tibi omne bonum.* & Num. 12. clarius. *Si quis inquit Dominus fuerit inter nos Propheta Domini, in uisione apparebo ei. At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per anigmata, & figuras Dominum uidet.* De hoc autem, id est de Paulo, arcana audiuisse uerba, & in tertium cælum raptum fuisse 2. Corinth. 12. idem met Paulus de se ipso testatur. Quod etiam grauissimi, ac doctissimi Patres asseruerunt, ut Basil. homil. 1. Exameron, Ambrosius, lib. 1. Exame. cap. 2. & super Epistolam, 2. ad Corinth. capit. 12. D. Ansel. super prædictum locum Pauli. Sed præ omnibus audactius D. August. lib. 12. super Genes. ad litte. cap. 27. & 28. & Epistola, 118. ad Paulinam, & Serm. 46. ad Fratres in heremo, Hugo de Sancto Victore, super eundem locum Pauli, quæst.

Exod 33 Num. 12.

2. Corin. 12.

D. Basil. D. Ambros.

D. Ansel. D. Aug. Hugo.

D. Tho.

Alī, quæst. 34. & D. Thom. 1. par. quæst. 12. artic. 9. ad 2. & 2. quæst. 174. artic. 4. & quæst. 175. artic. 3. & in quæstionibus de uerit. quæst. 10. artic. 1. 1. in corp. & quæst. 12. artic. 9. ad 2. & 2. Corinth. 12. lect. 1. & super Isa. 6. & Durandus, in 4. dist. 49. quæst. 6. Et Lyranus, in 2. ad Corin. dicto capite. 12. cui etiam subscribit Caietanus, in Commenta. super 2. 2. quæstio. 175. artic. 3. Quauis super capit. 12. numero. contrarium teneat.

Dura.

Caiet. D. Hieron. D. Chrylost.

Et licet aliqui Sancti Patres oppositum affirmant, ut Hierony. lib. 3. contra Pelagia. prope finem, & super capit. 6. Isa. D. Chrysol. homil. 14. super Ioan. & super Epistolam 2. ad Corinth. cap. 12. Gregorius Nazia. lib. 2. sup. Theologia in exordio. Cyrillus super Ioan. lib. 1. cap. 22. Dionys. Areopa. lib. de mystica Theologia cap. 1. & Gregorius Magnus, lib. 18. Moral. cap. 37. & 38. & Euaristus Ponti. in sua Episto. decretali, tractans illa uerba Pauli 1. ad Timoth. 6. *Lucè habitat inaccessibile:* licet inquam atque etiam fortè alij in hanc sententiam descendant; contrariam tamen Abulenſis, super cap. 5. Matth. quæst. 47. communiorem esse asserit. Fuit igitur & Moyſi, & Paulo ex Diuino illis priuilegio concessum; Quemadmodum etiam Beatissimæ Virgini Matri Dei interdum concessum fuit, ut claro Diuinæ essentia intuitu frucretur. Cyprianus Serm. de Natiuitate innuit hanc gratiam habuisse Virginem in die quo peperit Saluatorem ijs uerbis. *Vnde (ait) & Matri plenitudo gratia debeat, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis, & mentis integritate insignis, spiritali, & corporali, intus, et extra Christi præsentia fruebatur.* Idem Ecchius affirmat, Serm. 3. de assumptione B. Virginis, homil. 3.

D. Greg. Nazian. D. Cyril. D. Dionys. areopa. D. Greg. magnus. 1. Timoth. 6. Abulenſ.

Mariæ virginis aliqui concessum fuit, ut claro Diuina essentia intuitu fruere, ex D. Cypria. Ecchius. Rupertus.

Rupertus Abbas, in Cantica, lib. 3. explicans illa uerba, *oculi tui columbarum,* idem asserit dicens. *Hæc uera pulchritudo est, absque eo quod intrinsecus latet, quod solus in te Deus uidet: nobis autem quia inexpertum, idcirco ineffabile, imò & incogitabile est. Si enim quispiam teste Deo, uel conscio nō mentiens dixit, raptum se fuisse in Paradisum, siue usque ad tertium cælum, ita ut nesciat siue in corpore, siue extra corpus raptus fuerit, et auduisse arcana uerba, quæ non licet homini loqui: quanto magis tu Regina Cælorum, per sæpè Celestibus interfuisti, quippe quam et circumsteterunt obstetricum nice gloriam Deo concinentes Angeli: inter hæc didicisti, uel assequuta es aliquid, quod latet, et latere nos debet?* Hæc Rupertus.

Beata virginis laudes ex D. Bernar.

Idem habet Bernardus super *missus est*, homil. 4. ante me
Dd 4 dium

dium ijs uerbis. *Quis enim excepta fortassis illa, qua hoc so-*
la in se felicissime meruit experiri, intellectu capere, atio-
ne discernere possit, qualiter splendor ille innaccessibilis, Vir-
gine is sese miseribus infuderit, et ut illa innaccessibilem ad se
ferre potuisset, de portuuncula eiusdem corporis cui se animatè
contemperauit, reliqua massa umbraculum fecerit? Et for-
tasse propter hoc maxime dictum est: Obumbrabit tibi, quia
res nimirum in Sacramento erat, & quod sola per se Trinitas
in sola, et cum sola Virgine noluit operari, soli datum est nosse,
cui soli datum est experiri.

D. Antoni ait
Virgini i par
tu fortè à
Deo datū es-
se, ut clarè
mysteriū In-
carnationis
uideret.
D. Athanasij
opinio.

Hoc sentit etiam D. Antoni 4. par. tit. 15. cap. 17. §. 1. *forte*
enim (ait) in ipso conceptu uel partu, sibi datum est ad horam,
ut uideret clarè mysterium incarnationis, sicut & Paulus uidit
Deum in raptu.

Miror equidem Diuum Athanasium, Serm. de Sanctissi-
ma Deipara circa medium, negasse B. Virginem in die In-
carnationis, Verbum Dei, secundum simplicem naturam suam
proprietaem, clarè uidisse; cum ipsem met in quaestioni-
bus ad Antiochum Principem, quaest. 12. concedat, eandem,
in die Incarnationis clarè, & in se Gabrielem Angelum si-
bi Incarnationis mysterium nunciantem conspexisse. *Sola*
(inquit) Sancta Deipara Virgo, nudam, essentiam Gabrielis
Archangeli, ut est, contemplata est.

Nec huiusmodi priuilegium uidei essentiam Diuinam
in hac uita, ad aliquem aliorum Sanctorum (exceptis ijs
quos supra numerauimus) extendendum est. Qui enim
existimant Diuum Benedictum in illa uisione qua uidit to-
tum mundum (ut ait Gregorius libro 2. Dialo. capit. 35.) ui-
diffe Diuinam essentiam, falluntur. *Illam enim uisio (ut effica-*
citer probat D. Tho. in quodli. 1. ar. 1.) non fuit habita in Di-
uina essentia; sed per illuminatione quandam extra illa. Quada-
n. uidit, nec uita hinc funditus mortuus erat, nec a corporeis
sensibus alienatus, ut accidit Paulo. Quod ex eo patet: quia dñ
adhuc in illa uisione persisteret, alium ad idem uidendum ad-
uocauit, ut idem Gregorius refert.

D. Benedictus
in illa uisio-
ne qua Diui-
nam essentiam
uidiffe dicitur,
reuera eam
non uidit.
D. Grego.
Ratio dicti.
Dicta sancto-
rum Patrum in
hac materia
quo sint in-
telligenda.

Deus (ex D.
Aug.) primo
loquebat ho-
minib⁹ in sa-
tu Innocentia
sicut Ange-
lus.

Ex ijs constat, Adam in immisso illo sopore, Deum non
uidiffe. Patres uero qui contrarium affirmare uidentur, si re-
cte inspicantur, nil aliud affirmant, nil quia maximas ha-
buit caelestes reuelationes, & multa ei Diuina myteria fue-
runt diuinitus reuelata, ut fuit casus Angelorum (ut uult Ca-
tharinus in Genesim) & alia multa. Vnde Aug. lib. 2. in Ge-
nes. ad litteram ait, *quod fortassis, Deus Primis hominibus an-*
tea loquebatur, sicut cum Angelis loquitur, ipsa incommu-
tabili

Atabili ueritate illustrans mentes eorum, atque haec de secundo
dubio.

TERTIVM DVBIUM.

Quoad tertium dubium principale, cur potius Eua facta
sit ex costa lateris Adae, quam ex alia eius parte, & in
quo stet propria Analogia inter Euam, & Ecclesiam: Circa
primum dicimus, Quod mulier ex costa quadam uiri uerè
facta sit, cum dicat clarè tex. Gen. 2. *Tulit ergo unam de cos-*
sis eius, & repleuit carnem pro ea, & edificauit Dominus Deus
costam quam tulerat ab Adā, in mulierem, & Ecclesiastici 13.
Creauit Deus de terra hominem, & ex ipso adiutorium simile
sibi, & 1. Cor. 11. Mulier ex uiro.

Prima mulier
ex costa uiri
facta est.
Gen. 2.
Ecc. 13.
1. Cor. 11.

Peccarunt in hoc Haeretici Origenistae, Euam ex Adamo
formatam esse negantes, ut refertur in 6. in generali Syno-
do, quae fuit Constantinopolitana, 3. actione 11. & 13. in Epist.
Sophronij Patriarchae Hierosolymita. post medium. Epipha-
nius in Epistola ad Ioannem Hierosolymitanum circa, me-
dium. Hos haereticos, eorumq; pariter originem repraehen-
dit. & D. Hieronym. in Epist. ad Pammachium, in Originem
inuehitur, quod allegoricè tantum prima tria Genesios capi-
ta fuerit interpretatus. Sed hanc ueritatem ex costa lateris
Adami mulierem formatam fuisse, idem Hierony. in Epist.
ad Philemonem, ut articulum fidei credendum esse asserit,
ijs uerbis. *Non potest quisque credere in conditorem Deum,*
nisi prius crediderit de Sanctis eius uera esse quae scripta sunt:
Adam à Deo plasmatum, Euam ex costa illius, & latere fabri-
catam: Enoch translatum: Noe nasu frago solim orbe seruatum.

Origenistarū
haereticis.

D. Epiph.

D. Hieron.

Quod mulier
fuerit forma-
ta ex costa
Adā, creden-
dū est, ut arti-
culus fidei, ex
D. Hieron.

Præterea August. lib. 9. super Genes. ad litte. cap. 15. Euam
ex Adami costa extractam affirmat dicens. *Formare autem,*
uel edificare costam, ut mulier esset, uis que Adæ non potuit, nisi
Deus, à quo uniuersa natura subsistit. Item 12. de Ciuit. Dei,
cap. 23. ait, etiam cōingem illi in adiutorium generandi ex eius
latere osse detracto, sicut Deus. & pauld inferius. Manus (ait)
Dei, potentia Dei est, qui etiam uisibilia, inuisibiliter operatur.
Sed haec fabulosum potius, quam uera esse arbitrantur, qui uirtu-
tem, & sapientiam Dei, qua nouit, & potest etiam sine semini-
bus ipsa certe sacre semina, ex ijs uisitat, & quotidianis me-
ritum uer operibus.

D. Aug.

Idem Theodoretus habet, q. 30. in Genes. & Clemēs V. in
Conc. Viennensi, & habetur in Clementina vnica, de sum-
ma Trinit. & fide Cathol. & Innocentius Tertius, in capit.
gaude-

Theodor.

Vnde deducatur, absonū esse à Christiana Religione plures habere vxores.

Huic assertioni fauent quoque non iniocunda, nec incōgruā rationes, quā tanguntur à D. Tho. 1. par. q. 92. artic. 2. & 3. & D. Bonauent. in 2. d. 18. quæst. 1. & 2. *Decuit enim* (inquit D. Tho.) *ex viro fieri propter quatuor.*

Primò. *Ut in hoc primi hominis dignitas reluceret, & in hoc secundum Dei similitudinem esset. Sicut enim Deus est principium totius vniuersi, sic & vir primus, totius speciei humane esset principium, iuxta illud Pauli act. 17. & ex ipso fecit omne genus hominum.*

Secundò. *Ut eo nomine, maior, & diuturnior esset viri erga mulierē amor: cui ideo inseparabilis adhereret, dum eam ex se producta esse cognosceret: vnde dicitur Genes. 2. de viro sumpta est; quā amorem relinquet homo patrem, & matrē, & adhaerebit vxori suæ. Quod prosequitur fuscè Basyl. in exordio, lib. de Virginitate.*

Tertiò. *Ut in domestica vita, & politica, vir caput mulieris dignosceretur, eique uti superiori subesset, & ab eo dependeret.*

Quartò. *Ob sacramenti illius mysterium magnum. Ecclesia enim à Christo principium erat assumptura.*

De costa verò siue ex latere quā nec supremum, nec infimū in corpore locum optinet, decuit quoque formari mulierem. cū ut societas coniugalitatis designaretur. Non enim de capite formari debuit cū viro mulier non deberet dominari, nec de pedibus, cū nec à viro conculcari, ac serua instar despici deberet, tum quia mulier protectione, ac tutela viri indiget, ut ab eo defendatur, sicut costæ inter brachia protegentur. Et sextò propter sacramentum. Ex latere enim Christi, ex quo sacramenta fluxerunt, Ecclesia formata est.

In quibus autem sit conueniens Analogia, & proportio in formatione Eua, & Ecclesiae, in cuius gratiam superiora tractauimus, multis esset prosequendū rationibus. Sed quoniam hæc Prædicatoribus relinquuntur; idè adiectis paucis selectioribus, dubium dissoluemus. Stat autem proportio inter Euam, & Ecclesiam.

Primò. Quoniam vtraque ex latere viri edificata est, ut cōmuniter volunt Patres. An autem ex sinistro latere, vel ex dextro fuerit Eua formata, nihil certi ex sacra pagina possumus elicere.

Putant aliqui, ex sinistro: cuius rei reddunt moralem rationem. Quoniam cū cor (qui est fons amoris) ad sinistram uergat,

vergat, indicat summum amorem, consensum animorum, nimiramque beneuolentiam, quæ inter virum, & vxorem esse debet. Sed hæc sanè ratio, non admodum persuadet. Quoniam omnis virtus quæ à corde dimanat, caloris nempe, facultatis progressiue atq; amoris, primariò, ac vehementius dextræ parti tribuitur, quàm sinistræ. Vnde magnitudo amoris potius ex dextra petenda esset.

Pererius in commentar. super Genes. lib. 4. disput. de formatione Eua ex Adamo, quæst. 4. Tres alias assertiones, quibus sibi persuadet, ex sinistro latere mulierem esse formatam.

Prima est. Quoniam cū sexus fæmineus infirmior sit virili, ex latere quoque infirmiori, ut est sinistrum, formari debuit. Quo factum est, ut temperamentum mulieris frigidius, ac imbecillius sit.

Alterca est. Quòd mares concipiuntur in dextro latere, fæmine autem in sinistro.

Tertia. Quoniam sinistrum latus ignobilius est dextro, nec sine eius auxilio sese potest subrigere, ac sustentare.

Verum hæ rationes, rem hanc nec probabilem reddunt. Primò. Quoniam in Eua formatione, non est naturalem humanæ generationis modum sequutus Deus. Tum etiam, B quia non sequitur ex sinistra parte formatam fuisse mulierem, eò quòd sinistra sit ignobilior, & infirmior; quoniam sic, potius formata esset ex inferiori parte hominis, vel ex molli carne.

Perfacile Oleaster in obseruationibus super Genes. hanc difficultatem effugisset, cū putauerit, Deum ab Adam duas aut plures costas ex duobus lateribus, iuxta alui vacuum detraxisse; at id expressè est contra Genesim 2. vbi dicitur. *Tulit vnā de costis eius, & repleuit carnem pro ea.* Vnde Tertullianus, lib. 1. ad vxorem, unicam uxorem esse habendam probat dicens: *Nam & Adā vnus Eua Maritus, & sua una uxor illius, vna Mulier, vna Costa.*

Secunda proportio, seu conuenientia inter Euam, & Ecclesiam est, quòd utraque ex dormiente ædificata est. Quod prosequitur August. tract. 9. super Ioan. ijs uerbis. *Dormiit Adam, ut fiat Eua, moritur Christus, ut fiat Ecclesia.*

Sed præclarum sanè annotauit Tertulia. lib. de anima, c. 25. circa Adæ dormitionem, quòd scilicet, Adam primò dormiuit, quam laborauit. *Adam* (inquit) *ante ebibit soporem, quam sicut quietem, ante dormit, quam laborauit, imò quā edit, imò quā & profatus est: at videant naturalē iudicem.*

Pererij Rationes.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Pererij opinio confutatur.

Secunda proportio inter Ecclesie, & Eua productionē, quia vtraque ex dormiente ædificata est. D. Aug. Adam prius dormiuit, q̄ laborauit, Christus verò prius laborauit, & postea dormiuit. ex Tertull.

Vnde deducatur, absonū esse à Christiana Religione plures habere vxores. D. Tho. D. Bonau. Mulier facta est à viro propter quatuor. Primò.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Cur mulier non de capite nec pedibus, sed de costa facta sit.

Multiplex est proportio, & analogia inter Euam, & Ecclesiam.

Prima, quoniam utraq; ex utriusque lateris edificata est. Variæ opinionones, ex quo latere Eua fuerit edificata.

Somnum omnibus naturalibus principaliorē, inde deducimur etiam imaginem mortis iam tunc eum recensere: si enim Adā de Christo figuram dabat; somnus Adā mors erat Christi dormituri in mortem: ut de iniuria perinde lateris eius, ver a mater uiuentium figuraretur Ecclesia. Hæc ille. Sed e contra sanè accidit secundo Adē Christo, qui prius laborauit, quàm dormiuert: prius sitiuit, clauis in ligno confixus, quàm morte Crucis requieuerit.

Sed quæret aliquis hoc loco. Nonne poterat Deus vigilanti costam educere, feminamq; formare?

Magister sentent. in 2. d. 18. & ibi scholastici dicunt, id ob tres causas factum fuisse.

Prima. Ut intelligeretur quàm sine ullo doloris sensu fuisset Adā costa detracta, quippe cum ea detractio ne à somno quidem eum excitasset.

Præterea. Ut in hoc Dei omnipotentia maximè ostenderetur, quæ sic potuit leniter separare costam, ut natura non amitteret quietem. Et tandem propter sacramenti significationem. Quæ omnia pulchrè Augustinus loco cit. his verbis complexus est. *An forte (inquit) ne doleret latus quando costa detracta est, propter hoc oportebat ut ille dormiret? Quis est qui sic dormiat, ut ei ossa non euigilanti euellantur? An quia Deus euellere homo non sentiebat? Poterat ergo & vigilanti sine dolore euellere, qui poterat dormienti.*

Theodor.

Theodoretus, q. 30. in Genesim, aliam affert rationem: *ne (inquit) id esset causa horroris, & perturbationis in Adamo. Quoniam si factum hoc fuisset eo vigilante, & nihil doloris sentiente, visum fuisset ei spectrum aliquod, aut Phantasma, aut statui innocentia, in quo nullus futurus erat dolor. Quod ueritate Diuina suspendente actum secundum visum sensum in sensu tactus Adā, fieri potuit, non autem ob heberationem, uel suspensionem sensuum, ut sentire uideretur. Tostadus, super cap. 13. Genesios. q. 354. Sic igitur in somno, Adā costa detracta fuit, ut accommodarius mysterio conueniret.*

Cur Adā in somno detracta fuit costam.

Tertia proportio, quod utraq; facta sit ex costa.

Cur Eua potissimū dicat formata de costa.

D. August.

Tertia proportio est, quod utraq; ex costa facta est. Non enim Eua ex molli carne, uel ex nudo osse fabricata fuit; sed ex osse carne uestito: quod significauit Adam dum dixit, hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Dicitur autem Eua factam fuisse potissimum de osse, quoniam plus de osse, quàm de carne costa participauit, & hoc conuenienter: ut ostenderetur, uirum mulieri omnem fortitudinem communicare. Vnde Augustinus de Genesi contra Manichæ.

lib. 2.

A lib. 2. cap. 12. dicit, *Os de ossibus propter fortitudinem, & lib. 9. de Ciuit. Dei, c. 18. mulier (inquit) per uirum firma facta est, tanquam eius osse firmata: ille autem propter ipsam infirmus, quia in locum costæ, non costæ, sed caro suppleta est. & clarius tract. 15. in Ioan. Non detrahit os, & detracto osse formata est mulier, & in locum ossis, caro adimpleta est. Poterat pro osse os reddere, poterat ad faciendam mulierem non os, sed carnem detrabere, quid igitur significauit? Facta est mulier in costa tanquam fortis: factus est Adam in carne, tanquam infirmus. Christus, & Ecclesia. Illius infirmitas, nostra est fortitudo.*

Ita Ecclesia ex Christi costa firmitatē, robur, & stabilitatem nacta, cum ex se infirma esset, omnem à Christo fortitudinem accepit. Vnde dicitur edificata: edificatio siquidē, opus est stabile, & firmum, iuxta illud Matth. 16. *Tues Petrus, & super hanc petram edificabo Ecclesiam meam.* Hinc Martyrum in suis tormentis fortitudinem uidemus. Quippe qui cum ex secundi Adā fuerint osse formati, strenui, fortes, atq; hilares ad martyrium percurrebant. Vnde Actor. 5. dicitur, *Ibant gaudentes a conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati.* Non sic autem uideamus esse secundum Adamū Christum Dominum: quinimodò (fortitudinis ei costa sublata) imbecillis redditus est in tantum, ut positus in Agonia non abundè modò sanguinē profuderit, sed ab Angelo etiam debuerit consolari; ut quam de famina carnem pro costa sumpserat, demonstraret.

Quarta inter Eua, & Ecclesiam proportio est, quoniam utraq; est cōiux. Vnde Paulus ait: *Viri diligite uxores uestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. & 2. Cor. 11. despondi enim nos uni uiro, uirginem castam exhibere Christo.* De cuius coniugij Christi, & Ecclesiæ excellentia, nō minus pulchrè, quàm dulciter, ac melliflue loquitur Augustinus, libro 2. de Simbolo ad Cathecumenos, cap. 6. in principio, ijs uerbis. *Quid restat inueniri, nisi ut procedat uelut sponsus de thalamo suos accipiat sponsus sponsam, quaratur, inueniatur qua ei coniungatur. non est solus homo; sed Deus est, et homo. Quaratur qua ei coniungatur. Qualis est de qua natus est, talis ei inueniatur, qua et matrem reddat secundam, et uirginem seruet intactam: filius permanentis uirginis uirginem mansurā accipiat. & paulo post. Ascendat (inquit) sponsus noster thalamum suū licentem, ascendat sponsus noster thalami sui lectum. Dormiat moriendo, aperiatur ei latus, et Ecclesiæ prodeat uirgo: ut quomodo Eua facta est ex latere Adā dormientis; ita et Ecclesia forme-*

Ex osse uiri Christi facta est fortis Ecclesia, Christus autē pp assumptā carnem debilis factus est. Matth. 16. Martyres cur in suis tormētis erant fortes.

Actor. 5. Christus pp assumptā carnē, tū debilis effectus est, ut ab Angelo fuerit consolatus.

Quarta proportio inter Eua, & Ecclesiam, quod utraq; est cōiux. 2. Cor. 12. D. Aug. melliflua sententia de Ecclesiæ dispensatione cum Christo.

formetur ex latere Christi in Cruce pendentis. Percussum est enim ei latus (ut Euangelium loquitur) & statim manauit sanguis, & aqua, qua sunt Ecclesie gemina sacramenta; aqua, in qua est sponsa purificata, sanguis, ex quo inuenitur esse dotata, & paulo inferius. Exulta, exulta sponsa Ecclesia, quia nisi ista in Christo facta essent, tu ab illa formata non esses: uendit- tus redemit te, occisus dilexit te: & quia te plurimum dilexit, mori uoluit pro te. O magnum sacramentum huius coniugij, o quam magnum mysterium huius sponsi, & huius sponsae, non explicabitur digne humanis uerbis. De sponso sponsa nascitur, & ut nascitur, statim illi coniungitur: & tunc sponsa nubet, quan- do sponus moritur, & tunc ille sponsa coniungitur, quando a mortalibus separatur. Hæc ille.

Dialogus in-
ter Ecclesiam,
& Synagogam
ex D. Aug.

Cuius mirabilis coniugij præstantiam idem Augustinus in Dialogo de altercatione Ecclesie, & Synagoge, paulo post medium, tomò 6. describit. Cui enim Ecclesie quod agrestis & rustica esset, Synagoga improperaret, talibus Ecclesiam uerbis respondentem introducit. *Audi* (inquit) *Synagoga, audi uidua, audi derelicta: ego sum quod tu esse non potuisti, ego sum Regina, qua te de regno deposui, ego sum sponsa, qua derelictis idolis, de syua, et de monte descendit: ut ait Patriarcha tuus, Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni quem benedixit Dominus. Vnde uenis Virgo cum lacte, cum floribus intemerata in- uenacula, opaco de nemore, cuius simplex, lata pallio niuali composita? Sponus meus praeiosus prae filiis hominum, Rex regum, qui caput meum mitra composuit, ac me protinus purpurauit, uenientem excepit.* Hæc ille.

Dignitas mi-
rabilis despo-
sationis Ec-
clesie decla-
ratur ab eo-
dem Aug.

Cuius sponsae mirabilem dignitatem declarans, ac magni- ficans idem Augustinus, in psal. 122. tomò 8. enunciat, dum ex ancilla sponfam effectam fuisse narrat. *Ipsa autem ancilla* (ait) *magnam dignitatem inuenit apud Deum. Uxor facta est, sed donec ueniat ad amplexus illos spirituales, ubi securè perfrua- tur eo quem dilexit, & cui suspirauit in ista diuturna peregrinatione: sponsa est, & accepit arram magnam, sanguine sponsi, cui securà suspirat. Nec ille dicitur, noli amare: quomodo dicitur aliquando Virgini iam desponsatae, & nondum nuptae, & in- ste dicitur, noli amare, cum facta fueris uxor tunc ama. Re- tte dicitur, quia prae properum, & prae posterum desiderium est, & non castum amare eum, cui nescit an nubat. Potest enim fie- ri ut alius sponset, & alius ducat uxorem. Quia uerò nullus est alius qui Christo praeponatur, securà amat ista, & antequam illi adiungatur, amet, & de longinquo suspiret, & de longinqua peregrinatione: solus ducet, quia solus talem arram dedit. Quis enim*

A enim potest sic ducere, ut moriatur pro ea quam uult ducere? si enim mori pro ea qua uult ducere uoluerit, non erit qui ducat. *Securus autem ille pro sponsa mortuus est, quam resurgens erat aduersurus.* Hæc Augustinus.

Cuius Ecclesie uirginitatem, mirabiliter idem Augusti, in sermonibus de tempore, serm. 21. de natali Domini in fine, ijs uerbis exponit. *Humano* (inquit) *coniugio sponso femina traditur, ut uirgo iam non sit. Ecclesia uerò uirgo non esse posset, nisi sponsum cui iraderetur, filium Virginis inuenisset. Ec- clesia igitur est sponsa Christi, suo de latere emanata. Nec sine sanguine hoc potuit coniugium celebrari.* Vnde coniugium il- lud inter Molen, & Sephoram non potuit perdurare, nisi mediante sanguine, dum ipsa clamauit ad uirum, dicens, *sponus sanguinum tu mihi es*, quasi non potuisset ipsorum perdurare consortium nisi plurimus sanguis effluisset, nil aliud cerè significare uoluit, quam futurum aliquando fore, ut inter Christum, & Ecclesiam, non aliter quam plurimo in Cruce emanato sanguine coniugij ineffabile celebraretur.

Quinta inter Eua, & Ecclesiam proportio est, quod utraq; est à Deo immediatè. Sic habet Tertullianus, lib. 5. aduersus Marcionem in Epistola ad Laodiceos ad calcem, dicens, *Laborabo & ego nunc eundem Deum probare. Masculi, & Christi, mulieris, & Ecclesie, carnis, & Spiritus: ipso Apostolo sententiam Creatoris adhibente, imò & deferente; Propter hæc relinquet homo Patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una?*

Quod autem Eua fuerit immediatè sine Angelorum mi- nisterio à Deo producta, clarè demonstrat Augustinus lib. 9. super Genes. ad litte. cap. 1. 5. tomò 2. & si non neget, quin in ea re, ministerium aliquod ab Angelis Deo potuerit exhibe- ri. Eius uerba sunt hæc. *Queritur quemadmodum sit soporatus Adam, costaque eius sine ullo doloris sensu à corporis co- page detracta sit. Hac enim fortasse dicantur, potuisse per An- gelos fieri. foranare autem, uel adficare costam ut mulier es- set, usque adeò non potuit nisi Deus, à quo uniuersa natura subsistit, ut ne illud quidem carnis supplementum in corpore uiri, quod in illius costæ successit locum, ab Angelis factum esse cre- diderim, idem habet D. Tho. 1. p. q. 92. ar. 4.*

Sexta inter Eua, & Ecclesiam proportio est, quod utraq; est mater uiuentium. Et de Eua quidem patet. Genes. 3. *Vo- cauit enim Adam uxore suam Eua, eo quod mater esset cum- florum uiuentium;* de Ecclesia uerò patet ex dictis Sanctorum. Sic enim appellauit eam D. Prosper lib. de promissionibus, & præ-

Sponsa Eccle-
sie, uirgo esse
nō posset, ni-
si spōsum cui
traderetur
liū Virginis
inuenisset ex
Aug.
Nota, p con-
cionatorib.

Exod. 4.
Desponsatio
Xpi cū Ecce-
siam, fuit me-
diatè sangui-
ne.

Quinta pro-
portio Ecce-
siam, & Eua, &
quod utraq;
immediatè ē
à Deo.
Tertull.

Eua imme-
diatè, & sine
Angelorum
ministerio à
Deo, producta
fuit, ex D.
August.

Supplemētū
carnis, p. of-
se in Adā im-
mediatè fuit
à Deo, nō nē
diantibus An-
gelis.

Sexta pro-
portio, qd utra-
que ē mater
uiuentium.
D. Prosper.

D. Aug.

Ecclesia semper in crucia tu parit Christum per mēbra.

Pulchra an-thitales, seu contra positiones.

Septima proportio est, q̄ utraq; in Paradiso est condita. Ioseph, Basyli, Tertull. D. Tho. Eua eodē die quo factus fuit Adā, & ipsa condita est, eōdem Catharinum.

Adam fuit principii materiale. & formale Ecclesie, licet Abel primus iustus à sanctis nominetur.

& prædictionibus Dei, parte prima, cap. 1. & August. de immortalitate animæ, cap. 33. tomo 1. & lib. 1. de moribus Ecclesie Catholice, cap. 30. & super Apocalip. homil. 9. tomo 9. dicens. *Per omne tempus quotidie parit Ecclesia, in prosperis, & in aduersis, et Draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura, ut cum peperisset filium eius deuoraret. Semper enim in cruciatibus parit Ecclesia Christum, per membra.* & lib. 3. de Symbolo ad Cathecumenos eodem tomo, melius uis sanè uerbis idem ijs uerbis prosequitur. *Isdem gradibus quibus perierat humana natura, à Iesu Christo Domino nostro reparata est. Adam superbus, humilis Christus per fœminam mors, per fœminam uita: per Euam interitus, per Mariam salus: Illa corrupta, sequuta est seductorem, hæc integra peperit Saluatorem. Illa poculum à serpente propinatum, libenter accepit, et Viro tradidit, ex quo simul mererentur occidi, hæc gratia Cœlestis desu per infusa, ut am protulit, per quã caro mortua possit resuscitari. Quis est qui hæc operatus est, nisi Virginis filius, et Virginis sponsus, qui attulit matri fecunditatem, sed non abstulit Virginitatem? Quod contulit Matri suæ hoc donauit, et sponsa suæ: Deniq; sancta Ecclesia quæ integra integro coniuucta est, quotidie parit membra eius & Virgo est.* Hæc ille.

Septima proportio inter Euam, & Ecclesiam est, quod utraq; in Paradiso est condita. Et quidem quod Eua formata sit in Paradiso, indicat Iosephus, lib. 1. antiquitatum, c. 1. Basilius, homil. 11. in Genes. Rupertus libro 2. de Trinitate, cap. 32. Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem, & D. Tho. 1. par. quæst. 102. artic. 4. ad 3. qui id non dignitati mulieris tribuendum esse asserit; sed dignitati principij ex quo corpus eius formabatur. Et licet facta fuerit eadem 6. die, qua Adam (quidquid dicat Catharinus) & uideretur annuere, D. Tho. 1. par. quæst. 72. artic. 3. quod patet ex Genes. 1. Vbi postquam dicitur, *creasse hominem, ad imaginem, et similitudinem suam, masculum, & fœminam*, ut indicaret esse eodem die, sed interposita mora, in fine capitis adiecit, *& is factum est uespere, et mane dies sextus.*

Ita Ecclesia in Paradiso cepit. Quamuis enim Abel primus poenitentium à Ruperto appelletur in commentarium capituli 13. Osæ Propheta, ubi de poenitentibus loquens, ait, *Horum in Cathalogo, primus est Abel, cuius ipsum nomen poenitentia significat lamentum, ab illo usque ad ultimum electum, cuncti poenitentiam agentes, et peccatores se esse confitentem (omnes enim in Adam peccauerunt) consolationem istam accipiunt de manu mortis liberi, de morte redempti.* Et ab August. tomo 5.

Amo 5. Abel primus iustus nominetur; tamen Adam qui primò in terrestri Paradiso fuit collocatus, principium fuisse materiale, & formale Ecclesie, nemo est qui dubitet. Materiale quidem; quoniam ipse fuit primum indiuiduum de Ecclesia, cum Christi fidem habuerit, & merito primus Christianus ab Epiphanio uocitetur in principio libri quem scripsit aduersus Hæreses, formale uero quia dum uixit, caput, rector, & institutor hominum extitit. Verum longè iam digressio-ni sinè imponamus, & vltimum dubium: num tota hæc Mo-sis narratio historica sit, vel parabolica, quod maximè ad rē nostram facit, dissoluamus.

Caietanus, super Genes. c. 2. tenet narrationem hanc Mo-sis nullo modo esse historicam, sed parabolicam, & figuratā. *Nec esse* (inquit) *accipienda uerba prout sonant, quoniam sic falsa esset narratio, ut patet in productione rerum ex nihilo per sex dies, quæ tamen omnia constat* (inquit) *unico instanti esse facta.* Similiter etiam dicit de loquutione colubri cum Eua, & de pœna serpenti à Deo inflixa.

Sed hæc Caietani assertio, erronea est in fide. Quod patet.

Primò ex scriptura quæ dicit Gen. 2. *creauit Deus hominē, masculum, & fœminam fecit eos.* & 1. ad Timotheum 2. *Adam enim* (inquit Apostolus) *primus formatus est, deinde Eua, & Adam non est seductus, mulier autē seducta in prænarratione fuit.* & 1. Cor. 11. *non uir ex muliere, sed mulier ex uiro.*

Secundò, ex præcitatibus Patribus, & Doctoribus, tum præcipuè ex Epiph. in Ancorato in Epist. responsiua, nulla ad superiores, ubi de hoc tractans ait, *si itaque non est Paradisus sensibilis, non est fons, si non est fons, non est fluuius, si non est fluuius, non sunt quatuor principia, non est Phison, nõ est Geõ, non est Tigris, non est Euphrates, si non est Euphrates non est ficus, si non sunt folia, non est Adam, non est Eua, non est esus, non comedit de ligno. Si non est Adam, non sunt homines, & fabula est de cæterò ipsa ueritas, et omnia allegoricè dicuntur. Est itaque Adam, sumus enim ex ipso, genus ipsius existentes omnes per successionem, et uidimus ipsum per multitudinem in successione.* Hæc ille.

Et probatur etiam à D. Hieron. in Epistola ad Philemonem. Vbi (ut supra uidimus) tanquam de fide ait esse credendum, Equari ab Adami ossè esse formatā. Et in sexta Synodo generali superius citata, Origenes accerrimè reprehenditur, qui tria prima geneseos capita, non ad litteram, sed parabolicè uoluit esse intelligenda.

Ee Nec

D. Epiph. uocauit Adam primū Christianū, quia fuit primus qui habuit fidē xp̄i.

Caiet. assertio, erronea est in fide. Gen. 2. 1. ad Tim. 2.

1. Cor. 11.

D. Epiph.

D. Hieron. Reprehenditur Orig. quia c. Genes. non ad litteram, sed parabolice uoluit esse intelligenda.

Nec sanè Caictani argumentum, ex illis Verbis Genesis, *C masculinum, & feminam fecit eos*, validum est. Non enim scriptura ait, quòd simul eos fecerit, sed quia eos ad speciei propagationem creabat (quod naturaliter sine utroque sexu esse non patet) idèd *masculinum, & feminam* Deum eos creaf se dicitur.

Pererij anno tatio.

Adde, quòd (vt benè notat Pererius super hunc locum Geneti.) si hoc parabolicè dictum esset, & non historicè; cù nullus alius locus sit in scriptura in quo de Eua productione tractetur, profectò nullus esset textus efficax ad probandum eos verè in tempore à Deo esse creatos. Sed de his hæcenus. Tam longa enim vti sumus digressione, non aliò, quam vt verè Ecclesiam (quæ in Eua ex Adamo dormiente educta figurabatur) & ipsam quoque ex Christi latere in Cruce pendens profuxisse, ac dimanasse ostenderemus. Nunc alia prosequamur.

Quarta ratio principalis q̄ stio nis.

Quarta ratio principalis ad prædictam conclusionè probandam, nempe, erroneum esse negare Ecclesiã formatam esse ex latere Christi dormientis in Cruce, petenda est ex Patribus, qui egregias sententias hac de re apertissimè nobis scriptas reliquerunt. Et quamvis in superioribus, præcorum Patrum ad loca Pauli interpretationes adduxerimus, nunc opere præcium est, propria loca adijcere, in quibus idipsum ex professo asserunt.

D. Athanas. Pulchrum di èu de morte Diaboli.

D. Athanasius lib. 3. in sermone de passione, & Cruce Domini, loquens de Diabolo, ait, *Maclatus est, non alibi quam in latere ad costas, ex quo effluxit sanguis, & aqua. Et quoniam primus per mulierem e costa formatam, profluxerat deceptio; ita nunc per costam secundi Adæ, redemptio, & emundatio prioris Adæ dimanaret, & per sanguinem redemptio, per aquam verè emundato, obtingeret.*

D. Chrysof.

D. Chrysofotomus, homil. 84. in Ioan. sic scribit. *Ad hæc arcanum mysterium consumatum est. Exiuit enim sanguis, & aqua, non casu, & simpliciter hi fontes scaturierunt; quoniam ex ambobus Ecclesia constituta est. Sciunt hoc initiati. Per aquam enim regenerati, sanguine, & carne nutriti, hinc mysteria ortum habent, vt quoties ad mirandum calicem accedis, tanquam ab ipso latere hauriens accedis.* Hæc Chrysofotomus.

D. Ambros.

D. Ambrosius lib. 10. in cap. 23. Luc. sic habet. *Ex illo corrupto licet corpore, sed defuncto, omnium vita manabat. Aqua enim, & sanguis exiuit, illa que diluat, iste qui redimat. Beamus ergo præcium nostrum, vt bibendo redimamur.* Et lib. 5.

A lib. 5. de sacramen. c. 1. ait. *Quare aqua: quare sanguis? aqua, vt emundaret, sanguis, vt redimeret.*

D. Leo Papa Epist. 4. cap. 6. sic dicit. *Tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere eius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua Baptismatis.* Et in Epist. 23. dicit. *Erunt duo in carne vna; utique duo sunt, Deus, & homo, Christus, & Ecclesia, quæ de sponsi carne prodijt; quando ex latere Crucifixi manante sanguine, & aqua, sacramentum redemptionis, & regenerationis accepit.*

D. Leo.

Tertullianus, lib. de Anima cap. 25. *Somnus (ait) Adæ, erat mors Christi dormituri in mortem, vt de iniuria perinde lateris eius vera mater videntium figuraretur Ecclesia.*

Tertullia.

D. August. tract. 9. in Ioan. sic scribit. *Dormit Adam, vt fiat Eua, moritur Christus, vt fiat Ecclesia. Dormienti Adæ fit Eua de latere, mortuo Christo, lancea percutitur latus, vt profuuant sacramenta, quibus formetur Ecclesia.* Et tract. 15. in Ioan. dicit, *Adam qui erat forma futuri, præbuit nobis magnum indicium sacramenti, imò Deus in illo præbuit. Nam & dormiens meruit accipere uxorem, & de costa eius facta est ei uxor; quoniam de Christo in Cruce dormiente, futura erat Ecclesia de latere eius, de latere scilicet dormientis, quia de latere in Cruce pendens lancea percussio, sacramenta Ecclesia profuxerunt.* Et in fra. *Poterat ad faciendam mulierem, non costam, sed carnem detrahere. Quid igitur significauit? Facta est mulier in costa, tanquam fortis, factus est Adam in carne, tanquam infirmus: Christus, & Ecclesia: Illius infirmitas nostra est fortitudo.* Et tract. 120. *Non dixit, latus eius percussit, aut vulnerauit, sed aperuit, vt illic quodammodo vitæ ostru panderetur, Vnde sacramenta Ecclesia, manauerunt, sine quibus ad vitæ, quæ vera vitæ est, non intratur.* Et infra. *Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis, & appellata est vitæ, materque viuorum. Magnum quippe significauit bonum, ante magnum præuaricationis malum. In habitu iacentis, & dormientis, hic secundus Adam, inclinato capite, in Cruce dormiuit; vt inde ei formaretur coniux, quæ de latere eius effluxit. O mors, unde mortui renouiscunt. Quid isto sanguine mundius: quid vulnere isto salubrius? Hoc idem August. in multis alijs locis repetit, cuius verba, qui eius lectione dilectantur, in eo perlegant, nempe lib. 9. super Genes. ad litteram, cap. 19. & lib. 2. de Symbolo. ad Cathecumenos, c. 6. & lib. 15. de Ciuitate Dei, cap. 26. & lib. 12. contra Faustum, cap. 20.*

D. Aug.

D. Cyprianus, duobus in locis, id quod nos in Conclusione posuimus, edocet, vt in lib. de monte Sinai, & Syon versus

Nota cū August.

Anrea Sententia.

Idè D. Aug.

E. Cyp.

finem, & libro de passione Christi. Cuius verba repetere non abs re erit; in libro, qui ei adscribitur de Synai, & Syon, sic scribit. *Lex tua in medio ventris mei. Percussus in lateris ventre, de lancea, sanguis, & aqua mixtus profusus fluebat; unde Ecclesiam sibi sanctam fabricavit, in qua legem passionis consecrabit, dicens ipso. Qui sicut, nemat, et bibit. Qui credit in me, sicut scriptum est, flumina de ventre eius fluent, aqua viva.* Et in liello de passione, habet hæc verba. *De latere tuo fons egreditur in vitam æternam profiliens, et de eadem consubstantialique origine, dimisis limitibus aqua, et sanguis emanant, ad complementum, perfectionemq; totius Iustitiæ, sacramenta in perpetuum duratura: et fontis illius ubertas perenni lapsu universam Ecclesiam irrigat, et fecundat. Ex hoc fonte non tantum ablutionis primæ, qua initiatur accedentes ad Christum, undas haurimus, sed et compunctionem, et lachrymarum perennes effluunt rivi, misericordiarum suavitas, et totius pietatis effectus emanat.*

Beda.

Beda in cap. 19. Ioan. habet hæc verba. *Propter hoc prima mulier facta est de latere dormientis, & appellata est Vita, materque viventium, magnum quippe significavit bonum, ante magnum pravaricationis malum. Et hic secundus Adam, inclinato capite in Cruce dormiuit, ut inde formaretur ei coniux, qua de latere dormientis effluxit.* Atque hæc de quarto articulo dicta sufficiant.

ARTICVLVS QVINTVS.

Circa Articulum quintum, quid n empe mysticè significet effusio illa sanguinis, & aqua?

De mysticis significatio- nibus sangui- nis effusi post mortè à cor- pore Christi.

Effusio aque, & sanguinis si- gnificat duo sacramenta, Eucharistiã, scilicet, & Ba- ptismum. D. Cyrill. D. Chrysoft. D. Cypria. Innoc. Ter- tius.

ET dico. Quod ultra efficacitatem quam habet, plures continet significationes. Et primò significat duo præcipua sacramenta Ecclesiæ: In sanguine Eucharistiam, in aqua Baptismum. Sic apertè docent Sancti Patres.

Cyrillus, lib. 12. in Ioann. capit. 39. ait, *Earum tamen unus, subdubians forassis, an mortuus esset, lancea latus eius com- pungit, qui illicò sanguinem simul, & aquam emisit, benedi- ctionis mysticè, ac sancti Baptismatis originem quandam, atq; primitias. Christi enim, & a Christo Baptismus, & benedictio- nis quoque mysticè virtus à sancta eius profluit carne.*

D. Chrysoftomus, in citata homilia 84. & D. Cyprianus in libro de passione Christi idem asserunt; atq; etiam Innoc. Tertius in c. In quadam, de celebr. missa. in fine.

Ruper-

A Rupertus in Commentarijs super libros Regum, libro 3. cap. 10. inquit. *Ex illo latere Domini corporis, cum lancea percussus esset, sanguis, & aqua profluxit, quo sacramento de- lerum est peccatu mundi, in quo baptizati sumus, dicente Apo- stolo; quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in mor- te ipsius baptizati sumus.*

Scotus, in quarto, dist. 2. quæst. 1. ad vltimum, & distinct. 3. quæst. 3. ad vltimum, dicit, *per exitus harum rerum sensibilium, representari proportionem quadam, & convenienti analogia ma- terias dictorum duorum sacramentorum; per sanguinem, id quod est in calice, per aquam verò Baptismi materiam.*

Sed dicit aliquis, quam proportionem hæc duo sacra- menta, Baptismus scilicet, & Eucharistia nobis in sanguine, & aqua ex Christi mortui latere manantibus significatur, cum ante Christi mortem, & passionem instituta, & dispensata fuerint?

Respondeo. Ita sanè esse. Nam Baptismum à Christo in- stitutum esse ante passionem, communiter tenent Doctores, vt Magist. in 4. dist. 3. S. Tho. 3. par. quæst. 66. artic. 2. D. Bonau. dist. 3. par. 2. quæst. 1. & Ricardus eadem dist. quæst. 5. art. 1. Scotus, quæst. 4. & Gabr. dist. 4. quæst. vnica. Neque in hoc articulo de Institutione Baptismi, sine temeritate aliter sen- tiendum est; quamuis quoad efficaciam, & significationem, sint qui dicant, vim habuisse post passionem, quando (vt di- ctum est) *exiuit sanguis, & aqua.* Ita Alexan. de Alef. 4. par. quæst. 1. 2. membr. 3. art. primo, & Albert. Magnus, dist. 3. ar. 3. Et licet negandum non sit, ante passionem, aliqualem ha- buisse Baptismum efficaciam sanctificandi: cum discipuli Chri- sti ante eam baptizarent, vt Matth. 10. Illud nihilominus cer- tissimum est; plenum effectum, omnemque efficaciam non obtinuisse, nisi post passionem; puta aperiendi ianuam Cœli conspeliendi nos Christo, & similia. Super quo fuit magna lis inter Hieronymum, & Augustinum. Eucharistiam verò suam significationem, & vim ab eadem passione trahere, ne- mo dubitare potest; cum Dominus dicat. *Hæc quotiescūq; fe- ceritis, in mei memoriam facieris, & Paulus, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.* 1. Corint. 11. Vnde sanguis in Ca- lice consecratur vt effusus, & corpus ex vi verborum, tan- quam ab eo distinctum, quamuis per concomitantiam Diui- nitatis, anima, sanguis, ac denique totus Christus viuens, in am- babus speciebus verè existat. Cum igitur totalem effectum non habuerint, nisi post passionem; ideo cōgruenter per ea quæ post mortem acciderunt, significantur.

E e 3 Secun-

Rupertus.

Scotus.

Dubium.

Solutio.

Magister. D. Tho. D. Bonauen. Ricar. Scotus. Gabr.

Opiniones de efficacia Ba- ptismi. Alex. Alef. Albert Mag.

Matth. 10. Baptismus? r. ß habuit plenã efficaciam, nisi post Christi mortem? Lis inter D. Hiero. & Au- gustinū circa hæc materiã.

Sanguis in ca- lice, ex vi ver- borū consti- tuatur, vt ef- fusus.

Fossura lateris Christi Ianna coelestis referationem significat.

D. Aug. pulchra poteratio cur non dicitur, fodit vel percussit, sed aperuit.

Zach. 12. Apoc. 1.

Concil. Trid.

Exitus aquae, & sanguinis, ostendebat, Christi non venisse, ut Ioannes venit, & quare.

Fluxus aquae, & sanguinis, quod significet, Ex Concil. Carthag.

Conc. Flor. Concil. Trid.

Ex sacris litteris, non habetur explicitè, quod in Christi Calice ante consecrationem fuerit.

Secundo. Fossura illa lateris, ianua coelestis referatione significat, quae ante eius mortem omnibus obclusa erat. Luxta illud Pauli ad Hebraeos 10. *Habemus fiduciam in introitum Sanctorum*, id est coelestium, in sanguine Christi.

Quocirca D. Augustinus, non sine mysterio legendum esse ceter in textu Ioannis; non *fodit*, aut *percussit*, sed *aperuit*. *Vigilanti* (inquit) *verbo Evangelista usus est, ut non diceret, latus eius percussit, aut vulneravit, aut quid aliud, sed aperuit, ut illic quodammodo vita ostium panderetur, unde sacramenta Ecclesiae dimanarunt, sine quibus ad vitam, quae vera vita est, non intratur.*

Sic etiam legit Chrysostomus loco citato. Verbum graecum (*Ενοχῆ*) significat, *percutit*, vel *stimulavit*, & apud Zach. 12. legitur. *Videbunt, in quem transixerunt, & Apoc. 1. videbit eum omnis oculus, & qui eum percuterunt.* Verum nostra lectio uulgata seruanda est, iuxta Decretum Concil. Trident. sess. 4.

Tertio. Exitus ille aquae, & sanguinis, ostendebat Christum non venisse ut Ioannes, qui tantum in aqua venit, sed in aqua, & sanguine; ut intelligeremus Baptismum Christi, non solum lauare exterius; sed virtute sanguinis effusi mundare interius conscientias nostras à peccatis. Quod egregie D. Idem Ioannes poterat in sua priori Canonica, c. 5. dicens, *hic est, qui venit per aquam, & sanguinem Iesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua, & sanguine.*

Quarto. Sunt qui existimant, fluxum sanguinis, & aquae ex latere Christi, significasse, in calice, nec solam aquam, nec solum vinum; sed vinum aqua temperatum sacrificandum, & offerendum esse in missa. Ita expresse habet Concilium Carthaginense tertium, & habetur de consecrat. d. 2. Can. *Non oportet*, & Alexan. Papa in sua Decretali, quae habetur eadem distinct. Canone primo. Idem Concilium Florentinum, in decreto de sacramento Eucharistiae, & in Concilio Tridentino, sess. 22. can. 7. & can. 9. expresse dicitur, *quod id in Calice efficitur, quia e latere Christi, aqua simul cum sanguine exiuerit, quod mysterium hac mixtione recolitur.* Quod etiam Innocentius dixit, in capit. *Cum Marte*, de celebrat. Missar.

Et quamuis ex sacris litteris explicite non habeatur, quid in Christi calice fuerit ante consecrationem, An vinum purum, an vinum aqua mixtum; An sicera, an aqua sola: traditione tamen Apostolica, vinum cum aqua mixtum, Christi factum, & institutione, in altari offerendum esse, vberissime, & copio-

A copiosissime docet Robertus Bellarmin. tomò 2. controuersiarum, de sacramento Eucharistiae lib. 1. cap. 11. & lib. 1. 4. c. 10. Vbi ex sententia D. Hieronymi in cap. 16. Matthaei, & Theophylacti in cap. 22. Luc. verba illa: *non bibam in genimine viuis huius*, non intelligit de poculo calicis Eucharistici, sed de poculo Iudaico, quod post priorem cenam, id est Agni paschalis, ipse Dominus sumpsit, Apostolique porrexit in fine Iudaicae cenae. Hanc quoque significationem tradidit D. Tho. in cap. 19. Ioan. lect. 6.

Quinto. Significantur per aquam, & sanguinem, duo Baptismata, sanguinis scilicet, seu martyrii, & aquae, seu sacramenti Baptismi. Sic Tertullianus, in libro de Baptismo prope finem; cuius verba sunt haec. *Et quidem nobis etiam secundum lauacrum unum, & ipsum sanguinis scilicet, de quo Dominus, habeo* (inquit) *Baptismo tingi, cum iam tinctus fuisset. Venerat enim per aquam, & sanguinem, sicut Ioannes scripsit, ut aqua tingeretur, sanguine glorificaretur.* Proinde nos faceret aqua vocatos, sanguine electos, hos duos Baptismos de vulnere percussit lateris emisit.

Eandem significationem, quam egregie tradidit D. Hieronymus in Epistola 83. ad Oceanum his verbis, *latus Christi percutitur lancea, Baptismi, atque Martyrii pariter sacramenta fundantur.* Quod etiam Rufinus in expositione Symboli adnotauit dicens, *duplicem in eo Baptismi gratiam figurari, unam, quae datur per aquam Baptismum, aliam quae per martyrium profusione sanguinis quaeritur;* & addit idem Rufinus aliud mysterium, quod fluxerit aqua, quia *flumina de ventre eius fluent aqua viuae.* Ioann. 8. fluxerit verò sanguis, quem petierunt Iudaei venire super se, & super filios suos. Produxit ergo aquam quae credentes diluat, produxit, & sanguinem, qui condemnet incredulos.

Sextò. Foramen lateris apertum, totius mundi ingressum ad fidem designat. Ita Augustinus in sermone de tempore Barbarico, vel alius illius auctor, cap. 8. *Contendite* (ait) *Dominus intrare per angustam portam. Quid angustius illo foramine, quod vnus è militibus percussendo latus Crucifixi aperuit; & tamen per has angustias, penè iam totus mundus intrauit. & infra. Per has ergo, et dixi, angustias, per angustam portam lateris Christi, ingressus est laicus mutatus, penitens Iudaeus, conuersus omnis paganus, & ab eo exiit foras malus haereticus Arrianus.*

Septimò. Significat aqua, purificationem Ecclesiae; sanguis verò dotem eius. Sic Augustinus de Symbolo ad Cathecumenos,

Ex traditione habemus, in Christi calice fuisse ante consecrationem vinum aqua mixtum. Robe. Bella.

D. Hieron. Theophil. D. Tho.

Per aquam, & sanguinem significat duo baptismata, sanguinis & aqua. Tertull.

D. Hieron.

Rufinus.

Cur fluxerit aqua, & sanguis, ex Rufi. Ioan. 8.

Foramè lateris apertum totius mundi ingressum ad fidem significat. Ex August.

Nota.

Aqua egressa ex Christi latere, significat purificationem Ecclesiae; sanguis verò dotem eius. ex D. Aug.

menos, lib. 2. cap. 6. *Aqua* (inquit) *in qua, est sponsa purificata; C sanguis ex quo inuenitur esse dotata.* In isto sanguine Sancti *Maryres amici sponsi stolas suas lauerunt, candidas eas fecerunt, ad nuptias Agni inuitati venerunt, a sponso calicem acceperunt, biberunt, eiq; propinauerunt, sanguinem eius biberunt, & sanguinem suum pro illo fuderunt.*

Aqua, & sanguis sūt enigma salutis nostræ quæ ab Adamo primo homine cepit. D Epiph. Caluaria Ad e inuenta est in monte Caluaria.

Octauo. Est enigma salutis nostræ, ab ipso primo parente Adamo ceptæ. Ita Epiphanius, lib. 1. contra hæreses, hæresi 46. *Quia* (inquit) *primum formati hominis Adam, caluaria illic inuenta est, & illic reliquie sue erant, ea de causa Crani, siue Caluarie locus cognominatus est: in quo Crucifixus Dominus noster Iesus Christus, per aquam, & sanguinem, qui fluxit ab ipso per punctum ipsius latus, in enigmate salutem nostram ostendit, ab initio massa primi patris reliquias respergere auspicatus, quod etiam nobis ostenderet respergionem sanguinis ipsius ad mundationem nostræ iniquitatis, & animæ penitentis, & in exemplum rigationis, ac purificationis fordidum peccatorum nostrorum factam esse effusam; videlicet aquam superiacentem sub loco, et sepulchrum in spem ipsius, & nostram, qui ex ipso geniti sumus.* hæc Epiphanius.

Aqua, & sanguis fusus fuerunt indicium resurrectionis Christi corporis, ex Beda.

Nono. Fuit indicium, & argumentum Resurrectionis corporis Christi. Sic Beda in expositione primæ Epistolæ Ioannis, cap. 5. *Vnaciter* (inquit) *de latere mortui sanguis, & aqua effluxerunt, quod erat contra naturam corporum mortuorum. Atque ob id mysterium apertum, & testimonio veritatis fuit congruum, videlicet in sinuans, quia etiam ipsum Domini corpus melius post mortem esse victurum, resuscitandum in gloria, & ipsa mors illius nobis vitam donaret.*

Innoc. 3. putat illas duas Cruces quas Sacerdos facit in latere calicis, significare duo sacramenta.

Decimo. Innocentius Tertius, lib. 5. de sacro altaris mysterio, cap. 10. existimat, duas illas cruces, quas facit Sacerdos in latere calicis, designare duo sacramenta, quæ de latere Domini fluxerunt, videlicet, aquam regenerationis, & sanguinem redemptionis.

Greg. Episc.

Postremo. Ut præsentem articulum concludamus, adducimus nouum testimonium Gregorij Episcopi Antiochiæ in oratione in Diuini corporis sepulturam, Acchille Statio interprete, cuius uerba sunt hæc. *Liceat sacrosanctum illud latus attingere, e quo sanguis mysticus, & regenerationis aqua profluxit.* Atque hæc iatis de mysticis significationibus, aquæ, & sanguinis ex latere Christi dimanantium dicta sufficiant. Reliquum est, ut argumentis initio quæstionis positatis satisfaciamus.

Ad primum.

Ad primum respondeo, quod ante separationem animæ à cor-

A corpore Christi, & in ultimo instanti eius, fuit consummatum opus redemptionis, quantum ad meritum; non autem quantum ad efficientiam.

Ad Secundum. Maior vera est, dum Christus erat viator.

Ad tertium. Auctoritas Apostoli, accipienda est de maiori parte passionis, nec excludit ea quæ post mortem Christo acciderunt.

Ad quartum. Verum est, quod in illo triduo Christus homo non erat; quicquid Hugo de Sancto Victore dixerit, & Magister sententiarum, in 3. dist. 23. cum vnio carnis, & animæ, in illo triduo cessauerit, nec in illo triduo Christus fuerit, aliàs nunquam ipse fuisset mortuus. Illud tamen verissimum est, quod sicut Christus tunc non desit esse Sacerdos, ut ait S. Tho. ar. 4. ad tertium dictæ quæstionis 50. iuxta illud Psal. *Tues Sacerdos in æternum, &c.* Sic anima, caro, & sanguis eius, fuerunt semper Diuinitati vnitæ, ut eadem quæstione, art. 2. & 3. Quocirca tria hæc, anima videlicet, caro, & sanguis ratione Diuinitatis, instrumentaliter, & effectiue, gratiam poterant causare.

Ad quintum. Dicimus, quod sepultura Christi, seu eius vulnus, vel sanguis effusus, erant quidem quid corporale; sed agebant, & operabantur tanquam instrumentum, in virtute Diuinitatis: atque hæc de hac quæstione, & toto hoc primo nostro libro dicta sufficiant; iam ad arduas alias, necnon iucundâs enucleandas quæstiones, secundo libro accedamus. Ad laudem, & gloriam Dei Opt. Max. ac Deiparæ Virginis.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum. In triduo mortis, Christus non erat homo.

In illo triduo mortis, Christus non desit esse Sacerdos.

In triduo mortis, Christus anima caro, & sanguis poterant instru-

mentaliter causare gratiam Diuinitatis vnitæ.

Ad quintum.

Sepultura Christi sicut vulnus eius erat quidem quid corporale; sed age-

bant & operabantur, tanquam instrumentum in virtute Di-

uinitatis.

Finis Primi Libri.

V E N E T I I S .

Apud Minimam Societatem.

M D XCV.

R V T I L I I

B E N Z O N I I

R O M A N I,

Episcopi Lauretani, & Recanatensis.

LIBER SECVNDVS.

De fuga in fame, & Penuria.

N I C A M liber hic disputationem complectetur, in qua illud præcipuè tractabimus: Num tanta sit famis potentia, vt possit retinere Curatum in sua Diœcesi, taliter, vt eum obliget residere, cogatq; redire, si abierit. Tres autem in ea quæstiones proponuntur.

Diuisio libri,
& de qua re
agatur ostenditur.

Prima an Episcopis, & Curatis abesse liceat à suis resi-

dentis tempore famis?

Secunda. de quibus teneatur illi eo tempore facere eleemosynam, Num de superfluis, vel etiam de necessarijs ad statum?

Tertia, an eleemosyna det gratiam ex opere operato?

A QVÆST.

QVAEST. PRIMA. E

An tempore famis, Episcopis, & Curatis liceat abesse à suis residentijs?

Videtur illis liceat abesse, hæc argumenta suadent.

Primum arg.

Primò. Quia Episcopi, & Curati animarum curam habent, non corporum, ergo spiritualibus necessitatibus tenentur succurrere, non corporalibus.

Secundum.

Secundò. Quoniam hoc est officium Communitatis, vel Ciuium, Annone prouisionem facere, & illà impartiri.

Tertium.

Tertio. Quoniam nec Diuitibus non tenentur succurrere, nec etiam pauperibus, & egenis; quia cum Ecclesiasticorum bonorum diuisio facta fuerit in quatuor partes, & duodecima q. 2. can. Vobis, & can. quatuor, Pontifici scilicet, Clero, pauperibus, & fabrica; debent pauperes sua parte esse contenti, & sicut ex portione fabricæ ad alendos pauperes nihil detrahitur eo in casu; pari ratione nec ex portione Pontificis, aut Cleri aliquid erit detrahendū.

Joan. 10.
D. Greg.

In contrarium est tex. Ioan. 10. *Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Et D. Gregor. homil. super illum locum dicit. *Qui non dat pro ouibus substantiam suam, quomodo pro his dat urus est animam suam?*

Hæc quaestio à nobis exponitur propter experientiam famis, quam passi sumus annis superioribus scilicet 1590. Et quamuis leuis fortasè in fronte aliquibus videri possit, in recessu tamen multum ponderis habet, & grauitatis: cum sit de necessariò spectantibus ad Episcopi munus. Verùm antequam conclusiones proponamus, duo supponenda sunt.

Primum fundamentum.
Pascere oues è de iure diuino.
Sapient. 1.
Act. 5.
1. Petri 5.
Concl. probatur ex fine Pa-
storis.

Primum est. Quod Diuino præcepto, omnibus qui curam gerunt animarum, mandatum sit, ut oues sibi commissas pascant; quod pròculdubio non solum est de fide tanquam in sacris scripturis contentum, vt Sapientia Primò, *diligenter agnosce vultum pecoris tui, & Act. 5. Attende vobis, & vniuerso Gregi, in quo vos Dominus posuit pascere, & c. 1. Petri 5. Pascite, qui in vobis est Gregem*, sed etiam lumine naturali perspicuum, & euidentis esse ostenditur,

A dicitur, ex nomine, ex officio, & ex fine Pastoris. Actus enim proprius, & finis Pastoris est pascere, sicut aedificatoris aedificare, & pictoris pingere, aliàs potius iddolum Pastoris esset, quam Pastor, iuxta illud Zacch. 11. *ò Pastor, & idolum*, & ad hoc obligantur Pastores ex Diuino iure. An autem residentia, quæ est medium ad hunc actum pascendi explicandum sit de iure Diuino necne, alterius est speculationis.

Zacch. 11.

Suppono secundo. Quòd inter cæteras actiones, quas pascendo gregem, explicere debet Episcopus, & Curatus, est paternam curam gerere pauperum, & indigentium, ac miserabilium personarum. Explico. Non solum debet Episcopus verbo, & prædicatione, sacramentorum administratione, sacrificijs, Missæ oblatione, consilijs spiritualibus, visitationibusq; plebem pascere; sed etiam subuentioni, curæ, regimini, elemosynis, debitisq; prouisionibus pauperum necessitatibus etiam corporalibus operam dare, sub pœna mortalis peccati. Ita expressè docet Conc. Trid. Sess. 2. cap. 1. & hoc quoque est de fide. Ita expressè Glo. in vlt. cap. Ioan. super illa verba, *Pasce oues meas; Pascere*, inquit, *oues est credentes confortare, ne deficiant; terrena subsidia, si necesse est, subditis ministrare, et prouidere*; quæ similiter actio iure Diuino illis præcepta est. His suppositis sit

Secundū fundamentum.

Episcopi munus, quod sit.

Concil. Trid.

Glof.

Prima conclusio. Tempore ingentis famis, Episcopi tenentur sub peccato mortali subuenire de suo necessitatibus pauperum indigentium suæ Diocæsis. Hæc conclusio probatur.

Prima concl.

Tempore ingentis famis, Episcopi tenentur subuenire de suo necessitatibus pauperum indigentium suæ diocæsis.

Primò exempli Christi, qui esurienti turbæ, nec habenti quod manducaret in monte, misertus est, pascendo illas miraculosè binis vicibus, vt Marc. 7. Matth. 14. Luc. 9. & Ioan. 6.

Prima ratio.

Mar. 7.

Matth. 14.

Luc. 9.

Ioan. 6.

Secundò fortius auctoritate D. Pauli primo ad Timot. 1. & 3. *Oportet Episcopum hospitalem esse*; quo in loco omne genus misericordiæ, & elemosynæ Episcopo mandatur. *Non solum enim* (vt inquit D. Hierony. in epist. ad Titum) *Domus Episcopi debet esse commune hospitium omnium (inhumanus enim est Episcopus, nisi omnes recipiat) sed & miseris inopum, ac viduarum, & pauperum in sua Diocæsi morantium, & aduenientium elemosynis succurrere tenetur: cum Domus Episcopi tota Diocæsis existimanda sit.*

Secunda ratio.

1. ad Timot. j.

& 3.

Domus epi debet esse cõe hospitij omnium, tñ maxime egenorũ, & viduarum.

ex D. Hieron.

Tertia ratio. Concil. Aurelian. 1. Episcopi pauperibus qui non possunt laborare providere debet vitum, & vestitū de suo. Conc. Aur. 5. gacerati visitatur iussu Epi ab Archidiacono, & deputetur persona ad alēdos hos de bonis ecclesiae. Conc. Matifconen. 2. Episcopi domus quareno debeat habere canes. Nota. Episcopi domus custodienda est hynnis, non canū latratibus.

Quarta ratio ex sententijs sanctorum. D. Greg.

viduarum cōmendatio.

D. Bernar. Pulchra sententia de clau-

Tertiò probatur ex Conc. Aurelianensi 1. sub Hormif. da Papa & Iustino Imperatore, anno 512. & habetur d. 82. can. Episcopus. Vbi dicitur: *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui non possunt laborare, victum, & vestitum quantum possibilitas tulerit, largiatur.* Item in Conc. Aurelianensi 5. can. 7. quod est prouinciale, celebratum circa annū 568. sub Ioanne III. Papa, & Iustino II. Imperatore habetur; quòd illi, qui sunt in carcere ob aliqua debita, ab Archidiacono, vel preposito Ecclesiae visitentur, iussu Episcopi, & Episcopus deputet personam, quae eos in suis necessitatibus de bonis Ecclesiae sustentet. Et in can. 8. eiusdem Concilij subiungitur, quòd Episcopus inter omnes egentes precipuè curam gerat infirmorum, qui ultra laborem infirmitatis cōstringuntur inopia; illisq; victum, et vestitum provideat. Et in Concil. Matifconen. 2. can. 13. mirabilis super hoc extat sententia. *Volumus* (inquit) *ut Episcopalis domus, quo ad hoc instituta est, ut sine personarum acceptione omnes in hospitalitate recipiat, canes non habeat, ne forte ij, qui in ea miseriarum suarum lenamen habere confidunt, dum infestorum canum moribus laniantur, detrimentum versa vice suorum sustineant corporum: & subdit. Custodienda est igitur Episcopalis habitatio hynnis, non latratibus, operibus bonis, non moribus venenosis. Vbi igitur Dei est assiduitas cantilena, monstrum est, & dedecoris nota, canes ibi, vel accipitres habitare.*

Quartò probatur ex sententijs sanctorum. Greg. epist. 13. Dominico Episcopo commendat Viduam his verbis. *Officij sacerdotalis est, ut Viduis, ac maritali regimine desolatis, impartiri solatia debeat, ut vnde in hoc mundo humana consolatione priuantur, sacerdotali tuitione possint remedia reperire.* Idem epist. 57. Pro Vidua causam exponens, ait; *si in proximorum necessitatibus, habita compassione, benigna mente occurrimus, nostris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperiemus.* Et iubet illi dari certam annonam, & alijs plurimis epistolis commendat Viduas, ac iubet Episcopis quòd, sint vt eorum mariti. Iubet etiam, vt varijs personis egentibus, ac Monasterijs detur annona ex proprijs redditibus, vt patet lib. 2. epist. 43. ad Bonifatium Episcopum, & lib. 6. epist. 23. & 25. & superius epist. 20. & lib. 11. epist. 21. Vbi arguit quendam Abbatem. Lege Bernar. ad Henric. Episcopum Senonensē. epistol. 42. Vbi sic ait. *Clamant pauperes ad Pontifices, cur in superfluitates*

patres vestras consumitis, qua nostris debentur necessitatibus? & epist. 206. ad Regi. Hierusa. sic ait. Egenis, et maxime inculsis, curam impendite, & ad Regem Siciliae epist. 207. dicit: Egenis, & non cupidis danda sunt elemosyna; quia scriptum est; Beatus qui intelligit super egenum, & pauperē, non super cupidum. Lege August. serm. 21. ad Heremi. Vbi sic habet. *Consanguinei veniunt ad me, aliquando cum mis, aliquando cum blandimentis dicentes, da nobis aliquid, pater, caro enim tua sumus; & tamen Dei gratia, & vestris orationibus nondum ditavi aliquem consanguineum, quia cariores mihi reputo pauperes, quam diuites; quia bona Ecclesiarum patrimonium pauperum sunt.* Et serm. 52. dicit, quòd necesse habet Episcopus exhibere humanitatem assiduam quibusq; venientibus, siue transcurrentibus; quòd si non fecerit, inhumanus sit. Lege D. Cyprianum in suis epistolis, Ambros. lib. 2. de off. & D. Greg. in epist. ad Secundum seruum Dei, quae habetur can. Fratrem d. 86. vbi dicitur, *Nec sibi credat solam lectionem, et orationem sufficere, ut remotus nihil studeat de manu fructificare; sed largam manū habeat, necessitatibus patientibus occurrat, alienam inopiam suam credat; quia si hoc non habet, vacuum nomen Episcopi tenet.*

B Idem probatur ex probatis exemplis sanctorum, & piorum Ecclesiarum Praepositorum.

Quis enim ignorat, Pontificem Syluestrum, Viduarum, & orphanorum, reliquorumq; Christi pauperum nomina seriatim in codicillo descripta quotidie lectitasse, vt per singulos dies eorum miserijs succurreret? Quis non legit Clementem Primum summum Pontif. non solum egenis Romae degentibus, sed etiam in longinquis regionibus existentibus, subsidia transmisisse? Gregor. summi Pontif. sententias retulimus, nunc facta dignoscamus. Nonne vulgi inopijs ex Ecclesiae Romanae censu necessaria suppeditabat? Nonne etiam Monachis per Syriam dispersis in Syna vsq; habitantibus manum Romanam adiutricem porrigebat? Nonne lagunculā argenteam egeno tertiò aduentanti benignè tradidit? Nonne Angelum inter pauperes mensa discumbentes suscepit? Multorum sanè sanctorum Patrum egregia facta, vt Urbani, Laurentij, & aliorum recenseremus; sed breuitatis causa omittamus. Hac de prima conclusione, quae ex sequentis quaestionis doctrina certior reddetur.

Secunda concl. Episcopus si fugam parat tempore fa-

more pauperum ad Pontifices. Quibus sint danda elemosynae.

D. August. Episcopi suos ditari non debent exemplo D. Aug. & nota sententiam eius. Bona ecclesia sica sunt pauperum patrimonium. D. Cyp. D. Ambr. D. Greg.

Exempla sanctorum in elemosynis faciendis. Syluester pauperū, & viduarum nomina seriatim descripta apud se habebat. Clemens V. nō Romani modo pauperibus; sed etiā in remotissimis locis existētibz elemosynas praebat. Monachos dispersos par Syriam D. Greg. aluit. D. Greg. inter comedētes Angelum mēsa excepit. Secunda concl.

mis non relicto Vicario, seu Oeconomo deputato ad pauperum subuentionem, vel si absens etiam ex legitima causa non reuertatur, cum primum hanc penuriam cognouerint, vel saltem non curat prouideri, peccatum committit mortale. Quoniam deest officio suo, & mercenarij naturam induit, dum ouium sibi commissarum in re graui obliuiscitur. Imò si pereant, peccatum occisionis incurrunt, iuxta illud D. Ambrosij, relatum in cap. pasce, 86. dist. *Pasce fame morientem: si non paupisti, occidisti.* & eo grauius, cum ex officio cibum esurienti dare debeat.

Tertia concl. Abbas, Episcopus, & Curatus, etiam si dolose, & auaritiæ affectu, permittant quempiam perire fame etiam cum peccato mortali idest, quando apparet extrema necessitas ægentis, licet mortaliter peccet, omittens opus charitatis; non tamen est irregularis, si illius mors sequatur, quamuis desideret eius mortem. Est doctrina sancti Antonini de censuris, cap. 97. Cardinalis in Clemen. 1. q. 14. de homicidio Syluestri verbo homicidio 3. q. 2. art. 3. Simonis Maioli, lib. 5. de irregularitatibus, & canonum impedimento cap. 48. §. 5. num. 4. & facit text. cap. si quis non iratus. 1. 5. q. 1. & ratio est. Quia cum sit pura ommissio, non censetur per illum verbo, vel facto concurrere ad illius occisionem. Ad irregularitatem autem incurrendam necesse est, quod sit causa mortis. &c.

Quarta conclusio. Qui ratione legati, seu testamenti relicti, seu instituti speciali obligatione de alendo, seu victualia subministrando pauperibus, obligat, & hæc dolose subtrahit, si ex hac subtractione mors sequatur, est irregularis. Quoniam talis subtractio, non est sola ommissio, sed commissio. Quemadmodum si pauperi vestem, lectum, salnam tritici, aut quid simile vitæ necessarium accommodaueris, & in ipsa necessitate extrema repetas, cum sit verisimile ipsum frigore, vel alio simili defectu moriturum, & tibi illa repetitio non esset in pari necessitate, efficereris irregularis. Quia repetere est factum, non autem est ommissio: quæ esset, si nunquam illi accommodasses. Nam ex tali ommissione non efficeris irregularis vt dictum est. Sic fertur Simon Maiol. loco citato.

Ex his sequuntur quattuor corrolaria. Primum, quod Episcopus tempore famis non solum debet facere elemosynas temerè id est sine ordine; sed debet disponere elemosynas suas, & Ciuium taliter, vt miserabilibus personis prouid-

si Episcopus ablit non relicto Vicario ad subueniendū pauperibus mortaliter peccat.
Ratio concl. Eps peccatū occisionis incurrit, si eo absente nec relicto Vicario hac de causa pauperes moriuntur fame.
Qui nō pascit occidit Diuus Amb.
Tertia concl. Licet pp dolū Epi & Curati pauperes fame moriatur illi tñ nō sunt irregulares, & si peccet mortaliter.
D. Anton. Cardin. Syluest. Simon Maio. Ratio dicti. Ad irregularitatem incurrētis, necesse est vt quis sit causa mortis.
Quarta concl. Qui rōne legati obligatur alere tot pauperes, si ille hoc negligēs pauperes illi moriant, ultra peccatū mortale incurrit irregularitatem.
Ratio dicti. Nota casum. Primum corollarium.

A prouideatur de victu quotidiano competenti, sicut Romæ, & in tota nostra Diocesi proxime elapsis annis effectum est, & quanto penuria est grauior, exactior diligentia desideratur.

Secundum. Quod Episcopi tempore penuriæ; & indigentia debent præcia rerum comestibilium taxare, & præ esse, vt victualia vendantur iusto precio, ne pauperes fame pereant, vt optimè tradunt Bald. & Paul. de Cast. in l. 1. C. de episcopali audientia. huc facit lex si. item Episcopi. ff. de muneribus, & honoribus, & Glos. verb. venalibus, & altera Glos. de legat. r. amplificant, episcopalem potestatem habere locum in qualibet mercatura rerum, quibus homines indigent ad viuendum. Imò tenentur Episcopi Gubernatoribus, qui portionem lucri habent cum focarijs, quod in maximum pauperum detrimentum vergit, se opponere etiam per censuras Ecclesiasticas.

Tertio sequitur quod, vigente necessitate, debent Episcopi vendere omnia domestica suppellectilia, & in casu extrema necessitatis, Ecclesiastica etiam vasa sacra, vt viua vasa, & templa Dei, corpora scilicet fidelium conferuntur. Exemplo D. Aug. & Ambrosij, qui vasa altaris sacra omni post posita mora vendiderunt. Quorum hic, ob horum venditionem maledicam inuidorum linguam perpeffus est. Cuius uerba cum referant Christiani Episcopi egregiam sanctitatem, placuit hoc in loco referre.

Nos, inquit, aliquando in inuidiam incidimus, qui confregerimus vasa mysteria, vt captiuos redimeremus, quod Arriani displicere poterat, nec tam factum displicere, quam, vt esset quod in nobis reprehenderent. Quis autem est tam durus, immittis, et ferreus, cui displiceat, quod homo redimitur a morte, scilicet a impuritatibus Barbarorum (que grauiores mortes sunt) Adolescentuli, vel pueruli, vel infantes ab adolorum contagis, quibus mortis metu inquinabantur? Quam causam etsi non sine aliqua ratione gessimus; tamen ita in populo persequuti sumus, vt confiteremur, multoq; fuisse commodius astrueremus, vt animas Domino, quam aurum seruariemus. Qui enim sine auro misit Apostolos, & Ecclesias etiam sine auro congregauit. Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt erogat, et subueniat in necessitatibus. Quid opus custodire, quod nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri, atq; argenti de templo Domini Assyrii substulerint? Nonne me-

Secundum corollarium. Eps tempore penuriæ det rerum pretia taxare. Bildus. Paul. de Cast. Glos. Epalis præstabit locum in qualibet mercatura rerum. Epi quibus tenentur se peccaturas opponere tempore famis.
Tertium corollarium. Epi vigente famis necessitate debent vendere, imò & vasa sacra, ad alendos pauperes. D. August. D. Ambr. Mirabilis sententia de elemosyna.
Aurum habet Ecclesia, non ut seruet, sed ut erogat.

ius constat sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quam sacrilegus contaminata asportet hostis? Nonne dicitur est Dominus, cur passus es tot inopes fame emori? Et certe habebas aurum, ut ministrasses alimoniam; cur tot captiui deducti in commercium sunt, nec redempti? Cur tot ab hoste occisi sunt? Melius fuerat, ut vasa viuentium seruares, quam metallorum: his non posset responsum referri. Quid enim diceres? Timui, ne templo Dei ornatus desset? Responderet, Aurum sacramenta non querunt, neq; auro placent, que auro non emuntur. Ornatus sacramentorum redemptio captiuorum est, et vere illa sunt vasa preciosa, qua redimunt animas a morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur, quod sanguis eius operatus est. Tunc vas Domini sanguinis agnosco; cum in vitro que videro redemptionem, ut calix ab hoste redimat, quos sanguis a peccato redemit. Quam pulchrum, ut cum agmina raptiuorum ab Ecclesia redimuntur, dicatur. Hos Christus redemit. Ecce aurum, quod probari potest; ecce aurum utile, ecce aurum Christi, quod a morte liberat, ecce aurum, quo redimitur pudicitia, quo seruatur castitas. Hos ergo malui vobis liberos tradere, quam aurum reseruare. Hic numerus captiuorum, hic ordo prestantior est, quam species pocolorum, huic muneri proficere debet aurum. Redemptoris, ut redimeret periclitantes; agnosco in ipsum auro sanguinem Christi non solum irruitasse, verum etiam diuina operationis impressisse virtutem, redemptionis munere. Hec Ambrosius &c.

Ornatus sacramentorum est redemptio captiuorum.

Quæritur collarium. Episcopus si non habet pingue mensam, quid pro pauperibus facere teneatur.

3. Corinth. 8.

Sollicitudo erga pauperes intrinseca est Apostolatus. Galath. 2.

Quartò sequitur, quòd si Episcopis tentem habeat mensam Episcopalem, & de suo non possit pauperibus subuenire, tenetur ratione sui officij, quia pater pauperum est, procurare à diuitibus Ciuitatis, & Diocesis eleemosynas ad egentium subuentionem, certasq; personas deputare, quæ huiusmodi collectas faciant, & distribuunt. sic 2. ad Corinth. 8. Apost. sollicitudinem suam declarat in colligendis eleemosynis à Macedonia, & Corintho, ut deferrentur ad pauperes, qui erant in Hierusalem.

Adde, quòd huiusmodi sollicitudo erga pauperes, intrinseca est Apostolatus, ut aperte declarat D. Paulus ad Galat. 2. qui à Petro, Iacobo, & à Ioanne vnà cum Barnaba huiusmodi pauperum curam in mandatis accepit, dicens: Qui videbantur columna esse, dexteris dederunt mihi, & Barnaba societatis &c. tantum ut pauperum memores essemus.

A semus. Quòd etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. Sed de hac materia fusius sequenti quæstione dicemus; Restat modo, ut argumentis ex aduerso positis respondeamus.

Ad primum. Negamus, Episcopis non competere curam subditorum, etiam quantum ad corporalia, seu temporalia, quatenus ad spiritualia deriguntur &c. vel ob exercendam virtutem charitatis, & pietatis, quæ tanquam in magistro, & exemplari perfecte in eis relucere debet; iuxta illud Pauli 1. ad Timoth. 4. exemplum esto fidelium in fide, in verbo, in conuersatione, in charitate. Multoties enim dum ab angustijs famis subditos liberant, sæpe quoq; à vitijs, & peccatis, quæ aliàs ob præfluram famæ committerent, eruant.

Ad primum argumentum.

1. ad Timoth. 4.

Ad secundum, patet responsio ex dictis.

Ad secundum.

Ad tertium. Quicquid sit de illa quarta pauperibus olim destinata, quod in sequenti quæstione tractabitur; dicimus quòd in casu extremæ necessitatis, non solum bona fabricæ destinata, in subsidium pauperum conuertenda sunt; sed etiam ipsamet vasa sacra ut dictum est. &c.

Ad tertium.

B SECUNDA QVAEST.

De quibus teneatur quis facere eleemosynam?

ITVLVS huius quæstionis generalis est, ac tres articulos complectitur.

Quæstionis diuisio.

In quorum primo videbimus, Num de necessarijs ad statum debeant fieri eleemosynæ, & quando?

In secundo, Num de superfluis personæ, vel statui?

In tertio, An Ecclesiastici magis arctentur sub præcepto eleemosynas dare, quam laici? Et quia utilis est materia, ideo distinctè tractanda est.

Num de necessarijs, seu pertinentibus ad statum, teneantur Episcopi tempore famis facere eleemosynam?

VNT aliqua argumenta, quae partem negatiuam probabilem faciunt.

Primum argumentum.

Primum. Quoniam portio applicata Episcopis, qua hodie ipsi Episcopi fruuntur, videtur priuatiuè se habere ad alias partes per canones factas bonorum Ecclesiasticorum.

Secundum.

Secundum. Quoniam pauperibus est assignata à sacris canonibus propria eorum pars; & quemadmodum ex huiusmodi parte Episcopo indigenti nõ esset succurrendũ, ita nec è conuerso.

Tertium. D. Tho.

Tertium. Ex doctrina D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 6. Vbi concludit, non esse de præcepto, sed de consilio eleemosynam facere de necessario non solum absolute, sed etiam conuenienti ad statum. Et addit, quod aliquando non bonum, sed inordinatum esset, de prædictis facere eleemosynam, puta, si quis tantum sibi de bonis proprijs subtraheret, vt alijs elargiretur, quod de residuo non posset vitam transigere conuenienter secundum proprium statum, & negocia occurrentia. Nullus enim inconuenienter viuere debet. Addit quoq; quod aliquando esset laudabile de prædictis dare eleemosynam, in tribus videlicet casibus. Quando quis mutat statum, profitendo Religionem; vel quando ex subtractione necessariorum ad conuenientiam vitæ spectantium, non sequitur maximum aliquod inconueniens; vel quando magna necessitas Reipub. vel extrema necessitas alicuius occurrit: In quibus casibus, inquit, laudabile esse, tanquam de consilio prætermittere id, quod ad decenciam status pertinet, ut maiori necessitati succurratur.

Quartum.

Quartum. Quoniam si quis teneretur de necessarijs ad status decenciam erogare eleemosynam, sequeretur, quod in aliquo casu obligaretur totum suum statum effundere, & exponere pauperi existenti in arcta necessitate, puta, quando aliàs mors pauperis impediri non posset; vel cum tempore famis vrgentis publicæ necessitates percurrunt. Cum scilicet quis plures filias viro maturas, seu aptas habeat,

A habeat, & ob penuriam peccatoribus clam, vel publicè exponere cogatur. Quo casu patrimonium etiam pingue, & maiora officia, seu dignitates consumere, vel vendere homo teneretur. Hoc autem videtur falsum: Cum nemo id faciat, nec ad id obligetur.

Quintum. Quia si teneretur tunc subuenire, teneretur quoque ad damna temporalia, quæ consequuntur ad pauperis miseriam, quam subleuare omittit. Iuxta illud D. Ambrosij, *si non paupsi, occidisti*; sed hoc consequens est falsum; quia nemo ad horum restitutionem ex iustitia obligatur, ergo & antecedens.

Sextum. Quoniam nunquam liceret personis ecclesiasticis, præsertim Episcopis, ex his quæ arbitrato cordatorum hominum iudicata fuissent conuenientia, & decencia ad statum, aliquid subtrahere, & ad honestum finem conseruare, quod durum videtur.

Sed antequam ad resolutionem eius, quod quaeritur, accedamus, tria notanda sunt cum Medina, Codice de penitentia, tract. 5. de eleemosyna; & Syluest. verb. eleemosyna num. 1. & 2. & Caiet. tract. 5. tom. 2. & S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5. & 6. & cæteris Doctoribus in 4. d. 15.

B Primum. Quod bona, ex parte eius qui eleemosynã tribuit, in quadruplici differentia possunt se habere. Quædam enim dicuntur necessaria quantum ad indiuiduum, puta quæ necessaria sunt ad propriam vitam conseruandam, sicut cibus, potus, vestimentum, & huiusmodi; & hoc dicitur necessarium absolute à D. Tho. in d. art. 6. sine quo aliquid esse non potest. Quædam sunt similiter necessaria respectu familiæ suæ, filiorum suorum, vel aliorum etiam ad eum pertinentium, puta vxoris, parentum, & similiũ. Quædam dicuntur necessaria ad sustentandum statum sui ipsius, vel suæ familiæ; sine quibus conuenienter non posset transigi vita secundum conditionem, statum, & dignitatem personæ propriæ, & eorum quorum cura ei incumbit; & hæc appellatur decencia status vel personæ, & à Syluestro dicitur necessitas conditionata, id est, sine quibus viuere non potest quis decenter, instar aliorum virtuosorum sui ordinis, & qualitatis, iudicio prudentum, attendendo ea quæ probabiliter, & verisimiliter, seu vt plurimum occurrunt, non autem considerando omnes casus, ut optime inquit D. Thom. qui in futurum contingere possent. Alia sunt bona, quæ continentur quidem in latitudine

Quintum.

D. Ambros.

Sextum.

Medi. Syluest.

Caiet. D. Thom.

Nota primo.

Quid sit necessarium absolute in bonis.

Quædam sunt necessaria respectu familiæ.

Quædam sunt necessaria ad statum.

rudine boni necessarij ad decentiam, sed tamen eo modo, quod remotis illis, stat decentia, & illis additis, decentia ipsa status non exceditur. Terminus enim requisitorum ad huiusmodi decentiam non est indiuisibilis, puta centum auri, sed est in quadam latitudine, puta non minus quam centum, nec plus quam centum viginti: ita quod ista viginti possint addi, & minui, stante decentia.

Quæ sint superflua naturæ & personæ.

Nota secundo. Triplicem esse pauperis necessitatem, extremam, grauem, & communem.

Nota tertio. Tripliciter subueniri potest existenti in extrema necessitate.

Prima sententia. D. Anton. Rosell. D. Tho. Heruc.

Secunda sententia. Alusido. Alex. Alen. D. Tho. Alber. Magn. Ricar. Duran. Paluda. Gabr. Maio. Angel. Syluest. Turre. Medii. Couar. Nauar. Alma. Resolutio auctoris. Primum dictum. D. Tho.

Vltimo. Quædam sunt, quæ neque ad hoc, nec ad illud sunt necessaria, & superflua naturæ & personæ appellantur, seu indiuiduo, & statui, de quibus in sequenti articulo dicemus.

Nota secundo. Triplicem esse pauperis necessitatem, extremam, grauem, & communem. Pensanda est autem extrema, non solum quando efflat quis animam; sed etiam quando apparent signa probabilia extremæ necessitatis futuræ, nisi ei tunc subueniatur; & cum aliquis videt alios impotentes, vel pigros ad subueniendum.

Nota tertio. Quod dupliciter subueniri potest existenti in extrema, vel per subsidia communia per se instituta ad illam necessitatem subleuandam, v.g. dando cibum, vestem &c. vel per aliqua media ordinata, & requisita ex hominum malitia, seu arte excogitata, quales est illud; quod exigeret latro ad seruandam alicui vitam, pharmacum preciosum, vel similia &c.

In hac parte duplex est sententia Doctorum. Prima est dicentium, id esse opus laudabile, sed non preceptum. Hanc sententiam tribuunt D. Antonino, & sum. Rosell. D. Tho. 2. 2. q. de eleemosyna, & clarius in 4. d. 15. q. 2. ar. 4. quæstiunc. prima. Idem videtur sentire Herucus, quod li. 8. q. 3. Quoniam vnusquisque potius suis necessitatibus debet subuenire, quam alterius.

Secunda sententia est dicentium, id esse preceptum. Ita sentiunt Alusidoren. Alex. de Ales. S. Thom. d. dist. 15. arg. primo, quæstiuncula 4. Albert. Magn. ibid. arg. 16. Ricard. Durand. Palud. Gabr. Maior, D. Antonin. & Caiet. in comment. & in opusc. Ang. Syluest. Turre. Medii. Couar. Nauar. & Almayn. suis locis.

His suppositis pro resolutione dico aliqua, & primo, certum esse de necessarijs absolute sibi, vel suæ familiæ quantum ad naturam, seu indiuiduum, quempiam non tenere alteri subuenire, etiam existenti in extrema. Est dictum S. Thom. & omnium. Quoniam nemo tenetur sibi

A sibi, & suis vitam subtrahere. Imò ordo charitatis est, vt quis plus se, quam alios diligat; quinimò peccaret, cum contra ordinem charitatis ageret. Vnde nec de precepto, nec de consilio tenetur homo de huiusmodi eleemosynam facere, nisi in casu, quo persona indigens magis Reipub. esset necessaria, & vtilior. Quo casu secundum Syluestrum de consilio, & secundum S. Tho. laudabiliter se ipsum, & suos periculo mortis exponeret: cum bonum publicum sit proprio preferendum.

Aduerte tamen hic, quod personæ publicæ, non obligatur quis se postponere semper, sed quando illi constat, vitam illius necessariam, vel vilem taliter Reipub. vel Ecclesiæ, vt ea deficiente, salus Ecclesiæ, vel Reipub. periclitaretur. Vt si esset Dux, aut Generalis exercitus tempore belli; Episcopus verbo, & exemplo laborans tempore hæresis, munificus diues; qui tempore famis dispergit suas opes, & dat pauperibus: sic enim tenerentur, in alijs autem casibus ex æquo currunt.

B Dico secundo. Certum esse, hominem non teneri addandum eleemosynam de his, quæ sunt necessaria ad statum tam simpliciter, quam secundum quid; quando pauper reperitur constitutus in communi seu leui necessitate dumtaxat, non in arcta, vel extrema. Hæc est communis quoque sententia, & quoad laicos, est apud me certissima. Et probatur. Quoniam non obligamur (vt infra dicitur) de superfluis naturæ, & statui, quando est in communi tantum, ergo multò minus de necessarijs ad statum. Secundo. Quia necessitas communis, supponit multos esse in Ciuitate, qui velint, & possint subuenire.

Dico tertio. Certum quoque esse, quemlibet, & præsertim Episcopum, teneri de necessarijs etiam simpliciter ad statum, facere eleemosynam proximo existenti in extrema, vel graui. Hanc teneo cum Medina vbi supra. Quoniam bona temporalia quæcumque (exceptis necessarijs ad vitam propriam) ex precepto charitatis, pro vita fratris cum necessitas exigit, exponenda sunt. Ita Palud. 4. d. 15. q. 3. ar. 2. & Ledesinus. 4. q. 15. & D. Tho. in 4. d. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. & Caiet. tom. 2. tract. 5. de precepto eleemosynæ c. 6. conclusione 2. & est doctrina in terminis eiusdem S. Tho. 2. 2. q. 3. 2. art. 6. in corp. in casu 3. Vbi cum docuisset, quod de necessario, sine quo vel absolute, vel conuenienter vita secundum conditionem sui status transigi non potest,

Nota Syluest.

Nō cuiuscumque publicæ personæ tenetur quis semper se postponere.

Secundum dictum. Nota.

Prima ratio dicti.

Secunda ratio.

Tertium dictum.

Medina. Ratio dicti.

Paluda. Ledes. D. Thom. Caiet.

Diſtum fallit
in tribus.
Primo.
Secundo.
Tertio.

Medi.
Caiet.
Bañes.
D.Thom.

Panormit.

D. Anton.
Gabr.
Caiet.
Bañes.
Medin.
Ledef.

Caiet.
D. Ambr.

D. Baſil.
Luca 3.

teſt, eleemoſynam dare non ſit in præcepto, ſed in confi-
lio; excipit tres caſus. Primò quando quis mutat ſtatum
ex toto, & propter Chriſtum relinquit omnia. Secundò,
Cùm de facili ſubtracta reſarciri poſſunt. Tertio (& eſt
caſus concluſionis noſtræ) quando contingeret extrema
neceſſitas alicuius priuatæ perſonæ, vel Reipub. in quibus
caſibus laudabiliter prætermittit aliquis, quod ad decen-
tiam ſui ſtatus pertinere videtur, vt maiori neceſſitati ſuc-
currat. Nec ob id, quòd dicat laudabiliter, excludit ne-
ceſſarium eſſe, ſed cùm paulò ſuperius dixiſſet, in con-
ueniens eſſe, vt quis eneruaret ſuum ſtatum ita, quòd de re-
ſiduo quis non poſſet, niſi indecenter viuere, ſubdit tres il-
las exceptiones, ſecundùm quas bene; & laudabiliter, nec
in conuenienter ſua tribuit. Ita exponunt Medin. Caiet. &
Bañes. Idem habes ex eodem D. Tho. 2. 2. ead. quaſt. 32. ar.
5. in illis verbis: *Dare eleemoſynam de ſuperfluo eſt in præ-
cepto; & dare eleemoſynam ei, qui eſt in extrema neceſſita-
te; quæ duo non copulatiuè accipienda ſunt; quamuis
copulatiuè ſint poſita, ſed diuiſiue ita, vt non vnã, cau-
ſam, ſed duas erogandi eleemoſynam exponat: quidquid
dicant Panormitan. in cap. ſi verò de iureiur. & Antonin. D
2. par. tit. primo, c. 24. & Gabr. 4. d. 16. q. 4. con. 5. Ita optimè
explicat mentem S. Thom. Caiet. & Bañes & Medin.
vbi ſupra, & Ledefmus in 4. 2. par. q. 15. arg. 3. Imò ipſemet
S. Doct. ſe clarius explicat q. 32. ar. 5. ad tertium, lege art.
ſeptimũ. q. 66. in corp. & ar. 1. ad quartum. q. 37. & arg. 4. ad
ſecundum. q. 118. 2. 2. & quodli. 8. arg. 13. & dictam qua-
ſtiunc. quartam, in quarto, loco citato. Caietanus vbi ſupra
probat Concluſionem ex Ambroſij vulgari dicto d. 86.
can. paſce, & ex Greg. in homilijs. *Minus inquit, Proxi-
mum amare conuincitur, qui non cum eo in neceſſitate
illius etiam ea; quæ ſunt ſibi neceſſaria, partitur.* Idcirco
de diuidendis cum proximo duabus tunicis, datur præcep-
tum. Baſyl. ſuper illud Luc. 3. *Qui habet duas tunicas, ait:
Hic autè docemur, quòd omne id, quod aſſluit ſupra propriũ
viſtus neceſſitate, tenemur erogare illi qui non habet, pro-
pter Deum, qui quacunque poſſidemus, largitus eſt* Vide quã
appoſitè ſententiæ noſtræ faueat. Accedit huc, quòd in
extrema neceſſitate omnia ſunt communia; & patiens po-
teſt ſurripere, nedum furti, ſed etiam per modum rapinæ.
Quæ concluſio conſtanter, & intrepidè non ſolum tuen-
da, verùm etiam & praxi committenda eſt: Cùm apertiffi-
me*

A me prima Ioan. 3. dicatur. *Qui habuerit ſubſtantiam hu-
ius mundi; & viderit proximum ſuum neceſſitatem habe-
re, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei ma-
ner in eo?*

De neceſſario verò huiuſmodi ſimpliciter citra extre-
mam, conſilium potius eſt, erogare eleemoſynam, vt ex
S. Tho. & alijs citatis colligitur. Quãdoquidem vnusquif-
que rationabiliter ſuam famam, ſtatum, & honorem tene-
tur conſeruare, niſi mutet in melius. Sunt tamen hic duo
aduertenda.

Primum eſt. Non expectandam eſſe, vt dictum eſt, extre-
mam neceſſitatem; ſed ſufficit periculum probabile deueni-
endi in illam.

Secundum eſt. Quòd quando aliquis conſtituit ſe mali-
tioſè in extrema neceſſitate, quò extorqueat pecunias, à
qua poſſet ſe liberare, tunc non cenſetur eſſe in extrema
neceſſitate, vt ſi quis vellet ſe occidere, niſi dentur ei quin-
quaginta aurei. Dixi, Malitioſè, nam ſi ſine malitia, libe-
rè tamen conſtituit ſe in illa, cenſendus eſt in extrema, vt
optimè Medin. loco citato; ſicut debitor, qui non habens
vnde ſoluat, vult ſe ſuſpendere, quamuis liberè id velit fa-
cere; tunc ſi ſine dolo eſt, tenetur quis erogare ei nũmos,
quos debet, vt ipſum ab euidenti morte liberet.

Dico quartò. De pertinentibus ad ſtatum, quæ nõ ſunt
ad illum ſimpliciter neceſſaria, ſed ſecundùm quid, abſq;
dubio teneri Episcopum, ſeu quamcumque aliam perſo-
nam Eccleſiaſticam, in communibus neceſſitatibus ele-
moſynam facere. Loquor de eo pertinèti, quo ſublato, poſ-
ſet adhuc commodè viuere, licet non ſecundùm omnem
conuenientiam ſui ſtatus, ſumendo decentiam in ea latitu-
dine, quæ vulgo accipitur. Probat huc dictum. Quoniã
hæc in rigore ſunt ſuperflua iudicanda, præſertim iis per-
ſonis, qui ex officio, & ratione perfectionis ſtatus ſubuen-
tioni egenorum ex bonis Eccleſiaſticis incumbere debent.

Animaduertendum eſt autem hoc in loco, & maturè
conſiderandum, quòd ex magna latitudine, & circumfe-
rentia, quam decentia ſtatus ex vulgari hominum opinio-
ne conſequuta eſt, in multa reputantur perſonæ neceſſaria,
quæ omninò ſunt ſuperuacanea; & pleraque conuenien-
tia, & decentia iudicantur, ſine quibus optimè ſtatus talis
conſeruari poteſt, habito reſpectu ad proprium finem il-
lius, cui proportionata media, non autem extranea ſunt
dirigenda:

I. Ioan. 3.

D. Tho.
Vnusquifq; te-
netur conſer-
uare ſuum ſta-
tum, niſi mu-
tet in melius.
Aduerte pri-
mò.

Aduerte ſe-
cundo.

Quãdo quis
malitioſè cõ-
ſtituit ſe in
extrema, ne-
ceſſitate ad
extorquendas
pecunias, ille
non eſt in ex-
trema neceſ-
ſitate.

Nota.
Medi.

Quantum di-
ctum princi-
pale.

In communi-
bus neceſſita-
tib. tenentur
Episcopum ele-
moſynã ſa-
cere.
Probat huc di-
ctum.

Nota benè.

Multa putan-
tur neceſſaria
quæ ſunt ſu-
peruacanea.

Regi & Principi fas est accumulare auram & argentum, & quare.

Patribus familias, licet thesaurizare filiis.

Episcopo etiam propter multa quae ei occurrunt licet accumulare pecunias, & quae sint ista. 2. ad Timoth. 1.

Parare pecuniam ad emenda officia in Curia Romana, indignum est Episcopo, & extra sine suae dignitatis.

Episcopus non debet habere elaborata suppellectile, nec vasa argentea in magna copia.

Episcopus non debet habere currum multitudine, nec seriem canum.

Episcopi per se non habent principatum temporalem in populis, sed spirituales.

Qui Episcopi sunt imitandi.

Arigenda: nec splendor, (vt aiunt) status est querendus; sed honesta ipsius conseruatio; nec accretio, seu congregatio auri, & argenti, vt fines alienos a statu quis suo consequatur licita erit; sed tantum secundum ordinem, & finem sui status. Vnde Regi, seu Duci, cum statui suo multa occurrere possint; quae magnam pecuniam paratam requirunt, thesauros accumulare recte fas erit; Itē Pater familias, iuxta tenorem suae conditionis excogitet, quae probabiliter, seu moraliter suae familiae, & sibi accidere possunt; & sic licebit ei congregare, & filijs thesaurizare, & congregata retinere. Episcopo vero, seu personae ecclesiasticae, excepto conuenienti, ac frugali victu, & vestitu, habita quoque consideratione eorum quae verisimiliter sibi accidere possunt, quae promptam aliquam pecuniae copiam requirunt, puta aegritudinis, equitationis necessariae, librorum sacrorum emptionis, Episcopalis domus aedificationis, & reparationis; denique domesticae commoditatis, & ornatus non preciosi, vel nimium sumptuosi cetera omnia non decentia ad statum, sed indecentia, non conuenientia, sed repugnantia, iuxta Apostoli doctrinam ad Titum 1. & 2. ad Timoth. 1. reputanda sunt. Cum enim dicit Apostolus, *Non turpis lucri cupidum*, turpe lucrum appellat, omne quod indecens est illum acquirere, vel retinere. Quocirca ex his optime inferitur, quod parare pecuniam ad emenda officia in Curia Romana sit omnino extra necessitatem, decentiam, & congruitatem status Episcopalis; cum illa officia sint extranea a finibus Episcopalis dignitatis. Exquisitam item, & elaboratam suppellectilem domesticam habere, vasa aurea, vel etiam argentea in magna copia, equorum, & curruum multitudinem, venatium canum seriem extructam, & similia habere, omnino superflua, & remotissima a splendore dignitatis Episcopalis existunt. Non enim Episcopi principatum temporalem in populis obtinent, sed spirituales. Iuxta illud Petri: *Non dominantes Clero, sed forma facti Gregis*, nec aliam dominationem habent, nisi aedificationis.

Neque in hac parte allegandus est abusus multorum Episcoporum, qui splendorem sui status in multis superfluis constituunt, sequentes non rectae rationis dictamen, sed sensuum voluptates, vincentes ea in re multos Dominos temporales. Verum eorum Episcoporum exemplum est imitandum, qui sicut in potestate Apostolis successerunt,

Arunt, sic Apostolica vitae correspondere contendunt, omnemque sui status claritatem collocant in his, quae Apostolus scribit 2. ad Timoth. 1. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, &c.* Vnde Dico, quod de ijs quae non necessarii pertinent ad statum, danda est elemosyna pauperibus, etiam tempore necessitatis communis: cum per horum subtractionem, status Episcopi non denigretur, nec eneruetur, & haec de facili refarciri possint; & ipse ex officio sit pater pauperum.

Dico quintò. Quod non tenetur quis subuenire etiam existenti in extrema de necessarijs, vel superfluis personae, vt supra, nisi per communia media, idest per se instituta ad subleuandam talem necessitatem, & quae possunt facile illis subministrare. Hoc dictum intelligendum est de subsidijs siue per pecunias, & bona externa; siue per aliqua opera, & labores. Nam etiam ijs tenemur proximo subuenire; & probatur. Primò. Quia aliàs teneretur quis ad seruandam vitam hominis vilissimi, totum suum patrimonium effundere in eo casu, quo illo exposito, ea praeseruarietur.

B Secundò. Quia homo sibi ipsi in extrema necessitate posito, non tenetur subuenire nisi per communia media.

Tertiò. Quia moraliter, & modo humano, qui hoc modo subuenit, sufficienter subuenit. Quoniam a natura sunt instituta ut media per se, quibus tolluntur humanae necessitates. Cetera autem subsidia, sunt vel ex hominum malitia, vel arte humana inuenta. At praecceptum subueniendi in extrema, fundatum est in iure naturae, igitur ordinario medio ex obligatione est subueniendum.

Quartò. Quia alioquin esset contrarium bono communi. Nam hoc modo darentur malis occasiones occidendi, & sepius mutationes statuum fierent, & destruerentur familiae; quae omnia absurda sunt. Adde etiam, quod aliquando solent homines plures facere amissionem vitae, quam temporalium bonorum iacturam.

Dico sextò. Quod non succurrens posito in extrema, quamuis peccet, vt dictum est; non tamen tenetur ad restitutionem damni, & detrimenti illati vxori verbi gratia, familiae, seu filijs eius.

Probatur. Quoniam quando peccatum est tantum contra charitatem, nullam admittit restitutionem. Nam lex restitutionis fundatur in iustitia, non in charitate.

2. ad Timoth. 1.

Quintum distum. Nota.

Probatur primo.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Sextum distum. Non succurrens posito in extrema necessitate, licet peccet, non tenetur tamen ad restitutionem. Probatur distum. Lex restitutionis non in dat. in charitate, sed in iustitia.

B Vnde

Vnde sequitur, quòd si aliquando ex iustitia quis teneat succurrere, obligatur tunc ad restitutionem, vt his accidit quibus aliorum cura incumbit.

Septimum dictum.
Potestas publica, potest compellere diuites, ut in grauius, aut extremis necessitatibus Reipublice erogent eleemosynam.

Panorm. Glo. Archid. Sylu. Nota. D. Tho.

Caiet.
Ad primum.
Ad tertium.
Ad quartum respondetur primo.

Respondetur secundo.
Cum homo incidit in statum inferiorem, non tenet diues eum restituere ad statum superiorem.
Bañes.
Respondetur tertio.

Aliquando magis valet pecunia, quam vita hominis, cum pecunia est defensus boni publici.

Bañes.

Dico septimò. Quòd potestas publica potest compellere diuites, ut in necessitatibus grauius, aut in extremis necessitatibus Reipublice, erogent eleemosynam. Ita asserit Panorm. in cap. si quis, de furt. & Glof. can. sicut hi d. 47. Archid. in c. nullus, de iur. patr. & Syluest. verb. eleemosyna num. 9. §. vlt. Et quamuis Syluester, & Glofa dicant, hoc debere fieri per potestatem Ecclesiasticam, puto tamen posse etiam fieri per potestatem saecularem, cui etiã incumbit prouidere necessitatibus publicis. Lege D. Tho. 2. 2. q. 118. art. 4. ad secundum, & ibi Caiet.

His absolutis, argumentis principio huius articuli factis respondendum erit.

Ad primum, & secundum, in tertio articulo huius questionis satisfiet.

Ad tertium responsum est ad mentem D. Tho. non solum esse laudabile, & virtuosum; sed etiam aliquando de necessario oportere eleemosynam facere, & quomodo, & quando, iam expositum est.

Ad quartum, dico primò. Quòd statum suum mutare in melius ob maiorem necessitatem proximi, semper est laudabile, & bonum.

Secundò dico. Quòd quando homo incidit in statum inferiorem, non tenetur diues reducere illum ad statum superiorem: vnde non obligatur quis captiuum redimere magnis suis sumptibus, nisi esset aliqua specialis necessitas, videlicet periculum amittendi fidem, vt optimè Bañ. dub. 4. ad vltimum.

Dico tertio, cum eodem Bañ. 2. 2. q. 3. 2. ar. 6. dub. 2. notab. i. quòd vita hominis, quamuis sit nobilior, quam totum patrimonium, vel census temporalis; nihilominus respectiue ad bonum commune Reip. vel Ciuitatis, quod est potius diligendum, magis valet aliqua quantitas pecuniae, & substantiae, quam vita alicuius: & ratio est. Quia pecunia est instrumentum virtutis ad bonum publicum defendendum, & conseruandum. Vnde sicut diximus cum Bañes eodem loco, priuatus homo pro conseruatione suae vitae, non tenetur exponere, nec expendere omnes suos redditus, nec in sua infirmitate, pharmaca quae ingredientia maximi valoris habeant adhibere, eò quòd magis debeat diligere

A diligere suum statum, & filiorum. Medin. codice de praenitentia, in art. de necessitate dandi eleemosynam, respondendo huic argumento dicit. Multa esse, ob qua: hi qui in dignitate constituti sunt excusantur, si non statim totum suum pro alicuius pauperis subuentione exponant. Tum quia ad vni pauperi subueniendum pauca sufficiant; Tum quia non ita constat diuitibus, pauperem tanta esse in necessitate, cum id minimè inquirere teneantur. Tum etiam, quia etsi constaret, non tamen constat de negligentia alicorum, qui possunt eidem pauperi succurrere. Deinde, forte ex alia parte maiora incommoda sequerentur, si Diues statum suum, & filiorum, & familiae suae pro vno paupere exponeret, quam esset permittere illum in Domino mori. Docet enim experientia, multos a statu in quo fuerant lapsi, vel in desperationem venire, vel furta, & rapinas committere, vel alia flagitia perpetrare, quae saluorum statum, minimè perpetrassent.

Ad quintum respondeo. Quòd illi qui ex ratione sui muneris tenentur subuenire, vt Episcopi, Medici stipendiati, & alij huiusmodi, non solum peccant; sed etiam obligantur ad damna quae consequuntur; qui verò ex charitate tantum comuni obligatione, obseruato ordine charitatis, nequaquam.

Ad sextum iam responsum est. Partes enim Episcopi sunt, non triticum, seu pecunias congregare, sed sibi thesaurizare fundamentum bonum operum misericordiae, ad vitam aeternam.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Num de superfluis, praecipitur sit facere eleemosynam in communibus necessitatibus?

IN hoc articulo, loquimur quādo proximus est constitutus in communi necessitate, non in graui, vel extrema. Et petimus, an homo possit retinere apud se superfluum? Appellamus autem superfluum omne illud, quod necessitatibus tam simpliciter, quam secundum quid, naturae, vel personae superabundat.

Et notandum est, quòd vt iudicetur aliquid superfluum,

B 2 opus

Medi.

Ad quintum respondetur.

Ad sextum respondetur.

Titulus artic.

Quid per superfluum intelligatur.

opus est considerare non solum presentem, seu imminen-
tem necessitatem, sed etiam futuram, quæ moraliter, &
prudenter iudicio potest verisimiliter accidere. Sunt
etiam considerandæ statuum, & conditionum humanarum
diuersitates. Nam inuenietur aliquando superfluum ali-
quid alicui, iuxta presentem necessitatem, quod pro futu-
ra non erit superfluum. Nec cõsurgendæ sunt Metaphysi-
cæ, & fictæ necessitates, sed morales: & quod nobili pri-
uato iudicaretur superfluum, Comiti, & Marchioni erit
necessarium.

Hinc sequitur, quod secundum rei veritatem, quæ in fo-
ro conscientie attendi debet, facilius est reperire superfluum
in personis Ecclesiasticis, quàm secularibus. Tum quia harum
decentia status plura requirit quàm illarum; tum
etiam quia minora, & pauciora occurrunt futura nego-
cia illis quàm istis. Caiet. in Summa verb. eleemosyna di-
cit vnum mirabile in fauorem diuitum, quod raro habeat
superflua. Bañ. vix admittit diuites habere superflua, pro-
pter varios fines licitos, quos habere possunt.

In hac difficultate, duæ sunt opiniones doctorum inter
se contrariæ.

Prima est eorum, qui existimant esse peccatum mortale
retinere superfluum, sed esse erogandum pauperibus qui-
buscumque. Ita videtur sentire S. Tho. in 4. d. d. 15. art. 1.
in quæst. de eleemosyna dicens, tempus faciendi eleemo-
synam de præcepto ex parte dantis est, quando habet su-
perflua naturæ, & statui, etiam si pauper non sit in extrema
necessitate. Idem opinantur Alber. 4. d. 15. ar. 16. Vbi in-
quit, istud præceptum erogandi superfluum contineri sub
præcepto, *Non furaberis*, cum superfluum non sit pro-
prium. Ricar. ibidem q. 2. Maior. ibid. q. 6. licet iste limiter
ad grauem necessitatem, ad quam requirit multas condi-
tiones. Palud. 4. d. 15. q. 3. Caiet. in Summa loco citato, &
super articulum quintum 2. 2. & in suo tract. de præcepto
eleemosynæ. Adrian. in 4. in materia de restitutione, in illa
quæstione: vtrum consumens bona Ecclesiastica ultra
necessitatem, teneatur restituere. Angel. in summa verb.
eleemosyna. §. 2. Turrecr. d. 86. cap. singulis, num. 6. Do-
min. Sot. in libello deliberationis in causa pauper. num. 8.
Couar. lib. 3. variar. resolut. cap. 14. num. 5. Corrad. in tract.
de contract. q. 19. Nauar. in Manua. cap. 24. num. 4. 5. & 6.
Ledef. in 2. 4. q. 15. art. 3. Anton. Cordub. lib. 1. sui quæ-
stionarij

Ad iudican-
dum de super-
fluo, opus est
considerare
præteritum, &
futurum mor-
aliter.
Aliquando est
aliquid super-
fluum alicui
vno tpe, & nõ
alio, quin po-
tius est ei ne-
cessarium.
Corallarium.

Facilius est re-
perire super-
fluum in per-
sonis Ecclesia-
sticis quàm se-
cularibus.
Caiet. vnum
dicit mirabi-
le in fauorem
diuitum.
Bañes vix ad-
mittit diuites
habere super-
flua.
Prima opinio
D. Tho.

Præceptum ero-
gandi superflua
continetur sub
præcepto nõ
furaberis. ex
Alberto.
Ricar.
Maio.

Palud.
Caiet.
Adria.

Angel.
Turrecr.
Dom. Soto.
Couar.
Corrad.
Nauar.
Ledef.
Ant. Cordub.

A natij q. 16. Abulens. in cap. 6. Matth. Lyran. & Dionys. Car-
tus in cap. 3. 1. Ioan. D. Thom. expressè videtur hanc sen-
tentiam proferre in his locis, secundæ secundæ. in q. 66. art.
7. dicit, quod *res, quas aliqui superabundanter habent, ex na-
turali iure debentur pauperum sustentationi, sed citra ex-
tremam necessitatem commissum esse arbitrio vnus cuiusq;
dispensatio propria rerum cui voluerit. In extrema ve-
ro teneri ad dandum huic determinatè.* In solutione ad 4.
art. 1. q. 87. ait, *Dominum in noua lege non solum decimam
partem, sed omnia superflua pauperibus iubere exhiberi.* In
q. 118. art. 4. ad secundum, aperte ponit esse præceptum da-
re eleemosynam diuinitiuè: vel propter periculum neces-
sitis, vel etiam propter superfluitatem habitorum. Ho-
rum Doct. sententia solet multis argumentis comprobari.
Primò ex scripturis. Matth. 15. condemnantur ad ignè
æternum homines, eò quod eleemosynam in pauperes nõ
fecerint, nec eorum necessitatibus succurrerint: Nec ibi
extremæ necessitates numerantur, sed communes, *Nudus
eram, & non cooperuistis me, in carcere positus, & venistis
ad me.* & c. Item Luc. 8. interrogantibus Iudæis qui essent
fructus pœnitentiæ necessarij, ad fugiendum ab ira ventu-
ra, ait Ioannes: *Qui habet duas tunicas, det non habenti.*
Vbi aduertit D. Hieronymus in q. 1. ad Hedibiam, nomi-
ne alterius tunicæ dandæ non habenti, *intelligi non vnã
tantum tunicam; sed quidquid habet, quod sibi necessarium
non sit.* Item Ioan. 3. *Qui habuerit substantiam huius mun-
di & c.* Iacob 2. *Iudicium sine misericordia ei, qui non fe-
cit misericordiam;* at facere misericordiam est in omnes
indigentes, 1. ad Timoth. 6. *Præcipe Diuitibus huius sæculi
facile tribuere, facile tribuit, qui omnibus tribuit.* Item
Luc. 12. *Stulte, hac nocte repetent animam tuam, & hac,
quæ congregasti cuius erunt?* Quod optimè animaduertit
D. August. lib. quinquaginta homiliarum, homil. 7. Item
Matth. 6. seruitus Mammonæ damnatur, quæ (vt ibidem
exponit Hieronymus, Chrysof. & alij) nil aliud est, nisi
diuitias non distribuere pauperibus. Ibidè et præcipitur,
non esse in terra thesaurizandum. Hac, & alia loca facile
persuadent hanc sententiam; sed D. Thom. & alij Theo-
logi citant illud Luc. 11. pro Achille, & fundamento huius
rei. *Quod superest, date eleemosynam; Qui locus quantam
vim habeat; postea dicitur.*

Secundo probatur. Ex dictis sanctorum Cypri. sermo-
rum. B 3 ne

Abules.
Lyran.
Dionys. Cart.
D. Tho.

Argumento
prima opi-
nionis.
Primum.
Matth. 15.
Luc. 8.

Luc. 3.
D. Hiero.
Quid intelli-
gatur nomi-
ne alterius
tunicæ da-
pauperi.
1. Ioan. 3.
Iac. 2.
1. ad Timot. 6.

Luc. 12.

D. Aug.
Matth. 6.

D. Hiero.
D. Chrysof.

D. Tho.
Luc. 11.

Secundo pro-
bat ex dictis.
D. Cypri.

ne de opere, & de elemosynis, loquens de damnatione eorum, qui non faciunt elemosynas inuehitur in eos, qui se excusant, quod faciendū elemosynam diminuerent patrimonio, reprehenditque diuites, patrimonio suū non diuidentes cum Christo; & eorum excusationes refellit qui dicunt, se non dare elemosynam, ut seruent ea filiis suis, asseritque omnes damnationi obnoxios. D. Basil. in priori homil. Diuitis, damnationem ait illius diuitis fuisse iustissimam ex eo tantum, quod superflua uolebat recondere in horreis, & non distribuere, ibique inuehitur contra eos, qui cum habeant in presentia, quibus possint dare, differunt elemosynam in crastinum; & contra illos etiam qui dicunt, se nemini facere iniuriam, quia retinent, quæ sua sunt; & concludit, esse raptores, si non dent illa; quoniam quæ supersunt, sunt pauperum. Idem in posteriori homilia ad diuites, cum docuisset esse præceptū elemosynæ, refellit excusationem illorum diuitum, qui dicunt, se non posse dare, quia sunt multi pauperes petentes, uel quia seruant filiis suis, uel quia nolunt dare; dum uiuunt, sed post mortem, aitque damnandos esse D. Chrysofost. homil. 33. 34. 35. 36. & 37. ad populum Antiochen. ubi contendit esse in præcepto erogare superfluum, & inter alia dicit, *Deum pauperes non fecisse, sed istos Diuites, qui illorum bona ui uidentur retinere.* Idem concione 2. & 3. de Lazaro. & homil. 18. in cap. q. 2. ad Corinth. Vbi superfluum definit esse, quod plus est, quam usus requirit, & sine quibus possumus sanè honestè agere. *Cibum,* inquit, *non prohibet Dominus, sed delicias, non vestes, sed ornatus.* Idem homil. 21. in quintum cap. Genes. & homil. 78. in cap. 24. Matth. Vbi eandem legem diuitibus secularibus distribuendi elemosynas imponunt: ac illis, qui Ecclesias gubernant: & homil. 7. de poenitentia ait, *eos qui superflua non dant pauperibus, non posse damnationem effugere.* Greg. Nazian. in oratione de amore pauperum, primò docet expressè præceptum esse de elemosyna faciendā, deinde recensens necessitates pauperum, enumerat cum communes, tum graues & in medio illius orationis, ait, res pauperum esse ea, quæ diuites detinent. Et circa finem iterum ad exagerandum hoc præceptum elemosynæ se conuertit, affertq; multa loca scripturæ, probantia non esse consilium, sed præceptum. Greg. Nissen. in prima oratione de *amandis pauperibus*, docens esse præceptum dare elemosynam,

D. Basil.

D. Chrysof.

Deus non facit pauperes ex Chrysofost. Quid sint superfluum ex D. Chrysofost.

Qui non dāt superflua pauperibus, non possunt effugere damnationem, ex D. Chrysofost. D. Greg. Naz. Res pauperū sunt illa quæ diuites retinent.

D. Greg. N. ff.

A synam, explicat ipse in communibus, & grauib. necessitatibus, quales multis in locis, & ferè ubique sunt. Idem eodem modo habet in posteriori oratione de amandis pauperibus, explicans illa uerba. *Esurium &c.* D. Ambros. in illud Luc. 12. Hominis cuiusdam Diuitis, fructus uberes ager attulit, & habetur in Decretis d. 47. can. sicut, præclara dicit in fauorem indigentium, & inter alia: *hec minus criminis est, habenti tollere, quam cum possis, & abundas, indigentibus denegare: esurientium panis est, quem tu detines; Nudorum indumentum est, quod tu recludis; miserrimum redemptio est, & absolutio, pecunia, quam tu in terra desodis.* Et lib. 1. officiorum cap. 30. *Grandis* (inquit) *culpa est, scire sciente, fideles egeant.* D. Hieronymus q. 1. ad Edibi. ait, esse eam *debitricem erogandi pauperibus, quæ habet ultra necessaria ad victum, & uesitum.* Et ex eodem Hieronymo in cap. 1. d. 42. refertur hæc sententia. *Aliena rapere conuincitur, qui sibi superflua pauperibus non dare, probatur.* D. Aug. tract. 50. in Ioan. ait, *ea quæ sunt superflua esse Christo, & eius pedibus, hoc est pauperibus eroganda.* Idem in lib. de decem cordis, & in Psal. 147. super illa uerba, *Quoniam confortauit seras portarum tuarum, etc.* & lib. 50. homiliarum homil. 8. & sermone 219. de tempore, & alibi sepius. Leo Papa sermone 15. de collectis, ubi etiam addit, *eos esse damnandos, qui ex abundantia sua egenis non tribuunt.* Greg. Mag. idem docet 3. par. pastoralis curæ admonitione prima, & 32. & Theophil. in illud Luc. 18. *Fagilius est Camelum etc.* & Isid. prout refertur in cap. Ius dictum, de verb. signif. Bernard. in epist. 42. ad Henricum Senonens. Archiepisc. ait, *clamant nudis, clamant famelici, conquaruntur, & dicunt. Dicite Pontifices, in freno quid facit aurum nobis frigore, & fame laborantibus? Nobis subtrahitur superfluum, quod effunditis.* Relinquo hic alia loca Sanctorum adducere, quoniam cæteri ferè omnes in hanc sententiam loquuntur.

Tertiò rationibus probatur. Primò. Quia diuites non erogantes superflua pauperibus, sed ea uel ociose retinentes, uel in uana proijcientes, maxime lædunt ius naturæ, quod dicit diligendos proximos esse sicut nos ipsos. Et quemadmodum uellemus etiam in communibus necessitatibus nobis subueniri; ita quoque nos proximis subuenire debemus. Bañ. 2. 2. super arg. 6. q. 32. dicit, quod rerum diuisio iure gentium introducta iniusta esset, si non

D. Ambros. Lucæ 12.

Pulchra sententia de elemosyna. D. Hiero.

Aurea sententia de elemosyna.

D. Aug.

Pedes Christi sunt pauperes. Psal. 147.

D. Leo Papa.

Non faciētes elemosynā damnabunt. D. Greg. Mag. Lucæ 18. D. Isido.

D. Bernar. Clamor pauperū pulchrè describitur.

Probatur rationibus. Prima ratio, Diuites non faciētes elemosynam lædūt maximè ius naturæ.

Diuisio rerū iure gentium

introducā, et
set iniusta ni-
si hac facta
fuisse condi-
tione virtua-
li, vt superflua
pauperibus e-
rogaretur. ex
Bañes.

1. Cor. 13.
Secūda ratio.
Retensio su-
perflui, est cō-
tra ius naturę
Tertia ratio.

Iure naturę
bona externa
sunt instituta
vt, seruiant vi-
tę humanę.

Quarta ratio.
Natura docet
ex se dispensā-
da bona, dū
& ipsi, mem-
bris corporis
virtutem cō-
municat.

Natura tantū
sumit sibi, ali-
mentum ne-
cessariū aliud
verbo disper-
sat ad aliorū
generatiōē.
Bruta sura-
ptis necessa-
rijs, alia relin-
quunt.

Quinta ratio.
Exod. 22.

Secunda opi-
nio.

Alca.

fuisse facta ea conditione virtuali, vt superflua essent dantur
da pauperibus, cum alias esset contra rectam rationem, vt
vnius esuriat, & alius ebrius sit. Quocirca ea retinendo, &
proximo fit iniuria, & ius naturale larditur.

Secunda ratio. Quoniam retensio superflui est contra
ius naturę, eo quod maximam inæqualitatem, & pertur-
bationem ponat in humanis, quam deuites supereffun-
dendo, tollere tenentur.

Tertia. Iure naturę bona externa sunt instituta, vt ser-
uiant vitę humanę; ergo si quis ea expendat, præsertim in
magna quantitate, in superfluos vsus, & qui non sunt vti-
les humanę vitę, & non vult ea conuertere in indigen-
tium vsus, abutitur externis bonis, contra naturalem
finem.

Quarta. Quia natura docet hoc debitum dispensandi
superflua his qui indigent. Nam cum in corpore humano
multa sint membra, vni quodque alteri subuenit in fir-
mo, etiam cum aliquo suo damno, quod recta ratio am-
icitie postulat.

Adde. Naturam ex nutrimento necessarium duntaxat
sibi sumere, reliquū autem dispensare ad aliorum genera-
tionem. Imò bruta sumptis sibi necessarijs, cætera alijs
relinquunt; ergo multo magis tenetur id facere homo, qui
est capax rationis.

Quinto. Quia quamuis Diuites sint veri domini suo-
rum bonorum; tenentur tamen illa benè dispensare, &
rectè distribuere alijs indigentibus.

Postremò. Si Asinus mei inimici, vel alterius in via
sub onere cadit, me transeunte, & adiunare potente, te-
neor ei succurrere, & auxilium meum eidem impendere,
etiam si absque asino, & onere habeat vnde ipse, & fami-
lia eius possit sustentari, vt Exo. 22. ergo. Idem patet de
eo qui furti conscius est, qui non minus reus est, quàm
ipse fur. cap. qui cum fure, de furt. quod furtum indican-
dum est, licet res non sit necessaria ipsi possessori; Et hac
de prima sententia.

Secunda sententia est dicentium extra necessitatem ex-
tremam, vel grauem non esse peccatum retinere super-
flua, nec esse præceptum; sed tantum consiliū illa tribue-
re, nec peccare mortaliter, etiam si non dent. Ita expres-
sè tenet Alex. de Ales. 3. par. q. 6. memb. 4. Vbi ait, *in duo-
bus tantum casibus esse præceptum in extrema scilicet* &
grau.

A *graui.* Et clarius quarta parte, q. 113. memb. 1. Vbi ait, *quod
habens superfluum, ex aequitate naturali debet, dare & si in
communibus necessitatibus non det, non peccat mortaliter* -
Gabr. 2. d. 16. q. 4. ar. 2. con. 5. Gerson 2. par. in reg. Moral.
& Alphabeto 24. litt. V. & in 3. par. tract. de cognitione
peccati mortalis, & venialis, de Auaritia, summa Pisan.
verb. eleemosyna §. 1. & summa Rosella, verb. mutuuum
§. 1. & 2. Panorm. cap. si verò, de iur. iuran. ponit hanc opi-
nionem, vt probabilem, sicut & contrariam. Idem tamen
in cap. 1. de emptione, & venditione id determinatè asse-
rit. Ioan. Medin. in Cod. tract. 5. de elemos. qui in suam sen-
tentiam citat Duran. d. 1. q. 6. ad secundum, qui apertè dicit,
& non pauide (vt Caiet. & Bañes imponunt) citra neces-
sitatē non teneri diuites de superfluis subuenire pau-
peribus, nec condemnandam esse tantam multitudinem
diuitum. Idem D. Anton. in 2. pat. tit. 22. §. 2. cap. 4. quam-
uis ibi solum referat sententiam Durand. Immo videtur
velle, quod Duran. illos obliget sub peccato mortali, nou
autem ait, eos obligari à D. Tho. & nihil ipse determinat.

B Aliqui horum Doct. citant in hanc sententiam D. Tho.
in art. 5. vbi ponit duas illas conditiones ad præcepti elec-
mosynę obligationem, quæ non coniunctiue, sed disjunctiue
sumendę sunt, & per ea quæ dicit in art. 6. *Laudabile
esse de necessarijs persona subuenire indigenti extremè*.
Verum germana mens sententię D. Th. ex alijs locis scri-
ptorum eius sumenda est. Syluest. verb. eleemosyna §. 2.
Tabien. verb. eleemosyna §. 6. Armil. verb. eleemosyna §.
3. & plerique alij Moderni.

Probatur hæc sententia. Primò ratione Medinæ. Quia
non tenetur homo magis fratri subuenire, quàm frater ip-
se sibi ipsi: sed inops non tenetur sibi ipsi plus victus, &
vestitus procurare, quàm sit sibi ipsi ad victum necessariū,
cum sit sibi liberum omnia bona huiusmodi abdicare, &
paupertate etiam arcta viuere, quod nõ modò licitum; sed
valde laudabile est, iuxta dictum Christi Matth. 19. *Si vis
perfectus esse, vade, vende omnia quę habes, & da pauperi-
bus,* & iuxta illud Pauli prima ad Timoth. 6. *Habentes ali-
menta, & quibus tegamur, his contemni simus.* Igitur &c.
Secundò. Quia tunc damnaremus multos diuites, &
eorum confessarios.

Tertiò. Quoniam cum præcepta affirmatiua non ob-
ligent nisi pro tempore necessitatis, ex hoc solum, quod
quis

Gabr. 2.
Gerson.

Summa Pifa.
Summa Ros.
Panorm.

Ioan. Medin.

Duran.
Caiet.
Bañes.

D. Anton.

D. Tho.

Nota condi-
tiones ad præ-
ceptam elec-
mosynę.
Syluest.
Tabien.
Armil.

Probatur hæc
sententia.
Primò ratio-
ne Medi.

Math. 19.

1. ad Timo. 6.

Secundò.

Tertiò.

quis habeat superflua, & proximus leui pramatur i ncom- modo, non videtur rationi congruum obligare illum sub peccato mortali ad succurrendum, & dandum illi.

Quarto.

Quarto. Quia præciderentur omnes via Ciuibus ad ascendendum ad altiore[m] statum, commercia, & negociationes tollerentur, splendor intimus, & exterius euanesceret, conuiuia exquisita damnarentur, adeptiones hæreditatum magno diuiti illicitæ essent: denique scrupuli, & timores in conscientijs diuitum nutrire[n]tur, quæ omnia videntur absurda.

Pro decisione huius quæstionis sint sequentes conclusiones.

Prima concl.

Prima conclusio est. In rigore loquendo, non est peccatum mortale retinere superfluum, nec est præceptum erogare pauperibus extra grauem, & extremam necessitatem.

Resolutio Auctoris.

Probatur primo.

2. Corinth. 8.

Probatur. Primò ex testimonio Apost. 2. Corinth. 8. loquens cum Diuitibus Corinthijs habentibus superfluum, dicit, *Non imperans hoc dico, sed consilium do, ut abundantia vestra illorum suppleat inopiam.* Si autem esset Diuitum, uel naturale præceptum erogare superfluum, non diceret Apost. *Consilium do, sed absolute[m] imperaret.*

Secundo.

D. Thom.

Secundò. Non est asserendum aliquod esse mortale, nisi expressa ratio id ostendat, ut est doctrina S. Tho. quodlib. q. ar. 15. sed nulla est ratio, quæ conuincat, hoc esse mortale, igitur non debemus temerè id asserere in scrupulum, & condemnationem multorum tam pœnitentium, quàm Confessariorum. Rationes enim in contrarium ad duas classes reducuntur, nec ulla earum conuincit. Quæ enim petitur, ex numero Scholasticorum, non conuincit, quando plures, & non minus Docti, & pij sunt in contrarium.

Sanctorum rationes allatæ facile interpretari possunt de grauib[us] necessitatib[us].

Secunda ratio ex Auctoritatibus Sanctorum, quamuis magnam credibilitatem asserat priori sententiæ, cum in illam inclinare videantur; rem tamen certam non faciunt. Nam facile, & absque violentia interpretari possunt de grauib[us] necessitatibus, quæ frequentes sunt in Ciuitatibus; aliàs non esset diuitibus licitum superflua in alias causas valde pias conuertere.

Christus quæ avaritiam detestatur.

Auctoritas verò scripturarum, similem interpretationem recipit. Damnatur enim sollicitudo à Christo in retinendis diuitijs, eorumque avaritiam detestatur, qui de pauperibus quauis necessitate pressis nequaquam curant.

Inter

A Inter omnia autem loca, quæ citantur, maximè vrgete videtur textus ille Luc. 11: *Quod superest, date in eleemosynam:* sed iste locus non conuincit. Duplex enim expositio traditur à Doctore.

Lucæ 11. Varia expositio ad textum Lucæ. Prima Caiet.

Prima est, quam ibi sequitur Caietanus, ut scilicet sit sensus ironicus, & irrisiuus: præmiserat etenim Dominus illa verba Phariseis; *Mundatis (inquit) quod desoris est, & interiora plena sunt rapinis,* & de superfluo datis eleemosynam: Et mox subiungit, *Et ecce omnia munda sunt vobis?* Et statim subdit verba comminatoria. *Ue vobis, Phariseis, qui (hoc putantes) decimatis mentam, et anatum &c.*

Altera expositio est in sensu non irrisiuo, sed quòd sit verbum absolutum, & quòd sensum faciat; *quod superest,* id est, de cætero, *date eleemosynam.* Nam per hanc omnia peccata mundantur.

Altera expositio est in sensu irrisiuo.

Beda tertiam asserit expositionem. *Quod superest,* id est, hoc solum restat remedium vobis, Phariseis, qui sceleribus pleni estis.

Iansenius in sua concordantia Euangelica cap. 84. iuxta Græcam lectionem uerum sensum asserit, ponens hoc locum *υπαρνοντα*, id est quod habetis, & quod adest apud vos, date in eleemosynam. Significare enim voluit, non posse id dari, quòd iam præterijt, & iam consumptum est. Ex quibus expositionibus nil sequitur circa superfluum erogandum.

Iansenij expositio.

Tertia ratio principalis est. Quoniam si esset præceptum, superfluum erogare uel esset iustitiæ, uel charitatis, sed neutro modo obligamur sub mortali, ergo &c.

Probatur tertia conclusio principaliter.

Probatur minor. Non est iustitiæ, nam diues est dominus illius superflui, aliàs teneretur ad restitutionem, quòd est ridiculum dicere, præsertim iam consumpto superfluo; nec est charitatis. Nam charitas non obligat, nisi pro ratione necessitatis: atqui in casu nostro supponitur non grauis, sed leuis necessitas, ergo non obligat sub mortali.

Quarta. Auaritia, ut plurimum, & ex genere suo non est peccatum mortale, nisi rarò, & in grauissimis casibus, & prodigalitas eodem modo; at si superfluum omninò, & in omni casu teneretur Diues erogare, communiter, & ex genere suo Auaritia esset peccatum mortale, quoniam avaritia ut plurimum in ea consistit, quòd quis retineat sibi bona superflua, & non distribuatur alijs, ergo &c.

Probatur quarto.

Quintò. Licitum est inferioribus Ciuibus ascendere

ad

ad altiorem statum secundum Doctorum omnium sententiam, atque etiam testamenta, legata, & donationes facere, quæ omnia impossibile est fieri, nisi ex superfluo status antecedentis.

Vlt. & est ratio Medinæ.

Vltima. (& est ratio Medinæ) Non videtur rationi congruum asserere, quod teneamur sub pœna peccati mortalis procurare extraneo, vt benè illi sit, sed vt sit, & viuat. Non enim tenemur, etsi possimus, proximis statum aliquem, aut dignitatem, aut diuitias procurare, nec ea, per quæ melius illis sit, & abundantius, aut lautius uiuant, sicut nec nobis ipsis, igitur &c.

Huc etiam accedit, quod Doctores contrariæ sententiæ quamuis multa scribant contra superfluitatem Diuitum, euidenti argumentorum vi contra illos fateri coguntur, vel nusquam, vel raro Diuites habere superfluum.

Secunda conclusio, simpliciter superfluum retinere (moraliter loquendo, & ut in pluribus) est mortale peccatum. Explico. Appellatur absolute, vel simpliciter superfluum, quod habet duas conditiones.

Secunda conclusio. Simpliciter superfluum retinere (moraliter loquendo, & ut in pluribus) est mortale peccatum. Explico. Appellatur absolute, vel simpliciter superfluum, quod habet duas conditiones.

Prima est, vt homo cognoscat, aut si uellet, facile cognosceret, esse superfluum suæ decentiæ, & statui.

Absolute superfluum duas habet conditiones. Prima. Secunda. Nota.

Alterata est, vt illud superfluum non ordinetur in finem aliquem rationabilem. Nam si quis verè cognoscat esse superfluum, tamen illud dirigit in finem rationabilem, scilicet in statum altiorem, nempe in primogenituram filij, & similes fines, non erit simpliciter superfluum. Verùm cum diuitiæ in ludis, in tropheis, in sustentatione impudicarum personarum, & huius generis alijs expenduntur, iudicabitur simpliciter superfluum, de quo hic loquimur, & tunc dicimus, quod hoc retinere, vt plurimum, est mortale. Nullum enim est oppidum vel exiguum in quo non abundant, & sint plus quam notabiles indigentia, & graues necessitates.

Multa reputantur leues necessitates, quæ respectu personæ petentis sunt graues.

Et aduerte. Quod multæ putantur leues necessitates, quæ respectu personæ petentis sunt graues. Vnde sequitur, quod quando diuites non inueniunt huiusmodi necessitates, licet retinent, nec tenentur erogare, tamè, quando sciunt, aut (si uellent) facile scirent, non excusantur à mortali; & iste est sensus, quem intendunt sancti Doctores locis citatis.

Tertia conclusio. Retinere superfluum non simpliciter (moraliter loquendo) non est mortale, quamuis sit periculosum.

Tertia conclusio. Retinere superfluum non simpliciter (moraliter loquendo) non est mortale, quamuis sit periculosum.

A culosum. Licita enim sunt mutationes statuum in Republica.

(moraliter loquendo) non est mortale.

Vt autem aliquis ritè mutet statum, tres conditiones necessariò requiruntur.

Vt quis ritè mutet statum tres conditiones requiruntur.

Prima, quod probabile sit se posse consequi altiorem statum. Quando verò non est probabilitas vt possit peruenire ad maiorem gradum, illud retinere est malum.

Prima. quod probabile sit se posse consequi talem gradum.

Secunda conditio est, ne in Ciuitate sint graues, & notabiles necessitates, vt tempore famis, pestis, belli &c. Nam patiente Repub. & Conciuiibus, non est bonum tunc thesaurizare, vt mutetur status, & id recta ratio dicat.

Secunda, ne tunc in Ciuitate sint graues necessitates.

Tertia conditio, ut talis mutatio facienda sit proportionata: Non enim improporionatæ mutationes debent venire in corda hominum, ut optimè ait Arist. nec rustico laudabile est congregare pecunias, vt Comitatum emat. Stantibus autè his conditionibus, licita est mutatio status.

Tertia, vt mutatio talis facienda, sit proportionata. Quarta cõcl.

Quarta conclusio. Episcopis, & cæteris personis Ecclesiasticis non licet retinere superfluum ex fructibus Ecclesiasticis proueniens; sed tenentur illud erogare pauperibus, etiam in communibus, aut leuibus necessitatibus existentibus.

Episcopis, & alijs Ecclesiasticis, non licet retinere superfluum proueniens ex fructibus Ecclesiasticis.

Namq; magna est differentia inter diuites Ecclesiasticos, & diuites seculares, & ideò illi ad plura tenentur quam isti. Hæc conclusio, ea ratione posset probari, quod Episcopi sint dispensatores, bonorum Ecclesiasticorum, quod hæc bona sint communia etiam pauperibus, quod Episcopus sit exemplar, & forma virtutum, & præcipuè eleemosynar, quod sit pater, & procurator egenarum personarum. Verùm radix, & ratio à priori huius conclusionis tradetur à nobis in sequenti articulo.

Probatum conclusio multipliciter.

Quinta conclusio. Diuites seculares, tenentur ex præcepto superfluum erogare pauperibus existentibus in graui necessitate. Quamuis Gabr. Alex. & Gerson. dixerint ex consilio teneri, non ex præcepto. Alij uerò Doctores dubitauerint, vt Durand. & Anton. locis citatis; communis tamen sententia habet, esse præceptum. Hoc tenet S. Tho. Syluest. & alij supra allegati, Imò ipsemet Alex. 3. par. q. 65. nu. 4. memb. 4. Idè sentit; & probatur ex scriptura Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum, quia nudus erã, & non cooperuistis me, infirmus, et nõ visitastis me,* quæ necessitates ibi enumeratæ, non sunt extremae. & Io. 3. *Qui habet substantiam huius mundi, et uiderit fratrem necessitatè habere, & clauserit uiscera sua, quo charitas Dei manet in eo?* &c.

Quinta cõcl. Diuites seculares, tenentur ex præcepto superfluum erogare pauperibus existentibus in graui necessitate.

Gabr. Alex. Gers. Duran. D. Anton. D. Thom. Syluest. Alex. Probatum conclusio, primò ex scriptura. Matth. 25. Ioan. 3.

qui-

quibus uerbis D. Ioannes licet non enumeret grauem aliquam fratris necessitatem; dicit tamen absolute, quod qui fratri egenti non succurrit, facit contra charitatem, ergo, & multo magis mortaliter peccabit quis, si grauius indigenti non succurrit.

Secundo probatur ratione. Sexta conclusio. Non tenetur quilibet statim omne superfluum erogare, nec omnibus occurrentibus illi-
co elargiri.

Secundo probatur ratione. Non succurrere amico in graui necessitate cum possis, est causa iustissima dissoluedi amicitias, ergo non succurrere Christo in pauperibus in notabili necessitate, a fortiori soluet eius amicitiam, & charitatem, & per consequens peccabit mortaliter.

Sexta conclusio. Non tenetur quilibet statim omne superfluum erogare, neq; omnibus occurrentibus illico elargiri. Hæc enim dispensatio, prudentiæ elargientis committitur; & dummodo seruetur intentio erogandi, cum opportunum iudicabit, satis est. Rursus possunt prætermitti aliquæ necessitates, animo erogandi alijs in maioribus necessitatibus, quando præsertim quis curam habet erogandi multis.

Restat modò, ut argumentis primæ opinionis satisfaciamus.

Ad primum argumentum.

Ad primum ex scripturis, iam responsum est, loca illa intelligenda esse de graui necessitate, & pro eo tempore obligare; & huiusmodi dicta procedunt contra Auaros, qui cum fratrum indigentiam notabilem agnoscant; charitatis viscera quæ illis aperire deberent, inhumanè claudunt.

Ad secundum.

Sanctorum dicta quomodo intelligantur.

Ad secundum ex auctoritatibus Sanctorum, similiter dicimus, loqui quando pauperes graui premuntur necessitate. Cum enim dicunt, *quod superflua sunt bona pauperum, quod aliena rapiunt qui ea retinent; quod panis ille est panis famelici*, & similia, procedit profecto quando pauperum tanta est indigentia, quod illis talia bona debita sunt. Quod citra extemam, vel arctam, locum non habet, ut si solum communem patiantur necessitatem. Quia tunc non proprie dicuntur pauperes diuitum bonis indigere, cum valeant sine illis vitam transigere, & est optima responsio Medinæ.

Ad tertium.

Ad tertium, ex rationibus respondeo. Quod ius nature dicitur, necessario oportere erogare superfluum non in communibus, sed in grauib; necessitatibus.

Ad confirmationem.

Ad secundam ex rationibus dico. Quod data subuentione in grauib; necessitatibus, nulla est perturbatio, & diuitiarum inæqualitas Reip. per necessaria est.

Ad

Ad tertiam respondeo. Quod erogationes diuitiarum, quæ decentiæ statui seruiunt, vitæ humanæ seruiunt; Quæ verò in ignominiosos, & futiles fines diriguntur, humanæ vitæ nequaquam seruiunt, & in usum pauperum sunt conuertenda. Et sic quoque patet solutio ad quartum, & quintum.

Ad tertiam

Ad vltimum. Medina in solutione ad quartum dicit, hoc argumentum petere hanc difficultatem, An semper teneamur proximo impendere opem nostram ad euitandum damnum ipsius. Animæ, corporis, honoris, aut rerum &c. & resoluit, quod quando proximus simul vult, & potest suum damnum euitare, tunc cum opera nostra non indigeat, non tenemur ei ad præfatum finem subuenire. Quando verò non potest sine nostro auxilio à damno illo liberari, & nos eum liberare possumus, tenemur ei auxiliari: alioquin merito imputabitur nobis damnum quod inde sequetur, iuxta dictum Simachi. 83. d. *Mortem videtur languentibus infligere, qui hanc, cum potest, non excludit*. Quod si proximus potestatem quidem habeat suum damnum vitandi, non autem voluntatem, id est, possit quidem, sed non velit, nos autem valeamus ab ea iniuria eum eripere, tenemur (si commodè possumus) ei auxilium præbere, vt patet in correctione fraterna, & in eis, qui se in precipitium offerunt, & tradunt, quos etiam inuitos impedire tenemur. Vnde quamuis uera sint exempla in argumento posita; non inde sequitur, superfluum dare debere in communibus necessitatibus: cum tunc pauper ille possit, & velit apud se necessaria ad vitam habere. Nec præsumendum est, velle ipsum à necessarijs abstinendo, perire. Nunc de Prælati; proprius agendum est.

Ad vltimum. Solutio Medinæ.

ARTICVLVS TERTIVS.

Num Episcopi, & ceteri Beneficiati, maiori uinculo ad erogationem eleemosynarum teneantur, quam diuites huius sæculi?

Quod præcipue intendimus in hoc articulo, est demonstrare, quo iure teneantur Episcopi ad eleemosynarum subsidium? Quod autem Ecclesiastici non obligentur ad id arctius, quam ceteri diuites sæculares, probatur.

Titulus quæstionis.

Pri-

Primum argu-
mentum.

Primò: Quoniam Ecclesiastici sunt absoluti, & veri do-
mini suorum reddituum sicut & secularis suorum, ergo &c.
pari passu, & obligatione tenentur ad horum dispensa-
tionem.

Secundum.

Secundò. Obligatio subsidij elemosynæ, oritur ex cha-
ritate; sed præceptum charitatis erga proximos omnes æ-
qualiter obligat, ergo Ecclesiastici non tenentur specialio-
ri vinculo ad faciendum elemosynam, quam cæteri di-
uites.

Tertium.

Tertiò. Si esset aliqua differentia inter laicum, & Ec-
clesiasticum, in hoc esset, ex parte superflui; sed hoc indiffe-
renter se habet ad ecclesiasticum uel secularè, multi enim
enim sunt beneficiati, quibus nihil est superflui ad statum
suum: alij sunt pauperes, alij superabundant, sicut etiam &
laici, igitur ex hac parte pariter obligantur.

Quartum.

Quartò. Si peculiari iure tenerentur Beneficiati ad elec-
mosynas, maximè quia habent bona Ecclesiastica qua
pauperibus deputata sunt; sed hæc ratio non militat, nec
contuincit. Nam ex decimis, quæ tanquam iusta stipen-
dia ministris dumtaxat Ecclesiarum lege Diuina designa-
ta sunt, ut docet D. Tho. 2. 2. q. 87. ar. 1. & 3. non tenentur,
cum illa sint propria bona eorum, & ad libitum, ut laici,
expendere possint, imò ipsemet pauperes obligantur huius-
modi decimas illis exsoluere, ut docet idè Doctor ibidem
art. 4. ad quartum, & fusius quodlib. 6. q. 5. ar. 10. Nec ex
oblationibus, seu pitantijs quotidianis, cum hæc ad victum
tradantur, nec ex alio genere decimarum, quæ lege Eccle-
siastica beneficiatis debentur, quoniam hæc ipsis, non autè
pauperibus offeruntur.

D. Thom.

Nota primò.
D. Tho.
Soto
Banes.
Archiepisco-
pus Salern.

Denique non ex hæreditario patrimonio, aut alijs bo-
nis, quæ Clericus sua industria sibi acquisierit. Quoniam
hoc titulo non videntur maiori vinculo adstringi quam
seculares. Nec ex bonis relictis Episcopo, ad hoc ut distri-
buantur pauperibus. Nam illorum distributio magis ha-
bet rationem elemosynæ ex parte eorum qui reliquerunt
ad indigentium subuentionem, quam ex parte Episcopi,
seu ministrorum, qui ex officio, & iustitia commutatiua il-
la bona fideliter dispensare tenentur.

Pro enucleatione huius dubij, duo supponere oportet.
Primò, ex D. Thom. 2. 2. q. 185. ar. 7. & ex Soto, lib. 10. de
Iust. & iur. q. 4. art. 3. & Bañ. 2. 3. q. 32. art. 6. dub. ult. Quod
etiam ponitur ab Archiepiscopo Salernitano: Marsil. in
tract.

A tract. de Ecclesiasticorum reddituum origine, & iure, quòd
bonorum temporalium, seu reddituum Ecclesiasticorum,
quæ à Clericis recipiuntur, quinque genera excogitari pos-
sunt, quæ etiam à Clericis in diuersis Ecclesiæ statibus re-
cepta sunt.

Primum est rerum, seu earum præcium, quæ in primi-
tiua Ecclesia in communi Christiani ponebant, ut ex illis
tam Clerici, quam pauperes alerentur, quæ viuendi regu-
lâ crepisse à primis temporibus Apostolorum clarè con-
stat ex actibus Apostol. cap. 4. & fusissimè refertur ab Yri-
bano Primò, in epist. de commu. Iud. & oblatione. fidel. ad
omnes Episcop. tom. Conciliorum. 1. fol. 105. Nemo enim
eorum tanquam proprium quidquam possidebat, (quam-
uis vnusquisque dominium rei suæ possideret, ut ex Act.
quinto, & ex Can. Apost. 39. quod haberetur in cap. sint ma-
nifesta. 1. 2. q. 1. non obscurè colligitur. sed sua quisque pro-
pria necessitatibus Christianorum omnium communica-
bat, quòd, ut commodius fieret, quas quisque possessiones,
& agros habebat, protinus vendebat, & præcium ante pe-
des Apost. ponebat: ex quo Diaconi de mandato Apost.
pauperibus, ac vniuersis Christianis necessaria ad vitam
humanam ministrabant; quam viuendi Regulam Clemes
Primus, qui sedit anno Christi 60. retinuit, prout significa-
tur in epist. sua ad Cleric. Hierosolymitan. & habetur. in
can. Dilectissimis 1. 2. q. 1. vbi sic habetur. *Consilium dantes,*

*vestram prudentiam hortamur, ut ab Apostolicis regulis
non recedatis; sed communem vitam ducentes, & scriptu-
ras sacras intelligentes, quæ benè nouistis, adimplere sataga-
ris.* quommodo intelligi debeat eleganter, tradit Driedo
de dogmatibus varijs, & libris apocry. lib. 4. dicens: *Verum
hic sciendum est, hoc dictum esse de Apostolis, & de ijs qui
se iunxerunt Apostolorum Collegio in Hierusalem. Sed non
inde consequens est, omnes Christianos sic oportuisse facere,
quemadmodum ex eodem act. lib. patet. Iudas Christianus
erat, propriam habens possessionem in Damasco, in cuius do-
mum infertur Paulus act. 9. Petrus in domo Simonis Coria-
rii hospitio suscipitur. Lydia Philippis cum tota domo rege-
nerata domum habuit, act. 19. & Paulus Corinthijs scribit:
unquid domos non habetis ad manducandum? Hæc ille. In
hoc autem primò Apostolico instituto, quòd res immobili-
tes venderentur, seruato præcio, eam rationem affert Mel-
chiades Papa in Can. futuram, 1. 2. q. 1. *Quod Ecclesia non**

Variis & di-
uersis status
rerum Eccle-
siasticarum.
Primum genus
bonorum Ec-
clesiasticorum.

Primò nemo
Episcoporum
tanquam pro-
prij quòdquam
possidebat.
Act. 5.

Driedo.
Nota.
Auctor. 9.
Auctor. 19.

Nota.

Cum Apostoli superuacaneum sibi iudicabant, parare bona immobilia in Iudaea.

Viuerent in communi de praeicio rerum ueriditarum, durauit à Christo usque ad annum 224. Onuphrio.

Episcopi propria habere ceperunt à tempore Vibani I.

Nota nullum fuisse agentem inter Christianos nos tempore Apostolorum.

Secundum genus bonorum. Diuisio bonorum Ecclesiae in quatuor partes.

Episcopo, Clero, fabrica, & pauperibus. Marfil.

Hec quadripartita diuisio secundum aliquos quando incipit. Sotus. Bañes.

Tertium genus bonorum Ecclesiae sunt oblationes.

in Iudaea sed in gentibus futura erat, & ideo bona immobilia in Iudaea, sibi comparare superuacaneum iudicauerunt Apostoli, cum ab ea discessuri essent, sed praeicia, & pecunias solum parabant, ad alendas gentes. Et haec ratio uiuendi in communi de praeicio rerum uenditarum durauit à Christo usque ad annum 224. ut facile colligi potest ex uerbis Urbani Primi in can. uidentes, 12. q. 1. Ex quo tempore, ut Onuphrius in uita dicti Urbani adnotauit, communi Sacerdotum, reliquorumque fidelium consensu consultum, & probatum fuit, ut uice praeicij, possessiones ipsarum, ac res immobiles, Episcopis qui Ecclesiarum praesidebant, traderentur: ut sic occasio offerendi diminutum praeicium (quod Ananiae, & Saphirae accidit) tolleretur, & plura, & certiora subsidia fidelibus communem uitam agentibus ex eorum fructibus administrarentur. Hoc autem genus bonorum siue mobilium, siue immobilium eatenus in indigentium subuentionem offerebatur, & abunde dispensabatur; ut inter Christianos nascentis Ecclesiae plane nullus aegens existeret, ut in Act. Apostolorum scribitur.

Secundum genus est eorum bonorum, siue earum rerum, quae non amplius in communi possidebantur, sed facta quadruplici earum sectione prima pars Episcopo, secunda Clero, tertia fabricae Ecclesiarum, quarta pauperibus applicata est, quod tempore Syluestri Primi in tertia Synodo Romae coacta circa annum Christi 328. ut Onuphrio placet, factum esse, Decreta in dicta Synodo promulgata, ut refert Marfil. 1. par. c. 4. testantur.

Sotus, & Bañ. putant, huiusmodi quadripartitam diuisionem coepisse in quinta centuria à Christo, nempe tempore D. Aug. Ambrosij, & Hierony. sedente Simplicio, cuius extat Canon qui incipit, *de redditibus*, 12. q. 2. quem postea confirmauit Gelas. Primus, ut habetur in Can. *vobis enim*, & can. *quatuor*, eadem 12. q. 2. deinde Greg. libro 4. epistolarum epist. 11. ad Maximianum Episcopum Siracusanum, ut habetur Can. *cognominus* ibidem, & in epist. Augustino Episcopo Anglorum scripta, in responsione primi Interrogatorij, ut refertur in Can. *Mos est*, ead. d. eam confirmauit.

Tertium genus est bonorum, quae post plures annos Ecclesiae fideles offerre ceperunt, non in fabricae, seu pauperum subsidium, sed in merum stipendium feruitij alicuius altaris, uel cappellae, puta Anniuersaria, & quae Sedi Episcopali,

A scopali, ut castra, & uassalli relicta sunt.

Quartum genus sunt Decimae, quae lege Ecclesiastica ministris Ecclesiarum offeruntur, ut extra de Decimis per totum. & 16. q. 1. Can. Decimas, & sequen. Verum circa portiones, quae Episcopo, uel Clero contingebant, uarios fuisse ritus ex sacris Canonibus liquido cognoscitur. Aliquando enim (quod glossa in Can. de his 10. q. 1. in uerb. tertia, dicit, fuisse obseruatum in primitiua Ecclesia, quod tamen reprobatur Marfil. prima par. cap. 6. num. 22.) tam de oblationibus, quam de proprijs praedij Ecclesiarum medietatum Episcopus, medietatem Clerus accepit, Ita ex Concil. Aurelianen. in Can. Antiquos, ead. quaest. legitur. Aliquando ex parochialibus Ecclesijs, tantum tertiam oblationum, & decimarum habebat Episcopus; Ita ex Concil. Terraconen. in Can. decernimus, ead. quaest. Aliquando neque hanc tertiam receperunt, quae reparationi Ecclesiae applicata fuit in Conc. 2. Bracharen. cap. 2. ut Couar. notauit cap. 2. num. 9. de ueterum collat. numismatum; & habetur in Can. 1. & 2. 10. q. 3. Licet uideatur haec tertia illis postea restituta, etiam sine aliquo onere reparationis Ecclesiarum in Conc. Tolet. III. ut ponitur in Can. vnio, ibidem. Aliquando uero quartam habuerunt, ut ex Canon. citatis Concesso, Vobis, & Quatuor aperte colligitur. Aliquando uero ut hodie, ex parochialibus, nec tertiam partem habent, cum sint diuites, inquit Gloss. sed solum cathedraticum duorum solidorum, ut in cap. primo, & in cap. illud, & in cap. inter caetera, 10. q. 3. Cathedratici uero nomen, tempore Gelasij Primi coepit, quod Parochi munus hoc onerarium, ultra tertiam decimarum, maiori Ecclesiae, & Cathedrali Episcopali tribuebant, ut in c. nec numerus, & in cap. fin. 10. q. 3.

Quintum genus est bonorum, quae Clerici possident, ut haereditarium patrimonium, uel tanquam peculium Castrense.

Secundo supponendum est, ex Caiet. 2. 2. q. 185. art. 7. & bene (meo iudicio) quod redditus, decimae, & alia Episcopalia bona, tripliciter possunt iudicari, uel ut propria, uel ut communia, uel ut indistincta. His suppositis per aliquot conclusiones quaesito proposito respondendum erit.

Prima conclusio. Ex bonis patrimonialibus, & ijs quae iure saeculari, & haereditario Clerici possident, eodem uinculo quo laici, non autem arctiori tenentur elemosynas

Quartum genus bonorum sunt decimae.

Circa decimas uarię fuerunt portiones assignatae.

Conc. Aurel.

Conc. Terrac.

Conc. Brachar.

Conc. Tolc.

Hodie Episcopi, neque habent tertiam partem parochialium.

Nomen Cathedralici, quae incipit.

Quintum genus bonorum.

Caiet. Redditus, decimae, & alia Episcopalia bona, tripliciter possunt considerari.

Prima conclusio.

D. Tho. Caiet.

Status Episcopi, & Clericorum non includit professionem paupertatis. Nota facit d. Thom. Augustini.

Episcopis, in Conc. Agat. propria conceduntur.

Corollarium.

Ubi non violatur iustitia, ibi non habet locum obligatio restitutionis.

Secunda cōcl.

Nota.

Explicatur conclusio.

Probatur conclusio primò.

facere. Hæc conclusio est communissima, & in terminis D. Tho. dicto ar. 7. Caiet. ibidem, & Sot. de iust. & iure, lib. 10. q. 4. ar. 1. & 2. Non enim status Episcoporum, vel Clericorum professionem paupertatis includit, ut ex Augustino in Can. Certè 12. q. 1. habetur. Vbi D. Augustinus recantando suam sententiam, dicit, certè ego sum qui statueram, nullam ordinare Clericum, nisi qui mecum vellet manere, aut si vellet a proposito recedere, rectè illi Clericatum tollerem, ecce in conspectu Dei, & vestro, muto consilium, qui volunt habere aliquid proprium, quibus nõ sufficit Deus, & Ecclesia eius, maneat ubi volunt, & ubi possunt, non eis aufero Clericatum. Imò etiam Episcopis propria conceduntur in Conc. Agatensi, & in Conc. Martini Papæ, ut ead. causa, & quaestione Can. Episcopi, & Can. fiat manifesta. Quò fit, ut cum earum rerum verum habeant dominium ex ipsa rerum conditione, & natura non obligantur lege iustitiæ superfluum earum pauperibus conferre, sed possint illud retinere, vel etiam alijs pro suo arbitratu elargiri.

Hinc sequitur, quòd non dantes, minimè ad restitutionem tenentur. Vbi enim iustitia non violatur, restitutionis obligatio locum non habet, & quia, ut inquit D. Tho. huiusmodi res sunt dominio eorum deputata: unde quâvis in earum dispensatione peccare possint, ut cæteri laici contra debitum charitatis, vitio auaritiæ, vel prodigalitati; non tamen agent contra iustitiam, non dando pauperibus.

Secunda conclusio. Bona Ecclesiastica, quæ, ut communia à Clericis possidentur, id est, quæ Christianus populus Clero, & Ecclesijs offert ut etiam pauperibus communicentur, sine dubio pro parte pauperibus ex iustitiâ debentur. Explico conclusionem. Quando bona mobilia, vel immobilia ita offeruntur à fidelibus, ut ex his non solum sustentatio congrua ministrorum hauriatur, sed etiam ut orphanorum, viduarum, & miserabilium personarum ratio habeatur, tunc Episcopus vel distributor illius communis, ex iustitiâ tenetur secundum rationabilem portionem pauperibus illa communicare. Dico secundum rationabilem portionem, quando quota communicationis incerta est.

Probatur conclusio primò. Quia hæc bona sunt communi seruitio, & vsui deputata, igitur singulis in communi

A muni contentis, & inclusis, debentur.

Secundò. Quoniam cum tali onere, & conditione offeruntur, acceptantur, & recipiuntur ab Ecclesia, ergo sic distribui, & dispensari debent ab eius Gubernatore.

Tertiò. Quia illorum bonorum communium, Episcopus non est dominus, nec dominium habet, cum non sua, nec propria, sed communia sint; ergo pauperibus tenetur distribuere pro rata.

Ex hac conclusione sequuntur sex. Primò. Quòd praeicium rerum ad pedes Apost. positum, tanquam commune pro subsidio ministrorum, & fidelium egenorum ponebatur, unde sic fideliter distribuebatur.

Secundò. Quòd facta illa sectione bonorum immobilium Ecclesiasticorum in tres, vel quatuor partes, ut dictum est, tenebatur Episcopus, vel is cui incumbebat, illud commune sic diuidere ex iustitiâ, & sine fraude.

Tertiò sequitur, quòd si hodie ex legato, testamento, donatione, vel oblatione relinquantur, & detur Ecclesiæ, vel Episcopo ager, cum onere ut ex tertia parte fructuum illius tot pauperes quotide alantur, vel tot nobiles pupillæ matrimonio coniungantur, vel ut quotidie fiant certæ eleemosynæ panis, & vini quibuscumque pauperibus, ista bona, cum dentur, ut communia ex iustitiâ, ita, & non aliter distribui debent. Quòd si fortè secus fiat, ad restitutionem illis, quibus debebantur, teneretur Episcopus; neque in his vllus dubitat.

Quartò sequitur. Quòd bona hospitalis, seu præceptorie Sancti Spiritus de Saxia in Vrbe, sunt huiusmodi, id est, communia, ut ex bulla foundationis constat. Nam dempra portione præceptoris, quæ frugalem mensam, simplicem, & religiosum vestitum aliquorum famulorum sustentationem, & quædam pauca alia ad decentiam sui status facientia, complectitur; exceptisque illis quæ fratribus illius hospitalis, qui sub regula D. Augustini militant, cæterisque ministris pro illorum victu, & vestitu debentur: reliqua in cultum, & in reparationem Ecclesiarum, in infirmorum, & Hospitalis usum, item in proiectorum instructionem, educationem, in alumnorum vtriusque sexus ibidem receptorum commodum, expendi omnino debent. sub pœna læthalis peccati, & restitutionis. Nec licet commendatario, seu Præceptori munuscula, & donaria ad Magnates mittere, nisi fortè aliqua pauca, quæ suæ mensæ subtraxerit.

Secundò.

Tertiò.

Primum corollarium.

Secundum corollarium.

Tertium corollarium.

Quartum corollarium. Nota.

Non licet commendentario Sancti Spiritus mittere munuscula ad magnates, nisi fortè sint pauca.

Hoc enim quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur.

Quintam collatium.
Oblationes & bona quae offerunt domui B. Virginis Lauretanae, in quibus & quomodo expendi debeant.

Quintò. Sequitur quòd oblationes, & bona, quae domui Lauretanae offeruntur, debent expendi iuxta mentem, & intentionem eorum, qui huiusmodi oblationes praestant, quae est, quòd facilius consueta, & solita onera dictae domus supportentur, hoc est, ut cultus Diuinus splendide, & honorificentissime, maiori qua potest pompa imbi praestetur, Clericorum, & confessorum numerus competens conferuetur, fabricae constructio impleatur, peregrinorum, & pauperum (quo ad victum) eo in loco omnimoda cura habeatur: vtque Aduenae, & infirmi, hospitali bene instructo charitatiue in Domino recipiantur, atque curentur, & similia. Horum autem bonorum administrator si huiusmodi oblationes in alios fines conuertit, peccat, & tenetur ad restitutionem. Quoniam horum bonorum merus procurator existit.

Sextum collatium.

Sextò. Quòd quando in communi aliquo non definitur praecise portio pro pauperibus, tunc ea mensura putandum est fuisse praeccepto iustitiae, si fiat distributio iuxta consilium, & arbitrium prudentis viri, quod clarius inferius dicitur.

Tertia concl.
Bona Abbatiarum & Prioratuum, praesertim quae in commendam dantur, non sunt propria Abbatibus, sed sunt communia.

Tertia conclusio. Bona Abbatiarum, & Prioratuum, & praesertim eorum quae in commendam conferuntur, sunt bona, non propria Abbatibus, & Commendatarij; sed communia, id est, quae debent diuidi à Commendatario in quatuor illas partes, Abbati, ministris Ecclesiae, pauperibus, & fabricae, iuxta quotam in erectione, & fundatione, (si extat) vel in prouisione, & litteris Apostolicis enarratam. Patet conclusio ex ferie dictarum litterarum Apostolicarum, & ex forma, & stylo Datariae, quae praefatas prouisiones secundum tenorem dictum facit, & non aliter. Vnde sequitur, quòd Commendatarij in alios usus non expressos in Bulla fructus Abbatiarum consumentes, peccant mortaliter, & teneantur ad restitutionem. Quoniam datum, ut commune, non distribuunt ut debent, & quibus debent.

Nota bene.

Quarta concl.

Quarta conclusio. Bona hospitalium, seu Xenodochiorum, hospitij peregrinorum, vel redemptionis captiuorum, & similia, pauperibus dumtaxat, vel peregrinis, aut captiuis debentur, etiamsi tanquam unita, & annexa possideantur; & qui aliter illis vtuntur, peccant mortaliter, & tenentur

atur ad restitutionem. Explico. Huiusmodi bona, non sunt iudicanda tanquam de mensa Cleri, vel Episcopi, nec illorum usibus applicanda sunt, sed vsibus destinatis in fundatione, vel in eorum defectum alijs pijs vsibus illis proximioribus, arbitrio ordinarij, cum duobus senioribus de Capitulo. Ita in terminis extant decreta Trid. Concil. sess. 7. cap. vii. & sess. 25. cap. 8. Quod idem prius in Conc. Vien. a Tridentino renouato sancitum fuerat, ut habetur in Clement. Quia contingit, de relig. domibus.

Explicatur conclusio.

Conc. Trid. Conc. Vienn.

Et aduerte, quòd non solum id praecipitur, & mandatur (quòd obligationem sub mortali inducit) sed etiam ibidem declaratur, praedictos nihilominus, etiam ad fructuum restitutionem, quos contra ipsorum hospitalium constitutionem perceperunt, in foro conscientiae teneri. Imò Synodus eadem Tridentina iniungit Episcopis per censuras Ecclesiasticas, & alia iuris remedia ut compellant administratores cuiuscunque ordinis, religionis, & dignitatis, etiamsi laici fuerint, ad munus hospitalitatis actu exercendum.

Est quoque haec doctrina in terminis D. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 7. & Caiet. ibidem, & Sot. de Iust. & iure lib. 10. quaest. 4. ar. 3. concl. 1. Nec vllum habet contradictorem. Quoniam haec bona sunt propria pauperum, ergo illis debita, & destinata: quibus, & non alijs ius competit habendi, petendi, illis fruendi, & utendi.

D. Thom. Caiet. Sotus.

Quinta conclusio. Episcopi, & Clerici, non tenentur de lege iustitiae facere eleemosynas ex bonis, quae eis competunt ratione portionis sibi adiudicata, & eorum, quae in diuisione (pro tempore illis facta) contigerunt. Conclusio haec est D. Thom. 2. 2. q. 185. d. ar. 7. in corpore illis verbis *de his autem, quae sunt specialiter suo usui deputata*: & probat. Quoniam eorum eadem est ratio ac de proprijs, & hereditarijs bonis; sed de illis non tenentur ex lege iustitiae, de superfluo, praesertim in communibus necessitatibus, ergo nec de his.

Quinta concl.

D. Tho.

Addit S. Tho. quòd *per immoderatum affectum, & usum, peccant quidem si praedicti sibi immoderata retineant, & alijs non subueniant, sicut requirit debitum charitatis*. Vnde trahitur argumentum, quòd non dantes superfluum de huiusmodi bonis, contra charitatem agant non contra iustitiam; & probatur idem quadruplici ratione.

Nota.

Prima. Quia haec bona, sunt eorum propria, non communia

Probatur quadrupliciter.

munia, ergo ex iustitia non obligantur dare illis, quibus C nullum ius competit.

Secundò.

Secunda quòd fructuum illius portionis Clerici uerum, directum, & utile dominium habent, ergo ad libitum sine laesione alicuius iustitiæ erogare possunt, nec ad ullam restitutionem tenentur, & est ratio Caiet. in 1. Comment. dicti ar. 7. in fin. Cuius uerba sunt hæc. *De portione uero sua si abutitur, non tenetur restituere, sicut nec cum abutitur proprijs, quoniam simile est iudicium de utriusque.*

Tertiò.

D. Thom.

Tertia. Quoniam hæc bona sunt principaliter attributa uisibus, & sustentationi ministrorum, ut scribit S. Thom. quodli. 6. q. 8. ar. 1. 2. ad tertium. In quibus bonis non committitur peccatum nisi per abusum. Vnde non tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad pœnitentiam peccandam.

Quartò.

Peccatum cõtra iustitiam in quo confitatur.
Peccatum cõtra charitatẽ, in quo confitatur.
D. Tho.

Sexta concl.

Quarta. Peccatum contra iustitiam consistit in ipsius rei conditione, dum scilicet usurpat sibi quis quasi rem propriam, & in suos usus conuertit id, quod est alterius, peccatum autem contra charitatem contingit ex inordinato modo utendi re, quæ in partem suam propriam cedit. Ita D. Tho. in eod. quodli. in corp. Atqui in casu nostro secundum contingit, non primum, ergo.

Sexta conclusio. Quando bona Ecclesiastica sunt indistincta, id est, quando in mensa Episcopali nõ inveniuntur onera pro pauperibus; vel fabrica imposita, ita ut nec ad illos neque ad hanc relationem habere videantur, vel quando annuus redditus distinctus à præbendis Clericorum, & redditibus hospitalium (ut hodie communiter accidit,) relinquatur Episcopo dispensandus, tunc iuxta duas Conclusiones sequentes iudicandum erit. Et quamuis D. Tho. rem meriatur iuxta modicum defectum, vel excessum dispensatoris, & iuxta fidem dispensationis; tamen rem inritius considerando cum Caietano, procedendum erit cum distinctione sequenti conclusione tradenda, quo timorata conscientia rutiliores quidem, sed minus scrupulose reddantur. Vnde sit.

Nota.

Caiet.
Septima conclusio.
Quando mensa Episcopalis est tenuis, tunc iudicanda sunt illa bona ut propria, & pro Episcopi sustentatione.
Corollariũ.

Septima conclusio. Quando mensa Episcopalis est tenuis, nec pingues habet redditus, aut quando sunt ita mediocres, quòd pro Episcopi subsidio sufficiunt, & parum abundant, tunc censenda sunt bona illa, ut propria, & pro Episcopi sustentatione principaliter, quasi illius præbenda tradita, & assignata. Vnde si superflua aliqua sunt, non tenentur

Antentur huiusmodi Episcopi tradere pauperibus, nec ad restitutionem illis: nec alij si accipiant, Ecclesiæ obligantur; Est doctrina Caietani ibidem in solutione primi dubij, & S. Thomæ in solutione ad secundum. Et probatur.

Caiet.
D. Thom.
Probatur conclusio.

Quoniam euidentia facti constat, ex tali mediocritate, vel tenuitate principaliter ad usum Episcopi ea bona attributa esse ut propria; *Natura autem proprij boni* (ut inquit ibidem Caietanus in solutione secundæ quæstionis) *excusat non dispensantem superflua à vinculo restitutionis.*

Nota nã proprij boni excusare aliquem ne dispense. Superflua ex Caiet.
Primum corollarium.

Ex hac conclusione sequuntur duo. Primum; quòd mensa Episcopalis quæ non excedit mille aureos, quales sunt multæ in Italia, crederem, saluo meliori iudicio, debere iudicari congruam præbendam, seu portionem pro Episcopo principaliter ad sui, & eius status dicentiam, & conseruationem. Quòd patet euidentius ex Concilio Tridentino cap. 13. sess. 24. §. adhuc in posterum, ubi decernitur, ne pensionibus ullis, aut reseruationibus fructuum grauentur omnes illæ Cathedralis Ecclesiæ, quarum redditus summam ducatorum mille, & parochiales, quæ summam ducatorum centum secundum verum annum ualorem non excedunt. Iudicant Patres illi in Synodo, prædictam summam necessariam esse ad sustentationem Episcopi, & hodie vix cum ducentis supra mille frugaliter vita Episcopi peragi potest, ut experientia ipsa docet.

Conc. Trid.

B

Secundò sequitur. Quòd illud parum quod superabundaret ex huiusmodi mensa, non tenetur quis esse iustitia pauperibus in communibus necessitatibus erogare. Quoniam hoc, ut proprium iudicatur,

Secundũ corollarium.

Octaua conclusio. Quando mensa Episcopalis, vel præbenda clericalis est admodum pinguis, tunc tenetur ex iustitia superflua statui pauperibus etiam in communibus necessitatibus constitutis erogare.

Octaua cõcl.

Probatur conclusio. Quoniam ea bona censentur, ut communia, ergo ut communia dispensanda sunt, & non retinenda.

Probatur conclusio.
Primo.

Secundò ex ratione D. Tho. in corpore ar. 7. Quia hæc bona commissæ, & credita sunt tanquam fidei dispensatori: Quocirca cum bonæ fidei repugnet si non dispense ea secundum usum proprios, & deputatos; hinc est, quòd sibi illa retinendo, uel in prophanos usus distrahendo, peccet mortaliter, tanquam malus seruus, & infidelis dispensator, & ad restitutionem teneatur, violans præceptum Iustitiæ.

Secundò.
Ex D. Tho.

Tertiò

Tertio. ex D. Tho.

Tertio. Talis Episcopus est vere defraudator alienæ rei, ergo peccat, & tenetur ad restitutionem. Est argumentum D. Tho. in quodlibet. d. ar. in solutione ad tertium.

Quarto. Episcopus est pater pauperum.

Quarto. Quia Episcopus est pater pauperum, & ut tali, id est ut patri, & procuratori aegrorum, possessiones amplæ, & redditus abundantes relinquuntur. Est argumentum Caiet. in solutione secundæ quæstionis. *Possessiones, inquit, legata, aut donata in tanta abundantia Ecclesia Cathedrali proculdubio credendum est, quod, ut Patri pauperum Episcopo credita sunt. Ideo enim Episcopis data sunt, quia oculata fide perspiciebatur, eos esse patres pauperum: & hæc videtur fuisse, ratio tanti augmenti.* Hæc Caietanus & bene.

Quinto. ex D. Tho.

Quinto. Quia ex decimis tenentur Clerici partem cedere in usus pauperum. S. Tho. 2. 2. q. 87. ar. 1. ad quartum. & ar. 4. ad quartum. Iniqua enim esset lex decimarum in nouo testamento, si ultra honorabile stipendium ministrorum Ecclesie, tanta rerum affluentia uni deputaretur, cum damno totius populi, nisi in sustentationem pauperum per eos tanquam illorum procuratores dispensarentur, igitur multò magis de alijs bonis Ecclesiasticis; sed de hoc inferius in 14. concl.

Vlt. probatur.

Vltimo probatur conclusio irrefragabiliter ex sacris Canonibus. ex Can. res Ecclesie, 12. q. 1. Can. Episcopus. Can. præcipimus ibidem, & ex Can. sim. 16. q. 1. & secundum sensum huius conclusionis bene currunt omnes rationes Nauarri in Apologia de redditibus Ecclesiasticis. q. 1. monit. 24. 25. 26. & 27. & in suo libello de reddi. Eccles. q. 1. num. 17.

Nona concl. De quibus non tenentur Episcopi & alij Ecclesiastici erogare superflua pauperibus, nisi in casu.

Multa dñia temporalia annexa sunt Cathedralis Episcopalis. Constantinus, & Theodo-

Nona conclusio. Ex bonis, quæ temporali dominio, & titulo possident Episcopi, uel alij Clerici, ut Castra, Ciuitates, Vassallos, & huiusmodi, de superfluo inquam horum bonorum non obligatur Episcopus ex iustitia facere eleemosynam, nec tenetur ad restitutionem, nisi in illis casibus, in quibus seculares tenentur. Explico. Multæ iurisdictiones ciuiles, multi Vassalli, Comitatus, & Vrbes Cathedralis Episcopalis in eorum decorem, & ornatum, & in pium populorum regimen relictae sunt.

Testis est Constantinus, & Theodosius, & multi alij Christiani Reges; Testes sunt sedes Episcopales Angliæ, & Germaniæ, & plerq; in Italia, quæ à multis Regibus, & Imperatoribus munificentissimè Ciuitatibus multis,

Ca-

A. Castrisq; firmissimis liberali manu exornatae sunt. Quod factum Melchias Papa in Can. futuram 12. q. 1. & egregiè D. Augustinus in eplst. 50. ad Bonifacium, & homil. 6. super Ioan. commendando Constantini Religionem, approbant, & confirmant.

Qua in re turpiter lapsus est Vuicleph, qui Constantino vitio vertebat, quòd Ecclesiam tam amplis donationibus locupletasset, ut in Bulla Leonis X. habetur, & refert Tho. Valden. tom. 1. lib. 4. q. 39. De donatione Constantini. Lege Zonaram in principio vitæ Constantini Magni inter Bizantiin. historias, & Iuonem Carnutensem Episcopum, in suo Decreto titulo de primatu Romanæ Ecclesie cap. 49. Gratianum, ca. Constantinus, d. 96. Augustinum Steuchum de donati. Constantini contra Vallam, Platinam in Vita Syluestri, Restaurum Castaldum tract. de Imper. c. 61. & plerosque alios. Ex his inquam bonis, non tenentur Episcopi ut dictum est, nisi in maximis Ecclesie, & Reipub. necessitatibus, & hoc ex consensu Sedis Apostolicæ, superflua uerò ex his, licet retinere, & congregare, etiam habendo thesaurum pro defensione Ciuitatis, pro exercitu parando, & similibus.

B.

Et probatur. Quoniam hæc bona principaliter data sunt in honorem Ecclesie, in auctoritatem Cathedrae & pro communi bono ipsius Domini, secundario uerò, ut exinde eleemosynæ fierent pauperibus. Hæc Caiet. ubi supra, quem sequitur Soto, libro 10. de Iust. & iure. q. 4. ar. 3. con. 4.

Decima conclusio. Licet, & laudabile est aliquando, nempe cum nõ imminent necessitates, pauperibus de his quæ superflua sunt ex prouentibus Ecclesie, possessiones emere, uel in thesauro recondere pro utilitatibus Ecclesie, & pauperum necessitatibus futuris, & ad redditus Ecclesie ampliandos. Est hæc conclusio D. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7. in solutione ad quartum. Verum subiungit, quòd si necessitas imminet pauperibus erogandi, non licet retinere, & congregare, sed hæc cura in futurum conseruandi superflua, in ordinata erit, dicente Dño: *Nolite cogitare de crastino.*

Caietanus optimè notat ibidem, eos qui pauperes, puellas nobiles, & tot pauperes Ciues, pupillos, Viduasq; postponunt, & magnis fabricis, uel augendis Ecclesiarum prouentibus tam laudabiliter, ut credunt, operam dant pauperibus tabescentibus, & uinam non arescentibus, grauissimè peccare: & ita credo.

Vnde-

sus multas Ciuitates, & terras dederunt Ecclesie. D. Aug.

Impius Vuicleph hereticus vitio vertebat. Constantino, quæ multas terras Ecclesie concessisset. Tho. Valden. Zonar. Aug. Steuch. Platina. Restaurum Castal.

Probatur conclusio.

Caiet. Soto.

Decima concl.

Nota.

D. Tho.

Math. 6.

Vndecima conclusio.

Concl. est D. Tho.

Nota.

Duodecima conclusio.

Concl. est D. Tho.

Caiet.

Maior. Adna. Nauar.

Conclus. de cimatertia. Quid sit dicendum de decimis.

Decima datur non solum pro usu ministrorum, sed et pro subuentione pauperum.

D. Tho. D. Aug. Nota dictum Augustini de decimis.

Hoflien.

Vndecima conclusio. Ex bonis licite acquisitis per Cse ricos etiam per fructus beneficiorum non tenentur de usufructu pauperi in communi necessitate posito ex iustitia facere elemosynam. Est dictum S. Tho. in quodlib. 6. q. 8. ar. 12. & probat. *Quoniam recte acquisitorum, sicut bonorum patrimonialium Clericus est vere Dominus.* Vnde quo ad conditionem ipsius rei, potest suo arbitratu re sua uti, neq; ex hac parte peccatum accidit; potest autem accidere peccatum ex inordinato modo utendi.

Duodecima conclusio. Ex bonis, & ex fructibus, qui pro decentia status Clerici, arbitrio boni viri adiudicati sunt, si quis aliquid sibi subtrahit, non tenetur ex iustitia elemosynam facere; sed potest illud ad libitum, in licitis tamen expendere, nec tenetur ad restitutionem. Est doctrina S. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7. ad secundum. Verba eius sunt hæc. *Si de eo, quod vsui Episcopi, vel alicuius Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, vel alijs dare, non peccat, dummodo moderate illud faciat, in quo aliàs esset peccatum contra charitatem.* Ita Caiet. ibidem in annotat. responsionis ad secundum; *de deputatis* (inquit) *suo vsui, potest Episcopus pro suo libitu dare.* Legendus est. Maior. in 4. d. 24. q. 17. Adria. 4. q. 12. & quodlib. 6. ar. 12. Nauar. de redditu. Ecclesi. q. 1. moniti. 43.

Decimatertia conclusio. De decimis quæ à Clericis recipiuntur, eadem distinctione utendum est. Nam qui mediocres habet decimas, vt proprias possidet, & potest, si primum quid superest retinere; si verò amplas & copiosas recipiat, iusta lege tenetur eas pro rata pauperibus erogare. Decimæ enim in lege Euangelica non solum pro vsu, aut victu ministrorum dantur, sed etiam pro vsu pauperum, vt sæpè D. Tho. in 2. 2. q. 87. de Decimis ait. & D. Aug. expresse dicit, habeturque in can. decimæ. 16. q. 1. vbi dicitur, *Decimæ etenim ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt, et quanti pauperes in locis suis, vbi ipse habitat, illo decimas non dante fame mortui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicii tribunal apparebit, quia rem à Deo pauperibus delegatam, suis vsibus reseruauit.* lege tex. in cap. tua nobis, & tex. in cap. extr. transmissa, & tex. in ca. cum non sit de Decimis, Hoflien. in summa de Decimis. §. 1. & Panormit. in d. cap. non est; qui dicunt decimas prædiales, personales, & mixtas illam habere legem, vt præter sustentationem ministrorum, egen-

Agentibus erogentur. D. Hieronymus in cap. reuertimini. 16. q. 1. *Deum dicit in pauperibus defraudari si non recipiant elemosynas, eo quod Decima, & primitia sunt Dei possessiones.*

D. Clemens Papa. lib. 2. constitu. Apосто. cap. 19*. hæc verba scribit. *Homo Dei, idest Episcopus, quæ ex decimis, & primitiis secundum mandatum Dei dantur, recte dispenset orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis agentibus, vt qui habet Deum harum rerum rationem repositentem.* & paulò post: *Impartite ergo Episcopi, cum iustitia omnibus indigentibus, & vos utimini bonis Domini, sed non abutimini; edite ex eis, ne soli ea deuoretis, quin potius communicate cum agentibus, & declinate offensionem Dei.* Et in lib. 8. ca. 39. scribit hæc verba. *Etiã præcipio, decimas offerri ad victum reliquorum Clericorum, Virginum, Viduarum, & eorum, qui sunt paupertate oppressi.* Et lib. 2. cap. 39. *Dabis Episcopo iuxta tua. Te enim dare oportet; illum verò distribuere tanquam œconomum, & dispensatorem rerum Ecclesiasticarum.*

Sexta Synodus relata in can. Apostolicos, 12. q. 2. decernit, huiusmodi decimas, seu redditus ob escam pauperum, ob peregrinorum sustentationem, & ministrorum vtilitatem esse. Et Simmacus Papa in can. Indignè, ead. cau. & quæstione anathematizat illum, qui bona huiusmodi in malos vsus impendit, & quod pauperum substantiam contra fas dispergit. Id quoque ratione comprobatur. Vocantur enim Episcopi dispensatores, seu Oeconomi, vel actores rerum Ecclesiasticarum. Ita Apostolica constitutio vocat illos lib. 2. cap. 24. cum ait; *Vos Episcopos oportet, non magnas impensas facere, neque donis Dei tanquam alienis, sed tanquam proprijs Dei uti, vt bonos Oeconomos, siue dispensatores Dei decet.* Deinde subiungit: *Sumat ergo Episcopus alimenti quantum sufficiat, in indumentum quantum honestati, et necessitati conueniat.* Item cap. 35. *Dabis* (inquit) *Sacerdoti, quæ ei debetur primitias arca, torcularis, & oblata pro peccatis. Tibi enim conuenit, vt largiaris; illi verò tanquam Oeconomo, & administratori rerum Ecclesiasticarum, vt dispenset, caue tamen, ne Episcopum ad rationem voces, neque dispensationem eius obserues: quomodo, aut quibus, aut vbi vtrum bene, an secus; habet enim ratiocinatorem Deum, qui hanc illi Oeconomiam, siue dispensationem in manus tradidit.*

Deus in pauperibus, defraudatur si non recipiat elemosynam, ex D. Hieron.

*24. D. Clemens Papa de decimis dispensandis.

Sexta Syno. Decima deputata etiam sunt propter pauperes.

Episcopi sunt economi pauperum.

Iusti-

Iustinian.

Iustinianus in Authen. 3. inquit, *Si agentes à Patriarcha, aut à reliquis Clericis defraudati fuerint, Oeconomi indemnitatem præstent, quod sine restitutione fieri nequit.* Huc faciunt loca sacra scripturae, & præsertim Ezech. Prophetæ, clamantia contra pastores, quod per immoderatos usus bonorum Ecclesiasticorum, legem Iustitiæ violantes; quod Gregi tribuendum erat, in suos usus, seipfos, id est, voluptuosos suos affectus pascebant, dicens: *Va Pastoribus Israel, qui se ipsos pascebant &c.* Neque hoc in loco redarguitur. Pastor, quod de lacte gregis manducet, vel de lana ouium vestiatur. *Quis enim* (inquit Apostolus) *pascat Gregem, et de lacte eius non manducat?* sed exprobratur, quod lac gregis, vt insatiabilis deuorat, & quod de earum lana vestiatur, hoc est, plus æquo in cibos, & in indumenta sibi assumat. Id significat, *Lac comedebatis, & lana cooperiebamini, & illud, semetipsos pascebant Pastores; Gregem autem meum non pascebant.* Cuius sententiæ summa est, quod Gregem indigentem pastu necessario defraudauerint, & immoderatos sumptus in proprios usus fecerint, quod maximam esse iniustitiam declarat Dominus, dum paulò post dicit, *Uisitabo oues meas, et pascam eas in iudicio:* quo verbo exprobrat Pastoribus eorum iniustitiam. D

D. Isidor.

Denique comprobatur hæc conclusio dicto aureo Isidori Pelusiani, eruditissimi, & sanctissimi Patris Græci, ante annos propè mille, & ducentos, in epist. ad Pallad. Diaconum de iudicio in Episcopos huiusmodi futuro scripta, quàm latinè interpretatur doctissimus Franciscus Turrianus in sua epistola ad Episcopum Leodiceum. *In altero saeculo pronunciabitur contra eum à Iudice incorrupto in illo horribili tribuna, cum clamabunt esurientes his vocibus.*

Fræc. Turria.

Quo pauperes in die iudicii clamabunt ad dominum, & quid dicent. Nudi quid dicent. Aegroti quid clamabunt. Pupilli quid exponent. Viduae quid narabunt. Carcerati, quid uociferabunt. Calamitosi quid iudici exponent.

Nos quidem neque cibos ad necessitatem Naturæ ab hoc accepimus; hic uero delicijs perflueris, & opes congerens, reliqua in honores splendidos insumpsit. Nudi dicent, Durior hic, et difficilior, quàm hyems nobis fuit, aegroti grauior ipsa aegritudine exitit. Pupilli nullum patrocinium ab eo tulimus. Vidua, non attulit nobis consolationem. Inclusi in carcere non stillauit in nos lachrymam compassionis. Calamitosi, non porrexit nobis manum subleuationis, et (ut summam dicam) cum omnes, quorum est Episcopus ordinatus in eum clamauerint, Quid facturum existimas esse Iudicem incorruptum? An non grauius puniet, quem nec honor fecit meliorem? Omnibus sanè liquet, ita fore. Si quis uero

A *uero non credit pronuntiationem sententiæ in Euangelio legere potest. Diuidet, inquit, cum, et partem eius cum infidelibus ponet.* Hæc ille.

Iudicij Christi sententiæ.

Accedat postrema ratio. Quod in hoc (inter cetera) Clerici legis Euangelicæ, à Leuitis Iudæis distinguntur, quod istis incumberet onus subueniendi pauperibus, cum procuratores, & actores pauperum sint constituti à Domino; illis uero nequaquam, cum pauperibus statæ decimæ assignatæ essent; quod si ex iustitia id præstare debeant, magna cura, & sollicitudine illis opus erit; ex qua apud Deum, & Ecclesiam sponfam eius, supremam laudem reportent. Et sicut uoluit Dominus, quod tribus Lauitica nihil possideret in terra, quam eis Dominus diuisit; præter dona Deo oblata pro tabernaculi ministerio. Sic uoluit, vt Clerici legis Euangelicæ, ea excellentia, & perfectione præditi essent, vt præter ea, quæ ex bonis Ecclesiasticis ad victum, vestitum, & uitæ cultum necessarium, & decentem sufficeret, nihil de reliquo; tanquam proprium, more, & lege secularium possiderent; sed eorum oeconomi, & ministri essent ad pauperum subuentionem. Qui exactius rem hanc perscrutari uoluerit, legat Nauar. in Apolog. libro de redditu. Eccles. q. 1. moni. 21. & Dom. Franciscum Turrian. ferè per totum in sua præclara epist. de hac materia, & Sot. loc. cit. ar. 3. in fi. Vbi reprehendit opinionem Caiet. tanquam nouam, & in parte à D. Thoma alienam: Verum eius argumenta non euacuat, existimatq; etiam ex Decimis non titulo Iustitiæ, sed tantum misericordiæ pauperibus communicandas esse: Verum scriptura, Canones Apostolici, Sancti Patres, & rationes efficaces, clamant contra Sotum.

Ultima ratio.

Tribus Leuitici comparat Clericis legis gratiæ & que bona possidere debeant.

Nauar. Franc. Turri. Sotus.

Contra Sotum multa dicuntur.

Ultima conclusio. Episcopi, & Ecclesiastici de superfluo tenentur maiori vinculo charitatis facere eleemosynas, quàm laici, etiam in communibus necessitatibus. Explico. Quamuis ex iustitia non semper obligentur, vt dictum est, obligantur tamen ob præceptum misericordiæ. Hanc conclusionem satis copiosè probant Sot. & Bañ. locis citatis, & nos in q. 1. huius secundæ disputationis, sufficienter ueram esse ostendimus, & ratione statum, & ratione officij Episcopatus, cuius finis est perfectionem Christianæ uitæ exercere. Illud unum tamen addendum est, tam intimum, & necessarium esse officio Episcopali prouidere omnibus egentibus quæ necessaria eis sunt, ut si non habeant

Ult. conclus. Episcopi & Ecclesiastici tenentur de superfluo facere eleemosynas maiori vinculo quàm Ecclesiastici. Explicatur conclus. Sotus. Bañes. Nota.

Episcopus si non habet unde pauperibus eleemosynas faciat, quid facere deat.

Apostoli pauperibus, & egenis, necessaria curabant.

Corollarium. Ex Bañes, & Soto.

Ratio dicti ex Soto.

Ratio dicti ex Bañes.

Nota.

Obligatio Episcoporum Hispaniae ad faciendas eleemosynas est maxima, quia pinguis sunt eis redditus.

beant ad tribuendum eis, secundum Apostolicam constitutionem, Episcopi ab alijs petere debeant. Sic enim ait Apostolica constitutio, lib. 4. cap. 8. Idcirco accepisti datum Levitarum, oblationem populi, ut suppetat vobis, & agentibus, & non cogamini accipere ab iniquis. Et paulo post. Sin vero datum non sufficiat, denuncia fratribus, & collectam fac, ad ministrandum orphanis, & viduis in iustitia. Hoc ipsum Sancti Apostoli, quorum Episcopi sunt successores, suis factis eos docuerunt. Paulus in epist. ad Galat. scripsit sibi, & Barnabe dexteris datas esse societatis, ut pauperum memores tantum (inquit) essemus. Quod ipsum sollicitus fuit facere B. Petrus, Iudaeis dispersis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Bithiniam & Asiam, ut in sua priori epistola scribit; non solum se spiritualia populis ministrasse, sed agentibus necessaria ad vitae usum procurasse: quemadmodum D. Paulus à Hierosolymis profecturus ad gentes, Illiricis plagis peragratis, non modo agentibus spiritualia; sed etiam corporalia subsidia ministravit.

Ex hac conclusione sequitur vnum, quod Bañ. optimè adnotauit, & Soto. in conclus. 3. art. 4. uidelicet, quod non potest determinari, vel taxari pars aliquota Episcopis, qua data in eleemosynas, non teneantur ulterius de reliquo eleemosynas dare. Ratio Soti est. Quoniam cum præceptum huiusmodi misericordiae sit, ut de superfluo fiat superfluum autem respectu status, tam possidentis, quam indigentis veniat existimandum; ideò iudicio prudentum relinquitur id definiendum; pensata cum quantitate proventuum, tum pauperum indigentia, ac temporum calamitate, quae tria rigorem præcepti in facti contingentia augere possunt. Ratio Bañ. est. Perfectio status Episcopatus, qui in præcepto eleemosynae exercendo nullam limitationem admittit, ut si opus fuerit, teneatur, & vitam propriam, & substantiam omnem pro salute animarum impendere. Et concludit: (Cum in communibus necessitatibus viduarum, & orphanorum, super intendere debeat Episcopus) neminem illorum esse in statu salutis, nisi notabiles eleemosynas pro facultate substantiae faciat.

Episcopis Hispaniae, qui amplissimis Ecclesiarum redditibus fruuntur, quartae partis fructuum onus in eleemosynas tempore communium necessitatum imponit. Sotus, his qui duo, tria, & quatuordecim millia ducatorum in redditibus habent, quintam, uel saltem sextam partem in pauperes restituere neces-

necessarium arbitratur; qui uero uiginti, aut triginta millia, maiorem partem esse ab ijs dandam. Sed hæc nos relinquantur humanæ prudentiæ, sicut etiam prudentiæ, & fidei dispensantis committenda est determinatio, quando, seu quibus necessitatem patientibus, sit de superfluo danda eleemosyna, ut ait S. Tho. in d. quod li. 6. q. 8. ar. 1. 2. ad primum. Unde si bona fide det, quando sibi uidetur expedire, immunis est a peccato; alioquin (inquit) mortaliter peccat, nec semper peccat quouscumque non dat pauperi, qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet, ibidem. S. Tho. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quam ad omnia exhibenda; quod totum ratione uniuersali determinari non potest, sed pro hic, & nunc humanæ prudentiæ committitur, ut dictum est.

Ex his iam satis abundè demonstratum est, quomodo, quando, & quibus debeat superfluum erogari. Nunc arguementis in principio huius articuli factis respondeamus.

Ad primum respondeo. Quod Ecclesiasticus, sicut & secularis quilibet, est verus dominus propriæ portionis bonorum patrimonialium, & eorum, quæ sibi subtrahit ex decentibus ad statum, & similiter eorum, quæ iure hereditario vel donatione, intuitu personæ suæ, & eorum quæ propria industria acquirit: ex quibus omnibus non maiori vinculo obligatur, quam laicus ad eleemosynas faciendas. At ex alijs bonis Ecclesiasticis non solum ex maiori vinculo charitatis, sed etiam ex iustitia ad eleemosynas faciendas tenetur.

Ad secundum dupliciter respondetur. Primò negado maiorem. Nam aliquando, & à quibusdam personis, puta Ecclesiasticis, debetur ex iustitia subsidium eleemosynæ, ut dictum est.

Secundò negatur minor. Immo (ut Bañes dicit) tale præceptum vnumquemque obligat ad plura, vel pauciora secundum conditionem sui status.

Ad tertium iam responsum est, superfluum laico extragraues necessitates esse illi ut proprium, & sic licitè retinendum. Superfluum uero Clerico, non esse suum, sed erogandum. Qui uero carent superfluo, ad nihil tenentur.

Ad quartum iam dictum est. Quod Decimæ non solum institutæ sunt ad sustentationem ministrorum Ecclesiæ; sed etiam ad alimoniam pauperum, quibus debet de domo Dei prouideri, ut dicitur Malach. 3. Inferte omnem

Quantum debent Episcopi dispensare in pauperes, humanæ prudentiæ relinquitur. D. Tho.

Non semper peccat qui non dat pauperi superfluum, sed cum non dat imminente necessitate. D. Tho.

Ad primum respondeo.

Ad secundum respondetur primò.

Respondetur secundo. Bañes.

Ad tertium.

Ad quartum.

Malach. 3.

D decima.

Ex Tho.

Ex pitantijs, vel manualibus promissis, vel excojs defunctoru illis datis, non tenentur face ra magis eleemosynas qua de proprijs.

Nota.

Caiet.

Quoniam redditus sunt pingues, exilimadum est, portionem pauperum in corporata esse cum bonis Eporum, & sic tenentur Epi tales illis pauperibus subuenire.

Sotus non approbat dictum.

Nota.

Dubium.

Solutio.

Ratio solutio nis.

Nauar.
Franc. Sarm.
Soto.
Marfil. Arch.
Archidia.
Panormit.

decimationem, ut sit cibus in domo mea, ut in citato articulo decimo ad primum dicit S. Doctor. & 2. 2. q. 87. ar. 1. ad quartum, & art. 3. ad primum, & art. 4. ad quartum. Ex pitantijs vero, seu victualibus, vel manualibus qua illis pro missis, vel excoijs defunctorum manualiter dantur, non tenentur magis, quam de proprijs.

Ultima pars illius argumenti, petit illam difficultatem, an cum hodie confuse sunt illae quatuor partes, apud quem portio illa pauperum remanserit? Num apud Episcopum?

Caietanus optimè (meo iudicio) rem decidit: quòd *quando redditus sunt pingues, existimandum est, portionem pauperum confusam, et incorporatam esse portioni Episcopali; & sic tenetur diues Episcopus de iustitia pauperibus subuenire, sicut etiam fabrica Ecclesiae. Quamuis Soto hanc resolutionem non arrideat.*

Sine ratione tamen. Addit Caietanus, quòd *in casu necessitatis pauperum, posset portio Ecclesiae fabrica non multum indigentis, quando separata reperitur pro pauperibus, qui fabrica vincta sunt, dispensari.*

Hic quereretur aliquis cum Soto, an qui possidet bona Ecclesiae in titulum saecularem transmutata, ut sunt Tertie Regiae, & multa bona templariorum, quae dominis saecularibus adiudicata sunt, iureque successionis ab illis possidentur, sit obligatus de iustitia pauperibus pro illorum portione aliam debita, vel solita? Et responso datur negatiue. Quoniam totum illud ius Ecclesiasticum, quod illis rebus inhererebat per translationem illam rerum, suppressum à Papa, & extinctum fuit: & totum ius, quod conuenit pauperibus ad Decimas, positiuum, & Ecclesiasticum est, & bona illa per Papae dispensationem libera ab onere Ecclesiastico effecta sunt.

Longam quaestionem absoluiimus, quamuis illa pro dignitate à nobis tractata non sit. Nec enim intentio nostra fuit perquirere diligenter, penes quem bonorum Ecclesiasticorum dominium resideat, an penes Deum, Ecclesiam, Episcopos, Christum, vel pauperes? Qui autem hanc alterationem, (quae certè grauissima est) cognoscere desiderat, legat Nauarrum copiosissimè hanc rem tractantem, in suis libris de redditibus Ecclesiasticis, super cap. fin. 16. q. 1. & Franciscum Sarmiento, Sotum, Marfil. Archiepisc. Salmitanum, in suo lib. de Ecclesiasticorum reddituum origine, & iure iam citato, par. 3. Archid. super cap. statutum §. assessorem.

A assessorem de rescript. lib. 6. & fusius in cap. Episcopi de rebus proprijs, vers. de fructibus, 12. q. 1. Panor. cap. cum esses de testa. Geminian. in cap. praesenti de off. ordi. Thomam Valden. tom. 1. lib. 4. cap. 42. & seq. Turrecre. in cap. videntes 12. q. Alex. de Ales. 3. par. q. 36. membr. 5. art. 2. & Ricar. in 4. d. 45. art. 3. q. 1. & plerosque alios, quos non est necesse enumerare. Nos iam ad tertiam, & ultimam huius disputationis quaestionem accedamus. In qua quaerendus est modus, quo eleemosyna suum effectum spirituales fortiat.

Tho. Valden.
Turrecre.
Alex Alés.

Ricar.

QVAEST. TERTIA.

An eleemosyna det gratiam ex opere operato?

B VERITUR hoc in loco, an eleemosyna remittat peccata ad modum, quo sacramenta? Et id quod maximam facit difficultatem sunt aliqua loca scripturae sacrae, & Sanctorum, quae tam altissimè effectus, & utilitates eleemosynae efferunt, & extollunt ut videantur dicere, eam solam sufficere ad salutem. Ita Eccles. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccato;* Dan. 4. *Peccata tua eleemosynis redime.* Tob. 4. *Eleemosyna ab omni peccato; & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras;* Et cap. 12. *Ipsi purgat peccata.* Luc. 11. *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Matth. 5. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur,* & 25. damnantur reprobi, quia eleemosynam non fecerunt. Luc. 16. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.* Haec, & similia ex scripturis; modò Sanctorum dicta audiamus. Chrysof. omnium fusissimè, & sapissimè hac de re agit, praesertim his locis, Genes. homil. 5. 20. 34. 42. 55. in Psal. 43. 95. & 107. In Matth. homil. 65. & 78. In Ioan. homil. 72. & 80. Vbi comparat eleemosynam fonti. in Act. Apost. homil. 22. & 25. in 2. Corinth. homil. 16. & 19. in argumento epist. ad

Eccles. 3.
Dan. 4.
Iob 4.

Luc. 11.
Matth. 5.
Matth. 25.

Luc. 16.

Probatur ex dictis sanctorum.
D Chryf.
Eleemosyna comparatur fonti.

D 2 Phi-

Effectus eleemosynarum sunt conquire, purgare, abluere peccata, mereri, & consequi gloriam. Per eleemosynam median tibus pauperibus conferuntur bona in caelum. Per eleemosynam seminatur pecunia. Qui dat pauperi, Deo dat. Eleemosyna Deum sibi debitorē facit. Eleemosyna mutuatur & foenerat Deo. Eleemosyna maius opus est quā mortui suscitatio. Fructus eleemosynae est perpetuus & nūquā tollitur nec perit. Eleemosyna aliquā omnia peccata tollit. Eleem. nihil potest resistere. Eleemosyna comparatur Baptismo. Eleem. aliquā praefertur omnibus virtutibus. Aliquā alia bona, vim suam trahunt ab eleemosyna. Pœnitentia sine eleem. nulla vim habet. Tanta est vis eleem. ut hominē ad Deū introducat. Eleemof. nullus Angelus potest resistere.

Philippen. & hom. 1. ad eosdem cap. 3. ad Titum homil. 6. in cap. 17. ad Hebræ. homil. 32. ad populum Antiochen. homil. 32. 33. & 36. & homil. 40. & de pœni. hom. 5. 7. & 9. In quibus omnibus locis docet, hos esse maximē proprios effectus eleemosynae, remittere, purgare, & abluere peccata, mereri, & consequi regnum Beatitudinis, liberare ab æterna morte, & similia, & hæc ipsa varijs modis, & exemplis explicat. Ait enim *eleemosynam per pauperes transferre opes in Cœlum: Interdum per ipsam spargi, & seminari pecunias, ut meliores colligantur. Quandoque (ait) per illam thesaurum in cœlis recondi interdum eos: qui dant eleemosynam, Deo ipsi dare, & Deum sibi debitorem constituturē: mutuari, & foenerari Deo; Imo ait homil. 36. ad populum. Nos de Christo bene mereri, & homil. 7. de pœnit. ait. maius opus esse eleemosynam, quā mortui suscitationem. Quia per hanc beneficium accipimus à Christo, per illam conferimus Christo.* Et his etiam mirabilia dicit. Nam in Psal. 111. & homil. 16. ad populum ait, *eleemosyna fructum, esse quid perpetuum, quod nunquam tolli, aut perire potest. Aliquando (ait) tantam esse vim eleemosynae, ut omnia peccata omnino tollat, et nihil eorum maneat, nec ullum sit, quantumvis grave peccatum, quod ei possit resistere.* sic homil. 55. in Genes. & in Psal. 95. & homil. 25. in Act. & 34. ad popul. Antioch. Quandoque comparat eleemosynam cū Baptismo ita, *ut peccata remittat, sicut Baptisma: sic homil. 72. in Ioan. & 34. & 36. ad populum Antiochenum: Aliquando ipsam praefert omnibus virtutibus, & bonis operibus, ut homil. 34. in Genes. & in particulari praefert orationi, ieiunio, & virginitati homil. 80. in Ioan. & homil. 86. in cap. tertium ad Titum, Immo (ait) quandoque cetera bona opera vim suam habere ab eleemosyna, & sine ea nil valere.* sic homil. 78. in Matth. 34. & 36. ad populum, & homil. 9. de pœnitentia, quibus locis id particulariter docet de oratione, ieiunio, & virginitate; Imo ipsam etiam pœnitentiam sine eleemosyna nullam vim habere, dicit homil. 3. de pœnit. Interdum etiam docet, *tantam esse vim eleemosynae, ut infallibiliter, & certè remittat omnia peccata, & tanta cum fiducia assistere Deo, introducere hominem in Regnum Cœlorum, pro eo deprecari, & obtinere remissionem peccatorum, ut nullus etiam Angelorum audeat opponere, vel resistere.* Sic ait homil. 65. & 68. in Matth. & homil. 33. ad populum, & homil. 7. & 9. de pœnitentia.

His

A His similia de necessitate, utilitate, & fructu eleemosynarum, & pœna eorum, qui eleemosynas non faciunt habent Greg. Nazian. in oratione de aman. paupertate, & Greg. Nissen. in duabus orationibus de amore pauperum. Cyrill. Alexand. lib. 2. in Læuit. loquutus de sacrificijs legis veteris ad remittenda peccata, addit ea, quae sunt in lege Euan gelica instituta ad remissionem peccatorum, & ait: *primum esse Baptismum, Secundum, passionem Martyrij, Tertium vero eleemosynam.* Hieronymi. in Psal. 133. in illa uerba, *Benedicite Domino*, comparat eleemosynam Baptismo, quoad remittendum peccata, & addit: *sine eleemosyna non posse nos consequi alia bona, & remissionem peccatorum: per eleemosynam vero nos omnia bona consequi.*

August. uerò sermone 50. de tempore, inducit Christum loquentem in Iudicio cum electis, & reprobis: illis quidē dicentem, *quod si vellet eorum opera examinare, inueniret facile unde eos damnaret; sed quoniam esuriui & c. Ideo uenite & c.* Reprobis autem dicentem, *nos eos damnari, unde ipsi putant, sed quia alia peccata eleemosynis non redemerunt Quia esuriui, & c.* Et plura hac de re habet sermone P 209. & 227. de tempore. & in lib. 50. homiliarum, homil. 7. & 59. in serm. 6. & 44. ad Fratres in Heremo, & lib. de decem cordis, cap. 10. & in Psal. 147. in illa uerba, *quoniam confortauit seras portarum tuarum, et c.*

Leo Primus, multa habet de hoc in quinque sermonibus de collect. & ieiunio, in quorum secundo, *Comparat etiam ipsam eleemosynam cum Baptismo, quoad vim remittendi peccata.* Et in quinto docet, *nihil bona opera prodesse ei, qui non facit eleemosynam.* Multa dicit in octo sermonibus de ieiunio decimi mensis, & sermone 2. 4. 6. 7. & 11. de quadragesima, in quorum undecimo, *etiam comparat eam cum Baptismo.* Item sermone 3. de ieiunio Pentecostes, & in quatuor primis sermonibus de ieiunio, septimi mensis.

Gregorius etiam primus, multa habet lib. 21. moral. cap. 24. & in 3. par. pastoralis curæ admonitione 21. & 22. & libro 10. registri epist. 7. Maximus Taurinen. Episcopus in lib. de eleemosynis, Innocent. Tertius, in lib. quem de eleemosyna fecit, Ambrosius serm. 30. de eleemosyna (inquit) *Vide ergo, quae sit eleemosyna gratia, quod una, & sola uirtus cunctorum est redemptio peccatorum; Et sermone 31. ait, quod eleemosyna est potentior, quā Baptismus.*

D 3 Nam

D. Greg. Naz. D. Greg. Nil. D. Cyr. Alex. Institutio ad remissionem peccatorum sunt Primum Baptismus. Secundum passio martyrij. Tertium eleemosyna. D. Hiero. Psal. 133. Eleemosyna Baptismo comparatur. Sine illa non possumus consequi alia bona. D. Aug. Nota pro Iudicio.

D Aug. Psal. 147.

D Leo primus. Baptismus comparat eleem. Nihil plant bona opera illi qui non facit eleemosyna.

D. Greg. Primus. Maximus 1. Innocent. III. D. Ambros. De eleemosyna aurea, sententia. Eleemosyna est potentior quam Baptismus.

Nam Baptismus semel remittit peccatum: eleemosyna fa-
pe; & appellat *eleemosynam lauacrum*, unde peccatores
emundentur, Cyprian. lib. 3. cap. 1. contra Iudæos idem ui-
detur dicere.

D. Cypri.

Tertiò proba-
tur ratione.

Tertiò ratione ostenditur, eleemosynam ui sua, & ex se
dare gratiam. Nam martyrium id præstat, & circumcisio
olim id ex ui operis efficiebat, ergo & eleemosyna.

In contrarium est veritas. Quoniam sic esset multiplica-
re Sacramenta, quod est inconueniens,

Quatuor er-
rores cõfutat.

In hac parte quatuor sunt errores, qui erunt à nobis
confutandi.

Primus error
Lutheranorũ.

Primus recentiorum Hæreticorum, qui negant, bonis
nostris operibus inesse valorem ad iustificationem, & me-
ritum ad vitam æternam, & est error Lutheranorum. Ver-
rum de valore, & merito bonorum operum, non est nobis
in præsentiarum agendum: cum hæc materia in tract. de
merito à Theologis distinctissime pertractetur, & in Con-
cil. Trid. in sess. de Iustificatione definitum sit, *bona ope-
ra hominis iustificati, verè mereri augmentum gratiæ,
vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ (si tamen in gratia de-
cesserit) consequutionem, atque etiam gloriæ augmentum.*
Ita sess. 6. art. 16. & can. 32. Id, quod antea definitum fue-
rat in Conc. Mileuitano, & Arausico. 2. can. 18. De qua re
D. Aug. in lib. de natura, & gratia. cap. 40. & lib. de gratia,
& libero arbitrio. cap. 13. & libro primo. de gratia Christi
cap. 22. & 23. D. Thom. 1. 2. q. 124. ar. 4. & 3. Vega. in q. de
Iustificatione super Conc. Trid. Medin. in dictum locum,
D. Tho. & Sot. de natu. & gra.

Conc. Trid.

Cõc. Miluei.
D. Aug.

D. Tho.
Andr. Vega.
Medin.
Sotus.

Secundus er-
ror.
D. Aug.

Secundus error, quem refert D. Aug. lib. 1. de Ciui. Dei
cap. 22. & 26. & in Enchyri. cap. 66. & lib. quinquaginta
homiliarum homil. 19. fuit quorũdam, dicentium, eos tan-
tum perpetuo igne Inferni arduos, qui eleemosynis pecca-
ta non redimunt; eos verò qui eleemosynas faciunt, quan-
tumuis magna habuerint peccata, licet in his ad finem vitæ
vique perseverent, aut non esse damnandos, aut saltem
non in æternum puniendos. Nitebatur autem hic error
potissimum quatuor auctoritatibus scripturæ.

Error iste qua-
tuor scriptu-
ræ locis nite-
batur.
1. Iacob 2.

2. Matth. 25.

Primò ex Iacobi secundo, *Iudicium sine misericordia ei,
qui non fecit misericordiam*, ergo dicebant iudicium cum
misericordia ei, qui fecit misericordiam.

Secundò ex Matth. 25, quod etiam superius tactum est.
Vbi soli illi dicuntur mittendi in ignem æternum, qui ele-
emosynam

A mosynam nõ fecerint, ij autem habituri regnum, qui ele-
emosynas fecerint; & Matth. 6. ait Dominus: *Si dimiseri-
tis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater cæle-
stis peccata vestra et c.* ergo quicumque alijs peccata remit-
tit, ipse etiam remissionem recipiet peccatorum, quod est
genus eleemosynæ. Et ex loco citato Luc. 11. Date eleemo-
synam, & ecce omnia munda sunt uobis: Hi forsân turpi-
ter errarunt præuè intelligentes illa patrum testimonia
superius adducta, quibus docent, *tantam esse vim eleemo-
synæ, ut per eam omnia prorsus peccata deleantur, & nul-
lum ei peccatum posse resistere, & quod infallibiliter ele-
emosyna consequitur remissionem omnium delictorum.*

Math. 6.

Luc. 11.

Hæretici er-
raunt, nõ in-
telligentes Pa-
trum testimo-
nia in mat-
ria de ele-
emosyna.
D. Aug.
D. Greg.
D. Chrysof.

Hunc errorem refellit D. Aug. loc. cit. eundemque ca-
uendum esse monet Greg. lib. 12. Moral. cap. 14. & lib. 19.
cap. 20. & lib. 21. can. 12. & in 3. par. pastoralis curæ admo-
niti. 21. & 22. eundem etiam reijcit Chrysof. in Psal. 95.
docens, *non prodesse eleemosynas his, qui volunt in iniqui-
tatis perseverare, & habent animam irremouendam.* Et
idem ait homil. 36. ad populum. Sæpe etiam dicit, *Eleemo-
synas fieri cum alijs conditionibus. puta ex rapinis acquisitis,*

Eleemosynæ
nihil plunt
volentibus in
iniquitatibus
permanere.

vt homil. 72. & 80. in Ioan. & 37. in cap. 12. ad Hebræ.
& 33. ad popu. & homil. 7. de peniten. *Aliquando ex vanaglo-
ria, vt homil. 13. in cap. 6. 2. ad Corinthi. Aliquando spe re-
tributionis temporalis; vt homil. 16. in 2. ad Corinthi. &
homil. 1. ad Philip. & 36. ad Popu. & homil. 7. de peniten-
tia, & alibi, quæ conditiones cum maligne sint, vilitatem
eleemosynæ euacuant.*

Tunc sunt ma-
læ eleemosy-
næ, cõ sunt.
Ex rapinis.
Ex vanaglo-
ria, &
Spe retribu-
tionis.

Ex scripturis autem apertissimè confutatur hic error,
& primo habemus ex scripturis charitatem esse maximè
necessariam ad salutem, & iustificationem aded, quod si-
ne ea non possit quis saluari, vt ait Conc. Trid. etiã loc. cit.
Charitas autem omnia peccata excludit. Et D. Paulus 1.
Corinthi. 13. comparans eleemosynam cum charitate ait:
Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum & c.

Error prædi-
ctus cõfutat
ex scripturis.
Primò.
Conc. Trid.
1. Cor. 13.

Secundò. Scriptura ait, esse necessarium ad salutem pen-
itentiam, & contritionem de peccatis Isai. primo, Ezech.
18. Luc. 13. ita, ut sine hac penitentia nemo possit iustifi-
cari, & saluari. Vnde Ioannes Baptista, prædicans Iudæis
quomodo fugerët ab ira uentura ait, *Facite fructus dignos
penitentiae.* Et licet D. August. serm. 50. de tempore per hos
fructus intelligat eleemosynas; certum tamen habetur, de-
bere esse eleemosynas coniunctas cum penitentia, ut sint
fructus digni.

Secundò.
Isai. 1.
Ezech 18.
Lucæ 13.
Lucæ 9.
D. Aug.

Tertiò in scripturis dicuntur esse necessaria alia multa bona opera ita, vt & eorum singulis promittatur iustificatio, & vita æterna, & etiam sine eorum singulis nemo saluari posse dicatur, ergo non solum hoc dicitur de eleemosyna, & Matth. 5. ait Christus, *nisi abundauerit iustitia uestra plus, quam scribarum, & Pharisæorum non intrabitis in regnum caelorum, &c.* hanc autem iustitiam explicat Dominus, consistere non in sola eleemosyna, sed etiam in alijs multis operibus.

Tertiò.

Probatur ratione.

D. Aug. D. Leo Primus. D. Bernardus.

Ad primum respondetur. Ad hoc, quod dicitur sufficit unum peccatum mortale, & ideo propter hoc solum, quod quis non faciat misericordiam, merito sine misericordia iudicatur. At ut quis à damnatione liberetur, non sufficit unum peccatum vitæ, sed omnia: Iuxta illud Iacobi 2. b. *Qui in uno offendit, factus est omnium reus.* Deinde, de quocunque bono opere dici potest, quod qui illud fecerit, consequetur vitam æternam, subintelligendo, si habuerit alia requisita, putam fidem, & charitatem.

Nota. Variè beatitudo bonis operibus attribuitur. Matth. 5. Quo intelligatur dictum D. Iacobi.

ad Gal. 5.

Accedat postremo ratio. Quod cum nemo, nisi iustus, possit saluari; quis tam ausu temerario, hominem magni elemosynarium, adulterum tamen, vel sacrilegum iustum appellabit? Iustus, & rectus homo est, qui bene se habet ad Deum, ad proximum, & ad seipsum. Quam ob causam, aliqui Patrum, omnia bona opera reuocant ad illa tria, orationem, eleemosynam, & ieiunium, que respiciunt Deum, proximos, & nos ipsos, ut Aug. lib. de perfectione iustitiæ responsione 17. & in Psal. 42. in fine & Leo primus serm. 2. de ieiun. sept. mensis. Bernardus in sententijs, sententia 11. Theologi verò Scholastici in 4. ad ea tria reuocant omnia satisfactoria. Sed iam primo argumento in contrarium posito respondeamus.

Dicimus ergo, illam consequentiam non valere. Nam ad hoc ut quis damnetur, sufficit unum peccatum mortale, & ideo propter hoc solum, quod quis non faciat misericordiam, merito sine misericordia iudicatur. At ut quis à damnatione liberetur, non sufficit unum peccatum vitæ, sed omnia: Iuxta illud Iacobi 2. b. *Qui in uno offendit, factus est omnium reus.* Deinde, de quocunque bono opere dici potest, quod qui illud fecerit, consequetur vitam æternam, subintelligendo, si habuerit alia requisita, putam fidem, & charitatem.

Adde, quod Beatitudo, quæ communiter in scripturis tribuitur bonis operibus, sub varijs rationibus appropriatur varijs bonis operibus, vt patet Matth. 5. in Beatitudinibus; sic è conuerso, varijs peccatis appropriatur æterna damnatio sub varijs rationibus, etiam si eadem singulis peccatis debeat; & hoc modo ait D. Iacobus. *Iudicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam;* & Paul. ad Gal. 5. cum nomine operum carnis plurima peccatorum genera enumerasset, de omnibus concludit, *quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.*

Ad

A Ad secundum respondeo, quod quamuis Christus illa tantum opera enumeret, non tamen excludit alia. Imo ex alijs locis scripturæ colligitur, etiam ex alijs bonis operibus premiandos esse homines, & ex alijs malis damnandos.

Ad secundum.

Cur autem particulariter ibi Christus ea tantum opera enumerauerit quatuor dant Doctores rationes.

Orige. tract. 4. in Ioan. dicit, quod per illa opera misericordiæ spiritualiter intellecta, significantur omnia bona opera: sed videtur ratio nimis mystica.

Prima ratio Orige.

Secunda ratio est. Quod Christus voluerit ibi ea opera commendare, quæ instituta sunt in remedium peccatorum. Nam non ij saluandi sunt in iudicio tantum, qui non peccauerint, sed etiam, qui pro peccatis debitam agentem penitentiam, satisfecerint, & peccata sua redemerint, quod maxime fit per hæc opera misericordiæ. Sicut è contra damnabuntur, qui sua peccata redimere noluerint. Est Chrysof. homil. 5. de penit. & August. serm. 50. de tempore, & lib. quin. quaginta homiliarum, homil. 19.

Secunda ratio.

D. Chrysof. D. Aug.

Tertia ratio est. Quod voluerit Christus, nos arguentari à minori ad maius. Si enim danda est æterna Beatitudo hominibus propter has elemosynas, & perfectiora opera? Et si propter horum operum defectum damnandi sunt homines, quanto magis propter peccata enormia & grauiora? Ita Gregor. 3. par. pastoralis curæ, & D. Thom. in illum locum Matthæi.

Tertia ratio.

D. Greg.

Quarta ratio est. Quod uoluerit Christus ea opera nobis commendare, quibus iuuatur proximus; & ita ad eorum commendationem, solum horum meminisse uoluit, ubi agebat de iudicio. Est hæc ratio Chrysof. & Theophil. in illum locum Matth. & August. lib. 21. de Ciuit. cap. 20. secundum autem quamcunque rationem nihil facit ad errorem.

Quarta ratio ex D. Chryso. & Theophil. & D. Aug.

Ad tertium respondet Augustinus loco citato dupliciter. Primò enim illud intelligit de remissione, nõ quorumcunque peccatorum, sed uenialium, quæ remittuntur per orationem Dominicam, & per hoc quod homines remittunt alijs debita: & probat. Quia loquebatur Christus eum Apostolis qui erant iusti, & non ait Christus *remittet uobis qualiacumque peccata, sed uestra*, qui estis iusti.

Ad tertium respondeo primo ex D. August.

Ratio solutionis.

Respondet deinde, quod licet intelligatur de remissione peccatorum quorumcunque; tamen semper sunt intelligenda.

Respondeo secundum.

da alia necessaria ad remissionem peccatorum. Illud enim plurimum valet ad remittenda peccata; sed si ad sit poenitentia cum alijs necessario requisitis, & (vt dictum est) peccatorum remissio datur homini propter quaecumque bona opera, sed ea ratione appropriatur huic operi, quo dimittimus alijs peccata, & debita.

Ad quartum. D. Basil. D. Chrysof. D. Ambros. Theophil. D. Aug. D. Greg. Naz.

Ad quartum. Locus Lucae iam superius expositus est; lege Basilium q. 27 r. ex brevioribus: Chrysof. homil. 33. & 60. ad popul. Ambros. sermone 30. & 31. & in illud cap. 1 r. Lucae, & Theophil. ibidem: Aug. Psal. 125. Nazian. in orat. cit. & semper intelligendum est, quod ex conditione operis, & nisi sit impedimentum, & etiam adsint alia necessaria requisita, eleemosyna mundat animam a peccatis, id est, efficax esse remedium ad obtinendam remissionem peccatorum, vt larius dicta Sanctorum exponendo, dicemus.

Tertius error Buceri.

Tertius error est eorum Haeticorum, qui, vt superius dictum est, docent, solas eleemosynas, vel ea opera quibus proximo iuuantur, esse bona opera; & aliquam vim habere ad consequendam uitam aeternam ita docuit Bucerus in cap. 5. Matth. & in lib. de iustificatio. contra Albertum Pignium: quem errorem refert Canis. in corruptelis verbi Dei, cap. 1 r. Et illorum fundamentum, fuit illud Matth. 25. Vbi solum connumerantur haec opera praemianda in iudicio. Verum, & ex scripturis, & ex dictis, & ex his, quae dicentur, manifestam falsitatem sententiam hanc continere iudicabitur.

Quartus error. Dicentium eleemosynam ex opere operato remittere peccata sicut baptismum.

Quartus error est dicentium, eleemosynam ex opere operato, habere vim remittendi peccata sicut Baptismus, & caetera Sacramenta: non quidem quod existenti, & perseveranti in peccatis, per eleemosynam illa remittantur: sic enim nec Sacramenta remittunt; sed quod sine obice ita remittantur peccata per eleemosynam, sicut per sacramenta. Quamuis Auctor huius erroris non plane reperitur. Fundamenta autem, huius sunt rationes posita in principio quaestionis, in qua intendimus illum praecipue confutare; pro cuius solutione duo notanda sunt.

Nota primò.

Primum. Quod eleemosyna dupliciter potest considerari, vno modo (vt dicunt) materialiter, puta ipse actus eleemosynae, Alio modo formaliter, quatenus imperatur ex charitate propter Deum.

Nota secundò.

Secundò notandum est. Eleemosynam remittere peccata,

A cata, multipliciter posse intelligi.

Primò instrumentaliter, sicut sacramenta.

Secundò formaliter, sicut dilectio Dei, & contritio, quae simul cum peccato esse non possunt, sed expellunt illud.

Tertiò, quòd satisfaciatur pro peccato, id est, minuat, vel dimittat poenam peccati.

Quartò tanqua dispositio, & motiuum, per quod Deus per suam misericordiam facienti eleemosynam remittat culpam.

His suppositis, respondeo ad quaesitum per aliquas conclusiones.

Prima conclusio. Eleemosyna neque secundum substantiam actus, neque formaliter dat gratiam ex opere operato, sicut Sacramenta. Conclusio est de fide, & probatur.

Quoniam nullum aliud opus extra sacramenta sic dat gratiam, vt communiter Theologi in 4. d. 15. & 16.

Secundò. Quia a scriptura, & Patribus tribuitur eleemosyna: vis iustificandi, non tanquam alicui signo sensibili, vt tribuitur sacramentis; sed tanquam operi bono ex misericordia, & charitate facto; ergo hanc vim trahit eleemosyna ex opere operantis.

Tertiò. Quia materialiter potest fieri ab existenti in peccato mortali, & sic esse cum illo. Formaliter autem sumpta, praesupponit poenitentiam, & charitatem, quae est forma omnium virtutum, & sic eleemosyna tunc tribuitur remissio peccatorum.

Secunda conclusio. Eleemosyna secundum suam substantiam, non est dispositio vltima, & certa, seu infallibilis gratiae. Explico. Qui est in peccato mortali, si aliud non habeat, quam dare eleemosynam, nunquam iustificabitur. Conclusio est de fide 1. Corinth. 13. Si distribuerò omnem substantiam meam in cibos pauperum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. & ex Concilio Trident. Sess. 6. cap. 6. & 14. cap. 4. Contritio est vltima dispositio ad gratiam. Adde quòd multi magni eleemosynarij damnantur de facto.

Tertia conclusio. Eleemosyna secundum substantiam sumpta, inter omnia opera est optima dispositio vt quis consequatur a Deo, quae ei desunt, vel quae necessaria sunt ad consequentem gratiam. Explico. Qui est in peccato mortali, & facit eleemosynas, non iustificatur, sed per eleemosynas

Eleemosynas remittere peccata quadrupliciter intelligitur. Primo. Secundò. Tertio.

Quartò.

Prima conclusio. Eleemosyna neque secundum substantiam actus, neque formaliter dat gratiam ex opere operato sicut sacramenta.

Conclusio est de fide. Probatur primò.

Secundò.

Tertiò.

Secunda conclusio. Eleemosyna secundum suam substantiam non est dispositio vltima & certa ad gratiam. Explicatur conclusio.

Concl. est de fide.

1. Cor. 13.

Concil. Trident.

Tertia conclusio.

Eleemosyna secundum substantiam sumpta, est optima dispositio vt quis consequatur a Deo quae ei desunt ad consequentem gratiam.

Explicatur conclusio.

mosynas disponitur, & sunt motiua, quibus Deus illum moueat ad contritionem, & amorem sui. Hæc virtus, & vis eleemosynæ habetur ex duobus.

Nota.

Primò ex promissione Dei in scripturis, vt videre est in locis supra citatis.

Secundò concessum est hoc à Deo eleemosynæ, vt ad actum reducat misericordiam, & amorem Dei: Deus enim ex summo amore, quo diligit homines, inclinatur ad remouendas hominum miseras, & indigentias. Omne ergo opus, quo expellitur indigentia proximi, est gratissimum Deo, & conforme præfatæ eius uoluntati. Vnde uiri, qui ex pietate faciunt frequentes eleemosynas propter Deum, ut plurimum conuertuntur ad Deum, & remissionem, peccatorum consequuntur; & hoc intelligit Bañes etiam si illas frequenter in peccato mortali, ex fragilitate, non ex malitia, aut contempna. Et in hunc sensum Sancti, & Theologi loquuntur, dum dicunt eleemosynæ inesse uiam remittendi peccata, ut Matth. 5. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Prouerb. 14. *Qui miseretur pauperum, beatus erit;* & cap. 26. *scæneratur Domino, qui miseretur pauperum.* Et sic intelligendus est D. Th. in 4. d. 46. dicens, quod disponitur homo per eleemosynam, ad hoc vt poeniteat aliquando. Imò Caiet. dicit, quod eleemosyna spiritalis, per quam offensa fratrum per reconciliationem remittuntur, habet hoc privilegium speciale, quod aliquando illas facientibus Deus remittit peccata. Quod non infallibiliter, uel certè accipiendum est, sed frequenter; & ut plurimum, iuxta illud: *Pater vester dimittet vobis peccata vestra, si dimiseritis unusquisq; fratri suo de cordibus vestris.*

Viri qui ex pietate faciunt eleemosynas propter Deum, ut plurimum conuertuntur ad Deum. Bañes. Nota bene. Quo. sancti intelligunt eleemosynam remittentem peccata. Matth. 5. Prouerb. 14. Prouerb. 26. D. Tho. Caiet.

Quarta cõcl. Eleemosyna formaliter sumpta id est, vt ex charitate procedit, est proxima dispositio ad gratiam. D. Tho. D. Aug. Quinta cõcl. Eleemosyna habet aliquos fructus temporales. D. Cypria. D. Chry.

Quarta conclusio. Eleemosyna formaliter sumpta, id est, ut ex charitate procedit, est proxima dispositio gratiæ; quodlibet enim opus ex charitate manas meritorium est, auget multum gratiam; conseruat illam, & minuit peccatorum pœnas. Et licet hoc habeant omnia opera meritoria, specialius tamen habent opera misericordiæ. Vnde D. Tho. in 4. d. 15. ar. 2. q. 2. ait, quod inter opera satisfactoria eleemosyna est magis satisfactoria. Lege Aug. super Psal. 102. & 125.

Quinta conclusio. Eleemosyna habet aliquos fructus, seu effectus temporales. Vnde Cyprianus, serm. de eleemosyna, & Chrysof. homil. 42. in Genes. & 34. ad Popul. & homil. 9. de poenitentia, dicunt eleemosynas habere duos fructus

A fructus temporales. Primus est, quod per eleemosynam multiplicantur opes, & diuitiæ. Quod probat exemplo Viduæ Sareptanæ, quæ parum olei, & farina dedit Prophetæ, & idè illa farina non defecit &c. Item ex eo, quod Christus uoluit quinque panes, & duos pisces in manibus Apost. multiplicari, dum alijs dabant. Prouerb. 28. *Qui dat pauperi, non indigebit; Qui despicit deprecantem, penuriam sustinebit,* Et ad Hebræ. 9. *Qui autem administrat semen seminanti &c.* & Matth. 5. *Respicite volatilia cæli &c.* & cap. 10. *Primum querite regnum Dei, & hæc omnia adijcentur vobis.*

Primus fructus. Eleemosyna multiplicat opes.

Prouer. 28. Heb. 9. Matth. 5. Matth. 10. Secundus fructus est, quod eleemosyna producit uitam temporalem. Act 9.

Alter effectus est, quod conseruat, & producit uitam temporalem, & liberat à morte temporali. Quod probatur ex illo Act. 9. de Tabita, quæ suscitata est precibus eorum, qui ab ea eleemosynam receperunt. Et August. serm. 44. ad fratres in Heremo ait, *se nunquam legisse, facientes eleemosynas mala morte periisse.*

D. Aug. Nota dictū.

D. Greg. lib. 12. Moral. ca. 25. reprehendit illos, qui eleemosynam faciunt propter hunc finem, ut diutius uiuant, quoniam (ait) *unicuique præstitus est in præscientia Dei proprius finis, qui mutari non potest, nisi forte Deus bonis operibus constituerit uitam longam, pessimis autem breuem.*

D. Greg.

Ex his quæ dicta sunt, planissima patet responsio ad argumenta facta in principio quæstionis. Verum singulis etiam sigillatim satisfaciamus.

Ad primum ex scripturis, & ad secundum ex dictis Patrum, iam responsum est, quod eleemosyna ante iustificationem habet vim impetrandi, & merendi de congruo iustificationem. In homine uero iam iusto si fiat ex charitate auget ipsam iustitiam, & meretur de condigno uitam æternam, & est opus satisfactorium pro pœna debita peccato, ipsi iusto post remissionem culpæ.

Ad primum,

Adde, quod neque infallibiliter iustificatio coniuncta est cum eleemosyna, sicut est coniuncta cum alijs actibus bonis, puta charitatis, poenitentia, & martyrij. Nam constat esse peccatores grauissimos, qui tamen faciunt largas eleemosynas.

Iustificatio non est infallibiliter coniuncta cum eleemosyna.

Ad secundum. Dicimus, quod Patres attribuunt effectus illos remissionis peccatorum, & consequentis beatitudinis eleemosynæ, solum secundum quandam communem rationem, ut est tantum quoddam bonum opus, & sic ei tribuuntur, vt connumeratur cæteris bonis operibus, ut Prouerb.

Ad secundū. Quomodo Patres effectus remissionis peccatorum, tribuant eleemosynæ.

Prouerb. 2.
Prouerb. 16.
Matth. 5.
Act. 10.
D. Cypria.

Nota.
Propter mul-
tas causas tri-
buitur aliqñ
eleemosynæ
remissio pec-
catorum.
Prima causa.

Ioan. 4.

Rom. 13.

1. Cor. 13.

Ioan. 13. & 15.

Secunda causa.

Prou. secundo. *Misericordia, & fide purgantur peccata, &* C
cap. 16. *Misericordia, & iniquitate redimitur iniquitas, &*
Matth. 5. Non soli misericordiæ promittitur Beatitudo,
sed alijs virtutibus, & Act. 10. Cornelio dicitur, *Orationes*
tua, & eleemosyna tua ascenderunt ad Deum, & c. Et inter
Patres, Cyprianus sermonem illum habuit non solum de
eleemosyna; sed etiam de alijs bonis operibus: licet inter
ea multum commendat eleemosynam. Vnde sermonem
concludit, tribuendo omnes illos effectus, de quibus erat
loquutus, bonis operibus.

At uero aliquando tribuuntur hi effectus misericordiæ,
& eleemosynæ, tanquam eis maxime proprij, propter mul-
tas causas. Prima est, quia eleemosyna eo ipso quod est
actus misericordiæ, est etiam ex proprio genere actus char-
ritatis erga proximum, & actus valde perfectus: quia con-
sistit non modò in affectu, sed etiam in opere, dum subue-
nitur proximo, cum maxime indiget; charitati autem tri-
buuntur illi effectus tanquam maxime proprij charitatis.
Et licet hi effectus sint maxime proprij charitatis in Deum;
tamen quia charitas comprehendit etiam amorem proximi;
Imò charitas in Deum præcipue manifestatur in dile-
ctione proximi, iuxta illud Ioan. quarto: *Qui non diligit fra-* D
tre suam, quomodo diliget Deum quem non videt? Idcirco
huiusmodi effectus, id est, remissio peccatorum, & conse-
quentio Beatitudinis, tribuuntur huic actui charitatis in
proximum, id est, eleemosynæ, tanquam maxime eius prop-
rij. ob quam rationem, sepe etiam in scripturis, ea quæ di-
cenda essent maxime de charitate in vniuersum, & maxi-
me de charitate in Deum, dicuntur de charitate in proxi-
mum. Nam ad Rom. 13. In hac dilectione proximi (ait
Apost.) omnem Beatitudinem sitam esse: & prima Corin.
13. Commendans charitatem super omnia, videtur solum
loqui de charitate proximi, de qua accipienda sunt omnia
illa: *Charitas patiens est, benigna est, & c.* & commendans
Christus charitatē Io. 13. & 15. agit de charitate Proximi.

Secunda ratio est, quia per eleemosynam quis alteri mi-
seretur, & de suo tribuit indigenti, uel remittit alteri debi-
tum. Quare hoc ipso videtur mereri, ut idem sibi præste-
tur ab alio; quod non solum ipsa ratio naturalis docet, sed
etiam lex Christi, qui dicit, *Dare, & dabitur vobis, dimitti-*
te, et dimittentur vobis: Quia mensura mensi fueritis, remetietur
vobis. Qui aut eleemosynam dant pauperi, maxime videntur
id

A id à Deo recipere, cum à pauperibus quibus dant, nihil
recipere possint. Et quoniam eis datur ex amore Dei, &
ut sunt eius creaturæ; cumque Deo principaliter dentur
eleemosynæ; ideo ab eo retributio expectari debet. Vnde
Chryf. comparans opus eleemosynæ cum suscitatione mor-
tui, dicit *illud esse maius, quia per eleemosynam confertur*
beneficium Deo; per hanc vero recipitur; & communiter
dicunt Patres, eleemosynas Deo, & Christo dari. Debet
etiam hæc retributio fieri non de bonis temporalibus, sed
spiritualibus, ne homines spe temporalis retributionis mo-
ueantur ad dandas illas, & quia à Deo ea expectanda sunt
bona, quæ eius decent magnificentiam, & dignitatem, qua-
lia sunt bona spiritualia.

Tertia ratio. Quia qui dant eleemosynas, multiplicat
sibi apud Deum intercessores, ut Act. 9. & Luc. 11. Vnde
dare bonis, & Sactis hominibus eleemosynas, melius erit.
Sic Chryfost. intellexit illum locum Matth. *Qui recipit*
Prophetam (id est, iustum) mercedem Prophetæ accipiet, id
est, fiet particeps operum iusti; & affert illud ad Corint. 8.
In hoc tempore, uestra abundantia, illorum inopiam suppleat.
B Quamquam etiam & hi, qui malis dant eleemosynas, non
careant hoc auxilio. Nam loco ipsorum, qui eas accipiunt,
ipsemet eleemosynæ intercedent apud Deum. Ita Chryf.
hom. 33. ad Popul. & 7. & 9. de pœnit. & Psal. 48. docet, *Eos*
qui nos in æterna tabernacula recipiunt, esse ipsas eleemosy-
nas, ut habetur Act. 10. de eleemosyna Cornelij.

Ex his colligitur formalis respõsio ad Patres. Tribuitur
enim eleemosynæ remissio peccatorum, ut est opus mise-
ricordiæ, & charitatis: quocirca non ex opere operato, &
sensibili signo, sed ex opere operatis, atq; id (nisi aliud im-
pedimentum sit) ex actu ipso misericordiæ efficitur. Ea
verò comparatio inter Baptismum, & eleemosynam, illud
sibi vult, scilicet per Baptismum remitti peccata sine alia
satisfactione, & laboriosa pœnitentia; at post Baptismum
non remitti, nisi per bona opera, & labores, inter quæ ope-
ra principem locum obtinet eleemosyna.

Ad tertium. Dicimus, diuersam esse rōnem Martirij, &
& eleemosynæ. Martirium enim hoc habet ex privilegio
speciali, dicente Dño: *Qui me confessus fuerit coram hoibus,*
conferetur et ego eum coram Patre meo; cum sit Baptismus
sanguinis, ut cõiter Scholast. in 4. d. 3. & Cyp. lib. de exhor-
tatione ad martirium, & lib. 4. epist. 2. ad Antonianum, Ter-
tull.

D Chryfost.
Opus eleemo-
synæ est ma-
ius quam sus-
citatio mor-
tuorum.

Tertia causa.

Lucæ 11.
D. Chryf.
Matth.
Quid est, mer-
cedem Pro-
phetæ accipe-
re.
D. Chryf.

Act. 10.

Respondetur
ad Sanctos
Patres.

Ad tertium.
Martirium ex
privilegio spe-
ciali hæc, ut
remittat pec-
cata:
D. Cyp.
Tertull.

tall. lib. de Baptif. & Cyril. Hierofol. catech. 3. Aug. lib. de Baptifmo contra Donatiftas c. 2. & habetur de con fec. d. 4. can. Baptifmi vicem, & de fide ad Petrū li. 6. quod refert can. firmitimè de confec. d. 4. & lib. 13. de Ciui. Dei c. 7. & Bernar. plenè in epift. 77. Atq; Vgo li. 2. de facramen. par. 6. c. 7. Nazian. orat. 2. de Epipha. & Cyril. lib. 2. in Leuitic. & Hieron. in illud Ephel. 4. *Una fides, unū Baptifma.* Et quāuis martyriū non fit uerè. Baptifmus, feu facramentū, vt docet S. Tho. 3. par. q. 66. non enim habet rōnem signi, nec formam verborum, nec concurrat opus martyrij actiue ad gratiæ productionē, quod ex se facit facramentū, fed tantū difpofitiue nec imprimat characterem: tamen quia per effufionem sanguinis homo affimilatur paffioni Chrifti, ut Apoc. 7. Luc. 12. & Marc. 10. fupplet vicē Baptifmi, ficut & penitentię. Adde, qđ poffet negari antecedēs argumēti. Quia adhuc certū inter Scholaflicos nō est, martyriū fine penitentiā ex vi operis remittere culpas. Sotus. n. & Martinus Ledefmus, in 4. diff. 3. q. vnica, ar. 11. docēt, martyrium tm̄ dare gratiam ex opere operantis, nec per illud cōferri aliū gradū gratiæ, nifi illū qui refpondet merito gratiæ martyrum. Vnde D. Paul. dicit, *Si tradidero corpus meū ita, ut ar deā, charitatē autem,* (que profectō deteftationem peccati includit) *non habēā, nihil fum.* Nobis tamē probabilior fententia est, martyriū ex opere operato, primā gratiam conferre, & attritū ēt cum imperfecta pōnitentiā (dummodo affectū ad peccatū non habeat) in martyrio iustificari & faluari. Ita hēt exprefse D. Th. in 4. d. 4. q. 3. ar. 3. q. 3. ad 1. & q. 4. per torum; Ioan. maior in 4. d. 4. q. 3. & Gabr. & alij ibidem. quod ēt D. Cypr. afferit in epift. ad Iubaianum ijs verbis: *Nunquit potest vis Baptifmi esse maior aut potior quam Confessio? quam passio?* Nam martyriū pp Deū neceffariō includit dilectionē Dei super oīa iuxta illud Ioan. 14. *Maiore charitatē nemo habet, quam ut aīam suā ponat quis pro amicis suis.* Et pp hūc folū amorē exprefsum in martyriō, diligit quis à Deo. Vnde catechumenus confequitur p martyriū gratiā, ac si Baptizatus fuisset, ut Aug. ad Fortunatū dicit, & hī can. catechumenū, de cōfec. d. 4. In circuncifione uerò quāuis daret gratiā; non tm̄ ex vi operis, fed ex fide in Chriftū venturū; vnde à Paulo appellat *signaculum fidei*, vt D. Tho. 3. par. q. 70. ar. 4. & Scholast. præfertim Sotus 4. d. 2. q. 1. ar. 1. atq; hæc de Secundo Lib. dicta sint satis: iam ad tertium librum accedamus.

Cyrl. Hiero.
D. Aug.
D. Bernar.
Vgo.
Greg. Nazia.
D. Cyril.
D. Hiero.
D. Thom.

Opus martyrij non concurrat actiue ad gratiæ productionē, neque imprimat characterem.

Apoct. 7.
Luc. 12.
Marc. 10.
Nota.
Sotus.
Ledefmus.
D. Tho.
Gabr.
D. Cypr.
Ioan. 14.

In circuncifione nō datur gratia ex vi operis, sed ex fide in Chriftū venturū.
D. Thom.
Sotus.

RVTILII

RVTILII
BENZONII
ROMANI,

Episcopi Lauretani, & Recanatensis.

LIBER TERTIVS.

De fuga in Bello,

In hoc tertio Libro, non est nobis animus repetere ea, circa fugam personarum Ecclesiasticarum, in persecutione Tyranni, & Hæretici, quæ superius diffusè satis dicta sunt: hoc enim ut ait Tullius, esset eundem cibum variatis tantum coloribus, discumbentibus, non sine magno fastidio degustandum proponere. Sed nouas aliquas in hac materia (Oriente bello etiam iusto, inter Christianos) difficultates proponemus, quibus clarè pateat, num hæ personæ Ecclesiasticæ, hoc calamitose tempore, non fugere teneantur. Vnica tantum disputatione in hoc libro contenti erimus, in qua octo quæstiones ventilandæ sunt.

Quod sit proprium auctoris in hoc libro.

Prima erit de natura Belli, eiusq; causâ, & effectibus.
Secunda. An bellare sit peccatum?
Tertia. Pleraque dubia circa belli materiã proponentur.
E Quarta.

Quarta. An Clerici, tempore belli, fugam possint arripere?

Quinta. An Papa possit dispensare cum Clerico ad bellandum?

Sexta. Quid Episcopus, seu Prælati circa personas in duello bellantes agere teneatur?

Septima. An Ciues Catholici, teneantur fugere, & deserere Ciuitates quas hæreticus potens inuasit, & occupauerit, & ad Catholica loca se se recipere?

Octaua, & vltima. An populus Christianus, debeat se opponere pro uiribus, armisq; illi Hæretico, cui aliàs (scilicet hæresi) iure successionis, regnum deberetur?

QVAESTIO PRIMA

Quid sit Bellum, quæ causa, & quis effectus eius?

Quid sit bellum.
Bellum in quo differat à prælio.

Plinius.
Pugna vnde dicta sit.

Bellum per anaphrasim dictum est.

D. Aug.

BELLUM (vt ab ipsius nomine incipiamus) **D** Hostium discordia est mutuo sibi ipsis arma inferentium. Differt autem à prælio. Hoc enim est ipsius Hostium conflictus: vnde prælium a premendo dictum est eò quòd hostem premit. Et si prælium pugna etiam quandoque nominetur. Hæc differentia desumpta est ex Plinio cum ait: *Populum Romanum nullo bello, multis verò prælijs fuisse superatum.* Pugna autem, à pugno nomen accepit, quoniam dimicantes, eò quòd ferrea arma non haberent, strictis compressisque manibus, concluso pugno se ipsos percuterent.

D. Hieronymus lib. 3. epistolarum, mansione 33. Bellum sic nominari dicit per antiphrasim, quasi non bellum aut pulchrum, sed malum, & informe. Vnde sicuti Parcæ appellatæ sunt à contrario effectù, quasi non parcant, & lucra quasi non luceat; sic bellum, quasi non bellum nominatum est. Quod etiam sequuntur D. Aug. & D. Cyprianus, ad Donatum, cuius verba sunt hæc. *Madet orbis mutuo sanguine, et homicidium cum admittunt singuli, crimen est; virtus vocatur, quia publice geritur impunitatem sceleribus acquirit, non innocentiã ratio, sed sanctorum magnitudo.* Et profecto non modò non est bonorum hominum bellare, sed

nc

A ne latronum, aut ne hominum quidem, belluarum est iste furor, unde bellum nomen accepit, ut in officijs sub significat Cicero, & Festus aperte testatur.

Bellum autem, quod est totum, multas habet partes, quas pugnas appellamus. Vt Cannensis, & Trimensis. In uno autem prælio, multæ pugnae sunt. Aliquando enim est in cornibus, ad leuam, & sinistram, aliquando in medio, quandoq; etiam in extrema parte geritur: quas omnes pugnas, alio uocabulo, alas prælij, vel corniculâ nominamus.

Bellum igitur totum est quod cernitur armatorum, non vno solum die, sed multis mensibus, aut annis perdurans. Pugna uno die perdurat: prælium autem, quod pugnae pars est, non die tota, sed vna, duabus, tribus, vel quatuor horis concluditur.

Hoc igitur bellum, primò duellum appellatum est, eò quòd inter duas partes se mutuo confringentes gereretur, & detrasta littera, d. & v. in b. conuersa, duellum, in bellum fuit commutatum. Nunc autem propriè bellum illud est, quod plurimos habet se ipsos debellantes, duellum verò illud, in quo duæ tantum personæ ad dimicandum concurrunt: vel si plures sunt, non multi in vnum, sed vnus in alterum solum insurgit.

Et sanè bellum à peccato, & per peccatum incepit. Caro enim quæ mediante gratia, & iustitia originali, in felici illo innocentiæ statu subiecta erat rationi, & hæc Deo, post peccatum, contra spiritum seu rationem rebellauit: hæc autem rationis pars superior, in Deum quoque insurrexit. Hinc animalia cuncta oblita humanæ seruitutis, contra homines ex aduerso pugnarunt, & homines inter se ipsos, Cain incipiente, fratrem suum Abel iustum enecante.

Quod autem contra hominum naturam sit prælium, & à peccato tantum dimanauerit, patet ex Clemente Romano, qui lib. 2. recog. contra Simonem Magum bellicum canentem sic ait: *Quod times (inquit) crebrò audire de pace? An ignoras quia perfectio legis pax est? ex peccatis enim bella nascuntur, & certamina, ubi autem peccatum non sit? ubi pax est, in disputationibus veritas, in operibus iustitia inuenitur.* Et in commentarijs Tertulliani, lib. de corona militum sic dicitur. *Deus optimus Maximus, hominem ut ad pacem, & beneuolentiam intelligeret se genitum, armis ab ipsa conditione priuauit, dotauit uero ratione, et oratione, quibus se se tutaretur, controuersias desineret, amicè, & pac-*

E 2 catè,

Bellum belluarum est, non hominum.

In vno bello, multæ sũt pugnae.

Pugna uno die perdurat. Prælium vna, duabus, uel tribus horis perdurat.

Bellum primò duellum appellatum.

Quid propriè sit modò bellum, & quid duellum.

Bellum per peccatum incepit.

Quæ rebelliones post peccatum subsecutæ sunt.

Clemens Romanus.

Bella, & capti-
uitates, quo-
modo intro-
ductæ sint.

Cicero.

In bellis om-
nia sunt mi-
sera.
Nota dictum.

Bellum ge-
rere pro cau-
sa iusta, est
bonum.
Hugo Caren.
D. Greg.
D. Bernar.
D. Aug.
Klingius.

D. Tho.
D. Anton.
Alfon. à Cast.
Sotus.
Sixtus Senen.

Nota contra
Erasinum.

Origen.

Salustius.
Bellorum cau-
sa, ipsa regnan-
di libido ex-
stitit.
D. Isidor.
Ninus Assy-
riorum Rex
primus fini-
timis bella in-
tulit.

eatè, si que incidere aliquando.
Iustinianus ipse, bella testatur, *Vitio hominum introducta, iure secundario captiuitates sequitas, qua sunt naturalis iure contrarie.* Marcus item Tullius, qui tantum sibi laudis usurpat, ut se semper pacis authorem, pacis alumnum iactitet, epist. ad Marcellum, bellum non probat nisi: *Faussum, & necessarium, cum nulla nisi in armis relinquatur spes salutis.* Quod si ab eo petas rationem, statim respondet: *Quoniam in bellis omnia sunt luctuosa, & misera.* Atque illud miserius, quod uictoria sapius deuoluitur ad nequiores, vel si ad meliores, non raro reddit insolentiores. *Non mirum est ergo (inquit) si lamianam, et carnificiam hominum, commune multorum homicidium, et latrocinium sit, quomodo bellum definitur.*

Pro iusta quidem causa bellum gerere, bonum est, & nemo dubitat. Sic habent Hugo Carensis, D. Gregor. D. Bernardus, & D. August. de verbis Apostoli. Item in quest. epist. ad Bonifacium, & lib. contra Faustum 27. à cap. 74. vsque ad 79. & epist. ad Marcellinum, quæ est lib. 5. epist. & habetur fusè in decretis, causa 23. q. 2. can. noli, & sequentibus. & causa 23. q. 8. can. de Episcopis. Quod etiã asserit Klingius lib. 5. cap. 3. in ea quæst. An Christiano liceat in Turcas bellum mouere. & D. Thom. 2. 2. q. 4. ar. 2. & D. Anton. 3. par. titu. 4. de militibus, & multiplici bello, Alphonsus de Castro, lib. 3. aduersus hereses, verbo bellum, Soto li. 4. de Iust. & iure. & Sixtus Senen. in sua Biblio. annot. 115. & 156. aduersus commentationes Ioannis Feri, super illud Matth. *Conuerte gladium tuum in vaginã*: aduersus Erasmus, qui annotatione in cap. 22. Lucæ colligit ad suam sententiam, noluisse Origenem 2. cõtra Celsum, Christianos belligerare; cum omnes belli conditiones etiam iustificas condemnet. Verum illud dolendum est, & sanguineis lachrymis deplorandum, non modò iusta de causa bellum non iniri; sed quod peius est, iniuste, contra rationis ordinem, nulla ratione dictante, nulla necessitate mouente; sed solum liuore commouente, & inanis gloriæ, ac regnandi cupiditate impellente, à principio bella inter homines exorta fuisse. Vnde Salustius in coniuratione Catilinæ ait, *bellorum causam, ipsam regnandi, & dominandi libidinem extitisse.* Quod confirmat D. Isidorus lib. 18. originum, siue ethimologiarum, qui *primum publici in mundo belli authorem Ninum Assyriorum Regem Belis filium*

exti-

A. extitisse ait, qui finibus suis non contentus, humana Societatis foedus irrumperens, exercitus ducere, aliena uastare, liberos populos aut trucidare, aut subicere, vniuersamque Asiã usque ad fines Lybia noua seruitute perdomuit.

Sic ait etiam Diodorus Siculus, lib. 3. D. Hieronymus in 2. cap. Osee. D. Aug. lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 6. & lib. 16. cap. 17. & lib. 18. cap. 22. Iustinus lib. 1. eitis verba sunt hæc. *Anse Ninum, fines Imperij tueri magis, quam proferre mos erat. Intra suam cuiq; patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus Rex Assyriorum, veterum, & quasi auitum gentium morem, noua Imperij cupiditate mutauit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, ad Lybia terminos vsque perdomuit. Domitis enim primò proximis, cum accessione virium, ad alios fortè transiret, & proxima quaque uictoria, instrumentum insequentis esset, totius Orientis populos subegit, cuius Regnum (quousq; transferretur ad Medos) mille ducentis, & quadraginta annis perdurauit.*

Sed quid de Mithridatis Asiæ Regis crudelitate, & regnandi pariter cupiditate dicemus? Hic ut Romano poteretur Imperio, eorumque uim cupiens eneruare: inani elatus gloria, maxima crudelitate coniuncta, publico ædicto Romanos omnes Asiã percurrentes, & in ea commorantes, uno die interimi iussit, quod & factum est. *Quam quæso (inquit Aug.) illa miserabilis rerum facies erat, subito quemque ubicunq; fuisset inuentus, in agro, in via, in Opido, in domo, in uico, in foro, in templo, in lecto, in conuiuio, inopinatè, atque impie fuisse trucidatum? quis gemitus morientium, qua lachryma spectantium, fortasse etiam ferientium fuerunt, quam dura necessitas hospitem, non solum uidenti nefarias illas cades domi suæ, uerum etiam perpetrandi. Ab illa blanda comitate humanitatis, repente commutatis uultibus: ad hostile negotium in pace peragendum, mutuis (ut ita dicam) omnino uulneribus cum percussus in corpore, & percussor in animo feriretur, hæc Aug.*

Sed nunquid bellorum mala, ijs tantum finibus coarctantur? Minimè: imò uerò (ut de Romano loquamur Imperio) Roma quæ duello fundata fuit, & latrocinij, & iniustis deprædationibus, & prælijs aucta, toto Romani Imperij tempore, non nisi armis, non nisi bello perdurauit. Romulus enim (à quo Roma nomen habuit) post Urbem conditam, cum ipsam uellet gentium multitudine

E 3 ampliare;

Diodor. Sicul.
D. Hieron.
D. Aug.
Iustinus.

Varij populi
à Nino Rege
superati, &
subacti.

Mithridatis Re-
gis crudeli-
tas.
Aug. lib. 3. de
Ciu. Dei. c. 22.

Mira crudeli-
tas describi-
tur ab Aug.

Roma duello
fundata fuit,
latrocinij cre-
uit, & nõ alio
nisi bello per-
durauit.

Romulus fecit
Sabinas rapuit,
& praeliorum
causa fuit.

Propertius.

Varie ciuiles
discordie nar-
rantur.
Aug. lib. 3. de
Ciu. Dei. ca.
24.

Lib. de Ciu. Dei.
cap. 30.

Bellorum mi-
seria describi-
tur.

ampliare, Sabinos petiuit, eorumque feminas ferrea vi co-
prehensas abripuit. Quod in causa fuit ut inter ipsum,
hominesque Sabinos, qui captum vicisci, & raptas eripere
volebant, crudum, ac sanguinolentum praelium interce-
deret. Cuius execrandum facinus, Propertius libro 2. sic
scribit.

Cur exempla petam Craiurum? tu criminis auctor.

Nutritus duro Romule lacte Lupæ.

Tu rapere intactas docuisti impune Sabinas,

Per te nunc Roma quid liber audeat amor?

Sed quid de Ciuilibus discordijs dicam? Gracchia dissen-
siones, Ciuiles discordias Roma excitarunt, (ut ait Aug.)

Hi enim cum uellent agros Populo diuidere quas nobilitas
possidebat, propter hoc exorta sunt funera, & primus Grac-
chus occisus est, & Postea secundus. Postmodum Lucius
Optimus Consul, iniuriarum sibi illatarum memor, iudi-
ciaria inquisitione, post multam Ciuium stragem factam, tria
milia hominum occidisse perhibetur. Ex quo intelligi pote-
rit, quantam multitudinem mortuorum habere potuerit tur-
bidus conflictus armorum, quando tantam habuit indictorum
uelut examinata conditio. Percussor autem ipsius Gracchi,
quantum ipsius caput graue erat, tanto auri pondere Consul
uendidit. hæc August. qui eodem libro, cap. 30. sic dicit.
crudelia bella Ciuilia, omnibus bellis hostilibus, auctoribus
etiam eorum fatentibus, amariora. A Mariano bello, ad
bella Sertorij, et Catilina, quorum a Sylla fuerat ille proscr-
ptus, ille nutritus, Inde ad Lepidi & Catuli bellum, quorum
alter gesta Syllana rescindere, alter defendere cupiebat: De-
inde ad Pompei, & Caesaris: quorum Pompeus sectator Sylla
fuerat, Caesar autem Pompei potentiam non ferebat. Hinc
ad alium Casarem, qui post Augustus appellatus est, peruene-
runt, usque ad tempus Christi. Et lib. 19. cap. 7. bellorum mi-
seriam describens sic dicit. Sed hoc quanta strage hominum,
quanta effusione humani sanguinis comparatum est. Quibus
transactis, non est tamen eorum malorum finita miseria.
quamuis enim non defuerint, neque hostes desint, externæ na-
tionis contra quas semper bella gesta sunt, & geruntur, tamē
ipsa Imperij latitudo peperit prioris generis bella, socialia
scilicet, & Ciuilia, quibus miserabiliter quatitur genus hu-
manum, siue cum belligeratur, ut aliquando conqueiscat, siue
cum timetur, ne rursus exurgat. Quorum malorum, mul-
tas, et multiplices clades duras, & diras necessitates, sicut di-
gnus

agnum est, eloqui uelim: quamquam nequaquam sicut res po-
stulat, possim: quis erit proluxa disputationis modus?

Horret animus (inquit Hieronymus) temporum nostro-
rum ruinas prosequi. Viginti, & eo amplius anni sunt, quod
inter Constantinopolim, & alpes Iulias, quotidie Romanus
sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam,
Dardaniam, Daciam, Thessalonicam, Achaiam, Epiros,
Dalmatiam, cunctasque Pannonias, Gothos, Sarmata, Qua-
dus, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni, vastant, tra-
hant, rapiunt: Quot matrone, quot uirgines Dei, & inge-
nuana nobiliaque corpora, his belluis fuere ludibrio? capti Epi-
scopi, interfecti Prasbyteri, & diuersorum officia Clericorum,
subuersa Ecclesie, ad altaria Christi stabulati equi; Mar-
tyrum effosse reliquia. Ubique luctus, ubique genitus, &
plurima mortis imago. Et paulo inferius. Ecce (inquit)
sibi anno preterita, ex ultimis Caucasij rupibus immissi in
nos non iam Arabia, sed Septentrionis lupi, tantas breuē
Prouincias percurrerunt. Quot monasteria capta? quantæ
fluuiorum aque humano cruore mutatae sunt? Obsessa An-
tiochia, & Urbes reliquæ, quas Halis, Cydnus, Orontes, Eu-
phratesque, præterfluunt. Tracti greges captiuorum: Arabia
Phanice, Palaestina, Aegyptus timore captiue. Non mihi se
lingue centum sint, oraque, centum, ferrea vox, omnia perna-
rum percurrere nomina possim. Neque enim historiam pro-
posui scribere, sed nostras breuiter flere miseras. Hæc
Hieronymus.

Illo bello Mariano, atque Syllano (inquit Augustinus)
exceptis his qui foris in acie ceciderunt, in ipsa quoque Urbe,
cadaueribus uici, plateæ, fora, theatra, templa completa sunt;
ut difficile iudicaretur, quando victores plus funerum edide-
runt, utrum prius ut uincerent, an postea quia uicissent. Et
idem lib. 3. de Ciu. Dei, ad Marcellum c. 25. de æde con-
cordiæ ex Senatu consulto in loco seditionum, & cædium
condita sic ait. Quid hoc aliud fuit quam irrisio Deorum?
Illi Deæ templum constituere, quæ si esset in Ciuitate, non tan-
tis dissensionibus dilacerata corrueret? nisi forte sceleris hu-
ius rea Concordia, quia deseruerat animos Ciuium, meruit
in alia æde, tanquam in carcere includi. Cur enim si rebus
gestis congruere uoluerunt, non ibi eadem Discordia fabrica-
runt? An ulla ratio redditur cur Concordia Dea sit, & Di-
scordia Dea non sit, ut secundum Labeonis distinctionem,
bona sit ista, illa uero mala? Nec ipse aliud sequens uide-

D. Hiero.
Hiero. li. j. epi-
sto. in Epitap.
Nepotiani ad
Heliodorum.

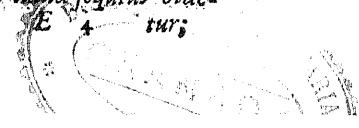
Nota varia
bella.

Bellorum ne-
fanda mala.

D. Aug.
Lib. 3. de Ciu.
Dei. c. 27.

Cur concordia
ædem Romæ
extra ædifica-
runt.

Labeon.

Roma dicata sunt tépla Febri, & Salutij.
 Nota.
 D. Aug.

tur, quâ quod aduertit, Roma etiam Febri, sicut Salutij, templum constitutum. Eo igitur modo non tantum concordia, verum etiam discordia constitui debuit. Periculosi itaque Romani, tam mala Dea irata vivere voluerunt, nec Troianum excidium recoluerunt, originem ab eius offensione habuisse. Ipsa quippe, quia inter Deos non fuerat inuitata; trium Dearum litem, aurei mali suppositione, commentata est. Unde rixa numinum & venus victrix, et raptâ Helena, & Troia delera est. Quapropter si forte indignata, quod inter Deos in urbe, nullum templum habere meruit, ideo ianâ turbat tantis tumultibus Ciuitatem, quanto atrocius potuit irritari, cum in loco illius cedis, hoc est in loco sui operis, aduersariae suae constitutam eadem esse viderit. Hæc August.

Quæ & si fabulosè commentata, atque inuenta fuerint, & si reuera templum illud, eo in loco perfiterit; non modicam tamen nobis hoc factò veritatis cognitionem attulerunt, dum concordiam extra mittentes tãquam exulem patriam, perpetuo se discordiæ pacis contrariæ, tradebant obsequio. Hinc igitur orta bella crescebant, & priuatis publicisque nascentibus odijs, augebantur. Hinc variæ discordiæ, pugnae multæ, bella cruenta, & omni plena crudelitate. Alij enim comprehensi, medijs dissecebantur, alij transfixi hastis, suplimes mortui ducebantur, & immaniter, in frustra scifi, spectandi populo proponebantur.

Quidam (ut Tertullianus in Apologia aduersus gentes, Lactantius Firmian. lib. 1. cap. 21. Aelius Lampridius, & Ambrosius Marcellinus lib. 27. dicunt) *seni quondam, ac truces, debellatis occisisq; inimicis, ostijs captiuorum Bellona Dea litabant, & Marti humanum sanguinem, in capitum ossibus, uel caluarijs (extracto tunc cerebro) bibebant.*

Sed quot, quantaque prelia mundo miserrima extitere? Quanta prelia (inquit Chrysofostomus) & quas opiniones accepimus preliorum? *Huni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi in Taisalos, & Sarmatas insurrexerunt. Nos quoque in Illyrico exules Patria, Gothorum exilia fecerunt, & nondum est finis. Quæ omnium fames, lues pariter bonum, atque hominum, caterique pecoris, ut etiam nos qui bellum non pertulimus, debellatis tamen pares non fecerit pestilentia.*

Athanafius, lib. de Incarnatione verbi, non longe à fine, docet, inter Iudeos, & gentiles bellum semper irreconciliabile fuisse: eius verba sunt hæc. *Quis unquam talis Rex fuit uel in Israel, uel in Iuda, dicant Iudei (inquisitione facta) in quo*

Tertull.
 Lactan. Firm.
 Aelius Lâpri.
 Ambros. Marc.
 Bellonæ Deæ immane sacrificium.
 Varia bella describuntur.
 Chryf. lib. 10. in cap. 21. Luc. 5. tomo 5.
 Bellum inter Iudæos, & gentiles semper fuit irreconciliabile.
 D. Athanas.

A quo spem suam omnes gentes constituerunt, ac pacem tenere? An non potius undecumque in illos aduersa, insensaque fuere? Quamdiu enim stetit Hierusalem, bellum irreconciliabile illis fuit, pugnatumq; ab omnibus contra Hierusalem. Assyrijs quidem affligentibus, persequentibus uero Aegyptijs, Babylonijs inuadentibus, et quod magis admirare, Syros conterminos hostes aduersus se belligerantes habuerunt. Nonne David contra Moabitas bellum gessit? Syros excidit? Iosias sibi à vicinis cauit, Et echias timuit arrogantiam Senacherib, contra Moesen Amalechus copias eduxit, Amorrhæi Iesunaue infesti fuerunt, qui Hierico incolebant, contra eum in acie steterunt, & prorsus nulla amicitia de ra, gentibus cum Hierusalem intercedere potuerunt. Et inferius ferè in fine libri. Olim (inquit) idololatria dedisti Græci simul & Barbari, mutua inter se bella suscipiebant, crudelēsq; in cognatos fuere, neque erat ut quisque uel per terram, uel per mare tutò commearet, nisi armata manu, ob bella inter ipsos prorsus irreconciliabilia. Hæc Athanasius.

Ex cuius uerbis, quata sit hominus rabies, & feralis crudelitas demonstratur. Morem enim prælia mouentium Aug. ex Cæsare, lib. 1. cap. 5. tomo 4. sic describit. *Rapi uirgines, pueros, diuelli liberos à parentum complexu, matres familiarum pati quæ à uictoribus collibissent. Fana atque domos spoliari, eadem atque incendia fieri, postremo armis, cadaueribus, cruore atque luctu omnia compleri.*

Sed quot (quæ so) & quanta bella, hominum sauiente ira, per orbem peracta sunt? A quibus, & quanto tempore urens hæc flamma perdurauit?

Bellum Piraticum à Pompeo.
 Bellum punicum tertium à Scipione incredibili celeritate confectum est.
 Bellum punicum secundum, cum maximis detrimentis, & calamitatibus Reipublicæ per annos 18. Romanas uires extenuauit, & penè consumpsit. In quibus punicis bellis, septuaginta fermè Romanorum millia ceciderunt.
 Bellum uerò Mithridaticum magnum, atque difficile, & (teste eloquentiæ Patre) in multa uarietate terra, marisq; uersatum, per quadraginta annos durauit.
 Samniticum per annos quinquaginta uiguit: in quo ita Romani uicti sunt, ut sub iugum etiam mitterentur.
 Pompeus in Cæsarem mouens aciem, quadraginta millia peditum habuit, equitum in sinistro cornu, septem millia,

Varia Iudæorum, & gentium bella.

Iniquitates, & mala quæ bella mouentis operari sunt.

Bella uaria, & quanto tempore durarunt.
 Bellum Piraticum.
 Bellum Punicum tertium.
 Bellum punicum secundum.
 Bellum Mithridaticum.
 Bellum Samniticum.
 Exercitus numerosi.
 Pompei exercitus quantum fuerit.

in dextro uerò præter Orientis auxilia, totam vr̄bis nobilitatem, Senatores, Prætores, Consulares: nec tamen ideò victoria potitus est, sed fracto exercitu, herbam porrexit.

Cæsar suus aduersarius, triginta millia equitum habuisse fertur ab Eutropio, equites non amplius mille.

Athyla quorū habuit bellatores. Athyla Hunnorum Rex, quingenta armatorum millia habuit.

Amuratus Turcarum Rex, cum centum hominum milibus egressus, bis Pannoniam debellauit, atque perdomuit.

Antiochus, 300. armatorum millia habuit (vt vult Plutarchus in Ruffo) quibus Romanos inuadens, multo sanguine repleuit.

Senonus etiam Brennus dux, 300. hominum millia habuit, qui Romanam primus superbiam nondum quassatam, retudit.

Carthaginenses Romanorum perpetui inimici, Sicilia cum 70. militum milibus, ducentis triremibus, & mille nauibus inuaserunt. Quos tamen superauit Timoleon Dux Corinthiorum, eorumq; infracta castra, decem desideratis milibus, diripuit.

Tamburlanus Scytharum Rex, Euphratem fluuium cū sexcentis peditum milibus, equitum uerò trecentis traiecit. Quo numero Asiam minorem obtinuit, Regem Turcarum Pazaitem captiuum duxit, Scythas, Medos, Albanos, Mesopotamiam, Parthiam, Persiam, & Armeniam sibi subiugauit.

Neque certum est, quantæ Annibalis copiae extiterint: Quidam enim centum milia peditum, & equitum 20. milia fuisse ferunt. Alij ex Gallis atque Liguribus 80. milia peditum, equitumque decem, addita testantur. Hic cum in Alpibus, triginta millibus præliatorum occumbentium gladio priuaretur; Romanas tamen vires nullo modo timuit, sed eis crudelissima bella indixi.

Darium decies centena milia militum habuisse narrat Plutarchus, qui in Alexandrum commisit prælium, sexcenta hominum milia in arenam perduxit.

Xerxes Persarū Rex, feritate summa in Græcos descendens, septingentis milibus militum, multo effuso sanguine, eorum vires prostrauit.

Sed quorū (quæso) innumeris alijs prælijs, viri bellatores cecidere? Et quidem, vt sacra prælia dimittam, Ladislaus Pannoniæ

Cæsar quorū milites habuit.

Athyla quorū habuit bellatores.

Amurates quato exercitu præliatus fuerit.

Antiochus quantam manum habuerit.

Dux Senonus quorū habuit bellatores.

Carthaginenses, quo fuerint militum robore fortificati.

Tamburlani exercitus, quātus extiterit.

Annibalis copiae quantæ.

Darij exercitus innumera bilis.

Xerxes exercitus copiosissimus.

Pannoniæ Rex, dum in Amuratem Turcarum Regem confingeret, & si uicit; quadringenta tamen millia ex suis uictoribus desiderauit.

Ad Cannas, Romanorum quinquaginta milia cæsa sunt: à Sylla ex Marianis viginta millia.

In bello Eduardi quarti Anglorum Regis contra Scotos, perierunt ex Scotis 60. milia; ex alijs, septem milia.

Carolus Martellum Regem Gallorum, Abidiramum Visigothorum Regē (qui in Galliam hostiliter irruerat) ad Burgadalam domuisse ferunt, & totum exercitum hominum 380. millium ferro prostrauisse.

Sub Ariouisto Duce, à Cæsare 80. Germanorum millia ceciderunt.

A Britannis quoque, 70. Romanorum millia, Petilio, & Suetonio Ducibus (ut Cornel. Tacit. affirmat) perierunt.

Prætermitto Magnum illum Alexandrum Philippi ex Olympiade filium, ex factis magni nomē habentem, Thebanas, Dariacas, Persicasque ipsius uictorias reticeo.

Arsacis de Parthis uictorias habitas taceo; Cyrias de Astyge palmas non numero, Prætermitto Cleomenem, Demetrium Poliuetem, Ceneum Thessaliam inuoluerabilem, Epaminundam Thebanorum Principem, eorumq; palmas reticeo. Arturum Britannia Regem singularis fortitudinis hominem nō narro; cum eo solum facto, eius strenuitas non leuiter cognoscatur, quod quadringentos, & sexaginta viros, solus ipse in prælio interfecit.

Hæc mala, & incommoda, has strages, & internecciones; sola regnandi cupido, sola nominis gloria, & æstimatio, pepererunt. prælijs augere putabant imperium finesque ipsius extendere, & non magis uirtutibus, & animi moderatione. Illò gladio pertingebant, quò laudem, virtutumque sublimitate peruenire posse desperabant. Nec mirum, si belluis in pace manentibus (quod erat ab earum natura alienum) belluarum ijs feritate induti, nulla ratione dictante, sed liuore tantum, vel superbia impellente, mutuo se cruentis bellis confecerint.

Hæc ob inanem gloriam uidimus confecta bella: pro mulieribus uerò, quas clades, ac discordias sequitas numerabimus?

Dina, ut à sacris incipiamus, filia Iacob, cum à Sichem Ciuitatis Principe raperetur; ira commoti fratres, quadam die urbem ingressi, strictis mucronibus, uniuersam terram

Ladislaus quorū habuerit præliatores. Sylla quorū Romanorum præfigauerit.

In bello Eduardi, quorū perierunt Carolus Martellus, quorū proflegauit.

Ariouistus quorū deicit.

Britanni quorū Romanorum occiderunt. Cornel. Tacit. Alexander Magnus quorū uictorias habuerit.

Varia alia bella.

Homines quò uirtutibus peruenire nequibant, eò gladio pertingebant.

Bella uaria propter mulieres exorta, & quorū strages exortæ.

ram Ciuium sanguine inebriarunt.
Cleopatra inter Ptolemæum Philopatorē patrem suū,
& Alexandrum Syriæ Regem belli seuiſſimi causa fuit.

Propter Lauiniam Latini Regis, & Amateꝝ filiam, inter
Aeneam, & Turnum, magnum bellum exortum est. cuius
factum Pontanus lib. 4. de stellis, sic ait.

*Hinc atrox bellum exoritur, pro coniuge certat
Hinc Rutulū manus, hinc fulgentibus Arcades armis
Ac tandem Victor potitur Regnoꝝ toroꝝ
Sed fato cadit infelix, caua ad antra Numyci.*

Græci in Troianos ob Helenę raptum 885. bellatorum
millia in arenam proiecerunt, nec non miserandam Tro-
iam flammis concremarunt. de quo Propertius ait. lib. 2.

*Olim mirabar, quod tanti ad Pergamam Belli,
Europa, atq; Asia causa puella fuit.*

Et libro 2. sic scribit.

*His olim (ut fama est) uicijs ad prelia uentum est,
His Troiana uides funera principijs.*

Et Ouidius libro 1. Elegiarum, inquit.

*Qualis ab Europa Phrygijs aduecta carinis,
Coniugibus belli causa duobus erat.*

Sed preliorum, & malorum causam, sequētib; Ouidij, D
& Pamphili Saxi carminibus cōcludamus. Ouidius enim
mala quæ mulieribus acciderunt, lib. 2. elegiarum paucis
his versibus narrat.

*Nec belli est noua cura mei, nisi raptā fuisse
Tyndaris, Europa pax Asiaq; foret.
Fœmina Syluestres Lapythas, Populumq; bisformem.
Turpiter apposito uertit in arma mero.
Fœmina Troianos iterum noua bella mouere
Impulit in regno iuste Latine tuo.
Fœmina Romanos iterum nunc Urbe recenti
Immisit Soceros, armaq; sana dedit.*

*Vidi ego pro niuea pugnantē coniuge Tauros,
Spectatrix animos ipsa iuuenca dabat.*

Et Pamphilus Saxus pulchrè sic scribit:

*Baccatum cuperet conux ut auara monile
Iuit ad infernas Amphiaræus aquas.
Tyndaris ad Phrygiū vultum conflexit amantis
Et Meneleam liquit iniqua domum.
Vertit opes Asia, disierit menia Troie,
Hæctora vulneribus fodit, & Acacidem.*

Fraude

Pontanus.

Ouidi.

Ouidi.

Pamphilus.

A *Fraude Clytemnestra clarus mactatur Atrides
Fraude cædis nata iu quoque mise tua,
Ad Ptolomæam, nam munera transtulit urbem
Cæsaris, & magna sceptrā beata Numæ.
Quæ tenuit Pharium meretrix scelerata Canopum.
Opponens Latys stridula sistrā tubis.
Vincla, facès, ferrum, latalia spicula, virus,
Sub roscis claudit quaque puella genis.*

Ex quibus oibus quanta bellorū saua rabies fuerit non
obscure cognoscimus. Quæ oia tonsura fuerunt insolentis
humani generis (vt ait Tertullianus lib. de anima ad-
uersus Platonem, cap. 14. ijs verbis.) Inuenimus apud com-
mentarios humanarum antiquitatum, paulatim humanum
genus exuberasse, dum ab origine vel vagi, uel extorres, uel
gloriosi quique occupant terras, vt Scythæ Particas, ut Me-
nida Peloponnesum, ut Athenienses Asiam, ut Phryges
Italiam, & Phenices Africam. dum solemnēs etiam migra-
tiones quas peregrinas appellant, consilio exoneranda populari-
tatis, in alios fines examina gentium eructent. Nam & ori-
gines nunc in suis sedibus permanent, & alibi amplius gen-
tilitatem scenerunt. Certè ipse orbis in promptu est cul-
tior de die, & instructior pristino. Omnia iam peruia, om-
nia nota, omnia negotiosa, sollicitudines famosas retrosu-
di amoenissimi obiterauerunt, Syluas, arua, domuerunt fe-
ras, pecora fugauerunt, harena seruntur, saxa panguntur,
Paludes eliquantur, tanta urbes, quanta non casa quondam:

B *Iam ne Insula horrent, nec scopuli terrent, ubique domus,
ubique populus, ubique Respublica, ubique uita sumum tes-
timonium frequentia humana. Onerosi sumus mundo, uix
nobis elementa sufficiunt, & necessitates arctiores, & quare
la apud oēs, dum iam nos natura non sustinet. Reuera lues, et
fames, et bella, et Voragines Ciuitatum pro remedio depu-
tanda tanquam tonsura insolentis humani generis, & tamen
cum eiusmodi secures maximam mortalium uim semel ca-
dant, nunquam restitutionem eius uiuos ex mortuis reducen-
tem post mille annos semel orbis expauit. Sed de bellis, eo-
rum causis ac malis fati dictum est. Ad alias nunc sequen-
tes difficultates accedamus.*

Bella sunt tō
sura generis
humani.
Tertullia.

Humani ge-
neris cura, &
sollicitudo.

Iā homines
sunt mundo
onerosi.
Fames & bel-
la sunt reme-
dium insolentia
humana.

QVAEST.

QVAEST. SECVNDA. ^C

An Bellare sit semper peccatum?

ECVNDQ loco videndum est, An bellum gerere sit semper peccatum?

Qua in re haecenus tres haereses reperio.

Tres haereses. Prima Manichaeorum, dicitur omne bellum esse iniustum, & peccatum mortale. D. Aug. Haeresis prima.

Prima fuit antiquissima Manichaeorum dicentium omne bellum esse iniustum & peccatum mortale, & ideo (vt refert Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 74. & sequentibus) omnia bella Moyse, Iosue, Dauid, Gedeonis, atque Saulis condemnabant. vt etiam refert Castro lib. 3. aduersus haere. verbo bellum. Haeresi prima. Hunc errorem tenuit etiam Ioannes Vuicleph, vt refert Tho. Valdensis, lib. de Sacramentalibus. Quem multo tempore soporatum, & veluti sepulchrum nostrum hoc auro Erasimus in annotat. super cap. 3. & 22. Lucae, & in Chiliadibus, in illud; *dulce bellum inexperitis*, excitauit. quibus in locis fufissimè contendit, omne bellum ex sua natura esse peccatum, ac proinde in veteri lege permissum tantum esse à Deo: sicut libellus repudij: In noua verò lege à Christo omnino prohibitum.

Secunda haeresis Oecolampadij, & secunda. Iam, qui non cõdemnãt, omne bellum, sed quod sit post Christi aduentum. Melanchihõ.

Isa 2.

Tertia haeresis Lutheri, qui interdici tantum putat bellum Christianis contra Turcas. Fundamentum Lutheri.

Secunda Haeresis, fuit Oecolampadij (eodem Castro ibidem referente) & Cornelij Agrippae, in lib. de Vanitate scientiarum. cap. 79. & Anabaptistarum (vt ait Melanchthon in suis locis Theologicis.) Quos sequutus est Ioannes Ferus, lib. 4. commentariorum in Matth. super illa verba. *Qui acceperit gladium, gladio peribit*. Hi omnes dicunt non omne bellum esse iniustum, (in quo à Manichaeis differunt) Mosen enim, & alios belligerantes in veteri testamento non reprehendunt, sed post Christum cessasse asserunt gladium, secundum illud, *non exercebuntur ultra ad praelium*; omnemque bellandi artem, tanquam illicitam, & iniustam à Christo interdictam fuisse.

Tertia Haeresis fuit Martini Lutheri, qui non omne bellum interdictum putat Christianis, sed tantum bellum in Turcas. Qua in re (vt notat Castro haeresi secunda) durior, atque atrocior Manichaeis censendus est. Si enim Christiano licet aduersus Christianum pugnare, qui fit vt aduersus Turcas non liceat? Existimauit Lutherus, Turcam

cam esse exequitorem iustitiae Dei, quo circa dicit nullo pacto ei esse resistendum. Rationes in vniuersum quibus haec haeresis astruatur, ac corroborantur, sunt.

Prima est Oecolampadij, ex illo Esa. 2. Vbi fermo est de messia) *Constabunt gladios suos in vomeres, et Lanceas suas in falces. Non leuabit gens contra gentem gladium, neque exercebuntur ultra ad praelium.*

Prima ratio, ad confirmationem huius haeresum. Isa. 2. Secunda ratio. Rom. 12.

Secunda ex verbis Pauli Rom. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum ira, sicut scriptum est: mibi vindi- Etiam, & ego retribuam.*

Tertia ratio. Matth. 5.

Tertia ex Matth. 5. *Si quis te percusserit in vna maxilla, praebe ei & alteram. & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: et qui cum te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo & cap. 26. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit.*

Quarta ratio sumitur ex dictis aliquorum Patrum, quos citat Erasimus. Origenes enim lib. 2. contra Celsum circa medium dicit, Christum omnia bella sustulisse, & tractatu 7. in Matth. obiter exponens illud Lucae 22. *qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladium dicit. Perniciosum esse huic locum ihs qui carnaliter illum intelligunt. Qui reuera putant tunicam re ipsa vendendam esse ut ematur gladius.*

Matth. 26. Quarta ratio.

Orige.

Lucæ. 22.

Item ex Chrysof. qui sic ait. *Quid est hoc (qui dixerat, si quis te percusserit in dextera gena, vertas ei et aliam: nunc armat discipulos, & solo gladio? Nam si penitus armare decebat, non solum oportebat gladium possidere, sed & scuta & galeas. Sed & simile huiusmodi possiderent arma pro tot insulibus, & insidijs populorum tyrannorum, Urbium, nationum, qualiter ij comparentur, & ex solo aspectu agminum non contremiscerent nutriti in stagnis, & fluminibus? Non ergo putemus eum iussisse vt gladios possideret, sed per gladios inuenit imminentes insidias Iudeorum.* Haec Chrysof.

D. Chrysof.

Item ex illo Basilij super eundem locum, vbi sic ait. *Vel Dominus non iubet portare marsupium, & peram, & emere gladium, sed praedicat futurum, quod scilicet Apostoli obliti tempore passionis, donorum, & legis Domini, auderent sumere gladios. Sapius enim scriptura utitur imperatiua Sermonis specie loco prophetia. In pluribus tamen libris non inuenitur accipiat, tollat, vel emat, sed accipiet, tollet, & enses. Haec ille. Atque etiam ex Ambrosio, lib. 10. in Lucam, qui exponens illud; *qui non habet, vendat tunicam, et emat**

D. Basil.

D. Ambro.

emat gladium, dicit. O, Domine, cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? cur haberi precipis, quem veritas promi? nisi forte ut sit parata defensio, non ultio necessaria, & videar potuisse vindicari, sed noluisse; lex tamen referre non uetat. Et ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, sat est, dicit, quasi licuerit usque ad Euangelium, ut sit iure lege auitatis eruditio, in Euangelio, bonitatis perfectio.

Vlt. ratio.

Postremo conatur Erasmus id persuadere ex dicto S. Martini (ut refert Sulpitius in vita eius) qui Iuliano Imperatori dixit: Donatum tuum militaturus accipiat, ego Christianus sum, mihi pugnare non licet.

Tertullia.

Pro Erasmo etiam adduci posset locus Tertulliani in lib. de Idolatria versus finem, ubi sic ait. Possit in isto capitulo et de militia definitum videri, quae inter dignitatem & libertatem est. At nunc de isto queritur, an fidelis ad militiam conuerti possit, & an militia ad fidem admitti, etiam caligata, vel inferior quaque cui non sit necessitas immolationum, vel capitalium iudiciorum. Non conuenit sacramento Diuino & humano, signo Christi, & signo Diaboli, castris lucis, et castris tenebrarum. Non potest una anima duobus deberi Deo, & Caesari. Et Virgam portauit Moyses, fibulam & Aaron, cingitur loro et Ioannes, agmen agit & Iesus naue bellauit & Populus, si placet ludere. Quomodo autem bellauit, imò, quomodo etiam in pace militabis absque gladio quem Dominus abstulit? Nam et si adierant milites ad Ioannem, & formam obseruationis acceperant, si etiam Centurio crediderat, omnem postea militem Dominus in Petro examinando discernit. Nullus habitus licitus est apud nos inclito actui adscriptus. Haec Tertullianus.

Nota pulchri dictum.

Et Idem in lib. de corona militis, post medium sic ait. Etenim ut ipsam causam corona militis aggrediar, puto prius conquirendum, an in totum Christianis militia conueniat. Quale est alioquin de accidentibus retractare, cum praecedentibus culpa sit? credimus ne humanum Sacramentum Diuino superduci licere, & in alium Dominum respondere post Christum, et eierare Patrem, ac matrem, & omnem Proximum, quos & lex honorari, & post Deum diligere precipit? Hos & Euangelium solo Christo pluris non faciens, sic quoque honorabit? Licebit in gladio conuersari, Domino pronunciante, gladio periturum, qui gladio fuerit usus? Et praelio oportabitur filius pacis, cui nec litigare conueniat? Et uincula et carcerem, & tormenta, supplicia administrabit, nec

A nec sudarum ultor iniuriarum? Iam & Stationes, aut alij magis quam Christo? aut et Dominico die, quando nec Christo? Et exultabit pro templis quibus renunciauit? Et cenabit illic ubi Apostolo non placet? Et quos interdum exorcismus fugauit, noctibus defensabit incumbens? Et requiescet super luncos, quo perfoctum est latus Christi? Vexillum quoque portabit amulum Christi, & signum postulabit à Principe, qui iam a Deo accepit? Mortuus etiam tuba inquietabitur aneatoris, qui excitari à tuba Angeli expectabat? Et cremabitur ex disciplina castrensis Christianus, cui cremare non licuit? Cui Christus merita ignis indulgit? Haec ille.

Quinto probant etiam ij suam sententiam rationibus. Quarum prima est Lutheri. Quoniam inimici, hostes, & Turcae sunt executores Diuinae Iustitiae, missi in nos propter nostram iniquitatem, ergo resistere illis per bellum, est resistere Diuinae Iustitiae, quod est illicitum.

Probatur rationibus. Prima.

Secunda ratio. Quoniam bellum contrariatur paci, ergo est iniustum, & iniquum, quod enim opponitur virtuti, & malum, & iniustum est.

Secunda.

B Tertia. Quia defensio & arma Christianorum, sunt orationes. iuxta illud Eph. 6. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succinti lumbos vestros in ueritate, & indui lorcam iustitiae; Et infra: Sumite gladium spiritus, quod est uerbum Dei. Per omnem orationem, & obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu.

Tertia.

Quarta, & vltima ratio peti posset ex Tertulliano, libro aduersus Iudaeos, versus finem, in titulo de probatione Natiuitatis Christi, ubi dicit, omnia praeteriorum negotia in dolo, & iniustitia esse fita; cuius uerba sunt haec. Quis ense accingetur, & non contraria lenitati, & iustitia exercet, id est, dolum, & asperitatem, & iniustitiam, propria scilicet negotia praeteriorum?

Quarta ex Tertull.

In contrarium est ueritas Catholica. In cuius declaratione, aliquas propositiones subijciemus.

Bellum duplex est, offensiuum, & defensiuum.

Est autem praenotandum, duplex esse bellum, defensiuum scilicet, & offensiuum. Defensiuum bellum dicitur, quando quis non aggreditur, sed aggredientes impugnat: offensiuum uero, cum quis potius alterum aggreditur, & inuadit: & de utroque bello tractandum est.

Prima propositio. Bellum defensiuum, ex natura sua Sanctum, & licitum est. Haec conclusio naturali lumine

Prima concl. Bellum defensiuum, ex natura

nura sua san-
ctum & licitum est.
Ratio conclu-
sionis.

D. Tho.

Secunda cōcl.
Bellū in offen-
sum l. itū
est, seruatis tñ
quibusdā con-
ditionibus.
Probat̄ pri-
mō ex script.
Exod. 32.

1. Reg. 15.

Iosue. 1.
Iudicum 3.

est notissima. Quoniam sicut se habet pars ad partem, ita C
& totum ad totum; ergo cum liceat parti, seu particulari
ab altero se defendere (& si aliter non potest se defendere
nisi vita alterius cumbente, licet eum occidere) ergo mul-
to magis licitum erit Reipublicæ, ut se ab aduersario de-
fendat, bellum inire cum eo, ipsumque occidere. Nec
huiusmodi ius naturale per Euangelicam legem ablatum
fuit: cum id quod naturale est, non auferatur per gratiam,
sed potius perficiatur, ut ait D. Thom. 1. secundæ q. 107.
art. ultimo.

Secunda propositio. Bellum offensiuum, ex natura sua
licitum est: seruatis tamen quibusdam conditionibus, quas
inferius proponemus. Hæc conclusio est catholica, &
ponitur contra tres hæreses prædictas. Et primò probatur
ex scriptura veteri. Vbi Dominus præcipit præliari, & oc-
cidere. Exod. n. 32. cum Moyses uir Dei viso peccato populi,
ad radices montis lapideas tabulas in quibus descripta erat
lex Dñi confregisset, congregato populo sic dixit: *Si quis
est Domini, iungatur mihi. Congregatiq; sunt ad eum om-
nes filij Leui. Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel. Ponat
uir gladium super femur suum. Ite, & redite de por-
ta usq; ad portam per medium castrorum, & occidat unus-
quisq; fratrem, & amicum, et proximum suum.* Quod cum
effecissent, dixit eis: *consecrasti manus uestras Domino.*
Vbi videmus, tantum abesse, ut in illa occisione, & pugna
(in qua fere 33. milia hominum cæciderunt) interfecto-
res peccauerint; ut potius manus suas tinctas sanguine, se
domino consecrassent, Dei seruus Moyses affirmauerit. In-
super cum Amalech restitisset Israeli in uia dum pergeret
per desertum, post multum temporis, peccati huius memor
Dominus, misit Saulem præcepitque ei, ut percuteret A-
malech. *Nunc ergo (inquit) uade, & percute Amalech, et
demolire uniuersa eius, non parcas ei, & non concupiscas ex-
rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro usq; ad mulierem,
et paruulum atq; lactantem &c.* Et quia Saul id non imple-
uit, a regno deiectus est. Iosue similiter, ex præcepto Dei
indixit bellum, Iosue. 1. & Iudi. 3. ubi dicitur: *hæ sunt gen-
tes quas Dominus dereliquit ut erudiret in eis Israelem, &
omnes qui non nouerant bella Chananeorum: et postea disce-
rent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudi-
nem præliandi.* Ex quibus omnibus scripturæ locis, non
tantum præliandi permissio conceditur, (ut uult Erasmus)

sed

A sed etiam expressum præceptum Dei ad præliandum de-
monstratur. Vnde Abraham Gen. 14. de parta victoria
comendatur, benedictione accepta à Melchisedech. Quod
bellum, fuisse Sanctum, & iustum, constat ex Scriptura, &
ex D. Ambrosio lib. 2. de Abraham cap. 7. & 8. neq; in hoc
est immorandum, cum à Genesi usque ad Machabæorum
libros, his Sanctis, iustisq; præliis repletam esse scripturam
uideamus; quos commendat D. Paulus ad Hebr. 11. di-
cens: *Sancti per fidem vicerunt regna, operati sunt iusti-
tiam &c.*

Secundò probatur ex testimonijs noui testamenti. Et
præcipue ex Luca 3. Vbi petentibus militibus à Ioanne
Baptista quid facturi essent ad salutem consequendam,
non eis militiæ artem prohibuit, sed ne cuiquam molestia
aliquam vi ferrea inferrent. *Neminem (inquit) concu-
riatis, neq; calumniam faciatis; sed contenti estote stipendijs
uestris.* Quo testimonio utitur Augustinus ad hoc ipsum
probandum in Epist. 5. ad Marcellinum, & in serm. 19. de
uerbis Domini, & lib. 22. contra Faustum, c. 74. & 75. cu-
ius uerba refert Gratianus 13. q. 1. Can. militare, & Can.

Quid culpatur.

Anabaptistæ huic loco Luca dicunt, Ioannem permissi-
se bellum Iudæis, ut imperfectis; Christum autem aliter
docuisse. Sed errant. Quoniam cum Ioannes ueniret
preparaturus uiam Domini, non illam tradere debuisset
doctrinam, quam mox Dominus erat ablaturus.

Erasmus dupliciter vim uerborum Luca subterfugit.
Dicit enim primò, Ioannem Baptistam pertinere ad uel
tus testamētum, secundū illud Matth. 11. *lex, & Propheta
usque ad Ioannem;* Quapropter disseminato, ac vulgato
per orbem Euangelio, non licere bellare.

Dicit secundò, uerba illa Ioannē dixisse militibus, non
ut hæc facientes piè, ac sanctè uiuerent, sed ut minus malè
uiuerent. Quod etiam sic interpretari uidetur Theo-
philactus.

Sed contra primam Erasmi responsionē dicimus, Ioan-
nem Baptistam, magis ad nouum testamentum, quam ad
uetus pertinere, ut ait D. Tho. 2. 2. q. 174. ar. 4. ad 3. & 3. p. q.
38. ar. 1. ad 2. & 2. ad Corinth. 3.

Secundò respondemus, omnes Sanctos Patres, ex hæc
Ioannis sententiā colligere; bella esse licita, etiam in Euan-
gelica lege, ut inferius dicemus.

F 2

Tertio

Gen. 14.

D. Amb.

Hebr. 11.

Probat̄ se-
cundo.
Luca 3.

D. Aug.

Hereticorum
1. spon. ad lo-
cum Luca.

Erasmi subter-
fugium.

Matt. 11.

Theophil.

Respondetur
contra Eras-
mum primò.
D. Tho.

Secundò

Tertio :
Matth. 22.

D. Aug.

Ad secundū.

Ad illud
Theophil.

Error Theop.

D. Iohanes tria
docet milites.

Caictanus.

Tertio proba
tur conclusio
principaliter.
Castr.

Praeliari licitū
esse probat ex
multis Conci
liis.
Concil. Cla
samont.

Tertio quoniam Christus Dominus ad nouum testa-
mentum pertinere notum est; & tamen Matth. 22. dicit:
Reddite quae sunt Caesaris Caesari, & quae sunt Dei, Deo.
intelligens de illis uectigalibus, quae militibus in stipendiū
traduntur. Quo testimonio utitur Aug. lib. 22. contra Fau-
stum, cap. 74. ad probandum bella esse licita.

Ad secundam eius responsonem dicimus, ex praecedentibus
verbis Iohannis, colligi non obscure, eam uiuendi regu-
lam, militibus tradere uoluisse, qua bene uiuentes, di-
gnos poenitentiae fructus operarentur, dicens: *facite fructus
dignos poenitentiae: et omnis arbor quae non facit fructum
bonum excidetur, et in ignem mittetur.* nisi forte quis impu-
denter diceret, Iohannem illos decipere uerbis illis uoluisse.

Ad Theophylactum uero dicimus, nunquam illum di-
xisse, Iohannem consuluisse militibus, ut minus male uiue-
rent, sed publicanis, & militibus dixisse, ut abstinerent a
malo: illi ab exactionibus extortis, ij uero a rapinis.

Quod autem subdit, & publicanis, & militibus praec-
pisse Iohannem, sufficere eis, ut abstinerent a malo, in hoc
Theophylactus errauit. Cuiusque enim praecipitur, non
solum non facere malum, sed etiam facere bonum. Iohannes
autem specialiter tria docet milites (ut bene notat Ca-
ictanus super Lucam cap. 3.) Primum prohibet uolentiam
inferre, cum dicit, *neminem concutatis*. Secundum frau-
dem, uel calumniam uitare, uerbo uel facto imponendo
alicui crimen, & accusando eum falso apud Principem, ut
confiscata ipsorum bona, inter ipsos milites diuidantur.

Tertio, ut sint contenti stipendijs suis. In his enim tribus
genus militum peccare consueuit. Nam & crebras uiol-
entias inferunt rusticis, & hominibus alijs, suis uiribus,
Galumniatur insuper, & imponunt alijs quae non fecerunt,
ac tandem rarissimi sunt qui suis sint contenti stipendijs.
Et quoniam in ijs ij potissimum peccare consueuerant;
ideo Iohannes de tribus monet, eosque erudit.

Tertio probatur principaliter conclusio, ex Summis
Pontificibus, & Concilijs. Qui non solum uerbis, sed etiam
operibus, & factis id comprobarunt, ut narrat Castro lo-
co cit. haeresi 2.

Et primo quidem in Concilio Claramontano, sub Vr-
bano II. celebrato, statutum fuit, *ut bellum Turcis indice-
retur.* Ex quo statuto, Urbanus bellum incepit maximo bel-
lantium progressu, cui postea bello (eo cumbente) Pascha-
sius

sius II. Platina referente, mirifice fauit.

Deinde in Concilio Lateranensi ex nongentorum Pa-
trum coeessu, Calixtus II. decreuit, *ut primo quoque tempore,
supplementa militiae iam deficientis, Christianis in Asiam
bellum gerentibus subministrarentur.* Quo facto (ut idem
Platina scribit) cum Balduinus Hierosolymorum Rex
uires accepisset, Gazim Regem Turcarum minorem Asia
incolentem, bello superauit, & in uincula coniecit.

In Concilio etiam Veronensi, ex eodem Platina, Lu-
cius Tertius, Christianos principes cohortatus est, ut
Christianis pro fide in Asia dimicantibus, adiutrices mi-
litares manus proferrent.

Roffensis Cardinalis, in suo opere contra Babylonicam
Lutheri captiuitatem, art. 34. plerosque alios Pontifices, &
Concilia enumerat, ut Lugdunense, Viennense, & alia,
quae generale bellum Mahumeranis indixerunt.

Verum tria Ecclesiae decreta huiusmodi rationem ex
decretis Conciliorum peritam, debilitare, & infirmare
uidentur. Primum est decretum Leonis Papae, in episto-
la 90. ad Rusticum, seu Ruffinum, & habetur de Peniten-
tia dist. 5. can. Contrarium. *Contrariam* (inquit) *est Eccle-
siasticis regulis, post poenitentiae actionem, redire ad militiam
saecularem, cum Apostolus dicat: Nemo militans Deo, im-
plicat se saecularibus negotijs. Unde non est liber a Diaboli
laqueis, qui se militia mundana noluerit implicare.*

Secundum, est ex Concilio Nicarno, & habetur ibidem
can. si qui, in quo decernit, ut decennio poeniteant, qui post
poenitentiam ad saecularem militiam reuertuntur, comple-
to primo triennio quo fuerint inter audientes.

Tertium D. Gregorij, eadem dist. cano. falsas, ubi falsam
dicit esse poenitentiam eorum, qui officium quod sine pec-
cato exerceri non potest, ut est militia, non deserunt, & re-
linquunt. *Bona* (inquit) *quae iniuste abstulit restituat, arma de-
ponat, ulteriusque non ferat.*

Sed haec, negotium non faceffunt. Unde ad Primum
Leonis dicimus; ipsum non prohibere uoluisse militiam,
cum ex se non sit mala; sed uoluisse eam tantum prohibe-
re ei, cui ipsa est certissima peccandi occasio: quod non ex
militia, sed ex hominis uitio prouenit.

Dicimus secundo cum Glosa ibidem, uerbo *Ad militiam*,
hoc uerum esse, non licere scilicet militiam repetere, quan-
do publica uel priuata poenitentia a Sacerdote poenitenti
iniunctum fuerit, amplius ad militiam non redire, quam

Conc. Laterā

Platina.

Conc. Veron.

Roffen Cardi.
Conc. Lugd.
Conc. Vienn.

Varia dicta
quae facere uol-
entur, & pro-
bare, bella
nullo modo
licere.
Primum.

Secundum.
Conc. Nicarn.

Tertium.
D. Greg.

Ad primum
respondetur
primo.

Secundo.

penitentiam tunc miles seruire tenetur. **C**
 Tertio. Dicimus tertio. Gregorium nullo pacto voluisse mili-
 tiam prohibere, cum subdat: *Uterius non ferat, nisi consi-
 lio Religiosorum Episcoporum, pro defendenda iustitia.*
 Ad Concil. re-
 spondetur.
 Ruffi.
 Zonar.
 Bassa.
 Quarto pro-
 batur concl.
 D. Ambros.
 Quarto probatur conclusio, auctoritate Sanctorum. Et
 præter illa quæ superius adducta sunt, legatur D. Ambros.
 lib. 1. officio. cap. 27. & 29. & cap. 40. & 41. Vbi multa sacrę
 Scripturæ exempla congerit, quibus iusta Sanctorum bel-
 la contra Patriæ inimicos commendat. Et in oratione de
 obitu Theodosij. D. Augustinus lib. 2. contra Manichæos,
 & in Epist. ad Bonifatium, quæ est 107. & in sermone de
 puero Centurionis, vbi sic ait. Si Christiana disciplina
 omnia bella culparet hoc potius consilium salutis petentibus
 in Euangelio daretur, vt abijcerent arma, seque mili-
 tiæ omnino subtraherent. Dictum autem est eis neminem **D**
 concutiatis, contenti estote stipendijs vestris, quibus pro-
 prium stipendium sufficere præcepit, militare non prohi-
 buit. Et lib. 6. quæstionum super Iosue cap. 10. qui locus
 scriptorum vitio, falso à D. Tho. citatur ex lib. 83. quæstio-
 num. Legatur D. Chrysost. homil. in Iudæos, gentiles, &
 hæreticos, de Euangelio: *Nuptia factæ sunt.* Ioan. 2. in prin-
 cipio, tom. 3. ex varijs, vbi sic ait. *militiam prætexis, & di-
 cis, non possum esse pius. Centurio nonne miles erat? &
 dicit ad Iesum: non sum dignus vt intres sub tectum meum,
 sed dic verbo, & sanabitur Puer meus. et admiratus Iesus
 ait: Amen. Amen dico vobis, non inueni tantam fidem in
 Israel, nihilq; nocuit illi sua militia.* Et Nazianz. orat. 3.
 de pace, & Greg. lib. 1. Epist. cap. 72. & 73. Videatur etiam
 D. Bernar. lib. 2. de consideratione: & D. Thom. 2. 2. q. 4. 2.
 Et Ecchius in pluribus Sermonibus contra Turcas, tomo
 3. homiliarum, & Dionysius Rischel Carthusianus, quem
 citat Castro, in libello quodam de bello Turcis inferendo.
 Quinto probatur ex miraculis, quæ ad præliorum San-
 ctitatis confirmationem facta à Deo sunt. quæ (si bellum
 fuisset illicitum) nunquam sanè à Domino facta fuissent.
 Genesis enim 14. cum Abraham quatuor Reges cum solis
 trecentis

A trecentis decem, & octo famulis suis debellasset, Melchi-
 sedech summus Sacerdos obuiam ei veniens sic benedixit.
Benedictus (inquit) *Deus excelsus, quo protegente, hostes in
 manibus tuis sunt. Et Moyses cum eleuatis manibus de-
 precaretur Dominum, vt daret Israeli victoriam contra A-
 malech, eius Dominus orationem exaudiuit,* Exo. 17. Præ-
 liante insuper Iosue cõtra Amorrhæorum Reges qui ha-
 bitabant in montanis, in Gabaon eos plaga magna percus-
 sit. *Cumq; fugerent filios Israel, et essent in descensu Beth-
 horon, Dominus misit super eos lapides magnos vsque ad A-
 Zeca, et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam
 quos gladio percusserant filij Israel.* Iosue 10. Neque hoc
 etiam contentus Dominus, ad Iosue vocem, solem obfir-
 mauit. Legimus etiam 2. Machab. 10. pro Machabæis dim-
 icasse. *Cum* (inquit Scriptura) *vehemens pugna esset,
 apparuerunt aduersarijs de celo viri quinque in equis; fræ-
 nis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: Ex quibus
 duo, Machabæum medium habentes armis suis circumse-
 ptum, incolumem conseruabant: in aduersarios autem, tela,
 & fulmina iaciebant; ex quo & cacitate confusi, et repleti
 perturbatione cadebant.*
B Testatur Eusebius in vita Constantini, Constantinum
 euidentissimis sibi à Deo ostensis miraculis in bello uicisse
 cum Theodosio Sanctum Ioannem, & Philippum pu-
 gnasse, contra hostes eius, vt Theodoretus, lib. 5. hist. c. 24.
 affirmat. Et Socrates, lib. 7. cap. 18. pro Theodosio Iunio-
 re contra Saracenos, Angelos pugnasse testatur.
 Hispani quoque ex Mauris, D. Iacobo Duce, albo in-
 fidente equo, præeunte, & nudato ense (spectantibus om-
 nibus) pro ipsis dimicante, memorabilem victoriam repor-
 tarunt. Quo factum fuit, vt Hispania tota, Sanctum hunc
 Apostolum, maxime semper coluerit, & in Patronum ac-
 ceperit. Sed qui plura ex ijs videre desiderat, legat D. Au-
 gust. lib. 5. de Ciuit. Dei, cap. 23. & Gregorium Turonen.
 lib. 2. hist. Francorum.
 Sexto probatur rationibus. Prima. Quoniam in Eccle-
 sia est instituta Religio, vt contra Christi fidei hostes mili-
 tetur; ergo sanctum ex se erit præliari. Probatur conse-
 queutia; quoniam Ecclesia dum approbat Religionem,
 aliquam, approbat institutum eius; sed institutum huius
 religionis sic institutum est contra hostes fidei præliari, ergo,
 De qua re agit D. Thom. 2. 2. q. 188. art. 3. & D. Bernardus **D. Tho.**

sermone ad milites templi, cap. 3. & confirmatur omnium Christianorum Principum experientia, qui à Constantino Magno Imperatore ad nostra usque tempora, consilio, & hortationibus Summorum Pontificum bella in hostes exercuerunt. Imò verò in ipsa Imperatoris coronatione gladius ei datur in manibus, vt intelligat pro fidei defensione in Ecclesiâ inimicos se esse bellum initutum, & viriliter pugnaturum, sicut olim 2. Mach. 15. à Hieremia Sacerdote summo, Iudæ Machabæo gladium traditum esse legimus.

Secunda ratio est D. Tho. in 2. 2. q. 40. art. 1. in corp. *Respublica habet facultatem defendendi Cives proprios ab inimicis internis, castigando interiores malefactores, & perniciosos Cives. secundum illud Rom. 13. non sine causa gladium portat minister cuius Dei est, vindex in iram ei qui male agit, ergo multo magis habebit potestatem defendendi ipsos ab hostibus externis, gladijs, armisque aduersus eos utendo.* Vnde Principibus dictum est in Psalmo. *Eripite pauperem, & agnum de manu peccatoris liberate.*

Tertia. *Quoniam finis belli est pax, et securitas Reipublica* (ut ait Aug. de verbis Domini, & ad Bonifatium) sed non potest esse securitas in Republica, nisi hostes metu belli coerceantur, ergo.

Quarta, & vltima, ex bono totius orbis. Namque non posset ullo modo orbis in felici statu consistere, imò pessima esset rerum omnium conditio, si raptor, & Tyranni impunè iniurias facere possent, bonosq; opprimere, atq; innocentes dilaniare, nec liceret vicissim innocenibus in primò nocentes se conuertere.

Ex ijs omnibus rationibus quas adduximus, perspicuum est, tam in lege naturæ, quàm in lege scripta, atq; etiã in lege Evangelica bellum tam offensiuum, quàm defensiuum, licitum esse. Reliquum nunc est, ut hæreticorum argumentis satisfaciamus: conditiones enim belli, inferius articulo quarto recitabimus.

Ad primum Oecolampadij, ex Isaia 2. Dicimus primò cum Hieronymo ibidem, quòd ibi prædicatur tempus in quo Messias nasciturus erat; fuit enim tunc maxima pax in toto mundo, adeò ut Augustus Imperator, totum voluerit orbem describere. Sic etiã declarauit hunc locum Origenes lib. 5. còtra Celsum, & lib. 2. circa locum Luc. 2. Neque illud verbum: *Ultra non exercebuntur ad prælium,* significat

Cur in Imperatoris coronatione ei gladius traditur.

2 Mach. 15.

Secunda ratio ex D. Th. Respublica habet auct. r. tatem defendendi suos Cives. Rom. 13.

Tertia ratio ex sine belli. D. Aug.

Quarta, & vlt. ratio, ex bono orbis.

Ad primum respondetur primò ex D. Hiero. Origenes.

A significat in æternum, sed per longum tempus.

Secundò respondemus cum Iustino Martyre, in Apolo. 2. pro Christianis, quòd in illis verbis sensus Isaia est, Christianam, & Evangelicam legem, per pacem tradendam esse mundo & per pacem baptizandos esse homines, & saluandos. Neque enim est vis seu violentia in Christi lege, quippe qui misit discipulos suos Dominus sine baculo. Vnde D. Leo in serm. de DD. Petro, & Paulo, mirè de hac pace loquutus est dicens: *Minus enim est quod tibi (Romæ autem loquitur) bellicus labor subdidit, quàm quod pax Christiana subiecit.* hæc ille. Atque in hoc Regni Christi à Regno Iudaico distinctionem Isaia prædixit, quòd hoc, armorum vi, bellorumque strepitu esset obtinendum, & corroborandum; illud autem pace, & tranquillitate. Vtrâque huius loci expositionem affert Hirenæus lib. 4. contra Valentinum, cap. 67.

Ad locum illum Pauli Rom. 12. dicimus esse consilium, quoad priuatas personas quæ publicam potestatem non habent, cum aliter se possunt defendere, ut diximus superioribus. Vindicta verò quam exercent publicæ personæ, Dei vindicta est, ipsius enim sunt ministri, & per consequens licita. Vnde post illa verba, *mibi vindictam, & ego retribuam,* subdit Paulus in cap. 13. *non sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit.*

Ad tertium ex Matth. 5. & 26. respondemus. Primò illa omnia siue præcepta sint, siue consilia, priuatis hominibus dari, non autem iudicibus vel publicis personis, vt notat Caietanus in comment. Matth. 5. non enim præcipit Dominus, vel Apostolus Iudici, ut eum non puniat qui alteri iniuriã intulerit, sed vniciuique præcipiendo iniungit, vt iniurias proprias patienti, æquoque animo ferat. At bellum ad publicam iustitiam, non autem ad priuatam pertinet. Vnde sicut inimici dilectio non prohibet carnifici (quæ publica Reipublicæ ad corrigendum deputata persona est) quin inimicum suum suspendat; sic neque milites, & Imperatores à suo puniendi, & præliandi publico officio impedit.

Dicimus secundò. Nò semper respectu priuatarum personarum esse præcepta, sed interdum præcepta, interdum verò consilia. Semper quidem sunt præcepta in animi præparatione, vt videlicet homo semper sit paratus non resistere, vel non se defendere potius quàm Deum offendere

Respondetur secundò:

D. Leo.

Ad locum Pauli respondetur. Rom. 12.

Rom. 13.

Ad tertium resp. primò. Matth. 5. & 26. Caiet.

Bellum ad publicam iustitiam pertinet, non ad priuatam.

Respond. secundò.

Nota.

D. Thom.

dere. Ita D. Thom. 2. 2. q. 40. artic. 1. ad secundum.

Verum re ipsa hoc præstare, præceptum est, cum necessitas honoris Dei id exigat, aliàs solum est consilium. Aliquando autem nec consilium quidem. Ut si ex eo quòd alteri maxillam præbeam, nulla sequatur utilitas, imò potius timeatur, quòd ille iterum peccet. Hæc solutio elicitur ex D. Aug. Epist. 5. ad Marcellinum, & lib. 1. de Sermo. Domini in monte. cap. 34. & D. Tho. 2. 2. q. 188. ar. 3. ad primum, & D. Greg. Nazian. loco citato.

Solutio elicitur ex Aug. D. Thom. & Greg. Nazian. Ad quartum respondetur.

Ad quartum Erasmi. Ad primum locum Origenis dicimus, Nolle Origenem dicere, Christum interdixisse bellum, sed aduentu suo pacem mundo (sublatis bellis, & omnibus peccatis) attulisse. Ad illud vero Lucae 22. respondemus, sensum verborum Domini esse, Apostolos tempore passionis, tales angustias, & necessitates esse passuros, quales patiuntur ij, qui ut se defendant vendunt tunicam, & emunt gladium. Vnde ut animaduertit Basilius, in pluribus codicibus non inuenitur imperatiuè, *accipiat, tollat, & emat, sed accipiet, tollet, & emet*. Quasi vellet ipsis dicere, futuros eis tot tantosq; labores, ut ferè essent facturi non aliter, quàm qui angustijs vndique repletus, & ab inimico inuasus, nihil aliud habens nisi vestes, eas vendet, ut emat gladium ad se tuendum.

Nota interpretationem. D. Basili.

Ad Chrysof. respondetur.

Ad Chrysofomum, & Basilius dicimus, ex illorum sententia dilucidè cognosci, nõ præcepisse Apostolis Christum, ut reuera gladios emerent.

Ad Ambrôs. respondetur.

Ad Ambrosium respondemus, eum nihil de bello quod publica auctoritate exercetur, hoc loco dicere; sed priuatam tantum vindictam, & defensionem excludere. Vel etiam dici potest, intelligendum esse de perfectione Evangelica secundum quam etiam priuata defensio non ad præcepti prohibitionem, sed ad consilij perfectionem spectat, ut idè Ambrosius in vltimis verbis innuit.

Secunda solutio.

Ad dictum D. Martini respondetur. Nota.

Ad dictum D. Martini, dicimus verba eius esse hæc. *Hactenus militavi tibi nunc patere, ut militem Deo. Christi ergo miles sum, mihi pugnare non licet*. Quibus verbis se uctum emisisse ait renunciandi armis, & seruiendi Deo in Monachatu; & idè sibi in statu illo non esse licitum pugnare. Non autem dixit absolutè (ut ait Erasmus) *Christianus sum, mihi pugnare non licet*.

Ad Sulpitij dictum respon.

Quòd si Sulpitius dicit, *ipsum per duos etiam, annos post susceptum Baptismum militasse*, respondemus, id fecisse tanquam

C

A tanquam militiæ præfectum, qua præfectura expleta, militiæ renunciauit, & Monachus effectus est: atque ita ei tunc Monacho, dixit arma non licere, quæ tamen ipsi licuerunt etiam Christiano.

Ad loca verò Tertulliani, ex lib. de Idololatria, & de corona militis dicimus, quòd quamuis multis videatur, ut Francisco à Victoria de iure belli in principio, Tertullianum in ea opinione perseuerasse, ut Christiano militare interdictum sit; tamen eundem usum armorum tanquam ex se malum non damnasse, ex alijs ipsius locis, & præsertim ex apologetico, cap. 5. & 42. non obscurè colligitur. Imò ex hoc ipso libro de corona militis. Vbi milites ante Baptismum, posse etiam post Baptismum militare concedit, quamuis damnet liberos baptizatos, post Baptismum militiam suscipere volentes: & hoc propter idololatriam & aliorum flagitiorum pericula; quæ tunc temporis in militia intercedebant, cum Principibus gentilibus, essent in ea inferuituri.

Ad Tertull. respondetur. Victoria.

B Ad primam rationem Lutheri, respondemus. Nullam esse eius consequentiam. Quamuis enim Deus per bella, nostra velit castigare peccata; non est tamen voluntatis eius, ne illis resistamus. Neque enim, idè inimicos contra nos mittit, ut per illos pereamus; sed potius ut emendemur, & visis Dei erga nos cura, protectione, & auxilio, ad ipsum compuncti reuertamur. Sicut etiam patet de fame, & peste, quæ licet Deus immittat; non vult tamen ut ad illa cauenda, medicamina, tutelas, defensiones, & antidota non curemus. Aliter enim vana esset consequentia: Immittit famem, morbos, & pestem, ergo nullam debemus curare annonam, medicinam sumere, antidota, Pharmaca, & medicamina (aduocato Medico) adhibere: Quæ tamen omnia absurda, & iniqua sunt. Licet ergo per hæc mala Deus uisitet iniquitates nostras; non prohibet tamen, quin opportunis eis remedijs occurramus. Atque ita etiam, licet per Turcas, aut alios persecutores propter peccata nostra nos uisitet; non idè tamen prohibet, quin nos defendamus, Quoniam, ut ait Propheta: *Semper misericordia exaltat iudicium*, & Psal. 88. ait: *Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo*.

Ad primam rationem Lutheri.

Nota.]

Ad secundam. Dicimus, non omne bellum opponi pauci; sed illud tantum quod est iniustum: bellum autem iustum

Ad secundam respond.

ftum ad veram pacem obtinendam est ordinatum. Et C
 ideo licet prima fronte, bellum iustum pacem auferre uideatur, non est tamen sic, sed eam producit ac parit. Sicut vulnus Chirurgi, quod licet ex se videatur contrarium sanitati, non est tamen ita. Quoniam licet sit contraria sanitati malæ; bonæ tamen non est contraria, sed potius eius causa est, illamque affert.

Ad tertium respondemus, non solum orationibus esse agendum; sed etiam manibus ferreisque armis. Legimus enim Exod. 17. quod Moysè orante, & Iosue pugnante, victoriam populus Dei consequutus est. & Genes. cap. 15. videmus, mandato Dei Abraham non solum multa animalia occidisse; sed etiam volucres super ea descendentes abigisse. Quo factò, non modò stragem hostium ferro; sed etiam orationibus faciendam esse nobis demonstrauit. Et 2. Mach. 15. cum Nicanor aduersus Iudæos arma arripuisset, volens eos à facie terre delere: Iudas, & qui cum eo erant (inuocato Deo) per orationes congressi sunt. Manu quidem pugnante, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque millia, presentia Dei magnificè delectati. Et Neæmiæ 4. cum Sanaballat audiret ædificari murum Hierusalem; iratus voluit instaurationem ipsis impedire, & dixit. Veniemus in medium eorum, & interficiemus eos, & cessare faciemus opus. Cumque hoc sciisset Neæmiæ, custodias posuit, & confortato, atque animato populo, eos armatos esse voluit. Et factum est (inquit Scriptura) media pars iuuenum eorum faciebant opus, et media parata erat ad bellum, & lanceæ, & scuta, et arcus, et lorica, & Principes post eos in omni domo Iuda ad adificantium in muro, & adificantium onera, & imponentium. Vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium. Adificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Contra inimicos enim non solum orationibus, sed armis etiam oportet nos esse armatos. Vnde Aug. epist. 194. ad Bonifatium sic ait. arripe manibus arma, oratio, aures pulset auctoris. & epist. 207. ad eundem, alij (inquit) pro vobis orando pugnant contra inuisibiles inimicos, vos pro eis pugnano laboratis contra visibiles Barbaros.

Ad quartum ex Tertulliano, dicimus. Per accidens esse ut in prælijs doli, & fraudes committantur, in quo sensu intelligendus est Aug. lib. de Ciuit. Dei, tomo 5. dum ait, bellum non esse sine peccato. Ex hoc tamen non sequitur, bellum

Ad tertium respond. Exod. 17. Gen. 15. 2. Mach. 15. Neæmiæ 4. Nota pro prædicatoribus in materia de oratione. D. Aug. quomodo sit intelligendus.

A bellum ex sua natura esse malum. Vt etiam ait D. Aug. lib. 22. contra Faustum. *Nocendi (inquit) cupiditas, vlciscendi crudelitas impacatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt quæ in bello iure culpantur.*

In bello quæ culpantur.

QVAEST. TERTIA.

Sequitur tertia Quæstio, in qua varia dubia de bello dissoluenda sunt.

PRIMUM DUBIUM.

Quæ sint causæ & conditiones iusti belli?

B

T respondeo, in hoc nullam esse discordiam inter Doctores, qui quatuor causas necessarias assignant.

Conditiones iusti belli sūt quatuor. Prima auctoritas legitima. D. Aug.

Prima est auctoritas legitima, qua deficiente, bellum redditur iniustum. vt dicitur 23. q. 1. can. quid culpatur, & est desumptus ex D. Aug. lib. 22. contra Faustum, cap. 75. vbi sic ait. *Ordo ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc postulat, vt suscipiendi belli auctoritas atque consilium penes Principem sit, exequendi autem iussa bellica ministerium, milites debeant paci, salutiq; communi. Bellum autem quod gerendum, Deo auctore, suscipitur, recte suscipi dubitare phas non est: vel ad terendam, vel ad obterendam, vel ad subiugandam mortalium superbiam: quando ne illud quidem, quod humana cupiditate geritur, non solum incorruptibili Deo, sed nec sanctis eius obesse aliquid potest: quibus potius ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, ferendamq; paternam disciplinam esse, prodesse inuenitur.*

Secunda conditio est, causa iusta quæ explicatur à D. Augustino lib. 6. quæstionum in Iosue, q. 10. & habetur 23. q. 2. can. Dominus noster. *Iusta autem bella solent (inquit) desiniri, quæ vlciscuntur iniurias. Sic gens, & Ciuitas perenda est, quæ vel vindicare neglexerit, quod à suis improbè factum est, vel reddere quod per iniurias ablatum est. hæc Augustinus. Vbi videmus ad duas causas, belli iustitiam reducere.*

Secunda causa iusta. D. Aug.

Primò,

Iudi. 20.

Primò, quando Princeps negligit vindicare quod à suis contra alios iniuste factum est, vt patet in scriptura exemplis pluribus. Cùm enim Leuita Iudicum 20. de monte Ephraim, iniuria maxima accepta in vxore, in quatuor eã partes diuidens misisset ad filios Israel, vt iniuriam tantam vindicarent; sedulo id ipsi fecerunt. *Tradite* (inquiunt filijs Benjamin) *omnes de Gabaa qui hoc flagitium perpetrarunt, vt moriantur, & auferatur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum. Quapropter eis maximum filij Israel bellum intulerunt, & expugnaverunt.*

2. Reg. 10.

Similiter 2. Reg. 10. cùm Dauid, mortuo Rege filiorum Ammon, mitteret nuncios ad Hanon, vt consolarentur eum de morte Patris sui, quia falso (consiliariorum suorum de lo) proditores, & exploratores habiti sunt, eis mediani barbã radi iussit, & scindi vestes vsq; ad nates. *quod cùm Dauid sciisset, ira motus est.* eique crudele bellum intulit.

Nota.

Secundò cùm altera Respublica, vel Ciuitas, non restituit alteri quod per iniuriam ablatũ est, vel cùm aliquod commune, iniuste impeditur. Cuius rei habemus exemplum in filijs Israel, qui contra Amorrhæos ideò pugnarunt, quoniam innoxius eis transitus negabatur, qui iure humanæ societatis æquissimo patere debebat: & habetur 23. q. 2. can. *Notandum*, qui desumptus est ex Augustino in quaestio. numeri. Dominus etiã misit Saulem percutere Amalech, eò quòd restitisset Israeli in via, ut patet Exo. 17. & 1. Reg. 15. nec eum innoxium transire permisisset. *recensui* (inquit Dominus) *quæ fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via cum ascenderet de Aegypto, nunc ergo vade, & percutere Amalech, & demolire vniuersa eius.*

Exo 17.
1 Reg 15.

Cur bellum in Turcas est iustum.

Atq; hoc titulo iustissimè Turcis à Christianis bellum infertur: omnia enim quæ ipsi habent, à fidelibus ferè rapuerunt.

Adurte causam belli debere esse magnam.
Tertia conditio est debitus modus.

Animaduertendum etiam hãc, hãc iustam causam belli gerendi, non debere esse quamcunque; sed magnam, & certam, alioquin enim maius Reipublicæ malum eueniret.

Tertia conditio est modus debitus exequendi, vel indicendi bellum: debet enim esse vltimum remedium executionis iustitiæ, nec debet indici, nisi faciliora, & suauiora media præcedant. Sunt namque mittendi prius inter-nuncios, & alia facienda, quibus sine bello, spes sit recuperandi sua, ut patet Iudicum 20. vbi videmus filios Israel misisse

Iudi. 20.

A misisse filijs Benjamin nuncios, ut traderent ipsis omnes de Gabaa, & quoniam nihil ij nuncios profecerunt, ideò contra eos comiserunt prælium. Quod etiam patet ex 2. Reg. 3. Vbi cùm Dauid (Saulis pacto) Michol eiusdem Saulis filiam, & sororem Isboseth, centum Philistinorum præputijs sibi despondisset, quam Phalatiel filio Laïs traderat, ira motus bellum inire volebat; sed nuncios præmissis Isboseth, ut redderet eam sibi, quidquid obtabat impetrauit. *Redde* (inquit Dauid) *uxorem meam Michol, quam despondi mihi centum præputijs Philistinum. Misit ergo Isboseth, et tulit eam à viro suo Phalatiel filio Laïs, etc.* Vnde Dominus dixit in Euangelio de Rege in alium prælium committere uolente. *Alioquin eo longe agente rogat ea quæ pacis sunt.* & Deuterono. 20. dixit Dominus: *Si quando accesseris ad expugnandam Ciuitatem, offeres ei primum pacem.*

2. Reg. 3.

B Dato autem quòd bellum debeat committi, debitus belli etiã modus præscribi debet, vt scilicet nulli innocenti malum inferatur, secundùm illud præceptum Ioannis militibus præscriptum, *neminem eoncutiatis, nulli calumniam faciat, contenti estote stipendijs vestris.*

Quarta, & vltima conditio est, intentio bona, vt scilicet fiat ob pacem, & bonum publicum, non autem ad Imperium dilatandum. Sic ait Aug. epist. 207. quæ est ad Bonifatium comitem. *Pacem debet habere voluntas, bellum necessitas, vt liberet Deus necessitate, & conseruet in pace. Non enim pax queritur, ut bellum geratur, Sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergo in bellando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pacis unitatem vincendo perducas.* Et lib. 22. contra Faustum cap. 74. *Nocendi* (inquit) *cupiãtas, ulciscendi crudelitas, impaccatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt quæ in bello iure culpantur.* Est tamen differentia inter has conditiones, quoniam si duæ priores desint, vel altera earum, bellum redditur iniustum, & ex utraque parte ad restitutionem obligans. Verbi gratia, si quis carens publica auctoritate, aut magna causa, excitet bellum contra alios, tenetur ad restitutionem omnium illo bello perceptorum parti læsæ; si verò duæ posteriores conditiones desint, indicentes bellum peccabunt mortaliter, ad nullam tamen restitutionem tenebuntur. Quoniam non agunt contra iustitiã. Sicut in simili, si Iudex aliquem præten-

Quarta conditio belli, vt sit intentio bona.
D. Aug.

In bello quæ culpantur.

præsum homicidam ad triremes vel patibulum damnet, si hoc facit sine iusta causa, peccat contra iustitiam, & tenetur ad magnam restitutionem hæredibus faciendam; si verò hoc faciat ex iustitia, sed cum liuore, tunc peccabit mortaliter, ad nullam tamen tenebitur restitutionem.

Bellū gerens quando tenetur ad restitutionem.

In aliquo verò casu, deficiente quarta, vel tertia conditione, tenetur bellum gerens ad restitutionem, non quidē illi contra quem pugnat; sed suis proprijs subditis, ratione interesse, & damni ex tali bello perpeffi. Ex officio enim tenetur Princeps, vel publica auctoritas, proprio subditorum commodo consulere. Et nisi suum officium expleat, latrones, grassatoresque puniendo, ad damnorum subditis illatorum restitutionem tenetur. Hinc est, quòd cum alia via quàm per bellum rem componere potest, tenetur (bellum indicendo) ad omnium, & singulorum restitutionem. Quia quòd ex officio erga suos facere tenebatur, non efficit. Similiter si iusta causa intercedat, maius tamen malum est quòd Reipublicæ ex bello prouenit quàm sit causa propter quam bellum assumitur, tunc (bellum inferendo) ex iustitia ad restitutionem tenetur, tanquam malus Procurator subditorum: præcipuè cum eos ad præliandum compellit: secus autem si subditi se vltro ad præliandum offerunt.

Nota.

SECUNDVM DVBIVM.

Quæ auctoritas sit necessaria ad indicendum bellum?

Henric. Castro. Duplex potestas belligerandi, perfecta & imperfecta.

RACTANT de hac re Scholastici in 4. dist. 15. & Summistę verbo, Bellum. & Henricus quodlib. 15. q. 15. Castro lib. 2. de iusta hæreti punicio. c. 14. & Couar. in relect. super regulam, peccatum par. 2. §. 9. & sequentibus.

Mouere praelia qui possunt.

Est autem duplex potestas publica, altera imperfecta, dependens, & subordinata, quæ aliam superiorem recognoscit, puta Comites, Duces, & Marchiones in Regno Neapolitano, & in alijs Italiæ, Hispaniæ, Galliaque regnis: Altera verò perfecta, quæ nec dependet ab alia superiori, nec ad illam recurrit, qualem habent Reges omnes, & Respublica Venetorum, necnon aliqui Comites, & Duces, vt Florentiæ, Ferrarię, & Mantuæ, qui nulli in

tem-

A temporalibus subsunt. & ex consuetudine antiqua huius rei pacificam habent possessionem. Hæc distinctio est Caietani. 2. 2. q. 40. art. 1. dubio. 1. & Magistri Francisci à Victoria in sua relectione de iure belli, numero 2. 3. & 4. & Castri, lib. 2. de iusta hæreticorum punitione cap. 14. & est communissima. Qua supposita, de bello tam aggressiuo, quàm defensiuo loquendo, statuimus sequentes conclusiones.

Caiet. Victoria. Castro.

Prima conclusio. Princeps, & Respublica imperfecta, non expectata supremi Principis facultate, possunt vti bello defensiuo aduersus hostes. Hæc conclusio est communi omnium Theologorum, & Iurisperorum consensu recepta: & ratio est. Quoniam iure naturali, quælibet persona habet auctoritatem se tuendi, cum liceat vim vi repellere; ergo multo magis id licebit cuicumque quantumuis imperfectæ Reipublicæ; cum commune bonum sit excellentius, & vniuersalius.

Prima concl. Respublica imperfecta non expectata Principis auctoritate potest vti bello defensiuo.

Secunda conclusio. Imperfecta Respublica, non potest committere aggressiuum bellum, sine supremi Principis auctoritate. Ratio est.

Secunda conclusio. Respublica imperfecta, non expectata Principis auctoritate non potest mouere prælium aggressiuum. Probatur primo.

B Quoniam ita se habent duo imperfecti Principes inter se, in ordine ad supremum Principem, sicut duo conciuces in ordine ad suum Iudicem; sed isti non possunt esse in alterutrum aggressores, sed debent ad superiorem seu Iudicem confugere, ergo. Probatur antecedens. Quoniam ij etiam duo Principes, habent superiorem apud quem suam possint causam terminare.

Probatur etiam. Quia committens taliter bellum, facit iniuriam Principi, quoniam vsurpat sibi auctoritatē eius, quæ est indicendi offensiuum bellum.

Secundò.

Tertio probatur. Quoniam si vnusquisque offensiuum bellum inire vellet, vergeret in maximam Vniuersitatis perniciem.

Tertio.

Quarto, & vltimò. Quia bellum aggressiuum est supremus actus Iustitiæ vindicatiuæ, sed vt docet D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 1. & ibidem Caietanus, actus consummatus vindicatiuæ Iustitiæ solum habentibus publicam auctoritatem conuenit, ergo. Ex quo sequitur, quòd D. Thom. Principes imperfectos, & Respublicas imperfectas (vt optimè notauit Caietanus) inter priuatas personas comprehendit.

Quarò.

D. Tho.

Tertia conclusio. Quacunque Resp. perfecta, siue ipsius

Tertia concl.

G

TERTIVM DV BIVM.

An existente causa dubia, licitum sit Principi indicare bellum, & militibus praeliari?

DVP LICITER potest hoc quaesitum intelligi. Primò. An is qui dubitat de iustitia causa, manente dubio in eius conscientia, licite possit pugnare? Et in hoc sensu dicimus cum Adriano in 4. in materia de restitutione, & bello, & quodlib. 2. q. 1. art. 2. manente huiusmodi lesa conscientia, nullo modo licere praeliari. Quoniam nunquam licet agere id de quo dubitatur, an sit peccatum mortale, capite per tuas, 2. de simon. & cap. si. de praescript. arg. cap. dubius, de haeret.

Titulus quaestionis varius.

Adria.

Nunquam licet agere contra conscientiam.

Victoria Adrianum carpit, & bene.

Modernus auctor reprehendit.

Sed Adrianum reprehendit Magister Victoria in sua relectione de iure belli num. 31. eo quod putaverit Adrianus, quod si ego dubito, an bellum mei Principis sit licitum, & iustum, & an causa ob quam fit bellum sit iusta, statim sequatur, quod etiam dubitem, utrum liceat mihi ire ad hoc bellum necne.

Et reuera bene Victoria in hoc Adrianum carpit. Quoniam, licet Victoria etiam concedat non esse quid faciendum contra dubium conscientiae, & si cum illo dubio id agit, peccat mortaliter; non tamen sequitur; dubito an sit iusta causa belli huius, ergo etiam dubito, an liceat mihi in eo militare, & praeliari: imò sequitur totum oppositum. Si enim dubito an bellum sit iustum, sequitur, licere mihi ad mei Principis imperium militare. Quoniam inquirere iustitiam causae, spectat ad eum, & non potest, nec debet semper reddere subditis belli causas, atque rationes.

Et quidam modernus Auctor in suis praerlectionibus de bello, dum Adriani dictum sequitur dicit, non rei placere Victoriae in Adrianum reprehensionem. Quoniam (inquit) si idem milites pugnando peccarent, quoniam scientes causam belli esse iniustam nihilominus militarunt, ergo similiter, cum dubitet miles, an Princeps in eo bello habeat causam iustam necne, eo ipso dubitat an sibi sit licitum pugnare in eo.

Sed reuera Doctor hic, male Victoriam reprehendit. Quoniam licet huic militi dubium sit, utrum suus Prin-

Respublica perfecte, potest aggressivum bellum contra hostes indicare. Probatur primo. Secundo

Tertio. D. Tho.

Nota.

Quarta concl.

Princeps. I. Respublica perfecta quae perfecta est iniuria, est iudex illius qui intulit iniuriam. Probatur primo. Secundo. ex D. Aug. 4. Reg. 21.

sus Princeps, potest aggressivum bellum contra hostes indicare, & gerere.

Probatur primò. Quoniam illud bellum multoties est iustum, & necessarium, ergo hæc Resp. vel Princeps potest illud gerere.

Probatur secundò. Quoniam Respublica cum iniuria patitur, potest ab hostibus debitam satisfactionem exigere; sed nulla alia via restat id faciendi nisi per bellum aggressivum, ergo. Maior patet. Quia aliàs non esset perfecta Respublica: minor verò probatur. Quia nulli est subiecta in temporalibus, ad quem recursum possit habere.

Tertio, ex D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 2. Quoniam qualibet Resp. habet inclinationem naturalem ad remouenda impedimenta, & nocumenta; sed hæc remouentur per bellum ergo. Quòd si quis dicat, hoc etiam valere in imperfecta Republica, Respondemus, Quòd verum quidè est, imperfectam Remp. remouere sua nocumenta, sed cum habeat superiorem per quem illa remouere possit, non remouet ea, nisi superiore approbante. at verò quia perfecta Respublica non habet superiorem; idè ipsa ex se, se ipsam vindicare potest.

Quarta conclusio. Princeps, vel Resp. perfecta quae perfecta est iniuriam, est verè Iudex illius Principis qui intulit iniuriam. Probatur conclusio ratione, & auctoritate.

Et Primò. Quoniam (vt diximus) bellum est supremus actus Iustitiae vindicativae; sed talis actus semper pertinet ad verum Iudicem, ergo talis est ille Princeps.

Secundò probatur ex Augustino, qui lib. 6. quaestionum in Iosue cap. 10. bella iusta vocat, cum Princeps suae Republicae iniurias vlciscitur. & 4. Reg. cap. 25. Nabuchodonosor grauissimè puniuit Sedechiam bello captum, & filios eius. Quod factum narrans scriptura dicit: *loquutus est cum eo iudicium*, vel vt alia littera habet, *iudicia*. Quibus verbis aperte colligimus, officium Iudicis esse, suorum subditorum causas videre, & à Principibus alijs, iniurias ipsis factas, iudicare, & vindicare.

ceps in committendo illo bello, habeat causam iustam, vel non; non est tamen ei dubium, illum esse suum Principē, cui (nisi ei expressè confiterit de peccato mortali in eo quod præcipit) obedire licet, imò tenetur. Quod patet clarissimè ex D. Augustino, lib. 22. contra Faustum cap. 7. & refertur à Gratiano 23. q. 1. cap. *quid culpatur*. Vbi docet, Quòd vir iustus, etiam si militet sub Rege sacrilego, bene potest (illo iubente) bellare. *Cui* (inquit Augustinus) *quod iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est: ita ut fortasse eum faciat Regem iniquitas imperandi; innocentem autem militem ostendat ordo seruitutis*. Hæc Augustinus.

Nota.
D. Aug.

Aduerte in materia de matrimonio.

Adriani dictum.

Ratio dicti.

Sotus Adriani reprehendit.

Ratio Adriani contra ipsum retorquetur.

Soti moderatio ad dictum canonis.

Et confirmatur in matrimonio. Nam si quis dubitet de validitate, aut impedimento eius, stante illo dubio, etiā si non possit petere; potest tamen, & debet petenti debitū reddere, vt dicit tex. in cap. Inquisitioni, de sententia excommunicationis, & cap. Dominus, extra, de secundis nuptijs. Atque ita miles, etiam si dubitet de causa belli sui Principis; tenetur tamen ei debitum suæ obedientiæ reddere, & militare ad præceptum eius.

Adrianus autem IIII. de præscriptio. existimauit, illicitum esse coniugi de matrimonio dubitanti, non solum petere; sed etiam reddere debitum: ea præcipue ratione. Quoniam nemini licet sibi vendicare rem quam dubitat esse suam, nec si eam possideat, retinere: & ideo coniux dabiis, periculo fornicationis se exponeret tam reddendo, quam petendo. Et ad præallegata iura respondens dicit, illa tantum in foro exteriori vim habere. Sed (vt optimè notauit Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. & in eodem 4. q. vnica art. 5. & in 4. de iustitia, & iure li. 5. art. 4.) fallitur Adrianus. Clare enim in illis Canonibus dicitur, *quòd si dubitatio sit leuis, ad consilium Pastoris, scrupulum deponat: si verò tanta sit tamq. probabilis, vt in ea semper ipsius animus hæreat, tunc reddat, sed non petat*. Et quidem in foro interiori procedere has distinctiones, conuincitur ex eodem canone, dum in eo dicitur; *quòd si leuis est suspitio, deponat*: quod profectò in interiori foro locum habet. Ratio verò Adriani de possessione, contra ipsum optimè retorquetur. Conditio enim possidentis etiam dubia (dummodo bona fide habuerit ingressum ad eam) facit rem suam, donec publico Iudicis decreto, non sua declaretur. Sotus verò, illud dictum Canonum, *quòd (hoc dubio mente)*

mente) non possit debitum petere ab alio coniuge, sic moderatur, ut sit intelligendum, quandiu coniux prudenter de matrimonio dubius erit. Si autem facta diligenti indagine per aliquod tempus, & cum debitis diligentijs, non constiterit de veritate illorum impedimentorum; tunc non modo potest reddere; sed etiam petere; cum iam sit in rei possessione. In quem sensum corrigit etiam dictum Scoti in 4. dist. 30. q. 1. dum ait, Quòd quando coniux non potest tollere conscientiam quam habet, an alter verè consenserit, mortaliter peccat reddendo debitum, quia fornicatur, & iterum mortaliter non reddendo, cum exponat se periculo peccati mortalis. Hoc enim esset in perplexitatem inapplicabilem illum conijcere, quod est inconueniens. Nam sufficenti facta indagine, tenetur deponere conscientiam inclinando in possessionem. Quare marito neganti consentire, in eam potius partem inclinandum est, quòd mentiat, si conuincatur vxor credere. Quocirca tunc vxor non est perplexa, sed debet reddere, & potest petere debitum.

Dictum Scoti corrigitur.

In huius rei intelligentiam, Nauarrus in suo Manu. cap. 22. num. 54. & c. 23. nu. 82. & c. *Si quis autem*, de penit. dist. 7. num. 8. inquit, *quòd rationes qua dubium hominem reddere possunt, perpendende sunt. Possunt enim esse tanta, vt credere teneatur, & perinde se debet habere, ac si sciret; & possunt esse tam leues, & tenues, vt ad nullum effectum credere debeat. & tam mediocres, vt & credere debeat, ad effectum non exigendi, et non ad effectum non reddendi.*

Nauarr.

Quòd si quis dicat, illum qui facit contra dubium peccare; Respondeo cum Soto in 4. dist. 27. quòd agere contra dubium speculatiuum, non est peccatum, bene quidem contra dubium practicum. Vnde cum quis speculatiuè dubitat, an illa sit coniux sua, non inde sequitur, quòd dubitet reddendum esse debitum, quod est dubium practicum. Sic etiam dicimus in bello. Quoniam quando miles solum speculatiuè dubitat de iustitia belli, non sequitur, ipsum peccare, operando, & militando. Dubium enim speculatiuum non obligat in conscientia, cum aliàs homo sit certus practice, quòd non peccat obediendo Principi suo, militando, & præliando.

Nota cum Soto, esse quidè peccatū agere contra dubiū practicū, non autem contra speculatiuū.

Dubium speculatiuū, non obligat in conscientia.

Alter sensus quæstionis est. An cum non omninò constat de iusta causa belli, possint ij ad quos pugnare pertinet, deponere conscientiam, supponentes eam esse iustam, & hoc modo liceat eis pugnare?

Alter sensus quæstionis.

Triplex est
genus homi-
num bellato-
rum.

Primum.

Secundum.

Tertium.

Primum di-
ctum.

Ratio dicti.

Confirmatur.

Princeps belli
non est ordi-
narius Iudex
alterius Prin-
cipis contra
quem bellum
mouet.

Secundum di-
ctum.

Probatur pri-
mò.

Secundò.
Tertio.

Prædicator
non potest præ-
dicare quid-
quid ei præce-
perit eua In-
quisitor, nisi
prius exami-
net illud, si sit
verum vel non.

Et in hoc sensu respondemus, tria hominum genera di-
stinguendo; Primum enim est Princeps qui bellum gerit, vel is cu-
ius auctoritate bellum geritur. Secundum sunt milites sui subditi, vel ij qui sub stipen-
dijs continuis alicuius Regis sunt, tam tēpore belli, quàm
paci. Hi enim tanquam subditi iudicandi sunt, vt vult
Caiet. verbo, Bellum, parte 2. & Nauar. in summa cap. 15.
numero 15.

Tertium, & vltimum genus, sunt alij externi, spontè ad
eum iuandum venientes; vel qui tunc stipendio ad mili-
tandum conducuntur. Quibus positis, dico quatuor.

Primò dico. Quòd Princeps, non potest bellum gere-
re, nisi prius ei constet de iustitia suæ causæ. Et ideò non
excusatur ex ignorantia inuincibili, nisi prius ad iustitiam
causæ dignoscendam, magnam adhibeat diligentiam. Pro-
batur. Quoniam si hoc requiritur in quolibet Iudice ad
iudicandas particulares subditorum causas, multò magis
requiritur ad gerendum bellum: Et confirmatur. Quia
Princeps in hoc bello, non est superior nec inordinarius
Iudex alterius Principis, aut Reipublicæ inferētis malum,
nisi per accidens in hac tantum causa, in qua eum iudicat.
cùm autem sit Iudex in propria causa, facillimumque sit
ipsum errare; ideò maxime discutere debet belli causam,
atque iustitiam. Et præcipue quoniam in bello coniu-
cta sunt tot mala, & incommoda contra innocentes.

Secundò dico. Loquendo de militibus qui sunt subdi-
ti Principi bellanti, vel de stipendiatis continuo, etiam
tempore pacis ad bellica exercitia; eos posse militare, &
sequi Principem, etiam si dubitent de sui Principis iustitia
in illo bello.

Probatur. Primò, quoniam non pertinet ad milites
causas bellorum examinare, sed hoc est proprium munus
Principum.

Secundò. Quia in dubijs tutior pars est eligenda, vt ait
Clemens III. in cap. ad audientiam, extra, de homicidio;
sed tutior pars est, ut milites ius sui Principis sequantur,
ergo.

Tertio. Quoniam Prædicator, non potest nec debet
prædicare aliquid de quo dubitat an sit sana doctrina nec
ne, etiam Inquisitore sic uolente, & iubente, Præco verò
potest liberè clamare illud Inquisitoris edictum. Ratio est.

Quo-

A Quoniam Prædicatoris munus est examinare, vtum do-
ctrina sit bona, nec ne: Præconis autem non, sed suum tan-
tum officium est, indifferenter adiecta publicare. Ergo etiã
non conuenit militi iudicare de belli iustitia, quod est mu-
nus Principum; sed sufficit ei in dubia causa (cùm tamen
quod præcipitur, vt diximus, non fuerit clarè contra Dei
præceptum) ad iussum sui Principis præliari. Benè qui-
dem milites consiliarij illius Principis, id magna diligentia
examinare tenentur. Eorum enim partes sunt, belli, eiuf-
que causæ iustitiam, inquirere, & examinare. Quod qui-
dem est omnium Theologorum communi sententia re-
ceptum.

Tertio, loquendo de militibus aduentitijs, vel tunc sti-
pendio conductis qui non sunt præliantis Principis subdi-
ti, dicimus cum Caiet. in sua summa verbo bellum, *iplos nò
posse præliari, nisi prius eis constiterit de Iustitia causæ & illius
Principis, omni dubio excluso.*

Probatur primò. Quoniam isti milites non sunt subdi-
ti, neque tenentur obedire illi Principi: atque ita non præ-
liando, illi nulam irrogant iniuriam. Ex alia autem parte,
si præliantur, exponunt se maiori periculo inferendi alijs
iniuriam.

Secundò. Quoniam vt habetur in 6. de regul. iuris regu-
la 19. *non est sine culpa, qui res qua ad illum non pertinet, se
inicit;* sed illud bellum non pertinet ad huiusmodi mili-
tes, ergo imputatur illis ad culpam. Si verò causa belli ali-
cuius Principis fuerit dubia, tunc milites aduentitij extra-
nei qui mittuntur à suo Principe, in adiutorium alterius,
possunt præliari. In hoc enim non tenentur iustitiam il-
lius belli inquirere, sed sufficit eis, si in dubio illo, suū Prin-
cipem mittentem, eos sequantur, cui obediētes, benè faci-
unt in illo.

Quarto dico. Quòd si milites sunt certi, quòd Princeps
sit dubius de iustitia suæ causæ, tunc neque etiam proprij
subditi ei obedire tenentur, nec debent.

Probatur. Quoniam (hac certitudine stante) bellum
illud est iniustum, ergo. Ex his omnibus sequantur duo
corollaria.

Primum est. Quòd si miles dubitat de iustitia belli, nec
scit etiam causam iustitiæ illius, non tenetur inquirere, sed
præsumere suum Principem esse Christianum, nulli iniu-
riam inferentem, nec præcipientem nisi iusta; atque ita te-

G 4 netur

Præco verò nò
teneatur exami-
nare adiectum publi-
candum, vt rñ
sit bonum.

Milites Consi-
liarij tenentur
examinare
causam belli
sui Principis.

Tertio dictū.
Caiet.

Probatur pri-
mò.

Secundò.

Qui milites
non teneatur
querere belli
iustitiam.

Quartum di-
ctum.

Probatur.

Primum cor-
ollarium.

netur ei obedire, ut ait Magister Victoria, in sua relectione de bello, num. 2. 5. & Syluefter verbo, Bellum primò, q. 9. conclus. 4. & Caiet. ibidem.

Secundum collazium.

Secundum quod sequitur est. Milites, animū ad quodcunque bellum paratum habentes, non discernēdo eorum iustitiam, vel iniustitiam, esse in statu peccati mortalis, nec absolui posse. Si verò sint parati sequi tantum bellum iustum, tunc possunt bella gerere sine scrupulo.

Probatur.

Probatur hoc. Quoniam aliās omnes milites essent in statu peccati mortalis.

Nota causam iustam alicuius belli.

Aduertendum tamen est in hac materia. Posse esse, vt causa principalis belli dubia sit, sit tamen alia causa secundaria, sufficiens ad indicendum bellum. Verbi gratia. Si dū manet controuersia principalis dubia inter aliquos Principes, & alter eorum nolit seruare ea quæ in causa dubia seruari debent, vt si sibi illa vi vsurparet id de quo est dubium, tunc esset causa iusta belli. Sed aduertendum est bene hanc secundariam causam ob quam (ut diximus) bellum inferri potest, debere esse grauem?

Q V A R T V M D V B I V M.

An milites, & Principes ex ignorantia pugnantes in bello iniusto, peccent, & teneantur ad restitutionem?

I R C A cuius resolutionem quatuor dicenda sunt.

Primum dictum.

In Principe mouente bellum, rarissime est ignorantia culpabilis si faciat quod in se est.

Primum. Quod in Principe mouente bellum, rarissime est ignorantia culpabilis, si faciat quod in se est; si verò non faciat, rarissime inuenitur ignorantia inuincibilis. hoc dictum probatur.

Nam Princeps tenetur, antequam indicet, vel moueat bellum, cōsiderare per se, & per alios causam, & iustitiam belli, ceteraque alia facilliora media ad rem componendā intentare. Quibus peractis, si bellum indicitur, & est causa iniusta, est ignorantia inuincibilis. Quamuis postea inueniat causam esse iniustam; quam tamen antea sui Consiliarij dixerunt esse iustam, & ipse ita putabat. Si verò sit causa, & illa media inquisitionis non adhibuit nec fecit quod in se erat, est in Principe ignorantia culpabilis.

Secundum dictum.

Secundum dictum sit. In milite rarissime est ignorantia

A tta culpabilis, quamuis esse possit. Non enim (vt superius diximus) tenetur ipse scrutari causas iustas belli; sed debet suam conscientiam credere Principi, cum non constat esse expressè malum.

Tertium dictum. Tam miles, quam Princeps, in bello iniusto ex ignorantia culpabili pugnantes, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem, tam ablatorum, quam damnorum illatorum. Hæc est communis, & probatur.

Quoniam peccant contra iustitiam mortaliter, quia non excusantur per ignorantiam culpabilem à peccato iniustitie, ergo tenentur ad restitutionem. Etenim causæ quæ non excusant à peccato iniustitie, non excusant à restitutione.

Præterea, si pugnant aperte cognita iniustitia belli, tenentur ad restitutionem, ergo si pugnant non cognita iniustitia ex ignorantia culpabili, tenentur etiam ad restitutionem. probatur consequentia. Quoniam ignorantia culpabilis non liberat à peccato mortali, nec mutat speciem sed minuit tantum illud ut non sit tam graue.

Quartum dictum. Ignorantia inuincibilis, excusat à peccato; non tamen in totum à restitutione. Quod excuset à peccato, habetur in cap. finali de iniurijs, & damno illato. Idè enim inuincibilis ignorantia appellatur, eò quod non sit inuoluntate hominum: peccatum autem non est nisi cum est uoluntarium. Secunda autem pars dicti, quod scilicet non sit immunis in totum à restitutione, patet. Quoniam dum manet in illa bona fide, & si non obligatur ad restitutionem; si tamen decidit ab illa, & cognoscit causam fuisse iniustam, statim subsequitur obligatio ad restitutionem. Et quidem si habeant in specie illa quæ acceperunt, debent illa restituere, vel alia eiusdem valoris (si illa non habeant) etsi sciant illos à quibus abstulerunt, reddant illis, si verò nesciunt, dent pauperibus. Vel si non retinent res easdem, debent restituere ea in quibus facti sunt ditiores. Damnorum verò illatorum, non tenentur ad restitutionem, ea enim bona fide fecerunt. Hoc dictum docet Syluefter, verbo, bellum 1. q. 9. conclus. 3. & 4. & q. 10. & fusius verbo, Restitutio 3. q. 6. & 7. Item Victoria in præcitata relectione de iure belli, num. 33. & Soto lib. 4. de Iust. & iure q. 7. art. 2. & nouissimè Bañes 2. 2. quaest. 40. ar. 1. dubio 7.

An autem quilibet miles restituere teneatur totum damnatum, dicendum est sicut & in furto. Nam cum miles videt

In milite rarissime est ignorantia culpabilis.

Tertium dictum. Tam princeps quam miles in bello iniusto ex ignorantia culpabili pugnantes, peccant mortaliter. Ratio dicti.

Quartum dictum. Ignorantia inuincibilis excusat à peccato, non tamen in totum à restitutione.

Ratio dicti.

Sylueft. Victoria. Sotus. Bañes.

Quantum restituit miles ex damnis in bello illatis.

det ex eius praesentia, vel auxilio non maius inferendum esset damnum, quam si ipse non fuisset, tunc tantum tenetur restituere id quod ipse abstulit, vel in quo factus est ditor, & locupletior. Ita Syluest. dicta q. 10. conclus. 6. & verbo Restitutio 3. q. 6. & Gabriel q. 4. art. 3. dub. 6. & Adria. q. de restitutione.

Syluest.
Gabr.
Adria.

QVINTVM DVBIVM.

An milites pugnantes sine licentia Principis, peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem?

Ratio dubij.

RATIO dubitationis est. Quoniam Christiani milites, bellantes contra infideles, Mauros, vel Turcas, si quid comprehendunt, tantum abest ut ab aliquo ad restituendum cogantur, quin potius laudantur ab omnibus, ergo signum est eos bene fecisse. Circa quod tria dicenda sunt.

Primum dictum.

Milites sine licentia Principis pugnantes, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionem.

Nota quibus restituere teneantur.

Secundum dictum.

Milites priuata auctoritate oppida vastantes, tenentur ad restitutionem.

Ratio dicti. D. Tho.

Primum est. Milites sine licentia Principis pugnantes, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionem, cum rem aliquam capiunt, & domino cuius illa erat, restituunt. Si enim aliquod Christianorum Oppidum a Turcis possideatur, milites Christiani qui propria auctoritate, bellum mouentes illud iterum capiunt, peccant quidem mortaliter, quia contra ordinem iuris agunt, cum sine publica auctoritate id faciant; non tamen tenentur ad restitutionem eis a quibus abstulerunt, sed illi domino cuius prius illud Oppidum erat. Sicut in simili, si quis ab iniusto possessore rem suam vi auferat, peccat quidem mortaliter, non seruato iuris ordine, si aliàs pateat recursus ad superiorem, ut ait Sotus lib. 5. de Iust. & iur. q. 3. art. 3. non tamen tenetur ad restitutionem.

Secundum dictum est. Milites damna (priuata auctoritate) inferentes, oppida deuastantes, ac incendentes &c. tenentur ad restitutionem omnium damnorum illatorum.

Ratio est. Quoniam ea quae iniuste ablata sunt necessario restituenda sunt, atqui huiusmodi milites, propria auctoritate damna inferunt, ergo tenentur restituere. Imò, ut optimè dicunt D. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 66. artic. 8. ad 2. auferentes auctoritate priuata bona infidelium, committunt rapinam,

A rapinam, & tenentur ad restitutionem. De qua re legendus est Magister Victoria, in sua relectione, nu. 53. & Syluest. verbo, Bellum 1. q. 10. vbi addit vnum. Quod si lata esset excommunicatio contra deuastantes, vel incendentes aliquam Ciuitatem, milites id facientes, talem excommunicationem incurrerent. Quod dictum limitandum est, quoad milites Prouinciales, quibus talis excommunicatio nota esset, vel esse posset, atque hoc etiam non esset propter peccatum praediandi, aut diripiendi illa bona aliorum, sed propter inobedientiam censurae.

Tertium dictum. Si adsit voluntas Principis interpretatiua, dum putant milites ex his quae prius viderunt, illud Principi placere, vel iudicant, quod etiam si nihil dicat, si ab eo talem licentiam peterent, verè eam ipsis concederet, tunc stante ista Epicheia non peccant, nec tenentur ad restitutionem: tum maximè quando bellum est contra infideles, vel haereticos. Ratio huius est.

Quoniam Haeretici, vel Infideles, sunt publici Christianorum hostes, ergo huiusmodi bellum, virtualiter ex Principis licentia procedit per ratihabitionem.

Banes dubio 4. loco citato dicit, quod milites tenentur renunciare suo Principi, omnia bona capta in huiusmodi bello, (& locutus fuerat de bello vbi est voluntas virtualis, vel interpretatiua Principis) ut ipse disponat suo arbitrio de illis, vel donando, vel remittendo, vel retinendo in partem satisfactionis iusti belli. Quod confirmat ex facto Abraham Gen. 14. citato ab Ambrosio lib. 1. de Abraham cap. 3. quod noluerit accipere spolia eorum, sed omnia seruaerit Regi Sodomorum.

Quod dictum (meo iudicio) non est verum. Si enim supponitur bellum esse iustum, ratione interpretatiua voluntatis Principis, profecto omnia saltem nobilia iure belli capta, sunt occupantis, etiam si excedant compensationem damnorum. Nec Regi seruantur omnia, ut patet ex l. si quid in bello, & l. hostes. ff. de capti. &c. & cap. ius gentium, di. 1. & expressius instituta de rer. diuis. §. item ea quae ab hostibus, vbi dicitur, quod iure gentium, quae ab hostibus capiuntur, statim nostra fiunt: adeo ut etiam liberi homines in nostram seruitutem deducantur.

Et confirmatur ex scriptura. Deutero. enim 25. ubi de Ciuitate expugnanda agitur dicitur, omnem praedam exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum.

Quod

Victoria.
Syluest.

Limitatio dicti.

Tertium dictum.
Stante uoluntate interpretatiua Principis, non peccant, nec tenentur ad restitutionem.

Dictum Banes.

Gen. 14.
D. Ambrosio.
Dictum Banes.
non placet Auctori.

Deut. 25.

Abraham eum Regi Sodomorum, bona in bello capta seruauit.

D. Tho.

Capra in bello iusto, non habent rationem rapinae.

D. Aug.

Ex verbis D. Ambr. non elicitur praecipuum, sed consilium.

D. Tho.

Nota contra Bañes.

Varia lectio circa Ambrosij verba.

Glos.

Nota.

Quod si Abraham seruauit bona capta Regi Sodomorum, non ideo hoc fecit, quasi teneretur, vel quod aliter non posset sua facere quae caeperat. Constat enim potuisse ea sibi retinere, absque eo quod Regi seruarer. Quod etiam fatetur ipse Bañes infra art. 1. dub. 10. conclus. 3. ex Ambrosio ibidem, ubi ait: *Quod poterat Abraham sibi omnem illam praedam assumere, quoniam facta erat sua iure belli.* Quod idem docet D. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 8. ad 1. ubi dicit, esse distinguendum circa praedam. *Quoniam si illi qui depradantur hostes, habeant causam iustam, seu bellum iustum, ea qua per victoriam acquirunt in bello, sunt eorum.* Neque hoc habet rationem rapinae, quamuis possint in acceptione praedae, iustum bellum habentes, peccare per cupiditatem, ex praua intentione, si scilicet non propter iustitiam, sed propter praedam principaliter pugnent: secundum illud Augustini de verbis Domini, *quod propter praedam preliari, peccatum est.*

Ex verbis autem Ambrosij, non elicitur aliquod praecipuum, sed consilium, ut capta seruentur Regi, *non quidem ut illis fruatur; sed ut illa distribuatur militibus*, ut ait D. Th. loco citato.

Et idem Bañes, volens probare artic. 1. dubio eo, quod capta in bello iusto sunt militum, adducit eundem locum Ambrosij, quem tamen in contrarium sensum superius adduxerat: atque ita sibi videtur contradicere.

Adde quod est etiam varia lectio circa illa verba Ambrosij. Alij enim legunt, *debet*, alij autem *docet*. Diuus enim Thom. in 2. 2. q. 66. art. 8. sub praes. Romano, anno 1570. Lugdunensi, anno 1562. & Veneto, anno 1588. habent, *debet*. quod etiam videre est 23. q. 5. can. *Dicat aliquis*. Vnde stante hac lectione, dicimus esse consilium, non autem praecipuum, ut mobilia quae in bello iusto capta sunt, Principi tradantur.

Glosa in dicto can. dicat aliquis, verbo, Omnia, dicit, videri contradictionem in sententia Ambrosij, in eo quod dicit, omnia esse Regis, cum paulo ante dixisset, omnia esse victoris.

Et respondit, quod *Abraham non suberat illi Regi, neque erat de regno illius, & ideo praeda erat in sua potestate*: vnde ex illis dedit decimas Melchisedech. Quod si sub aliquo militetur, praeda tota, est Domini, ad distribuendum eam, secundum personarum qualitates. Verum haec distinctio nulla

A nulla est. Quoniam semper praeda (etiam si militetur sub proprio Principe.) capientis est, neque eam oportet dare domino. Verbum autem illud Ambrosij, *debet*, sic enim (ut diximus) melius legitur, secundum congruentiam est intelligendum.

SEXTVM DVBIVM.

An Princeps possit in bello iusto conuocare infideles in suum adiutorium, vel iuuare illos?

RACTANT hoc dubium. Abulensis, super 1. Reg. 28. q. 5. & Lira. ibidem. circa quod dicenda sunt duo.

Primum. Quod ex genere suo, ideo ab solute & per se, non est peccatum mortale, in bello iusto conuocare in auxilium infideles, aut illis auxilium praebere. Ita docet Caiet. in quaest. 41. artic. 1. 2. 2. & Syluest. verbo, Bellum 1. q. 8. conclus. 3. & Ioan. Maior, in 4. d. 1. 5. q. 15. Panormit. in cap. quod super, de uoto, & voti redemptione nu. 15. ubi allegat Orlan. cof. 67. & probatur.

Primo ex factis Scripturae, in qua dicitur multos Reges, extraneorum infidelium auxilio, in suis bellis usus fuisse. sic legimus 1. Mach. 8. Machabaeos viros Sanctos, cum Romanis, qui tunc idola colebant foedus, pacemque iniussit: & cap. 21. *Ionathas misit tria millia Iudeorum, in auxilium Demetrii infidelis*, & cap. 14. idem foedus inter Simeonem & Spartianores compositum fuit.

Secundo probatur. Licet parare insidias in bello iusto, ergo etiam licebit uti tali auxilio.

Tertio. Fidelibus licet bellare sub Principe infideli, ergo.

Quarto. Licitum est, Christianis Principibus auxilium praestare infidelibus in bello iusto, etiam si bellum agant contra Christianos, ergo & a fortiori erit licitum Principi uti infidelium auxilio in bellis suis. Antecedens verum est ex facto Abraham Genes. 14. qui praebuit auxilium Regi Sodomorum, & pugnavit contra hostes illius. Item ex facto David 1. Reg. 28. & 29. ubi David iustus venit in auxilium Achis infidelis, contra Philisthim.

Quinto. Est licitum homini priuato, defendere se ab aduer-

Abulen. Lira.

Primum distum. Non est peccatum ex se in bello iusto conuocare in fideles.

Caiet. Syluest. Ioan. Maior. Panorm. Orlan. Probatur per mod.

1. Mach. 8.

1. Mach. 14.

Secundo.

Tertio. Quarto.

Gen. 14.

1. Reg. 28. & 29.

Quinto.

Sextò.
Carolus V. ex
cõsilio Theo-
logorum, in
bello aduer-
sus Gallos, v-
sus est militi-
bus Germa-
nis.

aduersario inuadente, & conuocare infidelem ad sui de-
fensionem, ergo & publicæ auctoritati licebit.
Sextò probatur ex facto Catholicorum Principum. Ca-
rolus enim Quintus maximi Hispaniarum Regis Philip-
pi secundi, Pater, ex consensu Theologorum (vt dicitur) in
bello aduersus Gallos, vsus est militibus Germanis, qui
erant Lutherani infideles.

Imperator item hodiernus, contra Turcas, absque re-
prehensione, hæreticorum auxilio vitur.

Verùm aliqua loca Scripturæ huic decisioni aduersari
videntur. Reprehenditur enim 2. Paralip. c. 16. Rex Asa,
eò quo acciuerit exercitum Benadad Regis Syriæ in au-
xilium sui, contra Regem Israel. *Stultè* (inquit Hanani
Propheta) *egisti, & propter hoc, ex presenti tempore aduer-
sum te bella consurgent*. Reprehenditur item cap. 19. Rex
Iosaphat, quòd Regi Israel impio auxilium præberet. *Im-
pio* (inquit) *præbes auxilium, & his qui oderunt dominum,
amicitia iungeris: & idcirco iram Domini merebaris*. Sed

2. Paralip. 16.
2. Paralip. 19.

Cur Reges
multi conuo-
cando infide-
les in adiuto-
rium sui, à do-
mino repre-
hensi sunt.
D. Aug.
D. Chrysof.
D. Ambro.
Abulen.

dicimus ad litteram, istos Reges idèò peccasse, & esse re-
prehensos, quoniam auxilio Domini disidentes, spem suã,
alter in viribus Regis Syriæ, alter in amicitia cum Rege
Israel collocauerant. Quod ex eodem scripturæ contextu
patet intuenti. Ita docent August. lib. 2. contra epist. Par-
menia. cap. 18. & D. Chrysof. homil. 1. in imperfecto, super
Matth. Ambrosi. in oratio. de obitu Theodosij, & Abulen-
sis, 2. Paralip. c. 16. q. 17. & cap. 18. q. 47.

David autem, etsi in aliqua pugna Achis iuuerit; non
tamen in omnibus. Quoniam Satraparum Achis consi-
lio, & murmure ab exercitu vnã cum suis depulsus est.

Secundum dictum est. Vocare infideles in auxilium ad
præliandum, frequenter, per accidens, ratione scilicet scan-
dali, & aliarum circumstantiarum, graue peccatum est. In-
fideles enim erga loca sacra, Virgines, & sacramenta, sum-
ma irreuerentia sacra floccipendentes dissipant, & profa-
nant: & non seruantes iura belli, innumera damna in-
ferunt.

Secundum di-
ctum.
Vocare in ad-
iutorium infi-
deles ad præ-
liandum per
accidens & ra-
tione scãdali
frequenter est
peccatum.
Ratio dicti.

SEPTI-

SEPTIMUM DVBIVM.

An liceat bellum gerere contra Hæreticos, titulo hæresis,
vel contra alios, titulo falsæ Religionis?

HÆRETICI negant esse illis bellum inferen-
dum, sicut etiam negant igne eos esse punien-
dos. Sed in hoc, sint duo dicta.

Primum dictum. Hæreticis ob crimen hæ-
reticæ prauitatis, iustissimè bellum infertur.
Hoc dictum est catholicum, de quo videndus est Castro
de iusta hæreticorum punitione, lib. 2. cap. 14. probatur.

Primo. Ex Deuteron. 12. Vbi propter recessum à fide,
crudelissimum iubetur bellum indici. Postquam enim dixit:
quòd si recesserint, & dixerint, adoremus Deos alienos,
statim subiungit. *Occides omnes habitatores in ore gladij
vsque ad iumentum, & congregabis supellectilia, & cremabis
illa cum Ciuitate;* sed isti hæretici discedunt à fide, & cul-
tu Dei, ergo.

Primum di-
ctum.
Hæreticis iu-
stissimè ob hæ-
resim bellum
infertur.
Castro.
Probatur pri-
mo.
Deut. 12.

Secundò. Isti hæretici sunt rebelles Ecclesiæ, & præla-
tis, quibus obedire tenentur, ergo. Probatur consequentia
ex Scriptura. Nam 2. Reg. 20. legimus David indixisse Bel-
lum Remon, eò quòd fecisset rebellare seruos suos.

Secundò.
2. Reg. 20.

Tertiò. Quoniam isti hæretici, ruperunt fædus, & pa-
ctum cum Ecclesia & Deo, quo se in Baptismo adstrinxer-
ant, iuxta illud Hier. 2. *à saculo confregisti iugum, rupisti
vincula, & dixisti non seruiam,* ergo. Quod confirmatur
ex facto Ioram 4. Reg. 3. qui bellum indixit Mezæ Regi
Moab; eò quòd ruperat fædus quod cum Patre suo pepi-
gerat.

Tertiò.
Hier. 2.
4. Reg. 3.

Quartò probatur ex grauissimis Pontificibus id confir-
mantibus. Nam D. Greg. lib. 1. Epistolarum Epist. 72. ma-
ximè Genadium Exarchum hortatur, vt Donatistis bellū
moueat, quos nullis vnquam medijs ad veræ Religionis
cultum attrahere potuit. Eius verba sunt hæc. *Sicut ex-
cellentiam vestram in hostilibus bellis in hac vita Dominus
victoriarum fecit luce fulgere; ita oportet eam inimicis Ec-
clesiæ eius, omni viuacitate mentis, & corporis obuiare: qua-
tenus eius ex utroque triumpho magis, ac magis emitefcant
opinio, cum & forensibus bellis, aduersarijs Catholice Ec-
clesiæ vehementer obsistis, et Ecclesiastica prælia, sicut bella-
tores*

Quartò.
D. Greg.
Platina.
Varij qui hæ-
reticos perfe-
quuti sunt.

Foras Domini fortiter dimicatis. Notum est enim heretice Religionis viros, si eis (quod absit) suppetit nocendi licentia, contra Catholicam fidem vehementer insurgere, quatenus hæreseos sua venena ad tabefacienda (si ualuerint) Christiani corporis membra transundunt. Cognouimus enim eos contra Ecclesiam Catholicam, Domino eis aduersante colla subrigere, & fidem uelle Christiani nominis inclinare. Sed eminentia uestra conatus eorum comprimat, & superbas eorum ceruices iugo reuerentis premat. Hæc Greg. Et paulo post, Deum orat, ut ad huiusmodi bellum gerendum, ille Gennadius sit fortis, sic inquit. Perfoluentes præterea Paterna charitatis affectum, Dominium petimus, quo brachium uestrum, ad comprimendos hostes forte efficiat, & mentem uestram zelo fidei, uelut mucronem gladij vibrantis exacuat. Hæc ille.

Innocentius rursus Tertius, Christiana sanctitate repletus (referente Platina in uita eius) post quam contra Albigenses hereticos Gallos, media omnia tentauit, ut eos ad sanam mentem, Christianique fidem reduceret, tandem a spe conuersionis eorum cadens, bellum contra eos inchoauit; quod postea Honorius Tertius successor eius, non minori diligentia, totis uiribus prosequutus est.

Aneas rursus Syluius, lib. i. de origine Bohemorum refert, Legatum Pontificis Cardinalem Sancti Angeli curasse, ut contra Hussitas bellum gereretur.

Probatum quintò. Quoniam si iuste vnus hereticus propter hæresim occiditur, poterit etiam eorum multitudo propter eandem causam per bellum occidi, & exterminari.

Dico secundò. Non posse bellum hæretico indici, donec fuerit ab Ecclesia hæreticus declaratus. Hoc dictum est omnium consensu receptum. Probatum, ex cap. cum secundum leges, de Hereticis, ubi habetur, non posse Principem secularem priuare hereticos bonis temporalibus, quotisque esse tales declarentur per potestatem Ecclesiasticam, ergo multò minus poterunt priuari uita, nec per consequens indici eis bellum.

Dico tertio. Post declarationem hæreticæ prauitatis, non potest à quocunque Principe bellum hereticis indici in differenter; sed tantum ijs, qui subsunt eorum dominio: hos enim bene potest suus Princeps uastare; alios autem non, sine Pontificis facultate. Pontifex enim potest Re-

gni

Secundum dictum.
Hæretico non potest bellum indici, donec fuerit ab Ecclesia ut talis declaratus.
Probatum.

Tertium dictum.
Post declarationem factam hæresis, potest quicumque Princeps hereticum bello petere.

Agni inuestituram alteri Principi tradere, & similiter Imperator qui est Ecclesiæ Capitaneus. Ratio huius est. Quoniam hæresis crimen præcipue est contra Ecclesiam, cuius caput est Papa: unde ipsius proprie est, hos hæreticos declarare, ut ait Bonifa. VIII. in cap. ut inquisitionis, de hæreticis lib. 6.

An autem liceat titulo diuersæ Religionis agere bellum, paucis uidentur esse.

Pro quorum intelligenda est notanda distinctio Caiet. 2. 2. q. 66. art. 8. & Soto lib. 5. de Iust. & iur. q. 3. art. 5. quod infideles tripliciter se habent ad Principes Christianos. Quidam enim de facto, & de iure Christianis subditi sunt, ut Iudæi, hæretici, & Mauri, qui sunt in terris Christianorum, & ij sunt priuati, ut hæretici vel rebus, vel seruis, & mulieribus &c. iuxta sacros Cano. ut patet in titulis de Iudæis, & hæreticis, & in decretis. dist. 54. Et contra hos non solum Ecclesia; sed etiam Principes illi quibus subsunt temporaliter, possunt contra eos condere leges in fauorem nominis Christiani, sicut possunt pro alijs pijs causis.

B Quidam uero sunt subditi de iure, & non de facto Principibus Christianis, ut sunt infideles occupantes terras Christianorum: ij enim si uiuunt, vel filij eius, subsunt Principi illi Christiano in cuius terris, & dominio sunt. Quod si Princeps non habeat hæredes, subduntur Ecclesiæ Romanæ.

Quidam autem sunt infideles, qui nec de iure, nec de facto subsunt Principibus Christianis, secundum temporalem iurisdictionem; ut sunt Pagani qui nunquam Romano subditi fuerunt Imperio. Et ij propter suam infidelitatem, non sunt dominio suorum priuati, cum dominium sit de iure positium, & infidelitas de iure Diuino, per quod positium non tollitur. His positis.

Dico quartò. Quod (ut ait Caietanus loco citato) *Pagani qui nunquam Romano subditi fuerunt Imperio, nec Rex, nec Imperator, neq. et Ecclesia Romana, possunt aut ad terras eorum occupandas, aut in temporalibus eos subyiciendos, ipsis ullo tempore bellum mouere.* Probatum ex supradictis. Quoniam per suam infidelitatem, non amittunt rerum suarum dominium. Castro loco cit. dicit idololatriam à qua qui recedere noluerint, iustam esse causam belli, & ob hanc causam Deut. 12. Deum præcepisse filijs Israel, ut gentes plurimas subuerterent, & dissiparent. Sed prof-

H eto

Papa potest tradere alteri Principi inuestituram regni alterius.
Ratio dicti.

Nota.

Caiet. Sotus.

Quartum dictum circa eos qui nunquam Romano fuerunt subditi Imperio.

Castro.

Deut. 12.

Ad propter Idololatriã præcisè non est inferendum bellũ, nisi resistant prædicationi verbi Dei, vt inferius dicemus. Nec in testamento veteri (vt ait Caiet.) vbi armata manu possessio erat capienda, bellũ ob id inferebatur, quòd erant idolatræ; sed vel quia volebant transitum permittere filijs Israel, vel ob iniuriam receptam, vel vt recuperarent ea, quæ Deus illis largitus fuerat. Immo ait Caietanus, quòd esset grauissimum peccatum.

Quintum dictum.
Causa belli, non est diuersitas Religionum.
D. Tho.

Dico quintò. Causam iustam belli, non esse diuersitatem Religionis. Et est sententia D. Tho. 2.2.q.66.art.8. *tantum enim est bellum iustum, ubi præcedit aliqua magna iniuria.* vt ait idem D. Tho. 2.2.q.40.art.1. hoc dictum est Victorij in sua relectione de bello nu. 10.

Sextũ dictũ.
Barbaris impediens Euangelij prædicatione, rectè potest bellum moueri.

Dico sextò. Barbaris impediens Euangelij prædicationem, & seminationem, occisionibus, minis, aut terroribus eorum qui ad fidem conuertuntur, posse indicere bellum. Neque illud est bellum gerere propter diuersam Religionem præcisè; sed propter iniuriam factam. Vnde licet tunc occupare Prouincias illorum Reges deponere, & novos alios creare, ad Euangelij incrementum. Sic Victoria, de Indijs Insularis, num. 12. & 13. Et hinc sequitur, quòd si qui ex Barbaris sunt ad Christi fidem conuersi, si Princeps eorum conetur eos ad idololatriam ui, & metu reuocare; tunc (si aliàs fieri non pòt) pòt contra illum excitari bellum, ad repellendam iniuriam factã conuersis.

OCTAVVM DVBIVM.

An Princeps teneatur acceptare satisfactionem iniuriæ, & abstinere à bello?

Opinionum varietas.
Prima sententia.
Syluest.

IRCA hoc, varia sunt doctorum placita. Syluester enim verbo Bellum primò. q. 10. conclus. 5. dicit, quòd habens iustum bellum, si vltra id quod satisfactum est sibi, & suis de omni damno, & labore operis, vel do nec aduersarius offerat se ad satisfactionem, plus abstulit vel damificauit de illo, teneat ad restitutionem eius quòd plus accepit. Ex quibus colligitur, Syluestrum tenere, quòd eò ipso quòd aliquis Princeps offerat sed ad satisfactionem,

A nem, bellum non est iustum; sed teneri Principem inferentem bellum, acceptare alterius satisfactionem.

Secunda sententia Caiet.

Secundã sententia est Caiet. in sua summa verbo, Bellum, qui ait, Non teneri Principẽ desistere, & cessare à præliando, quando bellum est iam inchoatum; teneri autem acceptare oblatam satisfactionem si non fuerit inceptum. Et videtur idem insinuare 2.2.q.40.art.1.

Tertia sententia Bellarmi.

Tertia sententia est Roberti Bellarmini, tomo 1. Controuersiarũ, lib. 3. de laicis, & secularibus, cap. 15. qui tenet ex aduerso Caietani, ex iustitia nunquam teneri Principem qui habet iustam causam acceptare satisfactionem, nec ante inchoatum bellum, nec post: benè quidem utroque tempore ex charitate ad id teneri, nisi per accidens aliud expediat. Ratio eius est. Quoniam Princeps habens iustam causam belli, gerit personam Iudicis respectu alterius Principis qui iniuriam fecit. Iudex autem non tenetur condonare ex iustitia mortem reo, etiam si offerat satisfactionem.

Quarta sententia est media, & est aliquorum magistrorum in Hispania, afferentium, quòd bellum inchoatum, potest habere duplicem statum. Primus est, quando hostes sunt in actuali conflictu, & tunc non tenetur Princeps offensus acceptare satisfactionem. Secundus est, quando etiam si præliati sunt aliqua vice; non sunt tamen in conflictu actuali, & sic si est sufficiens satisfactio, tenetur Princeps offensus illam acceptare: Faciunt autem ij differentiationem inter Iudices, & dicunt, Iudicem ordinarium posse punire reum secundum totum iuris rigorem, at verò Princeps in bello, non est Iudex ordinarius, & per se; sed tantum accidentaliter, seu occasionaliter, ad prouidendum bono suæ Reipub. Et ideo tunc non potest ulterius procedere, quia tantum potest mouere bellum, in casu in quo aliter non potest accipere satisfactionem. Quoniam illud expedit ad suã Reip. vilitatem. Et huiusmodi fundamento diluuntur omnia argumenta illorum, qui probant non teneri acceptare satisfactionem oblatam ab alio Principe.

Quarta sententia Medina.

Est notanda. Differentia inter Iudices.

Sed in hoc dubio, vnica distinctione respondebimus. Et dicimus, quòd bellum, aut inferitur propter iniuriam illatam, aut propter causam quidem iustam, sed sine iniuria. Si primo modo inferatur, sic tenetur Princeps acceptare satisfactionem si sit sufficiens, bello non incepto: & in hoc sensu intelligitur Caietanus. Si verò bellum inferatur propter iniuriam illatam; sic non tenetur Princeps acceptare

Resolutio.

ptare satisfactionem, nec à bello cepto desistere. Nō enim hostes tunc sunt in statu satisfaciendi, sed satisfaciendi in bello.

NONVM DVBIVM.

An possit esse bellum iustum ex vtraque parte?

Ratio difficultatis.

Ratio difficultatis est. Quoniam si in bello iusto, Principi inferenti bellum offerat alter Princeps condignam satisfactionem, & ille alter nolit acceptare, tunc potest qui offert satisfactionem, se defendere, armis arreptis, & in alterum purgare, ergo tunc ex vtraque parte bellum esset iustum. Probatur sequela. Nam inferens bellum, licite infert, quoniam habet iustam causam: & hic etiam contra quem bellum infert bene agit si pugnet in alterū. Neque enim debet vtrō inimico Ciuitatis ianuam aperire, & gladio colla submittere.

Resolutio Victoria. Seculsa ignorantia nullo modo potest bellum ex vtraque parte esse licitum.

Ratio dicti.

D. Aug. quomodo intelligatur.

Bellū in parte potest esse iustum. i. excusabit à peccato præliantes.

Ratio dicti.

Victoria reprehenditur.

Circa quod dico cum Magistro Victoria, de iure belli, nu. 3 2. & Soto lib. 5. de Iust. & iure q. 1. art. 7. dubio ultimo. q. seculsa ignorantia, nullo modo esse potest, vt bellum ex vtraque parte sit licitum. Quoniam si constat de iustitia vnus partis, non licet in contrarium bellare, offendendo.

Item quia cum bellum sit actus Iustitiæ vindicatiue, debet necessariò exerceri in illa qui aliquod crimen commiserunt, nemo enim est sine culpa puniendus vt dicitur regula 23. iuris. Et D. August. libro 19. de Ciuit. cap. 1. dicit, nullum esse bellum sine peccato. Quoniam licet iuste agatur, semper tamen pro peccato contrario dimicatur. & li. 1. 5. cap. 5. dicit, quod boni si perfecti sunt non pugnant contra bonos, sed pugnant mali, & mali, aut boni, & mali. Verum supposita ignorantia probabili facti, aut iuris, potest esse ex parte qua vera Iustitia est, bellum iustum per se, ex altera autem parte bellum iustum, id est excusatum à peccato, bona fide. Quoniam ignorantia inuincibilis excusat à toto. Et saltem respectu subditorum, potest sæpe contingere. Dato enim quod Princeps gerens bellum iniustum, sui belli iniustitiam cognoscat; tamen (vt superius diximus) possunt subditi sequi Principem suum, & tunc ex vtraque parte licit, subditi milites præliantur. Victoria loco citato addit,

addit, quod si constat de iustitia vnus partis, tunc non licet militi in contrarium bellare, etiam se defendendo. Qui sane in hoc aliqua dignus est correctione. Licet enim vni vi repellere: & si non possum meam vitam aliter tueri, licet alium occidere. Sic sentit Soto lib. 5. de Iust. & iur. loco citato.

Ad argumentum autem factum dicimus, ex dictis patere solutionem. Nam si bellum Principis inferentis sit iniustum, Bellum ex parte eius cui infertur erit iustum; si verò ex parte inferentis fuerit iustum, & propter honoris causam illatum, tunc bellum illius cui infertur erit iniustum. Si autem fuerit illatum propter causam (excepto honore) tunc inferens bellum, si non acceptet satisfactionem infert bellum iniustum, Alter verò Princeps iustum. Bellum ergo tantum potest esse reuera iustum in causa principali respectu vnus partis; altera verò pars potest etiam eodem tempore gerere contra alios bellum iustum, in causa minus principali. Si verò vtriusque exercitus milites habeant ignorantiam probabilem facti, vel iuris; aut etiam inuincibilem, iuste in alterutrum pugnant. Quoniam pugnant sub illa iustitia, quod liceat militi ad sui Regis imperium militare.

Ad argum. respondetur. Nota multiplex bellum iustum, circa diuersa.

DECIMVM DVBIVM.

Quantum damni liceat hostibus inferre?

Quatuor sunt damnorum genera, quæ regulariter hostibus in bello inferuntur. Primum enim est mors, seu occisio. Secundum est spoliatio bonorum mobilium. Tertium est ablatio libertatis, redigendo hostes in seruitutem. Quartum, & vltimū ablatio Dominij, seu Regni quod possidet. In ijs communi praxi damnificantur hostes. Sæpe enim sunt hæc necessaria vel ad propria recuperanda, vel ad iniuriam rescuendam, vel ad pacem firmam, & stabiliendam, vel ad compellendos hostes ad debitam satisfactionem. Duplex autem limitatio seruanda est in ijs damnorum generibus inferendis. Primò quantum ad mensuram, & quantitatem, vt secundum delictum, sit & plagarum modus.

Quatuor sunt damnorum genera. Primum mors, secundum bonorum spoliatio, tertium ablatio libertatis, quæ ablatio dominij.

Secundo quoad personas quibus inferenda sunt. Et quo ad primum, dubitatio est, quantum damni liceat hostibus inferre. Et regula generalis est, mensuram in vniuersum ex quantitate causae esse petendam, id est quantum necessarium est ad propria bona recuperanda, vel vt accipiatur æquiualens ab hoste, vel vt violentia, & vi ab eo auferatur quod sponte reddere non vult, vel quantum meretur iniuria illata, & accepta, vel quantum necessarium est ad securitatem habendam in posterum, ab ijs hostibus, & ad stabilendam, & confirmandam pacem.

Ex hac vniuersali regula, colligi potest in particulari quid liceat in singulis illorum quatuor damnorum.

Quoad primum genus damni quantum damnum liceat hostibus inferre.

Iosue 10.

Et quidem de primo genere damni, dicimus, non solum in ipso confictu licere hostes vulnerare, mutilare, & occidere quotquot fieri potest, sed paria etiam victoria, licere aliquos (si id causa iusta requirat) in pœnam occidere, precipue si sint Duces, & Capita exercitus. Vnde Iosue 10. legimus, Gabaonitis expugnatis, quinque Reges Amorrhœorum contra Iosue insurrexissent, qui fugientes à bello, & speluncam quandam præ timore ingressi, ibi conclusi sunt. postquam ergo Iosue inimicorum exercitum contriuerat, non contentus tanta caesorum strage, Reges etiam illos, e spelunca productos, & prius ab omnibus delusos, suo gladio interfecit.

Deuter. 23. & 20. 1. Reg. 15.

Quoad secundum danum quid sit dicendum.

Esset tamen non modo vitiosus excessus, sed etiam maxima crudelitate plenus, si post partam victoriam, hostes omnes etiam nocentes seuo gladio occumberent: nisi id maxima vrgens causa postularret, ut patet Deuter. 13. & 20. & 1. Reg. 15. Sed in ijs, & alijs exemplis veteris legis, vbi specialiter Dei auctoritas intercessit, qui est omnium Dominus, rigorem illum, atque securitatem videmus. Nunc autem in lege gratiæ, maiori mansuetudine vtendum est.

Quoad secundum damnum, scilicet spoliationem bonorum, dico. Licere nobis tantum accipere ab hostibus, quantum sufficit ad rei iniuste ablatae recuperationem, & ad re-compensationem damni passi, & expensarum factarum: pro quibus, omnia hostium bona mobilia quæ ad manus venire possunt, licite retinentur. Bona enim mobilia hostium (vt diximus) bello capta, eo ipso fiunt capientium, vt habetur cap. *ius gentium*, & cap. *ius naturale*, dist. 1. & 1. *naturalem*. ff. de acquir. rer. domi. & 1. *hostes*. & 1. *si quid in bello*. ff. de captiuis. & Instituta, de rer. diuis. §. Item ea quæ ab

ab hostibus. Idemque colligitur ex Deutero. 20. & ex Ambr. lib. 1. de Abraham Patriarca. c. 3. & refertur 23. q. 5. can. *dicat*. & ex Aristot. qui id aperte docet, lib. 1. Polit. cap. 4. & hac de re plura habentur in illa *si quid in bello*. ff. de capti. & Archid. 23. q. 2. can. *Dominus noster*. D. Antoni. 3. par. tit. 4. c. 2. §. 9. & 10. Angel. verbo, Bellum §. 1. Syluest. q. 1. & 9. Tab. §. 10. Victoria in sua relectione de bello, nu. 51. & Couar. lib. Variarum lectionum, ca. 2. & in relectione super regulam, Peccatum, par. 2. §. 1. num. 1. & seq.

Adde etiam, post partam victoriam licere etiam in pœnam captorum, aliorumque terrorem, multare hostes aliqua pecunia, & interim tradere Ciuitatem inimicam militibus diripiendam. vt Syluester ait §. 10. & si hoc cum maximo moderamine esse debet, & rarissime licet. Præsertim inter Christianos, aliter enim moderatione ista nõ adiecta, bella, latrocinia potius essent nominanda.

Quoad tertium, scilicet de libertate, eadem proportionaliter dicuntur, quæ de secundo. Quoniam libertas numeratur inter bona externa, & etiam de iure gentium, hostium bello capti, sunt capientium, vt patet ex Aristot. loco cit. & habetur 1. *hostes*. ff. de captiuis. hic tamen duo notanda sunt.

Primum est. Quod in hoc est adhuc maior moderatio adhibenda, quoniam inter externa bona, libertas est maximum, & e contra mancipiorum seruitus, existimatur maximum malum.

Secundum est. Quod ex iure gentium, in bellis iustis quæ fiunt inter Christianos Principes, capti non fiunt serui, & mancipia aliorum Christianorum, etiam si quandoque retineantur in carceribus, & non nisi soluto pratio reddantur, quod quidem factum est in honorem Christianæ Religionis. Vide de hoc Barth. ff. *hostes*, de captiuit. & Panor. loco cit.

Quoad quartum damnum, similiter etiam (proportione habita) dicendum est, Quia illa sunt bona externa. Solum illud aduertendum est, (vt diximus superius) nunquam hostes huiusmodi dominio esse priuandos, nisi cum vel victor habet aliquod ius in illud Regnum, vel cum est illa iusta pœna illata iniuria, vel cum id est omnino necessarium ad cõseruationem, aut pacis, aut Fidei, & Christianæ Religionis.

Sed altera dubitatio est. Quibus nam personis liceat

Deut. 20. D. Ambr.

Arist. Archid. D. Antoni. Syluest. Tabie. Vigor. Couar.

Licet hostes pecunia muldare.

Quoad tertium de libertate, quantum damnum inferre liceat.

Nota primò.

Nota secūdò.

Quoad quartum scilicet de dominio, quid sit dicendum.

Quibus personis liceat in bello ista damna inferre.

hæc damna inferre ?

Et dico primò . Quantum fieri potest hæc damna non esse inferenda innocentibus. Quia vt habetur ex regula iuris 23. & ex communi omnium consensu, non est aliquis puniendus sine culpa. & huc pertinet præceptum illud D. Ioannis Baptistæ Lucæ 3. datum militibus ne cui iniuriam facerent, aliquemve concuterent, sed contenti tantum essent stipendijs suis . Innocentes autem sunt, qui neque ullo modo fuerunt auctores illatæ alteri iniuriæ, neque in bello pugnarunt, vt sunt pueri, & infantes, vel captiui apud illos hostes detenti. Et ut plurimum nisi contrarium constet, statas censentur fæminæ, & ex uiris adulti, ij quibus tempore belli prohibetur noceri, in cap. in nouamus de tre. gua, & pace. & hoc est quod scriptura dicit Exo. 23. *in sortem, & innocentem non occides.* & Deut. 24. *non occidentur filij pro parentibus.* De qua re legendus est Driedo lib. de captiuit. & redempt. generis huma. tract. 2. quocirca merito Theodosius Imperator à D. Ambro. reprehensus fuit, ut refert Rufinus lib. 2. Ecclesia, hist. cap. 18. quod sine delicto, sed promiscuè etiam innocentes interficeret.

Lucæ 3.

Dico secundò.

Dico secundò. Aliquando ex causa licere aliquo modo ea omnia damna innocentibus inferre. Licet autem hoc duobus modis.

Nota quãdo liceat occidere innocẽtes.

D. Tho.

Licitum est medicinã cõferre, licet per accidens sequatur abortus. Syluest. Licitum est Ciuitatẽ depraedandã militibus quandoq; concedere.

Primò indirectè, inferendo tantum per accidens mala illa etiam scienter, præter intentionem tamen. Vt cum expugnatur Ciuitas ab eo qui iustum bellum gerit, si non possit superari nisi solutis machinis, & bellicis instrumentis, quæ effici non possunt, sine innocentum occisione, tunc talis innocentium mors, est licita. Probat.

Primò. Ex doctrina D. Tho. 1. 2. q. 6. ar. 4. 3. & 9. 73. art. 8. Quoniam illa occisio innocentium, non est voluntaria absolute, sed tantum in sua causa. Quam causam non tenentur miles vitare, cum iustum bellum agat; illud autè quod non tenemur euitare, non est nobis voluntarium ad culpã. Secundò. Licitum est cõferre mulieri medicinam ut sanetur, licet ex illa per accidens sequatur abortus, quidquid Syluest. dicat, verbo Medicus, q. 4. Non enim intenditur abortus per se, sed sanitas: qua in re spatium etiam mensuram prolis considerandum est.

Tertiò. Licitum est concedere Ciuitatem militibus depraedandam in casu in quo victoria aliter obtineri non possit, & illam ferro, ignique committere. Sic enim tunc expectat.

dit.

A dit, ut terreantur hostes, milites ad pugnam inflammentur. & tandem victoria comparetur. Atqui in eo casu quam plurimi innocentes paruuli, & mulieres occiduntur ergo. Sic docet Sylu. verbo Bellũ 1. q. 10. cõcl. 3. & Victoria. n. 52.

Quartò. Id ex pluribus scripturæ locis persuadetur, in quibus, & præsertim Deutero. 20. dicitur. *ex Ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes uiuere, sed interficies eos in ore gladij.* Quod in expugnatione Urbis Hierico (Iosue 6.) exequutum fuit. & 1. Reg. cap. 15. à Samuele in extirpatione Amalechitarum: etsi omnes illæ innocentium occisiones erant de per se intentæ, quoniam fiebant Diuina auctoritate, & non humana. Constat autem Deum esse absolutum dominum vitæ, & ideo illud præcipere poterat. Nunc autem non licet hoc humana auctoritati, nisi per accidens, & indirectè. De hac re, legendus est Magister Victoria eodem loco, num. 37. & 38. & Soto lib. 5. de iust. & iure, q. 1. art. & est communis. Ex quibus sequuntur quinque corollaria.

Deut. 20. Iosue 6. 1. Reg. 29.

Victoria. Soto.

Primum est. Quod existentibus in Ciuitate quæ expugnatur, pluribus innocens, paucis verò nocentibus; tunc illicitum est Ciuitatem illam subuertere. Quoniam tunc maiora essent mala quæ inferrentur per bellũ, quàm bona recuperanda, quæ intenduntur. Quod etiam exemplo illo Abrahæ confirmari potest. Cum enim Dominus Ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum vellet igne, & sulphure concremare, egrè ferens Abraham tantam hominum stragem, Dominum deprecatus fuit, vt vnà cum nocentibus, innocentes quoque nollet flammis inuoluere, quod concessit ei, adiecto pacto: & si postea vastatio fuerit consequuta. Vnde à minori ad maius, si Dominus cum esset absolutus Dominus vitæ omnium, paucos innocentes non vult cum plurimis nocentibus castigare, à fortiori, homo nunquam debet plures innocentes debellare, & si in medio eorum sint pauci nocentes.

Primum corollarium. No. 2.

Secundum est. Quod parta victoria, non licet interficere innocentes, etiam illos quos fortè timetur futuros nocentes. Non enim sunt facienda mala vt eueniant bona, & hoc esset directè in innocentes tendere. Item quoniam Princeps, alijs vijs, & remedijs potest cauere à futuro malo: puta mittendo eos in exilium, vendendo illos, vel captiuos retinendo. Hoc docent Victoria, nu. 38. & Bañes 2. 2. q. 4. art. 1. dub. 11.

Secundum corollarium.

Parta victoria non licet interficere innocentes. Ratio. Victoria. Bañes.

Tertium

Tertium co- **Tertium est.** Quod siue iam parta sit victoria, siue bel- **o**
llarium. lum actu geratur, si de alicuius militis innocentia constet, tenentur milites (si possunt) eum liberare, & saluare. Sic habet Victoria, nu. 38.

Quartum co- **Quartum.** Quod in Ciuitate inimica expugnanda, si nō
llarium. possunt distingui nocentes ab innocentibus, licet possunt omnes nullo discrimine interfici.

Quintum co- **Quintum est.** Quod in Ciuitate hostium iam expugna
llarium. ta, omnes illi qui possunt arma capere, præsuntur nocentes, & post victoriam impunè possunt occidi. Nec enim Princeps, vel milites tenentur deinde inquirere qui fuerint innocentes, qui verò nocentes. Sic Bañes ibidem ad primum.

Quoad secun- **Quoad secundum damnorum genus, tria dicenda sunt.**
dum genus **Et primo dico.** Licere per se expoliare innocentes, pro-
damnitua di- **ut sunt partes Communitatis nocentis.** Quod patet, quia
cuntur. hæc bona innocentium externa, sunt etiam Communitatis eorum. Vnde ex causa iusta possunt à nocentibus illa auferri. Quod etiam patet in represalijs. Sunt autem represalia recompensationes aliquorum bonorum iniuste ablatorum alicuius Principis, pro quibus idem Princeps bona aliqua alterius detinet, vel suorum subditorum. Patet autem fieri posse has represalias. Quia possunt ex aucto- **D**
ritate sui Principis auferri, ergo licet etiam auferri bona eorū uel communitatis cuius sunt illi subditi. Quoniam si hæc bona licet diripere in bello iusto, licebit etiam eadem retinere sine bello. Verum ad hoc ut usus istarum represaliarum non sit vitiosus, magna prius opus est moderatiōe. Vt si primò scilicet Princeps cui illi sunt subditi requisitus, ut eos ad restituendum compellat, cum id possit effecere, nolit. Requiritur etiam ut facientes has represalias, id faciant auctoritate sui Principis, cuius solius auctoritate potest fieri bellum. Et certè hæc conditiones necessariae sunt circa represalias, quoniam directè tendunt contra innocentes.

Represalia fieri possunt. Quia possunt ex aucto-
ritate sui Principis auferri, ergo licet etiam auferri bona eorū uel communitatis cuius sunt illi subditi. Quoniam si hæc bona licet diripere in bello iusto, licebit etiam eadem retinere sine bello. Verum ad hoc ut usus istarum represaliarum non sit vitiosus, magna prius opus est moderatiōe. Vt si primò scilicet Princeps cui illi sunt subditi requisitus, ut eos ad restituendum compellat, cum id possit effecere, nolit. Requiritur etiam ut facientes has represalias, id faciant auctoritate sui Principis, cuius solius auctoritate potest fieri bellum. Et certè hæc conditiones necessariae sunt circa represalias, quoniam directè tendunt contra innocentes.

Quæ modera- **Quæ moderatio adhibenda sit in represalijs faciendis.**
no adhibenda **Et certè hæc conditiones necessariae sunt circa represalias, quoniam directè tendunt contra innocentes.**

Secundum di- **Secundò.** Licet etiam spoliare innocentes bonis, & re-
ctum. bus, quibus hostes aduersus nos usuri sunt, ut armis, nauibus, & machinis, quod patet. Quoniam aliter victoriam consecuti non possemus. Licet insuper innocentium pecunias accipere, & comburere, frumenta corrumpere, equos occidere, si ita ad hostium uires debilitandas expediuerit. Ex quo sequitur, quod si bellum sit perpetuum, indifferenter

A **ter licet expoliare omnes, tam nocentes, quam innocen-**
tes, quia ex opibus suorum hostes alunt bellum iniustum.

Dico tertio. Quod si bellum aliter effici potest, sine agricolarum, & innocentium expoliatione, non licet eos expoliare, ut ait Syluest. verbo bellum §. 10. Si verò hostes nolint restituere res iniuria ablatas, & non possit qui læsus est, aliunde sua commodè recuperare; potest undecunque alter offensus satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus.

Circa tertium, de seruitute, & captiuitate, dico cum Vi-
ctoria, de iure belli, num. 42. quod eadem ratione licet ducere innocentes in captiuitatem; sicut licet spoliare illos. Libertas enim, & captiuitas inter fortunæ bona reponuntur, & numerantur. Vnde cum tale est bellum, ut liceat hostes omnes expoliare, & occupare omnia illorum bona; licebit etiam omnes hostes indifferenter siue nocentes siue innocentes ducere in captiuitatem. Vnde cum bellum aduersus Paganos sit huiusmodi, quia est perpetuum, & nunquam satisfacere possunt pro iniurijs, & damnis illatis: ideo dubitandum non est, quin pueros foeminasque Sarcenorum in captiuitatem, & seruitutem ducere liceat. Sed quoniam iure gentium inter Christianos videtur receptum, ut Christiani non fiant serui, (in bello inter Christianos commisso) licet, si ita opus est bello captos captiuos ducere etiam innocentes, pueros, & foeminas: non quidem in seruitutem, sed ut pro illorum redemptione, pecunias recipiamus. Quod tamen extendendum non est, ultra quam belli necessitas postulet, & belli gerendi consuetudo legitime obtinuit, ut ait Victoria.

Quoad quartum damnum. Dicimus, negari non posse aliquando ad mutandos Principes, vel ad eorum Principatum occupandum, sufficientes, ac legitimas causas posse intercedere, & hoc ob multitudinem, & atrocitatem damnorum, & iniuriarum: tum maximè quando aliter pax, & securitas ab hostibus obtineri non potest; & nisi id fieret maximum periculum, & detrimentum Reipublicæ immineret, ut superius dictum est: quod patet. Quoniam si in casu, licet ex causa, Ciuitatem occupare, ergo etiam licebit ex causa tollere, & deponere Principem Ciuitatis.

Secundò, quia sicut licet iudici particulari, mulctare auctorem iniuriæ auferendo ab eo Ciuitatem aut arcem; ita & Princeps qui iure belli factus est tanquam Iudex, pote-

Tertiū distā. Si bellum fieri potest absque agricolarum expoliatione, non licet eos expoliare.

Circa tertium damnū. Resolutio, Victoria.

Christiani in Christianorū bellis capti, non fiunt serui.

Nota.

Quoad quartum dānum.

Ratio distā. Nota. Iudex particularis potest mulctare auctorem iniuriæ auferendo eum Ciuitate aut Regno.

Romani quō modo Imper-

num suū au-
gerint, & dilata-
uerint.

rit rationē acceptae iniuriæ id facere. Quo etiam titulo
Romani Imperium suum auxerunt, & dilatarunt, in di-
tionem suam Prouincias redigēdo: quod tamen Imperiū,
tanquam iustum, & legitimum, à D. Aug. in lib. de Ciuit.
Dei, D. Ambr. Hiero. & D. Thoma defenditur.

Quod si reuera iusta causa belli non intercedat, sed tan-
tū bona fide prauis debitis inquisitionibus bellum agi-
tur, tunc victori licebit res ablatas recuperare, & fortasse
impensas belli. Tamen ultra iustā satisfactionem res tem-
porales aduersarij occupare non poterit. Et cum hoc ge-
nus damni tantum nomine poenae inferri possit, quae in in-
nocentes cadere non debet (ut ait Victoria nu. 59. in fine)
sequitur quod absolute innocentes Regnis, & dominijs
suis priuari non possunt, nisi forte Regulus, vel Marchio
sit subditus illius Reipublicae cui bellum inferitur. Tunc
enim potest id damni etiam innocenti inferri, cum sit pars
illius Reipublicae quae dominium aliquod in illis bonis re-
tinet. Cum moderamine tamen illo, quod in bonis exter-
nis adhibendum esse diximus. Ob cuius temperamenti
defectum, inducitur vt plurimum obligatio ad restitutio-
nem, cum excessus ille sit contra iusticiam. Haec de inno-
centibus.

Victoria.
Innocentes
absolute non
possunt dāijs
suis priuari,
nisi forte Re-
gulus ille sit
subditus illi
us Reipubli-
cae cui bellū
inferitur.

Tria genera
personarum
quibus non
licet militib.
dammum in-
ferre.
Primum ge-
nus.
Caiet.
Syluest.

Secundum
genus.
Cone Laterā.
Caiet.

Sunt etiam tria alia genera personarum, quibus milites
dammum inferre non possunt.
Primum eorum omnium, qui non sunt de inimica Re-
publica. Vnde nulla sunt excusatione digni milites illi, qui
dammum inferunt ijs, apud quos hospitio accipiuntur, vel
Rusticis per quorum loca transeunt, etiam si sufficientia
stipendia non habeant, vt ait Caietan. verbo Bellum, pun-
cto 4. Non enim priuatorum hominum bona sunt illis
obligata, nisi forte id in poenam fuerit illis iniunctū. Quod
dictum est, & Syluest. verbo bellum. §. 10. & Victoria, nu-
mero 40.

Secundum genus est illorum, qui etsi de corpore hos-
tilis Reipublicae sint, excipiuntur tamen ab Alexandro III.
in Concilio Lateranen. & refertur in Decretalibus, in cap.
Innonamus, de tregua, & pace, vbi sic dicitur: *Innonamus
vt Praesbyteri, Monachi, conuersi, Peregrini, Mercatores,
rustici, euntes vel redeuntes, vel in agricultura existentes, &
anima alia quibus arant, & semina portant, ad agrum, con-
grua securitate latentur.* Vbi ex sententia Caiet. puncto. 4.
*per Mercatores non intelliguntur negotiatores qui ibi resi-
dent;*

A dent; sed illi qui transeunt, vel ad mundinas veniunt, cum y
non sint pars Ciuitatis, illi vero membra illius reputanda
sunt. Nec incota mercatores, melioris debent esse conditio-
nis, quam ceteri artifices. Addit vnum Caietanus, forte
hos canones ex Aula eximisse, et mala consuetudine esse abo-
litos. Sicut etiam alter canon Urbani Papae qui habetur
24. q. 3. can. Paternarum, vbi Oratores, qui ad Ecclesias pe-
regrinantes accedunt, cum suis rebus quas ferunt, tutos, &
sine molestia, sub poena anathematis, & Ecclesiastici inter-
dicti esse statuitur.

Tertium genus est eorum, qui ad bellum inepti sunt,
quales sunt pueri, Senes, mulieres; tales enim etsi capi pos-
sint, & expoliari: sunt enim membra Ciuitatis; occidi tamen
directe, & per se non possunt, ut diximus superius.

Tertium ge-
nus.

QVAEST. QVARTA.

An Clerici tempore belli fugam possint
arripere?

B

IN hoc quaesito, tantum sermo erit de bello
inter Christianos, vbi nullum est fidei pericu-
lum, & Tyrannice oppressionis: de his enim
superius fuse satis tractauimus. In omni au-
tem bello varia incommoda, & innumera
calamitates, etiam contra bonos mores insurgunt, & tan-
quam in disposito, ac valde exsiccato fomite, dissolutio-
nis, & humanae insolentiae ardens flamma accenditur, om-
nia peruagatur, & debellatum populum, non sine maximo
Dei, & Religionis contemptu concremat, & consumit.
Neque in hac re, multis erit nobis immoderandum; cum
non veteribus modo monumentis id constet; sed etiam
recentioribus huius nostrae aetatis factis, euidentissime co-
probetur. Neque enim impasta multo tempore bruta;
cum ad praedam, & venationem currunt, tanta sunt ferri-
tate donata, quanta crudelitate sunt pleni homines, cum
(debellato populo) alios sibi similes, ante se vident curuis
poplitibus humiliari, & passis manibus, pro vita nondum
amissa deprecari. Nec tamen flectuntur animo; sed nullo
discrimine, facto impetu, suos enses inimicorum sangui-
ne

Titulus quae-
stionis.

Mala belli, &
incommoda.
ne

ne inebriant, aliorum feminas ante suorum conspectum dehonestant, pueros trucidant, puellas rapiunt, deflorant virgines, & ac si Deum horum scelorum vindicem non haberent, nullum est malum, quod (et si facere non possunt) patrare saltem posse non optent. Vnde Honoratus Episcopus (vt videre est in Epistola Augustini 186. bellorum mala, & incommoda ex bello nascentia non sine magno timore ad Augustinum scribens sic ait. *Si in Ecclesijs persistendum est, quid simus nobis, vel populo profuturi non videro: nisi vt ante oculos nostros viri cadant, feminae consumentur, incendantur Ecclesia, nos sub tormentis desiciamus, cum de nobis queritur quod non habemus.* Hac ille. Quae quidem, & alia multa mala, quae inter bellandum occurrunt, non parum Episcoporum, & Curatorum praesentia medela suscipiunt. Ijs enim omnibus incommodis, vti Pafores, & Republicae partes, paterno affectu occurrunt, & opportuno remedio praestolantur. *An non cogitamus* (inquit August. respondens Honorato in eadem Epistola) *cum ad istorum periculorum peruenitur extrema, nec est potestas vlla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri solet ab utroq; sexu, atque ab omni aetate concursus, alijs baptismum flagrantibus, alijs reconciliationem, alijs etiam poenitentia ipsius actionem, omnibus consolationem, & sacramentorum confessionem, & erogationem? Ubi si ministri desint, quantum exitium sequatur eos, qui de isto saeculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? quantus est etiam luctus fidelium suorum, qui eos secum in vita aeterna requie non habebunt: quantum denique gemitus omnium, & quorundam quanta blasphemia de absentia ministeriorum, & ministrorum? Vide quid faciat malorum temporalium timor, & quanta in eo sit acquisitio malorum aeternorum. Si autem ministri adsint, pro viribus quas eis Dominus subministrat, omnibus subuenitur: alij baptizantur, alij reconciliantur, nulli Dominici corporis communionem fraudantur, omnes consolantur, edificantur, exhortantur, vt Deum rogent qui potens est omnia quae timeantur auertere, parati ad vtrumque, vt si non potest ab eis calix iste transire, fiat voluntas eius, qui mali aliquid non potest velle.* Hac Augustinus. Vnde paulo ante dixerat: *Magis timeamus, ne lapides viuui extinguantur deserentibus nobis, quam ne lapides, & ligna terrenorum edificiorum incendantur praesentibus nobis. Magis timeamus, ne membra corporis Christi destituta spiritali vielu necentur, quam*

Bellorum incommoda, & timores, quot sint.

D. Aug.

Absentia ministeriorum Ecclesiasticorum, quot malorum sit causa.

ne membra corporis nostri oppressa, hostili impetu torquancur. Hac ille.

Sed ut breuibus quaestionem hanc expediamus dicimus: Ad remanendum tempore belli, non omnes sacerdotes astringi, sed eos tantum, qui sunt animarum cura deuincti. Ij enim nullo modo propter imminetia mala, & incommoda quae millies in bello occurrunt, ubi tot efflantibus animam, tempestiue sacramentorum remedio succurrunt, ab inuasa Ciuitate abesse non possunt. Similiter etiam nec Episcopi, nisi Vicarios ad id munus idoneos suo loco substituunt. Quo facto, bene ipsi possunt tunc abesse, & non aliter, ut fufus lib. 1. q. 1. declarauimus. Nec fugiendo, id ex timore eos facere existimandum est; Sed ut se maiori Dei seruitio, & publico Populi sui bono praeseruent. Sunt enim omnium veluti caput, & lucerna. Vnde D. Augustinus in dicta Epist. 180. ad Honoratum, de Dauide a praelio declinante sic dicit. *Demique Sanctus David, ne se committeret periculis praeliorum, et fortassis extingueretur (sicut ibi dictum est) lucerna Israel, a suis hoc petentibus sumpsit, non ipse praesumpsit. Alioquin, multos immitatores fecisset ignauia, qui cum crederent hoc fecisse non consideratione utilitatis eorum, sed sua perturbatione formidinis. Non enim qui fugit a periculo existimandus est, id animi debilitate praestare; quin potius ideo multoties fugit, vt ad maiora se mala, & incommoda praearet. Moses fugit ab ira Pharaonis, Exod. 4. vt se ad ascensum montis Abarim, & ad mortem in eo subeundam, ex Domini precepto praearet. Num. 27. Magnus item Elias, & si prius Iesabel faciem pertimuit, & fugit, id ideo fecit, vt audacter agens partes Domini, Regem Achab iniquum, Silicea fronte reprehenderet, 3. Reg. 18. Ex fuga item Moysis a facie Pharaonis, populus Israel maximum ducem naetus est, Deo carissimum: cuius ope, tot miranda effecta vidit, ac toties inimicos expugnaui Iacob inter fugiendum, pluribus Diuinis visionibus dignus habitus est. Labanem ad pudorem compulit, & saui coeruit, idemque vt pater Iuda esset obtinuit. Non igitur (ait Athan. in sua apologia de fuga) culpabilis est, aut uitiosa Sanctorum fuga. Si enim non declinassent persecutores, quomodo ex semine David ortus esset Dominus? Aut quomodo praedicare potuissent sermonem veritatis, cum id agebatur a persecutoribus, eoq; Sanctos persequerentur, vt tollerent doctorem veritatis? Eo certe animo Iudaei*

Qui sacerdotas astringuntur tempore belli remanere.

Fugiens a bello, non ideo fugit quia timet mori, sed ut se ad maiora praeseruet.

Moyles ens fugit. Exod. 4.

Num. 27.

3 Reg. 18.

Gen.

Sanctorum fuga non fuit semper culpabilis.

D. Athanas.

Iudeis & Apostolis predicandi facultatem interdicebant, Sancti contra, omnia sustinere malebant, ut Euangelium predicaretur. Hæc Athanasius.

Debet autem Episcopus, belli tempore (maximè si ipse absit) populi vilitati consulere: ut qui ad externa vulnera non deest corporalis medicus, aut chirurgus; ad animam quoque lætales grauioresque curandos morbos, Sacerdotum, & Confessariorum copia non deficiat: vt quibusque sacramento poenitentiae, & extremæ vnctionis (si fuerit opus) succurratur; Neque si id Episcopus dum absit, curet relinquere, abesse a populo iudicandum est, cum omnè suum studium, ijs omnibus remedijs, in ouile adhibeat.

Episcopus tempore belli quid curare debeat.

D. Chrysostr.

Vnde Chrysostr. in hom. 1. de incomprehensibili Dei natura ad Anomæos absente Episcopo in principio sic habet. *Quid hoc est fratres clarissimi? Pastor absit, & tamen oves suam cum diligentia seruant ordinem, & video profecto boni illius Pastoris, id quoque officium est, vt non modo illo presente, verum etiam absente in ouile studium omne adhibeat, ne quid temerè agatur. Brutorum greges si quis educat non absit, manere intra septa necesse est, vel si sine Pastore prodierit, passim aberrat, & vagatur, at inter vos nihil eiusmodi video euenire, sed etiam cum Pastor absit, vos consuetam pascua petitis, cum ordine & decore. Verum, vt melius loquar, Pastor & ipse adest mente, & animo, quamquam corpore absit: Nemo id abesse dixerit, cum ordinem nostrum, & modestiam contempletur, tamen si minus corporam eius faciem cernit.* Hæc ille. Et quoniam in tantum sceleratorum hominum insolentia percreuit in bellis, ut quod Arriani in tempore Athanasij in catholicos annos Episcopos, nullo delectu habito, neque Parasceue obseruato die faciebant, dum saeuientes maximè, contumelijs opprobrijsque complebant, id isti expugnata Ciuitate, quasi nullum maius Deo sacrificium facturos se posse existiment, ad Episcoporum domos inuadendas, conscendendas, infringendas, & depopulandas, toto se conatu, totisque viribus cõferunt: & multo tempore ante Urbis ingressum, nil nisi hoc mente impiè reuoluere consueverunt.

Nota insolentiam bannitorum depreciantium, & Dei Episcopos capientium.

Imò quod sæpè dolendum est, vt deprædentur ista, apprehendunt Episcopos, pecunijs mulctant, & in carceres eos conijcientes, ferreis vinculis concludunt, non sine maximo Dei, ac Christianæ Religionis contemptu, dum illos ferreis manicis ligant, serisque concludunt, quibus potestatem

statem

A statem dedit Dominus in terris dimittendi peccata, & homines à peccatorum vinculis soluere, & liberare. Quapropter, ne ijs opprimantur calamitatibus, benè Episcopi faciunt, si (vt diximus) Populo idoneo Vicario relicto, fuga vitæ student consulere.

Verùm rogabit quis, An episcopus debeat prohibere, ne festis diebus prælietur? quod est quærere, n liceat bellare diebus festis?

Dubium.

Quam rem tractant D. Tho. 2. 2. q. 40. art. 4. & Alexan. Alen. 3. par. q. 7. memb. 3. art. 2. §. 3. D. Anton. 3. par. tit. 4. cap. 2. §. 9. Angel. verbo, bellum §. 18. Syluest. verbo bellum 1. §. 9. Tabie. etiam §. 9. Caietanus in sua summa, verbo bellum 2. super locum D. Tho. 2. 2.

D. Thom. D. Antoni. Angel. Syluest. Tabie. Caiet. Resolutio.

In quo respondendum est cum D. Tho. quòd si adest necessitas bellandi, etiam diebus festis pro Reipub. defensione, & tuitione, licet bellare, secus autem non. Obseruatio enim festorum, sicut non impedit ea quæ ordinantur ad hominis salutem corporalem, vt patet Ioan. 7. unde medici possunt licite in die festo mederi, sic ob Reipublicæ salutem, per quam impediuntur occasiones plurimorum malorum temporalium & spiritualium, pugnare licebit.

D. Tho. Bellare licet diebus festis pro Reipub. defensione.

Ioan. 7.

B

Caietanus existimat, non solum hoc esse de bello defensivo, sed etiam offensiuo, si adfit opportunitas ad acquirendam victoriam: quemadmodum licet piscari in die festo, quando piscium temporaneus euentus occurrit. ut in cap. licet, extra de ferijs. Nec verba D. Tho. contrarium sonant, cum, ut optimè interpretatur Caietanus, per tuitionem Reipublicæ, omnem iustam causam bellandi intelligat. Et hoc idem vult Nicolaus III. 2. 3. q. 8. can. si nulla, vbi dicitur, *Quòd si inenitabilis urgeat necessitas (qualis est punctus acquirende victoria) licet omni tempore bellum gerere, ne tentetur Deus.* Et 1. Machab. 2. dicitur: *cogitauerunt laudabiliter dicentes: omnis homo qui venerit ad nos in die Sabbathorum, pugnemus contra eum.*

Caietani opinio.

D. Tho.

1. Mach. 2.

Addit Caietanus, quòd bellare in die festo sine necessitate, non sit peccatum mortale, si diuina non omittantur, puta missa. Quoniam (inquit) bellare, non est opus seruile, quòd tantum prohibetur in die festo, esset tamen veniale. Quoniam etiam in diebus festis ducuntur corcæ, hastiludia fiunt, nuptiæ celebrantur, & alia huiusmodi mentem inquietantia, absque scrupulo peccati mortalis. Verùm hæc

Caietani dictum quòd diebus festis sine necessitate bellare, non sit peccatum mortale. Caiet. dictum non est iur.

I sententia

Prima ratio. sententia non videtur satis tuta. Tum quia est contra D. Tho. qui cum communi absolute dicit esse illicitum; tum quia bellare est opus afferens maximam inquietudinem corporis, & mentis, & ideo videtur grauis iniuria, & violentia diei festi. Tum etiam, quia non solum opera feruilia prohibita sunt diebus festis; sed etiam alia, ut exercere iudicia, ferre sententiam, & alia huiusmodi, vt patet ex cap. omnes, & cap. conquestus de ferijs; at vero hec multo magis concurrunt in bello. Tum demum quia etiam prohibitum est certis quibusdam diebus festis pugnare, vt patet ex cap. si nulla 23. q. 8. & cap. 1. de tregua, & pace, ergo est illicitum. Ex quibus omnibus liquidò apparet, quando Episcopus alijs bellare debeat interdiceret, quando vero non.

Diuisio quæ
Bionis.

QVAEST. QVINTA.

An Papa possit dispensare cum Clerico ad bellandum?

Id duo videnda sunt.

Primò. An Clericis liceat bellare.

Secundò. An Papa possit in hoc dispensare cum eis?

Sex modis potest intelligi clericum bellare.

Primò mouendo bellum.

Circa quæ notandum est, sex modis posse intelligi Clericum bellare. Primò mouendo bellum, & sic certum est licere Episcopis, & Clericis, illis nempe qui temporale dominium ad modum Reipublicæ perfectæ obtinent: puta cum habent Castra, Comitatus, & Marchionatus. Ita tenet Syluest. verbo, bellum 3. q. 1. & Nauar. cap. 27. num. 216. in fine, & probatur. Quoniam aliàs non essent sufficientes in suo dominio, nec essent perfecti Princeps. Vnde eò ipso quòd Papa tradit huiusmodi Dominium Episcopo, dispensat cum eodem, vt bella mouere possit, & constituere ducem, qui eius bella gerat. Quamuis enim Clerico prohibitum sit ius dicere in causa sanguinis, vt patet in cap. Clericis, & in cap. sententiam sanguinis, extra, de Clericis, & Monachis; habens tamen dominium temporale, potest constituere iudicem qui tale ius dicat. Ex quo sequitur, illos non fieri irregu-

irregulares mouendo huiusmodi bellum, ex cap. Episcopus, de Clericis, & Monachis in 6. quod etiam patet ex communi praxi Ecclesiæ, quicumque etiam Clericus etiam non habens dominium temporale, potest accipere Principem sæcularem, qui gerat bellum pro defensione suæ Ecclesiæ, vt habetur 23. q. 3. can. Maximianus. Hic Episcopus Maximianus, petiuit auxilium ab Imperatore pro suæ Ecclesiæ tutela. Quod si facere neglexisset, non laudandus, sed merito culpandus fuisset, vt ait Augustinus ad Bonifatium.

Secundus modus est hortando Principes sæculares ad bellum gerendum, & hoc certum est licere quibuscunque Clericis, vel Episcopis, præsertim si id fiat in bonum Ecclesiæ, Fidei, aut Religionis. Id enim fecerunt summi Pontifices, vt habetur 23. q. 8. can. omnium, can. hortatur, can. vt pridem, can. suppliciter, & in alijs can. & ex Greg. lib. 1. Epistolarum, Epist. 72. & 23. & probatur ratione. Quia etiam si Clericis ratione proprii status, non conueniat arma tractare, & pugnare; conuenit tamen eis, alios dirigere, & mouere, prout conuenit, ad benè arma tractanda, & peragendum, vt benè docet Bernardus lib. 4. de consideratione ad Eugenium cap. 3.

Tertius modus est administrando subsidia spiritualia pugnantibus, scilicet Indulgentias, sacramenta, orationes &c. ita D. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. ad 2. quod etiam in veteri lege factum reperimus, Iosue 6. dum Sacerdotes sacris buccinis in bello clangebant.

Quartus modus est cohortando, & præliantium animos ad victoriam ante actualem conflictum excitando.

Et quidem Clericis temporalem iurisdictionem habentibus, quoad suos milites hoc licet, & probatur. Quoniam qui potest victoriam licitè intendere, potest etiam media licita ad ipsam consequendam adhibere. Quoad cæteros autem Clericos, dico idem licere, & ante actualem conflictum, & in ipso conflictu, hortando milites, vt fortiter se habeant in bello illo iusto, & strenuiter dimicent, concitando illos ad victoriam generaliter, vt optimè ait Nauarrus, cap. 27. num. 215. & 217. & colligitur ex cap. quicumque ex Clerico 23. q. 8. vbi ex Decretis Concilij Meldensis, Sacerdotibus, arma propria manu arripere prohibetur. Veruntamen hortari alios ad arripendum arma pro defensione Patriæ, vel Ecclesiæ suæ, permittitur. Nec huic dicto

Secundò hortando Principes sæculares ad bellum.

Tertio administrando spiritualia subsidia pugnantibus.

Quarto hortando, & præliantium animos ad conflictum ante actualem victoriam excitando.

Licitum à Clericis ante prælium, & in prælio hortari milites suos ad victoriam in inimicos. Nauar.

Nota quomodo dictum Innocentij intelligatur.

Dictum Panorm. & Host. non aduertat.

Ratio dicti.

Ad hoc vt mors alicuius sit ab altero voluntaria quid requiratur. Nota.

Inquisitores, tradentes saeculari brachio haereticos comburendos, non sunt a mortis eorum. Panorm. Innocen. D. Antoni. Corollarij.

Quinto dicto ante, uel etiam in ipso conflictu militibus, comminuite, occidite &c. hoc non est licitum Clericis.

Ratio dicti.

obstat capitulum, quod in dubijs, extra de poenis, ubi Innocentius dicit, Clericos incitantes milites ad pugnam grauiter peccare. Quoniam intelligendus est, quando ille qui incitat ad pugnam, habet formalem, uel virtualem intentionem, vt milites occidant hostes, uel quando ad bellum iniustum commouet. Nec similiter aduersatur dictum Innocentij, Panormitani, & Hostiensis in idem cap. dum dicunt, quod in actuali conflictu, non licet Clerico etiam habenti iurisdictionem temporalem, hortari milites ad fortiter pugnam, nisi in bello defensionis. Quia cum Clericus suadet alicui, vt strenuiter praehetur, utitur iure sito, atque ita non peccat, quamuis inde mors secundario subsequatur. Nec respectu eius, talis mors est voluntaria. Namque requiritur ad hoc vt sit voluntaria, quod possit eam vitare, & teneretur.

Vnde cum quis constituit aliquem Iudicem secularem, & si regulariter talis Iudex debeat occidere, non perinde tamen ille qui eum Iudicem constituit, uult mortem malefactorum, licet ad illud consequatur. Similiter etiam Inquisitores, qui dum haereticos saeculari brachio tradunt, & illi comburuntur, utuntur iure suo, nec sunt illius mortis causa. Imo Nauarrus ibidem loco cit. concedit, licere Clericis, tradere militibus arma non solum defensionis, sed etiam offensiuam, vt Sclopetum, globulos, lanceam, enssem, & similia, dummodo non tradant illa speciali intentione, vt milites quibus tradus, alios occidant. & adducit Panormitanum, & Innocentium in cap. sententiam ne Clerici, uel Monachi, & D. Antoni. 3. par. tit. 28. c. 2. §. fin.

Ex quibus sequitur, quod si mors (factis his hortationibus, & monitionibus) sequatur, non fiunt dicti Clerici irregulares, cum non sint causa propinqua mortis. Et iura praedicta scilicet cap. quod in dubijs, extra de poenis, & gl. in cap. ita quorundam, de Iudæis, intelligenda sunt de incitante, uel dante arma cum praedicta intentione sufficienti, ad constituendam causam propinquam deformationis, seu occisionis, vt optime Nauarrus ibidem nu. 216.

Quintus modus est dicendo siue in actuali conflictu, siue ante illum, comminuite, trucidate, in frustra scindite, & occidite hostes: & hoc (per se loquendo) nulli Clerico, siue habenti iurisdictionem temporalem, siue non, villo modo licet. Tunc enim esset causa proxima occisionis, & in Canonibus praedictis, non solum prohibetur Clericis occisio;

occisio, sed etiam interdicitur, ne sint causa occisionis. Vnde si ad illa uerba occisio sequatur, irregulares sunt qui ea protulerunt, vt ait Nauarrus ibi. nu. 216. Dixi per se loquendo, quoniam per accidens, uel ad sui defensionem, uel etiam Reipublicam, in casu grauissimae tutelae (vt dicemus) non solum uerbo, sed etiam manu licet occidere, nec fiunt irregulares.

Sexto modo possunt se Clerici habere ad bellum, proprijs manibus sumendo arma, & dimicando. Intelligimus autem nomine Clericorum, etiam prima tonsura insignitos: vt habetur in cap. cum contingat, extra de qualitate, & aetate ordinandorum, & in Concilio Tridentino Sess. 23. cap. 4. & sequen. & Syluest. uerbo, Clericus 1.

Et quidem de constitutis in prima tonsura, & minoribus ordinibus, dicimus, non peccare mortaliter proprijs manibus bellando. Quia Clericatus ille, est Clericatus imperfectus, & leges quae prohibent Clericos ad militiam, saecularesque honores venire, ut in Concilio Chalcedonensi 7. & refertur a Gratiano, 20. q. 3. can. eos qui. & in Synodo Maguntiaci sub Carolo Magno cap. 17. ubi dicitur: omnino prohibemus Clericos arma portare, aut pugnae aut in exercitum, aut in hostem pergere. Similiter in Mantica, 5. Synodo habita in Gallia, ubi Clericus arma gestans, 30. dies aqua, & modico pane tantum, reclusus pasci damnatur. & in 4. Syno. Tolet. cap. 44. Clericus arripens arma, gradu amisso in monasterium detruditur. Haec & similia iura, intelliguntur de ijs qui sunt tantum in maioribus ordinibus constituti, uel quo ad constitutos in minoribus fuisse abrogatas.

Praeterea, sanguinis sententiam ferre, prohibetur Clericus in cap. ijs a quibus 23. q. 8. constituti uero in minoribus, eam proferendo, nequaquam peccant mortaliter, ergo, neque bellando. Nec isti peccant mortaliter ducendo uxores, quod etiam Clericali officio repugnat. Quod aliqui dicunt saltem uenialiter istos praehando peccare, non mihi multum arridet, si pariter cum aliqua causa pugnent.

De Clericis uero in maioribus ordinibus constituti, aliter dicendum est. His enim tam in bello offensiuo, quam defensionis, omnino licet non bellica exercitia gerere, nec armis propria manu dimicare. Quoniam, cum bella directe ad sanguinis effusionem ordinentur, intrinsece repugnant

Quo Clerici sunt (superueniente morte militum) irregulares.

Nauarr. Nota cur dicant, per se loquendo. Sexto modo possunt se Clerici habere proprijs manibus sumendo arma, & de non constitutis in sacris dicitur non peccare mortali er.

Punitiones Clericorum saecularium, arma sumentium. Conc. Chalced. 7. Syno. Magu. 5. Synodus Mantu. 4. Syno. T. M.

Ferre sententiam sanguinis prohibetur Clericis.

Bella intrinsece repugnant officio Clericorum.

Ratio dicti. officio Clericorum, quod ad altaris ministerium ordinatur, in quo sub sacramento, Christi passio representatur: quam patientia, & mansuetudine immitado, magis competit eis proprium sanguinem effundere, quam alios occidere. ita S. Tho. 2. 2. q. 40. ar. 2. & communiter omnes Doct. tam Theologi, quam Canonistae. Vnde grauissimis poenis plectuntur: ut uidere est in cap. Clerici, & cap. quicumque ex Clero. 23. q. 9. Ad eod quod si Clericus in bello occubuerit, Ecclesiasticis suffragijs & orationibus priuari mandatur: non tamen Ecclesiastica sepultura, ut in cap. quicumque Clericus, ibidem. Quod etiam extenditur, in cap. eos qui, 20. q. 3. ad omnes Monachos, etiam laicos in Monasterio depuratos. D. Gregorius Nazian. in oratione 3. de pace. quae est decimaquarta in numero, cuius uerba sunt haec. *Pro quibus (id est rebus fidei, de his enim loquitur) denique acri animo pugnandum sit, rationibus tamen, non ferro, atque armis. Nam aduersas quoque manus attollere, prorsus a caula nostra alienum est, atque ad eos qui nobis insensu sunt abijciendum.* Et Augustinus de uerbis Domini sermone 19. tomo 10. super illa uerba a Ioanne Baptista dicta militibus: *neminem concutiatis & c.* dicit: *Haec autem Diuina sententia quae ad milites loquitur, potest etiam in Clericos retorqueri, quia etiam si non militare uideamus saeculo, tamē Deo, & Domino militamus. Sicut ait Apostolus. 2. Tim. 2. Nemo militas Deo, implicat se negotijs secularibus. Videmur inquam, non militare remissis, ac fluentibus tunicis, sed habemus militie nostrae cingulum, quo castimoniam interiora costringimus. De quo cingulo Dominus ait: sint lumbi uestri praecincti. Luca 12. milites igitur Christi sumus, & stipendium ab ipso donumque percipimus, sicut dicit Apostolus: qui dedit nobis pignus spiritus, hoc est, qui Spiritus sancti nos remuneratione ditauit.*

D. Tho.

Clericus bello occumbens quibus suffragijs priuetur.

D. Greg. Naz.

D. Aug.

2. Timoth. 2.

Luca 12.

Dubium.

Turrecre.

Quo autem iure bellare sit Clerico prohibitum, Diuino ne, an humano, altercatio est inter Theologos, & Canonistas.

Turrecremata super cap. Clericum, dist. 50. in sua quaest. 2. expressè habet esse iuris Diuini Clericos non posse militare, & consequenter, dicit esse indispensabile Papae; tum quia est de iure Diuino prohibitum, tum quia Clericum arma ad suum munus Ecclesiasticum inhabilem reddunt. Tum etiam tertio (& est ratio D. Tho. in argumento, sed contra) in dicto ar. 2. *quia Petro in persona Episcoporum, et Cle-*

A *et Clericorum dicitur Matth. 26. conuerte gladium tuum in uaginam,* ergo Clericis praeepto Christi, arma prohibentur. Quod probatur etiam, per 1. 2. 3. & 4. Canones praecitatos 23. q. 8. ferè per totum.

Probatur idem ex canone finali 36. distinct. qui Canon quamuis Hieronymo tribuatur à Gratiano; est tamen reuera desumptus ex 6. homil. Origenis in Leuiticum. quas Hieronymus transtulit. Verba Canonis sunt haec. *Erat ergo Moyses indefinenter in tabernaculo Domini. Quid autem ei opus erat? ut aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Haec duo sunt Pontificis opera, ut aut à Deo discat legendo scripturas Diuinas, & saepius meditando, aut Populum doceat, quae à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, uel humano sensu, sed quae Spiritus sanctus docet. Est & aliud opus quod fecit Moyses: Ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos, sed quid facit? orat: & dñ. Dominum orat, vincit populum eius: si relaxauerit, et dimiserit manus, populus eius vincitur & fugatur. Oret ergo Sacerdos Ecclesia indefinenter, ut vincat populus qui sub ipso est.*

B Caietanus super 2. 2. q. 40. art. 2. dubio 1. putat esse iuris positui, & licet Clericis in casu (ut dicemus) propria manu pugnare. Quia lex positua qua Clerici arcentur ne pugnent manu propria, uenit ad casum in quo si legislator adesset, dispenseret: cuius opinionem nos sequimur, & probatur. Nam huius nullum extat in lege Euangelica praeeptum, uel prohibitio. Verba autem illa Christi scilicet: *omnis qui acceperit gladium, gladio peribit.* Matth. 26. non solum Clericis, sed omnibus Christianis qui priuata auctoritate praellantur dicta esse, docuit idem D. Tho. in ar. 1. ad primum, ex mente D. Augustini, lib. 22. contra Faustum cap. 70. Et quamuis in argumento sed contra, articuli secundi obijciat illa uerba, intelligendo illa de Episcopis, & Clericis *conuerte gladium tuum in uaginam,* non sunt accipienda simpliciter, & ex necessitate, sed ex decentia.

Praterea. Licet Clerico ex dispensatione Papae proferre sententiam sanguinis, quod passim fit in statu Ecclesiastico.

Item licet illis Clericis qui habent iurisdictionem temporalem (ut dictum est) instituere ministros, & Iudices, etiam ad sanguinem, ergo Clericis non est iure Diuino prohibitum pugnare. Eadem enim ratione prohibitum esset unum, atque aliud.

Matth. 26.

Probatur.

Episcopi manus quale sit exeplo Moysis.

Clericos propria manu pugnare, est iuris positui.

Caiet. Prima ratio.

Matth. 26.

D. Tho.

Secunda ratio.

Licet Clericis sacrae ex licentia Papae ferre sniam sanguinis.

Tertia ratio: Ratio cur Clericis non sit de iure Diuino prohibitum pugnare.

Quarta ratio.

D. Tho.
Caict.

Ob cōmune bonum pōt. Papa dispensare Clericū in sacris constitutum ad actus matrimonialis.

Nota quādo felicitū Clericis sacras propria manu pugnare.

Dupliciter Clericus pōt pugnare, defensionis, scilicet, & ratione victoriz.

Ius positium non derogat naturali.

Nota. Caict. Bañes.

Bañes secundū Caictani dictum, non sequitur.

Nota, cur dicatur regulariter.

Quarto. De facto multis Religiosis, Sacerdotibus, & Clericis, id summi Pontifices concesserunt ad terram sanctam recuperandam, ergo ex iure Diuino, & intrinsecè nō repugnat eos pugnare. Et in hunc sensum intelligendus est D. Thom. vt ibidem optimè ait Caietanus, qui optimas affert congruentias, ob quas lege Ecclesiastica iustissimè sancitum est, ne Clerici pugnent. Vnde concluditur, non esse hoc omninò à Papa indispensabile.

Si enim ob commune bonum, ad actus matrimoniales Clericum in sacris constitutum dispensare potest; multo magis, ad bellandum, quod minorem habet difficultatem.

Quando autem Clericis propria manu liceat bellare vel non, notanda est distinctio Caietani loco citato. vbi dicit, *Licere eis hoc, tātum in articulo necessitatis, qui in bello dupliciter contingere potest. Primò quidem defensionis, ita quod nisi Clerici pugnent, Ciuitas vel exercitus, euertitur ab hoste.*

Secundò ratione victoria, nempe quia nisi Clerici aliqui pugnent, non haberetur tunc victoria parata. Atque in primo casu, licitum est Clerico pugnare propria manu, etiam sine Papæ dispensatione.

De iure enim naturali, cui non derogat ius positium (quo prohibetur Clericis pugnare) debet vnusquisque suam Ciuitatem defendere, & non solum potest pugnare, sed etiam tenetur. *Status enim Clericalis, & Monachalis, non eximit hominem ab obligatione iuris natura,* ut optimè dixit Caietanus 2.2.q.33.art.7. atque iure naturæ vnusquisque suam Ciuitatem defendere tenetur.

Aliqui, vt Bañes, hoc dictum Caietani extendunt ad bellum etiam offensiuum, si extrema, vel grauissima Christiani status & Ecclesiæ necessitas requireret, quod non est improbabile.

In secundo verò casu, de pugna in bello ad consequendam victoriam, dicit & benè, non licere Clerico bellare regulariter loquendo. Rationem autem diuersitatis assignat. Quoniam victoria est necessaria propter recuperationem rerum, vel punitionem, aut expulsionem hostium, quæ non sunt necessaria, sicut salus quæ in primo casu defenditur.

Dictum est autem (regulariter) quoniam ex mente eiusdem Caietani, si ad partam victoriam sequeretur pax vniuersalis Ecclesiæ, aut Christianæ fidei magna protectio, & incrementum, probabile est Clericum manu propria pugnando,

quando,

agnando, illam facere posse. Ex quibus patet solutio quando liceat, vel non Clericis pugnare, & de Papæ ad dispensandum cum his auctoritate.

DVBITARI POSSET HIC.

An in illis casibus in quibus licet Clericis pugnare sine peccato pugnando, et occidendo hostes, fiant irregulares?

Non sunt varia doctorum Sententiæ.

Prima Caietani 2.2.q.33.art.7. & Nauarri in suo Manuali cap.27.num.215. & plurium aliorum, qui tenent Clericos sic pugnantes, fieri irregulares. Quia irregularitas est lege humana constituta, quæ tamen excipit casum propriæ defensionis, non alios casus, & quia irregularitas incurri potest sine peccato.

Secunda sententia huic opposita est Syluestri. verbo bellum 3.§.3. & Couarru. super Clementinam, si furiosus de homicidio, par.2.§.3.num.2. Et 3.parte.§.vnico in fine, quæ sententia mihi probabilior videtur.

Et probatur. Quoniam ex eo quod non incurritur irregularitas in casu defensionis vitæ propriæ, argui potest à simili, vel à maiori, non incurri in casu defensionis Reipublicæ.

Tum quia videtur inconueniens, & irrationabile quod quis priuatur proprio officio, & statu, faciendo id quod licet, & ad quod tenetur aliquando ex iure naturæ. Quare ipsemet Caietanus vbi supra fatetur, non fieri Clericum irregularem reuelando eum qui parat prodere Ciuitatem, licet inde illius mors sequatur, quia (inquit) prouidet Reipublicæ.

Tum demum, quia nō incurritur irregularitas ex actu, nisi quatenus est inconueniens statui Clericorum, at hic actus in hoc casu, non est inconueniens statui Clericorum, imò maximè debitus.

Et hinc patet solutio ad primum primæ sententiæ. Lex enim humana debet rationabiliter intelligi, & incurritur irregularitas sine culpa, vel ex solo defectu corporali, qui non est voluntarius, vel ex actu aliquo voluntario, qui fit ab eo qui nondum est Clericus, & est inconueniens Clerico,

Prima sententia Caietani & Nauar.

Secunda sententia Syluest. Couarru.

Probatur primo.

Probatur secundo.

Probatur tertio.

Ad primum respondetur.

Nota ex quo aliquis fiat irregularis.

co, at Clericus iam factus, si facit actum voluntarium inconuenientem huic statui, peccat, si non inconuenientē, nulla est irregularitas.

Quod si in cōtrarium adducatur, in Romana Curia cōcedi dispensationes in casu in quo quis ob Reipublicae defensionem necessariam pugnavit; Respondemus, id fieri ad cautelam secundum Curiae Romanae morem laudabilem.

Romanae Curiae mos laudabilis.

Nota cum Syluest.

Ad extremum est hic notandum cum Syluest. verbo bellum 3. q. 4. quod quando Clerico, vel auctoritate Principis, vel Papae dispensatione licet militare, potest quoque bona hostium accipere, sicut alij milites, & e contra: patet. Quia tunc habet se ut miles, Apostatae uero & Clerici, qui clam deposito habitu militant, peccant, & si quid in praeda accipiunt, tenentur ad restitutionem, quia si ij essent Principi noti, illos ab exercitu suo eijceret. atque haec de hac quaestione.

QVAEST. SEXTA.

Quid Episcopus, circa personas in duello bellantes, facere teneatur?

Quod nos bellum vocamus, antiquitus appellabatur duellu.

Q UOD nos per duas syllabas, bellum, nunc dicimus, antiquitus duellum appellabatur: Estque, cum a duabus partibus de victoria concertantibus dimicatur. Nec tantum est duorum, ut quidam existimarunt; sed multorum, imo & ipsorum etiam exercituum.

Plaut.

Vnde a Platone dicitur

Bellum inter Thebanos, & Teleboas extitisse.

Horat.

Et Horatius ait.

Gracia barbarie, lento collisa duello.

Proprie duellum modò quid sit.

Duellu dicitur monomachia.

Brucard.

Iuon.

Gratian.

Verum tamen licet hoc sit verum, proprie tamen, ut ait D. Isidorus, duellum singulare bellum est, in quo ex condito vnus contra alterum insurgit, vel si sunt plures (ut superius diximus) non multi in vnum, sed vnus in alterum sibi ex aduerso solum praeliatur. Et ideo alio nomine *Monomachia* dicitur, ut apud Brucardum lib. 9. c. 51. & Iuonem parte 8. c. 187. & Gratianum in can. Monomachiam

2. q. 5.

A 2. q. 5. a Monos; quod est vnum & Machia, quod est pugna, quasi vnus solius cum altero pugna, ut fuit illa Dauidis cum Goliath.

Fiebat autem haec Monomachia, cum quis de aliqua dubia re, veluti in sortem, per duorum pugnam, se rei veritatem elicere putabat. Vnde in Epistola scripta Carolo Regi Patruo Lotharij (ex qua canon ille de Monomachia desumptus est) refertur; Lotharium cum scire vellent, an Theuperga, siue Thietberga (ut vult Regino lib. 2. Chronicorum) ipsius vxor adulterium patrasset, voluisse duos homines monomachiam committere: ita ut, si ille quo partes Theuperga tueretur, caderet: ipsa planè adulterij victa censeretur. Quod valde reprehendit Nicolaus Papa, docens, hanc non esse legitimam rationem probandi crimina. Quamuis in Longobardicis constitutionibus, & capitularibus habeatur sed potius ait esse tentare Deum. Impium enim est per monomachiam hanc, quasi per probatos testes, intentionem suam probare, ut dicitur, in cap. 2. de purgatione vulgari. Vnde improbè apud quosdam, duellum, iudicium appellatur (ut ait Raymundus) quasi ibi iudicium Dei manifestetur. De hac re agunt Canonis loco cit. & Summistae, verbo bellum. D. Anton. 3. par. tit. 4. c. 3. Caiet. in summa verbo, duellum, & 2. 2. q. 95. art. 8. vbi D. Thom. ait *duellu esse illicitum*, & Nicolaus de Lyra in cap. 17. primi Regum. & ibi Dionys. Carthus. & Abulen. q. 25.

Monomachia ad quid fiebat.

Lotharius Rex ad Theupergae vxoris suae adulteriu cognoscendu monomachia usus est. Nicolaus Papa monomachiam reprehendit.

Monomachia fuit approbata in Longobardia.

Raymundus. D. Anton. Caiet. D. Tho. Nicolaus de Lyra. Dionys. Carthus.

SED DVBIUM EST.

Dubium.

An in aliquo casu, duellum sit licitum?

SUPER hoc Syluest. verbo duellum 1. illud ait esse de iure Diuino prohibitum sub mortali, ex Matth. 4. *non tentabis Dominum Deum tuum*: atque etiam de iure Canonico interdicti, ut extra de Clericis pugnantibus in duello, per totum. & 1. 1. q. 5. consuluisti, & iure Ciuili, C. de gladiatoribus l. vnica lib. 1. 1. sed statim sibi contradicit, dum paulò infra ait: id ex se non esse mortale peccatum. Nam si (ut ipse ait) ex iure Diuino prohibitum est, profecto etiam erit peccatum mortale.

Sylu. Matth. 4.

Circa

Nota primò.

Bellum priuatum potest committi tripliciter, & quale bellum liceat, Primo modo, Secundo modo, Tertio modo.

Nota secundò.

Bellum si quandoque fuit licitum, id fuit Principis auctoritate.

Non est iusta causa duelli virtutum ostentatio, uel honor de cuius amissione dubitatur si quis non praestetur.

Nota tertio.

Quae sit propria causa duelli.

Duellum semper est illicitum.

Circa hoc dubium notanda sunt aliqua.

Primum est, tribus modis posse priuatum bellum committi, vel ad exercitium corporis, vel ingenij, sine probabili mortis periculo, ut cum certatur arundinibus currendo, sine aliquo periculo. & hoc si fiat cum moderatione, non est illicitum.

Secundò, cum aliquis alium aggreditur ad occidendum, & alius se defendit. Hoc autem certum est, esse illicitum inuasi, si sine iusta causa fiat.

Tertio, cum aliqui duo conueniunt ex condicto in certo loco, ad se inuicem occidendum, & hoc proprie dicitur duellum, quod est prohibitum locis citatis.

Notandum secundò est. Quòd si aliquando iure antiquo duellum fuit licitum, debuit esse, propter iustam causam, & ex Principis auctoritate. Certum autem est apud omnes, non esse iustam causam duelli, odium pugnatium, vel uirium ostentationem, vel honorem illum quem aliqui existimant se ammittere, si oblatum sibi duellum, acceptare recusent. Quia odium, intrinsecè malum, & illicitum est. Neque uirium ostentatio, est sufficiens causa occidendi. Nam honor ille, vanus, & diabolicus est.

Notandum tertio. Causam propriam duelli quae cõiter à Canonistis & Summistis assignatur, & de qua est dubium an sit causa iusta, est ad dirimendam aliquam litem, aut controuersiam, de qua est dubium, an existente dubia aliqua re, possit licitè inter aliquos committi duellum, ut ille dicatur innocens, qui in duello uicerit. Et dico breuiter, illicitum esse. Et hoc est quod damnatur à D. Tho. & ratio est in promptu. Quia ad benè decidendam huiusmodi litem, ut ait Caietanus 2. q. 9. ar. 8. oportet adhibere non malum, sed accommodatum medium, ad litem illam decidendum, quorum neutrum in duello reperitur. Non primum; quoniam non licet aliquem etiam publica auctoritate occidere, nisi vel ad punitionem, vel ad propriam sui ipsius defensionem. Neque secundum; quia tale iudiciũ, aut sumendum est ex re, & hoc non, cum sit dubia, vel ex fortuna, & hoc etiam non, cum sit fortilegium: vel spectatur à Dæmone qui iuuat innocentem, & hoc nequissimũ est; vel ex astris, & hoc quoque impium est. Vel tandem spectatur iudicium Dei per illud factum, & hoc quoque iniquum est, cum sit tentare Deum, praesertim occidendo alium, quod est illicitum mediũ ad ueritatis manifestationem.

Quòd

A Quòd si constiterit de iustitia unius si non potestis causam vincere nisi pugnando, an in eo casu liceat huic pugnare cum altero ad uincendum propriam causam? Et dico, certum etiam esse apud omnes, neque in hoc casu ei licere pugnare, vel aduersario duellum offerendo, vel ab eo oblatum admittendo. Quia non est sufficiens medium ad causam probationem.

Sed dubium est, an si uel ab aduersario, uel à Iudice cogeretur, suscipere, & admittere bellum, aliàs habendum ipsum pro conuictio, & esse condemmandum?

Respondeo, multos negare: ut Hostien. in summa tit. de Clericis pugnantibus in duello, D. Anton. summa Confess. Rosel. Pisa. Syluest. Abulen. loco cit. quod solum licet alterum occidere ad sui defensionem in duello, uerò uterque est aggressor.

Alij uerò dicunt, in hoc casu licere, ut Nicolaus de Lyra loco cit. cuius sententiam refert Dionys. Carthusi. & ipse uidetur eum sequi. Ratio est. Quia hæc est pura defensio, & necessaria, aliter enim ipse occideretur, & rem propria amitteret. Idem sentiunt Caiet. loco cit. & Nauar. cap. 1. r. num. 39 & c. 1. nu. 9. limitando tamen ad casum quòd ita cogeretur, quòd esset alioquin occidendus; non autem ad rem tantum propriam amittendam. Quae tamen sententia in sui defensionem loquendo uera est, aliter autem nequaquam; cum post Concil. Tridentinum, omnia antiqua iura inoleuerint, & maxime per bullas Gregorij XIII. & nuper Clementis Octauij, quae huiusmodi duella omnimodò condemnant, taliter ut per Monomachiam nulli se defendendi aut uindicandi licentia suffragatur.

B Unde post has Pontificum, decisiones, omnes illae distinctiones quas ante Concilium Tridentinum tradebant Doctores, euanuerunt. Atque ita modò nulla Principum auctoritate, aut licentia petita, vel obtenta non licet duellare, sed nec cartas, & irritatoria edicta mittete, vel occasionem proximam alicui dare, unde ad huiusmodi duellandi actum, siue per fauorem, aut consilium liceat deuenire?

Accidit nostro hoc saeculo, ut Mediolanensis Comes, dum à Patritio Romano ad singulare certamen euocaretur; non minus Christianè, quam sapienter respondit: se talem pugnam non acceptare, quòd à sacris sibi Canonibus interdiceretur: deuicaturum tamen se quotidie, & per omnes Mediolani uicos deambulaturum, atque ubique;

Casus.

Casus.

Responso

multorum.

Hostien.

D. Anton.

Summa Cõf.

Rosel.

Pisa.

Syluest.

Abulen.

Responso

aliorum.

Nicol. de Lyra.

Dionys. Carthul.

Ratio horũ.

Caiet.

Nauar.

Omnia anti-

qua iura in

hac materia

post Concil.

Trid. inoleue-

runt.

Factum lau-

dabile nostro

tẽpore in ma-

teria duelli.

ab eo fuisset aggressus, pro viribus nullo metu, seipsum defendendum. Quibus verbis non duelli metu id se renuere evidentiissime comprobans, mirifice famæ suæ atq; honori consuluit.

Episcopi officium circa concedentes duellum.

Quod si contingeret casus, quod Deus auertat, ut Princeps, aut Imperator locum daret, ansamque præberet ad huiusmodi monomachiam, tenetur Episcopus pro viribus id impedire, & tam concedentibus locum, quam ipsis pugnantibus, patris, tutoribus, fautoribus, & consiliarijs, præfatas Summorum Pontificum constitutiones significare, & personaliter intimare, omnemque aliam suam operam præstare, ut Monomachia nullo modo executioni mandetur.

Quid faciendum de eo qui in duello occubuerit.

Quod si in duello quis mori contigerit, Ecclesiastica sepultura eum priuabit. Nec tales absolui possunt, nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo. Expedi autem has Monomachia: poenas, sæpe populo proponere, ac significare; ut quod, Diabolo curante, malum quotidie excitatur, poenarum, & censurarum grauitate audita, totaliter tollatur.

QVAEST. SEPTIMA.

An Ciues Catholici, teneantur fugere, & deserere Ciuitates, quas hæreticus, vel infidelis potens inuasit, & occupauerit, & sese ad catholica loca recipere?

Prima regula.

REFACILIS est huius quæstionis resolutio, cum ex generalibus tantum regulis petenda sit. Est igitur prima regula.

Cum hæreticus Princeps, vel Infidelis potens (ut inferius dicemus) vincendo, seu expugnando Ciuitatem Christianam, permittit Ciues catholicè uiuere, cum concionibus, missis, alijsque Ecclesiæ Sacramentis, neque est illis in hoc vilo impedimento; tunc sub eo licitè possunt in Ciuitate illa permanere; & cum tunc

A tunc non participant cum hæreticis in crimine criminoso subiacere, & obedire illis à Christiana Religione non prohibetur, imò permittitur. Quod patet ex sententia Augusti. qui (ut superius uidimus) dicit, posse Christianum militem sub Rege infideli militare, & ei obedire, dummodo quid contra Dei præceptum, & bonos mores Ecclesiæ non præcipiatur. Sed eiusdem Augustini, & Ambrosij sententiam audiamus. Ambo enim sic dicunt: *Iuliani milites certabant pro defensione Reipublicæ, ei obediens* (scilicet Iuliano Apostatæ) *quasi docentes, non esse prohibitum sub Principe hæretico esse, eiq; obedire in ijs quæ ut diximus non sunt contra Deum.* Vnde Paulus Apostolus nos Principibus obedire docet, *non tantum* (inquit) *modestis, sed etiam discolis.* & Romano. 13. nil aliud agit, nisi Principum obedientiam commendare dicens: *Omnis anima Principibus, et Potestatibus subdita est.* 1. ad Timot. cap. 3. & 1. ad Timot. 2. *Subditi estote omni humana creatura propter Deum, siue Regi quasi præexcellenti & c.* Quoniam per me Reges regnant (dicit Dominus) & conditores legum, iusta decernunt; & Christus dixit Pilato: *Non haberes aduersus me potestatem, nisi tibi datum esset desuper.* Potestas enim Reipublica, & Principum, à Deo, & iure naturali constituta est. Vnde dum isti Infideles suorum regnorum limitibus continentur, sunt illorum regnorum veri Domini, ut superius diximus, nec per suam infidelitatem, aut quodcunque aliud peccatum mortale, dominium istud amittunt: quidquid Ricardus, lib. de paupertate Christi dixerint, sed sunt veri domini, nec contra illos, de iure, bellum indici potest, nec Christianus Princeps dominio hos priuare potest, nisi alia fortè passa iniuria intercederet, propter quam contra illos bellum etiam iustum moueri posset.

D. Aug.
D. Ambros.

Rom. 13.

1. Timot. 3.
1. Timot. 2.

B Et si aliter de hæreticis dicendum sit: cum ij perpetuò sint inimici nostri, & Romano subdantur Imperio. Infideles autem Pagani, si nos inuadentes vincant, & Christianorum Ciuitates comprehendant, non fiunt earum Domini; & tunc benè eis bellum moueri posset: & non solum ab illis captas Ciuitates recuperare; sed etiam eorum Ciuitates bello diripere, & dominium ab eis auferre.

Potestas Principum & Reipublica est à Deo, & à iure naturali constituta.

Pagani sunt veri domini suorum regnorum, neq; per suam infidelitatem dominium amittunt contra Ricar.

De hæreticis aliter dicendum est ac de infidelibus; & quare.

Secunda regula est. Si Princeps & maximè hæreticus occupas Ciuitates, per edicta publica, & prenas, Christianos Ciues tantum honore, vel officiorum publicorum, &

Secunda regula.

tunc-

temporalium bonorum retentione, causa Religionis, priuauerit, possunt manere in Ciuitate. Si uero ad dicta iniqua taliter contra illos fuerint promulgata, ut nos ad fidem Christianam detestandam, ad Sedem Apostolicam contentendam, eiusque auctoritatem, & sublimitatem deprimendam cogant, tunc relicta Ciuitate, debent aliò pergere, ac pro Christi nomine, cunctis huius seculi temporalibus bonis amissis, eum in paupertate imitari, qui cum esset *Diuus, propter nos egenus factus est*. Cuius rei non modica extant exempla multorum Episcoporum, nobiliumque

Catholici viri qui pro religione, bona sua amiserunt

D. Athan.

virorum, qui (aliqua ob Christianam religionem in catholicos insurgente persecutione) mundanis bonis, atque diuitijs uale dicto, alienas plagas exules peragrarunt. Testis est D. Athanasius in apologia ad Constantium Imperatorem, ubi tot mala enumerat, ut sine lachrymis ea ferè legi non possint. *Quis igitur locus est (inquit ipse) qui non hæreticorum sanctorum monumenta possidet? quæ Ecclesia non uiget eorum insidijs? Nonne Antiochia ob Eustadium confessorem, & Orthodoxum virum ademptum in mare est, & Balanea, ob Euphrationem? Bultus, & Antardus, ob Cymatium, & Carterium. Adrianopolis ob Eutropium Christo addictissimum, deinde ob Linium, qui ipsorum opera sepe & catenas gestauit, & in catenis mortem obiit? Nonne Ancyra Marcellum luget? Berroea Acyrum? Galatia Diadepan? quos sepe antea contumeliosè habitos, tandem suis dolis in exilium eliminariunt? Nonne itidem Theodolum, & Olympium Thracas? Quid autem de nobis ipsis nostrisque Præbyteris dicam, quorum latebras eo studio rimati sunt, ut inuentis, nihil præter mortem expectandum fuisset, quod de nobis quoque futurum erat, nisi feliciter elapsi essemus.* Hac Athanasius.

Sed non minora sanè, imò fortè maiora mala nostra hac ætate euenerunt. Neque in hoc probando, è longiquo ualde sumus exempla petitori: tot enim extant, ut non tam inuenire, ac legere desideremus, quàm inuenta, magno dolore relinquere.

Regnante enim in Anglia impia Elisabetha, sic sunt uexati Catholici, ut instar crudelis Iesabel prophetas Dei, sanctosque viros occiderit, honore priuauerit, spoliauerit bonis, pecunijs multauerit, leges in Religionem Catholicam, & Romanum Pontificum Iesu Christi Vicarium cõdidit, tandemque ueluti Iseena, Christianorum sanguine,

Elisabetha regnante quot viri Christiani sua bona, & cum eis uita pauer perdidit.

in

A in omnimodam mentis cæcitatem adducta lambuerit. Huius ergo tempore, tot viri illustres, uidentibus Martyrij Sertis coronati sunt, ut ad laudandos quosque, nostra sanè narratio deficeret. Ex ijs enim fuere multi, qui Domini cum essent Castrorum, atq; Villarum, omnia arbitrati sunt ut stercore, ut Christum lucri facerent, & Christianam Religionem tuerentur.

In hunc numerum venit censenda maxima, ac Serenissima Scotorum Regina Maria, quæ ob fidei studium, atq; amorem, cum primùm à suis subditis hæreticis odio habitata in carcerem truderetur, & inde non sine magno miraculo, unius adolescentis opera liberata, iterum à suis perita bello in Angliam necessitate compulsa ueniret; tandem hoc ei nunciũ delatum fertur, si hæresim quæ iam erat in Anglia grassata, se se confirmaturam sponderet, hæredem Regni, publicis in comitijs mox fore declarandam. Quo audito nuncio, scœmina fortis, quæ pro fide tot labores susceperat, obuerso vultu, audacter Catholicam fidem sibi esse Regno antiquiorem respondit.

Maria Regina Scotorum ob fidem caecata.

B Hæc sequuta est Domina Iana Darmeta nobilis uida, & aua Illustrissimæ Ducissæ de Fera, quæ cum Ciuitatem suam, hærese uideret lolio seminatum, spontè exilium subiens, Louanij, non sine maxima laude, ac nominis sui celebratione, pauperum mater, pupillarum, & uiduarum patrona, uno omnium ore nuncupata est.

Ioanna Darmeta, aua Illustrissimæ Ducissæ de Fera, nobilissimæ cõmendatio.

Sed quot quæso Episcopi (Læna ista regnante) è suis sedibus deiecti sunt?

Ioannes Hamiltonus, Sancti Andrea Archiepiscopus, è suo folio deiectus est: Iacobus Beton, Archiepiscopus Glasconensis, à sua sede depulsus est.

Episcopi & Prælati à sua sede deiecti.

Ioannes Lessie Rossensis Episcopus, à suo est Episcopatu depositus: Gulielmus Cheifolne Dumblanensis Episcopus, Episcopali dignitate priuatus. Qui omnes pro Fidei Catholicæ defensione, nihili temporalem honorem fecerunt, nec deijci à sedibus suis curarunt, ut sederent inter duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.

Priores, Abbates, Decani, Archidiaconi, Præfati studiorum & Canonici, partim Tulliano carce conclusi, partim morte damnati.

Et quot Angli, quot Hiberni Episcopi, pro Christi nomine in carcerem missi sunt? Quot exularunt? Quot monasteriorum Priores, & Abbates, quot Cathedralium Ecclesiarum Decani, & Archidiaconi, quot studioforum Collegijs Præfati, quot Canonici Ecclesiarum Cathedralium, partim Tulliano carcere conclusi sunt, partim in exilium missi?

K

missi? Quot Præsbyteri carcerum fectore defuncti, quot beneficijs suis priuati, & in exilium nullo discrimine missi sunt? Multos Hibernia expectat, multos desiderat Scotia: sed proh dolor, impia Elisabethæ iussu crudeli morte interierunt. Theologi ferè consumpti sunt omnes, quod si paruuli petunt panem, difficile inuenire est qui frangat eis. Ciuilib & Canonici iuris Doctores defuncti sunt multi, vinculis conclusi plures, exules reliqui. Medicinæ insuper Doctores interfecit impia, quæ suis peccatorû vulneribus fortè non inueniet medelam apud Dominum. Equestris tandem ordinis, & nobiles quam plures viri, perpetuo exilio mulctati sunt.

His igitur occurrentibus malis, vbi Christiani se tuto manere posse non vident, absque fidei detrimento, instar Naucleri sint, qui dum hinc inde vectorum rabie inflatum, tumidumque mare conspicit, protentis velis, remisque admotis mari, quanta potest celeritate clauum dirigens, intutum se, ac quietum portum recipit, vbi harpagine proiecto, firmo solo conquiescit. Sicque etiam veniente tyranno, vbi se adictorum in fidei periculum, tanquam ventorum rabie, hinc inde concuti conspiciunt, ad tutiora se loca recipiant, donec respiciat Dominus de excelso, & suorum gemitus exaudiat, qui post tempestatem tranquillum facit.

QVAEST. OCTAVA.

An Catholicus Populus, debeat se opponere pro viribus, armisq; heretico, cui aliàs seculsa hæresi, iure successionis Regnum deberetur?

T videtur illi nullo modo esse resistendum. Primò. Quoniam Regnum debetur illi iure gentium, & cum sit dominus, debemus ei obedire, non tantum modestis, sed etiam discolis.

Secundò. Quoniam ij, solent populis suis amplam uiuendi facultatem concedere, vt quisque pro suo libito

Theologi quot sunt consumpti. Ciuilib & Canonici iuris Doctores quot defuncti sūt, quot Medici interempti. Equestris ordinis nobiles, quot mulctati.

Christiani, Nauclero comparantur, quæ aduersa fortuna exorta, imitari debent.

Primum argumentum.

Secundum.

A libito uiuat, ergo non licet Christianis, resistere his Principibus hæreticis.

Tertiò. Quoniam non licet occidere Tyrannum propria auctoritate, sed publica, ergo à maiori ad minus, nec licebit ab hæretico Regnum auferre, quod ei aliàs nisi fuisset hæresis, iure sanguinis competeat.

Quartò. Quia (ut ait D. Tho. lib. i. de regim. Princi. c. 6. Si non fuerit excessus tyrannidis, uilius est remissam tyrannidem tollerare ad tempus, quam contra tyrannum agendo, multis implicari periculis, ac malis, quæ sunt ipsa tyrannide grauiora; ergo melius etiam erit admittete pacificè ad Regnum hæreticum aliquem, ne postea, si ui Ciuitatem resistentem ingrediatur, multa in habitatores, Ciuesque illius mala exequatur: ergo non debent Christiani pro viribus ei resistere.

Quintò. Quia omnes qui sunt de familia alicuius Principis, sub sunt, & obediunt ei; sed aliqui Christiani fuerunt de familia Imperatorum Tyrannorum, ut patet ad Philipp. 4. *Saluantur uos omnes Sancti, maxime autem qui de Cesaris domo sunt* (id est de domo Neronis, qui erat infidelis) ergo infideles possunt fidelibus præesse, & per consequens fideles non possunt excludere infideles, vel hæreticos, quin habeant dominium super ipsos.

Sextò. Quoniam sicut Arist. ait i. Polit. Seruus est instrumentum Domini, in ijs quæ ad humanam uitam pertinent, sicut & minister artificis est instrumentum ipsius; in his quæ pertinent ad operationem artis; sed in talibus potest fidelis infideli subijci, ergo infideles possunt fidelibus præfici, & per consequens, fideles non possunt excludere infideles, vel hæreticos à dominio, vel Regni acquisitione.

Septimò. Quoniam si hæretici non sunt ad dominium Christianorum admittendi, maximè quoniam peccauerunt grauius contra dominum, & quia hæresis est species quædam infidelitatis; Sed Ecclesia recipit omnes infideles desiderantes ad Ecclesiam conuerti, & Hierem. 3. ex persona Domini dicitur. *Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus, & suscipiam te, & Matth. 18. dicitur: non solum dimitte eis septies, sed usque septuagies septies: vbi secundò D. Hierony. quotiescunq; quis peccauerit, est ei dimittendum, ergo quotiescunq; quis peccauerit in hæresim relapsus, erit ab Ecclesia suscipiendus.*

K 2 Sed

Tertium.

Quartum.

Quintum.

Philip. 4.

Sextum.

Septimum.

Hierem. 3.

Matth. 18.

D. Hiero.

1. Corin. 6.

Sed in contrarium est auctoritas Apostoli 1. Corin. 6. ubi prohibentur fideles ab infidelibus iudicari. *audet (inquit) aliquis vestrum habens negotium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, id est apud infideles, & non apud Sanctos?*

Nota primò.
D. Thom.
Matth. 5.
Ecclesia charitatem suam erga omnes ostendit, & omnibus vult bonum.

Ecclesia omnibus debet velle bonum spirituale, non autem temporale, cum hoc est impeditiuum boni spiritualis.

Bonum multorum, praefertur bono vnius.

Nota.
Ricard.
Gabr.

Nota secundò.
Inter errores Philosophorum hic vnus erat, quod omnium sectas admittebant.
Fulchrum dictum D. Leonis Papae.

Romani Imperatores cur olim viuendi libertate subditis concedebant.

Pro resolutione huius quaestionis, sunt aliqua notanda. Primò ex D. Tho. 2. 2. q. 1. art. 4. quod *Ecclesia secundum Domini iussum Matth. 5. diligite inimicos vestros, charitatem suam ad omnes extendit. Pertinet autem ad charitatem, ut aliquis bonum proximi, & velit, & operetur: cum vero duplex sit bonum, spirituale, & corporale, illud semper omnibus obtari debet, nec potest cuiquam negari. atque ita homo quantumuis haereticus, si velit conuerti, nullo modo potest Ecclesia viscera misericordiae Christi claudere, sed omnes ad poenitentiam reuertentes amplecti debet. Aliud autem est bonum, quod charitas attendit, et respicit secundum aeternum, scilicet bonum temporale, ut est vita temporalis, possessio mundana, bona fama, & dignitas Ecclesiastica, & hoc non tenetur omnibus velle, nisi in ordine ad salutem aeternam, & eorum, et aliorum. Unde si aliquid de huiusmodi bonis existens in vno, impedire possit aeternam salutem in multis, non oportet ut ex charitate huiusmodi bonum ei uelimus, sed potius ut uelimus eo carcere. tum quia salus aeterna praefenda est bono temporali; tum etiam, quia bonum multorum praefertur bono vnius. Si autem haeretici reuertentes, semper recipiantur, & conseruarentur in vita, et alijs temporalibus bonis, posset hoc esse in prauiudicium salutis aliorum; tum quia si iterum laberentur in haeresim, alios inficerent. Et tandem quia si sine poena euaderent, alij securius in haeresim laberentur. idem dicunt Ricardus in 4. distin. 3. q. 5. & ibidem Gabr. q. 2.*

Secundò notandum est, inter varios Ethnicorum errores, hoc vnum extitisse, quod omnium Philosophorum sectas admittebant, & omnem viuendi modum approbabant, ut Augustinus refert, 18. de Ciuit. Dei. cap. 51. Vnde D. Leo Papa, de Roma loquens, sic ait sermone 1. SS. Petri, & Pauli. *Hac autem Ciuitas, ignorans suae profectionis aeternam, cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruiebat erroribus: & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem. Romani enim Imperatores, ut plures sub eorum haberent ditione, libenter per omnia volita discurrere sinebant subditos,*

Aditos, ut proprio quisque genio indulgens, quam vellet Religionem, vel potius falsam sectam amplecteretur.

Hanc laxam viuendi rationem, & libertatem, anno Domini 1526. Germani obtinuerunt, qui vanis adducti rationibus, & inanibus suffulti fundamentis, soluta vitae amplius lora laxarunt. Quae omnia mala, atque incommoda, ex Ciuitatum Capitibus, ac Regibus orta sunt. *Qui cum (ut dicitur Prouerb. 20.) in folio residentes intuitu suo, essent omnem malum dissipaturi, ampliam dorum Regnorum adducti cupiditate, subditos, pro placito, ac libito, viuere permiserunt, non corrigendo, nec refecando ea quae Christianae Religionis obuerfantur. Qui merito reprehendi debent cum illis in Apocalypsi cap. 2. qui cum prohibere possent retinebant tamen eos qui sequebantur facta Nicolaitarum.* Et quidem hanc credendi libertatem, tres laxa manu traderunt. Nam, ut refert Theodoret. lib. 4. c. 22.

Valens Imperator Arrianus, omnibus cum haeticis, tum Ethnicis, libertatem viuendi Religionem permisit.

Idem Iouinianus fecit, ut scribit Socrates, lib. 3. c. 21.

Et Iulianus etiam Apostata, qui ideo libertatem permisit, quoniam breui ea via futurum esse sperabat, ut Christianum nomen funditus euerteretur, ut ait Aug. Epist. 166. cuius verba sunt haec. *Iulianus desertor Christi, & inimicus, haeticis libertatem perditionis permisit: & tunc basilicas haeticis reddidit, quando templa Daemonijs; eo modo putans, Christianum nomen posse perire de terris si unitati Ecclesiae, de qua lapsus fuerat, inuideret, & sacrilegas dissensiones, liberas esse permetteret.*

Tertiò notandum est. Quod Pontifices, & Reges, Clerici, & laici, non duas, sed vnā tantum Rempublicam faciunt. 1. vnā Ecclesiam. Quoniam cum *vnus simus corpus*, ut dicitur Rom. 12. *& in vno corpore*, ut dicitur 1. Cor. 12. *membra connexa sunt*, & vnum ab altero dependeat fit, ut temporale Regnum, spirituali subiaceat, & ab eo dependeat: *Imò haec duae potestates*, (ut ait Nazianz. in oratio. ad populum timore percussum) *sunt veluti anima, & corpus*, & quanto anima corpore praestat, tanto spirituale corporale, & temporale regnum superat.

Ex quo sequitur, quod cum haec duae potestates ita concurrunt, ut vna alteram impediatur, & temporalis, spirituale bonum minuat; tunc debet corporale, ac temporale regnum desinere, ut spirituale, quod est potissimum, confirmetur,

Germani quādo suo more viuendi libertatem obtinuerunt.

Prouer 20.

Reges viuendi laxam libertatem concedere reprehendunt. Apoc. 2.

Valens haereticus Imperator liberā cuique suo modo videndi libertatem concessit.

Theodor. Iulianus Apostata viuendi libertatem amplius cur permisit. D. Aug.

Nota tertio. Pontifices, & Reges, clerici & laici, non duas, sed vnā tantum faciunt Rempublicam. Rom. 12.

Cor 12. Potestas temporalis, & spiritualis, sunt sicuti anima, & corpus. D. Greg. Naz. Corollarium notandum.

ac stabiliatur. Vnde sicut particularis Republica potest, (cùm sit sibi sufficiens) imperare alteri Republicæ non sibi subiectæ, eamque cogere ad mutandum administrationem, imò ad deponendum Principem, aut Regem, aliumque loco eius instituendum, cùm aliter non potest se ab eius iniurijs defendere; ita multo magis potest Republica spiritualis imperare temporali sibi subiectæ; imò deponere illam, priuando suum Principem dominio quod habet, aliumque instituere, cùm aliter suum spirituale bonum recuperare non potest. Et hoc sibi voluit Bernardus lib. 4. de considerat. & Bonifa. VIII. in Extrauaganti vnam sanctam, de maioritate, & obedientia, vbi ait in potestate *Papa esse vtrumque gladium*: Vult enim dicere, Pontificem habere per se gladium spirituale, & quia gladius temporalis est spirituali subiectus, potest interdicerè vsum gladij secularis, cùm id commune Ecclesiæ, aut alicuius Regni bonum exigit.

Quartò notandum est. In Ecclesiâ duplicem esse gladium, temporalem, & spirituale, quibus diuinum munus perficit, in edificationem corporis Christi quod est Ecclesiâ, bonos recipit, & admittit, malos autem reicit, & repellit. Habet enim Papa auctoritatem excommunicandi, & mundanas potestates, cùm fidei incrementum id postulat, de suo folio, ac dignitate deponendi. Ei enim in persona Petri Ioan. vii. cùm dictum est, *pasce oues meas*, tradita est facultas omnis bono Pastori necessaria. Tria autem sunt necessaria pastori: vnum circa oues, aliud circa lupos, tertium verò circa arietes. Circa oues quidem, vt ab ouili ad pascua ducat, & reducat: insuper, vt eis conuenientia pabula omni tempore prouideat: Circa lupos autè, vt eos canum multitudine ab ouili fuget, & arceat; circa arietes verò, vt si contigerit eos gregem cornibus ferire, ac lædere, possit eos recludere, & ab alijs segregare. Vnde cum Pastor Ecclesiæ qui est Papa, videt aliquem ex oue fieri lupum, id est ex Christiano, hæreticum, debet eum per excommunicationis sententiam arcere, & à grege fugare. Furiosos insuper arietes, id est Principes qui etsi fideles sint, sunt tamen adeò mali, & iniqui, vt Ecclesiæ Dei sint valdè perniciosi, profanando sacra, & templa vastando, ac diripiendo, poterit Ecclesiæ pastor recludere, & ad ouium ordinem penitentia mediante reducere. Vt hoc factò ouium saluti (quod est tertium) possit inuigilare, easque pascere prout debet.

Nota aucto-
ritatem Papæ.

D. Bernar.

Summus Pontifex habet vtrumque gladium spirituale, & temporale.

Papa habet potestatem excommunicandi, & deponendi iniquos de suo folio, & dignitate.

Tria sunt Pastori necessaria.

Nota quid sint arietes, quid lupi, & quid oues, & quid circa eos pastor agere debeat.

A debet, illis præcipiendo vt propria cuiusque status münera quique exequantur: arcendo Reges vt Ecclesiam defendant (quod est eorum münus) quod si in hoc desides fuerint, aut noluerint facere, potest eos dominio principatuum priuare.

Vnde Leo III. à Græcis ad Germanos transtulit Imperium, eò quod Græcia nullum auxilium Ecclesiæ occidentali laboranti adferabat, vt habetur extra, de electionibus, c. venerabilem.

Nicolaus etiam Papa huius nominis primus, Lothariū Regem Galliæ, & Valdradam concubinam eius, nec non Treuerensem, & Colonensem Episcopos excommunicauit.

Rursus, vt narrat Nicephorus lib. 13. cap. 34. Innocent. I. audita Chrysofomi morte, Imperatorem Arcadium, & Eudoxiam eius vxorem excommunicationis vinculo ligauit, eò quòd Chrysofomum in suam reuerti sedem non permisissent, qui à Summis Pontificibus excommunicati fuerunt.

Cùm etiam Asiani nolent parere iussis Pij primi, ut Pascha non cum Iudæis, 14. Luna, sed Dominica sequenti celebraretur, à Victore I. huius nominis Papa, anno Domini 190. vt ait Eusebius lib. 5. hist. c. 24. excommunicati sunt.

Innocentius etiam Primus, Imperatores Constantinopolitanos excommunicauit, & Greg. III. Leonem Græciæ Imperatorem, ut refert Zonara in vita Leonis Isauri, Ecclesiasticis censuris deuinxit, ipsum Regno priuauit, & Regnum eius, Longobardorum Regibus permisit.

Gregorius item septimus, Henricum quartum Imperatorem excommunicauit, & ab Imperio deposuit.

Zacharias Papa, Childericum Francorum Regem, eò quòd Christianam religionem non curaret, nec curari faceret, deposuit à Regno, & in suum locum Pipinum Optimum Regem suffecit, vt refertur in cap. alius 15. quæst. 6. Gregorius VII. Henricum III. & Othonem Quartum excommunicauit Innocentius III. Innocentius etiam Quartus, Fridericum Secundum. Qui omnes, cum excommunicatione, Regnum pariter amiserunt.

Neque solum hoc facit Papa cum Principibus secularibus, sed etiam cum Ecclesiasticis, priuando illos, & à suis Sedibus deponendo, cùm id Christianæ fidei ratio postulat. Sic enim legimus ex Nicolao Primo, in Epist. ad Michaellem,

Munus Regū est defendere Ecclesiam.

Cur à Græcis ad Germanos Imperiū trāslatum sit.

Lotharius Gallia Rex cur excommunicatus est.

chaelem, Octo Constantinopolitanos Patriarchas, à Pontifice Romano fuisse depositos, inter quos vnus fuit An-
 thimus, quem non obstantibus Augusti, & Augustae mi-
 nis, Agapetus Papa deposuit: in cuius locum, ab eodem
 Pontifice, Mena Constantinopoli suffectus est, vt ait Zo-
 naras, in vita Iustiniani, & scribit etiam Liberatus in suo
 Breviario, cap. 21.

Damasus quoque, vt refert Theodoretus lib. 5. hist. cap.
 23. Flavianum Patriarcham Antiochenum à sua sede de-
 posuit, nec quidquam valuerunt deprecationes Theophili
 Alexandrini pro eo rogantis, vt refert Socrates lib. 5. suae
 historiae, cap. 15. Sixtus etiam III. missio in Hierusalem San-
 cto Leone Archidiacono, (qui postea Pontificia tyara de-
 coratus est) Polychronium Episcopum Hierosolymitanum,
 Episcopali dignitate priuauit. Et sanè innumera alia exem-
 pla hoc possent adferri, quae breuitatis gratia praetermitti-
 mus. Sed de his fusius Nicolaus Sanderus, lib. 2. cap. 4. de
 visibili monarchia. His positis, statuimus sequentes con-
 clusiones.

Prima concl.

Hæreticus re-
 lapsus si vult
 conuerti ad
 fidem, debet
 admittere ad
 penitentiam &
 reconciliatio-
 nis sacramen-
 tum.

D. Tho.
 Secunda con-
 clusio.

Principes dā
 res subditis am-
 plā viuendi,
 & credendi
 facultatē, si fa-
 ciunt ijs cōtra
 bonos mores
 Ecclesiae, pec-
 cant mortali-
 ter, & ab hæ-
 resis, crimine
 non multum
 elongantur.
 Probat cōclu-
 sionē
 Secundo aucto-
 ritatibus,

Prima conclusio. Hæreticus relapsus, si vult conuerti
 ad fidem, debet admittere ad penitentiam, & reconciliationis
 Sacramentum cum Deo, per quam penitentiam ei adater-
 nam uitam aditus paratur: non tamen debet admittere ad
 vitam, honores, bona temporalia, & similiter ad priorem
 statum, vel ad Regnum, quod illi (ni fuisset hæresis) iure
 sanguinis debebatur. Hæc conclusio clara est & habetur
 in terminis apud Sanctum Thomam loco cit. & quidem
 quoad primam partem, faciunt auctoritates quae adductae
 sunt in septimo argumento in contrarium, *Deus enim nō
 vult mortem peccatoris*, Secunda verò pars conclusionis,
 patet ex primo fundamento.

Secunda conclusio. Principes qui amplam viuendi, &
 credendi libertatem subditis dant, si id quod faciunt est
 contra Ecclesiae dogmata, & bonos mores, peccant mor-
 taliter, & ab hæreseo crimine non multum elongantur,
 hæc conclusio probatur ratione, & auctoritatibus.

Et quidem ratio est. Quoniam ille peccat mortaliter,
 qui aliquid agit, aut docet, aut permittit cōtra id quod præ-
 cipit Ecclesia; sed Ecclesia docet extra ipsam non esse salu-
 tem, ergo qui contrarium sequitur, non est in statu salutis,
 & per consequens est in peccato mortali.

Secundo probatur auctoritatibus. Et primò auctori-
 te

A te Augustini, in Epist. 50. vbi sic ait: *Aliter seruit Rex
 Deo quia homo est, aliter quia Rex est. quia homo est, et seruit
 viuendo fideliter, quia verò Rex est, seruit leges iusta præci-
 pientes, et contraria prohibentes, conuenienti vigore sancien-
 do: sicut seruauit Ezechias, lucos, & templa idolorum destruere
 do: sicut seruauit Iosias, talia & ipse faciendo: sicut seruauit
 Rex Ninuitarum, vniuersam Ciuitatem ad placandum De-
 minum compellendo, etc.*

Tertio probatur ex Pontificum testimonijs. Et in pri-
 mis ex Leone, Epist. 75. ad Leonem Augustum, vbi sic ait:
*Debes Imperator incunctanter aduertere, Regiam potesta-
 tem tibi non solum ad mundi regimen; sed maximè ad Ec-
 clesiae praesidium esse collatam, ut ausus nefarios comprimen-
 do, et quae bene sunt statuta defendas, & veram pacem ijs
 quae sunt turbata restituas.*

Item secundo, ex Anastasio I. in Epist. ad Anastasium
 Imperatorem, vbi sic habetur. *Hoc praecipue in sinu Sere-
 nitati tuae, vt cum causa Alexandrinorum patuerint piissi-
 mis auribus vestris, ad Catholicam, & synceram fidem, eos
 auctoritate, sapientia, Diuinisque vestris mandatis, redire
 faciatis.* Hæc ille. Vnde pij Imperatores, populis suis

B (si quam fortè antiquitus liberam viuendi rationem ha-
 buerant, quae non esset Christianae doctrinae conformis)
 ipsis potenti imperio ademerunt. Et hinc est, quòd Theo-
 dosius, ut patet. l. Cunctos populos. C. de Summa Trinit.
 & fide cathol. omnimodam suis subditis credendi liberta-
 tem euulsit, quam ante eum aliqui Principes ipsis permi-
 serant; omnesque eo modo credere iussit, quo Romanus
 Pontifex credendum esse praecipiebat. Et Constantinus
 Magnus, licet à principio suis subditis credendi libertatem
 permiserit, vt narrat Eusebius lib. 10. cap. 5. postea tamen
 idolorum templa claudi iussit, & Christianam solam Re-
 ligionem toto suo Imperio vigere, ac venerari: vt refert
 Optatus, lib. 2. contra Parmeni.

Tertia conclusio. Non licet Christianis, infidelem, aut
 hæreticum Regem tollerare, nec illum ad Regnum ad-
 mittere, maximè si fuerit relapsus: imò debent illum pri-
 uare Regno, illique armis se opponere, & occidere, ne
 Christianae Reipublicae malum aliquod in fide contin-
 gat.

Probat hoc. Primò ex sacra Scriptura. Nam, 2. Pa-
 ralis. 26. legimus, Oziam Regem cum Sacerdotum sibi
 officium

D. Aug.

Tertio ex Pon-
 tificum decre-
 tis.

Ex Anastasio
 Secundo.

Constantinus
 Magnus, primo
 suis subdi-
 tis amplam vi-
 uendi liberta-
 tem contulit,
 postea uerò se
 contexit.
 Euseb.

Tertia concl.
 Nō licet Chri-
 stianis Regē
 infidelē tol-
 lerare, neque
 eum ad Reg-
 num admit-
 tere.

Probat pri-
 mō ex scriptu-
 ra.
 2. Paral. 26.

C officium usurparet, a Pōtifice Summo è templo fuisse eie-
ctum, & propter peccatum illud à Domino lepra percuf-
sum; quo factum fuit, vt à Regno proprio, atque à suis do-
minibus pelleretur. *Quicumque* (inquit lex) *maculatus fue-
rit lepra, & separatus est ad arbitrium Sacerdotis, solus ha-
bitabit extra castra.* Si ergo propter corporalem lepram
Sacerdos à suo Regno Regem excludere poterat, multo
magis Papa poterit aliquem haeticum (cui aliàs nisi fuit
fēt hæresis iure sanguinis Regnum competebat) propter
hæresim Regno priuare, & consequenter subditi debent
ipsum in Regem non admittere.

Secundò. Secundò probatur idem ex 2. Paralip. 23. Vbi cum ty-
rannicè Athalia Regnum occupasset, & cultum Baal fo-
ueret, Ioiada *Summus Sacerdos; vocatis centurionibus ac
militibus, iussit illam occidi. Educite* (inquit *eam, idest A-
thaliani Reginam) extra septa templi; & interficite foris
gladio,* quod cum effecissent, & templum Baal, quod ipsa
colebat, destruxissent, pro ea, Ioas Regem populi creauit.
Ergo poterit, & debet à Populis non modò hereticus non
admitti; sed etiam occidi. In cuius confirmationem faci-
ciunt omnia quæ adduximus in quarto notando.

Tertiò. Tertiò probatur, ex Deut. 17. ubi prohibetur populo eli-
gere Regem, qui nō fit de fratribus suis, ne eos ad idolola-
triam pertraheret, ergo neq; etiam licebit Christianis eli-
gere, aut admittere nouiter Regem infidelē, aut hereti-
cum, qui eos pertrahet in suam hæresim, & infidelitatem.

Quartò. Quartò probatur ratione. Nam si Principes, & Domi-
ni infideles, curent fideles à fide auertere, possunt ipsi pe-
ti bello, & dominio priuari, ut ait D. Tho. 2. 2. q. 10. art.
10. ergo si fuerit Princeps hereticus, qui semper alios ad
suam hæresim conatur adducere, potest imò debet exclu-
di à dominio, etiam quod iure ei competebat.

Quintò. Quintò, Quoniam admittere Principem infidelē vel
hereticum conantem adducere alios ad suum errorem;
est ponere fidem, & Christianam Religionem in euidenti
subuersionis periculo, quia *qualis est Rector Ciuitatis* (ut
dicitur Ecclesiast. 10.) *tales & habitatores in ea,* ergo non
debent populi, hereticum ad Regnum admittere. Antece-
dens patet ex varijs exemplis. Nam Hieroboam (ut di-
citur 3. Reg. 12.) regnante, qui erat Idolatra, maxima que-
que pars regni Idola coluit. Constantino etiam Regnan-
te, florebat Ecclesia, quæ Constantio Imperante opprime-
batur,

Secundò.
2. Paralip. 23.

Athalia occi-
si quid rep: e
sentat.

Tertiò.
Deuter. 17.

Quartò pro-
batur rōne.

D. Thom.

Quintò.

Ecclesiast. 10

3. Reg. 12.

Quales sunt
Reges, tales
sunt eorum
Populi.

A batur, & in Anglia regnante Maria, totum regnum, quod
à veritate recesserat, ad Fidei Catholica redijt claritatem;
quod tamen regnante impia. Elisabetha (ut superius uidi-
mus) iterum tota illa Regio, Caluini caput errore pullula-
re; sed non debent Christiani permittere, cum maximo fi-
dei detrimēto, ut hereticus Regni folio, ac diademate de-
coretur, ergo.

Sextò probatur, ex matrimonio. Nam sicut mulier fi-
delis liberatur à iugo viri infidelis, (vt ait Apostolus) sic &
populus fidelis à iugo Regis infidelis; sed illa potest, & de-
bet infidelem relinquere, neque ei est obligata; ergo & fi-
delis populus potest, & debet hereticum relinquere, &
dominio, aliàs iure sanguinis suo, illum priuare.

Septimò probatur. Quoniam cum Reges & Prin-
cipes ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, cum hoc pa-
ctò expresso, vel tacito recipiuntur, vt promittant se Chri-
stianam fidem, etiam sub pœna Regni defensores, ergo si
quis à fide decidat, & fiat hereticus, eo ipso à Regno etiam
cecidisse constat: ergo Christianus populus pro viribus ei
resistere debet, neque vnquam ad fidelium consortium,
neque ad aliquem Ecclesiæ honorem, aut temporalem au-
toritatem vel ad Regnum admittere. Dicit enim Hiero-
nymus, & habetur 24. q. 3. *refecanda sunt putride carnes,
& scabiosa ouis à caulis repellenda; ne tota domus, massa,
corpus, & pecora, ardeat, corrumpatur, putrescat, intereat.*
*Arrius enim in Alexandria una scintilla fuit, sed quoniam
non statim oppressus est; totum orbem eius flamma populata
est.* Hæc ille. Restat modò, vt argumentis in principio
quæstionis factis respondeamus.

B Ad primum dicimus, loquendo de Infidelibus qui nun-
quam subiecti fuerunt Romano Imperio, licere eis obedi-
re, dum sumus in dominio eorum, dum verò finibus suis
non contenti, vt diximus superius, in nos bellum gerunt,
& vincunt, nullo modò sunt domini. Loquendo uerò de
hereticis, & maximè relapsis, negamus antecedens, quo-
niam, per hæresim à dominio ceciderunt.

Ad secundum, patet solutio ex secundo notando, & se-
cunda etiam conclusione. Libertas enim illa, est cōtra Ec-
clesiam, & multa imminent pericula in Christianam Re-
ligionem.

Ad tertium negatur sequella. Est enim dispar ratio, il-
lud enim non licet, quoniam & iure Diuino, & legali pro-
hibitum

Sextò.
Nota rōnem.

Septimò.
Reges & Prin-
cipes ad Ec-
clesiam veniē-
tes quid pro-
mittant.

D. Hiero.

Arrius vna
ignis scintilla
fuit, sed quia
nō statim op-
pressa fuit,
idē totū ortū
inflammanit.

Ad primum.

Ad secundū.

Ad tertium.

hibitum est: hæretico verò quòd resistamus, eumque Re- gno priuemus, & Deus vult, & sic iura disponunt.

Ad quartum.

Ad quartum respondeo, D. Thomam intelligere de excessu tyrannidis, in qua non imminet aliquod periculum maius, & maxime animæ, sed in admissione prauis infidelis, aut relapsi hæretici, imminet periculum fidei, dum (si regat) timetur, ne omnes blanditijs, aut minis, & vi, sit in suam hæresim adducturus.

Ad quintum.

D. Tho. Caesaris pralatio erga Christianos cuius erat rationis. D. Sebastianus manebat in domo Caesaris, ut inuolueret in fide Christianos nutibus confirmaret.

Ad quintum respondet D. Thom. 2. 2. q. 10. art. 10. ad 2. quòd illa Caesaris pralatio, præexistebat distinctioni fidelium ab infidelibus; unde non soluebatur per conuersionem aliquorum ad fidem: & utile erat, quòd aliqui fideles, locum in familia Imperatoris haberent, ad defendendum alios fideles, sicut B. Sebastianus, Christianorum animos quos in tormentis videbat deficere confortabat.

Ad sextum.

Ad sextum respondeo, ex doctrina eiusdem Diui Tho. loco cit. ad 3. quòd serui subijciuntur dominis suis ad totam uitam, & subditi præfectis ad omnia negotia; sed ministri artificum subduntur eis ad aliqua alia opera. Vnde periculosius est, quòd infideles accipiant dominium, aut prælationem super fideles, quàm quòd accipiant ab eis ministerium in aliquo artificio. Et ideo permittit Ecclesia, quòd Christiani possint colere terras Iudæorum; quia per hoc non habent necesse conuersari cum eis, & tamen si ex tali communicatione aliquid contra fidem timeretur, esset prorsus interdendum.

Cur permittit Ecclesia, quod Christiani possint colere terras Iudæorum?

Ad septimū.

Ad septimum, & vltimum respondeo, cum D. Tho. loco cit. quòd alij infideles qui nunquam fidem acceperunt, conuersi ad fidem, nondum ostendunt aliquod signum inconstantiæ circa fidem; sicut hæretici relapsi: & ideo non est similis ratio de vtrisque.

Ad argumenta scripturæ.

Ad alias verò auctoritates scripturæ, quibus dicitur, Deū nullum rejicere peccatorem, sed omnes admittere, dicendum est: admissionem esse duplicem, alia enim est ad penitentiam sacramentum, dum homo vnitur per ipsam Deo, & hoc nulli hæretico quantumuis relapso negari potest, vt diximus in prima conclusione. Alia est admissio ad uitam, famam, honores tēporales, & Regnum, & hac ratione dicimus hæreticos relapsos non esse admittendos, quia ipso facto ijs omnibus priuilegijs destituti sunt.

Ad argumenta.

Quòd si quis dicat, eos velle esse modo bonos, & per consequens debere admitti: dicimus difficile hoc esse, & Ecclesiam

Acclesiam de ipsis semper idem malum iudicare. dicit enim Salomon Prouerb. 21. *adolefcens iuxta uiam suam cum se- nuerit, difficile recedet ab ea,* & alibi. Hier. 13. *nunquid mutare potest Aethyops pellem suā, aut pardus varietate suas? et nos poteritis benefacere cum didiceritis mala dicit Dominus.* Vnde & Poeta ille dixit.

Prouerb. 21. Hier. 13.

Quo seuel est imbuta, recens seruabit odorem tessa diu.

Horatius. Nota quando Princeps hæreticus debet admitti. D. Tho. Relapsi nunquam sunt admissi ab Ecclesia.

Et licet D. Tho. quodlib. 10. art. 16. in corpore dicat, non esse necessarium semper reuertentem hæreticum ad dignitatem recipi: cum aliquibus tamen ait misericorditer dispensatum fuisse, præcipuè propter bonum pacis, & propter fructum aliquem qui inde speratur: quod 1. 2. q. 11. art. 4. frequenter dicit esse factum, non in relapsis, sed in primò ab hæresi reuertentibus; nihilominus (saluo meliori iudicio) vltèrius est dicendum.

Quòd si Regnum aliquot hæretica fuerit prauitate infectum, & illius Rex, seu Princeps, etiam si hæreticus relapsus sit, ad Catholicam fidem verè reuerti vellet, multa conuersionis signa ostendendo, expediret profectò, & maxime laudabile esset (si Summo Pontifici sic uideretur) illi non solum ad penitentiam, sed etiam ad statum, & Regni dominium recipere; eò quòd ex illius conuersione, cæteris Regni, maximum in fide commodum accederet, iuxta illud Salomonis, Ecclesiast. 10. *qualis est Rector Ciuitatis, tales & habitatores in ea.* Et sic militat ratio Sancti Thom. dum ait, quòd debet admitti propter fructum alium qui inde speretur, & propter bonum pacis. Quòd è contrario accideret, quando Regno iam catholico, & in fide confirmato, hæreticus relapsus, qui profitetur se ad fidem esse cõuersum, in Regem, aut Principem esset constituendus: Vbi uerisimiliter multitudini damnum in fide; & Christiana Religione timeretur, quæ est ratio D. Tho. in corpore dicti art. 4. Atque hæc omnia de hac quæstione, & de toto opere dicta sufficiant, ad laudem, & gloriam Sanctissimæ Trinitatis, ad honorem Deiparæ Virginis, ad utilitatem Pastorum, & totius Populi Christiani. Ceterum, omnia, & singula in hoc opere à me dicta, & alibi forsan (uita comite) dicenda, correctioni, & iudicio Sanctæ matris Ecclesie Romanæ, libentissimè subijcio, & subiecta esse volo.

Ecclef. 10.

F I N I S.

V E N E T I I S,

Apud Ioannem Baptistam ab Ostio.

M D X C V.

